ILLVSTRISSIMI VIRI

PETRI DE MARCA

ARCHIEPISCOPI PARISIENSIS

DISSERTATIONVM

DE CONCORDIA

SACERDOTII ET IMPERII,

SEV

DE LIBERTATIBVS

ECCLESIÆ GALLICANÆ,

LIBRI OCTO:

ex bibliotheca Majori conuentus Minimorum S.mae Trinitatis in monte Pincio

Quorum quatuor vltimi nunc primum eduntur operâ & ſtudio STEPHANI BALVZII Tutelenſis.

PARISIIS,

Apud FRANCISCVM MVGVET, Typographum Regium, viâ Citharæ, ad inſigne Adorationis trium Regum.

M. DC. LXIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

VIRO SVPERILLVSTRI

PETRO SEGVIERIO

GALLIARVM CANCELLARIO.

PROVIDENTIA *Dei factum arbitror,* ILLVSTRISSIME DOMINE, *vt edendorum librorum De Concordia Sacerdotij & Imperij, à viro pacis amantiſſimo compoſitorum, captum conſilium fuerit eodem ferme tempore quo diſſociata eſt concordia ſummi Pontificis & Regis Chriſtianiſſimi, quæ nuper interrupta fuit fato concordiæ rarò ſempiternæ. Arduum enim eſt, eodem loco potentiam & concordiam eſſe. Quapropter bene cum rebus humanis agitur, quoties mortalium aliquis ita compoſitus & temperatus inuenitur, vt pacem quàm bellum malit, & ratio-*

nem inire non recuſet retinendæ concordiæ inter Principes ; procul à turbulentis veterum Britannorum moribus , qui pacis incommoda differentes , æquè diſcordiam præpoſitorum , æquè concordiam ſubjectis exitioſam eſſe aiebant. Immensùm à ſeditioſa illa perſuaſione abfuit Interpres hic pacis & concordiæ , cujus Diſſertationes de concordia Sacerdotij & Imperij ſub felicibus Tui nominis auſpicijs in lucem nunc emittuntur , VIR ILLVSTRISSIME. *Hic enim cùm intelligeret breue eſſe confinium pacis & belli , ac vitari vix poſſe quin Sacerdotij & Imperij concordia interdum diſſoluatur , arctiſſimis licèt vinculis adſtricta , ex eáque diſcordia neceſſariò oriri perniciem cum magna Reipublicæ calamitate conjunctam , omne ſtudium omnémque induſtriam ſuam in id conuertit , vt modum commonſtraret , quo res ad concordiam adducerentur , ſi cæco caſu & volubilitate fortunæ Regnum & Sacerdotium inter ſe committerentur ; vel ſi ſtatim reuocari concordia non poſſet , Rempublicam ſumma dignitate defendere liceret , ac tamen interim debita Sedi Apoſtolicæ reuerentia non omitteretur. In quo argumento adeo feliciter verſatus eſt , vt facile deinceps futurum ſit occurrere diſcordijs , habiturúſque ſit orbis Chriſtianus remedia ante malorum experimentum. Cùm autem decreuiſſem in publicum emittere hos libros , ſecundùm quod ipſe ſu-*

premis ſermonibus mandauerat, inueſtigarémque ſub quibus auſpicijs eos prodire juberem; Tu in primis occurriſti, VIR SVMME, *pluribus de cauſis; ac inter alias, quòd Illuſtriſſimum Archiepiſcopum Pariſienſem, eorum auctorem, ſumma ſemper beneuolentia proſecutus ſis viuentem, memoriámque extincti ſanctiſſimè conſerues. Sanè non inſtitui heic laudare pietatem Tuam,* CANCELLARIE ILLVSTRISSIME, *ac ſingularem Tuam reuerentiam in Sedem Apoſtolicam, obſequium in Principem, aut fidem in Rempublicam: quæ omnia in Te adeo clara & illuſtria ſunt, vt prorsùs inutile futurum ſit, ſi his diutiùs immorer, aut encomium Tuum heic enarrare contendam. Illud tantùm dicam, nemini potiùs dedicari poſſe hos libros, quàm viro harum rerum peritiſſimo, & cui ingenium ſit natum ad alendam concordiam Sacerdotij & Imperij, atque adeo Tibi eo quoque nomine in primis deberi. Neminem enim arbitror adeo peregrinum eſſe in hiſtoria noſtri temporis, vt neſciat magnam à Te curam ſemper adhibitam, ne quid de ſacrorum religione minueretur, conſtantémque omnino fuiſſe aduersùs eorum audaciam, qui Romani Pontificis auctoritatem deprimere tentarunt in varijs occaſionibus. Idem tamen Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ, vt decebat ſummum Galliarum Cancellarium, propugnatorem acerrimum Te ſemper præſtitiſti; mirabili*

temperamento inter inuictam contradicendi libidinem, & projectam adulationem; adeo vt quidam LIBERTATIS SACERDOS *dici poſſis. Accipe igitur, Vir Ampliſſime, munus hoc meum ea qua ſoles beneuolentia; mèque ingentium tuarum virtutum veneratorem cultorémque eſſe patere, qui nemini mortalium concedo in ea obſequij gloria.*

Lutetiæ Pariſiorum, Kalendis Iunij,
anno M. DC. LXIII.

STEPH. BALVZIVS.

STEPHANI BALVZII TVTELENSIS

PRÆFATIO AD LECTOREM.

PRæCLARE' Germanicus apud Tacitum in ſecundo Annalium libro: *Non hoc præcipuum amicorum munus eſt,* inquit, *proſequi defunctum ignauo queſtu; ſed quæ voluerit, meminiſſe; quæ mandauerit, exſequi.* Defleo equidem Illuſtriſſimum Virum, & ſempiterna memoria dignum, PETRVM DE MARCA Archiepiſcopum Pariſienſem, optimum Mecænatem meum; ac tametſi lamenta & lacrymas fortaſſe aliquando deponam, dolorem tamen ac triſtitiam ponere non velim, ſemperque meminero mandatorum ejus, quandiu vita fuerit ſuperſtes. Mandauit autem ille ſupremis ſermonibus, vt curàm ſuſciperem lucubrationum quas ipſe compoſuerat, & quarum editionem meditabatur, ſi diutiùs in vita fuiſſet. Tandem eo mortuo, acceſſit quoque auctoritas Illuſtriſſimi Viri FRANCISCI BOSQVETI Epiſcopi Monſpelienſis, virtutum & literarum antiſtitis: qui pro veteri amicitia quæ illi cum Mecænate fuit, & pro eximia quadam in me propenſione, me ſtatim verbis amantiſſimis & honorificentiſſimis hortatus eſt, vt quamprimùm me accingerem ad nouam editionem librorum *De Concordia Sacerdotij & Imperij*, quam animo agitaſſe optimum virum nouerat. Et vt vehementiùs me, licèt ad id ſponte currentem, & mandato Mecænatis adſtrictum, incitaret, Addirionem quandam poſtea miſit, quæ edita eſt in capite primo libri ſecundi; cujúſque ſcribendæ occaſionem deprehendere poteris, LECTOR, in epiſtola quam Vir Illuſtriſſimus ad me pro ſua humanitate tum ſcripſit, quæ edita eſt ante Prolegomena.

Multi præterea amicorum crebrò me monuerunt, vt libros iſtos editionis honore donarem. Sed in primis id ſummis viribus contendit Vir Clariſſimus FRANCISCVS SOLEYSELLVS CLAPIERIVS Patricius Lugdunenſis; cui ego multùm tribuere ſoleo, tum ob ſingularem eruditionem ejus, tum etiam ob præcipuum in me amorem: cui amori, ſi ceteris rebus non poſſim, amore certè reſpondebo, quoad viuam.

Prodeunt ergo rurſum, LECTOR, priores quatuor libri, & emenda-

tiores, & auctiores. Nihil tamen in hac editione mutatum, nihil detractum. Tum quæ omiſſa erant in priore editione, & ad calcem voluminis adjecta, ſuis quæque locis repoſita ſunt, in gratiam eorum qui hæc ſtudia amant. Præterea, nonnulla addita ſunt, quæ nunc primùm eduntur, in cap. I. §. III. lib. II. itémque in cap. XIII. §. XI. lib. III. & in capite VIII. §. I. lib. IV. Quod ideo viſum eſt admonere, ne cui in mentem veniret librum hunc prorsùs mutatum eſſe. In Prolegomenis, nonnulla etiam addita ſunt pro defenſione harum Diſſertationum, quæ antehac edita non fuerant. Et hæc admonuiſſe ſufficiat de noua hac editione primi Tomi.

Secundus, vt illic admonetur, ex totidem libris conſtat quot primus, ſed antea ineditis; in quibus præcipuè opus fuit mea cura & diligentia. Nam præterquàm quòd illi deſcribendi fuerunt ex autogropho Viri Illuſtriſſimi; ſextus liber, itémque ſeptimus, Gallicè tantùm ſcripti extabant; ideóque vertendi fuerunt in linguam Latinam. quod & ipſum contigit in vltimis duodecim capitibus libri octaui. Nam nihil moror operam quæ conlocata eſt in conficiendis capitum breuiariis.

Sed illud te monitum quoque velim, LECTOR; totum hunc ſecundum Tomum, ſi priora ſexdecim capita libri octaui excipias, diù antè compoſitum fuiſſe ab Illuſtriſſimo Archiepiſcopo, quàm ad Epiſcopatum perueniſſet. Nam liber quintus, in quo agitur de dignitate & auctoritate Legatorum Sedis Apoſtolicæ, ſcriptus fuit anno M. DC. XLI. quuum priores quatuor editi ſunt; additúſque tum fuiſſet hic quintus liber, niſi præcipitata fuiſſet editio curâ Eminentiſſimi Cardinalis Richelij, ob cauſas à me allatas in libro de vita MARCÆ. Anno ſuperiore, compoſitus fuerat liber ſextus; in quo agirur de Concilijs prouincialibus & generalibus Diœceſeos Gallicanæ, quæ vulgò Nationalia vocantur: eodémque anno ſcriptus item fuerat liber ſeptimus, omnium ſine controuerſia præſtantiſſimus, in quo tractatur de Iudiciis Canonicis, ſiue de Depoſitione Epiſcoporum. At libri octaui duodecim vltima capita, quæ continent ſatis vberem Diſſertationem de Inueſtituris & de jure Regaliæ, eodem anno M. DC. XL. conſcripta fuerunt. Sola, vt dixi, ſexdecim priora capita libri octaui confecta ſunt poſtquàm MARCA ad Epiſcopatum peruenerat. Scripta enim fuere anno M. DC. LII. poſtquàm is è Catalonia redierat. Quod ideo viſum eſt admonere, vt eatur obuiam audaciæ quorundam, qui quiduis calumniantur.

Addidi verò, vbi occaſio tulit, Notulas meas, & nonnulla antiqua Concilia nunquam antehac edita; aut certè ſi edita antè fuerunt, adeo emaculata & emendata, vt nunc primùm prodire dici meritò poſſint. Præterea, addidi nonnulla quoque alia Eccleſiaſticæ antiquitatis illuſtria monumenta, quæ hactenus latuerunt; quæque aut meâ curâ reperta ſunt, aut diligentiæ debentur Illuſtriſſimi Archiepiſcopi.

Hæc apud te paucis omnino verbis præfari viſum eſt. Nolim enim te diutiùs retinere currentem ad lectionem harum Diſſertationum. His vtere, LECTOR, & meæ diligentiæ aliquam gratiam habeto, cui debes editionem tam præclari operis. VALE.

ELENCHVS CONCILIORVM, ET ACTORVM veterum, quæ eduntur ſparſim in Additionibus ad libros De Concordia Sacerdotij & Imperij.

CONCILIVM *Narbonenſe, in cauſa Felicis Epiſcopi Vrgellenſis, & pro finibus diœceſeos Narbonenſis, habitum anno* DCC. LXXXVIII. *V. Kal. Iulij.* Tomo II. pag. 163.

Concilium Vermerienſe, habitum anno DCCC. LXVI. *in quo decretum eſt Priuilegium Monaſterij S. Vedaſti Atrebat.* Tomo I. pag. 215.

Concilium Romanum ſub Benedicto VII. Papa, aduerſùs ſimoniatos. Tomo II. pag. 102.

Præceptum Rodulfi Regis Franciæ, pro Monaſterio Tutelenſi. Tomo II. pag. 379.

Excerpta quædam ex Chartulario S. Albini Andegauenſis. Tomo II. pag. 378.

Concilium Tulugienſe, habitum anno M. XLV. *in Comitatu Ruſcinonenſi.* Tomo I. pag. 276.

Synodus Helenenſis habita anno M. XLVII. Tomo I. pag. 277.

Concilium Narbonenſe habitum anno M. LIV. *in quo ſtatuta eſt Treuga Domini.* Tomo I. pag. 278.

Concilium apud Sanctum Ægidium in Gallia Narbonenſi, habitum circa annum M. LVI. *in quo ſtatuta eſt eadem Treuga.* Tomo I. pag. 281.

Gregorij VII. epiſtola de Legatione Amati Epiſcopi Oloronenſis. Tomo II. pag. 185.

Gebuini Archiepiſcopi Lugdunenſis epiſtola ad Archiepiſcopum Turonenſem & Epiſcopum Andegauenſem. Tomo II. pag. 186.

Concilium Beneuentanum ab Vrbano II. habitum anno M. XCI. Tomo II. pag. 332.

Concilium Troianum in Apulia, ab Vrbano II. habitum anno M. XCIII. Tomo I. pag. 282.

Concilij Claromontani ab Vrbano II. habiti anno M. XCV. *Canones quamplures, antehac non editi.* Tomo II. pag. 190. & 194.

Paſchalis II. epiſtola ad Iuonem Carnotenſem & Ranulfum Santonenſem Epiſcopos. Tomo II. pag. 191.

Paſchalis II. epiſtola de Legatione Gerardi Epiſcopi Engoliſmenſis. Tomo II. pag. 184.

Concilium Lateranenſe, à Paſchale II. habitum anno M. C. XII. Tomo II. pag. 357.

Index Conciliorum.

Calliſti II. epiſtola de Legatione Gerardi Epiſcopi Engoliſmenſis. Tomo II. pag. 185.

Concilium Toloſanum a Calliſto II. habitum anno M. C. XIX. Tomo II. pag. 344.

Concilium Remenſe à Calliſto II. habitum anno M. C. XIX. Tomo II. pag. 362.

Concilium Lateranenſe à Calliſto II. habitum anno M. C. XXII. Tomo II. pag. 363.

Gaufridi Epiſcopi Carnotenſis, Sedis Apoſtolicæ Legati, epiſtola pro monachis Sancti Albini Andegauenſis. Tomo II. pag. 192.

Priuilegia Raimundi Comitis Barcinonenſis, conceſſa Eccleſiis Prouinciæ Taraconenſis. Tomo II. pag. 345.

Eugenij III. epiſtolæ tres, quibus obſeruari jubet canonem illum Concilij Claromontani, Sanè quia monachorum quidam &c. *qui habetur Tomo II. pag. 191. inter canones* Claromontanos. Tomo II. pag. 192. & 193.

Eugenij III. Bulla, qua confirmat libertatem Eccleſiarum Prouinciæ Burdegalenſis, Tomo II. pag. 384.

Anaſtasij IV. Bulla, in gratiam Epiſcoporum & Abbatum Prouinciæ Burdegalenſis. Tomo II. pag. 385.

Diploma Ermengardis Vicecomitiſſæ Narbonenſis, in gratiam Archiepiſcopi Narbonenſis. Tomo II. pag. 346.

Hadriani IV. Bulla, qua confirmat diploma illud Ermengardis Vicecomitiſſæ Narbonenſis. Tomo II. pag. 347.

Petri I. Regis Aragonum diploma in gratiam Epiſcoporum Prouinciæ Taraconenſis. Tomo II. pag. 322.

Præceptum Ludouici IX. Regis Franciæ, pro libertate Eccleſiaſtica. Tomo I. pag. 141.

Gregorij IX. Bulla pro libertate Eccleſiarum Prouinciæ Narbonenſis. Tomo II. pag. 347.

Innocentij IV. Bulla pro libertate Eccleſiæ Gallicanæ. Tomo II. pag. 348.

Epiſtola Capituli Aquenſis in Vaſconia ad Philippum III. Francorum Regem. Tomo II. pag. 386.

Epiſtola decretalis Clementis VI. qua decernit, Epiſcopos, qui Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiecti non exiſtunt, qui tamen ab eadem ſede prouiſi, fidelitatis juramentum eidem præſtant, teneri ad præſtationem eam juramenti faciendam ſuis Metropolitanis, ad quam tenerentur, ſi hujuſmodi juramentum per eos Sedi Apoſtolicæ præſtitum non fuiſſet. Tomo II. pag. 71.

ELOGIA

EX LIBRO CVI TITVLVS *ESTAT DES COVRS ECCLESIASTIQVES*,

Auctore Ioanne Bordenaue Canonico & Officiali Laſcurrenſi apud Benearnos, edito Pariſijs anno M. DC. XXV.

LOQVENS ergo hic auctor in cap. XII. de Ioanne de Marca Vicario Generali & Canonico Laſcurrenſi, qui Officium Conſiliarij in Conſilio ordinario & ſuprema Palenſi Curia impetrauerat, ait: *Mais quelque temps apres il reſigna ſa Charge à Meſſire* PIERRE DE MARCA *ſon nepueu: lequel par ſes rares qualitez & vertus hereditaires, a merité que* LOVYS LE IVSTE, *ſçachant qu'il eſtoit le Reſtaurateur & Tutelaire de la Religion Catholique en ces quartiers, la Colomne de l'Egliſe, le Protecteur des Eccleſiaſtiques, le Mecenas de ſes fidelles Subjets, le refuge des gens de bien, l'Aſtre brillant du païs, l'Encyclopedie ou l'intelligence parfaitte de toutes ſciences, fit de ſon propre mouuement l'erection d'vne Charge extraordinaire de Preſident au meſme Parlement de Pau, dont il l'a gratifié en reconnoiſſance de ſes bons ſeruices, & l'a pris pour ſon Conſeil auprés de ſes Gouuerneurs & Lieutenans generaux de Bearn & de Nauarre. Ces mots tres-veritables couchez à l'honneur de ce grand & deuot perſonnage, qui n'ayant encore atteint l'âge de trente ans, ſurpaſſe en merueilles tout ce que nous ſçaurions apoſtropher de luy, ſoit dit par occaſion, & comme en paſſant.*

Epiſtola Clariſſimi Viri Ioannis Ludouici Guezij Balzacij ad Illuſtriſſimum Virum PETRVM DE MARCA; *qua illi grates agit, ob miſſum Librum De Concordia Sacerdotij & Imperij.*

A Monſieur de Marca Conſeiller du Roy en ſes Conſeils d'Eſtat & Priué.

MONSIEVR,

Apres vous auoir dit que j'ay receu auec beaucoup de reſſentiment l'honneur que vous m'auez fait, il faut que je vous die de plus, que je prens part à l'honneur que vous faites à noſtre Siecle; & qu'il me faſcheroit bien de mourir, ſans auoir veu voſtre trauail en ſa derniere perfection. Ce trauail, Monſieur, ne ſera pas vne vaine monſtre de Science, ny vn ſimple ornement des Bibliotheques: Ce ſera vne piece neceſſaire à l'ordre des choſes, & qui manquoit à la gloire de la France. Il embellira tout enſemble le Public, & fortifiera l'Eſtat. Les Rois le conteront parmy leur Domaine, ou le mettront au nombre de leurs Treſors: Et ſi dans vne profonde doctrine, vous n'auiez vne plus profonde humilité, vous me permettriez de le preferer aux Boucliers tombez du Ciel, aux Images eſtimées fatales, & aux autres Gages ſacrez de la grandeur & de l'eternité des Empires. Mais vous ne voulez pas qu'on aille ſi haut, pour l'amour de vous, & vous n'auez garde de vous preſenter vous-meſme auec tant de pompe. Le tiltre que vous auez donné à voſtre beau Liure, eſt moins ſuperbe,

& moins figuré: Il ne menace pas le Monde par vne inſolente metaphore, quoy que ſa modeſtie promette pourtant ce qu'il n'y a qu'vne parfaite intelligence qui puiſſe tenir. Vous entreprenez, Monſieur, le plus grand accommodement, dont on ait oüy parler, depuis qu'il y a des querelles ſur la Terre: Et bien que la Preſtriſe & la Royauté ſoient deux Puiſſances naturellement amies, voire deux Filles d'vn meſme Pere, elles ſont ſi ſouuent brouillées enſemble par les intereſts de leurs Domeſtiques, qu'il ſeroit difficile à l'Equité meſme, de reüſſir en cette reconciliation. Il eſt beſoin pour cela de garder vn temperament, dont la chaleur Françoiſe n'eſt gueres capable, & beaucoup moins le faſte Romain. Il ne faut ny vn eſprit d'eſclaue, ny vn eſprit d'ennemy: Il faut vne ame remplie de lumiere, & vuide de paſſion: Il faut reconnoiſtre le pouuoir du Roy, & deferer à l'authorité du Pape; mais il faut dépendre abſolument de la Verité, qui eſt la Superieure du Pape & du Roy, & la plus forte des choſes du monde. Quelle gloire vous ſera-ce, ſi on croit que c'eſt elle ſeule que vous auez eü deſſein d'obliger, & ſi on dit que vous auez défendu ſes droits, comme ſi vous eſtiez à ſes gages, & que vous euſſiez receu d'elle le commandement d'eſcrire des Liures. La belle choſe, Monſieur, que d'eſtre appellé vn jour L'HOMME DE LA VERITE'. Ie n'ay rien apperceu en vos Eſcrits qui puiſſe nuire là deſſus à vos eſperances, & à vne ſi noble pretenſion, ſi vous l'auez eüe en eſcriuant: Rien n'y ſent le laſche, ny le rebelle: Et quoy que je n'aye encore conſideré que les Dehors de l'Ouurage, & deux ou trois pieces de l'Entrée, je n'ay pas laiſſé d'en comprendre le merite en gros. I'ay veu d'abord que voſtre ſcience eſt ſage, que voſtre liberté eſt diſcrete, & que voſtre zele n'eſt pas aueugle. La pluſpart des Liures ſont remarquables par le defaut de ces qualitez, & la pluſpart des Lecteurs ſe paſſent ayſément de ces qualitez, quand ils ne les trouuent pas dans les Liures. Pour moy, je ne cherche plus autre choſe, depuis que mes cheueux gris m'ont aduerty de chercher le ſolide, & le ſerieux. Mais particulierement, Monſieur, j'eſtime ſi fort cette ſageſſe ſçauante, que ſans elle je ne ſçaurois eſtimer ny tout le Latin de Baronius, quand il y en auroit des Montagnes, ny tout le Grec de Caſaubon, quand il ſeroit plus Attique qu'Athenes meſmes; ny tout l'Hebreu & l'Arabe de Scaliger, quand il en ſçauroit plus que les Rabins, & que le Muphty. Par cés appas du bon ſens & de la raiſon, ſi bien preparé, vous emporterez mon eſprit, apres auoir gagné mon cœur par vn autre charme; & je ne ſuis pas moins en cecy voſtre Partiſan, que d'ailleurs je ſuis obligé d'eſtre

MONSIEVR,

Voſtre, &c.

Le 6. Aouſt 1641.

Ex libro Gallico, cui titulus, *Traicté de l'Abus*, auctore Carolo Fevret, edito anno M. DC. LIV.

EX PRÆFATIONE.

LOquens hic auctor de colloquio quodam inter ipſum & Sereniſſimum Principem Henricum Borbonium Condæum, qui Fevretum interrogauerat, an aliquis fuiſſet qui de Appellationibus tanquam ab Abuſu tractaſſet ex profeſſo, ait: *Et adjouſtay qu'vn des grands Hommes de ce Siecle, autant en doctrine qu'en experience, auoit entrepris vn Ouurage qu'il auoit intitulé* DE CONCORDIA SACERDOTII ET IMPERII, *où il remontoit juſques aux Sources, pour dans la ſuite des Siecles rechercher curieuſement les plus inſignes contentions qui ſe fuſſent meuës entre les Puiſſances Spirituelles & Temporelles; & par la verité puiſée dans l'Hiſtoire des Conciles, & des Autheurs plus celebres, qui viuoient & qui auoient eſcrit au temps meſmes que ces Controuerſes s'eſtoient agitées, fait voir en quoy l'vne des Iuriſdictions auoit enuahy & vſurpé les droicts de l'autre: Mais que ce grand Perſonnage auoit laiſſé l'Oeuure imparfait, lequel (s'il euſt eſté conduit à ſa fin) pouuoit donner vn grand acheminement, tant à la connoiſſance des entrepriſes, que des remedes conuenables pour les arreſter. Alors ce Prince, apres auoir beaucoup eſtimé la perſonne & le merite de l'Autheur, fit deux ou trois tours; puis en vn moment retournant à moy: Tenez pour tout aſſeuré (me dit-il) que pour parler de l'Abus certainement, il ſuffiroit, &c.*

V. C. Franciſcus de Roye Anteceſſor Andegauenſis in Vindicatione epocha Vercellenſis Concilii aduersùs Berengarium, edita anno M. DC. LIX.

CVM non ita pridem editionis honore donaſſem vitam, hæreſim, & pœnitentiam Berengarij Andeganenſis Archidiaconi, videbar omne tuliſſe punctum, quòd in illud opuſculum incidiſſet MAGNVS ILLE TOLOSANVS ARCHIEPISCOPVS: immo & eram fauente inuidia felix, quòd huic meæ paginæ publicum ψήφισμα tanti viri acceſſiſſet, eóque vindice nec Probum timebam.

V. C. Philippus Labbeus Presbyter è Societate Ieſu, in epiſtola dedicatoria Diſſertationis de Scriptoribus Eccleſiaſticis, edita anno M. DC. LX.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO, D.

PETRO DE MARCA

ARCHIEPISCOPO TOLOSANO, &c.

Philippus Labbe, è Societate Ieſu.

CAIVM Lucilium, hominem doctum & perurbanum, dicere ſolitum ferunt, Præſul Illuſtriſſime, ea quæ ſcriberet, neque ab indoctiſſimis, neque à doctiſſimis legi velle; quòd alteri nihil intelligerent, alteri plus fortaſſe quàm ipſe de ſe. Ego verò longè aliter ſentio: qui libros meos non Lælius Decimis tantùm in literarum curriculo ſaltem mediocriter pronectis, ſed & imperitiſſimis quibuſque, ac Theologiæ, Iuris vtriuſque, Medicinæ, inferiorúmque artium tironibus legendos offeram; neque oculos ſimul cenſurámque doctiſſimorum, qui Perſios etiam eruditione antecellant, ſubire recuſem. Cùm enim duos mihi fines in evulgandis lucubrationibus meis præſcripſerim, *Docere*, & *Diſcere*; alterum conſecutus videbor, ſi tam apta concinnáque methodo, procul ambagibus ſalebríſque omnibus, tanta verborum perſpicuitate ac claritate dicendi, ſingulas Diſſertationis hujus Philologicæ partes explicuero, vt intelligi poſſim, vel ab illiteratis lectoribus; alterum verò ſi reconditiotibus quibuſdam Hiſtoriæ, Chronologiæ, Criticéſque ſacræ myſteriis in apertam lucem eductis, viros multis partibus me eruditiores exemplo meo ad id impulero, vt ex ampliſſimo eruditionis ſuæ penu perfectiora producant, erroréſque meos & quæ humanitus irrepſerint peccata caſtigent. Quid enim mihi jucundius poſſit vnquam accidere, quàm vt, quòd ſingulis diebus, ac penè horis, meditando, legendo, audiendo, ſcribendo facere ſatago doctior vt euadam, conjecturáſque meas ſeueriùs cenſeam, & ad incudem limámque reuocem, illud idem mea cauſa præſtare velint, quos ætate, dignitate, doctrina ſuperiores ac magiſtros ſemper habiturus ſum?

Quò pertineat iſta oratio, vides, PRÆSVL ILLVSTRISSIME. Non patronum liber hic meus, aut defenſorem; nec qui pulchrè, bene, rectè, identidem exclamet, laudatorem quærit: ſint hæc per me licet quotidiana vulgarium ſcriptorum vota. Majora is poſtulat: dum Cenſorem, qui ſeuerè arguat; Iudicem, qui non tam rectis candidum, quàm prauis atrum calculum adjiciat; Magiſtrum denique, qui certiora doceat, anxius ſibi depoſcit. Neque ſpe, vt auguror, excidet ſua. Tu enim, ſi quis alius, in vniuerſo litteratorum orbe,

—— ſcis juſtum gemina ſuſpendere lance
Ancipitis libræ: rectum ſecernis, vbi inter
Curua ſubit; vel cùm fallit pede regula varo:
Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.

Quis enimuero in litteris adeo hoſpes ac peregrinus, qui *Benearnenſem* Tuam ignoret *Hiſtoriam*; qui *Sacerdotij* atque *Imperij Concordiam* non fuerit admiratus; qui de *Primatu Lugdunenſi*, de *Vigilij Papæ epiſtola*, ſimiléſque de rebus Eccleſiaſticis ac Ciuilibus tractatus, glorioſi laboris vigiliarúmque tuarum exoptatiſſimos fructus non ſuſpexerit? Quis porrò tam hebes aut ſtupidus, qui in iis ingenij acumen, memoriæ felicitatem, iudicij grauitatem, ſtudiorum contentionem, eloquentiæ vim, ſermonis elegantiam, omnes denique eximij ſcriptoris dotes non viderit; aut tanto liuore ſuffuſus, vt eas merita commendatione non fuerit proſequutus? Taceo ceteras virtutes tuas, in Deum pietatem, religionem in Eccleſiam, in Regem fidem, integritatem in judiciis, prudentiam in rebus gerendis, in aduerſis conſtantiam, in proſperis modeſtiam, vrbanitatem in vita communi pari candore conjunctam, atque in colendis amicitiis expertem fuci & artis gratiam.

Eas ſimiléſque dum alij debitis præconiis ad cœlum euehent, dúmque Tu precibus noſtris exoratus, quam Engippio vltro præſtitiſti, eandem quoque ceteris Eccleſiaſticis ſcriptoribus opem feras; ego interim pro immortalibus tuis, cùm in Societatem noſtram vniuerſam, tum in me poſtremum illius alumnum beneficiis, non ſolùm Tibi in hac vita optabo famoſum illud Democriti Abderitæ *εὐεστὼ*; vt Deo Opt. Max. quod hactenus feciſti, in multos annos incolumis ſeruias; Eccleſiæ Catholicæ jura, dignitatem, doctrinam, aduersùs Hæreticos ac Nouatores integra tuearis; Regia negotia, difficiléſque ac arduas Præſulum Clericorúmque cauſas ſolertiſſima, qua polles, ingenij dexteritate modereris; commiſſam fidei tuæ nobiliſſimam Metropolim opere, verbo, exemplo excolas; bonos omnes beneuolentia, comitate, munificentia complectaris; quódque pauci admodum præſtare queunt, tuáque ſingularis laus meritò cenſeri debet, eruditiſſimos quoſque emiſſis in publicum, quas premis, lucubrationibus edoceas: verùm etiam, quod omnibus nobis voice optandum eſt, in altera quoque immortali æternùmque duratura præcipuo quodam jure debitum ampliſſimis tuis meritis Chriſtianæ felicitatis præmium *τὸ ἀεὶ εὐεστὼ*, lubens voléńſque adprecabor.

Vale ergo eximium Eccleſiæ, Galliæ, ac ſeculi noſtri decus; & id quidquid eſt munuſculi, velut mei aduersùs Illuſtriſſimam tuam Amplitudinem ſtudij, amoris, atque obſequij deuotum pignus pro tua humanitate æqui bonique conſule. Scribebam Lutetiæ Pariſiorum Kalendis Martiis anno à Chriſto nato M. DC. LX.

Idem V. C. Philippus Labbeus in pag. 78. Tomi primi ampliſſimæ collectionis Conciliorum omnium.

NE verò leuiter tantùm ac dicis cauſa videamur meminiſſe Illuſtriſſimi ac Reuerendiſſimi PETRI DE MARCA Pariſienſis Archiepiſcopi, omnium Iuris Pontificij conſultorum eruditiſſimi, placet hîc in obſeruationis noſtræ ſubſidium & veritatis canonicæ aduersùs quoſdam ſcriptores firmamentum intexere integrum caput quintum libri tertij admirandi prorsùs operis de Concordia Sacerdotij & Imperij. *Antiquo iure &c.*

Idem pag. 192. ejuſdem Tomi I. Conciliorum.

VNVM hîc tantummodo ſubjungam, me libros illos octo (Conſtitutionum Apoſtolicarum quæ tribuuntur Apoſtolis ac ſancto Clementi) à peregrino ſolo, cujus extremæ margini jacent inſiti pleriſque incogniti, auulſos erutóſque in proprium natiuúmque locum tranſtuliſſe, cùm mea ſponte incitatum, tum clariſſimorum virorum conſilio atque auctoritate fretum, præſertim verò Illuſtriſſimi ac Reuerendiſſimi PETRI DE MARCA Archiepiſcopi Toloſani, à Chriſtianiſſimo Rege ad Archiepiſcopatum Pariſienſem die XXVI. Februarij hujuſce anni M. DC. LXII. Nominati, & à Summo Pontifice die V. Iunij cum

maxima meritorum ejus commendatione tranſlati : quem, ſi hæc ſtudia præcipuè ſpectaneris, eruditorum noſtri ſeculi principem appellaſſe nunquam pigebit. Sed heu : dum iſta typis parantur, die XXIX. Iunij ejuſdem anni ad ſuperos abiit, bonis eruditiſque omnibus inconſolabiliter lugentibus.

EMINENTISSIMI CARDINALIS ROSPIGLIOSII
Epiſtola ad Clariſſimum Virum Samuelem Sorberium.

PERILLVSTRI DOMINO, DOMINO SAMVELI SORBERIO.

Perilluſtris Domine, Quanto mœrore me affecerit luctuoſus obitus Illuſtriſſimi & Sapientiſſimi Præſulis PETRI DE MARCA, vel ex propria animi ægritudine colligere Dominatio Tua abundè poteſt. Neque enim te latet, qualiter ſingulari ipſins humanitati me profitebar obſtrictum, quantúmque inſignibus ejuſdem meritis tribuebam : qno ſublato, plurimam in Chriſtiana Republica factam eſſe jacturam intelligunt & dolent omnes. Vitæ tamen innocentia, & aſſiduum Religionis ſtudium, cùm illi aditum ad cœlorum præmia patefeciſſe non dnbiè exiſtimentur, noſtras etiam lacrymas abſtergere, & dolorem temperare poſſunt, ſperata tanti viri felicitate. Haud mediocre etiam exhibebunt mihi ſolatium occaſiones omnes, quibus paratiſſimam erga Dominationem Tuam voluntatem aliqua ratione declarandi, quemadmodum impensè cupio, opportunitas præbeatur, cui proſperos rerum omnium euentus à Deo enixè precor. Romæ XXXI. Iulij M. DC. LXII.

Studioſiſſimus Dominationis Tuæ
I. Cardinalis ROSPIGLIOSIVS.

EIVSDEM EMINENTISSIMI CARDINALIS
Epiſtola ad Stephanum Baluzium.

Perilluſtri & admodum Reuerendo Domino Stephano Baluzio Canonico Remenſi.

PERILLVSTRIS & admodum Reuerende Domine. Non diffiteor Illuſtriſſimi Viri PETRI DE MARCA Pariſienſis Archiepiſcopi mortem acerbam mihi & luctuoſam fuiſſe; cùm nefas eſſet non dolere Præſulem religione & doctrina eximium, Apoſtolicæ Sedis obſeruantiſſimum, & in magno auctoritatis gradu poſitum, alieniſſimo Chriſtianæ Reipublicæ tempore nobis ereptum. Gaudeo nunc eum à Dominatione Tua tam viuis eloquij coloribus egregiè depictum, & propè ab interitu vindicatum, dum Sapientiſſimi Præſulis vitam eximia elegantia tam affabrè delineaſti. Quòd autem non minori humanitate meo de illius virtutibus teſtimonio tantum tribnere volueris, ingentes tibi habeo gratias, Eruditiſſime Vir. Reliquum eſt vt fuſiore ſtylo, quemadmodum facturum te ſpondes, idem argumentum pertractes ad jugem poſteritatis memoriam, & Gallicanæ Eccleſiæ laudem. Ceterùm beneuolentiæ tuæ ſignificationibus tam propenſa voluntate reſpondeo, vt nihil prætermiſſurus vnquam ſim, quod in ipſius commoda proficiſci à me poſſit; & Dominationi Tuæ cuncta fauſta ac felicia ex animo deprecor. Romæ v. Martij M. DC. LXIII.

Studioſiſſimus Dominationis Tuæ
I. Cardinalis ROSPIGLIOSIVS.

EPISTOLA EMINENTISSIMI CARDINALIS CORRADI AD STEPHANVM BALVZIVM.

Perilluſtri & admodum Reuerendo Domino, D. Stephano Baluzio Canonico Remenſi.

PERILLVSTRIS ET ADMODVM REVERENDE DOMINE,

Acceptæ profectò mihi fuerunt litteræ tuæ, Baluzi erudite. Nam hominis recti ſtudioſi, atque ejus, qui præclaræ memoriæ PETRI DE MARCA iſtius ciuitatis Archiepiſcopi ſumma mecum, dum in humanis agebat, amicitia juncti diſcipulus extitit, ſinceræ humanitatis officia præ ſe ferunt. Quòd autem Epiſtolam miſeris à Te conſcriptam, qua doctiſſimi ac piiſſimi illius Prælati mores, viuendíque rationem, ac res geſtas, ſcriptíſque mandatas enarras, hoc gratiſſimum omnino fuit. Quippe veram præ oculis meis exhibet tanti viri effigiem: cujus quoniam viuentis amplexibus ac ſuauiſſima perfrui conſuetudine magna locorum diſtantia vetuit, nunc vita functi illuſtria monumenta virtutis aſſiduè contemplari licebit. nam illius vitam probatiſſimam optimo cuique exemplar, & memoriam omnibus ſeculis recolendam meritò dixerim. Agamus itaque, mi Baluzi, vt quæ vir præſtantiſſimus ſcriptis ſuis edocuit, & quæ à ceteris ſcribenda ipſe fecit, nos quoque pro viribus imitemur; vt vinculis demum hujus humanitatis ſoluti, vita cum eo (vt ſperare fas eſt) fruamur æterna. Quod faxit D. O. M. à quo veram precor tibi felicitatem. Romæ VII. Kal. Aprilis, M. DC. LXIII.

D. V.

Ad officia paratiſſimus
I. Cardinalis CORRADVS.

STEPHANI

STEPHANI BALVZII TVTELENSIS,
CANONICI REMENSIS,

EPISTOLA

AD CLARISSIMVM ET ERVDITISSIMVM VIRVM

SAMVELEM SORBERIVM.

De vita, rebus geſtis, moribus & ſcriptis

ILLVSTRISSIMI VIRI

PETRI DE MARCA

ARCHIEPISCOPI PARISIENSIS.

INTER multiplices rerum humanarum caſus, nihil nobis accidere grauius poteſt, SORBERI Vir Clariſſime, quàm eorum, qui nobis cari fuerunt, exitus; quantumuis maturi & felices videri poſſint ob longam ætatem, geſtos honores, genus, diuitias, patriam incolumem, & cetera felicium argumenta. Sunt enim molles in calamitate mortalium animi: faciliùſque toleramus ludentem fortunam, quàm ſæuientem. Sed is eſt conſtitutus ordo in rebus humanis, vt nihil perpetuum ſit ac conſtans in hac vita: neque fruſtra præſtantiſſimus ſapientiæ pronuntiauit, dici neminem poſſe beatum, quandiu inter mortales agit. Nos autem numeris omnibus infelices profectò ſumus, amiſſo nuper Optimo Mecænate PETRO MARCA PARISIORVM ARCHIEPISCOPO; adeo vt nihil nobis reliquum eſſe videatur, quàm vt id quod ſupereſt vitæ, in lacrymis & mœrore tranſigamus. Hoc vno tamen nomine, quod ad me attinet, felicem me quodam modo fuiſſe exiſtimauerim, quòd aſſidere valetudini ejus, fouere deficientem, ſatiari vultu contigit, & quòd ſuprema ejus mandata, vocéſque excepi. Scis enim, VIR ERVDITISSIME, hanc eſſe non minimam partem humanæ felicitatis, ſi quis præſertim ad virtutem & ad eruditionem contendit, in ejus penetraſſe conſcientiam, qui magnus vir & bonus exiſtimatur fuiſſe citra omnem controuerſiam. Sed intima illa quæ mihi cum tanto viro interceſſit olim familiaritas, auget præſentem mœſtitiam; dum mente repeto, quàm ſcitè ac doctè de omni re, quæcunque in diſceptationem quæſtionémque vocaretur, diceret vel in-

paratus, mihique ſæpe interroganti de grauiſſimis rebus admirabili facilitate reſponderet, ac difficultates omnes ſummoueret. Has, aliáſque hominis virtutes tu diſertè admodum expreſſiſti in ALLOCVTIONE tua; quæ meo nominiinſcripta eſt: in qua etiam me admonês, vt quæ de vita ſtudiíſque ejus penitiora noui, ac morbi fatíque hiſtoriam deſcribere non recuſem. Pareo lubens. Iamdiu enim eſt, ex quo integrum opus de vita præſtantiſſimi viri edere inſtitui; ſed nunc tuo hortatu magis, cùm te ab aliquot annis delegerim, quem præcipuè colerem, & cui eſſem, ſicut ſum, amiciſſimus. Interim ergo dum opus illud meum abſoluatur, viſum eſt morem tibi gerere, & in anteceſſum præ mittere aliqua de vita rebúſque ejus. Et cùm inueſtigarem, cuinam potiſſimùm hanc meam narrationem inſcriberem, tu in primis occurriſti, multis de cauſis; ſed ob illam præcipuè, quòd tuo hortatu, vt dixi, hanc ſcriptionem aggreſſus ſum; tum etiam quòd vir optimus te in ſuam amicitiam ac familiaritatem penitiſſimè admiſerat, poſtquàm eruditionem tuam, prudentiam, ac pietatem agnouerat. Quidni ego iiſdem veſtigiis inſiſterem, qui, viuente eo, nihil antiquius habui, quàm vt omnia dicta factáque ejus vice legis obſeruarem? Sed antè quàm deſtinata componam, repetendum videtur de origine ejus; quòd alicujus momenti ſit; bonis ac nobilibus atauis prognatum eſſe. Hinc ergo exordiar.

MONTES Pyrenæos, quì Gallias ab Aragonibus Nauarriſque diſterminant, accolunt BENEARNI, Gallica gens, ſed quæ tamen aliquid admixtum habet Hiſpanici moris. Vetus illic & illuſtris eſt FAMILIA MARCARVM: in qua ſexcentis ferme abhinc annis militari fama claruit GARSIAS MARCA Præfectus equitum Gaſtonis Benearnorum Principis, quum is anno M.C.XVIII. Cæſarauguſtam Aragonum ciuitatem obſedit, cepítque, vt ex archiuo Eccleſiæ B. Mariæ Columnenſis (vulgò *Nueſtra Señora del Pilar*) apud Cæſarauguſtam collegit Melchior Solerius Abbas Canigonenſis, auctor Hiſpanus. Poſteri ejus, vt ex monumentorum fide conſtat, militaribus & ipſi ſtudiis inclaruerunt; auitæ erga Principes ſuos fidei & reuerentiæ retinentiſſimi; & memores Garſiæ, gentis auctoris: donec alternantibus rerum humanarum vicibus, inter togatos haberi cœpere circa annum M. CCCC. XL. Ea enim tempeſtate præclarus in primis fuit Petrus de Marca, vir in Iure conſultiſſimus: qui negotiorum procurationi generali in vniuerſis Principis ſui ditionibus admotus eſt, & ad Præſidentiam Conſiliorum ejus tandem euectus. Non immorabor in recenſendis Petri poſteris, ne nunc longiùs incepto abierim. Memorabuntur autem in tempore, quum, vt dixi, opus illud meum de vita Illuſtriſſimi Mecænatis publicæ luci dabitur. Hunc interim librum honori ejus deſtinatum, tametſi incondito ſermone ſcriptum, profeſſione pietatis excuſatum iri ſpero.

Ex ea igitur generis claritate in Benearnis ortus eſt PETRVS DE MARCA, in oppido Gantenſi, haud procul vrbe Paleoſi, IX. Kalendas Februarias, anno M. D. XCIV. patre IACOBO; matre CATHARINA LARTETA, ſingularis exempli femina. Septimo menſe editus, cùm in imbecillo tenuíſque corpuſculo vires ad ſugendum non adeſſent, lactis in os immiſſione primum vitæ menſem tranſegit. Dein acceſſere ad mammas labella; ſuetóque infantium more nutrimentum hauſit. Verùm cùm ipſe vix quadrimeſtris eſſet, nutrix grauida effecta, puero mammam præbere prohibita eſt: quem cùm à ſe diuelli eo prætextu ægrè pateretur, lac caprinum muliebri melius eſſe dictitans, quo vtentes ruſticorum pueri ad eam qua vigere ſolent corporis firmitudinem perueniunt, eò traxit parentes, vt ſinerent eum lacte caprino per reliquum infantiæ tempus educari. Ea tempeſtate Caluiniſmus fœdè graſſabatur in Benearno, vbi Catholicæ religionis publica profeſſio jam ab anno M. D. LXIX. publico Edicto vetita erat, expulſis inſuper ſacerdotibus Dei, atque omni ritu ſacrorum in exilium acto, ne quid vſquam priſcæ religionis occurreret. Et cùm intelligerent pauci qui ſupererant Catholici, vnum eſſe in Eccleſia baptiſma, quod ritè quoque ab hæreticis vſurparetur; liberos ſuos, ob penuriam ſacerdotum, Miniſtris hæreticorum tingendos offerebant, peſſimo exemplo. At non Iacobus filium ſuum citra conſcientiam Preſbyteri voluit

baptizari: ſed extra fines patrios deferri curauit, in diœceſim videlicet Tarbienſem; vbi Romana ſacra publicè colebantur, nullo contradicente. In monaſterio igitur ſancti Petri Generenſis, à monacho Benedictino, qui tum ex vſu priſco Parochi officium illic implebat, baptizatus, Petri nomine donatus eſt. Sed hauddubiè prætermitti non debet, bonum illum monachum in modum oraculi addidiſſe baptiſmi ceremoniis celebrem illam Ieſu Chriſti ſententiam: *Tu es Petrus; & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Sciant quibus moris eſt fortuita aſpernari, ineſſe illis interdum aliquid fatidicum, quod neque tolli, neque mutari fas eſt. Nam ſecundùm imprudens monachi effatum, ſic Marca per omnem vitam, etiam matrimonij curis illigatus, ſtuduit fidei Catholicæ aduersùs hæreticos ſtabiliendæ, rebúſque Eccleſiæ conſeruandis, vt jam anno M. DC. XXV. haud multùm triginta annos egreſſus, Reſtaurator tamen & Tutelaris Catholicæ religionis in Benearno, Columna Eccleſiæ, perſonarúmque Eccleſiaſticarum Protector, publico elogio dictus ſit à Clariſſimo Viro Ioanne Bordanoua Canonico Laſcurrenſi in libro tunc Pariſiis edito de Statu tribunalium Eccleſiaſticorum, qui in omnium manibus verſatur, cujúſque noua dein editio prodiit ante hos decem annos. Neque deſtitit poſtea, quum poſt mortem amantiſſimæ vxoris ex Parlamento Palenſi, vbi Præſidis munere fungebatur, in Sacrum Conſiſtorium adlectus eſt, quin res & perſonas Eccleſiaſticas ſuo ſemper fauore præſidióque confoueret: quod & majori pondere confecit, poſtquàm beneficio piiſſimorum Regum, ad Conſoranenſem primùm, dein ad Toloſanam, ac Pariſienſem Cathedras euectus, & à Summis Pontificibus approbatus, intellexit locum eſſe virtutibus patefactum. Nunc ad incepta redeo.

Admodum adoleſcentulus ſedem ac magiſtram ſtudiorum habuit ciuitatem Auſçorum, qui Aquitanorum clariſſimi dicuntur à Pomponio Mela vetuſto ſcriptore; vbi literas humaniores didicit apud Patres Societatis Ieſu; qui animum ejus poſtea Philoſophiæ præceptis imbuerunt in Collegio Toloſano. Deinde per tres continuos annos in Academia Toloſana, quæ tum in Iure docendo ceteras Europæ facillimè anteibat, Ius Ciuile & Canonicum audiuit, vſus magnis doctoribus, Gulielmo Marano, Gulielmo Cadano Scoto, Vincentio Chabotio, & Iano à Coſta, qui tum publicè Ius vtrumque in ea ciuitate profitebantur. Sed in primis ſecutus eſt Cadanum, tunc interpretantem Nouellam Conſtitutionem CXXIII. Imperatoris Iuſtiniani; virum, vt ipſe aiebat, in vtroque Iure conſultiſſimum, ſed qui Canonicum calleret ad miraculum, bonáſque literas Legum ac Canonum cognitioni addidiſſet: eorúmque tarditatem deplorabat, qui obſcuritatem in Cadano deprehenderent. Memoria teneo ſolitum ipſum narrare, optimam methodum ſtudendi Iuri Canonico ſibi ab eo viro traditam, atque illum addidiſſe ſtimulos juuenili animo, dum diligentiam ejus, ac ſagacitatem, natúmque ad literas ingenium laudibus identidem extolleret. Ea nimirum fuere præclara initia magnarum rerum quæ poſtea ſecutæ ſunt, & fundamenta ſingularis eruditionis quam ſequens ætas in Marca eſt admirata, quámque nos omnium intimè agnouimus ex aſſiduo conuictu. Struebat videlicet jam fortuna magnum virum, celeberrimum in vtraque toga mox futurum. Nam paulò poſt, anno nimirum M. DC. XV. in ſupremum Benearni Conſilium cooptatus, ſapientiſſimi Senatoris, & amantiſſimi patriæ ciuis munus ſumma cum omnium laude exercuit, licèt tenera ætas ei oneri ſufficere poſſe haud videretur. Sed non vltra progrediar, quin te heic paulíſper detineam, mi Sorberi, vt tecum admirer arcana diuinæ prouidentiæ; quæ juuenem, nullis rerum experimentis edoctum noſcere ingenia hominum, rudem adhuc inſidiarum ſeculi, verſutiis tamen hæreticorum expoſuit, talíque in tempore capeſſendæ reipublicæ iter ingredi voluit. Solus enim in illo Conſilio Catholicus fuit, dum collegæ ejus omnes Caluinianis erroribus impliciti erant. Impatienter id proculdubio ferebat Marca. Itaq; nunquam ceſſauit à conquirendis remediis aduersùs tam ingens malum; donec ejus precibus & votis exoratus Deus, huc flexit corda Chriſtianiſſimorum Regum, vt neminem in eo Senatu eſſe paterentur alterius religionis profeſſorem, quàm Catholicæ. Vidit optimus

vir redditam penatibus auorum religionem priſcam, iis poſtea leges dantem quibus per tot annos ſubjecti fuerant Catholici; cùm ſæuientibus Edictis proſcriberentur, non aliam ob cauſam, quàm quòd gliſcenti perfidiæ Caluiniſtarum, acriùs quàm temporibus illis permiſſum erat, ſe opponerent.

At Marca, egregiæ tum ſpei juuenis, MARGARITAM FORGVESIAM, ſplendidis natalibus ortam, quippe è nobili & vetuſta apud Aquitanos Leuianenſium Vicecomitum familia prognatam, ſibi ea tempeſtate junxit: quam poſtea defunctam anno M. DC. XXXII. doluit vehementer, licet plures liberos in ſolatium marito reliquerit. Ea fuit cauſa non repetendi matrimonij. Narrabat ipſe, primum annum qui optimæ & amantiſſimæ conjugis mortem ſecutus eſt, citra oſtentationem tranſactum à ſe eſſe in luctu, quòd deſiderium extinctæ non poſſet pati, cum qua vixerat mirâ concordià per tot annos. nec vnquam oblitus eſt.

Incidit in ea tempora grauis occaſio, in cauſa fidei, apud Beuearnos, quæ latere Marcam non fineret. Rex quippe Ludouicus XIII. veſtigia Patris Henrici relegens, (quem compertum habebat animo deſtinaſſe rem Catholicam in ea regione prorsùs reſtituere, ni morte præuentus fuiſſet) Decreto ſacri Conſiſtorij lato apud Fontem-Blaudi, oppidum diœceſcos Senonenſis Palatio regio nobilitatum, VII. Kalend. Iulij anni M.DC. XVII. ſtatuit vt libera bonorùm omnium ad Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas in Benearno pertinentium poſſeſſio ipſis permitteretur, ſiue illa decimæ eſſent, ſiue alterius conditionis. Atque vt promptior eſſet illius Decreti executio, ſacra Principis epiſtola commeauit ad Eccleſias Benearnenſes quæ ſe Reformatas dicunt: quâ jubebantur delegatos ad Comitatum mittere, queis coram reſtitutio illa fieret. Eam ob rem Miniſtris hæreticorum, atque aliis quampluribus ejuſdem ſectæ hominibus apud Orthesium (Benearnenſium id oppidum eſt ad Gabarum fluuium, in diœceſi Aquenſi) conuenientibus A. D. XIII. Kal. Auguſti, vna omnium vox fuit, vitam antè amiſſuros, quàm reſtitutioni ei conſentirent, quâ peſſumdari ſtatum religionis ac reipublicæ in Benearno manifeſtum erat. Quæ vox altiùs penetrabat, quàm vt oporteat obliuiſci. Miſſus itaque Leſcunius Senator Palenſis, nihil intentatum reliquit, quo Regis animum à propoſito dimoueret: ſed efficere non potuit, quin menſe Septembri Edictum exiret à Principe, quo Catholici ritus in vniuerſas Benearni parœcias reuocabantur, ac Decretum menſe Iunio latum confirmabatur. Sequenti tum anno Renardus, libellorum ſupplicum in Regia Magiſter, in Benearnum miſſus, cum ampliſſima poteſtate, vt Edicti executionem vrgeret, cùm Palum perueniſſet A.D. VII. Iduum Iuniarum, ſequentibus dein diebus plurimum operæ poſuit in tam laudabili negotio. Verùm obſtinatorum nimis pertinax ingenium eò vſque proceſſit audaciæ, vt habito Senatu ampliſſimo, Decretum ab iis perſcriptum ſit III. Kal. Iulij anni M. DC. XVIII. eorum ſententiæ, vt fit, accedente Marca, licèt inter deliberandum contradixiſſet: quo palam pronuntiarunt, actis inſeri non poſſe regium illud Edictum quod ſuprà retuli, neque etiam Decretum quod præceſſerat: quinimò poſtulandum eſſe à Ludouico, vt res in eodem ſtatu, in quo tunc anteà erant, eſſe ſineret; ſi ſaluam rempublicam, ſuorùmque ſubjectorum incolumitati proſpectum vellet. Senatuſconſulti hujus exemplum, cum ſua ad Principem relatione, miſit confeſtim Renardus; ac poſtridie Kalendas Iulias, Palo exceſſit. Diſceſſum ejus ſecuta ſunt varia & multiplicia cœlo terràque prodigia. Etenim, ne ſingula commemorem, V. Nonas terra bis tremuit in vnico Benearno; (adnotatum quippe tum, non alibi contigiſſe illum terræ motum) Laſcurrenſis Eccleſiæ tintinnabulum ſponte ſignum dedit, nulla mortali manu tactum; pluit demum ſanguine; cóque infectæ arbores, & ſpicæ ſegetum ac frumentorum. Sepulcra quoque operta ſanguine haud procul Olorone ciuitate. Crucem quin etiam rubeam in aëre viſam diſcurrere, quidam tradidere. Atque hæc facilitate credentium vulgata cum plerique, more humani ingenij, interpretarentur vt futurorum præſagia, alij, vt diuerſa ſunt hominum ingenia, iræ numinis adſcriberent; quidam tamen ab vtriſque diſſentientes, ad ſolos naturalium cauſarum nexus referebant. quod propius

vero crediderim. Neque multò pòſt, VIII. nimirum Kalendas Auguſti, è Sacro Regis Conſiſtorio ſcribuntur ad Senatum Palenſem literæ nomine Principis, vt fit: quibus jubebatur quantocyus Edictum anni ſuperioris in acta Curiæ referre, ejúſque executionem maturare, & cetera quæ ad rem quoquo modo pertinerent, ſedulò agere; ſciturus Regem ea auctoritate aduersùs rebelles vſurum, quam pietati ejus ad coërcendam talium temeritatem commiſit Deus. Narrabo tibi, VIR CLARISSIME, rem adeo incredibilem, vt vix fidem apud poſteros habitura ſit. Cùm optimos illos Caluiniſtas, qui tum negotiis publicis præerant apud Beneharnos, quique ſe ſapientiſſimos rerum exiſtimabant eſſe, latere nequaquam poſſet Chriſtianiſſimi Regis conſilium de reſtaurando Catholicæ religionis exercitio in ea regione; tamen, quæ fuit illorum temeritas, poſt intellectam ex frequentibus reſcriptis voluntatem regiam, vltimis ejus literis apertiſſimè teſtatam, auſi ſunt dicere in os ejus, quum in Aquitania degeret, mandatum illud poſtremum, de quo ſuprà memoraui, non ſine ambagibus eſſe, neque ipſis liberum fuiſſe regiis juſſis obſequi. Actum erat prorsùs de religionis negotio, ac præclarum ſanctúmque Ludouici conſilium infectum remanebat; ni ſuadente ac vrgente IACOBO MARCA, qui ad Comitatum ea de cauſa venerat, Rex iter Benearnicum arripuiſſet anno M. DC. XX. licèt contra tendente Leſcunio, qui ſectæ ſuæ ruinam in eo poſitam eſſe intelligebat. Memoratur Luynij vox, qui tum præcipua apud Principem gratia vigebat; quum Iacobo dixit, quandoquidem ita ipſe ſuaderet, iturum Ludouicum in Benearnum; ſed euentum Iacobo hauddubiè imputandum iri, ſi res ſecùs quàm dicta ſit caderet: quippe Principi cauta potiùs conſilia cum ratione, quàm proſpera ex caſu placere. Pollicebatur enim Iacobus, cuncta aduenienti Ludouico ceſſura. Porrò heic ſe Petro obtulit occaſio ſtrenuè laborandi pro religione auita: cujus reſtituendæ modum, & arcana conſiliorum, in quibus omnis hæc ratio ſita eſt, & Regi ipſi, & participibus ſecretorum ejus aperuit. Quo factum eſt, vt cùm anno M. DC. XXI. ſapientiſſimus Princeps Conſilium Palenſe in Parlamentum, more Francico, mutaret; memor operæ ingentis quam in fidei negotio poſuerat Petrus, ejus merita rependit noua Præſidis dignitate, quam in eum gratis contulit, indultâ etiam prolixâ ætatis veniâ. Meminit ipſe hujus rei in Libello Barcinone edito anno M. DC. XLVI. pro defenſione libri De Concordia Sacerdotij & Imperij. Referam autem ipſa verba: *Sed vno anulſo non defuit alter, qui rem Chriſtianam promoueret, felicis memoriæ* IACOBVS *pater quondam meus: cujus laboribus, adjuncta quoque ſollicitudine & induſtria mea, id effectum eſt, vt Edicti Regij pro reſtaurandâ per vniuerſas Benarni parœcias religione, boniſque Eccleſiaſticis reſtituendis lati executio, cauillationibus hæreticorum per longi temporis moras eluſa, ab ipſo glorioſiſſimæ & immortalis memoriæ Rege Ludouico XIII. perpetraretur.*

Hactenus res domi geſtas placuit perſtringere. Nunc major rerum mihi naſcitur ordo; ex quo abductus à patria, & in Sacrum Conſiſtorium euocatus, quod exeunte anno M. DC. XXXIX. contigit, quamplurimas proferendi ingenij illuſtres occaſiones nactus eſt. quod qua ratione actum ſit, paucis expediam. Fortè iis diebus Rex Ludouicus XIII. cauſâ exciderat in Sacro Conſiſtorio. Exiſtimabat ipſe, injuſtè fuiſſe judicatum. Itaque de ea re conqueſtus apud Virum Superilluſtrem PETRVM SEGVIERIVM GALLIARVM CANCELLARIVM, ei coram Eminentiſſimo CARDINALE RICHELIO præcepit vt duos viros eruditione ac pietate præſtantes deligeret, in illud Conſiſtorium admittendos: neque ſe curare, Pariſienſeſne forent, aut ex prouinciis, modò tanto muneri pares reperirentur. Tum temporis Marca, qui à Parlamento Palenſi delegatus in Comitatu degebat, Cancellario innotuerat. Igitur Seguierius (fuit enim ſemper illi viro mira erga eruditos omnes ac literatos beneuolentia; vt non injuriâ SECVLI NOSTRI MECÆNAS dictus ſit) Clariſſimum Virum PETRVM PVTEANVM, Bibliothecæ Regiæ Præfectum, in ſuas ædes euocat; oratque, vt pro ea quæ illi cum Marca erat amicitia, ei perſuadeat rem ipſi honorificam, reip. vtilem, ac Principi gratam facturum, ſi ſepoſito tantiſper repetendæ patriæ deſiderio, Lutetiæ cum dignitate

velle habitare: ceteros magnis ambitionibus expetere, vt in numerum Conſiſtorianorum admittantur; ipſi illud in primis beatum contingere, quòd à Principe expeteretur. Recepit lubens Puteanus ſe facturum. Ad Marcam ergo ſpecie viſentis ingreſſus, deſtinata in longum jaciens, exquirit quod ei conſilium eſſet poſt peracta negotia quorum causâ heic attinebatur; velitne reuiſere patrios lares; an verò Lutetiæ commorari, vbi eminentes virtutes aliquo in pretio ſunt? Ad quæ Marca modeſtè, vt aſſolet, reſpondit, ſi alicujus gratiâ ſtatueret vitam degere Pariſiis, id hauddubiè facturum vt Puteani amicitia frueretur: ſed præterquàm quòd nullum ſibi in Vrbe negotium erat, nullæ occupationes, cupere ſe in patriam redire, vbi, procul Vrbis inlecebris, cum dignitate licebat viuere. Tum Puteanus, non vlterà differendum ratus, rem ordine, vt ſeſe habebat, exponens; Neque tibi, inquit, deerit dignitas, neque occupationes. Velis tantummodò. Quid moror diutiùs? Marca ad Cancellarium deductus, & honorificè ab eo acceptus, ac paucis pòſt diebus apud Ruellum Cardinali Richelio monſtratus, demum Regi indicatus, mirabili vtriuſque approbatione in Sacrum Conſiſtorium adlectus eſt; adeo vt aſſeuerauerit Ludouicus, ſe, ſi Marca ſibi tunc in mentem veniſſet, Cancellarium fuiſſe liberaturum onere conquirendi hominem, quòd ſibi probè cognitus eſſet; *amicum* etiam *ſuum* eſſe Marcam dictitans. Inutile fuerit referre, quàm ſanctè jus ſuum cuique tribuerit, quandiu inter Conſiſtorianos ſedit. Id vnum adnotaſſe ſufficiat, omnium in ſe ora vultúſque conuertiſſe, dum quotidie in eo collegæ ejus deprehenderent admirabilem quandam ſapientiam, cum magna eruditione conjunctam. Creſcit enim (vt rectè ſcriptum eſt ab auctore dialogi de claris Oratoribus) cum amplitudine rerum vis ingenij: nec quiſquam claram & illuſtrem orationem efficere poteſt, niſi qui cauſam parem inuenit. Quæ porrò tam magnæ menti ſeſe offerre poterat cauſa in Parlamento Benearnenſi, quæ non infra magnitudinem ejus jaceret?

Anno M. DC. XL. Hiſtoriam Benearni, & circumjacentium populorum, antea ipſis quoque indigenis aut prorsùs incognitam, aut fabularum admixtione fœdè laceratam, ac deprauatam, Marca edidit ſummâ curâ & diligentiâ; ejúſque fidem probauit auctoritate veterum Hiſtoriarum & Geographiæ ſcriptorum, ac etiam actorum veterum ex variis archiuis & manuſcriptis codicibus deſcriptorum, quæ publici item júris facta ſunt. Dicata autem á Marca fuit Illuſtriſſimo Seguerio, velut æternum obſeruantiæ in eum ſuæ monumentum.

Sequens menſis Martius materiam præbuit nouis ſermonibus, ob editionem Libelli Parænetici ad Antiſtites Regni, de cauendo ſchiſmate, quod præ foribus adeſſe nuntiabat Optatus Gallus. Sub eo namque nomine latere voluit auctor; ſatis alioqui cognitus, ſi laruam ſibi detrahere liberet. Occaſionem turbandi ſumebat ex editione Voluminum de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ, quæ anno ſuperiore prodierant curâ Clariſſ. Viri Petri Puteani; atque item ex rumore vulgi, differentis eam Cardinali Richelio mentem eſſe, vt omiſſo Epiſcopo Romano, Patriarcha in Galliis conſtituatur. Aiebat præterea, magnum virum in partes tractum promiſſis ingentibus, qui ſcripto defenderet quæ pro ea cauſa Cardinalis facturus erat, neque dubitatur, quin Marcam intelligeret. Cùm inuidia hæc grauaret Cardinalem, eodémque telo Rex peti videretur, ad quem omnia Richelij conſilia referri omnes nouerant; Marcæ per Archiepiſcopum Burdegalenſem Regis nomine imperatur, vt aduersùs hunc Libellum ſcribat; ſed ea methodo, ne Libertates Eccleſiæ Gallicanæ, quas per latus non occultè petebat Optatus, aliquam paterentur injuriam; quinimò id ſedulò ageret, vt omnes intelligerent Libertates illas nihil detrahere de reuerentia quæ debetur Romanæ Sedi, quam præ cunctis ſemper nationibus Galli conſtantiſſimè retinuerunt. Suſcepit curam libens. Neque enim fas erat repugnare Principi, cui ſe cariſſimum eſſe ſciebat, præſertim juſta imperanti; non Cardinali Richelio, cui omnia Regis conſilia innitebantur, quique Marcam plurimi hauddubiè faciebat. Itaque anno M. DC. XLI. editis Diſſertationibus DE CONCORDIA SACERDOTII ET IMPERII, *ſiue* DE LIBERTATIBVS ECCLESIÆ GALLICANÆ, (hanc enim interpretationem

apponi in limine efflagitauit Typographus, quòd ex eo librum exiſtimaret vendibiliorem futurum) ſic ſcriptionem ſuam temperauit, vt relicta diſcuſſione juris quod vtrique Poteſtati competit, ad ſolam facti inquiſitionem, quæ fines veterum poſſeſſorum demonſtrare poſſet, ſe contulerit; vt ipſe præfatur in Admonitione ad Lectorem. Porrò quod ſpectat ad reuerentiam, quæ Sedi Rumanæ debetur; tanta eam teſtimoniorum ex antiquitate petitorum nube aſſeruit, ac tam diſertè, vt fas ſit exiſtimare, neminem vnquam, non dicam Gallum, ſed nec Hiſpanum etiam, aut Italum, qui modò intra limites æqui conſtiterit, auctoritatem Romani Pontificis in altiori faſtigio conlocaſſe. Offendit tamen (quis crederet) hic Liber Romana ingenia, nullam aliam ob cauſam, vt Mecænas exiſtimabat, quàm quòd in fronte operis admoneret heic agi de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ. Vnde Romanis (*quorum aures teneritudine quadam plus trahuntur*; vt ait Auxiliaris Præfectus, apud antiquum ſcriptorem vitæ ſancti Hilarij Epiſcopi Arelatenſis) promptum fuit ſibi perſuadere, illum Libertati Eccleſiaſticæ aduerſari, qui de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ (proh nefas!) agebat ex profeſſo.

Ea tempeſtate, v. videlicet Kalend. Ianuarij anni ſequentis, Rex Ludouicus XIII. ad Epiſcopatum Conſoranorum, cui tunc ob paralyſim renuntiauerat Bruno Ruada eorum Epiſcopus, Marcam animo lubentiſſimo Nominauit, ac gaudenti. Fas enim ſit audita loqui. Sanè credi vix poteſt, quantum ea res placuerit omnibus iis quibus aliqua honeſti cura erat. Nuncius certè Apoſtolicus, qui tum Pariſiis degebat, Hieronymus nomine, viri laudes inſigni elogio proſecutus eſt in epiſtola ab eo ſcripta Kal. Iulij anni M. DC. XLIII. ad Eminentiſſimum CARDINALEM ANTONIVM BARBERINVM, VRBANI VIII. Summi Pontificis fratris filium; qua eum vltro flagrantiſſimè rogauit, vt ſuffragatione ſua apud Pontificem juuaret Marcam, dignum hauddubiè, vt ſcribit, qui Conſoranenſi Eccleſiæ præficiatur. Cardinalis verò ille, vbi ſemel ei Marca innotuit, ſic eum in ſuam recepit amicitiam, ſic negotia ejus in diuerſis occaſionibus procurauit, etiam antè quàm rogaretur, vt Marcæ prorsùs perſuaſum fuerit neminem diligentiùs aut flagrantiùs amari ab illo Cardinale. Ipſe verò fratris ejus, Eminentiſſimi CARDINALIS FRANCISCI BARBERINI, cujus quoque dein ſingularem beneuolentiam & humanitatem expertus eſt in omnibus ſuis negotiis, auctoritatem & auxilium implorauit; vt approbato Principis de ſe judicio, Conſoranenſis Eccleſia vtilem deinceps habere poſſet Epiſcopum. Reſpondit is humaniſſimè, ſuo more, operam Marcæ ſuam non defuturam apud Pontificem: ſed quædam in Libro de Concordia Sacerdotij & Imperij ſcripta eſſe, quæ molliri oporteat, vt delicatis quorundam ingeniis ſatisfiat: id verò ſi ſemel præſtitum ſit, ſperari poſſe vt quamprimùm Marca voti compos euadat. Interim à Pontifice delegatur Epiſcopo Marinoneo, Lucæ Holſtenio, atque aliis quibuſdam miniſterium, vt Librum illum ſeriò perlegant, adnoténtque ſi quid contra debitam Romanæ Sedi reuerentiam exciderit auctori. Et Holſtenius quidem quamplurima in eo contineri retulit, quæ explicatione indigerent; quædam etiam eſſe quæ Rumana jura violent, ſed in occulto. tanto quippe ac tam ſingulari artificio librum hunc eſſe perfectum, vt diſtingui vix poſſit, quæ pars ejus Eccleſiæ Romanæ faueat, quæue noceat. At Marinoneus, vir apud Italos ſingularis eruditionis famâ celebris, ſcripto prompſit ſententiam, pro Marca honorificam, & Romanis haud ſpernendam. Aſſeuerauit enim, nihil in eo opere contineri, quod notâ inurendum ſit, neque permittendum eſſe Librorum Cenſoribus vt in illud ſæuiant; quinimò tam doctè, ac eruditè, nouáque methodo, auctoritatem Romani Pontificis per Gallias & ceteras Occidentis & Orientis prouincias illic aſſeri, vt vel ob hoc ipſum auctori ejus deberi exiſtimet majus aliquod præmium, quàm ſit Conſoranenſis Epiſcopatus: grates quin etiam agendas. Scilicet tanta eſt vis veritatis, vt etiam ab iis maximè colatur, quos ei maximè aduerſari velis. Manſit tamen occultatum hoc clariſſimi & eruditiſſimi viri teſtimonium de Mecænatis mei Diſſertationibus: tantáque cautione prouiſum eſt ne vulgaretur, vt nulla Marcæ induſtria, nulla ars efficere potuerit, vt

exemplum ejus in Galliam mitteretur. Ceterùm poſt relationem à delegatis factam coram Summo Pontifice, Cardinalis Barberinus Marcæ ſignificauit, cupere ſe vt ſententiam ſuam de cura Principum in rebus Eccleſiaſticis liquidò promeret; eóſque legibus Eccleſiæ ſubjectos eſſe in iis rebus, non verò præeſſe, doceret. Quod ille, vt erat minimè contumax, abundè effecerat: ſed quæ tum temporis accidit Vrbani Pontificis mors luctuoſa, nouam morarum ſeriem introduxit.

Meliore tamen fato, quanquam eadem prorsùs diligentia, ſub ſucceſſore ejus Innocentio X. rebus Marcæ proſpectum eſt; adnitente in primis Cardinale Bichio, viro ſapientiſſimo: qui in Sacro Conſiſtorio quod IV. Idus Decemb. anni M.DC.XLIV. habitum eſt coram Summo Pontifice, & tanti viri virtutes ingentibus laudibus eſt proſecutus, & vt Epiſcopatus Conſoranorum in eum conferretur, maxima contentione egit. Verùm intercedente Aſſeſſore Sancti Officij, (ſic vocant tribunal Inquiſitionis) qui in memoriam Pontificis & Cardinalium importunè reuocauit querelas aduersùs Librum de Concordia Sacerdotij & Imperij olim excitatas, magnáſque & juſtas de eo conquerendi cauſas eſſe affirmabat, Innocentius, naturâ cunctator, & qui per imprudentiam nihil eorum prætermitti volebat quę ad dignitatem & auctoritatem Sedis Apoſtolicę pertinere exiſtimabat, librum hunc examinandum de integro commiſit Cardinalibus Barberino, Spadæ, Pancirolo, & Rapaciolo: ad quos ea de cauſa extant aliquot Illuſtriſſimi Mecænatis epiſtolæ, quibus eos orat vt finis tandem aliquis imponatur his rebus. Relatio porrò negotij demandata eſt Cardinali Barberino: qui eo ipſo, vt ita dixerim, momento, quo de eo acturus erat in Congregatione Cardinalium delegatorum, in Galliam ſe contulit, vbi aliquandiu manſit. Ea nimirum ſunt fata hominum, Doctiſſime SORBERI: rectéque meâ ſententiâ, neque tu, opinor, diſcrepabis, adnotatum eſt, virtutes jacere, quantumvis eminentes, niſi fortuna adjuuet, quæ è diuerſo in pleriſque locum ſupplet virtutum.

Atenim quia noua iſthæc Pontificia delegatio negotium deinceps protractura erat in longum tempus; Marca præuertendum ratus, & vt omnem ſcrupulum ex animis judicum delegatorum euelleret, LIBELLVM Barcinone edidit anno M. DC. XLVI. XIV. Kalendas Aprilis: *quo editionis Librorum de Concordia Sacerdotij & Imperij conſilium exponit, Opus Apoſtolicæ Sedis cenſuræ ſubmittit, & Reges Canonum Cuſtodes, non verò Auctores, eſſe docet.* Hic eſt enim Libelli hujus titulus; quem integrum heic adſcribere placuit. Eum porrò A. D. VII. Kal. inſequentis menſis Octobris, Romam ad Innocentium miſit, cum elegantiſſima epiſtola; ex qua fragmentum hoc in tui gratiam decerpere non pigebit: *Editus ex mandato regio à me, tunc Curiæ Parlamenti Præſide, Diſſertationum de Concordia Sacerdotij & Imperij Tomus Primus, ac ſi minùs Eccleſiaſticæ libertati faueret, petitionem meam huc vſque retardauit. Fateor eo in Libro Principis partes pro muneris mei ratione fouiſſe, Præſidémque potiùs impleuiſſe, quàm Epiſcopum. Enimuerò illud aſſerere fas eſt, eo in opere me, licèt nondum Sacerdotem, tamen pro Sacerdotali geſſiſſe, vt loquar cum Sidonio; & regulas quamplurimas, quæ in Galliarum tribunalibus calent, Sedi Apoſtolicæ contumelioſas, contrariis definitionibus profligaſſe.* Et paulò pòſt: *Et ne Libri publicati inuidia deſideriis meis obeſſet, Libello altero Barcinone edito, quem huic chartæ adjunxi, hallucinationes meas deprecatus ſum; Opus cenſuræ Beatitudinis Veſtræ ſubmiſi; quam prona mente amplexurum voueo, & aſſertorem vindicémque libertatis Eccleſiaſticæ futurum.* Quod autem Libelli hujus fatum fuerit, malo diſcas ex epiſtola Optimi Mecænatis ad Cardinalem Pancirolum ſcripta, cujus ea ſunt verba: *Tandem ex præſcripto grauium virorum, Libello publicato, offenſiones quæ ex prioris Libri editione, vnde dilationis occaſio, contractæ erant, delere curaui. Hunc Libellum ab Eminentia tua lectum, atque recenſitum, & Beatitudini Innocentij X. Pontificis Maximi oblatum, cum approbationis ſuæ ſuffragio, docuerunt me amicorum literæ quantúmque eo nomine tibi deberem. Nunc reſtat, vt in delegatorum Eminentiſſimorum Cardinalium Cœtu, Libello comprehenſa ſententiæ meæ profeſſio expendatur; vt eorum relatione Sanctiſſimus Pater de meo in Eccleſiaſticam Libertatem ſtudio certior factus, Epiſcopatus petiti gratiam mihi faciat. Sed nouas in diem*

necti

necti moras in habenda Congregatione, non ſine graui animi ſenſu nuper accepi. Indixerat diem Eminentiſsimus Cardinalis Spada. Intercesſit Reuerendiſsimus Aſſeſſor Sancti Officij, cauſſatus abſentiam Eminentiſsimi Cardinalis Barberini, vnius ex judicibus delegatis: de qua monendus eſſet Summus Pontifex, vt abſentis loco alium fortè pro ſuo arbitrio ſubſtitueret. Non conqueror de dubio moto, ſed de mora quæ inde ſequitur.

Rectè quidem Marca metuebat tarditatem Romanorum, morámque rerum; ſed eò magis, quòd ſciret Legatum Philippi IV. Regis Hiſpaniarum eò ſecreta molitione tendere, ne dignitas Epiſcopalis ei adderetur, cujus nimia jam auctoritas erat apud Catalanos, gentem religioſiſſimam, quæque nominis Epiſcopalis mirum in modum cultrix eſt. Annus tamen M. DC. XLVII. finem negotio Eccleſiæ Conſoranenſis attulit: cui tandem aliquando Marca præfectus eſt Idibus Ianuarij, quarto demum anno poſtquàm ab immortalis memoriæ Ludouico XIII. ei Cathedra iſthæc deſtinata fuerat. Supererat ordinatio: quæ antè fieri non poterat, quàm Marca ad Preſbyteri honorem perueniſſet. Clericus quippe factus à Ioanne Epiſcopo Laſcurrenſi anno M. DC. VIII. XVI. Kalend. Octobris, non vltra progreſſus erat. Itaque anno M. DC. XLVIII. IV. Nonas Aprilis, Preſbyter ab Illuſtriſſimo Epiſcopo Babylonico Bernardo à Sancta Thereſia conſecratur apud Barcinonem: in qua vrbe ordinatum quoque Preſbyterum fuiſſe, licèt reſiſtentem, ſanctum Paulinum Nolanum dein Epiſcopum, notius eſt quàm vt Marcam latere poſſet. Quam ob rem, inter ordinationis ſolennia, ejus opem & auxilium implorauit pro recta Eccleſiæ ſibi commiſſæ adminiſtratione; vt me ex eo memini ſæpe audiuiſſe; & paucis ante obitum diebus, cùm à me admonitus eſſet in ea tempora incidere feſtum diem illius ſancti, rogauit preſbyterum qui eum in hoc morbo viſere ſolebat, vt eo die ſui meminiſſet in Miſſæ ſacrificio, commemorans tempus ordinationis ſuæ apud Barcinonem peractæ. Sed ne vel tantillum de mea fide dubites, mi Sorberi, dabo tibi teſtem omni exceptione majorem, ipſum, inquam, Mecænatem, qui de ſe ſic alicubi ſcriptum reliquit: *Sanctiſsimi & nobiliſsimi illius viri,* (Paulini) *qui natione Aquitanus erat, mihi quoque Aquitano memoria obuerſabatur, quando Barcinone conſiſtens, ejus opem flagitando, ad Presbyteratum ſponte ſum prouectus anno* M. DC. XLVIII. Dein A. D. XIX. Kalendarum Nouembrium ejuſdem anni Barcinone digreſſus, Narbonem petiit. Illic ab Archiepiſcopo Narbonenſi, Claudio Rebeo, Conſoranorum Epiſcopus eſt ordinatus in Cathedrali Eccleſia Sanctorum Iuſti & Paſtoris, præſentibos, & Archiepiſcopo aſſiſtentibus, Clemente Bonzio Epiſcopo Biterrenſi, & Nicolao Paulllone Alectenſi item Epiſcopo, Suffraganeis Eccleſiæ Narbonenſis. Hi nimirum ſunt Pontifices, Sorberi, à quibus paulò pòſt, nempe XIII. Kalend. Ianuarij, in eadem Eccleſia Narbonenſi conſecratus eſt Vir Illuſtriſſimus ac ſapientiſſimus, tibíque, Vir Clariſſime, ac mihi (quamuis enim audacia ſit in verbo, dicetur tamen) amiciſſimus, FRANCISCVS BOSQVETVS LODOVENSIS EPISCOPVS, qui nunc ECCLESIÆ MONSPELIENSI feliciter præeſt; vir Mecænati meo ab adoleſcentia ſine fuco & fallacus amicus, cum quo adeo conjunctè vixit, vt ad extremam ætatem amicitia eorum creuerit, permanſeritque vſque ad extremum vitæ diem. Neque aliam amicitiæ hujus cauſam fuiſſe crediderim, quàm eam quam adfert Cicero in Oratione pro A. Cluentio: *Iam hoc ferè ſcitis omnes*, inquit, *quantam vim habeat, ad conjungendas amicitias ſtudiorum ac naturæ ſimilitudo.* Eſt enim ille, vt ſcis, eruditiſſimus, & humaniſſimus. Sed de tanti viri virtutibus diſſerere, neque hujus loci eſt, & multi retulere: vnum addiderim; nihil eſſe tam excelſum, quod illæ non mereantur. Haud inutile porrò fuit hæc eo loci obſeruare: quandoquidem & ipſi Narbonenſes (vt me audiuiſſe memini, quum in ea ciuitate eſſem anno M.DC. LIX.) cum aliqua lætitiæ voluptate memorant, illuſtre hoc amicorum par in eadem Eccleſia, paucos intra menſes, eodem anno, & ab iiſdem Epiſcopis, Epiſcopos fuiſſe conſecratos. Haud porrò illud omittendum hoc loci; Innocentium Pontificem, cui malitia quorundam hominum Marcæ virtutibus inuidentium perſuaſerat eum ſic auerſo à Romana Sede animo eſſe, vt nullâ Pontificum be-

neuolentiâ, nullâque gratiâ ad ejus auctoritatem extollendam trahi vnquam poſſe videretur, ad tentandum eum quadam opportuniſſima occaſione vſum eſſe paulò pòſt quàm in Cathedra Conſoranorum conlocauerat. Mota erat temporibus illis grauis quæſtio, de duplici capite in Eccleſia; pleriſque vnicum tantùm caput, videlicet B. Petrum, in ea conſtituentibus; quibuſdam verò cenſentibus Paulum quoque Eccleſiæ caput cum Petro fuiſſe. Cùm hæc quęſtio diſtraheret in partes ingenia hominum eruditorum, atque interim dignitas Romanę Sedis tentari videretur; Innocentius, qui apprimè nouerat Marcam in primis Eccleſiaſticę antiquitatis peritum eſſe, ratus pręterea eueniſſe occaſionem qua ejus animum erga Sedem Romanam experiretur, aperire ſententiam jubet. Ille nihil cunctatus, *Exercitationem* Barcinone v. Kalendas Iunij anno M. DC. XLVII. ſcripſit *de ſingulari Primatu Petri*, quę nondum edita eſt: quam Innocentio, ad quem ſtatim miſſa eſt, valde placuiſſe ex eo intellectum eſt, quòd eam publicè legi juſſit, ac ſingularem quandam de Marcæ in Sedem Romanam propenſione accepit opinionem. Ceterùm hæc quæ ſuprà dicta ſunt, quamquam plures per annos geſta, conjunxi; ne, ſi ſecùs actum fuiſſet, ſeries narrationis interrumperetur. Nunc ad temporum ordinem redeo.

Initio anni M. DC. XLII. Marca domeſtico vulnere, & eo graui, ictus, Iacobum patrem amiſit, fato interceptum apud Benearnos, quum ipſe Lutetiæ commoraretur. quæ abſentia hauddubiè animum ejus valde afflixit. Neque tamen caſum illum, vt plerique ſolent, per lamenta ac mœrorem muliebriter tulit: ſed, poſt juſta paterno funeri perſoluta, reuolutus ad ſtudia, & ad negotiorum tractationem, haudquaquam ſibi otium lugendi reſeruauit. Ea quippe tempeſtate, inuentam à ſe in Bibliotheca Regia Vigilij Romani Pontificis Epiſtolam Decretalem pro Confirmatione Quintæ Synodi Oecumenicæ, quæ CP. habita eſt, hactenus ineditam, & omnibus doctis incognitam, publici juris fecit; addita etiam elegantiſſima Diſſertatione, qua Vigilij inſtitutum in perplexa Trium Capitulorum diſputatione aſſeruit; vt ipſe loquitur. Edidit quoque ad calcem hujus Diſſertationis, epiſtolam Eutychij ad Vigilium, itemque aliam Vigilij ad Eutychium; vtramque Græcè, cùm Latinè tantùm extarent; necnon etiam Anathematiſmos XIV. editos ab eadem Synodo, qui Latinè tantùm habebantur excuſi, Græcâ linguâ euulgauit ex eodem codice Regio. Quid verò de hac editione poſtea ipſe ſenſerit, accipe ex Libello ejus Barçinone edito anno M. DC. XLVI. cujus ſuprà mentionem feci: *Sanè explicari non poteſt, quantum hujus Epiſtolæ publicatio profuerit ad firmandam Apoſtolicæ Sedis authoritatem erga Concilia Generalia; quæ apud Gallicanos Academiarum Magiſtros, majorum ſuorum decretis inhærentes, valde nutabat.* Porrò Diſſertatio hæc edita tum fuit in ingentibus illis Conciliorum Tomis, qui è Typographia Regia prodierunt: in quos etiam conjecta eſt altera Marcæ Diſſertatio, *De Primatu Lugdunenſi & ceteris Primatibus*, cum Notis ad Canones aliquot Concilij Claromontani ſub Vrbano II. celebrati. Hanc vltimam Diſſertationem, longè auctiorem edere rurſum inſtituerat, ſi diutiùs in vita fuiſſet. Nihil tamen vnquam addidit, aliis occupationibus præpeditus.

Tum temporis Catalonia, nobilis Hiſpaniarum prouincia, libertatis amore, & odio aduersùs dominantes, à quibus atrocia ſe perferre querebatur acriùs quàm vt nulla juſta conquerendi cauſa eſſet, in fidem ſe ac clientelam Chriſtianiſſimi Regis contulerat, miſſo ob eam rem ad Ludouicum XIII. nobiliſſimo ac ſapientiſſimo viro IOSEPHO MARGARITO: quem in villa, cui Vallis-Spinoſæ nomen eſt, reſidentem propè Taraconem, ac nihil minùs cogitantem quàm vt conſenſu gentis in bellum traheretur, Catalani ex decreto omnium ordinum prouinciæ ſibi ducem ob nobilitatem ejus & virtutem præpoſuerant; vi etiam acturos minitantes, ſi cunctaretur. Neque nobilitas diutiùs demonſtranda eſt. Quippe antiquum in Citeriore Hiſpania Margaritorum genus, fœcundum illuſtrium virorum. Itaque gratus ſibi à Rege actis, filiiſque duobus apud eum obſidibus vltro relictis, in Cataloniam remeans, Gubernatoris etiam prouinciæ dignitate poſtea auctus, & Hiſpanis oſtendit quantum belli artibus valeret, & fidem ſuam

Regibus noſtris multoties approbauit clariſſimis argumentis. Sed præterea opus hauddubiè erat prudenti Viſitatore; (ſummi id magiſtratus nomen eſt, ſplendidæ in primis adminiſtrationis) qui prouinciales judices egredi terminos fori prohiberet, audentes pœnis coërceret, ac, ſi id è re publica eſſe exiſtimaret, loco moueret; prouinciámque inquietam recenter ad nos verſam, legúmq; municipalium amantiſſimam, conſilio magis quàm vi in officio contineret, imperióque Francico parêre aſſuefaceret. Igitur Marcam deligi placuit, virum, in quo multa ciuilis prudentia, ſingularis in omnes comitas, ac facilitas penè incredibilis inerant, cum ſeueritate & grauitate conjunctæ, præter admirabilem rerum diuinarum humanarúmque intelligentiam. Acta hæc anno M. DC. XLIV. quo ipſe Barcinonem peruenit A. D. VII. Kalend. Maij. Et Marcæ quidem, præter auctoritatem ab Hiſpanis olim Viſitatori generali Cataloniæ tribui ſuetam, conceſſa eſt etiam à Ludouico Rege in milites & copiarum ductores juriſdictio, & mandata ærarij cura. Quòd ſi libuiſſet commodis propriis vtilitatíque ſeruire, rémque familiarem augere ex pecunia publica, nihil facilius. Nam & prouincia diues, & parata peccantibus; & Princeps ad retinendam Cataloniam, & ad propagandos imperij fines tum maximè intentus, eam illuc pecuniam mittebat, quæ perpetuos ſumptus ſuppeditaret, nec ſolùm neceſſarios, ſed etiam liberales; & præfecti ærario in omnem auiditatem proni, quantalibet facilitate redempturi erant mutuam diſſimulationem mali. Sed horum neutro corruptus eſt. Quinimò cùm intelligeret neminem adeo abſtinentem & integrum in hoc munere eſſe, quin ſuſpicionibus auaritiæ pateat, nollétque ſibi in poſterum imputari poſſe quòd Cataloniam auarè habuiſſet, curam hanc à ſe remoueri enixè efflagitauit, neque tamen ſtatim obtinuit. Verùm cùm nihil ex ea petitione remitteret, pertinacitérque in dies regiam majeſtatem vrgeret, vt adminiſtrationem illam in alium transferret, tandem impetrauit. Itaque liber & ſolutus ab hac cura, poſthac totus ad bene gerendam rempublicam intentus, primùm omnes Catalanos blandè complecti, deinde ſingulos comiter appellare, poſtremò linguam eorum & mores addiſcere; quò ſic inſtructus, faciliùs dein in eorum ſe amicitiam inſinuaret, auctoritatémque ſibi apud ipſos conciliaret. Neque profectò ſpes eum ſua fruſtrata eſt. Nam hinc factum, vt ei omnes Catalani, ſuperba alioquin & glorioſa gens, & aduersùs poteſtatem contumax, honores, quos poſſent, publicè haberent, felicéſque ſe eſſe exiſtimarent quòd tam boni viri familiaritate vterentur. Quippe ſic ſe Barcinone gerebat in priuatis congreſſibus, vt depoſitâ poteſtatis perſonâ, communis infimis, par principibus videretur, comitate & alloquiis officia prouocans ſingulorum. In negotiis verò publicis, ſeueritatis ſemper & auctoritatis retinens, ſæpius tamen parcendo, quàm puniendo, vim imperij ſolidauit: dato per prouinciam documento, Francorum dominationem haud procul à libertate abeſſe; ſed iſtius modum placere. His artibus prouinciam difficilem & inquietam, annonæ, vini, & olei fœcundam, inimicitiis & licentia diſcordem ac mobilem, rerúmque nouarum auidam, ſeptem per annos in officio continuit, & Regi firmauit aduersùs Hiſpanorum artes & conatus.

Tanta autem dignatio ejus erat, vt quum anno M. DC. XLVII. apud Barcinonem atroci morbo laboraret, certatim omnes ad templa, quæ propter hunc morbum noctu & interdiu cunctis patebant, concurrerent, cœleſtem pro eo opem imploraturi; & Sereniſſimus PRINCEPS CONDÆVS, qui tum Cataloniam vice Regis obtinebat, ad viſendum eum è caſtris, quamuis procul diſſitis, in vrbem veniret; cùm antea de valetudine ejus ſollicitus, crebrò per nuntios inuiſiſſet. quo nihil honorificentius Marcæ contingere poterat. Sed ea erat Barcinonenſium pietas, & caritas in Marcam, vt ambitu vrbis coërceri non poſſet. Atque adeo ex ea egreſſi quamplures, ad TEMPLVM MONSERRATENSE, inclytum per indigenas aduenáſque, vetuſta fama ac præcipuo cultu Beatiſſimæ Mariæ Virginis celebre, quod XXX. M. P. hoc eſt, iter vnius diei, abeſt ab vrbe Barcinonenſi, pedibus acceſſerunt, vota pro incolumitate ejus nuncupaturi. Publicè quin etiam ciuitas vniuerſa votum fecit, ac Conſulum curâ factum eſt, vt don-

decim Capucini, quo hominum genere neſcio an aliquid ſit aut melius aut ſanctius, nudis pedibus, ſandaliis etiam depoſitis, nomine ciuitatis ad Montemſerratum proficiſcerentur; additis duodecim puellis, quæ veſtibus albis vſque ad talos demiſſis indutæ, ac crinibus fluxis, nudis quoque prorsùs pedibus in illa ætatis teneritate iter illud confecerunt, vt votum ciuitatis ad illam ipſam ædem perſoluerent. Et ne ſoli Barcinonenſes eum diligere viderentur; preces quoque ad Deum publicè per totam prouinciam pro eadem cauſa vltro fundebantur à populis aliarum vrbium ac pagorum Cataloniæ, Barcinonenſis ciuitatis exemplum ſecutis, neque enim quiſquam jubebat. Certè in vniuerſum æſtimanti, affirmare licet neminem vnquam aduenam apud Catalanos tam flagranti deſiderio fuiſſe celebratum. Marca verò, qui ſe tot religioſiſſimorum hominum votis à morte reuocatum eſſe judicabat, grates Deo pro reſtituta quondam valetudine acturus, & ne inſalutatâ Beatiſſimâ Virgine Cataloniam relinqueret, ad Montemſerratum & ipſe peruenit anno M.DC.LI. Diſſertationémque illic IV. Idus Aprilis elucubrauit *de origine ac progreſſu cultûs B. Mariæ Virginis in Monteſerrato*: quæ manu ejus ſcripta, ac nondum edita, in archiuo monaſterij poſita eſt. En tibi, Vir Clariſſime, fragmentum ex epiſtola Illuſtriſſimi Mecænatis, quæ id teſtatur, data ad Clariſſimum Virum Petrum Valerum Diazium Iuriſconſultum Hiſpanum, nunc Rationum in regno Neapolitano Præſidem, qui tum apud Breſconem haud procul Agatha captus detinebatur jure belli: *Nunc ſupereſt, Vir Clariſſime, vt quam à me literis tuis exigis, reddam de Ioannis Guarini olim Montiſſerrati cultoris ætate ſententiam meam: quæ ſic temperata eſt intra limites veri & falſi, vt hoc repudiato, illud aſſerat. Ea de re Diſſertationem peculiarem illo in monaſterio olim ſcripſi, poſt veteres illius chartas accuratè diſcuſſas, cùm anno* M. DC. LI. *illic deprecationis causâ conſiſterem: quæ Diſſertatio, mea manu exarata, repoſita eſt in archiuis ejuſdem domus à pio viro Baille tunc Conuentûs Abbate.* Ceterùm, cùm ea Diſſertatio fato quodam deperdita eſſet, de quo apud Marcam conqueſtus eſt R. P. Franciſcus Creſpus Bagiarum Abbas & ſanctæ Theologiæ Profeſſor Regius in Academia Ilerdenſi, qui tum Hiſtoriam monaſterij Monſerratenſis ſcribebat, ejus exemplum ad hunc Abbatem miſſum eſt, quum Perpiniani ageremus. Marca verò ſic ad eum reſcripſit, præfatus aliqua, in initio epiſtolæ, de cultu qui debetur Beatiſſimæ Virgini: *Sed præſentem quam ſupplicibus votis ad ædem Montiſſerrati conceptis opem præſtare ſolet, ego duobus, iiſque grauiſſimis morbis, cùm Barcinone degerem, ferè confeſtim, experimento didici, ejus patrocinio velut ex ipſis mortis faucibus ereptus. Quare gratias hujus beneficij publicas acturus, ſuperatis montis jugis, ad ſacram ædem vetuſtæ illius imaginis cuſtodem cùm acceſſiſſem, vice tabulæ à naufragis appendi ſolitæ, & montis deſcriptionem, & conſcriptam de oratorij atque imaginis vetuſtate lucubrationem dicaui: quæ in archiuis domus tunc recondita, cùm hodie non extet, ejus exemplum ad te transmitto.* Tum paucis agit de antiquitate loci; admonétque Creſpum, ne in ea hiſtoria ſcribenda, falſis, vt Hiſpani ſolent, teſtimoniis vtatur; *quæ Gallis*, inquit, *fabularum iſtiuſmodi detegendarum peritiſſimis, ludibrium debent, & reliquæ narrationi, licèt alioqui veræ, authoritatem demunt.* Ceterùm narrationem rerum à Marca in Taraconenſi Hiſpania geſtarum, quæ commentarium integrum poſtularet, majori operi reſeruo. Interim his fruere.

Anno M. DC. LI. quum peſtilentia Barcinonem inuaſiſſet, Marca menſe Martio ſe contulit in Monaſterium ſancti Hieronymi Murtenſis, quò ſingulis æſtatibus ſecedere conſueuerat: ibique aliquandiu commoratus, dein ad Granollerium accedens, & ad Oſtalricum, demum iter Galliarum ingreſſus eſt menſe Iulio. Haud ſanè aliàs triſtior fuit Barcino: ac diem abitionis ejus ſic vniuerſa ciuitas proſecuta eſt, vt lacrymis deſiderij futuri dolorem indicaret. Celebratur adhuc eorum vaticinatio, qui longam malorum ſeriem prouinciæ imminere prædixerunt, quandoquidem eam Marca deſerebat. Neque tamen omnem ejus curam abjecit. Nam Margarito, quem ex vrbe ad alteram fluminis Beſoſſi ripam, Moncadam inter & Gruam, X. M. P. à Barcinone diſtantem euocauerat prid. Idus Iulij, Catalanorum ſalutem & negotia commendauit: profuſíſque vtrinque lacrymis, tanquam non ampliùs viſuri, diſceſſere,

Margaritus ad tuendam vrbem, quam paulò pòſt Hiſpanorum copiæ obſederunt, Marca verò in Galliam. Fuit ſanè ſemper magna inter eos amicitia; ac tanta conſpiratio conſenſúſque virtutum, vt Marca plurimi faceret Margaritum, eúmque valde amaret; hic verò Marcam in primis coleret & obſeruaret, ac velut alterum parentem diligeret. Catalanos porrò omnes, à quibus ſe plurimùm amari Marca noſſet, ipſe quoque peculiari quodam ſemper amore proſecutus eſt; vt omnibus notum eſt qui Marcam nouerant, & ab eo ſcriptum eſt in quadam epiſtola data ad Eminentiſſimum Virum IACOBVM CARDINALEM CORRADVM, cui perpetua & conſtans cum Marca fuit amicitia, & præcipua in eum inclinatio. Ac poſtquàm in Galliam remeauerat, lætabatur ſupra modum quum occaſiones nanciſcebatur ad gratificandum hominibus illius gentis, id quod non rarò accidit. Ceterùm peragrata Catalonia, & Gallia Narbonenſi, ad Conſoranos tandem perueniens, qui in Pyrenæis Aquitanicis ſiti ſunt, eorum ciuitatem ſolenni pompa ingreſſus eſt III. Non. Auguſti: quamquam animus ejus modicis contentus, & inanium contemptor, facilè tranſmiſſurus erat hunc triumphalem apparatum, niſi id Conſorani efflagitaſſent non mediocri ſtudio, quò ſuam in eum obſeruantiam publicè teſtarentur.

Vndecimo dein Kalendas Septembris, KAROLVS DE MONTCHAL ARCHIEPISCOPVS TOLOSANVS, vir ſanè pius & doctus, exceſſit è vita apud Carcaſſonem, vbi tum conuentus Galliæ Narbonenſis habebatur; cujus corpus initio menſis ſequentis Toloſam delatum, ſupremo officio mandatum eſt in Eccleſia Cathedrali. Inter Epiſcopos verò qui funus curarunt, adfuit & Marca; cui vetus cum Karolo fuerat familiaritas ob ſimilitudinem morum, & quia eruditionis fama conglutinat amicitias inſignium virorum. Memoria teneo, adſtantium oculos in Marcam, quem mihi tum primùm videre contigit, præcipuè fuiſſe conjectos; comitante jam fama, Archiepiſcopatum Toloſanum ei deſtinari. Neque reticebo, tam magnum virum Karolo viſum fuiſſe Marcam, vt cupiuerit imaginem ejus in tabella depictam habere, quò eam in bibliotheca ſua, quæ magna & locuples erat, conlocaret inter illuſtrium virorum imagines, quibus illa erat ornata. Ceterùm ipſe Toloſâ paulò pòſt digrediens, Regem adiit, vt juramentum fidelitatis, quod vocant, pro Epiſcopatu Conſoranenſi præſtaret præſens præſenti ex antiquo & recepto apud Gallos more, niſi Princeps remittat. Præſtitit autem VII. Kal. Febru. anni M. DC. LII.

Actum dehinc de Archiepiſcopatu Toloſano: quem cùm plures Epiſcopi cuperent, peterêntque, Marca, licet Regis animum nulla prece tentaſſet, ad eum Nominatus eſt VI. Kalend. Iunij. Sed operæpretium eſt, mi Sorberi, fragmentum ex ea epiſtola heic tibi exhibere, quamquam alij jam retulere, quæ à ſapientiſſimo viro eâ de cauſa ad Innocentium X. Pontificem Romanum ſcripta eſt; vt deinde meliùs intelligere poſſis præclaram obſeruationem cujuſdam ſcriptoris, quæ nondum tamen prodiit. *Non me latet*, inquit, *quantopere huic oneri ferendo vires meæ ſint impares: quarum tenuitatis apprimè conſcius, ne dignitatem illam exambirem, planè ſum deterritus. Attamen tanti Principis de me judicium fecit, ne illam nec petenti oblatam detrectarem: ex mero debiti obſequij officio diuinæ opitulationis certiſſima præſidia expectans, ſi Sanctitatis veſtræ, quæ Chriſti Domini vices gerit in terris, conſenſus accedat; & auctoritas, quæ à priori Eccleſia exſoluere, & alteri præponere, Sedis Apoſtolicæ priuilegio ſola poteſt. Ego ſanè polliceri nolim, immenſis & inſolitis Eccleſiam Toloſanam vtilitatibus ex mea tranſlatione auctam iri: ſed induſtriæ qualiſcunque meæ probandæ latiorem campum in ejus regimine apertum iri, quàm in Eccleſiæ Conſoranenſis anguſtis finibus, inficiari non debeo. O me felicem, quando veteris illius atque ſanctiſſimi Sacerdotis Exuperij exemplo, (qui ex Præſidatu in Hiſpaniis acto Cathedram illam ſuſcipiens, eam deinde rexit juxta pium atque prudens Innocentij primi ad ejus conſulta reſponſum) licebit per Innocentij X. decretum, poſt geſtos Magiſtratus Regios in Gallia & Hiſpania, Epiſcopatus quoque cura functo mihi, Toloſanæ Sedis adminiſtrationem capeſſere.* Sciebat ſanè vir eruditiſſimus diuerſum ab Exuperio Epiſcopo Toloſano fuiſſe Exuperium illum, qui Præſidatum in Hiſpaniis egit, quis enim ignorat? Verùm cùm argu-

mentum eſſet accommodatiſſimum ad rem quam tractabat, ſcirétque præterea Principum aures ita eſſe formatas, vt nihil niſi jocundum lætúmque accipere velint, vim aliquam inferre veritati non abnuit, vt Pontificem alioqui difficilem ac moroſum, ſibi fauentem ac propitium habere poſſet. Quod ideo retuli, vt eatur obuiam ſcrupuloſæ cujuſdam ſcriptoris diligentiæ, qui in aduerſariis ſuis adnotauit lapſum hîc eſſe Marcam: de quo admonitus à me vir optimus paucis ante obitum menſibus, riſit hominis ſupinitatem, qui non animaduerteret cujuſmodi argumentum in ea epiſtola tractaretur. Neque enim hiſtoria ſcribebatur. Non diſplicet profectò hominibus eruditis, quòd oratores veri limites nonnunquam excedunt in compoſitione verborum, vt auditorum aures aliqua voluptate permulceant, & alliciant.

Sed illud incommodum in primis Marcæ accidit, quòd inter tumultus domeſticos ad Archiepiſcoparum Toloſanum Nominatus, rurſum moram rerum experiri neceſſe habuit, variis de cauſis; ac inter alias, quòd Ianſeniſmi apud Innocentium accuſatus cùm fuiſſet à maleuolo quodam, cujus nomen edere nunc non libet, purgationis occaſio expectanda fuit. Nam originem & cauſas morarum, & qui earum auctores fuerint, alio in tempore memorabo, poſtquàm locus non erit inuidiæ, neque periculum ex veritate; quæ, vt ait Poëta Comicus Afer, plerunque odium parit. Quòd niſi Pontifex Conſtitutionem ſuam aduersùs doctrinam Ianſenij tum temporis edidiſſet, futurum erat vt Marca ſententiam Romanorum expectaret vltra biennium. Bene igitur habet, quòd tandem in Conſiſtorio habito x. Kalendas Apriles anni M. DC. LIV. placuit Purpuratis Patribus, & eorum Patri Innocentio, vt vir ſummus Eccleſię Toloſanæ poſt longi temporis moras præficeretur. Datum id hauddubiè ingentibus ejus in Eccleſiam & Apoſtolicam Sedem meritis, & votis populorum, ac præterea vrgentiſſimis Regis Chriſtianiſſimi literis, cui Romanorum mora & tergiuerſatio in re tanti momenti jamdiù diſplicebat. Sexto Kalend. Iulij ejuſdem anni, Pariſiis, in Capella Borbonia nunc diruta, quæ, vt ſcis, haud procul Caſtro Luparæ viſebatur, Marca juramentum fidelitatis, vt moris eſſe adnotaui ſuprà, Regi Ludouico XIV. præſtitit pro Archiepiſcopatu Toloſano. Et quia vetere inſtituto Romanus Pontifex conſueuit Metropolitanis dare Pallium de corpore B. Petri ſumptum, *plenitudinem videlicet Pontificalis officij*, vt loquuntur veteres & nouæ formulæ, quo in ordinationibus & certis tantùm feſtis anni diebus in prouincia vti eis licet; illud nomine Innocentij X. Pontificis Maximi v. Idus Iulij Archiepiſcopo noſtro conceſſit Dominicus Seguierius Epiſcopus Meldenſis, qui Petri Galliarum Cancellarij frater erat.

Sequenti tum menſe Nouembri Marca profectus in Galliam Narbonenſem, in cujus conuentibus Archiepiſcopus Toloſanus habet jus primæ ſententiæ, menſe Decembri aduenit in vrbem Monſpelienſem; vbi conuentus illius anni agebatur à Sereniſſimo Principe Contio, tum è Catalonia reduce. Suum hoc iter verſibus ipſe expoſuit, anno ætatis ſuæ ſexageſimo: vt inde appareat, vires illas mentis, quæ juuentam quaſi diuino quodam ſpiritu ac furore afflant, ſeni non defuiſſe, viuidámque illi ac viridem ſenectam obtigiſſe. In poſtremis ſic habetur:

Monſpelium aduehimur, quò nos Tractoria Regis
Legitimis promptos euocat obſequiis.
Conuentus Occitanæ tunc gentis habebat
Contius, Hiſpano victor ab hoſte redux.

Habito tandem conuentu, Toloſam ad Sedem ſuam peruenit III. Idus Martij anno M. DC. LV. abſque pompa: quam vt euitaret, dixit aduentum in vrbem ſuum in ea incidere tempora, quæ Pontificem prohiberent agere diem feſtum atque ſolennem. quippe dies illa fuit Sabbatum ante Dominicam Paſſionis. Perſtitítque poſtea ſecretis ac publicis ſermonibus ſolennia hæc recuſare; adeo vt quum conuentui Narbonenſi præſideret anno M. DC. LIX. ac ciuitas Toloſana eum per legatos ac frequentes literas oraret, vt pateretur honores ſibi haberi publicè, qui omnium ordinum conſenſu decreti erant, nunquam ad id animus ejus flecti potuerit. Certè poſteritas, quæ ſuam cuique gloriam ſine adulatione rependit, ad eximium quoddam decus & laudem hujus ciuitatis hauddubiè referet,

quòd viro optimo & præſtantiſſimo ampliſſimos & maximos honores habuerit, ac ſumma obſeruantia viuentem coluerit. Neque ſua laude fraudabuntur Canonici Metropolitanæ Eccleſiæ ſancti Stephani. Etenim Pontificem ſuum Marcam ſic per omnem vitam reueriti ſunt, vt filij ſolent parentes, à quibus ſe plurimùm diligi ſciunt. Dederunt profectò poſteris magnum ſapientiæ ac virtutis exemplum; quando ſubortis aliquoties diſſidiorum inter ipſos & Marcam occaſionibus, eum omnium ſuarum controuerſiarum judicem & arbitrum eſſe non ſemel ſcripto rogauerunt; nec vnquam lis inter eos conteſtata eſt. id quod, opinor, nemini ante Marcam contigerat Autiſtiti. Non pœnituit illos iſtius obſequij; nec eſt cur pœnitere debeat: atque vtinam tales in futurum nanciſcantur Archiepiſcopos, qui Marcam aliquo modo referre poſſint. Sed reuoco me, Sorberi vir clariſſime, vt ad id reuertar vnde digredi me coëgit pietas, & optimi viri ſancta memoria.

Haud multò poſt aduentum ejus, habitus eſt Toloſæ conuentus Epiſcoporum prouinciæ Toloſanæ: in quo cùm agendum eſſet de mittendis delegatis ad Comitia generalia Cleri Gallicani, Marcam in primis eligi placuit. Iſque Luteriam menſe Auguſto ea de cauſa profectus eſt. Verùm vix illuc peruenerat, quum ex præcepto Principis in Galliam Narbonenſem remeans, conuentui ejus præfuit apud Pedenatium, locum amœniſſimum, in diœceſi Agathenſi ſitum. Interim Cleri Gallicani Comitia Pariſiis habebantur. Illuc itaque Marca ſe conſerens anno M. DC. LVI. perhonorificè in eo cœtu ſuſceptus XIII. Kalend. Apprileis, deinceps in plurimis occaſionibus oſtendit quanta ingenij vi polleret, & quàm præclara eruditione ac doctrina præditus eſſet. Nam auctoritatem Romani Pontificis, quam per ſummum neſas aliqui deprimere conabantur, fortiter & ſtrenuè vindicauit aduersùs æmulos. Gnarum id Alexandro VII. qui poſt abſoluta demum Comitia, honorificas ad Marcam literas die XVII. Nouembris anni M. DC. LVII. ſcripſit: quibus ei grates egit, ob aſſertam Sedis Apoſtolicæ dignitatem; & vt deinceps pergeret in eadem reuerentia, verbis amantiſſimis hortatus eſt.

Ianſeniſmum verò, tum maximè vires ſuas colligentem, ſic induſtria & auctoritate ſua repreſſit, vt ob hoc ipſum promeritus ſit iram hominum ejus ſectæ, qui ne mortuo quidem pepercerunt. Et vt extaret monumentum aliquod rerum ab Epiſcopis Gallicanis aduersùs hanc perfidiam geſtarum, ſcripſit tum temporis hujus rei Hiſtoriam, ſiue *Relationem*; (ſic enim ipſe vocauit Gallico vocabulo, cùm Gallicè ſcripta ſit) quæ in Commentariis Cleri Gallicani deſcripta, ſeorſim dein edita eſt. In ea originem & progreſſum mali, pertinaciam eorum qui venenum illius hæreſeos hauſerant, Summorum Pontificum Decreta aduersùs illam, Catholicæ Eccleſiæ conſenſum, & cetera quæ interim contigere, apertiſſima & dilucida admodum narratione explicauit, nemine prorsùs adjuuante. Id autem ea de cauſa viſum eſt adnotare, quòd in epiſtolam quandam à cœtu illo ad Regem ſcriptam Kalendis Septembris anni M. DC. LVI. irrepſerit, Relationem illam fuiſſe confectam ab Archiepiſcopo Toloſano, & ab alio quodam Epiſcopo. Tanta autem erat Epiſcoporum Gallicanorum de Marca opinio, vt quum ſcribendæ erant literæ de re quapiam graui, hoc ei onus ſummo conſenſu imponerent, vt pro omnibus ipſe ſcriberet; ſecuti videlicet exemplum Epiſcoporum Africanorum, qui Aurelium Carthaginis Epiſcopum eo munere fungi voluerunt in Concilio Carthaginenſi; & Epiſcoporum item Africanorum apud Sardiniam magno numero exulantium juſſu Regis Traſamundi, qui Fulgentio Ruſpenſium Epiſcopo vtebantur in pari cauſa. *Propterea*, inquit Ferrandus Diaconus Carthaginenſis in libro quem ſcripſit de vita ejus, *quandocunque reſcribebant conſulentibus, Epiſcoporum nomina cunctorum dicebantur in titulo: ſed ſolius beati Fulgentij ſermo tenebatur in ſtylo.* Extant ſanè nouem epiſtolæ ad Sanctiſſimos Eccleſiæ Romanæ Antiſtites à Marca ſcriptæ nomine Epiſcoporum Gallicanorum, quarum pleræque ſunt editæ: quæ licèt aliorum Epiſcoporum nomina contineant, ab vno tamen Marca dictatæ ſunt. Extant præterea quamplures epiſtolę ad diuerſos ſcriptæ ab Epiſcopis Gallicanis, quarum auctorem eſſe Marcam ſatis compertum eſt.

Nunc ad me veniendum eſt, mi

Sorberi, & ad tempus illud, quo me vir optimus in familiaritatem ſuam recipiens, contubernalem etiam ſuum eſſe voluit. O felicem illum diem, & æterna memoria dignum! niſi is ipſe poſt ſexeonium rediens, tam atrox animo meo vulnus inflixiſſet, vt lætitia illius diei nequaquam cum præſenti dolore comparanda ſit. Quippe in familiam ejus admiſſus anno M. DC. LVI. III. Kalendas Iulij, quæ dies Iouis dicebatur, horâ ferè vndecimâ, aut non multò ſecùs; eodem die, Iouis quoque dicto, & eodem fermè momento expirantem (proh dolor!) hoc anno vidi. Habitabam ego Tutelæ Lemouicum, in ædibus Clariſſimi viri IOANNIS KAROLI BALVZII patris mei, quum Marca, qui antea quoque pro ſua ſingulari humanitate plures ad me literas familiares manu ſua dederat, IOANNI BALVZIO fratri meo, qui tum Lutetiæ morabatur, & ad viſendum eum venerat, epiſtolam ad me mittendam tradidit: qua me, nunquam ſibi de facie notum, verbis honorificentiſſimis & amantiſſimis Lutetiam euocabat, vt apud eum eſſem, & vt de ſtudiis noſtris inter nos (quidni enim ejus verba referam?) communicaremus. Neque dubitatum eſt, quin mihi meiſque rebus conduceret iſthæc occaſio. Itaque Tutelâ diſcedens A. D. XVIII. Kalend. Iulij, Lutetiámque poſtea adueniens, apud Marcam habitare cœpi, vt dixi, III. Kalend. Iulij: ac ex illo die aſſiduus ei comes, ita vt quoad poſſem ab ejus latere nunquam diſcederem, ſiue in vrbe eſſet, ſiue peregrè proficiſcebatur, didici quantum homo homini præſtet, & doctus indocto. Neque enim vnquam ad eum accedebam, in tot annorum ſpatio, & in tam frequentibus interrogandi audiendíue occaſionibus, quin abirem doctior. Erat namq; tantus ejus amor, vt me nihil celaret ſuarum obſeruationum: eáq; me familiaritate apud ipſum vti conceſſit, vt liberè interrogarem ſi quid inter ſtudendum occurriſſet quod aſſequi facilè non poſſem. Iam ea erat in eo bonitas, vt perſæpe anteuerteret quæſtiones meas, mecúmque lubentiſſimè communicaret quod ipſe recenter adnotauerat. In libris autem componendis, hauddubiè nemine alio ſtudiorum ſocio & adjutore vtebatur, quàm me ipſo: id quod vir optimus non tacuit, & tu omnium optimè noſti. Annon præterea exiſtimas, SORBERI, alicujus eſſe momenti, quòd omnem ſchedarum ac lucubrationum ſuarum ſupellectilem mihi vni viuens commiſit, ac moriens reliquit? Annon pulcrum & decorum eſt, quòd vbique apud amicos, quòd ſcriptis etiam literis, hoc quicquid in me eſt ingenij & bonarum literarum laudibus proſequebatur; vt omnes intelligerent me ab eo non mediocriter amari, & aliquo apud eum in pretio eſſe? Sed ne videar heic Thraſonem agere, ſuperſedeo, & ad ſeriem narrationis me rurſum conuerto.

Nondum finis impoſitus erat Comitiis Cleri Gallicani, quæ anno demum M. DC. LVII. A. D. X. Kalendarum Iunij dimiſſa ſunt, quum derepente infauſtis auſpiciis prodiit libellus famoſus, ſub titulo Epiſtolæ ad Illuſtriſſimum Dominum de Marca Archiepiſcopum Toloſanum, quo ejus fama atrociter proſcindebatur, & auctoritas Romanæ Sedis per ſummam audaciam apertè violabatur. Libellum hunc ſecutus eſt alius, haud moderatior; & ipſe, vt prior, abſque auctoris nomine. Cenſebant plerique amicorum, præclarè facturum Marcam, ſi nebulonum iſtorum improbitatem retunderet; vt vniuerſi agnoſcerent putidas eorum calumnias, & vt eos ſuæ puderet impudentiæ. Alij contrà, inferius dignitate & grauitate ejus rati, ſi quicquam reponeret, præſertim cùm impoſtorum nomina ignorarentur, ſuadebant ne ſibi hunc laborem aſciſceret, néue luctaretur cum vmbris. Ipſe, vtrum reſpondendum eſſet, meditationi ſuæ reliquit: ac tandem abſtinendum cenſuit; contemnendos exiſtimans, vt ipſe aiebat, latentes poſt columnas mali nominis debitores. Itaque is honor audacibus illis ſcriptoribus non obtigit, vt in eos ſtyli mucronem Marca ſtringeret. At Romæ, & Lutetiæ, libri eorum publicis Edictis prohibiti ſunt, & cremati; vt illic quoque eſſet Concordia Sacerdotij & Imperij: quemadmodum ipſe ſcriptum reliquit in quadam epiſtola.

Anno M. DC. LVIII. VII. Idus Aprilis, incidit in grauem morbum, quem pleuritim Medici vocant à dolore laterum, quo tantùm non periit; ac Viaticum, vt nos Chriſtiani vocamus, tanquam diſceſſurus, accepit; tribuente,

vt optauerat

vt optauerat ægrotus, Illuſtriſſimo Appamiarum Epiſcopò Cauleto, Suffraganeo Eccleſiæ Toloſanæ, qui tum fortè Luteriæ aderat. Conualuit tamen ex eo morbo; ac menſe Maio, ex medicorum ſententia, in villam Iſſiacum in agro Pariſienſi ſitam, quæ IV. M.P. abeſt ab vrbe, ſe contulit, vitandi caloris causâ, & vt procul vrbis impedimentis, valetudini daret operam. In hac ſolitudine, ſi tamen ſolitudo vocandus eſt locus in quo tantus vir degebat, reſpirare paululùm cœpit, & priuati viri vitam aliquantiſper egit. Inuiſebant eum amicorum intimi, non ob aliud, quàm vt lætos cum eo dies agerent, & ſic valetudini ejus conſulerent; vt tu, Vir Clariſſime, meminiſſe potes, qui aliquoties illuc veniſti. Igitur confirmatus à morbo, & à nouis tentationibus, cogitauit de profectione in ſuam diœceſim, à qua eum abduxerat rerum publicarum neceſſitas: eámque ob rem libros ſuos, ſchedas, ſupellectilem denique omnem, Toloſam præmiſit, menſe Auguſto.

Sed cùm ad profectionem ſe diligenter præpararet, cui necti poſſe moras nun prouidebat; præter expectationem ac deſiderium ſuum, Luteriæ retentus eſt juſſu Principis. Et quia ipſe, quò licentiam abeundi faciliùs impetraret, aiebat, ſibi decorum non eſſe vt abſque vlla cauſa aut priuata, aut publica, abeſſet à ſua diœceſi; inuenta eſt ratio, quâ ſcrupulus omnis ex animo ejus euelleretur; adlecto videlicet eo in numerum Miniſtrorum Statûs. Ita vocant eos quos Princeps ſecretis ſuis propiùs admouet, & quorum conſiliis vtitur in republica adminiſteanda. Diploma tamen ſtatim darum non eſt, ob ſubitum Regis diſceſſum, & præcipitem pruſectionem ad vrbem Lngdunenſem; ac in Burgundia demum confectum eſt, apud Diuionem, XVII. Kalendas Decembris. Haud pigebit compendio referre verba hujus diplomatis: in quo Princeps ait, ſe, quum intimum Conſilium crearet, ſtatuiſſe vnum etiam Antiſtitem in illud admittere, quò ſuam in Clerum Gallicanum inclinationem ac propenſionem indicaret. Et quia agnouerit neminem Epiſcoporum Gallicanorum hoc honoris gradu digniorem eſſe quàm Marcam, ob ſingularem intelligentiam ejus & probatam longâ experientiâ in negotiis publicis induſtriam, tum etiam ob magna ejus in rem Gallicam domúmque regnatricem merita, quibus omnibus rebus bonam de ſe exiſtimationem, magnam famam, & beneuolentiam regiam populorúmque promeritus ſit, cùm ſapientiam conſiliorum ejus conſecuri ſemper ſint euentus felices; bis videlicet de cauſis ſibi viſum eſſe, vt vir ille, cujus præterea majores magnam reipublicæ operam nauauerint in iis rebus quæ ad religionem Catholicam ſtabiliendam & ad proſperum Regni ſtatum conſeruandum pertinuerunt, ad dignitatem Miniſtri Statûs vocaretur, vt deinceps in omnibus Regiis Conſiliis haheret jus ſententiæ. Neque profectò Princeps ſapientiſſimus ſilentio tranſmiſit res ab eo præclarè geſtas domi, foríſque. Summis enim laudibus extollens ſapientiam judiciorum ejus, quandiu Senator & Preſes fuit in Parlamento Palenſi, ac dein poſtquàm inter Conſiſtorianos admiſſus eſt; flectens poſtea ad prudentiam ejus in exercendo munere Viſitatoris Generalis Cataloniæ, ait adminiſtrationem ejus, quæ ſeptem per annos durauerit, eò majori dignam præconio, quòd in difficillima tempora inciderit, planéque opus fuiſſe prudentia ejus & caritate in rem publicam, vt regia auctoritas in ea prouincia retineretur.

At Marca Pariſiis juſſus Principem ſequi, diſcedens III. Nonas Nouemb. Lugdunum peruenit XVII. Kal. Decembris: quò paulò pòſt aduenere etiam Dux & Duciſſa Sabaudiæ, ac ſorores Ducis, vt Regem Ludouicum XIV. matrémque ejus Annam Auſtriacam, & Philippum Ducem Andegauenſem, illic agentes, inuiſerent. Vidimus autem in ea vrbe Eminentiſſimum Cardinalem HIERONYMVM GRIMALDVM Aquarum Sextiarum Archiepiſcopum: quem ſuis apud Antonium Cardinalem Barberinum officiis adjuuiſſe Marcam ſuprà retuli, quum Sedis Apoſtolicæ Nuncium ageret apud Ludouicum Regem anno M. DC. XLIII. neque ſilebitur in tempore quàm non vulgari amicitia Marcam ea tempeſtate honeſtauerit. Vidimus etiam amicum illum tuum, de quo tam frequenter loqueris, Illuſtriſſimum Virum IOSEPHVM MARIAM SVARESIVM Epiſcopum Vaſionenſem, cui magna cum Marca intercedebat amicitiæ neceſſitudo; quique me aliqua ſua be-

neuolentia proſecutus eſt, & quibuſdam memoriis ornauit vſui futuris in libris meis *De vita rebúſque virorum illuſtrium Lemouicenſium.* Marca porrò Lugduni commoratus vſque ad Idus Ianuarij anni inſequentis, ea die, Rege Luteriam redeunte, ipſe ex præcepto ejus Narbonem petiit, conuentum Galliæ Narbonenſis illic habiturus. Igitur Ararem nauigio ingreſſi propter Athanacum, vbi quondam Auguſti aram fuiſſe conlocatam docuit Mecænas in libro de Primatu Lugdunenſi, in Rhodanum mox delabimur; ac Viennam, Valentiam, Auenionem, Taraſconem, Belliquadrúmque (Vgernum olim dictum) præteruecti, Arelatem demum peruenimus A. D. XVII. Kalendarum Februarij: vbi ab Illuſtriſſimo Viro FRANCISCO GRIGNANO ciuitatis illius Archiepiſcopo, & ipſo intimo hauddubiè Marcæ amico, ſplendidè ac peramanter hoſpitio accepti ſumus. Poſtridie tranſgreſſi in Galliam Narbonenſem, proxima nocte diuerſati in oppido ſancti Ægidij, ac ſequenti die in Monte-Peſſulano, dein XIII. Kalend. tranſito Araure fluuio, propter quem olim ſitus erat vetus Ceſſero, Biterras peruenimus. Narbo nos deinde hoſpites habuit XII. Kalend. Februarij.

Illic agendo conuentui maximè intentus Marca, interuallis tamen negotiorum vtebatur ad noſcendas antiquitates vrbis. Aderat Illuſtriſſimus BOSQVETVS EPISCOPVS MONSPELIENSIS: lætabatúrque, quòd vir ſibi amiciſſimus tantam curam Narbonis, vnde ipſe ortus eſt, haberet: ac ſimul loca circumjacentia inuiſebant, ſcrutantes ſecreta maris, & vaſta ſtagnorum ſpatia dinumerantes; ſtupendámque veterum Romanorum induſtriam & audaciam mirati ſunt, qui alueum, rupto etiam aliquot in locis ſaxo, Ataci flumini ædificauerunt in medio ſtagno per immenſum ſpatium. Inſtituerat equidem Marca peculiarem librum edere, quo ſingillatim de his omnibus rebus diſſereret. Erant enim quamplurima notatu digna; ſed quæ tamen eruditum ſcriptorem deſiderarent, vt obſcura fabulis, & à veritate ab vtero aberrantia, in viam reducerentur. Verùm omiſit hoc conſilium, poſtquàm anno ſequenti nactus occaſionem de iis agendi, nihil eorum prætermiſit in libris quos ſcripſit de limitibus Galliæ Narbonenſis & Hiſpaniæ Taraconenſis. Ceterùm eum illic agentem atrox caſus perculit; mors videlicet Archiepiſcopi Narbonenſis, à quo ordinatum eſſe Marcam ſuprà retuli: qui vita excedens apud Narbonem XVII. Kalend. Aprilis, quatriduo pòſt ingenti luctu prouinciæ ſepultus eſt in Eccleſia Cathedrali, ſacra funeris peragente Marca. Tum verò peracto conuentu, Narbone excedens pridie Kalend. Aprilis, III. Nonas Toloſæ ſe reddidit.

Tum temporis Eminentiſſimus Cardinalis Mazarinus in extremos Galliarum limites profectus, apud vicum ſancti Ioannis Luzienſis ad Oceanum conſtitit, in diœceſi Baionenſi; quò eum accedere compulerat deſiderium reuocandæ pacis inter potentiſſimos Galliarum & Hiſpaniarum Reges, jamdiù de gloria magis quàm de imperio certantes. Illuc Mazarinum aſſecutus Marca, &, ab eo comiter ac benignè acceptus, ac ſecretorum ejus aliquoties particeps factus, non antè receſſit, quàm ab ipſo admonitus eſt Regem breui Toloſæ adfuturum, vbi conuentus Occitaniæ habendus inſuper erat. Intellexit Marca aperiri ſibi viam reditus in ſuam diœceſim. Itaque ea protinus arrepta, in Benearnum denuo pergens, (nam antea illic quoque fuerat menſe Iulio) dein ad Vicum Aquenſem, quem ob aquarum ſalubrium copiam vulgato vocabulo Vaſconico BAGNERIAS nuncupant, demum Toloſam ſe retulit VII. Kalendas Octobris.

Haud multò pòſt, aperiuntur Comitia Occitaniæ apud Auguſtinianos: atque interim Rex Ludouicus XIV. Philippus ejus frater, & amborum mater Anna Auſtriaca, Toloſam aduenere pridie Idus Octobris, cum ampliſſimo totius aulæ comitatu. Aduenientes Marca excepit in introitu Eccleſiæ Cathedralis, veſtibus Pontificalibus, vt fieri ſolet, indutus; habita quoque breui ad Principem oratione, qua teſtaretur lætitiam apud eas gentes conceptam ob pacem factam, & ob aduentum ejus in hanc vrbem. Dein ſupplicationes Deo actæ. Ceterùm ea fuit Marcæ felicitas in his Comitiis, in quibus præſedit, vt & priuilegiorum prouinciæ conſeruandorum rationem inuenerit, (quod illi maximam apud populos gloriam pepe-

rit, eorúmque in eum amorem mirificè auxit) & Regi inſuper fidem ſuam probauerit. Sanè poſt actum conuentum, ipſe, comitantibus omnium ordinum in Comitiis conſiſtentium viris, ad Palatium Archiepiſcopale, vbi Rex cum tota familia regia habitabat, progreſſus, vt moris eſt, munera prouinciæ majeſtati ejus obtulit VI. Kal. Ianuarij; habita quoque oratione plena dignitatis, & eruditionis accommodatæ auribus Principis.

Anno M. DC. LX. menſe Ianuario habitus fuit conuentus Epiſcoporum prouinciæ Toloſanæ: in quo, vt in superiore, actum fuit de mittendis delegatis ad Comitia generalia Cleri Gallicani; ac præterea de eligendo Agente generali in rebus Cleri, cujus electio eo anno pertinebat ad Epiſcopos Toloſanos. Piget referre hiſtoriam bujus conuentûs, nimiùm profectò cognitam ex ſermonibus hominum, & ob pertinaciam contendentium de adminiſtratione illa. Neque aliud à te, Vir Clariſſime, aut tui ſimilibus exegerim, quàm ne refricetis obductum vulnus, néve traducere velitis eos qui ſilentij mei auctores ſunt. Satis illi pœnarum viro optimo dederunt.

Iam antea Mazarinus, cùm facta pace Toloſam veniſſet, Marcæ ſignificauerat Regem in eum conjeciſſe oculos, vt vnà cum Illuſtriſſimo Viro Hyacintho Serronio Epiſcopo Arauſicano, qui Perpiniani apud Ruſcinones morabatur, & cum iis viris quos Hiſpaniarum Rex ob eandem cauſam miſſurus erat in eas regiones, expenderet qui fuerint olim limites Galliæ Narbonenſis & Hiſpaniæ Taraconenſis, in ea Pyrenæorum montium parte. hanc enim eſſe conditionem pacis, vt Gallia coërceatur intra ſuos limites antiquos, quà Cataloniam attingit. Igitur Toloſa digreſſi A. D. XI. Kalendarum Martij, ad Carcaſſonem citò. Dein Liuianam, Narbonem, Leucatam, ac Salſulas, nota priſcis ſcriptoribus nomina, peruenientes, poſtremò Perpinianum ingreſſi ſumus V. Kalendas; vbi Marca habitauit in ædibus Ioſephi Margariti, veteris amici. Aduenientes porrò nos ſplendidè accepit Arauſicanus Epiſcopus, obuiam etiam progreſſus vſque ad Salſulas, quæ X. M. P. abſunt à Perpiniano. Quin & vrbs Perpinianenſis, quaſi conuulſa ſedibus ſuis, ad excipiendum ſpectandúmque Marcam effuſa, obuiam quoque ei proceſſit vſque ad aliquot milliaria. Ipſe verò inter venerantes gratantéſque aſpiciebatur, eò lætior, quòd durare viros in amicitia, & abeſſe adulationem intelligeret, & præterea apud eos valere memoriam veteris ſui erga eos amoris, & rerum ab eo præclarè geſtarum in his regionibus. Intererat videlicet jam tum, quod eſt pulcherrimum, poſteritati ſuæ. Vidimus Perpiniani venientes apud eum Catalanos, non ob aliud, quàm vt ſui in eum amoris abundantiam illi oſtenderent: viri boni, ſi ſe amari intelligant; aſperi & duri, ſi ſe contémni nouerint.

Expectabantur interim Hiſpanici delegati; quos rumor erat ſtatim adfuturos, ac Marca perueniſſet ad Ruſcinones. eam ſolam eſſe cauſam morarum. Intelleximus poſtea commentum id fuiſſe, quum vidimus eos adeo lentè feſtinare, vt non antè loco ſe mouerint, quàm noſtri ad Mortaram, tum Cataloniam loco Regis Hiſpani tenentem, miſiſſent Abbatem Arularum, qui fuerat olim in familia Marcæ, rogaturum vt eorum profectionem vrgeret, & vt cum eo conſultaret de loco vbi commodè tractari poſſet limitum vtriuſque regni definitio. Tandem igitur aduenerunt CERETVM XIII. Kalendas Aprilis: quò ſe quatriduò antè contulerant Marca & Serronius, ne illis mora vllo pacto imputari poſſet, cùm ex Abbate audiuiſſent de eo loco inter ipſum & Mortaram conueniſſe, & delegatos breuì aduenturos. Ceretum porrò, oppidulum eſt ſatis amœnum, haud procul Teco flumine, XVI. M. P. à Perpiniano, in extremis fermè Comitatûs Ruſcinonenſis finibus. Nam ad quartum ab eo milliarium ſpectatur caſtrum Bellaguardiæ; infra quod viſebantur olim tropbæa Pompeij in Summo Pyrenæo poſita, quæ, vt docet Strabo, Hiſpaniam & Galliam diſterminant. Iſque locus hodie eſt in confinio Galliarum & Hiſpaniarum.

Duo illi viri, quos Rex Hiſpanus cum Marca & Serronio committere voluit, erant Catalani, atque ideo rei quæ tractanda erat propiores; viri ſanè graues, & huic negotio non prorſùs impares. Qui primas tenebat in hac delegatione, Eques erat Ordinis D. Iacobi, vocabatúrque Michaël Salba; vir ſeuerus & triſtis, vultûſque ad grauitatem compoſiti. Alteri, qui Catholici Regis

Conſiliarius erat in Senatu Cataloniæ, nomen fuit Ioſepho Romeo, ingenioſiſſimo viro, & feſtiuo, vtpotè Dertoſenſi; & ſalutauerat Muſas. Cum his Marca apud Ceretum expendit veterum loca, quæ Ruſcinonenſem tractum ac circumjacentes populos Galliis aſſignāt; initio ducto à Promontorio Aphrodiſio, in quo Templum Veneris, & Ceruaria loco, qui Galliæ finis dicitur à Mela. Tum Melæ locus explicatus, nouâ ratione; adductis auctoritatibus ex Sæculo Flacco, & ex libris Dolabellæ. Rejecta & exploſa Ferdinandi Nonij, hominis Hiſpani, editio: qui abſque vlla vetuſti codicis auctoritate, & contra conſtantem omnium editionum ac librorum fidem, vim etiam apertam inferens bonæ menti, ſi qua in illo fuit, textum Melæ audaciſſimè, ne quid grauius dicam, corrupit, vt Hiſpanis ſuis gratificaretur. Diſputatum, an monaſterium ſancti Petri Rodenſis, vltra quod aliqui aiebant Templum Veneris fuiſſe ſitum in altera Promontorij parte, intra Gallias retineri deberet; tametſi à longo tempore fuerit in regione Emporitana, quæ dubio procul Hiſpaniarum portio ſemper fuit. In diſputationem quoque venit Comitatus Confluentinus, aſſerentibus Hiſpanis eum olim pertinuiſſe ad Comitatum Ceretaniæ, ac diſtingui debere à Ruſcinonenſi; contrà affirmante Marca, eum ſemper fuiſſe in diœceſi Helenenſi, & partem quondam Ruſcinonenſis Comitatûs. Capſirium etiam, (quis crederet?) exiguus terræ angulus, vbi Atax fluuius Gallicus oritur, in controuerſiam deductum eſt; licèt olim fuerit in diœceſi Narbonenſi, & nunc ſit in diœceſi Alectenſi, quæ à Narbonenſi reſecta fuit auctoritate Ioannis XXII. Pontificis Romani. Quæſitum poſtea, an Ceretani, vt hodie intelliguntur, fuerint olim intra terminos Galliarum, an verò Hiſpaniarum portio. atque heic à Marca obiter emendata eſt vulgata Strabonis verſio à Gulielmo Xylandri confecta, quæ Ceretanos ait eſſe gentem Hiſpanicam; oſtenſúmque eſt, Græcum Strabonis textum nihil aliud docere, quàm Ceretanos eſſe maximam partem Hiſpanicæ gentis, atque adeo aliquam Ceretaniæ partem Galliis attribuendam. quod vt obſerues, te moneo, atque hortor, Vir Clariſſime. Itum dein ad Vrgellenſes, & vicinos illis populos: quos ea de cauſa, inter ceteras, ad Gallos pertinere debere aiebat Marca, quòd in Pyrenæi jugo poſiti ſint, vt docent Eginhartus & Poëta Saxonicus; & quòd Eccleſia Vrgellenſis à Karolo Caluo Francorum Rege, cujus Præceptum authenticum vidimus ex archiuo illius Eccleſiæ ad Marcam delatum, inter ceteras Septimaniæ, quæ Galliæ pars eſt, poſita eſſe videatur. Addidit, totum Vrgellenſem tractum eo tempore in Septimania fuiſſe; quandoquidem Ludouicus Pius Imperator in Præcepto ſuo quod item authenticum vidimus ex archiuo ejuſdem Eccleſiæ allatum, monaſterium ſanctæ Gratæ, quod erat in diœceſi Vrgellenſi, vult frui eadem libertate, & iiſdem priuilegiis, quibus cetera monaſteria intra Septimaniam poſita fruebantur. Intellexerunt Hiſpani ſibi rem eſſe cum magno viro, & antiquitatis peritiſſimo. Itaque cùm non viderent vias exeundi ex his difficultatibus, ac tamen nollent ſibi quicquam imputari poſſe, totum negotium de induſtria conturbarunt, ſpecie reuerentiæ erga duos Adminiſtros Regios; miſſis demum ad eos codicillis apud Ruſcinones in Prioratu B. Mariæ de Campo confectis VIII. Kalend. Maij, in quibus continebantur diuerſæ eorum ſententiæ circa limites in Pyrenæo figendos. Ceterùm hæc quæ dicta ſunt, quamquam interfuerim omnibus teſtis oculatus, tamen ex Relatione vberrima quam de iis rebus Marca ſcripſit, quæque ab eo miſſa eſt ad Ampliſſimum Virum MICHAELEM TELLIERIVM amicum ſuum, bona fide excepi; quòd non vſque adeo credere velim meæ memoriæ, vt ſi quæ ſcripto tradita ſunt, non exiſtimem conſulenda.

Diſcedens autem Marca Perpiniano, vbi grauiter ægrotauit, *Diſſertationem* reliquit *de theca reliquiarum ſancti Ioannis Baptiſtæ quæ ſeruatur in Eccleſia Dominicanorum Perpinianenſium*, à ſe compoſitam per interualla febris, ac Patribus illis traditam VI. Nonas Maij. qua die iter ingreſſi ſumus, Toloſam redituri. Eò cùm peruentum eſſet poſtridie Nonas, neque ſatis virium Marca haberet ad conficiendam viam vſque ad vicum ſancti Ioannis Luzienſis, vt illic Regi ac Cardinali Mazarino Pacis arbitro rationem redderet rerum à ſe apud Ruſcinones geſtarum, ſententiámque ſuam coram promeret, quæ apta videbatur ad finiendam controuerſiam de limitibus

Cataloniæ & Galliæ Narbonenſis, mihi, quo ipſe amanuenſi in his omnibúſque aliis rebus vtebatur, onus impoſuit deferendi illuc comprehenſam ſcripto ſententiam ſuam, manu propria ſubſcriptam. Handdubiè aduentus meus Hiſpanorum conſilia turbauit, ſpe jam & opinione Ceretaniam omnem deuorantium: tandémque eò ventum eſt induſtriâ ac ſapientiâ Mazarini, qui conſiliis & eruditioni Marcæ plurimum tribuebat, vt relictis prorsùs intra Gallias Comitatibus Ruſcinonis & Confluentis, Capſirióque, & Valle Querolij, magna etiam Ceretaniæ pars noſtris finibus accederet, juxta nouam Strabonis interpretationem. Tum verò redux ego apud Toloſam, conualeſcentem ex recenti morbo Marcam reperi: qui paulò pòſt ad caſtrum Archiepiſcopale, cui Balmario nomen eſt, ſecundo ab vrbe lapide, ſecedens, illic operam dedit explicandæ huic nobili controuerſiæ de limitibus regnorum. de quo libro, quoniam occaſio tulit, pauca diſſeram; vt interim dum editio ejûs adornabitur, ſciant curioſi antiquitatis quid in eo contineatur.

Inſtituerat olim Marca, qua erat in Cataloniam ac Catalanos propenſione, hiſtoriam illius gentis ſcribere; quam magna ex parte confecerat in ſeceſſu Murtenſi, haud procul Barcinone, vbi duos libros compoſuit ex quatuor quos meditabatur. Titulus autem eorum erat, CATALONIA ILLVSTRATA. Mutandæ inſcriptionis occaſio & cauſa fuit delegatio regia ad inueſtigandos veteres regnorum limites. Quippe cùm legendo deprehendiſſet totum illum tractum, de quo controuertebatur, ab Eginharto aliiſque illius æui annalium ſcriptoribus aliquando vocari *Marcam Hiſpanicam*, interdum verò *Limitem Hiſpanicum*; vſus eſt opportunitate materiæ, vt Libro titulum faceret de ſuo nomine. Itaque ſic inſcriptus eſt: MARCA HISPANICA, *ſiue* LIMES HISPANICVS. In libro primo, proponit Geographicam deſcriptionem Comitatuum Ruſcinonis, Confluentis, & Ceretaniæ, dein tractûs Vrgellenſis, & circumjacentium populorum, Capſiriíque, & Querolij, & ſi quæ aliæ regiones in quæſtionem veniebant. Cauſas dubitandi in vtramque partem adfert, & rationes decidendi; emendatis per occaſionem, aut illuſtratis veterum ſcriptorum locis, quibus in hac operis parte vtitur. Tum conquiſita origine Atacis fluminis, quem Polybius Narbonem nominat, digreditur pauliſper ad antiquitates vrbis Narbonenſis, cujus mœnia priſcis temporibus alluiſſe Atacem manifeſtè probat contra recentiorum quorundam opinionem. Capitolium Narbonis, ac Thermæ, vbi fuerint, indicat. Septimaniæ vocabulum recens, & ſerò repertum, nimirum poſt pulſos à Gotthis Romanos, vnde à Sidonio effictum ſit, nonè prorsùs ac dilucidè explicat; deducens videlicet originem ejus, non à Biterra Septimanorum, vt plerique, ſed ab ea Septem Prouinciarum portione quæ Gotthis ceſſerat jure belli, quam Sidonius vocat Septimaniam Gotthorum. Inueſtigat, vbinam hodie ſit Illiberis, magnæ quondam vrbis & magnarum opum tenue veſtigium; vtrum ſit ipſa ciuitas Helenenſis, an verò Caucoliberis: ac pro Helena definitum. Titi Liuij locus de Illiberi explicatus, & illuſtratus. Oſtenditur hallucinatio eorum, qui Concilium Eliberitanum apud Caucoliberim celebratum fuiſſe volunt, decepti affinitate nominis. Generales dein regulas ad diſterminandas regiones proponit, petitas ex verticibus montium, diuergiis aquarum, & finibus diœceſeon. In ſecundo libro agit de vetuſtis populis Cataloniæ, ſeu Hiſpaniæ Taraconenſis; & quam prouinciæ illius partem quiſque eorum occupauerit. Non prætermittuntur noua nomina, & inuentæ dein vrbes aut oppida. Habet inſuper egregiam & elegantem Montiſſerrati deſcriptionem. In tertio demum deſcribit hiſtoriam illarum partium, à temporibus Pippini Francorum Regis vſque ad Hugonem Capetum; *præcipuè incumbens*, vt ipſe ad Valerum Diazium ſcribit, *rebus Eccleſiaſticis explicandis, videlicet deſcriptioni bellorum aduersùs inimicos crucis Chriſti geſtorum, ſiue Saraceni, ſiue alio quolibet nomine appellentur:* non omiſſis Eccleſiarum conſtructionibus, monaſteriorúmque & aliorum piorum locorum fundationibus. *Nec inuideo*, inquit ipſe in epiſtola ad Lucam Holſtenium, *Regum noſtrorum gloriæ, quorum operâ, à temporibus Pipini vſque ad Hugonem, religio in illis partibus reſtaurata eſt.*

Perfecto demum opere, poſtquàm caniculæ furentis æſtus deferbuerat, Marca cogitauit de profectione in vr-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

bem regiam. Ergo Toloſam relinquentes pridie Nonas Septembris, Burdegalam aduenimus VII. Idus; vbi Vir Illuſtriſſimus HENRICVS BETHVNIVS BVRDEGALENSIS ARCHIEPISCOPVS, qui ſemper conſtans in amicitia Marcæ fuit, eum detinuit per biduum, vt ſuum in eum amorem illi oſtenderet. Dein per Santones, & Engoliſmenſes, Pictoneſque tranſeuntes, ceteróſque regiæ illius viæ populos, Lutetiam demum peruenimus IX. Kalendas Octobris.

Septimo dein Idus Martij M. DC. LXI. vita conceſſit Eminentiſſimus Cardinalis Mazarinus, inedia, purgationibus, & vi ipſius morbi, qui diuturnus fuit, conſumptus. Morte ejus diſtracta eſt Ludouici domus. Nam quæ vnius animo regebantur, ſeparari deinceps ac diuidi cœpere; Principe tamen ſummam rerum in ſe trahente, ac vigentem ſe & parem ingentibus negotiis oſtendente. Igitur aſſignato cuique munere ſuo à Principe, rebus Eccleſiaſticis cum majeſtate ejus tractandis admotus eſt Marca; cúmque eo Illuſtriſſimi Viri Henricus Lamotha Hodencurius Rhedonenſis Epiſcopus, quo ego nunc Mecænate fruor, Harduinus Perefixa Ruthenorum item Epiſcopus, & R. P. Annatus Preſbyter è Societate Ieſu, qui conſcientiam Principis regere ſolet. Illud autem ſingulare eo die accidit, quòd cùm electio de viris illis à Rege facta nota vbique eſſet, & apud omnes peruulgata, vnus tamen Marca fortunæ ſuæ ignarus erat; donec juſſu Ludouici adueniens in ædes ejus Perefixa, qui eo demum mortuo ad Archiepiſcopatum Pariſienſem Nominatus eſt, hunc illi nuntium attulit ex inſperato. Ea porrò inſecuta ſunt tempora, quæ latere Marcam non ſinerent, induſtriámque ejus ac doctrinam, ob magna quæ ſuborta ſunt negotia, deſiderarent. Animus non eſt ea perſequi; tum quia de omnibus longum eſſet dicere; tum etiam quòd quædam omittere in præſens juuat, ob recentem inuidiam, cui imparem me eſſe agnoſco: quæ tamen dato tempore non reticebo, cùm vitam optimi Mecænatis paulò vberiùs deſcribere aggrediar.

Kalendis dein Nouembris, poſt confecta feliciter negotia quorum cauſâ ex Fonte-Blaudi Lutetiam juſſu Regis Marca venerat vnà cum Illuſtriſſimo Viro Cœlio Picolomineo Nuncio Apoſtolico, grauiter ægrotare cœpit; ac tam atroci morbo, vt licèt ex eo emerſerit, ſatíſque firma valetudine vti viſus ſit per aliquot menſes, nunquam tamen prorsùs conualuerit. Compoſuit illa tempeſtate Gallicâ linguâ Diſſertationem *de Infallibilitate Papæ*, quam ego ab ore dictantis excepi. Ea fuit poſtrema lucubrationum ejus.

Extremo anno Eminentiſſimus Cardinalis Retzius Archiepiſcopus Pariſienſis, in gratiam reduci cupiens cum Rege, à qua jamdiù exciderat, ejus animum per amicos tentauit; ac Princeps optimus paſſus eſt frangi feueritatem ſuam, vt longi exilij tædium tolerantem in gratiam recipiens, magnum clementiæ ſuæ exemplum daret. Cœptum inde quæri in ciuitate rerum nouarum auida, quiſnam Eccleſiæ Pariſienſi præficeretur; quòd ſtatim dictum, ac ſtatim vulgatum ſit, Cardinalem illum Archiepiſcopatu ceſſurum. Plures itaque erant in ore vulgi, multos, vt ſolet, deſtinantis, dum vnus eligatur. Sed Marca præcipuè celebrabatur; nullis in hoc ſuis ſermonibus; ſed quia cùm par videretur, Princeps quoque in eum inclinare credebatur. Igitur omni ciuitate finem hujus negotij impatienter expectante, IV. Kalend. Martij hujus anni M. DC. LXII. Ducissa Retzij ad Regem detulit chirographum Cardinalis Retzij, apud Commerciacum in diœceſi Tullenſi confectum XV. Kalendas Martij, quo pura & ſimplex ceſſio, vt vocant, Archiepiſcopatus Pariſienſis continebatur. Quo factum eſt, vt Marcam Rex ad ſe ſtatim acceſſeret, nihil minùs cogitantem, quàm vt de Archiepiſcopatu Pariſienſi illo die ageretur. Neque enim ſciebat quid accidiſſet. In cubiculum itaque interius, vbi Princeps ſolus erat, introductus, & ab eo comiter acceptus, ex ipſius ore breui intellexit liberum majeſtati ejus deinceps eſſe quem libêret Eccleſiæ Pariſienſi præficere, quòd in manu haberet chirographum Cardinalis Retzij, ſponte eam deſerentis. Addidit, nihil hac Eccleſia illuſtrius eſſe intra Gallias, nec vllum eſſe Sacerdotium, quantumuis ampliſſimum, quod cum Pariſienſi poſſit comparari. Illud autem ſe Marcæ eò lubentiùs donare, quòd exiſtimauerit virtutes ejus tantas eſſe, vt facilè primum illi locum obtineant inter Epiſ-

copos Gallicanos, ſciretque præterea fidem ejus in familiam regnatricem longâ experientiâ probatam eſſe. Proinde acciperet quantum Princeps tribuere amico poſſet, & amicus à Principe accipere. His dictis, chirographum Marcæ tradidit. Ille verò grates agens, memoriam beneficij hujus ſempiternam fore pollicetur, quandiu vita ſuppeteret; Archiepiſcopatúſque Pariſienſis donum ſibi datum eò magis æſtimandum eſſe dixit, quòd regale eſſet, ac præterea quòd in eum vltro conlatum, qui, ne paulò humaniùs de proprijs virtutibus ſentire videretur, illum petere noluerat. Quia tamen Princeps ſapientiſſimus, quem ipſe velut Dei interpretem in hoc negotio intuebatur, quandoquidem Eccleſia in eum contulerat jus Nominandi Epiſcopos, exiſtimauerit ipſum tam illuſtri beneficio dignum eſſe, nolle ſe muneribus ejus obniti, neque altiùs ſcrutari quibus de cauſis ipſum ſupra omnes collegas ſuos extolleret. Satis ſibi eſſe, quòd à Principe, & à tali Principe eligeretur. Fidem deinde ſuam in Regem perpetuam fore affirmauit; ac tamen eam augeri non poſſe, cùm tanta foret, vt nec recenti beneficio obligatus, eóque maximo, majorem præſtare poſſit: ſed agniturum Regem quanta ſit, quoties mandata ejus ad ſe perferrentur. Repoſuit Ludouicus, nihil addubitare ſe de fide promiſſorum ejus: ceterùm ei facillimum hauddubiè futurum regiis juſſis obſequi, quæ ſemper intra limites æqui conſiſterent. Inſigne viſum eſt earum literarum initium, quas eo die Princeps ad Alexandrũ VII. Pontificem Romanum ſcripſit, vt eum conſilij ſui certiorem faceret: in quibus ait, ingentes virtutes, intelligentiámque, & ſingularem pietatem Marcæ, ac magnam & ampliſſimam operam ab eo in multis arduis negotiis nauatam Eccleſiæ, ſibi, & Reipublicæ, ejus apud ſe ponderis fuiſſe, vt ipſi Pariſienſem Archiepiſcopatum ob hoc donauerit, quò tantis virtutibus gratificaretur, præmiúmque illis debitum tribueret. Ceterùm vulgato Principis facto, meminiſti, Vir Clariſſime, quæ lætitia hujus ciuitatis, quæ omnium alacritas fuerit, ex eo æſtimantium quantus Princeps futurus eſſet Ludouicus, qui admodum juuenis tam ſapienter eligeret, & ad æternam ejus gloriam pertinere facinus illud aſſeuerantium, eóque laudes ejus illuſtrari. Ipſe verò boni facti ſibi conſcius, tacere non poterat; ſed apud omnes prædicabat, velut ſententiam ſingulorum exquirens: lætabatúrque haud dubiè vehementer, cùm accedere intelligeret vniuerſorum conſenſum, procul ab adulatione.

Sed præclarè ſcriptum eſt, nihil infra lunam eſſe niſi mortale & caducum. Venio enim, mi Sorberi, ad fatalem illum & acerbum diem, quo vir optimus nobis poſt magnum & diuturnum morbum ereptus eſt. Falluntur profectò qui exiſtimant diem adimere ægritudinem hominibus, & dolores, quantumuis magnos, vetuſtate mitigari. Dies enim non modò non leuat luctum hunc meum, ſed etiam quotidie auget magis; adeo vt non ſperem vnquam adimi poſſe, quandiu durabit recordatio Viri Illuſtriſſimi, quæ non perpetua eſſe non poteſt. Ira numinis in res noſtras, mihi crede, fuit hic caſus, & debita ſceleribus noſtris pœna: atque vtinam lentiori gradu ad vindictam ſui diuina ira proceſſiſſet. Sed finem facio querelarum, ne non tam calamitatem noſtram deplorare, quàm Deum incuſare videar, & veniam ad id vnde me affectus meus abſtraxit.

Quinto Idus Maij, quæ dies Iouis dicebatur, Marca ſatis diù in horto ſuo poſt prandium ambulauit, lætus, & nulla ægritudinis ſigna præferens. In cubiculum tamen poſtea ſecedens, laſſitudinis mentionem fortè injecit: quam morbi indicium eſſe quis credidiſſet, poſt longam ambulationem? Horâ dein quartâ, decubuit, requiem defatigato corpori conceſſurus, vt ipſe aiebat, ſed re vera ex vi morbi. Quippe jam tum febre laborabat, quamuis leuiter. Certè is initio morbus fuit, vt & ipſe, & medici eum contempſerint, licèt nihil interim omitterent eorum quæ ad reſtituendam valetudinem ejus neceſſaria & opportuna eſſe exiſtimabant; adeo vt ſeptimum poſt diem viſus ſit meliùs ſe habere, crederetúrque prorsùs conualuiſſe. Sed ſubitò tanta vis morbi prorupit VII. Kalend. Iunij, vt de vita ejus metuere & medici cœperint, licèt metus ſuos fateri nollent. Scio enim vni ex ipſis, qui eo die ad viſendum eum bene mane venerat, lacrymas excidiſſe abeunti; quamuis alacritatem vultu præ ſe ferens, bono nos animo eſſe juberet. Ita quippe com-

parati ſunt medici, vt quamquam ſæpe intelligant, tamen nunquam ægris, aut iis quibus illorum ſalutem curæ cordíque eſſe norunt, illo morbo dicant eos eſſe morituros; ne vtriſque moleſtiam exhibere videantur, néue mœrorem illis accerſant ante tempus. Tum primùm verò Marca, quaſi fatalem ac ſupremum diem imminere præſentiret, deſperare de vita cœpit; ſciens videlicet grauiùs ægrotare eos, qui cùm leuati morbo videntur, in eum deintegro incidunt. Itaque licèt Vicario S. Sulpitij (nam in ea parochia ægrotabat) initio morbi peccata ſua confeſſus eſſet, iterum tamen v. Kalendas eo munere perfunctus eſt diligenter: ac poſtridie Viaticum publicè accepit cum magna reuerentia, vt decebat tantum virum. Meminiſſe poſſunt qui aderant, quis fuerit tum vultus ejus, quæ modeſtia totius corporis, quámque reuerenter ac demiſsè venientem ad ſe Chriſtum acceperit; prolocutus coram omnibus oratione breui, ſed docta, & religioſa, ſententiam ſuam de præſentia Corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento; dicens confidere ſe in meritis Ieſu Chriſti, qui pro omnibus hominibus pretioſiſſimum Sanguinem ſuum in ara Crucis effuderat. His ita dictis, componens ſe rurſum in omnem reuerentiam, deprecatúſque errores ſuos & graues in Deum offenſiones, ac pluries repetens indignum ſe eſſe vt Dominus apud eum ingrederetur, Viatico ſe inſtruxit; arbitrio diuino quod reliquum erat, ex animo prorsùs permittens. Excuſſit profectò nobis omnibus lacrymas; tametſi lætitiam imitari coram pro virili quiſque noſtra ſtuderemus, ne intelligere videremur eum in magno vitæ periculo verſari. Nihilo tamen meliùs ipſe de ſe exiſtimabat, vanas eſſe & inanes ſpes noſtras dictitans: adeo vt cùm aliquot pòſt diebus recreatus quodammodo videretur è morbo, nihílque deinceps metuendum eſſe medici pronuntiaſſent, ipſe dixerit illos triumphum canere ante victoriam. Recruduit enim ſtatim morbus atrociùs. Itaque Marca parum ſpei ponebat in remediis humanis: ſed preces continuò ad Deum apud ſe fundens, facilè abſtinebat ab omni ſermone, niſi quando medici aderant, aut Vicarius ſancti Sulpitij. Reliquo fermè temporis, neminem ſuorum admittebat præter neceſſarios, niſi quum ipſe alios vocari jubebat. Nam externorum nemo in cubiculum ejus introducebatur. Attamen quando dolor interualla dabat, animúmque relaxabat, me lubenter audiebat legentem aliquod caput ex Nouo Teſtamento, vel ex Libro de Amore Dei, quem B. FRANCISCVS SALESIVS GEBENNENSIVM EPISCOPVS compoſuit. Horum enim librorum lectione valde capiebatur, ſiue ſanus eſſet, ſiue ægrotus. Memoria teneo, ipſum medicis, qui taciturnitatem illam in eo accuſantes, ſuadebant vt aliquorum familiarium colloquia apud lectum ſuum ſuſtineret, hactenus reſpondiſſe, auditurum ſe lectionem alicujus libri, vt morem illis gereret. Adeo pertinax fuit ſilentij propoſitum, vt temperamentum quæreret, quò medicorum monitis obtemperaret, ac tamen nihil ex obſtinato ſilentio remitteret. At Vicario interroganti, cui præcipuè meditationi inſiſteret in tam diuturno ſilentio, dixit multas menti ſuæ cogitationes obuerſari; ſed præcipuè cogitare de diſceſſu ex hac vita; ideóque à ſe rationem anteactæ vitæ ſeriò exigere, Deíque miſericordiam crebrò implorare, quò veniam delictorum ſibi tribuere dignaretur. Addidit, ſe memoria repetere quæ ſibi ex obſeruationibus ſuis in Nouum Teſtamentum, & in Pſalmos Dauidis, in mentem tunc veniebant, quò animum diuinis alimentis paſceret.

Tanta autem magnitudo animi in eo fuit, vt licèt morbi longinquitas omnes patientiæ terminos excedere ſuaderet, ac vis ipſa morbi abſque dolore eſſe non poſſet, nunquam tamen impatientiæ aut doloris ſignum dederit, niſi quum dormiebat. Scilicet robuſtus & excelſus animus inferius dignitate ſua exiſtimabat, ſi dolere videretur: cohibuiſſétque imperium naturæ dolores ſuos confitentis, ſi tam in poteſtate noſtra eſſet moderari affectibus dormientium, quàm vigilantium. Sed habent nimirum fortaſſis animus & corpus viciſſitudines ſuas. Ac ſicut vigilantes, animi imperio, corporis ſeruitio magis vtimur, vt Salluſtius dixit: ita corpore in libertatem vindicato per ſomnum, animus ei ſeruire cogitur, & ſenſus ejus palam promere. Vnde dubitare cogor, veráne ſit Zenonis ſententia, qui contrahi animum,

mum, & quaſi labi, ac concidere exiſtimauit, dum homo dormit: an cõtrà, manentibus aliorum ſententiis, animi quidem firmitudo ſemper eadem ſit, ac tamen corpori nonnihil concedi debere intelligat, vt concordia inter vtrumque perſeueret.

Initio menſis Iunij, diem non memini, Marca viſus eſt mortalitatem explere; intercepto videlicet pulſu venarum, & frigore jam occupante extrema corporis; oculis quin etiam conturbatis, eóque in ſtatu permanſit ad aliquot horas. Intelleximus nos ea eſſe funeſta mortis præludia, quæ quater aut quinquies ante obitum ejus contigere, non ſine magno metu ac ſtupore noſtri, quoties euenirent. Nec ipſe, quamuis non ignoraret cujuſmodi præſagium eſſet abſceſſio illa pulſus in ægroto, ſignum aliquod mœroris vultu aut voce dedit: ſed eodem vitæ ordine, relinquendas eſſe terras arbitratus, abjecit omnem viuendi ſpem; ac tamen ſe totum medicis permiſit, ne de benignitate Dei deſperare videretur. Memoriæ interim ſuæ incurioſus non fuit; quando etiam ſapientibus, vt ait alicubi Tacitus, cupido gloriæ nouiſſima exuitur. Etenim cùm nollet perire lucubrationes ſuas, perſuaſúmque in animo haberet, id quod ſanus ac bonæ mentis pluries dixerat, illas mihi vni notas eſſe, neque ab alio legi facilè poſſe ob frequentes lituras, & quia nemo alius cogitationum ejus peritus erat, vocari me quadam nocte juſſit: cùmque mandata quædam verbo dediſſet, ad extremum relinquere ſe mihi dixit omnes ſchedas ac lucubrationes ſuas, vt mea cura emitterentur in publicum. Intelligis, opinor, Sorberi, nihil mihi præclarius in hac vita contingere potuiſſe, quàm vt vir ſummus moriens tali me honore dignaretur, háſque vltimas voces pectori meo relinqueret. Ceterùm ſic de his rebus ipſe loquebatur, vt ſi prope cubiculum ejus adfuiſſes, neque ſciuiſſes profligatam eſſe valetudinem ejus, exiſtimaturus fueris illum ad ſanitatem properare, qui de ea editione ita agebat quaſi deinceps operis Typographicis præfuturus eſſet, & tanquam non moriturus. Tantum illi ſecuritatis nouiſſimæ fuit. Tertio dein Idus Iunij, cùm appropinquare ſe ſupremis crederet, nihilque omiſſum vellet ex officio boni Chriſtiani, iterum ſacri Corporis Dominici pignus accepit, ſecretò tamen, neque vt Viaticum: ac toto ferme illo tempore, quo Miſſæ ſacrificium in cubiculo ejus faciebat Preſbyter domeſticus, intecto capite eſſe voluit, quò reuerentiùs ſe erga Deum haberet; remouítque manum meam, qui caput ejus operire tentaueram.

Graueſcere interim cœpit valetudo ejus, & in extremum diſcrimen adduci; adeo vt & medici ipſi, omiſſa diſſimulatione, an quòd antea bene ſperauerant, aliquot pòſt diebus monuerint vix vllam eſſe ſpem vitæ. Octauo Kalend. Iulij, vrgente febre, & recedente rurſum motu venarum, dubitarunt, tanta vis morbi erat, an poſtridie reperturi eſſent viuum. Ergo media ferè nocte accitus Vicarius, impartiit ei extremam vnctionem; præbebátque ſe ipſe vngendum, ad omnia intentus, & loquenti interdum reſpondens. Redire dein vires, velut ad nouos conatus; mirantibus medicis, ſenem diuturno & acerbo morbo vexatum, tamdiu viuere.

Poſtera dies leuamentum aliquod dolori ejus attulit, perlatis Alexandri VII. literis, quibus eum faciebat certiorem de tranſlatione ejus ab Eccleſia Toloſana ad Pariſienſem. Eas ipſe legi juſſit, attentiſſimèque audiit. Neque dubitauit aſſerere Archiepiſcopum ſe Pariſienſem prorsùs eſſe, & Eccleſiam vrbis regiæ deinceps, ſe viuo, Paſtore orbatam dici non poſſe, poſtquàm Nominationem Principis Romana Sedes approbauerat. Iam anteà Canonici Pariſienſes, quò dolorem ſuum vniuerſis teſtatum facerent, pro valetudine Marcæ, quem ſummopere optabant ex eo morbo conualeſcere, preces ad Deum quotidie fundebant in ſacrificio Miſſæ; eóque exemplo, idem factitatum eſt eorum juſſu in Parochialibus Eccleſiis, & in monaſteriis. At viſis tunc Alexandri literis, quas à me ad eos perferri Marca juſſit, ſolennes in Cathedrali Eccleſia preces, vt mos eſt in magnis Pontificum Pariſienſium periculis, fieri decreuerunt; expoſito videlicet ad adorandum ſacratiſſimo Corpore Domini noſtri Ieſu Chriſti iv. Kal. Iulij, vt fideles populi ad matrem Eccleſiarum Pariſienſium ſupplices accederent, Dei miſericordiam pro eo ægrotante imploraturi. Par cura fuit Sereniſſimi Principis Henrici Borbonij Abbatis Monaſterij S. Germani Pratenſis apud Lutetiam, qui iii. Kalend.

preces quoque ſolennes, expoſito item ſanctiſſimo Corpore Domini noſtri Ieſu Chriſti, pro eadem cauſa fieri imperauit in Baſilica S. Germani; anxiis quoque ob eam rem, & valde ſollicitis monachis Benedictinis Congregationis S. Mauri in illo monaſterio habitantibus; quorum fuit magna erga viuentem reuerentia, quóſque vir optimus haud vulgari amore proſequebatur. In ceteras quoque regni vrbes & prouincias manauit hic populorum ardor, & caritas in Marcam; adeo vt in quamplurimis Galliarum Monaſteriis, & Eccleſiis, aſſiduè ejus ſanitas à Deo flagrantiſſimè poſtularetur; vt ex multorum ſermonibus & literis intellectum eſt. Sed quo Toloſanos piaculo taceam? qui cùm viuentem Marcam plurimùm amauerint, non paſſi certè ſunt ei deſieri vota ſua in lamentabili hoc caſu. Conſtat ſanè tanta ac tam religioſa fuiſſe populorum vota, vt ni aliter diuina prouidentia jam ab initio morbi ſtatuiſſet, hauddubiè ægrotus à morte reuocari debuerit. Sed venerat nouiſſima ejus hora, & vltima periodus calamitatum noſtrarum. Horret animus commemorare tempus illud, quum nobis in horto optimi Mecænatis nullo reſte aut arbitro ambulantibus, properè accitus ſum, vt extremum ejus ſpiritum exciperem. Equidem ſtatim à te diſcedens, Vir Clariſſime, in cubiculum ejus feſtinaui, metuens videlicet, ne, abſente me, moreretur. Spirantem tamen adhuc inueni, ſed ita ſpirantem, vt planè jam exanimis dici potuerit. Quippe ſic eum ſubitò vis morbi oppreſſit, vt nullus corporis illius ſenſus officio ſuo fungeretur. Neque multò pòſt extinguitur, inter amplexus & lacrymas ſuorum. Paucioribus tamen lacrymis compoſitus eſt; & nouiſſima in luce deſiderauere aliquid oculi ejus, cariſſimum videlicet filium, quem vnicum habebat, Galactorium de Marca, patris in munere Præſidis Palenſis ſucceſſorem, & Abbatem monaſterij ſancti Albini Andegauenſis, qui quinto demum Idus Iunij huc aduenit. Hic, poſt amiſſum patrem, ſolus mearum miſeriarum remedium eſſe debuit, Sorberi, & paterni in me amoris heres: quo viuente, amici fuimus; ipſéque amicitiam noſtram toto illo ſexennio diligenter ac ſanctiſſimè coluit. Quare non injuria, vt ego quidem exiſtimo, ſperare poſſum, eum paternam amicitiam omnibus officiis proſecuturum: neque putauerim verum illud ſemper eſſe quod ait alicubi M. Tullius, veras amicitias difficillimè reperiri in iis, qui in honoribus verſantur, réſque publicas tractant. Nam quod ad me attinet, non committam vt mea obſeruantia ei deſit, in quo viuentem optimi parentis imaginem intueor; & quo ſaluo, ſaluæ ſunt reliquiæ magni viri. Ejus itaque in iſto mihi viuit auctoritas, hunc vice patris colo; & ſimilis ei filius, eodem eſt apud me pondere quo fuit ille. Neque aliud ab eo exegerim, quàm ne obliuiſcatur vnquam patrem ſibi fuiſſe Marcam, grande adjumentum claritudinis, ejúſque recordatione ſe ſororéſque ſuas conſoletur.

Deceſſit Marca ad III. Kalendas Iulij, quæ dies D. Petro Apoſtolo ſacra erat, horâ ferè vndecimâ matutinâ, aut non multò ſecùs, nono & ſexageſimo ætatis anno nondum exacto, cùm nouem & quadraginta dies eum ſæua vis morbi attinuiſſet in lecto. Paruum & ridiculum fortaſſe videbitur quod dicturus ſum. Cùm eum nos, qui domeſtici ejus eramus, quotidie ad mortem tendere cerneremus, ſpémque omnem abjeciſſemus; optabamus ſanè vt ſi vita conceſſurus erat ex hoc morbo, abiret ſaltem in die feſto D. Petri, cujus nomen ipſe gerebat. Audiit preces noſtras Deus, noſtrúmque luctum exiguo hoc ſolatio leuare voluit: vtinámque eadem facilitate apertas aures habuiſſet ad vota quæ concipiebamus pro valetudine ejus.

Hactenus res, viuo Marca, geſtas memoraui, & quæ ægrotante eo, ac moriente, contigerunt. Nunc, quoniam fortuna nos ei ſuperſtites eſſe voluit, reliqua perſequar, ne ſupremum officiũ mortuo negare videar. Inter medicos nihil conuenerat de morbi genere, neque cauſam inuenerant; licèt artem ſuam optimè callerent, & in id omni ſtudio incumberent ne fallerent, néue fallerentur. nam & amici erant. Occultam vim morbi eſſe affirmabant, quantum arte aſſequi poterant. Quippe febris interdum remiſſior, ſæpe ex nullis cauſis apparentibus augebatur; & medicamenta, quæ frequenter ſuggerebantur, ſingulares omnino effectus conſequebantur, & ægroto vtiles. Decies proſecta vena eſt. Decies bene ceſſit; ac ægrotus toties viſus eſt meliùs

habere. Pertinacia tamen morbi ſemper eadem; & ipſe crebrò querebatur ſe ex viſceribus laborare, manúmque jecori identidem admouebat. vnde conjiciebant medici, ac ex aliis etiam indiciis, inteſtinum illud eſſe læſum, & affectum. Abſceſſum quoque ſuſpicabantur alicubi ineſſe: quem tametſi manifeſtè deprehendas, quod eſt difficillimum, quomodo medicinam adhibebis? Igitur, eo mortuo, poſtularunt vt exanimati corporis anatomia fieret; tum vt morbi genus deprehenderent; tum etiam quòd dicerent vtile domui ejus futurum. Aperto itaque cadauere pridie Idus Iulij, viſcera omnia integra & admodum ſana apparuerunt; jecore tamen ac pulmone exceptis, in quibus vis morbi reſidebat. Illud vtcunque liueſcens, & præ ardore febrili friabile, manibus vel leuiter compreſſum, totum facilè diſcerpebatur, & in exilia abibat fruſtula. At major pulmoni impreſſa labes. Nam præterquàm quòd totus vtrinque extima ſui parte pleuræ firmiùs adhæreſcebat, ferè totus inſuper lobus dexter abſceſſu præuio ſuppuratum paſſus, in fruſtula craſſiuſcula ex mero pure compacta concreuerat. Mox, recedentibus medicis, corpus lotum more Chriſtianorum, & veſtibus Pontificalibus, vt fieri ſolet, conueſtitum, Pallio quoque Archiepiſcopali ornatum, in ſarcophago plumbeo conditum eſt; cui juncta fuit ænea lamina, in qua hæc ſcripta fuerunt.

Hic. jacet. corpvs. Illvstrissimi. ac. Reverendissimi. D. D. Petri. de. Marca. Archiepiscopi. Parisiensis. et. Tolosani. qvi. obiit. iii. Kalend. Ivlii. anno. Domini. m. dc. lxii. ætatis. svæ. lxviii. mense. v. die. vi. anima. cvjvs. reqviescat. in. pace. Amen.

A prandio ſepultura peracta eſt à Canonicis, ceteríſque Preſbyteris & Clericis Cathedralis Eccleſiæ Pariſienſis, horâ ferè nonâ, funeris ſacra peragente Decano: corpúſque Marcæ, vt ipſe viuens optauerat, humatum eſt in Choro illius Eccleſiæ, infra Cathedram Archiepiſcoporum. Suprema hæc ei perſoluta pridie Kalend. Iulij. Fuere qui publici funeris pompam requirerent, compararéntque quæ in ſuperiorum Pontificum Pariſienſium mortibus honora & magnifica facta fuerant. Vnum occurrit quod reſpondeam; deceſſiſſe illum in loco non ſuo, adeo vt difficillimum fuerit omnia obſeruare ſolennia quæ in prædeceſſorum ejus funeribus obſeruata fuiſſe memorabant; feſtinatam quin etiam ſepulturam, ob diuturnum morbum; & ne filius ejus, qui propediem aduenturus erat, reperiret corpus inſepultum.

Habet itaque Eccleſia Pariſienſis ſpolium magnæ animæ, ac velut dimidiam partem viri quem nunc deflemus, cujus memoria nunquam intermoritura eſt, donec virtus aliquo in pretio erit apud homines, & quandiu magnorum virorum meminiſſe juuabit. Errauerunt tamen, Vir Clariſſime, qui pronuntiarunt liuorem in viuis quidem paſci, ſed poſt fata tandem extingui. Nam quos inuidia erga viuentem monebat, acriùs dein in mortuum inſultarunt; inimicitias etiam, quod eſt prorsùs inhumanum, cum ſepulcro ejus exercentes: hoc vno tamen ei inimici, ſi verum profiteri liceat, quòd paulò iniquior videretur erga ſectam Ianſeniſticam. Quòd ſi Deus mihi tribuat, vt vitam ejus vberiùs deſcribam; ſic illos depingam, vt nulli poſthac remanſura ſit vel minima dubitandi cauſa, quin homines ſint egregiè mali, & odio publico digni.

Reliquit Marca præclaras lucubrationes multas, præter eas de quibus ſuprà memoraui, dignas profectò quæ manibus eruditorum hominum terantur. Nam præterquàm quòd nonnulla paſſim addidit in libris quatuor de Concordia Sacerdotij & Imperij, qui jam editi ſunt; liber quintus, in quo agitur de dignitate & auctoritate Legatorum Sedis Apoſtolicæ, penè confectus habetur: eáque ſeculi noſtri felicitas eſt, vt quæ ad perfectionem ejus deſunt, nullo negotio ſuppleri poſſint ex quibuſdam aliis ejus lucubrationibus. Tum qui libri ſexti locum occupaturus erat in editione noua quam meditabatur hujus operis, Tractatus de auctoritate Conciliorum Prouincialium & Generalium totius Diœceſeos Gallicanæ, quæ vulgò Nationalia vocantur, omnino perfectus eſt. Sequitur dein Tractatus de Iudiciis Canonicis Epiſcoporum, & ipſe item perfectus. Libri octaui loco eſſe poteſt Tractatus de Iure Regaliæ: in quo repetit ab initio ceremonias obſeruari ſolitas in electionibus Epiſcopo-

rum; quid Clero & populo in ea licuerit, quid Epiſcopis comprouincialibus, & Metropolitano; quæ deinde mutationes inductæ ſint, præſertim in Gallia; & cetera quæ ex ea materia ſequi videntur. Tum Inueſtiturarum controuerſia narratur. vnde Regaliæ origo. Canon Laodicenus nouè explicatur. ne quid dicam de ceteris. Pſalmorum quoque Dauidis LXXXII. priorum, atque item LXXXVIII. ſenſum literalem & perpetuum expoſuit, juxta mentem LXX. Interpretum, ac editionis ejus quam Vulgatam vocamus; additis Gloſſis, vt ipſe vocat, ſiue Annotationibus ad locos difficiliores; & indicatis etiam interdum eruditorum virorum diuerſis ac diſcrepantibus ſententiis: perfeciſſétque hoc opus, ſi longiorem illi vitam Deus tribuiſſet. Inſtituerat præterea componere integrum opus de Veteribus Canonum Collectionibus, præſertim Romanæ Eccleſiæ, non omiſſis interim Canonibus Africanis, in quibus multa perſæpe occurrunt quæ lectorum diligentiam morantur; quæque viri docti manum hauddubiè deſiderant, vt difficultates complanentur. Nec tamen omnino periit hoc opus: ſuperſúntque ex eo fragmenta aliquot, magno vſui futura eruditis. De Exemptionibus quoque monaſteriorum edere Tractatum deſtinauerat. Quod vt meliùs intelligas, ſubjiciam heic tibi ipſa verba ex epiſtola ejus ad Lucam Holſtenium data Toloſæ anno M. DC. LX. Kalendis Ianuarus: *Audiui inſuper, repertum à te pridem fuiſſe inſignem theſaurum in Bibliotheca Eminentiſſimi Cardinalis Barberini, Concilium, inquam, Africæ, habitum ſub Bonifacio Epiſcopo Carthaginenſi, in quo agitur de immunitate ab eo monachis conceſſa. Concilij hujuſce frequens mentio eſt in vetuſtis quibuſdam monaſteriorum Gallicanorum priuilegiis, quæ volunt illa monaſteria frui ea libertate quæ continetur in Synodo Bonifacij. Diu mihi quæſita eſt iſthæc Synodus, quæ non minimam lucem adferre poteſt intricatiſſimæ difficultati: quam enodare ita conſtitui in Tractatu ſpeciali de Exemptionibus monachorum, vt nulli poſthac remanſura ſit vel minima dubitandi cauſa quin liceat Summo Pontifici gratificari quibus voluerit.* Et in alia, vbi loquitur de Marca Hiſpanica: *Hic tamen labor non impediet, quin Diſſertationes meæ de Regularium Exemptionibus in lucem prodeant.* Illud tamen admoneri in primis conuenit, Diſſertationes illas nunquam fuiſſe elucubratas ab Illuſtriſſimo Viro; quamuis ab Holſtenio miſſum ad eum fuerit Concilium illud Carthaginenſe, vel ſaltem ea Concilij illius pars in qua agitur de libertate ab eo conceſſa monaſteriis. Nam ita eſſe fidem facit Holſtenius ipſe in epiſtola ad Illuſtriſſimum Virum ſcripta ſequentibus Kal. Martiis. *Nunc fides*, inquit, *& obſeruantiæ meæ arram mitto Acta Concilij Carthaginenſis Bonifatij Epiſcopi, operi quod inſtituiſti de monaſteriorum libertate in primis opportuna. Prior pars, quam prolixo volumine, quod Concilia antiqua Eccleſiæ Africanæ complectitur, edendam ſeruo, fidei Catholicæ reſtitutionem poſt Vandalicæ perſecutionis procellam continet; tum verò Sedis Carthaginenſis Primatum & prærogatiuam, prouinciarum quoque Africanarum ordinem & jura: vti etiam peculiarem Eccleſiæ Africanæ diſciplinam prolatis præcedentium Conciliorum decretis explicat & confirmat. Illud doleo, ſecundæ partis, quam mitto, decretum in Palatino codice deſiderari. idque non vetuſtatis injuria conſumtum, aut à mala manu diſcerptum, ſed ſcriptoris culpa omiſſum. Ille enim quòd monachorum libertati minùs faueret, decreti Africani loco Canones Chalcedonenſis Synodi ſubjunxit, quibus monaſteria Epiſcopis permittuntur. Eum tamen defectum alij codices antiqui ſatis feliciter ſupplent; vt poſt veterum priuilegiorum teſtimonia de Concilij hujus ſententia dubitari non poſſit.*

Sed in primis deplorandum eſt, Marcæ per valetudinem ejus non licuiſſe epiſtolam ſcribere quam vltro promiſerat ſe ſcripturum ad Clariſſimum & Eruditiſſimum Virum PHILIPPVM LABBEVM Preſbyterum è Societate Ieſu: in qua Honorium Romanum Epiſcopum, quem ſeculi noſtri malignitas in Concilio Sexto Oecumenico damnatum eſſe contendit vt Monothelitam, ab ea labe prorsùs immunem reddidiſſet, oſtendiſſétque nihil aliud in eo damnatum eſſe præter negligentiam, & quia variè ſe geſſerat. Primùm enim probare decreuerat euidentiſſimis argumentis germana eſſe Acta illius Concilij, neque à Græcis corrupta; contrà quàm viſum eſt nonnullis viris eruditiſſimis. Deinde probaſſet Honorium illic fuiſſe damnatum; non quia Concilium putarit illum docuiſſe hæreſim, vt iſti nouelli hæretici exiſtimant; ſed quia Sergij Patriarchæ CP. & Cyri Alexandrini Conſultationē

ambiguis reſponſis eluſerat, neq; ſtatim damnauerat hæreſim tunc recens emergentem. Vnde data populis Orientis occaſio credendi Monothelitarum opinionem non eſſe hæreticam, quandoquidem eam prima Sedes non feriebat anathemate. Scilicet Honorius eo deceptus eſt, quòd Patriarchæ illi pollicerentur Orientem vniuerſum, vbi Neſtorij & Eutychetis errores vigebant, ad Vnitatem Eccleſiæ Catholicæ rediturum, Concilíque Chalcedonenſis decretum de duabus naturis in Chriſto vnitis amplexurum, ſi concedi aliquo modo poſſet vnicam in Chriſto voluntatem fuiſſe. Et cùm noua hæc opinio, vt ſunt omnia ferme noua, interpretationi tum obnoxia eſſet, quando videlicet nondum damnata erat ab Eccleſia; Honorius, quò faciliùs Orientem à vetuſtis erroribus reuocaret, οἰκονομικῶς & per Diſpenſationem à ſummo jure receſſit; vt Marcæ verba ad hunc locum traham. Hæc tamen Diſpenſatio infeliciter illi ceſſit; vt jampridem obſeruatum eſt in libro tertio de Concordia cap. XIII. §. IX. Nam hoc factum, vt damnationis ſententiam in eum pronuntiauerit Sexta Synodus, perſuaſúmque fuerit orbi vniuerſo illum inſanam vnius voluntatis opinionem fouiſſe, quam incipientem extinguere debuerat. Adferam heic loca veterum, quibus ſententiam ſuam fulcire deſtinauerat Mecænas, vt epiſtolæ illius jacturam aliqua mea diligentia reſarciam. Agmen ducet Leo II. Pontifex Romanus: qui de Honorio in Synodo Sexta damnato loquens, hæc ad Hiſpanos Epiſcopos ſcribit: *Qui flammam hæretici dogmatis non, vt decuit Apoſtolicam auctoritatem, incipientem extinxit, ſed negligendo confouit.* Sui ſimilis eſt idem Leo in epiſtola ad Imperatorem Conſtantinum Pogonatum: cujus verba in contextu quidem Latino ſubobſcura ſunt, ſed in Græco mirè conueniunt cum verbis epiſtolæ ad Hiſpanos. Ὅτι ταύτην, inquit, τὴν ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, οὐκ ἐπεχείρησε διδασκαλίᾳ ἀποστολικῆς παραδόσεως ἁγνίσαι, ἀλλὰ τῇ βεβήλῳ προδοσίᾳ μιανθῆναι τὴν ἄσπιλον παρεχώρησε. Quæ ſic rectiùs exprimi cenſebat Marca: *Qui hanc Apoſtolicam Eccleſiam non eſt conatus luſtrare doctrina Apoſtolicæ traditionis; ſed prophana proditione puram maculari permiſit.* Imperator Conſtantinus manifeſtè docet Honorium in hac fidei cauſa ſe variè geſſiſſe. *Ad hæc & Honorius*, inquit ille in Edicto ſuo, *qui fuit antiquæ Romæ Papa, hujuſmodi hæreſeos confirmator, qui etiam ſui exitus oppugnator:* ὁ τῆς αἱρέσεως βεβαιωτὴς, ὁ αὐτὸς ἑαυτῷ περιμαχόμενος. *Significat*, inquit Marca, *pugnantia inter ſe ſcripſiſſe Honorium, atque hoc pacto hæreſeos fuiſſe confirmatorem. Quæ in eandem cum Leone ſententiam recidunt.* Hæc verò loca congeſſerat Marca antè quàm diſcederet Pariſiis, ad Fontem-Blaudi acceſſurus, ann. M.DC.LXI. Quibus addere volebat locum quendam ex Diurno Pontificum, à Labbeo indicatum; vbi ſcriptum eſt, Honorium prauis Monothelitarum dogmatibus fomentum impendiſſe. Nam contendebat Mecænas negligentiam Epiſcopi in cauſa fidei crimen eſſe quod depoſitionis pœnâ plecti deberet. In cujus ſententiæ probationem adferebat Reſcriptum Imperatorum Honorij & Theodoſij ad Aurelium Epiſcopum Carthaginenſem, datum V. Idus Iunias, Rauennæ, Monaxio & Plinta Coſſ. *Comminatur enim Princeps ſecundùm Canones*, vt Marca ſcribit, *Epiſcopatus amiſſionem iis qui ſegniter ſe geſſerint aduerſùs Pelagianos, & præter expulſionem à ciuitatibus, quæ pœna ſecularis eſt, interdictam quóque in perpetuum communionem.* Addunt Imperatores: *Vna enim eadémque culpa eſt eorum, qui aut diſſimulando conuenientiam, aut non damnando fauorem noxium præſtiterint.* Idipſum docent, vt Marca adnotatum reliquit, Leo I. & Innocentius III. in Concilio Lateranenſi. Vnde colligebat ipſe, potuiſſe Honorium à Sexta Synodo damnari, non quòd docuiſſet hæreſim, aut quòd Monothelitis conſenſiſſet, ſed ob negligentiam in damnando eorum errore; cùm eadem ſit culpa, vt inquiunt Imperatores, eorum qui aut diſſimulando conuenientiam, aut non damnando fauorem noxium præſtiterint. Nam *inferiorum ordinum culpæ*, (vt ait ſanctus Leo epiſt. III.) *ad nullos magis referendæ ſunt, quàm ad deſides negligentéſque rectores: qui multam ſæpe nutriunt peſtilentiam, dum neceſſariam diſſimulant adhibere medicinam.* Primùm enim Honorij ſilentium, aut, vt cum Auguſtis loquar, diſſimulatio, ex epiſtolis Papæ Leonis II. deprehenditur; qui eum redarguit quòd Monothelitarum hæreſim negligendo confouerit, & quòd proditione ſua Apoſtolicam Eccleſiam, quæ pura erat, maculari permiſerit. Eædem Leonis epiſtolæ docent, eum fauorem noxium

præſtitiſſe buic peſtiferæ doctrinæ: quam non, vt decuit Apoſtolicam auctoritatem, incipientem extinxit, ſed negligendo confouit. Conſtantinus quin etiam Imperator boc ſenſu dixit, Honorium fuiſſe hujus hæreſeos confirmatorem. Sed præterea extant ipſæ Honorij epiſtolæ ad Sergium Patriarcham ſcriptæ, & in Synodo Sexta recitatæ, ob quas Synodus illa, cùm agnouiſſet eum aliquo modo tergiuerſatum eſſe in cauſa fidei, ſententiam damnationis in eum protulit vt negligentem, quòd negligentia Epiſcopi in cauſa fidei crimen ſit atrociſſimum, cui omnem veniæ ſpem præcidunt iidem Auguſti. Nam quod ad Hunorij doctrinam attinet; jam alij probauerunt, eum prorsùs auerſum fuiſſe ab errore Monothelitarum, neque illis vnquam conſenſiſſe; vt inutilis omnino futura ſit mea opera, ſi velim hanc partem ſuſcipere probandam. Diſpenſatio mera fuit, & quoddam velut obſequij genus, quo populos Orientis demereri ſtudebat, vt eos dein faciliùs ad Vnitatem Eccleſiæ Catholicæ reduceret. Habes heic, Vir Clariſſime, delineationem quandam rudem epiſtolæ ejus quam vir eruditiſſimus ſcribere decreuerat: quæ ſi ab eo confecta fuiſſet, dubium non eſt quin ſingulari beneficio ſibi deuincturus fuerit Apoſtulicam Sedem.

Meliorem igitur ſortunam expertæ ſunt quamplurimæ Diſſertationes Eccleſiaſticæ; quarum heic tibi aliquas adnotare placet, quæ ſuperſunt.

De Stemmate Chriſti.

De tempore aduentus Magorum: Et an Reges fuerint.

De patria Vigilantij.

De tempore Synodi Sirmienſis plenariæ: Et de Valentis & Vrſacij venia.

De Canone quinto Synodi Conſtantinopolitanæ.

De Synodica epiſtola Synodi *Illyricianæ babitæ decreto Valentiniani ſenioris, quæ extat apud Theodoretum lib. 4. Hiſt. Eccleſ. c. 9.*

De forma regiminis à Chriſto inſtituta in Eccleſia: Et de diſcrimine Clericorum & Laicorum ex jure diuino.

In cap. Clericos. *ſ. q. 4. de Clericis brachio ſeculari tradendis.*

Præter ea opuſcula Illuſtriſſimi Viri, habentur quamplurimæ ejus epiſtolæ Latinæ, ad diuerſos ſcriptæ: quæ ſi referrentur in volumen, magnum procul dnbio ſacerent. Extant enim ſcripta ejus nomine, quamquam & aliquoties alieno, vt ſuprà monui, epiſtolæ ad Summos Pontifices, Cardinales, Epiſcopos, & alios viros dignitate aut eruditione præſtantes: quarum nonnullæ, vt dicam quod res eſt, continent tantùm familiare literarum inter magnos viros commercium multo vrbanitatis ſale aſperſarum; at ceteræ, quæ magno in numero ſunt, tractant de multis ingentibus negotiis publicis, ac priuatis, aut de rebus ad rem literariam illuſtrandam ſpectantibus. Extant etiam quamplurima Gallicè ſcripta opuſcula, quæ recenſere longum eſſet: quorum quædam tantùm heic adnotabo, vt guſtum reliquorum præbeam. Nam omitto de induſtria magnam molem Narrationum, ſiue Relationum, Codicillorum ſiue Memoriarum, (Gallicè *Memoires)* & Epiſtolarum, quas Gallicè ſcripſit occaſione diuerſorum ingentium negotiorum, quæ & ipſæ magno volumini ſufficere poſſunt.

Queſtions notables de l'Hiſtoire de France.

Traicté du Sacre des Roys de France.

De la publication du Concile de Trente.

Des Indulgences.

Des reſignations volontaires des Eueſchez.

De l'information des vie & mœurs des Eueſques Nommez.

Des reparations des Egliſes ordonnées par les Bulles aux Eueſques.

Du droict de viſite qu'ont les Eueſques aux Egliſes des Reguliers.

Traicté de l'approbation des Reguliers pour Confeſſer.

Du droict des Coadjuteurs.

Quid igitur nobis ſupereſt, Sorberi Vir Clariſſime, niſi vt infelicitatem noſtram, æternis cauſam lacrymis eſſe exiſtimemus; néue vnquam intercidere patiamur memoriam virtutum Optimi Mecænatis, aut recordationem ſingularis ejus in nos beneuolentiæ. Equidem in ea ſum ſententia, vt arbitrer ingratiſſimos hominum nos eſſe futuros, niſi ſemper amemus quicquid ex Marca amauimus, & quicquid ex eo manet. Nam, vt interim de me taceam, amabat te ille haud vulgariter, ac de te apud omnes magnificè loquebatur & ſentiebat; inter intimos amicorum te ponebat; ac frequenter arcana ſtudiorum ſuorum tibi lubenter aperiebat: quæ tamen, vt tu præclarè obſeruaſti in Allocutione tua, non omnibus adeo patebant. Eſt pro-

fectò conciliatrix amicitiæ, virtutis opinio. Nam niſi ille pietatem, ſapientiam, & eruditionem tuam agnouiſſet, haud-dubiè nihilo te magis ſibi admouiſſet, quàm alios quoſdam, quos ab adytis ſapientiæ & eruditionis ſuæ arcebat velut prophanos. Oſtendiſti portò, VIR ERVDITISSIME, quàm non indignus eſſes tanti viri amicitia, & quàm non ingratus; qui, compoſito demum eo, laudes ejus publicè proſecutus es. Nec ſolùm hoc. Sed etiam me, licèt ſponte ad id currentem, amantiſſimè hortatus es, vt præſtantiſſimi Archiepiſcopi vitam moréſque deſcriberem, gratum opus hominibus eruditis & virtutem amantibus. Multùm tamen literati profectò debent Clariſſimo Doctiſſimóque Viro FRANCISCO SOLLEISELO CLAPIERIO Patritio Lugdunenſi, veteri Mecænatis amico, & quidem ex intimis: cui cùm hoc meum conſilium, vt eſt noſtra familiaritas, patefeciſſem, peruicit vt vitam illam paulò vberiùs deſcriberem quàm animo deſtinaueram.

Cùm autem Allocutio tua mihi impensè placuerit, tibíque me eo nomine plurimùm debere agnoſcam; tum illud inprimis animum meum præcipua voluptate perfudit, quòd Marcam cum Agricola contuliſti: ac, ſi crimen illud tibi publicè exprobrari non abnuis, mihi conſilium meum prçripuiſti. Soleo enim Marcam comparare cum Agricola, multis de cauſis; ídque me olim ei dixiſſe memini, inter domeſticos ſermones. Nam, vt omittam multas Agricolæ virtutes in Marca fuiſſe, quod quiuis facilè deprehendere poteſt ex comparatione hujus Epiſtolæ cum Vita Agricolæ à Tacito ſcripta; vterque gradatim ad ſummos honores peruenit, quibus in republica quiſque ſua functus eſt. Agricola Britanniam prouinciam tenuit vltra ſeptem annos; Marca verò Cataloniam tantundem temporis adminiſtrauit. Ambo illuſtri genere nati, ſpecioſas opes habuere, non tamen nimias. Neuter fortunas ſuas auxit ex pecunia publica, neque ex bonis prouincialium. Prudentia in vtroque par, & humanitas propè ſingularis. Vis enim tibi compendio deſcribam Optimum Mecænatem? Audi Tacitum, de Agricola loquentem: *Quòd ſi habitum quoque ejus poſteri noſcere velint; decentior, quàm ſublimior fuit. nihil metus in vultu: gratia oris ſupererat. Bonum virum facilè crederes, magnum libenter.* Nihil dicas intereſſe inter eos; niſi quòd Marca felicior Agricolâ, bonos Principes nactus eſt, longioremque ac tranquilliorem vitam vixit.

Agnoſcis, inquam, Sorberi, quàm ſapienter inſtitueris comparationem Marcæ cum Agricola. Voco te nunc ad alterum Terentij locum; quòd eum huic meo inſtituto mirificè conuenire arbitrer, malímque elegantiſſimi Poëtæ verbis vti, quàm meis, vt animi mei ſenſa exprimam. neque tu, opinor, negabis in eam rem factos videri hos verſus.

Sic vita erat: facilè omnes perferre, ac pati,
Cum quibus erat, cùmque vnà, his ſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis: aduerſus nemini:
Nunquam præponens ſe illis.

Magnam eſſe facilitatem ejus & comitatem, omnis ordinis homines vltro confitebantur, ac prædicabant; quæ tanta fuit, vt vel humillimæ ſortis homines facilè admitteret, comitérque exciperet, quoties ejus ope indigebant; neminem contemnens, & in neminem contumelioſus. Attamen ejus facilitas non ſine grauitate erat, neque comitas ſine ſeueritate; adeo vt cùm viri auctoritate grauis honorem nuſquam corrumpi per familiaritatem ſineret, difficile intellectu eſſet, vtrum eum amici magis vererentur, an amarent. Nam, quod eſt rariſſimum, (recurrit enim Agricola) nec facilitas illi auctoritatem, nec ſeueritas amorem deminuit. Viros verò literatos, ac ſtudiis doctriníſque deditos, non referrem in familiaritatem ejus admiſſos, cùm id ſatis ſupérque notum ſit, niſi me ira agere moneret verſus ille Terentianus: *Nunquam præponens ſe illis.* Etenim quamuis literatos, qui ad eum frequenter tanquam ad omnis eruditionis parentem ac magiſtrum veniebant, doctrinâ ſuperaret, nunquam tamen ſe ſupra illos extollebat; adeo vt ſi cui modeſtia ejus nota non fuiſſet, quæſiturus famam fuerit. Nempe moderabatur eruditioni ſuæ, ne cui ſe præponere videretur. Nam vincere, velut Agricola, inglorium arbitrabatur. Nemini aduerſus fuit, niſi malis: nec inimicitias cum aliquo exercuit, niſi coactus. ac ſemper remiſit. quamquam & magnæ interdum cauſæ erant, ob quas ſuſcipere inimicitias cogeretur, niſi erectum & ſublime ingenium cohibendos exiſtimaſſet motus ira-

cundiæ. Chriſtianum in primis, ac religioſum pectus habuit; offenſionum immemor, & moris majorum ſummus imitator. Quippe Sedem Apoſtolicam ſummo ſemper ſtudio proſecutus eſt; ejúſque dignitatem & jura ſæpiſſime vindicauit aduersùs eos qui coërcendam clamitant intra certos limites Romani Pontificis auctoritatem, quamuis perſæpe non intelligant quid veneranda antiquitas præceperit cuſtodiri. Neque tamen temperamenti egebat; nec, vt plerique ſolent, deformi obſequio exceſſit limites veri; conſtans in primis aduersùs vim externam, quoties aliqua tentabantur contra priſcum morem, aut contra jura Regum Chriſtianiſſimorum. Erat enim ille vnus ex omnibus maximè aptus ad ſouendam Concordiam Sacerdotij & Imperij; cùm pari auctoritate & gratia apud Summos Pontifices & Reges Francorum viguerit, dum vtrorumque jura, quod eſt dificillimum, fortiter vbique propugnaret abſque alterutrius injuria aut offenſione.

Quare nequaquam miror Eminentiſſimum ac ſapientiſſimum Virum Iulium Cardinalem Roſpiglioſium ad te nuper in quadam epiſtola ſcripſiſſe; Marca sublato, plurimam in Christiana republica factam esse iacturam. Neque enim dubitari poteſt, quin Alexander VII. Pontifex Maximus, qui Marcam præcipuo quodam amore ſemper dilexit, cujúſque ſummas virtutes noſter viciſſim impensè venerabatur etiam antè quàm ad Summi Pontificatus apicem perueniret, cujus rei argumenta ſunt ſcriptæ inter eos vltrò citròque epiſtolæ quamplures; dubitari, inquam, non poteſt, quin Alexander plurimum ex morte ejus dolorem perceperit, cujus ope ſperabat finem demum aliquem imponi poſſe diſſidiis hujus ſeculi. An exiſtimas mediocrem fuiſſe dolorem Eminentiſſimorum Cardinalium Chiſij, Barberinorum, Corradi, Eſtenſis, Roſpiglioſij, Sacchetti, Grimaldi, Guidij à Balneo, Albicij, Pallauicini, & aliorum quorundam; quos omnes amicos Marcæ fuiſſe, ingentéſque ejus virtutes coluiſſe, ſcriptæ ab iis ad eum literæ teſtantur? Quòd ſi propiùs intueri juuat; credíſne Illuſtriſſimum Virum Cœlium Picolomineum Cæſareæ Archiepiſcopum, & Nuncium Apoſtolicum, vulgari more aut communibus lacrymis proſecutum eſſe funus tam acerbum? Erras profectò, ſi ita ſentis, & grauem amicitiæ eorum injuriam facis.

Sed his omiſſis, ad me redeo, Sorberi Vir Clariſſime; vt poſtquàm tecum communicaui dolorem meum, te nunc conſolationis meæ faciam participem. Scripto prodideras in calce Allocutionis tuæ, exoptare te vt poſt amiſſum Marcam, ſtudiis fortuníſque meis fautorem non degenerem nanciſcerer, quo me ſolari ego poſſem. Habent, ni fallor, occultam aliquam vim ſincera & pia amicorum vota, cui contradici non poteſt. Ea quippe tunc fuit Illuſtriſſimi ac Doctiſſimi Viri Henrici Lamothæ Hodencurii Rhedonensis olim Episcopi, nunc verò ad Archiepiscopatum Auscitanum Nominati pietas, ac tam præclarus & mirificus ejus in me amor, vt me ad ſe recipiens, in contubernium etiam ſuum admitteret. Sanè ſi prorsùs extingui poſſet, quod nolim, memoria recentis meæ calamitatis, in eum virum incidi, qui ſolus efficere poteſt ne vnquam meminerim infelicem me fuiſſe. Nam præterquàm quòd omni genere eruditionis imbutus eſt, ſtudiáque noſtra amat & probat; plurimum prætерea & honeſtiſſimum ocium mihi conceditur ejus benignitate, nulla alia re, quàm literarum aſſidua tractatione conſumendum. Cùm autem ita affectus ſim à pueritia, vt literis ſemper deditus fuerim, libróſque tractare amem; næ ego omnium hominum fortunatiſſimus ſum, qui nactus eodem tempore ſim Doctiſſimum Mecænatem, & mirificam magnámque librorum bibliothecam, qua me vir optimus vti & paſci jubet lubentiſſimè. Adeo vt facile intellectu ſit, mihi hoc propè fataliter datum eſſe, vt in magnorum rarùm virorum familiis viuam. Vale, Vir Clariſſime, & Eruditiſſime; méque, vt facis, ama, qui parem ingentibus tuis virtutibus Patronum contingere cupio, voueóque. Lutetiæ Pariſiorum III. Idus Decembris, anno M. DC. LXII.

SAMVELIS

SAMVELIS SORBERII

AD STEPHANVM BALVZIVM

ALLOCVTIO

IN FVNERE ILLVSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI

PETRI DE MARCA

ARCHIEPISCOPI PARISIENSIS, PATRONI SVI OPTIMI.

IN ſummo animi mœrore, qui me totum occupat, BALVZI Doctiſſime, nullum præſentius inuenio remedium, quàm in ſinum tuum doloris mei cauſam effundere, & luctui noſtro communi tecum indulgere. Neque enim verendum mihi, ne ſi modum lacrymis, quem neceſſariorum vel amicorum ceteri ponent, ipſe fortaſſe non imponam, debitæ parentationis menſuram ſupergreſſus videar. Noſti tu quâ me beneuolentiâ Illuſtriſſimus Archiepiſcopus, cui Iuſta nunc perſoluimus, ornauerit; nec minùs perſpectas habes rationes, propter quas ego tot titulis Venerandum Senem in turba clientum frequentiſſima præ ceteris colueram. Quandoquidem vnà tecum ſæpius ad familiaria colloquia admiſſus, multò propiùs introſpexeram, quæ non omnibus adeo patebant. Cùm ſcilicet paſſim non promeret, quæ ex reconditiori ſapientiæ penu aliis, quorum fidem non ſatis probaſſet, velanda, atque fideli ſilentio committenda putaret. Sed cùm tu in primis tanti viri virtutes, aſſecla perpetuus, domi, foríſque, lateri ſemper adhærens, dimenſus fueris, ad te jure prouocare debeo, ſi quæ mihi reliqua eſt Patroni noſtri memoriæ inſculpta imago, procul olim ſpectantium, vel liuidorum fidem ſuperet. Quare eſt cur te horter, MI BALVZI, vt quamprimùm facias, & in lucem proferas iconem, quæ delineationem quandam contineat Vitæ, Morum, Eruditionis, & Sapientiæ illius quam præſentem nuper coluimus, & amiſſam nunc querimur. Neque illud quidquid erit ſolatij nobis inuideas velim, dum cogitas marmoreum aliquando ponere Mecænatem tuum in prolegomenis ad poſtuma ejus ſcripta, quæ publici juris facies. Igitur vel rudi nunc penicillo rem depropera; atque ita recrea nos exanimes, & veris vocibus, quas pectore ab imo, ſed languidè jam, & obſtructis veluti mœſtitiâ faucibus, emittimus, teſtimonio tuo fidem adſtrue.

Hodie extulimus PETRVM DE MARCA, & eodem tumulo condidimus patriæ ſuæ decus, Regni totius oraculum, Eccleſiæ ſidus, literatorum Apollinem, Virum nullis non virtutibus ornatum. Fuit ille cujus tantopere probata Regibus noſtris, & Summo Pontifici, doctis & bonis omnibus pietas & eruditio. Fuit ingens gloria Gallorum. Fuit ille, inquam, PETRVS DE MARCA, cujus ſolertiam, & nos qui præſentes oculis tantam ſapientiam vſurpabamus, & qui procul in ſcriptis, vel ex aliorum narratione cognitam habebant, longè latèque mirabantur. O jacturam irreparabilem! ô vulnus Eccleſiæ inflictum vix medicabile! ô Virum nullis lacrymis ſatis lugendum! Vbi talem; vnde talem; Quando talem? Nullum equidem, MI BALVZI, quocunque me vertam

conſpicio, quem huic numeris omnibus parem futurum hoc æuo noſtro ſperare poſſim, in quem ſcilicet tanta rerum humanarum diuinarúmque ſcientia, tótque ingenij dotes, quæ vix in vna mente morantur, conueniant. Quàm rara enim concordia acuminis & prudentiæ, eruditionis & modeſtiæ, Sacerdotij & Imperij, religionis & politices, honorum & moderationis. Quippe ſemel tantùm atque iterum contingere ſolet toto ſeculo, vt idem homo, qui antiquæ nobilitatis gloriâ clarus naſcitur, primùm imbuatur bonis artibus; dein negotiis tractandis manum juuenis admoueat; & tandem rebus in patria præclarè geſtis, ad majora tractanda non ambitu, non vllo fauore Principum, ſed proprio ſuo merito, atque ita efflagitante publicæ vtilitatis bono, in Aulam euocetur; Quò propior factus clauo, nullis non tempeſtatibus, nullo non in littore, tanquam Ciuilis juxta & Eccleſiaſticæ gubernationis peritiſſimus, circa res belli ac pacis, nubilo ſerenóque cœlo pariter conſulatur. Quis autem hæc inter, ſi exoriatur tandem aliquis, qui doctrinâ ſuâ aliquatenus Marcam referat, vndecunque tamen ſimilis euadat; qui moribus repræſentet; qui ſepoſita toruitate, rectum animi ſeruet; qui tantam cupiditatum moderationem, tam blandos vultus, tantam ſermonis perſpicuitatem, tantam in Regem fidem, in alios reuerentiam, in omnes comitatem; qui denique tam obuium vnicuique, & præſertim literatis tam niueum pectus, tam commodas aures præbeat? Atque adeo, vt totum Agricolam agnoſcas, qui retineat, quod eſt difficillimum, ex ſapientia modum? O iterum immedicabile vulnus Regno florentiſſimo, & Eccleſiæ inflictum Catholicæ! Deſiderabunt proculdubiò hujuſcemodi factum virum, vel illi ipſi qui repudium olim ſanæ doctrinæ miſerunt, & tandiu fœdo illo ſchiſmate, cujus nunc partem maximam ſaniorémque pudet, gloriati ſunt; nec minùs illis forſan deſiderabitur aliquando, qui circa ejus obitum viſi ſunt palam paulò infenſiores; qui funem altercationum plus æquo traxere; quibus dedit diſputandi prurigo nobilem ſtili elegantiſſimi exercendi, & doctrinæ reconditioris proferendæ occaſionem; quos verò piget ſtrictum, non infeliciter quidē ad nominis ſui famam, calamum recondere. Nemo etenim aptior fuit tum componendis diſſidiis veteribus, tum euellendis ex agro dominico nuperis diſſenſionum plantariis, atque zizaniis, vt cum noſtro Præſule dicam; ſiquidem tali nomine Summus Pontifex nuper donandam cenſuit illam contentionem, quæ inter viros doctos & vtrinque pios ac perceleberes viguit per annos hoſce viginti. Qua de re plura referre tu poteris; neque forſitan ego plurima, quæ mihi in mentem ſæpius venerunt, aliàs reticebo. Superſedeo itaq; Balvzi doctiſſime, à congerendis hîc loci in ſententiæ meæ confirmationem, atque adeo in laudem Illuſtriſſimi Archiepiſcopi, quæ fuſiùs diducere poſſem. Nec me quiſquam præuerteret, ſi te vnum excipiam, in recenſendis Baronij, & Bellarmini, Papinianíque iſtius, ne dicam Ambroſij, & Auguſtini, meritis; quos omnes Petri de Marca nomen complectitur: quippe qui ad ſideris iſtius inſpectionem inconniuentibus oculis tot annos attentus fuerim. Quam quidem in illo obſeruando ſedulitatem meam tantò magis mihi gratulor, cùm in ea tempora nos incidiſſe videam, quibus non facilè gignuntur virtutes; vnde mirum jam mihi non videtur, ſi non optimè æſtimentur, & multi libenter bonum virum Marcam crediderint, quibus non tam facilè Vir magnus apparuerit. Multi ſanè quæſierunt famam, pauci interpretati ſunt, nullis phaleris onuſtam, nullo ſtipatam ſatellitio, ſub pallio latentem, ſine pompa, ſine fuco incedentem. Verùm ille obſequio ac modeſtia, pari cum induſtria ac probitate eò acceſſit, quò plerique per abrupta peruenere; neque vnquam ille inclareſcere geſtijt rebus quæ in nullum Reipublicæ vſum forent. Sed iterum ſatis. Ita nunc premor angore animi, vt in aliud tempus hujuſcemodi parentatio differenda ſit; dum tu, Mi Balvzi, in ſolatium doloris mei tuíque ſparges mecum debitis lacrymis fauillas calentes Patroni noſtri, & vitam Senis Optimi in tabula depictam mihi quamprimùm repræſentabis. Ad quæ te voco, & vt me amare perſeueres, qui ſtudiis & fortunis tuis fautorem non degenerem exopto. Vale. Lutetiæ Pariſiorum pridie Kal. Quinctil. A. R. S. CIↃ. IↃC. LXII.

EPISTOLA ILLVSTRISSIMI VIRI

FRANCISCI BOSQVETI

EPISCOPI MONSPELIENSIS

AD STEPHANVM BALVZIVM.

FRANCISCVS EPISCOPVS

MONTISPESSVLANI BALVZIO SVO

S. P.

GRATAS accepi literas tuas; gratiſſimas dicerem, niſi de amiciſſimi mihi viri morte luctum renouarent. Antiquam enim neceſſitudinem, quæ nobiſcum intercedebat, morte diſſolutam non lugere nequeo. Meminiſti earum lacrymarum, quas inter amplexus mutuos, dum vale vltimum apud Fontem-Belliaudi diceremus, præſagus futuri illius amor expreſſit, quibúſque me totum perfudit; eáſque dum in memoriam reuoco, vix ipſe à lacrymis & gemitibus abſtineo. Fatebor tamen, mi Baluzi, primas, quas miſiſti, ejus Epiſtolæ chartas quam de vita tanti viri ad noſtrum Sorberium ſcribis, renouando dolorem, aliquantulùm illum leuaſſe. Nam ejus animi imaginem elegantiori ſtilo veriùs depingis, quàm ille tuus Pictor Batauus vultum ejus & habitum corporis ea in tabula quam mihi diſceſſuro Marca noſter dedit, meam viciſſim accipiens, penicillo ſuo delineauit. Doleo tamen ſemper non tam defuncti ſortem, quàm noſtram. Etenim ille, vt ſpero, viuit felix inter beatas mentes: & nos adhuc inter ſyrtes & ſcopulos in hoc pelago nauigamus, incerti quò nauis noſtra appulſura ſit. Beatum etiam illum prædico, quòd licèt in omnium animis viuere debeat, induſtriâ tuâ & ſcriptis tuis apud poſteros ſemper victurus ſit. Perge itaque; & ex iniquis Epiſtolæ ſpatijs egrediens, dignum tanto viro opus aggredere, ac per latum virtutum ejus campum liberiori ſtilo decurre. Ne defraudes expectationem publicam diſſertationum earum fructu, quas olim edidit, quáſque apud te illum morientem depoſuiſſe intelligo. Si ad ſecundam, quam meditabatur, Libri de Concordia Sacerdotij & Imperij editionem animum appellis, mitto tibi additamentum, quod autographum ejus habeo; cujus rationem tibi reddere non me piget. Cùm Commentario de veris Eccleſiæ Gallicanæ Libertatibus, vt loquimur, ejuſdem Eccleſiæ Comitiorum juſſu incumberem, incidi in locum ejus ſcriptoris anonymi qui ementito Gallicanæ Libertatis propugnandæ titulo, librum nota cenſoria jam olim aduſtum, Regia ſanctione proſcriptum, ac perpetuis tenebris damnandum, in lucem edere auſus eſt: illo falſam theſim (ſcilicet Laïcorum æquè ac Clericorum cœtum Eccleſiam Gallicanam componere, ejúſque communi decreto publica ejus Eccleſiæ negotia decidi, & non ſolùm Epiſcoporum judicio, ad quos propoſitionem de difficilibus negotiis, quæ ad ipſorum vocationem ſpectant, tantùm pertinere) ſcribit, & auctoritate amici

Vide lib. II. cap. 1. §. 1.

noſtri fulcire nititur. Quamuis fraudem ſcriptoris facillimè detegerem, & deluſam ejus mentem in æquiuoco, vt loquuntur Logici, cùm Libertatis, tum Eccleſiæ nomine animaduerterem. Alia eſt enim ſignificatio Eccleſiæ, dum fideles omnes complectitur; vt & libertatis, qua ſingulos fonte baptiſmatis renatos Chriſtus donauit: alia Eccleſiæ, quæ etiam apud antiquos ſcriptores ſolum Clericalem ordinem; vt & libertatis, quæ jus & facultatem, ſeu poteſtatem vniuerſam regendi Eccleſiam Sacerdotali ordini, in primis Petri Apoſtolorum Coryphæi ſucceſſoribus, diuinâ constitutione tradita, comprehendit. Quam non ſolùm fallaciam, ſed illam etiam quam idem ſcriptor cœtus vniuerſi populi Gallicani, quos Statuum Regni Comitia vulgò nominamus, cum Epiſcoporum Conciliis permiſcens, eo colore, quòd Synodi nomine vterque cœtus nuncupetur à ſcriptoribus ejus ætatis, quà ſecundæ & tertiæ ſtirpis regiæ Principes imperium habuerunt, inuictis argumentis, cùm ex ipſius anonymi lacinus, tum ex probatæ auctoritatis ſcriptoribus, in amplis meis Commentariis manifeſtam omnibus feciſſe mihi perſuadeo. Adiui tamen amicum noſtrum; & oſtenſo fuco obſcuri hominis illius, qui ne pœnas criminis lueret, & majori ſecuritate in Chriſti ſponſæ dotem præcipuam, ſcilicet Libertatem, impiè debaccharetur, fictitium titulum operi ſuo affixerat: rogaui amicum, vt ipſemet doctrinæ ſuæ vindex eſſet. Annuit libenter, ad viri deliramenta ſubridens; & poſtridie dedit mihi chartam, cujus exemplum tibi mitto. Eo itaque, mi Baluzi, vtere; & ſi placet, vel vitæ hiſtoriæ, vel operi de Concordia inſere. Plura de tanto viro ſcriberem, quæ ex longa necessitudine mihi ſoli, vt reor, nota ſunt: ſed ea majoris otij ſunt; & tuæ ſuauiſſimæ literæ me inter Natalis Domini ſolennia, tam in Miſſis, quàm in Concionibus ad populum adeo occupatum deprehenderunt, vt vix amanuenſi, quem probè cognoſcis, in effigiem amici noſtri magis oculis intentus, quàm animo his dictandis attentus, haſce lineas dictare poſſim. Me ergo ama ſemper, & vale. Monſpeſſulani ſexto Kalend. Ianuarij anno M. DC. LXII.

ARMANDO-IOANNI
EMINENTISSIMO
CARDINALI
DVCI
DE RICHELIEV,
FRANCIÆ PARI.

REM arduam aggredior, Eminentiſſime Cardinalis, Sacerdotij & Imperij Concordiam, quæ ab aliquot ſeculis adeo vexata eſt partium ſtudiis, vt excitata ob violatos juriſdictionis Eccleſiaſticæ & Regiæ terminos controuerſia, in aperta quandoque bella eruperint, quæ funeſtiſſimis diſſidiis Eccleſiæ corpus lacerarunt. Ciuiliùs quidem agitur hodie; ita tamen vt frequentes, & penè quotidianæ in actu rerum poſitis occurrant contentiones, quæ ſecundùm varias cauſſarum figuras, ob dignitatem læſam, vel imminutam auctoritatem, accenduntur, & Chriſtianæ Reipublicæ Principes inter ſe committunt. Enimuero quoniam non naturâ, ſed hominum vitio factum, vt ambæ illæ poteſtates, quæ amico fœdere conjungi debuerant, in dedecus Chriſtiani nominis aliquando diuellantur abinuicem; Vtriuſque dignitatis in te vno facta conſenſio, certiſſimum eſt argumentum, poſſe Eminentiæ tuæ operâ atque induſtriâ res ita componi, vt quæ diſſidere videntur, in eam Concordiam mutuò conſpirent, quæ à diuino numine vtriuſque poteſtatis auctore decreta eſt. Dignum ſanè facinus ſumma illa virtute tua, quâ id aſſecutus es, vt Orbis Chriſtiani fata temperes ea Auctoritate, quam pietati erga ſe tuæ Princeps glorioſiſſimus contulit. In ceteris quidem Adminiſtrationis tuæ momentis, omnia ſupra fidem, & ferè ad miraculum patrata ſunt; ſeu quis prouincias regni pacatas atque compoſitas, perduelles domitos, ſanctita-

tem altaribus reſtitutam inſpiciat, quam profana factioſorum ſcelera polluerant; ſeu quis recreatos ſocios atque fœderatos, proſtratos hoſtes potentiſſimos, & ad implorandam pacem propemodum adactos contempletur. Quare in hac, quam arduam dixi, Sacerdotij & Imperij Concordia, omnia ſupra votum ceſſura, te auſpice & auctore, probi omnes ſibi pollicentur, vel eo præcipuè nomine, quòd ardua ſint, & ferè conclamata. Ceterorum mortalium circumſcripta virtus rerum mole ſubſidit, difficultatibus frangitur; ſed diuinæ menti tuæ, quam meritò Prudentiæ & Fortitudinis veluti familiarem Genium appellare licet, conceſſum eſt inexpectata perficere, vt ſeculum noſtrum & poſteros immortalibus beneficiis cumulet. Tibi namque Deus Optimus Maximus, vt daret aliquod potentiæ ſuæ & bonitatis ſpecimen, adimplenda reſeruauit, quæ denegauit ceteris, vt nos imbecillitatis humanæ admoneret. Ego quidem, Eminentiſſime Cardinalis, vtriuſque poteſtatis conſenſionem, quam in ipſis rerum argumentis violatam aliquando perſpiciebam, ſtudioſè optaui, efflagitaui. Et quia hoc Tuæ Eminentiæ propoſitum eſſe intellexi, vt ratio quædam iniretur ad conciliandam alendámque Sacerdotij & Imperij ſocietatem, aliquot Diſſertationibus elucubratis in eam operam incubui. Ingens profectò ad placendum eruditis quibuſque & piis hominibus illecebra, quòd illæ optatam à te Concordiam attingunt; ſed operis dignitas, ingenij mei tenuitate, atque penuriâ eruditionis deteritur. Hoc quidem cenſuræ obnoxium, quam non exoro: eam tantiſper ſuſtineri peto, donec Eminentiæ Tuæ judicio, hæ qualeſcunque Exercitationes vel ſtent, vel cadant. Periclitarentur ſanè apud eruditiſſimum pectus tuum, niſi Humanitatis eſſet, æquè ac totius Diuini Humaníque juris ſacrarium. Illam itaque comitatem, qua vnumquemque in ſummo illo dignitatis faſtigio demereris, enixè obteſtor, vt hunc quoque conatum meum blandè excipias, vel ex eo capite, quòd tuo inſtituto aliqua ex parte obſequitur. Satis huic Operi decoris accedet, ſi patiaris ſub auguſti nominis tui auſpicio, his Diſſertationibus publicari conſilia tua de Concordia Poteſtatum fouenda: quarum altera Purpuræ ſuæ te fecit participem, altera ſuæ Adminiſtrationis ſummam in te depoſuit. Mihi verò ad optata felicitatis incrementum nihil deerit, ſi hoc quoque beneficium à te impetrauero, vt mihi deuotiſſimo tui cultori liceat, exemplo veterum qui Principes viros imaginibus ex decreto collocatis ornabant, hoc monumentum, velut Propoſiti tui quandam Imaginem, Eminentiæ Tuæ ponere.

P. DE MARCA.

ILLVSTRISSIMI VIRI

PETRI DE MARCA

ADMONITIO AD LECTOREM;

QVÆ ET PRIMA PRÆFATIO DICI POTEST.

EDITA ANNO M. DC. XLI.

SVMMA diuini numinis benignitate, duobus maximis præſidiis inſtructa eſt humani generis ſocietas ad felicitatem conſequendam, Sacerdotio, & Imperio; quorum alterum Diuinis miniſteriis ſe impendit, alterum componit Reipublicæ ſtatum, & humanæ vitæ tranquillitatem procurat; ita vt ex vtriuſque Concordia, Chriſtiana Reſpublica cumulatiſſimis incrementis augeatur. Vtraque poteſtatum ſuis limitibus eſt circumſcripta, & in diſſitis omnino negotiis exercetur, cùm illa ſpiritualibus addicatur, hæc publicis occupata ſit: ſed ita ferente rerum conſtitutione, adeo vicinæ ſunt ambæ, vt difficile ſit, etiam prudentiſſimo cuique, fines controuerſos dirimere. Certæ quidem regulæ in genere aſſignari poſſunt, quibus inuicem diſterminentur; ſed multa accidunt in ſpecie propoſita, quæ peritiſſimos arbitros fallant, veténtque ne fines, vt par eſt, inter eas poteſtates regere poſſint. Quæ locum habent non in controuerſiis Fidei, quæ longo interuallo remotæ ſunt à cognitione Principum; nec in Rerum publicarum adminiſtrationibus, quæ alienæ ſunt à cura paſcendi gregis; ſed in quamplurimis Diſciplinæ capitibus, quæ perſonas, aut res ipſas reſpiciunt; atque adeo ab vtraque poteſtate, valde probabili vtrinque ratione vindicari poſſunt. Itaque inſtituti mei non eſt, his Diſſertationibus Sacerdotij & Imperij jura metiri, & fines dirimere, vel adjudicationibus portionem cuique ſuam aſſignare. Huic enim diſputationi, quæ dominij quæſtionem attingit, qúæque diuini & humani juris callentiſſimum tractatorem expectat, fateor me omnino viribus imparem. Nec fortaſſe exercitatiſſimo Theologiæ & Iuris anteceſſori res iſta feliciter cederet; quippe verendum eſſet, ne cùm ex vnius ſcientiæ regulis poteſtatis hujus fines metiretur, inconſultò alteram læderet. Quod ipſo rerum experimento quotidie diſcimus, & dolemus; cùm factionibus potiùs furentis Circi, quàm modeſtis Academiæ exercitationibus diſtractos videamus abinuicem Magiſtrorum animos, qui vel Eccleſiaſticæ auctoritati, vel Regiæ, prout impetus tulerit, ſe præcipites addicunt. Sanè, ſi verum

Nouel. Iuſt. 6. Ἱερωσύνη καὶ ἡ Βασιλεία. Συμφωνία τις ἀγαθὴ πᾶν εἴ τι χρηστὸν τῷ ἀνθρωπίνῳ χαριζομένη γένει.

Greg. VII. l. 1. ep. 19. an. 1073. Status Imperij glorioſius regitur, & ſanctæ Eccleſiæ vigor ſolidatur: cùm Sacerdotium & Imperium in vnitate Concordiæ conjunguntur.

profiteri liceat, eorum contentionibus propè effectum eſt, vt ſinceram cognitionem iſtiuſmodi negotiorum amiſerimus; & à Concordia & Societate illa penè excidenimus, ad quam fouendam juſſu diuini numinis adſtringimur. Diſcedendum eſt igitur à diſputationibus & diſſidiis opinionum, ſi quis conſenſionem ambarum poteſtatum retinere, aut reſarcire velit.

Relicta diſcuſſione Iuris, tutior eſt planè Facti inquiſitio, quæ Fines veterum poſſeſſorum demonſtrare poſſit; cujus cognitionem aſſequemur, ſi antiqua monumenta reuoluentes, quid vtriuſque poteſtatis Principes in re controuerſa aliquando egerint, accuratè expendamus. Attamen diſſimulandum non eſt, viam iſtam publicam multis inſidiis & veluti latronum prætenturis expoſitam eſſe: quia ſcilicet in expanſa illa ſeculorum ſerie, varia occurrant exempla, hinc & inde vſurpatæ Iuriſdictionis; quæ ancipitem animum ad deſperationem inueniendæ veritatis adigant. Sed generoſa mens his difficultatibus terreri non debet, quin ſaltem *pro modulo ſuo* ad tam grande bonum peruenire conetur. Enimuero plerique eruditiſſimi viri in hac diſcuſſione induſtriam ſuam collocare recuſant, calumniæ metu; quæ infeſtiſſima ſemper iis fuit qui hanc operam aggreſſi ſunt, pietatis erga Eccleſiam, aut Reges læſæ crimine impoſito; & aliquando fatis adeo iniquis, vt ab vtraque parte deſerti, vel etiam repudiati ſint. Semper tamen præ me tuli, non ita deſtitutas eſſe res humanas, quin modus quidam non omnino Principibus ingratus ſuperſit, de vtriuſque poteſtatis Concordia diſſerendi: qui verſatur in iiſdem rationibus, quas ipſi ſequuntur, ad mutuam Societatem inter ſe conſeruandam. Quotidie incidunt de vſurpatione juriſdictionis controuerſiæ, quæ prudentia quadam ita temperantur, vt in bellum apertum non erumpant. Quid vetat eadem veſtigia premere ſcribendo, quæ Principes agendo? Pacem autem & conſenſionem retinent illi, mollitis, non exaſperatis rerum emergentium articulis. Quemadmodum in placitis Stoïcorum multa remittebant tetricæ illius doctrinæ Magiſtri ὑποθετικῶς, vt ſe reliquorum hominum opinionibus accommodarent; ita Chriſtianæ politiæ Antiſtites οἰκονομικῶς à ſummo jure recedebant, vt Concordiæ litarent. Videbant enim ſi pertinaci ſtudio Sacerdotium, vel Imperium, jura ſua intemerata retinere niteretur, eam eſſe negotij conditionem, quæ funeſto diſſidio Pontifices & Reges à Societate auulſos, infauſtis digladiationibus inter ſe collideret. Attamen cùm remiſſio illa, niſi certis limitibus concludatur, in abjectionis vitium deſciſcat; neceſſariæ ſunt regulæ quædam, intra quas prudentia, quæ omnino in his negotiis adhiberi debet, ſe contineat. Porrò Regulæ illæ in eorum Axiomatum cognitione conſtitutæ ſunt, quæ communi vtriuſque Reipublicæ ſuffragio ſunt recepta; vel quæ frequentioribus Theologorum & Iuriſconſultorum ſententiis comprobantur. Deinde ſincerè ſeparanda ſunt à certis & receptis ſententiis, ea quæ in controuerſiam adducuntur inter partes. Cùm autem quæſtiones iſtæ non in theoria tantùm, & in mera veri indagatione verſentur, ſed præcipuè in actu rerum ſe quotidie exerant: non adeo ſolliciti eſſe debemus de ſubtili argumentorum collectione, quàm ſolerter

expendere

expendere geſta Pontificum & Regum quorum pietas commendatur; vt perſpiciatur quid in hujuſmodi contentionibus ſecuti fuerint, jura ſua Retinendo, vel Remittendo; quídue Sacerdotium & Imperium inter ſe dimicantia aliquando commiſerit. Non me latet eandem controuerſiam diuerſis ſeculis variè temperatam, pro moribus Principum, & vtilitatibus Reipublicæ: idémque jus variè diſceptatum, toleratis vno ſeculo, quæ altero damnata ſunt, iterúmque repoſita. Vnde colligere licet diſceptationes iſtas non omnino juxta exquiſiti juris rationes componi ſolitas, ſed ex æquo & bono, vnitatis & Concordiæ alendæ ſtudio, ex vtraque parte quamplurima remiſſa fuiſſe. Quare ea mente in explorandis veterum exemplis verſabimur, vt inde non inferamus juris quod alterutri poteſtatum competit certiſſimam probationem; ſed indulgentiæ & remiſſionis vſum in ſimili ſpecie.

Infinitum eſſet omnia perſequi, quæ vigente Imperio in orbe Chriſtiano acciderunt, vel in ſingulorum Regum Chriſtianorum prouinciis. Itaque Diſſertationes iſtas Imperij Gallici finibus concluſi, eo conſilio, vt inquirerem in eam Rationem quam majores noſtri amplexi ſunt, vt Sacerdotij & Imperij pacem inuiolatam ſeruarent; eámque cum illa compararem, cujus eſt vſus in foro quotidianus. Quas Exercitationes ita inſtitui, vt in quæſtione veteri *nouè* omnia potiùs quàm *noua* concinnarem. Etſi enim plerique noſtrûm has controuerſias attigerint, res ipſas potiùs breuiter ſignificaſſe, quàm ex profeſſo tractaſſe dici poſſunt; ea ingenij indulgentia vſi, vt omnia in vnum faſcem congeſſerint, aut digreſſionibus ab inſtituto alienis propoſitum non impleuerint; Vel ſi qui feliciùs verſati ſint in hoc negotio, ſolam fori trituram amplectentes, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ & Canonum antiquorum cognitionem neglexerint. Quam ſupellectilem ad exornandas Diſſertationes iſtas adhibendam, & veteris memoriæ tempora mihi repetenda eſſe putaui, quæ nouis obſeruationibus ſubinde in hoc opere illuſtrantur. Sed Lectorem monitum velim, ne litem meam me feciſſe exiſtimet, ſi qua illi, inter legendum, Pontificum vel Principum acta parum accepta fuerint, cùm alienum factum ipſe præſtare non debeam: neque ejus mentionem faciam ad conſtituenda jura alterutrius poteſtatis, vt antè dixi, ſed ad muniendos veterum exemplis mores, qui hodie vigent cum ſumma Sacerdotij & Imperij Concordia. Eam toto iſthoc opere fouere conabor, reſignatis hujus Diſciplinæ arcanis; cùm ſinceritas hujus conſenſionis omnem ſimulationem auerſetur, teſte Gregorio VII. In quam rem præcipuè incumbendum eſt, quòd, vt idem auctor loquitur, *Sicut duobus oculis humanum corpus temporali lumine regitur, ita his duabus dignitatibus in pura religione concordantibus, corpus Eccleſiæ ſpirituali lumine regi & illuminari probatur.* Inſtitui itaque omnia Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ & Regiæ capita explicare, quæ in confinio vtriuſque poteſtatis poſita ſunt. Quo in opere eum ordinem tenebo, vt vniuſcujuſque controuerſiæ originem, & progreſſum, & varias Iuris, factíque mutationes aperiam, eáſque componam cum moribus, quibus hodie vtimur; quáſque vulgo *Libertates Eccleſiæ Gallicanæ* appellamus. Conſuetudinis forenſis probatio non aliunde meliùs inſtrui poteſt, quàm ex Actis

Greg. VII. l. 1. ep. 19. Concordiam iſtam Sacerdotij & Imperij nihil fictum, nihil niſi purum decet habere.

F

publicis, quæ in Collectionem ſuam ſumma fide & diligentia retulit auctor Syntagmatis quod *Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ* nomine inſcribitur. Eas Libertates cùm anonymus quidam ſcriptor libello famoſo læſiſſet, harum Diſſertationum edendarum occaſionem præbuit; vt monui Capite primo Libri primi. Vbi quantopere proficiat accurata harum controuerſiarum cognitio, adductis quæ ex iſtiuſmodi contentionibus in Oriente & Occidente olim emerſerunt diſſidiorum exemplis abundè oſtendi.

P. Puteanus.

Porrò quam his Diſſertationibus elucubrandis operam nauaui, non omnino malè mihi collocaſſe videbor, ſi ſaltem illud obtinuero, vt magiſtratus, quibus legum publicarum executio concredita eſt, lineas à majoribus præſcriptas non egrediantur; nec putent ex præjudiciis rerum judicatarum ex ambiguo, vt fit plerunque, jure regulas Nouæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ conſtituendas; ſed potiùs ex receptis & veris majorum regulis, judicia componenda. Alioqui niſi limes aliquis in hoc controuerſiarum genere defigatur, non leue juriſdictioni Eccleſiaſticæ periculum immineret: quod aliter auerti non poterit, quàm ſi tironum, qui ad gerendos magiſtratus erudiuntur in ſcholis, feruida ingenia præceptis quibuſdam maturè ſufflaminentur. In eam rem Diſſertationes iſtæ forſan vſui eſſe poterunt; quæ ſaltem id aſſequentur, vt nouo vulnere, ſi quod antea illatum eſt, Eccleſiæ juriſdictio externa non petatur: Et vt Regij magiſtratus auctoritate ſibi delegata, cum ſummo Sedis Apoſtolicæ cultu, & reuerentia, in litibus judicandis, & regni juribus cuſtodiendis, vtantur.

Expoſito conſilio meo, ſupereſt vt breuiter totius Operis delineationem proponam. De Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ diſſerturo, tria mihi præſtanda videntur. Fundamenta, quibus earum moles innititur, indagare; Tum in quibus Libertates illæ verſentur, conſtituere; Deinde per ſingulos Libertatum articulos ita decurrere, vt hodierno fori vſu, Concordia Sacerdotij & Imperij procurari demonſtretur. Pars iſta, quæ ſingula capita rimatur, operis vtramque fere paginam faciet; cùm tamen duæ aliæ prætermittendæ non fuerint, ne rudes & imparati ad propoſitam materiam accederemus. Duo Libertatum Fundamenta conſtituo. Primum verſatur in ſuprema Romani Pontificis per Gallias auctoritate. Secundum in ſupremo Chriſtianiſſimi Regis Imperio. Ac primum quidem exequitur Liber primus; quo Neceſſitas Communionis cum Apoſtolica Sede aſſeritur; tum ex eo quòd Romanus Pontifex ſit Caput Vniuerſalis Eccleſiæ; tum ex eo quòd ſpecialiter conſtitutus ſit Occidentis Patriarcha. De hoc Patriarchatu Occidentis copioſè diſputatur; Canonis Nicæni ſexti explicatio noua proponitur; & Ruffini vexatiſſimus locus *De Eccleſiis ſuburbicariis*, noua interpretatione illuſtratur. Auctoritas Romanæ Sedis per Occidentem, ipſáſque Gallias, expenditur; quæ illi integra vindicatur, tum in Legibus ferendis, ad repellendas nouitates, ſanciendámque Diſciplinam; tum in Iudiciis ſine prouocatione reddendis; ad cujus auctoritatis illuſtrationem noua per Relationes & Conſultationes ratio aperitur. Deinde docetur immunem eſſe Romanum Pontificem ab inferiorum judicio. Eam Sedis Apoſtolicæ dignitatem, Gallos

ſuis officiis ſemper excoluiſſe: adeo vt Tuitio Romanæ Eccleſiæ hereditario jure in Reges Francorum tranſmiſſa ſit; quam præ ceteris Regibus glorioſiſſimus Princeps Ludouicus XIII. præſtitit, operâ & conſilio Eminentiſſimi Cardinalis Ducis Richelij. Quæ omnia comprehenſa ſunt Libro primo.

Secundus Liber, ſecundum Eccleſiæ Gallicanæ Fundamentum explicat, nempe Supremum Regis Imperium. Ac primò quidem conſtituta Eccleſiæ Gallicanæ ſignificatione, quæ Eccleſiaſticam & Ciuilem poteſtatem complectitur, de Diſcrimine vtriuſque poteſtatis diſputatur ex mente veterum. Deinde ſuprema Regis Chriſtianiſſimi auctoritas *in temporalibus* aſſeritur, variis teſtimoniis Romanorum Pontificum, quæ illuſtrantur. Inquiritur etiam ob quam rationem Rex Francorum, *Imperator in regno*, appellatus fuerit. Tum diſputatur, an Principibus liceat res Eccleſiaſticas attingere. Qua in quæſtione diſcrimen Regum Iudææ & noſtrorum accuratiſſimè demonſtratur. Deinde controuerſia diuiſionibus aliquot ſoluitur, quæ Reges vetant, ne Fidei negotia, ſacramenta, ritus, & Diſciplinam Cleri, imò & Epiſcopatuum inſtitutionem ſuis legibus conſtituant: quæ omnia ab auctoritate Eccleſiaſtica pendent; vbi etiam oſtenditur, quem modum ſeruauerit olim Eccleſia, ſi Principes hac in parte peccarent. Attamen Tuitio Canonum & Decretorum Apoſtolicæ Sedis, Principibus jure diuino, & ſpecialiter Regibus Francorum concredita eſt, vt eorum executionem legibus ſuis muniant; quod probatur aliquot exemplis; quæ diſputationem vberrimam de Chorepiſcopis extorſerunt. Docetur autem eas leges Eccleſiaſticas præſidio Regio muniri, quæ Promulgatæ in Gallia, & receptæ ſint; de quo diſputatur copiosè.

Vide Notas Baluzij ad Concil. Narbon. editum in calce capitis XXV. libri VI.

Tertio Libro, Quid ſit Libertas Eccleſiæ Gallicanæ, ejúſque differentia cum Priuilegio inquiritur. Tum Libertas illa conſtituitur in vſu Canonum & Decretorum, tam veterum, quàm mediæ ætatis, & recentiorum: vbi de variis Collectionibus Canonum diſſeritur. Deinde refellitur opinio viri eruditi, qui Libertatem in ſola veterum Canonum vſurpatione conſtituebat; & in ea ſententia, quæ ſummum Pontificem Concilio Generali ſubjicit. Romanam Sedem perpetuum Canonum, ſuorúmque Decretorum, Conſuetudinúmque receptarum robur polliceri; quod idem eſt, ac Libertates Gallicanas inuiolatas ſpondere. Quatenus Canonibus & Decretis derogari ſoleret olim, & poſterioribus ſeculis, tractatur accuratè; docetúrque eximia fuiſſe in eo genere auctoritatis, Romanæ Sedis poteſtas. Quæ vires Diſpenſationum, & quis earum modus hodie in Gallia. vbi de ſcandalo quod nouitates ſequitur. Tum de jure antiquo, & recentiori Priuilegiorum à Sede Apoſtolica indultorum, vnà cum Regio conſenſu.

Deinceps aggredienda eſt explicatio ſingulorum capitum, in quibus Libertates Eccleſiæ Gallicanæ verſantur. Ac primò quidem de Appellationibus quæ vulgò *ab Abuſu* dicuntur, diſſeritur Libro quarto. Quæ tractatio ceteras antecedere debet; quia Tuitio regia otioſa eſſet, & reliqui Libertatum articuli facilè labefactarentur, niſi connecterentur

hoc vno vinculo. Harum Appellationum formula quidem nouitia eſt; ſed res ipſa, id eſt, Tuitionis regiæ imploratio, cùm Diſciplina Eccleſiæ infringitur, vnà cum Imperio Chriſtiano coaluit. Quo præſidio vſi ſunt Pontifices Romani, & ipſa Concilia Oecumenica; cùm præcipuè id Principibus incumbat, vt Canones ſua etiam auctoritate confirmatos, & Legibus publicis adſcriptos, ſe inuitis contra vtilitatem publicam conculcari non patiantur. Quem modum tenuerint Galli noſtri, in Secunda & Tertia Regum Dynaſtia, cùm Sedis Apoſtolicæ decretis contra canones receptos, vel contra Regni jura premerentur; vel cùm ab Epiſcopis ſimilia tentarentur in vtroque illo caſu, relatis controuerſiarum argumentis docetur. Et tandem appellationis hodiernæ vſus cum ſuperioribus componitur; & in quibus articulis locum obtineat, oſtenditur. His quatuor Libris abſoluitur Tomus primus.

Tomo ſecundo, De Legatis Romani Pontificis ad Regem miſſis tractatur. Hujus tractationis occaſione variæ Legatorum ſpecies, & munera explicantur; Eorum præcipuè, qui ad Synodos Oecumenicas miſſi, vices Romani Pontificis gerebant. Vbi de Sedis Apoſtolicæ dignitate, & auctoritate in illis Conciliis, ex mente veterum, aduerſus Nouatores hujus ſeculi diſputatur. Deinde agitur de Apocriſiariis ad Principes miſſis; Et de Vicariis Romanæ Sedis per varias Diœceſes: Et de Pallio, quo Vicarij illi ornabantur. Gradu poſtea facto ad mediç ętatis vſum, quibus mandatis inſtructi Legati ad Synodos prouinciales accederent, diſcutitur. Eorum frequentia, & tandem deſuetudo. De facultatum examine in Curia, antequàm munere ſuo fungantur. Tum de Annatis Diſſertatio inſtituitur; vbi de earum origine, & de controuerſiis, quę ex ea occaſione Eccleſiam vexarunt. Diſputatur, an majores noſtri rectè earum exactionem in ſimonię cenſum retulerint. Et tandem concluditur, eas à ſimonię labe abeſſe; verùm in Gallia non prętari ratione debiti, ſed Titulo ſubſidij; cujus modus immutari non poſſit inuitis Regibus noſtris, & Eccleſiâ Gallicanâ.

Altero Libro, Agetur de Conciliis Prouincialibus & Generalibus totius Diœceſeos Gallicanæ, quæ vulgò *Nationalia* vocantur. Inquiretur diligenter in prouincias hujus Diœceſeos, earúmque jura inueſtigabuntur. Deinde diſputabitur de Regum & Synodorum auctoritate, quam in conſtituenda Diſciplina exercebant.

Tum *De Iudiciis Canonicis Epiſcoporum*. In qua Diſſertatione explicatur, quis ordo ſeruatus fuerit à primis Eccleſiæ temporibus, vſque ad Concordati publicam pactionem, in Deponendis Epiſcopis, non ſolùm in Gallia, ſed etiam per vniuerſas Orientis & Occidentis prouincias. Vbi noua ratione genuinus ſenſus Concilij Sardicenſis, & Africani, & controuerſiarum Athanaſij, Chryſoſtomi, Flauiani, Theodoreti, Acacij, apertè conſtituitur aduerſus Nouatores & detortas aliorum interpretationes.

Hanc excipiet altera Diſſertatio *De Iudiciis Clericorum*. Quid Epiſcopis antiqui Canones, medij, & recentiores tribuerint; Quid Principes ſibi reſeruauerint, variis temporibus, nunc remiſſiores, nunc reti-

nentiores. Hic agitur *De Delictis Communibus, & Priuilegiatis.* Hanc partem executus eſt vir eruditus: ſed in Iuſtiniano hæſit, mille annorum ſerie prætermiſſa, quæ tamen variis hac de re concertationibus famoſa extitit.

Iudicia Canonica in Laïcos perſequar Exercitatione ſpeciali; quæ in Crimina illa inquiret, quæ Cenſuræ Canonicæ ſubdetentur olim; quis ordo judiciorum; quæ deinde acceſſio medio jure facta fuerit: vbi de Veterum Excommunicatione, & de Ritibus pœnitentiæ multa dicentur ad illuſtrandam Canonum vetuſtatem, quorum cognitio deſuetudine ipsâ ferè obliterata eſt. De Immutatione quæ in toto illo genere inducta eſt; vnde originem habuerit; Et quo jure vtamur hodie in his articulis.

Priuilegia Capitulis & Monaſteriis conceſſa frequentiſſimas contentiones in Eccleſia excitarunt; quæ flagrabant initio, quando Epiſcopi jure ſuo dejiciebantur; ſed vſu ipſo familiaria reddita cùm eſſent; multitudine Exemptorum, & nouitate, animos Epiſcoporum accenderunt. Quæ compoſita in ſpeciem, recrudeſcere incipient, niſi remediis opportunis proſpiciatur. de quibus agitur Diatriba vnica.

Concludam Tomum II. Diſſertatione *De Matrimoniis.* Vbi expendetur quid Eccleſia, quid Principes in hanc vſque ætatem in hoc negotio egerint. quod ita temperabitur, vt nulli relinquatur offenſionis occaſio.

Tomus Tertius diſſerit *De Bonis Eccleſiaſticis.* Vbi de Oblationibus, & Agris, eorúmque bonorum proprietate, & vſu, vel vſufructu. Quatenus Iuriſdictioni Regiæ illa ſubjaceant: & pœnis Eccleſiaſticis muniantur. De Tributorum penſitationibus, & Immunitate. Tum inuaſio bonorum Eccleſiaſticorum à Carolo Martello, & ceteris Principibus facta diſcutietur; vnà cum ſententiis latis aduerſùs inuaſores. Hoc in loco latus aperit campus agendi De Decimis, id eſt, de earum origine, Diſtributione inter Epiſcopum & Clerum, & de Laïcorum poſſeſſione. Deinde agitur de Immobilium acquiſitione ſine venia Principis: vel cum ejus gratia, quæ apud nos *Amortiſatio* dicitur. De Feudis Eccleſiæ conceſſis ſub conditione fidei, & obſequij. Quæ ſit apud nos *Regalium* origo, noua ratione inquiritur. Tum de Aduocatione & Defenſione Comitum, quæ olim in pleriſque prouinciis viguit, diſſeritur. Accedit Diſputatio de Contributionibus quæ Regi à Clero pendunrur; Et cujus Decreto Alienatio bonorum Eccleſiaſticorum fieri debeat. Has Diſſertationes claudunt excerpta quædam ſelecta, de Beneficiorum Origine, déque hodierno illorum ſtatu.

Sed quia diſceptatio antiquitatis Canonicæ à foro remota, tirones ab ea indaganda deterret; adjungitur *Epitome Practica* controuerſiarum, quibus tribunalia publica quotidie feruent, cum Rebus judicatis; quæ aut jure veteri, aut medio, vel nouo niti docenrur, vt pax & Concordia Sacerdotij & Imperij ſemper retineatur.

Promiſſa harum Diſſertationum in Tres Tomos diſtributarum editione, non me latet quibus me nominibus obſtringam, ob quæ locupletior aliquis vadimonium deſereret. Sed mecum ciuili more acturos

omnes exiſtimo, qui conatum in magnis rebus laudandum norunt, & neminem ex liberalitate conueniendum, vel ſaltem ab eo non exigendum niſi in quantum facere poteſt. Si quis verò moroſus obtorto collo me in jus vocandum putet, atque mecum ſtricto jure velut ex ſtipulatu agendum; illa mihi ſaltem exceptio ſupererit, verborum obligatione neminem teneri, niſi juxta verborum conceptionem. Atqui jam initio monui, quemque *pro modulo ſuo* tantùm, ad negotij hujus diſcuſſionem inuitari: adeòque illud quantulumcunque ſit, quod pro viribus meis in hanc rem contulero, me ſponſione pleniſſimè liberabit. Satis ſit intendiſſe digitum ad fontes, & noua methodo rebus alioquin obſcuris lucem aliquam intuliſſe: ne ceteris induſtriæ ſuæ in eodem campo probandæ occaſionem præripuiſſe videar. Interim verò, quæ in hujus generis lucubrationibus contingere ſolent, hallucinationes & παροράματα ab æquis Lectoribus mihi condonari poſtulo. Et ſupplex vtriuſque Reipublicæ Principes obteſtor, ne quid à me ſcriptum eo animo interpretentur, ac ſi alterum alterius injuriâ augere vellem, vel de mutuis amborum juribus tranſigere. Nihil in definitionibus arbitrio meo aſſero, ſed narro. Nihil noui in regulis conſtituo; ſed ne quid inuitis partibus innouetur, moneo: vt ſit perpetua Sacerdotij & Imperij Concordia.

SECVNDA PRÆFATIO
ILLVSTRISSIMI VIRI
PETRI DE MARCA,

Edita anno M. DC. XLI.

AFFECTVM erat, & omni ex parte typis excuſum opus iſtud, cùm eruditiſſimi Theologiæ Magiſtri illius recenſendi laborem in ſe ſuſceperunt; veriti ſcilicet, ne quid mihi vel incogitanti excideret alienum à Theologiæ regulis, quod propoſitæ à me Concordiæ aliquo pacto officere poſſet. Ingenti ſanè beneficio meipſum, atque Lectores æquiſſimos affecerunt, quòd retractatis diligentiſſimè his noſtris Diſſertationibus, capita quædam adnotarunt, quæ illis viſa ſunt indigere vberiori interpretatione. Quare vt eorum conſiliis morem geram, non expungam ſententiam meam, ſed explicabo; eadem facilitate deleturus, ſi quid incautiùs huic chartæ illitum monuiſſent, quâ interpretationem aggredior, quam illi vtilem fore cenſuerunt.

I. Ac primò quidem, exiſtimant pleriſque viſum iri, molliùs quàm par ſit à me perſtringi Tomos Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ, Decreto ſacri Conſiſtorij & ſententiis Epiſcoporum prædamnatos; cum lib. 1. cap. 1. §. 11. his verbis vtor: *cruda quædam & minùs decocta verba ſcriptoribus illis exciderant.* Sed ſi quis numerum integrum perlegat, deprehendet ſententias Tomo primo contentas ſeparari à ſcriptorum perſona qui eas protulerunt. Ac illas quidem diſertiſſimè, *Impias ſententias, & Profanas vocum nouitates* eſſe ſcripſi. Quod autem attinet ad Auctorum nomina, eorum memoriæ parcendum cenſui; & ne quis ſuſpicionem hæreſeos illis injiceret, incautiùs locutos dixi, & ſtudio erga Principem elatos, in verba quædam *cruda & minùs decocta* erupiſſe. Ergo ſententiæ quidem impiæ, quas eodem numero deſcripſi; ſed mens ſcriptorum pura ab hæreſi, etſi æſtu quodam immoderato abrepta deſciuerit ab officio.

II. Notant à me ſcriptum lib. II. cap. III. §. VII. *in criminibus ſecularibus poteſtatem Eccleſiaſticam monita tantùm & conſilia adhibere poſſe, non autem laïcos peccantes coërcere pœnis.* Hoc quidem à me ſcriptum; ſed vt Ioannis Pariſienſis ſenſum verbis meis exprimerem, loco ejus laudato. Inſtituitur ibi quæſtio, an ratione peccati Eccleſia ſecularium negotiorum cognitionem publicam ad ſe trahere poſſit. Refero veterum Pariſienſium Theologorum opinionem, quæ in forum inducta eſt; nempe

ſolam fori interioris in pœnitentiæ ſacramento auctoritatem ad pœnas Canonicas, & ſatisfactiones indicendas, reſeruatam Eccleſiæ; quæ cenſuris crimina ſecularia, vt cædes, & latrocinia à Laïcis patrata, coërcere non poſſit, ſed monitis tantùm homines à criminibus auertere. Ceterùm quid ipſe in hac diſputatione ſentiam, Tomo II. in Exercitatione *De Iudiciis Canonicis in Laïcos*, me dicturum ſpopondi: & in antecesſum obſeruaui, in manifeſtis ſceleribus olim locum fuiſſe cenſuris; quarum vſus deinde ab aliquot ſeculis penè aboleuit, conniuentibus Epiſcopis; exceptis certis quibuſdam caſibus, quos in illa Diſſertatione exequemur.

III. Timendum ajunt, ne videatur ſuſpicioſis hominibus ſequi, ex eo quòd Regibus Iudæorum ceremonias ſacráque conſtituendi auctoritatem, ratione vnctionis vindico, me jus aliquod eximium ea in parte Regibus noſtris tribuere velle, ex priuilegio Regiæ vnctionis. Sed meo quidem judicio nullus ſupereſt conjecturæ locus, vbi conceptis & apertis verbis, Reges omnes Chriſtianos ab eorum jurium Communione ſubmoueo. Etenim capite IV. & V. Libri II. comparationem Regum Chriſtianæ Reipublicæ, cum Regibus Iudaïcis, à Pragmaticis noſtris inſtitutam, quò veterum illorum Regum jura in noſtros transferibant, accuratè expendo, vt conſtet vnicuique aliam eſſe Chriſtianorum Regum cauſſam; quibus integrum non eſt res Eccleſiaſticas tractare. Itaque ſtatum Regni Iudaïci juxta mentem Maimonidis deſcribo, tributa Regi belli gerendi & judiciorum aliquot extraordinariorum poteſtate; & aſſignato ſummo Pontifici ſacrificiorum miniſterio. Ceterùm, ſummam judiciorum, ſeu ciuilium, ſeu religioſorum, quæ majoris eſſent momenti, penes Synedrium à Moſe inſtitutum ex Pontificibus atque Laïcis conflatum reſidere docui; Et in illud Collegium jure proprio adſcitum fuiſſe ſummum Pontificem, Senatorum ſuffragiis, niſi aliquo vitio aliunde prohiberetur. Itaque juriſdictio apud Iudæos *mixta* erat; quæ ex præcepto Domini apud Chriſtianos eſt omnino *diſtincta*. Quare permiſcere iterum vices, & à mandatis Chriſti reſilire, Regibus noſtris non licet, vnctionis illius prætextu, qua tempore inaugurationis delibuti fuerunt. Regiæ enim vnctionis effectus hic eſt apud noſtros, quem ex ſolennium Precationum formulis colligere licet, nempe vt religioſior majeſtatis veneratio Regibus conciliëtur, & gratiæ ſpiritualis vnctio illis à Deo conferatur, qua ſpiritu ſapientiæ & diſciplinæ imbuti, & regere ſeipſos valeant, atque Clerum, populúmque ſibi ſubditum, victoriámque de hoſtibus *viſibilibus & inuiſibilibus* reportare, vt patet ex formula ab Hincmaro pronunciata in coronatione Caroli Calui. Non me latet à Synodo Conſtantinopolitana habita ſub Polyeucho Patriarcha anno 970. definitum, eam eſſe vim & efficaciam vnctionis Imperatoriæ, vt peccata deleat, æquè ac tinctio baptiſmi. Vnde Ioannem Zimiſcen Imperatorem Eccleſiæ aditu expulſum, ob cædem Nicephori Phocæ deceſſoris ſui, Polyeuchus iterum communioni reſtituit, nullâ pœnitentiâ indictâ; eo prætextu, quòd vnctione Imperatoria crimen abolitum fuiſſet. Quod pertinere potuit ad excuſationem

In Capit. Caroli Calui T. 35 anno 869. & in Coronat. Ludouici II. an. 877.

Balſamo in ſupplemento ad p. 774.

ſationem ſubeundæ pœnitentiæ canonicæ; ſed ad criminis veniam porrigi non debuit, abſque fœdæ adulationis blaſphemia. Ex eodem quoque adulationis fonte hauſerunt Græci, docendi munus æquè Imperatori competere, ac Patriarchæ, ob vim vnctionis, *διὰ τὴν τοῦ ἁγίου χρίσματος δύναμιν*, vt loquitur Balſamo. Quod alienum eſt ab inſtituto Domini, & ab Eccleſiæ ſenſu, quæ vnctionem adhibuit ad procurandam Regibus reuerentiam, vt dixi, & ſubſidia diuinæ gratiæ impetranda. Ceterùm cùm apud Iudæos ſola ſanctitas exterior ſolennibus Moſaïcorum rituum conciliaretur, Reges Iudaïci ad decernendum de religioſis ejuſce generis vnctione externa conſecrari poterant; præcipuè cùm ex eodem vnguento conficeretur, quod Moſes ad vngendos Pontifices, & vaſa ſacra, altariáque, concinnauerat; & ea tempeſtate, vt dixi, confuſæ & permixtæ eſſent juriſdictionum functiones; adeo vt majora quæque Pontificis & reliqui Synedrij conſilio à Rege peragerentur, vt monui ex Ioſepho. Idem in Meditato de Priuil. Patriarch.

IV. Aiunt colligi poſſe, ex ijs quæ ſcripta ſunt lib. II. cap. X. §. VIII. Nempe *Decreta de Fide lata non indigere Principis imperio, vt adſtringant Chriſtianos*, idem jus conſtituendum non eſſe, quod attinet ad Decreta de Diſciplina. Sed eodem loco apertè docui, *executionem publicam & forenſem* decretorum, à Principibus permitti; id eſt, eam quæ in publica fori cognitione verſatur. Quæſtionem verò illam conſultò omiſi, quæ diſceptari poteſt, an conſcientiam obligent ea decreta, quæ diſciplinam exteriorem reſpiciunt, id eſt, eam quæ non in ſacrificiis, & ritibus ſacrorum occupatur, ſed in Iuriſdictionis functione. Hæc enim Theologis reliqui tractanda, qui more ſuo expendent, an leges minùs ſolenniter promulgatæ ſubditos in foro interiori adſtringant, vel aliis modis ſibi perſpectis difficultatem expedient. Ceterùm lib. II. cap. XVII. §. V. vſum qui ſeruatur in Gallia, antiquorum Patrum præjudicio firmatum videri dixi, qui rerum à ſynodis definitarum confirmationem à Principibus petebant. Cujus argumenti vis in eo ſita eſt, vt dicam, ex ordine à Conciliis ſeruato cordatos homines facilè ſibi perſuaſuros, ad Regum noſtrorum injuriam aliquo pacto pertinere, ſi in ſpecie ſimili, iiſdem quoque officiis non excolantur; adeo vt Decretorum de Diſciplina latorum executio publica non vrgeatur, donec eorum conſenſus intereeſſerit.

V. Obſeruaui lib. II. cap. XI. §. IX. Gregorium Magnum *auctoritate delegata* legem à Mauritio latam publicaſſe, & ſecundi capitis executionem ſuſpendiſſe. Vnde inferri poſſet Apoſtolicæ Sedis dignitati quandam injuriam fieri; cùm è contrà, ex eo S. Gregorij facto eruditiſſimi viri collegerint, legem illam à Principe in religionis detrimentum editam, à ſummo Pontifice jure proprio reſciſſam fuiſſe. Scio quid illis hac in re placuerit, quod eo loco non omnino diſſimulaui. Sed tantum ab eorum opinione abſum, vt in Apoſtolicæ Sedis dedecus hoc ceſſurum exiſtimem, ſi jure ſuo, & Primatus vi, aliquid in eo negotio egiſſe dicatur S. Gregorius; ac non potiùs auctoritate ſibi tanquam Patriarchæ à Mauricio mandata. Conſtitutionem Mauricius edi-

G

derat, qua vetabat, ne illi qui actibus publicis eſſent implicati, adſciſcerentur in Clerum, Neu milites in monaſteriis ad Conuerſionem ſuſciperentur. Quia verò Principibus tunc ſolenne erat, exemplo Iuſtiniani, leges de rebus Eccleſiaſticis latas, non ſolùm Præfectis prætorio publicandas committere, ſed etiam Patriarchis, vt eas Metropolitis ederent, hi verò Epiſcopis; Mauricius ſancto Gregorio, hanc nouam legem promulgandam mandauit. Ille verò non quibuſlibet Epiſcopis eam tranſmiſit, ſed (vt par erat agere Patriarcham, juxta præſcripta legum) Metropolitis Occidentalis Patriarchatus, quorum prouinciæ ſolidæ, vel earum pars aliqua, Imperio Orientis parebant. Attamen quia Præfectis prætorio, ad quos leges dabantur, liberum erat, ex Nouella Iuſtiniani, ſi quid vtilitati publicæ aduerſaretur, ad Principem referre, atque interim executionem ſuſpendere; eadem auctoritate vſum fuiſſe Gregorium dixi, in temperanda Mauricij lege: cujus primum caput obſeruari juſſit; ſecundum verò, quod milites à monaſtica vita amplectenda arcebat, epiſtola ſua ad Metropolitanos data ſuſpendit. Quod Imperatori gratiſſimum eſſe ſignificat. Ex facti ſerie conſtat, eadem epiſtola, proindéque eadem auctoritate, legis partem vnam publicatam, alteram verò ſuſpenſam fuiſſe. Atqui Gregorius ipſe Mauricio reſcripſit, ſe *juſſioni ſubjectum, Imperatori obedientiam præbuiſſe, miſſa conſtitutione per diuerſas terrarum partes.* Sanè Apoſtolicæ Sedis principatus ad eam ſeruitutem demitti non poteſt, vt juſſioni Principis ſubjectus dicatur, eíque obedientiam exhibere. Quare vel hinc patet, alio titulo quàm ſummi Pontificatus, publicandæ legis curam ſuſcepiſſe Gregorium. Nullis enim præceptis, iterum dico, vel delegationibus ſubmitti poteſt ſummæ illius auctoritatis & dignitatis apex. Quod exemplo ſuo docuerat olim Conſtantinus Auguſtus, qui judicium Donatiſtarum non Melchiadi Papæ, ſed Gallicanis & Italis aliquot Epiſcopis mandauit, vt ſummo Pontifici adſiderent; excepto à delegationis formula Melchiade, quemadmodum alibi monui ex Euſebio, Optato, & Auguſtino. Qui jure Primatus egiſſe volunt Gregorium, epiſtola illa ad Metropolitanos ſcripta, qua ſecundum legis caput ſuſpendit, incauti ſectariis latus aperiunt; qui ex eodem facto colligunt, ratione Primatus Gregorium ſubjectum fuiſſe præceptis Mauricij. Deinde non aduertunt ſuſpenſam tantùm fuiſſe legis executionem; ſed vltimum legis temperamentum, aut immutationem à Principe Gregorium expectaſſe: *Aut temperando*, inquit, *pietas veſtra, aut immutando vigorem ejuſdem legis inflectat.* Satius ergo mihi videtur, totum iſtud negotium ad mores eius ſeculi accommodare; aſſerendo publicandam legem Gregorio vt Patriarchæ demandatam: qui delegationis auctoritate vſus, executionem ſuſpenderit, & quid ſibi videretur ad Mauricium retulerit, vt deinde Princeps legem mutaret, vel temperaret. Si quis autem penitiùs indagare velit, quænam eſſet mens S. Gregorij in hujus negotij articulo, reperiet nihil eum tantopere curaſſe, quàm ne quid egiſſe videretur in hac cauſſa ſummo jure Pontificio. Itaque licet in epiſtola ad Metropolitanos data, reipſa Patriarcham agat, nec ali-

Greg. l. 7. ep. xi.

Idem l. 2. ep. 61.

quid contrarium huie cogitationi literis ſuis ſignificet: Attamen in epiſtola ad Maurieium, ſuggeſtionem à ſe fieri ſcribit, jure priuato, non autem vt ab Epiſcopo, vel ſeruo, jure Reipublicæ. *Ego autem*, inquit, *indignus pietatis veſtræ famulus, in hac ſuggeſtione, neque vt Epiſcopus, neque vt ſeruus, jure Reipublicæ, ſed jure priuato loquor, quia, ſereniſſime domine, ex illo jam tempore dominus meus fuiſti, quando adhuc dominus omnium non eras.* Quibus verbis eleganter oſtendit, ſibi liberum quidem fuiſſe ex jure publico, & juxta Reipublicæ conſtitutiones, vel vt Epiſcopum, id eſt, Patriarcham, vel vt ſeruum, id eſt, Imperij obſequio addictum, ſuggerere Principi quæ vtilitati publicæ contraria eſſent, ſed malle hoc agere jure priuato, & veluti familiari collocutione. Hine factum vt Idem l. 2. ep. 64.
ſuggeſtionis epiſtolam noluerit à Reſponſali Romanæ Sedis publieè porrigi; ſed ſeeretè à Theodoro Mauricij medico. Ceterùm ex hujus facti ſpecie conſtat, quod eodem loco adnotaui, ſummos Pontifiees olim reſeripta Prineipum, etſi à Canonibus aliena, non reſcidiſſe contrariis reſcriptis. Attamen ne quis ſuſpicaretur in gratiam Prineipum illud à me dictum ambitioſè, duo veteris Diſciplinæ certiſſima Axiomata protuli. Primum eſt, Conſtitutiones Principum Canonibus & Decretis receptis contrarias, Nullas eſſe ipſo jure. Alterum, quod ex primo ſequitur, Executioni non eſſe mandandas; & ab earum obſeruatione Epiſcopos abſtinuiſſe, quantum fieri poterat abſque diſſidio. Conſultò autem ab ea quæſtione indaganda temperaui, an Pontifici liberum eſſet ſummo jure, Regias conſtitutiones quæ Diſciplinam affligerent, ſuo Deereto in irritum mittere. Præterquàm quòd enim alienæ ſunt ab inſtituto meo juris diſceptationes; generaliter dici poteſt, non abeſſe à periculo præfractam, ſi qua promeretur, hujus controuerſiæ deciſionem; quæ fortaſſe in vniuerſum pronunciari non poteſt. Etſi enim de jure non dubitetur, quandoquidem, vt dixi, eerta eſt regula, non ſubſiſtere leges Canonibus eontrarias, ſupereſt diſcuſſio in ſpeeie & hypotheſi propoſita, an lex illa ſpecialis Canones violet, vnde contentiones grauiſſimæ aecendi poſſunt, quæ tractandæ ſunt adhibita prudentia illa & remiſſione, quam veteres οἰκονομίαν & Diſpenſa- Vide lib III. cap. XIII.
tionem appellarunt, de qua variis in locis ſcripſi. De Fidei verò & Rituum quæſtionibus, quas alienas eſſe à munere regio dixi, ſi fortè leges à Principibus ferrentur aduerſæ ſummorum Pontificum vel Conciliorum definitionibus, nulla ratio dubitare ſinit, quin anathemate publieo damnari poſſint à ſummis Pontificibus; vt Henoticum Zenonis à Felice III. Typus Conſtantis à Martino I. & Ectheſis Leonis Iſauriei à Gregorio II.

VI. Obſeruant durius videri, quòd lib. II. cap. XVI. §. VI. *verum dominatum eſſe penes Reges, non autem penes ſacerdotes* ſcripſi; Et §. VII. *in legibus Eccleſiaſticis locum non habere ſummum Imperium, in quo ordo imperandi & parendi id exigit, vt ſubditi dominorum mandatis cedant, quemadmodum Apoſtoli diſertiſſimè docuerunt.* Itaque nè quis me in crimen vocet, ac ſi auctoritatem omnem Eccleſiaſticis decretis abrogare vellem, expendenda ſunt quæ illo loco tradidi: ſcilicet hanc eſſe certiſſimam

Theologorum & Iuriſconſultorum ſententiam, nec Legibus Eccleſiaſticis, nec ſecularibus ſeu publicis ſubditos obſtringi, donec tacito vel expreſſo conſenſu receptæ fuerint. Ad eum verò conſenſum adhibendum ſubditos ex officio teneri juxta præſcriptum juris diuini, niſi Leges eorum commodis apertè officiant. Ab hac regula nunquam diſcedo, quando de legibus Eccleſiaſticis agitur. Enimuero manifeſti criminis reum me futurum exiſtimaui, ſi eandem quam plerique Theologorum viam terunt, ipſe quoque Iuris ſtudioſus inſiſterem; nihílque eximium in Principum auctoritate conſtituerem; Præſertim cùm Dominus Eccleſiaſticam poteſtatem & Regiam componendo, Apoſtolos allocutus hæc verba protulerit, *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non ſic.* Quod diſcrimen vt apertius fieret, Ius priuatum penes Reges eſſe dixi, quo priuatorum commodis conſulunt, legibus populorum tacito ſuffragio firmatis, controuerſias ambigui juris temperantes. Ius quoque publicum, quod in negotiis publicis verſatur, ita Regibus commiſſum ſcripſi, vt conſtitutiones & mandata quæ hanc partem imperij attingunt, ab eorum nutu pendeant, nec indigeant vllo ciuium conſenſu. Itaque pacis & Belli ſummum atque Liberum arbitrium, & ſubſidiorum quæ ad vtriuſque temporis rationes neceſſaria ſunt, ad ſolum Principem ſpectat: ob Dominium illud ὑπερέχον, ſiue ſupereminens, quemadmodum Ariſtoteles loquitur, quod prouinciarum diſpendio totius Reipublicæ ſalutem procurare permittit. In hac imperij parte verum & merum dominatum conſtituo: qui longè abeſt ab Eccleſiæ auctoritate, quæ ita ſingulorum ſaluti eſt addicta, vt neminem perdere poſſit ad ſeruandos ceteros. Quare hoc ſenſu verum dominatum Regibus, non autem Sacerdotibus vindicaui, exemplo Bernardi, qui Apoſtolatum Eugenio tribuit, ſed abdicat dominatum. Quod tamen non impedit, quin ſumma auctoritas & imperium in Eccleſia conſtituatur; imò verò & Monarchia in Romano Pontifice. Sed ſummum Imperium, quod Deſpoticum vocant, ab Eccleſia amouetur; cujus adminiſtratio Ariſtocratico regimine temperata eſt, ex ſententia omnium Theologorum. Nulla ergo in parte poteſtati Eccleſiaſticæ derogo; ſed Principibus, ſaltem noſtris, merum jus imperandi aſſero; adeo vt duris quoque & acerbis Principum *dyſcolorum* mandatis, ſi quæ fortè temporum neceſſitas extorſerit, cedendum ſit. quod tamen obſequij genus adeo diſtrictè à Chriſtianis Eccleſiæ benignitas non exigit.

VII. Dubium videri aiunt, quid ipſe ſentiam de Concilij Florentini Decreto; quod ita expreſſiſſe videor in cap. VIII. §. V. libri III. vt ſummam poteſtatem à Chriſto Pontifici Romano traditam Concilium definiuiſſe dicatur, ea lege, vt illa Pontifex vtatur juxta modum qui & in Actis Conciliorum Oecumenicorum & in Canonibus continetur. Itaque vt nullam carpendæ ſententiæ meæ occaſionem relinquam, aio Græcos abſque vllo diſſidio in id conſpiraſſe cum Latinis, vt Romanum Pontificem ſucceſſorem Petri Apoſtoli & Chriſti Vicarium profiterentur, eíque in Petro plenam & ſummam adminiſtrandæ Eccleſiæ poteſtatem à Chriſto collatam. Ceterùm de modo poteſtatis illius exer-

cendæ, grauem conttouerſiam motam fuiſſe intet partes. Græcis contendentibus id fieri debere *juxta Canones*, Latinis vero juxta *dicta ſanctorum*. Tandem formula Decreti conſcripta eſt Græcis & Latinis verbis; ita tamen vt aliquod diſcrimen intercedat inter contextum Græcum & Latinum, prout hodie concipitur. Verborum Græcorum hæc eſt ſignificatio; ſummam quidem eſſe Pontificis auctoritatem, eámque illi à Chriſto collatam fuiſſe: ſed quatenus, quóue modo exerceri debeat, ad communionem Eccleſiæ fouendam, exemplum petendum eſſe, non ſolùm ex Canonibus, ſed etiam ex Actis Conciliorum Oecumenicorum: functionémque hujus auctoritatis ita diſponendam, vt priuilegia Patriarcharum maneant intemerata. Hæc interpretatio nihil demit de auctoritate Sedis Apoſtolicæ; quippe quæ nihil aliud contineat, quàm vulgatum illud & receptum ab omnibus Theologis axioma, nempe Monarchicum Eccleſiæ ſtatum adminiſtratione Atiſtocratica temperari; ita tamen vt Epiſcopi omnes Romano Pontifici, tanquam capiti, jure diuino ſubjiciantur. Neque enim Decretum Florentinum decernit Pontifici ſubeundas eſſe leges omnes, quas illi Concilia præſcribere voluerint; ſed modum illum adhibendum eſſe in ſummæ auctoritatis functione, quem ipſi Pontifices in Conciliis Oecumenicis ſecuti ſunt, quemadmodum & Actis Conciliorum & Canonibus exprimitur. Quibus verbis etſi Canonum ratio habeatur, nullo pacto tamen dignitas Apoſtolicæ Sedis læditur: quin potiùs ſummopere commendatur apud peritos antiquitatis Eccleſiaſticæ, cùm ſplendidiora teſtimonia ad vindicandam ſummam Romani Pontificis auctoritatem, ex Actis Octo Conciliorum Oecumenicorum petantur. Qua de re vberrimè diſputo in Diſſertatione *De Legatis*, Tomo II. vbi demonſtratur, Romanos Pontifices in illis Conciliis Imperatoria auctoritate potitos fuiſſe. Ceterùm ex contextu Latino aſſertio poteſtatis colligitur potiùs quàm modus functionis; etſi priuilegia quoque Patriarcharum inibi conſeruentur. quod eodem ferè recidit. Neceſſaria tamen viſa eſt ad peruicaciam Græcorum infringendam, & conjunctionem Eccleſiæ procurandam, hæc prudens Diſpenſatio; quæ nihil de rei ipſius momento demit, etſi verbis ſubblandiatur. Si cui tamen videatur nullum eſſe diſcrimen contextus Græci & Latini in verborum ſignificatione, per me licet vt judicio ſuo fruatur.

VIII. Priuilegium ob merita conceſſum tranſire in naturam contractus, & ideo reuocari non poſſe ſcripſi lib. III. cap. X. §. II. Quod à me per tranſennam dictum eſt, non diſcuſſa quæſtione, (nec enim locus id exigebat) quæ à Magiſtris diſputatur cum omnibus diuiſionibus; quos, ſi cui vacat, liberum erit conſulere; & ab jis addiſcere, ratione Abuſus, & ob cauſſam publicæ vtilitatis, ptiuilegium quoque ejus generis aliquando reuocari poſſe.

IX. Iuriſdictionem Synodis olim prorogatam fuiſſe Principum reſcriptis dixi libro IV. cap. III. §. III. quæ diſceptatio in quæſtione facti verſatur. Conſultò enim à quæſtione juris abſtinui, an ſcilicet ea delegatio, quam Epiſcopi ea tempeſtate ſuſcipiebant, ratione aliqua niteretur. Imò verò initio libri IV. diſertis verbis Lectorem monui,

quæcunque ab antiquis Imperatoribus in cauſſa Diſciplinæ Eccleſiaſticæ geſta eſſent, hodie à Regibus vſurpari non poſſe.

X. Imaginum confractores de hæreſi damnatos dixi eodem libro IV. cap. VIII. §. IV. licèt de capite Diſciplinæ ageretur. Quænam verò ſit mea ſententia, loci laudati integra lectio demonſtrabit. Vſum imaginum diſtinguendum ſcripſi à Contumacia quæ reſpuit definitionem Eccleſiæ vſum illum legitimum eſſe conſtituentis. Vſus imaginum inter capita Diſciplinæ referri debet; quemadmodum Paſchatis celebratio die Dominico peragenda, non autem decimâ quartâ Lunâ. Qui ob has controuerſias ſecedebant ab Eccleſiæ communione, ſchiſma conflabant. Sed ob contumaciam aduerſùs decretum Eccleſiæ, quæ Paſchatis celebrationem diei Dominicæ affigit; quǽque vtilem eſſe imaginum vſum, & ab idololatria alienum, decernit; ob contumaciam, inquam, illam, hæreticis accenſentur ij omnes, qui Definitionem Eccleſiæ non amplectentes, diſſidio pertinaciter immorantur. Quæſtio juris hæreſim reſpicit; quæſtio verò facti, vnde orta eſt contentio, eſt Diſciplinæ caput, & materia ſchiſmatis. Eò tendit oratio mea in loco laudato; quæ ad Patrum & Canonum antiquorum illuſtrationem, in hoc hæreſeos & ſchiſmatis diſcrimine, valde conducit; & arcanum quoddam aperit ad retinendam juriſdictionis Eccleſiaſticæ dignitatem.

XI. In controuerſia, quæ temporibus Ludouici Regis VI. emerſit, ob clericos inopes à Præpoſitis regiis prætextu ſalariorum vexatos, animaduerſionem ad Regem pertinere ſcripſi eodem lib. IV. cap. XIII. §. II. nec fuiſſe locum excommunicationi, quam à Paſchali II. Clerici elicere conabantur. Quod ex ſententia Ludouici & Curiæ Regni dixi; quæ hodie quoque cogitationes illas non depoſuit, in ſimili ſpecie Abuſiuam excommunicationis promulgationem decretura. Attamen nec ſummo Pontifici, nec Epiſcopis inde poteſtas excommunicandi adimitur. de qua vberiùs Tomo II. in Exercitatione *De Iudiciis Canonicis in Laïcos.*

XII. Fines diœceſeon, & reditus Eccleſiarum, Regiæ juriſdictioni ſubeſſe dixi eodem capite §. III. Quod petitum eſt ex vſu Galliæ; vbi quæ de Bonorum Eccleſiaſticorum poſſeſſione, fructibus, & plerunque etiam de proprietate oriuntur lites, apud Magiſtratus ſeculares diſceptantur. Ejus conſuetudinis originem copiosè explicabo Tomo III.

XIII. Rebuffi opinionem iniquiorem erga Appellationes ab Abuſu in diſputationibus Canonicis ſcripſi lib. IV. cap. XIX. §. VI. Quòd eas coërceat caſibus in jure expreſſis, vel in quibus Reges habent juriſdictionem à Papa delegatam. Scilicet ejus auctoris propoſitum fuit de Papæ delegatione conceptis verbis ſcripta loqui: cùm tamen apud nos obtineat, ex Delegatione quoque tacita, ſeu Conniuentia & Tolerantia ſummi Pontificis, pleraſque harum controuerſiarum in foro diſceptari; vt monui capite ſuperiori ejuſdem Libri IV.

XIV. Libro III. oſtendi ſummam Remittendorum Canonum auctoritatem eſſe penes ſummum Pontificem; qui veniam facere poteſt non ſolùm Decretorum Romanæ Sedis, ſed etiam Canonum à Conci-

liis Oecumenicis editorum. Itaque ſi aliquando accidit, vt Derogationum vel Diſpenſationum ratio non habeatur, obſeruaui difficultatem non proficiſci ex eo quòd Galli exiſtiment Derogandi vel Diſpenſandi poteſtatem non competere ſummo Pontifici, ſi de generalibus Conciliis agatur; quamuis hoc veluti axioma à Pragmaticis Gallicanis vſurpatum hucuſque fuerit. Id verò tribuendum oſtendi prudentiæ & cautioni, quam Galli adhibere ſoliti ſunt, ne quid noui in Diſciplinam inducatur. Quod probari poſſe ſcripſi, ex eo quòd Diſpenſationes, quæ aliquo exemplo nituntur, etſi aliàs arduæ & difficiles, admiſſæ ſunt à majoribus noſtris, eo ſolo prætextu, quòd vitium nouitatis abeſſet. Nouum ſanè hoc Theorema viſum eſt eruditiſſimis viris, qui quotidie in foro verſantur, exiſtimantibus hac ratione quidem Sedis Apoſtolicæ dignitatem coli, cujus ſuprema Diſpenſandi auctoritas, etiam in Decretis Conciliorum Generalium aſſeratur, ſed fortaſſe minùs proſpici Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ, quæ mutato veteri axiomate conuelli poſſe videntur. Attamen ſi maturiùs verba mea perpendantur, nullum diſcrimen inde creari poteſt Conſuetudinibus & Diſciplinæ receptæ in Regno; cùm id quærendum relinquam, an noua reſcripta Derogationum vel Diſpenſationum, nouitate laborent, quæ in ſcandalum deſciſcere poſſit, aduerſùs ſententiam ſummorum Pontificum. Ceterùm vt moroſioribus hac in parte ſatisfaciam, ſplendido teſtimonio vtar, ex quo conſtabit apud majores noſtros, in Nouis Diſpenſationibus id vnum vel maximè diſcuſſum fuiſſe, an aliquod exemplum nouæ Diſpenſationis reperiri poſſet.

Martinus V. anno 1426. Ioannem *de Rochetaille* Archiepiſcopum Rotomagenſem dignitate Cardinalitia ornauit, & ab Eccleſiæ Rotomagenſis vinculo abſoluit. Enimuero quia non infrequenter acciderat, vt promoti Cardinalatum recuſare mallent, quàm Eccleſias ſuas deſerere, inde *Juxta varietatem temporum & opportunitatem emergentium caſuum introductum fuiſſe* obſeruat Martinus in literis ſuis datis octauo Calendas Iunij, *quòd aliquibus, de Eccleſiis quibus præerant, euocatis ad ſtatum Cardinalatus, ex hujuſmodi cauſa eædem Eccleſiæ ſunt dimiſſæ, per illos, ſicut antea, in ſpiritualibus & temporalibus gubernandæ; & hoc ſæpius expertum eſt Eccleſiis talibus non mediocriter profuiſſe.* Quapropter idem ſummus Pontifex eodem beneficio Ioannem proſequi conſtituit, vt jis ſumptibus par eſſet quos ad tuendam Cardinalatus dignitatem expendere oportebat. Declarat itaque, ſuæ mentis non fuiſſe, vt Ioannem, niſi de ejus conſenſu, ab Eccleſia Rotomagenſi abſolueret; neque vt abſolutione illa adminiſtrationem ejuſdem Eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus illi adimeret: ſed velle, vt dictæ Eccleſiæ curam gerat, *ad beneplacitum Apoſtolicæ Sedis.* Ea tempeſtate Henricus Angliæ Rex, & ſub ejus auſpiciis Ioannes Dux Betfordiæ patruus Henrici, Vrbem Pariſiorum & omnes cis Ligerim regiones injuſta dominatione premebat, afflicto Caroli VII. Regis imperio. Ducis itaque Betfordienſis commendatione & beneficio, Archiepiſcopus auctus Cardinalatu, teſtatus eſt publico ſcripto, ſe nolle huic prouectioni aſſentiri, niſi ad

E Regeſto Cameræ Comput. Pariſ.

E Reſcripto Martini V.

E Reſcripto Regis Henrici: *Annuimus & concedimus, vt dictæ promotioni, quam gratam habuimus & habemus, ſuum præbeat aſſenſum pari-*

illam, & ad Eccleſiæ retentionem, Henrici & Ducis conſenſus accederet. Quare reſcripto Principis die 27. Iunij dato, illi conceſſum eſt, vt nouam Cardinalatus dignitatem ſuſciperet, Eccleſiæque Rotomagenſis curam & vſumfructum retineret, in vim prioris vel alterius tituli, (adminiſtrationis ſcilicet, vel commendæ) ſibi concedendi: ea conditione adjecta, vt ſi quæ hac occaſione Regi deberentur obuentiones, eas præſtaret, & nouum, ſi res ita ferret, fidei & obſequij ſacramentum. Aliis quoque literis, Regaliorum fructus, ſi qui fortaſſe ob vacationem Eccleſiæ Rotomagenſis debiti eſſent, Ioanni conceſſit. Eas literas Pontificias, & Regias, Ioannes Cameræ Computorum Pariſienſi, (vbi aderant Ioannes Lucemburgius Epiſcopus Taruanenſis Franciæ Cancellarius, Epiſcopus Beluacenſis, Primus Præſes Curiæ Parlamenti, & inſigniores aliquot viri) cum Libello ſupplici porrexit; proteſtatus Eccleſiam non vacare, quia aliter ſummus Pontifex ſtatuerat; cujus auctoritati derogaretur, ſi quid in contrarium fieret; ac proinde non eſſe locum nec nouo ſacramento fidei, nec Regaliorum perceptioni. Attamen ne graues inde contentiones orirentur, ſe rem omnem arbitrio Cancellarij temperandam vltrò committere.

tur & conſenſum, & quòd eum proſequatur, etiam quatenus requiret faciendo & implendo voluntatis vltimæ, & de dicto Conſilio noſtro de noſtra gratia ſpeciali, præmiſſorum conſideratione concedentes, vt dictam Eccleſiam Rotomagenſem cum illa integritate bonorum & emolumentorum, cum quibus eam de præſenti tenet & poſſidet, & hactenus tenuit & poſſedit, juxta titulum ſibi datum & conceſſum, dandum ſeu concedendum retinere, continuare, & poſſidere, ac eis vti pacificè valeat & gaudere, ordinationibus, ſtatutis, aut mandatis contrariis factis aut faciendis nonobſtantibus quibuſcunque.

Negotio diſceptato, hæc fuit ſententia Conſilij, à Ioanne exigendum vt doceret, an Eccleſia Rotomagenſis, vel alia Archiepiſcopalis, à Cardinalibus retenta fuiſſet; & Regio quoque nomine indagandum eſſe, quid in ſimili ſpecie geſtum olim fuiſſet, vt eadem quoque gratia in illum conferretur. Cùm autem Ioannes prolatis duobus reſcriptis demonſtraſſet, Humbertum Delphinum Viennenſem cum Patriarchatu Alexandriæ, Remenſis quoque Archiepiſcopatus adminiſtrationem retinuiſſe, decretum fuit, vt beneficio Pontificis, & conſenſu Regis, Ioannes quoque Archiepiſcopatu, vnà cum dignitate Cardinalitia, potiretur. Hæc ſunt verba Decreti; quæ hîc tranſcribenda duxi, quia in aliis capitibus vſui quoque eſſe poterunt.

Le Lundi XXVI. *du mois d'Aouſt* 1426. *de la partie dudit Monſieur l'Archeueſque de Roüen furent produites deux lettres, par leſquelles apparoiſt, que autresfois le vieil Dalphin Humbert fut Patriarche d'Alexandrie, & Adminiſtrateur perpetuel de l'Egliſe de Reims. Aprés la lecture deſquelles lettres, ſembla au Conſeil, que puiſque autresfois l'Archeueſché de Reims, que l'on tenoit eſtre moult notable, & autant que l'Archeueſché de Roüen, auoit eſté es mains d'vn Patriarche, on pouuoit auſſi bien conſentir, que ledit Monſieur l'Archeueſque de Roüen audit eſtat de Cardinal pour aucun temps, (juſqu'à ce que pourueu luy fut autrement) peut tenir ledit Archeueſché, meſmement attendu les grands ſeruices qu'il auoit faict au Roy noſtre Seigneur, & à Monſeigneur le Regent, à grand peine & trauail de ſon corps, & qu'il eſtoit tres-notable Seigneur, de grande reputation entre tous les Cardinaux, & pouuoit moult ſeruir le Roy; Et ſi le vouloit le Roy eſtre faict par ſes lettres. Et pour les raiſons ci-deſſus touchées, & autres, qui longues ſeroient à eſcrire, fut conclu & appoincté, que ſi toſt comme ledit Monſieur l'Archeueſque de Roüen aura declaré ſa volonté eſtre telle, c'eſt à ſçauoir, qu'il accepte ledit Eſtat de Cardinal, Monſieur le Chancelier deura donner lettres, pour prendre & mettre le temporel dudit Archeueſché de Roüen*

Fut dit & conclu, que l'en parleroit encores audit Monſieur l'Archeueſque, pour ſçauoir, s'il ſçauroit monſtrer que leans Archeueſché euſſe oncques eſté en main de Cardinal; & auſſi ſe informeroit on ſur ce du coſté du Roy, ſi on trouueroit, ſi que autresfois euſt eſté fait en ſemblable cas, on le pourroit auſſi bien faire audit Monſieur l'Archeueſque, tout conſideré, en faiſant le ſerment de feauté, & tout ce qu'il deuroit faire.

Roüen en la main du Roy noſtre Seigneur pour cauſe de Regale, & pour iceluy gouuerner commettra gens & Officiers de par le Roy. Et apres ce, ledit Monſieur l'Archeueſque requiert l'enterinement des premieres lettres Royaux cy-deſſus tranſcrites apres la Bulle du Pape, par leſquelles le Roy luy octroye que audit Eſtat de Cardinal il puiſſe tenir ledit Archeueſché de Roüen; Et icelles lettres (rejettées premierement & auant tout œuure les proteſtations par luy faites, & contenuës en ſa requeſte ci-deſſus tranſcrite, au dos de ce preſent feuillet) luy ſeront enterinées: en faiſant par luy premierement, & auant tout œuure, le ſerment de feauté és mains dudit Monſieur le Chancelier pour le Roy: Et ſi promettra, que ſi le Roy pour aucunes cauſes touchans luy, ſes Royaumes, ou l'vn d'eux, ou pour autre juſte cauſe, le mande à venir de Cour de Rome, ou d'ailleurs par deuers luy, il viendra en perſonne dedans vn an, à compter du jour que on luy aura ce notifié de par le Roy, ſi toutesfois dedans ledit temps le Roy ne luy mande autre choſe: Et de ce baillera ledit Monſieur l'Archeueſque ſes lettres patentes. Et ce faict ledit Monſieur le Chancelier pour le Roy, luy baillera lettres patentes en la forme accouſtumée, addreſſans aux Gens des Comptes, & Threſoriers, & au Baills & Vicomte de Roüen, & par leſquelles il leur ſignifiera, que ledit Monſieur l'Archeueſque de Roüen Cardinal aura de nouuel fait le ſerment accouſtumé, & la promeſſe deuant dite, leſquelles lettres luy ſeront enterinées par leſdits gens des Comptes, en faiſant & payant les droits & deuoirs pour ce deus & accouſtumez. Et auec ce ſeront pour lors par leſdits Gens des Comptes & Conſores enterinées les autres lettres Royaux cy-deſſus tranſcrites, par leſquelles le Roy donne audit Monſieur l'Archeueſque de Roüen tous les profits & emolumens du temporel dudit Archeueſché, qui luy pourroient appartenir à cauſe de Regale.

ILLVSTRISSIMI VIRI

PETRI DE MARCA

RESPONSIO

AD NOTAS LVCÆ HOLSTENII

IN TOMVM PRIMVM

DE CONCORDIA SACERDOTII ET IMPERII,

Nunc primùm edita.

TRADITÆ mihi cùm eſſent, ſuperioribus diebus, ab Eminentiſſimo Cardinali Grimaldo, Nuncio Apoſtolico in Gallia, ſingularis prudentiæ, & immobilis erga Sedem Apoſtolicam fidei viro, Notæ eruditiſſimi cujuſdam viri in libros noſtros Diſſertationum de Concordia Sacerdotij & Imperij, quos Romæ amica manu recenſuit, ad officium meum pertinere putaui, vt Animaduerſionibus ab eo factis, explicata inſtituti mei ratione, ſatisfacerem.

Sunt autem tria præcipuè, quæ deſiderata video in Diſſertationibus noſtris. Primum eſt, in Rebus Hiſtoricis: quas à me ita temperari vel explicari cuperet, quemadmodum à viris celeberrimis Bellarmino, Baronio, Perronio Cardinalibus, aliiſque factum eſt, ne Sedi Apoſtolicæ contumelioſæ videantur. Stupui, fateor, in ejus notationis lectione. Nihil enim tam alienum à mente mea fuit, quàm vt vel leui ſuſpicione Sedis Apoſtolicæ dignitatem læſiſſe viderer: quin potiùs eam omnibus officijs ſemper colui, & ijſdem Diſſertationibus aduerſùs æmulos, ejus majeſtatem, non irrito, vt opinor, conatu, vindicaui. Scio quidem aduerſùs noua, quæ ex intima vetuſtate protuli argumenta, apud Hollandos volumen excudi, quod nouæ victoriæ materiam rei Romanæ ſtudioſis præbebit. Interim æquum eſt, vt eam offenſionem diluam, quæ viri eruditi & amici animum in Diſſertationibus noſtris pupugit.

Exempla profert, quibus pietatem Eccleſiæ debitam, à me violatam exiſtimat. Scilicet lib. I. cap. I. §. IV. occaſionem Schiſmatis Orientalium in vſurpatas ab ijs Diœceſes ita contuli, & Henrici Imp. aduerſùs Gregorium VII. in Epiſcopatuum inueſtituras; ac ſi priuatis

commodis ducti ſummi Pontifices, eas diſcordias excitaſſent : cùm tamen conſtet Græcorum Schiſma ex diſſidiis de religione motis profluxiſſe ; & aduerſùs Henrici contentiones, ob Simoniacam prauitatem, & duram ſeruitutem, qua Eccleſias premebat.

Quod attinet ad Orientales ; non diffiteor equidem, quin nouis Obſeruationibus Hiſtoriam illam illuſtrauerim, vt Græcos ambitûs, perfidiæ, & ingrati animi vitio, fœdo ſchiſmati & profeſſæ hæreſi proluſiſſe demonſtrarem. Diœceſes Illyricianæ, Calabria, Sicilia, & reliquæ prouinciæ vſque ad Thraciam diſtractæ ſunt à Romano Patriarchatu, per vim & tyrannidem Leonis Iſauri, in odium vindicatarum imaginum. Reſtitutâ Eccleſiæ pace, eas Diœceſes tandem repetit Hadrianus I. minatúrque abſtentionem, Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ & tot prouinciarum inuaſoribus. Quid alienum à Canonibus ? Detrectant Græci. Quid iniquius ? Iterum reſtituto Ignatio in ſedem Conſtantinopolitanam, Hadriani II. Legati Diœceſes auulſas repetunt. Spondent Græci ; dein tergiuerſantur, & conſuetis ludificationibus à rebus promiſſis diſcedunt. Summo beneficio Ioannes VIII. Photium communioni Eccleſiaſticæ & ſedi CP. poſt obitum Ignatij reddit : promiſſam Diœceſeon reſtitutionem vrget. Renuit verſipellis homo, ſcelus meditatur ; atque vt poſſeſſionem retineat, cauſæ conjectionem in aliud caput transfert : de ſumma religionis litigat ; de proceſſione S. Spiritus, de violato Fidei Symbolo, de Sabbatho, aliíſque articulis controuerſiam mouet, & à communione Sedis Apoſtolicæ recedit. Quis non damnet Photij impietatem ? Quis non faueat Romanorum Pontificum cauſæ ? Res ſuas repetunt, juxta Canones. Recuſat inuaſor, & ſchiſmate lacerat Eccleſiam. Hæc eſt ſumma narrationis, quam illo capite inſtitui : in qua quid ſit Apoſtolicæ Sedi injurioſum, planè non video.

In Henrici Imp. diſſidio, de Inueſtituris Epiſcopatuum per virgam & annulum diſceptatum dixi. quod verum eſt ; & in eo erat cauſæ jugulus. Ante conſecrationem, annulo & virga Pontificia à ſe donandos, vel inueſtiendos Epiſcopos, contendebat Henricus, ex antiquo more. E contrario diſputabat Gregorius, rei ſpiritualis inueſtituram à laïco Principe conferri non poſſe. Addebat hinc ſequi deplorandam Eccleſiæ ſeruitutem, abuti eo priuilegio Principem, Sacerdotia pecunijs redimi, & cetera id genus. His vitijs remedium adhiberi potuiſſet. Sed origo mali tollenda erat. Itaque in Synodo Romana ſub Gregorio VII, dein in aliis quoque Conciliis habitis ab Vrbano II. & Paſchali II, laïcorum Inueſtituræ per annulum & virgam damnatæ ſunt ; quibuſdam hæreſi, alijs verò ſchiſmati eas accenſentibus. Peculiarem hac de re, nec ſanè inelegantem Diſſertationem, à me in Præfatione libri promiſſam, propediem in lucem dabo. Quid autem à me in hoc capite peccatum ſit, ignoro. Aſſerebat libertatem Eccleſiæ aduerſùs Inueſtituras Gregorius. Rectè ; ídque tandem obtinuit. Contrà nitebatur Henricus. Malè ; & ab eo vſu tandem ceſſatum eſt. Nihilominus tamen de his capitibus diſceptatum fuit acerbiſſimè. Vnde colligi poſſe dixi, quemadmodum etiam ex ſchiſmate Græcorum, excitatis de Iuriſdi-

ctione contentionibus, litigantium animos ita plerunque accendi, vt ab officio ſuo diſcedant. Priuati verò commodi cauſâ, Pontifices diſcordias aut excitaſſe, aut fouiſſe, nuſquam dixi, vel ſaltem ſuſpicioſo ſcribendi genere inſinuaui.

Notat quaſi per tranſennam vir eruditus, me pleraque Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capita ex damnata M. Antonij de Dominis Republica deſumpſiſſe. Doleo, fateor, meam vicem: qui pro auctoritate Sedis Apoſtolicæ integro primo & tertio libro Diſſertationum, atque alibi paſſim ex Hiſtoria Eccleſiaſtica pugnans, ab ejus Aduerſario argumenta petiuiſſe dicor. Imò verò profiteri non dubito, eorum maximam partem induſtriæ meæ deberi; vt pote quorum nemo ex proceribus noſtris hucuſque meminerit. Sanè Spalatenſis lectioni aliquoties incubui: ſed vt cum eo dimicarem, ejúſque argutias retunderem. Quod apertè à me factum in diſceptatione graui de Epiſcopatuum inſtitutione, quam ille Principibus permittit; in alia quoque, de Canonibus Antiocheni Concilij; & in tractatu de Diſpenſationibus, Libro Tertio. Alibi quoque, tacito auctoris nomine, ſtrictim hominis verſutias carpo, nouiſque ſolutionibus rem totam conficio. Eminentiſſimorum Cardinalium Bellarmini, Baronij, Perronij nominibus aſſurgo, eorum commentationes veneror; ſed meas obſeruationes, illis intactas, in rem communem confero: id vnum præ me ferens, Nouatorum cauſam tam noſtris telis peti, quàm ceterorum rationibus eſt concuſſa & labefactata. Ceterùm, vt ad Spalatenſem redeam, nihil ab eo haurire potui, quod ad tractationem meam conferret; eò quòd Liber ille, quo de Iudicijs Eccleſiaſticis diſputabat, vndarum fluctibus perijt, qui fortè flammis perijſſe debuerat.

Secundò notat vir eruditus, me in eo grauiſſimè peccare, quòd prolatis virorum grauium exemplis, quibus vulnus aliquod inferri videtur Iuriſdictioni Eccleſiaſticæ, à deciſione quæſtionis abſtineam, neque de mollienda facti ſpecie, vt præſtiterunt eruditi viri, vllo pacto curem; eo ſcilicet animo, vt dubia & ſuſpenſa mens Lectoris eò vergat, quò tanto præjudicio depreſſa fertur. Quam artem ſecutus videor in Tractatu de Appellationibus ab Abuſu, quas vſurpatas olim in Eccleſia, exemplo Athanaſij & perduellis Neſtorij, doceo: non additâ ſententiâ meâ, an ejus rei vſus ſit legitimus, necne: cùm tamen veſtigia Baronij ſecutus, potuiſſem totum id negotium ad vim Principum referre, qui graui ſeruitute Eccleſiam vexabant. Grauis ſanè accuſatio, ſi Iuris diſputationem in rebus controuerſis promiſiſſem: à qua tamen de induſtria me receſſurum dixi, ne de finibus vtriuſque Iuriſdictionis ego priuatus homo tranſigere viderer. Facti diſceptationem in me ſuſcepi; vt pateret quid geſtum in expanſa annorum ſerie, ſine vllo animorum diſſidio, vel cum acerrimis contentionibus; & ex eo viri prudentes colligerent, quid in ſimili ſpecie ſequendum vel fugiendum foret. Attamen id præ me fero, in eximijs & nobilioribus controuerſijs, quæ inciderunt in quatuor Diſſertationum Libros, me in alterutram partem diſertiſſimè pronuntiaſſe, & vbique Iuriſdictioni Eccleſiaſticæ,

quantum res patiebatur, imò & ſæpiſſime, præter inſtituti mei rationem, fauiſſe. Conferantur, ſi placet, celeberrimorum in foro Gallicano Iuriſconſultorum poſitiones, contumelioſæ in Sedem Apoſtolicam & Eccleſiaſticam Iuriſdictionem, cum ijs Definitionibus, quas ego primus inter tot Magiſtratus, imò & inter Theologos (quia res iſtas, licèt grauiſſimi momenti, non attingunt) conceptis verbis aſſerui: Et tunc causâ cadam, niſi palam conſtet, me bonæ cauſæ firmiſſimum eſſe vindicem.

Hæ ſunt meæ Definitiones.

I. *SVpremam in rebus Eccleſiaſticis auctoritatem per Gallias exercuiſſe Romanum Pontificem, Judicijs ad Relationes & Appellationes redditis, ab eo tempore quo Fides Chriſtiana in Gallijs floruit, ad hanc vſque ætatem.*

II. *Papam jure diuino eſſe vniuerſalis Eccleſiæ Caput, atque adeo Gallicanæ, quæ illius eſt membrum.*

III. *Generalia Decreta à Romanis Pontificibus in Gallias, æquè ac in reliquas prouincias, miſſa: quæ magno applauſu ab Imperatoribus Romanis, deinde à Francorum Regibus poſt conſtitutum regnum, vſque ad hanc ætatem ſuſcepta ſunt.*

IV. *Nullum eſſe crimen, cujus ratione Papa deponi poſſit; exceptâ hæreſeos publicè profeſſæ cauſâ. Quod verum eſſe teſtimonijs veterum docetur; & præterea, hanc eſſe antiquam Eccleſiæ Gallicanæ definitionem demonſtratur.*

V. *Papam abſoluere poſſe & diſpenſare validè & licitè à Canonibus Conciliorum Generalium, etiam ſine cauſſa; dummodo hæc diſpenſatio non tendat ad labefactandum Eccleſiæ ſtatum. Vbi noua planè ratione de toto hoc negotio diſſeritur, juxta juris antiqui regulas, atque præſentem vſum.*

VI. *Libertates Eccleſiæ Gallicanæ conſiſtere in vſu & praxi Canonum, atque Decretalium, tam veterum, quàm recentiorum, eáſque non pendere à ſola praxi antiquorum Canonum. Vbi oſtenditur, neceſſitate cogente Pontifices variis temporibus, pro bono publico Eccleſiæ, ad nouas leges condendas progreſſos.*

VII. *Papam, præter eum primatum, quo vniuerſæ Eccleſiæ præeſt, ſolum eſſe & immediatum Occidentis Patriarcham. Regibus verò non competere jus aliquod Epiſcopatum vel Metropolim inſtituendi, multò minùs Patriarchatum.*

VIII. *Appellationum ab Abuſu ob Canones violatos cognitionem ſaltem reſtringendam eſſe, & terminandam eo fine, vt ob ſcandalum emergens, executionem interim impediat ejus judicati quod à judice Eccleſiaſtico latum erit aduerſùs Conſtitutiones Eccleſiaſticas. Attamen hoc prætextu Curijs ſupremis non licere de negotio principali, quod eſt merè Eccleſiaſticum, pronuntiare; vſúmque contrarium alienum eſſe à mente & à praxi veterum Principum, & Regum Chriſtianiſſimorum.*

Aduerſariorum contrariæ poſitiones.

I. *REges à Deo pòteſtatem ſuam immediatè trahere.*

II. *Tuitionem Eccleſiæ illis à Deo commiſſam, tam ratione perſonarum, & rerum, quàm ipſius diſciplinæ.*

III. *Nullum jus illis competere ad leges ſuo arbitratu condendas, in ijs quæ Fidem aut Diſciplinam Eccleſiaſticam reſpiciunt; ſed ad eorum munus pertinere, vt Edictis ſuis Canonum & Decretalium executionem vrgeant.*

IV. *Conſtitutiones Eccleſiaſticas in prouincijs publicandas eſſe, & tacito conſenſu recipiendas, æquè ac Conſtitutiones regias.*

V. *Concordatis initis inter Sedem Apoſtolicam & Regnum Francorum confirmatam eſſe Regibus noſtris auctoritatem recipiendarum in regno legum Eccleſiaſticarum. Oſtenditur verò eos ita ſe gerere in ea receptione & admiſſione, vt præcipuè diſquirant, an nouæ Conſtitutiones veterem & receptum vſum immutantes, tranquillitatem ciuium lædere poſſint.*

VI. *Concilium Tridentinum Conſtitutionibus regijs receptum eſſe, in ijs quæ ad Fidem pertinent, & in pleriſque etiam Diſciplinæ capitibus; in ceteris verò articulis recipi poſſe, imò verò & publicari, quandocunque Regibus conſtabit nullam eſſe ſuſpicionem motuum, ex eo, in regno excitandorum. Quod aſſertum eſt aduersùs Magiſtratuum regiorum opinionem; qui ad Libertates Regni pertinere putant, vt Concilium Tridentinum nullo caſu vel tempore in regno publicetur.*

His addi poſſunt Capita Libertatis Gallicanæ à Maſſono propoſita, in Opuſculis Agobardi: quæ tamen vt aliena à cultu Sanctæ Sedi debito, diſertè refelli, objurgatis etiam antiquis Epiſcopis Gallicanis, lib. IV. cap. XI.

Quoniam autem in jus vocor ob Appellationes ab Abuſu, neceſſe eſt vt pauca, ſed neceſſaria, ea de re verba faciam. Rei ſubſtantiam à nouitio & nupero nomine diſtinguendam dixi. Quod ad rem attinet, imploratum fuiſſe omnibus ſeculis Principum præſidium aduerſùs vim, quæ prætextu judiciorum Eccleſiaſticorum inferretur. Attamen eam cautionem adhibuiſſe Principes Romanos, vt de re Canonica judicium non ferrent, ſed judices darent, euocatis ad Synodum Epiſcopis, juxta canonem Concilij Mileuitani. Aliquando tamen vltra quàm par eſſet euagatos, tranſlato ab vna in alteram prouinciam judicio, & prorogata juriſdictione, pœniſque ſuſpenſionis à ſacrorum adminiſtratione, & depoſitionis, indictis. quas pœnas à Principibus hodie irrogari non poſſe diſertè ſcripſi lib. IV. cap. I. §. VI. & cap. XVIII. §. II. explicato Theodoſij reſcripto, & obiter caſtigato Iuſtiniano. Generaliter verò Lectorem monui lib. IV. cap. I. §. I. his verbis: *Quæcunque apud veteres Principes in his cauſis olim viguerunt, locum apud nos habere non poſſunt; nec immutata aliquantiſper Diſciplina antiquum illum ordinem vllo pacto admittere poteſt.*

Sanè Athanſij exemplo vſus ſum, vt docerem Tuitionem Principis ab eo viro expetitam. In quo referendo, & explicando, duo præſtiti: Mortono, Iuello, & alijs Anglicanis ſcriptoribus, licèt eorum nomine omiſſo, reſpondi, qui ex hac appellatione Athanaſij ad Conſtantinum judicia Canonica Principibus ſubjiciunt; quorum operâ & interpretationibus Pragmatici quidam è noſtris ſæpiſſime vtuntur. Deinde verò limites certos figere volui Appellationibus ab Abuſu, in tritura fori Gallicani. Quatuor vitia ſeu Nullitates Synodi Tyriæ oſtendi. Atha-

naſium appellaſſe ob dolum, inſidias, & vim hoſtium potiùs quàm judicum. Conſtantinum verò cognitionem ſuſcepiſſe, vt de tumultu, & de vi illata, coram ſe ageretur; vt docui ex ipſis reſcripti verbis lib. IV. cap. II. §. VII. Vnde cap. XX. §. III. collegi, ſi contra omnem judiciorum ordinem per dolum, machinationem, & circumuentionem, judicio Eccleſiaſtico Epiſcopi vel Clerici opprimerentur, vel etiam ſi offenſionis publicæ periculum immineret ob apertiſſimam Canonum violationem, Principum Tuitione ſubſidium peti poſſe, neceſſitate cogente, ex ſententia quoque hujus æui Theologorum Cajetani, Victoriæ, Suaris, & Couarruuiæ, vt interim mandatorum injuſtorum executio impediatur. Statímque ſubjunxi hæc verba: *Si quis ad hanc neceſſitatem coërcere velit Patrocinium Regium, vſus fori quotidianus periclitari videbitur, quo ab ipſis interlocutionibus Epiſcoporum appellatur tanquam ab Abuſu, non expectato vltimo Judicio; multò minùs expectata Metropolitani vel ſummi Pontificis cognitione, qui res contra Canones ab Epiſcopis judicatas emendare potuiſſet. Sanè praxis illa, & fori tritura, ſolâ remedij celeritate niti poteſt.* Deinde Conſtitutionem Regiam propediem edendam dixi, quæ his morbis medeatur. Non potui liquidiùs ſententiam meam de toto iſto negotio ſignificare, de qua ſanè plerique Magiſtratus conqueſti ſunt; eo præcipuè nomine, quòd Cleri Gallicani expoſtulationibus nunquam adeo apertæ Appellationes iſtæ petitæ fuiſſent.

Sed Neſtorij factum adhibuiſſe dicor. Imò verò & diſcuſſi, vt Sedis Apoſtolicæ auctoritatem tuerer aduerſùs Nouatorum impetum, qui Theodoſij reſcripto eam valde lædi putant, quo rei judicatæ à Celeſtino contra Neſtorium executio ſuſpenditur. Dupliciter reſpondi, ſed ſtrictim, meo more. Primò, Factum Theodoſij vix ſuſtineri poſſe. Secundò, Suſpenſionem illam tribuendam, non Regiæ auctoritati, ſed Iuri ipſi, quo decernitur Appellatione vel Reſtitutione in integrum pendente nihil innouandum; Neſtorium conqueſtum, quòd inauditus damnaretur; Synodum Generalem petiuiſſe, quæ conceſſa fuit à Theodoſio. Nolui autem ad locum illum communem confugere, de vi Principum, & Eccleſiæ ſeruitute. Excipiunt enim reſcriptum illud Principis à Synodo Epheſina probatum, & Actis inſertum. Quare non leuem operam mihi nauaſſe videor in detegenda, ex ipſis Celeſtini verbis, Concilij à Neſtorio facta petitione, quæ omnes ſcriptores hucuſque fugerat; vnde retuſus eſt mucro argumenti, quod aduerſùs jurisdictionem Pontificiam ex ſuſpenſione à Theodoſio indicta parabatur. De Appellationibus autem ad futurum Concilium, quæ apud noſtros vtramque paginam faciunt, ea cautione adhibita dixi lib. IV. cap. XVII. vt ſummam Sedis Apoſtolicæ auctoritatem ſemper tuitus ſim; alia planè ratione in ea diſputatione verſatus, quàm Theologi quidam Scholaſtici, quorum Commentarij ea de re editi paſſim apud Magiſtratus & Pragmaticos vt inepti traducuntur.

Tandem eas Definitiones Iuris Ciuilis amplecti inſimulor, quæ Iuriſdictioni Eccleſiaſticæ officiunt. Verbis iſtis generalibus inſtituta accuſatio dilui non poteſt, niſi exceptione generali; qua profiteor omni-

no alienum à ſententia mea fuiſſe, vt Iuriſdictionem Eccleſiaſticam læderem, quam integram præſtari debere toto opere diſertiſſimè teſtatus ſim. Sed teſtimonium Guillelmi Okami laudaui ex Dialogo Militis & Clerici, qui fuit Eccleſiæ infenſiſſimus hoſtis. Probè quidem noui Okamum fauiſſe Ludouico Bauaro, atque pro ejus partibus dimicaſſe aduerſùs Ioannem XXII. ſed nihil ex ejus ſcriptis hauſi: quippe qui ex antiquorum penu Okamo intacta deprompſi, quæ meis Commentationibus conferre poſſe videbantur. Laudaui ſanè locum quendam ex Dialogo Militis, quem rectè Notator Okamo tribuendum monuit; ſed vt ſententiam Theologorum illius ætatis, ſcilicet Ioannis Pariſienſis, & aliorum, expenderem, de Excommunicationibus ob crimina ſecularia inflictis. Quantum verò illi Dialogo tribuerim, docent verba mea Lib. II. cap. III. §. VII. nempe defuiſſe auctori cognitionem antiquæ diſciplinæ, ne rem ipſam omnino aſſequeretur. De ipſo autem Excommunicationum vſu ſecundùm veteres ſpeciali Exercitatione me acturum ibidem ſpopondi: ne quis exiſtimet eorum me ſententiam amplecti, de quorum ignoratione tacere non potui.

ILLVSTRISSIMI

ILLVSTRISSIMI VIRI

PETRI DE MARCA

LITVRA CENSVRÆ ROMANÆ,

Nunc primùm edita.

OBSCVRÆ ſunt omnibus cauſſæ, ob quas Romæ Cenſura lata eſt aduerſùs Librum Diſſertationum de Concordia Sacerdotij & Imperij. Etenim in vniuerſum aſſeri poteſt, auctoris animum quàm longiſſimè abfuiſſe ab omni conſilio lædendi jura Sedis Apoſtolicæ, vel Eccleſiaſticæ juriſdictionis. Quin potiùs indubitatum eſt, omnes ejus rationes & conſilia ad reſtaurandam Eccleſiæ auctoritatem ſpectaſſe, & impugnandas nouas regulas, quæ in Curias ſeculares ab ijs qui harum rerum minùs periti ſunt, paulatim inducuntur. Eam in rem multùm confert auctoris à munere regio, quo eſt ornatus, profecta dignitas: qui omnibus honoribus in Curia ſuprema apud ſuos functus, hodieque in Conſiſtorio regio adſidens, nulla apud Supremarum Curiarum Senatores ſuſpicione laborare poteſt. Contrà quàm accidit, cùm Theologis, tum Canoniſtis, quorum lectioni vix alicui Senatorum vacare libet; & quibus ſolennia illa quotidie objiciuntur, ſcilicet eos in ſua cauſſa loqui, atque de materia ſibi omnino incomperta tractare. Deinde verò longè diuerſa ab ea, qua Scholaſtici vtuntur, methodo de rebus propoſitis diſputat, quæ Gallorum liberalibus ingenijs eſt accommodata. Scholaſtici enim ſubtilium argumentorum acumina ſectantur; ad propoſiti ſui probationem; vel in recentiori Decretalium, aut ſanè hujus vel ſuperioris ſeculi ſcriptorum allegatione, vtplurimùm immorantur. Auctor autem iſte res ipſas ab origine repetens, argumenta momentáque rationum; Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ & Canonum Legúmque auctoritati conjungit; vt Eccleſiaſticam juriſdictionem ſuis fundamentis ſtabiliat, ipſóque vſu Principibus & populis accepto confirmet. Hac tractandi ratione in falſis illis regulis impugnandis verſatur, quibus Libertates Eccleſiæ Gallicanæ inniti Pragmatici noſtri hucvſque docuerunt. Etenim Auctores, qui hac de re egerunt, has atque alias Sedi Apoſtolicæ contumelioſas poſitiones protulerunt. Nempe,

I. P*Ontificem Romanum nullam auctoritatem in Gallijs exercuiſſe ante ſextum ſeculum.*

II. *Toto illo ſexcentorum annorum interuallo, Regem ſolum Eccleſiæ Gallicanæ vt Caput præfuiſſe, non autem Papam.*

III. *Non competere Papæ, vt Leges Eccleſiaſticas condat, quæ Gallos obligent.*

IV. *Papam à dignitate & ſede ſua deiici poſſe, ſi grauiſſimum ſcandalum Eccleſiæ inferat.*

V. *Nullo in caſu, vel ſpecie, licere Pontifici aliquid ſtatuere, vel Diſpenſare aduersùs Canones Generalium Conciliorum.*

VI. *Libertates Eccleſiæ Gallicanæ conſiſtere in vſu antiqui Iuris comprehenſi Canonibus veteris Eccleſiæ; Et ad Curias ſupremas pertinere, vt eum vſum ſuis Senatuſconſultis ſeu Arreſtis reſtituant.*

VII. *Gallis competere Jus eligendi & conſtituendi ſupremum aliquem Patriarcham, ſi Pontifex regijs rationibus ſeſe non accommodet.*

VIII. *Regi liberum eſſe, vt Conſtitutiones ferat in rebus Eccleſiaſticis; quæ ſint ejuſdem roboris, ac leges de rebus ſecularibus latæ.*

IX. *Curijs ſupremis ius competere in dirimendis appellationibus ab Abuſu, de principali negotio Eccleſiaſtico decernendi; quemadmodum ſæpiſſime vſurpatur in foro.*

Definitiones illæ copioſiſſimè & robuſtiſſimè refutatæ ſunt ab auctore; adeo felici euentu, vt plerìſque Magiſtratuum ferè jam perſuaſum ſit eas ab imperitis, aut Eccleſiæ iniquis hominibus poſitas fuiſſe. Quoniam verò de rebus iſtis accuratè vix diſceptari poteſt, quin neceſſe ſit in hæreticos hujus temporis, qui Sedis Apoſtolicæ auctoritatem conuellunt, incidere; quæ illi ex antiquitate petunt teſtimonia, ſincerè & abſque cauillationibus explicantur. Qui conatus ijs qui apud eos illuſtriores ſunt, & magnam nominis famam obtinent, adeo gratus fuit, vt eorum ingenia ad ſeueriorem informationem ſuſcipiendam parauerit. Itaque docuit auctor,

I. *SVpremam in rebus Eccleſiaſticis auctoritatem per Gallias exercuiſſe Romanum Pontificem, iudicijs ad Relationes & Appellationes redditis, ab eo tempore, quo Fides Chriſtiana in Gallijs floruit, ad hanc vſque ætatem.*

II. *Papam iure diuino eſſe Vniuerſalis Eccleſiæ Caput; atque adeo Gallicanæ, quæ illius eſt membrum.*

III. *Generalia Decreta à Romanis Pontificibus in Gallias, aquè ac in reliquas prouincias, miſſa: quæ magno applauſu ab Imperatoribus Romanis, deinde à Francorum Regibus poſt conſtitutum regnum, vſque ad hanc ætatem, ſuſcepta ſunt.*

IV. *Nullum eſſe crimen, cujus ratione Papa deponi poſſit, exceptâ hæreſeos publicè profeſſæ cauſſâ. quod verum eſſe teſtimonijs veterum docetur; & præterea hanc eſſe antiquam Eccleſiæ Gallicanæ definitionem demonſtratur.*

V. *Papam ſoluere poſſe & diſpenſare validè & licitè à Canonibus Conciliorum Generalium, etiam ſine cauſſa; dummodo hæc Diſpenſatio non tendat ad labefactandum Eccleſiæ ſtatum. Vbi noua planè ratione de toto hoc negotio diſſeritur, juxta juris antiqui regulas, atque præſentem vſum.*

VI. *Libertates Eccleſiæ Gallicanæ conſiſtere in vſu & praxi Canonum, atque Decretalium, tam veterum, quàm recentiorum, eáſque non pendere à ſola praxi antiquorum Canonum. Vbi oſtenditur, neceſſitate cogente Pontifices variis temporibus pro bono publico Eccleſiæ ad nouas leges condendas progreſſos.*

VII. *Papam, præter eum Primatum quo vniuerſæ Eccleſiæ præeſt, ſolum eſſe & immediatum Occidentis & Galliarum Patriarcham. Regibus verò non competere ius aliquod Epiſcopatum vel Metropolim inſtituendi, multò minùs Patriarchatum.*

VIII. *Appellationum ab Abuſu ob Canones violatos cognitionem ſaltem reſtringendam eſſe, & terminandam eo fine, vt ob ſcandalum emergens, executionem interim impediat ejus judicati, quod à judice Eccleſiaſtico latum erit aduersùs Conſtitutiones Eccleſiaſticas. Attamen hoc prætextu Curijs ſupremis non licere de negotio principali, quod eſt merè Eccleſiaſticum, pronuntiare: vſúmque contrarium, alienum eſſe à mente & à praxi veterum Principum, & Regum Chriſtianiſſimorum.*

IX. *Quid verò auctor ſentiat de legibus regiis in cauſſis Eccleſiaſticis, ſtatim dicetur.*

Quamplurimis alijs regulis Libri corpus paſſim refertum eſt, quæ Cleri vtilitatibus valde conducunt; variiſque obſeruationibus illuſtratur, quæ non ſolùm ſecularium, ſed etiam hæreticorum argumentationibus refellendis ſunt apprime vtiles.

Id vnum crimen imputari poteſt auctori, quòd vſurpatum in regno Galliæ à Rege ejúſque ſupremis Curijs vſum patefecerit. Sed expendendum eſt, Magiſtratum regium, cui ea de re ſcribendi cura injuncta eſt, impoſitum ſibi munus detrectare non debuiſſe; præcipuè cùm ita ſe geſſerit, vt ſummopere coluerit Sedis Apoſtolicæ & Eccleſiæ majeſtatem, atque graui ſtylo quamplurimas definitiones falſas proſcripſerit, quæ vtriuſque auctoritatem labefactabant. Præterea verò eam cautionem adhibuerit, vt in neutram partem deciderit, an vſurpatus à Regibus vſus in varijs negotiorum figuris legitimus eſſet, vel è contrà. Id tantùm monuerit, eum vſum ab Eccleſia tolerari, atque mutuâ tolerantiâ pacem & Concordiam Poteſtatum cùm Eccleſiaſticæ tum ſecularis foueri.

In ijs verò regulis generalibus, quas poſuit pro Regum ſuorum auctoritate, intra ſententias communi Doctorum ſuffragio receptas ſe continuit. De ſuo verò, diſtinctiones, obſeruationes, probationéſque nouas adjunxit, quæ definitiones illas euertunt quæ in gratiam poteſtatis ſecularis à pleriſque inuehuntur. Aſſerit ergo,

I. *Reges à Deo poteſtatem ſuam immediatè trahere.*

II. *Tuitionem Eccleſiæ illis à Deo commiſſam, tam ratione perſonarum & rerum, quàm ipſius Diſciplinæ.*

III. *Nullum illis ius competere ad leges ſuo arbitratu condendas, in iſs quæ Fidem aut Diſciplinam Eccleſiaſticam reſpiciunt: ſed ad eorum munus pertinere, vt Edictis ſuis, Canonum & Decretalium executionem vrgeant.*

IV. *Conſtitutiones Eccleſiaſticas in prouinciſs publicandas eſſe, & tacito*

conſenſu recipiendas, aquè ac Conſtitutiones regias.

V. Concordatu initu inter Sedem Apoſtolicam & Regnum Francorum, confirmatam eſſe Regibus noſtris auctoritatem recipiendarum in regno legum Eccleſiaſticarum. Oſtenditur verò eos ita ſe gerere in ea receptione & admiſſione, vt pracipuè diſquirant an noua Conſtitutiones, veterem & receptum vſum immutantes, tranquillitatem ciuium ladere poſſint.

VI. Concilium Tridentinum Conſtitutionibus regijs receptum eſſe in ijs qua ad Fidem pertinent, & in plerisque etiam Diſciplina capitibus; in ceteris verò articulis recipi poſſe, imò verò & publicari, quandocunque Regibus conſtabit nullam eſſe ſuſpicionem motuum ex eo in regno excitandorum. Quod aſſertum eſt aduersùs Magiſtratuum regiorum opinionem; qui ad Libertates Regni pertinere putant, vt Concilium Tridentinum nullo caſu vel tempore in Regno publicetur.

Perſuaſum erat eruditioribus omnium ordinum viris, Diſſertationes iſtas ea induſtria & prudentia temperatas, qúæque Priuilegio regio munitæ erant, cum grata animi ſignificatione Romæ excipiendas potiùs quàm Cenſura vlla perſtringendas; quæ doctorum virorum & procerum animos læſit: qui ex eo colligunt, & præ ſe ferunt, tutius eſſe antiquis definitionibus inniti, quandoquidem temperata eâ de re diſſerendi ratio repudiatur, quæ in id tantùm inſtituta erat vt Concordia cum Romanæ Curiæ Officialibus aleretur.

LIBELLVS,

QVO EDITIONIS LIBRORVM

DE CONCORDIA SACERDOTII ET IMPERII

Conſilium exponit, Opus Apoſtolicæ Sedis cenſuræ ſubmittit, & Reges Canonum Cuſtodes, non verò Auctores eſſe docet

PETRVS DE MARCA ORDINARIVS IN SACRO Regis Conſiſtorio Conſiliarius, in Supremo Nauarræ Senatu Præſes, Viſitator Generalis in Principatu Cataloniæ & Comitatibus Ruſcinonis & Ceritaniæ, ad Epiſcopatum Conſoranenſem à Rege nominatus.

Editus Barcinone anno M. DC. XLVI.

EVOCATO ex prouincia Benarnenſi, & in Sacrum Regis Conſiſtorium adlecto, poſt expertam per aliquot annos meam erga Dei Eccleſiam & Principem Auguſtiſſimum immobilis fidei atque pietatis conſtantiam, impoſitum eſt mihi onus grauiſſimum *De Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ* diſſerendi. Vt nefas erat detrectare imperium; ita non alienum ab inſtituto meo eſſe duxi, ſi hac quoque in parte, Eccleſiæ Catholicæ & Sedis Apoſtolicæ cauſam agerem, cujus Majeſtatem ſemper colui, eámque ſæpiſſime aduersùs hæreticos, exemplo majorum meorum, pro viribus meis vindicaui, cùm in Benarnenſi prouincia, labe hæreſeos infecta, Præſidis munere fungerer. Sciunt Galli, & exteri, qui hiſtorias Regni iſtius florentiſſimi cum aliqua cura legunt, auorum meorum Ioannis & Hieronymi ejus filij prudentia, fortitudine, addo etiam & auctoritate, qua pollebant, tum ob natalium claritudinem, tum ob munerum in republica geſtorum amplitudinem, emergentes in Benarno hæreſes compreſſas primùm, dein debellatas; donec Hieronymus auus meus cum ipſa religione Catholica, ita volente numine, corruit. Sed vno auulſo non defuit alter, qui rem Chriſtianam promoueret, felicis memoriæ Iacobus pater quondam meus; cujus laboribus, adjuncta quoque ſollicitudine & induſtria mea, id effectum eſt, vt Edicti Regij pro reſtauranda per vniuerſas Benarni parœcias religione, boniſque Eccleſiaſticis reſtituendis lati executio, cauillationibus hæreticorum per longi temporis moras eluſa,

ab ipſo glorioſiſſimæ & immortalis memoriæ Rege Ludouico XIII. perpetraretur. Itaque inſtituti mei & pietatis auitæ retinens, Rationes Imperij Gallici, in tuendis priuilegijs & Libertatibus ſuis, in eo poſitas eſſe ſcripſi, vt à ſummo cultu, quem Chriſtiani omnes ſacroſanctæ Sedi Apoſtolicæ, atque Pontifici Maximo debent, nunquam diſcederetur. Quare neceſſariò mihi dimicandum fuit cum viris Eruditiſſimis, qui de hiſce Libertatibus, commentarijs editis olim, ijs poſitionibus nituntur, quæ Catholicæ Eccleſiæ dignitatem ſummopere lædunt. Quæ ſanè commentationes à tanti nominis viris profectæ, eas radices in quorundam animis egerunt, vt Curiarum ſupremarum plerique Magiſtratus non alijs ferè auſpicijs negotia Eccleſiaſtica dirimant. Itaque prudenter diſceptatio illa aggredienda fuit, eo tenore modóque ſeruato, vt juribus & Priuilegijs Regni non derogaretur; quemadmodum Sedis Apoſtolicæ auctoritas integra præſtanda erat. Quod aliter obtineri non poterat, quàm ſi diſceptatio ad facti diſcuſſionem, omiſſa juris diſputatione, reſtringeretur. Id verò actum, ea cautione adhibita, vt in neutram partem deciſum ſit, an vſurpatus publica auctoritate à Regibus Chriſtianiſſimis vſus, in varijs cauſarum figuris, legitimus eſſet, vel è contrario. Par enim erat Eccleſiæ Romanæ exemplum ſequi, quæ conniuentibus oculis vſum illum tolerat, vt monui in Præfatione Diſſertationum, atque hac diſſimulatione & indulgentia pacem concordiámque Poteſtatum, cùm Eccleſiaſticæ, tum Ciuilis, prudentiſſimè fouet. Abſtinerem à referendis contumelioſis illis Sedi Apoſtolicæ definitionibus, quas apertè proſcripſi, niſi operæ à me in eo poſitæ reddendam rationem eſſe viderem. Docent itaque celeberrimi apud nos Auctores Romanæ communionis, non ſolùm Carolus ille Molinæus, ſed præterea Clariſſimi viri Fauchetius, Paſquierius, Pithœus, Hotmannus, Seruinus, aliíque Libertatum Gallicanarum Conſarcinatores, quamuis non omnes omnia;

I. Pontificem Romanum nullam auctoritatem in Gallijs exercuiſſe ante ſextum ſeculum.

II. Toto illo ſexcentorum ferè annorum interuallo, Regem ſolum, poſt Principes Romanos exactos, Eccleſiæ Gallicanæ, vt caput, præfuiſſe, non autem Papam.

III. Non competere Papæ extra Concilium, vt leges Eccleſiaſticas condat, quæ Gallos obligent.

IV. Papam à Sede & dignitate ſua deijci poſſe, ſi grauiſſimum ſcandalum Eccleſiæ inferat.

V. Nulla in ſpecie licere Pontifici, aliquid ſtatuere aduersùs Canones Generalium Conciliorum.

VI. Libertates Eccleſiæ Gallicanæ conſiſtere in vſu antiqui juris comprehenſi Canonibus veteris Eccleſiæ. Et ad Curias ſupremas pertinere, vt eum vſum Senatuſconſultis ſuis paulatim reſtituant.

VII. Gallis competere jus Conſtituendi ſummum aliquem Patriarcham, ſi Pontifex Regijs rationibus ſeſe non accommodet.

VIII. Regi liberum eſſe, vt Conſtitutiones ferat in rebus Eccleſiaſti-

cis, quæ ſint ejuſdem roboris, ac leges de rebus Ciuilibus latæ.

IX. Curijs ſupremis jus competere, in dirimendis Appellationibus ab Abuſu, de principali negotio decernendi, quemadmodum ſæpe vſurpatur in foro.

Aduersùs regulas illas copioſè diſputatum eſt noua methodo, quæ Gallorum liberalibus ingenijs eſſet accommodata. Non enim ſubtilium argumentorum tricæ, vel ſcriptorum hujus ſuperioríſve ſeculi teſtimonia cumulata ſunt, vt acumine, vel mole, machinæ aduerſariorum euerterentur; ſed rebus ipſis ab origine repetitis, argumenta, momentáque rationum, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, & Canonum, Legúmque auctoritati conjuncta ſunt, vt Eccleſiaſtica juriſdictio ſuis fundamentis ſtabiliretur, ipſóque vſu Principibus & populis Chriſtianis accepto confirmaretur. In quo laboratum eſt adeo felici euentu, vt multis perſuaſum ſit, eas definitiones ab iſtarum rerum imperitis, aut Eccleſiæ iniquis hominibus poſitas fuiſſe. Quoniam verò de rebus iſtis vix accuratè diſceptari poteſt, quin neceſſe ſit in hæreticos hujus temporis incidere, qui Sedis Apoſtolicæ auctoritatem conuellunt; quæ illi ex antiquitate petunt teſtimonia pleraque ſincerè & abſque cauillationibus explicantur. Qui conatus, ijs, qui apud eos celebriores ſunt, & magnam nominis famam obtinent, adeo gratus fuit, vt eorum ingenia ad ſeueriorem informationem ſuſcipiendam parauerit. Itaque ſequentes regulas ex aduerſo aliarum, varijs locis ſparſas conſtitui.

I. Supremam in rebus Eccleſiaſticis poteſtatem & auctoritatem per Gallias exercuiſſe Romanum Pontificem, judicijs ad Relationes & Appellationes redditis, ab eo tempore quo Fides Chriſtiana in Gallijs floruit ad hanc vſque ætatem. Lib. j. De Concord. Sac. cap. x.

II. Papam jure Diuino eſſe vniuerſalis Eccleſiæ Caput, atque adeo Gallicanæ, quæ illius eſt membrum. Lib. j. cap. ij.

III. Generalia decreta à Romanis Pontificibus in Gallias, æquè ac in reliquas prouincias miſſa: quæ magno applauſu ab Imperatoribus Romanis, deinde à Francorum Regibus, poſt conſtitutum Regnum, ad hoc tempus ſuſcepta ſunt. Lib. j. cap. viij. & ix.

IV. Nullum eſſe crimen, cujus ratione Papa deponi poſſit; exceptâ hæreſeos publicè profeſſæ cauſſâ. Quod verum eſſe teſtimonijs veterum docetur; & præterea hanc eſſe antiquam Eccleſiæ Gallicanæ definitionem demonſtratur. Lib. j. cap. xj.

V. Papam ſoluere poſſe & diſpenſare validè & licitè à Canonibus Conciliorum Generalium, etiam ſine cauſa *publica*: dummodo hæc diſpenſatio non tendat ad labefactandum Eccleſiæ ſtatum. Vbi noua planè ratione de toto hoc negotio diſſeritur, juxta juris antiqui regulas, atque præſentem vſum. Lib. iij. cap. xiv. & xv.

VI. Libertates Eccleſiæ Gallicanæ conſiſtere in vſu, & praxi Canonum, atque decretalium tam veterum, quàm recentiorum: eáſque Libertates non pendere à ſola praxi veterum Canonum. Vbi oſtenditur, neceſſitate cogente, Pontifices varijs temporibus, pro bono publico Eccleſiæ, ad nouas leges condendas progreſſos. Lib. iij. cap. ij & vj.

Lib. j. cap. iij. iv. v. vj. & vij. VII. Papam, præter eum Primatum, quo Vniuerſæ Eccleſię præeſt, ſolum eſſe, & immediatum Occidentis & Galliarum Patriarcham.

Lib. ij. cap. viij. & ix. VIII. Regibus verò non competere jus aliquod Epiſcopatum vel Metropolim inſtituendi; multò minùs Patriarchatum.

Lib. ij. cap. vj. vij. x. xj. xij. IX. Regibus à Deo commiſſam eſſe Tuitionem Eccleſię, vt Edictis ſuis Decretorum & Canonum promulgatorum executionem vrgeant; non autem vt arbitratu ſuo Leges condant in ijs quę Fidem aut Eccleſiaſticam diſciplinam reſpiciunt.

Lib. ij. cap. xvij. X. Concilij Tridentini regulas Fidei omnes, & diſciplinę præcipuas, Conſtitutionibus Regijs admiſſas; cetera verò, atque adeo Concilium ipſum publicari poſſe, quandocunque Regibus Chriſtianiſſimis conſtabit nullam eſſe ſuſpicionem motuum ex ea promulgatione in Regno excitandorum. Quod aſſertum eſt aduerſus Magiſtratuum Regiorum opinionem; qui ad libertates Regni pertinere putant, vt Concilium Tridentinum nullo caſu, vel tempore, in Regno publicetur.

Lib. iv. cap. xx. XI. Appellationum ab Abuſu, ob Canones violatos, cognitionem reſtringendam eſſe ſaltem, & terminandam eo fine, vt ob ſcandalum emergens ex nouitate executionem interim impediat ejus judicati, quod à Iudice Eccleſiaſtico latum erit aduerſus Canones & Decreta. Attamen hoc prætextu Curijs ſupremis non licere, vt de negotio principali, quod eſt merè Eccleſiaſticum, pronuntient: vſúmque contrarium alienum eſſe à mente veterum Principum Romanorum, & Regum Chriſtianiſſimorum.

Non me latet, quin aliqua mihi per arduum cliuum enitenti exciderint, quæ Romæ varijs obſeruationibus perſtricta ſunt. Sed in ijs, qui edendi ſuperſunt, Tomis, eam viam inſiſtere decreui, quæ omnium offenſionum cauſſas amoueat. Præcipuè verò in id incumbam, vt monita generalia, quæ priore Tomo tironibus præſcripta ſunt, quò in reddendis judicijs à juris Eccleſiaſtici læſione ſint cautiores, rebus ipſis & ſpecialibus cauſis applicem: In quibus præter Conſtitutionum Regiarum mentem, contra Canones peccari, in negotijs magni momenti, frequenter contingit. Tunc latiùs ſeſe aperiet materia de jure ipſo diſputandi, ad Canonum & decretorum Pontificiorum auctoritatem vindicandam: quæ in rebus Eccleſiaſticis ſola vim legum obtinent, & ad publicam tantùm executionem Regijs Reſcriptis muniuntur. Quæcunque verò ea de re in poſterum edam, quemadmodum eas, quas euulgaui Diſſertationes, ex ſolenni formula, *ſummo Sedis Apoſtolicæ judicio ſubmitto.* Scio hac in parte me Gallicanæ Eccleſiæ inſtituta ſequi: quæ in Concilio Turonenſi ſecundo docuit, ad Sedem Apoſtolicam pertinere, vt quibuſcunque Tractatorum ſcriptis auctoritatem addat, vel demat.

Vt autem illorum metui conſulam, qui diſſimulatam à me, & conſultò prætermiſſam diſcuſſionem Iuris in eo Libro ſuſpicantur, lucubrationibus meis ad Facti diſquiſitionem coercitis, vt ſcilicet liberiùs, quandocunque occaſio tulerit, in eam partem vergam, quæ Principibus ſit benignior;

ſit benignior; in anteceſſum de præcipuo totius controuerſiæ capite, quænam ſit mea ſententia liquidò promam. Præcipuum verò diſputationis momentum in eo ſitum eſt, vt ſciatur, an res Eccleſiaſticæ Canone regantur, vel lege; id eſt, an libera ſit apud Principes poteſtas, de negotijs Eccleſiaſticis ex arbitrio ſuo decernendi, an verò tota illa auctoritas penes Eccleſiam reſideat.

Anglo Britanni, poſtquàm ab Eccleſiæ Communione deſciuerunt, hoc jus velut eximiam Regij Imperij partem Principibus apertè vindicant; non ſolùm ſi de Diſciplinæ articulis, ſed etiam ſi de Fidei cauſſa agatur; ea tamen conditione, vt Epiſcoporum conſilium non reſpuant, ſed decretum vimque legis Eccleſiaſticæ ab auctoritate Principis pendere doceant. Pragmatici verò Gallicani, à Fidei quidem definitionibus, Principum cognitionem ſubmouent, ſed Diſciplinæ curam propemodum omnem ad ejus imperium reuòcant.

Quoniam verò vtriuſque opinionis fundamentum comparatione nititur Eccleſiæ Chriſtianæ cum Republica Iudæorum; ac ſi Principibus Chriſtianis inſignis injuria fieret, ſi ea illis poteſtas denegetur, quam Reges Iudæorum in Synagoga obtinebant; vt ſinceriùs hujus quæſtionis diſquiſitio inſtruatur, ſimúlque ſciatur quid juris in Principes Chriſtianos è Synagoga deriuari poſſit, de Pontificia & Regia dignitate apud Iudæos pauca dicenda ſunt: vnde quoque Chriſti Domini Noſtri effatum de juriſdictionum diſcrimine illuſtrabitur. Vniuerſum Reipublicæ corpus à Moſe in Arabum deſertis fundatæ corpus, è Rege, quem aliquando conſtituendum decreuerant, è Pontifice, Sacerdotibus, Leuitis, & Conſilijs ita compactum eſt, vt Regnum Sacerdotale dicatur in Capite XIX. Exodi. Diſtincta quidem erant munia Sacerdotum, & Regum; non ijs tamen finibus, qui apud Chriſtianam Rempublicam præſcripti ſunt. Belli gerendi, & Imperij adminiſtrandi ratio ad ſolum Regem pertinebat, vt Sacrificiorum rerúmque ſacrarum in Templo adminiſtratio penes ſolos Pontifices erat. Quæ verò de rebus ſacris & profanis oriebantur contentiones, ad Regem, ad Pontifices, & Conſilia deuoluebantur, ita vt quædam eſſet juriſdictionum commixtio. Præter cetera eminebat Magni Synedrij auctoritas, à quo non erat prouocatio: quod conſtitutum à Moſe ex viris LXXI. ita tamen vt Senatores legerentur è ſplendidioribus familiis; Sacerdotibus ac Leuitis, æquè ac ceteris, in hunc cœtum adſcitis; poteſtate Senatoribus per manuum impoſitionem primùm, deinde ſequentibus ſeculis per verborum formulam collata. Qui auctoritate in hoc ampliſſimo cœtu præcellerent, ſi Rabbinorum commentationes ſequamur, duo fuere, Princeps Conſeſſus, quem *Naſi* vocabant, à ceteris delectus, qui Moſis locum tenebat. Inter ceteros qui præſtabat ætate, primum locum ad Principis dexteram obtinebat, quem *Patrem Conſiſtorij* appellabant.

Pontifex Maximus ab ijſdem Rabbinis ad eum conſeſſum adlectus fuiſſe dicitur, ſi aliàs ſapientiâ polleret: alioqui niſi à Collegio admiſſus, judicia nec rerum ſacrarum, nec ciuilium attingebat. Alijs verò Iudæorum magiſtris placuit, Pontificem Maximum ex vi dignitatis ſuæ

Senatui adſcriptum, niſi aliquo ætatis aut perſonæ vitio prohiberetur. Omnes tamen ejus dignitatem adeo imminuunt, vt priores in conſeſſu Synedrij partes, Præſidi, quem vocant *Naſi*, tribuant. Quidam autem è recentioribus eruditi viri, qui frequenter in Noui Teſtamenti paginis præcipuam Synedrij auctoritatem Pontifici Maximo delatam vident, vt Iudæorum traditiones cum ea narratione concilient, poſt Haſamonæorum tempora inductum aiunt, vt Pontifex Maximus apud Synedrium, Præſidis auctoritatem vſurparet. Hæc Rabbinorum figmenta licèt in opere *de Concordia* ad exemplum grauium virorum abſque vlla Nota retulerim; hîc tamen, vbi ſententiam meam me prompturum profiteor, inter meras magiſtrorum illorum hallucinationes referre non dubito. Nullus enim ex Scriptura ſacra locus adduci poteſt, ex quo vel ariolando ſaltem colligi poſſit illa *Naſi* præ Pontifice in Synedrio auctoritas, vel dignitas. Immo verò, ſi Scripturæ veteris, quæ in promptu ſunt, teſtimonia diligenter expendantur, grauiores controuerſiæ tum ciuiles, & criminales, tum de ritibus, Sacerdotis imperio, & decreto Iudicis in Deuteronomio committuntur; id eſt, Pontificiæ & Regiæ auctoritati, quæ in Synedrio permixta vigebat. Adeo autem in eo conſeſſu eminebat Pontificis Maximi dignitas, vt Synedrij decreta ab ejus imperio proficiſci dicerentur. Quare Ioſephus, cui perſpecta erat veteris Reipublicæ adminiſtratio, inter cetera Moſis inſtituta, hoc quoque recenſuit: *Ne Rex aliquid ardui ageret, niſi ex Pontificis atque Senatorum ſententia.* Itaque non eſt quòd Naſi ille à Rabbinis in ſcenam productus, Pontificem Maximum loco moueat, cui primus conſeſſus, & rerum gerendarum auctoritas à ſacra Scriptura & à veteribus perpetuò tributa ſunt.

Adſciti quoque erant in earum curarum partem Reipublicæ Iudaïcæ Principes, qui Iudicis primùm nomine, deinde verò Regis dignitate imperium adminiſtrarunt. Vnde legitur in Libris Paralipomenon, Reges non ſolùm res ciuicas domi militiæque procuraſſe; ſed etiam religiones cerimoniáſque conſtituiſſe, aut reſtauraſſe. Dauid enim octo Sacerdotum ſtationes à Moſe conſtitutas, ſedecim auxit, ita vt viginti quatuor ſtationibus ſacrificiorum ordo eſſet diſtributus; Leuitas in claſſes viginti quatuor idem Rex Edicto ſuo diuiſit, vt faciliùs miniſteria ſua Sacerdotibus impenderent. Cantorum æditúorúmque ſtationes totidem inſtituit. Eadem cura Solomonem inceſſit; ne ceteros Reges enumerem, qui rerum diuinarum curam geſſere. Quod ab iis jure Regio tentatum fuiſſe concedo, ne aduerſarij diſſimulatam à me fuiſſe vim argumenti conquerantur. Enimuero munus illud vſurpaſſe, quòd vatum prærogatiuâ pollerent, (quò recidit paſſiua reſpondendi ratio à viris eruditis vſurpata) vix mihi perſuadeo. Si enim Dauidem excipias, & fortè Saülem, ceterorum nemo inter Prophetas recenſitus eſt. Sed Solomo, Ioſaphat, Ezechias, & Ioſias, jus & poteſtatem in res ſacras exercuerunt, quòd ea Regibus auctoritas ab ipſis Reipublicæ Iudaïcæ primordiis conceſſa eſſet: ideóque à Moſe decretum eſſet, vt eodem vnguento delibuti eſſent, quod è quatuor ſpeciebus aromatum ſemel ab eo confectum, & vaſe corneo incluſum ad vngendos Reges ipſos, Pontifices, Arcam teſtimonij, ceterám-

rámque ſacrorum ſupellectilem per nouem ſecula, vſque ad Ioſiæ Regis tempus ſuffecit. Cæterùm non ita mero poteſtatis Regiæ imperio res iſtas ſacras Principes attingebant, quin ex Synedrij præſcripto, aliqua ex parte penderent, vt docuit Ioſephus.

Synedrij vires à Romanis infractæ primùm, dein ab Herode quoque imminutæ; tandem poſt Archelai Regis relegationem, Iudæâ in prouinciæ formulam redactâ, penitùs extinctæ ſunt, in ea parte quæ Reipublicæ adminiſtrationem contingebat: quæ in Cæſarem optimo jure tranſlata eſt; ſola quæſtionum legis Moſaïcæ diſcuſſione Synedrio Hieroſolymitano relicta. In eo poſitæ erant res Iudæorum, quando ſubdola interrogatione pulſatus eſt Dominus Noſter, an cenſum liceret pendere Cæſari; id eſt, vtrùm ex patriis legibus liceret ſummum Cæſaris in Iudæam imperium hac tributi penſitatione profiteri. Tunc inſpecto numiſmate cenſus, apertè reſpondit, quæ ſunt Cæſaris, reddenda Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo. Quo Diuini Verbi oraculo non ſolùm cenſus penſitatio confirmata eſt; ſed generalibus verbis ſancitum eſt ſummum Cæſaris imperium in Iudæam; & ſecretio duarum poteſtatum conſtituta; ita vt nec Pontifici, nec magno Synedrio jus aliquod reſiduum fuerit in grauium & criminalium cauſarum diſcuſſione; nec Cæſari in cognitione rerum ſacrarum, vt patet ex variis locis Noui Teſtamenti. Quare nulla poteſt in hoc quidem capite inſtitui comparatio inter Synagogam, & Eccleſiam; quia quæ apud illam erant permixtæ & confuſæ juriſdictiones, apud hanc ſunt diſcretæ, & omnino ſeparatæ. Neque ſanè de Regibus Chriſtianis bene merentur, vt exiſtimo, qui Regiæ dignitatis auctoritatem in Republica Chriſtiana ex Inſtitutis Iudaïcis metiuntur; cùm apud Reges Iudæorum non adeo ſoluta eſſet & libera rerum gerendarum poteſtas, quin à Magno Synedrio in rebus controuerſis penderet, ipſámque rerum ciuilium adminiſtrationem cum Pontifice & Senatu, in controuerſiis ſaltem ambiguis, Princeps communicaret.

Inſpiciendum ergo eſt abſque vllo veteris legis præjudicio, an Principibus Chriſtianis poſt conſtitutam à Chriſto poteſtatum diuiſionem aliquid liceat circa res ſacras, & Eccleſiaſticas. Antiquitatis ſententiam abundè expreſſit Synodorum ille Præſes Oſius Cordubenſis, dum Conſtantium Principem, qui ſe diſceptationibus Eccleſiaſticis immiſcebat, officij ſui grauiter admonet iis verbis, quæ retulit Athanaſius: *Tibi Deus,* inquit, *imperium commiſit, nobis quę ſunt Eccleſię concredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi Diuinę; ita & tu caue, ne quę ſunt Eccleſię ad te trahens, magno crimini obnoxius fias; Date, ſcriptum eſt, quę ſunt Cęſaris, Cęſari, & quę Dei, Deo.* Elegantiſſimè verſantur in hoc argumẽto Gregorius Nazianzenus Orat. XVII. Iſidorus Peluſiota lib. 5. epiſt. 249. Syneſius epiſt. LIII. Chryſoſtomus homilia XV. ad 2. Cor. Quare certiſſima eſt illa regula quam Felix ſummus Pontifex ex mente antiquorum Patrum Principibus ſequendam proponit, ſcilicet illis nihil in cauſſis Dei relictum præter obſequij gloriam, in epiſtola ad Zenonem data: *Certum eſt,* inquit, *hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, vt cùm de cauſſis Dei agitur, juxta ipſius conſtitutum, regiam voluntatm Sacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubde-*

re, nou præferre: & ſacroſancta per eorum Præſules diſcere potiùs, quàm docere: Eccleſiæ formam ſequi, non huic humanitus ſequenda jura præfigere; Neque ejus ſunctionibus velle dominari, cui Deus voluit clementiam tuam pię deuotionis colla ſubmittere; ne dum menſura cæleſtis diſpoſitionis exceditur, eatur in contumeliam diſponentis. Quibus addi poteſt famoſus ille Gelaſij I. locus relatus in Capitularia Caroli, & Ludouici, vt vicem legis publicæ in Gallia obtineret; quem Gratianus non omiſit.

Sed cùm tractatio iſta in duo ſumma genera diuidatur, nempe in ea negotia, quæ Regulam Fidei, & in ea quæ Diſciplinam reſpiciunt, per partes eſt diſcutienda. Sanè nullam penes Principes ſpiritualem auctoritatem eſſe in confeſſo eſt apud omnes: cum ligandi & ſoluendi poteſtatem, & paſcendarum ouium curam, Petro præcipuè, & Apoſtolis ceteris Chriſtus tribuerit, & iis quos ipſi hujus miniſterij participes facturi eſſent. In quo nulla Regum mentio: quibus hæc poteſtas aſſeri non poteſt, quæ omnem naturæ ordinem exſuperat, niſi diſertiſſimè illis à Deo collata ſit. Chriſtus quidem cùm Eccleſiam ſuam inſtitueret, Regum dignitatem non læſit, ſed eam quoque non auxit. Quare Principes Chriſtiani de rebus Fidei controuerſis leges ferre non poſſunt; cùm hæc poteſtas Eccleſiæ tributa ſit, cui vt columnæ Fidei Chriſtianæ prædicatio ſecundùm Scripturarum & veteris traditionis tenorem innititur. Quod apertiſſimè profeſſi ſunt ipſi Principes; vt in re certiſſima argumentis congerendis non ſit opus. Vnde cùm Valentinianus Senior interpellatus eſſet ab Hypatiano Epiſcoporum Orientalium Legato, pro reſtauranda Fide, quam Conſtantius peſſumdederat, reſpondit teſte Sozomeno Lib. vi. *Sibi, qui vnus è Laicorum numero erat, non licere ſe ejuſmodi negotiis interponere.* Ceterùm quod verbo teſtatus fuerat, reſcripto conſtituit, nempe Fidei cauſſas à Sacerdotibus eſſe judicandas. Exceptione hujus legis vſus eſt S. Ambroſius, quando recuſabat de Fide cum Auxentio diſputare in Conſiſtorio Principis Lib. 5. epiſt. 35. *Nec quiſquam*, inquit, *contumacem me judicare debet, hoc cùm aſſeram, quod Auguſtæ memoriæ Pater tuus, non ſolùm ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſuis ſanxit, In cauſa Fidei, vel Eccleſiaſtici alicujus ordinis, eum judicare debere, qui nec munere impar ſit, nec jure diſſimilis. Hæc enim verba reſcripti ſunt; hoc eſt, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit judicare.* Idem Ambroſius vehementi oratione ſacrilegium iſtud à mente Principum diſpellit. *At certè ſi vel Scripturarum ſeriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus; quis eſt qui abnuat, in cauſa Fidei, in cauſa, inquam, Fidei, Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis judicare.* Mox: *Si conferendum de Fide, Sacerdotum debet eſſe iſta collatio; ſicut factum eſt ſub Conſtantino Auguſtæ memoriæ Principe, qui nullas leges antè præmiſit, ſed liberum dedit iudicium Sacerdotibus.* Theodoſius Iunior Candidianum Comitem Synodo Epheſinæ intereſſe juſſit, *ea lege & conditione, vt cum quęſtionibus & controuerſiis, quę circa Fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat. Nefas enim eſt, eum qui ſanctiſſimorum Epiſcoporum catalogo adſcriptus non eſt, Eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus ſeſe immiſcere.*

Quamuis autem de Fide nihil decernant Principes, attamen exemplo Conſtantini Magni, Concilijs adeſſe poſſunt vbi de Fide tractatur, quæ

communis eſt æquè Laïcis ac Clericis. Hoc præ ſe tulit Marcianus Imperator in oratione ſua ad Synodum Chalcedonenſem Act. iv. *Nos enim*, inquit, *ad Fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo religioſi Principis Conſtantini, Synodo intereſſe volumus, ne vlteriùs populi prauis ſuaſionibus ſeparentur.* Quare Patricius Florentius mandato Imperatoris Theodoſij, Synodo Epheſinæ habitæ ſub Flauiano contra Eutychem interfuit, quia tractabatur de Fide, vt ait diſertè Imperator in reſcripto; quæ non ſunt accipienda eo ſenſu, quaſi de Fide tractare Florentio fuerit liberum; ſed vt oſtendatur, cur aduerſùs regulas, quæ Laïcos à Concilijs arcent, licuerit Florentio intereſſe tractationibus illius Synodi, nempe quia de Fide agebatur. Sanè cùm legerentur acta iſtius Synodi, & interlocutio Florentij recitaretur his verbis, *Qui non dicit ex duabus naturis, & duas naturas, non dicit rectè*: Retulit ille, ſe nihil tale interlocutum. nefas enim ſibi eſſe de Dogmatibus decernere. Nicolaus I. in epiſtola ad Michaelem, rationem aperuit, cur Laïci Synodis intereſſe poſſint, vbi de Fide tractatur; nempe *quia Fides vniuerſalis eſt, & omnium Communis, quæ non ſolùm ad Clericos, verùm etiam ad Laïcos, & ad omnes omnino pertinet Chriſtianos.* Vnde Synodus VIII. can. XII. hærens veſtigijs Nicolai, fatetur Principibus liberum Synodis Oecumenicis intereſſe, quando de Fide agitur; quamuis illos à ceteris Concilijs arceat, & ab ipſa Fidei definitione, quam à Principibus omnino alienam eſſe diximus.

Si agatur de Diſciplina Canonica; ejus cognitio Synodis debetur, non autem Magiſtratibus; vel etiam ipſis Principibus. Vnde Athanaſius Concilium Tyrium grauiter exagitat, ex eo capite, quòd vniuerſæ Eccleſiæ erat notiſſimum, ſcilicet in judicia Eccleſiaſtica nihil Imperatori licere. *Si iſtud judicium Epiſcoporum*, inquit, *quid commune cum eo habet Imperator?* Hæc eſt ſententia ejus Reſcripti à Valentiniano editi, cujus verba ſuperiùs ex Ambroſio retulimus, in cauſa Fidei vel *Eccleſiaſtici ordinis* judicium competere Sacerdotibus: id eſt, in Fidei & Diſciplinæ negotijs. Cauſæ enim Eccleſiaſtici ordinis ad eas quæſtiones pertinent, quæ Canonicæ dicuntur, vt conſtat ex Hincmaro, qui locum Leonis I. vbi eadem verba vſurpantur, egregiè interpretatus eſt in *Opuſculo quinquaginta quinque capitum cap.* 10. Hæ ſunt Eccleſiaſticæ conſultationes, à quarum cognitione Laïcos ſubmouit Theodoſius II. in epiſtola ad Synodum Epheſinam ſuperiùs laudata. Sententia iſta quam tuemur, in Concilio Chalcedonenſi explicata eſt à Cecropio vno è tribus Epiſcopis miſſis ad vocandum Dioſcorum Epiſcopum Alexandrinum, qui judicio Synodi ſtare nolebat, niſi cognitioni intereſſent Iudices à Principe delegati. Inanem verò hominis ſpem his verbis repulit Cecropius: *Quando Canonicæ quæſtiones examinantur, neque Iudices, neque alios Laïcos intereſſe oportet.* Quod ipſe quoque Iuſtinianus diſertè fatetur Nouella lxxxiij. Et Baſilius Imperator in Allocutione ad Octauam Synodum Act. x. *Laïco cuicunque*, inquit, *nulla ratione de Eccleſiaſticis cauſis diſputandi fas eſſe dico.* Quibus præiuerat Marcianus Imperator, qui exemplo ſuo docuit, quid ſequi debeant in poſterum Principes, quando Cleri-

Apol. 2.

corum & Monachorum diſciplina conſtituenda eſt. Etenim cùm Monachorum erga Epiſcopos cultum & obedientiam, monaſteriorum cum conſenſu Epiſcopi ædificationem, Clericorum à ſecularibus negotijs ſeceſſionem, & in ſibi aſſignatis Eccleſijs aſſiduam & ſedulam adminiſtrationem Marcianus conſtitui vellet; quia planè hæc capita Eccleſiaſticos ordines attingunt, à quibus publicam auctoritatem Valentinianus Senior ſubmouerat, de his noluit legem ferre: ſed ſatius eſſe putauit, vt Synodi decreto ſtatuerentur. Protulit hæc capita Marcianus, quæ relecta publicè à Beroniciano, in canones Concilij iiſdem verbis relata ſunt, Act. VI. *Diuiniſſimus & piiſſimus Dominus noſter ad ſanctam Synodum dixit: Quædam Capitula ſunt, quæ ad honorem veſtræ reuerentiæ vobis ſeruauimus; decorum eſſe judicantes, à vobis hæc regulariter potiùs formari per Synodum, quàm noſtra lege ſanciri.* Hinc eſt quòd de ritibus, cerimoniis, Sacramentis, Cleri functione, conditionibus, Cenſura & Diſciplina Canones à Concilijs, & Decreta à Pontificibus Romanis, tanquam de materia ſibi ſubjecta frequentiſſimè edantur; & vix vlla proferri poſſit conſtitutio veterum Principum, quæ hac de re lata fuerit ex mero poteſtatis ſecularis imperio.

Secutas quidem hac in parte leges publicas videmus, ſed non anteceſſiſſe, juxta mentem Iuſtiniani qui Nouella LXXXIII. ait ipſas Leges poſt Canones, & ad illos fouendos edi. Quod diſcrimen ſi accuratè expendiſſent Neoterici quidam, non adeo ſe abſurdis opinionibus impliduiſſent, quibus auctoritatem Principum vltra limites à Deo præſcriptos porrigunt. Sanè etſi leges Eccleſiaſticis & ſpiritualibus rebus indicere, non contineatur intra fines regiæ poteſtatis; Attamen Canonicas Conſtitutiones ſuis etiam legibus tueri ex officio Principes tenentur, vt docet Auguſtinus ep. 50. 164. 166. & alibi. Vnde Sixtus in epiſtola ad Ioannem Antiochenum ait eleganter, cœleſtem Regem fœderatos habere Reges terrarum. Leo I. epiſt. 81. ad Leonem Imperatorem in eam ſententiam: *Debes incunctanter aduertere*, inquit, *Regiam poteſtatem tibi non ſolùm ad mundi regimen, ſed etiam maximè ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam, vt auſus nefarios comprimendo, & quæ bene ſunt ſtatuta defendas, & veram pacem iis quæ ſunt turbata reſtituas.* Alibi idem Pontifex profitetur, nempe epiſt. 33. *Res humanas aliter tutas eſſe non poſſe, niſi quæ ad diuinam confeſſionem pertinent, & Regia & Sacerdotalis defendat auctoritas.* Hinc factum, vt ſingula quæque Concilia Oecumenica decretis Imperatorijs confirmata ſint, ad tuendam Canonum executionem publicam; & compeſcendos auctoritate Principis, quando opus erit, eos qui rebus ſemel decisis ſe contumaces exhibuerint.

Sed quo propoſito leges illæ de confirmandis Conciliorum decretis ab Imperatoribus ferrentur, Facundus Hermianenſis in Africa Epiſcopus accuratè expreſſit. Florebat ſub Iuſtiniano, à quo Trium Capitulorum cauſam diſcuti ægerrimè ferebat; idcóque multis verbis Principum audaciam exagitat, qui Canonicas quæſtiones ad ſuum judicium reuocare tentant; eóſque ad exemplum Marciani Principis prouocat, de quo hæc ſunt ejus verba Lib. XII. cap. III. *Sciens igitur ille modeſtiſſimus Princeps*

Oziæ Regi non impune ceſſiſſe, quia ſacrificare præſumpſit, quod licitum eſt ſingulo cuique etiam ſecundi ordinis Sacerdoti; multò magis impune cedere non poſſe cognouit, vel quæ jam de Fide Christiana rite fuerant conſtituta diſcutere, quod nullatenus licet: vel nouos conſtituere Canones; quod nonniſi multis, & in vnum congregatis primi ordinis Sacerdotibus licet. Ob hoc itaque vir temperans, & ſuo contentus officio, Eccleſiaſticorum Canonum Executor eſſe voluit, non Conditor, non Exactor. Hic eſt certus limes, quem Regiæ auctoritati in his negotijs præfigere oportet; ne inconſultò trahamur ad eam adulationem, quâ Principibus ſuis totius Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſummam Græci deferebant, vt patet ex verbis Demetrij Bulgariæ Archiepiſcopi ad Cabaſilam: *Imperator*, inquit, *vt communis Eccleſiarum Epiſtimonarcha existens, & dictus, Synodalibus præeſt decretis, & robur tribuit, Eccleſiaſticos ordines componit, & legem dat vitæ, politiæque eorum, qui altari ſeruiunt; hoc ampliùs, & judicijs Epiſcoporum, & Clericorum, & vacantium Eccleſiarum Electionibus.* Quæ verba petita ex Libro v. Iuris Græco-Romani ideo retuli, vt pateat quantum infima illa ætate abeſſet Græculorum ſeruitus à conſtantia veterum. Quamuis, vt verum fatear, non omnes ea tempeſtate Orientis Epiſcopi in Libertatis Eccleſiaſticæ perniciem conſpirarent. Extat enim in Regis Chriſtianiſſimi Bibliotheca manuſcriptus Liber temporibus Palæologorum publicatus, quo prouinciarum aliquot Epiſcopi grauiter expoſtulant de retractato ab Imperatore judicio Synodali, quo Patriarcha Conſtantinopolitanus, quia erat *triſepiſcopos*, quod vitium olim objectum Gregorio Nazianzeno, dignitate ſua dejectus fuerat. Conſtanter aiunt *Epiſtimonarchiæ* poteſtatem ad quæſtiones Canonicas dirimendas non porrigi, permiſſumque Principibus Canonum præſidium, non autem dominium. Vnde Pragmatici quoque noſtri id colligent, fruſtra ab ijs ambitioſa Demetrij verba in teſtimonium adduci, cùm à Græcis quoque deſtitutam videant extraordinariæ illius auctoritatis propugnationem. Retuliſſem Græcis verbis elegantiſſimum illud teſtimonium, quemadmodum & ceteros quos protuli locos, niſi carerent Græcis characteribus ciuitatis iſtius Typographi.

Tuitio autem illa, quam Principes Canonibus impertiuntur, *vt tutores & vindices vetuſtatis*, quemadmodum loquitur Iuſtinianus alicubi, Canonum ſententiam aliquo pacto egredi non debet. Alioqui irritum eſt & inane, quodcunque Principis Edictum aduerſùs Canones in rebus Eccleſiaſticis latum. Hæc eſt libera illa vox Synodi Chalcedonenſis, in quam Patres à Iudicibus interpellati ſimul omnes eruperunt, *Contra regulas Pragmaticum nihil valebit, Regulæ Patrum teneant.* Quod Synodi decretum Marcianus Edicto ſuo firmauit anno 454. in l. priuilegia C. de ſacroſ. Eccl. *Omnes pragmaticas ſanctiones, quæ contra Canones Eccleſiaſticos interuentu gratiæ & ambitionis elicitæ ſunt, robore ſuo & firmitate vacuatas ceſſare præcipimus.* Ita vt ſententia iſta in dubium adduci non poſſit, in quam Principum æquè ac Synodorum vota conſpirant. Nempe ſoli Eccleſiaſticæ juriſdictioni ſubditas eſſe tum Fidei, tum Diſciplinæ Eccleſiaſticæ controuerſias: ad Principum officium id vnum pertinere, vt legibus ſuis Canonum & decretorum Pontificiorum executionem tuean-

Act. iv Concilij Chalcedon.

tur, & foueant, ea conditione, vt ſi quid aduerſum Canonibus & Decretis conſtituerint, nullum ſortiatur effectum.

Harum regularum adeo conſtans eſt atque certa definitio, vt Regij Conſiſtorij in Gallia proceres, Pragmaticorum cauillationibus ſe circumſcribi non patiantur: atque adeo, ſi quando à Regijs Magiſtratibus aliquid à Conſtitutionibus Eccleſiaſticis alienum tentatum fuerit, cura & ſollicitudine viri Superilluſtris PETRI SEGVIERII FRANCIÆ CANCELLARII pro ſua erga Eccleſiam & Regem fide, próque ea, qua pollet, diuina ingenij vi & ſolertia, eruditionis præſtantia, atque rerum vſu, Regij Conſiſtorij decreto in integrum reſtituatur. Sanè diſſimulandum non eſt in varijs cauſſarum figuris cognitionem aduerſus Clericos, à Regijs Magiſtratibus ſuſcipi, lites de poſſeſſione Beneficiorum & jurium Eccleſiaſticorum motas ab iiſdem dirimi, & alia quædam nonnulla in foro diſceptari, quæ jure communi ad juriſdictionem Eccleſiaſticam pertinent. Sed eam poteſtatem vſurpant, tum ex priuilegio atque ex indulgentia Sedis Apoſtolicæ, tum ex pactis eum eadem Sede initis; quam alioqui, quatenus Decretis & Canonibus eſſet contraria, ſine dubio abijcerent.

Sed iſtam nobilem controuerſiam, ceteráſque hujus generis, in quibus inſpiciendis me verſari oportet, diligentiùs & cum otio tractabo, quando per Regiam Majeſtatem licebit ſoluto à ſeuerioribus ordinandæ Cataloniæ curis, quibus ex ejus mandatis adſtringor, ab hac prouincia diſcedere. Interim à priſtino colendæ Romanæ Eccleſiæ ſtudio non deſtiti, publicata elegante illa Vigilij Summi Pontificis epiſtola Decretali hactenus inedita, imò verò etiam incognita, pro confirmatione Quintæ Synodi, de qua tantopere Eruditi laborabant. Eam verò Epiſtolam non ſolùm ex arcanis Bibliothecæ Regiæ penetralibus erutam in lucem edidi; ſed Diſſertatione quoque ſatis accurata, & illius epiſtolæ fidem ex vetuſtiſſimo codice Græco deſcriptæ, & Vigilij inſtitutum in perplexa Trium Capitulorum diſputatione aſſerui: incautámque Eminentiſſimi Cardinalis Baronij narrationem, quæ Romanæ Eccleſiæ poteſtatem peſſumdabat, ex genuino Actorum Quintæ Synodi ſenſu diſpunxi; gratiam à pijs tanti viri manibus conſecuturus, ob pietatem, ejus exemplo, à me omnium fidelium matri hac in parte ſtudioſè exhibitam. Sanè explicari non poteſt, quantum hujus Epiſtolæ publicatio profuerit, ad firmandam Apoſtolicæ Sedis auctoritatem erga Concilia Generalia, quæ apud Gallicanos Academiarum Magiſtros, majorum ſuorum Decretis inhærentes, valde nutabat.

Acceſſit altera quoque à me confecta lucubratio, *De Primatu Lugdunenſi, & ceteris Eccleſiæ Primatibus*: in qua nouis ex mera antiquitate petitis obſeruationibus, paſſim Romani Pontificis dignitas amplificatur: ejúſque in Metropolitanos per Occidentem, & Orientem, explicatis Concilij Chalcedonenſis canonibus nondum, vt puto, intellectis, antiquiſſima primi judicij cognitio demonſtratur. Vt autem perpetuum eſſet meæ erga Sedem Apoſtolicam obſeruantiæ monumentum, duas illas quas retuli Diſſertationes in elegantiſſimum Conciliorum corpus,

pus, quod è Typographia Regia Pariſijs nuper prodijt in lucem, excudi curaui; adornatis quoque ſpecialibus ſingularum Exercitationum editionibus, vt earum lectio antiquitatis Eccleſiaſticæ ſtudioſis faciliùs pateret; neminémque lateret, omnia mea Conſilia ad reuerentiam Parenti & Magiſtræ omnium Romanæ Eccleſiæ exhibendam deſtinari: cujus cognitioni, ſupremóque judicio, vt dixi, atque Innocentij X. Beatitudini, qui hodie Diuini numinis auſpicijs Eccleſiæ vnitatem regit, quaſcunque publicaui lucubrationes deuotiſſimè ſubmitto.

Barcinone xix. Martij M. DC. XLVI.

L

SCHEDVLA
ILLVSTRISSIMI VIRI,
PORRECTA ROMANIS,

Edita Barcinone Anno M. DC. XLVI.

PETRVS DE MARCA ordinarius in ſacro Regis Chriſtianiſſimi Conſiſtorio Conſiliarius, in ſupremo Nauarræ Parlamento Præſes, ad Epiſcopatum Conſoranenſem Nominatus fuit à Rege immortalis memoriæ Ludouico XIII. die XXVIII. Decembris M. DC. XLII.

Superiori *tunc* anno publicauerat Librum *De Concordia Sacerdotij & Imperij*: de quo controuerſia mota fuit Romæ, ac ſi Libertati Eccleſiaſticæ in quibuſdam capitibus aduerſaretur.

Poſt Nominationem ſuam, Eminentiſſimi Cardinalis Barberini auctoritatem interpellauit, vt ejus ope ſibi Epiſcopatus à Summo Pontifice conferretur. In quo operam ſuam Eminentiſſimus Cardinalis ſpopondit, dummodo ratione aliqua, offenſæ quorundam ex Libri illius editione contractæ Marca ſatisfaceret. Reſcripſit ille juxta Eminentiæ ſuæ ſententiam. Interim Epiſcopus Marinoneus, vir in Curia Romana magni nominis, ad diſcutiendum Librum delegatus, retulit ſcripto, nihil in eo contineri quod eſſet nota inurendum, imò verò lucubrationi illi Epiſcopatum deberi.

Hac relatione facta, poſtulauit Eminentiſſimus Cardinalis à P. de Marca vt ſententiam ſuam de cura Principum in rebus Eccleſiaſticis liquidò promeret, eóſque legibus Eccleſiæ ſubdi, non præeſſe, in ijs rebus, doceret. Quod ille abundè impleuerat. Sed fato intercepti felicis memoriæ Vrbani VIII. obitus, negotij iſtius lineam interrupit.

INNOCENTIO X. In Pontificatum euecto, Eminentiſſimus Cardinalis Bichi de Nominatione illa egit in Sacro Conſiſtorio, die X. Decembris M. DC. XLIV. Sed ſuggerente Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Aſſeſſore S. Officij, querelam factam aduerſùs Librum *De Concordia*, ſua Sanctitas, Libri diſcuſſionem commiſit Eminentiſſimis Cardinalibus Spadæ, Barberino, Pancirolo, & Rapaciolo. Relatio negotij Cardinali Barberino mandata: qui illo penè momento, quo de Libro acturus erat in Congregatione Cardinalium delegatorum, in Galliam ſe contulit.

Enimuero quoniam Libri noua Diſcuſſio negotium iſtud protractura

erat in diuturnum tempus, vt omnem ſcrupulum amoueret ab animis Iudicum delegatorum, *Libellum* Barcinone Marca publicauit, quo Editionis ſuæ conſilium explicat, quod in colenda & augenda Eccleſiæ Romanæ dignitate præcipuè verſatur: deinde Opus integrum ejuſdem Eccleſiæ & Innocentij X. Summi Pontificis cenſuræ ſubmittit: Et Principes cuſtodes Canonum eſſe docet, non autem auctores. Quidquid verò præter Canonum & Decretalium mentem in Gallia circa res Eccleſiaſticas agitur, id fieri ex Priuilegijs Apoſtolicis, non autem merò jure Regio, vt quidam autumabant Marcæ perſuaſum eſſe. Hunc Libellum eo propoſito typis mandari curauit, vt publica eſſet doctrinæ quam in hac parte ſequitur profeſſio; ita vt ſi quem Diſſertationum ejus editio læſerat, hujus Libelli editione curaretur.

Iis qui apertas hæreſes ſcriptis ſuis inſpergunt venia datur, dummodo ſe Summi Pontificis cenſuræ ſubmittant. Imò verò & hæreticis poſt publicam ſacrilegæ impietatis profeſſionem reſipiſcentibus, indultos in Gallia Epiſcopatus fuiſſe notiſſimum eſt. Quid ergo eſt quod non expectare debeat P. de Marca à Summi Pontificis clementia, cùm non ſolùm Romanæ Eccleſiæ auctoritatem Libro illo priore amplificauerit, ſed etiam *Libello* nupero Reges à Rebus Eccleſiaſticis regendis diſertè arcuerit: Et in omnem euentum, quidquid peccauit in Libri editione, cenſuræ Pontificis Maximi ſubjiciat.

Nihil ampliùs ex jure Decretalium ab hæreticis redeuntibus ad Fidem Catholicam exigitur, quàm vt ſuæ perſeuerantiæ fidejuſſores præſtent. Quam juris ſeueritatem implet in hac cauſſa. Profert enim Atteſtationes quatuor Archiepiſcoporum, & octo Epiſcoporum Eccleſiæ Gallicanæ: qui conſtantiæ & pietatis ejus erga Eccleſiam, illiúſque juriſdictionem, ſe ſponſores Marcæ perhibent: aiúntque habendam eſſe rationem ejus temporis quo Librum edidit, quia tunc Præſidis munere fungebatur: atque addunt, nullum à ſuæ profeſſionis hominibus editum fuiſſe Tractatum, qui tantopere Eccleſiæ juribus fauerit.

Quod reliquum eſt, expectat vt Eminentiſſimi Cardinales delegati, tandem aliquando cognitionem ea de re inſtituant: Eccleſiæ vacanti, & Viri Clariſſimi famæ proſpiciant; imò verò & Eccleſiæ dignitati, vtpote quæ cum illius fama aliquo pacto conjuncta ſit: præſertim cùm de ea, quemadmodum & de vita ipſa, aliquoties periclitatus fuerit, cùm aduerſus ſectarios de Fide diſceptaret; & Edicti Regij in Benearno pro Catholicæ religionis tuitione lati executionem, juxta munus ſibi à Rege impoſitum, olim vrgeret.

IN LIBRVM DE CONCORDIA SACERDOTII ET IMPERII,

AB ILLVSTRISSIMO

SAPIENTISSIMOQVE VIRO DOMINO

PETRO DE MARCA,

ORDINARIO SACRI CONSISTORII CONSILIARIO,

ET TOLOSANO RELIGIOSISSIMO ARCHIEPISCOPO

ELABORATVM, AVCTVMQVE.

LEONARDVS PHILARAS ATHENIENSIS.

Τρισσαῖς Θεαῖς τὸ πόρος νεῖκος κατὰ γαῖαν ἐφῆπτο,
Λυγρὸν τις ποτ' ἔχοι κάλλος ἀρειότερον.
Αρτι δὲ κοιρανίη καὶ ὀλύμπιον ἱεράτευμα
Νείκεον ἀμφιβίλω καὶ κράτος αὐτόνομον
Αἶψα αἴδριν ἕλοντο κριτὴν Πάριν· αἴδε σε Πέτρε
Θεολογίης νομικῆς ἴδμονα καὶ σοφίης.

QVÆ SIC LATINÈ VERSA SVNT ANNO M. DC. LIII.

TRES olim in terris egit diſcordia Diuas,
Cui magis ex illis forma venuſta foret.
Regia nunc, ſacráque è cælis delapſa poteſtas,
Certant, jura duûm quæ potiora ſient.
Iudicium ignaro Paridi indulſere priores.
Aſt hæ, PETRE, Tibi, Theulogia & Sophia
Ac Iuris gnaro. Tu verò lege magiſtra,
Pontificum ac Regum bella quieta facis.

DE CONCORDIA

DE CONCORDIA SACERDOTII ET IMPERII SEV DE LIBERTATIBVS ECCLESIÆ GALLICANÆ

Diſſertationum Liber primus.

CAPVT PRIMVM.

Synopſis.

I. Ex Editione Voluminum, De Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ, *calumnia ſchiſmatis impacta eſt Gallis famoſo quodam libello, & Libertates contumelia affectæ. Inde nata occaſio harum Diſſertationum.*

II. Refellitur calumnia ex iis quæ geſta ſunt poſt eorum voluminum editionem: quæ damnata ſacri Conſiſtorij decreto, & Epiſcoporum ſententia; Libertatibus illæſis.

III. Qui Libertates illas religioſè expendit, viam ſchiſmatibus præcludit, non recludit. Frequentiores contentiones ob inuaſam juriſdictionem; unde bella, & ſchiſmata.

IV. Schiſma Græcorum originem trahit ex vſurpatione Diœceſeon. Leo Iſaurus ob imagines damnatas excommunicatus, Illyrici diœceſim à Romana Eccleſia auulſam Conſtantinopolitanæ tribuit.

V. Hadrianus hanc fruſtra repetit in vij. Synodo. Minatur excommunicationem. Nicolaus petitione excidit, & à Bulgarica diœceſi depulſus eſt.

VI. Ignatius pulſo Photio reſtitutus ope Hadriani II. Bulgariam ſibi addici curauit in octaua Synodo. Hadrianus minas excommunicationis intentat. Photius poſt obitum Ignatij recepta ſede, Ioannis VIII. conſenſum extorſit, ea lege vt Bulgaria reſtitueretur. Ioannis ſpe artibus Græcorum eluſa, Photius eſt anathemati antiquo redditus. Inde ſchiſma, quod auctum eſt per controuerſias dogmatum.

VII. Diſſidium Gregorij VII. & Henrici, ob jura Inueſtiturarum, & Libertatem Eccleſiæ.

VIII. Ex eadem Libertate leſa, fluxit ſchiſma Friderici I. Hadriani, & Alexandri.

IX. Et Diſſenſio Friderici II. Gregoriique Noni. Schiſma quoque Ludouici Bauari.

X. Galli pacem cum Eccleſia, & jura ſua retinuerunt: à Diſſidio quandoque non alieni, ſi juribus ſuis minuti fuiſſent, ex Iuone.

XI. Bonifacij, & Philippi diſſidium ob juriſdictionem.

XII. Laudandi, qui laborant in conſtituendis vtriuſque poteſtatis finibus, ex mutua poſſeſſione.

PRODIIT nuper è tenebris inauſpicatus libellus, quo famam ſibi comparare ſceleſtiſſimè conatur inſanus ſcriptor; id præcipuè curans, vt Regni Gallici dignitate verbis atrocibus violatâ, hanc etiam nefandi ſchiſmatis labem inurat Eccleſiæ Gallicanæ, tanquam in eo ſit, vt propediem, erumpente diſſidio, nouus Patriarcha, velut caput inſititium jam lacero corpori & detruncato imponatur. Hujus facinoris calumniam vir Clariſſimus, & nominis æquè ac eruditionis celebritate conſpicuus Iſaacius Habertus elegantiſſima & fortiſſima oratione diſpulit. Enimuero quia perfidus ille artifex imaginarij ſchiſmatis, inter cetera deploratæ Cauſſæ argumenta, malè conceptam opinionem veluti tibicine quodam fulcire videtur, Editione duorum Voluminum, quæ ſub Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ Titulo proſtant; eóque nomine in inuidiam omnes Regni ordines trahere nititur, ac ſi eo propoſito publicatum eſſet illud opus, vt Sacro-ſanctæ Sedis Apoſtolicæ auctoritas veluti ludibrio quodam traduceretur, Epiſcoporum jura profligarentur, & his artibus omnium animi ad meditatum diſſidium prouocarentur; Neceſſe eſt, vt in iſto etiam capite calumnia illa ſtudioſè proteratur; quò & Calumniatoris ſupinitas in affingendo crimine pateat, & Libertas Eccleſiæ Gallicanæ aſſeratur, quæ veluti per inſidias hoc dicendi genere contra fas omne impudentiſſimè petitur. Cùm autem Sacra quoque Imperij Gallici jura, & fori quotidianam trituram hæc quæſtio complectatur, in eam ſagaci cura incumbendum eſt; & deinde ſollicitè perſpiciendum, an Volumina illa debitam Sedi Apoſtolicæ pietatem lædant; an verò operis illius à viro pacis & tranquillitatis publicæ ſtudioſiſſimo compoſiti ſuggillatio, Impoſtoris illius Pſeudo-Galli audaciæ ſit adſcribenda. Tantum onus ſicut vltro ſuſcipere temerarium foret, ita impoſitum detrectare religioſum, ei potiſſimùm, cujus omnis in obſequio virtus ſita eſt: Maximè verò cùm ea ſit Eccleſiæ Gallicanæ cauſſa quæ nullis adjumentis egeat, & rationibus probè ſubductis paria ſemper cum æquitate faciat. Fiducia igitur juris atque Imperio fretus, Prouinciam mihi demandatam ſuſcipio; ſperans neque me apud æquos bonóſque gratiam deſideraturum, neque cauſſæ, tenuitatem ingenij mei obfuturam.

Iſa. Habertus Eccleſiæ Pariſ. theologus, nunc Epiſcopus Vabrenſis in Ruthenis.

II. Poterat ſanè hoc argumento Hariolus noſter ſuperſedere, niſi eum animi ægri impotentia in calumnias præcipitem daret. Nullum namque ab horum Voluminum editione diſcrimen in Eccleſiam deriuari poterat; cùm & auctoritate publica deſtituerentur; & Nuntij Pontificij querelis hac de re apud Regem delatis optimè cautum eſſet. Titulus ille Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ Pontificis Apocriſiarium omnia etiam tuta timentem commouit, ſuſpicantem ſcilicet, aliqua noua dogmata in detrimentum Apoſtolicæ Sedis his libris procudi. Auxit metum importunè aliquibus locis ingeſta Tomo primo aliquot impiarum ſententiarum mentio; Nempe, *Nihil juris in Gallicanas Eccleſias Romano Pontifici ſex primis ſeculis competiuiſſe; Clodouei temporibus Regem ſummum in terris, & primum à Chriſto Caput Eccleſiæ Gallicanæ fuiſſe, non autem Papam. Non licere Papæ extra Diœceſim ſuam excommunicationes ferre*; & ejus generis alia. Eximia illa quæ in Gallia ſemper viguit ad ſummum Pontificem colendum propenſio, & impenſa Eminentiſſimi Cardinalis Ducis Richelij cura ad retinendam Regni, & Eccleſiæ pacem, Sanctioris Conſiſtorij Decretum ſtatim prouocauit, quo Librorum iſtorum commercio eſt interdictum. Quod non ita interpretari oportet, ac ſi Libertates Eccleſiæ Gallicanæ Regis Decreto profligatæ eſſent. Tot enim illi tantíque labores, quos ad ſocios juuandos, ad fines Regni tuendos proferendóſque Rex Chriſtianiſſimus impendit, id ſuſpicari neminem patiuntur, vt pro Deſertore eorum jurium habeatur, quæ ab inuictiſſimis Regibus Clodouæo, & Carolo Magno, & à ſanctiſſimo & immortalis memoriæ Rege Ludouico IX. ſub Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ nomine, Coronæ Regiæ aſſerta ſunt. Eo conſilio tantùm interdictio decreta eſt, vt omnibus conſtaret juſtis Nuntij petitionibus locum eſſe; & alienas à Gallorum ſententia & moribus opiniones apud nos

non ſoneri. Ejuſdem Eminentiſſimi Cardinalis operâ cogitur Epiſcoporum qui erant in Comitatu, cœtus ſatis freqnens; qui profanas vocum nouitates exoſi, diris totum opus extemplo deuouerunt; non ſcrupuloſâ inquiſitione ſolertiam, ſed celeritate ſtudium ſuum probare ſatagentes. Quod tamen per temporis anguſtias non licebat, in grauiſſimos aliquot Theologos diſcutiendi operis laborem refuderunt; qui mandatâ poteſtate, & quaſi vicariâ, diſtringendarum impiarum ſententiarum, & publicè, ſi quæ inter legendum inciderent, proſcribendarum munere defungerentur. Ex ordine rei geſtæ ſatis ſe prodit impacta calumnia, ita vt legis Remmiæ reum pœnæ ſubducere nullo Rhetorum colore fas ſit. Scilicet ex eorum Voluminum editione ſchiſma timendum erat, quorum corpus auctoritate publica proſcriptum eſt, eo ſolùm prætextu, vt dixi, quòd cruda quædam & minùs decocta verba quibuſdam ſcriptoribus ab hinc quinquaginta annis exciderant; cùm labentibus patriæ rebus, & regno in partes ſciſſo, Principis caput colore pietatis quæſito petebatur.

III. Sed nolo in ea hærere reſponſione, quæ argumenti imbecillitatem prodit, & mentem auerſam impoſtoris. Majus aliquid moliendum eſt; docendum nempe, Editione illorum Voluminum, quibus Libertates Eccleſiæ Gallicanæ continentur, ſchiſmatibus viam Præcludi, non Recludi. Abſit autem vt Sacri Conſilij Decretum imminuere velim, aut Epiſcoporum ſententiam infringere; qui juſtis ſuffragiis pietatem aduersùs profanas aliquot voces vlti ſunt. Hoc vnum dumtaxat aſſero, eum qui religioſo & ſincero animo expendendarum Eccleſiæ Gallicanæ Libertatum partes in ſe recipit, rectam inire viam quam perſequi oporteat ad auertendam Eccleſiæ & Regni diſſenſionem. Atque adeo ſi intra hoſce fines coërceri poſſit editio Syntagmatis illius politici; Conſilium Editoris ita interpretari par erit, vt procuratum ab eo fuiſſe dicamus duarum poteſtatum Conſortium, potiùs quàm earum diſſidium ab homine priuato tentatum. Quotidie in iis negotiis verſamur, quæ in confinio Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, & Regiæ poſita ſunt: Nihil frequentius apud ſumma Curiarum tribunalia quæ vice ſacra judicant, iis litibus, quæ fori præſcriptionibus continentur. Itaque non malè merentur de re publica, qui ſacrorum finium regundorum arcanam diſciplinam in lucem emittunt; vt neminem lateat, quæ ratio iis tenenda ſit, quibus propoſitum eſt offenſiones ob confuſos juriſdictionum fines plerumque accenſas præcauere. Non aliunde enim vberior contentionum ſeges & prouentus, in ſocietatem humani generis redundare ſolet: quæ in apertum aliquando bellum apud Reges erumpunt; & ſchiſmaticam diuiſionem velut aliquod bellum ſacrum (in quo de finibus diſceptabatur olim) in Eccleſiam important.

Greg. Nazian. Orat. ad 150. Patres [illegible] Bellum ſacrum de finibus apud Plutarchum & alios.

IV. Lugendum illud ſchiſma, & omnibus ſeculis deplorandum, quod florentiſſimas Orientis Eccleſias à Capite ſuo auulſit, non in aliã cauſam conjiciendum eſt, quàm in contentionem quæ ob Diœceſes malo more vſurpatas exarſit. Non enim in eam hæreſim, quæ de Proceſſione Sancti Spiritus dimicantes Eccleſias poſtea colliſit, referenda eſt hujus Diſſidij cauſa; ſed in eam, de qua dixi, Diœceſeon vſurpationem; vnde nata eſt Græculis occaſio de ſummis Chriſtianæ religionis capitibus, & certis quibuſdam Diſciplinæ articulis litis mouendæ aduersùs Romanam Eccleſiam, vt ſeceſſionem ſuam neceſſariam omnibus comprobarent. Rem certam narrabo, etſi fortaſſe non omnibus obuiam, qui mediæ ætatis ſcriptores terunt. Leo Iſaurus per omnes Imperij Conſtantinopolitani prouincias vſum Imaginum in templis Edicto abrogauit, & confringi juſſit. Gregorius II. & III. coactis Romæ Conciliis tantum nefas damnarunt, & contumaces anathemate defixerunt. Hinc qui Rauennæ, & in ceteris Italiæ Prouinciis excubabat exercitus, conjunctis populorum ſtudiis in rebellionem adeo præfractè erupit, vt de nouo Imperatore conſtituendo cogitaret; niſi Gregorius Pontifex ſummâ auctoritate interceſſiſſet; in eo ſiſtendum ratus, vt Communione Eccleſiæ, non Imperij dignitate, Leoni eſſet interdictum. Quoniam tamen à Pontifice non ſanè nominatim, ſed per conſequentiam quandam Abſtentus erat Eccleſiæ communione, atque inde rebellionis occaſio erat profecta, dolorem ſuum ita vltus eſt, vt ſupra Patrimoniorum, & latifundiorum capionem, quæ in Sicilia & Calabria ſi-

Anaſtaſius in vita Gregorij.

ta erant; earum omnium Prouinciarum quę à Sicilia vſque ad Thraciam, per Illyricum, Epirum, Achaïam, & Macedoniam porrigebantur, adminiſtrationem ab Eccleſia Romana auelleret, & Conſtantinopolitanæ tribueret.

V. Poſt quinquaginta exinde annos occaſione ſeptimæ Synodi Nicænæ captata, quò Legatos ſuos miſit Hadrianus I. vt Eccleſiæ laboranti in Oriente, & ob Imagines confractas diſciſſæ opitularetur, reſtitutionem Diœceſeos abſciſſæ tanto juſtiùs petiuit, quòd Eccleſia Romana per ſummum ſcelus hanc vim paſſa erat ab ea hæreſi, quæ tum in Synodo proſcribebatur. Sed nihil promouit Legatorum conatus, vt hac de re grauiter apud Carolum Magnum Francorum Regem conqueritur Hadrianus; adeo vt animo fixum ſibi eſſe profiteatur Græcos illos tot monitionibus rebelles, & alienæ Diœceſeos peruaſores pertinaciſſimos, niſi quantocyus eam Eccleſiæ Romanæ reſtituant, inter Hæreticos cenſere. *De Diœceſi*, inquit ille, *S. noſtræ Romanæ Eccleſiæ tam Archiepiſcoporum quàm Epiſcoporum, ſeu de Patrimoniis, iterum increpantes commonemus, vt ſi Noluerit ea ſanctæ noſtræ Romanæ Eccleſiæ reſtituere, hæreticum eum pro huiuſmodi erroris perſeuerantia eſſe decernemus.* Primo fortaſſe omnium in mentem venit Hadriano, vt quæ à Canonibus Excommunicatione tantùm plectitur alienorum Bonorum injuſta detentio, in hæreſeos cenſum veniret, ob deſtinatum & defixum in errore illo propoſitum. Quæ Anathematis comminatio effectum tandem ſortita eſt, poſtquàm Romanorum patientiam moroſæ Conſtantinopolitanorum ludificationes exhauſerunt. Etenim cùm à Nicolao I. Michaël Imperator Legatos impetraſſet in eum finem, vt vnà cum Synodo in Oriente cogenda, Ignatij Patriarchæ exauctorationem, & adulterinam Photij, id eſt Conſtantinopolitanæ ſedis incubationem conſenſu ſuo firmarent; Nicolaus non inſuper habuit ſedis ſuæ jura; quin potius prouinciarum Illyrici, Macedoniæ, Theſſaliæ, Achaiæ, Epiri, & Siciliæ petitionem renouauit. Verùm nulla tam honeſtæ expoſtulationis habita ratione, à Bulgaria, (quæ erat Illyrici non contemnenda portio, & recens ad Fidem conuerſo Rege Michaële ad Romanæ Eccleſiæ diſpoſitionem acceſſerat) per vim à Conſtantinopolitanis fuit deturbatus.

In Apologetico ad Carolum pro imaginibus, ſub finem: *Dudum quippe quando vos pro ſacris Imaginibus erectione adhortati ſumus, ſimili modo & de Diœceſi tam Archiepiſcoporũ quàm & Epiſcoporum ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ commonentes quaſiuimus reſtituere: quæ tunc cum patrimoniis noſtris abſtulerunt, quando ſacras Imagines depoſuerunt, & nec reſponſũ quodlibet exinde dederunt.*

Nicolaus I. ep. 2.

VI. Succeſſit huic injuriæ Ignatij vitium, qui licèt Romanæ ſedis beneficio & auctoritate in VIII. Synodo, detruſo Photio, Eccleſiam ſuam receperit; tamen à Legatis Hadriani II. rogatus vt vicem Eccleſiæ Romanæ rependeret reſtitutâ Bulgariâ, (ceteras enim prouincias Pagani & Saraceni miſerè lacerabant) adeo ſe alienum præſtitit, vt ſubornatis Vicariis trium ſedium Patriarchalium Alexandriæ, Antiochiæ, & Hieroſolymorum, eam Diœceſim ſibi ab iis addici curauerit; reclamantibus licèt Romanæ ſedis Legatis, qui de hac re ſecum agi non poſſe, vt pote mandato deſtitutis, contendebant, & per ſummam injuriam antiquiſſima Eccleſiæ Romanæ jura, & recentem poſſeſſionem conuelli. Qui motus animi fuerit Hadriano II. ipſe oſtendit epiſtola ad Baſiliũ Macedonem Imperatorem, qua Ignatio Abſtentionem minatur, niſi à Bulgaria diſceſſerit. Ignatij obitus Orientis ſtatum immutauit. Photius anathemate toties ictus, & ab VIII. Synodo totius orbis ſuffragiis diſcinctus, Conſtantinopolitanam ſedem per gratiam Principis repetit, accedente Sacerdotum conſenſu. Interpellatur Ioannes VIII. vt Decreto ſuo omnium vntis pro pace illius Eccleſiæ ſuffragetur. Annuit ille, non reſciſſis quidem tot judiciis à Nicolao, & ab VIII. Synodo aduerſùs Photium redditis, ſed earum damnationum indulgentiâ conceſsâ; ea tamen lege vt Bulgariam Eccleſia Romana reciperet, alioqui Photium Excommunicationis pœna conſtringeret. Photius conditionem adjectam adeo non impleuit, vt in ea Synodo quæ ad ejus reſtitutionem ſanciendam coacta eſt Conſtantinopoli, conſidentibus Apoſtolicæ ſedis Legatis, Bulgaricæ Diœceſeos quæſtio, quaſi de finibus Imperij ageretur, ad Imperatorem ſit remiſſa; & inſuper ſancitus Canon, ne Abſtenti à Photio in Communionem ſuſciperentur à Romano Pontifice. Baſilius Imperator Græca fraude Ioanni os ſublinere ſe poſſe putauit, & ſuo officio defungi, ſi literis ſuis teſtaretur per ſe liberum eſſe Pontifici vt Bulgariam retineret. Interim tamen nec reuocati ſunt Epiſcopi, quos ſedes Conſtantinopolitana iis prouinciis præfecerat; & ſummiſſus eſt Michaël Rex

Anaſtaſ. in vita Hadr. II. & in Præfat. Syn. VIII.

Hadrianus II. in ep. ad Baſilium, quæ extat ſub finem Concilij 8. editionis Anaſt. *Fauore veſtro frater & coepiſcopus noſter Ignatius in Bulgarorum regione conſecrare præſumpſit antiſtitem*; Infra: *Saltem nunc jam dictum præſulem ab illis regionum diſpoſitione ſalubribus monitis quæſumus coercete. alioqui nec ipſe canonicam fugiet vltionem: & qui præſulatus, vel alterius Officij ſibi nomen illic vſurpant, cum excommunicatione, quâ jam tenentur aſtricti, etiam proprij gradus jactura carebunt.*

Ioannes VIII. epiſt. 199. 200. & 201.

Act. 1. & 4. Conciliabuli ſub Photio habiti, apud Baron. an. 880. Ioannes epiſt. 250. ad Baſil.

Ioannes epiſt. 297 ad Michaëlem, & in Appendice Ep.

Bulgarorum, qui eorum Miniſterio Eccleſias ſuas procurandas Ioanni conteſtaretur; adeo vt & voti reatum, & ſchiſmatis crimen Michaëli Pontifex exprobrandum duxerit. Itaque & Bulgaricæ Diœceſeos reſtitutio denegata, & ſuæ Communionis impertiendæ abſtentis à Photio arbitrium præciſum, adeo Ioannem commouit, vt Photium anathemate feriret, quemadmodum docet Formoſi Pontificis epiſtola ad Stylianum. Ex eo tempore interrupta ſunt communionis conſortia; & Leo Imperator, Baſilij filius, velut opimis quibuſdam ſpoliis de Eccleſia Romana relatis, Notitiam Epiſcopatuum qui ordinationi Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſubjacent, iis prouinciis auxit, quæ, vt ipſe loquitur, *à Romana Diœceſi auulſæ ſunt*.

Formoſus ep. ad Stylianum: Ioannes anathemate Photium damnauit, quando ille ſeduxit Eugenium & ejus ſocios, qui pro rebus Bulgaris venerant.

Notitia Leonis Imper. L. 1. Iuris Græco Romani, &c. ... Francisco Bosquet.

VII. Eadem ſtrages Occidentem aliquando fœdauit, diſſidio inter Eccleſiam, & Imperium è variis de Iuriſdictione contentionibus orto; quod Gregorium VII. & Henricum IV. inter ſe commiſit; nec potuit incendium, quo Europa flagrabat, extingui, donec pax Eccleſiæ reddita fuiſſet, iis conditionibus quibus depacti ſunt Calliſtus ſecundus & Henricus V. Contentio illa, quæ corpus Eccleſiæ in duas veluti factiones diuiſit, & verum ſchiſma conflauit, non aliunde ſumpſit originem, quàm ex Epiſcopatuum Inueſtituris, quæ per annulum, & virgam concedebantur: quas quidem Gregorius, & eum ſecuti Pontifices Vrbanus II. & Paſchalis II. Libertati Eccleſiaſticæ aduerſas aſſerebant: è contra Henrici ambo, pater, & filius, eas in eorum Iutium cenſum referebant, quæ à Carolo Magno quæſita Imperio, per longiſſimi temporis vſum vim conſtituti habere profitebantur; à quibus excidere illis fas non eſſet, quandiu Imperium retinerent. Atque adeo, ſi ob aſſertam Regni libertatem aliqua excommunicatione necterentur, eam nullius momenti futuram.

Anno MLXXX.

Anno MCXXII.

Videndus Tractatum Sigeberti, de Vnitate Eccleſiæ.

VIII. Diſſenſionem verò illam, quæ inter Fridericum primum, & Hadrianum IV. Alexandrúmque III. exarſit, quæque tot luctuoſis cladibus celebratur apud auctores, ſola hinc Imperij aſſerendi, hinc Eccleſiæ in libertatem vindicandæ cupido excitauit. Hadrianus ab hominij ſacramento liberos Epiſcopos contendebat, & Imperium Romanum ſuo Beneficio Friderico collatum. Fridericus verò hoc telo peti dignitatem ſuam ratus, & Imperij jura ad Feudorum ſeruitutem demitti, excanduit, hácque ratione *Vnitatem ſcindi, inter Regnum & Sacerdotium ſchiſma fieri*, Edicto teſtatus eſt. Ægrum animum & ſaucium curare conatus eſt Hadrianus; ſed crudum vulnus, quod Fridericus toto corpore exceperat, tam leui remedio obduci non potuit: quinimo cùm Hadrianus Imperij hoſtes in Italia ſubleuaſſet, peſtis illa recruduit, & in Alexandrum ſucceſſorem propagata, ſchiſmate corpus Eccleſiæ lacerauit.

Fridericus in Edicto 1157.

IX. Quid loquar de funeſta illa diſſenſione, quæ Fridericum II. & Gregorium IX. inter ſe colliſit. Calamitatem illam accepto ferendam docet fides Annalium, violatæ à Friderico Clericorum, & Eccleſiarum immunitati; quam Honorius III. cùm excommunicatione vindicaſſet, inde luctuoſiſſimi belli, & ſchiſmatis ſub Gregorio IX. licèt aliis coloribus quæſitis, occaſio nata eſt. Mitto Ludouicum Bauarum, qui jura Imperij Romani cùm aſſerere tentaret aduerſùs Ioannem XXII. horrida belli tempeſtate & miſero ſchiſmate Italiam & Germaniam concuſſit.

Ioan. Villani l. 6. c. 19. Vinc. Beluac. l. 30. c. 129.

Ioannis Extrauag. & Edicta Ludouici Bauari.

X. Quod ad Gallos attinet; ita ſe in his diſcriminibus ſemper geſſerunt, vt conſtantiâ prudentiâque ſuâ, & jura ſua retinuerint, & pietatem erga Romanam Eccleſiam non læſerint; quæ etiam omne ſtudium ſuum in id contulit, vt de Francorum Regibus optimè mereretur. Sanè tacendum non eſt, Gallos quandoque ita comparatos; vt ſi præfractè cum illis actum fuiſſet, in Diſſidium abiiſſent potiùs quàm Eccleſiam Gallicanam veluti capite minui ſuſtinuiſſent; vt fidem faciunt litteræ ab Iuone Epiſcopo Carnotenſi ad Paſchalem II. datæ; quibus Pontificem ſeriò monet, ne Nouiomenſis Eccleſiæ diuiſione tentata, Tornaci Epiſcopum inſtituat, contra veterem conſuetudinem. *Nouit*, inquit ille, *paternitas veſtra, quia Regnum Francorum præ ceteris regnis Sedi Apoſtolicæ ſemper fuit obnoxium: & idcirco quantum ad ipſas regias perſonas pertinuit, nulla fuit diuiſio inter Regnum & Sacerdotium. Quod ergo hactenus cum pace & vtilitate Eccleſiæ obſeruatum eſt, humiliter petimus, vt de cetero obſeruetur, &c.*

Iuo ep. 238.

Regni Francorum pax, & ſummi Sacerdotij, nulla ſubreptione diſſoluatur. Quod idcirco prælibamus, quia audiuimus Clericos Tornacenſes apud Apoſtolicam Sedem veniſſe, petituros vt Apoſtolica præceptione proprium poſſint habere Epiſcopum, & Nouiomenſis Eccleſiæ fruſtrare priuilegium. Quod ne fiat, ſicut filij & fideles rogamus, & conſulimus: vt ſtatum Eccleſiarum, qui quadringentis ferme annis durauit, inconcuſſum manere concedatis, ne hac occaſione ſchiſma, quod eſt in Germanico regno aduerſùs Sedem Apoſtolicam, in Galliarum regno ſuſcitetur. Tunc ſcilicet in Germania vigebat ſchiſma illud, quod Inueſtiturarum prohibitio excitarat. de quo ſuperius locuti ſumus.

X I. Piget referre ſamoſam illam Boniſacij VIII. & Philippi I V. Francorum Regis concertationem; quæ adeo exarſit, vt Pootificis, Regíſque diſſidio, etſi nullo cum ſede Apoſtolica facto diuortio, ſit dehoneſtata. Sed ſi quis penitiùs mali cauſas introſpicere velit, inde labem illam profectam ſentiet, quòd ſummus Pontifex majeſtatem Regis & & Regni imminuere vellet, & Eccleſiaſticæ juriſdictionis vltra quam par eſſet pomœria proferre. Ceſſatum eſt ab hac diuiſione, curá & ſtudio ſummorum

Vide lib. 2. De Concord. cap 3. §. 8.

Pontificum, qui conſtitutionibus illis, quæ juribus regni vim quandam inferebant, ita derogarunt, vt reſtitutione vtrinque factâ res eo loco poſitæ eſſent, quo erant ante Bonifacij præjudicatam ſententiam.

X I I. Itaque non abs re mihi præfatus eſſe videor, iis hominibus cumulatiſſimas laudes deberi à probis cordatíſque viris, & pacis Eccléſiaſticæ amantibus, qui in id vnum, omnem laborem ſuum & diligentiam impendunt, vt Fines vtriuſque juriſdictionis Eccleſiaſticæ, & Regiæ ex mutua vtriuſque poſſeſſione conſtituant. Enimuero quia vno ictu, & latus petitur Libertatum Gallicanarum, & Conſilium ejus, qui duo illa Volumina, quæ Libertates illas complectuntur, ſummo ſtudio & indefeſſo labore collegit; Neceſſe eſt, vt in rem ipſam deſcendamus, & Fundamenta, quibus moles Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ innititur, diligentiſſimè perſcrutemur: ſimúlque in illud inquiramus, an iis Libertatibus Apoſtolicæ ſedis reuerentia labefactetur, an potiùs foueatur. Quo peractu, tum demum aliquot Capita expendemus, quorum vſus eſt in foro quotidianus, & teſtimoniis à Collectore noſtro aſſertus; vnde planum vnicuique fiet an conſilio promouendi ſchiſmatis, an verò auertendi diſſidij, tot ſudores huic collectioni ab auctore ſuo impenſi fuerint.

CAPVT II.

Synopſis.

I. Diuiſio operis in tres partes.

II. Primum Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ fundamentum, ſuprema ſedis Apoſtolicæ Auctoritas, ejúſque Communio.

III. Neceſſitas Communionis breuiter attingitur, ad refellendam impoſtoris calumniam.

IV. Origo Communionis & Vnitatis in Eccleſia Romana, ex Cypriano, & Optato, quorum genuinus ſenſus expenditur.

V. Quos ſecuti Hieronymus, & Gelaſius.

VI. Hanc Communionem vt Neceſſariam Galli retinuerunt, ex Irenæo, & Auito.

VII. Duplici vinculo aſtricti; tum quia ſummus Pontifex eſt Caput Vniuerſalis Eccleſiæ, ex Conciliis Aquileienſi, & Chalcedonenſi; tum quia Patriarcha Occidentis.

I. TRIA ſunt potiſſimùm quæ in iſtis Diſſertatioonibus demonſtranda mihi propoſui. Primum eſt, Eccleſiæ Gallicanæ Libertatem eo præcipuè fundameoto niti, vt ſupremam Apoſtolicæ ſedis auctoritatem & profiteatur, & omnibus officiis colat. Alterum, Auctoritatis illius vſum à Pontificibus apod nos ita ſemper temperatum fuiſſe, vt & de ſumma Pontificis auctoritate nihil deceſſerit, & Iura Regni, Eccleſiæque Gallicanæ vim ſuam obtinuerint; in id ſemper adnitentibus Regibus, vt in Diſciplina Eccleſiaſtica, & ſacris Coronæ Regiæ juribus conſeruandis, paria facerent. Poſtea verò, quæ adhuc generaliùs paulò, & παχυμερῶς fuerint aſſerta, adeo vera eſſe docebimus, vt Eccleſiæ Gallicanæ deinceps ſuggillandæ nullus omnino relinquatur locus.

II. Hoſtes Eccleſiæ, & Gallici Imperij æmuli, atque etiam quamplurimi

hominès minimè mali, ſed in vſu rerum parum verſati, & antiquitatis Eccleſiaſticæ imperiti, nomen ipſum Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ deteſtantur, quaſi apertam ab Eccleſia Romana defectionem blaſphemiæ proximam inducat. Hi ex æquo & Romanæ Eccleſiæ injurioſi ſunt, ac ſi Libertatem omnem auerſata, deſpoticâ quadam vel potius tyrannicâ poteſtate jura omnia infringeret; & Eccleſiæ Gallicanæ pudorem onerant, quaſi Libertatis cujuſdam retinens eſſe non poſſit, & ſimul pietate debita matrem ſuam proſequi. Itaque vt omnibus fiat ſatis, liquidò & ſecundùm ſententiam meam, omniúmque Gallorum aſſero, præcipuam primúmque Libertatis Eccleſiaſticæ Fundamentum apud nos hoc eſſe; vt Principatus Apoſtolicæ ſedis ſuum locum ſemper obtineat. Etenim cùm Eccleſia Gallicana inter præcipua & illuſtriora Eccleſiæ Vniuerſalis membra cenſeatur, totius verò Corporis Caput in Eccleſia Romana ſit conſtitutum; fieri non poteſt, vt veræ Eccleſiæ Libertatibus fruatur, niſi Capitis hujus Communioni inſerta ſit. Retineri autem Communio illa non poteſt, niſi officiis illis Caput excolatur, quę Principatui Apoſtolicę ſedis nemo ſanus vnquam negauerit. Docendum itaque eſt, Gallos ab ipſis Eccleſiæ primordiis, vſque ad noſtram ętatem, & Communionis Eccleſiaſticæ Originem in Cathedra Petri conſtituiſſe; Et ſupremam Eccleſiæ Auctoritatem huic Sedi collatam ſemper coluiſſe, juxta varios illos gradus, quibus eam pro bono publicæ Diſciplinæ, temporis ratione habitâ, Pontifices Romani explicare conſueuerunt.

III. Prima illa hujus Capitis pars, quæ Communionis cum Romana Eccleſia neceſſitatem attingit, poſſet à me hoc loco prætermitti, niſi famoſus ille Libellus, qui huic ſcriptioni anſam præbet, hoc nomine Galliæ Magiſtratus in crimen adduceret, quaſi de hac interuertenda vel conſeruanda communione parum ſolliciti eſſent. Quamuis itaque articulus iſte tam copioſâ lucubratione à Viro Clariſſimo ſit explicatus, vt mea opera non indigeat; ne tamen aliqua ſuſpicio ſuperſit, poſſe aliquem è Magiſtratuum numero ad Communionem illam diſſoluendam, vt minùs ſibi perſpectam, præmius inuitari, (quod tentatum fuiſſe, per ſummam impudentiam, & calumniam, Impoſtor ſuadere nititur) pauca verba hac de re faciam: eóque libentiùs, quòd inde gradus ſtruitur ad explicandam, aſſerendámque Eccleſiæ Romanæ per Gallias auctoritatem. Vide Baluzium de Vita Marcæ pag. 6. col. 2.

IV. Sanè communi omnium Eccleſiarum conſenſu fuiſſe receptum, vt ad Cathedram Petri, tanquam in deſcriptione circulari lineæ ad centrum reſpicerent, non ſolùm nos docuit Leo Primus; Sed etiam omnes Africani Patres: quorum teſtimonio hac quidem in cauſſa ſatius eſt vti, quàm ceterorum; quippe qui nullius gratiæ aut adulationis apud ipſos hæreticos hac in re ſuſpecti ſint, cùm Libertatis Eccleſiæ Africanæ ſemper acerrimos vindices ſe præſtiterint. Cyprianus itaque docet, Eccleſiam Romanam eſſe *Petri Cathedram, & Eccleſiam principalem, vnde Vnitas Sacerdotalis exorta eſt.* Cyprian. l. 1. ep. 3. vel ep. 55. edit. Pamel. Optatus verò Mileuitanus Epiſcopus, ſacrilegi ſchiſmatis à Donatiſtis in Africa conflati ſceleſtam diuiſionem inde damnare & euertere conatur, quòd ab Eccleſia Romana diſceſſiſſent, vbi eſt origo & radix Vnitatis. Optatus l. 2. contra Parmen. *Igitur negare non potes ſcire te, in Vrbi Roma Petro primo Epiſcopalem Cathedram eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, vnde & Cephas appellatus eſt: In qua vna Cathedra vnitas ab omnibus ſeruaretur, ne ceteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent, vt jam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem Cathedram, alteram collocaret.* Hunc autem verborum Cypriani & Optati germanum ſenſum eſſe exiſtimo, licèt aliorſum à pleriſque torqueantur; Nempe, cum Eccleſia (quæ inſtar corporis, nexu quodam myſtico, Chriſto vt Capiti cohæret) nihil aliud ſit, quàm *plebs ab Epiſcopo collecta*; vnum tantùm Epiſcopatum, vnámque Cathedram in illo Corpore conſtitui oportere. Cujus Cathedræ dignitas ſummâ Chriſti liberalitate Eccleſiæ collata eſt iis verbis, quibus Petro adminiſtrandarum clauium & paſcendi gregis curam demandauit. Porrò Petrum ſolum à Chriſto interpellatum, vt Vnitas Eccleſiæ demonſtraretur, & Petro dignitas illa tribueretur, quâ *totius Eccleſiæ repræſentaret figuratâ generalitate perſonam*, vt cum Auguſtino loquar: Atque hoc pacto, & hac verborum formulâ de induſtria ad eum finem à Chriſto conceptâ, vnus Epiſcopatus

inſtitueretur; cujus quidem pars à ſingulis Epiſcopis in ſolidum poſſideretur; ita tamen, vt ejus fons, & origo ab Vno inciperet, à Principe videlicet Apoſtolorum Petro; atque adeo nulli liceret, neque ipſis etiam Apoſtolis, Epiſcopatum tenere alienum à Communione & Conſortio Vnitatis, quæ viget in Cathedra Petri.

V. Quapropter eleganter veritatis ille aſſertor Hieronymus ita efformatum fuiſſe corpus Eccleſiæ docuit, vt Capite conſtituto ſchiſmatis tolleretur occaſio: ejúſque Capitis rationem in Cathedra Petri collocatam; ex quo proinde ſequatur, eum, qui alienus ſit ab Eccleſiæ Romanæ Communione, à compage totius corporis auulſum, in peregrinitatem quandam redigi. Quam ſententiam exemplo ſuo teſtatus eſt, cùm per varias factiones Oriente diſcerpto Antiochena Eccleſia trium Patriarcharum ſchiſmate vexaretur: *Ego*, inquit ille, *nullum primum niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri, communione conſocior: ſuper illam Petram Eccleſiam ædificatam ſcio. Quicunque extra hanc domum, agnum comederit, profanus eſt. Si quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuio.* Iuxta Cypriani, Optati, & Hieronymi ſenſum, Gelaſius Eccleſiæ Romanæ Principatum arceſſit ab Vnitate Eccleſiæ, quam Chriſtus ſermone ad Petrum directo inſtituit. Etenim in Tractatu aduersùs Græcos, ait *multo Patrum Nicænæ Synodi judicio vetuſtiſſimum Romanæ ſedis honorem fuiſſe judicatum. Vtpote qui Domini recordabantur ſententiam, Tu es Petrus, &c. & rurſus, Ecce ego rogaui, &c. & illud, Paſce oues meas. Quare igitur ad Petrum tam frequens Domini ſermo dirigitur? nunquidnam reliqui ſancti & beati Apoſtoli non erant ſimili virtute ſuccincti? Quis hoc audeat affirmare? Sed vt capite conſtituto ſchiſmatis tolleretur occaſio; & vna monſtraretur compago corporis Chriſti, quæ ad vnum capiti glorioſiſſima dilectionis ſocietate concurreret: & vna eſſe Eccleſia cui fideliter crederetur, vnáque domus vnius Domini & vnius redemptoris, in qua de vno pane & de vno calice nutriremur.*

Hieronymus l. 1. contra Iouin.

Idem Hieronymus ep. ad Damaſum.

Gelaſius I. in Tract. aduersùs Græc. edito a R. P. Sirm.

VI. Commune hoc officium communionis cum Eccleſia Romana, cui impendendo eum ceteris prouinciis Gallia aſtringitur, cognouerat ante omnes vetuſtiſſimus ille Lugdunenſium Antiſtes Irenæus, qui vnus ſcripſit quod omnes ſentiebant: *Ad Romanam Eccleſiam*, inquit, *propter potentiorem principalitatem Neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam*; quaſi diceret juxta ſinceriorem illorum verborum interpretationem, eam eſſe vim Vnitatis, quæ Principium & Originem à Petri ſede trahit; vt cum ea ſentiendi, & in vnum cœtum conueniendi neceſſitatem ceteris imponat. Propagatam in ſequentes ætates apud Gallos hujus veritatis apertam profeſſionem docet Auitus Epiſcopus Viennenſis, qui ad Hormiſdam cum ſollicitiùs ſcriberet vt à Græcorum calliditate ſibi caueret, qui concordiam verbis pollicentes, dolo fortaſſe agebant, ait: *Quia tam ſecurus, non dicam de Viennenſi, ſed de totius Galliæ denotione polliceor, omnes veſtram ſuper ſtatu fidei captare ſententiam. Orate, vt ſic nos prædictorum profeſſio fucata non fallat, ſicut ab Vnitate quam regitis, veritas comperta non ſeparat.*

Irenæus l. 3. c. 3.

Propter potentiorem Principalitatem, id eſt, priorem & potiorem originem, Ne quis hic Romanum Imperium ſomniet.

Auitus ep. ad Hormiſdam anno 517.

VII. Sanè duplici nomine ad retinendam cum Eccleſia Romana Communionem Galli obligantur; quia in Romana ſede, Tum Vniuerſalis Eccleſiæ Caput, Tum Occidentalis Eccleſiæ Patriarchatum ſuſpiciunt. Conſtat enim illos æquè ac Concilium Aquileienſe, (cui præerat Ambroſius) *Totius orbis Romani Caput Romanam Eccleſiam agnoſcere, vnde in omnes venerandæ Communionis iura dimanant.* Adeo vt à Concilij Chalcedonenſis ſocietate alienos ſe eſſe putarent, niſi juxta ſexcentorum illorum Patrum ſententiam, non ſolùm ſingularum Eccleſiarum, ſed etiam Vniuerſalis Eccleſiæ Caput Romanum Pontificem profiterentur.

Epiſt. Conc. Aquil. ad Gratianum. *Totius orbis Romani Caput Romanam Eccleſiam atque illam ſacroſanctam Apoſtolorum fidem ne turbari ſineret, obſecranda fuit Clementia veſtra. inde enim in omnes Venerandæ Communionis jura dimanant* (Quidam legunt, *Commonitiones.*)

Epiſt. Synodica Concil. Chalced. ad Leonem: ὧν σὺ μὲν ὡς Κεφαλὴ μελῶν ἡγεμόνευες

CAPVT III.

Synopſis.

I. De Patriarchatu Occidentis agitur, vt Auctoritas Romanæ Eccleſiæ per Gallias ſinceriùs expendatur.

II. Eccleſiarum diuiſio per Prouincias ad exemplum Imperij, ab Apoſtolis. Probatur è Petro; & è varijs locis Pauli; vbi de Creta.

III. De Aſia, cujus etiam mentio apud Ioannem, de Achaia, & Macedonia.

IV. Huc alluſit Tertullianus.

V. Origo trium præcipuarum Metropoleon,

leon, Romanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ. Earum Sacerdotes, Archiepiſcopi, Exarchi, & Patriarchæ tandem dicti. De Patriarchis Iudæorum in Oriente; emendata lex C. Iuſtinianei. Illis deletis, Patriarcharum nomen ceſſit Archiepiſcopus Chriſtianorum.

VI. Canonis ſexti Niceni interpretationes breuiter recenſentur.

VII. De jure Patriarchico trium Epiſcoporum hic agi, probatur, præter aliorum argumenta, ex Hieronymo, Innocentio, & Theodoreto.

VIII. Etſi ceterorum quoque Metropolitarum jura hoc Canone firmentur. Ex collatione Canonis ſecundi Conſt. cum Niceno colligitur, hic etiam agi de Diœceſibus Aſiana, Pontica, & Thracica. Earum mentio ſub Conſtantino.

IX. Explicatus inſignis Socratis locus de Diœceſibus, & de Patriarchis. Diœceſeon limites non violandos ſancitum canone ſecundæ Synodi. Lege Theodoſij certi Epiſcopi deſignati ad Communionis conſortium. Emendata & illuſtrata lex 3. C. Th. de fide Catholica. De jure dandæ communionis per Thraciam.

X. Error Socratis, qui Nectario Epiſcopo Conſtantinopolitano hoc tributum putat. Et Sozomeni, qui urbo Regia coërcet. Ius illi collatum indefinitè, ad exemplum Romani Pontificis. Altera Socratis hallucinatio, qui ſententiam Canonis ſecundæ Synodi, & Theodoſij miſcet. Patriarchæ apud Socratem iidem cum Epiſcopis delectis à Theodoſio ad Fidei conſortium.

XI. Aſiana Diœceſis Eccleſiaſtica ex vndecim prouinciis, quarum vna eſt Aſia Proconſularis. Ejus Metropolis, & totius Aſianæ, Epheſus. Ponticæ Diœceſeos fines. Vicarij ſedes, Cæſarea in Cappadocia. Vnde dignitas Epiſcopo, qui Ponticæ præerat. De Thracica, & ejus Exarcho. Explicatus conſeſſus Concilij Chalcedonenſis. Thracica ſub Epiſcopo CP. Duæ reliquæ Diœceſes in ejus ditionem tranſierunt, decreto Concilij Chalcedonenſis.

XII. Objicitur non agi de Patriarchico jure in canone Niceno, ex jure Ordinationum, quod Epiſcopo Alexandrino competit per Ægyptum; quale Romano Pontifici non competebat, niſi in Metropoli Romana. Fines antiqui Metropoleos Romanæ.

1. NON aliena erit à propoſito noſtro de Patriarchatu Occidentis accuratior diſceptatio; imò verò prorsùs neceſſaria, ſi Eccleſiæ Gallicanæ cum Romano Pontifice communionis vinculum perfectè cognoſcere, ejúſque, quam per Gallias & ceteras Occidentis prouincias exercuit, auctoritatis fines perſpectos habere velimus. Non poſſum in eorum ſententiam ire, qui recens Græculorum ſchiſmaticorum commentum eſſe putant, tributionem illam omnium Diœceſeon, quæ Occidentem Romano Pontifici, veluti Patriarchatum limitibus ſuis circumſcriptum aſſignat. Fateor equidem id à Zonara & Balſamone obſeruatum in Commentariis, quos ad ſextum Canonem Concilij Nicæni ediderunt. Sed non ideo veterum menti hanc commentationem aduerſari cenſendum eſt, quòd Græcis ſit approbata. Quia verò Dignitas Romanæ ſedis augetur ex hac tractatione, quæ alioqui denſis tenebris eſt obſepta, lucem aliquam illi fenerari conabor, quam, vt major ſit, in contractum velut orbem cogam.

Zonaras : [illegible]

II. Eccleſias ad exemplum Romani Imperij per prouincias ab Apoſtolis ita tributas fuiſſe, vt inter fratres, ejus Epiſcopi prima ſententia haberetur, cui Metropolitanæ vrbis Epiſcopatus concreditus fuiſſet, abſque vllo negotio probari poteſt. Inde eſt quòd Epiſtola Petri Canonica, Chriſtianos, ad quos eſt data, prouinciarum Romanarum limitibus circumſcribat, *Ponti, Galatiæ, Cappadociæ*, & *Aſiæ*. Quæ ratio prouinciarum in Eccleſiaſtica diſpoſitione ſemper viguit: adeo vt Nicomedia Bithyniæ, Cæſarea Cappadociæ, Amaſea Ponti, Epheſus Aſiæ Proconſularis, primatum Metropoliticum præ ceteris prouinciarum illarum ciuitatibus obtinuerint. Idem jus *Ancyra* apud *Galatas* ſibi ſemper vindicauit, ita vt Ancyrana Eccleſia inter Apoſtolicas eo nomine à Iulio I. apud Athanaſium recenſeatur, quòd Eccleſiis Galatiæ Prouinciæ, cujus Metropolim Ancyra teneret, Paulus Epiſtolam ſuam direxerit. Hoc Apoſtolorum fuiſſe propoſitum illuſtriùs ſane oſtendi non poteſt, quàm ex demandata Tito Cretæ inſulæ ſollicitudine, vt Preſbyteros (ſeu mauis Epiſcopos, vt ipſemet Paulus ſequenti verſiculo interpretatur) oppidatim conſtitueret. Manus imponitur Epiſcopis à Synodo Prouinciæ, cui ſaltem tres Epiſcopi præſentes interſint, ceteris ſcripto conſenſum præbentibus; ſed ea lege, vt Me-

Petrus ep. 1. c. 1.

Paulus ep. ad Galat. c. 2. & 1 Cor. c. 16. *meminit collectarum quæ fiunt in Eccleſiis Galatiæ.*

Ep. ad Tit. c. 1. *Reliqui te Cretæ, vt conſtituas per Ciuitates Preſbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.*

Κατὰ πόλιν.

tropolitano θρόνῳ, decretum, & totius negotij auctoritas ſeruetur, juxta Canones Nicænos. Hanc formam non aliunde profectam cenſere par eſt, quàm ex Apoſtolorum inſtitutione, quæ à Paulo hîc delineatur. Ordinatio equidem fit à Collegio & cœtu Epiſcoporum, *per impoſitionem manuum Presbyterij*; ſed ea conditione, vt vnus aliquis potiori juré decretum interponat ad vicem Titi, qui diſponendam & ordinandam prouinciam à Paulo ſuſcepit. Vnde fluxit, vt Creta Prouinciæ Eccleſiaſticæ, & Gortyna Ciuitas Metropoliticum priuilegium illius inſulæ eximium ſemper habuerit.

l. 4 ff de offic. Proconſ.

III. Aſia Proconſularis, Attali Regis legato ad Romanos delata, Epheſum vrbem tanquam Prouinciæ Metropolim colebat, vt teſtatur Antonini Imp. reſcriptum: qui ad deſideria Aſianorum reſcripſit, Proconſulem ad eam vrbem ea de cauſa appellere debere, cùm ingrederetur Prouinciam. Aſiâ verò ita conſtituta fuit, vt ſeptem Epiſcopis,

Apocalypſis c. 1

quos Ioannes recenſet, commiſſa fuerit; eo tamen ordine, vt ab Epheſi dignitate nihil decederet: atque ideo in ea

Act. c. 19. & 20. Codex Martyrij Timothei apud Photium in Excerpt. 254. Irenæus l. 2. c. 17.

ciuitate Paulus lares quodammodo fixit, cùm Aſiam ad fidem erudiret, vt conqueritur Demetrius in Actis; & Ioannes Epheſum Cathedra ſua cohoneſtauit. Cui non erit ignota Achaïa in Prouinciæ formulam à Romanis redacta, (cujus Metropolis erat Corinthus, vt

Florus lib. 2. c. 16.

docet Annæus Florus) is conſilium Pauli perſpectum habebit, cur literas ſuas non ſolùm ad Corinthios, verùm

2. Cor. c. 1. *Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi cum omnibus ſanctis, qui ſunt in vniuerſa Achaia.* 1. Theſſal. c. 4.

etiam ad omnes, *qui ſunt in Achaia fratres*, perſcribat. Nempe Achaia, & Corinthus nexu Metropoleos & prouinciæ adinuicem continebantur: Vt & Theſſalonica, & Macedonia; quæ ratio eumdem Paulum impulit, vt ſuis literis & Theſſalonicenſes, & *ceteros, qui erant in Macedonia*, fratres admoneret.

IV. Sanè apud veteres ſumma ratio habita fuit earum Eccleſiarum, quæ ab ipſis Apoſtolis inſtitutæ ſinceriùs Fidei traditiones conſeruaſſe cenſebantur. Verùm non immoror huic priuilegio; in id enim duntaxat impræſentiarum elaboro, vt pateat veterum teſtimonio, Eccleſiarum per prouincias diuiſionem ab Apoſtolis fluxiſſe. Huic ſententiæ innititur Tertullianus, cùm hæreticorum

Tertull. de Præſcript. 36.

præſcriptionibus eliſis, eos ad Apoſtolicarum Eccleſiarum Traditiones prouocat. *Proximè eſt tibi Achaia, habes Corinthum; ſi non longè à Macedonia, habes Philippos, habes Theſſalonicenſes. Si potes in Aſiam tendere, habes Epheſum. Si autem Italiæ adjaces, habes Romam.*

V. Verùm etſi forma diuidendarum prouinciarum, & Metropoleon ab Apoſtolis manauerit; hæc tamen diuiſio ab Epiſcopis, qui erant in Majoribus vrbibus conſtituti, per incrementa variorum temporum aucta, tandem vltimam diſpoſitionem conſecuta eſt. Vnde profectum, vt celebriorum Ciuitatum Epiſcopi jus quoddam eximium in ceteras Eccleſias adepti fuerint: quod ei priuilegio reſpondet, quo ratione originis potiuntur erga Colonias à ſe deductas, eæ vrbes quæ inde *Matres* appellantur à veteribus. Ius autem illud officiis quibuſdam continebatur; quæ validiora erant vel remiſſiora inter Eccleſias, pront vſu & conſuetudine inualuerant. Iuris iſtius quaſi poſſeſſione in pleraſque prouincias, conſpicuæ erant tres illæ Imperij Romani Ciuitates, Roma orbis Domina, Alexandria Ægyptiaci Regni Princeps, & Antiochia regina Orientis:

Dio. Chryſ. Orat. 32. Herodianus. Ioſephus de Bello Iud. l. 3 c. 3.

Quarum Ciuitatum Epiſcopi eximiis priuilegiis gaudebant; quæ conſuetudine & moribus firmata primùm, poſtea Nicænæ Synodi decreto ſancita ſunt. Sanè diſſimulandum non eſt, eo Canone tres illos Antiſtites Epiſcoporum tantùm, vel ad ſummum Metropolitanorum nomine cenſeri: qui ſeculo ſequenti in Concilio Epheſino Archiepiſcoporum titulo aucti; in Concilio Conſtantipolitano Exarchorum Diœceſeos dignitate decorati; tandem in Concilio Chalcedonenſi promiſcuè Archiepiſcopi, Exarchi, & nouitia dictione Patriarchæ ſunt appellati. Neque enim Patriarcha ille Alexandrinus, cujus meminit Fl. Vopiſcus, ad res Chriſtianorum

Fl. Vopiſcus in Saturnino.

pertinet, licèt viris doctis aliter fuerit aliquando viſum. Iudæis Alexandrinis præfectus erat ille Patriarcha, ex inſtituto, cui Hieroſolymorum excidium

Patriarcharum Iudaïcorum frequens mentio, Tit. C. Th. de Iudæis & Cælicolis. apud Origenem, Epiph. Cyrillum, Theodor. & Palladium.

præbuit originem. Etenim diſtracti per varias prouincias Iudæi, Alexandriæ, & apud Orientem quoſdam ſibi conſtituêre præpoſitos ſub Patriarcharum nomine; qui ſpectabiles, Clariſſimi, & illuſtres ab Imperatoribus habiti, dignitatem illam hereditario jure ad poſteros tranſmittebant; aurum coronarium per

Apoſtolos ſuos exigebant; Primates prouincus præficiebant, qui in his cauſis, quæ tam ad ſuperſtitionem eorum, quàm ad forum, & leges pertinent, ad ſimilitudinem arbitrorum, judicarent: donec illis Honorij reſcripto ea judicij reddendi poteſtate eſt interdictum. Ab anno quadringenteſimo quarto ad annum quadringenteſimum viceſimum nonum, incidit Iudaïcorum Patriarcharum *exceſſus ille*, vt cum Theodoſio loquar, quibus extinctis, eorum nomen Archiepiſcopis Chriſtianorum communicatum eſt. Quud ab Orientalibus profectum eſt, quibus nota erat Patriarcharum, qui apud Iudæos viguerunt, nomenclatura; non verò Occidentalibus, apud quos nulli Patriarcharum Iudæi floruerunt; ſi vera lectio in Codice Iuſtiniani è Theodoſiano reſtituatur. Sanè Concilium Chalcedonenſe in acclamationibus, Leoni Patriarchæ multos annos vouet; & Diaconi Alexandrini libellos ſuos porrigunt cum hac inſcriptione; *Sanctiſſimo ac Beatiſſimo Vniuerſali Archiepiſcopo, & Patriarchæ magnæ vrbis Romæ Leoni, & Vniuerſali Concilio* Quin & Iudices Cognitores, Diœceſeon Exarchos, Patriarcharum Diœceſeos nomine compellant. Placuit poſteris nouitate ſua iſtius vocis vſus, adeo vt eâ nihil frequentius in Cunſtitutionibus Iuſtiniani, & Actis Cuncilij Quinti: propterea quòd Patriarchæ appellatio & Archiepiſcopi, & Exarchi Diœceſeos ſignificationem complectebatur, id eſt, & Epiſcoporum, ſeu *Patrum*: & *Regionis* vniuerſæ ſeu *Diœceſeos Præfectum* exprimebat; quemadmodum apud Iudæos Patriarcha ἐπίτροπος ſuis & πατριάρχαις erat præpoſitus. Præiuiſſe videtur Patribus in Chalcedonenſi Concilio coactis, Socrates Hiſturicus, qui Diœceſeon Epiſcopos à Synodo Conſtantinopolitana deſignatos, Patriarchas vocat; ob jura & conſortia communionis, quæ retinenda erant cum delectis à Synodo Epiſcopis, vt fraudulenta hæreticorum contagia vitarentur.

l. 17. & vlt. c. Theodoſ. de Iudæ. *Petitus, qui eruditè hac de re ſcripſit, cenſet Occidentis prouinciis Patriarchas Iudæos præfuiſſe* ex l. Iudæorum C. de Iud. *Sed legendū ex eadē lege, quæ extat* C. Th. quod de Occidentalibus partibus Patriarchis cōſerti conſueuerāt. *Scilicet addita dictione,* Partibus, *quæ abeſt à C. Iuſtiniani.*

Act. 1. Concil. Chalc. [illegible]. Act. 2. [illegible]. Act. 3.

Socrates l. 5. c. 8. πατριάρχας [illegible].

VI. Tribus ergo iſtis Archiepiſcopis ſeu Patriarchis eximia illa, quæ moribus antiquis quæſita illis erant in ceteras prouincias priuilegia, totius orbis conſenſu ſunt confirmata, Canone vi. Nicæni Concilij, cujus interpretatio Doctiſſimorum virorum ingenia exercuit. Sanè ſtudio nimio partium, & ἀμετρίᾳ τῆς ἀντιλογίας multa illis exciderunt, à quibus ſcribendis dubio procul temperaſſent, ſi diſputationis æſtus abfuiſſet. Inde factum, vt Ruffini explicatio ſit lacerata, qui Alexandrino Epiſcopo Ægypti; & Rumano *ſuburbicariarum* Eccleſiarum ſollicitudinem hoc Canone tribui obſeruauit. [a] Apud hos enim, totius orbis Eccleſiæ, ſuburbicariæ habentur, id eſt Epiſcopo Vrbis ſubditæ; [b] apud iſtos, Suburbicariæ Eccleſiæ intra Occidentem coërcentur. Emerſit [c] noua quædam viri celeberrimi ſententia, quæ peritiſſimorum virorum induſtriam [d] prouocauit, vt eam eſſe repudiandam omnibus probarent. Hujus quæſtionis duo præcipua ſunt capita. Primum eſt, hoc Canone nullam juris Patriarchici mentionem fieri; ſed tantùm Alexandrinum, & Antiochenum Epiſcopum, in iis, quæ ad jus Metropoliticum pertinent, cum Epiſcopo Romano conferri. Alterum verò, Metropolim Romanam Ruffini temporibus, circa annum quadringenteſimum, iis prouinciis definitam (Piceno ſcilicet, Tuſcia, Latio, & Valeria) quæ ſuburbicariæ dicebantur, quòd à juriſdictione Præfecti Vrbi penderent, & ad centeſimum lapidem porrigebantur. Quanquam litis hujus dirimendæ arbitrium in me non receperim, quia tamen facili negotio contentiones illæ componi poſſe mihi videntur, ſi nouâ quadam interpretatione, & nouo probationum genere, quæ ab aliis diſcuſſa ſunt, adjuuentur, meam ſententiam inter tales tantóſque viros ferre non dubitabo.

[a] Ill. Bellarmi. & Baron. Cardin.
[b] Ill. Card. Perron. & pleroſque alios.
[c] V. Eruditiſſim. Cl. Salmaſ.
[d] V. Cl. R. P. Iac. Sirmond.

VII. Nullus apud me eſt dubitationi locus, quin tres illi Epiſcopi inter ſe inuicem, quod ad jus Patriarchicum attinet, hoc canone componantur, vt docuit Vir eruditiſſimus R. P. Sirmondus. Cum enim juriſdictio Alexandrini Epiſcopi quaquauerſum porrigeretur, non ſolum per Ægyptum, quæ ab Auguſto in prouinciam fuerat redacta; ſed etiam per Pentapolim, & Libyam, quæ regno Cyrenæorum auctæ Ægypto acceſſerant; cùmque Antiochiæ priuilegia per Orientem Canone Nicæno ſancirentur; quorſum ſolius Metropoleos Romanæ ratio habita fuiſſet, relicto Patriarchatus per Occidentem priuilegio, ſi quod Romanus Pontifex obtinebat? Aliorum argumentis addam Hieronymi, & Innocentij Primi auctoritatem,

qui dubitare non ſinunt, de jure Patriarchico Antiocheni Epiſcopi canone Nicæno decretum fuiſſe. Ille enim conceptis verbis affirmat Antiochiam, ſecundum Canones Nicænos, eſſe *Metropolim Orientis*: Hic verò ſcribit Antiochenæ Eccleſiæ delatam fuiſſe à Nicæna Synodo, non vnius tantùm prouinciæ, ſiue Metropoleos adminiſtrationem, ſed totius Diœceſeos Orientalis, id eſt, quindecim prouinciarum, quæ Oriente continebantur. *Reuoluentes itaque*, inquit, *auctoritatem Nicænæ Synodi, quæ vnam omnium per orbem terrarum explicat mentem Sacerdotum, quæ cenſuit de Antiochena Eccleſia cunctis fidelibus, ne dicam Sacerdotibus, eſſe neceſſarium cuſtodire, quâ ſuper Diœceſim ſuam, non ſuper aliquam prouinciam recognoſcimus conſtitutam.* Idem ergo cenſendum eſt de Epiſcopis Romæ, & Alexandriæ; ad quorum exemplum, vt docet Canon, Antiochenæ Eccleſiæ jura conſtituuntur; vt non ſolius Metropoléos priuilegia, ſed etiam Patriarchica Canone illo firmata fuerint. Accedit Theodoreti teſtimonium: qui Titulo primo Collectionis Canonum, quæ extat in Codice manuſcripto Bibliothecæ Regiæ, docet de Dignitate & juribus Patriarcharum hoc Canone Nicæno agi. περὶ τῆς ἀποδοθείσης τοῖς πατριάρχαις ἐκ τῶν κανόνων τιμῆς. Καὶ περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι τινὶ αὐτῶν ὑφαρπάζειν ἐπαρχίαν ἑτέρῳ προσήκουσαν, ἐπὶ χειροτονίᾳ ἢ διοικήσει, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑφαρπαγείσας τοῖς ἀδικηθεῖσιν ἀποκαθίστασθαι. Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου Κανὼν ς, ζ. Τῆς ἐν Κωνσταντ. συνόδου Καν. γ, δ. Τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου Καν. ζ. *De tributo per canones Patriarchis Honore. Et non licere eorum alicui prouinciam alteri competentem inuadere, pro ordinatione, aut adminiſtratione: ſed eas quæ jam inuaſæ ſunt, iis quibus injuria facta eſt reſtituendas. Nicænæ Synodi Canon VI. Ejuſdem Syn. Canon VII. Synodi Conſtantinopolitanæ Canon III. Ejuſdem Canon IV. Synodi Epheſinæ Canon VII.*

Hieronymus ep. ad Pammachium. *Cujus locus relatus eſt cap. IV. § 5.*

Innoc. ep. ad Alex. Antioch.

Can Nic. VI. *ſimiliter autem & apud Antiochiam.*

Theodoretus in Collect. Canon. MS.

VIII. Neque verò obſtat quòd eodem Canone Concilij Nicæni, ceterorum Metropolitarum priuilegia confirmentur; quippe nihil vetat, parte prima Canonis Trium præcipuorum Epiſcoporum, ſeu Metropolitarum Romani, Alexandrini, & Antiocheni jura conſuetudine inducta ſanciri: & deinde generalibus verbis ceterorum omnium priuilegiis caueri. Enimuero præter generalem illam juris Metropolitici confirmationem, videtur Canon Nicænus inſignem quandam prouinciarum adminiſtrationem inſinuare, quæ Tribus illis Patriarchis non competeret. Conſtituto namque jure Alexandrinæ Eccleſiæ ad exemplum Romani Epiſcopi, ſimile jus, ὁμοίως, decernit Antiochiæ; *& in ceteris Prouinciis*, Καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις. Ergo in quibuſdam aliis prouinciis præter Antiochenam, Alexandrinam, & Romanam, erant ſimilia adminiſtrationis πρεσβεῖα. Earum nomen edit Canon ſecundus Conſtantinopolitanus; quo, Ægypto commiſſâ Epiſcopo Alexandriæ, & Oriente concredito Antiochiæ Epiſcopo, Aſiana, Pontica, & Thracica Diœceſes ſuis Synodis adminiſtrandæ juxta Concilium Nicænum demandantur. Trium iſtarum Diœceſeon ab Orientali diſtinctarum, meminit Theodoſius ſenior apud Theodoretum. Et ante illum Conſtantius, qui ad Seleucienſe Concilium frequentes adeſſe juſſit Epiſcopos Orientis, & Aſianæ, Ponticæque Diœceſeos: Ipſéque adeo Conſtantinus Imperator meminit Epiſcoporum Aſianæ, & Ponticæ, in Paſchæ celebratione conſentientium.

Can VI Nic. *ſimiliter autem & apud Antiochiam, ceteraſque prouincias ſua priuilegia ſeruentur Eccleſiis.*

Can II. Conc. Conſt.

Theod. l. 5. c. 18. Idem l. 2. c. 17.

Euſeb l. 3. de vita Conſt. c. 18.

IX. Quare non eſt quòd aliquis ſibi perſuadeat tres illas Diœceſes, & Eccleſiæ etiam πατριαρχίας à Synodo Conſtantinopolitana inſtitutas fuiſſe, vt colligi videtur è Socrate; cujus ſententiam, nondum ſatis expenſam, illuſtrare non alienum ab hoc loco eſſe duxi. Cùm Orientales Eccleſiæ per quadraginta annos variis hæreſibus vexatæ, ſub Theodoſio liberiùs reſpirare cœpiſſent, Secunda Synodus ab illo Principe Conſtantinopoli coacta, Arianorum, Macedonianorum, & ceterorum ejuſmodi, blaſphemias anathemate defixit. Tum poſtquàm fidei proſpexiſſet, diſciplinam quoque attigit: conſtitutâ Eccleſiarum adminiſtratione, ſecundùm Canones Nicænos; eo adjecto, ne Diœceſeon Exarchi poſitas extra fines ſuos Eccleſias inuaderent. Sed Ægyptus, vt dixi, Alexandrino Epiſcopo, Oriens Antiocheno, Aſiana, Pontica, & Thracica Diœceſes ſuis ſynodis committerentur. Hæc quidem diſertis verbis in Canonibus ſecundæ Synodi continentur. Ceterùm quia Religionis intererat, vt Epiſcopi hæretici ab Eccleſiis pellerentur, hæc regula præſcripta eſt à Theodoſio, de Synodi ſententia, vt ij ſoli Epiſcopi inter Orthodoxos cenſerentur, qui communionis vinculo cum certis quibuſdam Epiſcopis per vnamquamque Diœceſim à lege deſignatis necterentur:

Socrates l. 5. c. 8.

quos ideo præ ceteris Imperator delegit, quòd cum emendatæ vitæ famâ religioſè ſuis Eccleſiis præeſſent. Itaque datum eſt, non præcipuè ſedium dignitati, ſed perſonarum grauitati, vt ab iis Epiſcopis, tanquam à quibuſdam Capitibus, Communionis jura manarent per vnamquamque Diœceſim. Eò retulit Epiſcoporum illorum deſignationem Sozomenos: *Hos enim*, inquit, *& Imperator quoque viſos & coram allocutus approbauit: de quibus & integra conſtabat fama, quòd ſuis Eccleſiis religioſè præeſſent.* Extat Theodoſij conſtitutio in Codice Theodoſiano, quæ præcipit Epiſcopos ad Eccleſias obtinendas admitti, ex Communione & conſortio *probabilium Sacerdotum*. Scilicet quos communicare conſtiterit Nectario Epiſcopo Conſtantinopolitanæ Ciuitatis, Timotheo Alexandrino in Ægypto; in Oriente Pelagio Laodicenſi, & Diodoro Tarſenſi; in Aſia Proconſulari & Aſiana Diœceſi, Amphilochio Iconienſi, & Optimo Epiſcopo Antiochiæ in Piſidia; in Pontica Diœceſi, Helladio Cæſareæ, Otreio Militenæ, & Gregorio Nyſſæ. In Thracica, eum Terentio Scythiæ, & Martyrio Epiſcopo Martianopoleos. Abſunt à Codice Theodoſiano verba illa, *In Thracia*. Sed lacunam illam è Sozomeno expleui, vt ſententia non hiaret. Etenim Ægyptiaca, Orientali, Aſiana, & Pontica Diœceſibus enumeratis, ſola ſupereſt Thracica, cui æquè ac ceteris proſpiciendum erat. Id factum deſignatâ communione duorum Epiſcoporum, ſcilicet Terentij Scythiæ, & Martyrij Epiſcopi Martianopoleos. *Martyrij* enim legendum è Sozomeno, non *Marmarij*, vt habet lex Cod. Th. Thracica Diœceſis ſex Prouinciis conſtabat, Europa, Thracia, Hæmimonto, Rhodope, Mœſia ſecunda, Scythia. Epiſcòpus Tomorum omnibus Eccleſiis Scythiæ præerat; vt teſtantur alibi Sozomenus, & Theodoretus. Vnde Terentius Scythiæ Epiſcopus eleganter dicitur in dicta lege; & rectè à Sozomeno Tomorum Epiſcopus. Martyrius Martianopoleos Concilio Conſtantinopolitano ſubſcripſit, vt Mœſiæ Metropolita; quæ eſt Mœſia ſecunda, vna è ſex prouinciis Thracicæ Diœceſis.

Sozom. l. 7. c. 7. [illegible]

l. 3. C. Th. de Fide. Cathol.

Sozom. d. c. [illegible]

Sozom. l. 7. c. 19. & 25. Theod. l. 4. c. 30.

X. Inde patet error inſignis Socratis, qui jura communionis per Thraciam decreta fuiſſe Nectario à Synodo, & à Principe affirmat; cùm ex Sozomeno, & legis Theodoſianæ ſerie à nobis reſtituta conſtet, jus communionis per Thraciam indultum Terentio Tomenſi, & Martyrio Martianopolitano; Nectario verò in vrbe Conſtantinopolitana, vt quidem Sozomenus exiſtimauit, Νεκταρίῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ceterùm è verbis legis indefinitè jus illi tribuitur; *Quos conſtabit*, inquit lex, *communione Nectario Epiſcopo Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, Timotheo nec-non intra Ægyptum, Alexandrinæ vrbis Epiſcopo eſſe ſociatos.* Poteſtas dandæ communionis delata Timotheo Alexandrino coërcetur intra Ægyptum; ſed jus Nectarij Epiſcopi CP. nullis limitibus circumſcribitur. Ratio eſt in promptu: quia in eodem Concilio primatus honoris poſt Romanum Epiſcopum illi collatus eſt. Vnde colligere licet, quanta eſſet in hoc communionis jure Romani Pontificis auctoritas, cùm ad illius exemplum Regiæ vrbis Epiſcopus tunc ad ſecundum gradum euectus, priuilegio illo per ſolidum Orientem frueretur, non autem per ſolam Thraciam, etſi ſpeciali quodam jure in ea Diœceſi auctus eſſet. Expuncto errore illo Socratis, aduertenda eſt altera ejus hallucinatio, in eo quòd ſententiam Canonis ſecundi cum lege Theodoſij permiſcuit; cùm tamen multùm inter ſe diſtent. Limites Diœceſeon à Synodo Nicæna præſcriptos violandos non eſſe, Canone conſtituitur: Theodoſij verò lege, in Diœceſibus Epiſcopi deliguntur ad conſortium communionis, non autem ad juriſdictionem Patriarchalem exercendam. Quod patet ex ipſo legis contextu; ex eóque præcipuè, quòd in Orientali Diœceſi ſeu in Patriarchatu Antiocheno, Pelagius Laodicenſis & Diodorus Tarſenſis deſignantur ad communionis vinculum; cùm tamen ſupremus auctoritatis apex in Orientali Diœceſi, ad Patriarcham Antiochenum pertineat ex Canone Nicæno, & ex Canone ſecundo Concilij Conſtantinopolitani. Etſi verò hic Socrates aberrauerit; non vtique in pudendum errorem, qui à pleriſque illi affingitur, prolapſus eſt, quaſi ſcripſerit Patriarcharus inſtitutos fuiſſe à ſecundâ Synodo; quo ſenſu, paulò poſt Socratem, Patriarcharum nomen apud auctores Eccleſiaſticos inualuit. Etenim cùm ſecunda Synodus auctoritatem

Eccleſiaſticam per Diœceſes diſtinctam à Nicæno Concilio reperiuerit; Et Socrates Diœceſeon inſtitutionem non tribuerit ſecundæ Synodo, ſed Patriarcharum deſignationem per vnamquamque Diœceſin; euidenter patet de illis Epiſcopis egiſſe Socratem, à quibus communionis conſortium penderet: præcipuè cùm Epiſcoporum delectum lege Principis confirmatum ſcribat. Paulò poſt ætatem Socratis, Patriarcharum nomen inditum eſt Epiſcopis, qui communionis, & auctoritatis principatum io ſuis Diœceſibus tenerent.

XI. Porrò tres illæ Diœceſes, quas ſuprà recenſui, Patriarchis Alexandrino, vel Antiocheno noo ſuberant. Aſiana Diœceſis, io Notitia Imperij, decem prouinciis conſtat; quæ Vicario Præfecti prætorio Orientis parebant, ſcilicet Pamphylia, Lydia, Helleſponto, Piſidia, Lycaonia, Phrygia vtraque, Lycia, Caria, & Inſulis. Attameo io politiæ Eccleſiaſticæ ratione, Aſiana Diœceſis vndecim prouincias complectebatur, teſte Theodoreto. Quod explicaodum eſt è Theodoſij lege, quæ Aſiam Proconſularem ab Aſiana diſtinguit; licèt eas io vnum corpus, quoad ſtatum & communionem Eccleſiaſticam, cogat. Itaque Aſia Proconſulari adjecta ad decem prouincias Aſianæ Diœceſeos, conficitur numerus vndecim prouinciarum Eccleſiaſticarum à Theodoreto deſignatus. Aſia, ſtrictiſſimè ſumpto vocabulo, à Romanis nomen accepit, qui Regnum Attali Pergameni ſibi teſtameoto delatum cernentes, ditionem illam in prouinciæ formam redegerunt; Aſiámque de continentis nomine appellauerunt, teſte Strabone. Ejus adminiſtrationi Proconſulem præfecerunt: qui magiſtratus continuatus eſt ſub Imperio; quamuis ſtatum Aſiæ Proconſularis Conſtantinus Magnus immutauerit, ab ea recisis Lydia, Caria, Helleſponto, & Cycladibus, quæ in ſpeciale prouinciarum nomen tranſierunt. Vnde factum, vt Eunapius, cùm Aſiæ receotioris Proconſulatum deſcriberet, à Pergamo & ora maritima io contioentem Caria tenus, & ad Tmolum montem ex parte Lydiæ porrexerit. Sub Arcadio Helleſpontus & Inſulæ redditæ ſunt Proconſulatui, vt patet ex Notitia Imperij. Solidæ Proconſularis Aſiæ Metropolis erat Epheſus; quæ in politia Eccleſiaſtica io Aſianam Diœceſim eamdem dignitatem retinuit, teſte Chryſoſtomo. Adeo vt ei jus Patriarchicum tribuat Euagrius, cùm ſcribit, Timotheum Ælurum Eccleſiæ Epheſinæ jus Patriarchicum reſtituiſſe, quod ei Synodus Chalcedonenſis ademerat.

Theod. l. 5 c. 28. de Aſiana [illegible] l. 3 C. Th. de Fid. Cathol.

Strabo, l. 13. [illegible]

Eunapius.

Pontica Diœceſis totum tractum à Bithynia vſque ad Armeniam, adjecta Galatia, & Cappadocia, complectebatur: & Vicario parebat, quem Gregorius Nazianzenus ποντικῆς διοικήσεως ὕπαρχον vocat. In ratione Imperij è prouinciis decem coofláta erat; ſed in diſpoſitione Eccleſiaſtica vndecim prouinciis conſtabat, teſte Theodoreto. Cujus diſcriminis rationem reddimus alibi. Sedes præcipua Vicarij Ponticæ Diœceſeos conſtituta eſt Cæſareæ in Cappadocia; qua in vrbe, quæ olim Mazaca, Reges Cappadocum lares fixerant, vt obſeruat Strabo. Hinc Epiſcopi Cæſareæ dignitas, qui ſolidæ Diœceſi Ponticæ præerat, teſte Nazianzeno: Vnde Baſilio conciliatum Archiepiſcopi Cæſareæ nomen, & Alypio apud Photium. Quare Ponticæ Diœceſeos Synodum Tyanis, ſub Euſebio Epiſcopo Cæſareæ celebratam refert Sozomenus; Et Gerontium Nicomedienſem Metropolitam in Bithynia, ordinatum fuiſſe ab Helladio Cæſareæ Epiſcopo. Literæ etiam Baſilij extant inuitantis ad Synodum Cæſareæ babendam τῆς τῆς ποντικῆς διοικήσεως Ἐκκλησίας.

Chryſoſt. in ep. ad Epheſios. Euagr. l. 3 c. 16. [illegible]

Gregor. Naz. De laudibus Baſilij.

Lib. 2. c. 9.

Strabo l. 12.

Photius in Bibl. Tmem 52. Sozom. l. 6. c. 12. l. 8 c. 6.

Baſilius ep. 292. & 256.

Diœceſis Thracica ſex prouinciis in laterculo Imperij, & in Eccleſiæ ootitia conſtabat; in qua poſt deletum à Seuero Byzantium, præcipuam dignitatem vrbs Heracleæ ſiue Perinthi obtinuit; vt teſtaotur Herodianus, & Procopius. Iode quæſitus ejus Epiſcopo, Exarchi Thraciæ titulus; quamuis deinde vis hujus adminiſtratioois in vrbem Regiam vberioribus priuilegiis paulatim tranſcripta ſit.

Herod. in Seuero. Procop. l. 4. de Ædific. Iuſt.

Quare noo fruſtra monui Canone Nicæno ſignificari Diœceſes Aſianam, Ponticam, & Thracicam, quæ à tribus Patriarcbis noo penderent, ſed Syoodis ſuis commiſſæ, Exarchos ſuos comiter colerent: Aſiana Epbeſinum, Pontica Cæſareeoſem, Thracica Heracleenſem, deinde Conſtantioopolitanum. Vnde profectum, vt hi tres Exarcbi potiorem locum in ſubſcriptiooibus, & ſeſſionibus Generalium

Conciliorum obtinerent. Quod videre eſt in Concilij Chalcedonenſis conſeſſu; qui ſic diſpoſitus erat, vt ante cancellos altaris in medio ſederent Glorioſiſſimi Iudices, & ampliſſimus Senatus. Ab eorum læua, ſedebant Legati Romani Pontificis, Anatolius Archiepiſcopus Conſtantinopoleos, Maximus Antiochiæ, Thalaſſius Cæſareæ, Stephanus Epheſi; *& ceteri Epiſcopi Orientalis, Ponticæ, Aſianæ, & Thracicæ Diœceſeon, exceptis Palæſtinis.* Ex quo loco patet Exarchos Diœceſeon fuiſſe, Maximum quidem Antiochenum Orientalis, Thalaſſium Cæſareenſem Ponticæ, Stephanum Epheſinum Aſianæ, & Anatolium Conſtantinopolitanum Thracicæ. A parte dextra Iudicum conſidebant Dioſcorus Archiepiſcopus Alexandriæ, Iuuenalis Hieroſolymorum, Quintillus Heracleæ primæ Macedoniæ, vices agens Anaſtaſij Theſſalonicenſis Epiſcopi, cum reliquis Epiſcopis *Ægyptiacæ Diœceſeos*, quæ ſuberat Alexandrino, & *Illyricianæ*, quæ à Theſſalonicenſi Vicario Romani Pontificis regebatur, (ad hunc enim Anaſtaſium elegantem illam epiſtolam decretalem dedit Leo Primus, quæ toties laudatur) Aderant præterea in hoc latere *Palæſtini* Epiſcopi, quos ab Orientali Diœceſi diſtractos Epiſcopus Hieroſolymorum ſibi aſſerebat. Ceterùm Thracica Diœceſis jam tum à Conſtantinopolitano Epiſcopo pendebat, depulſo Heracleenſi; Quod per conſequentiam è priuilegio Primatus in eâ Diœceſi facilè inualuit, ad cujus Synodum Conſtantinopolitana Eccleſia pertinebat. Quod in fraudem impulit Socratem, cùm jura communionis per Thraciam Nectario tributa fuiſſe ſcripſit. Huc alludit epiſtola Marciani Imperatoris, qua præcipit Anatolio, vt accedat ad Concilium Chalcedonenſe vnà cum Epiſcopis ſub Sacerdotij ſui cura conſtitutis; id eſt, cum Epiſcopis Thracicæ Diœceſeos. quod ideo monui, vt ab inquiſitione horum Epiſcoporum viri eruditi ceſſarent.

Act. 1. Concil. Chalced. [illegible Greek]

Part. 1. Conc. Chalced. c. 37. [illegible Greek]

Idem ſeſſionum ordo in ſuperioribus Conciliis obtinuerat. Etenim in Synodo Epheſina, cui præfuit Cyrillus, poſt Iuuenalem Hieroſolymorum ſedent Memnon Epheſi, Flauianus Philipporum vicarius Ruffi Theſſalonicenſis Epiſcopi, Firmus Cæſareæ Cappadociæ, & Theodotus Ancyræ; quamuis alibi per errorem ſcriptoris, Theodotus antecedat. Sed ſententiæ latæ contra Neſtorium poſt Firmum ſubſcripſit. In Epheſino Concilio ſub Dioſcoro, poſt priores Patriarchas ſedent, & cenſent, Stephanus Epheſi, & Thalaſſius Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ. Quare videtur dubitandum non eſſe, quin Diœceſeon Exarchi canone 11. CP. commemorati Epiſcopos Epheſi, Cæſareæ, & CP. dejecto Heracleenſi, complectantur. Id ex eo valdè juuatur, quòd in Concilio Chalcedonenſi, Iudices vnicuique Diœceſi Orientalis Imperij, ſuum Patriarcham aſſignant. Non eo tamen inficias, quin potiori jure in Diœceſes ſuas, tres illi eximij Patriarchæ vterentur: ita vt ſola Synodorum vniuerſæ Diœceſeos indictio, & Concilij πρoεδρία Exarchis ceteris competiuiſſe videatur. Quæ ratio componendæ contentionis quæ viros eruditiſſimos etiam in hoc capite colliſit, non aliena à vero mihi eſſe videtur: atque adeo nouis quibuſdam argumentis hanc diſputationem illuſtrandam cenſui. Ceterùm tranſcripto Heracleenſis Epiſcopi jure in CP. duo reliqui Exarchi ab auctoritate ſua dejecti ſunt, cùm ſedes Conſtantinopolitana in Patriarchicam dignitatem euecta, Trium iſtarum Diœceſeon adminiſtrationem liberam decreto Concilij Chalcedonenſis obtinuit. Quæ immutatio effecit, vt Orientales Eccleſiæ, quæ per quinque Diœceſes porrectæ erant, Ægypti, Orientis, Ponticæ, Aſianæ, & Thracicæ, ad tres redactæ fuerint, ſcilicet Ægypti, Orientis, & Boſphori ſeu Thraciæ, id eſt, Conſtantinopoleos, apud Theodoretum, qui poſt Concilium Chalcedonenſe hiſtoriam ſcripſit.

Syn. Epheſ. T. 1. c. 3. editionis Pelrani T. 2. c. 1. T. 2. c. 10. & 23.

Concil. Chalc. Act. 1

Locus laudatus eſt §. 3. hujus capitis.

Theod lib. 5 c. 14. *Epiſcopi Occidentis non prius eum Epiſcopis Ægypti, & Orientis, & Boſphori, & Thraciæ communicare voluerunt.*

XII. Sed vt repetam quæſtionem initio propoſitam, non diſſimulanda eſt inſignis difficultas, quæ noſtram ſententiam videtur impugnare, in eo quòd tres illos præcipuos Orbis Epiſcopos Romæ, Alexandriæ, & Antiochiæ quoad jus Patriarchicum inter ſe componi canone Nicæno contendit. Nodus in eo verſatur, quòd Alexandrini Epiſcopi auctoritas in ordinandis omnibus Ægypti Epiſcopis aduerſùs Meletianos hoc canone conſtituta ſit; vt fatentur omnes eruditi, & egregiè probatur ex epiſtola Synodica Concilij. Porrò jure illo ordinandorum Epiſcoporum vſum non fuiſſe Romanum Pon-

tificem per omnes Occidentis prouincias, adeo certum eſt, vt nec ipſorum Metropolitarum ordinationem in pleriſque prouinciis ſibi vindicarit. Vt explicatior ſit hujus quæſtionis enodatio, conſtiruendi priùs ſunt Romanæ Metropoleos fines. Neque enim exiſtimo Ruffini ætate, regionibus illis ſuburbicariis ad centeſimum vſque lapidem fuiſſe circumſcriptos. Vetat oamque Notitia illa Vaticana vetus, quæ ſexaginta nouem Epiſcopatus, ex quibus Romana prouincia conflata erat, nobis exhibet; qui quidem non ſolùm Latinam regionem, ſeu Campaniam recentiorem ad Siuueſſam, Marſos ſeu Valeriam, Picenum, & Tuſciam ſuburbicariam complectebantur; ſed etiam Tuſciam Annonariam, Vmbriam, & Picenum annonarium; quas regiones Notitia illa vetus, barbarâ voce *Marchiam Vmbriæ* indigetat, Marchiæ nomine vtrumque Picenum comprebendendo.

> Extat apud Card. Baron. an. 1057.

Fundus hujus oiex ſententiæ eſt, inſignis locus Epiſtolæ Synodicæ Concilij Sardicenſis, & alter Athanaſij; vbi earuin Prouinciarum Epiſcopi, qui Athanaſio communicabant, recenſentur, ſcilicet Romæ, Italiæ Campaniæ, Calabriæ, Apuliæ, & ceterarum per Occidentem, & Orientem Prouinciarum. Non poterant liquidiùs Romanæ Prouinciæ limites circumſcribi, qui ei à Vaticana Notitia tribuuntur. Italia hinc eam coërcet, inde Campania felix, & Capuana. Porrò Italia, cujus Metropolis erat ciuitas Mediolani, complectebatur eas Prouincias quæ Vicario Italiæ parebant, & porrigebantur vſque ad Tuſciæ annonariæ, Vmbriæ, & Piceni fines; vt docuit vir eruditiſſimus Pater Sirmondus. Campania verò, cujus Metropolis erat Capua, incipiebat à Sinueſſa ad Salarim Lucaniæ fluuium. His autem finibus eæ regiones ferè intercipiuntur, quibus prouincia Romana conſtat in Notitia veteri Vaticaoa; cujus fides ex his Athanaſij, & Coocilij Sardicenſis locis egregiè illuſtratur.

> Epiſt. Syn. Conc. Sardic. Athanaſ. ep. ad Solitar. vit. agentes.

CAPVT IV.

Synopſis.

I. Vt ſatiſfiat objectioni, docetur Romanum Pontificem eſſe Patriarcham Occidentis, deinde confertur cum Alexandrino in ordinationibus. Eccleſiarum diuiſio in Orientales & Occidentales probatur plurimis teſtimoniis veterum.

II. Error eorum notatus qui Orientales Eccleſias ab Antiocheno Patriarchatu non diſtingunt. Cui Oriens ſpecialiter dictus tribuitur, è Concilio ſecundo, & Epheſino.

III. Fines Eccleſiarum Orientalium & Occidentalium, iidem qui olim Imperij. Thracia Orienti accenſa. Solidum Illyricum Occidenti.

IV. Antiqua diuiſio Imperij ſub Diocletiano, Conſtantino, & Valentiniano. In confiniis Illyrici & Thraciæ, Eccleſiarum & Imperij limes, ſcilicet in Succorum anguſtiis ex Ammiano, & Socrate, & ex Concilio Aquileienſi: vbi dictio Succorum *reſtituitur. Conſtantinopolis vinculum Orientis, & Occidentis, apud Nazianzenum.*

V. Tomus Occidentalium, in Concilio C P. explicatus. Aſſerta vetus lectio τῶν δυτικῶν.

I. SVPEREST, vt jugulum cauſſæ petamus, & vt difficultati propoſitæ ſatisfiat, duorum capirum probationi, quibus tota diſputatio conficitur, nos accingamus. Quorum primum in eo verſabitur, vt doceat Patriarchatum Occidentis à veteribus tributum fuiſſe Epiſcopo Romano: Alterum verò, quod fortaſſe à nullo teotatum fuit, componet Alexandrinum Epiſcopum cum Romano, in potiſſimo illo jure Patriarchico, quod Ordinationes Epiſcoporum reſpicit.

Quod attinet ad primam illam partem; nullo negotio veritas ejus inſtruetur, ſi teſtimoniis veterum rectè expenſis oſtendamus totius Eccleſiæ corpus ſtatim à Concilio Nicæno in Orientales, & Occideotales Eccleſias fuiſſe diſtributum; & Occidentalibus Eccleſiis nullum alium præfectum fuiſſe præter Romanum Pontificem. Emicat illa hereditatis Chriſti in duas partes diuiſio temporibus Conſtantij Imperatoris; ita tamen vt altiùs, id eſt, à veteri conſuetudine Eccleſiæ, hujus Diuiſionis origo repetatur ab Epiſcopis Orientalibus Synodi Sardicenſis, quorum ſunt hæc verba: *Hanc nouitatem moliebantur inducere, quam horret Vetus conſuetudo Eccleſiæ, vt in Concilio Orientales Epiſcopi quod fortè ſtatuiſſent, ab Epiſcopis Occidentalibus refricaretur; ſimiliter quidquid Occidentalium partium Epiſcopi, ab Orientalibus ſolueretur.*

> Epiſtola Synodica Concilij Sardic. Orient. in Fragmentis Hilarij.

In

In eam ſententiam Conſtantius Princeps reſcripſit ad Concilium Ariminenſe, quod Epiſcopis è toto Occidente accitis conſtabat: *Non enim de Orientalibus Epiſcopis in Concilio veſtro patitur ratio aliquid definiri. Proinde ſuper his tantum, quæ ad vos pertinere cognoſcit grauitas veſtra, tractare debetis.* Non inquiro, an juſta ſit Orientalium expoſtulatio, aut quod Conſtantius reſcripto vetuit Occidentali Concilio, ſcilicet ne de rebus Orientalibus pronunciaret; qua de re diſſertationem ſatis copioſam, ſi res vſui futura ſit, in publicum fortaſſe emittemus; ſed id tantùm pertendo, eam fuiſſe illis, imò & ſuperioribus temporibus Eccleſiæ diſciplinam, vt Occidentales Eccleſiæ in vnum veluti corpus compactæ, ab Orientalibus diſcernerentur. Et ne quis excipiat, me teſtimoniis ſchiſmaticorum vti, laudabo ipſum Ambroſium, & Aquileienſe Concilium ex Epiſcopis Occidentalibus conflatum, qui Aquileiam conuenerant Imperatorum juſſu. Querebatur Palladius Epiſcopus Arianæ hæreſeos reus, ſe niſi generali & pleno Concilio reſpondere non poſſe, nempe abſentibus ſacerdotibus Orientis, *ad quos Præfectus Italiæ literas dederat, vt ſi vellent conuenire, in poteſtate haberent.* Excipit Ambroſius: *Quia ſcierunt conſuetudinem hujuſmodi vt in Oriente Orientale eſſet Concilium, intra Occidentem Occidentalium, ideo putauerunt non eſſe veniendum.* In ipſis etiam veterum Romanorum Pontificum Liberij, Damaſi, Siricij, Innocentij, & Celeſtini epiſtolis, Occidentis Epiſcopi, ab Epiſcopis Orientis ſunt diſcreti. Hæc diuiſio Gregorio Nazianzeno ob ſimultates, quæ tunc temporis apud Epiſcopos vigebant, adeo inauſpicata viſa eſt, vt Orientem, & Occidentem, quemadmodum finibus & Imperiorum limitibus, ita etiam animis diſtractum iri pertimeſceret. Inualuit tamen quotidiano Eccleſiarum vſu illa diſcretio; ita vt Philippus Celeſtini Pontificis Legatus in Concilio Epheſino profeſſus fuerit, eam Synodum conflatam eſſe ex Epiſcopis *Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis.* Nihilque frequentiùs apud antiquos Eccleſiaſticos ſcriptores hoc Eccleſiarum diſcrimine inter legendum occurrit.

Conſtantius in ep. ad Conc. Arimin.

Concil. Aquileienſe ſub Ambroſio.

Celeſtinus in ep. ad Neſtor. *Pelagianos ſolis vnam ſententia Orienti Occidentiſque peruaſit.* Liberius ep. 11. *Epiſcopos Orientis ad ſanam ſinceramque mentem reuerſos cum Orthodoxis Occidentis Epiſcopis concordare.* Damaſus in ep. Syn. apud Theod. l. 2. c. 22. *De hac ipſa Fide cum Epiſcopos Orientis, tum Occidentis, nobiſcum vnà gloriari conſtat.* Siricius in ep. ad Him. c. 1. *Quod etiam totius Orientis Occidentiſque cuſtodis.* Innoc.

II. Vnum tamen eſt, quod antiquitatis Eccleſiaſticæ amantem hac in parte monitum velim, ne inconſultò in eum errorem incidat, in quem viri docti impegerunt; cùm variis Orientis ſignificationibus non exactè perpenſis, quæ de Orientis Eccleſiis generaliter dicuntur, Antiochenæ Eccleſiæ incautè tribuerunt. Etenim Oriens in diſpoſitione Imperij Romani eas prouincias omnes complectitur, ab ipſius Veſpaſiani temporibus, quæ à Thracia per Ægyptum, & Aſiam minorem, vſque ad Euphratem, & Tigrim pertinent. Hæ prouinciæ quinque Diœceſibus comprehendebantur, Thracica, Pontica, Aſiana, Orientali, & Ægyptiaca, quę magiſtratibus ſibi pręfectis parebant, vt ſuperiore capite vberiùs dixi. Idem ordo ſeruatus fuit in Eccleſiaſtica diſciplina; ita vt, quemadmodum Ægypti Diœceſis in nouem Metropolitanos diuiſa, Alexandrię Patriarcham colebat; ſic Diœceſis Orientis ſpecialiter dicti, quæ quindecim prouincias complexa erat, ab Antiocheno Patriarcha regeretur. Itaque longè diſtant Orientis Eccleſiæ, cùm Occidentalibus opponuntur, vtpote quæ quinque Diœceſes integras Orientalis Imperij comprehendant, ab Orientis Eccleſiis quando cum aliarum Diœceſeon Epiſcopis, id eſt Ægypti, Thracicæ, Ponticæ, & Aſianæ componuntur, vt fit Canone 11. Conſtantinopolitani Concilij: *Orientis Epiſcopi Orientem tantùm gubernent, ſeruatis priuilegiis, quæ Nicænis canonibus Eccleſiæ Antiochenæ tributa ſunt.* Inde eſt quod Ioannes Antiochenſis, qui ſchiſmate Conciliũ Epheſinum vexauit, in Actis Conciliabuli dicitur *Epiſcopus Antiochiæ, quæ eſt Metropolis Anatolicæ Diœceſeos.* Et ipſum Conciliabulum hac ſe inſcriptione jactat: *Sacra Synodus Diœceſeos Orientalis, ceterique vnà cum ipſis ex diuerſis Diœceſibus & prouinciis congregati.*

In Dec[illegible] *Nos autem, omneſque per Orientales & Occidentales Eccleſias* Greg. [illegible] Concil. [illegible] het. part. [illegible] Act. 1. [illegible]

Canon. 2. Syn. Conſtant.

In Conc. Eph. ep. 1. Act. 1. [illegible]

In Actis Conc. [illegible]

III. Id ſolum supereſt indagandum, quibus finibus Eccleſiæ Orientis, & Occidentis regerentur. Sed ſtatim occurrit Canon 11. Concilij Conſtantinopolitani, toties laudatus, qui de hac re ſollicitis curam omnem eximere poteſt. Conuenerant Conſtantinopolim ex omnibus Orientalis Imperij Prouinciis, literis Theodoſij Imperatoris euocati Antiſtites, qui Canone ſecundo Eccleſiarum Orientalium terminos præſcripſerunt: adeo vt eas intra Diœceſes Thracicam, Ponticam, Aſianam, Orientem, & Ægyptum coërcuerint, ac proinde ceteras omnes Diœceſes Occidenti dimiſerint;

nempe Illyricum ſolidum, Italiam, Gallias, Britannias, Hiſpanias, & Africam. Scilicet, vt antè monui, iidem erant Imperij Orientalis limites, & Eccleſiarum Orientalium. Thracia in confinio Illyrici conſtituta, Orienti accenſebatur, vt Illyrici integra præfectura, quæ Macedoniam, Daciam, Achaïam, & ceteras quaſdam prouincias complectebatur, ad Occidentem pertinebat: æquè ac Africani litoris Sex prouinciæ, vt docuit Zozimus.

[illegible] lib. 2 [illegible] Dio- [illegible]

Thraciam Orienti Veſpaſianus Imperator addixerat, teſte Euſtachio: quod apud omnes deinde principes obtinuit, qui Thraciam, licèt freto Propontidis & Helleſponti ab Aſia diſcretam, Orienti accenſuerunt. Imò & ſub Theodoſio Illyriciana Diœceſis in duas partes ſecta eſt; adeo vt Imperio Orientis acceſſerit Illyrici pars illa, quæ Macedoniam & alias quaſdam prouincias continebat, vt patet è Iornande, & è Notitia vtriuſque Imperij; quæ fines Orientalis Illyrici, & Occidentalis deſcribit.

Iornandes. Notitia Imperij.

IV. Quæ immutatio nihil de Eccleſiarum ſtatu detriuit. Itaque Illyrici, & Thraciæ limites, vt olim Imperij vtriuſque, ſic etiam Eccleſiarum fuere. Hanc diuiſionem Imperij primus tentauit Diocletianus, cùm ſibi & Galerio Maximino retinuit Orientem, regiâ conſtitutâ in vrbe Nicomedienſi, Occidentémq; Conſtantio patri Conſtantini, & Maximiano diſtribuit; datis huic, Illyrico, Italia, & Africa; illi Britanniis, Hiſpaniis, & Galliis apud Socratem. Conſtantinus autem cùm ſolidam, à morte Licinij, Romani Imperij ſuſcepiſſet adminiſtrationem, & ei trium filiorum caritas eſſet antiquior quàm Reipublicæ cura, illis orbem teſtamento partitus eſt; ita tamen vt primus Occidentis partes, Conſtantius verò Orientis obtineret. Valentinianus ſenior ſecutus exemplum tam fœdæ diuiſionis, Valentem fratrem effuſa liberalitate cōſortem Imperij deſignauit, eíq; Aſię & Ægypti tradidit dominatum; Europâ ſuę ditioni reſeruatâ, vt inquit Theodoretus. Quod accuratiùs deſcripſit Sozomenus, qui antiquos vtriuſq; Imperij limites immutatos nō fuiſſe ſatis oſtendit. Valenti, inquit, *tribuit prouincias quæ ad Orientem ſitæ ſunt. Eas verò quæ ab Illyrico vſque ad Oceanum Occidentalem, & eam quæ eſt ex aduerſo continentem, vſque ad extrema Africæ ſub ſua poteſtate conſtituit*; id eſt, Præfecturas Italiæ, ſub qua continebatur Africa, Galliarum, & Illyrici. Hos Imperiorum limites Ammianus Marcellinus, qui ſub Iuliano floruit, in confinio Illyrici & Thraciæ, in ipſis Succorum montium anguſtiis locat. *Conſerta*, inquit, *celſorum montium ſummitates Hæmi & Rhodopes, quorum alter ex ipſis Iſtri marginibus, alter ab Axij fluminis citeriori parte conſurgit, in anguſtias tumuloſas collibus deſinentes, Illyrios interſcindunt & Thracas.* In iiſdem Succorum anguſtiis Occidentalium Eccleſiarum fines conſtituit Concilij Aquileienſis epiſtola ad Theodoſium; ſi locus illuſtris, qui cubat in mendo, nitori ſuo reſtituatur. *Equidem*, inquiunt Patres, *per Occidentales partes duobus in angulis tantùm, hoc eſt, in latere Daciæ Ripenſis, ac Mœſiæ, fides obſtrepi videbatur. Quibus tamen nunc, poſt Concilij ſententiam, veſtræ fauore Clementiæ opinamur illico conſulendum. Per omnes autem tractus atque regiones æthnicorum clauſtris vſque ad Oceanum manet intemerata fides. In Orientalibus autem partibus cognouimus quidem*, & quæ ſequuntur. Legendum prorsùs eſt, *à Succorum clauſtris*, non *æthnicorum*. In eam ſententiam adnotauit Socrates diſſidio Sardicenſis Concilij, Orientalium, & Occidentalium abruptam communionem; vtriuſque autem Eccleſiæ confinium in Succorum montium anguſtiis, quæ Illyrios diuidunt à Thracibus, poſitum fuiſſe; quos ille montes [Greek] vocat; ita vt ὄρος fuerit ὄρος τῆς Κοινωνίας, vt inquit eleganter Socrates. Ad ſolutionem illam communionis, quæ ob Maximi Cynici ordinationē inter Orientales & Occidentem interceſſerat, & cui reſarciendę operam dabat Concilium Conſtantinopolitanum, Gregorius Nazianzenus reſpicit, cùm Occiduæ & Orientalis orę velut nodum Conſtantinopolim eſſe Patribus congregatis pronuntiabat; quò hinc & inde extrema prouinciarum capita pertingerent, & inde velut à communi Fidei emporio refunderentur. Etenim Thracicam Diœceſim hic ſcriptor, velut appendicem Conſtantinopoleos intuebatur: & communionis interuerſæ, Fideíque afflictæ reſtitutionem hinc expectandam præ ſe ferebat.

Socr. l. 1. c. 6.

Socr. l. 1. c. 85. [Greek, illegible]

Theod. l. 4. c. 5.

Sozom. l. 4. c. 6.

Ammianus Marcellinus lib. 21 & lib. 29. *Succorum patescunt angustia Thracias dirimentes, & Daciam.*

Epiſtola 12. Conc. Aquil. edita à V. C. Sirmondo in Append. ad Cod. Theod. pag. 74.

Socrates, lib. 2. Hiſt. c. 18. [Greek, illegible]

Vir eruditiſſimus Henricus Valeſius rectè monuit legendū [Greek] *vel* [Greek].

Concil. Italiæ editum à Sirm. in Appendice C. Theod.

Gregor. Naz. [Greek, illegible]

V. Sed vt nihil reliqui ſit peruicaciæ, docendum eſt ſecundùm Patrum Conſtantinopolitanorum ſententiam, pro Occidentalibus haberi eos, qui circumſcripti non ſunt Diœceſibus illis quinque, Thracicâ, Ponticâ, Aſianâ, Orien-

Can. v. περὶ τοῦ τόμου τῶν Δυτικῶν. ὅτι καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀπεδεξάμεθα τοὺς μίαν ὁμολογοῦντας πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος θεότητα.

Zonaras & Balſamon in Comment. hujus Can. Card. Baron. ad annum 381.

Petrus Var. Lect. l. 3. c. 2.

tali, & Ægyptiacâ. Quod patet è canone quinto illius Synodi, quo Libellus Occidentalium approbatur, his verbis: *De Tomo Occidentalium. Nos etiam Antiochenos ſuſcepimus, qui vnam confitentur Patris, & Filij, & Spiritus ſancti Diuinitatem.* Scio in controuerſiam adduci Tomum iſtum Occidentalium. Repudiatâ etenim Zonaræ & Balſamonis interpretatione, qui de canone Fidei in Sardicenſi Concilio promulgato verba illa accipiunt; Illuſtriſſimus Card. Baronius de Damaſi Epiſtola Synodica ſcripta ad Paulinum Antiochenum, quæ refertur à Theodoreto, hunc canonem accipiendum exiſtimat. Quod Viro erudito diſplicuit, qui exſertè aſſerit, locum eſſe mendoſum: quoniam *verba iſta de Tomo Occidentalium, quæ tituli vicem præſtant, ſignificare videntur, canonem agere de neſcio quo Occidentalium Libello. At verò Canon*, inquit ille, *nihil minùs exſequitur; ſed tantùm approbat ea, quæ definierant Antiocheni vnam confitentes Patris, & Filij, & Spiritus ſancti Diuinitatem.* Vnde animum ſumpſit antiquam lectionem mouendi, ita vt *Antiochenos* ſubſtituerit *Occidentalibus*, id eſt δυτικοῖς, vt ille quidem legit, τοῖς Δυβικοῖς. In quo dupliciter peccatur; tum in ſententia detorta & inconcinna, quam antiquæ lectioni hujus canonis affingit; tum in noua omnino voce & omnibus ſcriptoribus incognita, quam ille comminiſcitur, cùm aſſerit Antiochenſes voce hybrida, & à Syriaca deducta *Dubicos* appellatos, quaſi diceres *lucis conſitos*, à Luco Daphnenſi, quo ornabatur Antiochia. Tenebras illas diſcutiet vera & ſincera mens illius canonis, quæ ita conſtitui & enarrari paucis verbis poteſt. Quod attinet ad Epiſtolam Occidentalium, qua docent, ſe communionem Antiochenorum amplecti, quia rectam fidem profitentur, etſi Meletij, & Paulini ſchiſmate laborent: Nos etiam eoſdem Antiochenos jam antea ſuſcepiſſe teſtamur, quia nobis conſtitit eos vnam Patris, & Filij, & Spiritus ſancti confiteri Diuinitatem. Vnde ſequitur alium eſſe Tomum Occidentalium, qui commemoratur in hoc canone, ab epiſtola Synodica Damaſi ad Paulinum Antiochenum; vel ſaltem cum illa epiſtola, aliam adjunctam fuiſſe ad Orientales Epiſcopos Conſtantinopoli congregatos. Nihil enim vetat, quin eodem tempore, & eodem exemplo perſcripta & miſſa fuerit ad Paulinum, & ad Synodum Conſtantinopolitanam. Inde etiam ſequitur veterem omnium Codicum lectionem non eſſe ſollicitandam, quę δυτικοὺς ſeu mauis Occidentales huic Synodo cognitos exhibet. Nec eſt quòd vir erudititiſſimus conjecturam ſuam fulciat ex emendatione tentata in Libello oblato contra Ibam Edeſſenum, in Synodo Berytenſi; vbi Synodi, Antiochena & Tyria, in ejus Epiſcopi cauſſa habitę, ἀνατολικὴ dicuntur, & δυτικὴ: quam ille in Δυβικὴ immutat, vt Antiochena eo vocabulo ſignificetur. Sanè alia mens eſt Libelli, vbi Antiochena Synodus ἀνατολικὴ dicitur, ſiue Orientalis, quia vrbs Antiochia eſt Metropolis Orientis. Tyria autem dicitur δυτικὴ, ſeu Occidentalis, ratione habitâ ſitus quem Tyrus obtinet in Diœceſi Orientis. Phœnicia enim, vbi ſita eſt Colonia Tyri, porrigitur ad partes Occidentales Diœceſeos Orientalis.

Refertur in Concilio Chalced.

CAPVT V.

Synopſis.

I. Singulæ Orientis Diœceſes ſuis Patriarchis, & Exarchis commiſſæ: Solidi Occidenſis Diœceſes octo, Romano Epiſcopo. Eo ſenſu explicatæ Majores Diœceſes *in Concilio Arelatenſi primo.*

II. Romanus Pontifex caput Occidenſis, è Baſilio, & Auguſtino, cujus locus explicatur. ex Hieronymo, Cyrillo Alexandrino, Concilio Epheſino.

III. Innocentius refert originem hujus inſtitutionis. Illyricum ſibi æquè ac ceteras Diœceſes vindicat.

IV. Romanus Pontifex Patriarcha dictus, etiam Occidentis, à Iuſtin. cujus locus explicatur.

V. Romani Epiſcopi Patriarchæ nomen non ſumpſerunt, ex Gregorio; quamuis jure Patriarchico vterentur, & ab aliis dicerentur Patriarchæ. Quinarius numerus Patriarcharum in Synodis ſexta, & octaua.

I. CONSTITVTA Eccleſiarum in Orientales & Occidentales diuiſione, neceſſe eſt vt ſtatim cordato lectori veniat in mentem, aliquo diſciplinę ordine, earum adminiſtrationem conſtitiſſe. Quod ſi curioſiùs rimetur, ſtatim inueniet, eodem modo, quo quinque illę Orientis Diœceſes ita ſuis Primatibus erant commiſſę, vt Ægypto pręeſſet

Alexandrinus Patriarcha, Orienti Antiochenos, Aſianę Diœceſi Epheſious Exarchus, Ponticę verò, Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus, & Thracicæ Conſtantinopolitanus, qui taodem, vt dixi, tres iſtas Diœceſes, Aſianam, Ponticam, & Thracicam decreto Concilij Chalcedonenſis ſuę ſedi aſſeruit: Ita Diœceſes Occidentis ea ratione Metropolitis ſuis concreditæ fuerunt, vt Romano Epiſcopo tanquam totius Occidentis Patriarchę ſubeſſent: Qui tantùm à ceteris Patriarchis adminiſtratione diſtabat, quantum dignitate & auctoritate. Cujuſque enim illorum poteſtas vnius Diœceſeos finibus coërcebatur; integræ autem & ſolidæ totius Occidentis Diœceſes Romaoi Epiſcopi auctoritate gubernabantur. Hoc diſcrimẽ fortaſſe reſpiciebaot Concilij Arelatenſis Sacerdores, cùm epiſtolâ ſuâ ad Silueſtrum teſtantur, eum *Majores Diœceſes tenere*; quia ſcilicet ſeptem vel octo Occidentis diœceſes obtioebat, nempe in Italia duas, Illyricum ſolidum, quod ex vna Diœceſi in duas poſtea eſt diſcerptum, Gallias, Britannias, Hiſpanias, & Africam.

Epiſtola Concilij Arelat. ad Silueſtr. ann. 314.

II. Sanè ne effuſam illam Romani Pontificis adminiſtrationem commentus fuiſſe videat, laudabo teſtes omni exceptione majores, hinc Baſilium ab Oriente, qoi conceptis verbis Epiſcopum Romanum, *Occidentalium Coryphæum* eſſe ſcribit, id eſt, illius Eccleſiæ principem; Hinc verò Auguſtinum ab Africa. Hic cùm aduerſùs Iulianum Pelagianum teſtimonia Cypriani ex Africa, Irenæi, Rheticij, Olympij, Hilarij è Galliis, & Ambroſij ex Italia protuliſſet, iſta verba ſubjungit: *An ideo contemnendos putas, quia Occidentalis Eccleſiæ ſunt omnes, nec vllus in eis eſt commemoratus à nobis Orientis Epiſcopus? Quid ergo faciemus, cùm illi Græci ſint, nos Latini? Puto tibi eam partem Orbis ſufficere debere, in qua primum Apoſtolorum ſuorum voluit Dominus glorioſiſſimo martyrio coronare. Cui Eccleſiæ præſidentem Beatum Innocentium ſi audire voluiſſes, jam tunc periculoſam juuentutem tuam Pelagianis laqueis exuiſſes.* Eccleſia, cui præſidebat Innocentius, nulla eſt alia, quàm Occidentalis, cujus ſolius hoc in loco meotionem facit Auguſtinus: vt fruſtra ſint Nouatores, qui ad Romanam hæc verha referuor, cujus ne memioit quidem. Certum quidem eſt ab Auguſtino Occidentalem Eccleſiam ex eo capite illuſtriorem reddi, quòd Occidens ea ſit orbis pars, in qua Princeps Apoſtolorum martyrio confectus ſit, ac proinde compoſitus cum Orienre primas partes dignitatis ferre debeat: Vnde ſequatur maximi ponderis eſſe debere aduersùs Pelagianos Innocenrij ſententiam, qui Occidentali Eccleſiæ præſideret. Baſilio & Auguſtino addamus Hieronymum, qui epiſtola ad Marcum; *Hæreticum me*, inquit, *cum Occidente, hæreticum me cum Ægypto, hoc eſt, cum Damaſo, Petróque condemnent.* Quid apertius? vt Ægyptum tanquam ſpecialem Alexandrini Patriarchæ Diœceſim, Petro Alexandriæ Epiſcopo tribuit Hieronymus, ita & Damaſo Epiſcopo Romæ ſolidum Occidentem. In eam ſententiam idem auctor, cùm cœlibatum Sacerdotum aduersùs hæreticos aſſereret, totiúſque Eccleſiæ conſuetudioem, ad comprimendam nouitatem teſtimonij pondere, aduocaret; trium Patriarchatuum limites deſcribit. *Quid facient*, inquit, *Orientis Eccleſiæ, quid Ægypti, & Sedis Apoſtolicæ, quæ aut Virgines Clericos accipiunt, aut continentes: aut ſi vxores habuerunt, mariti eſſe deſiſtunt.* Si calculum ineamus, ſubductis ex ſolido orbe Romano, Orientis Eccleſiis, id eſt, Antiochiæ, vnà cum Diœceſibus Aſiaoæ, Pǒticæ, & Thracicæ; ſubducta deinde Ægypto, ſolæ ſuperſunt Eccleſiæ Sedis Apoſtolicæ, id eſt Occideotales, vt antè dicebamus. Ex eo eſt, quòd Cyrillus Ioannem Antiochenum monet, neceſſum eſſe, vt ij omnes latam à Celeſtino Pontifice Romano aduersùs Neſtorium ſententiam ſequantur, qui *Totius Occidentis* communionem amplecti volunt. Etenim Occidentis prouinciæ per Legatos ad Synodum Romanam conueneraot, cui Celeſtinus præfuit; vt teſtatur ipſa Synodus Epheſina, cùm de aduentu Arcadij, Projecti, & Philippi Legatorum à Celeſtioo, & Synodo Occidentaliom miſſorum referret ad Imperatores. Quare non dubitauerunt iidem Epheſini Conſilij Patres aduersùs procaciam Ioannis Antiocheni commoti, ad Principes hæc ſcribere. *Perabſurdum enim eſt ducentorum & decem ſanctorum Epiſcoporum Synodo, quibus & Vniuerſa Occidentalium ſanctorum Epiſcoporum multitudo, & per ipſos reliquus totius terrarum orbis conſentit, triginta numero ſe opponere.*

Baſilius ep. 10. [illegible]

Aug. l. 1. contra Iul. c. 2.

Hieron. ep. ad Marcum.

Hieron. aduerſus Vigilant.

Epiſt. Cyrill. in Concil. Epheſ. p. 1. cap. 21. [illegible]

Eph. Conc p. 2. Act. 3. in Relatione ad Impp. [illegible]

In ep. Synod. [illegible]

III. Innocentius ipſe, quem Occidentali Eccleſiæ præſidentem laudabat Auguſtinus, nun ſolùm earum Eccleſiarum Principatum Romanæ Sedi vindi-

cat; ſed hujus inſtitutionis originem eò refert, quòd Occidentis Eccleſiæ à Petro, aut ejus in ſede Romana ſucceſſoribus, fuerint conſtitutæ. *Præſertim*, inquit ille, *cùm ſit manifeſtum in omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Africam, atque Siciliam, inſulaſque interjacentes, nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos quos venerabilis Apoſtolus Petrus, aut ejus ſucceſſores, conſtituerint Sacerdotes; aut legant, ſi in iis prouinciis alius Apoſtolorum inuenitur aut legitur docuiſſe. Qui ſi non legunt, quia nuſquam inueniunt; oportet eos hoc ſequi quod Eccleſia Romana cuſtodit, à qua eos principium accepiſſe non dubium eſt; ne dum peregrinis aſſertionibus ſtudent, Caput inſtitutionum videantur omittere.* Planè Caput inſtitutarum in Occidente Eccleſiarum Romanam Eccleſiam Innocentius vult haberi. Solæ deſunt calculo noſtro Illyricianæ Diœceſeos Eccleſiæ, quarum hoc loco non meminit Innocentius. Certum eſt tamen eas æquè ac ceteras Occidentis prouincias Apoſtolicæ Sedis conſtitutis paruiſſe, eámque ſedem, vt Eccleſiarum Caput, excoluiſſe. Nolo mihi fidem haberi. Dicat pro ſe ipſe Innocentius in ea epiſtola, quam ad Rufum Epiſcopum Theſſalonicæ, (quæ Illyrici Metropolis erat) & ad ceteros Epiſcopos Macedoniæ dedit; cùm eorum literis à Vitali Archidiacono delatis reſcriberet: *Adoerti Sedi Apoſtolicæ, ad quam Relatio tanquam ad Caput Eccleſiarum miſſa currebat, aliquam fieri injuriam, cujus adhuc in ambiguum ſententia duceretur.* Quin & alio loco jure Patriarchico vſus eſt Innocentius in retractando Bubalij & Tauriani Epiſcoporum Illyrici judicio; vt dubitandi nullus poſſit ſupereſſe locus, quin per Illyricianam, æquè ac per ceteras Occidentis Diœceſes, Pontificis Romani auctoritas Patriarchica explicaretur.

Innoc. in epi. ad Decent. Eugub.

Innoc. ep. 22. & in Decretis cap. 50.

Decret. cap. 35.

IV. Si quis verò moroſus his teſtimoniis cedere nolit, niſi apertis verbis ab aliquo Pontificem Romanum, Occidentis Patriarcham pronunciatum fuiſſe oſtendamus; etiam hac in parte morem illi geremus. In Concilio Chalcedonenſi Leo disertè Patriarcha Veteris & Magnæ Romæ dicitur; & in literis Iuſtini Imperatoris, Hormiſda Pontifex, Patriarcha quoque appellatur. Præterea Iuſtinianus anno 541. cùm Patriarchas quinque recenſeret, primo loco meminit Patriarchæ Heſperiæ, & Romæ. Hæreticis aſcribit eos, *Qui non ſunt membrum ſanctæ Dei Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ, in qua omnes concorditer ſanctiſſimi Epiſcopi, & totius orbis terrarum Patriarchæ, ſcilicet Heſperiæ, & Romæ, & hujus Regiæ ciuitatis, & Alexandriæ, & Theopoleos,* (id eſt Antiochiæ) *& Hieroſolymorum, & omnes qui ſub eis conſtituti ſunt ſanctiſſimi Epiſcopi, Apoſtolicam prædicant fidem atque traditionem.* Heſperiam in Notis ad hunc locum non ſincerè viri docti Italiam reddunt, ac ſi Patriarcha Italiæ tantùm cenſendus eſſet Epiſcopus Romanus. Cui ergo cedent ceteræ Occidentis prouinciæ? Et quâ ratione, ſi eas à Romano Patriarchatu excipias, omnes totius orbis tractus quinque Patriarchis ſuberunt; vt Iuſtinianus hac Nouella contendit? Itaque Heſperia Occidentem ſignificat. Qua voce vſus eſt antiquus Nouellarum interpres, vtpotè à mediæ ætatis ſcriptoribus frequentiſſimè vſurpata, ad ſignificandos Occidentis tractus; etſi apud veteres & alios quoque auctores Italiam non rarò ſignificet. Quo ſenſu apud Theodoretum Occidentales Epiſcopi οἱ τῆς ἑσπερίας dicuntur, & Ἑσπέριοι apud Socratem. Fortaſſe ſincerior eſt lectio Scrimgerianæ editionis, quæ Patriarchatum Romanum non diuidit in Heſperiam, & Romam: ſed vno membro complectitur ἑσπερίας ῥώμης, id eſt, Occidentalis Romæ; vt diſtinguatur à Noua Roma Orientalis Imperij, quæ quidem à Syneſio Orientalis Roma dicitur, quemadmodum vetus illa, Occidentalis nomine deſignatur. [illegible]

Act. 3 Synod. Chalced.

Nou. 109. de priuilegiis dotis hæret. [illegible]

Ex editione Scrimgeri.

V. Cl. Dionyſius Gothofr. in Notis ad No. Iuſt.

Nou. 123. dicitur Patriarcha [illegible], C. de ſum. Trin. Theodoretus l. 5. c. 23. Socrat. l. 2. c. 19.

Syneſ. orat. de regn.

V. Tamen hic diſſimulandum non eſt, etſi jure Patriarchico in Occidente fruerentur Epiſcopi Romani, ſeſe Patriarcharum nomine jactare non conſueuiſſe; ſed auctoritatem ſuam ſola ſedis Apoſtolicæ appellatione explicuiſſe. Quod eruitur è laudabili quodam loco petito è S. Gregorij Magni Regeſto; ſcilicet è mandato, quod Ioanni Defenſori Hiſpanias adeunti dederat, vt Epiſcoporum Hiſpanorum conatum infringeret, qui Stephani Epiſcopi à Prouinciali Synodo dejecti appellationem alienam à Canonibus & à more Eccleſiarum contendebant. *Contra hæc ſi dictum fuerit*, inquit, *quia nec Metropolitanum habuit, nec Patriarcham; dicendum eſt, quia à Sede Apoſtolica, quæ omnium Eccle-*

Greg. lib. 11. Reg. ep. 54.

ſiarum caput eſt, cauſa hæc audienda ac dirimenda fuerat, ſicus & prædictus Epiſcopus (ſcilicet Stephanus) *petiſſe dignoſcitur, qui Epiſcopos alieni Concilij judices habuit omnino ſuſpectos.* Ex eo conſilio profectum eſt, quòd idem Gregorius quatuor Patriarcharum tantùm mentionem facit in Epiſtola ad Brunechildem Reginam Francorum, quâ eorum ignorantiam percellit, qui à Decretis Synodi Chalcedonenſis diſcedebant: *Sed ita illos erroris labes imbibit, vt ignorantiæ ſuæ credentes, vniuerſam Eccleſiam, atque omnes quatuor Patriarchas, non ratione, ſed malitioſa mente tantummodo refugiant.* Nempe quia Sedis Apoſtolicæ principatus eximium aliquod jus, non ſolùm in Occidentis prouincias, quæ jure Patriarchico ſolius Epiſcopi Romani ſollicitudini patuerúnt, ſed etiam in ceteras Orientis Eccleſias, quæ illi vt ſupremo Capiti per Patriarchas ſuos connectebantur, obtinebat. Noluit ergo Patriarcha audire Gregorius: ſed etiam non alienum à ſe duxit, jure Patriarchico vti per Occidentis prouincias. Quem morem ſecutus eſt Innocentius III. qui quatuor Patriachas numerando, Romanam Eccleſiam intra dignitatis illius limites non cogit. Ceterùm in Conciliis, Romana inter Patriarchales Sedes recenſebatur; vt patet ex Synodica epiſtola Concilij ſexti: quâ Conſtantinum Pogonatum Patres rogant, vt Actorum Synodi exemplaria ad quinque Patriarchales ſedes mittantur, ἐκδοθῶσι τοῖς πέντε πατριαρχικοῖς θρόνοις. Inde Theodorus Studita Eccleſiaſticum corpus πεντακόρυφον vocat; Quinque Patriarchis ad vnius capitis formam redactis, vt explicuit Balſamo: quemadmodum Gregor. B. Petri Sedem, *vnius in Tribus locis*, eſſe ſcripſit. Octaua etiam Synodus Quinarium Sedium Patriarchalium numerum agnouit; & Nicolaus I. in Reſponſis ad Bulgaros Romanam Eccleſiam inter Patriarchales recenſuit; licèt ceteris dignitate & auctoritate præcellat.

Greg. l. 7. ep. 5 & l. 2. ep. 37.

C. graue. de preb. & dign. c. antiquæ. de priuil. Extrauag. ſancta Romana. de Eccl. in commun.

Act. 18. ſextæ Syn.

Theodorus Stud. apud. Baron. ann. 819 §. 15.

Balſamo de Patr. priuileg. [illegible] Idem. [illegible] Greg. l. 6. ep. 37.

Nic. ad Conſulta Bulg. c. 92.

CAPVT VI.

Synopſis.

I. Agitur de comparatione Alexandrini Epiſcopi cum Romano. Ius Patriarchatus frequentiùs exercebatur in Diœceſi Vrbicaria, & in Italica, quàm in ceteris Occidentis prouinciis.

II. Synodorum indictio, Epiſcoporum ordinatio, & judicium de majoribus cauſſis, ſunt partes juris Patriarchici. Concilium Romanum ex Epiſcopis Italiæ, vt patet ex Iulio, epiſtola Orientalium, & Synodica Concilij Sardicenſis, quæ explicatur, & ex Liberio.

III. Concilium iſtud auctoritate Romani Pontificis euocatum, probatur ex epiſtola Gallæ Auguſtæ, & Synodis Romanis ſub Felice, & ſub Symmacho.

IV. Hæc Synodus generalis Italiæ videtur originem traxiſſe ex conuentu habito in cauſſa Pauli Samoſateni. Antè Synodus Italica & Romana differebant. Poſtea Concilium Romanum vtramque complexum eſt.

I. RESTAT vt aſſerto Occidentis Patriarchatu, in eam rationem ſolicitiùs inquiramus, quâ ad exemplum Romani Epiſcopi, jura Alexandrinæ ſedis per Ægyptum, Libyam, & Pentapolim Nicæna Synodus metiebatur. Hîc diſtinctio quædam adhibenda eſt; quâ non animaduersâ, de componendo jure Patriarchico duarum iſtarum ſedium deſperandum eſt; dicendúmque cum viris eruditiſſimis de ſola Metropolitica auctoritate hoc canone comparationem iniri. Occidentis Eccleſiæ per plures Diœceſes porrectæ erant, vt ſuperiùs monui, quæ ſuis quæque Synodis conſtabant; vt oſtendere eſſet in procliui de Africana, Illyriciana, & Gallicana, imò & de Hiſpanica. Italia in duas Diœceſes diuiſa, Italicam nempe, & Vrbicariam, cùm à Sede Apoſtolica non lõgè abeſſet, frequentioribus beneficiis ab ea fouebatur: adeo vt jus illud omne præcipuum, quo Patriarchæ in ſuis Diœceſibus potiebantur, Epiſcopus Romanus in ſua Diœceſi Vrbicaria, & fortean in Italica, exerceret. In ceteris verò Occidentalibus prouinciis ſummam auctoritatis vim, & dignitatis apicem conſeruabat quidem; ſed non eam in omnibus rerum articulis, æquè ac in Italiæ prouinciis, explicabat.

II. Ius Patriarchæ in eo verſatur, vt Epiſcopos ſibi ſubditos ad Concilium euocet, Ordinationes Epiſcoporum celebret, & de Majoribus cauſis judicium ferat. Romanus Epiſcopus Synodum omnium Italiæ Epiſcoporum, vt proprium & ordinarium Romanæ Sedis

conuentum, cogebat; & per omnes Italiæ prouincias, vel ſaltem per Vrbicariam Diœceſim, Epiſcoporum ordinandorum jure fruebatur. Concilium Romanum ex Epiſcopis Italiæ conflatum fuiſſe docet Iulius 1. Pontifex in epiſtola ad Orientales, quæ extat apud Athanaſium. *Nam tametſi ſolus ſim*, inquit, *qui ſcripſi, non meam tamen ſolius ſententiam, ſed omnium Italorum, & omnium in his regionibus Epiſcoporum ſcripſi. Certè ad conſtitutum tempus conuenere Epiſcopi, & ejus ſententiæ fuere, quam vobis iterum ſignifico.* Quare Orientales Epiſcopi Athanaſio Communionem reſtitutam à Iulio, & à ſolis Epiſcopis Italis obſeruarunt, in Synodica ſua Epiſtola, quam Concilij Sardicenſis nomine ediderunt. *Ad Iulium Romam perrexit, ſed & ad Italiæ quoſdam ipſius partis Epiſcopos; quos ſeducens per epiſtolarum falſitatem, ab eiſdem perfacilè in communionem eſt receptus.* Ex eo autem quòd Italiæ Epiſcoporum conuentus ordinarius Romæ haberetur, profectum eſt, vt eis impenſiùs Romanus Pontifex immineret, curámque ſuam ad illos frequentiorem extenderet: atque illo proinde nomine Synodus Sardicenſis relatione factâ eorum omnium, quæ geſta erant Sardicæ, ad Iulium Pontificem, ab eo petierit, vt omnes Siciliæ, Sardiniæ, & reliquæ Italiæ prouincias, ſcriptis ſuis earum rerum certiores redderet. Quod quidem munus ad Metropolitanos in ſingulis prouinciis pertinebat; ſed in duabus Italię Diœceſibus ad Romanum Epiſcopum jure Patriarchico. *Tua autem excellens prudentia*, inquit Concilium, *diſponere debet, vt per tua ſcripta, qui in Sicilia, qui in Sardinia, & in Italia ſunt fratres noſtri, quæ acta ſunt, & quæ definita, cognoſcant; & ne ignorantes eorum recipiant litteras communicatorias, quos extra Epiſcopatum juſta ſententia declarauit.* Liberius verò in epiſtola ad Conſtantium Imperatorem, ſe literas Orientalium de cauſa Athanaſij legiſſe Concilio, id eſt, Epiſcopis Italis, profitetur.

Iulius in ep. ad Orient. quæ extat apud Athan. Apol. 2.

Extat apud Hilarium in Fragmentis lib. 2.

Epiſtola Synodica Concilij Sardicenſis, apud Hilariũ.

Liberius ep. 2. ad Conſtantium.

III. Enimuerò ne quis cauilletur, cœtus quidem Epiſcoporum Italiæ habitos, ſed literis Romani Pontificis non fuiſſe coactos; neceſſe eſt vt Gallæ Placidiæ Auguſtæ epiſtolâ, quam ad Theodoſium Imperatorem dedit, rem totam conficiamus. Teſtatur religioſa mulier, ſe, cùm ad altare B. Petri acceſſiſſet, cultum Apoſtolo exhibitura, à Leone Epiſcopo exoratam, vt à Theodoſio conuocandum Generale Concilium impetraret, quo vulneri mederetur, quod Fides ab Epheſiuo latrocinio erat paſſa. Leo autem erat *Epiſcoporum multitudine circumſeptus, quos ex innumerabilibus ciuitatibus Italiæ, pro principatu proprij loci ſeu dignitate collegit*, inquit Galla Auguſta. In hanc ſententiam Synodus Romæ coacta circa annum 484. ſcripſit ad Conſtantinopolitanos hæc verba: *Quoties intra Italiam propter Eccleſiaſticas cauſas, præcipuè Fidei, colliguntur Domini Sacerdotes, Conſuetudo retinetur, vt ſucceſſor præſulum ſedis Apoſtolicæ, ex perſona cunctorum totius Italiæ Sacerdotum, juxta ſolicitudinem ſibi Eccleſiarum omnium competentem, cuncta conſtituat, qui caput eſt omnium*: atque ideo addunt inferiori loco ejuſdem epiſtolæ, *Beatiſſimus vir Felix, Caput noſtrum, Papa, & Archiepiſcopus.* Sanè de Siciliæ Epiſcopis, licèt freto ab Italia ſecretis, teſtatur abundè Leo, ternos ex eorum Synodo quotannis Romam fraterno ſociandos Concilio indiſſimulanter occurrere debere. Hinc profectum, vt in Synodo Romana ſub Symmacho, quam Rex Theodoricus ex omnibus Italiæ prouinciis coëgerat, rectè obſeruatum fuerit, hanc Synodum ab ipſo Papa conuocari debuiſſe: cujus voluntatem interceſſiſſe ſcripto docuit Theodoricus.

Epiſtola Gallæ parte 1. Concil. Chalched. cap. 26. [illegible]

Synodica ep. Concilij Rom. ſub Felice.

Leo in Decret. cap. 13.

Syn. Rom. ſub Symmacho.

IV. Vnus tantùm ſupereſt, quem eximere oportet à Lectoris animo, ſcrupulus, vnde ortum habuerit hæc Synodus Romana Italiæ finibus circumſcripta. Poſſem veteri conſuetudine me tueri; quæ ſanè huic inſtitutioni, vt & ceteris Eccleſiaſticæ diſciplinæ articulis, incrementum dedit. Sed fortaſſe non ineptè hujus conuentus originem inde repetere poſſumus, quòd ad profligandam Pauli Samoſateni hæreſim ab Aureliano Imperature conſtitutum fuit, vt Italiæ Epiſcopi Romam de hac quæſtione tractaturi ſe conferrent. Etſi enim euocandorum Epiſcoporum jus Romanæ Sedi concedamus; nemo tamen inficiabitur, quin cœtus frequens Romæ haberi vix poſſet ſub paganorum Principum imperio, niſi cogendi Concilij gratiam Imperatores facerent. Quod cùm ab Aureliano impetratum occaſione vnius cauſæ fuiſſet, præjudicio ſuo Synodum ex Romana & Italica

permixtam conſtituit, ante Nicæni Concilij tempora. Cùm enim Paulus Samoſatenus Antiochiæ Epiſcopus, duplici Synodo Antiochena damnatus, domo Epiſcopali abſcedere nollet, Aurelianus interpellatus hac de re *præcepit vt domus Eccleſiæ illis tribueretur, quibus Chriſtiani Italiæ, & Vrbis Romæ Epiſcopi per literas tribuendam præſcriberent*, teſte Euſebio. Sanè ante hoc tempus, quod incidit in annum 292. Italiæ Epiſcopi ſeorſim à Romanis conueniebant; vt factum eſt cùm damnatus eſt Nouatianus anno 255. à Synodis Romana, Italica, & Africana; quamuis deinde ab iis Relatio miſſa fuerit ad Cornelium Romanum Epiſcopum; qui hac de re ſuis literis monuit Fabium Antiochenum. Sanè ſi extaret integra Cornelij epiſtola, cujus nobiliora fragmenta protulit Euſebius, fines vtrique Synodo Romanæ, & Italicæ, quos tunc temporis obtinebant, ſine vllis ambagibus aſſignaremus. In extrema enim epiſtola, vt teſtatur Euſebius, Epiſcopos, qui Romam profecti, Nouatiani dementiam condemnabant, & Eccleſias, quibus ſinguli præerant, Cornelius recenſebat. Attamen nemo eſt, qui ſibi perſuadere non poſſit, Romanam Synodum iis Epiſcopis conſtitiſſe, qui non ſolùm ſub Metropoli degebant, ſed etiam ceteris quibuſdam, qui per Campaniæ oras, Brutios, & Apuliam erant conſtituti. Italicam verò ex iis conflatam Epiſcopis, qui prouincias Italiæ Tranſpadanas incolerent. Sanè ad *Italicam* Synodum è pluribus prouinciis conuenerant Epiſcopi, vt ipſa docet nominis ſignificatio, quod vni Italiæ prouinciæ tribui non ſolet. Cùm autem vrbis alicujus celebritas tot Epiſcopos variarum prouinciarum in vnam Synodum *Italicam* coëgerit; par eſt etiam credere, Romanæ ciuitatis dignitatem, imò & ipſius Pontificis, non adeo neglectam, quin è pluribus etiam Italiæ prouinciis, Synodo Romanæ frequentes adeſſent Epiſcopi. Et vt apertiùs promam quod ſentio, planè mihi perſuadeo ipſius Cornelij tempore, in Eccleſiaſticæ diſciplinæ ordine, duas veluti Diœceſes apud Italiam conſtitutas fuiſſe, è quibus Italica, & Romana Synodus conſtarent: quæ liquidiùs patuerunt, cùm Italia lege Conſtantini duobus Vicariis Præfecti Prætorio eſt aſſignata, quorum alteri ſedes eſſet *Mediolani*, alteri verò *Romæ*.

[illegible] lib. 7. [illegible] c. 24 [illegible]

Hieron. in Cornelio. Cornelius Romanæ Vrbis Epiſcopus ſcripſit epiſtolas ad Fabium Antiochenum de Synodo Romana, Italica, & Africana.

CAPVT VII.

Synopſis.

I. Ordinatio Epiſcoporum pertinet ad Patriarchas. Reſtricta ad Metropolitas in Patriarchatus Conſtantinopol. inſtitutione. Antiquis Patriarchis omnium Epiſcoporum ordinatio competebat, vt Antiocheno, ex Innocentio.

II. Et Alexandrino in ſolida Diœceſi Ægyptiaca. quod Metropolitarum jura non omnino tollebat, ex Concilio Nicæno, & Syneſio.

III. Idem jus competebat Romano in Prouincia Vrbicaria. Antiqua regula, qui pertinent ad Synodum, pertinent ad conſecrationem, *probatur ex Nou. Inſt. quæ emendatur. Dubitatur de Italicæ Diœceſeos Epiſcopis, & de ipſis Metropolitis Mediolanenſi, & Aquileienſi.*

IV. Vrbicariæ autem Diœceſeos Epiſcopos ordinatos ab Epiſcopo Rom. docetur è Celeſtino. Metropolitani in Vrbicaria Diœceſi.

V. Eorum jura ſeruata in ordinationibus Epiſcoporum, ad exemplum Alexandrini Epiſcopi; & Theſſalonicenſis, qui erat Vicarius Romani in Illyrico.

VI. Breuis & noua interpretatio Canonis ſexti Nicæni, ex Ruffino. Idem jus Alexandrino in Ægyptiaca Diœceſi competit, quod Romano in Vrbicaria; In cæteris non componuntur inuicem. Nouatorum argutia refellitur, noua reſponſione.

VII. Patriarchicum jus Romani Pontificis in reliquis prouinciis Occidentis, verſabatur præcipuè in Majoribus cauſſis. Concilia Diœceſeon Occidentalium conjuncta cum Romano per Relationes, & Legatos.

VIII. Gallicanam Eccleſiam jus illud Patriarchicum ſemper amplexam eſſe docetur aliquot teſtimoniis ſelectis. Quod obtinuit in prima, ſecunda, & tertia Regum Dynaſtia.

I. NVNC de jure Ordinationum tractandum eſt; quod Patriarchis adeo competit, ſingulari quodam priuilegio, [illegible], cùm ad honorem Primatus, quo fruebatur Epiſcopus Conſtantinopolitanus, facta eſt auctoritatis illius Patriarchicæ acceſſio ex Decreto

Concilij

Concilij Chalcedonenſis, ſaltem Metropolitanorum omnium, qui præerant viginti ſeptem prouinciis trium Diœceſeon Thracicæ, Aſianæ, & Ponticæ, Ordinationes illi addictæ fuerint; aut celebrandæ ab ipſo Patriarcha in vrbe Regia, aut ejus mandato in prouinciis; vt docet Canon xxviii. Concilij Chalcedonenſis, & Magiſtratuum interlocutio, quæ extat inter Acta Concilij. Reciſa eſt tunc aliquo pacto plena illa, quæ ad Patriarchas ſpectat, ordinandorum Epiſcoporum poteſtas, vt nouæ auctoritati fouendæ faciles ſe præberent Prouinciarum Metropolitani. Alioqui certum eſt antiquis illis & majorum gentiũ Patriarchis Ordinationes omnium Epiſcoporum, non tantùm Metropolitarum, competiuiſſe. Id apertè docet Innocentius primus; qui Alexandro Antiocheno Epiſcopo, hac de re conſultus, ita reſcripſit: *Itaque arbitramur, frater cariſſime, vt ſicut Metropolitanos auctoritate ordinas ſingulari; ſic & ceteros non ſine permiſſu conſcientiáque tua ſinas Epiſcopos procreari. In quibus hunc modum rectè ſeruabis, vt longè poſitos literis datis ordinari cenſeas ab his, qui nunc eos ſuo tantùm ordinant arbitratu. Vicinos autem, ſi æſtimas, ad manus impoſitionem tuæ gratiæ, ſtatuas peruenire. Quorum enim te maxima expectat cura, præcipuè tuum debent mereri judicium.* Non nouum jus aliquod conſtituit Innocentius, etſi Metropolitanos Diœceſis Antiochenæ à quaſi poſſeſſione ordinationum Epiſcopalium depellat; ſed jus quæſitum Sedi Antiochenæ à Synodo Nicæna, & temporis injuria quodammodo interuerſum, reſtituit. Præfatur enim Innocentius, Antiochenam Eccleſiam non ſuper aliquam prouinciam, ſed ſuper Diœceſim ſuam à Nicæno Concilio conſtitutam; Vnde ſibi argumentum parat ad Ordinationes Epiſcoporum totius Diœceſeos, Antiochenæ Sedi addicendas.

Canon. 28. Concilij Chalcedon. Act. 16. [illegible]

Innoc. in Decretis cap. 45.

II. Quod attinet ad Alexandrinum Epiſcopum; ex Synodi epiſtola patet, omnes Epiſcopos Ægypti, ejus decreto ordinatos. Sed illuſtrior erit hujus rei probatio, ſi teſtimonio Syneſij expendantur. Pentapolitana regio Cyrenenſium, vrbi Ptolemaïdi ſuberat, vt totius prouinciæ Metropoli. Metropolitanam illam Eccleſiam Syneſius obtinebat, & jure ſuo prouincialium Epiſcoporum curam gerebat; adeo vt & in eorum mores, & ordinationum vitia inquireret. Ius tamen conſtituendorum Epiſcoporum ſuæ prouinciæ non ſibi arrogat, ſed Alexandrinæ Sedi ex antiquis moribus; eâ tamen lege, vt Ordinandus Epiſcopus ſuffragio Cleri & populi electus, à Metropolitano primùm ſit approbatus; deinde Alexandrini Epiſcopi decreto manus impoſitionem ſuſcipiat. Vnde patet ſumma Epiſcopi Alexandrini auctoritas; ita tamen, contrà quàm pleriſque videatur, vt Metropolitani dignitas non ſit omnino neglecta, cui ſollicitudo totius prouinciæ immineat; adeo vt & Synodum prouinciæ cogere poſſit, quemadmodum à Syneſio factum ſæpiſſime; etſi omnia majoris momenti ad Patriarcham ſint referenda. Quæ dixi perſpecta erunt è duobus Syneſij locis. Alter eſt de Palæbiſcæ in Pentapolitana prouincia Epiſcopo: *Quamobrem vnum illum & ſolum Palæbiſcæ Epiſcopum creatum, ſed neque legitimum, contra jura verò omnia, quantum de Senioribus accepi, cùm neque ſit Alexandriæ conſtitutus, neque à tribus hic vt maximè ordinandi ſignum datum.* Alter eſt de Olbiatis Epiſcopo in Pentapoli; cujus Electionem Syneſius ſuffragio ſuo probauit, ſed decreto Theophili Alexandrini eam confirmari neceſſe eſſe docet: *Meo quoque illum ſuffragio renuntio; ac pergratum quidem mihi erit, ſi illum in Epiſcopatu Collegam & ſocium habuerim. Vnum adhuc ſupereſt, ſacra tua ſcilicet manus; hoc vno Olbiatis opus eſt, mihi verò precibus.*

Epiſtola Nicæni Conc. ad Alexandr. apud Theodor. lib. 1. cap. 9 [illegible]

Syneſius ep. 67. ad Theoph.

Syneſ. ep 67. ad Theophil.

III. Sanè ex comparatione Alexandrinæ & Antiochenæ Sedis cum Eccleſia Romana, (quæ inita eſt, vt initio monui, in iis quæ ad jura Patriarchica pertinent) nulli dubium eſſe poterit, quin Epiſcoporum Ordinationes non ſolùm in prouincia Romana, quo jure quamplures Metropolitani potiebantur, ſed etiam in vicinis quibuſdam prouinciis obtineret. De prouinciis Vrbicariis, id eſt, de prouinciis illis decem, quæ Vicario Vrbis parebant, & per Campaniam, Brutios, Apuliam, Calabriam, ad Siciliam vſque protendebantur, non eſt aliquis dubitandi locus. Vt enim Diœceſis Orientalis addicta fuit Antiocheno Epiſcopo à Nicæna Synodo, vnde jura Ordinationum ſequebantur, quemadmodum nos docuit Innocentius; ita etiam Diœceſis Vrbicaria ſaltem, Vrbis Epiſcopo conceſſa fuit à

Prouincias vrbicarias, eas eſſe quæ Vicario Vrbis parebant docuit eruditiſſime V. Cl. R. P. Iac. Sirmondus.

D

Synodo Nicæna, vnde etiam Ordinationum jura per decem illas prouincias conſtituuntur. Hoc etiam alio argumentu conficietur, quod nobilioribus ingenus gratum futurum exiſtimo. Veteris diſcipliuæ hoc etat præcipuum caput, vt Synodis ſe ſiſterent Epiſcopi, apud eum, cujus arbitratu ordinati erant. Vnde profectum eſt vt *pertinere ad alicujus Concilium, vel ad conſecrationem*, promiſcuè & paſſim dicantur Epiſcopi, qui à Primaribus ſuis pendent. Hinc eſt quòd Iuſtinianus Nouellâ ſuâ ſecundùm Canones ſtatuat; *Conuenire apud Beatiſſimos Patriarchas illos, qui ab ipſis ordinati ſunt, & qui non habent jus alios Epiſcopos ordinandi: vt apud ſanctiſſimos Metropolitas cujuſque prouinciæ eos, qui ab eis ſunt ordinati.* Quam Conſtitutionem ita Photius in Nomocanone interpretatur, vt Metropolitanorum Synodos apud Patriarchas, & Epiſcoporum apud Metropolitas cogendas eſſe dicat. Ex qua Photij explicatione colligitur elegans reſtitutio in contextu Nouellæ Iuſtinianæ deletâ particulâ μὴ; vt deſcripti ſint Metropolitani his verbis: *Iſ qui à Patriarchis ordinati ſunt, & habent jus alios ordinandi.* Alioqui ſi negationem retineas, nullus erit verborum illorum ſenſus. Non enim moror Balſamonis explicationem, qui de Archiepiſcopis & Metropolitanis, quibus nulli ſubſunt Epiſcopi, Iuſtiniani Nouellam interpretatur. Nondum enim inualuerat nupera illa, & à poſterioribus Principibus Græcorum excogitata Archiepiſcoporum dignitas, qui à Metropolitarum Synodo reſecti, nullis Epiſcopis præerant. qua de re alibi. Porrò cùm ſuperiùs Synodorum conuentum tam Vrbicariæ Diœceſeos, quàm Italicæ, ſpeciali jure ex antiqua conſuetudine Romæ ſæpe habitum demonſtrauerimus; quid aliud inde conſequi poteſt, quàm Epiſcopos earum prouinciarum ab Epiſcopo Romano, aut ejus decreto, ordinatos fuiſſe? Hæreo in Epiſcopis Italicæ Diœceſeos, quibus manum impoſitam in Mediolanenſi prouincia ab Ambroſio docent ejus epiſtolæ; & idem ab Aquileienſi vſurpatum. Nec mirum, cùm Italica illa Synodus ad Romanam Aureliani Principis tempore acceſſerit, vt antè dicebamus; ideóque par erat, jus integrum ſeruari Metropolitis in ſuos Epiſcopus. Sanè de ipſis Metropolitanarum Sedium Epiſcopis in Italica Diœceſi, decreto Romani Pontificis ad manus impoſitionem veniſſe, tentari poſſet è Pelagio, & Gregorij Regeſto: qui auctoritatem ordinandæ Mediolanenſis & Aquileienſis Eccleſiæ, ſuæ Sedi ex antiqua conſuetudine vindicant; quamuis non me lateat quid poſſit in contrarium dici.

Nou. 137 c. 4. [illegible Greek]

Photius T. 8. Nomoc. c. 8. [illegible Greek]

Balſam in Supplem ad Canon Synod. in Trullo.

Ambroſ. ep. 82. & alibi. Gregor. lib. 6. epiſt. 14.

Gregor. lib. 2. epiſt. 31. c. Illud eſt. 12. q. 1. c. Pudenda. 24. q. 2. Vide lib 6. de Concord. Sac. & Imp. cap. 4.

IV. De Vrbicariæ autem Diœceſeos Epiſcopis, qui ab ipſa naſcentis Eccleſiæ origine ſe Vrbis Synodo ſiſtebant, dubitare non ſinit Celeſtinus Pontifex, qui Apuliæ & Calabriæ ordinationes ſibi arrogat: *Audiuimus quaſdam proprijs deſtitutas rectoribus ciuitates, Epiſcopos ſibi petere velle de Laicis, tantúmque faſtigium tam vile credere, vt hoc his, qui non Deo, ſed ſeculo militauerunt, æſtiment nos poſſe conferre: non ſolùm malè de ſuis Clericis, in quorum contemptum hoc faciunt, judicantes; ſed de nobis peſſimè, quos credunt hoc poſſe facere, ſentientes.* Itaque non ſolius Metropolitani Epiſcopi, ſed omnium Epiſcoporum per illas prouincias conſtitutorum ordinationes ſibi aſſerit. Metropolitani Epiſcopi mentionem feci; quia viris eruditis aſſentiri non poſſum, qui prouincias iſtas Metropolitis deſtirutas fuiſſe putant; cùm vera ratio in contrariam ſententiam impellere debeat. Etenim cuique prouinciæ ſuus præeſſe debet Metropolitanus; vt decreuit Nicæna Synodus; & Innocentius, atque Leo, ſuis Decretis ſanxerunt. Si ergo in prouinciarum cenſum Campaniam, Calabriam, Apuliam, Brutios, Siciliam, & Sardiniam aſciuerimus, confecta erit probatio. Atqui Athanaſius Campaniam, Apuliam, & Calabriam iis prouinciis annumerat, quæ ejus communionem retinuerant. De Apulia liquidò Innocentius his verbis. *Innocentius Agapeto, Macedonio, & Mariano Epiſcopis Apulis. Multa in prouincia veſtra contra canones Eccleſiaſticos, Decretáque Majorum vſurpari à plurimis, & relationes diuerſorum, & ſuggeſtiones fideliſſimæ retulerunt.* Idem Epiſcopis per Brutios literas ſuas dedit. Calabriæ, Siciliæ, Sardiniæ Metropolitanos videre eſt in Gregorij regeſtis: Et prouinciarum Campaniæ, Calabriæ, Brutiorum, & Siciliæ Epiſcopos in ſubſcriptionibus epiſtolæ Synodicæ illius Concilij, quod ab Agathone habitum eſt Romæ. Non me latet, quin objici poſſit, non

Celeſtinus vniuerſis Epiſcopis per Apuliam & Calabriam conſtitutis.

Nic. Syn. c. 5. Innoc. in Decr. c. 9 & 10. Leo in Decret. c. 32. & in ep. 88. c. 4.

Athan. in ep. ad ſolit.

Innoc. in ep. ad Apulos Epiſc.

Idem ad Brutios.

Gregor. in regeſto. Ep. Syn. Concil. Rom ſub Agathone. in Actis Concilij ſexti.

non fuiſſe perpetuum, vt ſingulis prouinciis ciuilibus, quæ aliquando anguſtiſſimis limitibus finiebantur, ſui præeſſent Metropolitani; imò verò in dicta Concilij Romani ſynodica epiſtola, Picenum & Tuſciam inter prouincias Italiæ deſcribi, quarum tamen maxima portio in ordine Eccleſiaſtico à Romana Metropoli penderet. Sed illud non impedit, quin extra Romanam Metropolim, cujus fines ex veteri Notitia, & ex Athanaſio deſcripſimus, neceſſariò aſſignandæ ſint aliæ Metropoles. Reſtant enim in Italiæ continenti, quatuor Prouinciæ; Campania ſcilicet, quæ à Conſulari; Samnium, quod à Præſide regebatur; Apulia, cum adjuncta Calabria, quæ Correctori ſuberat; & Brutia, cum Lucania, quæ alteri Correctori parebat. Ex Inſulis, Sicilia erat ſub Conſulari; Sardinia, & Corſica, ſub ſuis ſingulæ Præſidibus. Quin Siciliæ adminiſtrationem Eccleſiaſticam obtineret Metropolita Syracuſarum, dubitare non ſinit Epiſtola Conſtantini Imperatoris ad Chreſtum Syracuſanum,

Euſeb. l. 2. c. v.

apud Euſebium: neque de Calaritano

Theod. lib. 2. c. 15.

Epiſcopo Sardiniæ Metropolita Theodoretus. Capuam verò, Campaniæ Metropolim fuiſſe diſertis verbis teſtatur

Athan. ep. ad ſolitar.
Leo Oſtienſ.

Athanaſius; quæ tamen minuta capite priſtinam dignitatem circa annum 970. recuperauit, beneficio Ioannis Papæ. Vrbem autem Rhegium, quæ in Brutia ſita eſt, Metropoleos dignitate ornatam fuiſſe, diſcimus ex Notitia veteri Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ; quæ inter Metropoles auulſas à Romana Diœceſi, Syracuſas recenſet, atque Rhegium, ex Italiæ Prouinciis. Non eſt tamen diſſimulandum, in eadem

Diatypoſis Leonis Philoſophi.

Diatypoſi, ſeu laterculo Prouinciarum, Metropolitam Rhegij collocatum eſſe in ordine trigeſimo ſecundo Metropolitarum, qui à ſede Conſtantinopolitana pendent, inſcriptúmque *Calabriæ* Metropolitam; cùm tamen, vt dixi, Rhegij ciuitas ſita ſit in Prouincia Brutiæ. Vnde nolim aliquis colligat mendum irrepſiſſe in textum; ſed innouationem factam fuiſſe in Prouinciarum Italiæ inferioris appellatione, & tributione.

Anno 680.
In Synodica epiſt. Concilij Rom. ſub Agathone.
Act. IV. ſextæ ſyn.

Perſeuerabat adhuc Agathonis Papæ temporibus, prouinciarum Calabriæ & Brutiæ antiqua diſtinctio. Etenim in ſubſcriptionibus epiſtolæ Synodicæ Concilij Romani recenſentur inter Epiſcopos Prouinciæ Calabriæ, Locrenſis, Tarentinus, Thurinus, Taurianus, Tropeianus, Vibonenſis; & Hydruntinus in contextu Græco, meliùs quàm in contextu Latino, vbi Prouinciæ Brutiorum adſcribitur. Inter Epiſcopos verò prouinciæ Brutiorum annumerantur Conſentinus, Crotonenſis, Scyllacienſis, & Tempſanus. Sed quadraginta ſex poſthæc annis,

Anno 726.

pars illa Italiæ, quæ ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis retenta eſt, *Calabria* nomen eſt indepta. Quod probatur eximiè duobus teſtimoniis Hadriani, & Eginhardi. Hic enim ait Carolum Magnum obtinuiſſe *Italiam totam, quæ ab Auguſta Prætoria, vſque in Calabriam inferiorem, in qua Græcorum & Beneuentanorum conſtat eſſe confinia.*

Eginh. in Vita Caroli.

Beneuentum eſt vrbs primaria Samnij, cujus Ducatui portio quædam Apuliæ & Lucaniæ fortaſſe erat adjuncta. Ceterùm Calabriæ nomine tunc Brutia, Lucania, Apulia, & Calabria ſpecialiter dicta, ſignificabantur. Similis huic locus apud Hadrianum I. qui ad Carolum ſcripſit, Adalgiſum Ducem acceſſiſſe *ad Miſſos Imperatoris* (ſcilicet, Græci)

Hadrianus I. ep. 90. in Codice Carolino.

in partibus Calabriæ, juxta confinium Ducatus Beneuentani. Hinc factum vt in Dyatipoſi Græca, Rhegium dicatur Metropolis Calabriæ; quamuis pertineat ad prouinciam Brutiæ, non autem ad Calabriam ſpecialiter dictam. Duodecim autem Epiſcopatus huic Metropoli adſcripti in illa Diatypoſi, partim ſiti ſunt in Brutia, vt Conſentiæ, Crotonæ, Scyllacij, qui prouinciæ Brutiæ accenſentur in ſynodicâ Concilij Romani ſub Agathone; partim ſiti ſunt in Calabria, vt Locrenſis, Vibonenſis, Taurianus, & Tropeianus, qui inter Epiſcopos Calabriæ deſcribuntur in dicta epiſtola. In Calabria antiqua, & in Apulia, duæ Metropoles excitatæ videntur à Græcis poſt tempora Leonis Iſauri; Hydruntina ſcilicet, & Sanctæ Seuerinæ. Earum meminit Diatypoſis Leonis Philoſophi, quæ nupero Græcorum inuento nullum Epiſcopatum Hydruntinæ ſubjicit: Sanctæ Seuerinæ verò Metropoli, quæ Calabriæ quoque dicitur, quatuor Epiſcopatus ſubmittit, quorum vnus eſt Acherontinus in Apulia. Ea tempeſtate ceteri Epiſcopatus, vt Barenſis, Brundufinus, aliique in Apulia, diſtracti erant ab Imperio CP.

per Ludouicum II. Imperatorem, Lotharij filium. Si Notitia vetus Prouinciarum Italiæ in manus noſtras indiciſſet, certiorem antiquæ diſpoſitionis Eccleſiaſticæ deſcriptionem dediſſemus. Interim quod ad præſens inſtitutum attinet, certum eſt comparationem Alexandrini Epiſcopi cum Romano non ruituram, etſi pauciores Metropolitanos in Diœceſi Vrbicaria conſtitueremus; cùm ea comparatio in eo præcipuè verſetur, quòd vterque Diœceſes ſuas pleno jure adminiſtrarent.

V. Ordinationes verò eo modo ab Epiſcopo Romano in iis prouinciis celebratas, quem ſequebatur Alexandrina Eccleſia, neceſſe eſt; nempe vt electis Cleri & populi conſenſu Epiſcopis, Metropolitani primùm accederet auctoritas, deinde ad ejus Relationem Decretum Apoſtolicæ Sedis interponeretur. Eo jure vſos fuiſſe Metropolitanos Ægyptiacæ Diœceſeos docebat Syneſius. Et hunc morem ſeruatum in Diœceſi Illyriciana Occidentalis Eccleſiæ docet Leo Pontifex in epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, illius Diœceſeos præfectum; cui vices ſuas Leo delegarat, vt Sedis Theſſalonicenſis dignitas, Sedis Apoſtolicæ auctoritate
Leo in epiſt. ad Anaſt. Theſſal. & in Decret. c. 36. augeretur. *De perſona autem conſecrandi Epiſcopi, & de Cleri, plebiſque conſenſu, Metropolitanus Epiſcopus ad fraternitatē tuam referat, quódque in prouincia bene placuit ſcire te faciat, vt ordinationem ritè celebrandam tua quoq; firmet auctoritas, quæ rectis diſpoſitionibus nihil moræ aut difficultatis debebit afferre, ne gregibus Domini diu deſit cura paſtorum.* Vnde colligitur eundem ordinem obſeruatum in Diœceſi Vrbicaria, ſeu in decem prouinciis ſuburbicariis.

Ruffinus lib. 10 Hiſt. cap. 6. *Vt apud Alexandriam, & in Vrbe Roma vetuſta conſuetudo ſeruetur, vt ille Ægypti, vel hic ſuburbicariarum Eccleſiarum ſollicitudinem gerat.*

VI. Quare, vt explicatio Canonis ſexti in pauca contrahatur, rectiſſimè & ex vſu recepto Ruffinus componi inter ſe Alexandrinum & Romanum Epiſcopum in eo ſcripſit, quòd ille Ægyptiacæ Diœceſeos ἐξουσίαν habere debeat, eodem jure quo Epiſcopus Romanus vtebatur in Diœceſi Vrbicaria; ſeu vt Ruffinus elegantiſſimè loquitur, *in Eccleſiis ſuburbicariis*, id eſt, in iis Eccleſiis, quæ decem prouinciis ſuburbicariis continebantur. Earum enim prouinciarum & Synodus, & ordinatio, & plena liberáque adminiſtratio ad Epiſcopum Romanum pertinebat; vt Epiſcopo Alexandrino in Ægyptiaca Diœceſi; & Antiocheno in Orientali. Sapienter autem Ruffinus comparationem his finibus coërcuit; quia ſcilicet vberiori jure fruebatur Romanus Pontifex, quàm ceteri Diœceſeon ſingularum Exarchi. Etenim & plures majoréſque Diœceſes tenebat, vt cum Synodo Arelatenſi loquar; & principatum totius Eccleſiæ gerebat: in quibus duobus capitibus, duos illos Patriarchas cum Romano non componi, Ruffinus cenſuit; ſed tantùm ratione habitâ Eccleſiarum ſuburbicariarum.

Vſus eſt hac voce Ruffinus inſuper habito diſcrimine, quod inter *ſuburbicarias* & *vrbicarias* regiones à viris eruditis eſt animaduerſum: qui ſuburbicarias dici eas quæ non longè abeſſent ab vrbe, adnotarunt; Vrbicarias verò, quæ Vicario Vrbis parebant. Ceterùm hanc [illegible] anxiè & ſcrupulosè obſeruauit ille Canonum Interpres Dionyſio antiquior, qui ſexti canonis Nicæni ſententiam his verbis expreſſit. *De Primatu Eccleſiæ Romanæ, & aliarum Ciuitatum Epiſcopis. Antiqui moris eſt, vt Epiſcopus vrbis Romæ habeat principatum, vt ſuburbicaria loca, & omnem Prouinciam ſua ſollicitudine gubernet.* His verbis, in quibus explicandis (Antiquus interpres Canon. Ms.) fruſtra viri eruditi laborarunt, Metropolim, & Diœceſim Romani Epiſcopi deſignauit. Per loca ſuburbicaria, regiones illas quatuor intellexit, quæ aliquot ciuitatibus adjectis, integram Metropolim Romanam è ſexaginta nouem Epiſcopatibus conflatam conſtituunt, vt dixi ſuperiùs. Per *Prouinciam* autem, more ſuo Diœceſim ſignificat, nempe Vrbicariam. Solet enim Interpres ille διοικήσεως vocem, quæ in Concilij Conſtantinopolitani Canone 2. & in c. 9. & 17. Concilij Chalcedonenſis extat, prouinciæ vocabulo explicare, vt vidimus in veteri MS. codice. Itaque èx ſententia hujus interpretis, noſtra opinio, Ruffinique comparatio omni ex parte confirmatur.

In dicto Cod. Exarchū Diœceſeos, cujus mentio in c. 17. Concilij Chal. Vetus ille interpres reddit, *Primam ſedem Prouinciæ.*

Hæc diſtinctio, quæ nondum, vt exiſtimo, obſeruata fuit, Nouatorum argutias refellit; qui comparationem trium Patriarcharum ea conditione inſtitutam putant à Concilio Nicæno, vt primas quidem partes Romanus obtineret; ceterùm in ſua Diœceſi quiſque ſummo jure cum ſua Synodo vteretur. Perſpicere enim debuerant mores

antiquos hoc canone firmari, atque adeo totam, quantacunq; erat, Rumani Pontificis auctoritatem. Quare prudenter Ruffinus nun in omnibus articulis, ſed in eo jure Patriarchico quod obtinebat in Diœceſi Vrbicaria, Romanum Pontificem cum Alexandr[illegible] Epiſcopo conferri adnotauit.

VII. Si quis autem jus præcipuum Romani Pontificis in ceteras Occidentis prouincias curioſiùs expendat, ſummum quidem illud eſſe reperiet; ſed non ita explicatū, vt Synodos, ordinationéſque Epiſcopurum ſibi aſciſceret, quemadmodum in ſuburbicariis prouinciis.

In Majoribus tantùm cauſis, in Legibus ferendis, in Relationibus diſcutiendis, ad conſeruandam vnitatem Eccleſiæ auctoritas illa Patriarchica verſabatur. Hac ratione Concilia Gallicanæ, Africanæ, & ceterarum Diœceſeon cum Romanis Conciliis connectebantur: ita vt plena Synodus Occidentalium è Synodo Romana conſtaret, conjunctis ceterarum Diœceſeon, Synodis; quæ, ſi de cauſa communi ageretur, per Legatos decreta ſua referebant. Hæc eſt ſententia Concilij illius Romani, quod ſub Agathone habitum eſt aduersùs hæreſim Monothelitarum; cujus epiſtola Synodica ad Conſtantinum Pogonatum Imperatorem miſſa, & Actis ſextæ Synodi inſerta, teſtatur omnes illas Synodos, quæ per Occidentis & Septentrionis prouin[illegible]s ad Oceanum vſque porrectas, ab Epiſcopis coguntur, qui apud Longobardos, Sclauos, Francos, Gothos, atque Britannos degunt, ad Synodum Apoſtolicæ Sedis pertinere. Cùm enim morā Legatorum excuſaret, quos à Synodo Romana Conſtantinus expectabat; *Numeroſa multitudo noſtrorum*, inquit, *vſque ad Oceani regiones extenditur, cujus itineris longinquitas in multi temporis curſum protelatur. Sperabamus deinde de Britannia Theodorum conſamulum & coepiſcopum noſtrum magnæ inſulæ Britanniæ Archiepiſcopum & Philoſophum, cum aliis, qui ibidem vſque hactenus demorantur, exinde ad noſtram humilitatem conjungere, atque diuerſos hujus Concilij Epiſcopos in diuerſis regionibus conſtitutos, vt à Generalitate totius Concilij ſeruilis noſtra ſuggeſtio fieret, ne ſi pars tantum quod agebatur cognoſceret, partem lateret. Et maximè quia in medio gentium tam Longobardorum, quàmque Sclauorum, necnon Francorum, & Gothorum, atque Britannorum, plurimi conſamulorum noſtrorum eſſe noſcuntur, qui & de hoc curioſè ſatagere non deſiſtunt, vt cognoſcant quid in cauſa Apoſtolicæ Fides peragatur.*

Epiſtola Agathonis & Synodi Romanæ Act. 4 Concilij vi. [illegible Greek]

VIII. Inter ceteras autem Occidentis prouincias, quæ Sedis Apoſtolicæ Principatum, & jus illud Patriarchicum ad Eccleſiarum diſſitarum rationes accommodatum colebant, illuſtriorem ſemper locū obtinuerunt Eccleſiæ Gallicanæ. Gallias enim recenſet Innocentius, cùm de Eccleſiis à Romana Sede inſtitutis verba facit. Cui adſtipulantur Epiſcopi Gallicani in epiſtola ad Leonem, cùm inde religionis fontem & originem manaſſe in Gallias profitentur. Idem ille Innocentius teſtatur etiam Galliarum Epiſcopos de Majoribus cauſis ex veteri conſuetudine ad Romanam Eccleſiam retuliſſe. Imò verò & Legatos ſuos ad Concilium Romanum miſiſſe, cùm fidei cauſſa aduersùs hæreticos eſſet ſtatuenda, docet Synodus Romana habita ſub Damaſo apud Theodoretum: Et Occidentalium Synodus ſub Agathone, cui tres Legati Galliarum interfuere. Quare, vt antea dicebam, apud Gallos Eccleſiæ Romanæ reuerentia eo ſemper nomine floruit, quòd eſſet cōmunionis Eccleſiaſticæ caput per vniuerſam Eccleſiam, & ſpeciali quodam jure per omnes Occidentis prouincias. Ea de cauſſa in Synodo Galliarum à Pippino & Carolumanno D[illegible]bus coacta anno 743. Galli profeſſi [illegible]t, vt teſtatur Bonifacius Moguntinus, *Vnitatem & ſubjectionem Romanæ Eccleſiæ fine tenus vitæ velle ſeruare; Sancto Petro, & ejus Vicario, velle ſubjici.* Non deſciuerunt poſteri à tam laudabili & neceſſario propoſito; quin potiùs omnibus ſeculis Reges Chriſtianiſſimi, ipsúmque Eccleſiæ Gallicanæ corpus egregiis facinoribus ſcriptíſque monumentis teſtatum fecerunt, nihil eſſe ſibi antiquius, quàm vt antiquam conſuetudinem à jure diuino manantem, quæ reuerentiam Apoſtolicæ Sedis, ipſiúſque communionem exigit, frequentiſſimis officiis renouarent.

Innoc. in ep. ad Decentium.

Epiſt. Gallic. Epiſc. ad Leonem.

Innoc. ad Victricium Rotomag.

Theodor. 1. [illegible Greek]

Epiſt. Conc. Rom. ſub Agathon.

Boniſacius epiſt. 105.

CAPVT VIII.

Synopſis.

I. Auctoritas Romani Pontificis in condendis Legibus Eccleſiaſticis. Dictata Gregorij VII. Regula Baſilij, Canones non

condi ab vno Epiſcopo. Et Iulij, Romanum Epiſcopum eſſe præcipuum, non ſolum.

II. Quidquid Sedes Apoſtolica ſancit, pro lege habendum, ex conſtitutione Valentiniani. Vſus Codicis Theodoſiani in Gallia in rebus ciuilibus & Eccleſiaſticis. Illuſtratus Agathias.

III. Valentinianus non tribuit eam auctoritatem Romanis Pontificibus, ſed fouit. Antè, generalia decreta edebant. Vt Liberius in controuerſia de baptiſmo Arianorum. Iuſtitia Decreti nihil detrahit de auctoritate decernentis.

IV. Siricius aliquot decretis Diſciplinam iunxit. Superiores clericos ab vſu vxorum abſtinere juſſit; Conſuetudinem in legem vertens, pœnâ adjectâ, auctoritate Sedis ſuæ.

V. Decreta Innocentij per Occidentem, etiam in Antiochenam Eccleſiam. Vnde illuſtratur Concilij Epheſini locus, de Romanæ Eccleſiæ jure in Antiochenam.

VI. Zozimi Decreta aduersùs Monachorum & Laïcorum ambitum per prouincias miſſa. De intempeſtiuis Neophytorum ordinationibus, quibus pœnam addidit, & prohibitionem extendit. Qui dicerentur Neophyti. Celeſtini decreta ante Valentiniani legem. Poſteriores Pontifices potiori jure in id incubuerunt.

I. A COMMVNIONIS cum Romana Eccleſia neceſſitate, ad eam auctoritatem inſpiciendam accedamus, quâ per Gallias, ac per vniuerſas, potiſſimùm Occidentis, ac etiam aliquando per Orientis prouincias, non reluctantibus Epiſcopis, aut Imperatoribus, potita eſt. Hoc in tribus articulis præcipuè verſatur, qui ſummæ Iuriſdictioni competere ſolent; nempe in Legibus ferendis; in Iudiciis ſine prouocatione reddendis; & in ea dignitate Principis, vt à nemine judicetur.

Primum illud condendarum legum priuilegium in negotiis Eccleſiaſticis, quod Romano Pontifici aſſerimus, ab adulatione profectum illi exiſtimabunt, qui poſtremis Eccleſiæ ſeculis poteſtatē illam ad ſe Pontifices reuocaſſe putant, vt ſe Conciliorum auctoritati vel æquarent, vel præferrent; quique jus illud à Gregorio VII. Romanæ Sedi vindicatum ſibi perſuadent, his verbis, quæ in illius Dictatis habentur: *quòd illi ſoli licet pro temporis neceſſitate nouas leges condere.* Alienum à veteris Eccleſiæ diſciplina dicent, vt Canones Eccleſiis condantur ab vno tantùm Epiſcopo; cùm id Epiſcoporum cœtui competat, vt è Baſilio obſeruauit Photius in Nomocanone. Addent contendiſſe Iulium cum Orientalibus, Eccleſiæ Vniuerſæ regulas conſtitui non poſſe, Romano Epiſcopo incōſulto. Vnde Socrates, & Sozomenus hauſerunt Eccleſiæ Romanæ hoc eſſe priuilegium, vt ſine illius ſententia Canones Eccleſiis non præfigantur. Sed ex eo tantùm confici, in conſortium legum ferendarum adſcitum Epiſcopum Romanum, imò & primum illi ſuffragium delatum; (quod prærogatiuam ſuffragij dixere veteres, cùm de principibus Romanis loquerentur) non autem factum, vt ſolus ſibi jura illa vindicet: potiorem eum fuiſſe, non ſolum.

D. ctata Greg. VII. in ejus Regeſto.

Photius in Nomoc. T. 1 c. 4. [illegible] Iulius apud Athan. Apol. 2. Socrates lib. 2. c. 5. [illegible]

Vide lib. 5. de Concord. c. 7.

II. Tamen diſcedere non poſſum ab eo priuilegio, quod tributum fuiſſe Romanæ Sedi veteres Imperatores agnoſcunt: præcipuè cùm antiquæ regulæ Baſilij, & Iulij non aduerſetur. Hilarius Epiſcopus Arelatenſis, Metropolitana dignitate, cognitione Leonis I. ſummi Pontificis in Concilio Romano habitâ, dejectus eſt anno CCCCXLV. Quam ſententiam Valentiniani Imperatoris reſcripto muniri, vt illius executio nulla cauillatione impediretur, Leo facilè impetrauit. Sed illius Conſtitutionis expendenda ſunt verba, quæ Nouatoribus hujus ſeculi ſanguinem ſuffundere poſſunt: *Cùm igitur*, inquit, *Sedis Apoſtolicæ Primatum B. Petri meritum, qui eſt Princeps Sacerdotalis Coronæ*, & *Romanæ dignitas Ciuitatis, ſacræ etiam Synodi firmarit auctoritas.* Ex eo ſcilicet Primatu comparat argumentum, quo fulciantur ea, quæ deinceps ſtatuit de jure ferendarum legum his verbis: *Verùm ne leuis ſaltem inter Eccleſias turba naſcatur, vel aliquo minus religionis diſciplina videatur, hoc perenni ſanctione decernimus, ne quid tam Epiſcopis Gallicanis, quàm aliarum prouinciarum, contra conſuetudinem veterem liceat ſine viri venerabilis Papæ vrbis æternæ tentare: Sed illis, omnibúſque pro lege ſit, quidquid ſanxit vel ſanxerit Apoſtolicæ Sedis auctoritas.* Hæc nouella Valentiniani III. Conſtitutio Codici Theodoſiano adjuncta eſt; cujus Codicis vſus apud Gallos, Romanæ Legis nomine, in rebus Eccleſiaſticis inualuit. Id docent & Canon primus Concilij Aurelianenſis congregati anno 511. &

Conſtitutio Nou. Valentiniani.

Can. 1. Conc. Aurel. *De ho-*

minidos, adulteros & furib. ſi ad Eccleſias confugerint, id obſeruandum decreuimus, quod Eccleſiaſtici Canones decreuerunt, & lex Romana conſtituit c. XX. Syn. Tur. *Quia etiam Lex Romana conſtituit* c XXI. *Sacra ſententia legum.* Edictū Clotarij anno 560. *Inter Romanos negotia cauſarum Romanis legibus praecipimus terminari.* Agathias Hiſtor. l. 1.

Canon XX. & XXI. Synodi Turonenſis II. anno 567. & Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus. Imò etiam ex Clotarij Regis edicto, Romanis legibus Codice Theodoſiano comprehenſis, Romanorum, id eſt, Gallorum, qui à Francis non trahebant originem, contentiones dirimebantur. Vnde illuſtrari debet inſignis Agathiæ locus; qui ait, Francos politiâ Romanâ vt plurimum vti, & *Legibus iiſdem.* Itaque profiteri poſſumus Valentiniani Conſtitutionem, per Gallias vim legis, etiam poſt deletum Imperium Romanum, conſenſu & edicto regum obtinuiſſe.

III. Nolim tamen quod è Valentiniano protuli, eo ſenſu accipi, ac ſi tum primùm legis ferendæ auctoritas Sedi Apoſtolicæ à Principe collata eſſet; cùm tantùm eo reſcripto fota ſit, & confirmata. Etenim ante hujus conſtitutionis promulgationem, decreta quædam Generalia à Romanis Pontificibus edebantur, quæ miſſa per prouincias diſciplinæ Eccleſiaſticæ ordinem vbique ſancirent. Quæ à Liberio profecta ſunt, ejus ſunt generis, vt dignitate primum locum ſibi facilè vindicent. Trecentis è toto Occidente, per literas Conſtantij Principis, euocatis Ariminum Italiæ vrbem, Epiſcopis, & dolo aut minis eò adactis, vt *Conſubſtantialis* vocem è formula fidei Nicææ edita delerent, Liberius, qui Concilio Ariminenſi non interfuerat, Concilij iſtius profanam ſententiam, vtpote fidei & Nicænæ formulæ aduerſam, decretis ſuis infregit: Hoc inſuper addito, in quo à plurimis peccabatur, ne baptiſati ab Arianis ad denuo ſuſcipiendum baptiſma redigerentur. Decretáque ſua hac de re edita per prouincias emiſit, vt teſtatur Siricius Pontifex his verbis: *Quod non liceę*, (id eſt, Baptiſmum ab Arianis collatum iterari) *cum hoc fieri & Apoſtolus vetet, & Canones contradicant, & poſt caſſatum Ariminenſe Concilium, miſſa ad prouincias à venerandæ memoriæ prædeceſſore meo Liberio Generalia decreta prohibeant.* Damnatio à Liberio, de Synodi Romanæ ſententia in Concilio Ariminenſe prolata, omnes Occidentis Epiſcopos, qui ſe Arianos eſſe mirabantur, vt loquar cum Hieronymo, eò adegit, vt per prouincias frequentibus Synodis habitis, quam in Generali Concilio perfidiam amplexi erant, ſaniori

Siricius in Decretis c. 1.

mente damnarent, & Liberij communioni, à qua exciderant, hoc pacto reſtituerentur. Hoc teſtatur Orientalibus Epiſcopis ipſe Liberius. *Omnes illi ferè Epiſcopi, qui Arimini conuenerant, quique vel fallacibus ineſcati illecebris, vel vi compulſi, à fide tum quidem deſciuerant; nunc tamen ad ſanam mentem reuerſi, fidei formulæ ab Epiſcopis Arimini conuocatis editæ anathema denunciarunt, & fidei Catholicæ & Apoſtolicæ Nicææ confirmatæ ſub ſcripſerunt, & nobiſcum jam vnà communicant.* Quòd autem ſincera fides, & Canonum diſciplina his decretis confirmatur, eorum quidem juſtitiam commendat, nihil autem de auctoritate Pontificis detrahit: quæ in eo viget, quòd Decreta illa Generalia ſint, & per prouincias mittantur, ad exemplum edictorum, & principalium conſtitutionum; nec circumſcripta ſint finibus Romanæ Diœceſeos, vt ceterorum Patriarcharum Decreta, quæ ſuis cujuſque Diœceſibus continentur.

Liberius ep. XI. ad Orientales.

IV. Qui ſecuti ſunt Liberium Pontifices, Conſtitutis Generalibus, Fidei & diſciplinæ cauerunt, ante Valentiniani Imperium. Siricius, cujus tempus confertur in annum 385. ſtatim ab obitu Damaſi, conſultationi Himerij Taraconenſis Epiſcopi ea reſcripſit, quæ ab omnibus cuſtodiri jubet. Sanè totius epiſtolæ contextus id vnum ſpirat, vt non ſolùm Epiſcopi quinque prouinciarum Hiſpaniæ ſuis Decretis pareant, ſed omnes in vniuerſum Sacerdotes & Clerici. Enimuero quibuſdam in locis vis illa præcipiendi ſeſe prodit, vt capite VIII. quo cauetur, ne inexploratæ vitæ homines, quibus etiam fuerint numeroſa conjugia, ad Cleri dignitates promoueantur. Hanc definitionem verbis iſtis claudit: *Quid ab vniuerſis poſt hæc Eccleſiis ſequendum ſit, quid vitandum, Generali pronunciatione decernimus.* Quin & decreta ſua canonibus exæquat, his verbis: *Quanquam ſtatuta Sedis Apoſtolicæ, vel Canonum venerabilia definita nulli ignorare ſit liberum.* In nullo autem capite illuſtriùs emicat eximia illa Sedis Apoſtolicæ auctoritas, quàm in ea Conſtitutione Siricij, quæ Sacerdotibus, Preſbyteris, & Miniſtris ſibulam impoſuit, & vſu conjugum, quas duxerant ante ordinationem, ſeuerè interdixit. Scio equidem tres illos gradus, Vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudine (cujus teſtes

Siricius in Decretis c. VIII. & XV.

Euſeb. lib. 1. Dem. Euang. c. 9. Epiph. hæreſ. 59 Ambroſ. de Offic. l. 1. cap. vlt. Hieron. lib. 1 adverſus Iouin. & ſæpe alibi.

ſuot locupletiſſimi Euſebius, Hyeronymus, Ambroſius, & Epiphanius) ad eam temperantiam aſtrictos fuiſſe. Sed multùm intereſt inter Conſuetudinem, & Legem. Conſuetudo violata, pudore contemptores plectit; Lex verò contumaces gradibus ſuis mulctat. Paphnucius cùm de hac lege in Nicæno Concilio ſancienda ageretur, ſcilicet, vt ſuperioris gradus Clerici ab vxoribus ſuis abſtinerent, ab ea promulganda Patres auertit, relinquendóſque conſilio ſuo Clericos hac in parte ſuaſit; cum ſatis cælibatui proſpectum videretur Canone Neocæſarienſi, quo cautum eſt, ne presbyter vxorem ducat, alioqui gradu ſuo pellatur; vt docent Socrates, Sozomenus, & Gelaſius Cyzicenus; quorum narratio apud me nulla ſuſpicione laborat, licèt viris celeberrimis aliud videatur. Sed quod in Concilio Nicæno tentatum fuerat, ratione temporum ſuadente, Siricius in neceſſitatem vertit, & conſuetudini vires Legis addidit, pœnis in contemptores inflictis, Sedis ſuæ auctoritate. *Hi verò*, inquit, *qui illicitæ priuilegij excuſatione nituntur, & ſibi aſſerunt veteri hoc lege conceſſum, nouerint ſe ab omni Eccleſiaſtico honore, quo indignè vſi ſunt, Apoſtolicæ Sedis auctoritate dejectos.* His verbis planum facit pœnam illam è veteri conſuetudine non eſſe profectam, ſed nunc primùm à ſe, ex priuilegio Sedis ſuæ ſancitam. Quod etiam eleganter colligitur ex Innocentio, qui aliquot annis poſt Siricij conſtitutum, veniam legis facit iis quibus nondum fuerat nota. *Si ad aliquos*, inquit, *forma illa Eccleſiaſticæ vitæ pariter & diſciplinæ, quæ ab Epiſcopo Siricio ad prouincias commeauit, non probatur perueniſſe, his ignorationis venia remittetur, ita vt de cætero penitùs incipiant abſtinere.* Subdit verò: *Si qui autem ſciſſe formam viuendi miſſam à Siricio deteguntur, neque ſtatim cupiditates libidinis abjeciſſe, illi ſunt modis omnibus abjiciendi, qui poſt admonitionem cognitam, præponendam arbitrati ſunt voluptatē.* Hæc juris ignorantia locum habet ratione pœnæ nouo quodam jure, quod nondum ſatis cognitū eſt, decretæ; non verò ſi qua legibus antiquis pœna indicta eſſet; à quibus ſe tueri ignorantiâ juris nemo poteſt, vt docent Iuriſconſulti.

Conc. Neocæſar. cap. 1 quod Concilium editum eſt ante Concilium Nicænum. Socrate lib. 1. cap. 8 Sozom. lib. 1. c. 11. Gelaſius Cyzicen.

Siricius in Decretis, cap. 7.

Innoc. in Decr. c. 11.

Porrò iſthæc Siricij conſtitutio non ſolis Vrbicariæ Diœceſeos, vel etiam Italiæ finibus concluſa eſt, ſed etiam ad Africanas prouincias commeauit. Africani nullâ certâ lege ſcriptâ ad continentiam illam Clericorum obſtringebantur, ante Concilium, quod Synodum Carthaginenſem ſub Genetlio habitam anteceſſit. Etenim ſecundo canone hujus Synodi (quæ coacta eſt anno 390.) refertur, *in Concilio præterito*, cùm de continentiæ & caſtitatis moderatione tractaretur, tres gradus Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconarum, *conſcriptione quadam, caſtitati per conſecrationes annexos fuiſſe.* Vnde conſtat tunc primùm, *in Concilio præterito*, id eſt, ad ſummum anno 388. ea de re ſcriptam fuiſſe legem apud Africanos. Atqui Siricij epiſtola ad eoſdem decreta fuerat in ſynodo Romana anno 386. vt neceſſe ſit poſt tempora Siriciani conſtituti, ante annum 390. de hac continentia tractaſſe Concilium Africanum. Cujus definitio, ob quorumdam refragationes, renouanda fuit Canone ſecundo dictæ Synodi Carthaginenſis habitæ ſub Genetlio. Porrò vt proniores redderentur Clerici ad ejus continentiæ obſeruationem, Patres, exemplo Siricij, eam ab Apoſtolis, & ab ipſo antiquitatis vſu arceſſunt. Continentiam enim & pudicitiam, quam Epiſcopis præſcribit Apoſtolus, ad hanc ſpeciem, interpretatione ſuâ ex vſu petitâ, non ineleganter trahunt; etſi prima hujus diſciplinæ neceſſitas à Siricij conſtitutione, & à priore Concilio Africano initium ſumpſerit. Quare non abſque ratione, in Concilio Carthaginenſi V. habito anno 398. cùm de incontinentia Clericorum referretur, placuit Patribus, Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos, ab vxoribus abſtinere, *ſecundùm priora ſtatuta*, id eſt, juxta duorum Conciliorum antecedentium definitionem. Tandem in Zellenſi Concilio dubitantibus Epiſcopis, quid binis Siricij epiſtolis ad Africanos conſtitutum fuiſſet, relectæ illæ anno 418. & juxta earum præſcriptum, decreta ſunt iterum aliquot diſciplinæ capita; quorum ſummam retulit Ferrandus Diaconus in Breuiatione Canonum. Inter cetera verò capita non omiſſum eſt illud, quod Clericorum continentiam ſancit.

Conc. Carth. II. c. 2.

Conc. Carth. V. c. 3.

Concilij Zellenſis Fragmentum ſub Zoſimo, quod vulgò Telenſe dicitur.

Ferrandus Diac. Tit. 16. *Vt Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi ab vxoribus abſtineant.*

Macedonia quoque, Theſſalia, & Græcia, quæ inter Occidentis Eccleſias recenſebantur, hujus conſtitutionis obſeruatione, à finitimis Orientis Eccleſiis diſſidebant.

Conc. Carth. c. 1.

Conc. Zellenſi.

Socrates, lib. 5 Hiſtor. c. 22. [illegible] id eſt, in Theſſalia. [illegible] Infra: [illegible]

diſſidebant. Etenim Socrates dum varias Prouinciarum conſuetudines in jejuniis & aliis diſciplinæ capitibus enumerat, hanc in Theſſalia, Theſſalonica, Macedonia, & Græcia inualuiſſe obſeruat; vt Clero dejiciatur, qui non abſtinuerit ab vxore, etiam legitimè ante ordinationem ductâ: quamuis, vt ſcribit idem auctor, in Oriente hoc quidem ab Epiſcopis & illuſtrioribus Clericis cuſtodiretur, ſed nulla legis neceſſitate adſtrictis. Non meminit quidē Socrates conſtitutionis à Siricio æditæ, quâ Macedonicæ Diœceſeos Epiſcopi tenerentur. Sed qui *dejectionis* pœnam in Macedoniâ, Theſſalia, & Græcia inflictam conſiderabit, non eam aliunde repetere poterit, quàm à prima illius origine; id eſt, à Siricij auctoritate, qui Socratis hiſtoriam quinquaginta annis anteceſſit.

Extant decreta Innocentij in Codice Canonū. Eccl. Rom.

V. Innocentius ipſe Decretis ſuis Occidentis Eccleſias ornauit: Imò & ipſam Antiochenam Eccleſiam, quæ caput eſt Orientalis Diœceſeos, conſtitutis ſuis diſpoſuit. Etenim cùm de jure ordinationum ſuborta eſſet apud Epiſcopos illarum partium contentio; hinc ex vſu quodam, prouinciarum ſuarum ordinationes Metropolitanis ſibi vindicantibus; inde Alexandro Epiſcopo Antiocheno, Epiſcoporum non ſolùm prouinciæ ſuæ, ſed etiam totius Diœceſeos Orientalis ordinandorum jus ſibi ex præſcripto Concilij Nicæni aſſerente; Innocentius conſultus reſcripſit quæ illi æquiora videbantur, quæque vim ſuam per Orientem obtinuerunt; ita vt Antiochenus Epiſcopus plenam Ordinationum auctoritatem receperit. Hinc eſt (vt mihi quidem videtur) quòd triginta exinde annis elapſis, Iuuenalis Epiſcopus Hieroſolymorum in Concilio Epheſino dixit, morem inualuiſſe, vt Sedes Antiochena ex Apoſtolica quadam conſuetudine à Romano Epiſcopo diſponeretur, & judicium acciperet. Qui locus ſatis obſcurus erit, niſi hinc lucem accipiat. Certum quidem eſt Pauli Samoſateni Antiochiæ Epiſcopi cauſſam vltimo judicio in Concilio Romano deciſam; quod referri poteſt ad [illegible]: Sed nihil eſt quod reſpondeat [illegible] præter Decreta Innocentij.

Innoc. in Decret. tit. 45. 46. 47.

Epheſ. Concil. part. 2. Act. 4. [illegible]

Zozimus Monachorum (*quorum*, inquit ille, *ſolitudo omni frequentia major erat*) & Laïcorum ambitum, qui ad Epiſcopatum contendebant, literis ad Gallias, Hiſpaniáſque, imò & in ipſam Africam tranſmiſſis, repreſſit, decretúmque ſuum pœnâ ſanciuit. *Sciet quiſquis hoc poſtpoſitâ Patrum & Apoſtolicæ Sedis auctoritate neglexerit, à nobis diſtrictiùs vindicandum; vt loci ſui minimè dubitet ſibi non conſtare rationem, ſi hoc putat poſt tot prohibitiones impune poſſe tentari. Contumeliæ enim ſtudio fit, quidquid interdictum toties vſurpatur.* Sanè vetita fuerat à Paulo, & à Concilio Nicæno feſtinata Neophytorum ordinatio; ſed de Neophytis loquebantur qui recens eſſent Fidei inſerti. Inde tractum exemplum, vt Neophyti dicerentur nouitij Clerici, & nuper è Monachorum vel Laïcorum numero in Clerum adſcripti, quos ad ſummū Sacerdotium ſtatim non admitti debere Concilij Sardicenſis canone 13. decretum fuerat; ſed nullo metu pœnæ coërcebantur. Hanc auctoritate ſua Zozimus addidit contra Nouitios iſtos Clericos, quos ipſe poſt Concilium Sardicenſe, *Neophytos* appellat: & ad Preſbyterij & Diaconatus gradum prohibitionem extendit, vt docet ipſe in epiſtola ad Patroclum Arelatenſem: *Si enim Apoſtolus Neophytum Sacerdotio non ſtatim cumulari jubet, & hoc idem canonum ſtatuta ſanxerunt: Hoc addimus noſtra ſententia, vt quiſquis de cetero vel ſummo Sacerdotio, vel Preſbyterij gradu, vel Diaconatus crediderit cumulandū, ſciat & ſe gradus ſui ſubire jacturam, nec in illum valitura eſſe quæ contulit: Vt ſaltem ab ordinatione præcipiti metus iſte ſummoueat, quos examinata diſcuſſio coërcere debuiſſet.*

Zozimus in Decr. c. 1. & 2.

Timoth. 3. Concil. Nic. can. 2.

Concil. Sardic. c. 13.

Zozim. in ep. ad Patroclum.

Quid commemorem Celeſtinum? qui literis ad Epiſcopos Viennenſis & Narbonenſis prouinciæ datis, ſe in ſpeculis à Deo conſtitutum officij ſui inſtinctu prouocari dicit, vt ab illicitis reuocet, & vigilantiæ ſuæ diligentiam comprobando, quæ coërcenda ſunt, reſecet, & *quæ obſeruanda ſunt, ſanciat*: Statimque regulas quamplurimas decernit de iis, quæ ad Clericorum quemdam amictum ſuperſtitioſum vitandum, qui in Eccleſiis Gallicanis inoleuerat, & quæ ad Ordinationes pertinent. Ex quibus omnibus vel moroſiſſimo cuique liquidò conſtare poterit, Apoſtolicam Sedem ante Valentiniani reſcriptum, decretorum ſuorum per prouincias mittendorum auctoritatem tenuiſſe. Quod à Leone, Hilaro, Gelaſio, & ceteris Pon-

Celeſtinus in ep. ad Epiſc. Viennenſ. & Narb. prouinc.

tificibus tantò robuſtiùs vſurpatum fuit, quòd exiſtimarent ea *Concilij non poſſe quæ & Sacerdotali Eccleſiaſtica præceptione fulcirentur, & Regia;* vt Hilarus Papa loquitur in epiſtola ſua ad Galliarum Epiſcopos. Hilarus ep. 11.

CAPVT IX.

Synopſis.

I. His decretis Fides & Diſciplina conſtituta; & Nouitas excluſa. Forma antiqua Romanæ Eccleſiæ ceteris præſcripta, ex Innocentio, Liberio, & Leone.

II Lex Valentiniani aſſerta aduersùs Nouatores: Quæ Leges condendas à Romano Pontifice pro bono diſciplinæ ſtatuit, vt docent Leo, & Hilarus Papa.

III. Decreta diſcuſſa in Concilio Romano, è Leone. Sed ſolius Pontificis nomine edebantur.

IV. Sincera decreta collegit Dionyſius Exiguus. Recepta fuere in Gallia, è Concilio Turonenſi. E Codice Dionyſij dono ſibi ab Hadriano dato, varia capita in Capitularium libros Carolus M. tranſcripſit. Et decretis parendum ſancinit.

V. Quique Pontifices decreta condere poſſunt, vt docet Concilium Pontigonenſe.

VI. Quod admiſſum à poſteris in Gallia, docent Decretalium Volumina.

VII. Decretales editæ de Aſſenſu Cardinalium. Eorum auctoritas, è Damiano, Bernardo, Othone Friſingenſi, Oſtienſi, & Turrecremata.

VIII. Hodie eorum Aſſenſus non cenſetur neceſſarius.

I. DECRETA quidem iſta Generalia non de nullius momenti rebus edebantur; ſed ad conſtituendam Canonum Nicænorum executionem, ad veteris diſciplinæ mores nouis pœnis ſanciendos; & vt via præcluderetur Nouitati, quæ Fidei ſinceritatem, aut Diſciplinæ tenorem corrumpere poſſet; in id præcipuè incumbendo, vt Eccleſiæ Romanæ norma velut ab optimo inſtitutionum capite per omnes prouincias diffunderetur. Variis in locis Innocentius hanc ſententiam teſtatur, ſed maximè in epiſtola ad Victricium Rotomagenſem, his verbis: *Propter eos igitur, qui vel ignorantia, vel deſidia non tenent Eccleſiaſticam diſciplinam, & multa non præſumenda præſumunt, rectè poſtulaſti, vt in illis partibus, iſtiuſmodi quam tenet Eccleſia Romana, forma ſeruetur. Non quò noua præcepta aliqua imperentur, ſed ea, quæ per deſidiam aliquorum neglecta ſunt, ab omnibus obſeruari cupiamus, quæ tamen Apoſtolica & Patrum traditione ſunt conſtituta.* Quæ verba Innocentij tranſcripta videntur ex epiſtola Siricij ad Africanos. Innoc. 1. in epiſt. ad Victricium Rot.

Rectè itaque & ex ordine Liberius Conſtantio Imperatori, qui ejus in tuendis Concilij Romani Decretis peruicaciâ lædebatur, reſcripſit in hæc verba: *Nunquam mea ſtatuta, ſed Apoſtolica vt eſſent ſemper firmata, & cuſtodita perfeci, ſecutus ordinem morémque majorum, nihil addi Epiſcopatui Vrbis Romæ, nihil minus paſſus ſum.* Maximus ille Pontifex Leo, qui Valentiniani reſcriptum impetrauit, quis ſui animi motus eſſet, quámque rationem in condendis Decretis ſequeretur, ſatis explicauit; cùm *omnia Decretalia Conſtituta tam Beatæ recordationis Innocentij, quàm omnium Deceſſorum ſuorum, quæ de Eccleſiaſticis ordinibus, & de Canonum promulgata ſunt diſciplinis*, cuſtodiri mandat. Liberius in epiſt. ad Conſtantium. Leo in Decretis Tit. 5.

II. Quare fruſtra ſunt hujus ſeculi Nouatores, cùm odio in Romanam Sedem perciti, & Leonem ambitionis reum faciunt, & remiſſioris animi, nimiæque facilitatis Valentinianum damnant, quòd perenni Edicto Apoſtolicæ Sedis auctoritatem tam effuſo ſermone amplificauerit, vt quidquid illa ſanxerit, omnibus Epiſcopis pro lege habeatur: atque ideo illis Eccleſiaſtica Diſciplina prædæ cuidam expoſita eſſe videatur, vnius hominis arbitrio, qui ſtudio rei augendæ, aut priuatis odiis, abripi ſe in tranſuerſum patiatur. Etenim Leo Pontifex auctoritatem Apoſtolicæ Sedis non aliò inflectendam putat, quàm vt Diſciplinæ & Fidei per eam proſpiciatur: *Non noua inſtituentes, ſed vetera renouantes; vt in ſtatus conſuetudine, quæ à noſtris Patribus nobis eſt tradita, perduremus*, inquit ille in epiſtola ad Epiſcopos Prouinciæ Viennenſis. Imò verò nec ipſe Valentinianus aliud cogitauit peremptoriis illis verbis, quibus juſſit, vt pro lege ſit omnibus Epiſcopis, quidquid ſanxit vel ſanxerit Apoſtolicę Sedis auctoritas. Etenim quò illa tendere debeant ſatis explicuit ſuperioribus verbis; *Ne leuis ſaltem inter Eccleſias turba naſca-* Leo 1. in epiſt. ad Epiſcopos prouinciæ Viennenſis. Nouella Valentin.

tur, vel in aliquo minui religionis diſciplinæ videatur. Quid dicam ampliùs? Nempe Hilarum Papam in eam omnino ſententiam diſertiſſimis verbis Edictum Valentiniani interpretatum fuiſſe, in epiſtola ad Galliarum Epiſcopos. *Quia*, inquit, [Hilarus ep. 11. ad Epiſcopos Galliæ.] *Chriſtianorum quoque Principum lege decretum eſt, vt quidquid Eccleſiis earúmque Rectoribus pro quiete omnium Domini Sacerdotum, atque ipſius obſeruantia diſciplinæ, in auferendis confuſionibus, Apoſtolicæ Sedis Antiſtes ſuo pronuntiaſſet examine, veneranter accipi, tenaciterque ſeruari cum ſuis plebibus caritas veſtra cognoſceret: nec vnquam poſſent conuelli, quæ & Sacerdotali Eccleſiaſtica præceptione fulcirentur, & Regia.*

III. Quæ Decreta eò maturiùs perpenſa erant, quòd non impetu quodam cæco, & nullâ habitâ cum Concilio collocutione, ſed rebus diligenti & ſollicito examine in Concilio Romanæ Diœceſeos diſcuſſis, ferrentur. Quod Leo [Leo in Decret. c. 13.] docuit in epiſtola Decretali: *Quoniam adjuuante gratia Dei faciliùs poteris prouideri, vt in Eccleſiis Chriſti nulla ſcandala, nulli naſcantur errores; cùm coram Beatiſſimo Petro Apoſtolo id ſemper in commune tractandum ſit, vt omnia ipſius Conſtituta, canonúmque Decreta apud omnes Domini Sacerdotes inuiolata permaneant.* Etſi enim ſolius Romani Pontificis nomen præferrent, non inde ſequitur, nullos adhibitos fuiſſe in Concilium Epiſcopos: ſed dignitati Sedis id collatum fuit, quia apud eam erat ἡ αὐθεντία rerum agendarum, vt profitetur Iulius, & Synodus Romana ſub Felice iis locis, qui à me relati ſunt capite 6. §. 2. & 3.

IV. Sincera ſummorum Pontificum Decreta in vnum corpus redegit Dionyſius Exiguus Abbas, qui ante annum quingenteſimum floruit, eáque Canonum Collectioni adjunxit. Auſpicatur Collectionem à Siricio, ad Hormiſdam; quæ ducentis & quinque articulis continetur: quibus deinde addita fuerunt Gregorij II. conſtituta, decem & ſeptem capitibus comprehenſa. Hoc Canonum & Decretorum Corpus apud omnes Occidentis prouincias vim legis obtinuit, ſtatim atque à Dionyſio editum fuit. [Creſconius in Breuiar. Can.] De Africa abundè teſtabitur Creſconius Africanus, qui in ſuo Canonum Breuiario per Titulos digeſto, Romanorum Pontificum à Siricio ad Gelaſium Decreta laudat, diſtincta iiſdem numeris, qui habentur apud Dionyſium. Quo autem cultu exciperentur ab Epiſcopis Gallicanis, docet Concilium Turonenſe II. anno 567. habitum, quod de virginibus caſtitatem profeſſis juxta Paulum, & ſententiam Innocentij Papæ decernit: qua relata, addit: *Quis Sacerdotum contra Decretalia, quæ à Sede Apoſtolica proceſſerunt, agere præſumat.* [Conc. Turon. II. can. 20.] Infrà: *Quorum auctorum valere poſſit prædicatio, niſi quos Sedes Apoſtolica ſemper aut intromiſit, aut apocryphos fecit, & Patres noſtri hoc ſemper cuſtodierunt, quod eorum præcepit auctoritas.* Hunc Codicem Canonum, (qui Moguntiæ excuſus eſt anno 1525. deinde Pariſiis anno 1609.) vt in Occidentalibus Eccleſiis diſciplina Canonica reſtitueretur, [Codex Canonum Eccleſiæ Romanæ.] Hadrianus I. Carolo Magno Regi dono dedit circà annum 787. Id enim declarant plurima, quæ, teſte V. Cl. R. P. Sirmondo, in Bibliothecis Galliæ viſuntur, Collectionis hujus exemplaria: [V. Cl. Iacob. Sirm. Tom. II. Conc. Gall. ad annum 787.] quorum in fronte, velut oblati muneris dedicatio, præfixa eſt Hadriani ad Carolum epiſtola, quæ primis ſingulorum verſuum literis hunc titulum reddit, *Domino Excell. Filio Carulo Regi Hadrianus Papa.* Vnde ſtatim occaſionem arripuit Carolus Epiſcopos admonendi Edicto ſuo, vt Canonum & Decretorum executioni inuigilarent: atque adeo ipſa Decretorum Capita, quæ pro temporis ratione neceſſaria videbantur, in Capitulare Aquiſgranenſe datum anno 789. ex hoc Codice tranſcripſit. Quinimo vt palam faceret, quo in loco haberentur illa Decreta, capite 58. docuit: [Capitulare Aquiſgr. c. 58.] *Si quis Sacerdotum contra Conſtituta Decretalia præſumptiosè agat, & corrigi nolens, ab officio ſuo ſubmoueatur.* [Capit. lib. 1. c. 58.] Quod in Capitularium libros ab Anſegiſo relatum eſt. Vt autem apertiùs ſententiam ſuam promeret, Conſtitutorum Apoſtolicæ Sedis reuerentiam ſanciendam putauit lege quidem ſuâ, ſed iiſdem verbis quæ in Capitulis ab Hadriano Pontifice, Angilramno Epiſcopo Metenſi datis continebantur: *Conſtitutiones contra Canones & Decreta Præſulum Romanorum, vel bonos mores, nullius ſunt momenti.* [E Capitulis Hadr c. 30. lib. 7. Capit. c. 105.]

Non eandem verò apud Gallos vim obtinuerunt Decretales illæ epiſtolæ, quæ antiquorum Pontificum Clementis, Anacleti, & ceterorum nomine vſque ad Siricium circumferuntur, quas

Iſidori Collectio eſt complexa: de quibus inter Nicolaum primum & Hincmarum non leuis controuerſia mota eſt; de qua dicetur vberiùs libro III.

V. Porrò cùm Hincmarus de epiſtolarum illarum Decretalium viribus diſputaret, non ea fuit Gallorum ſententia quin Pontificibus Romanis liberum eſſet, quemadmodum & eorum deceſſoribus fuerat olim, Decreta condere ad ſanciendam diſciplinam, cùm bono publico id profuturum exiſtimarent. Quod illuſtriori teſtimonio comprobare non poſſum, quàm eo Canone qui decretus fuit à Plenario totius Galliæ Concilio, id eſt, ab Epiſcopis, & Proceribus regni à Carolo Caluo Rege Pontigone coactis, vbi inter ceteros aderat Hincmarus Remenſis anno 876. *Vt honor domno & ſpirituali Patri noſtro Ioanni ſummo Pontifici, & venerabili Vniuerſali Papæ, ab omnibus conſeruetur: & quæ ſecundùm ſacrum ſuum miniſterium auctoritate Apoſtolica decreuerit, cum ſumma veneratione ab omnibus ſuſcipiantur, & debita illi obedientia in omnibus conſeruetur.*

Conc. Pontig. Can. 1.

VI. Quam Decretis Generalibus Sedis Apoſtolicæ, Francorum Reges, quos ſecundæ Dynaſtiæ Principes vocamus, reuerentiam detulerunt, eandem in poſteros Hugonis Regis, qui felicibus auſpiciis regnum Francorum indeptus eſt, propagatam fuiſſe, nemini dubium eſſe poterit, qui immenſum illud Decretalium corpus ab Alexandro III. & Innocentio, ceteriſque Pontificibus editarum reſpiciet. Ex eo enim Eccleſiaſticarum legum vires in judiciis, & Magiſtratuum Regiorum tribunalibus obtinent; ſi paucas quaſdam epiſtolas Decretales demas, quæ vſu receptæ non ſunt, ob eas rationes quas alibi expendimus.

VII. Olim quidem vnà cum Synodorum tractatu, negotia vniuerſalis Eccleſiæ procurabant Summi Pontifices. Sed poſterioribus temporibus in Conſilium adhibuerunt Cardinales; poſtquàm juraſſent tempore inaugurationis, juxta veterem formulam, quæ extat in Collectione Canonum Cardinalis Deuſdedit, & in libro Diurno Bibliothecæ Vaticanæ, ſe miniſterium ſuum cum Conſilio Cardinalium geſturos. Vnde factum, vt quamplurimæ Conſtitutiones de conſenſu Cardinalium factæ dicantur. Iam inde à Petri Damiani temporibus, id eſt, anno 1061. Epiſcopi Cardinales eum locum tenebant, vt de illis Damianus dixerit, *Patriarcharum & Primatum jura tranſcendunt, & ſuper ipſos quoque Pontifices authenticam prævalent proferre cenſuram.* Vnde Coadjutores, & Collaterales Papæ dicuntur à Bernardo; qui addit in eorum commendationem; *An non eligendi de toto orbe, orbem judicaturi.* Eo tempore jus illud ſibi vindicabant Cardinales, vt vnum eſſent cum Papa corpus ad vniuerſalem Eccleſiam ordinandam. Commoti enim contra Epiſcopos Gallicanos, & Beatum Bernardum, quòd aliqua de fidei negotio definiuiſſent, aiunt Eugenio, *per nos tanquam per Cardines Vniuerſalis Eccleſiæ voluitur axis*, vt obſeruauit Otho Friſingenſis, qui alia eorum verba ad Eugenium ſubdit. *Ecce Galli iſti etiam faciem noſtram contemnentes, ſuper capitulis quæ his diebus, nobis aſſidentibus agitata ſunt, eaqquam finitiuæ ſententiæ vltimam manum imponendo, nobis inconſultis fidem ſuam ſcribere præſumpſerunt. Certè ſi in Oriente, vtpote Alexandriæ, vel Antiochiæ, coram omnibus Patriarchis hujuſmodi tractaretur negotium, nihil firma ſtabilitate ſolidum, ſine noſtra definiri valeret auctoritate.* Quare mirandum non eſt, quòd Oſtienſis Cardinalis docet, *Cardinalem loco vniuerſalis Eccleſiæ ſuum habere officium.* Ioannis de Turrecremata in eamdem ſententiam hæc ſunt verba; *Dominorum Cardinalium Conſilio & Aſſenſu Summus Pontifex regit, diſponit, atque gubernat vniuerſalem Eccleſiam.*

Cap. Apoſtolicæ de re judic. cap. 1. de ſchiſmat. cap. licet cap. Eccleſ. de Elect. cap. 1. de renunc. in 6. cap. cùm inter. de conſuetud.

Clem. ne Romani. Clem. pleriſque. de Elect. & paſſim in Bullis P. Damianus.

Bernard. de Conſid. l. 4. c. 4.

Otho Friſing. lib. 1. de Geſtis Frid. c. 57.

Oſtienſ.

Ioan. de Turrecrem. lib. 1. de Eccleſ. c. 80.

VIII. Hodie tamen eo jure vtitur Romanus Pontifex, vt eos quidem in Conſilium adhibeat, ſed eorum aſſenſu non indigeat; teſtibus Illuſtr. Card. Bellarmino, Azorio, & ceteris ſcriptoribus.

CAPVT X.

Synopſis.

I. Iudicia Romani Pontificis in cauſſis è prouinciis delatis. Probatio difficilis, ſi jure Appellationum nitatur, ante Concilium Sardicenſe.

II. Noua ratio aperta, per Relationes, & Conſultationes. Quibus Principum Romanorum cognitio conſtabat.

III. Earum vſus in Eccleſia, in dubiis Fidei & Diſciplinæ. Ius Relationis ſuſcipiendæ Metropolitis & Patriarchis debe-

tur, ex Hieronymo. Sed præcipuè Romano Pontifici ex Oriente & Occidente; vt probatur ex Hieronymo, & Cyrillo Alexandrino.

IV. In Occidente Relatio de Dubiis Fidei Romam miſſa à Conciliis Africanis, vt geſta firmarentur. Innocentius has Relationes Sedi ſuæ vindicat ex Conſuetudine, & ex Canone.

V. De Dubia diſciplina Referebatur ad Sedem Apoſtolicam, à Siricio & Innocentio. Reſponſiones pro jure conſtituto habitæ.

VI. Ante Concilium Nicænum, cauſſæ dubiæ relatæ ad Sedem Apoſtolicam ex conſuetudine, quæ confirmata eſt Canone Concilij Nic. vt probatur ex Innocentio, nona interpretatione adhibita. Majores cauſſæ, id eſt, ambiguæ.

VII. Hincmari explicatio refellitur, qui alludi putat ad Sardicenſe Concilium.

VIII. Exemplum vetuſtiſſimum Relationis è Cypriano. Marcianus Arelatenſis Epiſcopus deponitur decreto Romani Pontificis, ad relationem Epiſcoporum Gallicanorum, ex ſententia Cypriani.

IX. Ante Concilium Sardicenſe Galli vſi Relationibus, & poſtea Appellationibus ad Sedem Apoſtolicam.

X. De Relatione Conciliorum Generalium ad ſummum Pontificem.

I. VT legis ferendæ jus, ita & vltima judicia penes Imperatores olim fuere; qui aut ipſi cognitionem ſuſcipiebant, aut conceſſa juriſdictione Præfectis prætorio, vel ceteris magiſtratibus vice ſactâ judicandi poteſtatē præbebant, appellandi ab eorum ſententiis facultate interdictâ. Nunc inſpiciendum eſt, an Romani Pontificis judicia nulli eſſent Appellationi obnoxia, & in eo conferri poſſent cum Cognitionibus Principis. Iudicia autem illa exercebantur, aut ratione habita eorum negotiorum, quæ ad prouinciam Romanæ Metropoleos pertinebant, aut eorum quæ in ceteris prouinciis oriebantur. Vtroque caſu, ab ipſius Eccleſiæ cunabulis, Pontifices ſuprema & principali in judiciis reddendis auctoritate viguerunt. Quod ad Romanam Metropolim attinet; non eſt quòd diù in eo capite probando hæream, cùm nemo vnquam cogitarit, eam prouinciam aliûs Patriarchæ præceptis paruiſſe; imò verò qui ſententiæ noſtræ refragantur, non alio nitantur argumento, quam rerum Eccleſiaſticarum vltima judicia vnicuique ſynodo commiſſa fuiſſe. Sed articulus ſecundus magna contentione vexatur hodie à Nouatoribus hujus ſeculi, & à viris quibuſdam antiquitatis Eccleſiaſticæ peritiſſimis, qui Nicæno Concilio adeo ſancitam Synodorum Prouincialium auctoritatem putant, vt neque ipſis etiam Epiſcopis gradu ſuo dejectis appellandi facultas ſupereſſet. Vnde conficiatur nullam occaſionem relictam, in qua ſe ſuprema illa in judiciis reddendis Romani Pontificis poteſtas explicaret. Sanè dubitandum non eſt, quin magnis difficultatibus impedita ſit hujus ſpeciei probatio, ſi jure Appellationum nitamur; quarum vſus, ante Concilium Sardicenſe, eſt omnino controuerſus.

II. Sed alia via nobis aperienda eſt, quæ certum jus certis argumentis conſtituat. Duo ergo tempora expendenda ſunt; vnum quod anterius eſt Concilio Sardicenſi; alterum quod eſt poſterius. Si priorum temporum ratio habeatur, ſuprema quidem auctoritas cognitionum, etiam per Gallias, Pontifici aſſeretur; ſed eo more, qui in Conſiſtorio Principis ſeruabatur; non illo ordine, qui apud tribunalia Magiſtratuum inualuerat. Negotia iſta non Appellationibus, ſed Relationibus, vel Conſultationibus ad Sedem Apoſtolicam miſſis expediebantur. Relatio & Conſultatio promiſcuè accipiuntur in Digeſtis, Codice Theodoſiano, & Iuſtiniani; quas ad Principem mittebant Præſides prouinciarum, & ipſi Præfecti prætorio, quando dubiæ litis occaſio id exigebat. Quem relationum morem à Plinio ſecundo, cùm ad ordinandam Bithyniam & Pontum à Trajano principe miſſus eſſet, frequenter vſurpatum fuiſſe legimus.

De Relat. & Conſult. Dig. C. Th. Iuſtin. & Nouellis.

Plinius l. x. ep.

III. In Eccleſia duorum generum cauſſis, Relationum vel Conſultationum vſus erat accommodatus: Aut in iis quæ Fidei controuerſæ, aut in iis quæ dubiæ diſciplinæ capita reſpiciebant. Sanè in vniuerſum hoc dicere liceat, Relationum recipiendarum jus in Eccleſia, ſummatum Sedium Antiſtitibus competiuiſſe; ne quis, cùm de Romana Eccleſia agetur, exiſtimet me nouam quandam auctoritatem in eo genere commentum fuiſſe. Id docebit egregiè Hieronymus; ex quo diſces Epiſcopos aut Metropolitanis ſuis, aut Patriarchis, ſi de Fide ageretur, Referre de-

Hieronym. ep. 61. Tu qui regulas quæris Eccleſiaſticas, & Nicæni Concilij canonibus uteris, reſponde mihi, ad Alexandrinũ Epiſcopum Palæſtina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur, ut Palæſtinæ Metropolis Cæſarea ſit, & totius Orientis Antiochia. Aut igitur ad Cæſarienſem Epiſcopum Referre debueras, aut ſi procul expetendum judicium erat, Antiochiã potius dirigendæ literæ. Mallo ſti occupatis auribus moleſtiam facere, (Alexandrini Epiſcopi) *quàm debitum Metropolitano ſuo honorẽ reddere.* Hieron. ep. 11. *Cùm in Chartis Eccleſiaſticis juuarẽ Damaſum Romanæ vrbis Epiſcopum, & Orientis atque Occidentis Synodicis Conſultationibus reſponderẽ.* Epiſt Cyrilli ad Celeſt. Part. 1 Conc. Eph. c. 14. ἡ τὰ μακρὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἔθη πείθει κοινωνεῖσθαι τῇ ὁσιότητι.

buiſſe. Etenim cum Ioanne Hyeroſolymorum Epiſcopo, qui quidem de Origenis erroribus, quos plurimi velut rediuiuos amplectebantur in Palæſtina, ad Theophilum Alexandriæ Archiepiſcopum ſcripſerat, Hieronymus grauiter expoſtulauit, eo ſolùm nomine, quòd ad Cæſareæ Metropolitanum, vel Antiochiæ, quæ ſecundùm Nicænos Canones Metropolis erat Orientis, ac proinde Paleſtinæ, referre debuiſſet. Itaque ex eo colligitur euidentiſſimè jura Relationum deberi Patriarchis. Ceterùm quia præ aliis Romana Sedes principatu quodam vigebat, hinc factum, vt Orientis & Occidentis Synodicæ Conſultationes ad Romanum Puntificem mitterentur, teſte locupletiſſimo Hyeronimo: qui ſe apud Damaſum iis reſpondendis operam nauaſſe profitetur, in epiſtola ad Ageruchiam. Hinc eſt quòd Cyrillus Alexandrinus, cùm Neſtorium crebrioribus literis ad ſaniorem mentem hortatus eſſet, perfidiâ hæretici illius in dies erumpente, rem omnem ad Celeſtinum *ex more Eccleſiarum* retulerit: vt ipſe tanto morbo, qui in Eccleſia graſſabatur, conjunctis viribus pro dignitate loci ſui mederetur. Hoc teſtatur ipſe Cyrill. Celeſtino: *Longa Eccleſiarum conſuetudo ſuadet, vt ejuſmodi res ſanctitati tuæ communicentur.* Relatione factâ, Celeſtinus Synodo Romæ coactâ non ſolùm de Fidei capitibus decernit, ſed etiam ipſum Neſtorium hæreſeos auctorem à communione ſua, & ab Eccleſia Conſtantinopolitana dejicit, niſi intra decem dies nefariam doctrinam conceptis verbis anathematiſet; & Cyrillo dat in mandatis vt Romanæ Sedis auctoritate adſcita, & Celeſtini *vice & loco cum poteſtate vſus*, ſententiam iſtam exequatur, & illi Eccleſiæ proſpiciat. Hoc Celeſtini judicium probatum eſt à Concilio Epheſino; quod damnationis ſententiam in Neſtorium trinis literis euocatum ad Synodum, & judicio ſe ſiſtere recuſantem, protulit quidem; ſed ad eam ſententiam ferendam coactos ſe fatentur Patres in ſuæ ſententiæ periculo, & à ſacris Canonibus, (ſcilicet ob contumaciam Neſtorij, quæ Canonibus plectitur) & ab epiſtola ſanctiſſimi Epiſcopi Celeſtini, qui Neſtorium ſacerdotio priuarat ad Relationem Cyrilli. Quare Iuſtinianus legitimè & ex ordine loquitur, cùm omnia quæ ad ſtatum & vnitatem Eccleſiarum pertinent, referri à ſe ad Beatitudinem Papæ Veteris Romæ ſcripſit, quòd ſit Caput omnium Domini Sacerdotum.

Celeſt. ep ad Cyrill.

Sententia Conc. Eph. aduerſus Neſtorium. ἀναγκαίως κατεπειχθέντες ἀπό τε τῶν κανόνων, καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν.

L. 7. C. de ſum

Triui. In omnibus ſeruato ſtatu vnitatis ſanctiſſimarum Eccleſiarũ, cum ipſo ſanctiſſimo Papa veteris Romæ, ad quem ſimiliter hæc ſcripſimus. Nec enim patimur, vt quicquam eorum, quæ ad Eccleſiaſticũ ſpectant ſtatum, non etiam ad ejuſdem referatur Beatitudinem, cùm ea ſit Caput omnium ſanctiſſimorum Dei Sacerdotũ.

IV. Sed miſſo Oriente, Occidenti hærendum eſt, ne longiùs à deſtinatione mea aberrem. In Occidentis prouinciis Relationes ad Sedem Apoſtolicam in cauſſis Fidei mittebantur, vt de integro cognitione habitâ, quod à Synodis judicatum erat, illius Sedis decreto firmaretur. Damnatâ Pelagij & Celeſtij hæreſi, Concilium Mileuitanum & Carthaginenſe ad Innocentium retulerunt. Sed quo fine, ex eorum verbis addiſcemus: *Hoc itaque geſtum, Domine frater, ſummæ caritatis tuæ intimandum duximus; vt ſtatutis noſtræ mediocritatis, etiam Apoſtolicæ Sedis adhibeatur auctoritas*, inquiunt Mileuitani Concilij Patres. De Relationibus vtriuſque Concilij & Carthaginenſis, & Mileuitani, cognitio habita eſt in Synodo Romana ab Innocentio: qui Iulium Epiſcopum Aurelio Epiſcopo Carthaginenſi *reſtituit, cum Apoſtolicæ Sedis ad Relationem duplicis Synodi judicatis.* Rectè & ex ordine judiciorum Relationem vocat, Synodicam epiſtolam ad ſe miſſam. Qua dictione etiam vtitur in epiſtola ad Aurelium, & Auguſtinum, *Veſtris Relationibus reſpondentes reſcripſimus*: Et in literis ad Concilium Mileuitanum datis: *Fiant enim neceſſe eſt cautiores, cùm inuentores malorum ad duplicis Relationem Synodi, ſententiæ noſtræ ſtatutis viderint ab Eccleſiaſtica communione ſejunctos.* Ius iſtud Relationum Sedi Apoſtolicæ, & ex antiqua conſuetudine, & è Canonibus ſibi vindicauit Innocentius, eâ epiſtolâ, quam iis verbis conceptam obſeruauit Auguſtinus, quæ Sedis Apoſtolicæ Sacerdotem decebant. Cujus epiſtolæ ad Concilium Mileuitanum datæ ſententia eò tendit, vt doceat antiquam eſſe regulam, & Canonem, vt de rebus dubiis, præſertim ſi de Fide agatur, ex omnibus prouinciis ad Romanam Eccleſiam Referatur; vt quæ ſequenda ſint, omnibus Eccleſiis promantur: *Diligenter*, inquit, *& congruè Apoſtolici conſulitis honoris arcana: honoris inquam illius, quem præter illa quæ ſunt extrinſecus, ſollicitudo manet omnium Eccleſiarum, ſuper anxiis rebus quæ ſit tenenda ſententia: Antiquam ſcilicet Regulam ſecuti, quam toto ſemper*

Epiſt Conc. Mileuitan. ad Innoc. 1.

Innoc. in ep. ad Aurelium.

Epiſt. 91. & 96. inter epiſtolas Auguſtini.

Auguſt. epiſt. 106.

Innoc. ep. ad Concil. Mil. *quæ eſt 91. inter ep. Aug.*

orbe mecum noſtis eſſe ſeruatam. Neque enim hoc veſtram credo latere prudentiam, qui id etiam actione firmaſtis, ſcientes quòd per omnes prouincias de Apoſtolico fonte petentibus reſponſa ſemper emanent. Præſertim quoties Fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres & Coepiſcopos noſtros non niſi ad Petrum, id eſt, ſui nominis & honoris auctorem, Referre debere, velut nunc Retulit dilectio veſtra, quod per totum mundum proſit Eccleſiis omnibus. Infrà: *Gemino igitur bono caritas veſtra fungetur. Nam & Canonum potiemini gratiâ ſeruatorum, & beneficio veſtro totus Orbis tutabitur.* Quinam ſint illi Canones, à quibus Relationum ordinem profectum ſcribit Inoocentius, ſtatim diſcutiemus; ſi tamen mihi per Lectorem liceat alterum Innocentij locum laudare, quo jus iſtud Relationũ ab antiqua traditione, ab Eccleſiaſtica diſciplina, & à Patrum Inſtitutis diuinâ ſententiâ decretis apertiſſimè repetit, eâ nempè epiſtolâ, quâ ad Concilium Carthaginenſe reſcripſit. *Antiquæ traditionis exempla ſeruantes, & Eccleſiaſticæ memores Diſciplinæ, noſtræ religionis vigorem non minùs nunc in conſulendo, quàm antea cùm pronunciaretis, veneratione firmatis, qui ad noſtrum Referendum approbaſtis eſſe judicium, ſcientes quid Apoſtolicæ Sedi debeatur: cùm omnes hoc loco poſiti ipſum ſequi deſideremus Apoſtolum, à quo Epiſcopatus, & tota auctoritas nominis hujus emerſit. Quem ſequentes, tam mala jam damnare nouimus, quàm probare laudanda; vel id verò quòd Patrum Inſtituta Sacerdotali officio cuſtodientes non cenſetis eſſe calcanda; quod illi non humana ſed Diuina decreuere ſententiâ; vt quidquid quamuis de diſiunctis remotiſque prouinciis ageretur, non priùs ducerent finiendum, niſi ad Sedis hujus Notitiam perueniret, vt totâ hujus auctoritate, juſta quæ fuerit pronunciatio firmaretur.* Verba illa indefinita, *Quidquid quamuis de remotis prouinciis ageretur, non priùs ducerent finiendum, quàm ad Sedis hujus notitiam perueniret*, ad materiam, de qua agitur, coërceri debent atque reſtringi, juxta vulgatam Iuris definitionem; ſcilicet cùm de rebus dubiis & anxiis quæritur, vt idem Innocentius ſuperiori epiſtola adnotauit.

Innoc. ep. ad Concil. Carth.

V. Præter controuerſias Fidei, de rebus Dubiæ Diſciplinæ ad Sedem Apoſtolicam referebatur: quia cùm Eccleſiæ Occidentis nondum aliquo Canone ſcripto tenerentur, ſed tota ratio diſciplinæ, conſuetudine & vſu quodam conſtaret, qui ſinceriùs in Eccleſia Romana ſeruabatur, inde ſacræ politiæ forma velut à capite Inſtitutionum erat omnino repetenda. Quare cùm Himerius Taraconenſis Epiſcopus de quibuſdam diſciplinæ articulis, qui Baptiſmum, Pœnitentiam & Clericorum Monachorúmque officia contingebant, Siricium Pontificem conſuluiſſet, *ad Romanam Eccleſiam*, ioquit ille, *vtpote ad Caput tui Corporis Retuliſti.* Quibus verbis debitam ex officio Relationem eſſe ſignificat. Reſponſa verò non antè dedit Coosultationi Himerij, quàm in Conuentu fratrum ſollicitiùs Relatio lecta fuiſſet, vt omnia diligentiùs tractarentur. Frequentiſſimus erat iſtarum Conſultationum vſus ſub Damaſo, vt nos docuit Hietonymus, & tempore Innocentij, qui Relationibus ab Epiſcopis Italiæ, Hiſpaniarum, & Illyrici miſſis reſpondit, & Conſultationibus Epiſcoporum Gallicanorum; vt patet ex literis datis ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum: *Dilectio tua*, inquit, *inſtitutum ſequuta prudentum ad Sedem Apoſtolicam Referre maluit, quid de rebus dubiis cuſtodire deberet, quàm vſurpatione præſumptâ, quæ ſibi viderentur, de ſingulis obtinere.* Porrò Relationes iſtæ ad eum finem mittebantur, vt Synodis prouinciarum pateret, quid in re illa dubia & conttonerſa, poſt reſponſum Apoſtolicæ Sedis ſequendum eſſet, tum in negotio, de quo emerſerat quæſtio, tum in ſimilibus ſpeciebus. Vnde profectum eſt, vt Decreta Pontificum, quæ in Collectione Dionyſij continentur, ad Relationes Epiſcoporum, nunc generaliter de re dubia, nunc de ſpecie quadam propoſita conſtituta ſint. Qui mos etiam etiam ſequentibus tempotibus inualuit; adeo vt magna illa Decretalium moles, è reſcriptis Pontificum ad varias Epiſcoporum conſultationes ferè tota conſtet.

Siricius in ep. ad Himer. Tarac.

Innoc. I. in ep. ad Exuper. Epiſc. Toloſ.

VI. Sed vt orationem meam in eam quæſtionem contraham, quam inſpiciendam initio hnjus capitis propoſui, eam inualuiſſe conſuetudinem ante Nicænum Concilium aſſero, vt ſi in dirimendis Clericorum contentionibus dubitaretur de aliquo Eccleſiaſticæ regulæ capite, vel ratione habitâ perſonarum, vel rerum, Syoodus Prouinciæ ante, vel poſt judicium redditum, Rela-

tionem ad Sedem Apoſtolicam mitteret, vt juſta Sententia illius Sedis auctoritate firmaretur, vel executio injuſta ſuſpenderetur: quæ conſuetudo Canone ſexto Nicæni Concilij confirmata eſt. Scio quantum laborem in me recipiam, vt ſententiam meam probem, quæ apud multos quaſi noua periclitabitur: ſed cùm ſummam in judiciis reddendis Apoſtolicæ Sedis auctoritatem euincat, ſine vllo Appellationum adjumento, viris eruditis acceptiorem fore, non vano prorsùs augurio mihi perſuaſi. Non longè arceſſenda eſt hujus rei probatio. Prodit ſeſe, ſi verba illa Innocentij ſincerè expendantur, quæ viros eruditiſſimos moleſtè habuerunt. Edamus verba; deinde ad interpretationem nos accingemus. *Si quæ autem cauſæ vel contentiones inter Clericos tam ſuperioris ordinis, quàm etiam inferioris, fuerint exortæ; vt ſecundùm Synodum Nicænam congregatis ejuſdem prouinciæ Epiſcopis jurgium terminetur, nec alicui liceat, (ſine præjudicio tamen Romanæ Eccleſiæ, cui debet in omnibus cauſis Reuerentia cuſtodiri,) relictis his Sacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei Eccleſiam nutu Diuino gubernant, ad alias conuolare prouincias. Si autem Majores cauſæ in medio fuerint deuolutæ, ad Sedem Apoſtolicam, ſicut Synodus ſtatuit, & vetus conſuetudo exigit, poſt judicium Epiſcopale referantur.* Ex hac epiſtola quis eſſet ante Concilium Nicænum Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſtatus, licèt alioqui quamplurimis difficultatibus inuolutus ſit, aliquo pacto expediri poteſt. Canone ſexto Concilij præcipitur vt mores antiqui obtineant, tam ij, qui Alexandrinæ Eccleſiæ jura, quàm illi, qui Romanæ priuilegia, & ceterarum Eccleſiarum reſpiciunt. Conſuetudo illa Romanæ Eccleſiæ ferè nos latet; quia poſterioribus Decretis, in multis capitibus eſt amplificata. Attamen ex hoc Innocentij loco diſcimus eam fuiſſe mentem Synodi, cùm de judiciis Epiſcoporum & reliquorum Clericorum decerneret, vt nullum fieret præjudicium Romanæ Eccleſiæ, & ei Reuerentiæ, quæ illi in omnibus cauſſis debetur; Reuerentiam porrò illam in Majorum cauſarum Relatione verſari. Si quis verò hunc Innocentij locum componat cum altero, qui ex epiſtola ad Concilium Mileuitanum jam prolatus eſt, inueniet hos eſſe Canones, & hanc antiquam Regulam toto orbe ſeruatam, vt de rebus Anxiis quæ ſit ſequenda ſententia, Sedes Romana conſulatur; id eſt, in Majoribus cauſſis, ex præſcripto Nicænæ Synodi, & Veteris Conſuetudinis, ad eam referatur. Itaque ex Innocentio duorum Canonum Nicænæ Synodi ſinceram ſententiam conſtituere poſſumus, quinti ſcilicet, & ſexti. Quinti hanc eſſe mentem Innocentius, æquè ac Synodus Africana teſtatur, vt Clericorum cauſæ ſuis Synodis finiendæ committantur; Clericorum ſcilicet tam ſuperioris quàm inferioris ordinis. Quod ita intelligendum eſt, vt juxta veterem conſuetudinem, quæ ſexto Canone ſancita eſt, Priuilegium Romanæ Sedis in omnibus cauſis tam Epiſcoporum, quàm Clericorum, cuſtodiatur; & Reuerentia debita Sedi Apoſtolicæ ſeruetur. Nempe vt ad eam fiat relatio, ſi in earum contentionum examine de rebus Majoribus quæratur, id eſt, de iis quæ Controuerſa & Dubia erunt, ſeu Fidem reſpiciant, ſeu Diſciplinam. Equidem è duobus Innocentij locis inter ſe comparatis confectum puto, vt Majores cauſæ pro Anxiis & Dubiis ſint accipiendæ. Sed nihil vetat, quin ea interpretatio Pelagij Papæ quodam loco adjuuetur, qui in epiſtola ad Ioannem Conſtantinopolitanum Epiſcopum, Majores cauſſas eas eſſe apud Innocentium interpretatur, quæ ſint difficiles: *Majores verò & Difficiles Quæſtiones, vt ſancta Synodus ſtatuit, & beata Conſuetudo exigit, ad Sedem Apoſtolicã ſemper Referantur.* Itaque non ad omnes cauſas ſe Romanæ Eccleſiæ cura demittebat; Synodis prouinciarum liberum erat cauſarum judicandarum arbitrium, ſi apertæ eſſent, & liquidæ. Sed ſi res quædam Dubia, & dignus vindice nodus incideret; Relatione à Synodo factâ, Sedes Apoſtolica conſulebatur. Quod vicem Appellationis ſubibat; ſed formulis legum, & diſceptationum forenſium anguſtus, reos non atterebat.

Innoc. 1. in ep. ad Victric. Rotomag. c. 3.

Pelagius in ep. ad Ioan. CP.

VII. Non me latet Hincmaro Remenſi viſum, de Synodo Sardicenſi, & de Appellationibus Epiſcoporum gradu ſuo dejectorum, agi apud Innocentium: *B. quoque Innocentius*, inquit, *ad Victricium Rotomagenſem Epiſcopum, duo Capitula magni Concilij Nicæni, & Capitulum Sardicenſis Concilij de Epiſcoporum ad Sedem Apoſtolicam Appellatione, vno capitulo ſagaciter atque patenter explicat.*

Hincmarus ep. 9. cap. 12. & aliàs.

Sed

Sed multa me ab ejus ſententia diſcedere cogunt. Primum eſt, injecta Nicænæ Synodi mentio primâ parte capitis, quæ vetat vt aliam Synodum ſtatim verbis generalibus, Lectori incauto & non monito intruſiſſe videatur. Secundum eſt, majores cauſſas non coërceri ſolis Epiſcoporum Appellationibus, ſed ad omnes cauſſas porrigi tam Clericorum quàm Laïcorum, in quibus reuerentiam Romanæ Sedis cuſtodiendam docet Innocentius; ſcilicet ſi ejus generis ſint, vt inter Dubias referri debeant. Quo ſolo caſu ipſas Epiſcoporum cognitiones ad Sedem Apoſtolicam referendas aliquando cenſuit idem Hincmarus. Poſſet addi, à Siricio & Innocentio ſolos Canones Nicænos in judiciis reddendis prolatos; vt fruſtra videatur Innocentius hoc loco ad Concilium Sardicenſe reſpexiſſe.

Hincm. in ep. ad Nicolaum apud Flodoardum.
Siric. ep. 1. & 5. Innoc. ep. ad Alex. ad Maced. ad Syn. Tolet ad Clerum Conſt. ad Theophilum.

VIII. Clariſſimum & vetuſtiſſimum extat hujus Relationis exemplum apud Cyprianum; cujus teſtimonium eò lubentiùs vſurpo, quòd aduersùs Appellationes à quibuſdam in partes trahatur. Per me licèt dicant illi, Cyprianum eo nomine grauiter commotum, quòd Epiſcopi quidam in Africa damnati, Romam ſe contuliſſent; *cùm ſtatutum ſit omnibus Epiſcopis*, vt ipſe loquitur, *& æquum ſit pariter ac juſtum, vt vniuſcujuſque cauſa illic audiatur, vbi eſt crimen admiſſum, & ſingulis Paſtoribus portio gregis ſit adſcripta, quam regat vnuſquiſque & gubernet, rationem ſui actus Domino redditurus. Nec oporteat Epiſcoporum concordiam cohærentem, ſubdola & fallaci temeritate collidere, ſed agere illic cauſam ſuam, vbi & accuſatores habere, & ſui criminis teſtes poſſint; niſi ſi paucis deſperatis & perditis minor eſſe videtur auctoritas Epiſcoporum in Africa conſtitutorum, qui jam de illis judicauerunt.* Proferant ejuſdem Cypriani judicium de Baſilide & Martiale Epiſcopis à Synodo Bæticæ prouinciæ in Hiſpania depoſitis, & à Stephano Pontifice nimis propere in Communionem ſuam receptis. Qui Appellationum vſum tuentur, facilè ſe his difficultatibus expedient. Mihi verò planior & ſincerior videtur eſſe reſpondendi ratio, ſi Cyprianum cum Cypriano conciliemus, & concedamus ingratas quidem illi fuiſſe judiciorum in prouinciis redditorum Retractationes; quamuis Summis Pontificibus non paſſim, ſed aliquo caſu eſſent acceptæ: ſummum tamen jus Romanæ Sedis, in ſententia de rebus ad ſe Relatis ferenda, diſertiſſimis verbis Cyprianum agnouiſſe. Quod euidentiſſimè patet in cauſa Marciani Arelatenſis Epiſcopi, qui ſe Nouatiani à Sacerdotibus Dei per totum orbem abſtenti partibus adjunxerat, & à Catholicæ Eccleſiæ vnitate, atque à Sacerdotij conſenſione diſceſſerat. Fauſtinus Epiſcopus Lugdunenſis, & ſuæ prouinciæ coëpiſcopi, qui Marcianum Sacerdotio dejicere non poterant, quòd alterius prouinciæ, nempe Narbonenſis, eſſet Epiſcopus, hac de re Stephanum Papam Relatione ſua monuerunt, eámque Cypriano literis ſuis ſignificarunt. De Hæreſi agebatur. Quo caſu ex vſu veteris Diſciplinæ ſubuenire poterãt ceteri Epiſcopi, nullâ habitâ ratione diſcriminis prouinciarum; cùm idcirco copioſum corpus Sacerdotum, concordiæ mutuæ glutino atque vnitatis vinculo copulatum eſſet, vt ſi quis ex collegio Epiſcoporum hæreſim facere, & gregem Chriſti lacerare & vaſtare tentaret impiis conatibus, obſiſterent ceteri. Vnde infert Deponendum eſſe Marcianum, qui jam ab omnibus Epiſcopis in damnatione Nouatianorum fuerat prædamnatus. *Ex quibus*, inquit, *cùm Marcianus eſſe cœperit, & ſe Nouatiano conjungens aduerſarius miſericordiæ & pietatis extiterit, ſententiam non dicat, ſed accipiat; nec ſic agat quaſi ipſe judicauerit de Collegio Sacerdotum, cùm ipſe ſit ab vniuerſis Sacerdotibus judicatus.* Licèt verò in conſilium deponendi Marciani Cyprianus vnà cum collegio ceterorum Epiſcoporum conſentiat; tamen quia Romanam Eccleſiam, & Petri Cathedram, & principalem eſſe profitebatur, vnde vnitas Sacerdotalis exorta ſit, τὸ κῦρος rei judicatæ, & ſummam illam pronunciandi auctoritatem in eam Eccleſiam confert, in re Communi, quæ vnitatem reſpiciebat, & de qua Relatio ad eam miſſa fuerat: *Quapropter*, inquit Cyprianus, Stephanum Papam alloquens, *facere te oportet pleniſſimas litteras ad coëpiſcopos noſtros in Gallias conſtitutos, ne inimicum collegio noſtro inſultare patiantur.* Sed illuſtriora ſunt verba quæ ſequuntur; quibus decernendi & pronunciandi de re propoſita, juxta ſententiam Gallicanorum & Africanorum Epiſcoporum, poteſtas Romanæ Eccleſiæ aſſeritur, eiſque pleniſſima executionis cura deman-

Cyp. lib. 4. ep. 35.
Vide lib. 7. De Concordia cap. 1.
Cyp. lib. 1. ep. 4. 68 Pamelij.
Cyp. lib. 3 ep. 13. 67. Pamelij.

datur. *Dirigantur in Prouinciam, & ad plebem Arelate conſiſtentem à te literæ; quibus abſtento Marciano, alius in locum ejus ſubſtituatur.* Nullâ induſtriâ Nouatores hoc teſtimonium Cypriani eleuare poſſunt. Futilis eſt enim illa reſponſio, non deponi à Stephano Marcianum, ſed deponendum declarari. Quinimò conceptis verbis Cyprianus exigit à Stephano, vt ſuis literis Marcianum damnet, atque adeo alium ſubſtituendum decernat.

IX. Veteri conſuetudini à Concilio Nicæno firmatæ ſucceſſit Concilij Sardicenſis Decretum, quo Appellationibus ad Romanam Eccleſiam modus quidam eſt præſcriptus. Galliarum Epiſcopi vt Relationibus ſuis debitum officium Apoſtolicæ Sedi ante Nicænum Concilium impenderunt, ita & Appellationibus damnatorum poſt Concilium Sardicenſe non obſtiterunt. Id docet Leo I. in epiſtola ad Epiſcopos prouinciæ Viennenſis: *Nobiſcum itaque fraternitas*

Leo in ep. ad Ep. prou. Vien.

veſtra recognoſcat, Apoſtolicam Sedem pro ſui Reuerentia, à veſtræ etiam prouinciæ Sacerdotibus, innumeris Relationibus eſſe conſultam; & per diuerſarum, quemadmodum vetus conſuetudo poſcebat, Appellationem cauſſarum, aut retractata aut confirmata fuiſſe judicia. Quæ apud Gallias à primis Eccleſiæ temporibus viguit hac in

Vide lib. 7. De Concordia.

parte Romanæ Eccleſiæ auctoritas, locum ſuum etiam hodie apud nos obtinet, redintegrato aliqua ex parte vſu Concilij Sardicenſis, vt alibi dicetur.

X. Alia eſt Relationis ſpecies, quâ Synodi Generales vtebantur, vt rerum geſtarum ſeriem Apoſtolicæ Sedi per literas inſinuarent; quibus Romani Pontificis conſenſum, & exequendi curam petebant. Extant in eo genere officij, Synodi Arelatenſis ad Silueſtrum, & Sardicenſis ad Iulium epiſtolæ; item ſecundæ Synodi, & ſequentium Conciliorum; vnde patet eo propoſito miſſas, vt debita Sedi Apoſtolicæ reuerentia ſeruaretur. Quare Concilij Sardicenſis Patres Relationem illam ex officio deberi ſatis

Synodica epiſt. Concilij Sardic.

ſignificant his verbis: *Hoc enim optimum & valde congruentiſſimum eſſe videbitur, ſi ad Caput, id eſt, ad Petri Apoſtoli Sedem, de ſingulis quibuſque prouinciis Domini Referant Sacerdotes.* Orientalium quoque Epiſcoporum relationem Synodicam de Apollinaris hæreſi ad ſe miſſam, ita Damaſus excepit, ac ſi debitum Sedi Apoſtolicæ munus exſoluiſſent. Quod teſtantur epiſtolæ Damaſi ad Orientales prima verba apud Theodoretum: *Quòd veſtra charitas debitam Sedi Apoſtolicæ reuerentiam tribuit, vobis ipſis quoque maximo honori eſt.* Sed de conſenſu Romani Pontificis, qui rectè etiam apud veteres Confirmatio dicitur, quatenus Neceſſarius eſſe cenſeretur, alibi accuratè dicendum eſt: & de More mittendorum Fidei Decretorum ab Occidente in Orientem, & vice verſâ, quem Synodus Chalcedonenſis commendat in Proſphonetico ſermone ad Marcianum Auguſtum.

Theod. lib. 5. c. 10. [illegible]

CAPVT XI.

Synopſis.

I. Perſona Pontificis à nemine judicatur, ex Synodo Romana ſub Symmacho, & ex Ennodio. Quia Romanus Epiſcopus eſt Caput omnium Sacerdotum.

II. Eadem Eccleſiæ Gallicanæ ſententia in cauſſa Symmachi; imò pietas major, quàm Romanæ Synodi, Ex Auito.

III. Antiqua regula, Majorem Sedem à Minore non judicari, ex Cyrillo, Concilio Epheſino, & Chalcedonenſi, Et Pelagio.

IV. Inde fluxit vulgatum illud, Primam Sedem à nemine judicari, in Actis dubiis Sinueſſanæ Synodi; Et in Canonibus Silueſtri, rejectis ab Hincmaro.

V. Diſcuſſus locus Epiſtolæ Concilij Romani, de Damaſo apud Concilium aut Conſiſtorium Principis judicando.

VI. Romanum Pontificem à nemine judicandum profeſſus eſt Carolus M. & ceteri Galli in Synodo Romana. Purgatio Leonis Papæ, & Paſchalis.

VII. Priuilegium illud Romanæ Sedis confirmatum ab Octaua Synodo. Ioannis XII. exauctoratio reprobata. In cauſſa Hæreſeos & ſchiſmatis ceſſat priuilegium.

VIII. Eccleſia Gallicana Canones Baſileenſis Concilij ſuſcepit; ſed Eugenij Pontificis depoſitioni, & Electioni Felicis non adhæſit.

IX. Pontifex ab Epiſcopis moneri poteſt, & ſatisfacere tenetur. Ex Octaua Synodo, & Petro Damiani.

I. PRINCIPEM legibus ſolutum eſſe, eo ſenſu, vt etſi in leges impingat, pœnis Legum coërceri non poſſit,

communis eſt Theologorum & Iuriſconſultorum ſententia; ita vt ſubditi, qui de Principis ſtatu aliquid decernere ſibi liberum eſſe putauerint, lege Iulia Majeſtatis teneantur. In hunc quoque dignitatis gradum adſcitum fuiſſe Romanum Pontificem, Galliarum Reges, & Epiſcopi vnà cum ceteris ſæpiſſime cenſuerunt. Symmacho à Clericis Eccleſiæ Romanæ de criminibus atrociſſimis accuſato, & ab Epiſcopatu per vim depulſo, Theodoricus Rex Italiæ cogit plenariam Synodum omnium Regni ſui Sacerdotum, accedente ipſius Symmachi conſenſu. Liguriæ, Æmiliæ, & Venetiarum Epiſcopi literis Regis euocati cùm ſe Romam conferrent, Theodoricum Rauennę commorantem inuiſunt, & Romanæ Sedis Sacerdotem à minoribus Epiſcopis judicari non poſſe ſignificant: *Nec antedictæ Sedis Antiſtitem minorum ſubjacuiſſe judicio, in propoſitione ſimili, facile forma aliqua teſtaretur:* vt docet Romana Synodus III. habita anno 502. In eam ſententiam conceſſit ipſa Synodus; quæ ita Decretum ſuum temperauit, vt liberum & immunem à criminibus Symmachum pronunciaret, *quantū ad homines reſpicat*: Sed totius negotij Examen *Arbitrio diuino dimiſit.* cùm legatione ſuâ priùs monuiſſet Senatum Romanum, qui diſcuſſionem accuſationis vrgebat, Auctoritatem Sedis injuſtis illis deſideriis obſtare. Etenim tunc ab omnibus publice aſſerebatur, *Sedis Apoſtolicæ Præſulem minorum nunquam ſubjacuiſſe ſententiæ*, vt è Libello accuſatorum refert Ennodius Ticinenſis in Apologetico; qui robuſtiſſimis verbis eam aſſertionem firmauit, quæ & à Synodo quintâ Romanâ probata eſt cum integro Apologetici libello; & deinde à Collectoribus in corpus Canonum relata. *Alterum*, inquit, *fortè hominum cauſas Deus voluit homines terminare; ſed Sedis iſtius Præſules ſuo ſine quæſtione reſeruauit arbitrio. Voluit B. Petri Apoſtoli ſucceſſores cœlo debere tantùm innocentiam, & ſubtiliſſimi diſcuſſoris indagini inuiolatam exhibere conſcientiam.* Hujus autem Priuilegij ratio inde petitur ab Ennodio, quòd Romanus Epiſcopus ſit Caput omnium Sacerdotum: *Sanctorum voce patet, Pontificum dignitatem Sedis ejus factam toto orbe venerabilem, dum illi quidquid fidelium eſt, vbique ſubmittitur, dum totius Corporis Caput eſſe deſignatur.*

Synodus Romana III. ſub Symmacho.

Quinta Synod. ſub Sym. *Hic Libellus integerrime Synodaliter ab omnibus tenetur, & ita ſicut harum Synodorum decreta habeatur.*

Ennodius in Apol. c. aliorū 9. q. 3. apud Grat.

II. Dum hæc Romæ geruntur, Gallicani Epiſcopi nutare ſtatum ſuum in laceſſito vertice ſentientes, & ſe in criminatione Principis peti, formulam Decreti receperunt, quam de Papa Symmacho apud Vrbem Synodus Romana ediderat, vt teſtatur Auitus Viennenſis, qui ex mandato Galliæ Epiſcoporum ad Senatores Vrbis, ipſe Senator Romanus & Chriſtianus Epiſcopus, quæ mens eſſet omnium, vnus perſcripſit. Nolo in inuidiam trahi Epiſcopos Italiæ. Sed ſi verum amamus, non eſt diſſimulanda pietas Eccleſiæ Gallicanæ, quæ Synodo Romanæ velut vitio vertit, quòd judicium aliquod aduersùs Symmachum ſuſcepiſſet: Quia *non facilè datur intelligi, quâ vel ratione, vel lege, ab inferioribus eminentior judicetur*, vt loquitur Auitus. Et licèt Dei cognitioni Synodus rem ipſam ſeruauerit, Epiſcopi tamen Gallicani concoquere non poſſunt, quâ ratione in illam cauſſam ne leuiter quidē potuerit inquirere. *Quod Synodus ipſa venerabilis*, inquit Auitus, *laudabili conſtitutione proſpiciens, cauſam quam, quod ſalvâ ejus reuerentiâ dictum ſit, penè temerè ſuſceperat inquirendam, diuino potiùs ſeruauit examini: perſtringens tamen prout breuiter potuit, nihil vel ſibi, vel glorioſiſſimo viro Theodorico Regi de his quæ Papæ dicebantur objecta patuiſſe.* Nolo Epiſtolam integram tranſcribere, quæ abundè mentem omnium Gallicanorum Sacerdotum explicat: qui concedunt quidem in ceteris Epiſcopis, ſi quid nutauerit, poſſe reformari; *At ſi Papa Vrbis vocatur in dubium, Epiſcopatus jam videbitur, non Epiſcopus vacillare.*

Auitus Epiſc. Vien. epiſt. 2. e lit. t. 1. Conc. Gall.

III. Sanè non omnino aliena videtur à Veterum Diſciplina, Synodi Romanæ, Ennodij Diaconi, & Auiti Viennenſis aſſertio; ſcilicet ex eo capite inſcriptum aduerſus Romanum Epiſcopum crimen non ſubjacere Synodorum judicio, quòd major à minore judicari non debeat. Hoc fundamento enim inter cetera nititur Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, cùm in Concilio Epheſino de temeraria & præcipiti aduersùm ſe & Memnonem Epheſinum à Ioanne Patriarcha Antiocheno lata depoſitionis ſententia conqueritur; Nempe quòd aduersùs *Majorem Thronum* pronunciarit. Sedes enim Alexandrina ſuperiorem locum præ Antiochena juxta Nicænam Synodum obtinebat. Rationem iſtam

Libellus Cyrilli part. 2. Conc. Eph. Act. 4. κατὰ τοῦ Μείζονος θρόνου.

non contempſit Synodus Epheſina; quinimò vt vitium hujus ſententiæ Celeſtino Pontifici probaret, hinc oritura diſcordiarum ſemina profitetur, ſi *Majores Sedes* injuriâ afficiendi facultas detur. Concilium Chalcedonenſe in eamdem conſpirat ſententiam, cùm inter præcipuas damnati Dioſcori cauſſas, hanc recenſet in Relatione ad Leonem, quòd excommunicationem aduersùs eum deſignaſſet, cui vineæ cuſtodia à Domino credita eſt, quique indefeſſam vniendæ Eccleſiæ curam gerit, id eſt, aduersùs Leonem. Non enim de injuſtâ Excommunicatione conqueritur, ſed de Dioſcori audacia, qui contumaci animo ſuperiorem Pontificem Excommunicationis meditatæ contumeliâ læſit, quam Depoſitione Dioſcori vlti ſunt Patres: adeo vt Anatolius Epiſcopus Conſtantinopolitanus dixerit: *propter fidem non eſt damnatus Dioſcorus, ſed quia Excommunicationem fecit Domino Archiepiſcopo Leoni*, & ter vocatus, non acceſſit. Ceterùm Excommunicatio illa in Leonem à Dioſcoro deſtinata, non decreta fuit in Concilio Epheſino II. vt multi ſuſpicantur; ſed in conuentu furtiuo & clandeſtino aliquot Epiſcoporum, Nicææ habito, vt docet Libellus Theodori Diaconi Alexandrini, Act. III. Concilij Chalcedonenſis. Ex eo Pelagius I. Childeberto Regi ſcripſit anno 557. aduerſum eſſe Eccleſiaſticæ legi quod ipſe juſſerat, vt Sapaudus Arelatenſis Epiſcopus, *cujus Eccleſia in Gallicanis regionibus Primatus priuilegio & Sedis Apoſtolicæ vicibus decoratur*, ad petitionem Epiſcopi ab ipſo ordinati, in judicium ſequentis Ciuitatis Epiſcopi judicandus occurreret.

In Ep. Synodi Eph. ad Celeſt. Act. 5. [illegible]

Relatio Concilij ad Leonē: [illegible]

Act. III. Conc. Chalc. [illegible]

Pelag. ep. ad Child.

IV. Ex eo colligere poſſumus ſecundùm veteris diſciplinæ ordinem, Romanam Sedem, quæ Major eſt, & Prima, à ceteris Epiſcopis judicari non poſſe. Vnde fluxit decantatum illud verbum, quod extat in Actis Sinueſſanæ Synodi in cauſſa Marcellini Pontificis coactæ anno 303. *Prima Sedes non judicabitur à quoquam.* Scio quidem à viris eruditis hæc Acta reuocari in dubium, quaſi à Donatiſtis conficta; ſed fatendum eſt, antiquitatem quandam redolere, licèt quamplurimis mendis ſcateant. Pronuntiatum iſtud, primam Sedem à nemine judicari, repetitum eſt in Synodo Romana ſub Silueſtro, Canone vltimo; cum illa adjectione, *vt neque ab Auguſto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque à Populo judicetur.* Sed viri emunctioris judicij hunc fœtum vt adulterinum damnant, & inter ceteras Iſidori Mercatoris quiſquilias reponunt. Mouerant bilem Hincmaro Canones iſtius Romanæ Synodi ſub Silueſtro, adeo vt nullam illis fidem in judiciis haberi velit; Quia ſcilicet omnes ferè iſtiuſmodi definitiones antiquis Canonibus repugnent. Prætermitto diſcuſſionem ceterorum articulorum; dum mihi veniâ Lectoris liceat Canonem vltimum diſpungere. Scilicet hariolos eſſe oportuit Epiſcopos, qui non ſolùm ab Auguſtorū Conſiſtorio, qui Romæ, tempore Silueſtri, imperabant, ſed à *Regum judiciis* Romanum Pontificem immunem eſſe decreuerunt: cùm Reges Romam non tenuerint, niſi ducentis ferè poſt hæc annis elapſis. Imò verò in contrarium Silueſter ipſe exemplo ſuo ſtatuerit.

Acta Sinueſſanæ Synodi.

Synodus Romana ſub Silueſtro can. vlt.

Hincmarus ep. 7. cap. 22. & ſeqq. Edit. Mog. *Quoniam quaſi in auctoritate profertur, ſanctum Silueſtrum Papam decreuiſſe talia, quæ Catholica Eccleſia inter ſynodalia decreta non computat.*

V. Etenim, vt loquitur Romanum Concilium in Epiſtola ad Gratianum, *Silueſter Papa à ſacrilegis accuſatus apud parentem veſtrum Conſtantium cauſſam propriam proſecutus eſt.* Occaſio hujus Epiſtolæ ſcribendæ inde orta eſt, quòd Vrſinus toties à Principibus & à Damaſo Pontifice damnatus, dolos compoſuiſſet, quibus ſancti Pontificis caput petebatur: adeo vt accuſatores ſubornaret, qui crimina Damaſo intenderent, *eâ fraude videlicet, vt dum cauſam dicit, qui in omnes judex fuerat conſtitutus, nemo eſſet qui de lapſis vel de factioſis poſſet Epiſcopatus inuaſoribus judicare.* Iudicio Imperatoris probata quidem eſt innocentia Damaſi; ſed poſt ſententiam, à Principe flagitandum putauit Concilium, vt Damaſus, qui ceteris Epiſcopis cùm eſſet æqualis munere, prærogatiuâ tamen Apoſtolicæ Sedis excellebat, non eſſet iis inferior, qui judiciis publicis beneficio legis à Gratiano latæ non erant ſubjecti. Petunt ergo, vt cauſa Damaſi ſi quæ inciderit, in Concilio judicetur, quemadmodum in ceterorum Epiſcoporum cauſſis fieri ſolebat; aut ſaltem in Conſiſtorio Principis cauſſam ſuam defendat, non apud magiſtratus. Ad quæſtionem, quam diſcutio, valde confert, vt ſeueriùs examinentur verba hujus Epiſtolæ; quæ ita caſtigata ſunt, vt nihil de dignitate Pontificis Romani remittant, licèt ad rationes temporum ſint accommodata.

Epiſtola Romani Concilij ad Gratian. edita à R. P. Sirm. in Appendice Cod. Theodoſ.

Epiſtola Conc. Rom. ad Grat. anno 378.

Cognitionem illam Principibus à *Damaſo* arrogari, Damaſum ſeuerioribus Epiſcoporum judiciis *ſe ipſum dedere* pronunciant; non autem cognitionem illam in arbitrio Principis aut Epiſcoporum eſſe poſitam; ita vt priuilegium illud primæ Sedis in mente habuiſſe patres illos non abſurdum mihi videatur. *Seuerioribus ſe dedit ipſe judiciis Sacerdotum*, inquiunt illi. Subjungunt verò: *Accipite aliud quoque, quod vir ſanctus veſtræ magis conferre pietati, quàm ſibi præſtare deſiderat, nec derogare cuiquam, ſed Principibus adrogare. Quoniam non nouum aliquid petit, ſed ſequitur exempla Majorum, vt Epiſcopus Romanus, ſi Concilio ejus cauſa non creditur, apud Conſilium ſe Imperiale defendat.*

VI. In cauſa Symmachi quanta fuerit Gallicanæ Eccleſiæ pietas, docuit Auitus, cùm majorem & eminentiorem Pontificem ab inferioribus judicari non poſſe contenderet. Iiſdem veſtigiis hæſerunt Epiſcopi & Proceres Francorum, vnà cum Romanis, in cauſſa Leonis III. qui variorum criminum accuſatione petebatur. Etenim cùm frequentes adeſſent in Concilio Romano, præſente ipſo Carolo Francorum Rege, in has voces eruperunt, quas retulit Anaſtaſius: *Nos Sedem Apoſtolorum, quæ eſt caput omnium Dei Eccleſiarum, judicare non audemus. Nam & ab ipſa nos omnes, & ab ejus Vicario judicamur; ipſa autem à nemine judicatur; quemadmodum antiquitus mos fuit. Sed ſicut ipſe ſummus Pontifex cenſuerit, canonicè obediemus.* Leo tamen Pontifex, ne vlla ſuſpicio penes Eccleſiam reliqua eſſet, etſi nemo accuſationem illatam peragere vellet, adhibitis Euangeliis, & aliquot teſtibus ſuæ famæ adſtipulatoribus, ambonem aſcendens, objecta crimina jurejurando leuauit: vt teſtantur Anaſtaſius, & Eginhardus in Annalibus. Vnde profectum eſt, vt purgatio illa, quâ ſuſpecti Preſbyteri adhibito ſacramento tam ſuo, quàm quinque,* vel ſeptem emendatæ vitæ hominum ex eadem aut vicina plebe petitorum, ſe purgatos populo comprobabant, *exemplo Leonis Papæ* facta diceretur, vt docent Capitularia. Hanc purgandi ſeſe rationem ſecutus eſt Paſchalis I. vt ſuſpicionem cædis in Theodoro Primicerio, & Leone Nomenclatore patratæ dilueret. Etenim præſentibus Ludouici Pij Legatis, *ſe ab hujus facti communione, cum magno Epiſcoporum numero jurejurando purgauit*, vt loquitur Eginhardus.

Anaſtaſius in vita Leonis III. an. 800.

Eginhardus in Ann.

Capitular. l. 5. c. 34.

Eginh. in Ann. ad an. 823.

VII. Quod à Concilio Occidentali ſancitum fuerat priuilegium, Octaue Synodi Oecumenicæ canone firmatum eſt anno 870. Cùm enim ſceleſtus ille Photius in Synodo à ſe coactâ Conſtantinopoli, in Nicolaum Pontificē Anathema jeciſſet, nefarius ille conatus damnatus eſt; & vetitum ne in poſterum, ipſius etiam Synodi Oecumenicæ judicio, ſententia aduersùs Romanos Pontifices audacter aliqua feratur. Itaque non ſine ratione inter Dictata Gregorij Papæ VII. hoc etiam caput circumfertur: *Quòd à nemine ipſe judicari debeat*: adeo vt omnino cum Illuſtriſſimo Baronio conſentiam, Ioannis XII. exauctorationem ab Ottone Imperatore & Synodo Romana tentatam anno 963. cujus Acta extant apud Luitprandum, nullius omnino fuiſſe momenti. Sanè in cauſſa Hæreſeos publicæ profeſſæ, & Schiſmatis, quin de Pontifice Romano judicium fieri poſſit, nullus vnquam ſcriptor dubitauit: quamuis ſententiam malint Declaratoriam dici, quàm Condemnatoriam; & in ſchiſmatis explicatione variæ ſint ſententiæ.

Nicetas in vita Ignatij. Syn. Octaua con. XIII. [illegible]

Dictata Greg. III. Card. Baron. in Annal. ad annum 963.

V. Iacobatium lib. 9 de Concilio, Bellarminum, & alios.

VIII. Sed illuſtriori teſtimonio probari non poteſt, quæ ſit Eccleſiæ Gallicanæ in hac quæſtione ſententia, quàm judicio, quod in comitiis Bituricenſibus à Carolo VII. Rege Francorum latum eſt. Non repetam, quæ ſunt omnibus notiſſimæ, inter Eugenium & Baſileenſe Concilium contentiones; quæ adeo exarſerunt, vt non ſolùm Canones quidam ad diſciplinam reſtaurandam ab illa Synodo decreti ſint; ſed ipſe quoque Eugenius Concilij judicio diſcinctus fuerit, & exauctoratus; & in ejus locum Felix V. ſubſtitutus. Carolus Princeps glorioſiſſimus ex ſententia Eccleſiæ Gallicanæ, Synodi Baſileenſis decreta, Pragmaticâ conſtitutione editâ, amplexus fuerat: ſed dum à Legatis hinc Eugenij, illinc Concilij Baſileenſis & Felicis vrgerentur, prudenter reſpondit, ſe quidem decretis, quæ diſciplinæ reſtaurationem reſpicerent, adhæſiſſe; à Communione tamen Eugenij nunquam receſſiſſe, neque recedere velle. Et ne præfractâ reſponſione Patres Baſileenſes lædere videretur, eam lenitate verborum mitigauit; *nempe apud viros graues dubitari, num illa Depoſitio, & ſubſequens Electio, ſint ritè, juſtè,*

canonicè, & legitimè celebrata; Et an Congregatio Baſileenſis tunc ſufficienter repræſentauerit Eccleſiam Vniuerſalem ad tam arduos actus exequendos. Ideo Rex, quia non eſt ſufficienter informatus ſuper prædictis, perſeuerat & manet in obedientia Domini Eugenij, in qua nunc ſtat. Vbi autem debitè informatus fuerit de veritate cauſſæ iſtius per Oecumenicum Concilium, aut aliud generale, ſeu etiam per congregationem Eccleſiæ Gallicanæ meliùs & extenſius conuocandæ, cum Ducibus, Baronibus, aut Confederatis ſuis, aut in Conuentione Principum Chriſtianorum; tunc veritate comperta & diſcuſſa ſtabit cum ea, & adhærebit veritati Catholicæ. Eugenij Communionem retinent Galli, etſi Concilium Baſileenſe aliter ſtatuiſſet: cujus decretum, quod ad Depoſitionem attinet, diſcuſcuſſione in aliud tempus dilatâ prudenter eludunt. Extant apud Collectorem

Tom. 2. c. 20. n. 25. Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ, rerum hac de re Biturigibus geſtarum Commentarij.

IX. Etiamſi judicium in Pontificem ferri non debeat, tamen ab Epiſcopis moneri poteſt, & illis ſatisfacere tenetur, à ſe malè conceptam ſuſpicionem criminis amoliendo; aut ſi facti reus teneatur, in meliorem frugem ſe recipiendo. In vtrumque caſum extant hinc Marcellini & Sixti, hinc Leonis & Paſ-

Can. XIII. Græcæ edit. [illegible] chalis exempla. Imò verò & Canon ipſe Synodi VIII. huic officio Pontifices Romanos adſtringit; cujus verba profero ex verſione Anaſtaſij: *Si Synodus Vniuerſalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de ſancta Romanorum Eccleſia quæuis ambiguitas & controuerſia; Oportet venerabiliter & cum conuenienti reuerentia de propoſita quæſtione ſciſcitari, & ſolutionem accipere, aut proficere, aut profectum facere, non tamen audacter ſententiam dicere contra ſummos ſeniores Romæ Pontifices.* Quam in rem multa verba facit Petrus Damiani in eo Tractatu quem de Correctione

Petrus Damiani in Tract. de Correct. Epiſc. Epiſcopi & Papæ inſcripſit circa annum 1060. vbi Petri exemplo rem conficit: *Si igitur iſte, cùm à Diſcipulis culparetur, auctoritatem, quam in ſancta ſortitus fuerat Eccleſia, voluiſſet obtendere, reſpondere potuerat, vt paſtorem ſuum oues quæ ſibi commiſſæ fuerant reprehendere non auderent. Sed ſi in querela fidelium poteſtatis ſuæ titulum objeciſſet, doctor profectò manſuetudinis non fuiſſet. Non ergo eos Priuilegij ſui auctoritate repreſſit; ſed humili potiùs ſatisfactione placauit: & tanquam ſolus ipſe ad faciendam fidem non ſufficeret, etiam teſtes adhibuit; venerunt, inquit, mecum & ſex fratres iſti.* Plura vir ille infracti animi in eandem ſententiam congerit, vt probet *titulum præſulatus non eſſe opponendum, quò minùs Eccleſiæ filiis, qui ſe grauatos aſſerunt, æque judicio reſpondeatur.*

CAPVT XII.

Synopſis.

I. Romanæ Sedis auctoritatē tueri tenetur Rex Chriſtianiſſimus jure Protectionis, quod Francorum Regibus competit. Quæ ſit jus Protectionis, ordinarium, extraordinarium, & Reale pactis conſtitutum.

II. Protectio Romanæ Sedis, eſt jus Reale quæſitum Coronæ Francicæ. A Deo deſignata, ex Pelagio.

III. Initium hujus Protectionis à Carolo Duce Francorum, & Gregorio, ob motus Longobardorum. Nouis conditionibus aucta à Pippino Rege, & Stephano. Exarchatus Rauennæ donatus Eccleſiæ Romanæ à Pippino, huicque Patriciatus Romanus collatus. Conuentio de Protectione non perſonalis, ſed perpetua cum Rege & Regno.

IV. Patriciatus datus filiis Pippini. Qui dicerentur Patricij. Primò nuda dignitas, Patriciatus; deinde ei adjunctum imperium. Tuitio Eccleſiarum & inopum Patricio competit, ex Paulo Diacono. Patriciatus collatus Regibus Francorum, Imperium & Tuitionem complectebatur.

V. Carolo Magno in Auguſtum electo, Patricij nomen ceſſauit. Sed jus Protectionis Regibus Francorum quæſitum, extinctum non eſt. Ius illud in ſolidum in filios Reges teſtamento ſuo partitus eſt Carolus M.

VI. Et filiis ſuis ex æquo commiſit Ludouicus Pius. Carolus Caluus hanc ad ſe vnà cum Regno Francorum tranſmiſſam agnouit: ita tamen vt à Romana Sede honor debitus ſibi reddatur. Is honor explicatus, de Proceſſione Patriciorum.

VII. Auxilia lata Ioanni VIII. Paſchali II. Gelaſio II. Innocentio II. Alexandro III. docent propagatum à ſecunda in tertiā Regum ſtirpem Protectionis auxilium.

VIII. Gregorius IX. Tuitionem Eccleſiaſticæ Libertatis Regno Francorum aſſignat. Vt Paulus I. Hanc Tuitionem implorarunt Innocentius IV. & Vrbanus IV.

IX. Ceteri Reges nouis officiis jus Patriciatus confirmarunt. Et præ cæteris Inni-

ctiſſimus Ludouicus XIII. conſilio & operâ Eminentiſſ. Card. Ducis Richelij.

I. Abunde ſatis probatum eſt, apud Gallos Sedis Apoſtolicæ Principatum omnibus officiis per omnes ætates exultum fuiſſe; ſeu in ea Communionis ſuæ Caput *jure diuino* conſtitutum, ſeu ſupremam in Eccleſias auctoritatem venerarentur; vt meritò à me dictum fuerit, Primum Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ fundamentum in Primatu Romani Pontificis eſſe poſitum. Addam verò hoc Capite, pluribus nominibus ad ejus Eccleſiæ dignitatem tuendam & ornandam Reges Chriſtianiſſimos obſtringi, quàm ceteros totius Europæ Reges, & Principes: Scilicet eximio illo Iure Patrocinij, ſeu Protectionis Regiæ, erga Romanam Sedem, quod Francorum Regno quæſitum eſt. Illud autem non ſic accipi velim, quaſi Rhetorum more ambitioſis verbis à me dictum; ſed vt ad normam legum & fori conſultò propoſitum. Principes quidem Eccleſias in Regnis ſuis conſtitutas ex officio tueri tenentur; quod jus Protectionis ordinarium eſt, & à Iuriſdictione pendet. Sed aliud eſt jus quoddam Protectionis extraordinarium, quod Eccleſiis ſibi non ſubditis aduersùs Potentiorum vim publicam, aut priuatam, impertiri ſolent illi, qui aliàs ex munere ſuo ad id non obligantur. Hæc Tuitio, vel Protectio ex eo profecta eſt, quòd ſummi Pontifices, aut ipſi etiam Imperatores Proceribus viris aliquando demandarint, vt ab injuriis Eccleſias ſibi creditas extra ordinem defenderent; Vel etiam quòd Eccleſiarum Epiſcopi, aut Abbates, cum aſſenſu Capitulorum, & Monaſteriorum, ſe in defenſionem Procerum certis legibus tradiderint, mercedis annuæ, & Penſionis perpetuæ vt plurimū ſtipulatione adhibitâ. Harum Conuentionum octingentis abhinc annis initarum exempla creberrima apud ſcriptores & vetera Tabularia viſuntur, & in diuerſis mediæ ætatis Canonibus; Bellorum priuatorum infando vſu in id Epiſcopos & monaſteriorum Præfectos ſæpiſſime compellente, vt ſibi *Patronos, Defenſores, Protectores*, & *Aduocatos* quos vocabant, adciſcerent, qui Protectionem & Defenſionem ſingularem Eccleſiis impenderent, Præter eam quæ à Regibus ex ordine diſciplinæ publicæ expectabatur. Iure iſto Protectionis, Defenſionis, vel *Aduocatiæ*, hereditate ad ſe tranſmiſſo, potiuntur etiamnum quamplurimi Principes in Germania; quod etiam quatuor abhinc ſeculis in Galliæ confiniis obtinebat, multis Nobilium familiis ſe *Aduocatorum*, & *Vicedominorum* nomine jactantibus; donec jura illa Protectionum Eccleſiaſticarum Rex Chriſtianiſſimus ad ſe ſolum in Regno reuocauit. De hoc Protectionis jure Reali & Hereditario, ampliſſimos Commentarios viri eruditi ex profeſſo ediderunt.

Aduocati, Vidames.

Commentarius de Aduocatia armata.

II. Quod ad meum inſtitutum attinet, Neceſſe eſt vt probem ejus generis eſſe Protectionē illam Eccleſiæ Romanæ; cui impertiendæ quemadmodum hereditario jure Rex Chriſtianiſſimus adſtringitur; ita vice verſa Sedes Romana, in nulla parte ſuæ auctoritatis dignitate imminuta, Reges Francorum vt Protectores ſuis officiis ornare tenetur. Cùm autem Protectionem iſtam aut Mandatis Principum, aut Conuentionibus quæri monuerim, non eſt quòd aliquis expectet, vt Regibus Francorum delegatam ab aliquo Principe Defenſionem probem; præſertim cùm jus illud eis ex æquo vindicaturus ſim, ſi conuentionibus inter Pontifices & Reges initis conſtare oſtendam. Enimuero ſi altiùs origo rerum repetenda ſit, non fruſtra aſſeretur, Tuitionem Romanæ Eccleſiæ, Dei Optimi Maximi prouidentiſſimo conſilio, Francorum Regibus fuiſſe concreditā; quod vicem mandati & delegationis præſtabit, ſi quis exigat vt protectio noſtra illo etiam jure fulciatur. Hujus rei illuſtrior probatio aliunde peti non poteſt, quàm à Pelagio II. qui anno 582. cùm a Longobardis Arianis Eccleſia Romana & bello & hæreſi vexaretur, auxiliáque Imperatorum Orientis lenta eſſent & inualida; nullam Tiberio Principi fieri injuriam cenſuit, ſi à Regibus Francorum in his anguſtiis conſtitutus ſubſidium peteret, & Aunacharij Epiſcopi Antiſſiodorēſis gratiam, quâ flagrabat apud Chilpericum Regem, ad impetrandum ſollicitaret: *Nec enim*, inquit Pelagius, *nec ſine magna prouidentiæ Diuinæ admiratione diſpoſitum; quòd veſtri Reges Romano Imperio in Orthodoxæ Fidei confeſſione ſunt ſimiles; niſi vt huic vrbi, ex qua fuerat oriunda, vel vniuerſæ Italiæ finitimos Adjutoréſque præſ-*

Pelagius II. in epiſt. ad Aunachar. Epiſc. Antiſſiod.

taret. Cauete igitur, cariſsime frater, ne dum Regibus noſtris iuuandi nos virtus data ſit diminutus, caritatis veſtræ circa nos leuitas arguatur; qui illis & in Fide, & in Conſilijs veſtro Sacerdotio ſic deuotis, ſuadere talia aut negligitis, aut differtis. Idem conſilium

Epiſt. Vigil. ad Aurel.

inierat Vigilius Papa anno 549. cùm Gothis Romam tenentibus, Aureliano Epiſcopo Arelatenſi dat in mandatis, vt Childebertum Regem, qui Chriſtianitatis ſtudio venerationem integram Sedi Apoſtolicæ exhibebat, precibus ſuis exoraret, vt ſollicitudine ſua Gothorum Regem ab injuria Romanæ Eccleſiæ inferenda reuocaret.

III. Initium verò pactorum de Protectione cum Eccleſia Romana conuentorum, in ea tempora conferendum eſt, quibus eam Regum Longobardorum impetus ad auxilia extraordinaria imploranda, penè profligatam coëgit. Annus 739. huic conſilio originem dedit. Etenim Luitprandus & Hilprandus Reges Longobardorum, cùm in Rauennæ Exarchatus prouinciis aduersùs Imperij Conſtantinopolitani copias bellum gererent, Eccleſiæ Romanæ patrimonia perinde ac ceteros prouincialium agros depopulati ſunt; deinde tranſlato in Ducatum & Epiſcopatum Romanum exercitu, omnia cædibus & vaſtatione terruerunt; nullâ habitâ ratione, quòd

Parochia B. Petri dicitur à Pontificibus.

pagus ille Romanus *parochiam B. Petri* conſtitueret, ac proinde peculiaris cujuſdam immunitatis Priuilegium illi deberetur. Quare Gregorius III. Pontifex ſe ſuámque Eccleſiam Tuitioni Caroli Francorum Ducis commiſit, literis illis quas lacrymis perfuſas ad Carolum Subregulum magno cum animi ſenſu de-

Epiſtola Greg. 3. 6.

dit. *Ad te poſt Deum confugium facimus,* inquit. *Conjuro te per Deum viuum & verum, & per ipſas ſacratiſsimas Claues Confeſsionis Beati Petri, quas vobis ad Regnum direximus, vt non præponas amicitiam Regum Longobardorum amori Principis Apoſtolorum: ſed velociùs ſub nimia feſtinatione ſentiamus, poſt Deum, tuam conſolationem ad noſtram Defenſionem* Protectio iſta nouis quibuſdam legibus firmata fuit à Pippino Rege Francorum, & Stephano II. Pontifice. Hic enim dum Aiſtulphi Longobardorum Regis armis vndique premeretur, (qui quidem poſt Exarchatus & prouinciæ Romanæ ciuitates, depulſis inde Conſtantinopolitanorum præſidiis, valido exercitu occupatas, patrimonia Eccleſiæ Romanæ vſurpauerat) ad Gallias magno Procerum Romanorum comitatu ſtipatus acceſſit; vbi fœdus cum Pippino Rege pepigit, iis conditionibus, vt Rex ejuſque filij, Patricij Romanorum dicerentur, & Rauennæ Exarchatus à Longobardis armorum vi repetitus, donatione Pippini in Romanam Eccleſiam tranferretur. Hæc conuenta liquidiùs oſtendi non poſſunt, quàm ipſiuſmet Stephani verbis; qui cùm denuo ab Aiſtulfo fœderibus infractis Romæ obſidionem pateretur,

pacta illa Pippino refricat. *Dum veſtris mellifluis obtutibus præſentati ſumus, omnes cauſſas Principis Apoſtolorum in veſtris manibus commendauimus: Quoniam quidem inſpirati à Deo aurem petitionibus noſtris accommodare dignati eſtis, & vos Beato Petro polliciti eſtis ejus juſtitiam exigere, & Defenſionem ſanctæ Dei Eccleſiæ procurare* Ne quis verò exiſtimet Protectionem iſtam, de qua conuenerat Stephanus, *perſonalem* eſſe, & Pippino tantùm conceſſam, ſequentis epiſtolæ ab eodem Stephano ad Pippinum datæ verba velim diligenter expendat; vnde manifeſtum fiet contractam fuiſſe non ſolùm cum Rege, ſed etiam cum ejus filiis, imò etiam cum ipſo *Regno* Francorum.

Steph. ep. 5. ad Pippinum.

Steph. ep. 4 ad Pippinum.

Quoniam, inquit, *nulli alio niſi tantummodo tuæ amantiſſimæ Excellentiæ, vel dulciſſimis filiis, & Cunctæ Genti Francorum per Dei præceptionem & B. Petri, ſanctam Dei Eccleſiam, & noſtrum Romanorum Reipublicæ populum commiſimus protegendum.*

IV. Patricij verò dignitatem, vt antè monebam, Stephanum & Romanos Proceres Pippino Regi & ejus filiis contuliſſe, fidem facit epiſtola Stephani tertia, cujus inſcriptio hæc eſt: *Dominis Excellentiſſimis filiis Pippino Regi, & noſtro ſpiritali compatri, ſeu Carolo, & Carolomanno item Regibus, & vtriſque Patriciis Romanorum, Stephanus Papa.* Retinuit hunc Patricij titulum Carolus Magnus; cujus frequentiſſima habetur mentio in epiſtolis Stephani Tertij, Hadriani Primi, & in Edictis hujus Principis; imò etiam Leo III. Pontifex, quò beneficij recens à Carolo accepti monumentum aliquod poneret, in ca-

Nicolaus Aleman. in Parietinis Lateranenſibus.

mera Palatij Lateranenſis Petrum Apoſtolũ depingi curauit, Carolo Patriciatus inſignia, & Leoni Pallium Pontificium tradentem. Patricij nomen duo quædam complectebatur, & Iuriſdictionem, qua

Reges

Reges in vrbe ex conſenſu Pontificis & populi Romani potiebantur; & Protectionem, ſeu Defenſionem, quam Romanæ Eccleſiæ polliciti erant. Patriciorum autem tanta erat Dignitas, vt à Conſtantini tempore, qui ejus auctor fuit, Eminentiſſimos Magiſtratus loco præcellerent; ita vt Theodoricus, & Athalaricus Italiæ Reges, non alienam à Regni maieſtate Patriciatus dignitatem, quæ illis ab Anaſtaſio collata fuerat, eſſe cenſuerint. Iuriſdictio cum Patriciatu conjuncta non erat, etſi frequentiſſimè qui validiſſimis prouinciis aut exercitibus erant Præfecti, dignitate iſta cohoneſtarentur. Inde profectum eſt, vt Italiæ Exarchi, qui ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis Rauennam cum ſummo Imperio ad Italiæ adminiſtrationem mittebantur, hujus etiam honoris eſſent participes. Vnde Patricij Italiæ à ſcriptoribus aliquando dicuntur. Hoc exemplo Reges Francorum in Gallia etiam Patricios ſuos inſtituerunt; qui ob prouincias ſibi concreditas, Patricij, & Duces audiebant: vt Dynamius Patricius Galliarum apud Gregorium Magnum: & Mummolus Dux & Patricius, aliſque, apud Gregorium Turonenſem. Sed propoſiti mei non eſt ea nunc exequi, quæ Patriciorum auctoritate vltimis illis ſeculis continebantur; id vnum ſatis erit obſeruaſſe, Patriciatu collato, Eccleſias & Inopes tuendi aduersùs vim potentiorum præbitam fuiſſe facultatem. Hoc patet ex ea Formula, qua Princeps Patricium renunciabat, quæ relata eſt à Paulo Diacono. Siſtebat ſe coram Principe hujus dignitatis candidatus; qui cùm priùs Imperatoris pedes, deinde genu, atque os ipſum, & cæteros Magiſtratus deoſculatus eſſet, his verbis à Principe excipiebatur. *Nobis nimiùm laborioſum eſſe videtur, conceſſum nobis à Deo miniſterium, ſolum procurare. Quocirca nobis Adjutorem facimus; & hunc honorem tibi concedimus, vt Eccleſiis Dei & pauperibus legem facias, & inde apud altiſſimum Iudicem rationem reddas. Tunc induat eum Imperator mantum, & ponat ei in dextro indice annulum, & det ei bombacinum propria manu ſcriptum: Eſto Patricius miſericors & juſtus. Tunc ponat ei in caput aureum circulum, & Dimittat.* Patriciatus itaque Romanorum præter imperium in Vrbem & Ducatum Romanorum, Defenſionem illam complectebatur, quæ pactis cum Romanis Pontificibus initis erat conſtituta. Quare Carolus Magnus ſibi nunc Patricij Romanorum titulum, nunc *Deuoti ſanctæ Eccleſiæ Defenſoris*, atque *Adjutoris*, in Edictis ſuis adſcribebat.

Paulus Diaconus Hiſt. Longob.

Capitul. L. 5. T. 91

V. Hanc Patriciatus dignitatem ab anno 739. Reges noſtri magno ſtudio conſeruarunt vſque ad annum octingenteſimum. Tunc enim deſinente octauo ſeculo Carolus Magnus acclamatione populi Romani, & conſenſu Leonis cùm imperium recepiſſet, *Omiſſo Patricij nomine Imperator & Auguſtus eſt appellatus*, vt teſtatur Eginhardus. Etſi verò nouus Imperij ſplendor Patriciatus lucem extinxiſſet; attamen Protectio Eccleſiæ Romanæ, Coronæ Francorum antè quæſita, per confuſionem Patriciatus cum Imperio ſublata non eſt. Imperio acceſſit Tuitionis impendendæ officium; ſed de priſtino protectionis jure, quod Regno Francorum competebat, nihil imminutum fuit. Poteſtas quidem illa, quâ jure Patriciatus in vrbe Romana potiebantur Reges Francorum, quæ ab illis *in ſolidum* vnà cum Pontificibus exercebatur, vt dicam alibi, confuſa fuit & Imperio conſolidata. Sed Defenſio Eccleſiæ Romanæ inter cetera Domus regiæ jura à Principibus recenſita fuit, vt in Caroli Magni filios tranſmitteretur, nec præcipuo jure ab eo poſſideretur, qui Imperium retineret, ſed ad omnes heredes pertineret; ea lege, vt illis non liceret à Communione hujus Protectionis, familiæ erciſcundæ judicio diſcedere. Ita enim conſtituit Carolus Magnus tabulis teſtamenti ſui; quibus inter filios regna Franciæ, Italiæ, & Aquitaniæ diſtribuit; ſed in ſolidum Eccleſiæ Romanæ Defenſionem reliquit, eadem conditione, quâ à patre ſuo Pippino, & auo Carolo, fuerat ſuſcepta. *Super omnia autem jubemus*, inquit, *vt ipſi tres fratres curam & Defenſionem Eccleſiarum S. Petri ſimul ſuſcipiant; ſicut quondam ab auo noſtro Carolo, & beatæ memoriæ genitore noſtro Pippino Rege, & à nobis poſtea ſuſcepta eſt; vt eam cum Dei adjutorio ab hoſtibus defendere nitantur, & Iuſtitiam ſuam, quantum ad ipſos pertinet, & ratio poſtulauerit, habere faciant.* Hujus Diuiſionis tabulæ à Proceribus Francorum jurejurando, & à Leone Pontifice ſubſcriptione firmatæ ſunt anno 806. vt docuit Eginhardus in Annalibus. Vnde pri-

Eginh. in Annal. an. 801.

Teſtamentum Caroli Magni.

Eginh in Annal. ad annum 806.

mò colligimus eam fuiſſe ſententiam & Caroli, cùm ſuſciperet Imperium, & Pontificis, Senatus, Populíque Romani, cùm illud ei detulerunt, vt à pactis priſtinæ Protectionis non diſcederetur: Præterea jus iſtud inter ceteras res hereditarias recenſeri, & ab antiquis illis pactionibus à Carolo repeti, huícque legato aſſenſiſſe Leonem.

VI. Nolo mihi fidem haberi, niſi hoc ſenſu à Caroli Magni filiis & nepotibus legatum iſtud exceptum fuerit, vt ſibi quiſque portionem Regni Francorum cum hoc onere vel potius jure relictam fuiſſe cenſuerit. Ludouicus Pius Caroli filius cùm Diuiſionem Regni in tres filios ex conſilio Procerum inſtituiſſet, juſſit iiſdem planè verbis è teſtamento Caroli tranſcriptis, vt tres fratres, quos in conſortium regni Francorum aſcinerat, defenſionem Eccleſiæ Sancti Petri *ſimul* ſuſciperent. Hinc eſt quòd Ludouici filij Carolus Caluus Rex Francorum, & Ludouicus Rex Germaniæ, conuentionibus illis, quas in Metenſi conuentu ex ſententia Hincmari Archiepiſcopi Remenſis & aliorum quorundam procerum inierunt anno 868. ſibi quiſque Defenſionem Eccleſiæ Romanæ ſeruauit; ea lege tamen, vt ſibi à Romano Pontifice debitus honor impendatur. *Mundeburdem autem & Defenſionem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ pariter conſeruabimus, in hoc vt Romani Pontifices nobis debitum honorem conſeruent, ſicut eorum antecesſores noſtris antecesſoribus conſeruauerunt.* Duo hîc obſeruanda ſunt. Vnum eſt, Defenſionem iſtam à Principibus Mundeburdem vocari; qua voce ſignificatur tutela, quæ jure Regio Eccleſiis à ſacro Palatio concedi ſolebat; cujus variæ formulæ extant apud Marculfum. Alterum eſt, Principes iſtos originem hujus Defenſionis ab antiquis Conuentionibus repetere; licèt eas ipſi non renouaſſent, & Imperio non potirentur, ſed tantùm Regno Francorum. Quod attinet ad eum Honorem, quem ſibi Reges impendi cupiunt, is eſt, qui Protectori debetur ab eo, qui in Defenſionem ſuſceptus eſt; quem Canones patrono in Eccleſiis tribuunt, & *proceſſionis aditum* vocant. Nempe iiſdem ſolennibus eadémque pompa excipi volunt, qua Carolum proſecuti ſunt Romani, antequam Imperio potiretur. Etenim cùm Ticinum Carolus obſidione cingeret, Romam ſe contulit. Quid tum egerit Hadrianus Papa, malo verbis Anaſtaſij quàm meis referre: *Direxit in ejus occurſum vniuerſos Iudices ad ferè triginta millia ab hac Romana Vrbe, vbi eum cum Bandora ſuſceperunt.* Subjungit idem Anaſtaſius in vita Hadriani: *Obuiam illi ejus ſanctitas dirigens venerandas cruces, id eſt, ſigna, ſicut mos eſt ad Exarchum ſeu Patricium ſuſcipiendum, eum cum ingenti honore ſuſcipi fecit.*

Diuiſio Ludouici c. XI.

In Capitulis Caroli Calui apud S. Arnulfum.

Marculfi For.

Anaſtaſ. Hadr. I.

VII. Temporis progreſſus nihil de hoc Iure protectionis detriuit; imò verò magna acceſſio illi facta eſt, frequentibus & validis auxiliis, quibus Reges Francorum priſtinarum conuentionum memores Romanam Eccleſiam iuuerunt. Ioannes VIII. receſſit in Gallias, vt ſuppetias aduersùs Lambertum Ducem Spoletanum impetraret à Rege Ludouico Balbo Caroli Calui filio, cujus animum blandiſſimis literis antè demulſerat; ita vt ab illius conſilio pendere velle profiteretur in omnibus negotiis, quæ in Synodo Trecenſi, quam cogebat, diſcutienda occurrerent. Sed in ipſo Concilio ea oratione erga Regem vſus eſt, vt omnes intelligerent hereditarium eſſe jus iſtud Protectionis in Regno Francorum: *Vos, cariſſime fili Ludouice, precor in Defenſionem, Liberationem, atque Exaltationem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſicut prædeceſſores veſtri fecerunt, & vobis ſub atteſtatione facere mandauerunt, ſine procraſtinatione & vlla dilatione ſuccurrite.* Paſchalis II. ab Italia armis Henrici V. Imperatoris depulſus, in Galliam ſe contulit, vt Regis auxilio ſe aduersùs hoſtes tueretur; quod auxilium vt impetraret, Conſuetudinem antiquam in ſui patrocinium protulit, teſte Sugerio. *Blandè demulcens Regem, B. Petro ſibique ejus Vicario ſupplicat opem ferre, Eccleſiam manutenere, & ſicut ſuorum antecesſorum Regum Francorum Caroli Magni & aliorum mos inoleuit, tyrannis & Eccleſiæ hoſtibus audacter reſiſtere.* In eam ſententiam Guibertus hujus temporis ſcriptor, Pontificibus in more poſitum fuiſſe adnotauit, vt in rebus afflictis opem à Regibus Francorum implorarent. Gelaſius II. Sede & Vrbe ab eodem Henrico pulſus, (qui Burdinum Archiepiſcopum Bracarenſem, natione Hiſpanum, Romanæ Eccleſiæ intruſerat) *Ad tutelam*, inquit Sugerius, *& Protectionem Sereniſſimi Regis Ludouici, & Gallicanæ Eccleſiæ compaſſionem, ſicut antiquitus conſueuerunt,*

Ioan. ep. 87 *In ſito tui cordis primum infingendas rolumus, deinde manus noſtra firmabit characterum apices.*

Adlocutio Pontificis ad Regem in Synodo Trecaſſina.

Sugerius in vita Ludouici Groſſi an. 1107.

Gvibertus l. 1. Hiſt. Hieroſol. *Apoſtolicæ Sedis Pontificibus Conſuetudinarium fuit, ſi quam paſſi ſunt à finitima gente moleſtiam, auxilia ſemper expetiiſſe à Francis.*

Sugerius in vit. Ludouici Groſſi anno 1118.

confugit: nempe vt Clypeo Gallici nominis, & Germaniæ vires, & Hiſpaniæ ambitum infringeret. Quid memorem Innocentium II. qui factione Petri Leonis à Sede deturbatus, ſuccedit in Gallias, *tutum*, Sugerio teſte, *& Approbatum Eccleſiæ aſylum, nuntiiſque ſuis ad Regem Ludouicum deſtinatis, & perſonæ & Eccleſiæ opitulari efflagitat.* Quid Alexand. III. qui ſuam dignitatem, in Gallias cùm ſe recepiſſet, aduersùs Fridericum Imperatorem aſſeruit; quia, vt obſeruauit Arnulfus, *quos deuotio Gallicana ſuſcepit, victoriam ſemper contulit & triumphum.* Cùm itaque mos ille Pontificum auxilia petendi, & Regum Galliæ ſuppetias ferendi, poſt priſtinas illas conuentiones perdurauerit; quis non perſpiciat in Tertiam ſtirpem propagatum jus Protectionis, quod in Secundæ ſtirpis exordio initium ſumpſerat.

Sugerius an. 1130.

Aimoini Contin. l. 5. c. 54.

Arnulfus Lexou. in ep. ad Arch. & ep. Angliæ.

VIII. Planè videtur Gregorius IX. eam induiſſe curã, vt Fœdera iſta aliquo pacto renouaret bullatis litteris, quas ad S. Ludouicum Regem Gallorum dedit anno 1239. vt Fridericum Romanæ Eccleſiæ imminentem repelleret. Etenim cùm Regni Gallicani gloriam præ ceteris regnis, & in Fide armis propaganda conſtantiam, magnificis verbis prædicaſſet; eodémque gradu dignitatis præcellere dixiſſet, quo Tribus Iuda reliquas tribus exſuperabat; *Ex quibus*, inquit, *euidenti ratione perpendimus quòd Regnum Franciæ prædictum, benedictum à Domino, Redemptor noſter quaſi ſpecialem diuinarum voluntatum Executorem eligens, & ipſum ſibi ſicut pharetram circa femur accingens, ex ipſa ſæpius ſagittas electas extrahit, & eas in Tuitionem Eccleſiaſticæ Libertatis & Fidei, in contritionem impiorum, & Defenſionem juſtitiæ, in arcu brachij potentis emittit.* Iiſdem laudibus Gallos ornauerat antea Paulus I. quas nouis beneficiis à Gregorio deinde ſunt promeriti. Ex his teſtimoniis patet Pontifices Romanos non in Regis Galliarum vnius vel alterius ſtudio peculiari, ſed in ipſius Regiæ dignitatis nomine præſidium ſuum collocaſſe; Ita volentibus Diuinæ prouidentiæ fatis, vt Regnum Francorum Sedis Apoſtolicæ Defenſioni deuotum conſecratúmque eſſet. Cui officio cùm Reges cumulatiſſimè ſatisfacerent, Ius iſtud protectionis, Conſuetudinis antiquiſſimæ præſcriptione quæſiuiſſe, non ſine ratione dici poteſt. Hunc morem obteſtabatur Innocentius IV. cùm à Conuentu Patrum Ciſtercienſis ordinis peteret, vt Ludouicum IX. ſuis precibus exorarent, ne à priſtina & receptiſſima Galliæ conſuetudine diſcederet, ſed auorum veſtigia premendo Romanum Pontificem ab injuriis Friderici vindicaret. Hoc Ius Protectionis prouocabat Vrbanus IV. cùm ad eumdem Regem Ludouicum, tanquam *ad Defenſionis* ſuæ dexteram, teſte Nangio, ſe contulit, vt à Manfredi Siciliæ Regis impetu ſe immunem præſtaret.

T. 2. Libert. Eccleſ. Gall. cap. 1. N. 5. & in Notis ad N. 4.

Paulus 1. ep. ad Francos. *Verè enim eleuatum eſt nomen gentis veſtræ ſuper multas generationum nationes, & regnum Francorum vibrans emicat in conſpectu Domini quod talibus benigniſſimis Catholicæ & Apoſtolicæ ſanctæ Dei Eccleſiæ liberatoribus præornatur Regibus.* Infra:

Vos quidem chariſſimi, gens ſancta, regale Sacerdotium, populus acquiſitionis, cui benedixit Deus Iſrael.

Matthæus Paris an 1244. *Secundùm antiquã & conſuetam Franciæ conſuetudinem & Libertatem, Romanum Pontificem contra inſultus Imperatoris defenderet, & ſi neceſſitas expoſtularet, eum in ſuo regno receptaret, ſicut bonæ memoriæ Alexandro Papæ exulanti, & à facie Imperatoris Friderici perſequentis fugienti.*

IX. Neque verò huic officio defuere Reges, qui illos exceperunt; non defecit in poſteris innata Majoribus erga ſummos Pontifices ſingularis propenſio; ſed quaſi hereditario jure ad omnes ſucceſſores tranſmiſſa, ad noſtram vſque ætatem integra atque illibata peruenit, adeo vt tot ferè poſſit Sedes Apoſtolica laudare Vindices, quot Reges Gallia. Quare non immorabor in recenſendis per quos ſummorum Pontificum res ſtetere; cùm ſatis ſupérque mihi ſit hoc vnum dumtaxat monuiſſe, Galliam nullum Regem agnoſcere, qui Eccleſiæ laboranti ſolenne Patrocinium denegarit, cuíque antiquius quidquam fuerit, quàm Protectoris inſigne, longa & juſta poſſeſſione quæſitum, nouorum beneficiorum cumulo ſibi confirmare. Quamuis autem inter Summos Pontifices Regéſque Galliæ quandoque ſimultates interceſſerint; nihil tamen de Protectionis jure eis deceſſiſſe certum eſt. Quos enim priuatæ res aliquandin abalienauerant, in commune totius Eccleſiæ bonum conſpirantia ſtudia ita perfectè ſacroſanctæ Sedi conciliarunt, vt felici diſſidio diſiuncti videantur, quos arctiora deinceps amicitiæ vincula conſtrinxerunt. Ceterùm præ aliis retro Galliæ Regibus, Auguſtiſſimo Principi noſtro potiſſimùm Aſſertoris Titulum deberi, conſumptæ in præſidium Sedis Apoſtolicæ Regni vires, exhauſtum ærarium abundè teſtantur. Elanguerat in pleriſque Regni prouinciis Chriſtiana fides, Religio proſtrata jacebat, víxque Eccleſiæ Romanæ inane nomen in ludibrium ſupererat. Lugubrem Matris ſortem miſertus Ludouicus, vt afflictæ pias vices exhiberet, in propria viſcera arma conuertit; ſubjectóſque ſibi populos vltore ferro proſecutus eſt, vt parenti ſuus ſplendor conſtaret, priſtiná-

que dignitas reſtitueretur. Nondum Apoſtolicæ Sedis conjurati hoſtes ſpiritus depoſuerant, quantumcumque amiſſis aliquot vrbibus debilitati, aduerſiſque præliis imminuti, arribus ſcilicet, & ſociorum auxilus confiſi, atque Arce feroces. Acceſſit inuictiſſimi Principis virtuti, ac fortunæ, Grande Incrementum Eminentiſſimi Cardinalis Ducis Richelij prudentia, fortitudo, fides, cujus miniſterio, cadente Romanæ Eccleſiæ æmulâ, eluſiſque factioſorum artibus, atque auxiliaris claſſibus diſſiparis, fracti rebellium animi tandem ceciderunt, & debita Sedi Apoſtolicæ auctoritas rediit. Summi hujus viri rerum diuinarum atque humanarum conſultiſsimi ſolerti etiam prudentiæ debemus, quòd Eccleſiæ & Regni jura æquis ponderibus librando (vt Eccleſiæ Romanæ Principem purpuratum, & Ducis coronâ, Regis beneficio, inſignitum decebat) vnicuique ſua præſtet intacta atque inuiolata. Nec alius euentus expectandus erat ſapientiſsimo Principi, cùm religioſiſsimum Sacerdotem interioribus conſiliis admoueret; B. Remigio florentiſſimum imperium jam olim Regibus noſtris prænunciante, quandiu Epiſcoporum operam in adminiſtrando Regno adhiberent.

Elogium Cardinalis Richelij.

Epiſtola Remigij ad Clodouæum: Sacerdotibus tuis honorem debebis deferre, & ad eorum conſilia ſemper recurrere. Quod ſi tibi bene cum illis conuenerit, prouincia tua melius poteſt conſtare.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Synopſis.

I. Secundum fundamentum Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ, eſt ſupremum Regis imperium. A tempore Clodouei in vnam ſocietatem coierunt in Galliis Chriſtiana fides, & Regum imperium.

II. Eccleſiaſticus cœtus è Clericis & Laicis conflatus religionem reſpicit. Ciuilis ex iiſdem conſtitutus, ſtatum Politicum. Ex vtroque componitur Reſpublica Chriſtiana, ſub duobus ſummis Præfectis, quorum vnus ſpiritualibus, alter ſecularibus præeſt, ex Conciliis Pariſienſi, & ad Theodonis-villam, & Bernardo.

III. Duarum poteſtatum conſortium, Eccleſiæ Gallicanæ nomine apud nos continetur.

IV. Fines vtriuſque poteſtatis notiſſimi. Pontifices ſpiritualia curant; Reges ſecularia. Quod probatur iis teſtimoniis veterum, vbi poteſtates inuicem componuntur. Ex Oſio apud Athanaſium.

V. E Greg. Nazianzeno; qui terrenam corpori, ſpiritalem animæ comparat. Qui locus explicatur. Ex Iſidoro Peluſiota, Syneſio, & Chryſoſtomo.

VI. E Gelaſio, & Symmacho.

VII. E Gregorio II. & Nicolao I. Pontificatus & Regnum conjuncta in Haſamonæorum familia.

VIII. Innocentius III. harum poteſtatum officia diſtinxit; comparatione ducta à Sole, & Luna. Explicata ejus ſententia. Et illoſtrata è Berengoſio Abbate.

IX. Patriarchæ comparati Soli & Lunæ in Octaua Synodo; & Imperator cuidam ſplendori, quo ipſi Patriarchæ illuſtrentur.

X. Diſtinctio duarum poteſtatum probatur quoque teſtimoniis Principum Valentiniani, Iuſtiniani, & Ludouici Pij.

I. PLVRIBVS fortaſſe quàm par ſit executi ſumus eam partem, quæ primum Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ fundamentum in ſuprema Romanæ Eccleſię auctoritate conſtituit, cujus tuendæ cura Chriſtianiſſimis Regibus eſt concredita. Sed in eo argumento diutiùs hęrendum erat, vt pręfracti ingenij viris, imò & ipſis hujus seculi Nouatoribus comprobaretur, apud nos ſinceram de Principatu Sedis Apoſtolicæ ſententiam eodem gradu ſtare, quo viguit apud antiquioris Eccleſiæ Epiſcopos. Supereſt vt alterum nõ minoris momenti fundamentum, quo Libertas Eccleſiæ Gallicanæ conſtat, aggrediamur: quod in ſuprema Regis Chriſtianiſſimi per Gallias auctoritate ſitum eſt. Iam ab ipſo Clodoueo, regni iſtius florentiſſimi amplificandi auctore, in vnam veluti ſocietatem coierunt, Chriſtiana fides, & Regum Imperium, nullo partium detrimẽto: adeo vt de Regni ſummo jure nihil per Chriſtianam profeſſionem deceſſerit; quamuis Eccleſiæ magna & dignitatis & potentiæ facta fuerit acceſſio. Conjunctæ quidem fuerunt in hoc Regno duæ illæ poteſtates, Eccleſiaſtica, & Ciuilis; ſed ſine confuſione perſonarum, & munerum. Quod ſincerè explicandum eſt, vt à diſputatione, quæ hac de re inſtituenda eſt, abſint cauillationum fraudes, & ſophiſmatum inuolucra.

II. Eccleſiaſtica poteſtas, ſeu Reſpublica Chriſtiana, quæ ſub nomine Eccleſiæ ſæpiſſime explicatur, eam ſignificat

Clericorum & Laïcorum collectionem, qui in vnum corpus adunati, Eccleſiaſticis legibus ſe ſubjiciunt; non quidem quatenus homines ciuilem Rempublicam componentes, ſed quatenus in ſpiritualem cœtum admiſſi. Eadem ratione Ciuilis Reſpublica dici poteſt, quæ vel ex infidelibus Principibus & rebus publicis conſtat; vel quæ ex Chriſtianis hominibus quidem, ſed nullo ad Religionem reſpectu habito, componitur. Quin & propter caritatis ſanctos nexus, & fidei communionem, dicimus Rempublicam politicam accedentem ad Chriſtum, ita jungi ſpirituali & Eccleſiaſticæ Reipublicæ, vt jam ex vtraque dici poſſit vnam Rempublicam Chriſtianam componi; in qua ſint duo præfecti præcipui, quorum ille omnibus ſpiritualibus, hic verò omnino temporalibus præſit. In hunc ſenſum Concilium Pariſienſe ſub Ludouico Pio habitum anno 829. *Principaliter itaque totius ſanctæ Dei Eccleſiæ corpus in duas eximias perſonas, in Sacerdotalem videlicet, & Regalem, ſicut à ſanctis Patribus traditum accepimus, diuiſum eſſe nouimus.* Et Concilium ad Theodonis-villam anno 844. *Quia bene noſtis ab illo, qui ſolus meritò & Rex, & Sacerdos fieri potuit, ita Eccleſiam diſpoſitam eſſe, vt Pontificali auctoritate & Regali poteſtate gubernetur.* Eleganter quoque Bernardus hoc argumento vtitur, vt Conrado Regi Romanorum conjunctionem animorum cum Pontifice perſuadeat: *Nec dulciùs, & amabiliùs, ſed nec arctiùs omnino Regnum Sacerdotiúmque conjungi ſeu complantari potuerunt, quàm vt in perſona Domini ambo pariter hæc conuenirent, vtpote qui factus eſt nobis ex vtraque tribu ſecundùm carnem ſummus & Sacerdos & Rex. Non ſolùm autem; ſed & confœderauit in ſuo corpore, quod eſt populus Chriſtianus, ipſe caput illius, ita vt hoc genus hominum Apoſtolica voce genus electum, Regale Sacerdotium appelletur. Ergo quod Deus conjunxit, homo non ſeparet. Iungant ſe animis qui iuncti ſunt inſtitutis; inuicem ſe foueant, inuicem ſe defendant, inuicem onera ſua portent.*

Concilium Pariſ. I. 1. c. 3.

Concilium ad Theodonis-villam c. 2.

Bernard. ep. ad Conradum Regem.

III. Iſtud duarum poteſtatum conſortium, *Eccleſiæ Gallicanæ* nomine apud nos continetur; ita vt Libertates Eccleſiæ Gallicanæ, munera poteſtatis vtriuſque, tam Eccleſiaſticæ, quàm Ciuilis, certis quibuſdam hinc inde finibus circumſcripta complectantur. Quare longè à propoſito aberrant, qui Eccleſiam Gallicanam Clero coërcent: latior eſt illius ſignificatio, quæ Laïcos ipſúmque Regem comprehendit. Disertè in hanc ſententiam Philippus IV. Francorum Rex Bonifacio VIII. ante diſſidium ſuggeſſit: *Sancta Mater Eccleſia, ſponſa Chriſti, non ſolùm eſt ex Clericis, ſed etiam ex Laicis.* Et poſt pauca addit: *Quia Clerici in Eccleſia ſunt auctoritate & munere potiores, non debent nec poſſunt, niſi forſitan per abuſum, ſibi appropriare, quaſi alios excludendo, Eccleſiaſticam Libertatem, loquendo de Libertate quâ Chriſtus nos ſua gratia liberauit.* Sed de Libertate iſta dicemus Libro Tertio. Sed interim monendus eſt Lector, ne in eam ſententiam ſe abripi patiatur, quam ex hac obſeruatione noſtra ſe colligere docuit vir eruditus *in Commentario de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ*: Nempe ad Regiam poteſtatem pertinere jus ſtatuendi de rebus Eccleſiaſticis: cùm nos id vnum aſſeruerimus, majores noſtros Eccleſiæ Gallicanæ nomine vtramque poteſtatem complexos fuiſſe: quoniam (vt docuit Concilium Pariſienſe laudatum hoc capite §. 2.) Eccleſiæ corpus in duas præcipuas perſonas, Sacerdotalem ſcilicet, & Regiam, diuiſum eſt, quod ex fidelium omnium compage conſtituitur. Atque adeo ſicut Chriſtus Eccleſiam tum à peccato, tum à Moſaïcæ Legis onere, ſuâ gratiâ liberauit; ita ſi nouis Decretorum inutilium ſarcinis non ſolùm Clerici, ſed etiam Laïci onerarentur, aut ſi jus Regiæ Majeſtatis læderetur, de violata Eccleſiæ Gallicanæ Libertate conqueri fas eſſet. Quare illud tantùm adnotari voluimus; licet Eccleſiæ Gallicanæ Libertas ſpecialiter ſumpta ad ſolos viros Eccleſiaſticos, Eccleſiarúmque jura pertineat, de quibus latæ ſunt pleræque tum Canonicæ, tum Ciuiles conſtitutiones, Libertatis iſtius ſignificationem non ita ad Clericos referri, quin etiam ad Regem, & alios, ſi fortè Laïcos trahi poſſit, ex mente Regis Philippi IV. vt vberiùs explicui lib. 3. cap. 1. §. 7. quemadmodum libro 2. integro docui, de rebus Eccleſiaſticis decernendi poteſtatem penes ſolam Eccleſiam eſſe; jura verò conſtituta tuendi, penes Principes.

In Actis inter Bonifacium & Philipp.

Vide epiſtolam Illuſtriſſimi Epiſcopi Monſpel. ad Baluzium

P. Putcanus.

IV. Quibus autem finibus regi debeant ſupremæ illæ poteſtates, ſatis antiqui Patres nobis præiuerunt; vt difficile non ſit tritiſſimâ viâ eorum veſtigia

ſectari, niſi quis malit conſultò & datâ operâ in errores impingere. Regium Imperium quietem publicã, Epiſcoporum ſollicitudo felicitatem æternam hominibus procurat, teſtante Apoſtolo. Reges ſecularibus, Pontifices ſpiritualibus ordinandis ſe impendunt. Quamdiu neutra poteſtatum in alienos limites inſiliet, mutuâ concordiâ res Chriſtiana amplificabitur. Equidem hodie ſatis perſpecta eſſe reor iſtbæc quæ protuli axiomata, non ſolùm juris humani atque diuini callentibus, ſed etiam cuilibet è triuio. Verùm ne temerè arrepta eſſe videantur, veterum teſtimonia aduocanda ſunt, qui poteſtatis vtriuſque ex profeſſo comparationem inſtituunt. Conſtantius Imperator adeo ſe Eccleſiaſticis diſceptationibus immiſcebat, vt Ammiano Marcellino eâ de cauſsâ vapulet. Sed grauioribus verbis officij ſui ab Oſio Cordubenſi Epiſcopo admonetur, quæ relata ſunt ab Athanaſio; *Tibi Deus*, inquit, *Imperium commiſit; nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit. Et quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi Diuinæ; ita & tu caue ne, quæ ſunt Eccleſiæ, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, ſcriptum eſt, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ Dei, Deo. Neque igitur fas eſt nobis in Terris imperium tenere; neque tu Thymiamatum & ſacrorum poteſtatem habes, Imperator.* His verbis ſoli Principi poteſtas in hæc terrena & temporalia imperandi aſſeritur; vt Eccleſiæ, ſacra & ſpiritualia procurandi.

1 Tim. 2. *Vt quietã & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate.*
Eph. 4. *Ad conſummationem ſanctorum.*
Apud Athan. in ep. ad ſolit. vitam agentes: [illegible]
Infra: [illegible]

V. Elegantiſſimè verſatur in hoc argumento Gregorius Nazianzenus; cujus oratio, licèt ſale Chriſtiano condita, venuſtate dictionum & ſententiarũ ornatur. Magiſtratibus denunciat duo velut imperia conſtituta fuiſſe à Chriſto in Eccleſia; vnum quod ſublimioribus poteſtatibus creditum eſt, quibus vt heris ſerui, maritis vxores, & Eccleſia Chriſto, parêre debent omnes, & tributa pendere, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam: alterum verò Epiſcopis commiſſum, quod priori dignitate præſtat, vt anima corpori, & cæleſtia terrenis. Vnde patet parem eſſe vtramque poteſtatem in imperandi jure, ſed imparem in mandatorum dignitate; duo eſſe, & diſtincta imperia, ſed nobilitate imparia; quia huic vitæ tranquillitas, illi animarum ſalus commiſſa; neutrius verò libertatem ab altera infringendam.

Gregor. Nazianz. orat. 17.

Iſidorus Peluſiota ad hunc Nazianzeni locum videtur reſpexiſſe, cùm Sacerdotij & regni diſcrimen, animæ & corporis differentiâ metitur: *Ex Sacerdotio & regno*, inquit, *rerum adminiſtratio conflata eſt. Quamuis enim permagna vtriuſque differentia ſit (illud enim velut anima eſt, hoc veluti corpus) ad vnum tamen & eundem finem tendunt, hoc eſt, ad hominum ſalutem.* Olim quidem imperium cum ſacrorum adminiſtratione apud Hebræos & Ægyptios conjunctum fuiſſe ſcripſit Syneſius; ſed deinde à Deo diſtincta fuiſſe hæc munera, ita vt rebus ſacris vnum, alterum imperio tenendo addictum eſſet. *Illi in negotiis, nos in oratione collocati ſumus*; vt ille loquitur.

Iſidor. Peluſiota lib. 3. epiſtola 249. [illegible]
Syneſius ep. 57. [illegible]

Chryſoſtomus imperia Principũ cum adminiſtratione rerum ſacrarũ ita confert, vt duo principatuum genera eſſe decernat: quorum vnum commendat Apoſtolus, cùm ſublimioribus poteſtatibus omnes animas ſubdi præcipit, alterum verò, cùm præpoſitis obediendum eſſe ſuadet. *Iſte autem Principatus*, inquit ille, *Ciuili tantò melior eſt, quantò terrà cælum, imò & multò magis; & non multa illi cura eſt de ſeculari vita, omnia autem de cæleſtibus rebus pronunciat.*

Chryſoſt. hom. 15 in ep. 2. ad Corinthios.

VI. Enimuero ne ſuperfluo labore me onerem in citandis ad teſtimonium auctoribus, conſulendus eſt Gelaſius Pontifex; & ejus Decreto conſtituendi ſunt fines vtriuſque poteſtatis. Imperatorem præſidere humano generi dignitate, ſed in perceptione ſacramentorum Sacerdotibus ſubdi; legibus Principis, quantum attinet ad ordinem publicæ diſciplinæ, parêre religionis antiſtites; ſed in erogandis myſteriis, & in cæleſtibus ſacramentis, Principem ordine religionis à Sacerdotum judicio pendere, epiſtolâ ad Anaſtaſium Imperatorẽ definiuit Gelaſius. Hanc definitionem amplexi ſunt Rex, Epiſcopi, & Proceres Eccleſiæ Gallicanæ in Concilio Pariſienſi, & in libris Capitularium, eámque Gratianus in Collectione ſua retulit. *Duo ſunt*, inquit, *Imperator Auguſte, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas. In quibus tantò grauius eſt pondus Sacerdotum, quantò etiam pro ipſis regibus hominum, in Diuino reddituri ſunt examine rationem. Noſti enim, fili Clementiſſime, quòd licèt pro-*

Vide Libellum Marcæ pro defenſione libri de Concordia Sac. & Imp.
Gelaſius in ep. ad Anaſtaſ.
Concil. Pariſ. L. 1. c. 3. L. V. Capitul. c. 67. c. Duo ſunt d.

fideas humano generi dignitate, rerum tamen præſulibus diuinarũ deuotus colla ſubmittis, atque ab eis cauſas tuæ ſalutis expetis, inque ſumendis cæleſtibus ſacramentis, eiſque, vt competit, diſpõẽdis, ſubdi te debere cognoſcis religionis ordine, potiùs quàm præeſſe. Noſti itaque inter hæc (id eſt, inter hæc ſacramentalia & ſpiritualia; ne quis hoc loco aduersùs mentem auctoris abutatur) *ex illorum te pendere judicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem.* Symmacho certandum fuit cum eodem Anaſtaſio Imperatore, quem communione excluſerat ob Acatij cauſam. Videamus quo diſcrimine poteſtatem vtramque diſtinguat, in Apologetico: *Conferamus autem honorem Imperatoris cum honore Pontificis; inter quos tantùm diſtat, quantùm ille rerum humanarum curam gerit, iſte diuinarum. Tu, Imperator, à Pontifice baptiſmum accipis, ſacramenta ſumis, orationem poſcis, benedictionem ſperas, pœnitentiam rogas. Poſtremò tu humana adminiſtras; ille tibi diuina diſpenſat. Itaque, vt non dicam ſuperior, certè æqualis honor eſt.*

Symmachus in Apolog. aduerſus Anaſtaſ.

VII. Succedat Gelaſio & Symmacho Gregorius II. qui vt Sedis Apoſtolicæ, ita & doctrinæ heres, Eccleſiaſticæ & Ciuilis poteſtatis limites apertiſſimis verbis defixit, in epiſtola ad Leonem Iſaurum Imperatorem: *Scis, Imperator, ſanctæ Eccleſiæ dogmata non Imperatorum eſſe, ſed Pontificum, quæ tutò debent prædicari. Idcirco Eccleſiis præfecti ſunt Pontifices, à Reipublicæ negotiis abſtinentes; vt Imperatores ſimiliter ab Eccleſiaſticis abſtineant, & quæ ſibi commiſſa ſunt, capeſſant.* Hoc vberiùs exequitur in epiſtola ſecunda ad eundem Leonem; vbi profitetur, ſe Palatij & Eccleſiæ, Principum & Pontificum diſcrimen deſcripturum. Tum Principi negotia Palatina & ornamenta regia aſſignat, à quibus temperare debeat Pontifex; vt etiam vice verſa Imperator abſtinere à ſollicitudine Eccleſiarum: adeo vt neque ordinationibus Clericorum ſe immiſceat, nec ſacramenta conficiat, nec Euchariſtiam ſibi vel aliis miniſtret. Quod diſcrimen perſeuerat in genere pœnarum, quæ ab vtraque poteſtate infliguntur. Etenim læſæ Majeſtatis reus pœnas capite luit, vel etiam deportatione, aut relegatione. Diuini verò numinis injuriam, abſtentione, jejuniis, & precibus Epiſcopi vleiſcuntur, & purgatum pœnitentiâ reum Deo conciliant. Non potuit liquidiùs oſtendere poteſtatis vtriuſque limites. Leo IV. complexus eſt ſententiam illam duobus verbis apud Gratianum; *ſicut Reges præſunt in cauſiis ſeculi, ita Sacerdotes in cauſis Dei.*

Greg. II. ep. ad Leonem, ante ſeptimæ ſynodi acta: οἶδας, βασιλεῦ, ὅτι τὰ δόγματα τῆς ἁγίας ἐκκλησίας οὐχ οἱ βασιλεῖς εἰσὶν, ἀλλὰ τῶν ἀρχιερέων, οἳ ἀσφαλῶς δέον δογματίζειν. διὰ τοῦτο οἱ ἀρχιερεῖς προσταχθῶσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἀπεχόμενοι τῶν δημοσίων πραγμάτων, καὶ οἱ βασιλεῖς ὁμοίως ἀπεχέσθωσαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ ὀφειλέτωσαν τὰ ἐγκεχειρισμένα αὐτοῖς.
Idem Greg. ep. II.

Cap. nos ſi incompetenter. 2. q. 7.

Nicolaus I. qui de Romanæ Eccleſiæ priuilegio nihil demi paſſus eſt, veſtigia deceſſorum premens, olim Sacerdotium cum Imperio conjunctum fuiſſe, & apud Regem illum Salem Melchiſedecum, & apud Cæſares docet: ſed veri Regis & Pontificis aduentu factam fuiſſe & dignitatum & munerum diuiſionem, non verò ſubjectionem, aut ſubordinationem: *Sed cum ad verum ventum eſt eundem Regem atque Sacerdotem, vltra ſibi nec Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium vſurpauit. Quoniam idem mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, ſic Actibus propriis, & dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus vterentur; quatenus ſpiritalis actio carnalibus diſtaret incurſibus.* Antequam diſcedam à Nicolao, prætermittendum non eſt in familia Haſamonæorũ apud Iudæos, vſque ad Herodis Regis tempora, perpetuam Regni & Pontificatus conjunctionem fuiſſe. Sed fruſtra ſunt plerique veterum, qui à reditu ex captiuitate Babylonica ad ſeculum quo natus eſt Chriſtus, toto illo interuallo genti Hebræorum Pontifices præfuiſſe exiſtimant. Vt enim de Iaddua ſummo Pontifice, cum quo Alexander Macedo fœdus pepigit apud Ioſephum, hoc affirmari poſſit; Et de Iaſone, quem Antiochus Epiphanes Rex Syriæ Pontificem atque Ethnarcham Iudæis præfecit; de ceteris Pontificibus in vniuerſum hoc dici non poteſt. Non moror Iuſtinum, & Diodorum, qui ab ipſo Moſe hunc morem Iudæis fuiſſe putant, vt *eoſdem Reges & Sacerdotes haberent, quorum juſtitia religione permiſtâ, incredibile quantum coaluere*, vt Iuſtini verbis vtar. Quorum error inde excuſari poteſt, quòd ad Hebræorum politiam reſpicerent, quæ ſub Haſamonæis viguit; apud quos *honor Sacerdotij firmamentum potentiæ aſſumebatur*, vt monuit Tacitus lib. v. Hiſtor.

Nicolai I. ep. ad Michaëlem, quæ refertur apud Gratianum.

Ioſeph. l. II. Idem in lib. de Rationis Imperio cap. 4.

Iuſtin. lib. 36. Diodorus apud Photium.

Ioan. Seldenus de ſucceſſ. in Pontif. Ebræ. cap. II

VIII.

C. Solitæ. de Majoritate & obedientia.

VIII. Non deſciuit à ceterorum Pontificum doctrina Innocentius III. qui Solis radius, ſi liceat cum Tertulliano loqui, veritatem iſtam deſcripſit. Etenim comparatione ducta à Solis & Lunæ officiis, quæ duo illa ſidera per diem & noctem mortalibus impendunt, Eccleſiaſticam poteſtatem Soli, Regiam verò Lunæ contulit; vt ſignificaret tanta dignitate res ſpirituales præſtare temporalibus, quanta Sol Lunæ, & dies nocti præcellit; imò etiam ad bene beatéque viuendū Reges ab Epiſcopis, vt Lunam à Sole, velut radiis quibuſdam illuſtrari. Quod tamen ſic intelligendum eſt, vt quemadmodum duo illa ſidera inuicem non commiſcētur, nec in ipſa corporum ſubſtantia, nec in ordine quem ſortiti ſunt ab omnium conditore Deo, ſed Sol Diei, Luna verò nocti prælucet; Sic vtriuſque poteſtatis impermixta diſcretio conſeruetur. Nec eſt quòd aliquis ingenio indulgens exiſtimet, eo modo quo Luna alieno lumine, id eſt, è Sole accepto fulget, Regiam poteſtatem auctoritatis ſuæ lucem ab Eccleſiaſtica mutuari. Etenim quæ tam ſeriò probauimus teſtimoniis veterum adductis, de ſocietate illa, & Libertate vtriuſque poteſtatis, hac vna ludificatione ſubuerterentur. Quin etiam ſi hoc argumentandi genere vti liceret, diſſidium Regibus præ concordia eſſet optatius; quia ſcilicet Luna in coitu Solis caligat, & in maximo receſſu fulget orbe pleno. Hanc comparationem Solis & Lunæ deprompſit Innocentius III. vt mihi videtur, è Berengoſio Abbate; qui ſexcentis ab hinc annis prudenter explicuit, quo pacto ſit inſtituenda, ne ad perniciem ſecularis poteſtatis trahi poſſit. *Sciendum eſt*, inquit, *quòd nec Catholicæ fidei, nec Chriſtianæ contrarium eſt legi, ſi ad honorem Regni & Sacerdotij, Rex Pontifici, & Pontifex obediat Regi. Iſti ſunt enim qui ex antiquo, diuinitatis diſpenſatione bifaria, in firmamento Eccleſiæ quaſi duo magna conuenere luminaria; quatenus in his quæ ſunt ſeculi, & in his quæ ſunt Dei, Luminare minus nocti, & Luminare majus debeat præeſſe Diei. Et non immeritò duobus illis luminaribus poterunt comparari, quæ ceteris ſideribus videntur principari: Quia ſicut in firmamento cæli eiſdem Luminaribus nulla ſtellarum creatura claritate videtur eximior, ſic in firmamento Eccleſiæ duabus his perſonis ordine & dignitate nulla poteſt eſſe ſublimior.* Eleganter Berengoſius vim comparationis in eo conſtituit, quòd hæc duo ſidera ceteris videantur *principari*. Hoc eſt enim quod è placitis veterum Aſtrologorum docuerunt Ptolemæus, & Sextus Empiricus, Solem & Lunam, vt Principes ceterorum, imperium exercere. Quò tendit locutio Geneſeos, quæ in principatum ſeu dominium diei & noctis hæc ſidera creata oſtendit, εἰς ἀρχὰς ἡμέρας καὶ νυκτός.

Berengoſius Abbas ſermone de Myſterio Ligni Dominici, in Bibliotheca Patrum.

Ptolem. Tetrab. l. 1. [illegible] Sext. Empir. l. 5. aduerſus Mathem. [illegible]

IX. Aliam viam inſtituit Metrophanes Smyrnæ Metropolita in Octaua Synodo; cùm Baſilium Imperatorem coram Concilio alloquens, Patriarcharum auctoritatem commendauit, ex duobus illis ſideribus comparatione ducta, abſque injuria Imperatoriæ poteſtatis; quæ etſi nullum in ea ſimilitudine locum obtineat, ipſo etiam Lunæ fulgore Patriarchis tributo; tamen aliunde detrimentū illud cumulatiſſimè compenſatur; cùm nouum jubar Princeps eſſe dicitur, cujus ſplendore cetera Patriarcharum ſidera illuſtrentur. Hæc ſunt verba Metrophanis: *Sol juſtitiæ, & immenſæ ſolus potentiæ & dominus noſter, qui fecit duo luminaria magna; majus vt præeſſet diei, minus vt præeſſet nocti: iiſque in firmamento collocatis, poſuit & alia quædam luminaria magna in firmamēto Eccleſiæ, rectos nempe vertices Patriarcharum ad vniuerſum terrarum orbem illuſtrandū, vt præſint diei & nocti, & lucem diuidant à tenebris; hoc eſt, diuidant ac ſeparēt facientes opera lucis, & tenebrarum. Hæc igitur magna luminaria, religioſiſſime Princeps, perinde ac in magna domo multas faces, ita in tua vrbe congregaſti, téque ipſum Clarius jubar, ac tuum Imperium illuſtrius, & Chriſti Eccleſiam ſplendidiorē reddidiſti. Quinimmo tua præſentia veluti Luminare aliquod ingens ſancta hac & Oecumenicæ Synodo exortum, dicta hæc viſaque lumina multò fulgentiora effeciſti.* Quare non eſt quòd hæc cōparatio à Luna & Sole ducta, incautis Lectoribus obtrudatur, quaſi mutuatitiâ vel ſaltem obnoxiâ luce Principū poteſtas fulgeret. Societate & mutuo obſequio, vt dixi, inuicem connectuntur duæ poteſtates, non exerto alterius in alterā imperio: & ad ſubſidium Eccleſiæ præſtandum æquali fœdere obſtringuntur.

Concil. VIII. Act. 6. [illegible] Infrà: [illegible]

X. Sed ne videamur in re, quæ Principibus communis eſt cum Epiſcopis, Eccleſiaſticorum ſcriptorū teſtimoniis tantùm inniti, neceſſe eſt vt doceamus etiam ipſos Principes pro hac ſententia ſtare. Valentinianus ſenior, cùm

Ambroſium, quem Liguriæ præfecerat, ſuffragiis Cleri, & populi, Eccleſiæ Mediolanenſi Epiſcopum delectum fuiſſe intellexiſſet, *Gratia ſit tibi Domine omnipotens & ſeruator noſter*, inquit ille apud Theodoretum, *quòd cùm ipſe corpora huic viro commiſiſſem, tu etiam animas eidem commendaſti.* Sed liquidiùs mentem omnium Principum expreſſit Iuſtinianus, cujus hæc ſunt verba initio Nouellæ VI. *Maxima quidē in hominibus ſunt dona Dei à ſuperna collata Clementia, Sacerdotium, & Imperium; & illud quidem Diuinis miniſtrans; hoc autem humanis præſidens, ac diligentiam exhibens; ex vno eodémque principio vtraque procedentia, humanam exornant vitam.* Cui ſuccedet Ludouicus Pius Imperator & Rex Francorum; qui Gelaſij locum, quem ſuperiùs protuli, in Capitularia tranſcripſit; adeo vt in Gallia hæc diſtinctio duarum poteſtatum actibus & officiis impermixtis conſtantiſſimè viguerit. Poſſem in hanc ſententiam plurimos Eccleſiæ Gallicanæ auctores laudare, Hincmarum, Iuonem, Bernardum, Petrum Bleſenſem; ſed ſatius eſſe duxi in re nota parcere diligentiæ, quàm nimia ſedulitate faſtidium mouere Lectori. Attamen à teſtimonio Lupi Abbatis Ferrarienſis temperare non poſſum, cujus hæc ſunt verba: *Rex Regum, idémque Sacerdos Sacerdotum, qui ſolus Eccleſiam regere potuit, quam redemit, poſtquàm humanitatem ſuam in cœlum euexit, ſemper cum ſua futurus diuinitate, poteſtatem ſuam ad eandem gubernandam Eccleſiam, in Sacerdotes diuiſit & Reges; vt quod ſancti docerent Pontifices, & ipſi implerent, & impleri facerent deuotiſſimi Reges.*

Theod. l. 4. c. 6. [illegible Greek]

Iuſtin. Nou. VI [illegible Greek]

Capitul. l. 5. c. 167.

Lupus Abbas ep. 81.

CAPVT II.

Synopſis.

I. Non ſolùm auctoritas regia manat à Deo, ſed etiam ſpecialiter ſingulis Regibus à Deo confertur immediatè.

II. Populus Auguſto jus ſuum contulit; ſed Deus imperium Auguſto dedit, ex Auguſtino & Tertulliano. In eóque Reges, & Epiſcopi conueniunt.

III. Singuli Galliæ Reges non à Parentibus, ſed à Deo regnum obtinent, ex Concilio Pariſienſi.

IV. Regnum Francorum ſemper fuit liberum ab alieno imperio. Clodouei dignitas & poteſtas æqualis Imperatoriæ, ex Auito. Clodoueus Auguſti nomen aſſumpſit.

V. Ius cudendæ aureæ monetæ Regibus Francorum, æquè ac Imperatoribus Romanis competebat. Vetita conjugia Principum CP. cum peregrinis, præter Francos. Regnū Francorum ceteris Regnis illuſtrius, ex Gregorio Magno. Galliæ Reges ſolius Dei arbitrio obnoxij, ex Gregorio Turon. & Remigio.

VI. In regni adminiſtratione ab Eccleſiaſtica poteſtate non pendent. Quæ temporalia non attingit. Hoc jure nitebatur Carolus Caluus, & Proceres Regni, aduersùs Hadrianum II.

VII. Rex Francorum, Imperator in Regno vulgò dictus. Vnde manauerit hoc loquendi genus, inquiritur. Quidam hoc tribuunt diuiſioni Regni, à filiis Ludouici Pij inſtitutæ.

VIII. Hæc opinio expenditur. Quas prouincias complecteretur Regnum Francorum ante delatum Carolo Imperium. Noui nominis dignitas Carolo acceſſit, & auctoritas in Romanos; ſed nulla in Francos. Imperij & Regni Franciæ diſtinctio.

IX. Diuiſio Regni Francorū decreta à Carolo. Dein à Ludouico, & à Tribus ejus Filiis.

X. Tres Regni Francorum Reges æquo jure. Pares dicti. Explicata epiſtola Ludouici II. ad Baſilium. Imperatoris titulus non eſt diuiſus. Quare petenda non eſt Imperatoria poteſtas ex hoc capite.

I. E COLLATIONE duarum poteſtatum egregiè conficitur Regiam æquè à Deo inſtitutam fuiſſe ac ſpiritualem; & ſolidam humanarum rerum adminiſtrationem illi demandatam. Neque eſt quòd aliquis ea opinione ſe implicet, quæ animos quamplurimorum inuaſit, nempe Principatum Politicum, ſeu Auctoritatem Regiam à Deo per inſitam naturæ legem manaſſe quidem, ſed ita vt populo & vniuerſitati concederetur primùm, & eorū deinde ſuffragiis in Reges conferretur, qui plenū imperij ſui beneficium non Deo tantū, ſed populis accepto ferre debeant. Quæ ſententia libertatem Regum aliquo pacto imminuit, dignitatem violat, factionibus vires ſubminiſtrat; imò & in ipſas ſcripturas ſacras peccare videtur, quæ Deo imperium vniuſcujuſque Principis adſcribūt. Sanè dubitandū non eſt, quin Regum perſona vel ſuffragiis populorum ſpecialiter eligatur, vel generaliter tranſlato regnandi jure hereditario in aliquam generoſam ſtirpem, natalium ſorte in Regium culmen aſſurgat. Sed præterquam quòd

Rom. 13 Sap. 6. *Data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab altiſſimo.*

& motum animis Eligentium Deus inſpirat, quò in illa ſuffragiorum ſortitione vnum alteri præferant; certum & conſtantiſſimum eſſe debet apud pios & deuotos Regum cultores, vnicuique Regum poteſtatem Regiam *immediatè* à Diuino numine conferri.

L. 1. ff. de Conſtit. Princ. Vide Polybium l. 6.

II. Non me latet vulgatum illud ex Vlpiano & Iuſtiniano petitum, ſcilicet Populum Romanum in ſeipſum, omne jus & imperium Auguſto lege Regiâ dediſſe. Quod ita accipiendum eſt, vt ſummam imperij, quæ penes populum erat, populus Auguſto cederet; quia pacis intererat, feſsâ bellis ciuilibus Republicâ, imperium vni deferri; vt vnum corpus vnius ſpiritu regeretur. Ceſſit ergo populus juri ſuo, quod in Auguſtum tranſcripſit: ſed ſi verum amamus, & Pauli Apoſtoli, potiùs quàm Iureconſultorum aut Philoſopborum verbis ſinceras opiniones explicare malimus, pactionem illam Deus ratam habuit; jus vitæ & necis, & liberam Reipublicæ adminiſtrationem Auguſto commiſit. *Qui Auguſto imperium dedit*, inquit Auguſtinus, *ipſe & Neroni; qui Veſpaſiano vel Patri vel filio ſuauiſſimis Imperatoribus, ipſe & Domitiano crudeliſſimo.* Eleganter itaque Tertullianus: *Inde eſt Imperator, vnde & homo, antequam Imperator; inde poteſtas illi, vnde & ſpiritus.* Nolo ire per omnia veterum ſcripta, vt rem apud illos certiſſimam probationibus inde hauſtis euincam aduersùs eas opiniones, quæ in Ariſtotelis officina conflatæ, magno ſtudio etiam à Chriſtianis arreptæ ſunt; vt maximum diſcrimen ex eo capite conſtitueretur inter poteſtatem Eccleſiaſticam & Regiam, cùm illa ab ipſo Chriſto per munus ordinationis conferatur Epiſcopis, qui antea ſuffragiis Cleri & populi ſunt electi; hæc autem à populis per ſuffragia in Principem electum tranſcribi dicatur. Par enim vtrique ex hoc capite reuerentia debetur, etſi ſpiritualis in ſe dignitate præcellat, & ejus origo conceptis verbis in Euangelio à Chriſto ſancita ſit: quia perinde in Reges ſingulos ac in Epiſcopos hæc auctoritas à Deo immediatè deriuatur.

Auguſt. l. 5. de Ciuit. Dei c. 21.

Tertullian. Apol. c. Vide Irenæum l. 5. aduerſ. hær. c. 20. Epiph. hær. 40. Iſidor. Peluſ. l. 2. ep. 206. Chryſ. homil. 23. in ep. ad Rom. Ariſtot. l. 1. Politic.

III. Ab hac ſententia diſcedere Galli noſtri grande nefas & piaculum eſſe putabunt, ſi venerationem debitam ex ejus profeſſione apud populos Principibus conciliari perpendant; eámque apud majores noſtros ex ſcripturis ſacris hauſtam conſtantiſſimè retentã fuiſſe. Vnde Patres Concilij Pariſienſis Ludouicum Imperatorem officij ſui grauiter admonent, & juris ſui cuique reddendi perpetuam voluntatem ab eo exigunt, quòd Imperium ſuum Deo ipſi, non autem deceſſoribus deberet: *Nemo Regum à progenitoribus regnum ſibi adminiſtrari, ſed à Deo veraciter atque humiliter credere debet dari, qui dicit, Meum eſt conſilium & æquitas, mea eſt prudentia, mea eſt fortitudo: per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt: per me Principes imperant, & potentes juſtitiam decernunt. Quòd autem non ab hominibus, ſed à Deo regnum terrenum tribuatur, Daniel propheta teſtatur.* Tum adductis Danielis & Ieremiæ teſtimoniis addunt: *Hi verò qui à progenitoribus ſibi ſuccedere regnum terrenum, & non potiùs à Deo dari putant, illis aptantur quos Dominus per Prophetam improbat, dicens: Ipſi regnauerunt, & non ex me; Principes extiterunt, & non cognoui. Ignorare quippe Dei, proculdubio reprobare eſt. Quapropter quiſquis ceteris mortalibus temporaliter imperat, non ab hominibus, ſed à Deo ſibi commiſſum regnum credat. Multi namque munere Diuino, multi etiam Dei permiſſu regnant.*

Victoria in Relect. de Poteſt. Ciuili n. 8. Deo Reges etiã à jure Diuino & naturali habere poteſtate, & non ab ipſa Republica aut proceribus ab hominibus.

Duuallius de ſuprem. Rom. Pont p. 2. q. 2. Concil. Pariſ. l. 2. c. 5. anno 829.

IV. Regni autem Galliarum ampliſſimi & florentiſſimi libertatem quiſquis prolatis Iuris interpretum teſtimoniis hodie probare contendit, (quo in genere ſe cujuſdam è noſtris olim exercuit induſtria) non abeſt à ridendo conatu illius Sophiſtæ, qui lucere Solem magno laterũ anhelitu demonſtrare laborabat. Attamen quia delicatis quibuſdam ſatisfaciendum eſt, quorum palato præſentia non ſapiunt, niſi rerum antiquarum veluti guſtu quodam recreentur; quique perſuaſum apud ſe habent veteribus Francorum Principibus ſummi imperij rationem non conſtitiſſe; proferamus Auitum Viennenſem Epiſcopum, Senatorem Romanum, & in Burgundionum regno conſtitutum, atque adeo à cauſis adulandi Regibus Francorũ alienum. Ille non dubitat Clodoueum Chriſtianiſſimi regni fundatorem, recens ad Fidem Chriſtianam conuerſum, cum Romanorum Imperatore Anaſtaſio componere, ejus literas, *principale oraculum*, & Burgundionum Regem Clodouei *militem* nuncupare: *Reſpondetis proauis*, inquit, *quòd regnatis in ſæculo; inſtituetis poſteros, quòd regnatis in cælo.*

Ioannes Ferraut, de priuileg. Regni Frãciæ, Priuileg. 1.

Auitus in ep. ad Clodoueçhũ, T. 1. Concil. Gall.

Gaudeat ergo quidẽ Græcia habere ſe Principem legis noſtræ:ſed non jam quæ tanti muneris dono ſola mereatur illuſtrari, quòd non deſit & reliquo orbi claritas ſua. Siquidem & Occiduis partibus in Rege non nouo, noui jubaris lumen effulgurat. Infrà: *In Apice rerum omnium gubernacula continente, non minùs eminet ſanctitas, quàm poteſtas. Ex qua vtique factum eſt, vt dirigi ad vos ſerui veſtri viri illuſtris Laurentij filium principali oraculo juberetis. Quod apud Dominum meum, ſuæ quidem gentis Regem, ſed militem veſtrum, obtinuiſſe me ſuggero.* Quare mirum non eſt, ſi & Anaſtaſius veluti participem Imperij Clodoueum ſalutauerit, miſſis Conſulatus Codicillis, chlamyde, & diademate, vt ſolenne erat Principibus Romanis, cùm Reges ſocios cohoneſtare vellent: & muneribus ſuſceptis Clodoueus Auguſti nomen ſumpſerit, non contumeliæ Anaſtaſio infereodæ causâ, à quo fœdere & amicitia ornatus erat, ſed vt beneficio & communione ſacratiſſimi nominis vteretur.

Greg. Turon. l. 2. c. 39. *Ab eâ die, tanquã Conſul & Auguſtus eſt appellatus.*

V. Inde profectum, vt Reges Francorum aureum nummum, non Imperatoris Romani, ſed ſua imagine percuſſum conflauerint; cùm nec Regi Perſarum, etſi ceteris Barbarorum Principibus præcelleret, & eſſet χρυσοῦ [illegible], liceret præter argenteos cudere, vt diſertè ſcripſit Procopius. Quare Conſtantinopolitanis Imperatoribus in vſu poſitum fuiſſe, vt connubia non miſcerent cum ceteris peregrinis pręter Francos, idque vetitum Conſtantini Magni ſanctiſſima lege, in altari ſanctæ Sophiæ deſcripta, teſtatur Conſtantinus Porphyrogenneta. Sed maximè eorum dignitatem commendat Gregorius Magnus his verbis, in epiſtola ad Childebertum Francorum Regem data: *Quantò ceteros homines Regia dignitas antecedit; tantò ceterorum gentium Regna, Regni veſtri culmen excellit.* Ex ſuperioribus patet, quo faſtigio auctoritatis æquè ac dignitatis potirentur Reges Francorum in ipſis Regni incunabulis: cujus rei præterea fidem fecerit Gregorius Turonenſis, qui ſolius Dei arbitrio obnoxios eſſe docet, cùm ipſemet Regem Chilpericum alloquens, ſic infit: *Si quis de nobis, ô Rex, juſtitiæ tramites tranſcendere voluerit, à te corripi poteſt: ſi verò tu exceſſeris, quis te corripiet? Loquimur enim tibi; ſed ſi volueris, audis: ſi autem nolueris, quis te damnabit, niſi is qui ſe pronunciauit eſſe juſtitiam?* Et eadem ſententiâ Remigius Remenſis Epiſcopus ſolius Dei auſpiciis Regnum à Clodoueo Rege procurari ſcripſit literis ad eum Regem datis: *Manet vobis Regnum adminiſtrandum, & Deo auſpice procurandum. Populorum Caput eſtis, & regimen ſuſtinetis.*

Procopius l. 3. de Bello Goth. [illegible]

Conſtantin. Porphyrogen de Adm. Imp.

Gregor. Mag. lib. 4. ep. 6

Greg. Turon. l. 5. c. 19.

Remigius in ep. ad Clodoueum.

VI. De vnoquoque Rege Francorum jactari poſſet, quod Aurelianus ad Theodebertum ſcripſit, illi generis *ſtemma ſidereum* eſſe; eóque maximè majeſtatem illius niti, quòd ſit *Vnicus ſceptris, Multiplex populis, gente varius, ſolidus Regno, diffuſus imperio.* Quare cùm tanto dignitatis ſplendore, & auctoritatis robore Francorum Reges in ipſa prima Dynaſtia commendentur, ſuperfluum videretur in eam quæſtionem inquirere, quam poſterorum immodeſta curioſitas excitauit; An juribus Imperij hodie Reges noſtri in Regno potiantur. Præcipuè cùm Regij nominis ratio aliter conſtare non poſſit, quàm ſi ſummum Imperium illi tribuatur; adeout ad vitandam inuidiam Principes Romani nomen Imperatoris potiùs, quàm Regis olim vſurpare maluerint; donec ſubmiſsâ tandem adulatione Reges ſalutati ſunt. Attamen cùm à Carolo VII. inuictiſſimo Rege jactatum videam, ſe in Regno ſuo Imperatorem eſſe; idémque Iuuenalis Vrſinus ad commendandam Regum noſtrorum auctoritatẽ temporibus Caroli VI. ſcriptum reliquerit; non alienum erit à propoſito noſtro hujus locutionis originem indagare. Eam autem à temporibus Philippi IV. Regis rectè mihi repetere videor; cùm diſputatione graui de Clericorum priuilegiis accensâ, eò proceſſit contentionis æſtus, vt Clerici famoſa illa Martini & Bulgari diſputatione imbuti, de ſupremo Imperatoris in orbem imperio, exciperent priuilegia ordini ſuo ab Imperatoribus conceſſa; atque adeo à Principibus nulla ratione lædi poſſe, cùm magnum diſcrimen intercederet inter Francorum Reges, & Imperatores. Quare tunc diſcutiẽda fuit quæſtio, an æqualis eſſet Imperatoriæ, Regis Francorũ auctoritas. In eam incubuit Auctor diſputationis Clerici & Militis, cujus verba recitabo emẽdata juxta fidem Codicis Ms. qui extat in Bibliotheca S. Victoris Pariſienſis, vt pateat quænam eſſet majorum noſtrorũ ſententia. *Imperatores iſta ſanxerunt, non Reges; &*

Aurelianus Epiſc. ep. ad Theodeb. Regem.

Vide Syneſium de Regno.

Conſtitutio Caroli VII.

Iuuen. Vrſinus.

Carolus Mag. vocatur Imperator in Actis Concilij Narbon. an. 788. celebrati. Item Ludouicus Balbus in Priuilegio quod Ioannes PP. Monaſterio Tienorchiano conceſſit an. 878. in Concilio Trecaſſino.

Diſputatio Clerici & Militis.

ideo per vos etiam, ô Miles, Imperator debet legum gubernacula moderari. Miles. *Sacrilegè eſt reſponſum hoc, & blaſphemè. Et quoniam, vt videtur, aut originem ignoratis Regni, aut, quod videtur verius, illius altitudini inuidetis; ſi Caroli M. regiſtrum inſpiciatis, & hiſtorias probatiſſimas reuolutis, inuenietis quod Regnum Francorum digniſſima Imperij portio eſt, pars diuiſione diſcreta, & æquali dignitate & auctoritate à quingentis annis circiter inſignita. Quidquid igitur priuilegij & dignitatis retinet Imperium, Imperij nomine, in parte vna, hoc Regnum Franciæ in alia. Cùm enim fraterna diuiſione Francorum regnum à reliqua parte Imperij deceſſit; quidquid in parte decedente, & penitùs ab Imperio exiſtente, Imperium ipſum quondam obtinuit, aut ibidem jura altitudinis aut poteſtatis exercuit, hoc Principi ſeu Francorum Regi in eadem plenitudine ceſſit. Et ideo ſicut omnia quæ infra terminos Imperij ſunt, ſubjecta eſſe noſcuntur Imperio; ſic quæ infra terminos Regni, regno. Et ſicut Imperator ſupra totum Imperium ſuum habet leges condere, addere eis, vel demere; ſic Rex Francorum aut leges Imperatoris repellere, aut quamlibet cùm placuerit permutare, aut illis à toto regno ſuo proſcriptis & abolitis, nouas, ſi placet, promulgare. Alioqui ſi aliquid noui, vt ſæpe accidit, viſum fuerit ſtatuendum, ſi Rex non poſſit hoc, qui eſt ſummus, tunc nullus poterit, quia vltra eum nullus eſt ſuperior.* Eodem fundamento niſus è Germanis Lupoldus Babenbergenſis Imperialem poteſtatem Regibus Francorum vindicabat, anno 1440.

Lupold. de jure Regni & Imperij c. 7 *Hiſtoria Francorum refert Regnum & Imperium Francorum fuiſſe diuiſum, & non Regnum tantùm. Ex quibus videtur quòd quilibet ex his Regibus, ſcilicet Rex Germaniæ, & Galliæ Belgicæ, Italiæ, & Rex Galliæ Occidentalis, ſiue Franciæ in eadem Gallia, & in aliis prouinciis ſuo regno ſubjectis, poſſit vti ore translationem ac etiam diuiſionem Regni & Imperij. Lupoldus poteſtatem Imperialem ſcilicet in omnibus exercere, & alter ipſorum alteri ſubeſſe aliquatenus teneatur.*

VII. Ceterùm hæc ſententiam eo periclitari videtur, quòd Francorum Regnum Imperij portionem fuiſſe contendat, & eam auctoritatem, quæ Imperatoribus competebat, ad Reges noſtros perueniſſe, cùm inter ſe filij Ludouici Pij hereditatem Patris, id eſt, Imperium & Regnum diuiderent. Quare liquidò & ex fide veterum Annalium difficultas iſta explicanda eſt. Quòd aſſequi non poterimus, niſi priùs nobis conſtet, quas prouincias Regnum Francorum complecteretur, cùm Romanorum Imperium Carolo M. delatum eſt; quidne nouæ auctoritatis vel dignitatis tunc Regibus Francorum acceſſerit. Quo patefacto, inſpicienda erunt Diuiſionis verba, & Conuentionum à fratribus initarum; è quibus de hac quæſtione ſtatuendum erit. Regnum Francorum à Carolo Magno valde amplificatum eſt, adjectis quamplurimis prouinciis ad eas quas hereditario jure à Pippino Patre ſuſceperat; ſcilicet eas omnes, quæ intra Renum, Ligerim, Oceanum, & mare Balearicum continebantur; & in Germaniæ parte, quæ à Danubio ad Salam & Renum porrigitur. Huic amplo & vaſto corpori, *Regni Francorum* nomen indidit Eginhardus; eique victoriis Caroli acceſſiſſe tradit Aquitaniam, Vaſconiam, totúmque Pyrenæi montis jugum vſque ad Iberum amnem apud Hiſpanos; deinde Italiam, Saxoniam, & feras omnes nationes vſque ad Viſtulam fluuium, & Oceanum. Quare ſi Eginhardum ſequamur, Italia etiam ipſa Regno Francorum acceſſiſſe dicenda erit. Licèt autem cum Hadriano Romano Pontifice, & variis Diplomatibus regiis, Caroli regium titulum duplicem agnoſcamus, ſcilicet Regis Francorum, & Longobardorum; idem tamen Hadrianus in *vnum Regnum Francorum* illas nationes coaluiſſe docet, antequam Carolus Imperatoriam dignitatem ſuſciperet. Eâ quippe ornatus fuit à Leone III. Pontifice & à populo Romano anno 801. vnde effectum, vt *omiſſo Patritij Romanorum nomine, Imperator & Auguſtus appellatus ſit*; quemadmodum obſeruauit Eginhardus. Quæ verba, ſi rectè mentem auctoris aſſequor, eò tendunt, vt doceant Romanorum Patriciatum extinctum, & Imperatoris Romanorum nomen Carolo additum. Quare ſummum jus in Romanos illi delatum eſt, quod ſuis auſpicus exercere poſſet, cùm antea Patricij Romanorum juriſdictione tantùm frueretur; vno verbo, è Magiſtratus tribunali euectus eſt Romæ ad ſolium Principis. Noua ergo auctoritas coërcita fuit intra fines Romani Ducatus; & ad ſummum, Carolo jus aliquod tribuit ad recipiendas Italiæ inferioris maritimas prouincias, quarum poſſeſſio penes Græcos Principes remanſerat. Qui grauiter excanduerunt ob ſuſceptum à Carolo Imperatoris nomen, veriti ne illo prætextu eis *Imperiũ præripere vellet*, vt teſtatur Eginhardus; donec miſſis Legatis ſocietatem cum illo pepigerunt. Quod autem attinet ad Regnum Francorum; cùm in eo Carolus ſupremo jure potiretur, nihil noui juris adeptus eſt ex illo Imperatoris titulo, præter ſolam opinionem nouæ cujuſdam dignitatis,

Eginhardus in vita Caroli: *Regnum Francorum, quod poſt Patrem Pippinum, magnum quidem & forte ſuſceperat, ita nobiliter ampliauit, vt duplum illi adjecerit.*

Hadrianus in ep. ad Conſtant. Imp. Act. 2. Nic. Syn. *Filius & ſpiritualis compater noſter Dominus Carolus Rex Francorum & Longobardorũ, & Patricius Romanorum, omnes Heſperiæ Occid. aquo partis barbaras nationes ſub ſuis proſternens conculcauit pedibus, omnipotentatum illarum domans, & ſuo ſubjectione Regno adunauit.* Eginh. in Annal.

Eginhardus in vita Caroli: *Cum quibus propter ſuſceptum à ſe Imperatoris nomen, & ob hoc ſi quaſi qui Imperium eis præripere vellet valdè ſuſpecto, fœdus firmiſſimum ſtatuit.*

quâ ob aſſumptum Auguſti nomen religioſior illi, vt ita dicam, reuerentia concōciliari videbatur. Ceterùm diſcrimen quod obſeruaui inter Imperium & Regnum, ex iis Diplomatibus egregiè probatur, quæ annos Regni Francorum, & Italiæ, ab annis Imperij diſtinguont. Extant tabulæ. Caroli apud Eginhardū, quibus pecuniam ſuam diſtribuit anno Domini DCCC. XI. anni verò Regni *in Francia* XLIII. & *in Italia* XXXVI. *Imperij* autem XI. Attamen ratione habita dignitatis, quæ ex noua illa appellatione manat, ſolo Imperatoris titulo compellabatur à Conciliis Arelatenſi, Cabilonenſi, Moguntino, Remenſi, & Turonenſi: Ipſe verò Imperatoris & Regis Francorum nomen, conjunctim vſurpabat.

Eginh. in vita Carol.

Imperator Cæſar Carolus Rex Francorum.

VIII. Sed ad quæſtionem quam diſcutiendam propoſui, accuratè perpendenda ſunt Diuiſionis Imperij à Carolo inter filios decretæ verba; quæ licèt effectu caruerit, ob ereptum è viuis Carolum, & Pippinum, animum ejus ſatis indicauit. Totum Imperij, ſeu Regni corpus, (ita enim loquitur) in tres æquas partes diuiſit anno 806. ex ſententia & conſenſu Procerum, ipſiúſque Papæ Leonis; attribuítque Ludouico Aquitaniam, cum adjunctis quibuſdam prouinciis; Italiam, *quæ & Longobardia dicitur*, & Bajoariam, Pippino; Franciam autem, Burgundiæ partem, & Germaniam, Carolo. Hæc tria Regna optimo jure ab vnoquoque filiorum ſuorum Regum adminiſtrari voluit, poſt obitum ſuum; Tuitionem Eccleſiæ Romanæ illis conceſſit in ſolidum; De Imperatoria verò dignitate nihil omnino teſtamento ſuo cauit; quamuis Imperij nomine Regnum Francorum coboneſtarit. Sed anno 813. extinctis Carolo & Pippino filiis, habito Aquiſgrani generali conuentu, Ludouicum Aquitaniæ Regem ad ſe euocatum, Imperatorij nominis conſortem fecit; & Bernardo nepoti ex filio Pippino, Italiæ Regnum detulit, eâ lege vt Ludouici majeſtatem coleret; quâ læsâ poſtea, oculis orbatus eſt. Ludouici filij Lotharius, Pippinus, & Ludouicus, & è ſecundis nuptiis editus Carolus, poſt attritum funeſtiſſimis bellis Regnum, Diuiſionem illam Regnorum conſtituerunt, quæ ad noſtram vſque ætatem, licèt in varias diſcerpta dynaſtias, conſtanter perdurauit; Galliâ, Italiâ, & Germaniâ ab inuicem diſcretis. Ac primò quidem Ludouicus anno 817. Lotharium majorem natu nominis atque *Imperij ſui ſocium ſibi conſtituit*; permiſsâ illi interim Italiæ adminiſtratione; Pippinum Aquitaniæ, Ludouicum Bajoariæ præfecit, Regio nomine conceſſo. Sed edito è Iudith Carolo proſpiciendum fuit; cui conceſſa Alemannia & Retia; deinde verò Aquitania, & Francia, infanda bella ciuilia pepererunt, ſuperſtite Ludouico. Quæ poſt illius obitum recruduerunt, Lothario vniuerſum imperium Francorum, quod olim illi delatum fuerat, ad ſe trahere volente; vt teſtatur Nithardus. Tandem poſt multas clades diuiſio Regni ita inſtituta eſt anno 843. vt cuique fratrum pars Regni obtigerit; nempe Ludouico Germania omnis Tranſrhenana, cum paucis aliquot cis Rhenum vrbibus & pagis propter vini copiam. Carolo ad Occidentem, quidquid Galliæ ab Oceano hinc ad Moſam & Scaldim, inde ad Rhodanum & Ararim porrigitur. Lotharius Imperator reliquas Galliæ prouincias, quæ inter Moſam & Rhenum, qúæque inter Rhodanum, Ararim, & Alpes ſitæ ſunt, cum Italiæ Regno ſortitus eſt. Ita ex vno triplex Francorum regnum factum eſt. Omnes enim Francorum Reges appellabantur.

Eginh. in Annal. ad annū 813. Vide etiam Annales Fuldenſes.

Nithardus l. 1. *Ludouicus vniuerſum Imperium inter filios ita diuiſit, vt Pippinus quidē Aquitaniā, Ludouicus autem Bajoariam, Lotharius verò poſt diſceſſum ejus vniuerſum Imperium haberet; cui & vnà ſecum Imperatoris nomen habere conceſſit.*

Eginh. in Annal. Nithardus lib. 2. *Audiens Lotharius patrē ſuum obiiſſe, confeſtim nuntios vbique, præſertim per totā Franciam, mittit, qui ſe venturum in Imperium quod olim fuerat illi datum, affirment.* Hincmarus ep. 1. cap 4. Edit. Mogunt.

P. Sirmond. in Notis ad Capit. Carol. Cal. p. 2. §.

IX. Hic duo obſeruanda ſunt; vnum eſt, Lotharium ab eo jure depulſum, quod in ceterorum fratrum regnis ex prima diuiſione ſibi quæſitum putabat. Itaque vnuſquiſque Regum partem ſuam optimo jure obtinuit; adeo vt in Conuentu apud Marſnam habito, æqualitatem illam ſignificare voluerint, ſe *Pares* appellando; totúmque corpus trium Dynaſtiarum, vnius Regni nuncupatione comprehenderint, in *Adnotationibus ſuis*. Huc alludebat Ludouicus II. Imperator, Lotharij filius, in epiſtola ad Baſilium CP. anno 881. *Porrò de eo quod dici nos in tota Francia non imperare; accipe, frater, breue reſponſum. In tota nempe imperamus Francia; quia nos procul dubio retinemus quod illi retinent, cum quibus vna caro & ſanguis ſumus, & vnus per Dominum ſpiritus.* Audiebat quidem ille & nuncupabatur Rex Francorum, etſi ſolius Italici regni & adjectarū prouinciarum poſſeſſionem retineret, ſed vniuerſam Franciam non obtinebat; vnde

Conuentus apud Marſnam in Capit. Car. Cal. cap. 2. *Vt nemo ſuo pari ſuum Regnum diſcupiat.* cap. 3. *Vnuſquiſque fideliter ſuū Parem fideliter adjuuet.*

Ludouici II. epiſtola ad Baſilium Maced.

nata occaſio Baſilio abdicandi à Ludouico II. Imperatorij nominis, quod in Francorum Reges tranſlatum fuerat. Alterum quod obſeruandum monui, hoc eſt; in diuiſione Regni Francici, à Fratribus inſtituta, Imperatoriam dignitatem Lothario Soli ceſſiſſe, nulla nominis illius communione fratribus Regibus facta. Qui titulos propagatus eſt in Ludouicum II. Lotharij filium, ſuperſtitibus Patruis ſuis, Carolo Caluo Galliarum Rege, & Ludouico Rege Germaniæ; qui hoc ſine moleſtia tulerunt, vt profitetur Ludouicus in epiſtola ſuperiùs laudata ad Baſilium. Grauiter enim & iniquo animo ferebat Baſilius, Imperatoris Romanorum nomen à Ludouico retentum, atque ab ejus vſu per Legatos eum dimouere ſatagebat; ſed repreſſus eſt iis literis à Ludouico datis, quæ ſignificationem eandem verbis *Regis* & *βασιλέως* ineſſe oſtendunt; id autem ſolùm præ ceteris eximiſi habere Imperatorem, quòd à Pontifice Romano vnctus nomen illud adipiſcatur. Quare ſi verum amamus, Reges illi qui Ludouici Pij hereditatem partiti ſunt, ita exiſtimarunt, Regnum Francicum, Germanicum, & Italicum cum ſupremo regnandi jure ſe à parentibus traxiſſe; ſolam autem Imperatorij nominis dignitatem, & in Romanam prouinciam auctoritatem, ab vnctione Romani Pontificis tunc pependiſſe. Quod apertiſſimè confirmatur ex Electione Caroli Calui, quem ſtatim ab obitu Ludouici II. Ioannes VIII. Imperatoris titulo inſigniuit; ſed neceſſaria fuit Epiſcoporum & Optimatum Italici Regni Electio, vt illis prouincijs præeſſet; Et Gallicanorum Procerū conſenſus, vt in ſuo Franciæ regno, Imperatoris nomen aſſumeret, quemadmodum docent Acta Concilij Pontigonenſis. Imperij Romani ſtatus deinde immûtatus eſt, tranſlata in Othones Germanos à Pontificibus ſucceſſoris deligendi poteſtate. Ex quo factum eſt, vt Imperium Italici & Germaniei regni prouincias complexum fuerit. Itaque, vt initio monui, etſi Galliarum Reges eodem jure in Regno vtantur, quod per leges Imperatoribus competit; ratio tamen petenda non eſt, vt viſum Auctori anonymo, & Lupoldo Babenbergenſi ſuprà laudatis, ex diuiſione Regni Francorum à Filiis Ludouici Pij inſtituta; ſed ex ea auctoritate, quam glorioſiſſimus Rex Clodoueus in ſe Coronámque Francicam felici armorum euentu tranſcripſit.

Eadem epiſtola Ludouici.

Concilii Pontigon. an. 876.

Vnde patet plenam & integram Imperij auctoritatem, qualis in Theodoſio ceteriſque ejus æui Romanis Principibus eminebat, in Reges Francorum, qui Gallias Codicis Theodoſiani legibus ordinatas occuparunt, ſemel tranſlatam, ad poſteros cum eadem amplitudine propagatam fuiſſe. A quo jure longè receſſerunt Imperatores Germanici, qui certis quibuſdam conditionibus aſtricti, ſpecie Imperij retenta, vim ejus atque majeſtatem in rebus gerendis ferè amiſerunt. Itaque vulgatum illud quod jactatur à noſtris, *Reges in Regno Imperatores eſſe*, de priſcis Imperatoribus intelligendum eſt, non autem de Germanicis. Fatendum quidem eſt Principes iſtos etiamnum quadam prærogatiua frui; ob eam præcipuè cauſſam, quæ ruentem olim Imperatorum Orientalium dignitatem in Occidente ſuſtentauit. Auguſtiorem enim ceteris Europæ regnis Imperialem dignitatem haberi, ob Petri Apoſtolorum Principis ſedem quæ in prouincia Imperij ſita erat, teſtatur Concilium Romanum habitum ſub Agathone, in epiſtola ſynodica ad Conſtantinum Pogonatum. Par nominis Romani cultus (quod in titulis Imperatoriis hodie fulget, B. Petri memoriâ, & ſummi Pontificis vnctione conſecratum) apud ceteros Chriſtianos Principes non inuitos, primum locum Imperatoribus Romano-Germanicis conciliauit. Ceterùm ea ſemper fuit hominum noſtrorum perſuaſio, Reges Francorum etiam illis ipſis Imperatoribus præcellere, ſi Romani nominis dignitatem, ob eam quam dixi cauſſam, excipias. Quod aperte profeſſi ſunt Legati à B. Ludouico Rege ad Fridericum II. miſſi, vt teſtarentur à Rege, ex conſilio procerum, repudiatum fuiſſe Imperium, quod Gregorius Papa poſt Friderici abdicationem, Roberto Comiti Regis fratri inuadendum obtulerat. Sententiam ejus orationis quam ad Fridericum habuerunt, Matthæus Paris retulit his verbis: *Nec nos pulſat ambitio. Credimus enim Dominum noſtrum Regem Galliæ, quem linea Regij ſanguinis prouexit ad ſceptra Francorum regendum, excellentiorem eſſe aliquo Imperatore, quem ſola electio prouehit voluntaria. Sufficit domino Comiti Roberto, fratrem eſſe tanti Regis.* Quare vt

Epiſt. Synod. Concil. Romani relata Act. IV. ſextæ ſyn. anno 680. *Nos autem licèt humillime, ſummis viribus enitimur, vt Chriſtiana veſtri Imperij Reſpublica, in qua beati Petri Apoſtolorum Principis Sedes fundata eſt, cujus auctoritatem omnes Chriſtianæ nobiſcum nationes venerantur & colunt, per ipſius B. Petri Apoſtoli reuerentiam, omnium gentiū ſublimior eſſe monſtretur.*

De hac vnctione videnda ep. Ludouici Imp. ad Baſilium.

Matthæus Paris.

Reges noſtri majeſtate & dignitate illis non cedunt, ita ſine dubio potiores ſunt auctoritate.

X. Hæc auctoritas ita accipienda eſt, vt Reges in rebus humanis adminiſtrandis, nec ipſius Eccleſiaſticæ poteſtatis conſortium admittant: quæ ita rebus ſpiritualibus eſt addicta, vt ſine injuria Regum res temporales attingere non poſſit. Quippe Magiſter edixit, regnum ſuum de hoc mundo non eſſe; ſe judicem, aut diuiſorem terrenæ hereditatis non fuiſſe conſtitutum; docuitque Paulus Dei militem ſe non implicare negotiis ſecularibus, ſed myſteriorum diſpenſationi vt Chriſti miniſtrum. Quare eleganter Bernardus: *Non monſtrabunt, puto, vbi aliquando quiſquam Apoſtolorum judex ſederit hominum, aut diuiſor terminorum, aut diſtributor terrarũ. Steiſſe denique Apoſtolos judicandos, ſediſſe judicantes non lego.* Infrà: *Ergo in criminibus, non in poſſeſſionibus poteſtas veſtra; quoniam propter illa, & non propter has, accepiſtis claues Regni Cælorum.* Mox: *Habent hæc infima & terrena judices ſuos, Reges & Principes terræ. Quid fines alios inuaditis? quid falcem in alienam meſſem extenditis?* Huc referri poſſunt ea quæ ad diſcrimen vtriuſque poteſtatis explicandum ſuperiore capite congeſſi. Quæ quidem cùm vera ſint in genere; ita & ſpeciali modo in Galliis obſeruanda ſunt; Regibus noſtris Eccleſiaſticæ poteſtatis præcepta in Regni adminiſtratione non admittentibus. Cujus auctoritatis retinentiſſimum ſe præbuit Carolus Caluus, qui Reges Francorum *ex Regio genere natos, non Epiſcoporum Vicedominos, ſed terrarum Dominos; non Villicos & actores Epiſcoporum*, ſed veros Reges eſſe Hadriano II. grauiter cum illo expoſtulans denunciat. Et Proceres Regni, ab anteceſſoribus Hadriani Eccleſiaſticum ordinem, quod ſuum eſt, non Rempublicam, quod Regum eſt, diſpoſitam fuiſſe, Pontificis mandatis refragantes dicebant apud Hincmarum. Hæc Gallorum ſententia manauit in poſteros, vt docet Auctor diſputationis Clerici & Militis, his verbis. Clericus. *Ius voco Decreta & ſtatuta Romanorum Pontificum.* Miles. *Quæ illi ſtatuunt, vobis jura eſſe poſſunt, nobis verò non ſunt. Nullus enim poteſt de iis ſtatuere, ſuper quæ conſtat ipſum dominium non habere. Sicut nec Rex Francorum poteſt ſtatuere ſuper Imperium, nec Imperator ſuper Regnũ Franciæ. Et quemadmodum terreni Principes non poſſunt aliquid ſtatuere de veſtris ſpiritualibus, ſuper quæ non acceperunt poteſtatem; ſic nec vos de temporalibus, ſuper quæ non habetis auctoritatem.* Qua de re vberiùs dicemus libro quarto.

Ioan. 10. Luc. 12.

2. Tim. 2. 1. Cor. 6.

Bernard. l. 2. de conſid. c. 6.

Carol. in epiſt. ad Had. apud Hincm. de qua Libro IV. c. 12. §. 5.

Diſputatio Clerici & Militis.

CAPVT III.

Synopſis.

I. Rex Francorum ſuperiorem non agnoſcit in Temporalibus, nec ipſam Sedem Apoſtolicam, ex Innocentio III. Species Decretalis, Per venerabilem. *Spontanea Regis ſubjectio jus tribuit Innocentio, vt liberos Philippi Regis natalibus reſtitueret.*

II. Quid ſit liberior juriſdictio *in dicta Decretali. Explicatum jus ſeculare, quod Regi, & ſummo Pontifici in Magalonenſem Eccleſiam competebat. Quæ regum liberalitate ditata, & ſpecialiter vrbe Montiſpeſſuli. Hominium ratione illius vrbis præſtitum Regi ab Epiſcopo. Et ipſi Epiſcopo à Dominis Montiſpeſſuli.*

III. De Comitibus Melgorij, qui beneficiario jure à Sede Apoſtolica Comitatum poſſidere profeſſi ſunt. Vtile dominium Comitatus peruenit ad Eccleſiam Romanam, damnato Raimundo Comite Toloſano. Quæ jus ſuum in Eccleſiam Magalonenſem tranſcripſit, ſeruatâ penſione annua. B. Ludouicus ſupremum imperium illius Comitatus ad ſe reuocauit.

IV. Tectum loquendi genus Innocentij examinatur; cùm agitur de Feudo Montiſpeſſuli. Supremum jus in id ſibi competere putabat; Regem tamen in poſſeſſione hominij eſſe ſciebat.

V. In rebus ambiguis temporali juriſdictione vti Pontificem, ex Innocentio. Ejus ſententia expenſa, & locus Deuteronomij explicatus. Detortus Innocentius in alium ſenſum ab interpretibus. Eorum interpretatio recepta non fuit in Gallia.

VI. Quæſtio Feudi non competit Eccleſiæ, ex Innocentio. Qui tamen cognitionem peccati ad ſe pertinere ait. Hæc ſententia fora confundit: & in Gallia recepta non fuit.

VII. Ex opinione Theologorum, qui criminum ſecularium coërcitionem per cenſuras ab Eccleſia remouebant, ſolâ criminum eccleſiaſticorum cognitione Epiſcopis relictâ. Hæc ſententia inducta in forum: porrecta deinde ad crimen mixtum adulterij; cujus animaduerſio in laicos vetita olim Epiſcopis, à Curia Pariſienſi. Ex veteri Eccleſiæ diſciplina, quatenus

Epiſcopis

Epiſcopis criminum cognitio competeret. Quod pene notum Anonymo auctori anno 1303.

VIII. Bonifacij conſtitutio de Pontifice in Temporalia poteſtate: a Clemente reſciſſa, quod attinet ad Gallos.

Cap. per Venerabilem. qui filij ſunt legit.

I GALLICI Imperij Libertatem Romani Pontifices ingenuè & aperte profeſſi ſunt, Decretalibus epiſtolis, quas in corpus Iuris Canonici compingi voluerunt. Etenim Innoc. III. de Regno Francorum loquens, *Superiorem in Temporalibus minimè recognoſcere* docuit: relatione habita non ſolùm ad quemcunque alium Principem ſecularem, ſed etiam ad ipſam Sedem Apoſtolicam. Enimuero quia frequentiſſimè in hujuſmodi diſceptationibus laudari ſolet conſtitutio illa; operæ pretium mihi viſum fuit, ejus ſpeciem & explieationem aggredi. Vuillelmus Dominus Montiſpeſſulani expulſa Matbilde vxore, Manuelis Imperatoris Conſtantinopolitani nepte, ex Agnere pellice liberos ſuſceperat, quos natalibus reſtitui contendebat ab Innocentio. A quo hujus beneficij arbitrium pendere ex eo probabat, quòd Sedi Apoſtolicæ liberum eſſet, filiis naturalibus, etiam adulterinis, veniam natalium ad res ſpirituales, & Epiſcopatus adipiſcendos, indulgere. Quæ indulgentia potiori jure ad res temporales trahi debebat. Hane rationem juuabat exemplum Pbilippi Francorum Regis, cujus liberos natalibus reſtituerat Innocentius, etſi Apoſtolicæ Sedi Rex ille quoad ſpiritualia tantùm ſubeſſet. Guillelmos verò non tantùm quoad ſpiritualia, ſed etiam quoad temporalia, Romauæ Eccleſiæ ſubjiceretur. Hoc membrum, quod ſuis difficultatibus implicitum eſt, ſic probat: ſuorum bonorum partem bominij nexu ab Eccleſia Magalonenſi pendere ait; Eam verò Eccleſiam jure feudi à Sede Apoſtolica bona à Guillelmo poſſeſſa obtinere; vnde ſequatur Vuillelmum Eccleſiæ Romanæ ſecundo Feudi gradu ſubjici; *vaſſum* eſſe Eccleſiæ Magalonenſis, & Romanæ *Vaſſallum*, ſi libeat Capitularium verba vſurpare. Reſpondet Innocentius, multùm diſtare cauſſam Philippi Regis, à Vuillelmi negotio; & in perſonis maius eſſe diſcrimen. Philippum Auguſtum dimiſiſſe quidem Ingeburgem Danorum Regis filiam; ſed nuptias eum ea initas, prætextu affinitatis ab Archiepiſcopo Remenſi Sedis Apoſtolicæ Legato diſſolutas fuiſſe. Statimque Regem publicè duxiſſe Mariam Ducis Meraniæ, ſeu mauis Morauiæ filiam, è qua liberos ſuſcepit. Reſciſſam quidem fuiſſe à Sede Apoſtolica Remenſis Archiepiſcopi ſententiam, quia prolata fuerat ordine judiciorum non ſeruato; adactúmque Regem, vt Ingeburgem ad ſe reuocaret; ſed tamen poſt reſtitutionem vxoris, permiſſum illi fuiſſe, vt coram judicibus datis priorum nuptiarum inutilitatem ex affinitate Ingeburgis petitam proſequeretur. Itaque dubium eſſe liberorum è Maria prognatorum ſtatum & conditionem, quæ ex euentu litis pendeat. Quæ omnia à cauſſa Vuillelmi abſunt, qui nullum nuptiarum cum priore vxore impedimentum prætendat, quíque ſuo arbitratu eam domo expulerit, aliámque ſuperduxerit. Hæc pertinent ad cauſſarum differentiam. Quod perſonas reſpicit, ita ſe habet. Regis Francorum majeſtatem expendit Innocentius; qui cùm à nemine in temporalibus pendeat, potuit ſe juriſdictioni Romani Pontificis ſine vllius offenſione ſubjicere; quemadmodum ad impetrandam reſtitutionem natalium pro liberis, ſe vtique ſubiecit. Quamuis, vt fatetur Innocentius, ex plurimorum ſenteutia potuiſſet Philippus veniam natalium liberis ſuis, non quidem jure patriæ poteſtatis, ſed jure Regio tribuere. Vuillelmum verò ab aliis pendere, quibus injuria fieret, ſi abſque eorum conſenſu Innocenrio ſe ſubjiceret; nec Vuillelmo competere jus natalium vitium remittendi. Quare non admittendam eſſe illius petitionem concludit, donee & *culpa lenior*, *& juriſdictio liberior oſtendatur*. Vnde patet nihil ſibi in temporalibus Regni vindicaturùm Innocentium, ſi prorogatio juriſdictionis, ſeu potiùs ſpontanea Pbilippi Regis ſubjectio abeſſet. *Inſuper*, inquit, *cùm Rex ipſe ſuperiorem in temporalibus minimè recognoſcat, ſine juris alterius læſione, in eo ſe juriſdictioni noſtræ ſubjicere potuit, & ſubjecit.*

En Fief de l'Egliſe de Magalone, & en Riereſief de la Romaine.

Geſta Innoc. III Rigordus in Philippo

II. Quinimò à venia natalium Guillelmo concedenda Innocentius ceſſat, donec liberiori juriſdictione fruatur, id eſt, donec Regis aſſenſus hoc patiatur. Eum enim eſſe verborum illorum ſenſum mox patebit, cùm jus ſeculare, qood

Vide Hiſt. Benearni l. 8. c. 1. & 2. vbi hanc diuiſionem explicat

Eccleſiæ Romanæ in Magalonēſem competebat, explicuero. Narbonenſi prouinciâ in nouem Epiſcopatus, totidémque Comitatus à Gothis poſt deletum à Clodoueo Regnum Toloſanum distributâ; eadem diſpoſitio ſub Francorum Regibus viguit, qui Septimaniam à Saracenis vi armorum receperant. Pietas verò Regum cladem & vaſtationem Eccleſiis à perfida gente illatam reſarcire cupientium, plurimis patrimonij publici juribus, quos *Fiſcos* ea tempeſtate vocabant, Epiſcopales reditus auxit: hinc Comitatus Narbonenſis partem Eccleſiæ ejuſdem Ciuitatis; hinc Mimatenſi ſolidum ferè Comitatum Gabalitanum, aliiſque prout res ferebat tribuendo. Hujus beneficij particeps fuit Epiſcopatus Magalonenſis, quem villis quamplurimis Reges noſtri liberaliter ditauerunt; ea lege, quæ his conceſſionibus innata erat, vt Epiſcopus hominio, ſacramento, & obſequio per Reges ea patrimonia obtineret. Reliqnus Comitatus Magalonenſis inclinante ſecundâ Regum noſtrorum Dynaſtiâ, eodem fato quo ceteri Galliarum Comitatus bereditario jure Comitibus ceſſit; qui ne aliqua injuria Eccleſiæ Magalonenſi fieret, Comitum Melgorenſium nomen, non autem Magalonenſium, ſumpſerunt. Inter cetera verò patrimonia, quæ donatione Regum in Epiſcopos Magalonenſes tranſlata ſunt, vicus Montiſpeſſuli recenſetur in priuilegio Ludouici VII. quo villarum à Regibus conceſſarum poſſeſſionem Eccleſiæ illi confirmat: quod tranſcriptum eſt in altero priuilegio à Philippo Auguſto indulto anno 1208. Hæc ſunt autem reſcripti verba: *Montiſpeſſulum cum omnibus adjacentiis ſuis, Feudum Domini Montiſpeſſuli, Montempeſſulum vtique cum parochia ſua, & Caſtrum de Palude cum toto territorio ſuo.* Quare in tabulis bominij, quod Petrus Epiſcopus Magalonenſis juxta morem deceſſorum ſuorum præſtitit anno 1255. Antonino Militi Seneſchallo Bellicadri & Nemauſi, & Guidodoni Fulcodij à Ludouico IX. Rege Francorum delegatis, diſertis verbis expreſſum eſt Montiſpeſſuli Feudum, cum diſtinctione, quæ rem totam explicat: *Partem villæ quæ dicitur Monſpeſſulanetus, cum pertinentiis intra & extra muros, quam tenemus in dominio & ad manum noſtram à Domino Rege, Et Reſiduum dictæ villæ, & Caſtrum de Palude, quod vulgò dicitur Latas, quod tenet à nobis in Feudum vir illuſtris Rex Aragonum, Dominus Montiſpeſſuli, & anteceſſores ejus à noſtris anteceſſoribus.* Tunc ſcilicet Iacobus Rex Aragonnm hereditate Mariæ matris ad ſe tranſmiſſam proprietatem illius vrbis obtinebat; cujus cauſſâ fidem & hominium præſtiterat Ioanni de Montelauro Epiſcopo Magalonenſi anno 1236.

In veteri Regeſto Curiæ Pariſienſis.

In eodem Regeſto Curiæ.

Hiſt. Benearni l 8 c. 3.

III. Quod attinet ad Comites Melgorenſes; obſeruandum eſt Comitatum duplici nomine inſignitum, tum Comitatus Suſtantionenſis, tum Melgorenſis; hoc à Caſtro Melgorij, quæ illius Pagi arx erat validiſſima, & Comitum Sedes: illud à vico Suſtantione, qui in edito loco ſitus, Antonini Itinerario & Hieroſolymitano, Tabulæque Pentingerianæ notus, ab vrbe Montiſpeſſuli mille paſſibus aberat. Eò tranſlata fuerat Epiſcopi Cathedra, Magalonâ vrbe à Carolo Martello deletâ, ne iterum inſulam illam Saraceni ex Hiſpania eò nauigiis delati inuaderent, orámque maritimam Septimaniæ deprædarentur. Inde Epiſcopatus promiſcuè Suſtantionenſis, & Magalonenſis dictus; quod nomen Comitatui facilè commnnicatum eſt. Anno 1085. bunc Comitatum Suſtantionenſem, ſiue Melgorenſem, Petrus Comes Melgorij Gregorio VII. & Sedi Apoſtolicæ tradidit in *alodium*, id eſt, in eam Sedem dominium & proprietatem tranſcripſit ejus Comitatus, quem ſtatim beneficiario jnre ab eadem Sede Apoſtolica ſe poſſidere profeſſus eſt, ſub conditione fidelitatis, & vnciæ auri ritulo annui cenſus perſoluendæ. Tandem cùm ad Beatricem Bernardi Peleti vxorem Comitatus Melgorienſis perueniſſet, Beatrix Ermiſendæ filiæ, Raimundi Comitis Toloſani vxori, eum Comitatum dotis nomine dedit anno 1172. Ac ſanè Raimundus, cui ſolenne erat bona Eccleſiarum inuadere, hominium Guillelmi Domini Montiſpeſſuli, quaſi Comiti Melgorienſi debitum, ſuſcepit anno 1184. & 1189. Quod in detrimentum Eccleſiæ Magalonenſis tentatum fuiſſe nun dubitabit, qui quæ ſuperiùs adnotata ſunt, expendet. Abdicatâ à Raimundo, Albigenſium fautore, poſſeſſione Comitatus Melgorienſis vnà cum ceteris bonis, judicio Concilij Lateranenſis, ejus vtile dominium cum directo cōſolidatum eſt, ita vt proprietas & vſus fructus ad Sedem Apoſtolicam

Prolata eſt donationis charta in Notis Ill. V. Fr. Boſqueti Epiſcopi Monſpel ad l. 3. Reg. Innoc. ep 102.

Catellus l. 2. Hiſt. Comit. Toloſ. c. 6.

peruenerit; tum ratione damnationis in Raimundum latæ; tum ob ceſſationem diuturnam in canone ſoluendo. Sed Innocentius Eccleſiæ Magalonenſi beneficij & Feudi jure Comitatum conceſſit, ſub cenſu annuo viginti marcarum argenti, anno 1215. vt patet ex tabulis inueſtituræ. Controuerſiâ motâ tempore B. Ludouici de Comitatus illius proprietate, Clemens IV. literis ad Regem datis, docet ad Eccleſiam Romanam perueniſſe, eâ ratione quam recenſui. Sed jam tum cauſsâ ſuâ cecidiſſe videtur, S. Ludouici decreto: quia ſuprema jura à Petro Melgorij Comite tranſcribi non potuerant in Romanum Pontificem, ſine conſenſu Regis.

Extant reſcripta Innocentij & Clementis in Notis ad l. 5. Reg. Innoc. ep 198. & 1 1.

IV. Certum quidem eſt Feudum Montiſpeſſuli beneficiario jure ad Eccleſiam Magalonenſem pertinuiſſe, antequam Comitatu Melgorienſi ab Innocentio III. aucta fuiſſet. Quare cautè loquitur Innocentius in dicta Decretali, cùm *partem terræ ab Eccleſia Magalonenſi* Vuillelmum *poſſidere* dicat; non tamen diſertè Feudum Montiſpeſſuli, à quo Vuillelmus agnomentum trahebat. Fieri enim poterat, vt reliqui Patrimonij pars in Comitatu Melgorienſi ſita eſſet, vnde hominium deberetur Eccleſiæ Magalonenſi. Deinde in altero loco Vuillelmum alloquens, bis verbis vtitur: *Tu autem alijs noſceris ſubjacere; vnde ſine ipſorum forſan injuria, niſi præſtarent aſſenſum, nobis in hoc te ſubdere non poſſes.* Pluralis illa locutio plures dominos ſignificat, & alium præter Eccleſiam Magalonenſem; cujus, vtpote ſibi & temporaliter & ſpiritualiter ſubditæ, tantam rationem non habuiſſet, quin ſuperiori jure conceſſiſſet natalium reſtitutionem, niſi Regi Francorum, qui hoc loquendi genere inſinuatur, injuriam fieri perſpexiſſet. Mirabitur aliquis, cur tectum & ſuſpicioſum dicendi genus vſurpat Innocentius, præcipuè cùm repulſæ leuiùs ferendæ occaſionem Vuillelmo præbuiſſet, ſi apertè excepiſſet de neceſſitate conſenſus Regis Francorum. Sed deſinet mirari, ſi has ambages conſultò ab eo quæſitas perpendat, ne videretur jus illud remiſiſſe, quod Raimundus Comes Toloſanus Comitatui Melgorienſi adjecerat, hominiis à Domino Montiſpeſſuli exactis, vt ſuperiùs dixi: quæ tunc cùm præſtabantur, jura Eccleſiæ Magalonenſis intercuertebant; ſed poſt Comitatus Melgorienſis inueſtituram, de jure Magalonenſis Epiſcopi nihil deterebant: inter Regem & Pontificem recidente quæſtione, de ſuperiori jure Feudi Montiſpeſſulani. Ex eo autem ſuſpicari licet, conſultò ambiguis verbis vſum, & à jure Regis aperiendo abſtinuiſſe; Quòd aliunde conſtet, ratione Comitatus Melgorienſis Innocentium ad ſe trahere conatum cognitionem controuerſiæ, quæ de Ciuitate Montiſpeſſuli mota eſt à Guillelmo nato ex Agnete pellice, aduersùs Mariam filiam Mathildis. Quare, vt antea monebam, natalium veniam indulgere aggreſſus non eſt Innocentius, *donec liberior juriſdictio oſtenderetur*, id eſt, donec de Regis Francorum aſſenſu conſtaret, aut de pleno & integro jure Romani Pontificis.

L. 5. Reg. Innoc. ep. 102.

V. Ceterùm omittenda non eſt Innocentij obſeruatio; qui occaſione ducta ex indulgentia, qua vſus eſt erga liberos Regis Philippi ad ejus poſtulationem, docet Romanum Pontificem non ſolùm in Eccleſiæ patrimonio, *ſuper quo plenam in temporalibus gerit poteſtatem*, vt ejus verbis vtar, *ſed etiam in alijs regionibus, certis cauſis inſpectis, temporalem juriſdictionem caſualiter exercere.* Vnam autem è cauſſis illis explicat; ſcilicet vt ſi quid difficile & ambiguum emerſerit in negotiis Eccleſiaſticis, aut ciuilibus, vel criminalibus, ad Sedis Apoſtolicæ judicium ſit recurrendum. Quod probat adducto Deuteronomij loco, quo decernitur res ambiguas de ſanguine, lepra, & cauſſa, id eſt, de quæſtione criminali, ciuili, & de ritibus, ſoluendas in loco quem Dominus elegerit, à Sacerdotibus Leuitici generis, & à Iudice qui fuerit illo tempore: pœnâ capitis adjectâ aduersùs eum qui Sacerdotis imperio, & decreto judicis non paruerit. Locum delectum in Lege gratiæ eſſe Romam, Sacerdotes Leuitici generis, Epiſcopos & Cardinales, Iudicem verò, Romanum Pontificem, *cujus ſententiam qui ſuperbiens contempſerit obſeruare, mori præcipitur, & auferri malum de Iſraël, id eſt, per excommunicationis ſententiam, velut mortuus, à communione fidelium ſeparari.* Tria adnotanda ſunt ad interpretationem hujus loci. Primum eſt, ſententiam Innocentij non eſſe, vt cuilibet è populo liberum ſit de rebus ambiguis in negotiis temporalibus Romanum Pontificem conſulere, qui deinde jus dicat, & litigatorum contro-

uerſias dirimat. Hic enim agendi modus ſupremam Regum in judiciis reddendis auctoritatem euerteret: Quod à ſua mente alienum eſſe teſtatur ibidem Innocentius: *Non quòd alieno juri præjudicare velimus*, inquir, *vel poteſtatem nobis indebitam vſurpare; cùm non ignoremus Chriſtum in Euangelio reſpondiſſe; Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo: propter quod poſtulatus vt hereditatem diuideret inter duos; quis, inquit, conſtituit me ſuper vos judicem?* Sed jus illud Sedi Apoſtolicæ vindicauit, ſi à Principibus ipſis de re ambigua & difficili conſuleretur, aut ejus auctoritas imploraretur: quemadmodum acciderat in cauſſa Regis Philippi, qui natalium reſtitutionem pro liberis ab Innocentio expetiuerat. *Rationibus his inducti Regi gratiam fecimus Requiſiti, cauſſam tam ex veteri, quàm ex nouo teſtamento trahentes.* Deinde Deuterononmij loco recitato, in ejus interpretationem excurrit ſuo propoſito congruentem; vt doceat nec alienum eſſe ab auctoritate Regum, quòd in his rerum articulis Romanum Pontificem adeant; nec à dignitate Sedis Apoſtolicæ, ſi ad hæc ſecularia tractanda ſe demittat, cùm Paulus ſcripſerit ad Corinthios; *Neſcitis quia Angelos judicabimus, quantò magis ſecularia?* Qui eſt locus alter, quem adducit Innocentius ad ſententiæ ſuæ confirmationem. Alterum, quod adnotandum mihi videtur, hoc eſt; Deuteronomij lucum intelligi de Magiſtratibus inferioribus & Collegiis Iudicum, qui ad portas vrbis lites populi Iudaïci diſceptabant: eo tamen judiciorum ordine, vt ſi reus omnium ſuffragiis premeretur, appellandi locus non eſſet; ſin judicum vota in varias ſententias ſcinderentur, non propter facti probationem, ſed propter Iuris & Legum interpretationem, atque adeo conſtaret rem controuerſam cenſeri ambiguam & difficilem, ad Magni Synedrij judicium referebatur, vt docet Maimonides: quod quidem Synedrium conflatum erat è Sacerdotibus & Laïcis, adjuncto Reipublicæ Iudice, quem deinde Reges exceperunt, vt abunde dicam cap. 4. & 5. An verò hinc poſſit duci argumentum, ad conſultationem, quæ in rebus temporalibus, cùm negotia difficultate laborant, à Principibus, ſi res ita ferat, ad Sedem Apoſtolicam deferri poteſt, Lectoris prudentiæ relinquo. Tertium eſt, Iuris Canonici Interpretes in hoc Innocentij loco interpretando dupliciter peccaſſe: tum quòd omnibus litigatoribus liberum reliquerunt res ambiguas à judicio ſeculari ad Eccleſiaſticum transferre; quod vno caſu, id eſt, Principibus id agentibus, ab Innocentio ſcriptum erat, ad omnes perſonas contra ſinceram auctoris ſententiam porrigentes: Tum quòd ſibi perſuaſerint, ſi quid difficile & ambiguum in controuerſiis & litibos rerum humanarum accideret, id à Iudicibus Eccleſiaſticis, non autem à ſola Sede Apoſtolica dirimi debere. Quod tamen à magiſtratibus in Gallia nunquam receptum fuit, vt conquerebatur Durandus Mimatenſis Epiſcopus ante trecentos & triginta annos: *Item impediunt, ſi quid ambiguum inter judices ſeculares oriatur, ne ad Eccleſiaſticos judices recurratur, contra illud. Qui filij ſint legit. Per venerabilem. §. licet.* Durand. de modo Conc. Gener. celebr. Tit. 70.

VI. Conſtitutâ ſententiâ Decretalis, *Per venerabilem*, quæ ſupremum Regis in Gallias imperium agnoſcit, & ab ejus communione Sedem Apoſtolicam remouet; obſeruanda eſt eadem mens Innocentij, in altera ejus epiſtola ad Regem Philippum, qua docet ad Regem pertinere Feudi judicium, non autem ad Sedem Apoſtolicam: ſéque nolle juriſdictionem aut poteſtatem Regis minuere, vel perturbare: quod etiam ſuperiore decretali proteſtatus eſt. Cap. Nouit. de Iudiciis. Agebatur de Induciis, vel pace inter Francorum & Angliæ Reges componenda; quod ſui arbitrij eſſe Pontifex exiſtimabat. Rex enim Angliæ copiis Francorum oppreſſus, à Sede Apoſtolica ſubſidium Eccleſiaſticum petiuit; probare paratos injuſtè ſecum agi à Rege Francorum, quem juxta regulam Euangelij monuerit; & renitentem ſuis poſtulationibus, ad Eccleſiam detulerit Vnde concludit Innocentius, ſe, qui regimini vniuerſalis Eccleſiæ præſit, interpellatum ab Anglo, diuino præcepto vrgeri, vt juxta *formam ipſius procedat*, id eſt, Ethnicum & Publicanum denunciet Francorum Regem, niſi jus ſuum apud ipſum Pontificem, vel illius Legatum, comprobauerit. Etſi enim de feudo, quod Rex Angliæ à Rege Francorum obtinebat, judicium ferre nolit, de peccato tamen decernere; illúdque in cujuſcunque gradus perſonâ cenſuris vlciſci, ad Sedem Apoſtolicam pertinere contendit. Primâ

fronte Regum jura hac Decretali foueri videntur ; ſed vt integrum beneficium illi non debeamns, facit exceptio adhibita. Quæ profectò ejus generis eſt, vt admiſſa ſemel in judiciis, omnia fora confundat; quemadmodum monuit Nauarrus in Commentariis ad hunc locum. Quare à Gallis noſtris nunquam ſuſcepta fuit, non ſolùm in ſpecie, de qua tunc agebatur, vt dicetur libro IV. ſed nec in ceteris cauſſis, teſte locupletiſſimo Durando Mimatenſi, his verbis: *Item impediunt* (ſcilicet judices ſeculares) *quando Eccleſia vult cogere aliquem ad ſatisfaciendum de peccato in quo eſt, licet cognitio pertineat ad Eccleſiam. de judic. nouit. primo reſponſo.*

Nauarrus in d. capit. Nouit. V. Hoſtienſem in d. c.

Durandus d. T. 70.

VII. Theologorum illa ætate celeberrimorum Ioannis de Pariſiis, & Guilelmi Ockam, quibus poſtea acceſſit Gerſon, opinionem ſequebantur: qui crimina diſtinguebant in Eccleſiaſtica, & ſecnlaria. Illa in admiſſis directè contra fidem & ſacramenta conſtituebant: hæc in iis quæ jure gentium, aut ciuili ſunt vetita. Criminum Eccleſiaſticorum coërcitionem per cenſuras Epiſcopis competere : ſed in ſecularibus, diſtinguendum eſſe dicebant. Aut enim de jure agitur, & de peccato *opinionis vel erroris*, vt ipſi loquuntur, id eſt, ſi quis ſibi perſuadeat id qnod committitur circa ſecularia non eſſe peccatum, verbi graria, furtum vel homicidium; vel agitur de facto, id eſt, de peccato quod ipſi vocant *vendicationis*, id eſt, cùm quis de facto res alienas ſibi vendicat, vel aliud crimen ſeculare perpetrat. Itaque fatentur penes Eccleſiam ex Chriſti inſtitutione poteſtatem eſſe cognoſcendi de peccato *erroris*, & definiendi, an hoc vel illud factum crimini deputari debeat, eóſque qui huic definitioni refragentnr, pœnis Eccleſiaſticis caſtigandi. Ceterùm de peccatis ſecularibus, quæ vocant *vendicationis*, judicia vel cenſuras ferre, non ſpectare ad Iuriſdictionem Eccleſiaſticã. *Et ita*, inquit Ioannes Pariſienſis, *de peccato in temporalibus non judicat vel cognoſcit Iudex Eccleſiaſticus, ſed ſecularis tantùm; niſi fortè aliunde quàm à Chriſto conceſſum ei fuerit, vel permiſſum.* In his ergo criminibus poteſtas Eccleſiaſtica, monita tantùm & conſilia adhibere poteſt, non autem laïcos peccantes coërcere pœnis; Innuere quid ſequendum ſit, & vitandum, non Caſtigare, vel vt ipſi loquuntur, judicare de peccato *Innuitiuè*, non *coërcitiuè*. Itaque ſententiam Innocentij locum habere, cùm domini ſeculares à ſcelerum vindicta per ſummam negligentiam ceſſant, aut in crimine occulto, in quod judex ſecularis animaduertere non poteſt. Hæc Theologorum Pariſienſium ſententia, jam à trecentis & quadraginta annis in forum innecta, etiam hodie apud tribunalia magiſtratuum viget. Quin & ad crimina mixta porrecta fuit, ſcilicet ad adnlterinm, quod legem naturæ, & matrimonij ſacramentum violat: adeo vt in laïcos adulterij reos animaduertere Epiſcopis vetitum fuerit ; ni deſiſterent, pœnâ indictâ *captionis temporalitatis*, vt patet ex Curiæ Pariſienſis Arreſtis latis anno 1336. & 1380. De hac quæſtione, in qua plurimi laborarunt, ex profeſſo diſſeram in Exercitatione de *Iudiciis Canonicis in Laïcos*; vbi eorum originem, progreſſum, & immutationem, quæ hodie viget, & mutandi cauſſas expendam. Hîc tantùm dicam in anteceſſum, olim Cenſuris, cùm maximè vigerent, locum non fuiſſe, niſi in certis quibuſdam criminibus manifeſtis, de quibus dubitari non poſſet an inter crimina recenſeri deberent; eâ lege, vt emendatio Eccleſiaſtica nihil de ſeculari juriſdictione demeret. Itaque Chriſtiani criminum omniſi vindictam, apud Iudices publicos perſequebantur; de Contractibus, etiam injuſtis, nullo prætextu lis inſtituebatur apud Epiſcopos, in conſequentiam juris Euangelici ; quia color ille conuentionis initæ, dubiam reddebat peccati accuſatiooem. Quare ſi quando lites fidelium dirimerent Epiſcopi, à lege harum diſceptationum arbitri dari, non cenſuris Eccleſiaſticis ad judicatum exequendum victos adigebant, ſed officio & apparitione judicnm, juxta legem Conſtantini. Parum abeſt quin ſolo rationis ductu ad veram ſolutionem peruenerit Auctor Anonymus ; cui ſola defuit cognitio antiquæ Diſciplinæ, ne rem ipſam omnino aſſequeretur. Hæc ſunt ejus verba : Miles. *Ego oſtendam vobis ſecundùm Paulum, vbi veſtra cognitio debet incipere. Principes ſuo jure, de juſto & injuſto cognoſcunt, & eis debetur obedientia, ſicut præcipitur Deuter. 17. & eorum officium eſt judicare, & coërcere reſiſtentes. Si quis autem inmens ſuperbià non obedierit eorum imperio, nec Princeps, cuius fuit officium judicandi, ha-*

Guill. Ockam l. 6. c. 8 & in fine Dialogi 1. Parte. Ioan. Gerſon Lect. 4 de vita ſpiritu.

Ioan. Pariſ. de Poteſt. Regia & Papali c. 14.

Vide ſecũdam Præfationem Marcæ §. 2. Vide Almainſi de poteſt. Eccl. & laïca q. 2. c.

10 & q. 5. c. 2. qui vtramque ſententiam probabilem putat.

T. 2. Libert. cap. 36. N. 7. 8.

Auctor diſputationis Clerici & Militis, anno 1303.

bet poteſtatem reſiſtendi vel coërcendi, tunc incipit veſtra cognitio; quia tunc accedere debet veſtra monitio, dicente Paulo ad Tit. c. 3. Admone illos Principibus & poteſtatibus ſubjectos eſſe & ſubditos. Vbi autem maleficia & ſcelera manifeſta ſunt, veluti prædæ, rapinæ, & ſimilia; nec eſt Princeps qui poſſit, aut velit corrigere; tunc accedere debet monitio, & demum veſtræ poteſtatis mucro: ſed non de juſto & injuſto cognitio, quia de hoc non debetis cognoſcere, aut manum ad hoc apponere. Sed cùm manifeſtum fuerit, aut per ſententiam juris, aut euidentiam ſceleris, quæ nulla eget cognitione; tunc poterit ad vos ea, modo & formâ de quibus dictum eſt, pertinere, ad veſtrum finem, videlicet ſpiritualem, abſque aliquo quæſtu, debitè monitis, nolentibuſque, aut impotentibus ſeculi Principibus. Aliàs ſi propter peccati colligantiam vultis de caſibus prænotatis cognoſcere, non reſtat niſi fores Principum claudere, ſilere leges, & decreta Principum, & veſtra ſola reſonare.

C. Vnam ſanctam de Maiorit. in 6.

VIII. Ceterùm Bonifacius VIII. à ſententia deceſſorum ſuorum deflexiſſe videtur. Odiis enim acerrimis inter eum & Philippum IV. accenſis, eò prouectus eſt Pontifex, vt Regem non ſolùm anathemate feriret, ſed etiam ſibi ſubditum in rebus ciuilibus ſcripto denunciaret; quam ſententiam editâ extrauaganti conſtitutione firmauit, anno vltimo Pontificatus. Bonifacium animi mœrore confectum excepit Benedictus XI. & poſt annuum interregnum Benedicto Clemens V. origine Vaſco, decimo quarto ſeculo ineunte ſucceſſit. Hic verbis in deceſſorem permodeſtis, & ad Regis dignitatem efficacibus, contraria conſtitutione, tum memoriæ Bonifacij Sediſque Apoſtolicæ auctoritati, tum Regni Gallici juribus conſuluit. *Hinc eſt*, inquit, *quòd nos Regi & Regno per definitionem & declarationem bonæ memoriæ Bonifacij Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri, quæ incipit*, Vnam ſanctam, *nullum volumus vel intendimus præjuditium generari: Nec quòd per illam Rex, Regnum, & regnicolæ prælibati, ampliùs Eccleſiæ ſint ſubjecti Romanæ, quàm antea exiſtebant. Sed omnia in eodem eſſe ſtatu quo erant ante definitionem præfatam.* Status autem vltimus, quem inſpicere oportet, petendus eſt è Decretalibus Innocentij III. qui ſuperiorem in Temporalibus à Regia Corona Francorum abnouit, etſi res ambiguas, & cognitionem de peccato, Sedi Apoſtolicæ vindicauerit; quod vltimum noſtri ſtatum à conſtitutionibus illis editis ſuſcipere recuſarunt. Plura de Bonifacij & Philippi diſſidio dixiſſem, niſi hanc operam occupaſſet Vir Clariſſimus Henricus Spondanus Epiſcopus Appamiarum in elaborato illo opere, quo Illuſtriſſimi Cardinalis Baronij deſinentes Annales excipiens, Tribus Voluminibus quatuor ſeculorum Eccleſiaſticam hiſtoriam ad noſtram ætatem, integrâ fide & ſollicitâ diligentiâ, ſuis auſpiciis deſcribit, quemadmodum ſuperiorum temporum Epitomê Baronium expreſſerat.

C. Meruit. de Priuileg. in Clement.

Elogiũ Henr. Spondani.

CAPVT IV.

Synopſis.

I. Inſtituitur controuerſia, an liceat Principi de rebus Eccleſiaſticis leges ferre. Quæ in partes aliquot diuiditur.

II. Spiritualis poteſtas Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus collata, in Reges non manauit: quorum jura Chriſtus quidem non læſit, ſed nec etiam auxit.

III. Quod non ſolùm de infidelibus, ſed etiam de Chriſtianis Principibus intelligendum. Politia Synagogæ diſcutitur, vt ſciatur an iura Regum Iudææ communicari poſſint Regibus Chriſtianis. Iudæorum Reſpublica conſtituta à Moſe, è Rege, Pontifice, & Conſilio. Quod differt à Chriſtianorum ſtatu, vt toto capite explicatur.

IV. De Rege in futurum conſtituendo diſertè cautum in lege Moſis. Non ergo in pœnam datus Princeps. Exprobrata eſt ratio petendi Regem expulſo Samuele, non ipſa petitio. Reges uncti ſacrati unguento à Moſe confecto, quo Pontifices & vaſa ſacra vngebantur. Diſcrimen vnctionis Regiæ, & Pontificiæ. Honor delatus Regi ob vnctionem, à Pontifice, & Prophetis.

V. Rex ſedebat in ſacratioribus atrij ſpatiis, ſtantibus ſacerdotibus. Non ſolùm res ciuiles, ſed etiam religioſas tractabat. quod probatur exemplis. Idque ab eo tentatum ratione Vnctionis.

VI. Pontificis inauguratio & munus in ſacrificiis peragendis quotidie, & in adeundis quotannis ſolenni die adytis templi. Ozias lepra percuſſus, quòd ſacerdotum munus vſurparet.

I. AN Principi liceat de rebus Eccleſiaſticis decernere, magna contentione diſputatur: in quo grauiſſimè

peccatur à quamplurimis, qui præfractè & abſciſe in alterutram partem hoc vel negant, vel aſſerunt. Cùm enim hæc tractatio in varias ſpecies diducatur, diſtinctione adhibitâ eſt peragenda. Ac primò quidem res Eccleſiaſticæ in duo ſumma genera diuiduntur, nempe in ea quæ regulam Fidei, & in ea quæ Diſciplinam reſpiciunt. Diſciplina autem vel in ſacrorum miniſterio verſatur, vel in Cleri politia & Cenſura, vel in Eccleſiarum Diuiſione, aut bonorum Eccleſiaſticorum adminiſtratione. Quæ dixi, materiam legum reſpiciunt. Leges autem ipſæ de his rebus aut ex mero Principis imperio feruntur; aut in eum finem, vt Pontificum & Synodorum decreta legibus illis foueantur. quæ omnia ſingillatim perſtringemus.

II. Sanè nullam penes Principes ſpiritualem auctoritatem eſſe in confeſſo eſt apud omnes: cùm ligandi & ſoluendi poteſtatem, & paſcendarum ouium curam Petro & Apoſtolis Chriſtus tribuerit, & iis quos ipſi huius miniſterij participes facturi eſſent. In quo nulla Regum mentio; quibus hæc poteſtas aſſeri non poteſt, quæ omnem naturæ ordinem exſuperat, niſi diſertiſſimè illis à Deo collata ſit. Chriſtus quidem cùm Eccleſiam ſuam inſtitueret, Regum dignitatem non læſit, ſed eam non auxit; Reddite, inquit, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, quæ ſunt Dei Deo. *Cùm verò audis*, inquit Chryſoſtomus, *reddenda Cæſari quæ ſua ſunt, illa ſolùm dici non dubita quæ pietati ac religioni nihil officiunt. Nam quod fidei ac virtuti obeſt, non Cæſaris, ſed Diaboli tributum ac vectigal eſt.* Imò verò Apoſtolus gladio Principem accingit ad ſcelerum vindictam, non ad Fidei Canones ſanciendos; ita vt palatium & tribunal ad eum pertineat, non autem Eccleſia & Cathedra Petri.

Chryſoſt. hom. 71. in Matth.

III. Enimuero quia referri contra poteſt, in ipſis Eccleſiæ primordiis Imperium penes infideles fuiſſe; qui hoſtes fidei cùm eſſent, nil mirum ſi nulla regendæ Eccleſiæ cura illis fuerit commiſſa. Sed cùm Reges nutritij facti ſunt Eccleſiæ Chriſtianæ, vt futurum prædixerat Iſaïas; inſignem iniuriam fieri Principibus Chriſtianis, ſi eam in Eccleſia poteſtatem illis denegemus, quam Reges Iudæorum in Synagoga obtinebant. Itaque vt ſinceriùs huius quæſtionis diſquiſitio inſtruatur, Pontificiam & Regiam dignitatem in Republica Iudæorum expendemus, vt ſciatur quid iuris in Principes Chriſtianos è Synagoga deriuari poſſit. Iudæorum Rempublicam ſuis conſtitutionibus in Arabum deſertis fundauerat Moſes; quæ deinde in Iudæa deuicta locum ſuum habuerunt. Totum corpus è Rege, Pontifice, Sacerdotibus, Leuitis, & Conſiliis ita compactum eſt, vt Regnum ſacerdotale diceretur. Diſtincta quidem erant munia Regum, & Sacerdotum, ſed non iis finibus quos in Eccleſia Chriſtiana obſeruamus. Belli gerendi, & Imperij adminiſtrandi ratio ad ſolum Regem pertinebat; vt ſacrificiorum, rerúmque ſacrarum in Templo adminiſtratio penes Pontifices erat. Quæ verò de rebus ſacris & profanis oriebantur contentiones, ad Regem, ad Pontifices, & Conſilia deuoluebantur, ita vt quædam eſſet iuriſdictionum commixtio. quod paulò vberiùs explicandum eſt, vt Reſpublica Iudæorum cum Eccleſia Chriſtiana in hac quidem parte accuratiùs conferri poſſit.

Vide Libellum Marcæ editum Barcinone pro defenſione libri de Concordia.

Exodi cap. 19. verſu 6.

IV. Moſes Maimonides Iudæos tria mandata à Deo accepiſſe obſeruauit. Vnum, vt Regem conſtituerent; Alterum, vt Amalekitas delerent; tertium, vt templum conderent. Quæ quidem longo interuallo & diuerſis temporibus, ſed eo ordine confecta ſunt, quo iuſſa erant. Quippe Rex creatus fuit, antequàm Amalekitæ internecione delerentur: tum verò poſtquàm infandæ gentis iſtius obliterata memoria fuit, templum extructum eſt. De rege Iſraëlitis dando cogitauit Deus, quòd omnes in vicino gentes ſub vnius imperio viuerent, vt diſertè ſcriptum eſt Deuteronomij capite 17. Suetum enim regibus Orientem, grauiter monet Claudius Ciuilis apud Tacitum. Itaque non eſt, quòd ex eo capite imminutam eant Regibus Majeſtatem, qui Reges in pœnam Iſraëlitis datos docent: cùm pateat res Iudæorum ab initio ita conſtitutas à Diuino numine fuiſſe, vt Regis imperium illis eſſet ſubeundum. Quod cùm ita ſit, futurúmque Regem pro genio & indole illius populi Deus edixerit, quærendum eſt cur ſummam rei à Samuële ad Regem aliquem transferri indignè tulerit. Expedita eſt reſponſio; quam vir cordatus Moſes Ægyptius protulit; non exprobraſſe Samuëlem Iſraëlitis, quòd Regem expeterent; ſed quòd Samuëlis imperium exoſi, querelis & ſeditioſis vocibus, Regis conſtitutionem

Sigon. Cunæus de Republica Iudæorum.

Deuter. c. 17.

Tacitus lib. 4. Hiſt.

vrgerent; factione extorquerent quod petitum oportuit, ea mente vt Legis præcepto fieret ſatis. Regum autem conditionem, vnctionis cerimoniæ ſacrauerunt: Quæ vnctio tantam majeſtatem illis conciliauit, vt ſacroſancti in terris haberentur. Etenim vnguentum quo vngebantur, confectum fuit ſemel à Moſe è quatuor ſpeciebus aromatum: quod vaſe corneo incluſum, ad vngendos Reges, Pontifices, arcam teſtimonij, menſam, candelabrum, vtrumqne altare, labrum ampliſſimum, ipſum tabernaculum, & vaſa Sanctuarij per nouem ſecula vſque ad Ioſiæ Regis tempus ſuffecit. Quanquam Reges in capite ad Coronæ formam vngerentur: ſummis autem Pontificibus in capite oleo perfuſis, etiam inter ſupercilia crucicula X vnguento effigiaretur, vt notat Maimonides. Samariæ nouirios reges Balſamo tantùm inmxit Elias; non vnguento illo ſacro, quod diligenter aſſeruabatur in Templo Hieroſolymitano, cum quo nullum erat commercium Samaritis. Quantam verò dignitatem Regi contulerit vnguenti ſacri delibutio, è Talmudicis retulit ille quem laudaui Moſes; qui docet decretum fuiſſe vt Pontifex Maximus Regem veneraretur, & ſtaret aduentante Rege, locúmque illi ſuum cederet. E contrà Regem non ſtetiſſe præſente Pontifice, niſi cùm oraculum Vrim conſuleret. Præterea ſi quis è Prophetis ad Regem accederet, bumiliter ſe in terram coram Rege ſubmiſiſſe, exemplo Nathan, qui coram Dauide ore prono procubuit in terram.

V. Nec etiam illud omittendum eſt, Regem ſolum in ſacrationibus atrij ſpatiis ſediſſe. Diuiſum quidem erat atrium in duas partes, ita vt hæc Sacerdoribus, illa populo eſſet aſſignata; intra præſcriptos tamen terminos, Sacerdotes ſtantes manebant. Senatoribus verò Sanbedrin ſedendi ius fuit; ſed in medio eius ſpatij loco, quem vulgus occupabat. Præterea ex iſta vnctione profectum eſt,
Vide ſecundam Præfationem Marcæ §. 1.
vt Reges non ſolùm res ciuicas domi militiæque procurarint, ſed etiam ea tempeſtate religiones ceremoniáſque conſtituerint, aut reſtaurauerint. Dauid Rex octo Sacerdotum ſtationes à Moſe con-
1. Paral. c. 23. & 28.
ſtitutas, è quibus quatuor ab Eleazaro, totidémqne ab Ithamaro, gentem ſuam duxerant, ſedecim ſtationibus auxit, ita vt viginti-quatuor ſtationibus ſacrificiorum ordo eſſet diſtributus. Harum ſeriem recitat Ioſephus; quæ ita vices ſuas ſeruabant, vt ſingulæ Hieroſolymam venirent per hebdomadam integram ſacris operaturæ. Has ſtationes ἐφημερίας B. Lucas appellat. Leuitas in claſſes viginti-quatuor idem Rex edicto ſuo diuiſit, vt faciliùs Sacerdotibus miniſteria ſua impenderent. Totidem familias alias Leuitarum inſtituit, qui voce & organis inter ſacra canerent; totidémque ſtationes ædituorum. Eadem cura Salomonem in- 1. [illegible]
ceſſit; ne ceteros Reges enumerem, qui rerum diuinarum curam geſſere. Quod ab iis jure Regio tentatum eſt, non autem eo nomine quòd Vates eſſent, vt vulgò dici ſolet. Si enim Dauidem excipias, & fortè Saülem, ceterorum nemo inter Prophetas recenſitus eſt. Sed Salomo, Ioſaphat, Ezechias, & Ioſias ius & 2. Paral 19. 29 & 31 & 35.
poteſtatem in Pontifices & in res diuinas exercuerunt, quòd ſacro vnguento eſſent delibuti.

VI. Proximus à Regia dignitare honor in ſummis Pontificibus effulſit. E Sacerdotalibus familiis vna tantùm Pontificalis extitit, ex inſtituto Moſis; vnde delectus ſummus Pontifex: qui ſacrâ vnctione & Pontificia veſte inaugurabatur primùm; ſed poſt reſtaurationem templi, ſacro oleo deperdito, ſolius veſtis amictu initiatus eſt. Sacerdotum munus in vniuerſum hoc fuit, vt victimas in templo cæderent, vota pro populo offerrent; Leuitarum autem, vt ſacrificantibus Sacerdotibus miniſtrarent, arcam ferrent, & cetera id genus exequerentur, quæ libris ſacris prodita ſunt. Sed Sacerdotum quidem ceterorum diuiſa functio erat per vices, vt dixi. Soli autem Pontifici, vt docet Maimonides, omnia ſacra, & omni tempore obire ſas fuit, nullo ſtationum ordine ſeruato. Præcipuum autem munus Pontificis in eo verſabatur, vt templi adyta intraret, quæ ſancta ſanctorum Hebræi appellant, ſolenni ſcilicet expiationum feſto: quod die decimo menſis Tiſri quotannis celebrabatur. Neque enim alio tempore, neque aliam ob cauſam, viſere potuit ſecretiſſimum locum. Altare incenſi velo ſeparatum fuit ab ipſis adytis, vbi erat arca teſtimonij. Quotidie in hoc altari adolebat thura Pontifex, ſed intra velum non adibat, niſi quotannis ſolenni die. Tota iſthæc ſacrificiorum peragendorum ratio Pontifici, Sacerdotibus,

dotibus, & Leuitis adeo erat addicta, vt Regibus nihil in ea parte liceret. Quare Ozias lepra percuſſus eſt, quòd Sacerdotum miniſterio injuriam faciens, incenſum in altari adoleuiſſet. Tractare itaque ſacra manibus ſuis Reges non poterant; ſed jure ſuo munerum partitionem & executionem familiis Leuiticis indicere.

CAPVT V.

Synopſis.

I. Iudicia Regi permiſſa, ſed majora negotia ad Synedrium pertinebant. Id conſtitutum à Moſe; è viris LXXI. Senatores lecti è ſplendidioribus familiis, & Sacerdotibus, ac Leuitis. Poteſtas collata manuum impoſitione, deinde verborum formula. Ab hoc Senatu non prouocabatur.

II. Princeps Conſeſſus à ceteris delectus, Pater Conſiſtorij. *Quotidianus Conuentus. Cognitio de Religione & Republica. Pontifex adlectus in hoc Conſilium. Regem caſtigabat pœnâ Eccleſiaſticâ. Pontificem aliquando capite.*

III. Præter Synedrium duo alia Conſilia Hieroſolymis, & in ceteris oppidis Iudææ, quæ reliqua negotia dirimebāt Synedrio Rex non intererat; ſed in rebus arduis illud conſulebat, ex Ioſepho. Politia Iudaica permixta in judiciis reddendis; ſed diuiſa in miniſterium belli, & regendæ Reipublicæ, quæ Regi; & ſacrificiorum, quæ Sacerdotibus competebant. Leuitæ adjuncti ad rerum ciuilium curam.

IV. Synedrij poteſtas à Romanis paulatim imminuta; & poſt Archelai relegationem omnino extincta, quoad res ciuiles; Solæ controuerſiæ legales illi relictæ.

V. Vſurpatio Romanorum, quæ Moſis politiam euerterat, à Chriſto confirmata. De tributis, & de Cenſu Iudæorum, aliqua nondum accuratè explicata. Vnde ſententiâ Chriſti, poteſtas Cæſaris in Iudæa quoad res ciuiles conſtituta, & à Synedrio ablata.

VI. Eandem rationem ſequitur Chriſtus in Republica Chriſtiana inſtituenda. Res ſpirituales ſolùm Petro cōmittit. Cetera relinquit Cæſari. Injuria fit Pontifici, & Regi, cùm è Republica Iudæorum argumenta petuntur. Quæ in Synagoga permixta erat rerū ſacrarū & ciuilium juriſdictio, apud nos eſt diſtincta.

I. QVOD attinet ad judiciorum ordinem, Regibus quidem permiſſa erat judicandi poteſtas, vt & belli gerendi; ſed grauiora quæque Synedrio communicabant; vt nullum apud me dubium ſit, quin decreta Regum, quorum ſuperiùs memini, de ordine Leuitarum, & de ceteris rebus ſacris, de conſenſu Magni Synedrij ſint ſtatuta. Hoc Conſilium à Moſe, Dei juſſu conſtitutum fuit è ſeptuaginta viris Iſraël, in quos effuſa eſt pars ſpiritus illius principalis, quo iuſtructus Moſes populum regebat. Adſeſſorum numerus vnus erat ſupra ſeptuaginta, Moſe adjecto. Id Conſilium vſque ad extremam Iudææ deſolationem manſit in vrbe, ejúſque Sedes in ipſo ſanctuario fuit. Septuaginta autem illi Senatores non è plebe lecti, ſed ex iis familiis quæ amplitudine Majorum & ſplendore commendabantur; Sacerdotibus & Leuitis, æquè ac ceteris, in hunc cœtum adſcitis. Hæc verò dignitas nemini data eſt ſine actu legitimo, id eſt, impoſitione manuum; ad exemplum Moſis, qui Ioſuæ & LXX. ſenioribus manum impoſuit. Hæc autem manuum impoſitio tandem ceſſauit; eique formula quædam certis verbis concepta ſucceſſit, qua illi Senatores initiari ſunt. Ab hoc Senatu non erat prouocatio; quinimò quidquid à ceteris magiſtratibus decidi non poterat, ad horum Iuriſdictionem pertinuit.

I. Reg. 8.

II. Qui auctoritate præcellerent, duo fuere; Princeps Conſeſſus, quem *Naſi* vocabant, à ceteris delectus, qui Moſis locum tenebat. Inter ceteros, qui præſtabat ætate, primum locum ad Principis dexteram obtinebat, quem *Patrem Conſiſtorij* appellabant. Ceteri ſexaginta nouem ſedebant ordine dignitatis, & promotionis. Conueniebant quotidie, & conſidebant à matutinis horis vſque ad veſperam; hac lege, vt cuique pro ſuorum negotiorum ratione, abeſſe aut abire liceret, dummodo tertia pars Conſilij, id eſt, viginti tres ſupereſſent. Senatus ille de rebus præcipuis cognoſcebat, religionem & Rempublicam attinentibus: verbi gratiâ, de controuerſiis legalibus, anno intercalari, Pſeudoprophetis, Apoſtatis, de Rege, Pontifice, bello, fœderibus, legatis, vectigalibus, publicis ædificiis, magiſtratibus inferioribus, & ceteris ejuſmodi. Ex eo autem quòd Senatus ille Diuino Imperio à Moſe inſtitutus eſt, Iudices à Moſe & Dauide *Dij* vocantur; & judicia, dicuntur *Iudicia Dei*, qui non Principis Exod. 18.

vice, vt in ceteris Imperiis, ſed diuinâ judicabant. Pontifex ſæpiſſime in Conſeſſum illum adſciſcebatur, ſi altiùs ſapientiâ polleret: alioqui niſi à Collegio admiſſus fuiſſet, judicia rerum nec ſacrarum nec ciuilium attingebat. Et vt noſtris verbis res Iudaïcas explicem; quæ erant *ordinis* exequebatur, non quæ *Iuriſdictionis*. Quod autem dixi de Rege judicium tuliſſe Magnum Synedrium, non ita intelligendum eſt, ac ſi de ejus Capite ac dignitate judicaret, cùm ſolius Dei judicio ea in parte ſubjaceret, vt è Dauide notant veteres: ſed de violata lege, cujus pœna erat fuſtium priuata caſtigatio; eo tamen modo infligenda, quem ipſe Rex damnatus ad illud *Templum* Eccleſiaſticum præſcripſiſſet. Quod pœnitentiæ genus illi reſpondet, quam hodie *Diſciplinam* voce octingentis ab hinc annis in eum ſenſum vſurpata vocamus. Pontifex autem non ſolùm eodem ritu cædi, ſed etiam capitis damnari à Synedrio poterat.

Vuillelmus Schikardus, de Iure Regio Hebr. c. 2.

III. Duo Conſilia, præter illud magnum, Hieroſolymę conſidebant; quemadmodum & in ceteris Iudææ oppidis, è viginti-tribus Aſſeſſoribus compoſita, qui de Capite & fortunis ciuium judicabant; exceptis cauſſis illis quæ ad Magni Sanedrin conſeſſum referebantur: duorúmque generum erant, vt dixi, tum ſacrarum rerum, tum ciuilium diſceptationi accommodatæ. Rex in Senatum quidem illum non cooptabatur, ne ſuffragiorum libertatem præſentia ſua infringeret; ſed eum in rebus arduis conſulebat. Hoc eſt quod inter Moſis inſtituta Ioſephus poſuit; *Nihil agat Rex niſi de Pontificis & Senatorum ſententia.* Itaque, vt initio monui, Regnum Iudæorum Sacerdotale fuit; id eſt, ejus cura tum in iis quæ religionem & ceremonias reſpiciunt, tum quæ ciuilium rerum adminiſtrationem, viris lectiſſimis tam è Leuitico genere, quàm è ceteris tribubus, fuit commiſſa. Sola belli gerendi & Regni conſtituendi ratione excepta, quæ Regi: excepto quoque ſacrificiorum miniſterio, quod Pontifici, Sacerdotibus, & Leuitis præcipuo jure competebat. Sanè in ſecundo Chronicorum libro Ioſaphatus Rex, cùm Zebadiam iis negotiis præficit, quæ ad Regem atque ad populum Iudæ pertinebant, etiam Leuitas ei adjungit, qui in partem curarum veniant. Et multò antè illum Dauid, Rex Haſabiæ, & Ieriæ, eorúmque agnatis, qui Leuitæ erant, imperium & poteſtatem in tribus Benjamini, Simeonis, Iudæ, Ruben, Gad, & dimidiam tribum Manaſſis dedit, atque res tam Diuinas quàm Regias gubernare juſſit.

Ioſeph. πραττέτω δὲ μηδὲν ὁ βασιλεὺς δίχα τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης.

2 Chron. c. 19. & 26.

IV. Poſt vrbis templíque reſtaurationem, Imperium quod penes Dauidis poſteros fuerat, gens Leuitica primùm Pontificis nomine, deinde Principis ſub Machabæis aſſumpto, vſurpauit. Ariſtobulus, poſito Principis nomine, Regem ſe tulit. Ita tandem poſt Sedeciam extinctum Reges iterum Iudæa accepit, ſed Leuitas, quorum vltimus Antigonus fuit. Herodes Idumæus Regnum à Romanis tenuit; & extincto Aſamonæorum ſanguine, repreſsiſque ſeptuaginta ſenibus, patria Iudæorum inſtituta imminuit. Itaque quæ de Conſilij Magni ſeu Synedrij auctoritate dicta ſunt, ad eam tempeſtatem referre oportet, cùm Iudæa nondum Romanum victorem acceperat. Multa enim Gabinius Proconſul Syriæ, cujus acceſſio erat Palæſtina, retinendæ dominationi refixit; Synedriíque viribus diſſipatis, quinque Synedria pari auctoritate in totidem oppidis conſtituit. Quin & Iudæâ in prouinciæ formulam redactâ, quod tentatum ab Herode fuerat, poſt relegationem Regis Archelai eſt peractum: ſcilicet vt imperium totius Palæſtinæ optimo jure eſſet penes Cæſarem. Quod relictum fuit Synedrio Hieroſolymitano, in quæſtionibus legis diſcutiendis verſabatur; non autem in negotiis publicis dirimendis. quæ poteſtas fuit penes procuratores Cæſaris, & Proconſules.

V. Ex iis quæ dicta ſunt juxta Ioſephi & Moſis Maimonidis fidem, egregiè illuſtratur vis illius effati, quod Dominus noſter moroſis illis Iudæis pronunciauit; qui ſubdolè agentes, quærebant an cenſum liceret pendere Cæſari. Aut enim neglecto jure quod Reipublicæ Iudæorum à Moſe erat comparatum, de pietate erga patrias leges apud imperitam plebem periclitabatur; aut reus Majeſtatis Cæſareæ fiebat, ſi de reſtituendo Imperio à multis annis collapſo cogitaret. Illud enim Phariſæorum propoſitum fuiſſe exiſtimo, (vt paucis ſententiam meam in re alioqui inuoluta aperiam) non ſolùm quærere an tributa pen-

denda eſſent, ſed an liceret cenſum ſoluere Cæſari, hácque ſolutione profiteri ſummum in Iudæam imperium eſſe penes Cæſarem. Infrunita enim & intempeſtiua fuiſſet hæc percontatio, an liberum eſſet Iudæis tributorum penſitatione defungi, cùm ab ipſis Alexandri temporibus nunc Syriæ Regibus, nunc Romanis tributa pepēdiſſent. Sanè cum Alexandro Magno Iaddus Pontifex fœdus pepigit, ea lege, vt ſeptimus quiſque annus à tributorum exactione excuſaretur, nulláque vis inferretur patriis legibus, teſte Ioſepho. Per Pompeium deinde vectigales facti ſunt Romanis Iudæi; ſed anni ſeptimi indulgentiam eis conceſſit Iulius Cæſar, ad exemplum Alexandri. Pulſis Haſamonæis, Herodem Iudæis Regem impoſuit Auguſtus; non omiſſa tributorum exactione, quæ à tot annis ſine querela tolerata erant; Iudæorum legitimis Regibus horum munerum functioni non renitentibus.

Mach. 10. 11 & Ioſeph. lib. 12. cap. 3. lib. 3. cap. 5. Ioſ. lib. 11. cap. 8. χρημάτων τοῖς πατρίοις νόμοις, τῷ δ' ἑβδόμῳ ἔτει ἀνεισφόρους εἶναι. Ioſ. l. 14. c. 17. χωρὶς τοῦ ἑβδόμου ἔτους.

Imò verò, vt rectè obſeruauit Hieronymus, *Cæſar Auguſtus Herodem filium Antipatri alienigenam, & proſelytum, Regem Iudæis conſtituerat, qui tributa præeſſet, & Romano pareret imperio.* Quare non eſt quòd viri docti lectionem Appiani ſollicitent, cùm ſcribit ab Antonio ad bellum Parthicum ſe accingente conſtitutos fuiſſe Reges Ponti, Piſidiæ, & Ciliciæ, & Herodem Idumæorum, ἐπὶ φόροις τεταγμένοις, ſub conditione pendendi certi tributi.

Samuel Petitus lib. 2. Var. c. 1. Appianus lib. 5. Bellor. Ciuil.

Etſi enim Herodes optimo jure regnum Iudæorum obtineret, αὐτοδέσποτος eſſet, & ab eo nulla exigi poſſet adminiſtrationis ratio; eò quòd, vt rectè monet Antonius, conceſſa dignitate & auctorite regia, illius etiam vſus conceſſus videatur; hoc non impedit, quin antiqua vectigalia tempore Haſamonæorum Regum conſtituta, exſoluenda eſſent Cæſari à Iudæis, vrgente Herode per apparitores & milites ſuos. Vnde tributorum exactores *Herodiani* dicti in Euangelio, etiam poſt obitum Herodis.

Hieron. Herodianis, id eſt, militibus Herodis.

Tandem Archelao Rege Herodis filio in exilium pulſo, bona ejus fiſco adjudicata ſunt; Iudæáque in prouinciam redacta, Syriæ acceſſio fuit, & Cæſari attributa. Tunc Iudæi capite cenſi ſunt, teſte Hieronymo; integrúmque Regis imperium in Cæſarem translatum. Quirinus enim Syriæ præſes nonum cenſum egit in Iudæa, tributa agris impoſita auxit, & capitatim didrachmum indixit.

Hieron. in cap. 17. Matt. Poſt Auguſtum Cæſarem Iudæa facta eſt tributaria, & omnes Capite cenſi ferebantur.

De vtraque functione capiendus Appiani locus in Syriacis; qui duriorem in Iudæa fuiſſe capitationem ſcribit, præ tributis quæ è facultatibus exigebantur, ὅτι Ἰουδαίοις ἁπάντων ὁ φόρος τῶν σωμάτων βαρύτερος τῆς ἄλλης περιουσίας.

Appianus in Syriacis.

Cenſus ſpecialiter dicebatur nummus ſoluendæ capitationi, apud Heſychium, Κῆνσος εἶδος νομίσματος ἐπικεφαλαίου.

Heſychius.

Apud Iudæos didrachmum ſeu ſemiſiclus pro capitatione pendebatur Cæſari; vt docet vnicè locus ille apud Matthæum, vbi Chriſtus pro ſe & Petro ſtaterem ſeu quatuor drachmas ſoluit Didrachmi exactoribus.

Matth. cap. 17.

Interrogatio enim Chriſti, à quibus Reges terræ accipiant tributum, ſatis euincit Didrachmum illud pertinuiſſe ad functiones publicas, non autem ad capitationem illam ſacram Semiſicli ſeu Didrachmi, quâ quotannis Templo inferenda erat ex lege Moſis. Ad hujus exemplum conſtitutus eſt Cenſus Cæſarianus, qui propriè dictus Cenſus; vnde pecunia, quâ capitatio præſtabatur, *Numiſma Cenſus* dicitur in Euangelio; non quaſi aliquod peculiare monetæ genus ad Cenſus ſolutionem cuderetur, ſed quòd pecunia Cæſaris nomine percuſſa in eam rem impenderetur.

Hilarius contra Conſt. Cenſum capitis remiſſis, quem Chriſtus, ne ſcandalo eſſet, exſoluit.

In hoc negotio tria occurrunt quæ noua & acerbiſſima Iudæis videbantur. Primum eſt, non tributi ſolutio, quæ ſolennis erat Iudæis ex quo vectigales exteris eſſe cœperunt; ſed ejus incrementum, & penſitatio cenſus per capitationem, quæ viſa eſt imminuere libertatem perſonarum, quam inuiolatam hucuſque conſeruauerant. Secundū, Regni Iudaïci extinctio, quod à Iudæis tranſlatum eſt ad Cæſarem: cùm ex legis Moſaicæ præſcripto Rex è fratrum & Iſraëlitarum cœtu deligendus eſſet. Licèt autem vis illata fuiſſet huic legi ab Auguſto, cùm Herodem Iudæis imponeret; at Proſelytum ſaltem & religionis Iudaicæ myſteriis initiatū Regem dederat. Tertium eſt, ſummum imperium, quod pleno jure in Iudæa Cæſar exercebat. Non enim Regem Iudæorum formulis legis Moſaïcæ, & judiciis Synedrij adſtrictum, ſed Cæſarem Tiberius agebat; & eadem juriſdictione vtebatur, quâ in ceteris prouinciis. Quare cenſus penſitatio quæ Cæſari fiebat, profeſſio erat apertiſſima, & Iudææ ad formulam prouinciæ redactæ, & ſummi Imperij quo Cæſar potiebatur in Iudæos. Inſpecto ergo

numiſmate cenſus, *Reddite*, inquit Dominus, *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.* Quo oraculo non ſolùm Cenſus penſitatio confirmata eſt, ſed generalibus verbis ſancitum eſt Imperium Cæſaris in Iudæam; & ſecretio duarum poteſtatum conſtituta; ita vt nec Pontifici, nec Magno Synedrio jus aliquod reſiduum fuerit in Ciuilium & Criminalium cauſſarum majoris momenti diſcuſſione; nec Cæſari in cognitione rerum ſacrarum, vt patet ex variis locis Noui Teſtamenti.

VI. Quare non eſt mirandum, ſi Chriſtus, cùm Rempublicam Chriſtianam inſtitueret, eam rationem ſecutus fuerit in poteſtatum diuiſione, quam verbis ſuis religiosè firmauerat. Petro namque & Eccleſiæ, non familiæ erciſcundæ arbitrium, quod à ſuo munere alienum eſſe ipſemet teſtatus fuerat; neque regiam dominationem, quæ Gentibus tantùm competeret, quámque Cæſari diſertis verbis addixerat; ſed ligandi ſoluendíque animas Pontificium; claues Regni Cælorum, non verò terreni; & paſcendas oues commiſit. Itaque non bene merentur de Romano Pontifice, neque de Regibus Chriſtianis, qui auctoritatem harum dignitatum in Eccleſia Chriſtiana ex inſtitutis Iudaïcis metiuntur. Neque enim Pontifex Maximus rerum ſacrarum juriſdictione, vi Pontificatus potiebatur; ſed tantùm vt vnus è collegio Magni Synedrij, ſi in id adlectus fuiſſet ſuffragiis Senatorum. Neque penes Reges Iudæorum adeo ſoluta & libera erat rerum adminiſtrandarum poteſtas, quin à Magno Synedrio ſæpiſſime in rebus controuerſis penderent. Et vt rem vno verbo expediam: Nulla poteſt in hoc quidem Capite inſtitui comparatio inter Synagogam & Eccleſiam; quia quæ apud illam erant permixtæ & confuſæ Iuriſdictiones, apud hanc ſunt Diſcretæ, & omnino ſeparatæ.

CAPVT VI.

Synopſis.

I. Inquiritur, quid liceat Principibus circa res Eccleſiaſticas. Controuerſias Fidei legibus ſuis dirimere non poſſunt. Probatur exemplis, & reſcripto Theodoſij.

II. Item Valentiniani reſponſo, & reſcripto.

III. Et ex Ambroſio, & Concilio Aquileienſi.

IV. Iis Conciliis intereſſe poterant Principes, vbi agebatur de Fide. Explicatum reſcriptum Theodoſij, quo decernit vt Florentius Patricius interſit Synodo, quia agitur de Fide. Cur laïci poſſint intereſſe tractatibus Fidei, ex Nicolao, & VIII. Synodo.

V. Rejecta à Maximo Abbate, Græcorum opinio, qui Principi jus Sacerdotij, & de Dogmatibus ſtatuendi vindicabant. Imperator inter laïcos recenſetur in precibus ſacrificij. Ius docendi, & titulus Epiſtemonarchæ tributa Imperatori à poſterioribus Græcis. Quod alienum à mente veterum docetur ex Theodoreto.

VI. De ritibus & ceremoniis decernere non poteſt Princeps. Notatus Iuſtinianus.

I. VIDEAMVS ergo abſque vllo veteris legis præjudicio, quid Principibus Chriſtianis liceat circa res ſacras & Eccleſiaſticas. Quod expendere oportet juxta diuiſionem initio Capitis ſuperioris propoſitam; non tantùm ratione habita ejus juris, quod Libris Decretalium continetur; ſed etiam inſpectis veterum Conciliorum, & antiquorum Patrum hac de re ſententiis.

Principes Chriſtiani de rebus Fidei controuerſis leges ferre non poſſunt; cùm hæc ſit Eccleſiæ Chriſti poteſtas; cui vt columnæ, Fidei Chriſtianæ prædicatio ſecundùm Scripturarum & veteris traditionis tenorem innititur. Vnde perfidiam Arij non Conſtantinus, ſed Synodus Nicæna diſcuſſit. Macedonium, & Appollinariſtas Occidentalium libellus, & Synodus Conſtantinopoli coacta, non verò Theodoſius Imperator, hæreſeos damnarunt. Neſtorij amentiam Synodus Epheſina, & Eutychetis delirium Chalcedonenſe Concilium, non Theodoſius, aut Marcianus, anathemate perculerunt. Hoc apertiſſimè profeſſi ſunt ipſi Principes; vt in re certiſſima argumentis congerendis non ſit opus. Sed quia minùs ſincerè, qui diſcuſſioni quæſtionis noſtræ inſudant, quæ de vna ſpecie dicta ſunt, ad omnes rerum Eccleſiaſticarum ſpecies extendunt; ideo aliquot locos promam, qui ſuis limitibus coërceri debent, non autem ad alienam à mente auctorũ ſententiam torqueri. Hujus rei ſpecimen præbebit Theodoſij Epiſtola ad Synodum Epheſinam: *Nefas eſt enim qui Sanc-* Ep Th ad Syn. Eph. part. 2.

c. 15. [illegible Greek marginal note]

tiſſimorum Epiſcoporum catalogo adſcriptus non eſt, illum Eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus ſeſe immiſcere. Sed diſſimulantur ſuperiora verba, quæ rem omnem ad Fidei quæſtiones reſtringunt. *Candidianum ad ſacram veſtram Synodum abire juſſimus; ſed ea lege, & conditione, vt cum quæſtionibus & controverſiis quæ circa Fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat. Nefas eſt enim, &c.*

II. Cùm Valentinianus Imperatot ad Syoodum indicendam ſollicitatus eſſet ab Epiſcopis Orientis anno 364. pro reſtauranda Conſubſtantialitatis fide, quæ à Conſtantio peſſumdata erat, præclarum hoc teſponſum dediſſe teſtatur Sozomenus: *Sibi, qui vnus è Laïcorum numero erat, non licere ſe ejuſmodi negotiis interponere. Et ideo Sacerdotes & Epiſcopi,* inquit, *quibus hæc curæ ſunt, ſeorſum per ſe vbicunque ipſis libitum fuerit in vnum conueniant.* Quo teſponſo ad legationem Hypatiani dato, Epiſcopi Orientales Lampſaci Concilium cogunt. Ex iſta Valentiniani profeſſione ioterdictas quidem eſſe Principibus Fidei quæſtiones apertè patet; noo inde tamen ſequitur Imperatorem à ſe duxiſſe alienum, vt Synodum indiceret; cùm è contrà diſertis verbis, ejus cogendæ Epiſcopis gratiam faciat. Hic locus ſincerè acceptus id tantũ conficit quod dixi; non autem quod inde plurimi colligunt. Ceterùm quod verbo teſtatus fuerat, reſcripto conſtituit, nempe Fidei cauſſas à Sacerdotibus eſſe judicandas. Exceptione hujus legis vſus eſt S. Ambroſius, cùm recuſabat de Fide cum Auxentio diſputare in Conſiſtorio Principis: *Nec quiſquam,* inquit, *contumacem me judicare debet, hoc cùm aſſeram, quod Auguſtæ memoriæ pater tuus non ſolùm ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſuis ſanxit:* In cauſa Fidei, vel Eccleſiaſtici alicujus otdiois eum judicare debere, qui nec munere impar ſit, nec jure diſſimilis. *Hæc enim verba reſcripti ſunt; hoc eſt, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit judicare.*

Sozom. l. 6 c. 7. [illegible Greek marginal note]

Ambroſ. ep. 35. l. 5.

III. Et quia in hunc locum incidimus; ne res aperta teſtium nube obſcoretur, ſatis erit vnus Ambroſius, qui vehementi oratione ſacrilegium iſtud à meote Principum diſpellit. *Quando audiſti, Clementiſſime Imperator, in cauſa Fidei laïcos de Epiſcopis judicaſſe? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt Sacerdotalis juris ſimus immemores, & quod Deus donauit mihi, hoc ipſe aliis putem eſſe credendum? Si docendus eſt Epiſcopus à Laïco, quid ſequetur? Laïcus ergo diſputet, & Epiſcopus audiat; Epiſcopus diſcat à Laïco. At certè ſi vel ſcripturarum ſeriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis eſt qui abnuat in Cauſa Fidei, in cauſa inquam Fidei, Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis judicare.* Iofra: *Si conferendum de Fide, Sacerdotum debet eſſe iſta collatio; ſicut factum eſt ſub Conſtantino Auguſtæ memoriæ Principe, qui nullas leges antè præmiſit, ſed liberum dedit judicium Sacerdotibus.*

Huc trahi debent quæ in Palladium Epiſcopum, Arianæ hæreſeos ptofeſſorem, in Concilio Aquileienſi ptobra conjecit idem Ambroſius; quòd Epiſcopus cùm eſſet, ad ſententiam laïcorum prouocaret. quod de cauſſa Fidei intelligendum eſt. *Etſi in multis impietatibus deprehenſus ſit, erubeſcimus tamen vt videatur qui Sacerdotium ſibi vindicat, à Laïcis eſſe damnandus; Ac per hoc quoniam & in hoc ipſo damnandus eſt, qui Laïcorum expectat ſententiam, cùm magis de Laïcis Sacerdotes debeant judicare, eum pronuncio Sacerdotio indignum.* Quare prudentiſſimè reſcripſit Agapetus Pontifex Iuſtiniano Principi, qui Edictum aliquod de Fide orthodoxa promulgarat, ſe illud laudare & amplecti: *Non quia Laïcis auctoritatem prædicationis admittimus, ſed quia ſtudium fidei veſtræ Patrum regulis conueniens confirmamus, atque roboramus.*

Concil. Aquileienſe.

Agapetus ep. ad Iuſtinianum.

IV. Quamuis autem de Fide nihil decernereot Principes, tamen exemplo Conſtaotini Magni Coociliis adeſſe poteraot, vbi de Fide tractabatur; quæ Communis eſt æquè Laïcis ac Clericis. Hoc præ ſe tulit Marcianus Imperator in oratione ſua ad Synodum Chalcedonenſem: *Nos enim ad Fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendã, exemplo religioſi Principis Conſtantini, Synodo intereſſe voluimus, ne vel vlteriùs populi prauis ſuaſionibus ſeparētur.* Quare Patricius Florentius, mandato Imperatoris Theodoſij, Synodo Conſtantinopoli habitæ ſub Flauiano contra Eutychem interfuit, qnia tractabatur de Fide, vt ait diſertè Imperaror io Reſcripto; ἐπειδὴ λόγος περὶ πίστεως ἐστί. Quæ ooo ſunt accipienda eo ſenſu, quaſi de Fide tractare Florentio fuerit liberum, ſed vt oſtendatur, cur aduersùm regulas, quæ laïcos à Conciliis arcent, licuerit Florentio iotereſſe trac-

Conc. Chalced. Act. 4.

Act. 1. Conc. Chalc.

tationibus illius Synodi; nempe quia de Fide agebatur. Sanè cùm legerentur acta iſtius Synodi, & interlocutio Florentij recitaretur his verbis, *Qui non dicit ex duabus naturis, & duas naturas, non credit rectè*, Retulit ille, ſe nihil tale interlocutum; nefas enim ſibi eſſe de Dogmatibus decernere: ὐ ῷ ἐγὼ διός τι ἤμιν δογματίζειν.

Nicolaus I. in ep. ad Michaelem. Nicolaus I. rationem aperuit cur tractatibus de Fide intereſſe poſſint Laïci: *Dicite, quæſumus, vbinam legiſtis Imperatores anteceſſores veſtros in Synodalibus conuentibus interfuiſſe? Niſi forſitan in quibus de Fide tractatum eſt, quæ Vniuerſalis eſt, quæ omnium Communis eſt, quæ non ſolùm ad Clericos, verùm etiam ad Laicos, & ad omnes omnino pertinet Chriſtianos. Vos autem non ſolùm Synodo in cauſa Sacerdotis* (id eſt, Ignatij) *collectæ interfuiſtis, verùm etiam numeroſa ſecularium millia ad videndum ejus opprobrium aggregaſtis.* Vnde Synodus VIII. hærens veſtigiis Nicolai, fatetur Principibus liberũ Synodis Oecumenicis intereſſe, cùm de Fide agitur; quamuis illos à ceteris Conciliis arceat, & ab ipſa Fidei definitione; quam à Principibus omnino alienam eſſe diximus.

Octaua Syn. cap. 12. [illegible]

V. Neque enim illam impietatem fouemus, qua Magiſtratus Conſtantinopolitani ferebantur, cùm editam Legem ſeu Typum à Conſtante Imperatore de vnius voluntatis in Chriſto profeſſione, Maximo Abbati, vt ei conſenſum ſuum præberet, obtrudebant. Etenim reſpondente Maximo, non eſſe Principis partes vt de Dogmatibus decerneret, *Quoniam Sacerdotum eſt quærere, ac definire de ſalutaribus Eccleſiæ Catholicæ Dogmatibus*: Replicant illi, *Ergo non eſt omnis Chriſtianus Imperator, etiam Sacerdos.* Tum retulit Maximus. *Non eſt. Neque enim adſtat altari, neque poſt ſanctificationem panis exaltat eum dicens, ſancta ſanctis; neque baptizat; neque Chriſmatis confectionem patrat; neque facit Epiſcopos, vel Presbyteros, aut Diaconos; neque linit Eccleſias; neque indicia Sacerdotij fert, ſuperhumerale ſcilicet & Euangelium, quemadmodum Imperij coronam & purpuram.* Deinde refellit argumentum aduerſariorum, qui ducebant exemplum à Melchiſedeco Rêge atque Sacerdote; quem ille typum immortalis Regis, & Sacerdotis geſſiſſe, nequaquam vero ceteris Regibus ad eandem dignitatem præiuiſſe, oſtendit; atque tandem ita ſermonem iſtum claudit, vt doceat in Diptychis Eccleſiæ nomina Principum deſcripta cum plebe, non autem cum Clero; & eodem diſcrimine eorum memoriam in ſacrificiis celebratam. *Veruntamen quid volumus per multa diſcurrere. Inter ſacras oblationes ſupra ſanctam menſam, poſt Pontifices, & Sacerdotes, & Diaconos, omnémque ſacratum ordinem, cum Laicis Imperatores memorantur, dicente Diacone: Et eorum qui in fide dormierunt Laïcorum Conſtantini, Conſtantis, & ceterorum. Sic autem & viuorum memoriam facit Imperatorum, poſt ſacratos omnes.* Attamen tam ſeriò monenti non ceſſit adulatio Aulicorum. Nam *hæc eo dicente, clamat Mennas: Hæc dicens, ſcidiſti Eccleſiam.* Manauit hæc opinio, quamuis aliqua ſui parte imminuta, in ſequioris ſeculi Græculos; qui Sacerdotij muneribus Imperatores adeo implicant, vt ipſum docendi officium, quod Epiſcopis tam ſeuerè vindicat Ambroſius, Principibus ſuis fœda & demiſſa humilitate communicent.

Collatio Maximi cũ Principibus in Secretario anno 655. edita à V. Cl. R. P. Sirmondo.

Balſamonis hæc ſunt verba: *Audiant hi tam ad amplitudinem Imperatoriam, quàm Patriarchalem, officia docendi pertinere, propter vnctionis ſacra vim atque poteſtatem. Hinc enim vſu venit, vt fideles Principes & Imperatores, catechetico more cum Chriſtiano populo colloquantur, aut ſuffitum faciant more Sacerdotum, & cum cera duplici obſignent.* Mox: *Imperatorum auxilium ad illuminationem, & ſtabilimentum ſeſe tam animi quàm corporis porrigit; amplitudine Patriarcharum ad animi dumtaxat vtilitatem conſtricta.* Vnde à Demetrio Chomateno Archiepiſcopo Bulgariæ, Princeps dicitur eſſe Κοινὸς τῶν Ἐκκλησιῶν Ἐπιστημονάρχης. quaſi diceres Doctrinæ Principem. Meminiſſe debuerant Eulogij Presbyteri; qui cùm à Valentis Præfecto vrgeretur, vt cum Imperatore communicaret, facetè reſpondit apud Theodoretum, *Numquid cum imperio eſt etiam Sacerdotij dignitatem conſecutus?* Qua de re grauiter Facundus Hermianenſis: *Chriſti ſolius eſſe cum Sacerdotio Regnum habere; quoniam etſi quidam Reges in ejus venturi figuram Sacerdotio functi ſunt, tamen cùm manifeſta lux veniret in mundum, vmbras remouens futurorum, nulli alteri dedit quod ſibi ſingulare ſeruauit; ſed in diuerſis ſua dona diſtribuens, ſic quæ propria ſunt Sacerdotij Regibus interdixit. Quotirca, quemadmodum vir ſapiens non profanum iudicaret hoc velle videri, quod ſolus eſt Chriſtus?*

Theod. Balſamo in Medit. de Patriarch. [illegible] Infra: [illegible] Theod. lib. 4. cap 16. [illegible] Facund. l. 11. c. 3.

VI. Quod attinet ad Diſciplinam, quæ verſatur in ceremoniis & in ſacrorum miniſterio, de illa decretis ſuis ſtatuere poſſe viderentur Principes Chriſtiani, ad exemplum Regum Iudaicorum, qui Sacerdotibus vices ſacrificiorum, & Leuitis munia ſua diſtribuerunt; niſi quod ab iis Regij Sacerdotij priuilegio factum eſt, ad Reges Chriſtianos trahi non poſſe docuiſſemus capite ſuperiori. Gelaſius in iis quæ Sacramentorum perceptionem & myſteriorum erogationē reſpiciunt, Principes religionis ordine à Sacerdotum judicio pendere docuit: Ee Gregorios II. in Leonem inuectus eſt, quòd imagines, quæ ad ceremoniarum cenſum referri poſſunt, ab Eccleſiis Edicto ſuo proſcripſiſſet. Quare vereor ne Iuſtinianū damnare cogamur, quòd de ſacræ Liturgiæ ritibus conſtitutionem ediderit, quâ myſtica verba conſecrationis Euchariſtiæ, elata voce, non autem demiſſa, vt ſolenne erat, proferri jubet, vt qui locum tenet Idiotæ, Amen ſuccinere poſſit. Prætꝗuàm quòd enim de ritu ſacrificiorum decernere teneat, quæ pars Diſciplinæ ſolis Sacerdotibus competit, antiquos Eccleſiæ mores ſollicitat; qui, vt reuerentia myſteriis conciliaretur, preces myſticas demiſſa voce proferri induxerant, vt teſtatur Baſilius in Oriente; &, licèt aliquot ſeculis poſterior, Alcuinus in Occidente..

Vide ſuprà hoc libro cap. 4 §. 5.

Gelaſius in ep. ad Anaſtaſ.

Gregor. II. in ep. ad Leon.

Nou. 137. [illegible]

Baſilius l. de Spiritu ſancto c. 27 [illegible]

Alcuin. c. 40. Lib. de Diuin. nomin.

CAPVT VII.

Synopſis.

I. An cenſura Clericorum legibus Principum ſubjaceat. De Clericis agi, quà ſunt clerici, vel quà ſunt ciues. Clericorum conditio, quà clerici ſunt, à legibus Principum immunis, & à foro ciuili.

II. Probatur è dicto Conſtantini, & ex cauſa Cæciliani cum Donatiſtis.

III. Ex Athanaſio, Liberio, & Oſio.

IV. Ex Valentiniani reſcripto ab Ambroſio relato, quod explicatur. Iudicium in cauſſa Eccleſiaſtici ordinis. Decreta edita de ſacris ordinibus. Honorij reſcriptum in cauſſa Chryſoſtomi, de Canonicis quæſtionibus intelligendum, quæ ibi Religionis cauſſa dicuntur.

V. Idem probatur è Baſilio Imperatore in Octaua Synodo; cujus locus explicatur.

VI. Canonicis quæſtionibus intereſſe non debent laici, è Synodo Chalcedonenſi, & Iuſtiniano.

VII. Marcianus à Concilio Chalcedonenſi edi tres Canones de Clericorum & Monachorum diſciplina poſtulat.

VIII. Canones de Eccleſiaſticis ordinibus eduntur. De Clericis, quà ciues ſunt, & de Bonis Eccleſiaſticis, alibi dicetur.

I. AN Cenſura Clericorum legibus & judiciis Principum ſubjaceat, non poteſt ſine offenſionis periculo tractari. Æquo tamen animo laturos eſſe Principes exiſtimo, ſi aliquo dato & retento, de lite iſta implicatiſſima tranſigatur. Proferamus quæ ſit veterum ſententia; & negotium confectum erit abſque vlla partium injuria. Duas ſpecies conſtituiſſe mihi videntur antiqui ſcriptores. Aut enim de Titio mouetur quæſtio, ſub ea ratione, qua Clericus eſt; aut ſub ea, qua inter ciues recenſetur. Si de Clericorum gradibus, ordinibus, muneribus, & conditionibus, quæ ordinandos decent, & de vitio ordinationum agatur, aut de judiciis quæ ob violatos Canones inſtituuntur, quæ criminis Eccleſiaſtici nomine comprehendi ſolent: Eo caſu, cùm ipſum Clericorum miniſterium jure Diuino ſit inſtitutum, quæ neceſſaria ſunt ad illud explicandum, aut vindicandum, ei poteſtati commiſſa cenſentur, quę jus imponendarū manuum à Chriſto Domino noſtro accepit. Criminis Eccleſiaſtici meminere Canon I. Concilij Conſtantinopolitani Oecumenici ſub Theodoſio, & Iuſtiniani Conſtitutiones. Res quæ crimini Eccleſiaſtico materiam præbent, canone perſtringi debent, non autem lege publica; niſi in ſubſidium: quemadmodum nec judicium publicum de iis exerceri debet, ſed tantùm Eccleſiaſticum. Quare cùm à foro ad jus ferendæ legis argumentum trahi ſoleat; ad probandam ſpeciem quam tracto, nempe Legibus Regum non ſubjici eas diſceptationes, adducam aliquot teſtimonia veterum, quæ Cleri cenſuram ante leges Theodoſij, à Magiſtratuum Tribunalibus in crimine Eccleſiaſtico ſubmouent.

II. Huc referri debent quæ de Conſtantino tradit Ruffinus, qui judicium aduerſus Epiſcopos ſe mutuis contentionibus proſcindentes in Concilio Nicæno ſuſcipere recuſauit: *Deus vos conſtituit ſacerdotes, & nobis à Deo dati eſtis judices; & conueniens non eſt, vt homo judicet Deos; ſed ille ſolum de quo ſcriptum eſt, Deus ſtetit in*

Ruffinus lib. 1. Hiſt.

Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat. Donatiſtarũ funeſta diſſidia originem traxere à Cæciliani ordinatione, quam vitio factam contendebant principes factionis. Vitium autem in eo poſitum, quòd Cæciliano manus impoſita eſſet à traditoribus librorum ſacrorum, eorum communione infectum Cæcilianum, atque ideo Eccleſia pellendum. Hoc erat purum putum crimen Eccleſiaſticum, in quo de Communione repellenda, vel ſuſcipienda, de Traditionibus ſcripturarum, de vitio ordinationis, quærebatur. Ea de cauſa interpellatus Conſtãtinus judices dedit Eccleſiaſticos, cum Melchiade Papa Gallicanos, Italóſque Epiſcopos. Sed cùm Donatiſtæ ſententiâ judicum victi quererentur apud Imperatorem, ille primò quidem cognitionem repulit: *Neque* enim, vt inquit Auguſtinus, *auſus eſt Chriſtianus Imperator ſic eorum tumultuoſas & fallaces querelas ſuſcipere, vt de judicio Epiſcoporum, qui Romæ ſederant, ipſe judicaret.* Tandem importunis Donatiſtarum clamoribus vexatus, de appellatione cognouit; ſed, vt obſeruauit Auguſtinus, *eis ipſe ceſſit, vt de illa cauſa poſt Epiſcopos judicaret, à ſanctis Antiſtitibus poſtea veniam petiturus, dum tamen illi quod vlterius dicerent, non haberent.* Auguſtin.

III. Quid dicam de Athanaſio, in quo illuſtria extant in vtramque partem exempla. Cædis accuſatur apud Conſtantinum Principem. Ille ſtatim Dalmatio Cenſori judicium delegauit; ſed calumniâ compertâ, Dalmatium à cauſæ cognitione deſiſtere juſſit, vt teſtatur Athanaſius. Ariani Epiſcopi pari odio in fidem Nicænam & in Athanaſium ejus vindicẽ inflammati, poculum myſticum confractum, altare euerſum ab Athanaſio læſæ religionis reo, queruntur apud Principem; & Concilium Tyrium impetrant, vt de crimine Eccleſiaſtico, & ſimul de ceteris, cognitio ſuſcipiatur. Aderat Dionyſius Comes ſatellitio militum cinctus, vt idem animaduerſor eſſet, & cuſtos obſeruandæ æquabilitatis & ordinis. Athan. Apol. 2. Inde arripuit occaſionem Athanaſius hoc Concilium inſectandi, ex eo capite ſcilicet, quòd vniuerſę Eccleſię erat notiſſimum, in judicia Eccleſiaſtica nihil Imperatori licere; *ſi iſtud judicium Epiſcoporum*, inquit, *quid commune cum eo habet Imperator.* Sed cùm poſt aliquot annos à Concilio Antiocheno decreta fuiſſet executio ſententiæ latæ in Concilio Tyrio aduersùs Athanaſium; ille quidem Romam, tanquam ad tutiſſimum communionis ſuæ portum, cõfugit; deinde à Sardicenſi Concilio, cùm Iulij decretum de ſuſcipiendo in communionem Athanaſio probatum fuiſſet, ſuam Eccleſiam recepit. At verò cùm poſt obitum Conſtantis fratris, id vnum Conſtantius Imperator ab Arianis ſollicitatus vrgeret, vt Liberius Romanus Epiſcopus, Oſius Cordubenſis, & ceteri Occidentis Epiſcopi damnationi Athanaſij in Concilio Tyrio jam à ſedecim annis redditæ, & nouæ in Concilio Orientali poſt cædem Magnentij decretæ ſubſcriberent: viri illi grauiſſimi diſciplinæ Eccleſiaſticæ tunc aſſertores, quamuis poſtea deſertores, excanduerunt ad impium conatum Principis: illa exceptione ſe tuentes, quòd à judiciis Eccleſiaſticis abſtinere debeat Imperator. Extat apud Theodoretum Dialogus Conſtãtij cum Liberio Mediolani habitus, qui ab Eccleſiaſtici ordinis formula recedendi nullum eſſe locum conſtantiſſimè vrget; quemadmodum Oſius ſeriò eundem Principem monet, ne ſe Eccleſiaſticis rebus immiſceat; quæ ad hanc ſpeciem referenda eſſe epiſtolæ integræ contextus docet. Theodor. l. 2. c. 16. Oſij epiſtola apud Athan.

Eadem mens eſt Hilarij hortãtis Conſtantium Auguſtum, ne permittat judicibus ſuis vt Clericos vi, minis, & variis afflictationibus fractos, iis Epiſcopis addicant & ſubjiciant qui adulterinã doctrinam ſpargunt: *Prouideat & decernat clementia tua, vt omnes ſe vbique judices, quibus prouinciarum adminiſtrationes creditæ ſunt, ad quos ſola cura & ſolicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, à religioſa ſe obſeruantia abſtineant. Neque poſthac præſumant atque vſurpent, & putent ſe cauſſas cognoſcere Clericorum.* Hilarius ad Conſtant.

IV. Valentinianus ſenior Reſcripto ſuo apud Ambroſium relato hanc ſentẽtiam ſancinit, cùm *in cauſa Fidei, vel Eccleſiaſtici alicujus ordinis, eum judicare debere ſtatuit, qui nec munere impar ſit, nec jure diſſimilis.* Id eſt, cognitionem Synodis deberi, ſi de Clericis, quà Clerici ſunt, quæſtio inſtituatur. Iuuat hanc interpretationẽ Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis, cùm Leonis locum explicat, vbi decreta Pontificum de ſacris ordinibus edita, ſeruanda eſſe docet. *De ſacris autem ordinibus promulgare eſt, qui, & quot ſint, & quales, ac qualiter, & à quibus, vel quando ſunt ordinãdi, & quomodo, ac quantum in ſingulis gradibus* Reſcriptum Valent. apud Ambroſ. Hincmar in Opuſc. 55. Capit. cap. 10.

gradibus debeant miniſtrare. Qualiter etiam ab Oſtiario vſque ad ſummum Sacerdotium quique valeant proueht, & quæ ſint ex eis à Sede Romana Pontificibus promulgata, omnibus in Eccleſiaſticis dogmatibus exercitatis conſtat eſſe notiſſimum. Quò referenda ſunt Honorij ad Arcadium epiſtolæ verba, in cauſa Chryſoſtomi à Theophilo Alexandrino, & à Synodo ad Quercum, ordine judiciorum non ſeruato, ob canonicas accuſatiooes, non autem ob Fidei quæſtiones, damnati, & in exilium ab Arcadio pulſi: *Cùm ſi quid de cauſa Religionis ageretur, Epiſcopale oportuerit eſſe judicium. Ad illos enim Diuinarum rerum interpretatio, ad nos religionis ſpectat obſequium. Sed eſto, ſibi de myſticis & catholicis quæſtionibus Ampliùs aliquid principalis cura præſumpſerit; itàne vſque ad exilia Sacerdotum, vſque ad hominum cædes, debuit indignatio concitata procedere?*

Epiſtola Honorij Imp. ad Arcad.

V. Ea quæ protuli teſtimonia ſatis euincunt illud Axioma verum eſſe quod probare cootendo, nempe Cleri cenſuram Imperatoriis legibus non ſubjacere. Hoc ſeoſu intelligendus eſt Baſilius Imperator, qoi in Octaua Synodo iis verbis vſus eſt, quæ ſuis finibus coërceri debent, vt illis ſua ratio conſtet. De vitio Ordinationis Photij, quæ contra Canones celebrata erat, in illo Concilio agebatur; & de Reſtitutione Ignatij Patriarchæ Conſtantinopolitani: quæ duæ quæſtiones judicio illius Synodi diremptæ ſunt, & imagioum vſus confirmatus. His ita peractis, Baſilius ad Synodum acceſſit, vt res decretæ etiam ſubſcriptiooe ſua robur acciperent; & addit: *Laico cuicunque nulla ratione de Eccleſiaſticis cauſis diſputandi, aut vniuerſam Eccleſiam Oecumenicamque Synodum oppugnandi, fas eſſe dico. Hæc enim excutiendi, & in vtramque partem agitandi, Patriarcharum, Sacerdotum, & Doctorum eſt officium, quibus à Deo ligandi & ſoluendi poteſtas eſt conceſſa. Nam Laicus etſi omni pietatis & ſapientiæ laude præſtet, tamen laicus eſt; & ouis, non paſtor.*

Allocutio Baſilij ad VIII. Synod. Act. x. Λαϊκῷ δὲ εἰπεῖν οὐκ ἔστι ὅλως λόγου ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, οὐδὲ ἀντιστῆναι τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ. ταῦτα γὰρ ἀναζητεῖν καὶ ἐρευνᾶν, πατριαρχῶν ἐστι καὶ ἱερέων, καὶ διδασκάλων τῶν τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐξουσίαν ἐσχηκότων. ὁ γὰρ λαϊκός, κἂν πάσῃ εὐλαβείᾳ, καὶ σοφίᾳ κεκοσμημένος, λαϊκός ἐστι καὶ πρόβατον, οὐ ποιμήν.

VI. Attamen abſtioere non debeo à duobus locis è Concilio Chalcedonenſi petitis, qoibus hæc ſententia penè conceptis verbis eſt expreſſa. Dioſcorus Patriarcha Alexandrinus literis Concilij euocatus, vt libello Euſebij Dorylæorum Epiſcopi reſponderet, cùm judicio Synodi ſtare nollet, niſi adeſſent cognitioni accuſationis aduerſùm ſe delatæ, Glorioſiſſimi judices & ſacer Senatus, qui pridie locum Principis in Concilio obtinebant, Cecropius Epiſcopus Sebaſtopolis, vous è tribus Epiſcopis qui miſſi eraot ad vocaodum Dioſcorum, inanem hominis ſpem his verbis repulit: *Quando Canonica quæſtiones examinantur, neque Iudices, neque alios laicos intereſſe oportet, niſi tantummodo tuam ſanctitatem, quæ in propria accuſatur perſona.* Idem fatetur ingenuè Iuſtinianus, juriſque illius rationem reddit. *Si verò Eccleſiaſticum ſit delictum, egens caſtigatione Eccleſiaſtica, & mulcta, Deo amabilis Epiſcopus hoc diſcernat, nihil communicantibus clariſſimis prouinciæ judicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino ſcire ciuiles judices: cùm oporteat talia Eccleſiaſticè examinari, & emendari animas delinquentium per Eccleſiaſticam mulctam, ſecundùm ſacras & diuinas regulas, quas etiam noſtræ ſequi non dedignantur leges.* Εἰ μέντοι ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ ἁμάρτημα, δεόμενον σωφρονισμοῦ καὶ ἐπιτιμίου ἐκκλησιαστικοῦ, ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος τοῦτο κρινέτω, μηδὲν ἐπικοινωνούντων τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τοιαύτας ὑποθέσεις ὅλως οὐδὲ γινώσκεσθαι τοῖς πολιτικοῖς ἄρχουσι, δέον τὰ τοιαῦτα ἐκκλησιαστικῶς ἐξετάζεσθαι, καὶ ἐπανορθοῦσθαι ψυχὰς τῶν ἁμαρτανόντων διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων, κατὰ τοὺς ἱεροὺς καὶ θείους κανόνας, οἷς καὶ ἡμέτεροι κατακολουθεῖν οὐκ ἀπαξιοῦσι νόμοι.

Concil. Chalcedon. Act. 5. Κανονικῶν γὰρ ἐξεταζομένων, οὔτε ἄρχοντας οὔτε ἑτέρους τινὰς λαϊκοὺς παρεῖναι χρή, εἰ μὴ μόνον τὴν ὁσίαν σου ὁσιότητα, τὴν εἰς πρόσωπον κατηγορουμένην εἶναι.

Nouel. 83.

VII. Sed quoniam delicatioribus ingeniis eſt ſatisfaciendum, quibus omnia argumenta faſtidium mouent, oiſi arte quadam & induſtriâ parata ſint: Docendum eſt, non tantùm à Iudiciis Canonicis abſtinuiſſe Magiſtratus, ſed etiam à legibus ea de re ferendis Imperatores temperaſſe. Marcianus exemplo ſuo docuit quid ſequi debeant in poſterum Principes, cùm Clericorum & Monachorum diſciplina conſtituenda eſt. Etenim cùm Monachorum erga Epiſcopos cultū & obedientiam, monaſteriorum cum conſenſu Epiſcopi ædificationem, Clericorum à ſecularibus negotiis ſeceſſionem, & io ſibi aſſignatis Eccleſiis aſſiduam & ſedulam adminiſtrationem, Marcianus conſtitui vellet; quia planè hæc capita Eccleſiaſticos ordines attingunt, à quibus publicam auctoritatem Valentiniaous ſeoior ſummouerat, de bis noluit legem ferre: ſed ſatius eſſe putauit, vt Synodi decreto ſtatuerentur. Protulit hæc capita Marcianus; quæ relecta publicè à Beroniciano ſacri Conſiſtorij à ſecretis, in Canones illius Concilij αὐτολεξεὶ relata ſunt. *Diminuſ-*

Concil. Chalcedon. Act. 6. περὶ τῶν κεφαλαίων, αὐτο

ſimus & piiſſimus Dominus noſter ad ſanctam Synodum dixit: Quædam Capitula ſunt quæ ad honorem veſtræ reuerentiæ vobis ſeruauimus: Decorum eſſe judicantes, à vobis hæc regulariter potiùs formari per Synodum, quàm noſtra lege ſanciri. Prudenter loquitur Marcianus; nec ſibi poteſtatem iſtam decernendi arrogat, nec derogat majeſtati ſuæ; ſed tamen rem totam non ſolùm judicio & conſenſui Synodi, ſed etiam Decreto committit.

VIII. Vnde eſt quòd de ritibus, ceremoniis, ſacramentis, Cleri cenſura, functione, conditionibus, & diſciplina Canones à Conciliis, & Decreta à Pontificibus Romanis tanquam de materia ſibi ſubjecta frequentiſſimè edantur; & vix vlla proferri poſſit conſtitutio Principum, quæ hac de re lata fuerit ex mero poteſtatis ſecularis imperio. Secutas quidem hac in parte leges publicas videmus, ſed non anteceſſiſſe. Enimuero quia Clerici, non tantùm quà Clerici, ſed etiam quà ciues ſunt, ſpectantur in Republica, Legibus Principum tenentur; niſi earum gratiam, aut libertate generali toti Clero indultâ, aut alicui ordini ex beneficio Regum conſecuti ſint. De qua Immunitate, quatenus in Gallia locum habet, dicendum eſt alibi copiosè: Et de Bonis Eccleſiaſticis, quatenus juriſdictioni Regiæ ſubjacent. Vbi etiam expendemus, qua ratione apud nos vim obtineat dictum illud Innocentij III. quod extat in Decretalibus, ſcilicet, de Perſonis, & Rebus Eccleſiaſticis, nullam Laïcis attributam eſſe facultatem. Sed hæc diſceptatio ad præſentem quæſtionem non pertinet, in qua poteſtatem Regiam à Clericis, quà ſunt Clerici, & à rebus omnino ſpiritualibus, & merè Eccleſiaſticis arcemus: præterquam ſi ad Tuendos Canones exerceatur.

CAPVT VIII.

Synopſis.

I. An Princeps diuidere poſſit prouincias Eccleſiaſticas, & Epiſcopalem Sedem in Metropolitanam euehere. Quod factum à Valente Imp. in Cappadocia ſecunda. Hoc illicitum docuit Innocentius I. De Beryto in Metropolim euecta à Theodoſio, quæſitum in Synodo Chalcedonenſi. Reſcriptum probatum fuerat à Synodo CP. Sed reſcindi juſſit Princeps, ſi Canonibus eſſet aduerſum. Pragmaticæ legibus contrariæ, inutiles.

II. Diuiſio Phœniciæ contraria Nicænis canonibus. Lex Principis illis aduerſa, reſciſſa à Principe: idque Synodus amplexa eſt.

III. Iudices vnà cum Synodo de poſſeſſione reſtituenda Eccleſiæ Tyri pronunciant. Sed de ordinationibus ab Epiſcopo celebratis judicium integrum Synodo relinquunt. quamuis judicium ab ea latum deinde confirment.

IV. Reſciſſionem reſcriptorum quæ canonibus contraria ſunt, à Principe, & à Iudicibus petit Synodus Chalcedonenſis. quod decretum à Iudicibus in Synodo.

V. Canon xij. Synodi ſecutus eſt, ne quis Epiſcopus reſcripta ad prouinciarum diuiſionem impetret, pœnâ latâ in Epiſcopum. Diſcuſſus canon xvij. qui ſuperiori contrarius videtur. Explicatio Zonaræ, ciuitates de nouo conditas in Metropoles à Principibus euehi poſſe. Balſamo de quibuſcũq; ciuitatibus intelligit. Alexius Comnenus canones cõciliat, non rectè.

VI. Ex ſententia auctoris conciliantur duo Canones. ita vt nec Prouincias diuidere, nec ciuitatem Epiſcopatu ornare Principi liceat.

VII. Patriarchatui Hieroſolymorum adjectæ prouinciæ, Principum reſcriptis, quæ ab Eccleſia Antiochena eas diſtraxerant. Contentio ſopita tranſactione Epiſcoporum. Quæ Decreto Iudicum & Synodi confirmata. quia mixta cauſſa.

I. NVnc inquirendum reſtat, an ſaltem Eccleſiarum dignitas à Principe pendeat; adeo vt Honor Metropoliticus, quem ciuitatibus contulerit, ad earum Ciuitatum Epiſcopos manare poſſit. Id quidem olim obtinuiſſe quampluribus teſtimoniis probari poſſet; ſed vno tantùm vtar. Cappadocia in duas prouincias ſecta eſt à Valente Imp. in odium Baſilij; conſtitutâ Cappadociæ ſecundæ Metropoli in vrbe Tyanorum. Cuius Epiſcopus Anthimus Synodum prouinciæ in duas partes diſtraxit, inuito licèt Baſilio, vt teſtatur Greg. Naz. Sed cùm Principes faciliores ſe præberent his innouationibus, Innocentius I. iam olim reſpondit Alexandro Antioch. Epiſc. Eccleſiarum ſtatũ diuiſionibus prouinciarum à Principe factis non immutari. *Nam quod ſciſcitaris,* inquit, *vtrum diuiſis imperiali judicio prouinciis, vt duæ Metropoles fiant, ſic duo Metropolitani Epiſcopi debeant nominari. Non ergo viſum eſt ad mobilitatem neceſſitatum mundanarum Dei Eccleſiam commutari, honoréſque aut diuiſiones perpeti, quas pro ſuis cauſſis faciendas duxerit Imperator. Ergo ſecundùm priſtinum prouinciarum morem, Metropolitanos Epiſcopos conuenit numerari.* Sed nihil proferri poteſt

Gregor. Naz. Orat. 20.

illuſtrius ea cognitione, quæ hac de re peracta eſt in Concilio Chalcedonenſi. Phœnicia ſubdita erat Tyro ciuitati, quæ erat prouinciæ Metropolis. Euſtathius Epiſcopus Beryti in eadem prouincia, vt dignitatem Eccleſiæ ſuæ & vrbi conciliaret, diuiſionem Phœniciæ primæ à Theodoſio Principe impetrauit; atque hoc pacto quorundam Epiſcoporum ordinationem, & adminiſtrationem Eccleſiarum, à Tyri Eccleſia ad ſuam tranſtulit. Tamen Principis reſcriptum vim non habuit, quod attinet ad Eccleſiaſticam diuiſionem, donec ab Anatolio Conſtantinopolitano Epiſcopo, à Maximo Antiocheno, (ad quem Phœnicia jure Patriarchico pertinebat) & à ceteris Epiſcopis Conſtantinopoli congregatis, hæc Epiſcopatuum ſectio confirmata eſt. Synodico Decreto Photius Epiſcopus Tyri ſubſcripſit, ſed inuitus, & excommunicatione à Synodo Conſtantinopolitana ad conſenſum adactus. Itaque libello ſupplici rogat Marcianum, vt pragmaticâ formâ ad Præfectos Prætorio, & ad Concilium Chalcedonenſe miſsâ, antiqua jura Tyri Eccleſiæ reſtituat. Princeps Magiſtratibus, qui Concilio aderant, dat in mandatis, vt ſancto cœtui denuncient, ſibi non eſſe in animo, vt Epiſcoporum negotia ſecundùm leges ſuas, ſed juxta Canones, regantur. Quæ non ſunt intelligenda in vniuerſum de omnibus Epiſcoporum negotiis, ſed de Epiſcopatuum diuiſione & Epiſcoporum ordinationibus huic vel illi Metropolitano addicendis. Itaque Reſcripto jam ipſa Principis interlocutione reſciſſo, ſub ea conditione ſi canonibus aduerſaretur, Iudices interlocuti ſunt, vt canones de prouinciarum inſtitutione legerentur: ſed ante lectionem Patres ipſos rogauerunt, an vellent cauſam iſtam è Reſcriptis datis diſcuti, an verò è Canonibus: & vt haberent quod ſequerentur, ſacram Synodum monuerunt, ſe jam prædixiſſe quid Principi videretur. Tunc Synodus in liberam illam vocem conſtanter erupit: *Contra regulas Pragmaticum nihil valebit. Regulæ Patrum teneant.* Et à judicibus iterum interpellata, an liceret reſcripto Principis, *aliena Eccleſiæ jura ab aliis Epiſcopis auerti*, reſpondit hoc non licere ſecundùm Canones.

L. vn. C. de Metrop. Beryt.

Conc. Chalc. Act. 4. [illegible]

[illegible]

Infra: [illegible]

II. Relecto itaque Nicænæ Synodi Canone, qui ſingulis prouinciis vnum tantùm Metropolitanum præeſſe decreuit, à quo Epiſcoporum ordinationes penderent, de Concilij totius ſententia Iudices pronunciant, Photium Tyriorum Metropoleos Epiſcopum omnem poteſtatem ordinationum in Ciuitatibus Phœniciæ primæ habiturum; Euſtathiũ verò Berytenſem nihil noui juris è pragmatica forma ſibi vindicaturum. Quod judicium acclamationibus ſuis Synodus Chalcedonenſis proſecuta eſt. Vnde ſi quis penitiùs cognitionis bujus ordinem inſpiciat, nullo negotio colliget, Leges Canonibus aduerſas nullius eſſe momenti: cùm in eam ſententiam Marcianus Princeps & Synodus conſentiant. Quæ regula locum habet in ſpecie propoſita, ſcilicet in iis quæ Eccleſiarum ordinationes reſpiciunt; vel ſi quis velit eam ad alios caſus porrigere, ad eos tantùm extendere oportet, quibus Canonum diſciplina merè Eccleſiaſtica continetur. Deinde aduertet, Synodum non vſurpare poteſtatem legem latam à Principe antiquandi. Etenim priùs à Marciano abrogata erat: & à Iudicibus de mandato Principis edictum fuerat, Imperatori placere vt Epiſcopalia negotia Canonibus, non Legibus, regantur. quam ſententiam Synodus non prompſit, ſed amplexa eſt. Itaque arbitrium reuocatæ legis penes Principem integrum manſit.

III. Quinimò cùm de Reſcripto Theodoſij in irritum mittendo, & de reſtituenda Photio juris antiqui poſſeſſione actum eſt, Iudices ex ſententia Synodi, attamen Iudices, judicium reddiderunt. Quod tamen facere non tentarunt, cùm in eadem cauſa ſuborta eſt quæſtio merè ſpiritualis, ſcilicet de Ordinationibus Epiſcoporum à Photio Tyrenſi peractis in iis ciuitatibus, quæ à Tyriorum Eccleſia auulſæ, Eccleſiæ Beryti erant tributæ. Etenim ab hac cognitione, quia diſceptatio Canonica erat, & de ordinibus Eccleſiaſticis agebatur, Iudices omnino abſtinuerunt. Interlocuti quidem ſunt, De Epiſcopis ordinatis à Photio, amotis verò ab Euſtathio, & ad Preſbyteratum dejectis, quid videretur ſanctæ Synodo; quæ reſpondit illos in Epiſcoporum numero eſſe habendos, cùm manus impoſitionem à Metropolita ſuſcepiſſent: ſed Magiſtratus hac de re pronunciare noluerunt; *De his*, inquiunt, *finaliter decernere, ac definire, ſancta eſt Synodi.* Et ſtatim Legati Romanæ Sedis, Anatolius Conſtantinopolis, Maximus Antiochiæ,

[illegible]

Iuuenalis Hieroſolymorum, Thalaſſius Cæſareæ Cappadociæ, Euſebius Ancyræ Galatiæ Epiſcopi, ſententiis ex ordine dictis, cenſuerunt ſacrilegium eſſe, ſi Epiſcopus ad gradum Preſbyteri demittatur; atque adeo Epiſcopos à Photio ordinatos Epiſcopali dignitati reſtituendos eſſe, niſi ab ea ob crimen admiſſum exciderint. Conſenſu totius Synodi, judicium Patrum & Archiepiſcoporum, vt ipſi vocant, probatum eſt. Iudices, qui à pronunciatione abſtinuerant, ſuas partes poſt iudicium interpouunt, ſcilicet Imperialis auctoritatis confirmationem: *Magnificentiſſimi & glorioſiſſimi Iudices dixerunt; quæ placita ſunt ſanctæ Synodo, in omne tempus firma cuſtodiantur.* Si quis diſcrimen perpendat primæ & ſecundæ cognitionis; primæ quidem ſe iudices immiſcuiſſe reperiet, quia de reſcindendo reſcripto Principis, & de reſtituenda poſſeſſione iuris ab Eccleſia Tyriorum diſtracti, agebatur; à ſecunda abſtinuiſſe, quia de ordinationibus erat quæſtio.

IV. Sanè cùm Cecropius Epiſcopus exigeret, vt generali definitione reſcripta omnia reuocarentur, quæ prouinciarum ſtatum, & ordinationum iura contra Canones immutauerant, iis verbis vtitur, quæ auctoritatem illam à Principe pendere docent. Etenim hoc decerni ab ipſis Iudicibus petit, & rationem addit, ne in ſingulis cauſis onerosum illis ſit querentium petitionibus hac de re propoſitis ſatisfacere: *Ne poteſtas veſtra accuſationem, & querimonias à quacumque perſona accipiat, & fatigetur, neue nos conteramur, petimus vt ſine contradictione ceſſent ea pragmatica, quæ in detrimentum Canonum à quibuſdam facta ſunt in omni prouincia. Canones autem per omnia teneant. Sic enim & Fides cuſtoditur, & vnaquæque Eccleſia integrum ſtatum habebit. Ac ne liceat aliquos præter Canones ordinare.* Sed præſtat audire ipſa verba Synodi; quæ interpellata à Iudicibus, an iis adhæreret quæ à Cecropio ſuggeſta erant, acclamauit, omnes eadem dicere, reſcripta in irritum mittenda, Canones retinendos, Illud tamen à Iudicibus decernendum. *Sancta Synodus acclamauit, omnes eadem dicimus; vniuerſa pragmatica ceſſabunt, regulæ teneant: & hoc à vobis fiat.* Quod cùm à Iudicibus decretum fuiſſet, in votorum acclamationes pro ſalute Imperatoris, & Auguſtæ, imò & ipſorum Iudicum, Synodus erupit: *Multos annos Imperatoris, multos annos Auguſtæ, multos annos Iudicum. Hoc iuſtum iudicium. Iuſti iuſtè iudicarunt.*

V. Principis decretum & Iudicum ſententiam Canon Concilij ſecutus eſt; qui vetat in futurum Epiſcopos, ne diuiſiones illas tentare Principum reſcriptis moliantur; ſed prudentiſſimè pœnam ſuam ita temperat, vt nullo vitio reſcriptis imputato, ſolos Epiſcopos gradus periculo mulctet. *Statuit ergo ſancta Synodus nihil ab Epiſcopis tale tentari, alioqui qui hoc admiſſus fuerit, amiſſioni gradus proprij ſubiacebit.* In præteritum verò, Honorem præcipuum iis Epiſcopis indulget, qui ciuitates illas tenent, quæ Metropoleos decus Imperatorio reſcripto ſunt aſſecutæ, ſaluis Eccleſiæ Metropolitanæ juribus ſuis. Videntur tamen huius Concilij Patres Canonis illius Decretum infregiſſe Canone XVII. quo cauetur vt ciuiles diſpoſitiones & publicas, Eccleſiaſticarum quoque parœciarum ordines ſubſequantur. Vnde Zonaras commentariis ad Canonem 38. Sextæ Synodi in Trullo, quo XVII. Concilij Chalcedonenſis Canon confirmatur, eam Principibus auctoritatem vindicauit; vt ſi quam Ciuitatem de nouo excitarent, eique decus Epiſcopatus aut Metropoleos adderent, eodem gradu in negotiis Eccleſiaſticis Ciuitas illa haberetur. In qua explicatione modeſtiùs ſe geſſit quàm Theodorus Balſamo; qui ſecundùm ſententiam, quæ iam apud Græcos inualuerat, abſciſsè & in vniuerſum Principibus aſſerit ius Metropoleon, & Epiſcopatuum inſtituendorum, non tantùm in Nouis, ſed etiam in quibuſcumque Ciuitatibus. Et in eam rem vtitur Aurea Bulla Alexij Comneni; qui cùm ſibi perſuaſiſſet hoc priuilegium à Canone Imperatoribus eſſe conceſſum, hanc Majeſtati ſuæ injuriam fieri non eſt paſſus, vt ſibi jus illud querelis duorum Metropolitarum auferretur. Itaque cùm Heracleæ Metropolitanus vacante ſede Eccleſiæ Madytanæ, quæ in Metropoleos dignitatem reſcripto Principis euecta fuerat; Et Ancyræ Metropolitanus vacante itidem Eccleſia Baſilæi, cui Metropolis decus collatum fuerat, ordinationes earum Eccleſiarum ſibi quiſque vindicarent iuxta Canones; à quibus repelli non poſſe dicerent eo nomine, quòd Metropoliticum honorem cùm eſſent litteris Principis conſecutæ, earum ordinatio, vt & ceterarum

Canon 12. Syn. Chalced.

Canon 17. eiuſdem Synodi: [illegible]

Zonaras in c. 38. Syn. in Trullo. [illegible]

Balſamo in c. 17 Conc. Chal. & 38 ſextæ Synodi in Trullo & in can. 36. Conc. Carth.

[illegible]

omnium Metropolitanarum Eccleſiarum, Patriarchæ Conſtantinopolitanu competebat: Alexius judicium bujus controuerſiæ præſente Synodo ſuſcepit, atque ex Concilij ſententia, inſtituendarum Metropoleon & Epiſcoparuum jus penes Principes eſſe decreuit, ex Canone 17. Concilij Chalcedonenſis. Canonis autem XII. ſententiam hac diſtinctione eluſit, illicitam eſſe prouinciarum diuiſionem, ſi ambitu Epiſcopi procurentur; aliud eſſe, ſi nulla gratia intercedente, Princeps vltro vel Vrbis dignitate, vel Eccleſiæ ſplendore, vel Epiſcopi egregia virtute inductus hoc beneficium indulgeat: & in eam rem cauſæ iſtius cognitionem Patriarchæ detulit, antequam conſenſum his reſcriptis gratioſis præbeat. Sed nemo non videt his interpretationibus Imperatorem & Patriarcham vim apertam Canonibus intuliſſe, vt Eccleſiam Conſtantinopolitanam amplificarent.

VI. Mihi verò ſincerior videtur eſſe Canonis XVII. Chalcedonēſis explicatio, quæ XII. ſententiam non lædat; ita vt fixum ſit & certum, prouincias à Principibus in duas Metropoles diuidi non poſſe, ex illo Canone XII. Quam ad rem non pertinet Canon XVII. cùm eo id tantùm cautum fuiſſe mihi videatur, vt ſi vrbem aliquam de nouo conderet Princeps, ad cujus conuentum & juriſdictionem pagos aliquot è vicina Ciuitate diſtractos adjungeret, ciuili formæ ſe Eccleſiaſticus ordo accommodaret; adeóque remota triginta annorum vel longioris temporis præſcriptione, pagi à vicino Epiſcopo auulſi, Epiſcopo illi tribuerentur, in cujus parœcia vrbs Noua ſita eſt. Vnde ſequitur ab Epiſcopo illius parœciæ, in qua vrbs condita eſt, pagos Nouæ Vrbis territorio contributos, & ab Epiſcupatu vicino diſtractos vindicari, nulla poſſeſſionis antiquæ ratione habita. Attamen non conceditur Principi, vt nouum Epiſcopatum reſcripto ſuo inſtituat; multo minus, ad omnes Vrbes quæ Ciuitatis honore decoratæ fuerint à Principe, vel ad prouinciarum diuiſiones, & Metropoleon dignitates ab eo decretas, trahenda eſſent. Etiamſi de Epiſcopatu à Synodo inſtituendo, in Vrbe de nouo condita, hæc dici poſſent juxta Zonaræ mentem.

VII. Partes ſuas Iudices & Concilium Chalcedonenſe interpoſuerunt in dirimenda contentione, quæ orta erat à multis retro annis ob reſcripta elicita ad inſtaurandum Patriarcharum Hieroſolymorum. Quartus honoris gradus, poſt trium primarum Sedium Epiſcopos, firmatus fuerat Æliæ, ſeu mauis Hieroſolymitano Epiſcopo, Canone VII. Concilij Nicæni. Sed nulla, ne in prouinciis quidem Palæſtinæ, quæ Cæſareæ Epiſcopo parebant, auctoritate potitus eſt, donec reſcriptis Principum Phœnicias, Arabiam, & tres Palæſtinas à Patriarchatu Antiocheno auulſas obtinuit. Ea res magnos motus in illis prouinciis excitauit, qui tranſactione ſopiti ſunt: quam Maximus Antiochenus, & Iuuenalis Hieroſolymitanus, in Concilio Chalcedonenſi iniuerunt; ea conditione, vt Phœniciæ, & Arabia, Antiochenæ Eccleſiæ redderentur; ſed Palæſtinæ, Hieroſolymitano Epiſcopo cederent. De Reſcriptis ex vtraque parte impetratis, de conſtituendis nouis Diœceſeon finibus, & de ordinationibus Epiſcoporum addicendis agebatur. Itaque in re mixta, Decretum Principis, & Concilij, Tranſactioni firmandæ interponendum erat. Magiſtratus Imperatorij referunt Concilio, ſibi mandatum à Principe, vt de lite mota cognoſcerent. Sed Epiſcopos pacta quædam iniuiſſe, quæ videantur æquitate niti. Ideóque ſibi viſum, vt Communi Decreto firmentur. Recitatis à Maximo & Iunenale tranſactionis conditionibus, Legati Romani, ceteríque Epiſcopi ſua interlocutione, & pôſtremò Iudices ſuo decreto eas confirmauerunt. *Firma etiam*, inquiunt, *per noſtrum Decretum, & ſententiam ſancti Concilij in omni tempore permanebit* Epiſcoporum conſenſio, *vacantibus ſcilicet, ſecundùm juſſionem diuiniſſimi & piiſſimi Principis omnibus pragmaticis, & quocumque modo ſacris ab vtraque parte literis impetratis; inſuper & multatione quæ in eis, hujus rei cauſa, noſcitur contineri.*

Act. 7 Conc. Chalced.

CAPVT IX.

Synopſis.

I. Iuſtinianus in vrbe Iuſtiniana Archiepiſcopatum conſtituit, adſcriptis illi ſeptem prouinciis. Non conſtituit jus nouum, ſed antiquum partim reſtaurauit. Vigilius Papa confirmat quæ Princeps decreuerat. Epiſco-

pus Iuſtinianæ Patriarcha dictus.

II. Iuſtinianopolis aucta quoque dignitate Patriarchali. Sed differt à Iuſtiniana. Eſt eadem vrbs cum Conſtantia Metropoli Cypri. Ea dignitas Perſonalis collata Ioanni Epiſcopo, à Synodo Trullana, conſenſu Imperatoris.

III. Vtroque Ponto in vnam prouinciam redacto, nihil immutauit Iuſtinianus quoad Sacerdotia. Nec etiam in Paphlagonia. Solidæ illius prouinciæ Metropolis erat vrbs Gangrarum, regia Dejotari. Ea imminuta, noua Honoriadis prouincia conſtituta eſt, cum ſua Metropoli Claudiopoleos. Rediit in vnum corpus Paphlagonia, vtraque Metropoli ſalua. Videtur aliquando Paphlagonia adjuncta fuiſſe Galatiæ.

IV. Eccleſia Gallicana non paſſa eſt à Regibus nouos Epiſcopatus inſtitui. quod tentauerat Childebertus Meleduni, ad petitionem plebis.

V. Et Sigibertus id fieri obtinuerat Caſtroduni in diœceſi Carnotena. quod reſciſſum à Synodo Pariſienſi.

VI. Rogerius in Sicilia Epiſcopatum Troinenſem inſtituit; Meſſanenſi à ſe reſtaurato adjunxit; ſed Summi Pontificis auctoritate. Vt Otho Gneſnenſem in Polonia.

VII. Damnata opinio eorum, qui hoc jus Principibus vindicant. Eorum tamen conſenſus Neceſſarius.

I. IVSTINIANVS Imperator videtur Canones Concilij Chalcedonenſis infregiſſe, cùm Iuſtinianæ patriæ ſuæ Epiſcopatum in ſummum Sacerdotij faſtigium euexit, Archiepiſcopi dignitate & auctoritate in ſeptem prouincias illi conceſſa, nempe in Daciam Mediterraneam, Daciam Ripenſem, Mœſiam ſuperiorem, Dardaniam, Preualim, ſecundam Macedoniam, & partem ſecundæ Pannoniæ: Ita vt Archiepiſcopus earum prouinciarum Metropolitanis det jura, & ordinationes, ipſéque à Concilio ſuo ordinetur. Fateor has prouincias Illyricianæ Diœceſeos, diſtractas ab Eccleſia Theſſalonicenſi: ſed huic nouitati eum colorem quæſiuit Iuſtinianus, ornandæ patriæ ſuæ auidus Princeps, quòd veterem conſuetudinem, quæ bellorum tempeſtatibus deleta erat, reſtitueret in integrum. *Cùm enim*, inquit ille, *in antiquis temporibus Sirmij præfectura fuerit conſtituta, ibique omne fuerit Illyrici faſtigium, tam in ciuilibus, quàm in Epiſcopalibus cauſis: poſtea autem Attilianis temporibus eiſdem locis deuaſtatis, Appenninus Præfectus prætorio de Sirmitana ciuitate in Theſſalonicam profugus venerat: tum ipſam præfecturam & Sacerdotalis honor ſecutus, & Theſſalonicenſis Epiſcopus non ſua auctoritate, ſed ſub vmbra præfecturæ, meruit aliquam prærogatiuam.* Quare cùm plurimas Illyrici Occidentalis prouincias armis recepiſſet, æquum eſſe putauit, vt his Imperij partibus priſtina dignitas Sacerdotij reſtauraretur. Quod Vigilius Pontifex ratum habuit; & Archiepiſcopo Iuſtinianæ vices ſuas delegauit per illas prouincias, quæ in Patriarchatu Occidentis ſitæ erant. Vnde Patriarchæ nomen huic Archiepiſcopo datum eſt à Curopalata, & Barlaamo; & ſubſcriptio ejus admiſſa in ordine Patriarcharum, in Trullana Synodo, juxta mentem Illuſtriſſimi Cardinalis Perronij.

Nou. 131. τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀπο... Ῥώμης ... καὶ τὰ ... [illegible]

Curopalates. Barlaamus. Synod. in Trullo. c. 32. Repl.

II. Quamuis, vt verum fatear, in Synodi Trullanæ ſubſcriptionibus non agatur de Iuſtinianæ primæ Archiepiſcopo: ſed de Ioanne Archiepiſcopo Nouæ Iuſtinianopoleos. Porrò vrbs Metropolitana inſulæ Cypri, quæ Conſtantia dicebatur, à Iuſtiniano Imperatore, cui familiare fuit clarioribus vrbibus nomen ſuum imponere, Iuſtinianopolis dicta eſt. Ejus Vrbis Epiſcopatum gerebat Ioannes; qui Saracenis Cyprum inuadentibus, in Helleſpontiorum prouinciam vnà cum pleriſque inſulæ illius incolis commigrauit. Quare Synodus Trullana de conſenſu Imperatoris duo quædam in gratiam Ioannis decreuit. Primum eſt, vt Noua Iuſtinianopolis, ſeu Conſtantia Cypri, priuilegiis ſibi à Synodo Epheſina indultis potiatur: id eſt, vt Sedi Antiochenæ non ſubjiciatur, ſed fruatur plena libertate & αὐτοκεφαλίᾳ. Quod Trullano canone ſic concipitur, *vt illi jus Conſtantinopolitanæ ſedis competat*, τὸ δίκαιον ἔχειν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Alterum verò beneficium quod Ioanni indulgetur hoc eſt, vt prouincia Helleſponti pleno jure illi ſubjiciatur, ita vt ipſius quoque Cyziceni Epiſcopi prouinciæ Helleſpontiacæ Metropolitani ordinationem celebret. Ex his duobus priuilegiis, primum, quod Synodi Oecumenicæ Epheſinæ judicio nitebatur, ad poſteros manauit. Vnde in veteri Notitia temporibus Leonis Philoſophi concinnata, rectè obſeruatum eſt, inſulam Cypri non ſubeſſe Apoſtolico throno Antiochiæ. Attamen in Collectione

Notitia antiqua. [illegible]

Collectio Arabica can. xxxvii.

Arabica ordinatio hujus Metropolitani tribuitur Antiocheno Patriarchæ. quæ innouatio accidit poſt Leonis Philoſophi ætatem, id eſt, poſt annum 900. Vnde Collectionis illius Arabicæ tempus colligere licet. Secundum verò priuilegium videtur perſonale fuiſſe, in gratiam Ioannis Archiepiſcopi. Vnde factum, vt cum ipſius perſona, jus quoque illud extinctum fuerit. Quare non erat quòd Balſamo quærendum ſcriberet, quomodo jure illo Archiepiſcopus Cypri cecidiſſet. Ceterùm quod attinet ad inſtitutum meum, ex Canone Trullano conſtat, nouum quendam & extraordinarium, imò verò perſonalem Patriarchatum in prouincia Helleſpontiaca conſtitutum, collatúmque Ioanni Archiepiſcopo Cypri; id tamen factum auctoritate Eccleſiaſtica, à plenaria Synodo Orientali, cui Patriarchæ quatuor intererant; quamuis huic innouationi, Iuſtiniani Rhinotmeri Principis conſenſus acceſſerit. Idque eò faciliùs tentatum eſt, quòd dignitas Exarchica Metropolitano Cypri antea competebat.

Balſamo ad can. 39 Syn. in Trullo.

III. Vt autem redeam ad Iuſtinianum noſtrum; in eo maximopere laudandus eſt, quòd etſi, vt erat noui juris appetentiſſimus conditor, multa in prouinciis innouarit, ſingularem tamen curam geſſit ne in Sacerdotio aliquid mutaretur. Vtrumque Pontum in vnam prouinciam redegit, ea lege, vt Amaſeæ & Neocæſareæ vrbibus Metropolis nomen non detraheretur: *Nihil enim*, inquit, *circa Sacerdotium illarum innouamus.*

Nou. 28. [Greek marginal note illegible]

Idem jus in Paphlagonia conſtituit, ita vt etſi illius Edicto gens Paphlagonum in vnam prouinciam coaluerit, nihil à veteri forma, quoad Sacerdotium, & duorum Metropolitanorum dignitates, decederet. Paphlagonia teſtamento Philomenis Regis in Romanam Rempublicam tranſcripta eſt, & in prouinciæ formulam redacta. In oppido Gangrarum Rex illius gentis Dejotarus regiam conſtituerat, vt docuit Strabo. Inde Gangrenſi vrbi conciliata eſt Metropoleos totius gentis dignitas; quam in diſpoſitione Eccleſiaſtica conſtanter etiam retinuit. Accidit tamen huic prouinciæ, vt temporibus Honorij Imperat. aliquot vrbibus minueretur: quæ cum tribus oppidis à Bithynia reciſis, in prouinciæ ſpecialis nomen conceſſerunt, cui Honoriadis nomen impoſitum. Huic nouæ

Sextus Rufus.

Strabo lib. 12.

Nou. 29. [Greek marginal note illegible] Ibidē.

prouinciæ ſua Metropolis non defuit, nempe Claudiopolis, vna ex vrbibus Bythyniæ; quæ ſtatim eadem dignitate in Eccleſia aucta eſt. Vnde Claudiopolis recenſetur inter ciuitates Metropolitanas, in ſubſcriptionibus Concilij Chalcedonenſis; æquè ac ciuitas Gangrarum. Ex Honoriade, & reliqua Paphlagonia, vnum prouinciæ corpus Iuſtinianus conſtituit; ea lege, vt de dignitate Eccleſiaſtica vtriuſque Metropoleos nihil deperiret. Ante conjunctionem iſtam, videtur imminuta ſemel Paphlagonia, adjuncta fuiſſe Galatiæ. Vnde vetus auctor ſcripſit: Γαλατία ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ. Quod Gangrenſibus clericis occaſionem præbuit, trium Epiſcoporum ſuorum ordinationem ab Epiſcopis Ancyræ Metropolitanis Galatiæ petere.

[Greek marginal note illegible] Ibidem: [Greek marginal note illegible]

Deſcriptio prouinc. MS. adjuncta Ptolemæo.
Conc. Chalc. Act. xv.

Quam religionem in prouinciarum conjunctionibus adhibuit Iuſtinianus, vt nihil immutaret in Sacerdotiis; eadem vſus eſt in prouinciarum ſectionibus. Armenia tributa fuerat in primam, & ſecundam, & ſuis Metropolitanis parebat; ſed Iuſtiniano, qui deuictis barbaris Imperij fines protulit, viſum eſt integram Armeniam in quatuor prouincias partiri, quæ totidem Magiſtratibus regenda committeretur. *Quæ verò*, inquit, *ad Sacerdotia ſpectant, ea, vt ſæpe diximus, volumus in priſtina manere forma, negotio ipſo neque circa jus Metropoliticum, neque circa ordinationes, vel mutationem, vel nouationem ſuſcipiente.*

Nou. 31. De deſcriptione quatuor Præſidum Armeniæ c. 2. [Greek marginal note illegible]

IV. Gallicana Eccleſia in eandem ſententiam cum Synodo Chalcedonenſi, & Innocentij decreto conſpirauit, putauítque nefas eſſe Regum Imperio Epiſcopatus nouos inſtitui. Cùm enim Childebertus Rex Francorum Meleduni, quæ vrbs erat in diœceſi Senonenſi ſita, Epiſcopum ordinandum ad petitionem plebis curaret, & in eam rem cuperet Leonem Senonenſem Epiſcopum Metropolitanum adeſſe; ille conſtantiſſimè reſpondit Epiſtolâ ad Regem data: *Cuſtodite, quæſo, ſtatuta Patrum: & Canonum ſeueritate conſtricti, non patiamini, ſicut ſcribitis, ad petitionem ejus plebis; ſuperſtite proprio Sacerdote, alterum Epiſcopum ordinari. Quia ſi hoc credunt, quod nefas eſt credi, deſertores potiùs judicandi ſunt, quàm fideles. Et non eorum preces facilè audiri debent à Principe, quorum petitionibus potiùs generantur ſcandala, quàm pax Deo amata ſeruatur.* Epiſtolam verò his verbis concludit.

Epiſtola Leonis ad Child. T. 1. Concil. Gall. an. 538.

Nam gloria veſtra optimè debet & credere, & ſcire, quia ſi contra ſtatuta Canonum quicunque Epiſcoporum ſine conſenſu noſtro Mecledono Epiſcopum voluerit ordinare, vſque ad Papæ notitiam, vel Synodalem audientiam, tam hi qui ordinauerint, quàm qui ordinati fuerint, à noſtra erunt communione disjuncti.

V. Noui Epiſcopatus inſtitutionem tentauerat tantùm Childebertus. Sed Sigiberti Regis conſenſu peracta fuerat in Caſtro Dunẽſi, parœciæ Carnotenæ, vbi Promotus Preſbyter, ſecta diœceſi, Epiſcopus fuerat inſtitutus. Ægrè tulit hanc ſibi & Eccleſiæ Carnotenæ factam injuriam Pappolus Epiſcopus Carnotenſis, qui rem omnem ad Concilium Pariſienſe detulit. Et Synodus quidem nefarium conatum damnans, Promotum ab Epiſcopali dignitate dejecit, & integræ diœceſeos adminiſtrationem Pappolo reſtituit; ſed præterea Regem graui oratione officij ſui admonuit, ne Promoti cauſam conclamatam vltrà tueretur. *Quantum ineffabili gaudio, Synodali Concilio nuntiatur, quandoquidem à Catholico Principe res noua pro dilectione Chriſti concipitur; tantum lamentabile exectrandúmque cenſetur, cùm in Eccleſia ſancta contra Deum, & contra Canonum diſciplinam, diſſenſio generatur.* Tum recitata Promoti conſecratione, addit: *Quam rem licèt vix credere poſſumus cum conſenſu gloriæ veſtræ fieri potuiſſe; tamen ſi cujuſcunque praua ſuggeſtione præuenti, in hac tam obſcœna & Eccleſiæ vniuerſæ cõtraria conſenſiſtis, ab hujuſmodi ſcandali defenſione ſinceritatis veſtræ conſcientiã expietis.*

Epiſtola Conc. Pariſ. IV. ad Sigebertum Regem an 573.

Adnotat Sirmondus in Notis ad Concilium I. Aurelian. Epiſcopos Carnotenſes interdum vocatos eſſe Dunenſes à Duno caſtro Diœceſis Carnotenæ. In Concilio Narb. an. 788. ſubſcripſit Raganbaldus Diaconus, Dunenſis vocatus Epiſcopus.

VI. Cùm Rogerius Calabriæ & Siciliæ Comes felicibus armis Siciliam à Saracenis extorſiſſet, in id omne ſtudium ſuum contulit, vt Epiſcopatus in illa Inſula reſtitueret; quod perfecit immani ſumptu, & liberalitate quæ hominem gente Gallum deceret. Ac primò Troinenſem Epiſcopatum inſtituit; quem deinde cum Meſſanenſi, cujus reſtaurationem aggreſſus eſt, diplomate ſuo conjunxit quidem, ſed de ſummi Pontificis conſilio & auctoritate, vt patet ex ipſarum literarum Rogerij lectione, quas *Sigilli nomine* inſcripſit. Eadem auctoritate Pontificis Gneſnenſem Archiepiſcopatum in Polonia ab Ottone III. conſtitutum fuiſſe anno 999. ex Ditmaro rectè cenſuit Illuſtriſſimus Cardin. Baronius.

Extat diploma Rogerij apud Albertum Piculin. Diſſertationis De antiquo jure Eccleſiæ Siculæ parte I. c. 5. Ill. Card. Bar. ad an. 999.

VII. Quare non eſt quòd à communi Vniuerſalis Eccleſiæ ſenſu recedamus, fœda in Principes adulatione; vt contigit Marco Antonio de Dominis, qui Epiſcopatuum inſtitutionem Regibus perperam & contra ipſos Canones aſſeruit: cujus ſententiam recentiores aliqui amplexi ſunt. Tota rei iſtius diſponendæ ratio ad Eccleſiam pertinet, quemadmodum dixi; quam tamen ſine conſenſu Principum peragere non debet, vt oſtendam Libro IV. cap. XIII.

Marcus Anton. de Dom. l. 6. De Rep. Eccl. c. 3. 130 & ſeqq.

CAPVT X.

Synopſis.

I. Etſi Principes leges Eccleſiaſticas condere non poſſint; ad Tuitionem Canonum tenentur, ex officio. De Religione ſatagere debent, etiam Pagani Principes, ob ciuium tranquillitatem. Et legibus ſuis injurias Deo factas vlciſci Chriſtiani Reges, ad Dei cultum amplificandum adſtricti, ex eo quòd Chriſto nomen dederint.

II. Garciæ opinio, putantis eundem eſſe finem Legum ciuiliũ, & Eccleſiaſticarum, apud Chriſtianos, ſcilicet felicitatem æternam ciuium. Diſcrimen harum legum ex ſententia auctoris. Canones ſingulis inſtrumenta felicitatis illius parant. Leges pacem publicam ſingulis ciuibus; & per conſequentiam, æternam felicitatem. Patris & Regis in hoc capite comparatio.

III. Societas Religionis & Regni. Vtrique proſpicere tenetur Princeps, ex Theodoſio, & Concilio Epheſino.

IV. Tuitio Eccleſiæ Regibus Chriſtianis commiſſa à Chriſto. Probatur ex Paulo, & Auguſtino.

V. Idem probatur è Pſalmo 2. & variis locis Auguſtini, & è Sixto I.

VI. Diſcuſſus Euſebij locus de Epiſcopo τῶν ἔξω. qui malè vulgo explicatur. Conſtantinus dictus ab Euſebio Epiſcopus Communis.

VII. Pacem Eccleſiæ conſeruabant Principes, indictis Synodis; & Confirmatione decretorum Synodalium, è Iuſtiniano, & V. Synodo.

VIII. Diſcrimen inter Decreta Fidei, & Diſciplinæ, quod attinet ad Confirmationem Principum.

X. Synodus Nicena à Conſtantino confirmata. CP. à Theodoſio. Et Epheſina ab altero Theodoſio.

X. Marcianus confirmat Chalcedonenſem.

XI. Iuſtinianus Depoſitioni Anthimi, imperialem auctoritatem adjunxit.

XII. Conſtantinus Pogonatus confirmat decreta Sextæ Synodi. quod gratum Leoni II.

Synodus

Synodus in Trullo petit confirmationẽ à Principe. Septima & Octaua Synodus ab Imperatoribus confirmatæ; poſtquàm illis conſtitit libero conſenſu Epiſcoporum omnia decreta.

XIII. Principes non condunt nouos Canones, ſed conditorum executionem decernunt, ex Facundo Hermianenſi.

I. ETsi leges Eccleſiaſticis & ſpiritualibus rebus indicere eo modo, quem capite VII. explicui, non contineatur intra fines Regiæ poteſtatis; attamen Canonicas Conſtitutiones ſuis etiam Legibus tueri ex officio Principes tenentur. Quod ita velim intelligi, vt non ſolùm interpellati & rogati Principes miniſterium ſuum ad Canonum obſeruationem commodare poſſint; ſed etiam ex officio in eam curam incumbere teneantur. Licèt enim Reipublicæ adminiſtratio eo fine illis à Diuino numine concredita ſit, vt ciuium tranquillitatem procurent; atque ex illo capite de vera Religione conſtituenda debeant eſſe ſolliciti, quia ciues in officio ſuo erga ſe & erga Principem religionis cultu veluti vinculo quodam adſtringuntur, vt de Romanis obſeruauit Auguſtinus: In nobiliores tamen curas ipsâ naturâ duce aſſurgunt. Etenim cùm naturæ auſpiciis vnicuique ſit inſita superni alicujus numinis cognitio, à quo cetera omnia pendent; ipſi etiam Principes, quibus veræ religionis lumen non affulſit, non ſolùm priuatis ſtudiis numen illud colere tenentur; ſed etiam publicis legibus contumelias, quæ illi, aut idololatriâ, aut monſtris criminum à Ciuibus inferuntur, vlciſci. Si Paganos Principes huic officio addictos fatemur; quantò magis Principibus Chriſtianis, qui vera Fide imbuti, auxiliis gratiæ, naturalis cognitionis fines exceſſerunt, Religionis promouendæ & tuendæ curam impenſiùs incumbere dicemus; ita vt omne ſtudium ſuum & operam conferant ad cultum diuini numinis amplificandum, qui in Fide & Diſciplina verſatur. Ad quæ officia Principes adigi putamus, non ex eo tantùm capite, quòd ea ad Felicitatem Imperij conducant, quæ quidem vt plurimum cum illis eſt conjuncta; ſed ex eo etiam, quòd nomen ſuum Chriſto dederint, eique caput ſuũ & ipſam regiam dignitatem deuouerint.

Auguſt. lib. 4. de Ciu. Dei cap. 31.

II. Quod vt accuratiùs intelligatur, obſeruandum eſt, ſententiam meam abeſſe à Fortunij Garciæ opinione, qui eundem eſſe Legum Ciuilium & Canonicarum Finem contendit; adeo vt legi Ciuili non ſolùm propoſitus ſit Finis promouendæ tranquillitatis publicæ, ſed etiam veræ æternæque felicitatis Ciuibus procurandæ. Fateor enim hoc eſſe præcipuum diſcrimen inter Canonum decreta, & Leges publicas, vt ego quidem exiſtimo, licèt alij aliter interpretentur; quòd illa *vnicuique* Chriſtiano felicitatem æternam parent, & ad eum finem inſtrumenta accommodata ſubminiſtrent: hæ verò Reipublicæ pacem, & ſingulorum Ciuium, quatenus ſunt partes Reipublicæ, promoueant; & cultum Chriſto debitum generaliter ſanciant, pœnis in contumaces latis: Vnde per conſequentiam ſubmotis impedimentis, Felicitas æterna ſingulorum Ciuium procuretur. Par eſſe videtur hac in parte Regis & Patris officium. Vt enim parentibus incumbit præcipuè quidem, vt liberos exhibeant; ſed huic naturali curæ accedit etiam altera ex profeſſione religionis Chriſtianæ profecta, vt eos in veram Fidem & pietatem erudiendos Magiſtris tradant: Ita etiam Principes, quibus diuinum numen ad procurandam in Republica pacem vices ſuas commiſit, eò etiam ſtudium ſuum porrigere debent, vt Ciues ad Felicitatem æternam proſequendam compellant: quod omnino aſſequentur, ſi per Epiſcopos, quæ ad Fidei ſinceritatem, & mores componendos pertinent, populis denunciari curent; res in hoc genere ab Eccleſia decretas ſuis legibus ſanciant, & ne rebus conſtitutis vis aliqua fiat, ſedulò inuigilent. Ita enim fiet, vt Imperij & Eccleſiæ pacem ex æquo inuiolatam præſtent.

Fortunius Garcias De vltimo Fine vtriuſque Iuris. Vide Suarem lib. 3. De legibus c. 11.

III. Huic officio Theodoſius Imperator ſe adſtringi fatetur, iis literis quas ad Synodum Epheſinam dedit; quarum teſtimonio eò lubentiùs vtor, quòd Oecumenicæ Synodi judicio approbatæ & in Acta relatæ ſunt. Ex iis patet ſocietatem & cognationem quandam intercedere inter Religionem & Rempublicam; Ad Principis ſtudium pertinere Eccleſiaſtici ſtatus, æquè ac Imperij, Pacem; Regij muneris eſſe, vt eum Firmum & inuiolatum præſtet ex omnium Conſenſu; Pietatis Religioniſque ſinceritatem tueatur; curétque vt eorum, qui clero adſcripti ſunt, emendata ſit caſtigatáque

Relatio Synodi ad Theod. [illegible]

vita. Quare non alienum erit integra verha Theodoſij referre, quæ præcipuas regulas complectuntur, quibus Eccleſiæ Gallicanæ Libertas continetur. *Reipublicæ noſtræ conſtitutio eà quæ in Deum eſt pietate præcipuè nititur, multaque inter hanc & illam cognatio ac familiaritas intercedit. Nam & ex ſe inuicem pendent, & vtraque proſperis alterius ſucceſſibus incrementa ſumit: quandoquidem vt vera religio juſta actione perficitur, ita Reſpublica vtriuſque ope nixa floreſcit. Cùm itaque Deus Imperij habenas nobis tradiderit, iiſque qui imperio noſtro parent, pietatis, & ſecuritatis quoddam quaſi vinculum nos eſſe voluerit; harum inter ſe ſocietatem, prouidentiæ & hominibus medios nos præbentes, indiuulſam perpetuò conſeruare contendimus.* Infrà: *Ante omnia autem in id operam damus, vt Eccleſiaſticus ſtatus ejuſmodi ſit, qui & Deum deceat, & temporibus noſtris quàm maximè congruat, idémque ex omnium Concordia & conſenſione ſuam tranquillitatem obtineat, tum per Eccleſiaſticarum controuerſiarum à turbis & ſeditionibus liber exiſtat, tum demum vt pia religio ab omni reprehenſione immunis perſeueret; eorúmque vita qui vel inter clericos cenſentur, vel magno quoque inter illos Sacerdotio funguntur, omni prorsùs næuo & culpa vacet.*

Concil. Epheſ. Part. I. cap. 32. [illegible Greek]

[illegible Greek]

IV. Hæc autem Eccleſiæ Tuendæ prouincia Chriſtianis Principibus ab ipſo Chriſto mandata eſt, vt veterum auctoritate è ſacris Scripturis deprompta docemur. In eam ſententiam Paulus Apoſtolus monet acceptum eſſe Deo, vt Reges Chriſtianæ fidei adſcribantur; Regiámque majeſtatem Chriſtiani facti retineant; vtque perfidiâ ejuratâ, ceteris Chriſtianis tranquillam vitam præſtent, cum omni pietate & ſanctitate conjunctam. Hic eſt enim genuinus ſenſus horũ

1 Tim. 2. verborum: *Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus; pro regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & caſtitate. Hoc enim bonum eſt, & acceptum coram Saluatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Officio autem illo Reges defungi non poſſunt,

Vide Additionem ad § VIII. cap. XII. hujus libri. nisi merum imperium adhibeant, & jus gladij quod Deus illis mandauit. Vnde Auguſtinus: *Nam & terrenæ poteſtates, quando ſchiſmaticos perſequuntur, ea regula ſe*

Auguſt. epiſt. 164. *defendunt, quia dicit Apoſtolus: qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. non enim fruſtra gladium portat.* Mox Donatiſtas alloquens: *Cognoſcentes veſtri ſchiſmatis nefas, conſtituunt aduersùs vos pro ſua ſollicitudine ac poteſtate quod volunt.*

V. Ad Eccleſiæ Chriſtianæ Tuitionem à Principibus præſtandam, referendus eſt etiam Pſalmus ſecundus: qui pleniùs ad Chriſtum pertinet, quàm ad Dauidem, vt ipſi Apoſtoli teſtantur. Is autem pſalmus Principes omnes hortatur, vt Dei Filium venerabundi ſuſcipiant; hoc eſt, vt ſe illi miniſtros, quà Reges ſunt, exhibeant, quemadmodum verè interpretatur Auguſtinus: *In hoc*, inquit, *Reges, ſicut eis diuinitus præcipitur, Deo ſeruiunt in quantum Reges ſunt, ſi in regno ſuo bona jubeant, mala prohibeant, non ſolum quæ pertinent ad humanã ſocietatem, verùm etiam quæ pertinent ad diuinam Religionem.* Et in Epiſtola ad Bonifacium: *Quomodo ergo Reges Domino ſeruiunt in timore, niſi ea quæ contra juſſum Domini fiunt, religioſa ſeueritate prohibendo atque plectendo? Aliter enim ſeruit quà homo eſt, aliter quà Rex eſt. In hoc ergo ſeruiunt Domino Reges, in quantum ſunt Reges, cùm ea faciunt ad ſeruiendũ illi, quæ non poſſunt facere niſi Reges.* Sixtus Romanus Pontifex in eandem ſententiam hujus Pſalmi verba excepit, cùm Imperatoribus gratulatur de proſcripta Neſtorij hæreſi: *Sciunt* (nempe Imperatores) *ſe illi fænerare ſollicitudine ſuam, qui eam cum grandi reddat vſura. De qua re nos conuenit gloriari, quia cæleſtem Regem videmus fœderatos habere Reges terrarum. Intelligunt, ſicut ait Dauid, & eruditi ſunt, qui judicant terram; quando, ſicut dicit alibi, ipſi & omnes populi laudant nomen Domini.* Hanc poteſtatem legum ferendarum pro fidei & Diſciplinæ Tuitione, ſummo Chriſti munere Eccleſiæ conceſſam fuiſſe, ex eodem Pſalmo probat Auguſtinus, Donatiſtas increpans; qui de latis aduersùm ſe ab Imperatore legibus conquerebantur: *Vnde ergo præſumimus*, inquit, *ſi vultis noſſe, illum cogitate de quo propheta pronunciauit dicens; Adorabunt eum omnes Reges terræ, & omnes gentes ſeruient illi. Et ideo hac Eccleſiæ poteſtate vtimur, quam ei Dominus & promiſit & dedit. Imperatores enim, ſi in errore eſſent, quod abſit, pro errore ſuo contra veritatẽ leges darent &c. Quando autem Imperatores veritatem tenent, pro ipſa veritate contra errorem jubent. Quod quiſque contempſerit, ipſe ſibi judiciũ acquirit. nam & inter homines pœnas luit, & apud Deum frontem non habebit, qui hoc facere noluit, quod ei*

Pſalm. 2.

Act. 4. & c. 13. & Hebræor. 5.

Auguſt. contra Creſcon. lib. 3. cap. 51.

Idem epiſt. 50. ad Bonifacium.

Sixtus epiſt. ad Ioan. Antioch.

Auguſt. ep. 166.

per cor Regis ipſa veritas juſſit. Ex mox: *Si juſſiones Regum non pertinent ad prædicandam religionem, & ſacrilegia prohibenda; quare ad Edictum Regis talia jubentis, etiam ipſi vos* (Dunatiſtæ) *ſignatis?*

Leo ep. 81.

VI. Quare non dubitauit Leo Pontifex Leonem Imperatorem his verbis alloqui: *Debes incunctanter aduertere, Regiam poteſtatem tibi non ſolùm ad mundi regimen, ſed etiam maximè ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam; vt auſus nefarios comprimendo, & quæ bene ſunt ſtatuta defendas, & veram pacem iis quæ ſunt turbata reſtituas.* Alibi idem Pontifex profitetur: *Res humanas aliter tutas eſſe non poſſe, niſi quæ ad diuinam confeſſionem pertinent, & Regia & Sacerdotalis defendat auctoritas.* Quare & Theodoſio non ſolùm Regium, ſed etiam *Sacerdotalem animum* ineſſe gaudet, ob Synodum Epheſinam indictam, proſcriptóſque legibus ſuis hæreticos; Et Marcianum *Cuſtodem Fidei* vocat ob perculſum Eutychetem.

Idem ep. 33.

Idem ep. 9.

Idem ep. 57.

VII. Solet ad aſſerendam Principibus tuendæ Eccleſiæ auctoritatem proferri celebris illa Conſtantini ad Epiſcopos oratio, quâ illos intra Eccleſiam, ſe autem extra Eccleſiam Epiſcopum conſtitutum dixit, apud Euſebium. Sed ſi hæc probatio in tetricum lectorem incideret, reponere poſſet, verbis Græcis aliam ineſſe ſententiam; quæ ad perſonas, non ad res ipſas, ſit referenda; ita vt ſignificetur Epiſcopos eorum curam gerere, qui Eccleſiæ adſcripti fidem Chriſtianam profiterentur; ſe verò Gentilium, qui eſſent extra Eccleſiam, saluti conſulere, ſacrificiis Paganorum vetitis, Domini diei cultu & feriatione præcepta, etiam ipſis Gentilibus; quemadmodum ſuperioribus & ſequentibus capitibus explicuit Euſebius. Quare ſatius eſt ab eo argumento abſtinere, præſertim cùm manifeſtiora ſupperant. Quòd ſi cui illa Epiſcopi appellatio arrideat, poterit eam tueri Euſebij auctoritate; qui hunc ipſum Conſtantinum, Epiſcoporum Synodis à ſe indictis interfuiſſe, atque rerum in deliberationem vocatarum ſe participem feciſſe, communémque concordiam procuraſſe ſcripſit, tanquam *Communem Epiſcopum* à Deo conſtitutũ. Ob eam curam Marciano Auguſto acclamatum eſt à Concilio Chalcedonenſi: τῷ ἱερεῖ, τῷ βασιλεῖ. *Sacerdoti, Imperatori.* Eccleſiaſticorum enim negotiorum ſtatui externo ab illo Principe,

Euſebius l. 4. de Vit. Conſt. cap. 24. [illegible]

Euſebius l. 1. de Vit. Conſt. cap. 37. [illegible]

Conc. Chal. Act. VI.

quemadmodum à ceteris Principibus Chriſtianis, optimè cautum erat: quorum in eo articulo tanta vigebat auctoritas, vt Socrates ſcripſerit, ab Imperaturũ arbitrio, ex quo Chriſtianam fidem amplexi ſunt, res Eccleſiaſticas pependiſſe.

Socrates lib. 5. Hiſt. in Proœmio [illegible]

VII. Poſſem alia quamplurima in eandem ſententiam teſtimonia congerere, quibus probatur, ex officio Principibus incumbere, vt pacem Eccleſiæ tueantur. Sed abſtineo à re notiſſima comprobanda, vt gradum faciam ad ea quæ ſunt remotiora à cognitione vulgi; ſcilicet ad Diſquiſitionem ordinis, quo in Fide, aut Diſciplina vindicanda, vtebantur Principes. Id eleganter explicuit Iuſtinianus in Libello, quem quinta Synodus ſibi oblatum probauit; ita vt teſtimonium hinc prolatum & Iuſtiniani, & Quintæ Synodi Oecumenicæ, dici debeat. Ex eo diſcimus, emergentes hæreſes à Principibus compreſſas, & pacem Eccleſiæ conſtitutam per Synodos Epiſcoporum; quas indixerunt Conſtantinus, Theodoſij ambo, & Marcianus. Sed præterea teſtatur quæ à Synodis definita ſunt, legibus ſuis Principes confirmaſſe: *Hìs itaque omnibus per diuerſa tempora ſubſecutis, prædicti piæ recordationis noſtri Patres, ea quæ in vnoquoque Concilio judicata ſunt, legibus ſuis corroborauerunt & confirmauerunt; & hæreticos, qui definitionibus prædictorum ſanctorum quatuor Conciliorum reſiſtere, & Eccleſias conturbare conati ſunt, expulerunt.*

Conc. v. Collat. 1. *Semper ſtudiũ fuit Orthodoxis & piis Imperatoribus Patribus noſtris, pro tempore exortas varie per congregationem religioſiſſimorum Epiſcoporum amputare, & recta Fide ſincerè prædicatâ, in pace ſanctam Dei Eccleſiam cuſtodire.*

VIII. Cùm autem de confirmatione decretorum à Conciliis editorum agitur, diſtinguenda ſunt ea quæ Fidem reſpiciunt, ab iis quæ de Diſciplina feruntur. Vis enim eorum quæ Fidei controuerſias ex ſcripturis & antiqua traditione dirimunt, non à Principum, ſed ab Epiſcoporum auctoritate pendet; quibus ſolis paſcendas oues, non autem Cæſari, Chriſtus commiſit. Quare ſolis Epiſcopis datum eſt, vt de Iure cognoſcant, ſcilicet an opinio controuerſa inter hæreſes recenſenda ſit. Princeps verò res jam deciſas auctoritate ſua tuetur, & pœnas Excommunicationis aut Regradationis ab Eccleſia irrogatas ſecularibus pœnis intendit, ſcilicet mulctis pecuniarijs, aut Exilio, & Relegatione, vel etiam vltimo ſuppliciũ. Quod attinet ad Canones, qui non quidem de Fide, aut Sacramentorum ritibus, ſed de reliqua Diſciplina feruntur; quia Legum perpe-

ruarum vires obtinere debent, & Clericorum, imò etiam ſæpiſſime Laïcorum perſonas reſpiciunt, ex quibus Reipublicæ corpus componitur, nouámque aliquando Diſciplinæ formã conſtituunt; quamplurimi Principum intereſt, vt ea decreta maturè diſcutiant, antequam eorum Executionem publicam & forenſem lege ſua indulgeant, ne fortaſſis aut publicæ vtilitati aut tranquillitati aduerſentur. Confirmati autem à Principe Canones, vim legis publicæ adipiſcuntur; quæ neceſſaria eſt, vt per omnes Imperij prouincias executioni tradi poſſint; & ſi qui contradicant, auctoritate publica coërceantur. Confirmatis de Fide decretis, contumacia quidem refragantium legibus plectitur, ac ſi in Leges imperatorias peccatum fuiſſet: ſed non indigent ea decreta imperio Principis, vt Chriſtianos adſtringant, cùm iure diuino nitantur, quod ceteris omnibus præcellit. Quare cùm illa decreta Principes confirmabant, non res iudicatas iterum tractabant, ſed de conſenſu Epiſcoporum, & ſuffragiorum libertate ad ſummum, cognitione extraordinaria inquirebant; vt Theodoſij, Marciani, & Baſilij exemplis demonſtrari poteſt.

Vide ſecundã Præfationem Marcæ §. 4.

IX. Obuia ſunt confirmationum exempla, ſi quis etiam iſta requirat. Conſtantinus anathema prolatum à Nicæna Synodo aduerſùs Arium & ejus conſortes, infamiæ pœna auxit; Porphyrianóſque vocari, id eſt, Chriſtiani nominis oſores & hoſtes, Arianos juſſit, eorúmque libros publicè concremari. Sed illuſtrius teſtimonium proferri non poteſt, quàm epiſtola Synodica Concilij ſecundi Oecumenici ad Theodoſium; quâ Patres profitentur ſe ex officio teneri ad Relationem eorum, quæ in Synodo geſta ſunt, Principi mittendam: ſtatimque referunt hæreſes à ſe damnatas fuiſſe; ac prætereà quaſdam regulas pro Diſciplina Eccleſiæ conſtituenda decretas, quas Epiſtolæ adjungunt; Firmarique à Principe obnixè petunt: *Rogamus itaque tuam Clementiam, vt per literas quoque tuæ pietatis confirmetur Concilij decretum; vt ſicuti literis, quibus nos conuocaſti, Eccleſiam honore proſecutus es; ita etiam finem eorum quæ decreta ſunt obſignes.*

Socrates lib. 1. cap 6. Extat Conſtantini conſtitutio.

Epiſtola Syn. Conc. Conſt ad Theodoſ. [illegible] *Infra:* [illegible]

Concilium Epheſinum Theodoſium obſecrat, ne pro Synodo habeat Ioannis Antiocheni Epiſcopi conuenticulum; qui à ſacro Concilio ſecedens, ſententiam aduerſùs Cyrillum & Memnonem tulerat. In eam rem Conſtantini exemplum proferunt, qui Synodi luco non habuit eorum cœtum, quià Nicæna Synodo diſceſſerunt; ſed eos meritis pœnis excepit. Quin ex eo capite Theodoſium inuitant ad confirmandum Concilij Oecumenici decretum, & refellendum Ioannis Antiocheni Conciliabulum, quòd ducenti & decem Epiſcopi vnà cum Occidentis Epiſcopis in eandem conſpirarent ſententiam; Ioanni autem triginta tantùm Epiſcopi ſuffragarentur. *Iubeatis*, inquiunt, *vt ea quæ conſtituta ſunt ab Oecumenica & ſancta Synodo ad pietatis confirmationem contra Neſtorium & ejus impium dogma, ſuum robur obtineant, aſſenſu veſtræ pietatis ſtabilita.*

[illegible]

Concil. Eph. Act. v. [illegible]

X. Marcianus Imperator Concilij Chalcedonenſis decreta tribus Edictis confirmauit, pœnis in Clericos & Laicos adjectis. Ac primum quidem edictum, cùm ad Synodum acceſſiſſet, viua voce decreuit; teſtatus patribus, ſe Synodo intereſſe, non vt vim inferret, ſed vt res judicatas & geſtas auctoritate ſua confirmaret. Quare etiam Edicto ſecundo teſtatur ſe primo Edicto venerandam Synodum confirmaſſe. Quod loquendi genus Synodo nequaquam diſplicuit; quin potiùs ipſa eundem dicendi modum vſurpauit in epiſtola Synodica ad Leonem Pontificem; cui ſignificat ejus ſententiam aduerſùs Eutychetem, veluti legem quandam, ab Imperatoribus confirmatam. Tertio Marciani Edicto, quæ definita fuerant à Concilio Chalcedonenſi, iterum confirmantur, exilij & confiſcationis pœnâ irrogatâ; ita vt hæreticis ab vrbe regia, & ciuitatibus Metropolitanis, ſit omnino interdictum. Eos autem hæreticos eſſe definit, qui ab Eccleſiæ Canonibus, & Principum conſtitutionibus damnati ſunt; non quaſi damnandæ hæreſeos auctoritatem Principibus aſſerere velit, ſed vt omnem tergiuerſandi locum hæreticis adimeret, qui ſcirent eos Canones ratos apud omnes haberi debere, qui Principum legibus eſſent recepti.

Allocutio Marciani Concil. Chalc. Act [illegible]

Edictum ſecundum Marciani. [illegible]

Ep. Syn. Conc. [illegible] *Edict. III. Marciani* [illegible]

XI. Quod Iuſtinianus à deceſſoribus ſuis factum obſeruauerat, ipſe legibus ſuis ſecutus eſt: quas contra Anthimum edidit. Hic ex Epiſcopatu Trapezuntis à Theodora Auguſta euocatus, Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ conſtitutus fuerat Patriarcha; qua ſede primùm dejectus

Agapeti Pontificis ſententiâ, deinde judicio Synodi habitæ Conſtantinopoli, ipſa Epiſcopi dignitate priuatus eſt. Vtramque ſententiã Agapeti, & Synodi, lege ſua firmauit Iuſtinianus; cujus verba proferre neceſſe eſt, vt conſtet Regiæ & Sacerdotalis auctoritatis conſenſionem maximam ſemper fuiſſe; ita vt non tantùm nudum miniſterium, velut apparitores, exequendæ Conciliorum ſententiæ Principes præſtiterint, ſed jure etiam Regio ad eandem damnationẽ poſt Synodorum judicium ſuffragium ſuum adjunxerint ratione habita executionis publicæ, quæ proſcriptionem illam ſequebatur. *Rem non inſolitam Imperio & nos facientes, ad præſentem venimus legem. Quoties enim Sacerdotum ſententia quoſdam indignos Sacerdotio de ſacris ſedibus depoſuit, quemadmodum Neſtorium, Eutychem, Arium, Macedonium, & Eunomium, & quoſdam non minores alios,* [1] *toties Imperium ejuſdem ſententiæ & ordinationis cum Sacerdotum auctoritate fuit. Sicque diuina pariter & humana concurrentia, vnam conſonantiam rectis ſententiis fecere.* Quare & ipſe ſententiam aduerſùs Anthimum latam Κυρίαν fecit, vt ipſe loquitur, id eſt, quemadmodum explicat capite tertio, [a] *hoc firmius ponit, & imperialibus legibus corroborat, ac ſi ab Imperio ipſo prouenisset.* Deinde Menæ Patriarchæ dat in mandatis, vt ad Metropolitas ſuæ Diœceſeos mittat, *quæ Sacerdotio viſa ſunt, & ab Imperio confirmata,* τά τε τῇ ἀρχιερωσύνῃ δόξαντα, τά τε ὑπὸ τῆς βασιλείας κεκυρωμένα.

Nou. 42. [illegible]

1 [illegible]

a [illegible]

XII. More veterum Principum, Conſtantinus Pogonatus definitionem ſextæ Synodi aduerſùs Monothelitas ſuo Edicto ſe confirmaſſe ad Leonem II. Pontificem ſcripſit. Quod adeo gratum fuit Leoni, vt in hæc verba Conſtantino gratulabundus reſcripſerit: *Synodali igitur ſententiâ, & Imperialis Edicti cenſurâ, tanquam ancipiti ſpiritus gladio, cum priſcis hæreſibus, etiam nouæ prauitatis error expunctus eſt.*

Epiſt. Conſt. Pog. ad Leon. [illegible]

Leo. II in ep. ad Conſt.

Synodus Orientalium Epiſcoporum à Iuſtiniano Rhinotmeto coacta in Trullo Palatij, ſub nomine ſextæ Synodi canones edidit; quorum confirmationem vt impetraret à Principe, eadem verba vſurpauit, quibus vſa fuerat Synodus Oecumenica ſecunda erga Theodoſium. Conſtantinus & Irene relecta coram ſe Fidei definitione, à ſeptima Synodo edita, eam ſubſcriptione ſua muniuerunt, poſtquàm illis conſtitit, de conſenſu omnium decretam fuiſſe. Eodem pacto, poſtquàm præſente Baſilio Imperatore, relectis Canonibus ab VIII. Synodo editis, Fidei Symbolo, & Photij depoſitione, conſenſum ſuum Epiſcopi teſtati ſunt, *Allocutione* ſua Baſilius edixit, vt ſi quis Clericus, aut laicus, contra Synodi Canones aliquid haberet dicendum, prodiret in medium, & aperiret quid illi videretur. Nam ſoluta Synodo, nullam illum veniam ab Imperatore conſecuturum, qui res conſtitutas oppugnauerit; ſed jure damnandum, & vrbe expellendum.

Synod. in Trullo.

Septima Synodus.

Octaua Synodus.

Act. 10 Conc. [illegible]

XIII. Sed quo propoſito leges illæ de confirmandis Conciliorum decretis ab Imperatoribus ferrẽtur, Facundus Hermianenſis Epiſcopus in Africa, accuratè expreſſit. Florebat ſub Iuſtiniano, à quo Trium Capitulorum cauſſam diſcuti ægerrimè ferebat: ideóque multis verbis Principum audaciam exagitat, qui Canonicas quæſtiones ad ſuum judicium reuocare tentant: eóſque ad exemplum Marciani Principis prouocat, de quo hæc ſunt ejus verba: *Sciens igitur ille modeſtiſſimus Princeps Oziæ Regi non impune ceſſiſſe, quia ſacrificare præſumpſit, quod licitum eſt ſingulo cuique etiam ſecundi ordinis Sacerdoti: multò magis ſibi impune cedere non poſſe cognouit, vel quæ jam de Fide Chriſtiana ritè fuerant conſtituta diſcutere, quod nullatenus licet; vel nouos conſtituere Canones; quod nonniſi multis, & in vnum congregatis Primi ordinis Sacerdotibus licet. Ob hoc itaque vir temperans, & ſuo contentus officio, Eccleſiaſticorum Canonum Executor eſſe voluit, non Conditor, non Exactor.* Hic eſt certus limes quem Regiæ auctoritati in his negotiis præfigere oportet; ne inconſultò trahamur ad eam adulationem, quá Principibus ſuis totius Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſummam Græci deferebant. Hæc ſunt verba Demetrij Chomatiani Bulgariæ Archiepiſcopi in Reſponſione prima ad Cabaſilam: *Imperator, vt communis Eccleſiarum Epiſtimonarcha exiſtens, & dictus, Synodalibus præeſt ſententiis, & robur tribuit. Eccleſiaſticos ordines componit, & legem dat vitæ Politiæque eorum qui altari ſeruiunt; hoc ampliùs, & judiciis Epiſcoporum, & Clericorum; & vacantium Eccleſiarum Electionibus.* ὁ βασιλεὺς γὰρ οἷα κοινὸς τῶν ἐκκλησιῶν Ἐπιστημονάρχης καὶ ὢν καὶ ὀνομαζόμενος, καὶ συνοδικαῖς γνώμαις ἐπιστατεῖ, καὶ τὸ κῦρος ταύταις χαρίζεται. ἐκκλησιαστικὰς τάξεις ῥυθ-

Facund. Hermian. l. 12. c. 3.

Lib. 5. Iuris Græco-Rom.

μάζη, καὶ νομοθετεῖ βίου καὶ πολιτείᾳ τῷ σώματος, καὶ μὴν καὶ δίκαις ἐπισκόπτει, καὶ κληρικῶν, καὶ πρόσγε χρηματίζουσιν ψήφοις ἐκκλησιῶν. Quę magnifica verba omnino aliena ſunt à mente veterum, niſi intra fines Patrocinij Eccleſiaſtici contineantur. Alia eſt Electionum ratio, de quibus agere non eſt præſentis inſtituti.

Vide lib. 8. de Concord. Sac. & Imp.

CAPVT XI.

Synopſis.

I. Non ſolùm in vniuerſum Decreta Conciliorum Principes confirmant, ſed etiam canones aliquos ſpecialibus legibus. Probatur exemplo Theodoſij, qui vetuit clericis conſortia extranearum mulierum, ex ſententia Concilij Nicæni, quam lege explicuit. E Leone, de monachis & ſimoniacis decernente, juxta canones Synodi Chalcedonenſis.

II. Iuſtiniani Conſtitutiones de cauſſis Eccleſiaſticis, à quibuſdam damnatæ; ab aliis malè acceptæ. Iure Tuitionis latæ ſunt, ad Canonum executionem.

III. Diſcuſſæ Iuſtiniani Conſtitutiones, quæ Perſonas, aut Res ipſas reſpiciunt. Illæ deſumptæ è Canonibus, qui ſupplentur, agendi modo præſcripto. Quæ de Rebus, de Nuptiis, & de Foro latæ, tunc à Iuriſdictione mera Principis pendebant.

IV. Ioannes Scholaſticus Collationem Nouellarum Iuſtiniani cum Canonibus à Theodoreto collectis compoſuit. Ex ſenſu Ioannis, Nouellæ Canonibus contulerunt Auctoritatem, Interpretationem, & ſupplementum.

V. Nouellarum iſtarum vſus commendatus ab Eccleſia Romana, ex Gregorio M. Ioanne VIII. Hincmaro, & Iuone.

VI. Quæritur, an Leges Canonibus contrariæ in cauſſis Eccleſiaſticis vim habeant. Nullæ ſunt ex reſcripto Valentiniani, & ex ſententia Synodi Chalcedonenſis. de qua dictum cap. VIII. huius libri. Quod intelligendum de Canonibus receptis, ex Balſamone.

VII. Eo ſenſu explicatur Conſtitutio Friderici II. & Decretalis Honorij, verbaque Nicolai I. nempe de Canonibus & Decretis receptis.

VIII. Si Leges Canonibus contrariæ eſſent irritæ, reſcindebantur à Principe, non à Synodo, è Concilio Chalcedonenſi. Diſcutitur locus Gregorij M. de Lege Mauritij. Quam Pontifex promulgauit, etſi aduerſaretur Libertati Chriſtianæ. Primum caput, Clericorum conditiones reſpicit; ſed verbis in Laicos conceptis, antequam adſciti eſſent in clerum. Quod à Principibus fieri poſſe docent Theodoſius, Honorius, & Innocentius I.

IX. Secundum caput Legis Mauritij, de militibus, qui monachiſmum expeterent. quod Gregorius non approbat. Sed legem promulgat, juxta ordinem præſcriptum, miſſis exemplis ad Metropolitas. Suſpendit executionem illius capitis, ea auctoritate quæ Præfectis Prætorio & aliis delegata ad promulgandas leges, ex Nouella Iuſtin. competit. Quare non eſt recurrendum ad ſummam poteſtatem Romanæ Sedis.

X. De altero Mauritij & Phocæ reſcripto Canonibus contrario agit Gregorius, cum ſumma modeſtia. Eius reſciſſionē Principi ſeruat.

I. NOn ſolùm autem Edictis generalibus, quæ à Conciliis conſtituta erant, Imperatores confirmabant; ſed etiā legibus & reſcriptis ſpecialibus nunc hæreticos reprimebāt, nunc interuerſæ diſciplinę conſulebāt, definitiones Canonum amplexi. Honorius & Theodoſius extranearum mulierum conſortia clericis interdicunt; hac tantùm facultate conceſſa, vt matres, filias, atque germanas intra domorum ſuarū ſepta contineant, in quibus nihil ſcæui criminis ſuſpicari fœdus naturale permittit. Sed quis non videt expreſſam verbis legis, Canonis III. Nicæni ſententiam. Id vnū ad canonis interpretationē omnino neceſſarium addunt, ne domo expellantur vxores, quæ ante Sacerdotium maritorum, legitimo fœdere illis conjunctæ ſunt. Quæ exceptio, & è Canone VII. Apoſtolico tranſcripta, & è quotidiana praxi hauſta, legi Principum adjungi potuit: eámque deinde Leo I. decreto ſuo approbauit. *Vnde vt de carnali fiat ſpirituale conjugium, oportet eos nec dimittere vxores, & quaſi non habeant ſic habere; quo & ſalua ſit caritas connubiorum, & ceſſet operatio nuptiarum.* Monachis exeundi è monaſteriis facultatem interdicit Leo Imperator, exceptis apocriſiariis, ſeu monaſterij Procuratoribus; ſed prohibitionem illam ex antiqua regula monachis præſcripta, & à Concilio Chalcedonenſi approbata, deſumpſit. Ex ejuſdem Concilij canonibus ſanctiſſimæ legis ferendæ occaſionem hauſit, aduerſus ambitum eorum, qui Sacerdotia mercantur; quos à gradu Sacerdotij per pecunias turpiter redempti, retrahi jubet; (quæ eſt pœna canonica dejectionis hac lege confirmata) præterea ad inſtar criminis læſæ ma-

L. eum qui. C. de Ep. & cler.

Can. Nic. 3.

Can. Apoſt. VI. *Epiſcopus, aut Presbyter, vxorem propriam nequaquam ſub obtentu religionis abjiciat.* ἀπὸ βαλλέσθω ἐκβαλλέσθω

Leo ad Ruſtic. in decretis c. 17. & apud Grat.

L. qui in Monaſteriis. C. de Epiſc. & cler.

Conc. Chalc. can. 4. vel ἰδίῳ μοναστηρίῳ καταλιμπάνοντες.

L. ſi quemquam C. eod.

Syn. Chalc. c. 2.

jeſtatis accuſationē inſtitui, reóſq; infamię perpetuę damnari, ſuo jure decernit.

II. Plura in hoc genere vnus Iuſtinianus præſtitit, quàm ceteri Imperatores. quod nemo ſanè mirabitur, cui hominis ſtudium in reſtituendo & interpretando jure compertum erit. Neque enim apud nos inſcitiæ infamiá laborabit, quam illi è corrupto Suidæ loco omnes ſcriptores affinxerunt, Iuſtini Patrui vitio, qui ἀναλφάβητος erat, in Iuſtinianum tranſcripto. Hanc enim labem ab eo Principe Procopij Anecdota depulerunt; quamuis aliunde ejus truculētiam, aut potiùs Theodorę conjugis atrocitatē, pudenda ſcriptione dehoneſtarint. De Conſtitutionibus autē Eccleſiaſticis Iuſtiniani, ſolet in vtramque partem diſputari. Qua in re à pleriſque grauiſſimè peccatum eſt. Quidam enim parum perpenſo hujus Principis conſilio, cum Sacra diuináque profanis miſcuiſſe exiſtimant; ejúſque leges de cauſſis Eccleſiaſticis latas Nullas & irritas fuiſſe, donec ab Eccleſia in vſum & auctoritatem receptæ fuerint. Contrà verò quamplurimi, qui tantùm res forenſes attigerunt, præjudicio harū Conſtitutionum, poteſtatem liberam de Diſciplina Eccleſiaſtica decernendi, Principibus vindicant. Mihi autē videtur jure ſuo vſum fuiſſe Iuſtinianum, qui legibus latis non Canones condidit, ſed conditos fouit, & amplificauit: quia jus illud Tuitionis Eccleſiaſticę Principibus Chriſtianis à Deo commiſſæ exigit, vt Leges pro Religione diuina ferant, quemadmodum docuit Auguſtinus capite ſuperiori.

Carolus Molinæus.

Hanc ſibi mentem fuiſſe docet quoque Iuſtinianus, vt vetuſtatis & Canonum ſe vindicem præſtaret, non nouas regulas in Eccleſiam inuehendo, ſed veteres augendo in melius. In eam rem expendenda ſunt verba reſcripti, quod dedit ad Dacianum Metropolitam Concilij Byzaceni in Africa: *Semper noſtræ ſerenitati cura fuit ſeruandæ vetuſtatis, maximè diſciplinæ, quam nunquam contempſimus, niſi & in melius augeremus. Præſertim quotiens de Eccleſiaſticis negotiis contingit quæſtio, quæ Patrum conſtat regulis definita, imò aduentu superni numinis inſpirata: quia conſtat eſſe cælitus conſtitutum, quidquid Apoſtolica decernit auctoritas.* Infrà: *Nos tutores ſumus vetuſtatis, & vindices.*

Iuſſio Iuſtin. pro priuilegio Concilij Byzac.

III. Ceterùm Conſtitutiones illæ Iuſtiniani, quæ numero ſuo terrent, in duo Capita diuidi poſſunt. Aut enim Perſonas, aut Res Eccleſiaſticas reſpiciūt. Quę de Clericis latæ ſunt; Aut circa Patriarcharum, Metropolitarum, & ceterorum Epiſcoporum jura, priuilegia, & officia verſātur; quæ tam ordinationibus, quàm Adminiſtrationibus, id eſt, judiciis reddendis, & Eccleſiaſticis negotiis exercēdis, ſunt addicta: Aut totius Cleri functionem, aſſiduum in Eccleſiis obſequium reſpiciunt; & eorum qui Clero adſcribi debent mores, & ſtatum; Monachorū & ſanctimonalium ἄσκησιν. Quę omnia hauſta ſunt è Canonibus, aut è Receptis moribus; quemadmodum Iuſtinianus ipſe profitetur, qui ſe illa omnia ſecundùm Canones decernere diſertè pluribus in locis ſcribit. Sanè de Ordinandorū Electionibus multa interpretatione ſuppleuit, quæ Canonibus non continentur. Nam tres perſonas à Clero & populo propoſitis Sacris Euangeliis eligendas, & Decretum Electionis ad Metropolitanum mittendum, qui vni è Tribus Electis ſuffragium ſuum conferat, primus ille ſtatuit. Deinde ordinem judicij præſcribit, quem ſequi oporteat, ſi quæ incidant contentiones de perſona Electi, de vitio Electionis, de Simonię crimine, & ceteris hujuſmodi. quod etiam illi ſolenne eſt in multis aliis articulis, vt modum rei gerendæ, vel ordinem judiciorum conſtituat. Quod autem attinet ad Res Eccleſiaſticas, de earum conſeruatione ſollicitum ſe vbique præſtat. Oeconomū juxta Canones Chalcedonenſes conſtitui jubet; adminiſtrationiſque modum, redituum augendorum, & rationum reddendarum illi præſcribit; numerum Clericorum Eccleſiæ Conſtātinopolitanæ coërcet, ne reditus exhauriantur; multáque de Emphyteuſibus, & impedienda Bonorum alienatione, conſtituit. Hæc omnia, quæ Res ipſas reſpiciunt, non in conſequentiam Canonum, ſed jure ſuo ſe decernere profitetur. Plurima etiam Princeps ille conſtituit, quæ dirimant Chriſtianorum matrimonia; ſed pars illa juris tunc erat penes Principes ſine vlla controuerſia, vt docet Bellarminus. Quæ verò de Clericis conueniendis apud judices publicos, vel Eccleſiaſticos decernit, tunc à juriſdictione Principis pendebant, qui fines ſuæ poteſtatis legibus ſuis regere debet.

De Ordinationibus & Adminiſtrationibus. Vide libr. vi.

Nou. 6. c. 1. [illegible]

Nou. 123 c. 36. [illegible] & paſſim ſimilia verba occurrunt

Nou. 123 c. 1

Quæ cùm ita ſint, mirandum non eſt, ſi Conſtitutiones illæ ſummo applauſu à Patriarchis exceptę fuerint, ad quos mit-

tebantur, vt eas in Eccleſiis publicè proponerent, & earum vſum à Metropolitis exigerent. Imò & poſt obitum Iuſtiniani earum vſus in judiciis Eccleſiaſticis obtinuit; quia nempe quæ generaliter à Canonibus erant decreta; modo rei gerendæ & Iudiciorum ordine præſcripto, his Conſtitutionibus erant ſingillatim comprebenſa; vt magnum inde emolumentum perciperet Eccleſiaſtica juriſdictio, quo faciliùs in cauſis dirimendis ſe expediret.

Act. 4 VI. Syn. in ep. Syn. Agath. [illegible]

Quare in Epiſtola Synodica Papæ Agathonis, & Synodi Romanæ, ſummis laudibus celebratur Iuſtinianus, quòd quemadmodum virtute ſuâ, ita quoque & pietate in meliorem ordinem cuncta reſtituerit. Vnde inter fauſtas acclamationes, quibus ſexta Synodus Conſtantinum Pogonatum ob vindicatam religionem proſequebatur, nempe; *Nouo Magno Conſtantino, multos annos, Nouo Theodoſio, Nouo Marciano*, hæc quoque additur, *Nouo Iuſtiniano Imperatori multos annos*, Νέῳ Ἰουστινιανῷ βασιλέως πολλὰ τὰ ἔτη.

E Cod. Ms. Bibliothecæ Regiæ: [illegible]

IV. Ioannes Scholaſticus Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui ſub Iuſtiniano quidem floruit, ſed ei ſuperſtes fuit, harum Conſtitutionum vſum valde commendat. Etenim Collectioni Canonum, quam Theodoretus Epiſcopus Cyri in Quinquaginta titulos digeſtam adornarat, Collationem legum, & præcipuè Nouellarum Conſtitutionum Iuſtiniani adjunxit, præfatione ſua teſtatus, quid Leges Canonibus conferant: *Ad gloriam magni Dei*, inquit, *& ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, quæ nunc collata ſunt cum ſacris Canonibus ſanctorum & beatorum Apoſtolorum, & qui eorum veſtigia ſecuti ſunt per vnamquamque Synodum ſanctorum Patrum, tranſcripſi è Nouellis Conſtitutionibus à Iuſtiniano felicis memoriæ poſt Codicem ſparſim editis. Quæ quidem non ſolum ſequuntur Orthodoxorum noſtrorum Patrum Canones, ſed etiam ex Principis imperio auctoritatem illis largiuntur; vnà cum Adjectionibus quibuſdam legitimis, & Deo gratis, quæ commodis hominum ad exemplum Dei conſulunt.* Hæc ille: qui non ſolùm eos articulos Nouellarum amplectitur, qui Canonum verba κατὰ πόδας ſequuntur, ſed etiam eos qui Canonum mentem juriſdictione ſuppleuerunt; id eſt, *Adjectionibus quibuſdam legitimis, & Deo gratis*, vt loquitur ille, Canonum ſententiam interpretando, quæ videbantur omiſſa addiderunt. Quin etiam eas Leges quæ Canonibus per interpretationem aliquid adjiciunt, quæque modum rei gerendæ, & ordinem judiciorum præſcribunt, inter ea recenſet, quæ vocat συνάδοντα νόμιμα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι; Quamuis alios quoſdam articulos, qui Canonibus non continentur, inter ea reponat, quæ vocat ὑπερκεφάλαια ἐκκλησιαστικά: Quale eſt de Abbatum electione, ne Clerici ſint literarum expertes, aut Curiæ addicti, & de bonorum Eccleſiaſticorum alienatione, & aliquot ejuſmodi. Exemplo Ioannis Scholaſtici, Photius Nomocanonem ſuum edidit; vbi leges cum Canonibus componit, quamuis alia methodo.

V. Nouellarum Eccleſiaſticarum vſus obtinuit etiam in Occidente, vt videre eſt apud Gregorium Magnum: qui Ioannem defenſorem abeuntem in Hiſpaniam monet, quid ſequi debeat in judicio quod illi delegarat. Et initio Commonitorij profert Nouellam conſtitutionem CXXIII. quæ penè totius antiqui juris Canonici ſynopſim complectitur, ipſúmque interpretatur. *De perſona presbyteri*, inquit, *hoc attendendum eſt, quia ſi quam cauſam habuit, non ab alio teneri, ſed Epiſcopus ipſius adiri debuit; ſicut Nouella Conſtitutio manifeſtat, quæ loquitur de ſanctiſſimis & Deo amabilibus ac reuerendiſſimis Epiſcopis, Clericis, & Monachis. Imperator Iuſtinianus Auguſtus Petro Glorioſiſſimo præfecto prætorio. Si quis contra aliquem Clericum &c.* Plurium legum teſtimonia deinde profert, ex quarum præſcripto judex delegatus judicium ferat. Ioannes etiam VIII. Nouella Conſtitutione nititur aduersùs quoſdam Epiſcopos, qui Bicbertinum laïcum ſine cauſſæ cognitione à Communione remouere tentabant. *Inſuper*, inquit, *noſtro Apoſtolatui intimauit*, (Bicbertinus) *vt eum ſine ratione diſcuſſa excommunicare vultis. Quapropter Apoſtolica auctoritate jubemus, vt nemo veſtrum eum excommunicet, antequam ad legis examen proueniat. Scitote quemadmodum in centeſimo Capitulo African. Concilij legitur. Similiter in ſecundo Nouellarum Iuſtiniani libro, vt nemo Epiſcopus aut presbyter aliquem excommunicet, antequam cauſa probetur &c.* Quare non immeritò Hincmarus & Iuo Nouellas Conſtitutiones Iuſtiniani

Greg. lib. 11. ep. 54.

Habetur apud Gratia. XI. q.1. de perſona.

Ioannes ep. 163.

Hincmarus Opuſc. c. 1[illegible]. *Sed & leges*

Romana ab Imperatore Iuſtiniano promulgata, quas probat Eccleſia, demonſtrat: De Epiſcoporum ſiue Metropolitani ſui auctoritate profectione.

Iuſtiniani à Romana Eccleſia ſeruari ſcripſerunt; ille in Opuſculis, hic in Epiſtolis.

Ieo ep. 180. Docent tamen ... legum Nouellarum, quas commendat, & ſeruat Romana Eccleſia.

L. Priuilegia. 12. C. de Sacroſ. Eccleſ.

VI. Conſtitutiones Iuſtiniani in Iudiciis Eccleſiaſticis viguiſſe dixi, qoia ſecundùm Canones erant decretæ. Vnde quæri ſolet de Legibus, qnæ de cauſſis Eccleſiaſticis latæ, Canonibus aduerſantur, quem locnm obtinere debeant. In eam rem extat Valentiniani III. & Marciani Conſtiturin edita anno 454. à qua diſcedere non licet. *Omnes ſanè pragmaticas ſanctiones, quæ contra Canones Eccleſiaſticos interuentu gratiæ & ambitionis elicitæ ſunt, robore ſuo & firmitate vacuatas ceſſare præcipimus.* Hoc ſuum propoſitum Marcianus per Iudices cognitores Synodo Chalcedonenſi expreſſerat; quæ ſolitis acclamationibus juſtam ſententiam excepit, & in eas voces erupit, quæ Actione IV. Concilij continentut, vt nullæ Pragmaticæ leges aduersùm Canones vim habeant, quemadmodum vberiùs dixi ſuperiori Capite VIII. Id tantùm monebo, Principum eam fuiſſe mentem, vt nihil ſibi licere putarent in eos Canones qui editi fuiſſent à Synodis Oecumenicis, & Edicto publicè recepti. Quare Theodotus Balſamo grauiter refellit Græculorum illorum adulationem, qui Canones non eſſe ſeruandos dicerent eùm legibus aduerſantur; quia, inquit ille, *Canones ab Imperatoribus & à Sanctis Patribus editi & confirmati, tanquam diuinæ ſcripturæ ſuſcipiuntur; Leges autem à ſolis Imperatoribus aut editæ aut receptæ ſunt; & propterea vim non obtinebunt aduersùs diuinas ſcripturas, aut Canones.*

Balſamo ad T. 1. c. 2. Nomoc. [illegible]

VII. Eadem eſt omnino ſententia Friderici II. Imperatoris, cujus conſtitutio extat inter Honorij III. epiſtolas; quam Romæ ipſo die inaugurationis ſuæ edidit anno 1220. quæque relata eſt in Codice poſt Marciani legem. Etenim Fridericus irrita eſſe jubet omnia ſtatuta & conſuetudines, quæ contra Libertatem Eccleſiæ edita ſunt, aduersùs Canonicas & Imperiales ſanctiones; id eſt, aduersùs Canones, qui ex Principum edicto aut conſenſu promulgati fuerint. Eodem tempore Honorius decretali epiſtola, excommunicatione percellendos ſtatuit, qoi ea ſtatuta & Conſuetudines introductas contra Ecclesiæ Libertatem retinere, & juxta earum præſcriptum judicare præſumpſerint. Quæ verba lucem accipere debent è Conſtitutinne Friderici; ſcilicet quatenus Eccleſiæ libertas contra Canonicas & Imperiales ſanctiones oppugnabitur. Eodem pacto intelligendus eſt Nicolaus primos in epiſtola quam ad Concilium Siluanectenſe ſcripſit; cùm ait *Imperatorum leges non eſſe penitùs renuendas; ſed Euangelicis, Apoſtolicis, atque Canonicis Decretis, quibus poſtponendæ ſunt, nullum poſſe inferre præjudicium.* De illis enim Decretis Canonicis loqui cenſendus eſt, quæ recepta fuerunt.

Authent. Caſſa. C. de ſacroſ. Eccl. l. 5. Epiſt. Honor. 483.

C. Nouerit de ſentent. Excomm.

Nicolaus ep. 32. relatus à Gratiano.

VIII. Ceterùm non pigebit hìc refricare quod ſupradicto capite VIII. monni, nempe Leges, quæ Canones infringunt, eſſe quidem nullas ipſo jure; ſed nec Pontifices, nec Synodum Oecumenicam hoc ſibi arrogaſſe, vt eas Decretorum ſuorum auctoritate reſcinderent; verùm id à Principibus exoraſſe. Id docuit Photios Tyri Epiſcopus ſuo exemplo; ipsáqoe Synodus Chalcedonenſis, quæ reſcriptum de Metropoli Beryti datum aduersùs Canones, à Iudicibus reſcindendum eſſe profeſſa eſt. Sed præcipuè hanc reuerentiam Principibus detulit Gregorius Magnus; qui legem à Mauritio latam, qua decernebatur ne militibus liceret Monachiſmum amplecti, per omnes prouincias, vt illi mandatum erat à Principe, publicauit, etſi Chriſtianæ libertati contrariam exiſtimaret. *Ego quidem*, inqoit, *juſſioni ſubjectus eandem legem per diuerſas partes tranſmitti feci: & quia lex ipſa omnipotenti Deo minimè concordat, ecce per ſuggeſtionis meæ paginam ſereniſſimis Dominis nunciaui. Vtrobique ergo quæ debui exſolui; qui & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo quod ſenſi minimè tacui.*

Greg. l. 2. Reg. ep. 62.

Vexatus eſt iſte locus variis eruditorum interpreratiooibus; quibus ne ſit apud me locus, verborum ſimplicitas facit. Duo capita lex iſta Mauritij continebat. Primum, vt ei qui publicis actionibus ſe immiſcuiſſet, & reddendis rationibus eſſet obnoxius, liberum non eſſet Clero adſcribi. Quod Gregorius amplectitur, nec excipit à non competente judice rem fuiſſe decretam. *Dominorum pietas ſanxit*, inquit, *vt quiſquis publicis adminiſtrationibus fuerit implicatus, ei ad officium Eccleſiaſticum venire non liceat. Quod valde laudaui, euidentiſſimè ſciens, quia qui habitum ſecularem deſerens, ad Eccleſiaſtica officia venire feſtinat, mutare vult ſeculum, non relinquere.* Quod alienum eſſe videtur à regola ſuperiùs propoſita, vt hoc

etiam obiter adnotetur; qua contendi non licere Principibus, de Ordinibus Eccleſiaſticis leges ferre ſuis auſpicus, ſed tantùm in conſeqnentiam Canonum, aut etiam regularum Monaſticarum, ſi de Monachis agatur. Hìc antem Mauricius de Clericorum conditionibus decernit, non reluctante Pontifice. Sed obſeruandum eſt, Leges in hoc genere admitti, cùm in perſonam Laïcorum conceptæ ſunt, & eo propoſito feruntur, vt Reipublicæ commodis conſulatur; quemadmodum confirmari poteſt antiquiori exemplo. Vetuetat Imperator anno 361. ne officiales rationalium ad Clerum proueherentur. idémque de Curialibus præcepetat Honorius anno 398. alioquin auctoritate Principis à Clero renocati, ad priorem conditionem retraherentur. Eam ob canſam Innocentius I. hanc Curialium ordinationem vetuit, poſt annum 400. *Præterea*, inquit, *frequenter quidam ex fratribus noſtris Curiales, vel quoſlibet publicis functionibus occupatos, Clericos facere contendunt; quibus poſtea major triſtitia, cùm de renotandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quàm gratia naſcitur de adſcitis.* Infrà: *Sis certe in exemplum ſollicitudo & triſtitia fratrum, quam ſæpe pertulimus Imperatore præſente, cùm pro his ſæpius rogaremus; quam ipſe nobiſcum poſitus cognouiſti; quibus non ſolùm inferiores Clerici ex Curialibus, verùm etiam jam in Sacerdotio conſtituti, ingens moleſtia, vt redderentur, imminebat.* Eo jure vtebantur Imperatores temporibus Pelagij Papæ, vt patet ex fragmento epiſtolæ hujus Pontificis relato apud Gratianum. Quod ad Reges noſtros manauit, ſecularibus ad Clericatum non admiſſis, niſi eum juſſione Regis, exceptis Clericorum liberis, vt docet Concilium Aurelianenſe primum. Eum morem Carolus Magnus lege Capitulari edita cōfirmauit. qua de re dicetur alibi.

L. Officiales. 4. l. ſi quis. 12. C. de Ep. & Cleric.

Innoc. in Decretis c. 18. apud Grat. c. præterea, D. 51.

IX. Secundum caput Legis Mauritianæ vetat, ne illi qui publicas actiones egiſſet, aut *manu ſignatus* inter milites fuiſſet, in monaſterio *conuerti* liceret. Quod Gregorius alienū omnino à Chriſtiano Principe putat, in eo capite quod monachos reſpicit; quia via ſalutis plurimis occlnditur, *qui niſi omnia reliquerint*, inquit ille, *ſaluari apud Deum nullatenus poſſunt.* Quare impensè rogat Imperatorem, vt Legem illam inflectat: Interim verò ab ea promulganda non deſtitit. Enm autem ordinem obſeruauit, quem Iuſtinianus præſcribit, in iis Conſtitutionibus, quas ad Patriarchas dirigit, vt ipſi deinde ad Metropolitanos Epiſcopos promulgandas mittant, quemadmodum dicemus c. xv. Etenim ad vndecim Metropolitanos Italiæ, Illyrici, & Græciæ, qui in Romano Patriarchatu conſtituti, Orientis Imperio parebant, legem Mauritij tranſmiſit, nempe ad Theſſalonicenſem Epiſcopum, Macedoniæ Metropolitam, ad Nicopolitanum Epiri, ad Corinthium Achaiæ, ad Lariſſæum Hellados ſecundæ, ad Iuſtinianæum Illyrici Occidentalis, ad Gortynenſem Cretæ, ad Dyrachitanum alterius Epiri, ad Caralitanum Sardiniæ, ad Epiſcopos Siciliæ, ad Mediolanenſem, & Rauennatem in Italia. Sed adeo prudenter ea in parte ſe geſſit, vt Imperatoris juſſioni paruerit, & quæ decerent Epiſcopum peregerit. Etenim delegata auctoritate vſus, dum Legem Metropolitanis mittit, eos hortatur, ne in Clerum adſciſcant, aut in monaſteriis ſuſcipiant eos qui actionibus publicis ſunt implicati, donec rationes reddiderint. Quod verò ad milites attinet qui *conuerti* cupiunt, docet non eſſe temerè ſuſcipiendos, ſed cum delectu. His verbis legem temperat, vel potiùs quoad illam partem, ejus executionem ſuſpendit: eadem ſcilicet auctoritate vſus, qua legem proponebat, nempe delegatione Principis; quæ delegatio ſecundùm morem receptum, & legis inſcriptione, & *epilogo* continebatur, vt videre eſt in Nouella vi. Iuſtiniani, & alibi. Fas enim erat Præfectis prætorio, ad quorum exemplum Edicta de rebus Eccleſiaſticis mittebantur ad Patriarchas, leges nonas ad ſe miſſas in aliquo capite temperare, aut ab executione abſtinere, donec quæ videbantur pro vtilitate publica, relationibus ſuis ſuggeſſiſſent. Hoc ſtatuit Iuſtinianus Nouella Conſtitutione; qua cauet, ne juſſiones Principis, quæ de rebus publicis eduntur, antea ratæ ſint, quàm Præfectis prætorio inſinuatæ ſint. *Omnino inſinuentur*, inquit, *& judicio excellentiæ tuæ mittantur in prouinciam: vt quæ quidem ſacræ formæ ad detrimentum reipublicæ factæ non ſunt, hæ & ſuſcipiantur, conjiciantùrque in præceptiones, & ab excellentia tua mittantur in prouincias, quatenus certo fine tradantur. Quæ verò ad detrimentum reipublicæ per obreptionem fiunt;*

Vide ſecundam Præfationem Marcæ §. 3.

Greg. l. 7. Ep. 21.

Nou. 152 Ne ſacræ formæ &c.

[illegible] Vide Baronium Tom. 8. an. 593. §. 21.

bat quidem ſacras formas tua ſuſcipiat excellentia; non tamen priùs quæ tibi ſunt repoſita faciat, quàm ad nos relationem ea de re pertulerit; quò magis ſi quid, vt poteſt fieri, ad detrimentum factum eſt Reipublicæ, id corrigamus. Verba Nouellæ integra protuli, vt vnicuique conſtaret, quam Gregorius Magnus in lege Mauritij temperanda auctoritatem adhibuit, jam ab ipſo Iuſtiniano Præfectis prætorio fuiſſe collatam: Ne quis plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis ad Principum leges expungendas vſum fuiſſe Gregorium, cum viris eruditiſſimis ſibi perſuadeat. Imò verò ita modeſtè ſe gerit, vt partem legis ſeruandam præſcribat; partem verò ad mores qui antea recepti erant, reuocet; idque gratum eſſe Principi reſcribat. Quod ille non aſſeruit, ac ſi jam certior factus eſſet de nouo Mauritij cõſilio, vt quibuſdam viſum eſt ob perturbatum epiſtolarum ordinem in Regeſto Gregorij: cùm epiſtola ad Mauritium extet libro ſecundo, & epiſtola ad Metropolitanos libro ſeptimo. Sed quòd eodem tempore, relatione ſua ſignificabat Imperatori quid agendum eſſet, eique temperamentum illud gratum omnino futurum exiſtimabat. *Qua de re*, inquit, *etiam ſereniſſimus & Chriſtianiſſimus Imperator, mihi credite, omni modo placatur, & libenter eorum conuerſionem ſuſcipit, quos in rationibus publicis implicatos non eſſe cognoſcit.* Obſeruanda verò eſt cautio quam adhibuit in tradenda epiſtola; quam non à Reſponſali Romanæ Eccleſiæ publicè reddi, ſed à Theodoro Medico & familiari Principis amico, ſecretè offerri voluerit.

M A de Dom. l. 6 de Rep. c. 4.

D. ep. xi.

Greg. l. 2. ep. 64.

De Reſponſalibus vide li. v. de Concord. cap xvi.

X. Modeſtiæ & prudentiæ, qua vti oportet in componendis cum Principe, quæ ſuper Eccleſiaſtica juriſdictione emergunt, controuerſiis, aliud illuſtre exemplum ſuppeditat Gregorius. Occupata ab hoſtibus *Iſauriæ* Ciuitate in prouincia Epiri, Epiſcopus cum Clero in Corcyram inſulam conceſſerat, delatis Donati martyris reliquiis; & reſcriptum à Mauricio Principe impetrarat, quo Caſtrum Caſſiopi, & in eo poſita Eccleſia S. Ioannis, à Corcyritanæ Eccleſiæ diœceſi reciſa, Epiſcopo Iſauriæ tribuebatur. Sed vt monet Gregorius, juſſio Mauricij, *quia contra Leges & ſacros Canones data fuerat, non habuit effectum:* quia nempe Alcyſonus Epiſcopus Corcyræ interceſſit executioni reſcripti, quo ſine cauſſæ cognitione ab antiqua poſſeſſione caſtri Caſſiopi dejiciebatur. Lis commiſſa eſt Nicopoleos Epiſcopo, qui jure Metropolitico prouinciam regebat, *innitente ſibi quoque principali juſſione, in qua et huius cauſſæ fuerat injuncta cognitio,* vt loquitur Gregorius. Metropolita litem addicit Corcyritano Epiſcopo. Sententiam confirmat Gregorius: ea tamen benignitate in peregrinum Epiſcopum Iſauriæ vſus, vt donec pax redintégrata eſſet in ciuitate Iſauriæ, precariò caſtrũ Caſſiopi retinere poſſet. Tamen inter ipſa Phocæ Imperatoris exordia, per ſubreptionem ab eo elicitum reſcriptum fuit, quo Caſſiopi poſſeſſio Epiſcopo Iſauriæ confirmatur. Quid faceret Gregorius, qui Canones infractos, judicium redditum à Metropolita & à Sede Apoſtolica, reſcripto Principis euerſum videret? Boniſacio Diacono Reſponſali ſuo, in vrbe Regia degenti, dat in mandatis, vt Phocæ rei geſtæ ordinem ſuggerat, *atque id agere ſtudeat, vt cum ejus juſſione, noſtra illic ſententia tranſmittatur*, inquit ille, *quatenus & ſerenitati ipſius, ſicut dignum eſt, reſeruaſſe, & rationabiliter correxiſſe quæ male præſumpta ſunt videamur. Qua in re omnino danda opera eſt, vt ſi fieri poteſt, etiam juſſionem ſuam ipſe tribuat, in qua ea quæ à nobis definita ſunt ſeruari præcipiat. Nam hoc facto omnis de cetero ſurreptionis locus obſtruitur.* Egregiè vtrumque exſequitur, injuriam illatam ab Epiſcopo Iſauriæ vult coërcere, & quæ ab eo malè præſumpta ſunt corrigere; ſed reſcripti abolitionem Principi ſeruauit, vt par erat & dignum; ſuámque ſententiam altero reſcripto Principis muniri curauit. Spes non deſtituit Gregorium; qui ſtatim poſt datas priores literas, diſſidium partium compoſuit.

Greg. l. 12 Reg. ep. 2. & 5.

Eadem modeſtia ſe geſſerat Pelagius erga Childebertum Regem; qui juſſerat Sapaudo Arelatenſi, vt inferioris Epiſcopi examen ſubiret. Hoc alienum ab Eccleſiaſtica lege & à ratione cùm dixiſſet Pontifex, ſubjungit: *Pro quibus Chriſtianitatis veſtræ confidentia freti, paterno ſtudio poſtulamus, vt ſi quid tale factum eſt, congrua ſatisfactione celeriter amputetur, nec vllum ſui exemplum in perturbatione Eccleſiarum, quas vobis Deus credidit, relinquere concedatur. Et in hujuſmodi cauſſis ſollicitam vos in reliquo decet adhibere cautelam, ne quid contra Eccleſiaſticas regulas petentibus concedatis.* In eadem ſen- Pelag. ep. ad Child.

teotiam extant epiſtolæ Gallicanorum Epiſcoporum ad ſuos Reges in alia ſpecie, quæ relatæ ſunt c. IX. §. IV. & V. hujus Libri.

CAPVT XII.

Synopſis.

I. Tuitio Eccleſiæ, ejúſque Decretorum, Regibus Francorum in regno competit. Initium illius juris repetendum à Clodoueo, qui Defenſor Fidei *dictus à Remigio. Ejus in rebus canonicis poteſtas.*

II. Defenſores Eccleſiæ dicti, Reges ſecundæ Dynaſtiæ, à Concilio Pariſienſi, & Aquiſgranenſi. A Chriſto tuendam ſuſceperunt Eccleſiam, ejúſque Diſciplinam, vt docent ea Concilia, ex Iſidore, & Fulgentio.

III. Effectus Tuitionis erat, Confirmatio Canonum. Cur eam ab Imperatoribus Synodi Oecumenicæ poſtulauerint, non autem à Regibus Francorum. A Regum noſtrorum ſollicitudine pendet Eccleſiaſticorum ordinum integritas, è Pelagio. Præſidium Childeberti implorat Gregorius M. ad ſtatutorum ſuorum executionem.

IV. Non ſolùm manu regia, ſed etiam legibus latis Canonum executioni proſpiciebant; vt Clotarius Rex, Pippinus, & Carlomannus Duces Francorum. Et præ ceteris Carolus Magnus. Capitulari Aquiſgranenſi Epiſcopos officij monet, tranſcriptis verbis Canonum, quibus leges robur addit. Ita ſe monitorem præſtat, vt emendet, exemplo Ioſiæ Regis.

V. Hoc Capitulare tranſcriptum eſt à Lothario Imp. in Edictum ſuum, quo mulctam irrogat iis qui leges illas infringunt. Leo IV. ſpondet ſe Capitula illa obſeruaturum. Leo I. legibus à Marciano latis in Præſidium legum Eccleſiaſticarum ſe ſubjecit. Capitularia Regum noſtrorum accepta Eccleſiæ Gallicanæ. Explicata Synodus Meldenſis.

VI. Non ſolùm antiquos Canones, ſed etiam noua Decreta Romanæ Sedis, legibus ſuis tuebantur Reges. quod probatur duobus exemplis. Vnum reſpicit Presbyteros ſuſpectos, ſed canonicè non conuictos. Conſulitur Leo III. à Carolo M. Ejus reſponſio in Conuentu Regni expenſa, & de conſenſu Epiſcoporum & Procerum, Edicto Regio confirmata. In quo verſaretur hæc difficultas, explicatur. Presbyteri ſuſpecti, purgati jurejurando.

VII. Alterum exemplum reſpicit Chorepiſcopos. Dubitatū de ordinationibus Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum quas peregerant, & de ceteris quibuſdam capitibus. Conſultus Leo III. à Carolo M. reſpondet omnia eſſe irrita, damnandos Chorepiſcopos, & trudendos in exilium. Reſponſum Leonis in Synodo probatum, & Regio Edicto confirmatum; exceptis pœnis, quas Epiſcopi mollinerunt. Explicata hac clauſula, Permittente Apoſtolico.

VIII. Reges Tertiæ Dynaſtiæ, ad Tuitionem Libertatis Eccleſiaſticæ à Deo deſignati dicuntur à Gregorio IX. Legibus munierunt Eccleſiaſticam Diſciplinam. B. Ludouicus Edicto Canonum executioni conſuluit. Eúmque ſecuti Reges à Carolo V. vſque ad hanc ætatem.

IX. De altero hujus Tuitionis effectu dicetur Libro IV. Neceſſitas Concordiæ Sacerdotij cum Imperio probatur è Gregorio II. Septima Synodo, Ecloga Leonis, Damiano, Arnulfo, Bernardo, & auctore Anonymo.

I. QVAM Principibus ex Iure diuino, & ex Vniuerſalis Eccleſiæ praxi aſſeruimus, Eccleſiæ ejúſque Decretorum Tuitionem, Regibus Francorum à Gallicanæ Eccleſiæ Epiſcopis vindicata eſt. Huic Patrocinio regiam Francorum dignitatem deuouit Clodoueus, cùm ſacro baptiſmo tinctus ſolennem Fidei profeſſionem emiſit: ita tamen vt manumiſſus à ſeruitute peccati, & gratiæ vindictâ in libertatem Chriſti aſſertus, à Regni libertate non exciderit: ſed eam ad Eccleſiæ Libertatem fouendam æterno fœdere conjunxerit. Pagani & Ariani Occidentem miſerè lacerabant, & variæ per Orientem hæreſes latè graſſabantur, cùm diuini numinis benignitas laboranti Eccleſiæ proſpexit, procurato Libertatis Chriſtianæ acerrimo vindice Clodoueo; qui repudiato idolorū cultu, & Ariana hæreſi calcata, quæ Aquitaniam, Hiſpanias, & Italiam imperio tenebat, ſe Catholicæ Eccleſiæ partibus addixit: eíque arbitrio ſuo, & delectu veræ Fidei, victoriam peperit. Vnde non dubitauit Auitus de hoc religionis triumpho, inuictiſſimo Clodoueo literis ſuis gratulari. *Inuenit quippe tempori noſtro*, inquit, *arbitrum quendam diuina prouiſio: dum vobis eligitis, omnibus judicatis. veſtra Fides, noſtra victoria eſt.* Itaq; ſtatim aſſecutus eſt *Defenſoris Fidei* nomen, quod Regno ſuo

Auit. Ep. Vien. ep. ad Clodouichum Regem.

felicibus auſpiciis adſcriptum in poſteros tranſmiſit; meliori fato ab iis retinendum, quàm Pontificis Maximi quondam titulus ab Imperatoribus Romanis conſeruatus fuerit, quem vnà cum Imperio

Zoſimus.

adipiſcebantur; donec Gratiani pietas ſuperſtitionem profanæ vocis exoſa, Pontificium amictum, & Pontificis appellationem conſtanter repulit. Exiſtimabit fortè aliquis hoc à me datum ſummæ Clodouei pietati, & glorioſiſſimis triumphis quos de hæreſi deuicta reportauit, vt Defenſorem Fidei ſcholaſtico more nuncupauerim. Sed velim intelligat id arbitratu meo à me factum non eſſe; quin potiùs id è verbis Remigij Epiſcopi Remenſis, qui ſalutaribus aquis Regem luſtrauerat, à me petitum. Claudium, alienæ parœciæ hominem, in Preſbyterum

Remig. ep. ad Heraclium, Leonem, & Theod. Epiſc.

ordinauerat Remigius, *Præcellentiſſimi Regis teſtimonio, qui erat non ſolùm Prædicator Fidei Catholicæ, ſed Defenſor*, inquit ille in epiſtola ad Epiſcopos. Conquerebantur illi de vitioſa ordinatione contra canones à Remigio tentata. Sed excipit iſte de Regis juſſo, cujus arbitrium in Diſciplinæ Eccleſiaſticæ diſpoſitione magni momenti eſſe debeat. *Scribitis, Canonicum non eſſe, quod juſſit. Summo fungamini Sacerdotio. Regionum Præſul, cuſtos Patriæ, gentium triumphator injunxit.* Sanè videtur his verbis ad Conſtantinum reſpexiſſe, qui Κοινὸς Ἐπίσκοπος ab Euſebio dicitur; vt *Regionum Præſul* vocatur Clodoueus à Remigio.

II. In ſecundam Regum Dynaſtiam Defenſoris Eccleſiæ titulus transfuſus

Concil. Pariſ. l. 2. c. 2. Additio 2. c. 22.

eſt, vt docet Concilium Pariſienſe anno 829. quod Regalis miniſterij præcipuam partem in eo conſtituit, vt Rex ſit *Defenſor Eccleſiarum*; laudátque locum Iſidori

Iſidorus de ſummo bono cap. 53. apud Gratianum 23. q. 5. c. Principes.

Hiſpalenſis, qui extat apud Gratianum, his verbis: *Principes ſeculi nonnunquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem poteſtatem diſciplinam Eccleſiaſticam muniant. Ceterùm intra Eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi vt quod non præualet Sacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc imperet per diſciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum cœleſte regnum proficit; vt qui intra Eccleſiam poſiti contra Fidem & Diſciplinam Eccleſiæ agunt, rigore Principum conterantur, ipſámq; Diſciplinam, quam Eccleſiæ vtilitas exercere non præualet, ceruicibus ſuperborum poteſtas principalis imponat, & vt venerationem mereatur, poteſtas impertiat. Cognoſcant Principes ſeculi Deo debere ſe reddere rationem propter Eccleſiam, quam à Chriſto tuendam ſuſcipiunt. Nam ſiue augeatur pax & Diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes, ſiue ſoluatur; ille ab eis rationem exiget, qui eorum poteſtati ſuam Eccleſiam credidit.* Eundem locum

Conc. Aquiſgr. Capit. 3. can. 2.

profert Concilium Aquiſgranenſe habitum anno 836. vt doceat Principem tuendæ Eccleſiæ cauſâ conſtitutum. Quod etiam probat è Fulgentio, qui Principem

Fulgentius.

officij ſui commonefaciendo ait: *Præ omnibus ita ſe ſanctæ matris Eccleſiæ Catholicæ meminerit filium, vt eius paci atque tranquillitati per vniuerſum mundum, ſuum prodeſſe faciat principatum. Magis enim Chriſtianum regitur ac propagatur Imperium, dum Eccleſiaſtico ſtatui per omnem terram conſulitur, quàm cùm in parte quacunque terrarum pro temporali ſecuritate pugnatur.*

III. Tuitionis effectus in Gallia idem erat planè cum eo, quem in Romano Imperio viguiſſe diximus, ſcilicet vt Canones & Decreta à Regibus confirmarentur. In eo tamen diſcrimen intercedebat, quòd Synodi Oecumenicæ, cùm à Principibus Romanis cogerentur, eorum opem ad exequendas definitiones ſuas implorabant; Regum poteſtate non interpellata. Quod mirandum non eſt, cùm etſi Regnum Francorum in Galliis ineunte ſeculo quinto emerſerit, Reges tamen nonniſi deſinente ſeculo, Chriſtianæ Fidei nomen dederint. Iis verò temporibus omnes Canones Decretáque Pontificum, quorum vſus in judiciis Eccleſiaſticis receptus eſt, per Gallias promulgata, & Synodorum Gallicanæ Diœceſeos conſenſione admiſſa erant. Quod autem veteribus canonibus ad accuratum diſciplinæ Eccleſiaſticæ vſum deeſſe videbatur, Concilia Gallicanorum Epiſcoporum auctoritate ſua ſupplebant. Ea verò Concilia à Regibus noſtris indicebantur; qui res definitas poſtquàm judicio ſuo probaſſent, Edictis confirmabant, vt faciliùs executioni traderentur; ita vt in prouinciis Regni eodem jure omnino Reges noſtri potirentur, quo Principes Romani olim in vniuerſo Imperio fruebantur. Qua de re copioſè Tomo ſecundo, vbi Diſſertationem *De Conciliis Gallicanæ Diœceſeos* edemus.

Vide ergo librum VI.

Ceterùm Romani Pontifices Eccleſiæ tranquillitatem à Regum noſtrorum ſollicitudine pendere, illis Eccleſias à Deo creditas, eorúmque ſtudio commiſſam eſſe Eccleſiaſticorum ordinum integrita-

tem, non inficiati ſunt. Pelagius Childebertum Regem ex eo capite debita laude proſequitur. *Cùm celſitudini veſtræ*, inquit, *multa dona miſericordia diuina contulerit, pro amore tamen, quem Eccleſiæ eius ſinceriter exhibetis, fecit vos multis regnantibus clariores: quoniam inter alias regni veſtri curas pro tranquillitate ſanctæ Eccleſiæ præcipuam ſollicitudinem vos certum eſt exhibere.* Infrà: *Non aliter Deo noſtro rectè poteſt Regalis deuotio famulari, niſi prouidentià eius Eccleſiaſticorum ordinum ſeruetur integritas.* Gregorius Magnus præſidium Childeberti Regis aduocat, vt quæ ad reſtaurationem Eccleſiaſticæ diſciplinæ Virgilio Epiſcopo Arelatenſi exequenda commiſerat, amotis impedimentis effectum ſortiantur. *Salutantes*, inquit, *excellentiam veſtram paternæ caritatis affectu, petimus vt cuncta quæ ſuprascripto fratri & coëpiſcopo noſtro fieri ſeruarique mandauimus, fauoris veſtri præſidio complea ntur, nec cujuſquam ea aliquo modo elatione aut ſuperbia conuelli permittatis.* Mox: *Oportet ergo vt hoc nobis vicariè rependatur, & ſicut nos veſtram implere non diſtulimus voluntatem, & vos propter Deum & B. Petrum Apoſtolorum Principem, noſtra faciatis in omnibus ſeruari ſtatuta; quatenus excellentiæ veſtræ laudabilis & Deo placita ſe circumquaque tendat opinio.*

Pelag. ep. ad Childebert. an 557 *In perturbatione Eccleſiarum, quas vobis Deus credidit.*

Greg. l. 4. ep. 51. anno 595.

IV. Non ſolùm verò facti executiooe, ſed legum ſuarum auctoritate, legum Eccleſiaſticarum executioni imminebant; vt patet ex Edicto Clotarij Regis, & Decreto Pippini Ducis Francorum, qui Canones antiquos toto regno promulgari juſſit. Quin etiam ad exemplum Iuſtioiani eaſdem regulas ſuis verbis Reges præſcribebant, quæ à Canonibus antiquis erant præſtitutæ; conceptis verbis hoc ſe à Canonibus trahere teſtati. *Decreuimus juxta Sanctorum Canones*, inquit Carolomannus Dux & Princeps in Synodo Liptinenſi habita anno 747. Præ ceteris verò in reſtitutiooe collapſæ Diſciplioæ laborauit Carolus M. Rex Francorum, oon ſolùm Synodorum ope, quas in eam rem frequentes collegit, ſed etiam Edictis ſuis de Conſilij ſui ſententia promulgatis. Inſigne eſt Capitulare ab eo Principe anno 789. in Palatio Aqueoſi conſtitutum, quod iode *Aquiſgranenſe* dicitur; quo Epiſcopos, Preſbyteros, & Laïcos officij ſui admonet, verbis ipſis Canooum & Decretorum tranſcriptis. Quo in opere id ſtudium adhibuit, vt

Edictum Clotarij I. an 615. *Definitionis noſtra eſt, vt Canonum ſtatuta in omnibus conſeruentur; Et quod per tempora ex hoc prætermiſſum, vel dehinc perpetualiter obſeruetur.*

Canone 1. Concil. Sueſſion. an. 744.

Capit. Aquiſgran. in Præfat. Conſiderans

lemmate ſententiam canonis comprehenderet, ſimúlque ſignificaret, ad quos regula dirigeretur, his verbis ſoleoobus, *Epiſcopis, Sacerdotibus, Monachis, Omnibus.* Hoc Edictum latum eſt non ex Synodi alicujus, ſed ex Conſilij ſen Placiti ſententia; quod conflatum erat ex Epiſcopis & Proceribus, vt docet Hincmarus. Propoſitum ſnum illud eſſe docet Princeps, vt *Deuoti ſanctæ Dei Eccleſiæ Defenſoris, humiliſque Adjutoris*, qualem ſe inſcribit, partes ſtudioſè præſtet; ſuámque diligentiam Epiſcoporum ſtudio adjungat, quò paterox & Canonicæ ſanctiooes oon coouellantur. Duo ergo io eam rem præſtat; Capita quædam è Canonibus excerpit, quorum executionem vrget; Et Legatos ſuos mittit, qui regia auctoritate quæ fuerint corrigenda, vnà cum Epiſcopis corrigant. De hoc articulo dicemus Libro IV. Quod attinet ad primum; eâ modeſtiâ ſe gerit, vt Epiſcopos roget, monitoris officium ſibi vindicando; ita tameo vt ſe Regem eſſe meminerit, & monitioni adjunctam correctionem doceat, exemplo Ioſiæ Regis. *Sed & aliqua capitula ex Canonicis inſtitutionibus, quæ magis vobis neceſſaria videbantur, ſubjunximus. Ne aliquis, quæſo, hujus pietatis admonitionem eſſe præſumptioſam judicet, quâ nos errata corrigere, ſuperflua abſcidere, recta coarctare ſtudemus: ſed magis beneuolo caritatis animo ſuſcipiat. Nam legimus in Regnorum libris, quomodo ſanctus Ioſias regnum ſibi à Deo datum circumeundo, corrigendo, admonendo, ad cultum veri Dei ſtuduit reuocare. Non vt me ejus ſanctitati æquiparabilem faciam; ſed quòd nobis ſint vbique ſanctorum ſemper exempla ſequenda.* Sub finem Capitularis, *Injungendi* voce vtitur, cùm Epiſcopos monet, vt Prædicationibus ſuis fideles populos à patrandis ſceleribus reuocent. Hoc Capitulare per 82. capita expanſum ea præcipuè complectitur, quæ ordinationes, excommunicationes, munera Epiſcoporum & clericorum, ordinem judiciorum, & reliquam Eccleſiaſticam diſciplinam reſpiciunt, ita vt breuiarium aliquod iuris Canonici dici poſſit.

vnà cum ſacerdotibus, & Conſiliariis noſtris.

Hincmar ep. 3. c. 31. 32. 33.

Quapropter placuit nobis veſtram rogare ſolertiam, ò Paſtores Eccleſiarum Chriſti.

Capitularis Aquiſgran. vtilitas.

V. Hoc Edictum tranſcriptum eſt Libro primo Capitularium; idque deinde Lotharius Imperator, filius Ludouici Pij, in Conſtitutionem ſuam retulit, quæ *Capitulare Lotharij* dicitur; quo plurima alia capita ad conſtituendam Regni Italiæ politiam & Eccleſiæ diſciplinam per-

tinent, è capitulis Caroli & Ludouici excerpta. Huic Capitulari Lotharius ſanctionem ſuam addidit, his verbis: *Placuit nobis, vt hæc capitula, quæ excerpſimus de Capitulis ſanctæ memoriæ aui noſtri Caroli, ac domini noſtri Ludouici Imperatoris, ab omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, ſeu noſtris fidelibus in regno Italiæ conſiſtentibus, pro Lege teneantur, & conſeruentur; & quicunque hujus Capitularis contemptor extiterit, ſexaginta ſolidis componat, ſicut in capitulis prædicti aui domini noſtri.* Ceterùm ſi quis dubitet an hæ Principum Conſtitutiones gratæ fuerint Pontificibus Romanis, conſulat fragmentum epiſtolæ Leonis IV. Papæ ad Lotharium, qua ſpondet ſe *Capitula illa & præcepta Lotharij ejuſque Prædeceſſorum in omnibus* obſeruaturum. Neque eſt quòd aliquis ſibi perſuadeat inſolitam eſſe ſponſionem Leonis IV. de ſeruandis legibus à Principe latis ad præſidium legum Eccleſiaſticarum, præſertim cùm Leonis I. profeſſio ſucceſſoribus ſuis præiuerit. Is enim ad Leonem Auguſtum his verbis vtitur: *Si quæ deſtruxi, hæc ædifico, prævaricatorem me conſtitue, & eis me vltionum conditionibus ſubde, quas non ſolùm auctoritas beatæ memoriæ Principis Martiani, ſed etiam ego mea conſenſione firmaui.* Dubitandum etiam non eſt, quin gratiſſimæ fuerint Eccleſiæ Gallicanæ, conſtitutiones Eccleſiaſticæ à Carolo & à Ludouico conditæ, cùm ex Epiſcoporum & Optimatum Regni conſilio latæ fuerint: & in vnum poſtea Corpus redactæ ab Anſegiſo Abbate, & Benedicto Leuita, qui Libros Capitularium collegerunt, quos in Synodis poſterioribus laudatos videmus. Sed illuſtrius teſtimonium proferri non poteſt, quàm Synodi Meldenſis habitæ anno 845. quæ à Carolo Caluo Rege Francorum poſtulat, vt Capitula illa per Gallias obſeruari præcipiat. Hujus Synodi verba ad Capitulare Lotharij pertinere putauit Illuſtriſſimus Annalium conditor; ac ſi promulgatum fuiſſet Epiſcoporum illorum præcepto. Sed Synodus Meldenſis ad Gallias pertinet, precibúſque tantùm à Carolo contendit, vt leges à Principibus latas de rebus Eccleſiaſticis ipſe nouo Edicto cuſtodiri præcipiat. At verò Capitulare Lotharij in Italia promulgatum eſt, vbi Lotharius imperabat, ad quem Synodi Meldenſis preces non pertinebant.

Capitulare Lotharij editum à Goldaſto.

C. de Capitulis. diſt. 10. apud Gratianum.

Leo ep. 78.

Syn. Meldenſis c. 78. *Vt Capitula Eccleſiaſtica à domno Carolo Magno Imperatore, necnon & à domno Ludouico Pio Auguſto promulgata, obnixè obſeruari præcipiantur, ſicut & legaliter obſeruanda eſſe noſcuntur.*

VI. Non ſolùm autem antiquis Canonibus & Decretis Apoſtolicæ Sedis Tuitionem ſuam Reges præſtabant, ſed etiam nouis Romanorum Pontificum conſtitutis. Cujus moris expreſſa superſunt veſtigia in Capitularium libris. Vnum Preſbyteros ſuſpectos reſpicit: Alterum, Chorepiſcopos. De Preſbyteris reis, vehementi criminum ſuſpicione laborantibus, ſed plena probatione non conuictis, à temporibus Pippini Regis, per plures annos vexatiſſima in Synodis Gallicanis quæſtio voluebatur, quæ necdum judicio aliquo definita erat. Adeo vt in Synodo plenaria Franeofordienſi, accuſatio hujus generis aduerſùs Preſbyterum inſtituta, non Epiſcopo aut Concilio Prouinciali, ſed vniuerſali Galliarum Synodo committatur. Tandem Carolo Magno viſum, jus iſtud controuerſum componere. Eapropter conſuetudinem ſecutus majorum, qui majores cauſſas ad Sedem Apoſtolicam referebant, vt rebus Dubiis certa forma præſtitueretur, aliquot Epiſcopis legationem injunxit, qui Romam hac de re Leonem III. conſulturi adirent. Interim Epiſcopos & Regni proceres, hujus legationis certiores reddit; monétque vt inuicem de hoc negotio conferant, quò maturiùs his difficultatibus vnà cum illis & ſancti Patris inſtitutionibus, ad amnuendas populi offenſiones proſpicere poſſit. Summus Pontifex Conſultatione in Synodo Romana diſcuſſâ, reſpondit quæ ſibi æquiora videbantur. Ejus Decretum in Conuentu Generali Epiſcoporum & Procerum expenditur; ex eorúmque ſententia & conſenſu, conſtitutio ſub Regis nomine fertur, quæ modum harum litium finiendarum præſcribit. Vnde patet Summi Pontificis decretum in negotio Canonico, à Rege, præſidio legis Regiæ de conſenſu Eccleſiæ Gallicanæ latæ, munitum fuiſſe; vt res à Romano Pontifice conſtitutæ traderentur executioni, ſub nomine Principis juxta præſcripta illa decernentis. Si quis autem & illud ſcire cupiat, quid in hac controuerſia definitum fuerit, ex Edicti lectione conſtabit. Decretum ergo fuit, Preſbyterum canonicæ pœnæ ſubdendum, ſi ab accuſatore, & teſtibus, quos leges & canones ad accuſationem & teſtimonium admittant, reus peractus fuerit. Sin probationem accuſator implere non poſſit, juxta Canones negotium finiendum. Attamen ſi vehementi ſuſpicione reus vrgeretur apud plebem, criminis infamiam amo-

Capit. l. 5. Tit. 11 *Vos interdũ viciſſim tractato attentiùs, quid de his Vobiſcum Conſtituamus, vnà cum prædictis ſanctis Patris inſtitutionibus, vt murmur ceſſet populi.*

Cap l. 5. c. 14. *Conſultu Domini & Patris noſtri Leonis Apoſtolici, cæterorúmque Romanæ Eccleſiæ Epiſcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ſiue Orien aliâ & Græcorum Patriarcharũ, & multorum ſanctorum Epiſcoporum & Sacerdotum, nec non & noſtrorum Epiſcoporũ omnium, cæterorúmque Sacerdotum & Leuitarum, Auctoritate & Conſenſu, atque Reliquorũ Fidelium, & cunctorũ Conſiliariorum noſtrorum conſultu Definitum eſt.*

liendam ſacramento ad Euangelia præſtando, & adhibitis tribus, quinque, vel ſeptem Preſbyteris, eius integritatis aſtipulatoribus, ad exemplum Papæ Leonis; vel etiam aliquot aliis probatæ & laudabilis famæ viris, qui accuſati innocentiam teſtentur, ſi ad tumultum populi ſedandum id Epiſcopo viſum fuerit. Hujus judicij ordinem Hincmarus copioſè ediſſerit; docétque vtplurimùm perplexas iſtas accuſationes ex familiaritate probroſarum mulierum, vel etiam ex conſortio extranearum intra domum admiſſarum, profectas eſſe: quæ canonibus vetita, pœnam dejectionis Preſbyteris, qui regulas violaſſent, irrogabant: etſi nullius alterius probri inſimulati eſſent. Videbitur ſtatim alicui criminis probatio eſſe in promptu, cùm accuſator non aſtringatur ad ea docenda quæ in tenebris patrari ſolent. Attamen multis difficultatibus implicata erat hujus accuſationis ſeries, quæ inſtruenda erat ab Accuſatore & à ſeptem Teſtibus, quos Leges & Canones admitterent; qui ſi aut numero aut conditionibus à lege præſcriptis deſtituerentur, arbitrio Epiſcoporum mulctabantur, & pudoris periculum ſubibant. Hoc tamen ſuſpicionem à populo ſemel conceptam non leuabat; quæ jurejurando Preſbyteri accuſati, & ſex aliorum Sacerdotum, purgabatur. Sed de bis aliàs, in Diſſertatione *De Canonicis Iudiciis Clericorum.*

Hincmarus ep. 7 *Editionis Moguntinæ.*

VII. Alterum exemplum fouendorum per Edicta Regia Romanæ Sedis Decretorum petitur à Chorepiſcoporum negotio. Sæpe in Conuentibus & Synodis Regni controuerſum fuerat, an ordinationes Preſbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum à Chorepiſcopis celebratæ, Confirmationes baptizatis tributæ, Eccleſiarum & Virginum benedictiones ab iis tentatæ, vitioſæ eſſent an Canonicæ. Carolus M. in re tam ſeria & ambigua Sedem Apoſtolicam conſulendam eſſe decreuit, & inter cetera Arnonis Archiepiſcopi ad Leonem III. delegati mandata, hoc etiam caput adjunxit. Reſpondit Pontifex, per canones liberum non eſſe Chorepiſcopis vllam muneris Epiſcopalis partem attingere; atque adeo quidquid ab iis præſumptum fuerat in Ordinationibus, & Benedictionibus, vitioſum eſſe & penitùs irritum: decreuítque damnandos, id eſt, deponendos Chorepiſcopos, & plectendos exilio, húncque gradum eſſe delendum. Poſt reditum Arnonis, Conuentum Generalem regni Ratiſbonæ Imperator cogit, vt rebus à Romano Pontifice ſecundùm canones judicatis, conſenſus adhiberetur. Reſponſum Leonis in Synodo probatum fuit, & Regio Edicto confirmatum; ſed temperata fuit juriſdictio, in pœnis à Leone aduerſùs Chorepiſcopos decretis; atque ab eorum dejectione & exilio ceſſatum; quamuis in Preſbyterorum gradum redacti ſint, juxta canones: quæ omnia grata futura ſummo Pontifici ſibi perſuaſerunt. *Prædictos autem Chorepiſcopos omnes præcepit Leo damnare, & in exilio detrudi. Iſta verò omnes, maximè regni nobis à Deo commiſſi Epiſcopi, cum eodem Arnone, permittente præfato Apoſtolico, mitiùs tractantes, jam dictos villanos Epiſcopos inter Presbyteros ſtatuerunt.* Verba illa, *Permittente Apoſtolico*, formulam redolent qua magiſtratus vtebantur, cùm reſcriptorum principalium triſtitiam molliebant; quáque vſus eſt Gregorius Magnus, cùm legem Mauritij de militibus ad Monachiſmum properantibus temperauit. *Nam hu placatur Imperator*, inquit ille in epiſtola ad Metropolitas. quod nos hodie, *cum bona venia*, *aut ſub beneplacito Pontificis*, fieri dicimus. In hoc negotio obſeruandum eſt quod ſuprà monui, Decretum Papæ, & Definitionem Synodi, Edicto Regio, Caroli nomine concepto, promulgata fuiſſe; quamuis de re omnino ſpirituali, id eſt, de Ordinationibus & Benedictionibus ageretur. Sed de Chorepiſcopis dicemus capite ſequenti.

Capit. l 7 Tit. 318. *Placuit, ſicut Leonis Papæ, & omnium Epiſcoporum noſtrorum, atque reliquorum fidelium generali & ſynodali conſultu decreuimus, vt nullus Chorepiſcopus &c.* Capitul. l. 7. c. 187.

VIII. Tertiam Regum noſtrorum Dynaſtiam laus illa Tuendæ Eccleſiæ non deſeruit, quin potiùs nouis præſidiis collaris id promeruit, vt à Gregorio IX. Regnum Francorum ad Tuitionem Fidei & Libertatis Eccleſiaſticæ à Diuino numine deſignatum eſſe dicatur. Non ſolùm autem armis, ſed etiam legibus Diſciplinam muniebant, cùm ea tempora incidiſſent quæ Regiam manum expectabant. Quo in genere eximia eſt S. Ludouici Chriſtianiſſimi Regis conſtitutio; qui vix officio ſuo erga Eccleſiam ſatisfactum putauit, tot bellis labore maximo, immaniique diſpendio aduerſùs Mubammedanam perfidiam in Oriente geſtis, niſi hoc etiam Edicto ſuam pietatem cumulaſſet. Ea lege decreuit, vt Epiſcopis & Patronis ſua jura pleniſſimè ſeruentur,

Vide l. 2. c. 12. §. 8.

&

& vt Beneficia atque officia Eccleſiaſtica regni, ſecundùm præſcripta Iuris Communis, & Conciliorum, atque inſtituta veterum Patrum, conferantur, nullúſque Curiæ Romanæ ſuperſit locus exigendæ pecuniæ ab Eccleſia Gallicana; Libertatéſque & Priuilegia à Regibus Francorum Eccleſiis collata intemerata maneant. Tum magiſtratibus Regni dat in mandatis, vt hujus Edicti executioni & cuſtodiæ inuigilent, pœnis à contumacibus exactis. Ceterùm præfatio Edicti hic inſerenda mihi videtur, quòd majeſtatem quandam, pietatémque Chriſtianam ſimul præ ſe ferat; iiſque verbis concepta ſit, quibus antiqui Romani Imperatores in ſimili negotio vtebantur: *Ludouicus Dei gratia Francorum Rex, ad perpetuam rei memoriam. Pro ſalubri ac* tranquillo ſtatu Eccleſiæ regni noſtri, *necnon pro diuini cultus augmento, & Chriſti Fidelium animarum ſalute, vtque gratiam & auxilium omnipotentis Dei, cujus Soli Ditioni atque protectioni regnum noſtrum ſemper ſubjectum extitit, & nunc eſſe volumus, conſequi valeamus: quæ ſequuntur hoc Edicto conſultiſſimo in perpetuum valituro ſtatuimus & ordinamus.*

ADDITIO
STEPHANI BALVZII.

[CVM Illuſtriſſimus Archiepiſcopus ſupra cap. x. §. IV. hujus libri adnotauerit, jus gladij Regibus a Deo mandatum eſſe ad tuendam Eccleſiam, Defenſoriſque Eccleſiæ titulum ob hoc promeritos eſſe Reges noſtros §. 2. & 3. hujus capitis obſeruauerit, quorum Regnum Gregorius IX. ad Tuitionem Fidei & Libertatis Eccleſiaſticæ a diuino numine deſignatum eſſe dicit; viſum eſt eam obſeruationem firmare auctoritate Ludouici VII. Regis Franciæ, cujus præclara in eam rem verba extant in literis ejus datis Pariſiis anno M.C.LXXI. quibus auctoritatem ſuam adhibet ad vindicandum in libertatem Epiſcopum Anicienſem, qui potentiâ Vicecomitis Podomniacenſis opprimebatur. *Ludouicus Dei gratia Francorum Rex, omnibus in perpetuum. Digna vox eſt majeſtate regnantis, Dei ſeruum & Eccleſiæ Defenſorem ſe Principem profiteri. Adeo de diuina promiſſionis & clementia culmine noſtra pendet auctoritas, vt ad honorem, laudem, & gloriam ipſius & opera noſtra & ipſorum intentionem operum referamus. Inde eſt, quòd commiſſum à Deo nobis gladium & in defenſionem Eccleſiarum, & in oppreſſionem debemus ac volumus exercere tyrannorum.* Literæ illæ extant integræ in archiuo Epiſcopi Anicienſis, vnde illas deſcribi curauerat Marca; eóque loco vti decreuerat in ſecunda editione hujus operis. Ejus itaque conſilium ſequi placuit.]

Exemplum B. Ludouici ſecuti ejus nepotes Philippi, Carolus V. VI. VII. Diſciplinam jam tum ferè collapſam Regiis conſtitutionibus non ſolùm muniuerſit, ſed etiam in plurimis articulis reſtaurarunt. In eo etiam genere extãt quamplurimæ Franciſci I. Henrici II. Caroli IX. Henrici III. & IV. & Ludouici XIII. Auguſtiſſimi Principis conſtitutiones; quæ juxta Canones Conciliorum, & Decreta Romanorum Pontificum, Conſuetudinéſq; in Regno receptas, jure Patrocinij, Diſciplinę Eccleſiaſticę proſpiciũt.

Enimuero non ſolùm conſtitutionibus generalibus editis diſciplinã Reges noſtri ſemper fouerunt, ſed etiam reſcriptis ſpecialibus noua Romanę Curiæ reſcripta muniuerunt; quemadmodũ de Carolo Magno ſuperiùs adnotatum eſt. Hic vſus manauit in poſteros, locúmque habuit in ipſis Tertiæ Regũ Dynaſtiæ primordiis. Quod docemur teſtimonio Eadmeri, qui conſuetudines quaſdam deſcribens, quas Willelmus Dux Normannię in Angliam à ſe ſubactam è Normannia tranſtulit, hanc quoque inter ceteras recenſet; ſcilicet Principem illum inhibuiſſe, ne Romanæ Curiæ reſcripta ſuſciperentur, antequã ſibi porrecta fuiſſent. *Non ergo pati volebat quemquam in omni Dominatione ſua conſtitutum, Romanæ vrbis Pontificem pro Apoſtolico, niſi ſe jubente, recipere;* (id eſt, antequàm ipſe certior factus eſſet de noui Pontificis electione) *aut ejus literas, ſi primitus ſibi oſtenſæ non fuiſſent, vllo pacto ſuſcipere.* Per aliquot ſecula intermiſſũ hujuſmodi vſum, conſtitutionibus à ducentis abhinc annis promulgatis, Principes noſtri reſtaurarunt: ita vt Bullarũ executio impediretur, niſi priùs à Iudicibus delegatis, vel à ſupremis Regni Curiis ex Regis mandato inquiſitum eſſet, an per illas aliquid Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ contrarium induceretur. Quod in Germania quoque obſeruari notum eſt. Eundem morem in Benearni prouincia, antequàm Regiæ Coronæ Gallorum accederet, retentũ fuiſſe docent veteres Chartæ. Qui vſus inter cetera ſignificatur iis verbis, quæ in Nouæ conſuetudinis Codice habetur; nempe reſcripta ab exterâ prouinciâ in Benearnũ delata, executioni non eſſe mandãda, antequam aut ipſi ſu-

Eadmerus Hiſtoriæ Nouorũ l. 1. *Vſus ergo atque leges, quas Patres ſui, & ipſe in Normannia habere ſolebant, in Anglia ſeruare volens.*

Tom. II Lib. Eccl. Gall. c. x.

premo Domino, aut ejus Cõſilio porrecta fuerint. In Gallia autem, vt dixi, auctoritate Principis, Bullæ ad Curias regni diſcutiendæ referebantur. Quod tamen illæ ſuo deinde arbitrio aſſumpſerũt, non expectato diplomate Principis. Id verò fieri in dignitatis ſuæ, & plerũq; in juriſdictionis injuriam, interpretati ſunt Epiſcopi Gallicani; eò quòd Breuia ſæpe per ſubreptionẽ elicita, clanculum in Curiis inſinuarẽtur, Epiſcopis non vocatis. Decreto itaq; Regij Conſiſtorij conſtitutũ fuit juxta veteres Regni conſtitutiones, ne vlla Breuia Apoſtolica (exceptis indultis quæ in foro ſecreto Pœnitẽtiariæ expediuntur) Curiis ſupremis Regni inſinuentur, vt deinde more ſolito executioni tradãtur, niſi diplomate Regio munita ſint. Ne autem in poſterũ Breuibus per ſubreptionem elicitis lædatur juriſdictio Epiſcoporũ, præcipitur vt partes Breuia ſua offerant Epiſcopis in quorũ Diœceſi executio fieri debet: qui quidẽ intra triduum, ſcripto quid ea de re ſibi videatur, exponẽt, vt porrectis Breuibus vnà cum Epiſcoporum relatione, Princeps quod vtilius erit, cõſtituat. Tunc enim aut reſcripto executionẽ permittet; vel ſi cauſſæ majoris fuerint momenti, quæ futuris negotiis formam dare poſſent, Curiis ſupremis inſinuationem delegabit. Hac ratione Breuia Apoſtolica, præſidio & auctoritate Principis munita erunt; Cognitio verò cauſſæ, non quidem de Reſcripti æquitate, ſed de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ, Curiis relinquetur.

Hujus decreti verba referentur in calce operis.

IX. Ex iſto Tuitionis jure ſequitur, vt ſi quid tentaretur contra decreta Canonum, Principes violatæ Legis vindices ſe præſtarent, & omnia in integrũ aliquando reſtituerent. Quod ab Imperatoribus Romanis, & à Francorũ Regibus factum fuiſſe oſtendam Libro IV. Ceterùm monẽdus eſt Lector ex hoc Tuitionis & Patrocinij jure quod Reges exercent, illud commodi in Eccleſiam totámq; Rempublicam Chriſtianã redundare, vt Eccleſiaſtica & Ciuilis poteſtas amico & perpetuo fœdere inuicẽ conjunctæ, mutuis auxiliis ad comprimendos improborum conatus, & juuanda bonorũ ſtudia, inter ſe conſpirent. Id olim docuerat Iuſtinianus, quemadmodum in hujus Operis Prefatione dixi; ſed Pontifices quoque neceſſitatem hujus Concordiæ conceptis verbis profeſſi ſunt. *Conſenſus Chriſti amantium Imperatorum, & piorum Pontificũ*, inquit Gregorius II. ad Leonem Iſaurum, *eſt vis vna, quando cum pace & caritate res adminiſtrãtur.* Eodem ſeculo Orientis Patriarchæ in Synodica epiſtola ad Taraſium miſſa, quę inſerta eſt Actis Septimæ Synodi, recitatâ Iuſtiniani ſententiâ ſuffragium illi quoque ſuum conferunt, in Sacerdotio Imperij ſanctificationẽ & inſtaurationẽ, in Imperio autem Sacerdotij robur & firmamentum, conſtituta eſſe profitẽres. Sed præſtat è Leonis Auguſti Ecloga ann. 838. apud Græcos edita hanc Concordię neceſſitatẽ, breuiter quidem, ſed eleganter expreſſã, addiſcere, Tit. III. *Cùm Reſpublica ex partibus ſuis & membris, proportione quadam ad hominẽ conſtituta ſit, maximæ ejus & in primis neceſſariæ partes ſunt Princeps & Patriarcha: quapropter & ſubditorũ quies & felicitas tam animæ, quàm corporis, conſiſtit in conſenſione & Concordia Imperij cum ſummo Sacerdotio.* Τῆς πολιτείας ἐκ μερῶν καὶ μορίων ἀναλόγως τῷ ἀνθρώπῳ συνισταμένης, τὰ μέγιστα καὶ ἀναγκαιότατα μέρη, Βασιλεύς ἐστι καὶ Πατριάρχης. διὸ καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν, καὶ σῶμα τῶν ὑπηκόων εἰρήνη, καὶ εὐδαιμονία, βασιλείας ἐστὶ, καὶ ἀρχιερωσύνης ἐν πᾶσιν ὁμοφροσύνη καὶ συμφωνία.

Gregor. II. in ep. ad Leonem: Συμφωνία τῆς φιλοχρίστου βασιλείας, καὶ τῆς εὐσεβοῦς ἀρχιερωσύνης μία δύναμίς ἐστιν, ὅταν μετ' εἰρήνης, καὶ ἀγάπης τὰ πράγματα διοικῆται.

Epiſt. ad Taraſium Act. 3. Septimæ Syn. ἱερωσύνη γὰρ βασιλείας ἁγιασμὸς ἐστὶ καὶ στηριγμὸς, καὶ βασιλεία ἱερωσύνης ἰσχὺς, καὶ στήριγμα.

Ecloga Leonis & Conſt. Tit. III. §. 8.

Non pigebit ad eandem concordiam commendandã aliqua tranſcribere è Damiano auctore Diſputationis Aduocati Regij & Defenſoris Eccleſiæ Romanæ, quæ felicibus auſpiciis habita eſt pręſente Henrico IV. Rege Germaniæ anno MLXII. vbi damnato Cadaloo pſeudopõtifice, Alexandri II. electio eſt confirmata: *Amodo igitur, dilectiſſimi, illinc Regalis aulæ Conſiliarij, hinc Sedis Apoſtolicæ comminiſtri, vtraque pars in hoc vno ſtudio conſpiremus laborantes, vt ſummũ Sacerdotium, & Romanũ* (ſeu Gallicum) *ſimul confœderetur Imperium: quatenus humanũ genus, quod per hos duos apices in vtraque ſubſtantia regitur, nullis, quod abſit, partibus, quod per Cadaloum nuper factũ eſt, reſcindatur: ſicque mundi vertices in perpetuæ caritatis vnione concurrant, vt inferiora membra per eorum diſcordiam non reſiliant; Et quatenus ab vno Mediatore Dei & hominũ hæc duo, Regnum ſcilicet, & Sacerdotiũ, diuino ſunt conflata myſterio, ita ſublimes iſtæ duæ perſonæ tanta ſibimet vnanimitate jungantur, vt Rex in Romano Pontifice, & Romanus Pontifex inueniatur in Rege: ſaluo ſcilicet ſuo priuilegio Papæ, quod nemo præter eum vſurpare permittitur.* Hanc Conſenſionem neceſſariam docuit aliquot annis poſtea Gregorius VII.

Diſputatio Aduoc. Reg. & Defenſoris Eccl. Rom. in Concilio Oſboricenſi

Greg. VII. laudatus in Præfatione.

qui duobus oculis ambarum poteſtarum conſortium eleganter comparauit. Nec defuerunt Galli noſtri huic officio promouendæ Concordiæ, & impedimentis amoliendis, quæ ex mutua ſuſpicione aliquando ſuboriebantur. Hinc extant præclara Arnulfi Lexouienſis Epiſcopi verba: *Dignitas Eccleſiaſtica Regiam prouehit potius, quàm adimit dignitatem; Et Regalis dignitas Eccleſiaſticam conſeruare potiùs conſueuit, quàm tollere Libertatem. Etenim quaſi quibuſdam inuicem ſibi complexibus dignitas Eccleſiaſtica & Regalis occurrunt; cùm nec Reges ſalutem ſine Eccleſia, nec Eccleſia pacem ſine protectione Regia conſequatur.* Bernardus quoque in eandem ſententiam: *Non veniat anima mea in conſilium eorum, qui dicunt vel Imperio pacem & Libertatem Eccleſiarum, vel Eccleſiis proſperitatem & exaltationem Imperij nocituram. Non enim vtriuſque inſtitutor Deus in deſtructionem ea connexuit, ſed in ædificationem.* Non omittenda eſt adnotatio Auctoris anonymi, qui ſcripſit anno 1406. ſe à Gallo quodam ſummæ dignitatis viro accepiſſe, concordiam regni cum Romana Eccleſia diligentiſſimè ſuueri apud Gallos, & ad illa officia filios à patribus erudiri, hoc rythmico prouerbio;

Mariage eſt de bon deuis
De l'Egliſe, & des Fleurs de lis.
Quand l'vn de l'autre partira,
Chaſcun d'eux ſi s'en ſentira

Arnulfus Lexou. ep. 68

Bernardus, ep. 243

I Ms. Cod. Dialogorum de Hierarchia ſubcœleſti l. 4. c. 21. *Quidam ſcilicet egregius miles domini Franciæ, ſemel mihi poſt ejus confeſſionem aperuit, inter alios dominos Francos eſſe vnum ſecretum prouerbium, quod patris docent filios vulgari Gallico ſic.*

CAPVT XIII.

Synopſis.

I. Agitur de Chorepiſcopis, vt ſciatur ſtatus quæſtionis propoſitæ Leoni III. à Carolo M. & Eccleſia Gallicana. Chorepiſcopis validas eſſe ordinationes à ſe peractas contendentibus; Epiſcopis autem, eſſe vitioſas. Chorepiſcopatus in clero recenſitus, & Presbyterio prælatus à Conciliis.

II. Chorepiſcopi non obtinebant Epiſcopatus apicem, è Conciliis Neocæſarienſi, Antiocheno, Regenſi; & è Leonis I. Papæ epiſtola, quæ eſt genuina; & Synodo Hiſpalenſi.

III. Huic ſententia opponuntur prima verba canonis Antiocheni. Vt ſoluatur difficultas, diſtinguitur Chorepiſcopatus à Chorepiſcopo. Chorepiſcopatus eſt miniſterium, quod conferri poteſt Presbytero, vel Epiſcopo, vt adminiſtret Eccleſias vicanas parœciæ Epiſcopalis. Sub Epiſcopo erant Presbyteri ciuitatis, qui Sacramenta erogabant in ciuitate. Idem munus exercebant in pagis, Presbyteri vicani.

IV. Præter Presbyteros, Epiſcopus habebat aliquot Miniſtros, Chorepiſcopum, Archipresbyterum, & Archidiaconum. Chorepiſcopus vices gerit Epiſcopi, in diſponendis Eccleſiis vicanis. Concilium Antiochenum tribuit adminiſtrationem Eccleſiarum Chorepiſcopis. Origo hujus nominis. Vicarij Epiſcoporum dicti ratione muneris, non ratione nominis, apud Ferrandum, & in Capitularibus, & in Canonibus Arabicis.

V. Chorepiſcopatus conferebatur cum Presbyteratu. Aliquando concedebatur Epiſcopo vacanti. Vt in canone Nicæno, conceditur Epiſcopo Nouatiano redeunti ad communionem Eccleſiæ. Poterat etiam conferri ceteris Epiſcopis vacantibus. Tunc Chorepiſcopus, ob priorem ordinationem, erat Epiſcopus. Germana ſententia priorum verborum canonis Antiocheni, quæ ſunt Exceptio regulæ. Non omnis Epiſcopus vacans, eſt Chorepiſcopus: Sed is cui delatum eſt illud miniſterium.

VI. Deſcribuntur munia Chorepiſcopi. De Adminiſtratione dictum ſuperiùs. Subdiaconos & inferioris gradus clericos ordinabant. Id faciendum conſulto Epiſcopo docet Baſilius, juxta canones. Quod intelligendum eſt de Synodo Laodicena, quæ περιοδευτῶν mentionem facit. Iidem erant cum Chorepiſcopis. Explicatus Zonaras. Periodeutæ in Concilio Chalcedonenſi.

I. NON alienum erit ab inſtituto, de Chorepiſcopis breuiter agere, & dubitandi cauſſas quæ Synodos Galliæ adeo ſuſpenſas tenuerunt, decretique à Leone lati rationes diſcurere: præſertim cùm antiqui canones, qui majores noſtros adeo moleſtè habuerunt, variis eruditorum interpretationibus etiam hodie torqueantur. Integrum ſibi eſſe Chorepiſcopi exiſtimabant, Epiſcopali munere in omnibus fungi, quòd in Can. X. Synodi Antiochenæ *manus impoſitionē Epiſcoporum percepiſſe, & vt Epiſcopi conſecrati fuiſſe dicantur;* eiſque diſertis verbis Subdiaconorum & gradus inferioris clericorum ordinatio permiſſa ſit, & ſubjectarum ſibi Eccleſiarum gubernatio & cura commiſſa. Etſi autem eodem canone, & Ancyrano, vetita fuerit Choreſpiſcopis Presbyterorum & Diaconorum ordinatio; attamen non videtur omnino prohiberi, ſed tantùm

ſi tentata fuerit ſine Epiſcopo, vt loquitur Concilium Antiochenum; id eſt, abſque ejus mandato, vt illi interpretabantur. Deinde illa ordinatio non reſcinditur vt vitioſa, ſed pœna dejectionis indicitur Chorepiſcopo; quæ pœna deſuetudine aboleuerat tempore Caroli Magni. Contrà verò reponebant Epiſcopi, eodem Canone Antiocheno, Chorepiſcopi ordinationem, ciuitatis Epiſcopo tributam; idcóque Chorepiſcopum inter Epiſcopos recenſendum non eſſe, qui à tribus Epiſcopis ordinari debent ex præſcripto Nicænæ Synodi. Addebant ex Concilio Sardicenſi, & Laodiceno, Epiſcopos in ciuitatibus tantùm inſtituendos eſſe; non autem in vicis & pagis, vt Chorepiſcopos; quos inde *villanos* Epiſcopos Capitularia vocant; vt ex aduerſo, veros & legitimos Epiſcopos, *Regularium*, *Cathedralium*, *& canonicè ordinatorum* Epiſcoporum nomine ſignificant. Hæc ſunt verba Capitularis:

Capitul. l. 7. c. 187.

Nam Epiſcopi non erant; quia nec ad quamdam ciuitatis Epiſcopalem ſedem titulati erant, nec canonicè à tribus Epiſcopis ordinati. Expendenda eſt Canonum Synodi Ancyranæ, Neocæſarienſis, & Antiochenæ ſententia, vt Chorepiſcoporum munus intelligatur. Sanè frequentes in Oriente fuiſſe Chorepiſcopos, è ſubſcriptionibus Concilij Nicæni colligitur; vbi inter Epiſcopos duo Chorepiſcopi prouinciæ Cœleſſyriæ, vnus prouinciæ Ciliciæ, quinque prouinciæ Cappadociæ, quinque prouinciæ Iſauriæ, & duo prouinciæ Bithyniæ ſubſcribunt, vices ſuorum Epiſcoporum agentes, vt mihi quidem videtur. Subſcripſit etiam Epheſino Concilio Cæſarius Chorepiſcopus Cappadociæ. Eorum gradus à veteribus probatus eſt, cùm octauo Canone Nicænæ Synodi, Chorepiſcopatus, æquè ac Presbyterium, in clero recenſeatur; & in Synodo Neocæſarienſi Chorepiſcopi inter Eccleſiæ comminiſtros numerentur; eorúmque munia Synodis Ancyranâ, & Antiochenâ, præſcripta ſint. Superiorem dignitatis gradum præ ceteris Presbyteris non ſolùm ruris, ſed etiam ciuitatis, obtinuiſſe, vnicè docet laudatus Canon Nicænæ Synodi; & ſecundus Concilij Chalcedonenſis, ſi ordinem ſcripturæ ſequi velimus.

Can. VIII Nic. Syn. *Prouidebit ei Chorepiſcopatus aut Presbyterij locum.*
Syn. Neocæſ. c. 13. Can. 11. Syn. Chalc. Καὶ χειροτονήσει ἐπὶ χρήμασιν Ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους.

II. Ceterùm Epiſcopatus apicem non obtinebant, vt docet apertiſſimè Concilium Neocæſarienſe; quod ad ſimilitudinem ſeptuaginta diſcipulorum inſtitutos fuiſſe Chorepiſcopos adnotauit, vt hoc diſcrimine eos ab Epiſcopis ſepararet, qui Apoſtolis ſucceſſerunt. Cui addenda ſunt verba vltima Canonis Antiocheni, quæ Chorepiſcopum ab Epiſcopo ciuitatis ordinandum præcipiunt. *Chorepiſcopum verò, ciuitatis Epiſcopus ordinet, cui ille ſubjectus eſt.* Quare cùm Canone IV. Nicænæ Synodi ceteriſque canonibus antiquis conſtet, ordinationem Epiſcopi ab omnibus, vel ſaltem à tribus prouinciæ Epiſcopis celebrari debere; planum eſt ordinationem Chorepiſcopi à ciuitatis Epiſcopo peractam, non tribuere conſecrato dignitatem Epiſcopatus. Vnde rectè Leo I. Galliarum & Germaniarum Epiſcopis reſcripſit, Chorepiſcopos eoſdem eſſe ſecundùm canones cum Presbyteris, & Pontificatus apicem non habere. Cujus epiſtolæ verba à Synodo Hiſpalenſi poſt ducentos annos tranſcripta ſunt: quamuis emunctæ naris hominibus Leonis epiſtola è verbis Hiſpalenſis Synodi conſarcinata videatur. Quam ſententiam ſequi non poſſum, quia vltimâ clauſulâ canonis *ex auctoritate Apoſtolica ſe illa definiuiſſe* Synodus teſtatur; Leonis reſcriptum ſignificando. Deinde Synodus Regenſis, poſtquàm irritam ordinationis ſpeciem à duobus temerè conuenientibus Epiſcopis circa Armentarium eſſe declaraſſet, in vna Eccleſia Chorepiſcopum inſtitui permittit. Vbi Chorepiſcopatus conceditur ei qui nunquam fuit Epiſcopus.

Syn. Neocæſ. d. c.
Conc. Ant. c. 10 χωρεπίσκοπον δὲ γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως [illegible] Ἐπισκόπου.
Nic. Sync. c. 4. Arelat. 1. c. 2. Carthag. 2. c. 3.
Leo I. in ep. ad Epiſc. Gall. & Germ.
Concil. Hiſpal. 2. c. 7. *Chorepiſcopos vel Presbyteros deſtinaſſe, qui tamen iuxta canones vnum ſunt.*
Synodus Regenſis an. 439.

III. Sed ejuſdem canonis Antiocheni prima verba opponitur, quæ ſecundùm Dionyſij Exigui interpretationē, Chorepiſcopis ordinationē Epiſcopalem tribuunt. Græca enim illa, εἰ καὶ χειροθεσίαν εἶεν Ἐπισκόπων εἰληφότες, his verbis ſincerè reddit, *quamuis manus impoſitionem Epiſcoporum acceperint*; Et vice gloſſematis addit, *Et vt Epiſcopi conſecrati ſint.* Hæc ſunt verba quæ Synodos Gallicanas olim in varias ſententias diſtraxerunt, quæque viris eruditiſſimis hodie perſuaſerunt Chorepiſcopatui adjunctam olim fuiſſe Epiſcopalem ordinationem. Attamen hæc controuerſia facili negotio componi poſſe videtur, ſi Chorepiſcoparum diſtinguamus ab eo cui collatum eſt illud miniſterium. Itaque hæc erit certiſſima regula, Chorepiſcopatum eſſe miniſterium, cui Presbyteri, & aliquan-

do etiam Epiſcopi admouentur. Chorepiſcopatus enim eſt miniſterium ad leuandam Epiſcopi ſollicitudinem in pagis & vicis parœciæ, ſiue Diœceſeos Epiſcopalis. Preſbyterium verò eſt Ordo, qui manuum impoſitione confertur ad conficienda & diſpenſanda Sacramenta; quemadmodum Epiſcopatus Ordinis poteſtate cenſetur, adjuncta adminiſtratione parœciæ. Porrò cùm ciuitatis nomen cui præeſt Epiſcopus, agrum omnem ſeu regionem complectatur, quæ in Laterculo Imperij illi ciuitati contribui ſolet, quæ per caſtella, oppida, vicos, & poſſeſſiones ſparſa, in antiquis Canonibus παροικία dicitur; Epiſcopus quidem curam vniuerſæ parœciæ gerit; ſed ita vt ſollicitudinem ſuam inter plures diuidat. Quare præter Preſbyteros ciuitatis, qui matrici Eccleſiæ operam ſuam nauant in ſacrificiis peragendis, ſacramentis erogandis, fundendis precibus, homilus recitandis, ceteriſque hujuſmodi ſacris miniſterus, per vicos ordinat Preſbyteros ad eadem munia in vicanis Eccleſiis exercenda; quò ſe conferunt poſſeſſores ex ruſticanis parœcus, vt verbis Synodi Chalcedonenſis vtar. Parœciæ enim vocabulum nunc vniuerſam Epiſcopi diœceſim ſignificat; nunc villas ſeu ruſticas vicorum appendices, vbi poſſeſſores & ruſtici agros exercent. Olim autem in oppidis tantùm, aut vicis, Preſbyteri inſtituti erant, qui inde πρεσβύτεροι ἐπιχώριοι dicuntur, id eſt, ἐν τοῖς χωρίοις ſeu vicis ordinati; quos rectè Gentianus Heruetus *Vicanos* reddidit. Dionyſius *Presbyteros ruris*; & alibi, *Presbyteros qui ſunt in agris*: Martinus Bracarenſis, *Foraſticos* Preſbyteros reddidit. Ea enim tempeſtate Eccleſiæ in vicis conſtructæ erant; in villis autem & poſſeſſionibus, Oratoria tantùm priuata de conſenſu Epiſcoporum excitabantur, orationis cauſſà, non autem ad celebrandam liturgiam; quod à canonibus & à Iuſtiniano vetitum erat, vt pluribus alibi dicetur.

Syn. Chalc. c. 17. [illegible]

Can. 13. Syn. Neocæſar.

Can. VIII. Syn. Ant. [illegible]

IV. Sed præter Preſbyteros, aliquot etiam adminiſtros muneris ſui habebat Epiſcopus, in iis ſcilicet quæ adminiſtrationem reſpiciebant. Præcipui erant Chorepiſcopus, Archidiaconus, & Archipreſbyter; quibus addi poſſunt Oeconomus, & Defenſor. Non eſt hujus inſtituti officia Eccleſiarũ Orientalium & Occidentalium expendere. Satis erit id vnum obſeruaſſe, Chorepiſcopatum inter officia recenſeri, vt Archidiaconatum, & Archipreſbyteratum: quemadmodum rectè adnotauit Concilium Aquiſgranenſe anno 836. Preſbyteri & Diaconi gradus ſunt in Eccleſia, & ad Sacramentum ordinis pertinent; ſed Archidiaconatus complectitur miniſterium adjunctum gradui, vt Archipreſbyteratus miniſterium adjunctum Preſbyteratui, quemadmodum explicat Iſidorus Hiſpalẽſis. Eodem pacto Chorepiſcopatus eſt officium & miniſterium ab Epiſcopo ciuitatis delatum, ad vicanas Eccleſias, quę Preſbyteris erant commiſſæ, adminiſtratione ſua diſponendas. Adminiſtrationem enim & διοίκησιν, non autem ſolam Sacramentorum erogationem, & verbi prædicationẽ, Chorepiſcopis tribuit Concilium Antiochenũ. *Sanctæ Synodo placuit, vt modum proprium recognoſcant, vt gubernent ſubjectas ſibi Eccleſias, earúmque moderamine, curáque contenti ſint.* Inde profectum Chorepiſcopi nomen, quod ἐν τῇ χώρᾳ, id eſt, in pago ciuitati contributo adminiſtratione Epiſcopali vteretur, & vicariam Epiſcopis operam pręſtaret. Vnde eleganter Ferrãdus Diaconus in Breuiario Canonum, Chorepiſcopos *Vicarios Epiſcoporum* interpretatur, ratione habita muneris quod gerunt erga vicanas Eccleſias & parœcias ruſticanas. Non enim ad nominis originem reſpexit, ſed ad ſollicitudinẽ quam ſubjectis ſibi Eccleſiis Chorepiſcopi impẽdebant. Interpretationi canonum quam ſecutus eſt Ferrandus apprimè conuenit illa qua vſus eſt Carolus Magnus in Capitulari Aquiſgranenſi, & Iſidorus in collectione ſua; vbi Chorepiſcopi, *vicarij Epiſcoporum* eſſe dicuntur. Quæ dixi, probari etiam poſſunt è Collectione Canonum Arabicorum, quorum vſus in Oriente. *Chorepiſcopus eſt loco Epiſcopi ſuper villas, & monaſteria, & Sacerdotes villarum quæ ſub poteſtate ejus ſunt.* c. 58. *Chorepiſcopus & Archidiaconus ſunt tanquam duæ manus, & duæ alæ, quibus Epiſcopus volat.* c. 64. *Diaconus memoriam faciat nominatim primùm Patriarchæ, deinde Archiepiſcopi, Epiſcopi, Chorepiſcopi, Archipreſbyteri, Archidiaconi; quia iſti ſunt gubernatores Eccleſiæ; ideirco nominandi ſunt ad altare, quandoquidem per eos omnia Eccleſiaſtica adminiſtrantur, & ipſi ſunt in Eccleſia ſuperiores.*

Conc. Aquiſgran. II. Capitulo II. De vita & doctr. inter. ord. can. 4. *Comperimus quorundam Epiſcoporum miniſtros, id eſt, Chorepiſcopos, Archipreſbyteros, & Archidiaconos, non ſolùm in Preſbyteris, ſed etiã in plebibus Parochiæ ſuæ auaritiam potiùs exercere, quàm vtilitati Eccleſiaſticæ dignitatis inſeruire, populiſque ſaluti conſulere.*

Conc. Ant. [illegible]

Ferrand. Diaconus.

Canones Arabici è verſione Alfonſi Piſani.

V. Quare, vt ſuprà monui, Chorepiſcopatus miniſterium eſt, & officium, quod Preſbytero alicui ſedulò ab Epiſcopo ciuitatis imponebatur: collato vtplurimum Chorepiſcopatu cum ordinatione ad Preſbyteratum. Ceterùm accidebat aliquando vt Chorepiſcopatus conferretur alicui Epiſcopo vacanti, qui jam Epiſcopalem conſecrationem aliunde accepiſſet. Tunc Chorepiſcopatus delatus ſolum miniſterium, & Eccleſiarum quæ in agris eſſent adminiſtrationem, concedebat; ſed is cui deferebatur, verus Epiſcopus erat ob ſuſceptam, ante Chorepiſcopatum, manus impoſitionem. Ne quis autem ſpeciem quam propono à me confictam putet, de Chorepiſcopatu conceſſo ei qui jam Epiſcopus eſſet; canonem VIII. Nicænæ Synodi perpendat velim, qui Nouatianis Epiſcopis à ſchiſmate potiùs quàm ab hæreſi redeuntibus, gratiam facit retinendæ dignitatis Epiſcopalis, ſi orthodoxo Epiſcopo ita viſum fuerit, vel ſaltem Chorepiſcopatus locum obtinendi. Sanè nemo diffiteri poteſt, quin iſte à Nouatianis transfuga, *χειροθεσίαν τῶν ἐπισκόπων* ſuſceperit, vt loquitur Concilium Anthiochenum; ſed eam conſecrationem aliunde ſumpſit, quàm è miniſterio Chorepiſcopatus. Deinde in eodem Concilio Antiocheno videmus Epiſcopos vacantes, ſiue *σχολάζοντας*, qui ordinati ad parœciam ſuam non accedunt, ob contumaciam populi, vel aliam ob cauſam, ſine vitio tamen ſuo; quibus permittitur honoris & miniſterij communio, ea conditione, vt negotiis Eccleſiæ, in qua morantur, ſe non permiſceant. Si Epiſcopi hujus repulſam ægrè ferens vicinus Epiſcopus, Chorepiſcopatus miniſterium ei contulerit, planè huic Chorepiſcopo tribuendum erit, quod obſeruauit Synodus Antiochena, eum vt Epiſcopum conſecratũ fuiſſe. Itaque prima illa verba quæ noſtræ ſententiæ objiciebantur, regulam non labefactant, quæ Chorepiſcoporum ordinationem Epiſcopo tribuit, eóſque in Preſbyterorum numero recenſet: ſed exceptionem adhibent; quia fieri poteſt ex variis negotiorum figuris, vt Epiſcopus adſciſci poſſit in Chorepiſcopatum. Eam autem exceptionem iis verbis explicant, vt procliue ſit ex ea regulam firmare. *Qui in vicis vel poſſeſſionibus Chorepiſcopi nominantur, quamuis manus impoſitionem Epiſcoporum perceperint, & vt Epiſcopi conſecrati ſint; tamen ſanctæ Synodo placuit vt modum ſuum recognoſcant.* Quaſi diceret; etiam ſi accidere poſſit vt præter regulam Chorepiſcopatus ab Epiſcopo aliquo exerceatur, tamen modum miniſterij ſui excedere non poteſt. Ex eò autem quòd vacantibus Epiſcopis Chorepiſcopatus conferri poteſt, non exiſtimandum eſt omnes Epiſcopos vacantes, aut in Preſbyterij gradum judicio canonico dejectos, Chorepiſcopos dici poſſe. ſoli enim illi eo nomine fruentur, quibus Epiſcopus ciuitatis miniſterium illud impoſuerit; cùm canones Epiſcopi arbitrio illud reliquerint.

Can. 8. Nic. Syn.

Synod. Regenſis cap. 8. *Schiſmaticis magis quàm hæreticis.*

Syn. Antioch. cap. 18.

VI. Dejectis Chorepiſcopis à dignitate Epiſcopali, reliqua eſt adminiſtratio & cura, qua Preſbyteris ruſticanarum Eccleſiarum & vicorum imminebant, plebes in officio pietatis continebant, promouendos in clerum diſcutiebant, Subdiaconos, Lectores, Exorciſtas, & ceteros inferioris gradus clericos auctoritate ſua ex Epiſcopi ſententia conſtituebant; de Preſbyteris & Diaconis ad Epiſcopum referebant; præcipuam & ſingularem pauperum curam gerebant. Eccleſias aliquot Chorepiſcoporum adminiſtrationi ſubjectas fuiſſe docui ſuprà è Concilio Antiocheno: quod etiam Subdiaconorum & inferioris gradus clericorum ordinationes illis permittit. Quo in negotio ſic verſabantur, vt Preſbyteri, & Diaconi, qui cum promouendis familiariùs egerant, de illis ad Chorepiſcopos referrent; qui deinde teſtimoniis diſcuſſis, & Epiſcopo conſulto, miniſtros cooptabant in clerum. A qua conſuetudine, quam è Patrum canonibus profectam ait Baſilius, Chorepiſcopos diſceſſiſſe conqueritur; plurimóſque in vnoquoque pago à ſolis Preſbyteris & Diaconis in clerum allectos, *φόβῳ τῆς στρατολογίας*, id eſt, metu tirocinij, ſeu delectus militum. Itaque adſcriptos clero à Preſbyteris, in laïcos redigit; & præcipit, ne deinceps Chorepiſcopi aliquem etiam inferioris gradus clericum conſtituant, antequam ad Epiſcopum retulerint, qui promouendorum meritis ſuffragetur. Cùm autem canonicæ diſciplinæ peritiſſimus Baſilius repetat à Canonibus Patrum, quos ipſe renouat, Chorepiſcopis injunctam neceſſitatem, ne Subdiaconos & ceteros miniſtros in clerum adſcribant, ſine ſententia Epiſcopi,

Can. 10. Concil. Antioch. *Ordinent etiam lectores, & Subdiaconos atque Exorciſtas, quibus promotiones iſtæ ſufficiant.*

Baſilius epiſt. Canonica ad Chorepiſcopos.

Baſil. epiſt. ad Chorepiſcopos.

non incogitanti effluxiſſe verba illa exiſtimandum eſt. Hoc autem à Canone Antiocheno manare non poteſt, quin potiùs inde colligitur liberas tunc fuiſſe Chorepiſcopis promotiones illas, abſque Epiſcoporum mandato vel conſilio. Quare aliunde trahenda eſt hæc reſtrictio, quæ ordinationem quidem Chorepiſcopis relinquit, ſed de meritis aut numero promouendorum, ſententiam Epiſcopi expectari debere præcipit. Quod à Synodo Laodicena ducendum eſt; qua cauetur, ne in villulis aut in agris Epiſcopi conſtituantur, ſed περιοδευταί, id eſt, *Viſitatores*; vt reddit Dionyſius Exiguus. quod idem eſt cum Chorepiſcopis, vt mox dicam. Aliquot annis ante hanc Synodum decretum fuerat à Concilio Sardicenſi, ne Epiſcopi ordinarentur per vicos & modicas ciuitates: *Licentia danda non eſt ordinandi Epiſcopum aut in vico aliquo, aut in modica ciuitate, cui ſufficit vnus presbyter, quia non eſt neceſſe ibi Epiſcopum fieri, ne vileſcat nomen Epiſcopi & auctoritas.* Amouet ergo Synodus Laodicena Epiſcopos à vicis; eiſque qui jam conſtituti erant, eam legem præſcribit, vt *nihil faciant præter conſcientiam Epiſcopi ciuitatis*: id eſt, vt nihil eorum tentent quæ muneris Epiſcopalis partes attingunt, quin priùs ad ciuitatis Epiſcopũ retulerint. Tum ſubdit canon: *Similiter & Presbyteri præter conſilium Epiſcopi nihil agant.* Quod pertinet ad Preſbyteros περιοδευτάς, ſeu Viſitatores, de quibus locutus eſt, qui nihil agere debent abſque conſilio & ſententia Epiſcopi, in iis quæ munus Viſitatoris reſpiciunt, id eſt, Chorepiſcopatus miniſterium. Huc planè reſpexit Baſilius. quod non ſolùm colligitur ex eo, quòd nullus canon proferri poteſt præter iſtum, qui illius ſententiæ ſuffragetur; ſed etiam è verbis quæ mutuatur è canone Laodiceno: *Ne quem adſcribatis in clerum antequàm ad nos retuleritis; aut ſciatis, quòd laicus cenſebitur qui præter ſententiam noſtram in miniſteriũ receptus fuerit.* ἄνευ ἡμετέρας γνώμης. Hæc verba deprompta ſunt è Canone Laodiceno, ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου. Vnde conſtanter aſſerere audeo eundem eſſe Chorepiſcopum, & περιοδευτήν. Vterque in agris inſtituitur, vt ruſticanas parœcias viſitet, vnde περιοδευτοῦ nomen; ne quis ſcilicet exiſtimaret vico alicui ſic addictum, vt in alias curas aſſurgere non poſſet. Quo ſenſu accipiendus eſt Zonaras, cùm adnotat Circuitores iſtos & Luſtratores hac & illac circumcurſare ad fidelium ſalutem, καθέδραν οἰκείαν μὴ ἔχοντας, id eſt, nulli ſedi adſcriptos: quia ſcilicet ex ſe Chorepiſcopi munus nulli vico ſpecialiter addicit, cùm in generali aliquo miniſterio verſetur. Niſi aliter viſum fuerit Epiſcopo, qui Periodeutam alicui Eccleſiæ vicanæ adſcribere poteſt, collatu & adjuncto munere ceteras viſitandi: quæ videtur mens fuiſſe Synodi Laodicenæ: cùm antè Chorepiſcopi miniſterium Clero ciuitatis adſcriptum potiùs videretur, quàm vicanæ alicui Eccleſiæ affixum. Noua appellatio Periodeutarum à Synodo Laodicena profecta, quæ Chorepiſcopi nomen ad comprimendos miniſtros illos auerſata videtur, in Oriente obtinuit. Vnde Act. IV. Concilij Chalcedonenſis fit mentio Alexandri Preſbyteri & Periodeutæ, Et Act. X. Valentini, qui Preſbyter erat & Periodeuta. Modum quem in viſitandis Eccleſiis & Monaſterijs ſibi ſubjectis obſeruabant Chorepiſcopi in Oriente, docet Collectio Canonum Arabicorum canone 55.

Synod. Laodic. ὅτι οὐ δεῖ ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν ταῖς χώραις καθίστασθαι ἐπισκόπους, ἀλλὰ περιοδευτάς

Concil. Sardic. can. 6.

Synod. Laodic. μηδὲν πράττειν ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐν τῇ πόλει. ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς πρεσβυτέρους μηδὲν πράττειν ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου.

Baſil. 4. ep.

Concil. Chalced.

CAPVT XIV.

Synopſis.

I. Presbyterorum & Diaconorum ordinationes vetitæ Chorepiſcopis, à Concilio Antiocheno; ſine Epiſcopo. *Ea verba explicata ex mente Balſamonis, aduersùs Zonaram. Eadem interdictio in canone Ancyrano. Duæ interpretationes, quæ eliciuntur è textu Græco, abſurdæ.*

II. Mendoſum eſſe textum probatur è verſionibus Latinis, tum Dionyſij Exigui, quæ mutila eſt, & reſtituitur: Tum ejus qua vſus eſt Carolus Magnus. Tum Ferrandi Diaconi. E collatione trium interpretationum emendatur textus Græcus canonis. Quo vetatur Chorepiſcopis Presbyterorum & Diaconorum ordinatio; Et Presbyteris, ne aliquid agant ſine juſſu Epiſcopi. De Presbyteris promouendis Chorepiſcopi referebant ad Epiſcopum.

III. Curam pauperum gerebant, è Synodo Neocæſarienſi. Cujus canon explicatur. Chorepiſcopi ad formam ſeptuaginta diſcipulorum conſtituti, qui erant ſecundi ordinis præceptores, ex Hieronymo. Etſi

autem ſecundi ordinis eſſent, id eſt, Presbyteri, offerebant cum ſolemni pompa.

IV. Aliquando Chorepiſcopatus concedebatur receſſis plurimis facultatibus, quæ huic miniſterio competebant. Vt patet è Synodo Regenſi, in cauſſa Armentarij. Cui tamen Confirmatio neophytorum relinquitur.

V. Explicatur Sidonij locus famoſus, de Claudiano, qui erat Aotiſtes ordioe in ſecundo, *id eſt, Chorepiſcopus. Sauaro interpretatur de Archidiaconatu. Sed Presbyteri erant ordinis ſecundi, & Diaconi tertij.*

VI. Leo I. Chorepiſcoporum poteſtatem reſtrinxit, vetita Confirmatione, altarium & Virginum benedictione; Subdiaconorum ordinatione illis relicta. De Chorepiſcopis referunt Galli ad Zachariam. Et iterum ad Leonem III. Qui irritas eſſe decreuit, etiam ordinationes Subdiaconorum. Ratio hujus noui reſponſi inquiritur. Explicatur Canon ſeptimæ Synodi, de Lectorum ordinatione.

VII. Licèt vetitum à Leone, & à Synodis Gallicanis, ne Chorepiſcopi deinceps fierent, retenti ſunt tamen ab Epiſcopis. Quia eorum curas leuabant. Vt colligitur è Capitularibus, & Synodo Meldenſi.

VIII. In quo verſaretur eorum miniſterium anno 840. Cujus occaſione Electio Epiſcoporum differebatur à Regibus, qui reditus Eccleſiæ vacantis relegebant. Synodus Meldenſis explicata; è Flodoardo.

IX. Dubitatum iterum in Gallia de ordinibus Presbyterij collatis à Chorepiſcopis. Conſultus Nicolaus I. reſpondit eſſe validos; ſed abſtinendum ab illis in poſterum. Contrarium ſenſerunt poſt aliquot annos prouinciæ Belgicæ Epiſcopi. Ceſſatum deinceps à Chorepiſcoporum inſtitutione. Pars ſollicitudinis tranſlata in Archidiaconos. Vnde lapſus Sigeberti, qui Archidiaconos cum Chorepiſcopis confundit. In Patriarchatu Alexandrino hodie nulli Epiſcopi, ſed Chorepiſcopi.

I. CETERVM quod attinet ad Presbyterotum & Diacooorum ordinationes, Chorepiſcopis omnino eas adimit Canon Antiochenus: *Nec Presbyterum verò nec Diaconum audeant ordinare, præter ciuitatis Epiſcopum, cui ipſe tum poſſeſſione ſubjectus eſt* Quod oon ita eſt iotelligendum, ac ſi ex mandato Epiſcopi permitti illis poſſet ea ordinatio. Accedere quidem poteſt ordinationi ab Epiſcopo celebrandæ: ſed ſolus eam peragere non poteſt. Eleganter Balſamo: *Illud autem, ſine Epiſcopo qui eſt in vrbe, non accipitur pro eo quod eſt, ſine ejus mandato, ſed pro eo quod eſt, ſine illius conſecratione. Etſi enim fuerit Chorepiſcopo mandatum, vt Presbyterum ordinet, & hoc fecerit; irrita ordinatio, quòd non ſit ei à Canonibus data Presbyterum ordinandi poteſtas.* Quæ contra ſenteotiam Zonaræ, etſi tacito ejus oomine, Balſamo diſputat. Hoc decretum hauſerat Synodus Aotiochena è Concilio Ancyrano; cujus canonem Græcum recitabo, vt reſtituam veram lectiooem, & eâdem operâ ſinceram ejus explicationem aperiam, quæ ob illud vitium viros eruditiſſimos latuit: χωρεπισκόποις μὴ ἐξεῖναι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν, ἀλλὰ μηδὲ πρεσβυτέρους πόλεως, χωρὶς τοῦ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ γραμμάτων, ἐν ἑτέρᾳ παροικίᾳ. Ex hac lectione quam Collectio Canonum Zonaræ & Balſamonis exhibet, duplex ſenſus elici poteſt, juxta varias interpretationes quas ambigua phraſis Græca ferre poteſt. Ita enim verti poteſt: *Chorepiſcopis non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare. Sed neque Presbyteris ciuitatis, niſi eis permittatur ab Epiſcopo per litteras, in aliena parœcia.* Vel ita, *ſed neque Presbyteros ciuitatis*; accuſandi caſu, non dandi, vt in ſuperiori interpretatione. Iuxta priorem explicationem, poteſtatem adimit Presbyteris Vrbicis, ne Presbyteros aut Diaconos ordinent, niſi eis licentia per literas facta fuerit ab Epiſcopo, in aliena parœcia. quod ineptum eſt, & alienum à regula, quæ Presbyterorum ordinationes ſolis Epiſcopis tribuit, ídque in ſua cujuſque parochia; cùm ὑπερόριοι χειροτονίαι omnino ſint vetitæ. Si accuſandi caſu legas; prohibebitur Chorepiſcopis Presbyteros & Diaconos ordinare, imò etiam Preſbyteros Vrbicos, ſine literis Epiſcopi, in aliena parœcia. Quo quid abſurdius dici poſſit, oon video. Anne cui vetita eſt Presbyteri vicani ordinatio, non etiam potiori jure vetita eſt Vrbici? vt de hac iterum vrgenda non ſit interdictio; quaſi de re minoris momenti ageretur, quæque ſuperiori prohibitione oon eſſet comprehenſa. Deiode quid eſt illud, *in aliena parœcia*? ac ſi Chorepiſcopis libera eſſet ordinatio Preſbyteri io ſua parœcia ſine litteris, vel ab iis tentari poſſet ordinatio Preſbyterotum cum Epiſcopi conſenſione ac literis in aliena parœcia. A Zooara vel Balſamone, qui hanc vltimam

Can. Antioch. μήτε δὲ πρεσβύτερον μήτε διάκονον χειροτονεῖν τολμᾶν, δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, ᾗ ὑπόκειται αὐτός τε καὶ ἡ χώρα.

Balſamo: [illegible]

Syn. Ancyr. cap. 13.

vltimam interpretationem ſequuntur, nullum ſubſidium ſperari poteſt; quia, vt fatetur Balſamo, ſeculo illo Chorepiſcoporum gradus omnino exoleuerat, ideo commentandi labore ſuperſedit. Vel fortè quod deſperaret ſinceram ſententiam Canonis ſe aſſecuturum.

II. Mendoſos omnino Canon Græcus, è quo tot ineptiæ ſequuntur. Ejus vera lectio conſtituenda eſt ex antiquis verſionibus. Dionyſius Exiguus, qui veterem ſatis confuſam caſtiganit, ſic habet: *Chorepiſcopis non licere Presbyteroc, aut Diaconos, ordinare. Sed nec Presbyteris ciuitatis, ſine præcepto Epiſcopi vel literis in vnaquaque parochia.* Sed editio vulgata Dionyſij mutila eſt; vbi reſtituenda ſunt hæc verba, *aliquid agere*, quæ inſerere oportet poſt iſta, *Presbyteris ciuitatis*. Etenim Epitome Canonum ab Hadriano I. concinnata è verſione Dionyſij Exigui, integra verba illa retinuit, quæ deſunt in editione Codicis Canonum: *Vt Chorepiſcopi Presbyterum vel Diaconum non ordinent, nec Presbyter aliquid agat in parochia ſine præcepto Epiſcopi.* In Capitulari Aquiſgranenſi Caroli M. Canon his verbis profertur; quæ concinunt cum interpretatione quæ extat in Collectione Iſidori: *Vicarios Epiſcoporum, quos Græci Chorepiſcopos dicunt, non licere Presbyteros vel Diaconos ordinare: ſed nec Presbyteris ciuitatis ſine Epiſcopi præcepto ampliùs aliquid jubere, vel ſine auctoritate literarum ejus, in vnaquaque parochia aliquid agere.* Ferrandus Diaconus Carthaginenſis, qui eodem tempore floruit quo Dionyſius, videtur hæſiſſe interpretationi à ſuperiore non diſſimili. Ait enim in Breuiatione canonum Titulo 79. *Vt Chorepiſcopi, id eſt, vicarij Epiſcoporum, nec Presbyteres nec Diaconos ordinent, niſi tantùm ſubdiaconos. Concil. Auquiritan. Tit. 13. Conc Antioch. Tit. 10.* Supereſt alterum membrum canonis Ancyrani, qood agit de Preſbyteris ciuitatis. Ejus ſententiam refert Ferrandus Titulo 92. *Vt Presbyteri ciuitatis ſine juſſu Epiſcopi nihil jubeant, nec in vnaquaque parochia aliquid agant. Concil. Sardic. Tit. 13.* Legendum *Concil. Anquir.* nulla enim fit mentio Preſbyterorum ciuitatis in Concilio Sardicenſi; ſed in ſolo Ancyrano, dicto canone. Tres iſtæ interpretationes conſtanter legunt, *Presbyteris ciuitatis*, dandi caſu: Et *in vnaquaque parochia:* vnde ſine dubio emendari debet textus Græcus, legique, ἐν ἑκάστῃ παροικίᾳ; non

Dionyſius Exiguus.

Epitome Canon. Hadr. I.

Capitulare Aquiſgran.

Ferrandus Diac. Tit. 79.

autem ἐν ἑτέρᾳ, vt præfert lectio Zonaræ. Mutilum etiam alia ex parte Græcum contextum eſſe conſtat, ex iiſdem interpretationibus. Hiatum enim hujus ſententiæ, *ſed nec Presbyteris ciuitatis ſine literis Epiſcopi & juſſu in vnaquaque parochia*, his verbis ſupplent, *aliquid agere*. Itaque in Græco contextu deeſt τι πράττειν, aut quid ſimile: quo loquendi modo vtitur Synodus Laodicena in ſimili ſpecie: *Presbyteri præter conſilium Epiſcopi nihil agant*; μηδὲν πράττειν. Scilicet, coërcita eſt Preſbyterorum vrbicorum functio ad arbitrium Epiſcopi, de quo literis conſtare oportuit. Quod eſſet Chorepiſcopi munus erga promouendos ad Preſbyteratum in agris & vicis, colligere licet ex adminiſtratione ruſticarum parœciarum, quæ illi credita erat. Scilicet morum inquiſitio, imò & delectus eorum qui adſcribendi erant, ad eum pertinebat. Quod in Oriente locum habuit, vt docet Collectio Canonum Arabicorum can. 60. *Non enim licet vt vllus miniſtret in ſacello ſiue capella diœceſis ſine licentia Chorepiſcopi, quandoquidem ipſe eſt caput illorum.* Iſtud omnibus Preſbyteris arrogat Epiſtola Nicænæ Synodi, vt deſignent eos qui mererentur adſciſci in clerum, προχειρίζεσθαι, καὶ ὄνομα ἐπιλέγεσθαι τοὺς ἀξίους τοῦ κλήρου. quæ curam Chorepiſcopi non excludunt.

Syn. Laodic. c. 57.

Coll. can. Arab. c. 60.

Epiſt. Nic. Syn. apud Theod. l. 1. c. 11.

III. Eximiam pauperum curam Chorepiſcopos geſſiſſe dixi, ſecundùm mentem Synodi Neocæſarienſis, cujus hæc eſt ſententia. Preſbyteris agrorum liberum non eſſe, vt orationem faciant in Eccleſia ciuitatis, coram Epiſcopo, vel vrbis Preſbyteris. Vnde ſequi videbatur idem ſtatuendum de Chorepiſcopis, qui ruſticanis parœciis præerant; maximè cùm eſſent ſecundi ordinis Sacerdotes. Hoc enim ſignificant verba illa, *ad ſimilitudinem ſeptuaginta* conſtitutos eſſe. Preſbyteros enim, ſiue minoris gradus præceptores, cum ſeptuaginta diſcipulis componebant veteres; vt patet ex Hieronymo: qui duodecim fontes explicans allegoricè in ep. ad Fabiolam de XLII. manſionibus. *Nec dubium*, inquit, *quin de duodecim Apoſtolis ſermo ſit, de quorum fontibus aquæ deriuatæ totius mundi ſiccitatem rigant. Iuxta has aquas ſeptuaginta creuerunt palmæ, quas & ipſos ſecundi ordinis intelligimus præceptores: Luca Euangeliſta teſtante duodecim fuiſſe Apoſtolos, & ſeptuaginta diſcipulos minoris gradus, quos & binos ante ſe Dominus*

Syn. Neocæſ. c. 14. οἱ δὲ χωρεπίσκοποι εἰσὶ μὲν εἰς τύπον τῶν ἑβδομήκοντα· ὡς δὲ συλλειτουργοὶ διὰ τὴν σπουδὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς προσφέρουσι τιμώμενοι.

Vide epiſtolam Leonis IV. ad Preſbyteros, apud Baronium, & Theodulphum Aurelianenſem Epiſc. alloquentem Preſbyteros ſuæ diœceſeos.

Hieron. in ep. ad Fabiolam.

præmittebat. Attamen etſi inter Preſbyteros recenſeantur Chorepiſcopi, canon decernit eum honorem illis deferri vt offerant *honorati*, præſente Epiſcopo & Preſbyteris ciuitatis. Cujus moris eam rationem reddit, quia comminiſtri ſont, & impenſum ſtudium pauperibus exhibent. Quorum verborum hic eſt ſenſus; Chorepiſcopos non eſſe adſcribendos Preſbyteris agrorum, ſed potiùs inter comminiſtros ciuitatis adſciſcendos, quia Epiſcopum ſollicitudine Epiſcopali in pagis viſitandis leuant, ejúſque vices gerunt, ideóque *συλλειτουργοὶ* dici poſſunt. Vnde fit, & ex ſtudio quod erga pauperes exhibent, vt *offerant honorati*, *προσφέρωσι τιμώμενοι*. Quæ Synodi verba, ne ſint otioſa, ita intelligi debent, vt Chorepiſcopi ſolenniori & celebriori pompa, in ſacris miniſteriis obeundis, procederent, quàm Preſbyteri ciuitatis; eo ſatellitio clericorum ſtipati quod Epiſcopalem quendam honorem referret, licèt reuera eorum gradus ad typum ſeptuaginta diſcipulorum eſſet expreſſus. Curam verò pauperum præcipuam gerebant, quos arbitrio Epiſcopi, & ſuo miniſterio, procurabant, ita vt miſeris ſpecies quædam frumentationis præberetur. Quare inter cetera Chorepiſcopi munia, in Opuſculo Ebonis, refertur peregrinorum & pauperum exhibendorum ſtudium, maximè cùm morbo vexantur. *Hoſpitalitatem ſectari; infirmos viſitando, obſequia benignitatis, & benedictionis, & ſanctæ vnctionis inferre.* Ex eo profectum, vt in Canonibus Arabicis, Chorepiſcopis cura immineat præficiendi aliquem, qui juxta vires vniuſcujuſque vici eos reditus colligat, qui ab Epiſcopo ad alendos pauperes, & recreandos peregrinos, impendi debent.

Opuſc. Ebonis Archiep. Rem. in Appendice Flodoardi.

IV. Aliquando tamen Chorepiſcopatus conferebatur anguſtioribus finibus exercendus; vt contigit in cauſſa Armentarij, cujus ordinatio ad Epiſcopatum Ebroduncnſem, à duobus tantùm Epiſcopis peracta, reſciſſa eſt à Synodo Regenſi anno 439. Conceſſum tamen eſt Armentario, vt Chorepiſcopi nomine Eccleſiam vnam obtinere poſſet, ſi quis Epiſcopus eam illi conferre voluerit; ſed iis legibus quæ Chorepiſcopatum illum in anguſtias redigunt. Vetatur enim, ne duarum Eccleſiarum gubernationem obtinere poſſit, ne quis ei locus decernatur, quem curiæ & ciuitatis ſpecies, aut ordo nobilitat; ne vel vltimum clericum ordinet in ſua Eccleſia; ne vnquam in ciuitatibus offerre præſumat, etiam ſub Epiſcoporum abſentia. Attamen hoc vnum Chorepiſcopatus veſtigium illi relinquunt, *vt in ſua Eccleſia neophytos confirmare, & ante Presbyteros offerre poſſit.* Sed reciſæ illæ facultates ſatis euincunt, ordinario jure Chorepiſcopis eas competiuiſſe, etſi aliis probationibus deſtitueremur.

Syn. Reg. c. 3.

V. Ex iis quæ hucvſque diſſeruimus, manifeſtè conſtat, cur Ferrandus Diaconus, Iſidorus Hiſpalenſis, & antiqua canonum interpretatio, Chorepiſcopos, Vicarios Epiſcoporum; & Concilium Pariſienſe, miniſtros eſſe dixerint. Hinc explicandus eſt locus Sidonij, eruditorum diſputationibus famoſus, qui de Claudiano Mamerci Viennenſis Epiſcopi fratre loquens, quem ejus *Conſiliarium in judiciis, Vicarium in Eccleſiis, & Procuratorem in negotiis* fuiſſe obſeruat, Antiſtitem ordine in ſecundo eſſe ſcripſit.

Antiſtes fuit ordine in ſecundo,
Fratrem faſce leuans Epiſcopali.
Nam de Pontificis tenore ſummi
Ille inſignia ſumpſit, hic laborem.

Sidon. l. 4 ep. 11.

Vel me tacente, nemo eſt qui non videat merum Chorepiſcopum deſcribi; qui vices Epiſcopi gerit, etſi nomine & dignitate Epiſcopali non fruatur. Secundus ordo Preſbyteratum ſignificat; in quo ita conſtitutus erat Claudianus, vt Antiſtes eſſet, id eſt, primas partes Preſbyterij obtineret, & vices Epiſcopi impleret in ſollicitudine Epiſcopali. Quare emendandus eſt Gennadij locus; qui Claudianum iſtum, Epiſcopum Viennenſem appellat. Ait enim, de Saluiano loquens: *Scripſit expoſitiones extremæ partis Eccleſiaſtis ad Claudianum Epiſcopum Viennenſem.* Reſcribendum eſt, *Chorepiſcopum.* Nunquam enim Epiſcopatum Viennenſem obtinuit, cùm illi Mamercus ſuperſtes fuerit. Vir eruditus Ioannes Sauaro, in Notis ad Sidonium, putabat Claudianum Archidiaconi munus exercuiſſe in Eccleſia Viennenſi, vnde adeptus eſſet Antiſtitis nomen ordine in ſecundo. Quæ explicatio aliena eſt à modo loquendi veterum, qui [1] Preſbyteros in ſecundo Sacerdotio, Diaconos in tertio conſtitutos dicebant; [2] quartum ordinem à capite Subdiaconatum: [3] Preſbyteros, ſecundi ordinis præceptores; [4] ſecondi in Eccleſia ordinis: quemadmodum

Gennadius de Viris Illuſtr. in Saluiano.

Optatus Mil. l. 3. contra Parmen. Facund. Hermian. l. 12 c. 3. Sidon. l. 4 ep. 25. Lex 20 in Appendice C. Theod.

1 Leo I. ep. ad Anaſt Theſſal. c. 4.

2 Hier. ep. ad Fabiol. ſuprà laudatus.

3 ... 4 Syn. Rom. ſub Symm. c. 6.

Greg. Naz. in carm. de vita ſua.

apud Græcos Gregorius Nazianzenus à patre in Preſbyterium adſcriptus, ſe in ſecundas ſedes promotum ſcripſit, *εἰς θρόνον τοὺς δευτέρους*. Itaque Archidiaconus erat Primicerius tertij ordinis Diaconorum; ſed Chorepiſcopus erat Antiſtes ordine in ſecundo.

Leo ep. 86. ad Ep. Germ. & Gall.

VI. Tandem Leo Primus Galliarum & Germaniarum Epiſcopis reſpondens aliquot annis poſt Synodum Regenſem, Chorepiſcoporum miniſterio fines quoſdam præſcripſit, arctiores quàm eſſent antiquitus. Nam præter Diaconorum & Preſbyterorum ordinationes, quæ antiquis Canonibus erant vetitæ, baptiſatorum conſignatione, quæ etiam ipſi Armentario relicta fuerat à Synodo Regenſi, altarium & Virginum benedictione illis interdixit, licèt Preſbyteris committi ſolerent. Sed ordinationem Subdiaconorum liberam illis reliquit, quæ etiam à Concilio Hiſpalenſi habito anno 619. vetita non eſt; licèt eo tempore huic gradui lex cœlibatus adjuncta fuiſſet, non ſolùm ex Gregorij Magni decreto, ſed etiam ex conſuetudine antiquiori, quæ canone Concilij Agathenſis confirmata eſt anno 506.

Concil. Agath.

Dubitarunt Galli de Chorepiſcoporum miniſterio anno 747. qua de re Pippinus Major domus Francorum retulit ad Zachariam Summum Pontificem, qui canonem decimum Concilij Antiocheni ſeruandum eſſe decreuit, quo Subdiaconorum ordinatio disertè illis permittitur. Eo reſponſo plenè ſatisfactum non eſt iis dubitationibus, quæ ancipitem tenebant Eccleſiam Gallicanam. Cuique enim comperta erat definitio Synodi Antiochenæ; ſed de verborum genuino ſenſu erat quæſtio. Quare neceſſaria fuit altera Relatio, quæ temporibus Caroli Magni miſſa eſt ad Leonem III. qui controuerſiam ſoluit juxta definitiones deceſſorum ſuorum, id eſt, Leonis I. & Zachariæ, & juxta præſcripta canonum, id eſt, Synodi Ancyranæ, Antiochenæ, & Neocæſarienſis; decreuítque irritas eſſe Preſbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum ordinationes, infantium conſignationes, Eccleſiarum & Virginum benedictiones; quæ omnia ab Epiſcopis iterum erant ritè peragenda. Rectè quidem & Canonicè Preſbyterorum & Diaconorum ordinationes à Chorepiſcopis tentatas reſcidit. Sed hæreo in ordinationibus Subdiaconorum; quæ illis disertè permiſſæ cùm eſſent à Concilio Antiocheno, necdum erant vetitæ vllo decreto. Non moror enim ſtramentitiam epiſtolam ſub Damaſi nomine in Collectione Iſidori publicatam. Occaſionem tamen ſumpſiſſe videntur Leo III. & Epiſcopi Gallicani è verbis ambiguis Epitomes Canonum ab Hadriano I. concinnatæ; cujus vſus frequens erat in Gallia, vt patet è variis locis Capitularium, vbi verba ipſa hujus Epitomes referuntur. Etenim breuiarium decimi canonis Antiocheni ita conceptum eſt: *Quòd Chorepiſcopi ordines inferiores vſque ad Subdiaconatum dare poſſint.* Vnde Leo & Synodus Gallicana in re dubia interpretationem aduerſùs Chorepiſcopos facientes, Subdiaconatum ab eorum ordinatione ſubduxerunt. Quare Synodus Meldenſis anno 845. eiſdem verbis vſa eſt, dum vetat ne ordines Eccleſiaſticos tribuant, *niſi vſque ad Subdiaconatum.* Suſpicabitur aliquis hac tempeſtate in Oriente reſtrictam fuiſſe Chorepiſcoporum auctoritatem ad Lectorum ſolas ordinationes, ex canone 14. Septimæ Synodi, quæ juxta veterem conſuetudinem à Chorepiſcopis promouendos eſſe Lectores decernit. Sed obſeruandum eſt, eo canone non agi de jure Chorepiſcoporum in clericis cooptandis, ſed de lectione publica ſacrarum Scripturarum è ſuggeſtu & ambone Eccleſiæ; quæ à pueris pronunciabatur ad clerum deſignatis, ſed nondum ab Epiſcopo adſcriptis. Canon vetat à quoquam in Synaxi eas prælegi, niſi manus impoſitionem acceperint ab Epiſcopo, aut à monaſterij Abbate, aut à Chorepiſcopo de ſententia Epiſcopi, juxta veterem conſuetudinem.

Sept. Syn. c. 14. [illegible]

VII. Licèt autem Chorepiſcoporum miniſterium damnatum fuerit à Leone Papa, & à Synodo totius Regni, vetitúmque ne Chorepiſcopi à quibuſcunque Epiſcopis deinceps fierent: Attamen eruperunt iterum, egerúntque altas radices in Galliis. Sed repreſſa eſt eorum audacia à Concilio Pariſienſi anno 829. Quod præcipuè in id inuehitur, in quo ab iis tunc peccabatur, nempe in baptiſatorum confirmatione; quâ illis à Patribus interdicitur, ea ratione, quòd in Concilio Neocæſarienſi ad formam ſeptuaginta diſcipulorum conſtituti fuiſſe dicantur; vt Epiſcopi Apoſtolorum locum obtinent; quibus donum S. Spiritus per manuum impoſitionem tradendi fa-

Lib. 6. Capitul. c. 119. *Placuit, ne Chorepiſcopi deinceps à quibuſquam fiant.*

Concilium Pariſienſe ſuprà laudatum.

cultas, non autem diſcipulis, conceſſa fuiſſe legitur in Actis. Mirabitur fortè aliquis, nec immeritò, quis rediuiuos excitauerit Chorepiſcopos; & vnde tanta illorum peruicacia proficiſceretur, vt rebus tam graui auctoritate definitis ſtare nollent. Sed omnem admirationem deponet, ſi quis conſiderauerit imperfectam eſſe legem quæ vetat, ſed ſi quid contrà factum fit, non irritum decernit; cujus generis erat hæc interdictio, ne Chorepiſcopi ordinentur. Quare cùm ab arbitratu Epiſcoporum hæc inſtitutio penderet, eadem ratione quâ fouebantur olim à quamplurimis Epiſcopis, ab iiſdem vel retenti, vel reſtituti ſunt. Cauſſa verò quæ gratioſos Epiſcopis reddebat Chorepiſcopos, ea eſt, quòd in ſe ſuſciperent omnem curam & laborem Epiſcopalis miniſterij, & deſidiæ Epiſcoporum patrocinarentur; qui ſollicitudine paſcendi gregis leuati, ſecularium more, genio ſuo indulgebant, vt elicitur è Capitularibus, & è Synodo Meldenſi. In Capitularibus disertè ſcriptum eſt, Chorepiſcopos factos ab Epiſcopis, *qui ſuis quietibus ac delectationibus inhærent.* Synodus Meldenſis animaduerti ſtatuit in Epiſcopum, qui *propter* deſidiam, *aut ſecularem peruagationem, vel propter infirmitatem, modum ſuum Chorepiſcopis tranſcendere conſenſerit.*

Capit. Lib. 6. c. 129.

Syn. Meld. c. 44.

VIII. Quænam autem eſſet hac tempeſtate Chorepiſcopi poteſtas, accuratè docet Ebbo Remenſis Epiſcopus in eo Opuſculo, quod de Miniſtris Eccleſiæ Remenſis ſcripſit, id eſt, Præpoſito, Archidiacono, & Chorepiſcopo: *Chorepiſcopi verò miniſterium eſt, omnem Sacerdotalem totius regionis ſibi commiſſæ conuerſationem corrigere atque dirigere*, & quæ ſequuntur; jus autem dandæ conſecrationis ex præcepto Epiſcopi Ebbo metitur. Synodus Meldenſis Chorepiſcopis modum præfixit juxta canones, præcipuèque proſpexit, ne poſt obitum Epiſcopi aliquid *ex Epiſcopali miniſterio ſpecialiter Epiſcopis debito attentarent: quia*, inquiunt, *ex hoc magnum ſcandalum, & diuiſionem rerum Eccleſiaſticarum, atque dilationem in canonicè ordinandis Epiſcopis, Dei Eccleſiis accidiſſe conſpeximus.* Quæ verba lucem accipient è Floduardo; qui Leonem IV. interpellatum ab Hincmaro ſcripſit, de ordinationibus à Chorepiſcopis peractis, præcipuè poſt obitum alicujus Epiſcopi. Occaſione enim miniſterij Chorepiſcoporum, quo ſatis conſultum videbatur Eccleſiaſticæ adminiſtrationi, Reges differebant Electiones Epiſcoporum, & interim Eccleſiaſticæ facultates ſecularium vſibus cedebant. *In hac vero epiſtola*, inquit Flodoardus, *de his quos temeritas Chorepiſcopalis ordinare, vel quòd Spiritum ſanctum conſignando tradere præſumebat, requiſiuit. Et quòd terrena poteſtas hac materia ſæpe offenderet, vt videlicet Epiſcopo quolibet defuncto, per Chorepiſcopum ſolis Pontificibus debitum miniſterium perageret, & res ac facultates Eccleſiæ ſecularium vſibus expenderentur, ſicut & in noſtra Eccleſia jam ſecundò actum fuiſſet.*

Opuſculũ Ebbonis De Min. Eccl. Rem. editum à R. P. Sirm. in Append. Flodoardi.

Synod. Meld. c. 44.

Flodoard. l. 3 Hiſt. Rem. c. 10.

IX. Si extarent Hincmari epiſtola, & Leonis IV. reſcriptum, profectò magnum adjumentum afferrent ad hujus materiæ diſcuſſionem: quæ licèt à Synodo Meldenſi ſincerè deciſa eſſet, ſi ambiguitatem circa Subdiaconos demas; attamen variis deſidum Epiſcoporum contentionibus iterum reuocata eſt in dubium; adeo vt Nicolaus I. tractus fuerit in partes pro Chorepiſcopis. Etenim anno 864. conſultus à Rodulfo Archiepiſcopo Bituricenſi, de Preſbyterorum & Diaconorum ordinationibus collatis à Chorepiſcopis in Gallia, reſpondit validas quidem eſſe ordinationes illas; ſed vetuit ſimilia à Chorepiſcopis præter regulas tentari in poſterum, ne ad eos dignitas Epiſcoporum transferretur. Hoc autem argumentum ad ſententiam ſuam fulciendam adducit: *Ad formam enim ſeptuaginta, Chorepiſcopi facti ſunt; quos quis dubitet Epiſcoporum habuiſſe officia?* Quæ reſponſio, quamuis à canonibus omnino aliena, excuſatos tamen reddit Gallicanos Epiſcopos, ſi varias in partes diſtraherentur, cùm ipſi Romani Pontifices in hac quæſtione contraria reſcripta ediderint. Hoc ſolum pro defenſione Nicolai proferri poteſt, quòd *diuerſis occupatus negotiis, curſim* reſpondere coactus fuerit, vt ipſe præfatur in dicta epiſtola. Non obtinuit tamen apud Belgicos Epiſcopos hæc reſponſio; vt colligere licet è Synodo Metenſi, quæ anno 889. coacta, hæc ſtatuit: *Vt Baſilicæ à Chorepiſcopis conſecratæ, ab Epiſcopis conſecrentur, roboratum eſt: quia juxta decreta Damaſi Papæ, Innocentij, & Leonis, vacuum eſt & inane, quidquid in ſummi Sacerdotij Chorepiſcopi egerũt miniſterio, quòd ipſi idẽ ſunt qui & Preſbyteri, ſufficienter inuenitur.* Plus detrimenti Chorepiſcopis attulit inuidioſa hæc Nicolai ſentẽtia, quàm

Nicolaus I in ep. ad Rodulf. Bitur. Tom. 3. Conc. Gall.

Synod. Met.

tot Synodorum definitiones; cùm nihil ſibi reliqui eſſe viderent Epiſcopi, ſi Presbyterorum ordinationes à Chorepiſcopis tentatæ irritæ non eſſent, etſi à Canonibus vetitæ. Accedebat incommodum quo vacantes Eccleſiæ laborabant, cùm prætextu miniſterij quod à Chorepiſcopis impendebatur, Principes ab Electionibus concedendis ceſſarent, Eccleſiaſticis prouentibus ad ſuorum vtilitatem reuocatis. Tacita ergo definitione potius quàm expreſſa, ad executionem Capitularis, rerum experimento conſultiores facti Epiſcopi conſpirarunt, à conſtituendis Chorepiſcopis abſtinentes. Tùncque ſollicitudinem animaduertendi in Presbyteros & pagorum viſitandorum, quæ præter cetera Chorepiſcopis competebat, Archidiaconis conceſſerunt. Deſierant Chorepiſcopi ſub finem ſeculi vndecimi, vt colligere licet ex Sigeberti hiſtorici hallucinatione, qui ex hac muneris acceſſione, quæ ſua tempeſtate penes Archidiaconos erat, eos cum Chorepiſcopis confudit: *Damaſus*, inquit, *Papa decreuit, ne quid contra Epiſcopos præſumant Archidiaconi, qui dicuntur Chorepiſcopi, id eſt, villarum & regionum Epiſcopi.* Deſuetudo hujus miniſterij in Patriarchatu Conſtantinopolitano, id quoque induxit, vt Chorepiſcopi munus idem eſſet cum eo quod Delegatis à Patriarcha vel Metropolitano impoſitum erat, qui monaſteria viſitabant, ad coërcendos immorigeros, controuerſias Abbatum & monachorum dirimendas, & reſtaurandam diſciplinam monaſticam mittebantur. Delegati ejuſmodi, Ἔξαρχοι ſeu Præfecti dicuntur; quorum poteſtas iis mandatis comprehenditur, quæ relata ſunt in Collectione Iuris Græco-Romani. Scholiaſtes Harmenopuli Exarchos iſtos cum antiquis Chorepiſcopis temerè confudit; in eam opinionem ductus, quòd reliquo Chorepiſcoporum miniſterio, hæc quoque pars viſitandorum monaſteriorum in Oriente, adjuncta ſit, vt patet ex Collectione Arabica. Perſeuerant namque adhuc in Oriente Chorepiſcopi. Sed in Patriarchatu Alexandrino, deletis Epiſcopis, ſoli Chorepiſcopi curam Patriarchæ in adminiſtratione Eccleſiarũ leuant: quod ducentis abhinc annis inductum fuiſſe teſtatur Cyrillus Alexandriæ Patriarcha, iis literis quas in Valachia ſcripſit anno 1612. Hic eſt Cyrillus, qui poſt aliquot annos in ſedem Conſtantinopolitanam prouectus, meritas pœnas dedit, quòd à veteri Eccleſiæ illius traditione deſciſcens, & ab Hieremiæ Patriarchæ cenſura, qua Confeſſionem Auguſtanam olim notauerat, aliquot articulis profeſſionis Hollandicæ ſubſcripſiſſet.

Sigebertus in Chron.

Lib. vi. Iuris Græco Rom.

Scholion ad Tit. ix. Epitomes Canonum Harmen. χειροτονοῦσι, οἱ νῦν λεγόμενοι ἔξαρχοι, εἴτε Πατριαρχικοὶ, εἴτε μητροπολιτικοί.

CAPVT XV.

Synopſis.

I. Principes tuentur Conſtitutiones Eccleſiaſticas, quæ ſunt promulgatæ, & vſu receptæ. Promulgatio legum neceſſaria, vt ſint notæ, è Nouella Iuſtiniani. Ordo promulgationis in Imperio; Et in Gallia.

II. An conſtitutionum Eccleſiaſticarum promulgatio Romæ facta ſufficiat. Communior, & verior opinio, non ſufficere. Quod congruit cum lege naturali, & ciuili. Et exemplo Iuſtiniani, qui leges Eccleſiaſticas per prouincias edebat, directis literis ad Patriarchas, vt eas Metropolitis, hi autem Epiſcopis inſinuarent. Hæc neceſſitas probatur ex diſcrimine legum Pontificiarum, & Regiarum.

III. Probatur etiam è Conciliis Lateranenſi, & Tridentino.

IV. Et praxi Vniuerſalis Eccleſiæ, in definitionibus Conciliorum Generalium per prouincias publicandis, vt conſtat è Concilio Arelatenſi primo, & Nicæno.

V. E Synodo quoque Sardicenſi. Explicatur Athanaſius, de numero Epiſcoporum, qui ejus reſtitutioni ſubſcripſerunt. Et ex Hilario.

VI. E Concilio quoque Epheſino.

VII. Idem mos vſurpatus ab antiquis Rom. Pontificibus, in Decretis ſuis edendis per prouincias. Siricius eam curam imponit Himerio Tarraconenſi Epiſcopo. Neceſſaria erat decretorum nouorum Siricij editio, ex Innocentio. Qui decreta quoque ſua publicari jubet.

VIII. Eo jure vſus Zozimus; & Leo I. in capitibus Fidei, & Diſciplinæ. Gallicani Epiſcopi, Decreta Romanæ Sedis, in Synodis edebant, & canonibus inſerebant.

IX. Explicatur quod objici ſolet è Nicolao, qui Decretis Pontificum non editis in Græcia, obſtringi Photium ſcripſit. E cujus verbis neceſſitas promulgationis colligitur.

X. Reſpondetur objectioni, de vitandis excommunicatis ante promulgationem. Id nouo & ſingulari jure receptum. Imò verò Innocentius in explicatione hujus noui juris

ſtat pro priore ſententia. De tempore quo leges teneant, poſt editionem, fusè Menochius.

I. TVITIO quam Principes Canonibus & Decretis Pontificum præſtant, ad eas Conſtitutiones Eccleſiaſticas refertur, quæ vim legum obtinent. Duæ autem conditiones omnino requiruntur, vt Leges omnes tam Eccleſiaſticæ, quàm Ciuiles, effectum ſuum ſortiantur. Vna eſt, vt legitimè inſinuatæ ſint, & promulgatæ: Altera, vt ſint vſu receptæ.

Promulgatio Legum ideo neceſſaria eſt, quoniam qui Legum ſententiam ignorant, nulla religione ad obſeruationem teneri poſſunt. Vnde præcipua cura poſt leges conditas hæc fuit apud Græcos & Romanos, vt publicè proponerentur, & tabulis, columnis, vel axonibus affigerentur. Nolo antiquos mores repetere, cùm ſatius ſit iis diſcutiendis immorari, quorum vſu quotidiano calent omnia judicum tribunalia. Extat apud Iuſtinianum Nouella conſtitutio, quæ modum publicandarum Legum præſcribit; & earum vim cobibet, donec redditæ fuerint καταφανεῖς ἐν κοινῷ, *in commune manifeſtæ*, vt vertit vetus interpres, & elapſi fuerint duo menſes à die inſinuationis.

Nouel. 66 vt factæ nouæ Conſt. c. 1. §. 1. & 3.

Hæc autem promulgatio eo ordine procedit, vt conſtitutio à Principe ad Præfectos prætorio dirigatur; qui edictis publicè propoſitis, eam in ciuitate, vbi ſedes præfectoriana inſtituta eſt, omnibus notam reddant: Deinde eam mittant ad omnes Præſides prouinciarum, qui legem in Metropolitana Ciuitate, & in ceteris Ciuitatibus prouinciæ, publicari curabunt. Ciuitatis nomine, non ſingulæ vrbes & oppida alicujus prouinciæ intelligebantur; ſed illæ tantùm quæ in laterculo Imperij deſcriptæ, Ciuitatum nomine & dignitate erant inſignitæ; quæ ferè omnes ſub Chriſtianis Imperatoribus, Epiſcopatibus decoratæ ſunt. Idem ordo per Gallias etiam hodie obtinet, quoad Principum noſtrorum Conſtitutiones. Nam etſi Galliæ Regnum juris Romani auctoritate non teneatur, ejus rationes amplectitur. Edicta autem Principum noſtrorum ad Curias Parlamenti (à quibus vice Sacra judicatur, æquè ac olim à Præfectis prætorio) eo conſilio mittuntur, vt in earum Auditoriis publicentur, in Acta redigantur, & præcepto Curiarum deinde ad Seneſchallos exempla Conſtitutionum deferantur, qui promulgationi curandæ in Ciuitate cui præſunt incumbant. Adminiſtrationis publicæ forma, quæ hodie apud nos viget, paululùm à Romani Imperij ordine diſcedit: ſed diſcrimen illud in prouinciarum finibus, qui anguſtiores apud nos, potiùs quàm in re ipſa verſatur. Etenim illi prouincias ſolidas, id eſt, Metropolitanam Ciuitatem cum ceteris Ciuitatibus, quæ ab illa pendebant, Præſidibus prouinciarum credebant; cùm apud nos Seneſchallis aut Bajulis, qui vices præſidum obtinent, Ciuitas vna vel altera cum pago illius Ciuitatis committi ſoleat. In prima Regum Dynaſtia Conſtitutiones generales mittebantur ad Epiſcopos omnes & Iudices, quos Comites frequentiùs nuncupabant, quorum miniſterium per vnamquamque ciuitatem & pagum illi contributum diffundebatur.

Vide Præceptionem Guntramni Regis an. 585. T. 1. Conc. Gall.

Qui ordo propagatus eſt in ſecundæ Dynaſtiæ tempora, antequàm Regia Curia magiſtratibus ordinariis commiſſa eſſet. Capitula enim ſeu Edicta Principum à ſummo Cancellario, Epiſcopis & Comitibus præbebantur, vt ea in ſuis Diœceſibus & Comitatibus quiſque recitari procuraret, vt docet Capitulare ſecundum Ludouici Pij. Summus Cancellarius Edicta Regia condebat, teſte Adalardo apud Hincmarũ; Quemadmodum Comes Palatij judiciis palatinis præerat; & Arcbicapellanus controuerſiis Canonicis quæ à Rege dirimebantur. quæ judicandi munera deinde in tertia Dynaſtia in vnam Cancellarij dignitatem coierunt.

Capitul. Lud. P. an 823. l. 2. cap. 24. *In ſuis Comitatibus coram omnibus relegant, vt cunctis noſtra ordinatio & voluntas nota fieri poſſit.* Hincm. Ep. 3. c. 16.

II. Sed in controuerſiam deducitur, an Leges Eccleſiaſticæ promulgari debeant per prouincias, an verò ſufficiat eas in Romana Curia publicatas fuiſſe. Hinc ſtat Ioannes Andreas, & plerique ex Italia auctores, qui ſolam in Curia Romana promulgationem requirunt. Panormitanus verò, & omnes ferè Galli, Germani, & Hiſpani, qui quæſtionem iſtam attigerunt, imò & Cajetanus vnus è purpuratis Patribus, neceſſariam eſſe per ſingulas prouincias Legis Eccleſiaſticæ publicationem contendunt, validiſſimis argumentis. Cùm enim ex naturalis rationis præſcripto, Imperatoria lege Iuſtiniani, quæ vim in rebus ipſis obtinet, cautum fuerit, vt nemo teneri debeat noua Conſtitutione, donec in prouinciis auctoritate publica fuerit pro-

Ioan Andr. ſuper vltima verba 6. Decretal. *Datum Romæ.* Silueſter verbo *Lex.* q. 6. Aſor. l. 5. Inſtit. c. 1. q. 3. Panorm. in c. cognoſcentes. de conſtit. Molina diſp. 395. Cajetanus 1. 2. q. 90. art. 4. Dom. Soto l. 1. de Iu. q. 1. a. 4. Nicol. Serarius diſput. de Legib. n. 56. 57. 58. 59. 60. 61. *Quàm enim ſe-*

culere, inquit, quæ lex Romæ ſit, eandem eodem temporis momento, in Gallia, Hiſpania, India, extremiſque Chriſtianorum gentium partibus, ſcriptam & promulgatam cenſeri.

mulgata; etſi in vrbe Regia publicis Edictis propoſita fuerit, indéque cognitio nouæ legis manare & per prouincias ob frequentem prouincialium commeatum diffuodi poſſit: Cur alio jure vtemur, cùm de lege Eccleſiaſtica Romæ promulgata agetur; quò non adeò frequenter ſe conferunt hodie prouinciales, quàm olim cùm eſſet Orbis gentiúmque Domina. Præſertim cùm fama legis editæ non ſufficiat; ſed neceſſaria ſit legis euulgatio, quæ fiat Auctoritate publica, ne quis eam in dubium reuocare poſſit. Huic rationi addenda eſt illa, quæ apud omnes obtinet, nempe Leges Imperatorum etiam ab Eccleſia obſeruari, niſi in contrarium Eccleſiaſtica lege fuerit ſtatutum. Itaque Cooſtitutiooes Eccleſiaſticæ eodem Iuris ordine, & publicationis ſolennibus adſtringentur, ex vi Nouellæ Iuſtiniani: præſertim cùm Nouellarum corpus, aut ſaltem Iuliani Epitome olim à Romanis Pontificibus recepta fuerit, vt antè mooui.

C. 1. de oper. noui nunc. C. ſi in adjectum mod. 10.

Hæc ratio inde multùm juuari poſſe mihi videtur, quòd Iuſtinianus hunc morem non ſolùm in ciuilibus negotiis, ſed etiam in legibus Eccleſiaſticis obſeruauerit: quas ad Patriarchas cujuſque diœceſeos direxit, vt eas in Eccleſiis ſuarum Sedium publicè proponerent, deinde ad Metropolitas mitterent, qui promulgatione in Eccleſiis facta, earundem legum inſinuationem Epiſcopis ſub ſe conſtitutis demandarent. Elegans eſt locus in Iuſtiniani Nouella vi. quæ de Epiſcoporum & Clericorũ Ordinationibus quamplurima ſtatuit. *Sanctiſſimi ſiquidem Patriarchæ vniuſcujuſque diœceſis hæc proponant in Eccleſiis ſub ſe conſtitutis, & manifeſta faciant Deo amabilibus Metropolitis quæ à nobis conſtituta ſunt. Illi quoque rurſus proponant ea in Metropolitana ſanctiſſima Eccleſia, & conſtitutis ſub ſe Epiſcopis manifeſta faciant. Illorum verò ſinguli in propria Eccleſia hæc proponant; vt Nullus noſtræ Reipublicæ ignoret, quæ à nobis ad honorem & ad augmentum magni Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti diſpoſita ſunt.* Eundem ergo ordinem ſequi decet ſummos Pontifices, ſeu legem nouam ex fratrum conſilio ferant, ſeu de Concilij generalis ſententia; cùm Eccleſiæ juriſdictio ſedatior & temperatior ſit, quàm ciuilis & regia. Non parum momenti confert etiam ad ordinis hujus neceſſitatem, magnum quod ex alio capite diſcrimen intercedit inter Pontificiam & Regiam auctoritatem. Etenim à Synodis prouinciarum Canones condi ſolent, quibos Eccleſiarum ſtatus componi poteſt, vt neceſſaria omnino non ſit, in ſingulis articulis, ſollicitudo ſummi Pootificis; ac proinde mirum eſſe non debet, ſi Chriſtiani non adeo ſe curioſos exhibeant earum Legum, quæ Romæ feruntur ac promulgantur. Alia eſt regnorum ratio, in quibus nihil conſtituitur præterquam Edictis regiis; & tamen Principum benignitas tantopere hac in parte ſubditis ſuis conſulit, vt eos cura & labore ſoluat inquirendarum promulgationum, quæ fieri poſſent in comitatu; neque velit ſuis legibus teneri, donec publicè propoſitæ ſint in prouinciis.

Nou. vi. in Epilogo § 1 [illegible] Infrà: [illegible]

III Neque eſt quòd in hac quæſtione torqueamur, cùm ipſa etiam Concilia Generalia his ſolennibus ſua conſtituta obſtringi ſatis apertè ſignificauerint. Etenim Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. habitum, cùm præcepiſſet medicis, vt ægros inducerent ad conſulendum ſuarum animarum ſaluti, antequam morbo remedia parentur; addit tamen, pœnæ Canoni adjectæ non eſſe locum, antequàm promulgatio Canonis iſtius facta fuerit ab Epiſcopo. *Si quis autem medicorum hujus noſtræ Conſtitutionis, poſtquam per Prælatos locorum fuerit publicata, tranſgreſſor extiterit, tandiu ab Eccleſiæ ingreſſu arceatur, donec pro tranſgreſſione hujuſmodi ſatisfecerit competenter.* Quinetiam Coocilium Tridentinum, cùm matrimonia clandeſtina reſcidiſſet, ea tamen huic pœnæ obnoxia eſſe noluit, niſi poſt lapſum trigiota dierum, à die publicatioois per ſingulas parochias factæ. Adeo oeceſſaria viſa eſt illius Concilij Patribus, nouorum Decretorum promulgatio.

Conc Later. c. 22. C. cùm infirmitas. de pœnit. & remiſſ.

Concil Trid. c. 1 de Reform. ſeſſ. 24.

IV. Ceterùm ſi veteris Eccleſiæ conſuetudinem inſpiciamus, eam fuiſſe ſapientiſſimorum illorum Epiſcoporum ſententiam inueniemus, vt Canonum etiam io Conciliis plenariis editorum promulgatio per prouincias ſemper neceſſaria viſa fuerit. Arelatenſe Concilium primum, quod ex omnibus ferè Occidentis prouinciis Conſtantini voluntate conuenit, poſt damnatos Donatiſtas, xxii. Canones conſtituit. Sed æquum eſſe noo putauit iis Clerum aut plebem teneri, donec per prouincias editi fuiſſent. Hujus editionis curam Silue-

ſtro Summo Pontifici, quem reuerentiâ commeritâ ſalutauerat, epiſtolâ ad illum ſcriptâ commiſit: *Placuit etiam*, inquiunt Patres, *à te, qui majores diœceſes tenes, per te potiſſimùm omnibus inſinuari.* Nicæna Synodus ſuis literis ad Ægyptios & ceteros Epiſcopos, qui cœtui non interfuerant, perſcriptis, quæ decreta fuerant ſignificauit; *eáque literis ad vos perſcribere neceſſarium viſum eſt*, inquit, *vt intelligere poſſitis, cùm quæ ibi in quæſtionem & diſquiſitionem vocata, tum quæ decreta ſanctitáque ſunt:* Imò verò Alexandrum Epiſcopum Alexandrinum iis Canonibus inſtructum redire monet, qui de rebus controuerſis editi eſſent. Quod vltimum ad Ægyptios Epiſcopos referendum eſt. Ceteris enim prouinciis decreta per eos Epiſcopos tranſmiſſa ſunt, qui Concilio intererant: quorum catalogum edidit Gelazius Cyzicenus in Actis Concilij Nicæni, cujus inſcriptio hæc eſt. *Catalogus ſanctorum Epiſcoporum, per quos ſancta magna & vniuerſalis Synodus Nicææ coacta miſit omnibus in toto orbe terrarum Dei Eccleſiis ea quæ ab ipſis per Spiritum ſanctum in ea conſtituta ſunt.* Inter quos principem locum obtinet Oſius, qui cum Bitone & Vincentio Romanis Preſbyteris ea decreta in Occidentem detulit, vt Romæ, Italiæ, Hiſpaniæ, & ceteris vſque ad Oceanum Eccleſiis publicè proponerentur. Par cura quamplurimis Epiſcopis per Orientem impoſita eſt.

Epiſtola Concil. Arelat. ad Silueſtrum.

Ep Syn. Conc. Nic. [Greek illegible]

Gelazius Cyzic. lib. 3. [Greek illegible]

V. Sardicenſis Synodus definitiones ſuas ad Iulium Romanum Epiſcopum perſcripſit, conſiliúmque ſuum his verbis explicuit. *Tua autem excellens prudentia diſponere debet, vt per tua ſcripta, qui in Sicilia, in Sardinia, & in Italia ſunt fratres noſtri, quæ acta ſunt, & quæ definita, cognoſcant: & ne ignorantes eorum accipiant literas communicatorias, quos extra Epiſcopatum juſta ſententia declarauit.* Quin etiam Encyclicam epiſtolam ad omnes Epiſcopos dedit, vt ſubſcriptione ſua rebus definitis ſuffragarentur. Vnde profectum eſt, vt in numero Epiſcoporum, qui Sardicæ conuenerunt, ineundo grauiſſimè peccetur. Etenim, vt hoc etiam obiter adnotemus, cùm octoginta tantùm Epiſcopi ex Occidente, & totidem ex Oriente, literis Conſtantis Conſtantiíque euocati, Sardicam conuenire deberent ad conſtituendam Synodum Oecumenicam, quemadmodum loquitur Socrates; Orientalium ſeceſſio locum ſanè dedit Concilio Occidentalium, de rebus propoſitis pleno jure decernendi, & Athanaſium reſtituendi: ſed eorum numerum non auxit, qui judicium ferre debebant, ſi paucos Epiſcopos excipias, qui è Concilio Orientalium diſcedentes Occidentalibus ſe adjunxerunt. In Synodo Sardicenſi LIX. Epiſcopos judicium tuliſſe teſtatur Hilarius in Fragmentis, quamuis ſententiæ Synodicæ à paucis latæ ſubſcripſerint per varias prouincias Epiſcopi pluſquam trecenti numero. Hoc eſt quod ſignificat Athanaſius in Apologia de Fuga; ſi rectè, & vt decet, verborum interpunctio, & quæ inde pendet ſententia conſtituatur. Cùm enim cauſam ſuam diſcuſſam, & innocentiam probatam in Concilio Sardicenſi dixiſſet, addit; *Atque iis quæ pro nobis definita ſunt, conſenſerunt Epiſcopi plures quàm trecenti.* Quod referendum non eſt ad ſuffragium in Concilio latum, vt à pleriſque fieri ſolet, cùm tantus non adeſſet Epiſcoporum judicum numerus; ſed ad ſubſcriptiones Epiſcoporum, qui Sardicę cùm eſſent, ſententiæ Synodicæ adhæſerunt, tum alij inuitati ab Athanaſio, cùm prouincias illas ab Italiæ finibus Eccleſiam Alexandrinam repetendo peragraret. Quod diſertis verbis ſcriptum eſt ad calcem Epiſtolæ ſynodicæ illius Concilij: *Hæc ita ſcriptis mandata, ſacrum Sardicenſe Concilium ad eos qui intereſſe non poterant, miſit: qui ipſi quoque ſuis ſuffragiis decreta ſynodi approbarunt. Eorum autem qui in ſynodo ſubſcripſerunt, ceterorúmque aliorum, iſta ſunt nomina.*

Epiſt. Conc. Sardic. ad Iulium.

Idem Concilium ad vniu. Eccleſias.

Socr. l. 2. c. 20. [Greek illegible]

Athanaſius in Apologia de Fuga. [Greek illegible]

Ep. ſyn. Conc. Sard. [Greek illegible] &c.

Duobus annis poſt Synodum Sardicenſem Photinus Epiſcopus Sirmij, quæ Illyrici Occidentalis Metropolis erat, ob renouatam Pauli Samoſateni hæreſim, Mediolani in Concilio Occidentalium damnatur; atque iterum in Romana Synodo de pellendo ab Epiſcopatu Photino tractatur. Damnationis iſtius Decretum pro more à Romanis ad Orientales mittitur. *Decretum*, inquit Hilarius, *ab Occidentalibus, ſicut mos poſcebat, ad Orientales mittitur, non injuria extorquendi, vt nunc agitur, adſenſum, ſed inſtruendæ vniuerſorum conſcientiæ conſuetudine.*

Hilarius in Fragmentis.

VI. Sed, vt ego quidem exiſtimo, nihil ad præſentem diſputationem accommodatius proferri poteſt Epiſtolâ Concilij Epheſini ad ſingularum prouinciarum & Ciuitatum Epiſcopos, Preſbyteros, Diaconos, & vniuerſum populum datâ,

Can. 5. Conc. Eph. [Greek illegible]

[illegible]

datâ, quâ Synodus omnes certiores reddit de iis quæ aduerſùs Celeſtij Pelagiique hæreſim, Ioannem Antiochenum, & conſortes ejus factionis, decreta erant, his verbis peremptoriis: *Quoniam autem oportebat & abſentes à ſancta Synodo, morantéſque in vrbibus, & prouinciis, ob aliquod impedimentum, ſiue Eccleſiaſticum, ſiue corporeum, non ignorare quæ de ipſis ſunt conſtituta.* Quâ epiſtolâ deſcribuntur nomina Epiſcoporum quos à Communione Concilium excluſerat: ne ſcilicet literas ſurmatas & communicatorias ab illis acciperent, vel ad illos darent, vt Concilij Sardicenſis epiſtola jam olim hunc ritum explicuerat; à quo comprobando nunc abſtineo, quia res eſt omnibus notiſſima.

VII. Eandem rationem ſecuti ſunt Romani Pontifices, in Decretis ſuis per prouincias promulgandis. Quod patet ex verbis Siricij, qui ad Himerij Taraconenſis Epiſcopi conſultationes cùm grauiter reſpondiſſet, illi dat in mandatis, vt quinque prouinciarum Hiſpaniæ Epiſcopis, id eſt, Tarraconenſis, Carthaginenſis, quæ deinde Toletana vocata eſt, Bæticæ, Luſitaniæ, & Galliciæ, vicinis hinc & inde prouinciis, id eſt, Narbonenſi, & Eluſanæ, decreta ſua inſinuet, ne ſcilicet in poſterum ſe ignorantia juris tueri poſſint: *Quanquam nulli Epiſcoporum ſtatuta Sedis Apoſtolicæ vel Canonum definita ignorare ſit liberum*, vt ait ille; ſcilicet ea quæ ſemel edita ſunt, qualia erant pleraque quæ tantùm Siricius decretis ſuis renouabat: *Et hæc ad tua conſulta reſcripſimus*, inquit, *vt in omnium Coëpiſcoporum noſtrorum perferri facias notionem, & non ſolùm eorum, qui in tua ſunt diœceſi*, (id eſt, prouincia) *conſtituti, ſed etiam ad vniuerſos Carthaginenſes, Bæticos, Luſitanos, atque Callaſcos, vel eos qui vicinis collimitant hinc inde prouinciis, hæc quæ à nobis ſunt ſalubri ordinatione diſpoſita, ſub literarum tuarum proſecutione mittantur. Et quanquam ſtatuta Sedis Apoſtolicæ, vel Canonum venerabilia definita, nulli Sacerdotũ Domini ignorare ſit liberum, vtilius tamen & pro antiquitate Sacerdotij tui dilectioni tuæ admodum poterit eſſe glorioſum, ſi ea quæ ad te ſpeciali nomine generaliter ſcripta ſunt, per vnanimitatis tuæ ſollicitudinem in vniuerſorum fratrum noſtrorũ notitiam perferantur; quatenus & quæ à nobis non inconſultè, ſed prouidè & ſub nimia cautela & deliberatione ſunt ſalubriter conſtituta, intemerata permaneant; & omnibus in poſterum excuſationibus aditus, qui apud nos nulli patere poterit, obſtruatur.*

Siricius in Decret. cap. 15.

Sanè adeo erat neceſſaria Decretorum Siricij per prouincias promulgatio, in eo ſaltem jure quod nouum condebat, nempe de Sacerdotum dejectione qui ab vxoribus non abſtinebant, vt Innocentius de hoc capite ab Exuperio Epiſcopo Toloſano conſultus reſcripſerit; diſparẽ eſſe conditionem illorum ad quos peruenit forma Eccleſiaſticæ diſciplinæ, quæ ab Epiſcopo Siricio per prouincias commeauit, & eorum qui formam viuendi à Siricio miſſam ſciuiſſe deteguntur. Illis enim *Ignorationis venia remittetur, ita vt de cetero penitùs incipiant abſtinere; hi autem ſunt omnibus modis ſubmouendi.* Idem Innocentius, cùm Relationi Antiocheni Epiſcopi reſpondiſſet: *Grauitas itaque tua*, inquit, *hæc ad notitiam Coëpiſcoporum, vel per Synodum, ſi poteſt, vel per horum recitationem faciat peruenire; vt quæ ipſe tam neceſſariò percunctatus es, & nos elimatè reſpondimus, communi omnium conſenſu ſtudióque ſeruentur.*

Innoc. ep. ad Exup. Toloſ. in Decret. c. 21.

Innoc. ad Alex. ep. Ant. in Decret. cap. 47.

VIII. Cùm Zozimus Epiſcopum Arelatenſem noua dignitate ornare vellet, nempe vt ſine illius Epiſcopi formata epiſtola nullus Clericorum è Galliarum prouinciis Romam veniens, in communionem Romani Pontificis ſuſciperetur, Decretum ſuum publicè per prouincias propoſuit: *Quam auctoritatem*, inquit, *vbique nos miſiſſe manifeſtum eſt, vt cunctis regionibus innoteſcat, id quod ſtatuimus omnimodis eſſe ſeruandum.*

Zozim. ep. ad Ep. Arel.

Hanc regulam amplexus eſt ſummus ille Pontifex Leo, qui datam ad Nicetam Aquileienſem Metropolitanum epiſtolam hoc mandato claudit: *Hanc autem epiſtolam noſtram, quam ad Conſultationem fraternitatis tuæ emiſimus, ad omnes fratres & comprouinciales tuos Epiſcopos facias peruenire, vt omnium obſeruantiæ data proſit auctoritas.* Ab hac conſuetudine manat, quòd idem Leo Galliarum Epiſcopos certiores reddit de damnata Eutychetis hæreſi in Synodo Chalcedonenſi, & dejecto Dioſcoro. *Nam fratres mei, qui vice mea Orientali Synodo præſederunt, quæ acta retulerint ſignifico.* Non ſolùm autem in iis quæ Fidem reſpiciunt, ſed etiam in iis quæ ad Diſciplinam pertinent, hunc ordinem ſecutus eſt Leo, in Galliarum prouinciis. Etenim cùm Theodorum Forojulienſem, qua ratione pœnitentiæ bene-

Leo ep. ad Nicet. Aquil. in Decret. Leonis cap. 48.

Leo epiſt. ad Epiſc. Galliæ.

ficium ægris concedendum eſſet, literis ſuis monuiſſet, addidit: *Hac autem quæ ad interrogationem tuam reſpondi, ne aliquid contrarium ſub ignorantiæ excuſatione generetur, in Metropolitani tui notitiam facias peruenire; vt ſi qui fortè ſunt fratrum, qui de his antea putauerint ambigendum, per ipſum de omnibus, quæ ad te ſcripta ſunt, inſtruantur.* Eccleſiæ Gallicanæ Epiſcopi Decreta Romanorum Pontificum in Synodis ſuis edebant, & Canonibus inſerebant, vt Clerum iis ſeruandis obligarent. Elegans eſt Concilij Agathenſis Canon nonus: *Placuit etiam, vt ſi Diacones, aut Presbyteri conjugati, ad torum vxorum ſuarum redire voluerint, Papæ Innocentij ordinatio, & Siricij Epiſcopi auctoritas, quæ eſt his Canonibus inſerta, conſeruetur.* Qua in re Africanorum exemplum ſequebantur, qui juxta Siricij Papæ epiſtolam decreuerunt in Concilio Zellenſi, ne viduæ maritus admittatur ad clerum; néue abjectum clericum alia Eccleſia ſuſcipiat, ne vnus Epiſcopus Epiſcopum ordinet, exceptâ Eccleſiâ Romanâ. Eodem ſenſu accipienda ſunt hæc verba Concilij Africani: *Recitatæ ſunt literæ Papæ Innocentij, vt Epiſcopi ad tranſmarina pergere facilè non debeant. Quod hoc ipſum Epiſcoporum ſententiis confirmatur.*

Leo ep. 91. ad Theodor. Forojuli.

Synod. Agath. cap. 9.

Ferrandus in Breu. T. 6. 130. 138 Concil. Zell. ex epiſtola Papæ Siricij.

Concil. Afric. cap. 61.

IX. Qui contrariam ſententiam tuentur, ſcilicet neceſſariam non eſſe Legum promulgationem, exiſtimant ſe juuari poſſe verbis quibuſdam Nicolai I. quæ referuntur à Gratiano; in quibus excuſationem Conſtantinopolitanorum repellit, qui dicebant ſe Canonibus Sardicenſibus non teneri, quòd Græcis Canones illi omnino ignoti eſſent. Sed, ni fallor, pro nobis ſtabit Nicolaus; ſi non hæreamus nudis verbis, quæ à Gratiano adducuntur, ſed ejuſdem Nicolai Epiſtolæ ad Photium verba, quæ vberiùs rem iſtam exequuntur, ſincerè explicemus. Diſputat Nicolaus aduersùs Photium, qui è Laicorum grege, & è palatinis adminiſtrationibus, ad Patriarchalem ſedē prouectus fuerat, prætermiſſis Clericis Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, qui omnem in Dominicis caſtris ætatem exegerant. Protulerat Nicolaus Decreta Celeſtini, & Leonis, qui vetant Neophytorum Laicorum ordinationes, & juxta tantorum Patrum ſententiam, Photij recens ordinati communionem repulerat. Reſpondit Photius has leges Orienti non fuiſſe datas. *Sed dicis: hæc non in lege ſuſcepimus, & prævaricatores, qui ſignificantiùs Græcè* παραβάται *dicuntur, non ſunt, niſi qui præter legem acceptam aliquid prauitatis committunt, ſicut Apoſtolus ait, vbi non eſt lex, ibi non eſt præuaricatio.* Replicat Nicolaus de lege naturali, cujus præſcripto omnes tenentur, quæ vetat ullum lædi, & alteri fieri quæ quis ſibi facta nollet. Hac juris naturalis æquitate niti decreta Pontificum, quæ Clericis prouectioribus injuriam fieri vetant per Laicorum præcipites ordinationes. Sed quia nimis longè petita videbatur ratio deſumpta è lege naturali; Canone Sardicenſis Concilij, conſtituta Pontificum aduersùs laïcos edita confirmat: *Noli, quia decreta ipſorum non ſuſceperis, ampliùs aſſeuerare, cùm ipſi nihil, niſi quod naturalis, quod Moſaica, necnon & gratiæ lex juſſit, inſtituant: & quidquid in Sardicenſi ſancti Patres Concilio ſtatuerunt, cuſtodiendum prorsùs eſſe definierunt.* Ex quo ſequitur, Nicolao nullam patuiſſe viam, qua Photium ſeruandis Decretis in Græcia nondum promulgatis obſtringeret, niſi quòd ſpecialiter illa, de quibus erat quæſtio, lege naturali, & Concilio, niti exiſtimaret. Quare aliud pronunciandum erit, ex ipſius Nicolai mente, ſi quæ decreta proferantur quæ lege naturali, vel Canonibus jam editis non fulciantur. Sed quia replicabat Photius, ignotos eſſe Orienti Concilij Sardicenſis Canones, ideóque ſe illorum auctoritate non lædi; quid retulit Nicolaus? An fortaſſe quod nos impugnamus, Neceſſariam non eſſe Canonum per prouincias editionem? Minimè verò. Quin potiùs contrariæ ſententiæ principiis acquieſcens, non de jure cum Photio diſputat, ſed de facto; nempe receptos eſſe apud Græcos Concilij Sardicenſis Canones. Quod ille liquidiſſimè demonſtrat, docétque illo Codice Canonum contineri, quo Græci vterentur quotidie: imò & altera quadam collectione L. titulis diſtincta: *Aut quomodo non ſunt penes vos Canones Sardicenſes, quando inter 50. titulos, quibus Concordia Canonum apud vos texitur, ipſi quoque reperiuntur.* De hac Collectione agetur. l. 3. c. 3. §. 8.

C. quod dicitur. diſt. 16. apud Grat.

Nicolai I. ep. ad Photium.

X. Opponitur noſtræ ſententiæ quod traditur in Decretalibus, de vitandis Excommunicatis per omnes prouincias, etſi Excommunicationis ſententia in vna tantùm diœceſi promulgata fuerit. Fateor hac in parte receſſum fuiſſe ab antiquo jure, quod Epiſcopis conſortium excommunicati prohibeat, ſi admoniti

Concil Arauſ. cap. x1. anno 441. Turon 11. cap. 8. an. 567.

eſſent per litteras, vt patet ex Concilio Arauſicano, & Turonenſi ſecundo, & alijs quamplurimis, imò etiam ex Canone primo Concilij Epheſini quem ſuperiùs laudaui. Quo etiam tempore Iuonis, Excommunicatus ab vno Epiſcopo, à ceteris Epiſcopis erat excommunicandus, vt omnibus nota eſſet ſententia lata in reum: *Sic enim antiquitus eſt inſtitutum, & nuper, in Aruernenſi Concilio, omnium Epiſcoporum qui aderant conſenſu confirmatum, vt ab vno Epiſcopo quemlibet pro iniuriis Eccleſiaſticis excommunicatum, vicini quoque Epiſcopi excommunicent.* Hic tamen recentior vſus receptus quoad Excommunicationes & interdicta, nihil officit noſtræ opinioni. Etenim etſi ſententia reddita in excommunicatum, eum effectum habeat, vt abſtentus vitari debeat: attamen vt in alijs etiam diœceſibus ſeruetur, in quibus non eſt promulgata, hoc à recentiori lege Eccleſiaſtica proficiſcitur quæ ſpecialiter id ſtatuit. Quare trahenda non eſt ad conſequentiam. Imò verò, ſi rectè capio verba Innocentij III. qui ad probationem hujus conſuetudinis adduci ſolet, cùm de legum editione agit, omnino noſtras partes tuetur. Ait enim, cùm lex ſolenniter promulgata fuerit, non eſſe neceſſe, vt ſpeciali mandato auribus ſingulorum inſinuetur. De ſingulis hominibus loquitur, non autem de prouincijs, in quibus ſolenniter editam fuiſſe legem ſupponit.

Iuo ep. 76.

C. 1 de poſtulat. Prælat.

Menochius lib. 2. de Arbitr. Iud. cauſ. Cent. 2. c. 185.

Ao verò duorum menſium, vel anguſtioris temporis lapſus à die legis editæ expectari debeat, rectè tradidit præ ceteris Menochius.

CAPVT XVI.

Synopſis.

I. Ius ferendæ legis penes Principem ſolum. Sed aliter non tenet, niſi tacito populi judicio recepta ſit. Inde Lex dicta, communis Reipublicæ ſponſio, *non ſolùm à Demoſthene, ſed etiam à Papiniano.*

II. Summa cura adhibita olim à Principibus in legibus ferendis, vt ciuium vtilitati conſulere poſſent. Quare communis vtilitas, eſt legum propoſitum. Ab earum vſu recedi poteſt, ſi ſint incommodæ.

III. Inde fit, vt ſi ſtatim à promulgatione, lex efficere videatur vtilitati publicæ, Principes cenſeantur eâ nolle ciues obſtringi. Quare vſus publicus neceſſarius eſt, vt recepta eſſe dicatur. Ex eo non ſequi, Principum arbitria populo ſubijci, probatur exemplo tutorum.

IV. Tacitus populi conſenſus neceſſarius eſt, in legibus quæ de jure priuato feruntur. Ius autem publicum à mero Principis arbitrio pendet; etſi ad vtilitatem Reipublicæ referri debeat. Ideo Belli, pacis, & vectigalium rationes ad ſolum Principem pertinent.

V. Eadem conditio ineſt Legibus Eccleſiaſticis, vt obligare non cenſeantur, donec ſint vſu receptæ. Quæ eſt frequentior ſententia Theologorum, & Iuriſconſ.

VI. Huic conditioni magis obnoxia videtur Lex Eccleſiaſtica, quàm Ciuilis. Tum quia data in ædificationem Tum quia Epiſcopis dominatus conceſſus non eſt, vt Regibus gentium, apud Mattheum; qui explicatur. Dominatus abdicatur illis verbis à Sacerdotibus, ex Bernardo, Origene, Nazianzeno, Hieronymo, & Chryſoſtomo.

VII. Diſcrimen Eccleſiaſticæ & Ciuilis poteſtatis in hac ſpecie expenditur. Imperium Regium, totius Reipublicæ ſalutem curat, aliquando etiam cum pernicie priuata. Sacerdotium nullum premere poteſt, vt ceteros ſeruet. Deinde juris dubij executionem ſummo jure vrgere poſſunt Reges; non autem Epiſcopi. Pœnas lex ciuilis exigit à reo, vt cum perdat; lex Eccleſiaſtica, vt ſeruet.

VIII. Innocentius & Gelaſius requirunt conſenſum Epiſcoporum ad executionem decretorum. Galli, quadringentis abhinc annis, iis tantùm legibus & Canonibus ſe obſtringi putabant, qui vſu recepti eſſent. Olim omnia decreta communi ſententia ferebantur. ideo ſaltem tacitus conſenſus hodie neceſſarius eſt, ex Cuſano.

IX. Vis conſtituendi penes ſolam Eccleſiam, ſed executio pendet à Conſenſu eorum quorum intereſt; in iis nempe quæ Diſciplinam reſpiciunt. Qua res, cùm Factis ſint, prudentes ſæpe fallunt. Explicatur Concilium Triburienſe, quo non præcipitur Decreta omnino incommoda recipienda eſſe.

I. CONDENDARVM legum auctoritatem penes Principes eſſe, nullus hodie dubitat. Olim quidem jura à populo, deinde à Senatu conſtituebantur; quorum interpretatio reſponſis prudentum, & Prætorum Edictis conſtitit; donec rebus ipſis dictantibus per

L. 2. §. nouiſſimè. ff. de orig. iur.

partes euenit, vt neceſſe eſſet Reipublicæ per vnum conſuli. Igitur conſtituto Principe datum eſt ei jus, vt quod conſtituiſſet, ratum eſſet, adeóque quod Principi placuiſſet, legis haberet vigorem; quemadmodum docent Pomponius & Vlpianus.

L. 1. ff. de Conſtit. Princ.

L. vlt. C. de Legib.

Imò verò, vt obſeruauit Iuſtinianus, *in præſenti leges condere, ſoli Imperatori conceſſum eſt.* Enimuero etſi vis Imperij ſit penes Principem, tamen cùm ad ſalutem omnium, ciuitatis incolumitatem, vitámque hominum & quietem conditæ ſint Leges, earum executione ciues teneri Principibus placuit, ea conditione ſi commodas & vtiles ſuis rebus futuras populus ipſe judicauerit.

Cicero 11. de Legib.

L. de quibus §. 1. ff. de Legibus.

Ipſæ Leges nulla alia ex cauſſa nos tenent, quàm quòd judicio populi receptæ ſunt, inquit Iulianus Iuriſconſultus. Vnde à Papiniano eleganter Lex dicitur eſſe, *Communis Reipublicæ ſponſio*; quia ſcilicet Reipublicæ Ciues, quaſi collatis tacitè ſuffragiis, ad ejus præſcriptum vitam inſtituere ſpõdent. Quod à Iuliano primùm, & à Papiniano, qui Præfecturam prætorij ſub Caracalla geſſit, vſurpatum non eſſet, nec in Digeſtorum corpus à Iuſtiniano conjectum, ſi tacito illo populi judicio, Principis auctoritas in aliquo infringeretur. Hauſerat quidem è Demoſthene Papinianus, Legem eſſe veluti communem Reipublicæ ſponſionem, ſeu mauis τῆς πόλεως κοινὴν συνθήκην, vt ſe habent verba Oratoris à Marciano Iuriſconſulto relata.

L. 2. ff. eodem. Demoſth. orat. 1. aduerſus Ariſtogit.

Sed quod apud Demoſthenem ad Rempublicam Athenienſium accommodatum erat, in qua penes populum Legum ferendarum jus fuit, hoc ad Romani Imperij majeſtatem retulit Papinianus; cujus dignitatem læſam non eſſe exiſtimauit, ſi tacito ſuffragio populi aliquem locum daret.

II. Magna ſanè in Conſtitutionibus Imperatorum vigebat ſapientia & æquitas. Non enim niſi de conſilio juriſperitorum & prudentium ferebantur, vt de Auguſto dicitur à Iuſtiniano. De Alexandro Seuero refert Lampridius, nullam Legem ſacrauiſſe ſine viginti juriſperitis, & quinquaginta ſapientiſſimis diſertiſſimiſque viris.

Lampridius in Alexandr. Seu. Inſtit. de Codic. inſt. tit.

Memorabilis eſt etiam illa cura & diligentia, quam nouis Legibus promulgandis Theodoſius & Valentinianus ſibi præſcripſerunt, & Iuſtinianus amplexus eſt; nempe vt quod ſanciendum eſſet, ab omnibus antea tractaretur, tam proceribus ſacri palatij qui conſilio Principis interſunt, quàm ipſo Senatu, atque *denuo collectis omnibus recenſeretur; & cùm omnes conſenſiſſent, tunc demum in ſacro conſiſtorio recitaretur, vt vniuerſorum conſenſus Principis auctoritate firmaretur.*

L. 8. humanum. C. de Legib.

Vnde non ineleganter ſcripſit Themiſtius, Anaxarchum ſecutus, Regibus aſſidere Themidem & Dicem; (quod Heſiodus de Ioue dixerat) Et fabulis Poëtarum decantatum illud, prognatam è Iouis cerebro Palladem, ad Reges traxit: quia matura conſilia de rebus propoſitis ineunt, & eorum executioni ſumma ſedulitate imminent, vt ciuium vtilitati proſpicere poſſint.

Plutarchus in Alex. vita. Them. Orat. xi. Idem Orat. x.

Finis enim juſti Imperij, inquit Ammianus, *vt ſapientes docent, vtilitas obedientium æſtimatur & ſalus.* quod ille hauſit è Platone: eòque reſpiciebat Pythagoricus ille apud Stobæum, qui Regem ad Regnum pertinere, acutè & grauiter ſcripſit.

Ammianus lib. 29.

Plato lib. 5. Polit.

Stobæus.

Itaque cùm Leges perferunt, id vnum ſpectant Principes, quod communiter conducit Reipublicæ, vt alicubi dictum eſt ab Ariſtotele. Vnde apud Romanos olim ferendis legibus ſolennis illa clauſula adhibebatur: *Vt ſi quid jus non eſſet rogarier, rogatum ne eſſet.* Id eſt, ſi quid vtilitati publicæ officeret, id pro non conſtituto haberetur.

Ariſt. lib. 8. Ethic. ad Nicom. τοῦ γὰρ ὁ νομοθέτης στοχάζεται, ὃ ἂν ᾖ κοινῇ συμφέρον.

Barnabas Briſſon. lib. 2. de Formul.

Hujus formulæ ſententiam à ſuis conſtitutionibus abeſſe noluerunt Principes, qui, vt cum Iuſtiniano loquar, *Suum eſſe proprium ſubjectorum commodum Imperialiter exiſtimant.* Neque ideo placita dicuntur Principum Conſtitutiones, quaſi eorum arbitria ſint pro lege, quod de antiquis Regibus ſcripſit Iuſtinus, vt nempe quidquid libuiſſet, liceret; ſed placita juris: quo ſenſu verbum quoque *Placet*, vſurpatur frequenter in Senatuſconſultis, Prudentum reſponſis, & judicum ſententiis.

L. vn. §. vlt. C. de Caduc. tollend.

V. Cl. Guillelm. Maranus Antecessor. Tol. in Com. altero de Æquit.

Briſſon. de Verb ſignif. in verbo, Placet.

Quare ſi rerum experientia doceat eas Leges vtilitati publicæ officere, quin ab earum vſu abſque injuria Principis recedi poſſit, nemo vnquam dubitauit.

III. Ex eodem fonte manat vt Legibus ſeruandis ciues ſuos adſtringere Principes non cenſeantur, ſi ſtatim atque publicè propoſitæ ſunt, viris ſapientibus & cordatis, vel etiam ipſi Vniuerſitati, earum vſus parum commodus eſſe videatur; quia vtilitas eſt *juſti propè Mater, & æqui*, vt dicebat Horatius. Quare non immeritò apud omnes recepta eſt illa Iuliani ſententia quam initio protuli, vt quod à prudentiſſimis viris in

Conſiſtorio Principis tractatũ eſt, etiam ipſo vſu, & tacito populi conſenſu, confirmetur. Hoc eſt quod dicebat Leo Imperator, *Nouum jus inueterato vſu ſtabiliendum eſt.* Quod è veterum philoſophorum doctrina hauſtum eſt, qui leges ad parendi neceſſitatem adigere non poſſe, niſi ex more & conſuetudine, obſeruant; vt retulit Ariſtoteles. Sanè ſi contrario vſu, & tacito conſenſu omnium, Leges per deſuetudinem abrogantur, & non ſolùm ſuffragio Legiſlatoris, vt dicebat Iulianus; ita etiam, etſi non ſuffragium, conſenſus ſaltem tacitus populi, qui rebus ipſis & factis conſtat, neceſſarius erit, vt Leges Receptæ dici poſſint. Hoc axioma adeo verum eſt, nempe Legibus neminem teneri, niſi vſu receptæ ſint, vt Menochius celeberrimus Iuriſconſultus ſcribere non dubitarit cum Socino, etſi Lex promulgata fuerit, non preſumi vſu hominum receptam & comprobatam: quia ſcilicet vſus ille eſt quid facti, factum autem ſecundùm regulas juris non præſumitur: ideóque ait eum qui lege nititur, adſtringi ad probationem vſus publici & conſtantis illius legis.

L. cum de nouo. C. de Legibus.

Ariſt. l. 2. Polit. c. 6.

Menoch. l. 2. præſumpt. c. 2. n. 1. & 3. L. in bello. §. facta. ff. de captiuis & poſtlim. reuerſ.

Ceterùm non eſt quòd aliquis è triuio Philoſophorum colligat, ex eo quòd Regni jura, eorum qui reguntur cauſâ ſunt parata, ſequi eos qui reguntur ſuperiores eſſe Principe, qui eos regit. Si enim de Principibus agatur, qui potiuntur ſummo imperio, hujus argumenti vim metiri oportebit à jure tutorum. Nam tutela moribus inducta eſt, pupillorum causâ, nec eo minùs tutela eſt jus ac poteſtas in pupillos ipſos. Sanè tutor ſi malè rem pupilli adminiſtret, amoueri poteſt, quia magiſtratibus ſubjicitur: at in ſummis Imperiis ſoli Deo Regum peccantium judicia relicta ſunt; quia, vt rectè inquit Marcus Aurelius, Magiſtratus de priuatis, Principes de Magiſtratibus, Deus de Principibus judicat: quod jus ἀνυπευθύνων Regibus Francorum vindicauit Gregorius Turonenſis.

Vide V. Cl. Hugonis Grotij l. 1. de Iure Belli & pacis c. 3. n. 8.

Gregor. Turon. laudatus c. 2. hujus Libri.

IV. Quæ autem de Legibus dixi, vt Neceſſarius ſit vſus, & tacitus populi conſenſus, ad eas pertinet, quæ de Iure priuato feruntur. Ceterùm quæ de ſumma Republica decernuntur, & de Iure publico, non adſtringuntur his conditionibus. Diſcrimen enim intercedere inter jus priuatum, & publicum, præter Iuriſconſultos, docet etiam Ariſtoteles, qui ſummam poteſtatem partitur in ἀρχιτεκτονικὴν, quæ in Iure ferendarum & tollendarum Legum verſatur; & in πολιτικὴν, ſeu βουλευτικὴν, quę aut publicas actiones reſpicit, vt pacis, fœderum, & belli; aut res ipſas, vt tributa & vectigalia; in quibus comprehenditur dominium eminens, quod habet Ciuitas in Ciues & res Ciuium ad vſum publicum. Addit & δικαστικὴν, quæ res controuerſas inter ſingulos dirimit, atque per magiſtratus exercetur. Leges quæ ad δικαστικὴν pertinent, & ad ſingulorum controuerſias dirimendas, egent tacito populi ſuffragio, vt dixi. Sed Belli, pacis, fœderum, vectigalium, & dominij illius eminentis, arbitrium integrum ad ſummos Principes tranſcriptum eſt, ſolâ populis obſequij gloriâ relictâ. Hoc ſignificatum voluit Samuel, vt quibuſdam viſum eſt, cùm jura Regis recenſet; quorum vſus ab arbitrio quidem Regis pendebat, ſed ita tamen vt cum vtilitate publica conjunctus eſſet. Hîc enim locum habet prudentiſſimum illud Platonis monitũ, quod Ciceronis verbis referre malo quàm meis: *Omnino qui Reipublicæ præfuturi ſunt, duo Platonis præcepta teneant, vt quidquid agunt ad eam referant, obliti commodorum ſuorum: Alterum, vt totum corpus Reipublicæ curent; ne dum partem aliquam tuentur, reliquas deſerant.* Quare cùm ea tempora ſæpiſſime incidant, in quibus aut propulſandus ſit hoſtis, aut ſocij juuandi, vel aliud quid ſimile tentandum, & in eam rem pecuniæ parandæ ſint, quas belli neruos eſſe dicebat Demoſthenes; tum conſilia rerum agendarũ cum paucis communicanda ſunt, ne in plures ſparſa, hoſtibus pateant; tum pecuniarum exigendarum modus à ſolo Principe præſcribendus eſt; ne dum populi conſenſus expectatur, aut occaſiones rei bene gerendæ præterlabantur, aut in neceſſitatem adigatur Princeps publicandi conſilij. Inde meritò profectum eſt, vt Principes belli, pacis, fœderum, & tributorum rationem ſolis ſibi reddi velint. Quod ſæpe ciuium querelas immodeſtas prouocat, qui ſibi injuriam factam putant, cùm dominio illo eminenti, quod vocat Ariſtoteles, facultatibus ſingulorum ad tuendum Reipublicæ corpus Principes vtuntur. Cùm potiùs nunquam ſatis memorata Periclis ſententia, apud Thucydidem, in vniuſcujuſque animo obuerſari deberet: *Sic*

Ariſtoteles.

Cicero Offic. lib. 1.

Thucydides.

exiſtimo etiam ſingulis hominibus plus eam prodeſſe Ciuitatem, quæ tota rectè ſe habeat, quàm ſi qua priuatim floreat vtilitatibus, ipſa autem vniuerſim laboret. Qui enim domeſticas fortunas bene collocatas habet, patria tamen euersâ pereat & ipſe neceſſe eſt. Contrà verò etiamſi quis in beata Republica parum felix eſt, multò tamen faciliùs per illam incolumis ſeruatur. Quare cùm Ciuitas quidem ſingulorum poſſit ſuſtentare calamitates, ſinguli autem publicas non item; quid eſt, cur non vniuerſim ipſi conſulere ipſamque tueri oporteat, nec id facere quod vos facitis, dum quaſi attoniti iactura rei familiaris, ſalutem proditis Reipublicæ Quem ſenſum ita expreſſit Liuius: *Reſpublica incolumis, & priuatas res ſaluas facilè præſtat: publica perdendo, tua nequicquam ſerues.*

Liuius.

V. Leges Eccleſiaſticæ eadem tacita conditione qua Ciuiles adſtringuntur, ſcilicet vt parendi neceſſitate Chriſtianos non teneant, donec vſu ſint receptæ. Hæc eſt non ſolùm Gallorum omnium, ſed etiam celeberrimorum quorumque Doctorum ſententia, quam trahunt è Gratiano, qui prolato Iuliani reſponſo ſubdit: *Leges inſtituuntur, cùm promulgantur; firmantur, cùm moribus vtentium approbantur.* Quò videtur inclinare Auguſtinus, cùm ſcribit, de Legibus temporalibus homines judicare cùm eas inſtituunt; ſed cùm fuerint inſtitutæ & firmatæ, non licere judici de ipſis judicare, ſed ſecundùm ipſas. Hanc ſententiam tuentur celeberrimi auctores Couarruuias, & Nauarrus. Illius hæc ſunt verba: *Certum eſt Legem nullam vim obtinere, ſi ab initio recepta non fuerit à ſubditis. quod Ariſtoteles docet 11. Polit. cap. vj. & probatur l. de quibus. ff. de Legibus. cap. in iſtis § leges. iiij. Diſt. vbi ſcribit Domi. leges à Principe dari ea conditione & intentione, vt non aliter obligent, quàm ſi fuerint à Republica receptæ. Ad idem Gloſſa in cap. 1. de Treuga & pace gl. in l. rem non nouam. §. Patroni. C. de judiciis. Et eſt Communis opinio. Nam & maximè præſumendum eſt, eam legem, quæ à Republica non recipitur, minimè ei conuenire.* Contra nituntur plerique, qui Canonicas leges, & Pontificias, eximium aliquid præ ſe ferre volunt: illi ipſi tamen auctores hoc aſſerere non audent, niſi eo caſu, quo facilis ſit & innoxia legis Eccleſiaſticæ executio. Nam ſi aliquo pacto vtilitatem publicam lædat, ab ea recipienda fideles abſtinere poſſe non inuitus fatetur Suares. Quod ferè in priorem ſententiam incidit.

Diſt. 4.

Aug. de vera relig. c. 31.

Gerſon. Tract. de vita ſpirit. Lect. 4 Couarruuias l. 2. Var. Reſol. c 16 n 6. Nauarr in ſumma cap. 23. n. 41 Ioannes Major Doctor Paril. in 4 diſt 15. q. 4 Driedo l. 1 de Libert. Chriſt. c. 9. docum 2. Armilla verbo Lex. n. 21. Angelus. Silueſter.

Suares l. 4. de Legib. cap. 16.

VI. Sanè ſi quis diligenter vtraſque Leges expendat, huic conditioni magis videtur obnoxia Lex Eccleſiaſtica, quàm Ciuilis, duplici ratione. Prima eſt, quia poteſtas Eccleſiaſtica conceptis verbis data eſt *in Ædificationem, non autem in deſtructionem*, vt teſtatur Apoſtolus. vnde ſequitur nihil obtrudendum eſſe fidelibus, quod eos offendere aliquo pacto poſſit; atque adeo legem Eccleſiaſticam minùs commodam, pro non ſcripta eſſe habendam. Quia, vt inquit Chryſoſtomus, *hæc eſt Chriſtianiſmi regula, hæc illius exacta definitio, hic eſt vertex ſupra omnia eminens, publicæ vtilitati conſulere.* Secunda verò ratio hæc eſt; quia Chriſtus ipſe diſcrimen vtriuſque poteſtatis in præceptis dandis, auctoritate ſua conſtituit. *Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur, vos autem non ſic*; inquit ille apud Matthæum & Lucam. His verbis de legitima Regum auctoritate Chriſtus agit, non verò de tyrannica; cùm de iis Regibus loquatur qui Benefici & *εὐεργέται* à populis dicerētur. Et ſi quis abuti velit voce Græca *κατακυριεύειν*, quæ extat apud Matthæum, reponetur illi, Lucam ſimplici verbo *κυριεύειν* vſum. In eo autem diſcrimen verſatur, quòd Regibus ſummo Imperio multa peragere liberum ſit, quam effuſam licentiam ſuis Apoſtolis Chriſtus adimit: Ita vt verus dominatus ſit penes Reges, non autem penes Sacerdotes; quorum poteſtas non eſt deſpotica, ſed temperata, & ad populorum vſum accommodata; ita vt Monarchia Eccleſiaſtica ex Ariſtocratico regimine ſit commixta: contrà quàm accidit in plerisque Regnis, quæ jure optimo à Principibus poſſidentur. Vehemens eſt Bernardus, & ferè totus in eo vt hanc ſententiam Eugenio Pontifici perſuadeat: *Nec enim tibi ille* (Petrus ſc.) *dare quod non habuit, potuit; quod habuit, hoc dedit, ſollicitudinem, vt dixi, ſuper Eccleſias. Nunquid dominationem? Audi ipſum, Non dominantes in Clero, ſed forma facti gregis. Et ne dictum ſola humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini eſt in Euangelio, Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos, Benefici vocantur, & infert, vos autem non ſic. Planum eſt, Apoſtolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & tibi vſurpare aude, aut dominans Apoſtolatum, aut Apoſtolicus Do-*

2. Corinth. c. 13.

Chryſ. hom. 25. in priore ad Cor. τῦτο χριστιανισμῦ κανών, τῦτο ὅρος ἀπηκριβωμένος, αὕτη ἡ κορυφὴ ἡ ἀνωτάτω, τὸ τὰ κοινῇ συμφέροντα ζητεῖν.

Matth. 20. Luc. 22.

Vide ſecundam Præfationem Marcæ l. 6.

Bernard de Conſid. l. 2. c. 6.

minatum. Planè ab alterutro prohiberis. ſi vtrumque ſimuliter habere velis, perdes vtrumque. Nec aliena eſt Bernardi explicatio à veterum ſenſu. Etenim Origenes hunc locum Euangelij ſic edisſerit : *Principes gentium non contenti tantùm regere ſubjectos ſuos, violenter eis dominari nituntur. Inter vos autem, qui eſtis mei, non erunt hæc. Ne fortè qui videntur habere aliquem in Eccleſia principatum, dominentur fratribus propriis, vel poteſtatem in eos exerceant. Quoniam ſicut omnia carnalia in neceſſitate ſunt poſita, non in voluntate; ſpiritualia autem in voluntate, non neceſſitate; ſic & Principes ſpirituales. Principatus eorum in dilectione debet eſſe poſitus, non in timore corporali.* Ex quo ſequitur Leges Eccleſiaſticas, quæ de rebus jure naturali vel Diuino non vetitis, ad εὐταξίαν & ordinem Eccleſiæ externum tantummodo componendum feruntur, non neceſſitate, ſed voluntate, non timore corporali, ſed dilectione ſubjectorum, niti debere. Quod Gregorius Nazianzenus conceptis verbis teſtatur : *Vel maximè id lex noſtra, & Legiſlator noſter ſanxit, vt grex non coactè, ſed ſponte ac libenti animo paſcatur.* Poſſem, ſi pluribus teſtimonus opus eſſet, Hieronymum quoque laudare, qui Regem nolentibus, Epiſcopum volentibus præeſſe ſcribit: Et Chryſoſtomum, cujus hæc ſunt verba, dum poteſtatem vtramque compoſuit : *Legibus ac mandatis omnia peraguntur,* (ſcilicet apud Principes) *hic verò nihil tale. neque enim licet ex auctoritate præcipere.*

Origenes Tract. 12. in Matth.

Gregor. Nazianz. in Apolog.

Hieron. in Epitaph. Nepot.

Chryſoſt. in Acta Apoſt. hom. 3.

VII. Occurret aliquis, nos jam aſſeruiſſe, Regibus ipſis non eſſe liberum inuitos Ciues ad Legem amplectendam cogere; ideóque non eſſe tam anxiè hærendum huic diſcrimini inter vtramque poteſtatem, quod hoc loco vrgemus. Præterea æquè licere Sacerdotibus contumaciam impiorum excommunicatione plectere, ac Regibus facinoroſos animaduertere gladio. Hanc difficultatem ſoluere oportet, tam ex iis quæ jam obſeruauimus, quàm ex iis quæ in hanc partem diſtulimus commodioris doctrinæ cauſâ. Regium Imperium à Sacerdotali in eo maximè diſtat, quòd illi non ſolæ ſingulorum Ciuium rationes commiſſæ ſint, ſed totius Reipublicæ ſalus: vnde fit, vt in Ciues, etiam inuitos, ad fouendum totius Reipublicæ corpus, jus illi competat, quemadmodum antea dixi. Quod aliter ſe habet in Epiſcopali miniſterio; cui Eccleſiæ ſollicitudo ita eſt commiſſa, vt ſingulorum ſaluti præcipuè inuigilare debeat, nec curare poſſit vniuerſum corpus aliquorum membrorum pernicie; ſed ad exemplum Magiſtri nonaginta nouem oues deſerendæ illi ſunt, vt centeſimam ad caulas reportet. Deinde in ipſa ratione Legum ferendarum, quæ ſingulorum Ciuium controuerſias reſpiciunt, Principes quidem eorum vtilitatibus conſulere debent, adeo vt eos tacita conditione ſuis Legibus obſtringi nolint, niſi vſu ipſo conſtiterit eas Leges Reipublicæ commodas & vtiles eſſe. Attamen ſi non jure ordinario, ſed ſummo jure agere velint, earum Conſtitutionum executionem vrgere, quæ de jure dubio feruntur, & ab inuitis Ciuibus obſequium extorquere poſſunt, ſine vlla tyrannici imperij exprobratione. Etſi enim dura ſint aliquando Regum imperia, ordo ille imperandi & parendi id exigit, vt ſubditi dominorum mandatis cedant, quemadmodum Apoſtoli diſertiſſimè docuerunt. Sed in Legibus Eccleſiaſticis, quæ jus Naturale aut Diuinum non exſequuntur, ſummum illud imperium locum non habet. quo ſenſu accipienda ſunt quæ adduxi teſtimonia è Gregorio Nazianzeno, Hieronymo, Chryſoſtomo, & Bernardo, ad loci Euangelici explicationem. Quinetiam magnum diſcrimen intercedit inter ſupplicia, quæ Leges publicæ contumacibus irrogant, & Excommunicationes, aut ceteras cenſuras, quibus vtitur Eccleſia aduersùs ſceleratos. Princeps enim adulterum, aut cædis reum, gladio plectit; id eſt, maleficum commeritâ pœnâ afficit, in eóque vim Imperij ſui oſtendit. Eccleſia verò non exigit pœnam, ſed morborum curationem. Itaque non infligit Excommunicationem, vt mactet, ſed vt pœnitenti ſalutem conciliet; quemadmodum diſertè interpretatur alicubi Chryſoſtomus. Vnde Theodoretus in Synagoge Canonum adnotauit, aliam eſſe rationem Legum Regiarum, & Canonum; quòd illæ ſeueras pœnas à reis exigant, hi autem errantes in viam reducere, & ægris remedia parare conentur; quando peccatum eſt in Leges Euangelicas, aut mores receptos.

Vide ſecundam Præfationem Macæ 5. 6.

Paulus Rom. 13. & Petrus 1. ep. c. 2.

Chryſ. hom 15. in 2. Corinth. Theodoret. in Præfat. ad Synagogen Canonum : ἵνα [illegible]

VIII. Si quis autem de quæſtione propoſita, quæ fuerit ſententia veterum, requirat, definiri poſſe videtur ex Innocentio I. & Gelaſio. Etenim ille non ſolam editionem Decretorum, quæ complexus erat epiſtolâ quam dederat ad Alexandrum Antiochenum, ſed etiam conſenſum Epiſcoporum pro-

Innoc. in Decr.

uincialium requirit: *Vt quæ ipſe tam neceſſariò percunctatus es*, inquit, *& nos elimatè reſpondimus, Communi omnium Conſenſu ſtudióque ſeruentur.* In eandem

Gelaſius.

ſententiam Gelaſius dixit primam ſedem exequi *Vniuſcujuſque Synodi conſtitutum, quod Vniuerſalis Eccleſiæ probauit aſſenſus.* Imò & Hilarius, à me ſuprà laudatus, Decreta ab Occidente in Orientem mitti conſueuiſſe ſcripſit, non extorquendi aſſenſus injuriâ, ſed inſtruendæ omnium conſcientiæ cognitione.

Huc referri poſſunt pleraque ex iis quæ diximus capite ſuperiori & præcipuè §. 6.

Ad hanc diſputationem illuſtrandam non omitti debet inſigne Anaſtaſij Bibliothecarij teſtimonium, qui ad marginem ſexti Canonis Septimæ Synodi, vbi mentio habetur cujuſdam canonis Trullani Concilij, hæc adnotauit: *Nec*

Anaſtaſius Bibliothec.

te moueat ſi hanc definitionem nos minimè habeamus, cùm & earum nonnullas quas inter canones habemus, in auctoritatem non recipiamus; ſicut quaſdam ex Conciliis. Aliæ namque apud Græcos tantùm, aliæ verò apud certas ſolùm prouincias, in obſeruantia Eccleſiaſtica aſſumuntur. Sicut ſunt Laodicenſis Concilij 16. & 17. regulæ, quæ apud Græcos tantùm ſeruantur: necnon & Africanorum Conciliorum 6. & 8. capitula, quæ nulla prouincia ſeruare, niſi Africana, dignoſcitur. Hanc ob cauſſam ipſi etiam Romani Pontifices in formula profeſſionis quæ habetur in Diurno Eccleſiæ Romanæ, ſpondent ſe obſeruaturos & confirmaturos *omnia decreta Canonica prædeceſſorum Apoſtolicorum noſtrorum Pontificum, quæcumque ipſi ſynodaliter ſtatuerunt, & probata ſunt.* Non inutiliter hæc vltima verba addiderunt. Sciebant etenim præter conſtitutionem factam Synodi aſſenſu, neceſſarium fuiſſe vt tacito prouinciarum conſenſu probaretur.

Diurnus Eccl. Rom. Editus Romæ ab Holſtenio, ſed ſuppreſſus, an. 1660.

Communem omnium ſeculorum ſententiam etiam hac in parte ſecuti ſunt Galli noſtri; qui ſe ſolis illis Canonibus teneri putauerunt, qui aut contrario vſu aboliti non eſſent, aut qui ab initio vſu recepti fuiſſent. Id teſtatur Philippus Rex Francorum in Pragmatica, quâ priuilegia quædam Academiæ Aurelianenſi indulſit anno 1212. *Non putes igitur aliquis nos recipere, vel progenitores noſtros recepiſſe, Conſuetudines quaſlibet, ſiue Leges, ex eo quòd eas in diuerſis locis & Studiis Regni noſtri per ſcholaſticos legi ſinantur. multa namque eruditioni & doctrinæ proficiunt, licèt recepta non fuerint. Sicut nec Eccleſia recipit quamplures Canones, qui per deſuetudinem abierunt, vel ab initio non fuere recepti, licèt in Scholis à ſtudioſis propter eruditionem legantur. Scire namque ſenſus, ritus, & mores hominum diuerſorum, locorum, & temporum, valde proficit ad cujuſcunque doctrinam.*

Franc. Florens Antecesſor meritiſſimus protulit hæc verba, in Diſſert. de Orig. Jur. Can ſub finem.

Conſenſus neceſſitatem hac etiam ratione probauit Nicolaus Cuſanus; quòd olim omnia Diſciplinæ Capita decernerentur in Conciliis, ex communi Epiſcoporum ſuffragio & conſenſu, ſecundùm formam ab Apoſtolis præſcriptam: qui ex ſua & ſeniorum ſententia, Decreta de ſuffocato, & de ſanguine, ediderunt. Vnde ſequi ait, Conſtitutiones Pontificias aut è Canonibus receptis petendas; aut ſi poteſtatem ſtatuendi, quam ſummus Pontifex à Deo habet, in rebus nondum Canone deciſis, explicare velit, *Ad hoc quòd ſtatutum ejus liget, non ſufficit quòd ſit publicè promulgatum; ſed oportet quòd acceptetur, & per vſum approbetur, ſecundùm ſuperiora, & ea quæ notantur, de Conſtitutionibus ſuper rubrica; vbi dicitur per Doctores, quòd ad validitatem ſtatuti tria ſunt neceſſaria, poteſtas in ſtatuente, publicatio Statuti, & ejuſdem approbatio per vſum. Vnde videmus innumera Apoſtolica ſtatuta, etiam à Principio poſtquàm edita fuere, non fuiſſe acceptata.*

Cuſanus Cardinalis de Concord. Cath. l. 2. c. 9 10 & 11.

IX. Quæ in contrarium afferuntur ejuſmodi ſunt, vt à recepta ſententia diſcedere non cogant. Neque enim ſubditis idcirco Legis ferendæ poteſtatem aſſerimus, quòd conſenſum eorum expreſſum vel tacitum exigamus. Quanquam enim liberam & à nemine pendentem ſoluendi & ligandi auctoritatem fateamur; attamen cùm in externo regimine verſatur, & ſe ad ea porrigit quæ neque Fidem, nec ſacramenta, ſcelerúmue cenſuram reſpiciunt, tunc maximè ſubditorum aſſenſum exigit, in quorum Ædificationem eſt à Chriſto inſtituta. Vis ergo & imperium Legis

à ſola

à ſola Eccleſia pendet; ſed executio vim ſortitur à Conſenſu eorum, quorum maximè intereſt; qui ſolâ repulsâ Legis ſatis docent eam ſibi non eſſe commodam. Neque eſt quòd aliquis aut Pontificis aut Conciliorum priuilegium illis à Chriſto collatum proferat; quia exceptis Canonibus, qui de Fide, aut de morum doctrina feruntur, ceteri, qui ἀταξίας reſpiciunt, & in Facto verſantur (quod prudentiſſimos ſæpe fallit) non debeot ſummo illo non errandi priuilegio cenſeri. Maximè cùm id proprium ſit legibus Eccleſiaſticis de diſciplina latis, vt eas pro ratione temporum aut locorum mutari neceſſe ſit, quemadmodum docet

Auguſtinus l. 3. Conf. c. 7. & ep. ad Marcellinum, & l. 2. De Bap. c. 3.

Auguſtinus. *Ipſa plenaria Concilia ſæpe priora poſterioribus emendari, cùm aliquo experimento aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat, ſine vllo typho ſacrilegæ ſuperbiæ, ſine vlla inflatæ ceruice arrogantiæ, ſine vlla contentione liuidæ inuidiæ, ſancta humilitate, cum pace Catholica, cum Charitate Chriſtiana.* Quod autem è Gratiano profertur Concilij Triburienſis decretum, non vetat quin Pontificum Romanorum Decreta prouinciarum vſibus obfutura repudiari poſſint; ſed modum quendam examini præſcribit, ſcilicet vt quantùm fieri poteſt, *etſi jugum vix ferendum ſit, ſuſtipiatur tamen ob memoriam B. Petri.* Sed ſi omnino ferendum non ſit, quia ſcilicet vtilitati publicæ grauiter obeſt, ex illo Decreto ſequitur ſitum eſſe in populi poteſtate, vt à ſe jugum illud amoueat. Hæc ſunt verba Canonis:

Concil. Tribur. c. xxx an. 895 Habetur apud Grat. diſt. 19.

In memoriam B. Petri Apoſtoli, honoremus Romanam & Apoſtolicam ſedem; vt quæ nobis Sacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſe debeat Magiſtra Eccleſiaſticæ rationis. Quare ſeruanda eſt cum manſuetudine humilitas; vt licèt vix ferendum ab illa ſancta ſede imponatur jugum, conferamus & pia deuotione toleremus.

CAPVT XVII.

Synopſis.

I. Ad quorum curam pertineat nouæ legis examen. Docetur hoc competere, in Gallia, Eccleſiæ Gallicanæ. E Concilio Turonico, quo Siricij & Innocentij decreta de cælibatu recipiuntur, cum exceptione, quod attinet ad priuationem communionis. Et Canones Apoſtolici non admiſſi olim ab Eccleſia Gallicana.

II. Septima Synodus exploſa eſt à Concilio Francofordienſi; ob quæſtionem de Imaginibus. Verborum ſono, non autem reipſa diſcrepabant. E peruerſa interpretatione Latina verborum Conſtantini Epiſcopi, natum præcipuè *diſſidium. Gallicana Eccleſia de recipienda Synodo Oecumenica deliberat. Quod locum habet maximè, quando per Legatos non adfuit Concilio; quod obſeruat Anaſtaſius.*

III. Multi Canones Octauæ Synodi non ſunt ſtatim recepti ab Eccleſia Gallicana, quòd aduerſi eſſent antiquis moribus regni.

IV. Hoc jure expendendorum Canonum vſa eſt Eccleſia Gallicana in Conuentu Bituricenſi.

V. Non ſolùm Eccleſiæ Gallicanæ, ſed etiam Regis conſenſus neceſſarius eſt ad executionem publicam *nouorum Canonum. Epiſcopi de legis æquitate diſceptant; Princeps de Reipublicæ tranquillitate. Conſilium Burgundiæ Ducis, ne quid noui conſtituatur in regno, abſque conſenſu Regis. Qua ratione receptus non eſt in Gallia liber Sextus Decretalium.*

VI. Concilij Baſileenſis Decreta legis publicæ vim non habuerunt, donec regia lege firmata ſunt. Concilij Tridentini definitiones Fidei, admiſſæ Edicto regio. Sed Decreta diſciplinæ non ſeruantur, niſi quatenus eorum ſententia in conſtitutiones regias tranſcripta eſt. Inquiritur breuiter in cauſſas non admiſſi Concilij Tridentini Decretorum; idque totum à prudentia Regum pendere oſtenditur.

VII. Antiqua illa Gallorum opinio, de Neceſſitate publicationis & Acceptationis tam Eccleſiæ Gallicanæ, quàm Regis, confirmata eſt Concordatis.

I. NVNC diſcutiendum reſtat ad quorum curam pertineat examen illud, An noua Lex Eccleſiaſtica ſit vtilis, vel noxia. Quod vno verbo explicari poteſt; nempe ad eos pertinere, quorum intereſt Legem ferri, aut non ferri: ideóq; ad Eccleſiam Gallicanam in Gallia, id eſt, ad Epiſcopos, & ceteros è Clero qui Conuentibus publicis intereſſe ſolēt.

Rem ſatis apertam vno aut altero exemplo confirmabimus. Siricij & Innocentij I. Decretales epiſtolas, quæ Sacerdotibus & Diaconis vxorum vſum ita interdixerunt, vt contumaces à Communione abſtinerent, Eccleſia Gallicana non ſtatim admiſit in eo capite, quo à Communione pelluntur: ſed rem totam initio ita temperauit, vt officio ſuſpenſis,

Communione conceſſa, ad altiores gradus aſcendendi ſpes adimeretur. Quod probatur Canone 11. Cōcilij Turonici 1. habiti anno 461. *Et licèt à Patribus noſtris emiſſa auctoritate id fuerit conſtitutum, vt quicunque Sacerdos, vel Leuita, filiorum procreationi operam dare fuiſſet conuictus, à Communione Dominica abſtineretur: Nos tamen huic diſtrictioni moderationem adhibentes, & juſtam Conſtitutionem molientes, id decreuimus, vt Sacerdos, vel Leuita, conjugali concupiſcentiæ inhærens, vel à filiorum procreatione non deſinens, ad altiorem gradum non aſcendat; neque ſacrificium Deo offerre, vel plebi miniſtrare præſumat. Sufficiat his tantùm vt à Communione non efficiantur alieni.* Integram tamen Siricij & Innocentij conſtitutionem, abſque vlla exceptione vel indulgentia, ſuſcepit Synodus Agathenſis anno 506. Eadem libertate vſa eſt Eccleſia Gallicana in non admittendis Canonibus Apoſtolicis; etiam poſt editam à Dionyſio Exiguo Collectionem ſuam, vt demonſtratur Libro III. c. 4. §. 3.

Conc. Turon. 1, c. 1.

Syn. Agath. c. 9.

II. Secunda Nicæna Synodus (quæ ſub Hadriano Pontifice Conſtantinopoli primùm coacta literis Conſtantini Imperatoris & Irenes ejus matris, deinde Nicæam tranſlata, vtriuſque vrbis nomine à ſcriptoribus Conſtantinopolitana vel Nicæna dicitur) ab Eccleſia Gallicana, in Concilio Francofordienſi, repudiata eſt. Cujus diſſenſionis occaſio inſpicienda eſt; & quid inde ad Theorematis noſtri probationem trahi poſſit, ſincerè colligendum. Conuenerunt anno 794. Regni Francorum & Italiæ Epiſcopi in vrbe Francofordienſi, Apoſtolica Adriani I. auctoritate & juſſione Caroli Regis congregati. Propoſita eſt Sacro Conuentui Synodus Nicææ habita; quam illi Oecumenicam dici poſſe negarūt, quòd Occidentis prouinciæ per epiſtolas more Eccleſiaſtico ſententiam rogatæ non fuiſſent. Imò Synodum omnino exploſerunt, quòd Imaginibus diuinum cultum ab ea decretum exiſtimarēt; non quidem aperta definitione, ſed conniuentia. Ita enim indignationem ſuam Canone 2. expreſſerunt: *Allata in medium quæſtio de noua Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Conſtantinopoli fecerunt; in qua ſcriptum habebatur, vt qui Imaginibus Sanctorum, vt Deificæ Trinitati ſeruitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui ſuprà ſanctiſſimi Patres noſtri omnimodis adorationem & ſeruitutem renuentes contempſerunt, atque conſentientes condemnauerunt.* Hanc damnationem ſecutus eſt liber à Carolo Rege ad Hadrianum Pontificem miſſus, cujus meminit Hincmarus: quo libro, Synodi Nicænæ Acta diſcutiuntur, & docetur eam eſſe Gallorum ſententiam, vt Imaginum vſus in Eccleſiis retineatur quidem, ſed nemo eas cogatur adorare. De hoc diſſidio egerunt viri eruditi; quod mihi ſemper viſum fuit ita componendum, vt dicamus verborum ſono tantùm Græcos à Noſtris, non re ipſa, diſſenſiſſe: cùm illi venerationem tantùm τιμητικὴν, ſiue *Honorariam*, Imaginibus tribuerent. Quod verbum è foro in Eccleſiam tranſtulit Taraſius Patriarcha Conſtantinop. origine ducta à magiſtratibus qui non erant in actu rerum, ſed *Honorarij* tantùm. Quod ceteri Græcorum Theologi, qui Dialectica locutione vtebantur, ita expreſſerunt, vt συνωνύμως, ſeu mauis *Æquiuocè*, Imagines coli dicerent, generali illo προσκυνήσεως aut Adorationis vocabulo, quod omnia Venerationum genera complectitur, & à materia, ſeu mauis objecto, modum recipit. Quare Scholion illud quod adjectum erat ad textum Exodi, in eo Codice veteris Teſtamenti qui ſeruabatur in Patriarchio Conſtantinopolitano, ſummo applauſu exceptum eſt à Patribus, in Actione quinta ſeptimæ Synodi; cujus Scholij hæc ſunt verba: *At verò ſi facimus ſimilitudines Chriſti, non vt ſimilitudinem adoremus, ſed vt mens videndo ad ſuperiora volet.* Quod omnino concinit cum iis quę Gregorius Magnus docuit in epiſtolis ad Serenum Maſſilienſem Epiſcopum; quem ſequi velle & Gallicani Epiſcopi, & Hadrianus in Apologetico ad Carolum, profitebantur. Non eſt autem quòd aliquis miretur à Concilio Francofordienſi tam alienam ſententiam Nicænæ Synodo affingi, vt par Imaginibus honor, cum eo qui defertur ſanctæ Trinitati, ab ea decretus fuiſſe dicatur. Neque enim abſciſsè hoc à Synodo decretum fuiſſe affirmari poterat, cùm in Fidei definitione à Patribus edita, ex majorum traditione, vſus imaginum confirmetur, tanquam vtiliſſimus ad renouandam προτοτύπων μνήμην, ſeu recordationem; & earum imaginum ſola honoraria veneratio, ei ſimilis quæ Codici Euangeliorum & vaſis ſacris defertur, diſertè ſanciatur; *non autem vera latria, quæ di-*

Conc. Franco-ford. can. 2.

Hincmarus Opuſc. c. 19. *cujus temporibus nondum erat admiſſa à Gallis ſeptima Synodus.*

In Definitione Fidei Act. VII. Nic. Syn. [illegible]

Conc. Nic. Act. v. Coſmas legit Scholion: [illegible]
Gregor l. 7. ep. 109. l. 9. ep. 9.

Definitio Fidei Act. VII. [illegible] Act. 8.

nino numini competit, vt conceptis verbis Synodus profitetur. Ea definitio præſente Synodo, (quæ Nicæâ Conſtantinopolim juſſu Principum tranſlata erat, vnde Synodi Conſtantinopolitanæ nomen acceepir) coram Conſtantino Auguſto & Irene ejus matre relecta eſt, & totius Synodi acclamationibus, & Principum ſubſcriptionibus confirmata. Quare Concilium Francofordienſe non repudiauit definitionem ſeptimæ Synodi; (quod obſeruatione dignum mihi videtur) ſed quod *ſcriptum habebatur*, vt loquitur Concilium, nempe in Actis ſeptimæ Synodi, ſcilicet honorem Deo debitum imaginibus eſſe tribuendum. Non eſt autem quòd dubitemus, quin Synodus Francofordienſis ſibi perſuaſerit, illam blaſphemiam Actis inſertam fuiſſe. Hoc autem profectum eſt, vt docet Liber Caroli, quòd verba Conſtantini Conſtantiæ Cypri Epiſcopi, quaſi in eo ſenſu prolata eſſent, præſente & non refragante Nicæna Synodo, Galli noſtri interpretati ſint. *Infauſtè*, inquit Carolus, *& præcipitanter ſiue inſipienter Conſtantinus Conſtantiæ Cypri Epiſcopus dixit, ſuſcipio & amplector honorabiliter ſanctas & venerandas Imagines, & quæ ſecundùm ſeruitium adorationis quæ ſubſtantiali & viuificatrici Trinitati emitto.* Huic reprehenſioni reſpondet quidem Hadrianns, ſed Conſtantini lapſum non excuſat; quamuis aliam fuiſſe mentem Synodi Nicænæ ex definitione Fidei doceat, quæ diuinum cultum ſoli Deo aſſerit. Mihi autem ipſa Conſtantini verba perpendenti, & Latina, prout à Carolo prolata ſunt, cum Græcis comparanti, conſtat vitio interpunctionis & barbaræ interpretationis accidiſſe, vt contraria ſententia à Concilio Francofordienſi, Conſtantino affiugatur. Verba enim illa, *ſuſcipio & amplector honorabiliter ſanctas Imagines*, participiis expreſſa ſunt in Græco contextu, & à prioribus pendent. Deinde ſequitur altera pars pericopæ, quæ diuinum cultum ſoli Trinitati vindicat. Integer autem locus è Græco ita effetendus eſt: *Cùm in nulla ſententiæ parte alienas eſſe videam, quæ nunc lecta ſunt, literas ab Oriente miſſas ad Taraſium ſanctiſſimum Archiepiſcopum & Patriarcham Oecumenicum, ab ea definitione Fidei, quam ipſe antea profeſſus fuerat; Ego etiam indignus his conſentio, & ejuſdem ſum ſententiæ, ſuſcipiens & honoratè amplectens ſanctas & venerabiles imagines. Et adorationem ſecundùm latriam ſoli ſuperſubſtantiali & Viuificæ Trinitati impendo.* Itaque præter ceteras cauſſas, vitium vnius interpunctionis & ineptæ interpretationis, Occidentis Epiſcopos ad explodẽdam Nicænam Synodum præcipuè adegit. Quod imputari non debet Gallicanis Epiſcopis, nec dolo Iconoclaſtarum; quos, vt Gallis imponerent, falſa Nicænæ Synodi exemplaria ſuppoſuiſſe Vir Illuſt. Bellarminus & plerique omnes exiſtimarunt. Sed vitium illud tribuendum eſt interpreti, qui Græcam illam Synodum Latinè verterat juſſu Adriani I. de cujus interpretis imperitia conqueritur Anaſtaſius Bibliothecarius, qui ſecundam interpretationem aggreſſus eſt tempore Ioannis VIII. *Interpres*, inquit, *pene per ſingula, relicto vtriuſque linguæ idiomate, adeo eſt verbum è verbo ſecutus, vt quid in eadem editione intelligatur, aut vix aut nunquam poſſit aduerti, in faſtidiùmque verſa legentium, penè ab omnibus hac pro cauſſa contemnatur.* Diſcuſſa occaſione, quæ Gallicanos Epiſcopos, & Carolum Regem, ad repudiandam Synodum Nicænam per errorem facti mouit; id tantùm ex eo colligi velim, Reges Francorum, cum Gallicana Eccleſia, eam facultatem ſibi arrogaſſe, vt de Synodis recipiendis, vel rejiciendis, diſceptatio ſibi libera eſſet; præſertim ſi per Legatos ſuos rebus gerendis non interfuiſſent. Qua ratione vſus eſt Anaſtaſius, cùm de Synodi Trullanæ Conſtantinopoli habitæ Canonibus luquitur; quos à ceteris Patriarchalibus ſedibus repudiatos fuiſſe docet: *nimirum quia nulla earum, cùm ederentur, aut promulgans, aut conſentiens, aut ſaltem præſens inuenta eſt.*

[*Hadrianus in Apolo. ad Carolum.*]

[*Syn. Nic. Act. III.* [illegible]]

[[illegible]]

[[illegible]]

[*Anaſtaſius in vita Hadriani.*]

[*Idem Anaſtaſius Præfatione in ſeptimã Synodum.*]

[*Idem Anaſt. in Præfat.*]

III. Octaua Synodus, quæ ſub Hadriano ſecundo coacta eſt Conſtantinopoli, Canones aliquot edidit, qui à Gallicanis Epiſcopis non videntur ſtatim recepti. Etenim Hincmarus Epiſcopus nũquam eorum meminit in epiſtolis ſuis; Et Ademarus monachus Engoliſmenſis laudatus à Pithœo, quædam contra veteres Canones illic decreta fuiſſe obſeruat. Planè mores in Gallia receptos, & jura Regia, variis Canonibus videtur, Synodus illa petiuiſſe. Etenim Principum ſuffragia ab Electionibus Epiſcoporum arcet Canone XII. cùm tamen abſque Regis conſenſu, etiam poſt Octauam Synodum, Electiones in Gallia non fierent.

[*Pithœus in Præfat. ad Hiſtor. Miſcell.*]

Epiſcopos omnes ſiſtere ſe Concilio Patriarchæ jubet Canon XVII. neque Principum juſſu impediri. Cùm tamen à regno diſcedere, & Synodo intereſſe abſque conſenſu Principis, vetitum eſſe Gallicanis Epiſcopis doceat Hincmarus, & plerique auctores poſt Octauam Synodum. Eodem Canone vetatur ne Synodus fiat præſente Principe. quod moribus Gallorum aduerſabatur, qui Synodos in palatio vtplurimum celebrabant, etiam ſub Carolo Caluo, poſt Octauam Synodum. Electiones Epiſcoporum ſoli Clero, expulſis Laïcis, aſſerit Canon XXII. ſed populum habuiſſe ſuas partes in Electionibus, vſque ad ſeculum Vodecimum, omnibus notum eſt.

IV. Hoc jure expendendorum Canonum vſa eſt Eccleſia Gallicana, in Conuentu Bituricenſi à Carolo VII. Rege Francorum indicto. Etenim cùm à Legatis Concilij Baſileenſis, quod apud Gallos tunc Concilij Generalis nomine cenſebatur, Eccleſiæ Gallicanæ congregatio rogaretur, *vt decreta & ſtatuta ejuſdem ſacri Concilij recipere, & obſeruare, obſeruarique facere vellet, decreuit præfata ſancta Congregatio decreta ipſa viſitare, ad ſciendum ſi quæ eſſent ſimpliciter recipienda, & quæ cum certis modificationibus ſeu interpretationibus acceptanda congruere viderentur vtilitati & moribus Regni & Delphinatus prædictorum. Quibus decretis diligenter maturèque inſpectis, ac viſitatis, cenſuit eadem ſacra Congregatio plurima ex ipſis decretis & ſtatutis recipienda, cum certis tamen licet modificationibus.*

Tom. 1. Libert. Eccleſ. Gall. c. 14. n. 1.

V. Non ſolùm autem Gallicanæ Eccleſiæ conſenſus expectandus eſt, vt Noui Canones vigeãt; ſed Regi quoque ea ſollicitudo maximè incumbit. Cùm enim pars nobiliſſima Regij muneris in tuendis Canonibus, & receptis moribus, verſetur; & antiqui Patres eum ordinem ſecuti fuerint, vt à Principibus confirmationem rerum definitarum poſtularent; præjudicio ſuo id Principibus arrogaſſe videntur, vt Nouæ Leges executioni publicæ mandari non poſſint, ſi eorum conſenſu expreſſo vel tacito deſtituantur; Etſi fortaſſe quamplurimis Eccleſiæ Gallicanæ proceribus acceptæ fuerint. Neque obſtat quod objici poſſet, quemadmodum in abroganda lege per nouæ Cõſuetudinis vſum, ſufficit vt major pars populi in eam conſuetudinem conſenſerit; ita etiam ſufficere, vt nouæ Leges receptæ videantur, ſi numero vincant, qui earum vtilitatem commendant. Etenim diuerſa eſt ratio Principis & Epiſcoporum. Illis enim de nouæ Legis æquitate diſceptare liberum erit: ſed de Iuribus Regni, & de Ciuium tranquillitate, quæ nouitate illa fortaſſe concuteretur, ſolus Princeps decernit, vi illius juris Diuini quod ei Tuitionem Canonum & Conſuetudinum antiquarum aſſeruit; præſertim ſi Legibus ſuis, aut deceſſorum, moribúſque receptis, Canones illos aduerſos eſſe videat. Hoc eſt ſatis antiquum Imperij Gallici arcanũ; de quo retinendo monuit grauiter Philippum IV. Regem Odo Dux Burgundiæ: *Conſulimus etiam vobis*, inquit, *quòd nullomodo patiamini, quòd aliquis in regno veſtro aliquid nouum inſtituat, quod temporibus prædeceſſorum veſtrorum inſtitutum non fuerit, vel ordinatum, vel vſitatum.* De nouis Bonifacij VIII. & ceterorum Pontificum Conſtitutionibus loquitur. Quibus in Gallia locus non fuit, ob diſſidium Regis cum Pontifice, vt obſeruat Gloſſator Ioannes Andreas in *c. Generali. de Electione. in Sexto*: vbi relato diuortio Bonifacij & Philippi, ob jura Regalium, hæc addit: *Ideo ſecundùm aliquos, Conſtitutiones iſtius compilationis non fuerunt receptæ in regno propter iſtam controuerſiam.* Quæ verba reciſa ſunt ab Editione Romana. Ceterùm plurimæ Decretales hoc ſexto libro comprehenſæ hodie vigent in judiciis, & frequenter apud ſumma Curiarum tribunalia à Cauſſidicis laudantur.

VI. Duobus exemplis recentioribus Regiæ auctoritatis conſenſus neceſſarius eſſe probatur: quorum alterum è Concilio Baſileenſi, alterum è Tridentino petitum eſt. Eccleſiæ Gallicanæ precibus & monitis ſollicitatus Carolus VII. quæ de recipiendis Concilij Baſileenſis Decretis tractata fuerant, Conſilio cum proceribus habito, poſtquàm omnia æquitati congruere vidiſſet, celebri illa *Pragmatica Sanctione* confirmauit, vímque & robur Legis publicæ, Concilij Baſileenſis capitibus addidit. Quod eo ſenſu accipiendum eſt, vt eorum Decretorum vigor non ab eo tempore, quo Baſileæ edita fuerant, ſed à die promulgatæ Pragmaticæ Sanctionis obtineret, quemadmodum edicto ſuo Princeps inuictiſſimus conſtituit anno 1440. Concilij Tridentini definitio-

nes Fidei admiſſæ ſunt Edicto publico, quod ea de re latum eſt anno 1579. Sed Decreta, quæ diſciplinam reſpiciunt, non ſeruantur in Gallia; quia Lege Principis deſtituuntur: quamuis præcipua capita, quæ Gallicanæ Eccleſiæ receptos mores & jura antiqua non infringunt, comprehenſa ſint Conſtitutionibus Regiis, quæ hac de re variis temporibus editæ ſunt. Quod gratum & acceptum fuiſſe Summo Pontifici Clementi VIII. teſtatur Henricus Magnus felicis memoriæ Princeps in reſcripto anni M. DC. VI.

Ceterùm nemo eſt in Gallia hodie, cui non perſpectæ ſint Regiæ auctoritatis partes in Canonum à Conciliis decretorum editione; cùm frequentiſſimè totius Cleri Gallicani conuentus, Concilij Tridentini promulgationem à Regibus noſtris ſupplicibus Libellis poſtulauerit; ea lege, vt imperio ſuo ea capita exciperent, quæ moribus Regni, id eſt, Liberratibus Eccleſiæ Gallicanæ, aduerſarentur. Quorum deſideriis Principes, toto hoc negotio ſæpe in conſilium prudentiſſimorum virorũ relato, ſe accommodare non potuerunt. Quod non ita interpretari oportet, ac ſi contumaci animo ejus Concilij communionem reſpuerent, quam in negotio Fidei ſanctiſſimè colunt: quin potiùs eam ſententiam amplexi ſunt ſtudio tuendæ Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ, quæ in quamplurimis capitibus, hujus Concilij decretis peſſumdatur. Eam perniciem non admiſſis Synodi conſtitutis amoliri tutius eſſe duxerunt, quàm receptæ ſemel auctoritati, quæ pondere ſuo delicata ingenia premere poſſet, exceptionibus quibuſdam jura Gallici imperij ſubducere. Sanè Legatorum ab Henrico II. & Carolo IX. ad Synodum miſſorum, de regia dignitate imminuta conquerentium ſeceſſio, non admittendæ Synodi conſilium juuit; exiſtimantibus noſtris hoc non alienum eſſe à vetere diſciplina, de qua dictum §. 11. Qua in re exemplum Ioannis VII. ſequendum putarunt, qui anno 705. Canones ſub ſextæ Synodi nomine in Trullo à Græcis editos, quibus Romanæ Eccleſiæ conſuetudines quædam conuelluntur, ſuſcipere renuit, etſi per Legatos Iuſtinianus Rhinotmetus Imperator id à Pontifice ſuppliciter contenderet, arbitrio permiſſo, vt quos vellet, Canones expungeret. Non compono inuicem Trullanam Synodum, quæ à Beda erratica dicitur, & inconſulto Romano Pontifice habita eſt, cum Tridentino Concilio, quod Apoſtolicæ ſedis auctoritate legitimè eſt indictum & habitum: ſed prudentiam Ioannis VII. cum Regum noſtrorum prouidentia; qui tantò cautiùs juribus ſuis conſulere debent, quantò minùs illis in Canones licet, quàm Romano Pontifici, cujus eſt rebus definitis τὸ κῦρος & auctoritatem interponere. Ex eo eſt, quòd Anaſtaſius Bibliothecarius factum Ioannis hac in parte non probet, quem à Canonum emendatione, *humana fragilitate timidum*, ceſſaſſe ſcribit. quamuis à recentioribus hæc repulſa inter præclara Ioannis facinora adſcribatur. Itaque Concilij Tridentini publicatio dilata eſt ad Concordiam alendam: quæ ſi alia ætate alios mores poſtulet, integrum erit Regibus noſtris ea de re, quæ vſui futura erunt decernere.

Anaſtaſius in vita Ioannis VII. de Iuſtiniano: Qui deinde vt palatiũ ingreſſus eſt, propriumq; adeptus eſt imperium, Tomos quos antea ſub Domino Sergio Apoſtolicæ memoriæ Pontifice Romam direxerat, in quibus diuerſa capitula Romanæ Eccleſiæ contraria, ſcripta mouerant, per duos Metropolitanos Epiſcopos demandauit, dirigens per eos & ſacram, per quam denominatum Pontificem conjurauit ac adhortatus eſt, vt Apoſtolica Eccleſia Concilium aggregaret, & quæque ei viſa eſſent ſtabiliret, & quæ aduerſa renuendo excluderet. Sed hic humana fragilitate timidus, hos nequaquam emendans, per ſuprà fatos Metropolitas direxit ad Principem.

VII. Aliquis fortaſſe exiſtimare poſſet, tria illa capita quæ hucvſque variis probationibus & teſtimoniis vera eſſe oſtendimus, de Neceſſitate promulgandarum, & vſu recipiendarum Legum Eccleſiaſticarum, déque Regij conſenſus adſtipulatione, apud nos quidem haberi indubitata; ſed hanc ſententiam à Romanis Pontificibus nunquam fuiſſe approbatam, & in earum opinionum cenſum redigi debere, quæ inter ambas poteſtates ſunt controuerſæ. Sed præterquàm quòd excipere poſſim, de grauium Auctorum numero, tam Theologiæ quàm Iuris peritorum, qui conſtanter horum Axiomatum veritatem profitentur, ſaltem quod attinet ad neceſſitatem edendæ & recipiendæ legis, qui nulla cenſura hac in parte perſtricti ſunt: Id vnum obſeruaſſe ſufficiet ad Eccleſiæ Gallicanæ rationes conſtituendas, hanc ſententiam, quam aſſerimus, Concordatis eſſe confirmatam. Inualuerat, anto pacta illa publica, hæc opinio in Regno, Decreta Conciliorum vel Pontificum legis vim per Gallias non obtinere, donec diſcuſſa & recepta fuiſſent ab Eccleſia Gallicana, & Regij conſenſus auctoritate munita; quemadmodum docent conuentus Bituricenſis, & Pragmaticæ Sanctionis verba; pluribúſque probant Guillelmus Benedictus & Aufrerius, qui commentarios ſuos ante Concordatorum pactionem

Guillelm. Bened. in c. Raynutius. in verbo, & Vxorem,

§. 133. & ſeqq. Auſter. in rep. Clem. *Notab.* 2. de offic. ord.

Tit. de Collat. §. præfatique ordinarij. in verbo, *acceptationem*.

In prima Conſt. Leonis.

ediderunt. Huic ſenteotiæ Gallorum Leo X. vltro ſe accommodauit, ipſáque Concordata, poſt publicationem & acceptationem tantùm, vim ſuam habitura coofenſit: ſpecialiter Regiæ *acceptationis* mentiooe habita; mandatáque Francorum Regibus Coocordatorum executione. Quare cùm ea pactio per modum contractus inita ſit, omniáque & ſingula cootractuum verba ad amuſſim obſeruanda ſint, ex vtraque parte, nullum ſupereſt dubium, quin opinio de publicatioois, & Acceptationis, regiſque conſenſus neceſſitate, inter cetera Concordatorum capita referri debeat; præſertim cùm *particula quæque* hujus pactioois bona fide cuſtodiri debeat, vt ibi cautum eſt.

§ de firma & irreuoc. Concord. ſtabil.

LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

Synopſis.

I. Quid ſit Libertas Eccleſiæ Gallicanæ, Libro tertio diſſeritur. Vnde fluxerit appellatio Eccleſiæ Gallicanæ. Variæ prouinciæ in vnum Diœceſeos corpus compactæ. Permiſſa Synodorum Diœceſeos Congregatio. Inde factum vt Epiſcopi ab inuicem per Diœceſes, ſiue Regionum tractus, diſtincti ſint. Vnde Epiſcopi Gallicani, id eſt, Diœceſeos Gallicanæ. Gallicanæ Eccleſiæ apud Hilarum Papam.

II. Eccleſia Gallicana apud Gregorium Magnum; quæ deinceps ab omnibus ſcriptoribus celebrata. Aliquando Regiam dignitatem ſignificatione ſua complectitur.

III. Quid ſit Libertas illius Eccleſiæ. Variæ ſignificationes Libertatis Eccleſiaſticæ proponuntur. Quæ ſignificat in Euangelio, liberationem à peccato, & à lege Moſaica. In ſcriptoribus Eccleſiaſticis, Libertatem conueniendi, vel aliquas Immunitates perſonarum & rerum.

IV. Libertas conſtituta eſt à Felice III. in eo, vt Eccleſia ſinatur vti legibus ſuis, in cauſſis Dei.

V. Hanc libertatem extendit Gregorius VII. ad capita politiæ, in diſſidio cum Henrico. Eccleſia libertate donata à Chriſto, non debet ſubjici ſeruituti. Ex conſilio Goffridi vitanda eſt diſcordia, cùm agitur de Libertate Eccleſiæ, vel de Regni conſuetudine.

VI. Libertas Eccleſiæ conſtituitur à Synodo Epheſina, in obſeruatione Canonum & conſuetudinis antiquæ. Explicatur ſpecies Canonis Epheſini, de Ioanne Antiocheno Patriarcha, qui Metropolitani Cyprij ordinationem ſibi aſſerebat. Verba Canonis nouè expenduntur, & docetur ad ceteros etiam Patriarchas pertinere.

VII. Inde hauſtum nomen Libertatis Eccleſiaſticæ apud Gallos, quod magnopere inualuit tempore Caroli VI. cùm Eccleſia ſchiſmate vexata varijs oneribus premeretur. Quo ſenſu dicatur à Chriſto collata Eccleſiæ. Hæc Libertas Clericis & Laicis indulta. Res & nomen Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ vigebat tempore B. Ludouici. Antea dicebatur Libertas Canonica.

VIII. An Libertates iſtæ rectè dicantur Priuilegia. Iura eximia Eccleſiarum, πρεσβεῖα dicuntur in Synodo Nicæna: quæ Priuilegia *reddit interpres. Qua voce vſi ſummi quoque Pontifices. Et Leo Imp. Primatus quoque Romani Pontificis dicitur Priuilegium. Hæc priuilegia dicuntur Canonica. Cur ea priuilegiis Apoſtolicæ ſedis augeri vellent Epiſcopi Gallicani, ex Hincmaro. Ambigua vox priuilegij minùs frequentem ejus vſum reddit in hoc negotio.*

1. ORDO rei, quam tracto, nunc à me poſtulat, vt hoc Libro Tertio ediſſeram, quid Libertas Eccleſiæ Gallicanæ ſignificet. Quod rectè præſtari non poterat, donec jacta eſſent illa fundamenta, de quibus hucuſque actum eſt. Duo capita his verbis continentur; quæ diſcutere ſit operæ pretium: nempe quid Eccleſiæ Gallicanæ, & quid Libertatis nomine intelligatur. Quibus diſpoſitio veteris Eccleſiæ ooodum perſpecta eſt, Eccleſiæ Gallicanæ appellatio diſplicet, quaſi membrum aliquod à reliquo corpore auulſum ſignificaret. Sed obſeruan-

dum eſt, Epiſcopatus Chriſtiani vnitatem non diuidi, etſi per plores prouincias ſpargatur: quia omnes Eccleſiæ & nexu Caritatis inuicem, & officio communioois, Cathedræ principali B. Petri conjunguntur. Porrò Eccleſiæ per prouincias ab Apoſtolis ad exemplum Imperij diuiſæ, in vnum Diœceſeos-corpus ſub Conſtantino ad exemplum Imperij coaluerunt. Diœceſim cùm dico, eo ſeoſu eam dictionem vſurpo, quæ tunc in Ciuili & Eccleſiaſtica adminiſtratione locum habebat; ſcilicet pro tractu quodam, & diuerſarum prouiociarum collectione, quæ Præfecto prætorio, aut ejus Vicario parebat. Occidentis Imperium ſex & aliquaodo plures hujus generis complectebatur; quarum vna erat Diœceſis Galliarum, XVII. prouinciis conſtans. Primi omnium Valens, Gratianus, & Valentinianus Imperatores, Epiſcopis vnius Diœceſeos ad exemplum Iudicum & Hoooratorum conceſſerunt, vt non ſolùm in ſingularum prouinciarum Synodis, ſed etiam in Generali totius Diœceſeos ſynodo in vnum corpus, jure ordinario, ſine mandato ſpeciali, coïre poſſent. Quod egregiè prubatur è lege inſerta Codici Theodoſiano, cujus hæc ſunt verba: *Qui mos eſt cauſarum Ciuilium, iidem in negotiis Eccleſiaſticis obtinendi ſunt; vt ſi qua ſint ex quibuſdam diſſenſionibus, leuibuſque delictis ad religionis obſeruantiam pertinentia, locis ſuis, & à ſuæ Diœceſeos Synodis audiantur.* Hujus loci ſenſum ſcholio ſuo Anianus perturbauit, cùm ſynodum Diœceſeos pro vniuſcujuſque Epiſcopi conuentu capi exiſtimauit. Abſurdè, vt dixi; cùm integræ & ſolidæ Diœceſeos ſynodum hîc pro more Imperij intelligi oporteat. Has Diœceſeon & regiouum ſyoodos, Concilium Conſtantinopolitanum aliquot annis poſtea, ſcilicet aono 381. Canone ſno confirmauit. Ex ea Diœceſeoo diuiſione manauit mos ille, vt Epiſcopi non ampliùs prouinciis tantùm diſtinguerentur, ſed Diœceſibus, & Conciliis Diœceſeon. Inde frequens meotio Epiſcoporum Illyrici, Italiæ, Hiſpaniæ, & Africæ. Inde etiam Galliarum, ſeu mauis *Gallicani Epiſcopi* paſſim occurrunt, etiam ante conſtitutas Syoodos Generales Diœceſeon; quia ſcilicet extraordinario Principum imperio in vnum conueotom aliquando cogebantur. Cujus rei probationem petere poſſumus è Concilio Pariſienſi anno 362. cujus epiſtola Synodica ad Orientales Epiſcopos damnatum à ſe fuiſſe Concilium Ariminenſe & Saturninum Epiſcopum Arelatenſem docet, his verbis: *Saturninum excommunicatum ab omnibus Gallicanis Epiſcopis caritas veſtra cognoſcat.* Concilij etiam Gallicani meminit Synodus Illyrici habita anno 367. iis literis quas ad ſynodum Aſianam dedit; quibus teſtatur ſe omnioo eadem ſentire de Fide cum duobus Conciliis; quorum *alterum Romæ, alterum habebatur in Gallia.* Et ne ſingula teſtimonia ſingillatim perſequendo tædium Lectoribus adferam, ſufficiet obſeruaſſe, *Galliarum* Epiſcopos, aut *Gallicanos*, ſeu *per Gallias conſtitutos*, à Pontificibus Romanis dici eos qui Galliarum Diœceſi continerentur, & à ceteris Diœceſibus Occidentis, ſcilicet Hiſpaniæ, Africæ, Italiæ, & Illyrici, diſtinguereotur; vt videre eſt in Concilio Tauritanenſi, & in epiſtolis Zozimi, Celeſtini, Nouella Valentiniani, Leonis & Gelaſij epiſtolis. Meminit etiam *Gallicanarum Eccleſiarum* Hilarus Papa anno 462.

Vide ſuprà lib. 1. c. 3. §. 2. & ſeqq.

L. 13. C Theod. de Ep. & Cler.

Anianus.

Concil. Pariſienſ.

Theodor. l. 4. c. 8. [illegible]

Conc. Taurin. in Prat. an. 397.

Zoſimus ep. 5. & 6. an. 417.

Celeſt. ep. an. 431.

Nou. Valent. an. 445.

Leo ep. 52. 95. an 452.

Gelaſius ep 12. an. 494.

Hilarus ep. 6.

II. Obſcurius deinde Gallicanæ Diœceſeos nomen fuit; quia ob diuerſa Francorum, Burgundionum, Vviſigothorum, & Italiæ regna, in plures partes diſcerpta fuit. Emerſit tamen iterum felicioribus auſpiciis ſub *Eccleſiæ Gallicanæ* appellatione, vt eam vocauit Gregorius Magnos in epiſtola ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum: *Sed mihi placet*, inquit, *vt ſiue in Romana, ſiue in Gallicana, ſiue in qualibet Eccleſia aliquid inueniſti, quod plus omnipotenti Deo placere poſſit, ſollicitè eligas.* Gratianus legit *Gallicorum*; ſed apud Iuouem extat vera lectio, *Gallicana*. Ab omnibus deinde ſcriptoribus celebratum eſt Eccleſiæ Gallicanæ nomen: quo vſi ſunt paſſim non ſolùm noſtri Fulbertus & Iuo Carnotenſes Epiſcopi, Sugerius Abbas, Arnulphus Lexouienſis, Stephanus Tornacenſis; ſed etiam exteri, Otto Friſingenſis, Ioannes Sariſberienſis, Thomas Cantuarienſis, Matthæus Paris; & ipſi ſummi Pontifices in Decretalibus ſuis Alexander & Innocentius III. quorum teſtimonia laudata ſunt à viris erudiris. Porrò Eccleſia Gallicana non ſolùm Epiſcopalem, ſed etiam aliquando ipſam Regiam dignitatem complectitur, vt monui capite 1. Libri 11. Eo ſenſu accipiendus eſt Auctor vitæ S. Bernardi, cùm Innoceotium ſecundum *à Gallicana Eccleſia* ſuſceptum ſcribit; quod factum fuit conuocato

Greg. L. epiſtolarum apud Grat. can. nouit. 12. diſt.

Iuo Decreti p. 2. c. 80.

Tom. 1 Libert. Eccleſ. Gallic. à p. 647. ad p. 660.

Bern. Abbas in vita S. Bern l. 1. c. 1. *Rex, & Epiſcopi, cum Principibus.*

conuocato à Rege Stampenſi Concilio, in quo Bernardi monitu damnatus eſt Anacletus Antipapa de ſententia Regis, Epiſcoporum, & Regni procerum.

III. Supereſt vt perſpiciamus quid ſibi velit famoſa illa Eccleſiæ Gallicanæ Libertas: quæ, vt diſputatio manifeſtior euadat, à capite eſt arceſſenda. Libertas Eccleſiæ in varias ſignificationes diffunditur, pro temporum & rerum diuerſitate. Ac Chriſtianorum quidem omnium libertatem aliquando complexa, duo quædam ſignificat, & libetationem à peccato, apud Ioannem: *ſi vos filius liberauerit, verè liberi eritis:* & à Moſaïcæ Legis rigida obſeruatione, apud Paulum. Hic enim poſt expoſitum libertatis hujus typum in Sara & Agar, concludit ad extremum: *Non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ. Qua libertate igitur Chriſtus nos liberauit, in ea ſtate, & nolite rurſus jugo ſeruitutis contineri.* Deinde liberam conueniendi ad cultum Dei & ad ſynodos facultatem, & munerum immunitatem ab Imperatoribus conceſſam, Euſebius, Optatus, & ceteri antiquiores *Libertatem Eccleſiæ* vocauere. Vnde tandem effectum, vt priuilegia Clericis aut Eccleſiis à Principibus indulta, *Libertates* dicerentur; vt videre eſt paſſim in Capitularibus Regum, & in Tabulis antiquis. Quin & priuilegia Monaſteriis conceſſa, quibus ab Epiſcoporum juriſdictione eximerentur, Libertates monaſteriorum dicebantur; vt patet ex Marculfo, & ex ipſis Libertatum tabulis; & apud recentiores Græcos eodem ſenſu dicuntur monaſteria Libera, ſiue *ἐλεύθερα καὶ αὐτεξούσια*, in Conſtitutione Alexij Comneni. Sed de Libertatis illo genere, quo Perſonarum & Rerum immunitas Eccleſiis conceſſa continetur, Tomo ſecundo copioſè diſputabitur.

Ioan c. 8.

Galat. c. 4.

IV. Succedit alia Libertatis Eccleſiaſticæ ſignificatio, quam à Felice III. primùm aſſertam Gregorius VII. ad plures articulos extendit, vt mox dicam. Sed priùs expendenda eſt Felicis ſententia; qui Libertatem in eo conſtituit, vt Eccleſia ſinatur vti legibus ſuis in cauſſis Dei. Agebatur de Petro Alexandrino Epiſcopo ob hæreſim Eutychianā damnato, & de Acacio Conſtantinopolitano, quem Felix à communione ſua repulerat, quòd abſque ſedis Apoſtolicæ mandato Petrum anathemate ſoluiſſet. Legatis ob eam rem in vrbem Regiam miſſis, à Zenone violatis, Felix de contumelia illata conqueritur, ſuadétque Principi vt acquieſcat damnationi Petri & Acacij. *Puto*, inquit, *quòd vobis ſine vlla dubitatione ſit vtile, ſi Eccleſiam Catholicam veſtri tempore principatus ſinatis vti legibus ſuis: nec Libertati ejus quenquam permittatis obſiſtere, quæ regni vobis reſtituit poteſtatem.* (Scilicet Baſiliſco tyranno ab Orthodoxis repulſo) *Certum eſt enim hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, vt cùm de cauſſis Dei agitur, juxta ipſius conſtitutum, regiam voluntatem Sacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre: & ſacroſancta per eorum præſules diſcere potiùs, quàm docere: Eccleſiæ formam ſequi, non huic humanitus ſequenda jura præfigere. Neque ejus ſanctionibus velle dominari, cui Deus voluit clementiam tuam piæ deuotionis colla ſubmittere; ne dum menſura cæleſtis diſpoſitionis exceditur, eatur in contumeliam diſponentis.* Totum locum conſultò deſcripſi; quia grauiter officij ſui Principes admonet, ne cùm de Fidei negotiis agitur, auctoritate ſua, quæ in Eccleſiæ ſubſidium illis data eſt, decretis Apoſtolicæ ſedis renitantur: atque ita ſibi humanarum rerum faſtigium nouerint eſſe commiſſum, vt tamen ea quæ diuina ſunt, per diſpenſatores diuinitus attributos percipienda non ambigant.

Felix ep. ad Zenon Auguſt. edita à R. P. Sirmondo in App. ad Cod Theodoſ. pag. 128.

V. Certiſſima eſt ergo regula quam Felix præſcribit, Libertatem Eccleſiæ in eo verſari, vt legibus ſuis vtatur in cauſis Dei. Sed Gregorius VII. eam Libertatem ad certa quædam Diſciplinæ capita extendit. Vnde factum, vt Sacerdotium & Imperium inter ſe commiſſa ſint, populíque Chriſtiani in Europa diriſſimis & diuturnis bellis lugubriter attriti: cùm Gregorius pro Libertate Eccleſiæ reſtituenda, & Henricus Imperator pro juribus Imperij retinendis, contenderent. Libertas à Gregorio vindicata, Principes ab Epiſcopatuum inueſtituris arcebat: quæ deinde porrecta fuit ad eas Immunitates ſignificandas, quæ omnem omnino in perſonas & res Eccleſiaſticas auctoritatem Principibus adimunt. Gregorius VII. in diſſidio cum Henrico paſſim Libertatem Eccleſiæ obtendit: *Nobilius eſſe dignoſcitur, multo tempore pro Libertate ſanctæ Eccleſiæ decertare, quàm miſerè ac diabolicè ſeruituti ſubjacere.* Eadem

Greg. L. 9. ep 3.

ſententia Paſchalis II. reſpundit, apud Sugerium, Legatis Henrici, qui inueſtiturarũ vſum retinere volebat: *Eccleſiam pretioſo ſanguine Ieſu Chriſti redemptam, & Liberam conſtitutam, nullo modo ancillari oportere.* Goffridus Vindocinenſis multus eſt in ea controuerſia; & commendat Libertatem Eccleſiæ, quam profectam contendit à Chriſto, hac collectione quæ fortaſſe laborat vitio ſynonymiæ. *Quando Eccleſia ſeculari poteſtati ſubjicitur, quæ antè domina erat, ancilla efficitur, & quam Chriſtus Dominus dictauit in cruce & quaſi proprijs manibus de ſuo ſanguine ſcripſit, chartam Libertatis amittit. Hanc enim Libertatis chartam Chriſtus vindicauit in cruce, & ſuæ ſponſæ Eccleſiæ per ſemetipſum dedit; vt homines alios per peccatum factos Diaboli ſeruos, ipſa libera liberos & Dei filios faceret & ſuos, qui ſibi diligenter ſeruirent, & tanquam bonæ matri deuoti filij humiliter obedirent.* Attamen ſapienter monuit idem Goffridus his contentionibus minui Libertatem Eccleſiæ: ideóque maximè cauendum ne nimis præfractè exigatur. *Nam Rex & Romanus Pontifex, cùm vnus contra alium, alter pro Regni conſuetudine, alter pro Eccleſiæ libertate, erigitur, regnum illam conſuetudinem obtinere non poteſt, nec poterit, & Eccleſia ſuæ libertatis amittit plurimum.* Infrà: *Habeat Eccleſia ſuam Libertatem; ſed ſummopere caueat, ne dum nimis emunxerit, eliciat ſanguinem, & dum rubiginem de vaſe conatur eradere, vas ipſum frangatur.*

Sugerius in vita Ludouici.

Goffridus in Opuſculis, ad Callixtum Papam cap. 6.

Cap. 4.

VI. Imminuta eſſet Libertas Eccleſiæ, ſi à Principum ſecularium imperio Libera, ab Epiſcopis iniqua ſeruitute premeretur. Quare Synodus Epheſina Oecumenica Libertatem Eccleſiæ in veterum Canonum & antiquæ conſuetudinis obſeruatione collocauit aduersùs Antiochenum Patriarcham, cùm de Cypriis Epiſcopis controuerſia incidiſſet. Etenim Ioannes Antiochenus poſt obitum Troili Epiſcopi Conſtantiæ, quæ vrbs erat Metropolitana inſulæ Cypri, ordinationem ejus Eccleſiæ vſurpare moliens, literas à Dionyſio Duce Orientis ad Præſidem Cypri & Clerum Conſtantienſem impetrauit: quibus præceptum erat Clero, vt ab Ordinatione Epiſcopi abſtineret, donec judicio ſynodi Epheſinæ, quæ tunc temporis cogebatur, Eccleſiæ Conſtantienſi proſpectum fuiſſet. Id ſcilicet Ioannes à Concilio ſe impetraturum ſperabat, ſi res integræ forent, vt libera ſibi Metropoleos Cypri ordinatio permitteretur; quia Cyprus erat vna è quindecim prouinciis Diœceſeos Orientalis, quæ à Nicæna ſynodo Antiocheni Epiſcopi adminiſtrationi creditæ fuerant. Qua ratione fultus Alexander Antiochenus, jam olim Innocentio I. retulerat, Cyprios Epiſcopos fatigatos Arianæ impietatis potentia, cujus virus Epiſcopos Antiochenos inuaſerat, non tenuiſſe Nicænos Canones in ordinandis ſibi Epiſcopis; & *vſque adhuc habere præſumptum*, vt ſuo arbitratu eos ordinent, neminem conſulentes. Sed Innocentius perſuaſit tantùm Cypriis, vt curarent juxta Canonum fidem, vnum cum ceteris ſentire prouinciis. Atque hoc pacto contentionem non diremit, quamuis aliter viſum fuerit eruditis. Quippe Nicæna ſynodus ita priuilegia Antiochenæ Eccleſiæ in Orientem integra ſeruauit, vt nihil de priuilegiis Metropolitanorum detraheret. Epiſcopi Cypri Epheſum accedunt, vt Ioannis Antiocheni nouos conatus repellant: electum à ſe Rheginum in locum Troili docent, & ſuæ prouinciæ priuilegia, ſecundùm Nicænos Canones, ſeruari poſtulant. Synodus Epheſina, prudenti interlocutione, docuit Nicænum Canonem vtriuſque partis votis ſuffragari; ſed cauſæ jugulum in eo eſſe, an ex veteri more Antiochenus Cyprios Epiſcopos ordinarit. Quod illi nunquam factum magna contentione aſſerunt; ſed à ſynodo prouinciæ perpetuò Metropolitanum conſtitutum fuiſſe. Itaque Decretum editum eſt, quo nouus ille conatus Antiocheni Epiſcopi reprimitur; & Cyprus Epiſcoporum ordinationes ex veteri Conſuetudine addicuntur ſecundùm Canones. Obſeruandus autem eſt modus loquendi, quo tentata innouatio contra Canones & mores antiquos, dicitur à ſynodo, omnium Libertatem attingere: quia ſcilicet exemplum illud trahi potuiſſet in conſequentiam, ad perniciem omnium prouinciarum. Quare generaliter conſtituit Synodus: *In aliis etiam diœceſibus & prouinciis ſeruetur, vt nullus Epiſcoporum aliam prouinciam occupet, quæ antea & ab initio ſub ſua vel anteceſſorum ſuorum poteſtate non fuerit; ſed & ſi quis occupauerit, vel per vim ſibi ſubegerit, ipſam reſtituat, ne Patrum Canones prætereantur*

Innocent. in Decret. c. 46.

Concil. Eph. can. 8. [illegible]

Conc. Eph. d. c. 8. [illegible]

tur, neue ſub Sacerdotij prætextu mundanæ poteſtatis faſtus irrepat; ne clam paulatim Libertas amittatur, quam nobis donauit ſanguine ſuo Dominus noſter Ieſus Chriſtus, omnium hominum Liberator. Vnde patet, non aduersùs ſolum Antiochenum Patriarcham, ſed etiam aduersùs ceteros Patriarchas conſtitutum, ne plus ſibi licere præſumant in ſuis Diœceſibus, quàm ſit illis & Canone & veteri Conſuetudine conceſſum. Diœceſis dictio, Regiones & tractus prouinciarum Patriarchis ſubditos ſignificat, vt monui. Quo ſenſu hîc accipi ex eo manifeſtum eſt, quòd Canon Diœceſibus prouincias ſubjungat. *Iſtud autem,* inquit, *in Aliis Diœceſibus, & in omnibus prouinciis ſeruetur.* Quare Theodoretus in Synagoge Canonum, Titulo primo, Canonem iſtum ſynodi Epheſinæ notauit, vt probaret Patriarchis non licere prouincias inuadere.

Theodoretus in Synagoge Canonum Tit. 1. relatus lib. 1. c. 3. §. 7.

VII. Hinc profectum eſt, vt Eccleſia Gallicana nomen Libertatis Eccleſiaſticæ vſurpauerit, cùm aduersùs noua Pontificum Decreta, aut nouos Epiſcoporum conatus, vel etiam ſecularis poteſtatis illicitam vſurpationem, de Antiquis Canonibus, aut moribus excipit. Quidam nouitium nomen apud nos eſſe putant, qno à tempore Regis Caroli VI. tantùm vſi fuerimus. Certum quidem eſt, tunc magnopere celebratum fuiſſe nomen illnd Libertatis, cùm tempore ſchiſmatis, Romani Pontifices dignitati ſuæ in partes diſſipatæ præſidiis vndique conqnirendis intenti, Eccleſiam nouitatibus quamplurimis vexarent, gratiis expectatiuis, Epiſcopatuum & Abbatiarum reſeruationibus, Annatis, & aliis hujuſmodi. Quæ tempeſtas Concilium Eccleſiæ Gallicanæ eò impulit anno 1406. & 1418. vt à Rege, regni ſui Eccleſiam, & viros Eccleſiaſticos *ad ſuam Libertatem antiquam, & Iuris communis diſpoſitionem* reſtitui peteret. Vnde patet vera & genuina definitio hujus Libertatis, ex ſenſu Eccleſiæ Gallicanæ; vt ſit nempe, *vſus antiqui Iuris Communis.* Inde freqnentiſſimè vſurpatum fuit in Conſtitutionibus Regiis, in Actis Comitiorum Regni, in Curiarum ſupremarum Iudiciis, & in Cleri Gallicani conuentibus, nomen illud *Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ.* Sed non eſt quòd intra illud tempus vſurpationem hujus nominis coërceamus. Etenim anno 1385. idem Carolus Conſtitutione illa celeberrima, quæ Curiæ Romanæ Cardinalium varias exactiones inhibuit, eo propoſito id à ſe decerni teſtatur, vt *Eccleſia Regni ſui,* inquit, *in pace & tranquillitate ſedeat, in Franchiſia & Libertate propagetur: attento quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus Eccleſiam tanta voluit libertate gaudere, vt nullius vtilitatis obtentu, ſubjici debeat ſeruituti.* Libertatem à Chriſto Eccleſiæ indultam trahit in argumentum, exemplo Concilij Epheſini: qnia ſcilicet Chriſtiani à jugo Legis Moſaïcæ liberati, nouis præceptorum inutilium ſarcinis non debent onerari. Quare cùm hęc Libertas æquè Laïcis ac Clericis competat; *Libertas Eccleſiæ Gallicanæ* ad vtrumque gradum Laïcorum & Clericorum pertinebit, vt Philippus IV. Rex Francorum rectè vrgebat in diſceptatione cum Bonifacio VIII. antequam ab inuicem diſſiderent: quamuis fateatur à Pontificibus & Regibus Libertates quaſdam Clericis ſpecialiter fuiſſe conceſſas, quæ tamen jus Regium tollere non debeant. Vnde monui ſuperiore Libro, Libertatem Gallicanam, ſi ad integrum Eccleſiæ Gallicanæ corpus referatur, quod ex Regia & Epiſcopali dignitate conſtat, vtriuſque miniſterij jura complecti. Eo ſenſu, reſcriptis Regiis Bullarum executio conceditur, ſolenni illa formula, quòd nihil aduerſum Iuribus & Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ contineant, id eſt, nec priuilegiis Canonicis Eccleſiarum, nec Iuribus Regiis. Sanè reticere non debeo quod valde commendabit vſum harum Libertatum; nempe à B. Ludouico Rege Chriſtianiſſimo nomen & rem ipſam Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ reſtituta fuiſſe. De re ipſa nemo dubitat, cùm Edicto illo celeberrimo cauerit, vt Eccleſia Regni ſui adminiſtretur *ſecundum diſpoſitionem juris communis, ſacrorum Conciliorū Eccleſiæ Dei, & ſtatutorum ſanctorū antiquorum Patrum.* Nomen autem extat in iis litteris, menſe Aprili datis anno 1228. quibus immunitates Epiſcoporum prouinciæ Narbonenſis aliorúmque Epiſcopatuum confirmat, & auget, his verbis: *Ludouicus Dei gratia Rex Francorum, Vniuerſis Baronibus, Vaſſallis fidelibus ſuis, Balliuis, & Bonis villis in Arelatenſi, Narbonenſi prouincia, & Rutenenſi, Caturcenſi, Aginnenſi,*

Vide librum VI. cap. IX. & ſeqq.

Edicta Caroli VI.

Conſtitutio Caroli VI.

In Actis inter Bonif. & Philippum.

Edictum B. Ludouici anno 1268.

Conſtitutio B. Ludouici, quæ ad calcem hujus capitis edetur integra.

& Albigenſi diœceſibus conſtitutis. De Magnorum & prudentum virorum conſilio ſtatuimus, quod Eccleſiæ & viri Eccleſiaſtici in terris illis conſtituti, Libertatibus & Immunitatibus vtantur, quibus vtitur Eccleſia Gallicana, & eis plenè gaudeant, ſecundùm conſuetudinem Eccleſiæ memoratæ. Ante iſta tempora, *Libertas Canonica* dicebatur in Gallia, vſus Canonum nulla vi vel impreſſione externa imminutus; vt conſtat è Priuilegio conceſſo Eccleſiis prouinciæ Burdigalenſis à Rege Ludouico Iuniore anno 1130. Sed debilitata in ceteris Regnis canonum auctoritate, vt ſignificaretur apud nos aliquam partem Canonicæ Libertatis retineri, Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ ſpeciale nomen inductum eſt.

Priuilegium Ludouici Iunioris.

VIII. Quæri ſolet an Libertates iſtæ rectè Priuilegia dicantur. Attigit hanc quæſtionem Leſchaſſerius, qui eruditè obſeruat ſynodum Nicænam prouincialium Eccleſiarum eximia jura πρεσβείων nomine complexam fuiſſe, quæ Dionyſius Exiguus *Priuilegia* vertit: *Similiter & apud Antiochiam, ceteraſque prouincias, priuilegia ſeruentur Eccleſiis.* Quo etiam verbo vſum fuiſſe veterem interpretem animaduerti. Ceterùm ad Leſchaſſerij obſeruationem addendum eſt, ante Dionyſium, Leonem Pontificem Metropolitarum dignitatem Priuilegij nomine paſſim cohoneſtaſſe; quem ſequuntur Hilarus & Gelaſius, Hormiſda, Gregorius Magnus, Ioannes VIII. Leo IX. Gregorius VII. quorum locis exſcribendis non eſt quòd immorer. Quin etiam Leo Imperator priuilegium Metropolitanum & Patriarchicum vocat, jura ſedium, ſeu Patriarchalium, ſeu Metropolitararum. Imò verò ipſe primatus Romani Pontificis, priuilegium dicitur à Leone Primo, Gelaſio, Nicolao, ceteriſque Pontificibus. Quæ jura eximia, ideo priuilegia dicuntur, quòd ceterarum Eccleſiarum juribus præcellant; & à Chriſto ipſo, ab Apoſtolis, aut à ſynodis ſint olim indulta. Vnde ab Hincmaro & ceteris Eccleſiæ Gallicanæ Epiſcopis, priuilegia à Canonibus Decreta dicuntur, verbis è Leone I. petitis; ſcilicet vt in eo differant à priuilegiis quæ à Principibus, aut etiam à ſummis Pontificibus, conceſſa erant Eccleſiis. Quo verò propoſito Metropolitani Epiſcopi priuilegia Canonica priuilegiis Apoſtolicæ ſedis augeri vellent, docet idem Hincmarus in epiſtola ad Nicolaum: *Priuilegia autem ſedis Apoſtolicæ non ideo petij, vt mihi non ſufficeret quod ſacri Canones & decreta ſedis Romanæ Pontificum cuique Metropoli ſedi concedunt, & nec alia vel ampliùs, quàm Eccleſiæ Remorum collatum eſt ex antiquo, mihi largiri ſpecialiter petij, neque appeto. Sed quia non ſolum Diœceſis, ſed etiam parœcia mea inter duo regna ſub duobus Regibus habetur diuiſa, & res mihi commiſſæ Eccleſiæ ſub multorum Principum poteſtate conjacere videntur, de quibus nihil aut parum vtilitatis Eccleſia noſtra poteſt habere; quia veteres Conſtitutiones jam pro vili apud quoſdam habentur, his nouis decretis carnales & animales homines territi, quiddam reuerentius contra Eccleſiam indignitati meæ commiſſam agerent.* Ceterùm quando Reges ſub tempus inaugurationis ſuæ ſacramenta præſtabant Epiſcopis & Regni proceribus, juxta formulam quam conceperat Hincmarus, *Priuilegij Canonici* Tuitionem ſe pollicebantur impenſuros. De quo ſacramento dicam Libro IV. cap. IX. §. VI. Itaque cùm priuilegij ſignificatio ambigua ſit, & ad priuilegium Canonicum aut Pontificium trahi poſſit, Conſtitutiones & Reſcripta Principum ferè ſemper ab ea dictione abſtinent; ne fortaſſe quod jure ipſo competit Eccleſiæ Gallicanæ, precariò tantùm conceſſum fuiſſe videatur, & cum iis Priuilegiis confundatur, quæ à ſede Apoſtolica Regibus noſtris in quamplurimis capitibus Eccleſiaſticis indulta ſunt. Satis aliunde fit obſeruantiæ ſingulari quæ Romanæ ſedi debetur, ſi ejus beneficio & nouis priuilegiis antiqua jura ſeu priuilegia Canonica confirmata & aliquando amplificata fuiſſe dicamus; ne quis nobis jurium antiquorum vſum, ac ſi in Apoſtolicæ ſedis injuriam vſurpatus fuiſſet, meritò exprobrare poſſit: vel animi ingrati vitium, ſi collata beneficia reticeamus.

Syn. Nic. c. 6.

L. 16. C. de ſacroſ. Eccleſ.

Leo ep. 54. Priuilegia Eccleſiarum, ſanctorumque Patrum canonibus inſtituta, & venerabilibus Nicænæ ſynodi fixa decretis, nulla poſſunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari.

Hincmarus ep. ad Nicol. edit. Pariſ.

Additio Stephani Baluzij.

[TANTI momenti eſt Conſtitutio illa B. Ludouici, data pro libertate Eccleſiaſtica, cujus mentio fit in §. VII. hujus capitis, vt viſum ſit eam heic integram exhibere ex authentico quod extat in archiuo Archiepiſcopi Narbonenſis, vnde à me deſcripta eſt anno M. DC. LIX. Scio quidem editam illam fuiſſe à Clariſſimis viris Catello & Ducheſnio; ſed tam multis illis mendis ſcatet, vt vel ob hoc ipſũ noua ejus editio procurari debeat.

LVDOVICVS DEI GRATIA FRANCORVM REX, *vniuerſis ciuibus Narbonenſibus, & aliis fidelibus ſuis per Narbonenſem diœceſim conſtitutis, ſalutem & dilectionem. Cupientes in primis ætatis & regni noſtri primordiis, illi ſeruire, à quo regnum recognoſcimus & id quod ſumus, deſideramus ad honorem ipſius, qui nobis culmen dedit honoris, quòd Eccleſia Dei, quæ in partibus veſtris longo tempore fuit afflicta & tribulationibus innumeris conquaſſata, in noſtro dominio honoretur, & feliciter gubernetur. Vnde de magnorum & prudentum conſilio Statuimus, quòd Eccleſia & viri Eccleſiaſtici in terris conſtituti prædictis, libertatibus & immunitatibus vtantur quibus vtitur Eccleſia Gallicana, & eis plenè gaudeant ſecundùm conſuetudinem Eccleſiæ memoratæ. Et quia hæretici longo tempore virus ſuum in veſtris partibus effuderunt, Eccleſiam matrem noſtram multipliciter maculantes; ad ipſorum extirpationem Statuimus, quòd hæretici, qui à fide Catholica deuiant, quocunque nomine cenſeantur, poſtquàm fuerint de hæreſi per Epiſcopum loci, vel per aliam Eccleſiaſticam perſonam, quæ poteſtatem habeat, condemnati, indilatè animaduerſione debita puniantur. Ordinantes etiam, & firmiter decernentes, ne quis hæreticos receptare vel defenſare quomodolibet, aut ipſis fauere aut credere quoquomodo præſumat. Et ſi aliquis contra prædicta facere præſumpſerit; nec ad teſtimonium, nec ad honorem aliquem de cætero admittatur; nec poſſit* facere teſtamentum, nec ſucceſſionem alicujus hæreditatis habere. Omnia bona ipſius mobilia & immobilia, quæ ſint ipſo facto publicata, decernimus ad ipſum vel ad poſteritatem ipſius nullatenus reuerſura. Statuimus etiam, & mandamus, vt Barones terræ, & Balliui noſtri, & alij ſubditi noſtri præſentes & futuri ſolliciti ſint & intenti terram purgare hæreticis & hæretica fœditate. Et præcipientes quòd prædicti diligenter ipſos inueſtigare ſtudeant, & fideliter inuenire; & cùm eos inuenerint, præſentent ſine mora diſpendio perſonis Eccleſiaſticis ſuperiùs memoratis; vt eis præſentibus de errore & hæreſi condemnatis, omni odio, prece, pretio, timore, gratia, & amore poſtpoſitis, de ipſis feſtinantè faciant quod debebunt. Verùm quia honorandi ſunt, & muneribus prouocandi, qui ad inueniendum & capiendum hæreticos ſollicitè diligentiam ſuam exercent; Statuimus, & volumus, & mandamus, vt Balliui noſtri, in quorum balliuiis capti fuerint hæretici, pro quolibet hæretico, poſtquam fuerit de hæreſi condemnatus, vſque ad biennium, ſoluant duas marchas integrè capienti, poſt biennium autem vnam. Sanè quia Ruptarij ſolent deuaſtare ac demoliri terram prædictam, & quietem Eccleſiæ & Eccleſiaſticorum virorum turbare; Statuimus, vt omnino Ruptariis illis expulſis, pax perpetuò ſeruetur in terra; ad quam ſeruandam dent omnes operam efficacem. Adhæc, quia claues Eccleſiæ conſueuerunt in terra illa contemni; Statuimus, vt excommunicati vitentur, ſecundùm Canonicas Sanctiones. Et ſi aliqui per annum contumaciter in excommunicatione perſtiterint, ex nunc temporaliter compellantur redire ad Eccleſiaſticam vnitatem, vt quos à malo non retrahit timor Dei, ſaltem pœna temporalis compellat. Vnde præcipimus quòd Balliui noſtri omnia bona taliùm excommunicatorum mobilia & immobilia poſt annum capiant; nec eis aliquo modo reſtituant, donec prædicti abſoluti fuerint, & Eccleſiæ ſatisfactum; nec tunc etiam, niſi de noſtro ſpeciali mandato. Decimæ ſanè, quibus fuit Eccleſia longo tempore per malitiam inhabitantium defraudata, Statuimus & ordinamus quòd reſtituantur Eccleſiis; & ampliùs laici decimas non detineant, ſed eas Eccleſias liberè habere permittant. Hæc Statuta inuiolabiliter ſeruari iubemus. Mandantes, quòd Barones, & Vaſſalli, & bonæ villæ iurent iſta ſeruare, Balliuis noſtris ad hoc executoribus deputatis: qui infra menſem poſtquàm fuerint in balliuiis conſtituti, publicè, & in loco publico, & die ſolenni, iurent quòd hæc ſeruabunt & facient ab omnibus bona fide ſeruari. Quòd ſi non fecerint; pœnam bonorum omnium & corporis poterunt formidare. Noueritis etiam quòd iſta Statuta ſic volumus obſeruari, quòd etiam quando frater noſter terram ipſam tenebit, iurabit hoc ſeruare, & quòd faciet à ſuis fidelibus obſeruari. Vt autem hæc Statuta firma & inconcuſſa permaneant, ea ſigilli noſtri munimine fecimus communiri. Actum Pariſius anno gratiæ M. CC. XXVIII. menſe Aprili.*

* Editio Ducheſnij: habere teſtamentum.

De Ruptariis, vide Marcam lib. 6. Hiſt. Benearn. c. 14.

Ceterùm hanc Ludouici Conſtitutionem mirificè laudat Innocentius IV. in literis ad Reginam Franciæ ſcriptis anno M. CC. L. quæ extant in eodem archiuo.

Iam cùm in §. 2. hujus capitis adnotatum ſit, Eccleſiæ Gallicanæ nomen celebratum eſſe ab ipſis ſummis Pontificibus Alexandro III. & Innocentio III. diſcedere ab hoc loco non poſſum, quin Innocentij IV. auctoritatem addam ex ejus literis ad Archiepiſcopum Narbonenſem & Epiſcopum Helenenſem datis Peruſij VIII. Kalendas Auguſti anno M. CC. LII. quæ extant in eodem archiuo Archiepiſcopi Narbonenſis. *Ad aures noſtras Eccleſiæ Gallicanæ querela perferente peruenit, quòd nonnulli regni Francorum Barones, Balliui, Præpoſiti, ac eorum & aliorum Nobilium ejuſdem regni Officiales, eandem Eccleſiam contra Libertatem ipſius grauiter comprimentes &c.*]

CAPVT II.

Synopſis.

I. Libertas Eccleſiæ Gallicanæ non ſolis antiquis Canonibus conſtat, ſed jure Canonico è Canonibus & Decretalibus temperato. Inſtituitur refutatio eorum, qui Libertatem genuinam in ſolo vſu veterum canonum collocant. Vt res manifeſtior fiat, agen-

dum breuiter de Antiquis & Recentioribus Iuris Canonici Collectionibus. Eccleſia Romana ante Innocentij primi tempora nullis canonibus vtebatur præterquàm Nicænis, ex Innocentio.

II. Canonum Collectiones ab Oriente in Occidentem manarunt. ideo de iis priùs agendum. Vetuſtiſſima Collectio eſt illa, quæ Canonum Apoſtolicorum nomine inſcribitur. Eos canones Apoſtolicos vocant Conſtantinus Imp. Synodus CP. ſub Nectario, Concilium Epheſinum, Theodoſius, & Iuſtinianus.

III. Synodus Nicæna & Antiochena, Athanaſius, & Baſilius eos laudant, ſub nomine antiquorum canonum.

IV. Numerus Octoginta quinque canonum olim receptus in Oriente.

V. Indagatur tempus hujus Collectionis; quæ anterior ſynodo Nicæna, ſed poſterior videtur anno 258. Firmilianus Cæſareæ Epiſcopus iis vſus non eſt, ad probandam conſuetudinem quæ vigebat in Oriente, repudiandi hæreticorum baptiſmi. Conjicitur, poſt ſynodum Iconij ea de re habitum, initum fuiſſe conſilium edendæ hujus Collectionis, ſub nomine Clementis Romani & Apoſtolorum, vt Stephano ſummo Pontifici opponeretur Petri Apoſtoli auctoritas: Et Traditiones ſcripto complecti, ne reuocarentur in dubium. Ea Collectio vtitur menſe Hyperberetæo, quo vtebatur Oriens.

VI. Reſpondetur objectioni quæ trahi poſſet è Canone 46. quo damnatur baptiſmus hæreticorum. Orientalium fuit hæc ſententia, etiam poſt ſynodum Nicænam; ſed per indulgentiam illum baptiſmum recipi debere, ex Baſilio.

VII. Quo tempore migrauerit in Occidentem hæc Collectio. Gelaſius eam rejecit vt apocrypham. Poſt aliquot annos Dionyſius Exiguus eam Latina interpretatione donauit. Vel locus eſſet aliquo pacto decreto Gelaſij, quinquaginta tantùm canones vertit, ceteris omiſſis. Diſcutitur ejus dictum, videri Pontifices Rom. conſtituta aliquot ab iis Canonibus traxiſſe.

I. LIBERTATEM Eccleſiæ Gallicanæ, Canonum & Iuris Communis executione contineri diximus. Sed jus illud Commune variè ſumi poteſt. Aliud eſt enim jus Commune antiquiſſimum, quod antiquos Canones & Decreta Pontificum complectitur: Aliud Ius Commune, quod illis Canonibus & præterea Decretalibus recentioribus Pontificum conſtat, prout apud nos vſu recepto temperatæ ſunt. Hoc vltimo jure Libertatem Eccleſiæ Gallicanæ contineri contendimus; non autem primo. In quo longiſſimè recedimus à Leſchaſſerij ſententia, qui aſſerit Curiis ſupremis Galliæ concreditam, non ſolùm Libertatis Eccleſiaſticæ *præſentis* Tuitionem, ſed veræ illius, germanæ & Canonicæ, quæ Apoſtolico & primitiuo jure Canonico nititur: adeo vt magiſtratibus incumbat, Decretis ſuis diſciplinam illam antiquam paulatim reſtituere, cùm per temporum injuriam id fieri non poſſit apertè Conſtitutionibus Regiis.

Quod vt intelligatur, de Antiquis & recentioribus Iuris Canonici Collectionibus agendum eſt, cùm diſputationis hujus cardo inde maximè pendeat: Ita tamen vt non quæcunque dici hac de re poſſunt, ſed quæ omitti non debent & à nobis in hoc genere obſeruata ſunt, proferamus. Eccleſia Occidentalis ante Concilium Nicænum nullos Canones nouerat; ſed moribus tantùm & jure non ſcripto regebatur. Deinde ſolos ſynodi illius Oecumenicæ Canones amplexa eſt, vſque ad tempora Innocentij primi, id eſt, ad annum quadringenteſimum; vt docent apertiſſima verba illius Pontificis, in epiſtola ad Clerum Conſtantinopolitanum: *Canonibus porrò obſequendum eſſe ſcribimus, qui Nicææ ſunt decreti; quos ſolos ſectari decet Eccleſiam Catholicam, & juxta eos judicare. Si enim alij à quopiam proferuntur, à Nicænis Canonibus diſſonantes, & hæreticos auctores referentes, ij à Catholicis Epiſcopis rejiciuntur. Hæreticorum namque inuenta, Catholicis Canonibus non ſunt annectenda.* Inſignis profectò locus, ex quo multa colliguntur quæ ſtudioſis antiquitatis Eccleſiaſticæ multùm prodeſſe poſſint. Sed vt ejus mentem perfectè capiamus, obſeruandum eſt aliam tunc fuiſſe rationem Eccleſiæ Orientalis, aliam verò Eccleſiæ Occidentalis: quia etſi hæc ſolis Canonibus Nicænis vteretur, illa plures ſynodorum Canones amplexa fuerat. De quibus neceſſariò agendum eſt, quia eorum canonum vſus tandem ab Oriente in Occidentem manauit; necdum ab aliquo hac de re ſatis accuratè diſceptatum eſt. Turrianus enim omnia miſcet, nec omnia attingit.

Ep. Innoc. apud Sozom. lib. 8. cap. 26. [illegible]

II. Omnium antiquiſſima eſt Col-

lectio illa quæ Canonum Apoſtolicorum nomine circumfertur: cujus vetuſtas eadem origine cenſeri debet, quâ Liber Conſtitutionum Apoſtolicarum ſub nomine Clementis Romani editus, cùm eos canones vltimo capite integros Liber Conſtitutionum complectatur; quemadmodum Photius obſeruauit in Bibliotheca: *ἐν ᾧ τῶν ἀποστόλων κανόνες ἐπιγραφόμενοι περιέχονται*. Sanè vt Clementis Romani fœtum non eſſe, ita etiam erudito ſcriptori, qui tertio ſaltem ſeculo floruerit, vindicandum, omnibus hodie perſuaſum eſſe video; cùm in illo Commentario antiquæ diſciplinæ ſatis expreſſa veſtigia ſuperſint. Cujus auctoritas quanta fuerit apud veteres Chriſtianos, inde colligitur, quòd hæretici corruptore ſtylo aliquot locis eum violarint; vt conqueritur Epiphanius, qui eo libro contineri *πᾶσαν κανονικὴν τάξιν* teſtatur. Ceterùm Corpus illud Canonum Apoſtolicorum octoginta quinque capitulis conſtans, quæ ab Apoſtolis per Orientem manauerunt traditiones, ad diſciplinam Eccleſiaſticam conſtituendam, complectitur. Ejus Collectionis vſus maximè viguit in Orientalibus Eccleſiis. quod duplici probatiunum genere demonſtrari poteſt. Primò iis teſtimoniis, quæ conceptis verbis Apoſtolicorum Canonum meminere. Antiquiur mihi videtur eſſe in eo genere Alexander Epiſcopus Alexandrinus, qui eos Epiſcopos objurgat, à quibus Clerici ſuſcipiebantur quos ipſe excommunicauerat, idque ait contrarium eſſe Canoni Apoſtolico, *μήτε τὸν Ἀποστολικὸν κανόνα τοῦτο συγχωρεῖν*. quibus verbis apertiſſimè Canon XVI. Apoſtolicus inſinuatur.

Theod. l. 1. c. 4.

Extat Epiſtola Conſtantini Imperatoris ad Euſebium data; qua illius pietatem laudat, quòd ab Antiochenis ad Eccleſiam illam, quæ Metropolis erat Orientis, ciuium & Cleri ſuffragiis electus, Cæſareæ Epiſcopatum deſerere noluerit, ab vna in alteram Eccleſiam migrando; ſed maluerit *Apoſtolicum Canonem* rigidè obſeruare. Is autem eſt Canon Apoſtolicus decimus quartus, quo migrationes iſtæ prohibentur. In ſynodo Conſtantinopolitana habita ſub Nectario in cauſſa Agapij, quærente Arabiano Ancyræ Epiſcopo an liceret duobus Epiſcopis Epiſcopum accuſatum gradu dejicere; ex ſententia Nectarij & Theuphili Alexandrini, totiúſque Synodi, decernitur, Epiſcopum dejici non poſſe, præterquàm à ſynodo Epiſcoporum prouinciæ, *vt Apoſtolici canones conſtituerunt*. Quibus verbis Canon Apoſtolicus ſeptuageſimus quartus ſignificatur. In Concilio Epheſino refertur, Antiochenum Epiſcopum ordinationes prouinciæ Cypri ad ſe trahere conatum, *contra Leges Eccleſiaſticas, & Canones ſanctorum Apoſtolorum*, id eſt, 34. & 35. Canones Apoſtolicos, qui vetant Epiſcopos ne extra prouinciam quique ſuam manus imponant. Imperator quoque Theodoſius anno 440. Irenæum quendam poſt *binas nuptias præter Apoſtolicos Canones Tyriorum ciuitatis Epiſcopum factum*, ab ea Eccleſia conſtitutione ſua dejecit. Quibus verbis Canonem XVII. Apoſtolicum reſpicit. Iuſtinianus Canones Apoſtolicos aut ipſis Apoſtolis aut ſaltem doctrinæ ab iis traditæ aſſerere videtur in Nouella ſexta.

Euſ. lib. 3. de vita Conſt. c. 9. Ἀποστολικὸν Κανόνα.

Syn. CP. ſub Nectario: καθὰ οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες διαγορεύουσιν.

Conc. Epheſ. Act. ... Κανόνας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

L. 5. C de ſumma Trinit.

Nouell. 6 ... Ἀποστόλων.

III. Secundum genus probationis petiturè ſynodo Nicæna; cujus Canone XV. vetantur migrationes ab vna parœcia in aliam; quas tunc factas fuiſſe *præter canonem*, obſeruat ſynodus. Aliquo ergo canone anteriori vetitæ erant tranſlationes; qui porrò alius non eſt quàm XV. Canon Apoſtolicus. Sed diſertis verbis in v. Canone laudatur Canon antiquus, quo interdictum eſt Epiſcopis, ne ab vno excommunicatos alij admittant in communionem, *κατὰ τὸν Κανόνα τὸν διαγορεύοντα τοὺς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας, ὑφ' ἑτέρων μὴ προσίεσθαι*. quibus verbis apertè ſignificatur Canon Apoſtolicus XII. & XXXVI. Non omittendus eſt Canon X. Nicænus, quo Canon Apoſtolicus LXII. inſinuatur, & explicatur. Hoc Apoſtolico canone, qui metu ſupplicij Chriſtum negat, gradu dejicitur, & pellitur ab Eccleſia. Sed de eo qui poſt lapſum ordinatus fuerit, nihil cauetur. Ad hanc tamen ſpeciē Nicæna ſynodus dejectionem extendit, his verbis: *Quicunque de lapſis ad ordinem Cleri promoti ſunt per ignorantiam, vel per ordinantium diſſimulationem, hoc Eccleſiaſticæ non præjudicat regulæ. cogniti namque deponantur.* quaſi diceret, ſubſecuta lapſum ordinatio non effugiet pœnam Canonis Eccleſiaſtici, id eſt, Apoſtolici LXII. licèt canon iſte de eo loquatur

Conc. Nic. c. 15. ... τὸν Κανόνα.

Conc. Nic. c. 5.

Can. 10. d. C. ... τὸν ἐκκλησιαστικόν.

qui adſcriptus erat in clero ante lapſum, cùm par ſit in vtraque ſpecie ratio. Synodus Antiochena frequenter etiam alludit ad Canones iſtos Apoſtolicos, ita vt penè tranſcripſerit canones 40. & 41. qui explicantur canonibus Antiochenis 24. & 25. Sed diſertiſſimè canone I X. ſignificatur Canon Apoſtolicus X X X I V. quo inhibetur ne quid grauioris momenti agant Epiſcopi prouinciales ſine ſententia ejus qui præeſt Metropoli: quod iiſdem ferè verbis ſtatuitur in canone I X. ſynodi Antiochenæ, *ſecundùm antiquam à patribus noſtris regulam conſtitutâ.* Ejuſdem Concilij canone XXIII. prohibetur ne quis Epiſcopus ſibi ſucceſſorem eligat; ſed electio fiat *ſecundùm regulam Eccleſiaſticam*; qua ſignificatur Canon Apoſtolicus L X X V I.

Syn. Ant. c. 24. 25. Et Can. 9. [illegible]

Can. 23. [illegible]

Athanaſius quoque & Baſilius non obſcurè his Canonibus vtuntur. Ille quidem, cùm de Georgij Cappadocis Ariani audacia conqueritur, qui juſſu Comitis per vim ſedem Alexandrinam occupauit, violatos ab eo Canones Eccleſiaſticos palam profitetur. id eſt, Canonem Apoſtolicum XXXI. quo præcipitur, vt ſi quis ſeculi poteſtatibus vſus, Eccleſiam per ipſos obtineat, deponatur. Baſilius diaconum à gradu dejectum ob crimen, non arcet communione; *quoniam antiquus eſt canon*, vt qui à gradu exciderunt, hac ſola pœna caſtigentur. Vetus ille canon quem laudat, eſt X X V. Canon Apoſtolicus.

Athan. ep. ad Orth.

Baſilius ep. ad Amphil can. 3. [illegible]

IV. Ex iis autem quæ diximus, non ſolùm colligitur vetuſtas & auctoritas Canonum Apoſtolicorum, ſed etiam eorum numerus. Etenim octoginta quinque Canones recenſent Græci in Collectionibus ſuis, juxta definitionem ſynodi in Trullo. Quo in capite rectè illis conuenit cum Libro Conſtitutionum Apoſtolicarum; vbi canones illi eadem ſerie, eodémque numero referuntur. Laudatum etiam vidimus Canonem L X X I V. à Synodo Conſtantinopolitana ſub Nectario: & L X I I. à ſynodo Nicæna: & L X X V I. à Concilio Antiocheno. Quinetiam Theodoretus in Collectione ſua eundem numerum octoginta quinque Canonum Apoſtolicorum ſeruauit.

Syn. in Trullo can. 2. [illegible]

Theodoretus in Synagoge Can.

V. Difficile eſt in tam alto veterum ſcriptorum ſilentio tempus hujus Collectionis indagare, quam tamen certum eſt Concilij Nicæni tempora anteceſſiſſe. Tentari fortaſſe poſſet, nondum cognitam fuiſſe Orientalibus, quando controuerſia incidit de Baptiſmo hæreticorum, quæ Cyprianum in Africa & Firmilianum in Cappadocia cum Stephano ſummo Pontifice commiſit. Aiebant illi tinctos ab hæreticis Spiritum ſanctum (qui ad ſolam Eccleſiam pertinet) ſuſcipere non potuiſſe. Stephanus aſſerebat traditionem veterum non eſſe innouandam, neque repetendum baptiſmum ab hæreticis collatum, ſed manus in pœnitentiam baptizatis imponendas. Stephanus nitebatur antiqua conſuetudine; cui Cyprianus ſcripturas opponebat. Sed Firmilianus Stephano objiciebat contrariam conſuetudinem, quæ vigebat in Oriente. *Quod quidem aduersùs Stephanum vos Afri dicere poteſtis*, inquit ille ad Cyprianum, *cognita veritate errorem conſuetudinis reliquiſſe. Ceterùm nos veritati & conſuetudinem jungimus, & conſuetudini Romanorum, conſuetudinem, ſed veritatis, opponimus; ab initio hoc tenentes quod à Chriſto & Apoſtolo eſt traditum.* Petri & Pauli locos, quos in ſuperiori parte epiſtolæ laudauerat, intelligit. Nihil opportunius accidere poterat hac diſputatione, ad citandos in teſtimonium Canones Apoſtolicos; ſi ea tempeſtate compacta fuiſſet Collectio, qua hodie vtimur. Etenim ad confirmandam conſuetudinē illam conſtantem, quam Firmilianus Stephano obtendebat, proferre poterat Canonem Apoſtolicum XLVI. conceptum in hæc verba, è verſione Dionyſij Exigui: *Epiſcopum aut Presbyterum, hæreticorum ſuſcipientem baptiſma, damnari præcipimus. Quæ enim conuentio Chriſti ad Belial, aut quæ pars fideli cum infideli?* Et Canonem XLVII. *Epiſcopus aut Presbyter, ſi eum, qui ſecundùm veritatem habuerit baptiſma, denuo baptizauerit, aut pollutum ab impiis non baptizauerit, deponatur, tanquam deridens crucem & mortem Domini, nec ſacerdotes à falſis ſacerdotibus diſcernens.* Itaque è ſilentio Firmiliani colligere licet, incognitos ea ætate Orientalibus fuiſſe Canones Apoſtolicos. Quid ſi hæc contentio Collectionis hujus occaſionem præbuerit? & vt Romanæ Eccleſiæ traditio & auctoritas à Stephano prolata, objecto veluti clypeo repelleretur, huic Collectioni, quæ antiquæ Diſciplinæ in Oriente vigentis capita omnia, imò verò & ſacramentorum ritum complectitur, Conſtitutionum

Firmilianus in ep. ad Cyprian.

Canon Apoſt. 46. & 47.

Apoſtolicarum

Apoſtolicarum, & Canonum à Clemeote Romano editorum nomen inſcriptum fuerit? Conquerebatur enim Firmilianus injuriam fieri Apoſtolis Petro & Paulo, quòd eos auctores tam alienæ traditionis Stephanus faceret: *Adhuc etiam*, inquit, *infamans Petrum & Paulum beatos Apoſtolos, quaſi hoc ipſi tradiderint, qui in epiſtolis ſuis hæreticos execrati ſunt, & vt eos euitemus, monuerunt.* Quare ne dignitate Apoſtolicæ Sedis, Epiſcoparus ſui loco, & Cathedræ Petri, quam per ſucceſſiooem tenere Stephanus profitebatur, Chriſtianorum animos à Firmiliani ſententia auerteret; neceſſarium viſum eſt teſtimonium aliquod, qno Petri auctoritas Petri ſucceſſori opponeretur. Et ne vllus ſupereſſet dubitaodi locus, io controuerſiis quæ Traditionum antiquarum occaſione accidere poſſent, placuit eas Libro Conſtitutionum Apoſtolicarum, & Breuiario Canonum Apoſtolicorum complecti; prout in Oriente Traditionum vſus inualuerat. Commodùm aeeidir vt frequenres Orientalium Eccleſiarum Epiſcopi Iconium conueniteot anno 258. ad controuerſiam illam de baptiſmo hæreticorum dirimendam; vbi eadem ſententia conſtituta eſt, quam Apoſtolici canones XLVI. & XLVII. exhibent. Hæc ſunt Firmiliani verba, rem geſtam narrantis: *Hæretico enim ſicut ordinare non licet, nec manum imponere, ita nec baptizare, nec quicquam ſanctè nec ſpiritaliter gerere, quando alienus ſit à ſpiritali & deifica ſanctitate. Quod totum nos jampridem in Iconio, qui Phrygiæ locus eſt, collecti in vnum, conuenientibus ex Galatia, & Cilicia, & ceteris proximis regionibus confirmauimus tenendum contra hæreticos firmiter, & vindicandum, cùm à quibuſdam de iſta re dubitaretur.* Quare in eam conjecturam facilè adducor, vt exiſtimem decretum Iconienſis Concilij rranſcriptum in eam Collectionem, quæ runc conſarcinata eſt, & augusto Clemenris Romani nomine ornata in publicum prodiir. Quod egregiè confimarur è Canone Apoſtolico XXXVIII. qui menſis Hyperberetæi meminit; quo ſignificatur October linguâ Syromacedonicâ, cujus erar vſus per Orieotem. Vt hinc pareat, nec ab Ægyptiis, nec à Græcis Europæis, qui menſibus alia nomina indideranr, cooſcriptam eſſe Collectionem illam, ſed à Chriſtianis Orientalibus. Vnde Synodus Antioebena eundem menſem Hyperberetæi nomioe in ſimili ſpecie deſignauit.

VI. Exiſtimabit fortè aliquis alienum videri ab auctoritate illa quam huic Collectioni vindicauimus, ſi fateamur hæreſi eſſe infectam, in eo capite quod tinctionem hæreticorum reſpicit. Sed velim cogitationem illam deponat, perpendárque hanc ſententiam in Oriente retentam fuiſſe, donec Concilij plenarij auctoritate eliquata fuit, vt cum Auguſtino loquar. Qua in re adeo pertinaciter Firmiliani deceſſoris ſui opinionem Baſilius Cæſareæ Epiſcopus fouit, vt propter bonum pacis cum Aſiaticis retinendæ, hæreticorum baptiſma ab Orientalibus admiſſum ſcripſerit.

Baſilius ep. ad Amphil. [illegible]

Quare mirandum non eſt, ſi eraſa non fuerit à Canonibus Apoſtolicis regula, quæ ſummo jure niti quamplurimis videbatur; & contraria ſententia pet indulgentiam tantùm recipi. Ceterùm poſt Nicænam ſynodum, quæ Paulicianos damnauit, hócque præjudicio docuit quorundam hæreticorum repudiaodum eſſe baptiſma, nihil vetar quin retineri poſſit Canon Apoſtolicus etiam poſt ſopitam cootentionem; cùm diuiſione quæſtio dirempta fuerit, & in certa ſpecie regulæ locns eſſe poſſit.

VII. Nunc diſcutiendum reſtat, quo tempore ab Oricnre in Occidentem migrauerit hæc Collectio Canonum Apoſtolicorum. Sanè Gelaſius Pontifex io Concilio Romano habito anno 494. eam inter cetera apocrypha rejecit; *Liber Canonum Apoſtolicorum apocryphus.*

Gelaſius in Concil. Rom.

Variç ſunr claſſes apocryphorum io Notitia Gelaſij, vt obſeruarunr viri eruditi; cùm non tantùm figmenta hæreticorum veniant io hunc cenſum, ſed etiam opuſcula tractatorum in quibus ſuot næui quidam. Apocryphus ergo dicetur juxta mentem Gelaſij, liber horum Canonum; quòd in judiciis non obtinear auctoritatem, & Apoſtolorum nomen falsò præferat. Atramē poſt aliquot annos Dionyſius Exiguus Latioam interpretationem Græcorum Canonuio aggreſſus, quinquaginta Canones Apoſtolicos Romanis communicauir, eeteris omiſſis. Quod ab eo conſultò factum puto, vt aliquam rationem haberet Concilij Romani, cujus interdictio in triginta quinque omiſſis locum haberet; præſertim cùm canoo LXVI. ingratus Romanis auribus futurus eſſet, quo damnatur, ſecundùm

veterem Orientalium Eccleſiarum conſuetudinem, ſabbathi jejunium, quod tantopere in Occidente commendabatur. *In principio itaque*, inquit Dyoniſius, *canones qui dicuntur Apoſtolorum de Græco eram, vltimus; quibus quia plurimi conſenſum non præbuere facilem, hoc ipſum veſtram noluimus ignorare ſanctitatem: quamuis quædam conſtituta Pontificum ex ipſis canonibus aſſumpta eſſe videantur.* Ne repudientur à Romanis, quædam decreta Pontificum ab his canonibus hauſta videri obſeruat. Nempe reſpicit ad epiſtolas Innocentij primi, & Leonis, qui conſuetudines Eccleſiæ Romanæ ceteris præſcribebant. Sed cautè loquitur Leo; qui eadem definiens quæ xxv. canone Apoſtolico continentur, ne videretur eam regulam inde ſumpſiſſe, illam à conſuetudine & traditione Apoſtolica manaſſe ſcripſit, vt canonem ſcriptum repelleret. *Alienum eſt*, inquit, *à conſuetudine Eccleſiaſtica, vt qui in Presbyterali honore, aut Diaconi gradu fuerint conſecrati, hi pro crimine aliquo ſuo per manus impoſitionem remedium accipiant pœnitendi. quod ſine dubio ex Apoſtolica traditione deſcendit.* Quo autem loco habiti fuerint Canones illi per Occidentem, & præcipuè per Gallias, mox dicemus, cùm de Dionyſij Exigui editione diſſeremus.

Dionyſius in Præfat. Can.

Leo in ep. ad Ruſtic. Narbon.

CAPVT III.

Synopſis.

I. Secunda Collectio poſt Concilium Conſtantinopolitanum. Antea Diœceſes Canonibus à ſe editis regebantur; vt patet ex Ancyrana ſynodo, Neocæſarienſi, Antiochena, & Laodicena. Hujus tempus inquiritur.

II. Canones ſecundæ ſynodi recepti non erant in Occidente temporibus Innocentij & Leonis. Canones Antiocheni nec in Occidente, nec in Thracica Diœceſi. Chryſoſtomus & Innoc. rejiciunt eos canones. Cur ab Arianis compoſitos dicant, tùm Orthodoxi Epiſcopi numero vincerent.

III. An Canones Antiocheni recepti ab Eccleſia, ſint iidem cum iis quos rejiciunt Innoc. & Chryſ. Tres conjecturæ virorum eruditorum refutatæ. aperitur noua conciliationis ratio.

IV. Collectio ſecunda Canonum, quando & à quo inſtituta. Confirmata à Concilio Chalcedonenſi, & aucta Canonibus ejus Concilij. Confirmata etiam à Iuſtiniano.

V. Quæritur an Canones Chalcedonenſes recepti fuerint ab Eccleſia Rom. Opinio Bellarmini expenſa. Docetur receptos fuiſſe, à Facundo, Gelaſio, & Leone ipſo. Solus XXVIII. Canon repudiatus. ex conſenſu Anatolij. Ratio concordiæ tunc initæ explicata. Error Hincmari. Canones Synodi Conſtantinopolitanæ non admiſſi, etiam poſt Dionyſij publicationem. vt Conſtantinopolitani retinerentur in officio.

VI. Canones Græci poſt ſynodum Chalced. Latinè redditi: Non vna, ſed pluribus interpretationibus. Ea Collectione vſus eſt Gelaſius; qui vtitur Canonibus Chalced. quemadmodum & Gregorius. Symmachus laudat Canones Gangrenſes, ex ea Collectione.

VII. Noua interpretatio Canonum à Dionyſio Exiguo Edita. Quæ Canones Græcos, & præterea Sardicenſes, atque Africanos, complexa eſt. Et Romanorum Pontificum decreta. Ejus vſus probatus à ſede Apoſtolica, è Caſſiodoro, & Ioanne II.

VIII. De Collectione Canonum à Theodoreto digeſta in 50. titulos. Genuina eſſe oſtenditur, ſolutis difficultatibus quæ objici ſolent.

I. SECVNDA Collectio produt poſt Concilium Conſtantinopolitanũ. Antea non communi quodam jure tenebantur Orientales Eccleſiæ, ſi Canones Apoſtolicos & Nicænos excipias; ſed ſua ſibi decreta duæ tréſue Diœceſes conjunctis ſuffragiis conſtituerant, quibus in diſceptandis negotiis ſuis vterentur. Etenim in prouinciis Diœceſeon Aſianæ, Ponticæ, & Orientalis, varij canones editi fuerant à Conciliis Ancyrano, Neocæſarienſi, Gangrenſi, Antiocheno, & Laodiceno, qui obtinebant apud eos Epiſcopos quorum ſuffragiis erant decreti; quemadmodum Conſtantinopolitani auctoritate, omnes deinde Orientales Eccleſiæ adſtrictæ ſunt. Etenim in Ancyrana ſynodo coacta anno 314. ante ipſam ſynodum Nicænam, ſtatim poſt libertatem Eccleſiæ redditam, in ciuitate Ancyræ, quæ erat Metropolis Galatiæ, Decem & octo Epiſcopi è Diœceſibus Orientis, Aſiana, & Pontica, xxv. Canones ediderunt; quorum vis per tres illas Diœceſes extendi poterat, nnn autem per Diœceſim Ægyptiacam, aut Thracicam, multò minus per Diœceſes Occidentis. Idem dicendum eſt de ſynodo Neocæſareæ habita, quæ eſt Metropolis Ponti Polemoniaci; quò ſe contulerunt

ijdem illi Decem & octo Epiſcopi, poſt ſolutam Ancyranam ſyoodum. Gangris, quæ eſt Metropolis Paphlagoniæ, habitum eſt Concilium anno 325. à ſedecim Epiſcopis Ponticæ Diœceſeos. Concilium verò Antiochenum habitum anno 341. iis prouinciis conſtitit, quæ ad Diœceſim Orientis ſeu Antiocheni Patriarchatus pertinebant, Syria nempe, Phœnicia, Palæſtina, Arabia, Meſopotamia, Cilicia, & Iſauria, vt patet ex epiſtola Synodica. Supereſt ſynodus coacta Laodiceæ; quæ eſt Phrygiæ Metropulis; quò è variis Diœceſeos Aſianæ prouinciis Epiſcopi conuenerunt, vt teſtatur inſcriptio ſynodi. De tempore hujus Coocilij quæritur. Illuſtriſſimus Annalium Conditor ante Concilij Nicæni tempora coactum ſuſpicatur. Sed Canone VII. dānantur Photiniani hæretici, qui aliquot annis poſt ſynodum Nicænā emerſerunt. Deinde io antiqua Collectione locum ſuum poſt Antiochenam obtinet ſynodus Laodicena: cujus tempora in annum 365. conjici poſſe puto. Illo etenim anno ſynodus habebatur ab Epiſcopis *Aſianæ Diœceſeos*, ad quos literas ſuas, & ſynodicam Illyriciani Concilij, Valentinianus Imperator tranſmiſit, cum hac epigraphe apud Theodoretum: *Epiſcopis Diœceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ Pacatianæ.* Porrò ſynodus Laodicena, vt dixi, è diuerſis prouinciis Aſianæ diœceſis habita eſt Laodiceæ, quæ eſt Metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

Epiſt. Synod. Conc. Antioch. Inſcriptio Syn. Laodic. ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀσιανῆς.

Theod. lib. 4. cap. 8.

II. Canonibus Concilij Conſtantinopolitani omnes quidem Eccleſiæ Orientales adſtringi poterāt; quia ex omnium Epiſcoporum conſenſu, qui Diœceſes Ægypti, Orientis, Aſiæ, Pooti, & Thraciæ regebant, Conſtantinopoli decreti ſunt anno 381. ſed Occidentis Eccleſiæ iis teneri non poterant, quibus omnino erant incogniti anno 452. vt teſtatur Leo I. Itaque Innocentius I. rectè juxta ſenſum Eccleſiæ Occidentalis ſcripſerat anno 405. Eccleſiam nullis Canonibus regi præterquàm Nicænis, vt monui §. 1. capitis ſuperioris. Adeóque mirum oon eſt, ſi Canonē Antiochenum, quo nitebantur Orientales aduerſùs Ioannem Chryſoſtomum, conſtanter exploſerit. Nondum enim, vt dixi, nec ſynodus Antiochena, nec ceteræ receptæ fuerant ab Occidentis Eccleſiis: nec etiam ab Eccleſia Conſtantinopolitana; quæ cùm Diœceſi Thraciæ accenſeretur, Ancyranæ ſynodi, Neocæſarienſis, Gangrenſis, Antiochenæ, vel Laodicenæ Canonibus, ab aliis Diœceſibus editis, non tenebatur. Quare etiam Chryſoſtomus ipſe Conſtantinopolitanus Archiepiſcopus, cùm ab aduerſariis Canone XII. Concilij Antiocheni premeretur, (quo non prohibetur appellatio, vt quibuſdam viſum; ſed ſpes reſtitutionis denegatur Epiſcopo, qui à ſynodo dejectus ſedem ſuam repetit, abſque majoris ſynodi inſtaurato judicio) in quem peccauiſſe dicebatur; Excipit dupliciter. Nam & ſe majori Epiſcoporum numero fultum, ſedem ſuam repetiuiſſe contendebat, vt hac etiam in parte Canoni Antiocheno, cujus auctoritatem aduerſarij obtendebant, ſatisfeciſſe conſtaret. Et aliunde Canonem illū Antiochenum reſellebat, quòd editus eſſet ab Arianis. Vnde ſequitur Antiochenos Canones in Thracica Diœceſi tunc temporis receptos non fuiſſe, quē admodum nec recepti erant in Occidente. Certum quidem eſt Patres qui Antiochiç conuenerant, majori ex parte orthodoxos fuiſſe: cùm è numero XCVII. aut XCIX. Epiſcoporum, ex quo conuentus ille conſtabat, triginta tantùm Euſebianas partes ſequerentur, & clanculum Arianæ hæreſi fauerent, etſi apertè à communione Catholica non diſceſſiſſent, vt conſtat ex Iulij epiſtola apud Athanaſium. Attamen apud poſteros Arianæ hæreſis ſuſpicione laborarunt, quòd in eo conuentu Euſebiani primas partes tenerent, & eò ad fidem Conſubſtantialis conuellendam conueniſſent; eóque propoſito expulſionem Athanaſij in Concilio Tyrio decretam olim, judiciis ſuis ex omnium conſenſu redditis confirmaſſent. Quod eos deinde ad eam neceſſitatem impulit, vt orthodoxi æquè ac Semiariani ab Occidentalibus in Concilio Sardicenſi diſceſſerinr. Vnde Eccleſiis Occidentis, Orientalium cœtum Arianæ impietatis infamia notandi occaſio data eſt; præcipuè cùm Georgium Cappadocem Arianum Athanaſio ſubſtituerint. Quod vltimum etſi à Triginta ſex Epiſcopis Arianis conſtitutum fuerit, vt obſeruat Iulius; dedecus tamen nefarij hujus facinoris ad omnes Epiſcopos, qui ſynodo intererant, redundauit.

Socrates lib. 6. cap. 17.

Iulius apud Athan. in Apolog. II.

III. Ex hac animaduerſione componi poſſe videtur diſceptatio illa de Caoonibus Antiochenis, quæ virorum

eruditorum ingenia torſit: qui concoquere non poterant, quo pacto refelli poſſent à Chryſoſtomo & Innocentio, tanquam ab Arianis editi; cùm certum ſit in cenſum Canonum adſcriptos fuiſſe ab Eccleſia vniuerſali; & prolatos in Concilio Chalcedonenſi, vt Canones à ſanctis Patribus editos. Illuſtriſſimus Annalium Conditor, qui ſibi perſuaſit integrum Concilium Antiochenum ex Arianis conſtitiſſe, putat Canones illos laudatos in Concilio Chalcedonenſi, ex alia Canonum Collectione, quàm è ſynodo Antiochena, petitos fuiſſe. Alij cenſuerunt in cauſſa Chryſoſtomi, non ipſum Canonem XII. ſynodi Antiochenæ, ſed alium quendam ab hæreticis confictum Canonem in altera ſynodo Antiochena ab Innocentio & Chryſoſtomo exploſum fuiſſe: cùm tamen è Socrate & Palladio ſatis conſtet de Canone XII. Antiocheno agi. Alijs placuit non omnes Canones Antiochenos, ſed ſolum XII. oppugnatum à Chryſoſtomo, quaſi ille ſolus conflatus fuerit ab Arianis aduerſùs Athanaſium. Quam conjecturam eo argumento juuari putant, quòd ex hac ſententia eliciatur verus modus conciliandi numeros canonum juxta Collectionem Zonaræ & Balſamonis, cum numeris Collectionis antiquæ, quæ prolata eſt in Concilio Chalcedonenſi. Etenim in illa vetere Collectione Canon XVI. Antiochenus numeratur Nonageſimus quintus, à primo Canone Concilij Nicæni: qui calculus eſt ſine errore, ſi expungatur XII. Canon Antiochenus. At verò in Collectione Zonaræ idem Canon XVI. numeratur Nonageſimus ſextus, ob malè admiſſum Canonem XII. in Collectione recentiori. Sed non erat cur vir eruditus nodum in ſirpo quæreret. Apertiſſima eſt enim ratio diſcriminis in numeris illis inter vtramque Collectionem, à viris eruditis prolata, & ab ipſo laudata, quæ ſincerè refutari nequit. Nempe peccatum eſt in Collectione Zonaræ, in numero Canonum ſynodi Neocæſarienſis, quos quindecim recenſet, diſtracto in duos canone decimo tertio: cùm reuera quatuordecim tantùm Canones Neocæſarienſis Concilij numerent, Theodoretus in ſynagoge Canonum, Vetus interpretatio Latina edita ſtatim à Concilio Chalcedonenſi, Dionyſius Exiguus, Epitome Hadriani, Creſconius, & Photius in Nomocanone: quorum auctoritati opponi non debet error qui irrepſit in Collectionem Zonaræ. Deinde cujus decreto rejectaneus ille Canon omnia vniuerſæ Eccleſiæ exemplaria inuaſiſſet, ſi daremus à Codice Chalcedonenſi proſcriptum fuiſſe. Addere poſſumus, nihil iniqui XII. illo Canone Antiocheno conſtitui, nec ad detrimentum Athanaſij trahi potuiſſe, niſi per ſummam injuriam; cùm futuris negotiis formam dare cenſendus eſſet, non præteritis, qualis erat Athanaſij cauſſa. Quare Athanaſij damnatio Antiochiæ decreta, non eo ſolo canone nitebatur, vt docebimus Tomo II. cùm agetur de Athanaſij judicio. Itaque ſola ſupereſt ratio conciliandi exceptiones Chryſoſtomi & Innocentij, cum auctoritate legitima canonum Antiochenorum; quòd nondum recepti fuiſſent nec in Occidente, nec in Thracica Diœceſi, vt explicui §. ſuperiore.

Il. Card. Bar.

Il. Antonius de Dominis.

Socr. lib. 6. c. 16. Pallad. in vita Chryſ.

Samuel Petitus lib. 3 Var. Lect. cap. 4.

Theodoret. Vetus interp. Dionyſius Exiguus. Photius T. 3 Nomoc. cap. 4. T. 1. c. 19.

IV. Poſt Chryſoſtomum, ante Concilij Chalcedonenſis tempus, Canones Nicæni, Ancyrani, Neocæſarienſes, Gangrenſes, Antiocheni, Laodiceni, & Conſtantinopolitani, numero centum ſexagintaquinque, in vnum corpus collecti ſunt, Epiſcopi alicujus induſtriâ, fortaſſe Stephani Epheſini Epiſcopi, vt præferebat vetus Codex Ms. in Bibliotheca Palatina, quemadmodum accepi à viro fide digniſſimo; aut fortaſſe ſynodi cujuſdam Orientalis decreto. Etenim è Collectione illa, in qua numerorum continua ſerie Canones recenſiti erant, à primo ad vltimum, recitati ſunt in Concilio Chalcedonenſi quatuor canones Concilij Antiocheni, ſuppreſſo nomine Concilij, & numero, quem inter ceteros Canones Antiochenos obtinent. Sed relecti ſunt è Codice canonum eo ordine, eàque numerorum ſerie, qua digeſti ſunt in Collectione Generali: ita vt Canones Antiocheni quartus & quintus, recitentur ſub titulo Octuageſimæ tertiæ & Octuageſimæ quartæ regulæ; Et Canones decimus ſextus & decimus ſeptimus, ſub Titulo Nonageſimæ quintæ & Nonageſimæ ſextæ. Ex eodem Codice rejectus eſt Canon quartus Concilij Nicæni XVI. Iterum ex eodem Libro, ſynodicum Concilij Conſtantinopolitani, id eſt, definitio ſynodica complectens primum, ſecundum & tertium Canonem illius ſynodi.

V. Cl. Chriſt. Iuſtellus.

Concil. Chalced. Act. IV.

Act. XI.

Act. XIII.

Sed quia Canones Collectione illa

comprehenſi, quamuis vtilitate ſua ſatis commendarentur, nondum tamen ab omnibus Eccleſiis, & præcipuè ab Occidentali & Ægyptiaca, probati fuerant; ſtatutum eſt Canone primo Concilij Chalcedonenſis, vt apud omnes valerent. Verba Canonis hæc ſunt, ex verſione Dionyſij Exigui: *Regulas Sanctorum Patrum per ſingula nunc vſque Concilia conſtitutas, proprium robur obtinere decreuimus.* Adjecti ſunt Canones Concilij Chalcedonenſis huic Collectioni: quæ his regulis aucta, non ſolùm per omnes Orientales Eccleſias, ſed etiam in Occidente, plena auctoritate viguit. Ad hanc canonum collectionem Iuſtinianus reſpiciebat, cùm Nouella conſtitutione vim legis canonibus illis tribuit, qui ediri erant à quatnor Synodis Oecumenicis; aut etiam confirmati, id eſt, qui decreti quidem erant à ſynodis particularibus, ſed confirmati erant canone primo Concilij Chalcedonenſis.

Canon. 1 Concil. Chalced. τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καθ' ἑκάστην σύνοδον ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν.

Nou. 131 [illegible]

V. Poſſet aliquis dubitare de canonibus Concilij Chalcedonenſis, quos Ill. Card. Bellarminus robur non habuiſſe ſcribit, niſi quatenus à Pontificibus vel aliis Conciliis renouati ſunt; eo argumento ductus, quòd à Leone I. approbati non ſint; qui ſcribit, ſe non tantùm per Legatos, qui vicem ſuam executi ſunt, *ſed etiam per approbationem geſtorum ſynodalium* eandem cum Concilio Chalcedonenſi iniuiſſe ſententiam, *in ſola videlicet Fidei cauſſa, propter quam Generale Concilium, & ex præcepto Chriſtianorum Principum, & ex conſenſu Apoſtolicæ ſedis, placuit congregari.* Cùm ergo geſta in ſola Fidei cauſſa Leo approbarit, inde ſequi Bellarminus exiſtimat, Canones Concilij inutiles & irritos fuiſſe. Sed eam ſententiam depoſuiſſet, ſi perpendiſſet quanta injuria ex hac aſſertione Sedi Apoſtolicæ inferretur. Etenim neceſſitas illa confirmandorum Conciliorũ, totius orbis teſtimonio ſubruitur, ſi rejecti à Leone canones perinde in Eccleſia viguerint. Atqui nihil certius quàm canones iſtos Chalcedonenſes, ſaltem in Oriente, ſtatim receptos, æqua cum ceteris canonibus auctoritate. Teſtis collectio Græca, quam Dionyſius Latinè vertit, quæ Chalcedonenſibus canonibus erat inſtructa. Teſtis Theodoretus, qui eos in ſua Synagoge recenſet. Teſtis Iuſtinianus, qui vires Legis addit omnibus canonibus

Bellarm. l. 2. de Rom. Pont. c. 22.

Leo ep. 61. ad Syn. Chalced. habitam.

editis aut confirmatis à quatuor ſynodis Oecumenicis. Robuſtiùs & ſinceriùs agitur cauſſa ſummi Pontificis, ſi dicamus à Leone probatos fuiſſe canones hujus ſynodi, præter XXVIII. quo Epiſcopo CP. noua quædam auctoritas aduerſùs canones Nicænos deferebatur. Hanc Leonis mentem fuiſſe docet eleganter Facundus Hermianenſis: *Beatiſſimus Leo ſcribens, non ſententiam ſuper Ibæ epiſtolam prolatam, neque Epiſcopatum prædicto Ibæ redditum, & cetera quæ in ſynodo Chalcedonenſi de quibuſdam perſonis decreta ſunt, neque Canones Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſalubriter illic à ſanctis Patribus conſtitutos attendit, cùm diceret,* Vt ſanctam ſynodum ad extirpandam ſolùm hæreſim & ad confirmationem Fidei catholicæ, ſtudio chriſtianiſſimi Principis congregatam, in occaſionem ambitus trahas, *& his ſimilia; ſed ſuperbam potiùs elationem Conſtantinopolitani Epiſcopi, ſicut verba indicant.* Eadem fuit ſententia Gelaſij, qui ante Facundum reſponderat hæreticis ſynodi Chalcedonenſis oppugnatoribus, aut ex toto admittendam dicentibus, aut ſi ex parte repudianda ſit, firmam ex toto eſſe non poſſe; ſcilicet quæ per incompetentem præſumptionem Anatolij illic tentata ſunt, nulla ratione ſubſiſtere; ſed cetera omnia, *quæ ſecundùm ſcripturas traditionémque majorum, ſecundùm Canones regulaſque Eccleſiæ, pro fide communi, & veritate Catholica & Apoſtolica, pro qua hanc fieri ſedes Apoſtolica delegauit, factamque firmauit, à tota Eccleſia indubitanter admitti.* Gelaſij & Facundi teſtimonio fretus, poſſem Leonis ſententiam alioqui obſcuram conſtituere. Sed ipſemet adeo liquidò mentem ſuam expreſſit in epiſtola ad Synodum Chalcedone habitam, & ad Maximum Antiochenum, vt de ea dubitari non poſſit. Tria præcipuè docet; quæ de Fide in ſynodo decreta ſunt, à ſe probari; quæ contra regulas Nicænas tentata ſunt, ſe nunquam Apoſtolicæ ſedis conſenſu firmaturum; quæ autem ab Epiſcopis diſcuſſa fuerint, ſe non repudiaturum; ea lege, ne Nicænis canonibus aduerſentur. Itaque dicendum eſt, Leonem conceptis verbis decretóque ſuo quæ de Fide geſta fuerant approbaſſe; damnaſſéque ambitum Anatolij; cetera verò omnia tacito veluti decreto admiſiſſe, id eſt, iis non reluctatum fuiſſe. quod ſufficit non ſolùm in

Facund. Hermian. l. 5. c. 4.

Gelaſius.

Idem ad Ep. Dardan. aut Leonem, *Quidquid ultra quã ab eodem pro Fide & Communione Catholica & Apoſtolica illic agendum conſtaret eſſe delegatum, per occaſionem congregationis illius præter Nicænos Canones noua videretur actione tentatum, competenti refutatione vacaſſe.*

Leo ep. 66. *Quidquid præter cauſſas ſynodalium Conciliorum ad examen Epiſcopale defertur, poteſt aliquam dya-*

dicendi habere rationem, ſi nihil de eo eſt à ſanctis Patribus apud Nicaam definitũ. Nam quod ab illorum regulis & conſtitutione diſcordat, apoſtolica ſedes nunquam poterit obtinere conſenſum
Leo in ep. ad Anatol.

Canonibus Concilij Generalis, ſed etiam in Canonibus ſynodi prouincialis. Cæterùm canon XXVIII. cui Legati Apoſtolicæ ſedis contradixerant, è numero canonum expunctus eſt à Græcis ipſis. quo facto concordia redintegrata eſt inter Leonem & Anatolium. *Sed gratum mihi eſt, frater chariſſime*, inquit, *quòd dilectio tua profitetur ſibi diſplicere quod tunc etiam placere non debuit. Sufficit in gratiæ communis regreſſum profeſſio dilectionis tuæ, & atteſtatio Principis Chriſtiani. Nec videtur tarda correctio, cui tam venerabilis aſſertor acceſſit.* Compoſitum itaque eſt hoc diſſidium, non depoſita dignitate ſecundę ſedis, vel adminiſtratione trium Diœceſeon, quam Anatolius ſemper retinuit; ſed expunctô, vt dixi, & repudiato canone XXVIII. Concilij Chalcedonenſis. Rationem ſopiendę hujus controuerſiæ aperuiſſe videtur Lucentius, cùm ambitum iſtum perſtringendo dixit; cur nouos Canones adhiberent, ſi ſecunda Synodus priuilegium illud indulſiſſet ante aliquot annos, vt Græci jactabant. Quare vt Leoni mos gereretur, rejectus eſt nouus Canon: ſed vſi ſunt antiquo, quoad dignitatem ſedis; & Conſuetudine, conſenſûque Epiſcoporum Aſianæ & Thracicæ Diœceſeon, quoad adminiſtrationem.

Concil. Chalced Act XVI. *Lucentius venerandus Epiſcopus, Vicarius ſedis Apoſtolica dixit Accedit ad cumulum, quòd trecentorum decem & octo conſtitutionibus poſtpoſitis, ſentũ quinquaginta, qui in ſynodalibus Canonibus non habentur, mentionem tantùm feciſſe noſcuntur, quæ dicunt ante octoginta propè annos conſtituta fuiſſe Si ergo his temporibus hoc beneficio vſi ſunt, quid nunc requirunt? Si nunquam vſi ſunt, quare requirunt?*

Itaque Zeno Imperator anno quindecimo poſt Concilium Chalcedonenſe, acta Baſiliſci tyranni reſcindens, (qui aliquot prouincias à ſedis Conſtantinopolitanæ diſpoſitione auulſerat) omnia quidem in integrum reſtituit, & conſeſſus prærogatiuam ordinationúmque priuilegia Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ in perpetuum ſancit; ſed iis verbis vtitur, quæ Romanum Pontificem lædere non poſſint. Ad vſum enim qui jam inualuerat, non autem ad Canones aliquos ea priuilegia refert: *Priuilegia*, inquit, *& honores omnes ſuper Epiſcoporum creationibus, & jure ante alios reſidendi, & cetera omnia, quæ ante noſtrum imperium vel nobis imperantibus habuiſſe dignoſcitur, habere in perpetuum firmiter, regiæ vrbis intuitu judicamus & ſancimus.* Iuſtinianus etiam Nouella ſua Conſtitutione, ſecundum locum ſedi CP. tribuit, juxta Canones, id eſt, ſecundæ Synodi; ſed de jure nouo collato à Canone XXVIII. Concilij Chalcedonenſis, de induſtria nihil decernit; quia expunctus erat à Collectione Canonum, quæ tempori-

L. decernimus 16. c. de ſacroſanct. Eccl.

Nov. 131. c. 2.

bus illius Principis vigebat apud Græcos. Attamen tuendæ dignitati ejus Eccleſiæ, in jure ordinationum, juxta mentem Synodi Chalcedonenſis, non deerant Imperatores: etſi apertis verbis non profiterentur hoc priuilegium à Canone Chalcedonenſi profectum, ſed potiùs à Conſuetudine. Hoc ſignificare voluit Liberatus Diaconus, his verbis: *Et licèt ſedes Apoſtolica nunc vſque contradicat quod à Synodo firmatum eſt, Imperatoris patrocinio permanet quodam modo.* Liberatus in Breuiar. c. 13.
Id eſt, refragationem Romanorum Pontificum obtinuiſſe quidem vt apertè definitio Synodi Chalcedonenſis non admittatur; ceterùm rem ipſam quodam modo perſeuerare, præſidio Principis, qui conſuetudini vires addebat. Nullatenus enim, vt dixi, intercedente & vetante Leone, inter Canones receptus eſt Canon ille XXVIII. Concilij Chalcedonenſis.

Quare fallitur Hincmarus, qui exiſtimat canonis IX. & XVII. partem à Leone rejectam. In quo lapſus eſt neceſſitate, quia videbat dignitatem quandam ſedi CP. us locis aſſeri; ignotúſque erat illi Canon XXVIII. de quo proſcribendo Leo tantopere laborabat. De ſententia autem canonis 9. & 17. dicemus alibi. Diſſimulandum verò non eſt Canones ſecundæ ſynodi, ad Romanam Eccleſiam nunquam fuiſſe relatos; neque ab ea receptos, vt teſtatur Leo in epiſtola ad Anatolium: *Perſuaſioni enim tuæ*, inquit, *in nullo penitus ſuffragatur quorumdam Epiſcoporum ante LX. vt iactas, annos facta ſubſcriptio, nunquámque à prædeceſſoribus tuis ad Apoſtolicæ ſedis tranſmiſſa notitiam; cui ab initio ſui caducæ, dudúmque collapſæ, ſera nunc & inutilia ſubijcere fulcimenta voluiſti, elìciendo à fratribus ſpeciem conſenſionis, quam tibi in ſuam injuriam verecundia fatigata præberet.* Quare in vetuſtiſſima Canonum Latina collectione, Canones ſynodi Conſtantinopolitanæ adjuncti ſunt canoni XXVIII. Chalcedonenſi, extra legitimorum Canonum corpus. Imò & poſt Dionyſij Exigui Collectionem, licèt ille juxta fidem Græcorum Codicum tres canones ſynodi Conſtantinopolitanæ ſuo loco recenſuerit; Eccleſia Romana, quæ ceteros canones amplexa eſt, iſtos tamen in auctoritatem admittere noluit, teſte Gregorio Magno: *Romana Eccleſia eoſdem Canones* (nempe CP.) *vel geſta ſy-* Greg. l. 6. ep. 31.

nodi illius hactenus non habet, nec accipit; in hoc autem eandem ſynodum accepit, quod eſt per eam contra Macedonium definitum. Attamen iis canonibus Græci vtebantur, non inuita ſede Apoſtolica, quæ tacitè eorum executioni conſentiebat, etſi diſertis verbis non approbaret; eo conſilio ſcilicet, vt Conſtantinopolitanorum ſuperba elatio, ſi quando limites egrederetur, hac vna exceptione reprimi poſſet, quam toties vrget Gelaſius, Eccleſiam Conſtantinopolitanam inter ſedes minimè numerari. Quare vt redeam vnde diſceſſi, Canones Chalcedonenſes, dempto XXVIII. plenam auctoritatem vnà cum ceteris Codice Græco comprehenſis obtinuerunt.

Gelaſ. ad Ep. Dard. *Si certè de dignitate agitur ciuitatum, ſecunda ſedis & tertia major eſt dignitas ſacerdotum quàm ejus ciuitatis, quæ non ſolùm inter ſedes minimè numeratur, ſed nec inter Metropolitanorum jura conſiſtit. Nam quòd dicitis, Regia ciuitatis, alia poteſtas eſt regni ſecularis, alia Eccleſiaſticarum diſtributio dignitatum.*

VI. Poſt ſynodum Chalcedone habitam, Canones Græci Latinitate donati ſunt, & Occidentalibus communicati, interpretatione in eam rem elaborata; eujus meminit Dionyſius Exiguus: ejúſque exemplar antiquiſſimum retinet adhuc Bibliotheca Vaticana à viris eruditis laudatum; & alterum venerandæ antiquitatis Codicem manuſcriptum Vir de antiquitate canonica optimè meritus Chriſtophorus Iuſtellus; in quo deſcripti ſunt, poſt ceteros, Canones XXVII. Concilij Chalcedonenſis. Obſeruandum tamen eſt, non vnica interpretatione, ſed variis canonũ verſionibus vſos fuiſſe Epiſcopos in Occidente: cùm manifeſtè conſtet, aliam eſſe qua vtuntur Ferrandus, Iſidorus, & Carolus Magnus interpretationem, à vetere illa quam manuſcripti codices hodie exhibent. Hac Collectione vtebatur Gelaſius, cùm toties Canonum cuſtodiam epiſtolis ſuis commendat: qui etiam Canonis XX. Chalced. ſententiam expreſſit, eúmque reuerendorum canonum appellatione cohoneſtat in Decretali epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ: *Quiſquis deſertor Eccleſiæ nullis exiſtentibus cauſſis ad aliam putauerit tranſeundum, temeréque ſuſceptus fuerit & promotus; reuerendorum Canonum vel ipſe, vel receptor ejus, atque prouector, conſtituta non effugiet, quæ de hujuſmodi præſumptoribus præfixere ſeruanda.* Quemadmodum Gregorius Magnus ſacrorum canonum nomine Chalcedonenſes intelligit, vt rectè obſeruauit Hincmarus. *Sacri Canones ſimoniacã hæreſim damnant,* inquit Gregorius: ad quæ verba notauit Hincmarus, nullam ſynodum ea de re ſtatuiſſe præter Chalcedonenſem. Ex antiqua Collectione Symmachus Papa in Concilio Romano duos Canones Gangrenſis ſynodi protulit, de oblationibus fructuum.

Gelaſius in ep. ad Ep. Lucan.

Can XX. Concil. Chalc.

Gregorius Magnus Homil. XVII. in Euang.

Hincm. Opuſc. c. 24.

Syn Rom. VI. ſub Symm. anno 504.

ADDITIO
STEPHANI BALVZII.

[Solent poſteriores curæ derogare conceptis jam ſententiis. Vſurpatum id ab Illoſtriſſimo Mecænate: qui negotio iſto accuratiùs expenſo, adnotatum reliquit Collectionem illam, quæ in codice Iuſtelli habebatur, quæque ante hoc biennium editionis honore donata eſt, anteriorem fuiſſe Concilio Chalcedonenſi. Admonet deinde, nouam Canonum Collectionem auctoritate Leonis Papæ I. confectam eſſe poſt habitum illud Concilium, quæ ſola viguit in Occidente per ſexaginta & ampliùs annos; donec altera quoque acceſſit Dionyſij Exigui, quæ in quibuſdam diſcrepat ab ea quæ auctoritate Leonis compoſita eſt, ac nominatim in eo quòd Canones Apoſtolicos exhibet, quibus carebat vetus illa Concilio Chalcedonenſi poſterior. Vnde Marca trahit argumentum, hanc eſſe Collectionem Canonum, quâ Gallicana Eccleſia vtebatur; quòd ex Gregorio Turonenſi pateat Canones illos Apoſtolicos abfuiſſe ab ea quæ apud Gallos recepta erat, vt adnotatum eſt in libro III. De Concord. Sac. & Imp. cap. IV. §. III. Hujus porrò Collectionis, quæ poſt Concilium Chalcedonenſe prodiit, duo manuſcripta exemplaria extare affirmat Mecænas in Bibliotheca Monaſterij Riuipullenſis apud Catalanos, vnde fortaſſis in lucem poterit emitti.]

VII. Antiquæ interpretationi Noua ſucceſſit, quam Dionyſius Exiguus Abbas, qui ſub Iuſtiniano floruit, interpellatus à Laurentio Romanæ Eccleſiæ preſbytero, aggreſſus eſt: quia priſca illa, de qua diximus, confuſione laborabat. Quo in opere eam rationem ſecutus eſt, vt Græcæ Collectioni adhæreret. Itaque & Canonum conſequentiam per numerorum ſeriem, à primo Nicæno, vſque ad Canonem tertium Conſtantinopolitanum, qui eſt vltimus Canon, & centeſimus ſexageſimus quintus totius Collectionis, obſeruat. Tum omiſſis Canonibus Concilij Epheſini, Canones Concilij Chalcedonenſis ſubjungit, atque teſtatur *in hoc Græcorum Canonum finem eſſe.* Collectioni qua Eccleſia Vniuerſalis tenebatur, adjungit ille quinquaginta Canones Apoſtolicos, Concilij Sardicenſis Canones, & Conciliorum Africanorum, *quos Latinè editos* fuiſſe ait: de quorum canonum, ac

Dionyſius in Pinf *Quamuis cariſſimus Frater noſter Laurentius aſſidua & familiari cohortatione paruitatem noſtram Regulas Eccleſiaſticas de Græco transferre populerit, Confuſione credo priſca Tranſlationis offenſus.*

præcipuè Sardicenſium, auctoritate pleniſſimè dixi in Exercitatione *De Iudiciis Canonicis Epiſcoporum.* Integra Collectio conſtat è centum ſexaginta quinque canonibus antiquiſſimæ collectionis Græcorum, deinde XXVII. canonibus Concilij Chalcedonenſis, XXI. Sardicenſis, & CXXXVIII. Conciliorum Africanorum, præter L. Apoſtolicos canones: quorum omnium ſumma redit ad CCCXCIV. Canonum capita. Ceterùm Dionyſius, vt collectioni ſuæ nihil deeſſet, Pontificum Romanorum Decreta, quæ ad diſciplinam Eccleſiaſticam pertinebant, à Siricio vſque ad Hormiſdam, poſt Canones ſubjunxit. Hæc ſecunda Canonum interpretatio & collectio ſtatim ab Eccleſia Romana obuiis vlnis excepta eſt, vt teſtis eſt locupletiſſimus Caſſiodorus, auctor illius ſeculi: *Ex Græcis exemplaribus*, inquit de Dionyſio loquens, *Canones Eccleſiaſticos moribus ſuis, vt erat planus atque diſertus, magna eloquentiæ luce compoſuit. quod hodie vſu celeberrimo Eccleſia Romana complectitur* Canonum ex hac collectione petitorum auctoritate, Contumelioſum Regenſem Epiſcopum in Gallia ab Epiſcopatus ordine ſuſpẽdit Ioannes II. Pontifex Romanus anno 534. literis hac de re ad Cæſarium Arelatenſem datis, quibus capita Canonum adjunxit; ſcilicet Capitulum VII. ex Epiſtola Siricij, ex Canonibus Apoſtolicis capitulum XXV. & XXIX. Ex Canonibus Antiochenis capitulum IX. & XV. quæ ad verbum è Dionyſij interpretatione ſunt expreſſa. Receptis à ſede Apoſtolica Canonibus, omnes Occidentis prouinciæ ad dirimendas lites & judicia Clericorum exercenda ſtatim vſæ ſunt.

Caſſiod. c. 23. Diuin. Lect.

Ioannes II. epiſt ad Cæſar. Arelat. Tom 1. Concil. Gall. ex antiquis exemplaribus edita.

VIII. Ceterùm prætermittenda non eſt Canonum Collectio, quæ in quinquaginta Titulos diſtributa, Theodoreti Cyrenſis Epiſcopi nomine extat in manuſcripto Codice Bibliothecæ Regiæ; præcipuè cùm aliquoties ejus meminerimus in hoc opere, & nobis vſui futura ſit in iis quæ ſequuntur. Eam Collectionem Ioannes Scholaſticus Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui Iuſtiniani temporibus floruit, Collatione legum, ſed præſertim Nouellarum Conſtitutionũ ejuſdem Principis, ad ſingulos Titulos addita, ornauit. Vnde ſequitur hanc Collectionem, Iuſtiniani tempus anteceſſiſſe; atque adeo temporis rationem iis ſuffragari, qui Theodoreti genuinum opus eſſe cenſent. Quam ille ad vſum priuatum ſtudioſorum concinnauit, vt in numerato haberent canones omnes, qui ad vnum negotij genus referuntur, quorum ſententiam & numerum tantùm adnotauit. In judiciis autem, vbi ſolidæ & integræ leges, non verò ſynopſes legum vel Canonum proferebantur, Collectioni iſti nullus erat locus. Quidam eruditi viri eam à Theodoreto abjudicant, tribus potiſſimùm de cauſſis; tum ob Canones Apoſtolicos, quos laudat numero LXXXV. qua de re abundè diximus capite ſuperiori; tum ob Canonem 28. Chalcedonenſis Concilij, quem expungit, licèt Collectio Græcorum eum agnoſcat. Quod quidem verum eſt, ſi de Collectione Photij & Zonaræ agatur. Sed antiqua collectio Græca, quam Dionyſius Latinè reddidit, Viginti ſeptem canones ſolùm recenſet, omiſſo 28. quemadmodum & Theodorus Anagnoſtes Libro primo Collectaneorum. Tertia cauſa dubitandi petitur è canonibus Sardicenſibus, quos Græci non admiſerunt in vetere collectione. Quod ſanè certum eſt. Attamen aperta eſt ratio cur Theodoretus eos in Collectionem ſuam conjecerit; nempe, quòd ſede ſua à Dioſcoro Alexandrino in ſynodo Epheſina ſecunda depulſus, eorum Canonum beneficio vſus ſedem Apoſtolicam appellauit; & à Leone in Communionem receptus, Epiſcopalique dignitati reſtitutus, Imperatoris decreto, & ſynodi Chalcedonenſis irretractabili judicio, (vt cum Leone loquar) locum ſuum obtinuit. Quare nihil aliud à Theodoreto expectandum erat, quàm vt Canonibus Sardicenſibus recenſendis benignum ſe præſtaret. Quod effecit, vt tandem Græci in ſynodo Trullana Sardicenſes Canones ſuſceperint, eóſque Collectioni antiquę adjunxerint. Meritò itaque Photium Nicolaus malæ fidei arguit, quòd ignotos Græcis hos canones eſſe ſimularet; cùm & in Codice canonum, & in Collectione quinquaginta titulorum publicè apud illos legerentur. Qua de re dixi Libri II. c. XV. §. IX. Hanc autem Collectionem ſeu Nomacanonem in quinquaginta titulos digeſtum, quo legum & Canonum collatio quædam continetur, nullo ferè loco habitum temporibus ſuis teſtatur Balſamo; eò quòd Photij collectio vberior & vtilior omnino viſa eſſet.

Theod. Anagn. … Collect.

Balſamo in ſupplemento p. 1111.

CAP.

CAPVT IV.

Synopſis.

I. Galli Collectione antiqua à Concilio Chalcedonenſi probata vſi ſunt, ex Conciliis Agathenſi, Aurelianenſi, Epaonenſi, & Cæſario Arelatenſi.

II. Probabile videtur amplexos deinde interpretationem Dionyſij, ex Concilio Aurelianenſi.

III. Liber Canonum *dicitur à Gregorio Turon. ex quo patet Canones Apoſtolicos olim à Gallis receptos non fuiſſe. Corruptus canon xxv. in cauſſa Prætextati. Nondum admiſſi erant in cenſum canonum temporibus Hincmari. Dubiæ auctoritatis dicuntur eſſe in Collectione Iſidori. Recepti tamen olim quinquaginta priores à ſede Romana.*

IV. Codex Canonum non ſolùm receptus in Galliis, ſed etiam in Hiſpania. Vbi noua Collectio concinnata eſt à Martino Bracarenſi. Zacharias reſponſo ad Conſultationem Pippini extinctam Codicis illius in Gallia memoriam renouat. Eum Codicem dono dedit Carolo M. Hadrianus Papa.

V. Codex ille vigebat adhuc ſub Leone IV. Ejus verba explicata, de Decretalibus quæ habentur in Canone.

VI. Eccleſia Gallicana non ſolùm vtebatur in judiciis Codice Canonum, ſed etiam Canonibus Gallicanis, è ſynodo Vaſenſi, & Cæſario, & Agobardo. Qui etiam obtinebant in Hiſpania.

I. ECCLESIA Gallicana Canones antiquos, qui à Concilio Chalcedonenſi probati fuerant, & Collectione antiqua continebantur, tenaciſſimè obſeruauit. Huc referenda ſunt verba Concilij Agathenſis, Canone primo: *In primis id placuit, vt Canones & ſtatuta Patrum per ordinem legerentur*, id eſt, vt Codex Canonum antiquorum, imò & Gallicanorum coram ſynodo, ſerie temporum ſeruata, recitaretur. Sanè ad Canones Ancyranos, Gangrenſes, & Africanos reſpexit Canon VII. Concilij Agathenſis, cùm de rebus Eccleſiæ conſeruandis aut alienandis decernit, *ſicut priſca Canonum præcepit auctoritas.* In Concilio Aurelianenſi primo, *antiquorum Canonum ſtatuta* ſeruanda præcipiuntur, vt omnia bona Eccleſiaſtica in Epiſcopi poteſtate conſiſtant. quod ad Canones Antiochenos referre oportet. Cõcilium Epaonenſe pœnitentiam homicidis indicendam ſtatuit, *quam Ancyritani Canones decreuerunt.* Quantam verò reuerentiam Canonibus antiquis in Collectione comprehenſis Gallicani Epiſcopi deferrent, docet Cæſarius Arelatenſis, qui acceptis Canonum titulis, quos è Collectione Dionyſij tranſcriptos Ioannes II. ad Cæſarium miſerat, illorum Canonum auctoritate Contumelioſi conatus repellit: *Nemo mihi alia qualibet*, inquit, *contra auctoritatem ſedis Apoſtolicæ, aut contra 318. Epiſcoporum præcepta* (id eſt, ſynodi Nicænæ) *vel reliquorum Canonum ſtatuta objiciat: quia quidquid contra illorum definitionem, in quibus Spiritum ſanctum locutum eſſe credimus, dictum fuerit, recipere non ſolùm temerarium, ſed etiam periculoſum eſſe non dubito.*

Concil. Agath. Can. 1. an. 506.

Can. 7.

Concil. Aurel. c. 15. an. 511.

Concil. Epaon. c. 31. an. 517.

Cæſarius Arelat. T. 1. Conc. Gall. an. 534.

II. Vſum autem Collectionis Dionyſianæ, ſtatim atque edita fuit, priore interpretatione ſpreta, per Gallias inualuiſſe mihi facilè perſuadeo; tum quia apud ſedem Apoſtolicam vigebat; tum etiam quòd nitore ſuo commendabatur, præ ſquallore veteris interpretationis; etſi hanc omnino Galli non deſeruerint. Quibus conjecturis addenda eſt probatio deſumpta è Canone III. Aurelianenſis Concilij habiti anno 538. vbi Decreta Leonis Papæ de Metropolitanorũ electione proferuntur; quæ petita cùm ſint ex epiſtola data ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, apud Gallos Decretorum nomine valere non poterant; niſi ex eo quòd Collectioni Dionyſij ſub Decretorum appellatione inſerta eſſent, cujus auctoritatem Gallicani Epiſcopi amplexi fuerant.

Conc. Aurel. III. can. 3. *Ipſe tamen Metropolitanus à Comprouincialibus Epiſcopis, ſicut Decreta ſedis Apoſtolicæ continent, cum conſenſu Cleri vel Ciuium eligatur.*

III. Hic eſt Liber Canonum, quem Rex Chilpericus ad Epiſcopos tranſmiſit anno 577. cùm damnationem Prætextati Rotomagenſis Epiſcopi vrgeret. De quo iſta ſunt Gregorij Turon. verba: *Ipſe verò*, ſcilicet Rex, *ad metatum diſceſſit, tranſmittens Librum Canonum; in quo erat quaternio nouus adnexus, habens Canones quaſi Apoſtolicos continentes hæc: Epiſcopus in homicidio, adulterio, & perjurio deprehenſus, à ſacerdotio diuellatur.* Hic locus duo oſtendit; Librum ſeu Codicem Canonum apud Gallos ad controuerſias dirimendas vſurpatum fuiſſe; & Canones Apoſtolicos, etiam poſt editum Dionyſij Codicem, à Gallicanis Epiſcopis receptos non fuiſſe. Canon relectus

Gregor. Turon. l. 5. c. 19.

in ſynodo Pariſienſi, cujus ſummam retulit Gregorius, eſt Canon Apoſtolicus XXV. in quo nullo mentio homicidij; ſed perjurij, adulterij, & furti; ita vt corruptus eſſe videatur ad premendum Prætextatum, qui ſe deſignati homicidij reum eſſe, ſpe veniæ profeſſus eſt. Nonus ille quaternio adjectus ad Codicem Canonum, complectebatur Canones Apoſtolicos. Vnde colligere licet, Codicem Gallicanum iis caruiſſe: quia cùm extra numerum & conſequentiam Canonum antiquæ Collectionis, in limine Libri à Dionyſio ſint adjecti; facile fuit Epiſcopis Gallicanis, qui eorum auctoritate teneri nolebant, ab iis exſcribendis ſibi temperare. Eadem ſententia reſedit majoribus noſtris, etiam in ſecunda Dynaſtia: qui licèt eos Canones in Codices ſuos tranſcripſerint, non eo tamen conſilio id egerunt, vt eorum decretis omnino adſtringerêtur; quemadmodum teſtatur Hincmarus:

Hincm. Opuſc. c. 24.

Canones qui vocantur Apoſtolorum, inquit, *antequam Epiſcopi Concilia liberè inciperent celebrare, à deuotis quibuſque collecti, in quibus quædam receptibilia, quædam verò ſunt non ſeruanda. De quibus interdum quædam aſſumpta ſunt in Conciliis, quædam à maximis & præcipuæ auctoritatis viris in ſuis opuſculis, ſicut & de apocryphis, aſſumpta fuiſſe legimus, quoniam in quibuſdam ad inſtructionem valent. Et ideo ſicut majorum traditione didicimus, ſeorſum ante Concilia, in Canonum libris ad inſtructionem, & propter vulgatam eorum famam, ponuntur.* Infrà: *Ceterùm iidem Canones qui vocantur Apoſtolorum, non ab Apoſtolis conſcripti eſſe creduntur.* Mox: *Sed & B. Gelaſius in Catalogo, qui libri ab Eccleſia recipiuntur, de his Apoſtolorum Canonibus penitùs tacuit, ſed nec inter apocrypha eos miſit. Quaproper in lectione illorum ſequenda eſt cautela ab eodem S. Gelaſio præmonita; Cùm hæc, inquit, ad Catholicorum manum aduenerint, Beati Pauli Apoſtoli præcedat ſententia, quæ dicit; omnia probate, quod bonum eſt tenete.* Incidit Hincmarus in codicem mutilum ſynodi Romanæ ſub Gelaſio, in quo Liber canonum Apoſtolicorum eſt omiſſus, qui in vulgatis codicibus inter Apocryphos recenſetur, vt dixi capite ſuperiori. Ceterùm Collectio Iſidori non diſſimulauit etiam quinquaginta Capitula horum Canonum ab omnibus non probari: cùm in genere antea de omnibus dixiſſet, ab hæreticis eſſe

Iſidorus in Præfat. *Propter eorum auctoritatem ceteris præponimus Canones, quæ de-*

confictos, & à ſede Apoſtolica repudiatos. Quod ſanè de quinquaginta Canonibus dici non poteſt, quos ſedes Apoſtolica inter ceteros canones numerauit; vt patet è Ioannis II. epiſtola, & Decretis Zachariæ, quæ Iſidori Collectionem præcedunt. Itaque rectè Leo IV. ceteris Canonibus quos Eccleſia Romana in judiciis ſequebatur, Apoſtolicos quinquaginta adjungit; & Humbertus Siluæ-Candidæ Epiſcopus in Diſputatione aduersùs Nicetam, his ſolis vim canonum tribuit, ceteris in numerum apocryphorum rejectis.

cantur Apoſtolorum, licet à quibuſdã apocryphi dicantur.

Ioannes II. an. 534. Zacharias an. 747. Leo IV. an. 849.

Humbertus an. 1049. *Canones Apoſtolorum nominant inter apocryphos, exceptis capitulis 50. quæ decreuerunt regulis orthodoxiæ adjungenda.*

IV. Ceterùm è loco Gregorij Turonenſis egregiè probatur vſus Codicis Canonum, qui obtinebat in Gallia. Ejus auctoritas recepta quoque erat in Hiſpania, vt patet ex Concilio Bracarenſi habito anno 563. Verùm Martinus Bracarenſis Epiſcopus, qui è Græcia migrauerat in Hiſpaniam, nouam Collectionem inſtituit, eo conſilio, vt Latinæ interpretationi vel obſcuræ, vel minùs emendatè ſcriptæ conſuleret, atque contractis in pauca Canonum verbis vnum capitulum è variis locis interpolaret: ea methodo vſus, vt quæ ad Epiſcopos & Clerum pertinerent, in prima parte; quæ ad Laicos, in ſecunda conſcriberet. Hæc Collectio à Concilio Lucenſi in Gallæcia probata fuit anno 571. quam ſæpe laudat Gratianus, ſub nomine Martini Papæ in Concilio. Euersâ tandem per bellorum ciuilium motus in Galliis Eccleſiaſticâ diſciplinâ, cùm Pippinus Major domus de ea reſtituenda ſollicitus, conſilio Eccleſiæ Gallicanæ Zachariam Papam de quibuſdam articulis conſuluiſſet anno 747. Summus Pontifex viginti ſeptem capitulis conſultationi reſpondit; quæ Canonibus, & Decretis Pontificum è Collectione Dionyſij ad verbũ tranſcriptis, muniuit. Vbi profert Canones Apoſtolicos, Ancyranos, Neocæſarienſes, Antiochenos, Chalcedonenſes, Africanos, & Decreta Siricij, Innocentij, Leonis, & Gelaſij, iiſdem numeris diſtincta, quibus apud Dionyſium. Tandem Hadrianus primus Codicem illum Carolo Magno dono dedit, vt teſtantur verſus Hadriani ad Carolum perſcripti: *A lege nunquã diſcede, hæc obſeruans ſtatuta:* non quòd Gallia eo Libro careret, ſed vt munere illo, quæ partes Regis eſſent, & omne ſtudium ad tuendos Canones, & Decreta Pontificum illo Codice

comprehenſa, impendere admoneretur. Quod ille ſanè egregiè præſtitit, & ſucceſſoribus ſuis exemplum hujus curæ ſubeundæ præbuit. Porrò in Capitularibus ſuis non ſolùm Dionyſij interpretatione, ſed etiam veteri, quæ extat in Collectione Iſidori, promiſcuè vtitur.

Ep. Leonis IV. T. 3. Conc. Gall.

V. Codex ille Canonum auctoritatem ſuam inuiolatam retinebat anno 849. cùm Leo IV. Pontifex, Relatione Epiſcoporum Britanniæ conſultus, reſpondit Apoſtolicam ſedem in Eccleſiaſticis judiciis Canones tantùm vſurpare, & *Decretalium regulas, id eſt*, inquit, *quæ habentur apud nos ſimul cum illis in Canone*. Tum Canones recenſet, & Decreta Pontificum, quæ Collectione Dionyſij continentur. Locus hujus epiſtolæ, quæ integra extat Tomo tertio Conciliorum Galliæ, relatus apud Gratianum, ſinceram genuinámque Leonis mentem prodit.

C. de Libellis. Diſt. 20.

Etenim ſuppoſititiis antiquorũ Pontificum epiſtolis, quæ jam à ſexaginta annis ſub Iſidori nomine conſarcinatæ, per Europam ſparſæ vulgabantur, locum inter Canones dare noluit. Hæc eſt enim verborum illorum ſententia, cùm de regulis Decretalium loquitur, *id eſt, quæ habentur apud nos ſimul cum illis in Canone*; ſtatimque non Anacleti, Euariſti, ceterorúmque Pontificum ψευδεπιγράφους epiſtolas enumerat; ſed Siricij, Innocentij, Zozimi, & aliorum Pontificum, quæ habentur in Collectione Dionyſij. Quare quòd Leo Pontifex ad cetera decreta, *Silueſtri Canones* adjungit, omnino delendum eſt; quia, ſine dubio, vitio ex ſcriptoris in textum irrepſit: præſertim cùm illa tempeſtate nondum Canones Silueſtri, nec apud Sedem Apoſtolicam, nec apud prouincias recepti fuiſſent, vt docet Hincmarus.

Hincmarus ep. 7. c. 22. & ſeqq. edit. Mogunt.

VI. Obſeruandum tamen eſt, Eccleſiam Gallicanam in controuerſiis dirimẽdis non ſolo Codice Canonum vſam, ſed etiam Gallicanarum ſynodorum Canones vſurpaſſe; quorum apud majores noſtros non vilis erat auctoritas. Etenim, vt inquit Concilium Vaſenſe, *omnia quæ à ſanctis Sacerdotibus vel Clericis obſeruari debent, & Antiqui & Nouelli Canones probare videntur*. Quare Cæſarius Arelatenſis in cauſſa Contumelioſi Regenſis Epiſcopi, non ſolùm Canones à Ioanne II. prolatos Encyclica ſua epiſtola complexus eſt, ſed etiam *Gallicanos Canones*, quos à ceteris hoc lemmate diſtinxit: *Incipiunt Tituli Canonum Gallicani*. Statímque ſubjungit Canonem IV. Concilij Valentini, Canonem IX. Concilij Aurelianenſis, XXIII. Arauſicani primi, & XXII. Concilij Epaonenſis; tum epiſtolam ſuam his verbis claudit: *Ecce manifeſtiſſimè conſtat, quia ſecundùm quod & tituli antiquorum Patrum, ſed & Canones Gallicani continere videntur, Clerici in adulterio deprehenſi, aut ipſi confeſſi, aut ab aliis reuicti, ad honorem redire non poſſint*.

Conc. Vaſenſe an. 529.

Cæſarij ep. an. 534

Canonum Gallicanorũ vſum in Hiſpania propagatum fuiſſe docet Concilium Taraconenſe habitum anno 517. cùm decernit de monachis, *Canonum ante omnia Gallicanorum conſtitutionem eſſe ſeruandam*. Quoniam verò, vt docuit Auguſtinus, Concilia prouinciarum, plenariorum Conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedunt; Canones Gallicani in iis cauſſis obtinent, quæ canonibus antiquis definitæ non ſunt. Hoc monuit Agobardus Epiſcopus Lugdunenſis, qui ſub Ludouico Pio floruit: *Canonum Gallicanorum ſanctiones non eſſe paſſim æquali auctoritate recipiendas, vt Nicæni, Chalcedonenſis, & ceterorum Generalium ex totius mundi conſenſu congregatorum, & receptorum; ſed quia congrua veneratione pro cauſis neceſſariis, quarum definitiones in illis Generalibus non inueniuntur, fides ſit eis adhibenda religione debitâ.*

Conc. Taracon. an. 517.

Aug. l. 2. de Bap. c. 3.

Agobardus.

CAPVT V.

Synopſis.

I. Antiquo Iuri ſucceſſit jus Nouum, ex Collectione Iſidori. Hæc, præter Canones, complectitur epiſtolas veterum Pontificum. Quæ germanæ non ſunt, vt colligitur è Dionyſio Exiguo. Quod etiam probatur è Bellarmino, & Baronio Ill. Cardinale, & auctore Pſeudo-Iſidori. Concinnatæ ſunt ex antiquis Epiſtolis, & canonibus, vt plurimùm.

II. Riculfus ex Hiſpania in Gallias hanc Collectionem detulit. Iſidoro Hiſpalenſi tributa, Hincmari ætate. Quare non affingenda, vt fit vulgò, Iſidoro Mercatori Qui Peccator dicitur, in aliis codicibus Iſidoro Hiſpalenſi tribui non poteſt. Chronicon Iuliani meminit Iſidori Mercatoris Epiſcopi Setubenſis.

III. Riculfus Moguntinus Epiſcopus, deuotus Eccleſiæ Romanæ. Sententiæ harum

epiſtolarum tranſcriptæ primò in Concilia Gallicana, tacito auctorum nomine. Deinde auctoribus apertè laudatæ.

IV. Emerſit per Gallias alia Collectio ſub nomine Capitulorum Hadriani Papæ; vnde aliqua tranſcripta in Collectionem Iſidori. quæ apud Gallos auctoritate Canonica non vigebat, ætate Hincmari.

V. Eius ſententia de his Epiſtolis, ſuſcipiendas venerabiliter, *ſed canones ſeruandos* inuiolabiliter.

VI. Nicolaus vrget Gallicanos Epiſcopos, vt has Epiſtolas admittant in Canonem. quod illi facere recuſant.

I. ANTIQVO juri, Vniuerſalis Eccleſiæ aſſenſu reboraro, ſucceſſit *Ius Nouum*, quod ab anno 836. publicari cœpit; & adnitente Nicolao I. & ceteris Romanis Pontificibus paulatim vſu inualuit per Occidentis prouincias. Ius illud comprehenſum eſt Collectione Iſidori, quæ ex Clementis, Anacleti, Euariſti, & antiquorum Pontificum epiſtolis, qui tempora Siricij præceſſerunt, & è Canonibus tam antiquis, quàm Gallicanis & Hiſpanicis, compacta eſt. Epiſtolæ illæ apud eruditos viros graui ſuſpicione laborant; tum ob verborum ſordes à ſecundi ſeculi, quo datæ dicuntur, elegantia & nitore alienas; tum ob ſtyli ſimilitudinem, & eundem ſcribendi characterem, qui in omnibus epiſtolis occurrit; ita vt ab vno auctore, non à diuerſis Pontificibus, conſcriptæ eſſe videantur. Accedit vſus frequentiſſimus vulgatæ ſcripturarum verſionis; vnde fit vt poſt Hieronymi ætatem effictas eſſe neceſſe ſit. Deinde & Hieronymo, qui Scriptorum Eccleſiaſticorum catalogum texuit, & Innocentio, Leoni, ceteriſque Pontificibus, quorum germanæ epiſtolæ ad nos peruenerunt, omnino fuerunt incognitæ. Turrianus his ſimilibúſque argumentis à Magdeburgenſibus prolatis ſatisfacere conatur, edito in eam rem volumine. Sed fortaſſe ceſſiſſet Dionyſij Exigui teſtimonio; qui cùm veterum Pontificum epiſtolas jam à centum & mille annis cum ſumma diligentia colligeret, à Siricio initium ſuæ Compilationis facit. Hæc ſunt ejus verba in epiſtola ad Iulianum Eccleſiæ Romanæ Preſbyterum:
Dionyſij Exigui epiſtola ad Iulianum Preſbyterum, edita à Fr. Florente.
præteritorum Apoſtolicæ ſedis Præſulum Conſtituta, qua valui cura & diligentia colligi, & in quendam redigens ordinem titulis diſtinxi compoſitis: ita dumtaxat vt ſingulorum Pontificum, quotquot à me præcepta reperta ſunt, ſub vna numerorum ſerie terminarem. Fortiùs verò vrget Antonij Auguſtini Archiepiſcopi Taraconenſis obſeruatio; qui primus adnotauit ipſa Legum Imperatoriarum verba, & quæ ſub Aniani nomine extant ad Codicē Theodoſianum ſcholia, in illis epiſtolis vſurpata fuiſſe: quamuis Pontifices, quibus epiſtolæ tribuuntur, duobus & tribus ſeculis Codicis Theodoſiani editionem præceſſerint. His argumentis victus Ill. Bellarminus has epiſtolas, *Indubitatas*, inquit, *eſſe affirmare non audeam.* Sed apertioribus verbis Illuſt. Baronius eas ab iis auctoribus, quibus tribui ſolent, datâ operâ abdicauit: *Ex multis eas reddi ſuſpectas epiſtolas, quæ dicta ſunt ſecundo Annalium Tomo, dum de ſingulis mentio facta eſt, ſatis eſt demonſtratum; ſimùlque oſtenſum, illis non indigere Romanam Eccleſiam, vt ſi falſitatis arguantur, ſuis ipſa deſtituatur juribus & priuilegiis; cùm etſi illis careat, ex legitimis germaniſque aliorum Pontificum epiſtolis Decretalibus, ſatis ſupérque corroborata conſiſtat. Ceterùm quòd excerpta ex illis capita à Benedicto Leuita primùm, vt Canonibus conſentientia, probata eſſent, vt ipſe teſtatur, auctoritate Romanorum Pontificum, quod & à poſterioribus factum eſt Collectoribus, eadem vſu potiùs recipi contigerunt, quàm conſtanti ipſorum firmitate.* Bellarmini & Baronij auctoritate fultis, liberum erit venerandos Pontificum veterum titulos epiſtolis illis detrahere; præſertim cùm eruditiſſimi viri induſtria ab aliquot annis eò proceſſerit, vt ſententiæ & verba ipſa, ex quibus epiſtolæ contextæ ſint, à quibus Auctoribus petita ſint, accuratiſſimè demonſtrauerit. Cui tamen in eo ſuffragari non poſſum, quòd atrocioribus verbis Epiſtolas dilacerat: quas è ſententiis & verbis Legum, Canonum antiquorum, & ſanctorum Patrum, qui quarto & quinto ſeculo floruerunt, ſi pauca demas, concinnatas eſſe conſtat.

Ant. Auguſtin. in Notis ad Capitula Hadr.

Bell. de Rom. Pont. l. 2. c. 14.

Baron. ad an. 865. §. 8.

Dauid Blondellus in Pſeudo-Iſidoro, edito an. 1628.

Epiſtolæ illæ ſuppoſititiæ non extant in veteri Codice Ms. Eccleſiæ Vrgellenſis. quo Iſidori Collectio continetur.

II. Hanc verò Epiſtolarum & Canonum Collectionem Riculfo Epiſcopo Moguntino debemus; qui eam, ex Hiſpania allatam, penes ſe habuit, & Gallis communicauit, teſte Hincmaro: *De Libro collectarum epiſtolarum ab Iſidoro, quem de Hiſpania allatum Riculfus Epiſcopus Moguntinus, in hujuſmodi, ſicut &*

Hincmarus in Opuſc. c. 24.

in Capitulis Regis ſtudioſus, obtinuit, & iſtas regiones ex illo repleri fecit. Quiſquis auctor hujus Collectionis fuerit, illuſtri nomine Iſidori Hiſpalenſis eam commendare voluit. eo enim nomine inſigniebatur temporibus Hincmari, id eſt, anno 870. Quare non aſſentimur viris doctis, qui manuſcriptos Codices ſecuti, Iſidorum Mercatorem Collectionis auctorem faciunt. Etenim etſi fateamur in quibuſdam codicibus eam lectionem extare; in pleriſque tamen & melioris notæ libris, Compilator iſte, Iſidorus *Peccator* dicitur; vnde manauit, vitio amanuenſium, *Mercatoris* dictio. Peccatoris autem appellatio inde fluxit, quòd Epiſcopis quibuſdam ſolenne fuerit, in Conciliis Peccatores ſeipſos inſcribere; quemadmodum videre eſt in Concilio Turonenſi primo, in Pariſienſi tertio, in Turonenſi ſecundo, & in Matiſconenſi primo. qua ratione & apud Græcos Epiſcopi ἁμαρτωλοὶ vocari amabant. Certum quidem eſt & omnino indubitatum ex ſententia Illuſtriſſimi Cardinalis Baronij, ſordes verborum, quæ aliquoties in illa collectione occurrunt, in Iſidorum Hiſpalenſem laudatiſſimum & eruditiſſimum virum non eſſe rejiciendas: qui etſi in Originum libris aliquando lapſus fuerit, variæ tamen & reconditæ lectionis ſpecimen præbet, vnde Antiquariorum ſtudia maximè juuātur. Inde autem colligitur Iſidoro Hiſpalenſi non eſſe tribuendam iſtam Collectionem, quia & Concilij Toletani vndecimi habiti ann. 675. & Concilij ſexti coacti anno 681. meminit; quadraginta & ampliùs annis poſt obitum Iſidori, qui accidit anno 636. vt docet Redemptus Diaconus in ejus vita. Imò verò & Gregorij II. & III. & Zachariæ ſummorum Pontificum, qui poſt annum ſeptingenteſimum vixerunt, epiſtolas auctor ille Collectioni ſuæ inſeruit. Si fides habenda eſſet Chronico Iuliani Toletani à V. Clariſſ. Laurentio Ramireſio Pariſiis edito, non laborandum eſſet de Collectionis auctore. Etenim juxta Chronici illius fidem, Iſidorus Mercator Epiſcopus Serubenſis ope monachi cujuſdam compilationi operam dediſſe dicitur, & obiiſſe anno 805. Verùm quia Chronicum illud apud eruditos viros ſuſpicione non caret, ſatius eſt Hincmari teſtimonio hærere; qui non Mercatori Setubenſi Epiſcopo, ſed Iſidoro Hiſpalenſi, ætate ſua, Collectionem tributam fuiſſe teſtatur.

Hincmarus ep. 7 c. 12. *Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus collegit cum epiſtolis Romanæ ſedis Pontificum à S. Clemente vſque ad S. Gregorium.*

Concil. Turon. 1. Pariſ. III. Turon. II. Matiſcon. I.

Baron. ad annum 865. §. 5.

Chronicon Iuliani Tol.

III. Riculſus autem, à quo publicatam fuiſſe docet Hincmarus, Eccleſiam Moguntiacam tenuit ab anno 787. vſque ad annum 814. & ſedem Apoſtolicam deuotè coluit; vt teſtis eſt auctor Præfationis ad Benedicti Leuitæ Collectionem. Quod fortaſſe illi Epiſtolarum interpolandarum deſiderium iojecit, vt labantem Romanæ Eccleſiæ auctoritatem in Galliis reſtauraret. Sanè poſt tempora Riculfi, ſententiæ aliquot ſelectæ ex ſuppoſititiis epiſtolis à Gallicanis Epiſcopis in Canones ſuos tranſcriptæ ſunt. In Concilio Aquiſgranenſi habito anno 836. quæ de Vnctione olei infirmorum, ſeu Chriſmate ab Epiſcopis quotannis conſecrando in Cœna Domini, decernuntur, *juxta ſtatuta Decretalium*, è ſecunda epiſtola Fabiani hauſta ſunt, etſi tacito Fabiani nomine. Ceterùm frequentiſſimè ab Epiſcopis laudata fuiſſe verba epiſtolarum illarum Decretalium, & earum auctoritatem vſurpatam, probant tres vltimi Capitularium Libri: quos è ſcriniis Eccleſiæ Moguntiacenſis in vnum corpus compegit Benedictus Leuita, juſſu Autgarij ejus Eccleſiæ Epiſcopi; eóſque Lothario, Ludouico, & Carolo nobiliſſimis Regibus filiis Ludouici Pij inſcripſit circa annum 850. In iis Libris paſſim è Clementis, Anacleti, Pij, Euariſti, Fabiani, & ceterorum Pontificum apocryphis epiſtolis, quamuis ſuppreſſo auctorum nomine, auctoritas petitur: quod vſurpatum etiam ab auctoribus Additionum, quæ Libris Capitularium adjunctę ſunt. Quin & Hincmarus ipſe Anacleti, Euariſti, Fabiani, Stephani, Lucij, Alexandri, Pij, Calliſti, Iulij, Melchiadis teſtimoniis apertè vſus eſt in epiſtolis ſuis, & aliis opuſculis.

Concil. Aquiſgran. parte 2. cap 8.

Capitul 1 5. c. 170 183. 187. 239. 243.

L. 6 c 57. l 7. c. 22. & paſſim libris Tribus. Additio III. 5. 2. & 6. ad. IV. c 5 6. 14. 15. & 16.

Hincmarus ep. 8 & ep ad Ludou. In Tract de Diuortio Lotharij. in Opuſc. c. 15.

IV. Non ſolùm autem Iſidori Collectio Riculfi tempeſtate emerſit; ſed alia etiam Collectio, quæ ſub nomine Capitulorum Hadriani Papæ per Gallias ab Ingilramno Metenſi Epiſcopo anno 785. diuulgata eſt. Ex his Capitulis quædam in epiſtolas Pontificum, qui eas interpolauit, ipſis verbis tranſcripſit. imò & ipſæ Capitularium Additiones, Capitulis Hadriani aliquoties vtuntur.

Attamen obſeruandum eſt, etſi Gallicanæ ſynodi veterum Pontificum

nominibus perſtrictæ, ſelectis ſententiis epiſtolarum ejuſmodi vterentur; Collectionem Ingilramni, aut Iſidori, non recepiſſe in Canonum cenſum, vt teſtatur Hincmarus Remenſis in Opuſculo, quo Hincmarum Laudunenſem refellit; qui ex illis Epiſtolis Collectionem priuatam ad vſum Eccleſiæ ſuæ conſuerat. De Capitulis enim Hadriani ita cenſet: *De ſententiis, quæ dicuntur ex Græcis & Latinis Canonibus, & Synodis Romanis, atque Decretis Præſulum ac Ducum Romanorum collectæ ab Hadriano Papa, & ab Engelramno Metenſium Epiſcopo datæ, quando pro ſui negotij cauſſa agebatur; quàm diſſonæ inter ſe habeantur, qui legit, ſatis intelligit; Et quàm diuerſæ à ſacris Canonibus, & quàm diſcrepantes in quibuſdam ab Eccleſiaſticis judiciis habeantur.*

Hincm. in Opuſ. cap. 24.

V. Quid autem de veterũ Pontificum epiſtolis ſentiret; apertiſſimè oſtendit eodem loco. Docet enim ex Innocentij, Leonis, & Gelaſij receptis decretis, accuratè ſeruanda quæ Canones Conciliorum præſcribunt; à quibus tamen diſcederetur, ſi varia capita controuerſis epiſtolis comprehenſa ſeruarentur, quæ aduerſa ſunt Canonibus: qui poſteriores cùm ſint iis epiſtolis, illis vtpote prioribus derogare cenſendi ſunt. Vnde tandem orationem ſuam hac definitione concludit, Honorem quidem iis epiſtolis deberi ob dignitatem auctorum, quorum nomina præferunt; ſed Concilia ſeruanda, quorum decreta vniuerſalis Eccleſia, & Sedes Apoſtolica cuſtodit: *Tu hac diſcretione*, loquit, *vt præmiſi ex verbis Gelaſij, ſuſcipe ad inſtructionem illas epiſtolas, quas Beatiſſimi Papæ diuerſis temporibus ab vrbe Roma pro diuerſorum Patrum conſolatione dederunt legendas, Venerabiliter; & ſerua ſacra Concilia, quæ Sedes Apoſtolica, & omnis ſequitur Eccleſia, Inuiolabiliter.* Vberiùs quæſtionem iſtam exequitur, cùm Laudunenſis Hincmari verba refellit; qui prolatis Anacleti, Victoris, Calliſti, & Eleutheri teſtimoniis, his verbis vſus erat ad Hincmarum Remenſem: *Ecce, Pater, qui Canones recipiendi, venerandi, ac obſeruandi habeantur.* Excipit Hincmarus noſter: *Si iſti ſunt Canones recipiendi, venerandi, ac obſeruandi, quos commemoraſti; qui ſunt illi, quos & Apoſtolica Sedes, & omnes Epiſcopi per vniuerſum orbem, à Prima Sede Apoſtolicæ Pontifice, vſque ad illum qui modò nouiſſimè etiam poſt te eſt ordinatus Epiſcopus, imò & omnis Catholica Eccleſia, Canones appellant? Quique à Nicæno Concilio, quod primum in noſtris codicibus quos ab Apoſtolica Sede majores noſtri acceperunt, ſequendos per ordinem, vſque ad Africanum Concilium, pro Canonibus recipiendis, venerandis, & obſeruandis, retinent; & Innocentius, Zozimus, & ceteri quique obſeruandos Canones nominant. Inter quos, & iſtas Epiſtolas Apoſtolicæ Sedis Pontificum, quas Canones appellas, Gelaſius, vt ſuprà poſui, differentiam facit; & illa Concilia Canonum obſeruanda decreuit; has autem Epiſtolas pro conſolatione quorundam directas, venerabiliter ſuſcipiendas dicit.* Quod iterum confirmat in epiſtola quam retulit Flodoardus auctor Hiſtoriæ Remenſis. Ex iſto Hincmari loco diſcimus, apud Epiſcopos Eccleſiæ Gallicanæ ſolum Codicem Canonum ex Collectione Dionyſij Exigui, quem ſuperioribus verbis deſcripſit, circa annum 870. auctoritatem obtinuiſſe; Epiſtolas verò contentas in Collectione Iſidori, non repudiatas quidem ab Epiſcopis, quia de falſitate illarum nondum conſtabat; ſed in auctoritatem Canonom non fuiſſe receptas. Qua in re præjudicio Leonis IV. vtebantur, qui has Epiſtolas Decretales in Canone non recenſebat, vt monui capite ſuperiori §. v.

Hincm. in Opuſc. cap. 25.

Hincm. in Opuſc. cap 43.

Flodoard. lib 3. Hiſt. Rem. cap. 22.

VI. Contenderat tamen Nicolaus literis ad vniuerſos Galliæ Epiſcopos datis anno 865. vt Decreta illa reciperentur, & magoo conatu Gallicanorum Epiſcoporum argumenta repulerat. Excipiebant enim illi Decretales epiſtolas priſcorum Pontificum ideo non admittendas, quia in Codicem Canonum non eſſent relatæ. Reponit Nicolaus, ex hoc ſequi nec ipſas Scripturas ſacras Veteris & Noui teſtamenti ſuſcipiendas, quia Codici Eccleſiaſticorum Canonum noo ſunt inſertæ. Si autem Galli reſpondeant, Innocentij decreto, quod in Codicem Canonum relatum eſt, ſtatui vt Teſtamentum Vetus & Nouum recipiatur: Eadem ratione dici poſſe, Decretales illas epiſtolas eſſe recipiendas, quia Decreto Leonis Papæ cauetur, omnia Decretalia conſtituta deceſſorum ſuorum cuſtodienda eſſe. Itaque nihil intereſſe, *vtrum ſint omnia decretalia Sedis Apoſtolicæ conſtituta inter Canones Conciliorum immixta, cùm omnia in vno*

Nicolaus ep. 42.

Gratianus cap. Si Romanorum, D. XIX.

corpore compaginari non poſſint. Quod Nicolaus confirmat Gelaſij Papæ definitione, cujus hæc ſunt verba: *Decretales Epiſtolas, quas Beatiſſimi Papæ diuerſis temporibus de vrbe Roma, pro diuerſorum Patrum conſultatione dederunt, venerabiliter ſuſcipiendas decernimus.* Hic Gelaſij locus à Nicolao & Hincmaro trahitur in partes. Sanè ſi commentitiæ non eſſent epiſtolæ veterum Pontificum, Gelaſius Nicolai cauſſam juuaret, potiùs quàm Hincmari. Sed aliud Hincmari argumentum inuictum remanet; nempe Canonibus poſterioribus, derogatum fuiſſe priſcis illis Decretalibus, etſi veræ forent; quarum ratio habenda non ſit in iis capitibus, quæ Codici Canonum aduerſantur. In ceteris enim articulis, Galliæ Epiſcopi teſtimoniis harum epiſtolarum vtebantur; vt antè dixi; quod illis Nicolaus objiciebat: *Cum ipſi*, inquit, *ſuæ intentioni hæc ſuffragari conſpiciunt, illis indifferenter vtuntur.*

CAPVT VI.

Synopſis.

I. Quæritur cauſſa contentionis inter Nicolaum & Epiſcopos Gallicanos ob antiquas Decretales. Scilicet vt Noua regula illis epiſtolis aſſerta conſtitueretur, in Synodis, & judiciis Epiſcoporum. quæ inconſulto Romano Pontifice peragi prohibentur. etiamſi appellatum non fuerit.

II. Tandem Epiſtolæ illæ receptæ ſunt, initio tertiæ Regum Dynaſtiæ, vt patet è Concilio Remenſi. Collectio Burchardi his epiſtolis aucta. Iuonis quoque, qui primus in Occidente jus Ciuile cum Canonico in vnum corpus compegit. Eccleſia Gallicana vſa olim Codice Theodoſ. Libro 16. Gratiani Collectio. ejúſque auctoritas.

III. De Collectionibus Decretalium breuiter.

IV. De noui juris incremento, vnde proceſſerit. Iuris conſtituendi auctoritas reuocata ferè ad ſummum Pontificẽ; & Nouæ negotiorum ſpecies Corpus juris auxerunt. Nouus ordo Iudiciorum Eccleſiaſticorum. Beneficiorum inſtitutio. Matrimoniorum impedimenta, & judicia. Nouæ conſtitutiones de Excommunicationibus, de Religioſis, de Priuilegiis, & Exemptionibus. Ita eſt rerum ſtatus, vt antiquum jus ſufficere non poſſit ad dirimendas controuerſias.

V. Ex ſuperioribus confutatur Leſchaſſery ſententia, qui veram Libertatem Eccleſiæ Gallicanæ conſtituit in Iure Antiquo. Ea ſita eſt in recto Antiqui & Noui Iuris vſu. Hæc eſt ſententia B. Ludouici, Caroli VI. & Eccleſiæ Gallicanæ.

VI. Decretales Epiſcoporum adminiſtrationem temperarunt, non abſtulerunt. Cui locus eſſet juxta juris antiqui regulas, cogente Neceſſitate.

I. CVM tantopere Nicolaus exegerit à Gallis, vt his epiſtolis in Canonum cenſum admittendis faciles ſe præberent, ipsíque tam conſtanter ſententiam ſuam retinuerint, non alienum erit in cauſſas hujus contentionis inquirere. Eam mihi collegiſſe videor ex Hincmaro: qui probato in Concilio Attiniacenſi decem prouinciarum anno 870. quinquaginta quinque Capitum Opuſculo, aduersùs Hincmari Laudunenſis Epiſcopi Collectionem edito, ejus conſilium in illa Collectione adornanda his verbis aperit: *Quærens adinuentiones, vt te Metropolitana ſubjectione poſſes exuere, libellum de Patrum antiquorum ſcriptis ante ſacros Nicænæ Synodi & aliorum ſanctorum Canones editis collegiſti: in quibus ſententias inter ſe diſſonas, & contra Euangelicam, & Apoſtolicam, atque Canonicam, & Apoſtolicæ Sedis auctoritatem, immiſcuiſti.* Hæc vna ratio Nicolao I. perſuaſit, vt ſe acerrimum vindicem earum epiſtolarum præſtaret, quò faciliùs Epiſcopos Romanæ Sedi *ſine medio* ſubjiceret. Ex iis enim Nouam illam regulam veteribus Canonibus incognitam conſtituit, ſcilicet Epiſcopum, etiamſi non appellauerit Romanam Sedem, à Synodo prouinciæ, inconſulto Romano Pontifice, Deponi non poſſe. Nicolai verba hæc ſunt in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, de Rothadi Epiſcopi Sueſſionenſis cauſſa loquentis: *Etſi Sedem Apoſtolicam nullatenus appellaſſet; contra tot tamen & tanta vos Decretalia efferre ſtatuta, & Epiſcopum inconſultis nobis Deponere, nullomodo debuiſtis.* In eandem ſententiam in Concilio Romano perorauerat, cùm Rothadum reſtitueret: *Quanquam etſi nunquam prouocaſſet, nunquam omnino præter ſcientiam noſtram deponi debuerit: quia ſacra ſtatuta & veneranda decreta, Epiſcoporum cauſſas, vtpote majora negotia, noſtræ definiendas Cenſuræ mandarunt.* Statuta

Flodoardus l. 3. Hiſtor. Rem. cap. 21. & 22.

Nicolaus epiſt. 42.

Nic. in Concilio Rom. anno 865.

illa Decretalia, quorum meminit Nicolaus, referri debent ad Epiſtolas Victoris, Sixti, Marcelli, Zephyrini, Iulij, & aliorum Pontificum. Iis duo præcipuè cauentur. Primum, vt nulla ſynodus prouincialis Epiſcoporum criminales cauſſas definiat, inconſulta Romana Sede. Secundum, vt nulla Synodus præter Sedis illius auctoritatem cogatur. His duobus Capitibus præcipuum diſcrimen Iuris Antiqui & Noui continetur. Vnde effectum eſt, vt Metropolitanorum dignitas, & ſynodorum prouincialium auctoritas, quæ in Canonibus decernendis, aut judiciis reddendis vigebat, maximè debilitata ſit. Atque adeo nouæ quæ in dies emergere ſolent negotiorum ſpecies, non ampliùs in Conciliis Gallicanis, vt fieri ſolebat juxta mores antiquos, ſed in Conciliis Romanis primùm, deinde à ſolis Pontificibus diſcuſſæ, & deciſæ fuerint: licèt Synodorum prouincialium Congregationi, & Canonum condendorum poteſtati, in vniuerſum Epiſcopi Gallicani renunciare noluerint. Qua de re vberiùs tractaui in Diſſertatione *De Conciliis Diœceſeon*. Quare mirandum non eſt, ſi Eccleſia Gallicana adeo rigidè Collectionem Iſidori, quod ad illos articulos attinet, exploſerit; & antiquos Canones aduersùs nouas Decretalium regulas conſtantiſſimè aſſeruerit; cùm de judiciis Epiſcoporum, & de ſynodorum prouincialium poteſtate, poſt Nicolai obitum cum Hadriano II. & Ioanne VIII. diſceptaret; vt docui in Exercitatione *De Iudiciis Canonicis Epiſcoporum*.

Concilium Remenſe ſub Hugone.

II. Tandem verò eò deuentum eſt, vt tantis nominibus veterum Pontificum ceſſerint, vnà cum reliquis Epiſcopis, etiam Gallicanæ Eccleſiæ rectores; qui in Concilio Remenſi ab Hugone & Roberto Regibus Francorum coacto anno 991. Anacleti, Iulij, Damaſi, & aliorum Pontificum epiſtolas expendit, in cauſſa Arnulphi, ac ſi in Canonum cenſum receptæ eſſent. Quare Burchardus Vuormatienſis Epiſcopus, cùm nouam Collectionem Canonum institueret circa annum M. X. eam, ex ſeculi ſui ſenſu, primorum Pontificum epiſtolis auxit: quibus & ſelectos ex Auguſtino, Hieronymo, Gregorio, & Iſidoro locos adjunxit. Eandem rationem ſecutus eſt Iuo Carnotenſis in ea Collectione Canonum, quam ad Eccleſiæ Gallicanæ vſum circa annum M. C. publicauit. Sed Burchardo in eo ſuperior fuit, quòd ante Iuris Ciuilis promulgationem (quæ *poſt obitum* Lotharij II. ſtudio Mathildis Comitiſſæ procurata eſt) quamplurima ex Digeſtis, Codice, & Nouellis tranſcripta in Collectionem ſuam retulerit; ita vt exemplo Ioannis Scholaſtici & Photij Patriarcharum Conſtantinopolitanorum, Ius Ciuile cum Canonico conjunxerit. Vtebatur quidem olim Eccleſia Imperatoriis legibus ad judicia ordinanda; & Galliarum Epiſcopi Codicem Theodoſianum ſequebantur, vt docuit Hincmarus: ſed in Occidente prima vtriuſque Iuris Collectio debetur Iuoni Carnotenſi; qui etiam Canones in ſynodis prouincialibus editos non omiſit. Succeſſit Gratianus; qui Decretorum corpus noua quidem methodo adornauit; ſed Collectionem tam Dionyſij Exigui, quàm Iſidori, & Iuonis, in partes diſſectam, in vnum corpus induſtria ſua temperatum compegit; & aliquot legibus, Conſtitutionibus nouis Pontificum, & Conciliorum, & Patrum locis amplificauit, circa annum M. C. L. In ſcholis publicè recitatur, & quotidie prælegitur Gratiani Decretum; ſed, vt rectè monuit vir Eruditiſſimus Antonius Auguſtinus, cùm Gratiani Collectio priuato ſtudio instituta ſit, quæ refert auctorum teſtimonia non majori polleut auctoritate, quàm antea obtinebant. Quare Canonum & Pontificiarum Conſtitutionum excerpta ſupremâ auctoritate apud omnes excellunt; quæ verò è prouincialibus Conciliis, aut Patrum libris accepta ſunt, non omnes tenere poſſunt.

Hincmarus ep. 4. c. 6. edition. Mog. *Sextus decimus Liber legum, quibus vnà cum ſacris canonibus cauſa moderatur Eccleſia.* Is eſt Liber 16 Codicis Theodoſiani.

III. Gratiani Decretum ſubſecutæ ſunt Tres Decretalium epiſtolarum Alexandri III. Innocentij III. & Honorij III. Collectiones: quas excepit vltima Gregorij IX. de qua loquitur Matthæus Paris: *His quoque temporibus Gregorius IX. videns tædioſam Decretalium prolixitatem, ſub quodam compendio eas eleganter abbreuiatas, & collectas, ſolenniter & authenticè per totius mundi latitudinem legi præcepit, & publicari.* Gregorium ſecuti Bonifacius VIII. Sextum Librum Decretalium, Clemens Clementinas Conſtitutiones, Ioannes Extrauagantes ſuas, & alius quidam Extrauagantes

Matthæus Paris in Henrico III.

Vide eruditiſſimam Diſſertationem Fr. Florentis Anteceſſoris meritiſſimi de Origine Iuris Canonici, parte ſecunda

Extrauagantes communes ediderunt: quæ ideo Extrauagantes dicuntur, quia extra Gratiani Decretum vagantur. His voluminibus comprehenduntur capita Conciliorum Lateranenſium, Lugdunenſis, & Viennenſis, quæ per varios titulos ſecundùm ſubjectam materiam ſparſa ſunt.

IV. Quæri ſolet, qua ratione effectum ſit vt Ius Canonicum, quod per octingentos annos vnico Codice, eóque non valde amplo, continebatur, in tantam molem excreuerit, vt lacerrotum perinde ac ingenij viribus opus ſit, ad volumina illa terenda. Et an Ius Nouum à Veteri magnopere deflexerit. Ardua quidem eſt quæſtio propoſita, cui ſecundùm dignitatem diſcutiendæ multis verbis opus eſſet: ſed paucis, quod attinet ad præſens inſtitutum, ſententiam meam promam. Summum Caput, in quo Ius Nouum ab Antiquo differt, in eo jam conſtitui, quòd ſuprema poteſtas, quam in pleriſque cauſſis judicandis Synodi prouinciales obtinebant, penitùs extincta eſt, & ad ſolum ſummum Pontificem reuocata; & ea quæ in Canonibus condendis verſatur, ſit adeo imminuta, vt Pontifici ſoli Conſtitutionum condendarum onus incubuerit, quibus earum rerum formam præſcribebat, de quibus apud illum erat diſceptandum. Hinc ſecutus eſt nouus Iudiciorum Eccleſiaſticorum ordo ad cognitiones per Reſcripta Pontificum inſtituendas in prouinciis; Vnde tot Conſtitutiones emanarunt de Reſcriptis, de Iudicibus delegatis, de officio Iudicis ordinarij, de Dilationibus, Exceptionibus, Sententiis, & Appellationibus, & de toto, vt generaliter, loquar, Iudiciorum ordine. Hæc omnia olim non adeo exactè & ſolenniter exercebantur, vt nouis Conſtitutionibus eſt decretum; quæ magna ex parte in formulis actionum, & in ttitura fori, anxiè & ſcrupuloſè verſantur. Ex alio deinde Capite Noua Eccleſiaſticæ Politiæ facies oborta eſt; ſcilicet ex Beneficiorum, ab ordinationibus, diſcretione. Antiquo Iure, quod Canone Concilij Chalcedonenſis probatum erat, nullus ad Clerum adſciſcebatur, quin ad certam Eccleſiam ſub Epiſcopi, Preſbyteri, Diaconi, & ceterorum ordinum gradu adſcriberetur; adeo vt manus impoſitionem ſequeretur adſcriptio in Canonem, ſeu laterculum & matriculam Eccleſiæ. Hoc obtinet adhuc in Epiſcopis; ſed in ceteris gradibus ordinationes ἀπολελυμένως & abſolutè fiunt, & abſque Titulo Eccleſiæ, contra præſcriptum Concilij Chalcedonenſis. Conſtitutum quidem fuit in Concilio Lateranenſi, ne Clerici ordinarentur abſque titulo, ſaltem patrimonij; ſcilicet ne in opprobrium Cleri mendicare cogerentur: ſed hoc Decreto non eſt reſtituta vetus diſciplina, quæ Clericos per manuum impoſitionem ſuis Eccleſiis addicebat. Separatio iſta & diſcretio ordinationis, ab Eccleſiæ ſeu Beneficij collatione, & pinguiſſimorum redituum copia, nouas in jus Canonicum regulas inuexit antiquo juri prorsùs incognitas, de Beneficiis acquirendis, conſeruandis, & amittendis, quæ ferè vtramque paginam noui Iuris faciunt. Matrimoniorum impedimenta nouis interdictis ad tuendam honeſtatem publicam introducta, & reuocatæ ad ſolam Eccleſiā earum cauſſarum cognitiones, & cognitionum, quæ hac de re habentur, adſtrictus forenſibus formulis ordo, Nouam Iuri Canonico materiam ſubminiſtrarunt. Excommunicationum infligendarum, & pœnitentiarum publicarum, quæ antiquo jure vigebant, temperatus jure nouo rigor, nouis Conſtitutionibus explicandus erat. Non omittendæ ſunt multiplices Monachorum ſpecies, & Religioſarum domuum diffuſa per Europam multitudo, quæ Nouis Regulis, & inſtitutis, Pontificum curam ad ſe traxerunt. Quin & indultæ monaſteriis aut Canonicorum Capitulis Exemptiones ab Epiſcoporum juriſdictione, & priuilegia varia illis conceſſa, varias cauſſarum figuras à Pontificibus diſceptandas præbuerunt. Quæ omnia ſi quis accuratè expendat, non adeo laborabit de diſcrimine antiqui juris & recentioris; quod rerum & negotiorum varietas ab inuitis Pontificibus pro vtilitate Reipublicæ Chriſtianæ extorſit. Itaque eo ſtatu res Eccleſiæ nunc poſitæ ſunt, vt ſi quis de abſoluta & integra reſtitutione Iuris Antiqui, & Noui abolitione contendat, perinde agat, ac ſi Imperiorum inueteratorum adminiſtrationem ad eam formam reuocare velit, quæ in ipſis Regnorum initiis obtinebat. Hinc etiam ſequitur neceſſariam eſſe hodie Decretalium cognitionem iis omnibus, qui juris Canonici peritia cenſeri velint; ea tamen lege, vt antiqui juris cognitio non deſe-

ratur. quo vitio laborarunt ſuperiora aliquot ſecula. Quod ab auctore Librorum *de Hierarchia ſubcæleſti* hæc verba expreſſit anno 1406. *In Eccleſia Græca multi ſunt Canoniſtæ, id eſt, ſcientes canones vniuerſalium & generalium Conciliorum; in Latina, nulli ſunt Canoniſtæ, ſed multi Decretaliſtæ*,

Auctor Ms Hier. ſubc. L. 2. c. 15.

V. Eò tamen tendere videtur Leſchaſſerij ſententia; qui veram Libertatem Eccleſiæ Gallicanæ Antiquo jure metitur, quod Curiarum Decretis in vſum paulatim reuocari debere contendit. Nos verò, qui veteres laudamus, noſtris tamen annis vtendum eſſe cenſemus; & Libertatem in recto Antiqui & Noui juris vſu conſtituimus, neceſſariáſque noſtro ſeculo Decretalium definitiones, quę nouis negotiis proſpexerunt, non abſque manifeſta ratione exiſtimamus. Non alia mens eſt aut B. Ludouici, aut Caroli VI. & totius Eccleſiæ Gallicauæ, cùm Libertatem Eccleſiæ in *Iure Communi* verſari contendunt. Antiquos enim Canones, & Ius Commune intelligebant, quod Gratiani Decreto & Decretalibus erat comprehenſum. Id manifeſtè probatur, non ſolùm ex eo quòd vetus Codex Canonum illis eſſet incognitus, ſed etiam è Concilio Conſtantienſi. Etenim Seſſione XXXIX. cùm de Fidei profeſſione à Papa edenda caueret, non ſolùm octo Concilia Oecumenica ab illo conſeruanda decernit; ſed etiam Lateranenſe, Lugdunenſe, & Viennenſe. Quare ſeculo Caroli VI. Conciliorum Generalium nomine, Eccleſia Gallicana non ſolùm vetera, ſed etiam receutiora illa intelligebat. Enimuero in Gallia, quod ad Diſciplinã attinet, Decretalium conſtitutis locum damus, cum bona Romanorum Pontificum venia, quæ noſtris rebus, & vtilitati publicæ accommodatæ ſunt, id eſt, omnibus ferè, panciſſimis exceptis.

Conc. Conſtantienſe ſeſſ. 39.

VI. Sanè diſſimulandum non eſt, eam, quæ jure Diuino Epiſcopis quæſita eſt, Eccleſiæ adminiſtrationem, nullis Decretalibus ablatam fuiſſe, quamuis poteſtatis illius exercendæ modus, variis Conſtitutionibus, variè pro temporum ratione præſcriptus fuerit. Itaque ſi ea tempora incidant, vt regendæ Eccleſiæ neceſſitas Epiſcopos à regulis recentioribus diſcedere cogat, nihil vetat, quo minùs jus naturale, & Diuinum, omiſſis formulis, quæ Iure nouo præſcriptæ ſunt, locum habeat. Exempli cauſsâ; ſi Sedis Romanæ vacatio per multos annos protraheretur; ſi hoſtium armis obſeſſa tenerentur itinera, ita vt ſecurè Romanus Pontifex adiri non poſſet; aut ſi qui alij ſimiles, aut grauiores caſus inciderent; jure diuino, aut Antiquo illo jure Eccleſiaſtico, adminiſtranda eſſet Eccleſia.

CAPVT VII.

Synopſis.

I. Confutatur communis opinio, quæ docet præcipuam Libertatum regulam hanc eſſe, vt Concilium Oecumenicum ſuperius Rom. Pontifice dicatur. Quamuis hæc ſit Scholæ Gallicanæ ſententia, non eſt vna ex Libertatibus Gallicanis. In foro perinde eſt, ſi ſummus Pontifex æquo, vel ſuperiori jure, cum Conciliis vtatur. Vbi id tantùm expenditur, an noua reſcripta noceant Eccleſiæ Gallicanæ.

II. Canonum executionem ex pollicitatione exigimus. Pontifices Romani, canones non poſſe infringi, docent factis, & ſcriptis; vt Innocentius I. in cauſſa Chryſoſtomi.

III. Zozimus in cauſſa Arelatenſis Epiſcopi, & in epiſtola Generali. Et Bonifacius I.

IV. Sed præcipuè Leo, in reprobatione Canonis XXVIII. Synodi Chalcedonenſis. Hujus quæſtionis, quæ illuſtris eſt, ſtatus conſtituitur. Secundus dignitatis gradus delatus Epiſcopis CP à ſecunda ſynodo. Quo vſi ſunt in Oriente, vt probatur variis teſtimoniis, è C.Th. & ſynodo Chalced. Soluitur objectio petita è reſcripto Theodoſij, de Flauiano.

V. Nec Adminiſtratio, nec ordinatio Diœceſeon Aſianæ & Ponticæ tributa eſt hoc canone; ſed vſu, in quibuſdam Eccleſiis. Canon XXVIII. expenſus, & ſententia viri eruditi circa ejus explicationem, quæ refellitur; & verus ſenſus illius Canonis exponitur, reſtituta interpunctione.

VI. Leo approbare noluit Canonem XXVIII. quòd contrarius eſſet Canonibus Nicænis. Duæ regulæ elicitæ ex epiſtolis Leonis. Prima, nullos eſſe Canones aduerſos Nicænæ Synodo. Secunda, ſummum Pontificem eſſe Cuſtodem Canonum.

VII. Leo decernit irritum hunc Canonem, eo nomine quòd ſit contrarius Nicænæ Synodo.

I. Solet à pleriſque pragmaticis hoc ferè præcipuum conſtitui Libertatis Gallicanæ Theorema, Concilium

Oecumenicum ſuperius eſſe ſummo Pontifice; vnde ſequatur nihil à Sedis Apoſtolicæ præſulibus tentari poſſe, quod ſynodorum generalium definitionibus aduerſetur. Inuidioſam quæſtionem fecit nimium partium ſtudium; quod ſi abeſſet, vexatiſſima illa contentio facilè componi poſſe videretur. Scio quid Theologi Pariſienſes conſtanter profeſſi fuerint in Concilio Conſtantienſi, Gerſonis auſpiciis, quod omnes Eccleſiæ Patres tunc amplexi ſunt, in vnum conſpirantibus omnium Epiſcoporum & Nationum votis. Scio quid Baſileenſis Synodus, quę, paucis exceptis, omnes ferè Occidentis Epiſcopos continebat, de hac re decreuerit; quidque à Gallicanæ Eccleſiæ Theologis paſſim doceatur. Attamen ſi cum bona Magiſtrorum venia, id quod ſentio liberè proferri liceat; exiſtimo Libertates Eccleſię Gallicanæ hoc axiomate non omnino niti. Qui Romani Pontificis odium in has Libertates concitant, id præcipuè vrgent, eas alia ratione conſtare non poſſe, quàm Apoſtolicæ Sedis dignitate in eo maximè imminuta, quòd Pontifex Concilij Generalis auctoritati ſubjiciatur. Attamen hæc ſententia, etſi in Schola Pariſienſi & ceteris hujus Regni Academiis certiſſima habeatur, in Foro apud nos non diſceptatur; qui Libertates perinde tuemur, ſi de Concilij Generalis nouis Decretis, ac ſi de Romani Pontificis conſtitutionibus agatur. Quinetiam receptos mores & Conſuetudines Eccleſiæ Gallicanæ, noſtro vſui commodas, adeo retinemus, vt etſi Canone Concilij Generalis deſtituamur, quo illæ firmatæ ſint, tamen ab iis nobis diſcedendum eſſe non cenſeamus. Quare non eſt quòd hæreamus in ea regula, quæ Romanis ſtomachum mouet, & quæ rebus noſtris non proſpicit, vt par eſt. Fruatur ſummus Pontifex aut æquo jure cum Conciliis Generalibus, aut ſuperiori; illud vnũ in Foro expendetur, an Noua conſtitutio, vel Nouum Reſcriptum rebus Gallicanis conſulat, aut noceat. Si receptos Canones, vel receptos mores, infringat aliquo pacto, ejus ratio non habebitur, niſi conſenſu publico accedente. Præterquam quòd enim hæc eſt Nouarum legum conditio, & præcipuè Eccleſiaſticarum, vt aſſenſu eorum, quorum intereſt, probentur; id ſibi præcipuè vendicat Canonum reuerentia, vt iis Pontifices Romani derogare velle non cenſeantur, etſi fortaſſe formulis reſcripti ex ſtylo Curiæ aliter cautum ſit. Hæc eſt enim innata Canonum & Decretorum conditio, vt perpetuò vim ſuam obtinere debeant; nec mutationibus illis ſubjaceant, quæ in legibus ſecularibus ſunt frequentiſſimæ, ob rerum mundanarum mobilitatem, vt loquar cum Innocentio primo. Tribus autem modis præcipuè, antiquis legibus & Canonibus derogari ſolet. Vel noua lege promulgata, quæ priorem abroget; vel Diſpenſatione & venia legis, aut derogatione certo quodã caſu alicui cõceſſa; vel priuilegio perpetuo indulto. Nouæ leges ferri non debent, niſi magna & euidenti vtilitate cogente; quia durum eſt ab eo jure quod diu æquum viſum eſt, recedere, vt dixit Vlpianus, Quod præcipuè locum habet in Legibus Eccleſiaſticis, quæ à Spiritu ſancto conditæ dicuntur à Leone I. Quam ob cauſam venia quoque Canonum non facilè indulgenda eſt, nec Diſpenſationibus priuatis, nec priuilegiis perſonalibus, aut perpetuis.

II. Itaque non agimus cum Sede Apoſtolica, quaſi cum Poteſtate quadam certis regulis ita deuincta, vt eas nullo caſu egredi poſſit; cùm ſciamus Canonum diſpenſationem, cujus eſt in politia Eccleſiaſtica frequentiſſimus vſus, Summo Pontifici præcipuè concreditam; ſed, veluti ex pollicitatione, quam ſuis Decretis, Canonum & Conſtitutionum executionem ſpoponderunt, à B. Petri ſucceſſoribus eum debita reuerentia exigimus. Quantum verò Canonibus detulerint Romani Pontifices per omnes ætates, perpetuò & verbis & factis teſtati ſunt; eadémque opera Libertates noſtras inuiolatas ſpondere viſi ſunt. Cujus rei inſigne præbet exemplum, Ioannis Chryſoſtomi contra Canonum præſcripta in Synodo ad Quercum damnatio, decreta ab Orientalibus Epiſcopis. Cui & Innocentius I. & ceteri Italiæ Epiſcopi conſenſum præbere noluerunt; quia quæ Canonibus violatis peraguntur, rata eſſe non poſſunt. Vnde Occidentis & Orientis communio interrupta fuit ad tempus: ſed tandem Ioannis nomen in Diptycha Eccleſiæ relatum fuit, & reſtitutum inter Eccleſias Communionis conſortium. Seruandorum Canonum ſtudium eò Romanos impulit, vt ſatius duxerint in ſpecie propoſita ſciſſionem

Eccleſiæ perpeti, quàm conniuere, vt Canonibus aperta vis inferretur. *Nam longè præſtiterit*, inquit Innocentius in epiſtola ad Clerum Coostaotinopolitaoum, *vel ea condemnare, fratres cariſſimi, quæ rectè facta ſunt, quam ea robur vllum fortiri quæ aduersùs Canones geſta ſunt.*

Ep. Innoc. apud Sozom. lib. 8. c. [illegible]

III. Zozimus Pontifex Epiſcopis prouinciæ Viennenſis & Narbonenſis ſecundæ grauiter exprobrat diuiſionem prouinciæ Viennenſis, quam contra Patrum ſtatuta tentauerant in Concilio Taurioatenſi. Etenim Canone ſecundo certantibus de Primatus honore Arelatenſi & Viennenſi Epiſcopis, à Synodo definitum eſt, vt qui ex eis probaret ſuam ciuitatem eſſe Metropolim in laterculo Imperij, is totius prouinciæ Primatum etiam in rebus Eccleſiaſticis obtineret, & jura ordinationum juxta Canones. Interim verò, concordiæ & pacis cauſsâ, viciniores ſibi quiſque Ciuitates iotra prouinciam vindicaret. Hanc Concilij temeritatem, quæ delatam ab Apoſtolica Sede jam olim Arelatenſi Eccleſiæ poteſtatem ſubuertebat, Zozimus quidem Decreto ſuo repreſſit, & intermiſſum ordioem reſtituit; ſed iis verbis vſus eſt, quæ ab Hincmaro, Iuone, & Gratiano adootata ſunt, vt conſtet Pontifices nolle ſibi liberum eſſe antiqua decreta immutare. *Apud nos enim inconuulſis radicibus viuit antiquitas, cui ſtatutæ Patrum ſanxere reuerentiam.* Idem teſtatum voluit Epiſcopis Africæ, Galliæ, & Hiſpaniæ, quid de hac re cenſeret. *Cùm aduerſus Patrum ſtatuta venitur, non tantùm illorũ prudentiæ, atque ſententiæ, qui in æuum victura ſanxerunt, ſed ipſi quodamodo fidei & Catholicæ diſciplinæ irrogatur injuria. Quid enim tam ſanctum ac venerabile eſt, quàm penitùs non exorbitare ab itinere majorum, quorum canonica inſtituta velut quędã fundamenta ſunt, ferendis fidei jacta ponderibus?* Bonifacij par cura fuit anoo 422. in euerteoda Patrocli Arelatenſis Epiſcopi præſumptiooe, qui Lutubenſi Eccleſiæ, prætermiſſo Metropolitano, Epiſcopum ordinarat contra Patrum regulas: *Quod nequaquam poſſumus ferre patienter*, inquit, *Quia conuenit nos paternarum ſanctionum diligentos eſſe cuſtodes.*

Conc. Taurin. c. 2. anno 397.

Vide epiſtolam Marcæ ad H Valeſium, editam in Prolegomenis ad Hiſtoriam Eccleſ. Euſebij.

Anno 417. Zozimus ep. 7. Iuo P 4. c. 226. Grat 25. q. 2. c. contra.

Zozim. ep. 6. ad Aurelianũ.

Bonif. ep. 3. ad Hilarium ep. Narbon.

IV. Sed illuſtrius teſtimonium proferri oon poteſt, quàm id quod è variis Leonis Papæ epiſtolis petitur; cùm de Concilij Chalcedonenſis confirmando Canone XXVIII. quæſtio incidiſſet: de qua paulò vberiùs dicendum eſt, vt hinc etiam Primatus Romani Pontificis aduersùs Nouatorum ludificationes aſſeratur. Sed aote omnia controuerſiæ ſtatus conſtituendus eſt. Secundæ Sedis gradus delatus fuerat Eccleſiæ Conſtantioopolitanæ, Canooe III. ſecundi Concilij Oecumenici jam ab anno 381. Ejus hoooris quaſi poſſeſſiooem ſtatim iodeptus Nectarius, in ejus Concilij ſubſcriptione, quam primo loco, ante Theophilum Alexandrinum Patriarcham, appoſuit. Lex etiam, quæ à Theodoſio lata eſt de confirmatione diſciplinæ ab ea Syoodo decretæ, Nectarium Theophilo præponit. Eodem ordine veoerabilium Eccleſiarum Conſtantioopolitanæ & Alexandrinæ meminit lex altera Codicis Theodoſiani, ab Honorio & Theodoſio lata. Synodus quoque habita ſub Domno Patriarcha Antiocheno, in cauſſa Athanaſij Perrheni Epiſcopi, perpetuò Archiepiſcopum Conſtantinopoleos Proclum Cyrillo Archiepiſcopo Alexandrino anteponit. Elegans eſt locus Actionis primæ Synodi Chalcedonenſis, in qua, dum releguntur Acta prædatoriæ Synodi Epheſinæ ſub Dioſcoro, quæ Flauianum CP. poſt Domnum Aotiocheoum, & Iuuenalem Hieroſolymorum, collocabant, Orientales Epiſcopi in has exclamationes eruperunt: *Flauianus quare in proprio loco non ſedit? Conſtantinopolitanũ Epiſcopum quare quintum poſuerunt? Paſchaſinus reuerendiſſimus Epiſcopus dixit: Ecce nos Deo volente dominum Anatolium Primum habemus; hi quintum poſuerunt beatum Flauianum. Diogenes reuerendiſſimus Epiſcopus Cyzici Eccleſiæ dixit: Quoniam vos regulas ſcitis.* Nihil apertius adferri poteſt. Orientales Epiſcopi, quibus cara eſſe debuerat Antiochenæ Eccleſiæ dignitas, queruntur & vociferantur, cur Flauiaous quinto loco ſederit. Paſchaſious verò Legatus Romani Pontificis, huic juſtæ expoſtulationi veluti ſuccinens, Aoatolium proximo à ſe loco ſedere demonſtrat, vt Synodi Chalcedonenſis canonicum ordinem juſtitiámque præ latrocinio Epheſino commendet. Diogenes Cyzici hoc tribuit canonum auctoritati, quam Paſcbaſinos ſequeretur, hac in parte non reclamaote Paſchaſino. Itaque & Legatorum judicio, & Synodi Chalcedooenſis approbatione, in ipſis Concilij exordiis ſecundæ Sedis

L. 3. C. Th. de Fide Cath. L. 6. C. Th. de Patrociniis vicorum. Lib. XI. Tit. XXIV.

In Conc. Chalced. Act. XIV.

Idem Concil. Act. I [illegible]

Syn. Chalc. in Proſphon. ad Marc. [illegible]

id eſt, Orientalium, ...

honor delatus eſt Anatolio, ex vi Canonum Eccleſiaſticorum. Quare mirum videri non debet, ſi Nectario, & Gregorio, Orientalium omnium Eccleſiarum principatum, & per eos ſedi Conſtantinopolitanæ tribuant Patres Chalcedonenſes in Proſphonetico ad Marcianum Auguſtum.

Reſcriptum Theod. ...

Attamen hoc loco diſſimulare non poſſum, quid contrà referri poſſit, è reſcripto Theodoſij Principis ad Dioſcorum Alexandrinum, quo Primatum illi *ſecundùm Canones*, in ſynodo Epheſina ſecunda, ſe deferre teſtatur Theodoſius. Quod vno ictu & dignitatem Romani Pontificis, & jus Conſtantinopolitanæ ſedis conuellere videtur. Sed de Romanis Legatis dicetur Libro v. Quod autem attinet ad ſedem Conſtantinopolitanam, huic difficultati occurritur iiſdem Theodoſij litteris; quibus omnis Flauiano Epiſcopo auctoritas derogatur, & judicãdus ſiſtitur, non verò inter judices adſciſcitur. Vnde Elpidius Comes ſynodo Ephesinæ ſuggeſſit, à Principe juſſum, vt qui ſibi judicium in ſynodo Conſtantinopolitana contra Eutychem arrogauerant, inter reos habeantur, & de vtraque parte judicium feratur, de Flauiano ſcilicet, Euſebio Dorylæi, & Eutychete, παρεκαλέσαντο τοὺς κρίναντας ἤδη, ἐν τάξει κρινομένων ὑπάρχειν. Quare dignitas Conſtantinopolitanæ ſedi à ſecunda Synodo tribota, illæſa remanſit; etſi Flauianus inſigni contumelia affectus fuerit, quòd è Iudicum albo in reorum numerum ſit tranſlatus.

Reſcriptum Theod. ...

V. Obſeruandum eſt tamen, jura ordinationum, vel adminiſtrationis in Aſianas & Ponticas prouincias, canone ſecundæ ſynodi conceſſa non fuiſſe. Vſu tamen inualoerat, vt in viciniores quaſdam Ciuitates, ad ſedandos electionom tumultus, curam ſuam rogatus Epiſcopus Conſtantinopolitanus extenderet. Vnde factum, vt Canone xxviii. Concilij Chalcedonenſis, de omnium Epiſcoporum Orientalium conſenſu, plena Ponticæ, Aſianæ, & Thracicæ Diœceſeos adminiſtratio jure Patriarchico Sedi Conſtantinopolitanæ decreta fuerit. Itaque, vt dixi, & nunc repeto, dignitas Patriarchica, & ſecundus gradus honoris, depulſo Alexandrino Epiſcopo, Nouæ Romæ Epiſcopo delatus fuerat à ſecunda ſynodo; ſed vis Patriarchatus, & Metropolitarum ordinatio illi collata eſt à Concilio Chalcedonenſi. Aliud tamen elici videtur ex illo Canone xxviii. cujus verba ita concepta ſunt, vt in Diœceſibus Thracicæ, Ponticæ, & Aſianæ, Metropolitarum ordinationes à Synodo ſecunda jam olim tributæ fuiſſe videantur, & à ſynodo Chalcedonenſi tantùm confirmatæ. Vnde occaſionem ſumpſit vir Illuſtriſſimus & eruditiſſimus hunc Canonem conuellendi, & falſi crimen Conſtantinopolitanis Clericis, qui Canonem illum texuerant, acriter objiciendi. Sed vix mihi perſuadere poſſum eos adeo inuerecundi oris fuiſſe, vt ſcientes volentes coram honoratiſſimo illo Concilij Chalcedonenſis cœtu, in legem Corneliam de falſis ſe præcipites darent, neque adeo incurioſos Concilij Patres, vt ſibi os ab Ætio Archidiacono ſublini, ſéque ludibrio haberi paſſi fuerint, quaſi nullus ex illis literas nouiſſet.

Ill. Card. Perron. in Replic. c. 14.

Imò verò Patres Chalcedonẽſes in epiſtola ſynodica ad Leonem, diſertis verbis hæc duo diſtingunt, Honoris priuilegia, & Metropolitarum ordinationes: Dignitatem quidem, & priuilegia honoris à Canone ſecundæ ſynodi indulta, ſe decreto ſuo *confirmaſſe*; Metropolitarum verò ordinationes Conſuetudine introductas, ſe *nunc* ſynodali Decreto *conſuluiſſe* profitentur. Quòd autem contraria ſententia è Canone xxviii. Chalcedonenſi trahi poſſe videatur, à vitio interpunctionis, & à leuiuſculo Latinæ interpretationis errore proficiſcitur. Verus germanúſque ſenſus Canonis in hæc verba contrahitur: Canonem centum quinquaginta Patrum recenſentes, eadem quoque & nos definimus & ſtatuimus de priuilegiis Conſtantinopoleos nouæ Romæ, vt æqualibus priuilegiis cum vetere Roma, etiam in rebus Eccleſiaſticis, fruatur: Et vt Ponticæ, & Thracicæ, & Aſianæ Diœceſis Metropolitani ab Sede Conſtantinopolitana ordinentur. Itaque definitio de Metropolitarum ordinationibus, interpunctione à ſuperioribus verbis diſtincta, ad ſynodum Chalcedonẽſem refertur, non ad Canonem ſecundæ ſynodi. Cui noſtræ interpretationi fauet lectio Græca; καὶ ὥστε τοὺς τῆς Ποντικῆς, & quod ſequitur. id eſt, *Et vt Ponticæ*, ita vt oratio trahenda ſit ad ſuperiora verba, ὁρίζομέν τε καὶ ψηφιζόμεθα. In Editione Conciliorum vetus interpretatio Latina ita reddit, inuerſis particulis, *Vt & Ponticæ*. quaſi

Ep. Synod. Concil. Chalc. ...

quæ de Pontica Diœceſi, Thracica, & Aſiana dicuntur, cum præcedentibus immediatè verbis connecterentur, atque adeo ad Canonem ſecundæ ſynodi referrentur. quod viris eruditis fraudi
Codex Mſ qui extat in Biblioth. Thu. & apud Chr. Iuſtellum.
fuit. Antiquiſſima tamen Canonum interpretatio rectum ordinem harum particularum juxta exemplar Græcum conſeruauit, & nouam iſtam definitionem ſynodo Chalcedonenſi, non Conſtantinopolitanæ, tribuit.

VI. Nouam Conſtitutionem, quæ tot Metropolitanorũ jura infringebat contra Nicænæ ſynodi Canones, à Leone confirmari Synodus Chalcedonẽſis blandiſſimis verbis Pontificem demulcendo, per ſynodicam epiſtolam petiuit; rem gratam Imperatori, Senatui, & Vrbi Conſtantinopolitanæ facturum docens; imò verò eam gratiam illi tributum iri, vt patri, ad quem egregia filiorum facinora redũdare ſolent. Attamen ab exactiſſimo illo Sacerdote, vt conſenſum ſuum huic innouationi præberet, extorquere non potuerunt; ea præcipuè ratione, quòd Canon XXVIII. ſynodi Chalcedonenſis regulas Nicænas à nullo ſynodali conuentu violandas infringeret.
Leo in ep. ad Anatol. CP.
Tanquam, inquit Leo epiſtola ad Anatolium, *refutari nequeat quod illicitè voluerit multitudo, & illa Nicænorum Canonum per ſanctum verè Spiritum ordinata conditio in aliqua vnquam ſit parte ſolubilis. Nulla ſibimet de multiplicatione congregationis ſynodalia Concilia blandiantur, neque trecentis illis decem & octo quantumlibet copioſior numerus Sacerdotum comparare ſe audeat, vel præferre; cùm tanto diuinitus priuilegio Nicæna ſit ſynodus conſecrata, vt ſiue per pauciores, ſiue per plures Eccleſiaſtica judicia celebrentur, omni penitùs auctoritate ſit vacuum, quidquid ab illorum fuerit conſtitutione diuerſum.* Idem in epiſtola ad Marcianum Auguſtum, de Anatolio lo-
Idem ep. ad Marcianum.
quens: *Non dedignetur Regiam Ciuitatem, quam Apoſtolicam non poteſt facere ſedem; nec vllo ſperet modo, quòd per aliorum offenſiones poſſit augeri. Priuilegia enim Eccleſiarum, Sanctorum Patrum Canonibus inſtituta, & venerabilis Nicænæ ſynodi fixa decretis, nulla poſſunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. In quo opere, auxiliante Chriſto, fideliter exequendo, neceſſe eſt me perſeuerantem exhibere famulatum; quoniam Diſpenſatio mihi credita eſt, & ad meum tendit reatum, ſi paternarum regulæ ſanctionum, me, quod abſit, conniuente, violentur, & major ſit apud me vnius fratris voluntas, quàm vniuerſæ domus domini communis vtilitas.* In eandem ſententiam præclarè idem Leo in epiſtola ad ſanctam ſynodum habitam Chalcedone: *De cuſ-* Idem ep. ad Syn. Chalced.
todiendis quoque ſanctorum Patrum ſtatutis quæ in ſynodo Nicæna inuiolabilibus ſunt fixa decretis, obſeruantiam veſtræ ſanctitatis admoneo, vt jura Eccleſiarum, ſicut ab illis trecentis decem & octo patribus diuinitus inſpiratis ſunt ordinata, permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiſcat; nec per alterius imminutionem, ſuum aliquis quærat augmentum. Quantumlibet enim extortis aſſentationibus ſeſe inſtruat vanitatis elatio, & appetitus ſuos Conciliorum æſtimet nomine roborandos, Infirmum atque irritum erit, quidquid à prædictorum Patrum Canonibus diſcrepauit. Quorum regulis quàm reuerenter Apoſtolica ſedes vtatur, ſcriptorum meorum, quibus Conſtantinopolitani Antiſtitis conatus repuli, poterit ſanctitas veſtra lectione cognoſcere, & me auxiliante Domino noſtro, & Catholicæ fidei, & paternarum Traditionum eſſe Cuſtodem. Ex his locis duæ præcipuæ regulæ eliciuntur. Prima eſt, Nullos eſſe *ipſo jure* Conciliorum Canones, ſi Nicænæ ſynodi regulis ſint aduerſi. Secunda eſt, Romano Pontifici Diſpenſationem ita creditam, vt paternas regulas violari non ſinat; cùm ſit *paternarum Traditionum Cuſtos*, vt idem Leo loquitur.

VII. Quare ſui muneris conſcius, quam aliis literis auctoritate vacuam dixerat ſynodi Chalcedonenſis definitionem, vtpote Nicænis canonibus contrariam, ipſe in irritum mittit, id eſt, Nullitatem declarat epiſtolâ datâ ad Pulcheriam Auguſtam, quæ hoc ſibi gratum fore ſignificauerat. *Conſenſiones verò Epiſcoporum*, inquit, *Sanctorum Canonum apud Nicæam conditorum regulis repugnantes, vnita nobiſcum veſtræ fidei pietate, in irritum mittimus, & per auctoritatem B. Petri Apoſtoli generali prorsùs definitione caſſamus; in omnibus, Eccleſiaſticis his legibus obſequentes, quas ad pacificationem omnium Sacerdotum per 318. antiſtites Spiritus ſanctus inſtituit; ita vt ſi multò plures aliud, quàm illi ſtatuère, decernerent, in nulla reuerentia ſit habendum, quidquid fuerit à prædictorum conſtitutione diuerſum.* Ex quibus verbis colligitur euidentiſſimè, non ſolùm Leonem denegaſſe conſenſum ſuum nouis Decretis, (qui tamen neceſſarius erat in hac ſpecie, ex recepta

juris regula, vt quæ omnes tangunt, ab omnibus probari debeant; & è nouarum legum conditione, quæ illos non tenent, à quibus receptæ non ſunt) ſed Canonem illum B. Petri auctoritate irritum decreuiſſe. In qua definitione non adeo niſus eſt ſuperiori quadam in ſynodum Iuriſdictione & auctoritate, quàm reuerentiam Nicænis Canonibus debitam prætendit, vt ea ratione ſe à Canonis XXVIII. ipſo jure Nullius, vt pote Nicænas regulas infringentis, approbatione excuſaret. Etenim cùm Romanus Pontifex ſit præcipuè Canonum & Traditionum antiquarum Cuſtos, Aſſertor, & Executor; ad illius reatum pertinet, ſi in rebus grauiſſimis illo conniuente violentur. Quare illius ſententia obtinuit; adeo vt è Canonum numero expunctus fuerit Canon ille tantopere controuerſus, quemadmodum dixi cap. III. hujus Libri §. V.

CAPVT VIII.

Synopſis.

I. Reſcripta contra Canones elicita, ſunt nulla; Deòque injuriam inferunt, ex Hilaro. Summus Pontifex, qui eſt potiſſimus Sacerdos, reus eſt culpæ, ſi Canones vel Decreta violari ſinat, ex eodem Hilaro.

II. Propoſitum Romanæ ſedis vt Canones cuſtodiat, è Gelaſio. Quos præ ceteris ſedibus exequi debet. Non ſuſtinet quæ ſunt contraria priuilegiis vniuerſalis Eccleſiæ, ex eodem Gelaſio.

III. Pontifices decreta deceſſorum ſuorum infringere non debent. quia ſunt perpetua; & eorum violatio tendit ad religionis & Pontificum injuriam, è Symmacho. Quæ verba, de juſtis Decretis, ex æquitate B. Petri latis, intelligit Hincmarus.

IV. Statuta deceſſorum ſeruare juſtitia ſuadet. injuriámque ſibi facit Rom. Pontifex, ſi fratrum jura perturbet, è Gregorio Magno. Ideo Paſtor effectus, vt canones & leges non excedat, è Leone IV. In conſecratione ſua profeſſionem emittebat ſeruandi quæ canonicè eſſent decreta à deceſſoribus ſuis.

V. Summa Pontificis auctoritas & Canonum obſeruatio ſanciuntur Decreto Concilij Florentini, quod nondum expenſum eſt. Contentio inter Græcos & Latinos de Primatu Papæ recenſetur. Latini eum intelligi volebant, ſecundùm dicta Sanctorum. Græci, ſecundùm Canones. Decreto ſtatuitur, Papæ in B. Petro traditam plenam poteſtatem regendi Eccleſiam, ad eum modum quem Canones & Acta Synodorum docent. Corruptus leuiter textus Latinus ſenſum mutat. Legendum, quem ad modum & in Geſtis Conciliorum. *vulgata lectio præfert*, quemadmodum etiam. *Græci Primatum Papæ colunt, in dicto Concilio Flor.* Saluis priuilegiis & juribus Patriarcharum. *Sic Noſtri*, Saluis Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ.

I. LEONEM excipit Hilarus Papa, qui candidè & ingenuè fatetur Reſcriptum, quod à ſe per obreptionem contra Canones Eccleſiarúmque priuilegia elicitum fuerat, eſſe Nullum, vímque regulis illatam in Domini injuriam tendere. Ingenuus Ebredunenſis, Alpium maritimarum prouinciæ Metropolitanus, conqueritur de jure prouinciæ ſuæ imminuto ab Auxanio Epiſcopo, qui ab Hilaro Pontifice Reſcriptum aliquod impetrauerat, Canonibus contrarium. Querelæ iſtius cognitionem Hilarus Epiſcopis quibuſdam Gallicanis delegauit, his verbis: *Ita* (Hilarus ep. 4. an. 465.) *veſtræ Caritati cognitionem adnexa querimonia delegamus, vt nihil aduersùm venerandos Canones, nihil contra ſancta memoriæ deceſſoris mei judicium valeat, quidquid obreptum nobis eſſe conſtiterit. Nolumus namque Eccleſiarum priuilegia, quæ ſemper ſunt ſeruanda, confundi; quia per hoc non minùs in ſanctarum traditionum delinquitur ſanctiones, quàm in injuriam ipſius Domini proſilitur.* Idem Hilarus in Concilio Romano habito anno 467. veſtigia Leonis premens, in ſe, qui potiſſimus eſt Sacerdos, reatum omnem transfert, ſi Conſtitutiones Canonum, vel Apoſtolicæ Sedis, infringi patiatur. *Nulli fas ſit, ſine* (Concil. Rom. ſub Hilaro.) *ſtatus ſui periculo, vel diuinas Conſtitutiones, vel Apoſtolicæ ſedis Decreta temerare; quia nos, qui potiſſimi Sacerdotis adminiſtramus officia, talium tranſgreſſionum culpa reſpiciet, ſi in cauſis Dei deſides fuerimus inuenti; quia meminimus qualiter comminetur Dominus negligentiæ Sacerdotum. Siquidem reatu majore delinquit qui potiori honore perfruitur, & grauiora facit vitia peccatorum ſublimitas dignitatum.*

II. Multus eſt in commendanda Canonum cuſtodia Gelaſius; docétque, pium & deuotum eſſe Romanæ Sedis propoſitum vt paternas regulas reti-

Gelaſ. ad Epiſc. Lucan. cap. 22.

neat, in epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ: *Cùm*, inquit, *nobis contra ſalutarium reuerentiam regularum cupiamus temerè nihil licere, & cum ſedes Apoſtolica ſuperior his omnibus, fauente Domino, quæ paternis ſunt Canonibus præfixa, pio deuotòque ſtudeat tenere propoſito, ſatis indignum eſt quemquam vel Pontificum, vel ordinum ſubſequentium, hanc obſeruantiam refutare, quam B. Petri Sedem & ſequi videat & docere: ſatiſque conueniens ſit vt totum corpus Eccleſiæ in hac ſibimet obſeruatione concordet, quam illic vigere conſpiciat, vbi Dominus totius Eccleſiæ poſuit principatum.* Hìc non diſſimulanda videtur antiqua lectio hujus loci, quæ extat apud Hincmarum in Opuſculo & in epiſtola Caroli ad Hadrianum, vbi ἀντὶ τοῦ *ſuperior his omnibus* legitur, *ſuper his omnibus*, id eſt, ſuper his capitibus. Idem Gelaſius in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ: *Confidimus quòd nullus jam veraciter Chriſtianus ignoret, vniuſcujuſque ſynodi conſtitutum, quod vniuerſalis Eccleſiæ probauit aſſenſus, nullam magis exequi Sedem præ ceteris oportere, quàm primam, quæ vnamquamque ſynodum & ſua auctoritate confirmat, & continuata moderatione cuſtodit.* Primæ Sedi præcipuam canonum executionem vindicat; ſed eorum Canonum qui jam recepti ſunt, & quos vniuerſalis Eccleſię probauit aſſenſus. Non omittendus eſt locus ejuſdem Gelaſij; qui de priuilegiis vniuerſalis Eccleſiæ cùm loquitur, ad Eccleſiæ Gallicanæ priuilegia, quæ illis accedunt, trahi non ineleganter poteſt: *Sedes Apoſtolica*, inquit, *quæ priuilegiis vniuerſalis Eccleſiæ contraria probantur, nulla ratione ſuſtinet.*

Hincmarus in Opuſc. c. 20. & in ep. Caroli ad Hadr.

Gelaſius ep. ad Epiſcopos Dardan.

Gelaſius initio Tomi de Anathemate.

III. Non ſolùm autem de Canonibus cuſtodiendis ſolliciti fuerunt Pontifices Romani, ſed etiam de Conſtitutis deceſſorum ſuorum, etſi ex vulgata juris regula, par in parem non habeat imperium, & ſucceſſori par auctoritas competat cum deceſſore. Vnde colligere licet, nihil referre ad canonum cuſtodiam, an ſummus Pontifex ſit ſuperior Concilio. Elegans eſt Symmachi locus in epiſtola ad Æonium Arelatenſem Epiſcopum; qui docet decreta deceſſorum non eſſe violanda, quòd vnum ſit Pontificum Sacerdotium, quòd ex ſui naturâ decreta perpetua ſint, quòd religio illis infractis violetur; & in Pontificum contemptum redundet. *Dum ad Trinitatis inſtar, cui vna eſt atque indiuidua poteſtas, vnum ſit per diuerſos antiſtites Sacerdotium; quomodo priorum ſtatuta à ſequentibus conuenit violari? Huc accedit, quòd ſi hæc eueniat ſententiarum varietas, ad ipſam ſacroſanctam credimus religionem pertinere: cujus omnis poteſtas infringitur, niſi vniuerſa quæ à Domini Sacerdotibus ſemel ſtatuuntur, perpetua ſint. Quod aliàs contingere poterit, ſi ſucceſſor deceſſoris actibus non tribuerit firmitatem, & roborando quæ geſta ſunt, faciat rata quæ geſſerit. Quanta enim vicariis B. Petri judicabitur reuerentia, ſi quæ in Sacerdotio præcipiunt, eiſdem tranſeuntibus diſſoluantur?* Sed prætermittenda non eſt Hincmari adnotatio; qui locum iſtum cùm produxiſſet in epiſtola Caroli Calui ad Hadrianum II. de juſtis Decretis, & quæ à Vicariis B. Petri ex ejus Apoſtoli æquitate proferuntur, intelligendum eſſe Symmachum obſeruauit his verbis: *Vniuerſa*, inquit, (ſcilicet Symmachus) *perpetua ſint quæ à Domini Sacerdotibus ſtatuuntur: qui, vt Moyſes, ea quæ ſtatuunt, ab oraculo Diuino ſuſcipiunt; non quæ ab his ſtatuuntur, de quibus per Prophetam dicitur, Væ his qui condunt leges iniquas, & ſcribentes injuſtitiam ſcripſerunt. Ea nihilominus quæ à Vicariis B. Petri conſtituuntur, maneant inconuulſa. Quia, vt Leo dicit, nec nimia eſt ſeueritas, vel remiſſio, vbi nihil conſtituitur, niſi quod ex B. Petri æquitate profertur. Hæc enim ſcimus eſſe Canonicè, ſcimus eſſe Apoſtolica auctoritate roborata, & Apoſtolicæ Sedis decreta.*

Symmachus ep. ad Æonium anno 500.

Carolus Caluus in ep. ad Hadrian. II.

IV. Gregorius Magnus idem cum Symmacho profitetur: *Iuſtitiæ*, inquit, *ac rationis ordo ſuadet, vt qui ſua à ſucceſſoribus deſiderant mandata ſeruari, deceſſoris ſui proculdubio voluntatem & ſtatuta cuſtodiant.* Eodem ſenſu ad Natalem Salonitanum: *Quòd dicitur noſtris temporibus debere ſeruari quæ à meis quoque prædeceſſoribus tradita atque cuſtodita ſunt; abſit hoc à me, vt ſtatuta majorum conſacerdotibus meis in qualibet Eccleſia infringam; quia mihi injuriam facio, ſi fratrum jura perturbo.*

Greg. l. 5. ep. 22. apud Grat. 25. q. 2. Iuſtitiæ.

Non deſciuit à ſententia deceſſorum Leo IV. cujus hæc verba referuntur apud Gratianum: *Ideo permittente Domino Paſtores hominum ſumus effecti, vt quod Patres noſtri ſiue in ſanctis Canonibus, ſiue in mundanis affixere legibus, excedere minimè debeamus. Contra eorum quippe ſaluberrima agimus inſtituta, ſi quod ipſi diuino inſtituerunt conſulto, intactum non conſeruamus.*

apud Grat. 25. q. 2. c. quod verò

Neceſſitas

Videatur Baronius T. x. Annalium an. 869. Ivo Decr. 11. p. 4. & ep. 60. & 71. *Summus Pontifex, antequàm conſecrationis gratiam conſequatur, conſuetudines Romanæ Eccleſiæ, & decreta prædeceſſorum ſuorum ſe inuiolabiliter ſeruaturum profitetur.*

Neceſſitas illa ſeruandorum Canonum, ſolennibus Romanorum Pontificum profeſſionibus ſanciebatur, quas tempore inaugurationis ſuæ edebant. Earum exempla pleraque extant in Annalibus Eccleſiaſticis, quarum Fragmentum Iuo retulit in Decreto. Iis profitentur Pontifices, *omnia Decreta Canonica prædeceſſorum ſuorum Pontificum, quæ vel ſynodaliter ſtatuerunt, & quæ probata ſunt, confirmare, & indiminuta conſeruare; Et ſicut ab eis ſtatuta ſunt, in ſui vigoris ſtabilitate cuſtodire* Extat etiam apud Gratianum formula illius profeſſionis, qua Pontifex pollicetur octo Concilia vſque ad vnum apicem ſe ſeruaturum, & *quæ ſtatuerunt, & prædicauerunt, omnibus modis ſequi.* Quod & fidei definitiones & Canonum ſtatuta complectitur.

Poſſem per ſingula ſecula prolixis teſtimoniorum recitationibus decurrere, quæ Canonum, Decretorum, & vetuſtarum Conſuetudinum cuſtodiam Romanis Pontificibus ſummo ſtudio commendant, niſi Lectoris tædio parcere vellem. Multa congeſſit Gratianus in Decretum ſuum; quæ docere poſſint Gallicanam Eccleſiam, cùm ad veteres receptóſque mores prouocat, non obliteratis monumentis niti, ſed iis quæ quotidie in ſcholis præleguntur.

Vide Grat. 20. & 25. cauſa.

V. Attamen egregium Concilij Florentini locum prætermittere non debeo, petitum è Decreto Vnionis Græcarum Eccleſiarum cum Romana; quo ſumma Pontificis auctoritas, & Canonum obſeruatio, ſimul vindicantur. Vnde patebit, injuſtam eſſe aduersùs Eccleſiam Gallicanam expoſtulationem eorum, qui Principatum Sedis Apoſtolicæ lædi exiſtimant, cùm nouis reſcriptis antiqua jura opponuntur. Sed ante omnia, rei geſtæ ordo pandendus eſt. Cùm in vnam ſententiam Græci cum noſtris de Proceſſione Sancti Spiritus ex Patre & Filio tanquam ex vnico principo conueniſſent; diſceptatum eſt de Purgatorio, de Azymo, de Formula conſecrationis Euchariſtiæ, & de Primatu Papæ. Eugenius coram Imperatore Græco, & ejus Metropolitanis, Primatus jura per Ioannem de Montenigro Prouincialem Fratrum Prædicatorum explicari curauit. Tum collatione habita, Græci ſcripto ſententiam ſuam ediderunt, confitentes *Papam eſſe Summum Pontificem, Vicarium Chriſti, omnium Chriſtianorum Paſtorem & magiſtrum, cum jure adminiſtrandæ Eccleſiæ Dei, ſaluis priuilegiis & juribus Patriarcharum Orientis.*

Conci. Florent. [illegible]

Cùm deſcriberetur Decretum vnionis, Palæologus Imperator noluit illud ſolo Eugenij nomine concipi; addi poſtulans, id conſenſu ſuo & Patriarcharum factum. quod obtinuit ſtatim. Diutiùs contendendum fuit de reliquis verbis Decreti; quæ priuilegia Papæ tribuebant, *vt habeat illa juxta determinationem ſacræ Scripturæ, & dicta Sanctorum.* Effuſa nimis eſſe dicebat Princeps verba illa, quæ Papæ priuilegia ad dicta Sanctorum referebant. *An ſi quis Sanctorum*, inquit, *in epiſtola honorat Papam, excipiet hoc pro priuilegio.* Itaque ſignificauit Eugenio, aut verba illa delenda, aut ſibi de reditu cogitandum. Tractatu habito cum Cardinalibus, qui ſe non aliunde meliùs Primatum aſſerere poſſe dicebant, quàm ex *ſcriptis Sanctorum*; Imperator reſpondit, non *ſecundùm dicta Sanctorum*, ſed *juxta tenorem Canonum*, primatum eſſe explicandum. Altera die Cardinales, Archiepiſcopi, & quamplurimi docti viri adeunt Imperatorem, & Orientales Epiſcopos: quibus Iulianus Cardinalis perſuadere conatus eſt, vt admitterent clauſulam illam controuerſam; præſertim cùm Fidei ſymbolum, & ipſi Canones *à Sanctis* editi fuerint; proinde æquum non eſſe vt propter *dicta Sanctorum*, Dei opus, id eſt, Vnio Eccleſiarum impediatur. Imperator collocutus cum Epiſcoporum ſuorum Conſilio, reſpondit, *Habenda eſſe à Papa ſua priuilegia juxta Canones, & dicta Sanctorum, ſacrámque ſcripturam, & Acta ſynodorum* quæ ſcripto tradita ſunt Cardinalibus, qui Eugenio omnia ſe relaturos ſpoponderunt; & poſtridie Decretum Vnionis relectum eſt Græcis, eâ verborum formulâ quæ illis grata fuit: deſcriptúmque in charta Latinè, & ex aduerſo Græcè, hinc bulla plumbea Papæ appenſa, inde chryſobullo Palæologi Imperatoris. Quare eadem ſententia contineri debet in contextu Latino, quæ eſt in contextu Græco. *Item definimus*, inquit Concilium, juxta Græcorum verborum ſignificationem, *ſanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem, in vniuerſum orbem tenere primatum; & ipſum Pontificem Ro-*

[illegible]

Decretū Vnionis editum in Concilio Florentino: [illegible]

Y

manum ſucceſſorem eſſe Beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiúſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem ac Doctorem exiſtere ; & ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi, ac gubernandi vniuerſalem Eccleſiam à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quem ad modum & in Geſtis Oecumenicorum Conciliorum, & in ſacris Canonibus continetur. Seotentia hujus Decreti hæc eſt, ſummam & plenam adminiſtrandæ Eccleſiæ poteſtatem à Chriſto fuiſſe Pontifici traditam; ea lege, vt ea vtatur juxta modum, qui & in Actis Conciliorum Oecumenicorum, & in Canoonibus continetur. Itaque Græci obtinuerunt quod tantopere vrgebant, ſcilicet priuilegia Papæ ſecundùm Canonum præſcriptum eſſe interpretanda. Eadem eſſe debet mens verborum Latinorum; quæ tamen à cootextu Græco deſciſcunt, propter leue mendum, qood incuriâ amanuenſium irrepſit in his verbis, *Quem ad modum & in Geſtis Conciliorum.* Nam Latina lectio præfert, *Quemadmodum etiam in Geſtis.* Qui error primam Concilij hujus è Græco in Latinum verſi editionem inuaſit. Ejus verſionis auctor eſt Bartholomæus Abramus Cretenſis, Epiſcopus Arieoſis, quam anno 1526. publicauit : in qua multoties hallucinatus eſt, vt obſeruat Arcodius. Suſpicari licet, de induſtria hunc locum, ab eo minùs ſincerè redditum; quia conteotiones quæ de Canonibus inter Græcos & Latinos emerſerunt, in Latina interpretatione Concilij omnino diſſimulat. Quod diſcrimen, alienam à pactis conuentis cum Orientalibus ſententiam Decreto affiogit : cùm è Græco contextu conficiatur, Papæ Priuilegia eſſe explicanda & exercenda ſecundùm Canones, & ſecundùm Acta Conciliorum Oecumenicorum, id eſt, octo Cooiciliorum, quæ ex Occidentali & Orientali Eccleſia conſtabant. At è cōtextus Latini deprauata lectione eruitur, plenam eſſe Papæ poteſtatem, ídque probari Actis Coociliorū, & Canonibus. Si quis ſibi perſuadere malit deluſos à Latiois Græcos ambigua ſcribendi ratione, per me licet; præcipuè cùm apud Antoninum eadem lectio Latina repræſeotetur. Verba autem Græca in ſiocero ſenſu accepta modum exercitio poteſtatis Pontificiæ impoount, ei ſimilem, quem Eccleſia Gallicana tuetur. Imò verò Græci videntur formulâ noſtræ penè ſimili, juribus Eccleſiæ ſuæ cauiſſe. Etenim Decretum illud, quod liberam Papæ adminiſtrationem agnoſcit, his verbis concludunt, *ſaluis videlicet priuilegiis omnibus, & juribus Patriarcharum.* Quemadmodum ſolenne eſt in Gallia ſummi Pontificis auctoritatem colere, *ſaluis juribus & Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ.*

Vide ſecundam Præfationem Marcæ § –

P. Arcudius L. 3. c. 9. de Concord Eccleſ. Occid & Orient. in Sacrament. adminiſtr. *Concilium illud in verſione Latina multis mendis ſcatet.*

[illegible] id eſt Patriarcharum.

CAPVT IX.

Synopſis.

I. Conſuetudinum receptarum vſus à Pontificibus probatus. Ius Canonicum conſtat Canonibus, & moribus. Magna vis conſuetudinis in Eccleſiæ adminiſtratione. Diſciplina complectitur Ritus ſacros, & Iuriſdictionem. In vtroque capite, par auctoritas Conſuetudinis. Duplex conſuetudo, vel Vniuerſalis Eccleſiæ, vel quarundam prouinciarum.

II. In conſuetudine particulari hæc eſt regula, eos mores retineri poſſe, qui Fidei non officiunt. Gregorij Magni ea de re locus.

III Hac regula vtitur Theophylactus ad conſeruandam communionem Eccleſiæ Occidentalis, & Orientalis, quarum ritus varij. Et Leo IX atque Fulbertus.

IV. Et ante cæteros, Irenæus ; qui Victorem monuit, ne Eccleſias Aſiaticas recideret ab Eccleſiæ communione, ob diuerſam conſuetudinem. Acquieuit Victor Irenæo. vnde refelluntur Nouatorum argutiæ, ex hac noua animaduerſione.

V. Quod de Ritibus dicitur, trahi debet ad reliqua Diſciplinæ capita. Gallicanas conſuetudines laudat Gregorius M. & Alexander III. tolerat, licèt Romanis contrarias.

VI. Expenditur regula Decretalium, Conſuetudines eſſe nullas, quæ violant Libertatem Eccleſiaſticam, & Principibus Eccleſiaſtica negotia permittunt. Quod verum, ſi Libertas omnino tolleretur, non autem ſi reſtringatur, è Couarruuia. Aliis placet, Conſuetudinem eſſe nullam ; ſed ſi Priuilegium allegetur, præſumi conceſſum fuiſſe, ex poſſeſſione immemoriali.

VII. Hanc ſolutionem amplexi ſunt majores noſtri. Hinc manauerunt Priuilegia *Eccleſiæ Gallicanæ, &* Crimina Priuilegiata *apud Pragmaticos. Has Conſuetudines Galliæ excuſant Bellarminus, & Suares, ſub nomine Priuilegij.*

VIII. Alio etiam modo reſponderi poteſt; In dubio, an Principibus hæc poteſtas competat, Sedem Apoſtolicam conniuere. Quæ conniuentia Diſpenſationis vicem ſubit, ſi neceſſaria ſit. Quæſtio excitata, an ex hac tolerantia naſcatur Præſcriptio, non eſt neceſſaria. Theologi quidam negant. Iuriſconſulti aſſerunt ex hac tolerantia ſequi præſcriptionem.

IX. Canones & receptæ conſuetudines mutari non poſſunt, ſine diſſidio. Obſeruatione Canonum Concordia retinetur. Conſuetudines toleratæ à Pontificibus, ne diſſenſiones oriantur ex nouitate.

I. NON ſolùm autem Canonum & Decretorum perpetuam executionem polliciti ſunt Summi Pontifices; ſed etiam benigno in ſubjectas Eccleſias animo vſi, Conſuetudines antiquas in prouinciis inuiolatas ſeruari voluerunt. Ius enim Canonicum, perinde ac Ciuile, ſcripto, & non ſcripto, conſtat. Vnde Iudices Cognitores in Concilio Chalcedonenſi rectè petunt ab Anaſtaſio Epiſcopo Nicæno, qua ratione probare vellet Eccleſiã Baſilinopoleos ſubjectam eſſe Nicænæ, *an ſecundùm Canones, an ex conſuetudine aliqua*. Et annis aliquot ſuperioribus Fauſtinus Legatus Romanæ Eccleſiæ dixerat in Concilio Africano, aliqua teneri canone, aliqua verò Conſuetudine. Quare Photius in Nomocanone rectè adnotauit Eccleſiaſticam conſuetudinẽ non ſcriptam perinde ac legem ſeruari; quod probat è Synodo ſexta, & è Baſilij locis aliquot. Eandem Conſuetudinis antiquæ auctoritatẽ probant Iuo & Gratianus in Collectionibus ſuis, ex Auguſtino & Iſidoro, aliiſque teſtimoniis. Planè dubitari non poteſt, quin magna debeat eſſe vis Conſuetudinis in Diſciplinæ Eccleſiaſticæ adminiſtratione, cùm ex ea, prouinciarum priuilegia metienda eſſe ſynodus Nicæna velut Edicto perpetuo definiuerit. *Antiqui mores obtineant*, inquit; Idémque poſtea ſynodus Epheſina *generalibus verbis* conſtituerit, vt omnibus prouinciis jura intemerata ſeruentur, quæ illis ex antiqua Conſuetudine competunt.

Act. 14. Conc. Chalc. [illegible]

In Præfat. Concil. Afric. *Quia & aliqua ordine & Canone tenentur, aliqua conſuetudine firmata ſunt.*

Photius in Nomoc. Tit. 1 c. 3. [illegible]

Iuo 4. P. Decret. Grat. d. 1. & 11. 12. & aliis.

Synod. Nicæn. c. 6. [illegible] Synod. Epheſ. c. 7. [illegible]

Cùm autem Diſciplina Eccleſiaſtica duo ſumma capita complectatur, Ritus ſcilicet, & Iuriſdictionem; Conſuetudinis in vtramque pãrtem par omnino eſt auctoritas; etſi religioſiùs tractanda ſint quæ Ritus ſacros reſpiciunt, cùm pietatem, atque externum diuini numinis cultum contingant. Sed, vt eleganter mõnuit D. Auguſtinus, de Conſuetudine dupliciter diſputare poſſumus; vel vt eſt Vniuerſalis Eccleſiæ traditio, vel vt eſt propria & particularis quarundam Eccleſiarum inſtitutio. Vniuerſalis illa traditio, quæ per vniuerſam ſeruabatur Eccleſiam, nec à Cõciliis decreta erat, quin ab Apoſtolis profecta eſſet non dubitabat Auguſtinus. Sed traditionem illam miſſam facimus, quæ ad propoſitum noſtrum non pertinet.

Grat. c. 8. d. 11. Aug. ep. 117

Apud Grat. d. 11. & 12.

II. De particularibus prouinciarum moribus eſt agendum; in quibus hæc regula tenenda eſt, vt ſi Fidei non officiant, vſurpari poſſint prout à majoribus ſunt traditi; nec aliorum conſuetudo aliorum contrario more ſubuerti debeat, vt docet Gratianus ex Auguſtino, Hieronymo, & aliis.

Auguſt. ep. ad Caſulanum: *In his rebus, in quibus nihil certi ſtatuitur Scriptura diuina, mos populi Dei, vel inſtituta majorũ pro lege tenenda ſunt: de quibus ſi diſputare voluerimus, & ex aliorum conſuetudine alios improbare, orietur interminata luctatio.*

Quare Gregorius Magnus, diuini & humani juris callentiſſimus Pontifex, inueteratas Conſuetudines, quas in adminiſtranda Eccleſia ſequebantur, Africanis integras reliquit. Concilium Numidiæ à Pelagio Gregorij deceſſore petierat, vt vetuſti mores, qui per Numidiam ab ipſius B. Petri temporibus inualuerant, inuiolati ſeruarentur. Gregorius poſt obitum Pelagij reſcripſit, ſe omnia antiqua *capitula* illis permittere, quæ Fidei contraria non eſſent. Prudens ſanè reſponſum, quo pax Eccleſiarum continetur, & contentionibus quæ de Diſciplina ſæpiſſime emergunt, via penitùs occluditur. *Petiſtis* inquit, *per Hilarium Chartularium noſtrum à beatæ memoriæ prædeceſſore noſtro, vt omnes vobis retro temporum conſuetudines ſeruarentur, quas à B. Petri Principis ordinationum initiis hactenus vetuſtas longa ſeruauit. Et nos quidem juxta ſeriem relationis veſtræ, conſuetudinem, quæ tamen contra Fidem Catholicam nihil vſurpare dignoſcitur, immotam permanere concedimus, ſiue de Primatibus conſtituendis, ſiue de ceteris Capitulis.* Eodem ſenſu reſcripſit ad Dominicum Carthaginenſem Epiſcopum: *De Eccleſiaſticis priuilegiis quod veſtra Fraternitas ſcribit, hoc poſtpoſita dubitatione teneat, quia ſicut noſtra defendimus, ita ſingulis quibuſque Eccleſiis ſua jura ſeruamus.*

Gregor. l. 2. ep. 75. apud Grat. d. 12. c. 8.

Idem l. 2. ep. 39. apud Grat. 25. q. 2. c. de Eccleſiaſticis.

III. Quidquid ab Africanis vſurpabatur, dummodo Fidei regulam non violaret, Gregorius diſertè confirmat. Eadem regula vſus eſt Theophylactus Bulgariæ

Archiepiſcopus in epiſtola ad Nicolaum Diaconum, & Caſtrinſium, qui ab eo petierant, an Græcis liberum eſſet Eccleſiæ Occidentalis communionem amplecti, ob diſcrimen quod in jejuniis, in Sacerdotum cœlibatu, in Azymis, & pleriſque aliis myſticæ Diſciplinæ articulis intercedebat. Reſpondet grauiter his verbis inter cetera: *Non omnis Conſuetudo ad diſſociandas Eccleſias valet, ſed quæ dogmatis differentiam inducit.* vbi alludit ad contentionem de Proceſſione S. Spiritus. Eadem fuit ſententia Leonis Papæ IX. qui circa annum M. L. Michaëlem Conſtantinopolitanum Epiſcopum, & Leonem Acridanum acriter objurgat, quòd Romanam Eccleſiam ob ritus ſuos, & azymum panem in ſacrificiis adhibitum, damnarent, & vnumquemque cogerent ad Græca inſtituta amplectenda: quamuis alio jure vterentur Romani, qui liberam in Vrbe, Græcorum rituum obſeruationem relinquebant, ne qua diſſidij occaſio inter Eccleſias oriretur. Hæc ſunt verba Leonis: *Vt enim fertur, omnes Latinorum Baſilicas penè clauſiſtis, Monachis monaſteria & Abbatibus tuliſtis, donec veſtris viuerent inſtitutis. Ecce in hac parte Romana Eccleſia quanto diſcretior, moderatior, & clementior vobis eſt. Siquidem cùm intra & extra Romam plurima Græcorum reperiantur monaſteria, ſiue Eccleſiæ, nullum eorum adhuc perturbatur vel prohibetur à paterna traditione, ſiue ſua conſuetudine; quin potiùs ſuadetur & admonetur eam obſeruare. Nec enim animoſitatem impiæ hæreſeos habet, quæ ſemper diuiſione gaudet, dicens per parricidam meretricem: Nec mihi, nec tibi ſit, ſed incidatur: ſed pietate veræ matris ſic Salomonem deprecatur; Obſecro, Domine, date huic infantem viuum, & nolite interficere eum. Scit namque quia nihil obſunt ſaluti credentium diuerſæ pro loco & tempore conſuetudines; quando vna Fides per dilectionem operatur bona quæ poteſt, vni Deo commendans omnes.* Aliquot annis ante Leonem Fulbertus Carnotenſis de variis obſeruationibus Eccleſiarum Orientis & Occidentis, eadem regula vſus, judicium tulit: *Sed nec parua nec rara ſunt, quæ ab aliis neceſſariò ſeruanda, ab aliis non adeo tuenda affirmantur. Nec tamen nos offendit obſeruantiæ diuerſitas, vbi Fidei non ſcinditur vnitas. Porrò in multis Græcia ab Hiſpania, ab illis Romana & Gallicana diſcrepat Eccleſia. Sed neque in hoc ſcandalizamur, ſi audimus diuerſam obſeruationē, ſed non diuerſam fidem in Chriſti ſemper Eccleſiis extitiſſe. Stet enim Regina Eccleſia à dextris Regis ſui, in veſtitu deaurato, circundata varietate.*

Theophyl. [illegible]

Leo IX. ep. ad Michael. c. 5. *Dicimini Apoſtolicam & Latinam Eccleſiam noua præſumptione atque incredibili audacia, ac audiſtam [illegible] damnaſſe, pro eo maxime quòd de Azymo audeat commemorationem Dominicæ Paſſionis celebrare.*

Idem c. 29.

Adde Petrum Abbatem Cluniacenſem l. 2. ep. 2. *Sunt innumerabiles & diuerſiſſima diuerſarum Eccleſiarum ad vnam Catholicam pertinentium conſuetudines, vt penè tanta ſit varietas vſuum, quanta multiplicitas Eccleſiarum. Sed non damnat aliquem diuerſa inſtitutio, quam & vera Fides inſeruit, & caritatis compaginem non diſſoluit. Vbi verò aut Fides læditur, aut caritatis vnitas periclitatur, ſi occultè fit, damnabile eſt; ſi publicè, damnabile ſimul & hæreticum.*

Fulbertus ep. 2. ad Finardum.

IV. Sanè varias jam olim inualuiſſe conſuetudines in Quadrageſimæ ceteriſque ſtatorum dierum jejuniis adnotauit Irenæus; eámque obſeruationum diſcrepantiam nullum in Eccleſiam diſſidium intuliſſe, ſed æquo animo pacem inter Sacerdotes retentam. Quo argumento, & aliquot Pontificum Romanorum exemplis adductis, perſuaſit Victori Papæ anno CXCVIII. vt pacem Polycrati ceteriſque Aſiaticis Epiſcopis reſtitueret; quos Eccleſiæ communione priuarat, quòd à reliquis Orbis Chriſtiani Epiſcopis diſſentientes, decimaquarta Luna, non autem Die Dominica, Paſcha celebrarent. Cenſuit enim Irenæus, æquum non eſſe, vt Victor tot Eccleſias à [1] communi vnitate recideret, [2] ob morem antiquum cujus ſe retinentes præſtabant. Exoratus Victor, vt præcipuæ auctoritatis quæ in Romana ſede viget ſpecimen edidit, Excommunicatione in Aſianos lata vniuerſalis Eccleſiæ traditionem comprobatam à quamplurimis Synodis nutu ejus indictis, conſtantiſſimè vindicando; ita quoque humanitatis, remiſſioniſque in toleranda conſuetudine particulari ſingulare exemplum præbuit. In gratiam enim ſtatim rediuiſſe Polycratem & Aſiaticos cum Victore, retento Eccleſiarum ſuarum vſu, teſtatur Sozomenus: *Decreto communi ſinguli, vt conſueuerant, Feſtum agentes, à mutua communione non receſſerunt. Friuolum enim & meritò judicarunt conſuetudinis gratia, à ſe mutuo ſeparari eos, qui in præcipuis religionis capitibus conſentirent.* Diſſimulandum tamen non eſt, errorem irrepſiſſe in textum Sozomeni in Polycratis nomine, cùm lectio integra remanſerit in nomine Victoris: *Sapientiſſimè autem arbitror,* inquit, *ſoluiſſe ſubortam olim de eo controuerſiam Victorem tunc temporis Romæ Epiſcopum, & Polycarpum Smyrnænſem.* Legendum eſt, *Polycratem* qui error procliuis eſt. Ex ſola rei geſtæ narratione non ſolùm probatur aſſertio noſtra de retinēda communione cum diuerſis ritibus; ſed etiam Nouatorū calumniæ refelluntur, qui Victoris excommunicationem à ceteris Eccleſiis ſpretam, & Eccleſiarum Aſiaticarum conſortium ab omnibus retentum prædicant; adeo vt quæ

Iren. apud Euſeb. l. 5. c. 26. Græc. ed. [illegible]

1. Euſeb. [illegible]

Sozom. l. 7. c. 19. [illegible]

Ex retento Victoris nomine apud Sozomenum, rectè aſſeritur lectio, de Polycratis nomine.

aduerſùs illos directa erat machina, in noſtros contorqueant: Nec vano quidem ictu, niſi exceptione à nobis propoſita repellantur. Probent enim (quod facillimum eſt) non rejectos Aſiaticos à communione Orientalium poſt Victoris cenſuram; hoc de dignitate Sedis Apoſtolicæ nihil demit, cùm ad Irenæi ſuggeſtionem pacem redditam à Victore docuerimus. Ex Euſebio enim & Socrate conſtat de Excommunicatione à Victore inflicta, & de Irenæi epiſtola. Ex Sozomeno autem, de communione Victoris & Polycratis non interrupta. Quod aliter contingere non potuit, niſi ſuſpenſo à Victore Excommunicationis effectu, poſt monita Irenæi. Ceterùm Sozomenus & Socrates varios Eccleſiarum ritus obſeruant: qui earum concordiæ non officiebant: *Qui in eadem fide conſentiunt*, inquit Socrates, *ijdem in ritibus & ceremoniis inter ipſos diſcrepant.*

Socrates lib. 5 c. 22. Græc. edit. Καὶ γὰρ οἱ τῇ αὐτῇ πίστει συμφωνοῦντες, ἐν τοῖς ἔθεσι διαφωνοῦσι.

V. Ex antiquiſſima & recentiore Eccleſiæ praxi demonſtratum eſt, varios Ritus in Sacrorum adminiſtratione, externique cultus Diſciplina, non interrupiſſe mutuum Epiſcoporum conſortium, toleratasque à Romanis Pontificibus in alijs prouinciis Conſuetudines, quæ Fidem non violarent. Vnde colligere licet, eadem benignitate vſuros quoque ſummos Pontifices in altero Diſciplinæ capite, quod perſonas vel res Eccleſiaſticas, non autem ritus ipſos reſpicit. Hac indulgentia Africanis conſuluit Gregorius; quibus veteres Conſuetudines intactas præſtitit, quæ Fidei non aduerſarentur. Idem ejus conſilium fuit de Gallicanæ Eccleſiæ Conſuetudinibus, vt patet ex epiſtola ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum: *Mihi places*, inquit, *vt ſiue in Romana, ſiue in Gallicana, ſiue in qualibet Eccleſia inueniſti, quod plus omnipotenti Deo placere poſſit, ſollicitè eligas.* Alexander III. deceſſorum veſtigiis hærens, in re grauiſſima, id eſt, in Matrimonij nullitate, Eccleſiæ Gallicanæ conſuetudinem, licèt Romanæ contrariam, tolerandam eſſe reſcripſit. *Licèt Eccleſia Romana, propter maleficia, Legitimè conjunctos diuidere non conſueuerit; ſi tamen conſuetudo generalis Eccleſiæ Gallicanæ habet, vt hujuſmodi matrimonium diſſoluatur, nos patienter tolerabimus.*

Gregor. in ep. ad Auguſt. Anglor. Epiſc.

Alexander III in Appendice Concil. Later. c. 2. de Frigidis.

VI. Quæ diſputata ſunt docent Remiſſionis vſum à majoribus noſtris adhibitum in tolerandis Conſuetudinibus quæ Fidei non officerent. Sed Nouo jure Decretalium addita eſt altera Exceptio, nempe vt inutiles habeantur omnes Conſuetudines quæ aliquo pacto Libertatem & Immunitatem Eccleſiaſticam violant; id eſt, quæ Principibus Laïcis poteſtatem quandam in res aut perſonas Eccleſiaſticas indulgent. Quia cùm rerum ſpiritualium tractandarum ſint incapaces, ratione deſtituta cenſetur conſuetudo, quæ rerum conditionem euertit; ideóque nullo tempore, etiam immemoriali, vires obtinere poteſt, vt docent plerique Iuris Canonici interpretes.

C. Clerici de Iudiciis c. cum terra. de Elect. c. ad noſtram. c. cum inter. de conſuet. c. nouerit. de ſent. excommunic. c. ſacroſancta Meſſaun. de Elect. c. cauſam quæ. de præſcript.

Hac difficultate ſe quidam expediunt, adhibita diſtinctione: ita vt Immunitas omnino & in vniuerſum abrogari non poſſit, vel adeo reſtringi, vt maxima ordini Eccleſiaſtico fiat injuria; ſed in quibuſdam articulis ei derogari poſſit; Conſuetudine quadam mixta quæ ex Clericorum & Laïcorum conſenſu proficiſcatur, vt rectè obſeruat Couarruuias. Ob quam rationem, ſe forenſem Gallorum vſum non damnare profitetur, de conueniendis clericis coram judice ſeculari, in actionibus realibus. Alij verò hunc nodum ita ſoluunt. Fatentur ex poſſeſſione immemoriali, nec præſcriptionis, nec conſuetudinis titulo, rerum ſpiritualium adminiſtrationem Laïcis acquiri poſſe: Attamen ex conſuetudine præſcripta, per poſſeſſionem illam immemorialem inſtrui probationem priuilegij à ſummo Pontifice conceſſi. Itaque aiunt in hac ſpecie ſufficere vt allegetur titulus, id eſt, priuilegium à ſuperiore indultum. ejus enim probatio ſola poſſeſſione centenaria vel immemoriali conficietur, etiamſi nullæ exhibeantur priuilegij tabulæ. Moroſiores requirunt, ad ſummum, probationem famæ, quæ doceat priuilegium illud conceſſum fuiſſe: quamuis hæc conditio à multis neceſſaria non eſſe dicatur. In eum autem finem requiritur priuilegij allegatio, vt conſtet, vel ſaltem cenſeatur, laïco idoneitatem, ſeu capacitatem rei Eccleſiaſticæ tractandæ, indultam fuiſſe à ſummo Pontifice.

Couarruuias Practic. quæſtion. c. 7. § 5.

Peregrin. de Iure Fiſci. L. 1. tit. 2. §. 61. Maſcardus de Probat. T. 3. Conc. 1372. Menoch. lib. 3. Præſ. 131. §. 46. 47 48 Carolus Molin. in Conſ. Pariſ. §. 7 n. 12. Petrus Barboſa ad l. omnes. C. de præſ. 30. vel 40. an *qui loquuntur in genere de præſcriptione, quando obſtat incapacitas præſcribentis.*

VII. Hunc loquendi modum ſecuti ſunt Gallicani auctores Aufrerius & Benedictus, aliique pragmatici; qui ex

Ioan. Faber. Aufrer. in

Tract. de Pot ſecul. ſuper Eccleſ. Fallentia 1. & 12. Regulæ primæ Benedict. in verbo *&* *vxorem*, Deciſ. 2. n. 141. & 144. 461 & ſeq. Chaſſan in Conſuet Burg. T. *des Iuſtices.* Carolus de Graſſalio lib. 2. Regal. Franc. cap. 17.

priuilegio Sedis Apoſtolicæ, Principibus noſtris in pleriſque Eccleſiaſticis negotiis juriſdictionem vindicant, & priuilegij probationem è vetuſtiſſima poſſeſſione petunt; in iis capitibus, in quibus deſunt priuilegiorum tabulæ. Vnde Franciſcus I. conſtitutionibus editis profitetur ſe priuilegiis à ſummis Pontificibus indultis auctoritatem in quibuſdam rebus conſecutum eſſe. Hac priuilegij allegatione, cui adjecta erat vetuſtiſſima poſſeſſio, jura ſua à Decretalibus infracta conſeruabat, juxta pragmaticorum Doctorum receptam ſententiam. Quare nulla eſt ſuggillandi majores noſtros relicta occaſio, quòd crimina quædam *Priuilegiata* dixerint, qui mos loquendi retinetur etiam hodie apud omnia tribunalia; quòdque Libertates Gallicanas, *Priuilegia* vocauerint. Id enim profectum è doctrina Interpretum juris, qui Præſcriptionem & Conſuetudinem inueteratam rejiciebant in hac ſpecie, niſi accederet Priuilegij allegatio, quo vitium perſonæ laïcæ non idoneæ ad ſpiritualia poſſidenda purgaretur; vnde Priuilegij vocem rectè Principes noſtri vſurparunt. Neque enim ſi quod jus aliunde iis competebat, vt ſe his negotiis interponerent, nouo priuilegio confuſum vel abolitum erat; vt ſuprà monuimus ex Hincmaro, cap. 1. bujus Libri §. vltimo.

L. 4 ff. ad Legem Falc. Abbas in c. poſt electionem de conceſſ. præb. Felinus in c. in noſtra num. 2. de reſcr. L. forma. §. ſio. ff. de cenſibus.

Licet enim jura cumulare, vt docent Interpretes; & priuilegium adhibere ad munienda illa, quæ jure communi competunt. Hoc autem loquendi modo id conſecuti ſunt, vt etiam Romanæ Curiæ lumen, Illuſtriſſimum Cardinalem Bellarminum ad juris noſtri confirmationem hujus tituli ſpecie traxerint; & Franciſcum Suarem, licèt alioqui Principum cauſſæ ſæpe minùs æquum. Recitabo ejus verba: *Non audeo damnare vſum talium priuilegiorum; ſed hoc Apoſtolicæ Sedi remitto. Nam etiam Cardinalis Bellarminus cap. 35 contra Barclaium, cùm ille diceret, eſſe in Gallia delicta quædam grauia quæ Priuilegiata dicuntur, ipſe reſpondet, ideo dici priuilegiata, quia priuilegio Sedis Apoſtolicæ indultum eſt Regibus Francorum, vt ea delicta cognoſcere poſſint. Quibus verbis videtur illam excuſationem non improbare, ſicut eam non improbant Iulius Clerus, & Aufrerius, quos allegat.*

Suares l. 4. Defenſ. Fidei c. 14. n. 29.

VII. Ceterùm etſi formulæ Pragmaticorum ſatisfecerimus, Priuilegiorum mentione injecta; ſincerior mihi videtur hæc reſpondendi ratio, ſi mero jure Regio in certis articulis, in aliis verò jure Patrocinij & Tuitionis, Principes ad ſe quampluríma olim traxiſſe dicamus, quæ à ſummis Pontificibus perſtricta non ſunt; ab illis deinde aliquanto tempore ceſſaſſe, cùm nouis Decretis ſunt vetita; quorum cognitionem iterum reſumpſerint, ad procurandam Regnorum ſuorum ipſiúſque Eccleſiæ Gallicanæ ſalutem. Hanc verò poſſeſſionem, ſine vlla interpellatione ſummi Pontificis, retinuerint ab aliquot ſeculis, hodiéque retineant. Quæ conniuentia Sedis Apoſtolicæ id maximè præſtat, vt bona fide Principes in eo negotio tractando verſentur, quod ad ſe pertinere non improbabili ratione putant: ita vt patientia illa, ſi neceſſe ſit, vicem Priuilegij & Diſpenſationis ſubeat; etiamſi in ſingulis ſpeciebus Priuilegium exhiberi non poſſit; quod tamen in grauioribus & majoris momenti capitibus, Regibus noſtris non deeſt. Qua de re ſpecialiter dicemus ſequentibus Libris; vbi per capita oſtendemus, quæ hîc per auerſionem & generaliter adnotamus. Huic autem cognitioni Principum faciles ſe præbent ſummi Pontifices, Vel ob maximam quæ inde conſequitur in Eccleſia Gallicana vtilitatem; Vel vt vitetur offenſio Principum, qui ægrè paterentur ſe ab ea auctoritate dejici, quam hereditario jure à majoribus ſuis ad ſe tranſmiſſam retinent, & inter præcipua Regiæ Coronæ jura recenſent.

Excitatur à quibuſdam grauis quæſtio, an ex tolerantia Papæ ſequatur legitima præſcriptio, qua Principes jura ſibi tempore quæſita tueri poſſint. Eam præſcriptionem Concordiæ Sacerdotij & Imperij neceſſariam eſſe non exiſtimo: cui ſufficiet vt conniuentia illa, & benignitas Apoſtolicæ Sedis erga Gallicanam Eccleſiam, per ſingulos quoſque Pontifices paci publicæ conſulentes, prudentiæ conſuetæ officiis continuetur. Attamen non eſt diſſimulandum, quid hac in parte à viris doctis ſit diſputatum. Theologi enim quampluríimi exiſtimant, è ſola Papæ tolerantia nec Papæ conſenſum colligi, nec juriſdictioni Eccleſiaſticæ præjudicium aliquod inferri: *cùm multa per patientiam*

Suares de Legib. l. 7. c. 11. n. 12. C. cum jamdudum. de præb.

tolerentur; quæ ſi deducta fuerint in judicium, non deberent tolerari; vt inquit Innocentius III. Quorum verborum ſententiam eos aſſecutos non fuiſſe viri eruditi contendunt. Etenim certum eſt è domini patientia legitimam præſcribendi cauſſam præſtari, ita vt cinenſo præſcriptionis ſpatio jus integrum acquiratur: quamuis interim patientia domino non officiat, quin rem ſuam perſequi poſſit. Quod in cauſſa Romanæ Eccleſiæ locum habere docet *caput ſecundum de præſcriptionibus*; cujus ſententiam ita concipit Ioannes Andreas; *Taciturnitas Prælati non nocet Eccleſiæ, donec ſit præſcriptum.* Itaque, vt colligunt illi, è patientia & tolerantia Papæ oritur legitimus titulus, qui perficitur præſcriptione. Hoc etiam alio capite Alexandri III. probatur, qui decretam à judicibus delegatis penſionem vni è colligantibus, quæ ſummo jure conſtare non poterat, confirmat, illam tolerando. *Nos eam hoc adhibito moderamine toleramus*, inquit ille. Quæ dicta ſunt in genere de tolerantia Papæ, maximè locum habent, cùm ad vitandum ſcandalum, & contentiones cum Principibus, Eccleſiaſticis juribus conniuere videtur. Quia valde intereſt Reipublicæ, ſcandala vitari; *cùm nonnulla pro vtilitate communi contra juris aſperitatem, ex æquitatis manſuetudine tolerari noſcantur*, vt verbis Decretalium vtar. Vnde Nauarro poſt D. Thomam placuit; ad extinguendas lites, ex quibus ſcandala oriri ſolent, juſtam eſſe cauſſam diſpenſandi in prohibitis, & vetitis. Sed de hoc Diſpenſationum genere ſecundùm mentem veterum, multa dicemus ſequentibus capitibus.

Salgado De ſupplicatione ad ſanct. 1 P. c. 2. n. 20. & ſeqq.

C. 2. de præſcript.

C. niſi eſſent. de præb. c. Abbate § fin. de ſent. & re jud.

Nauar. in ſumma Latina, c. 22. addit. ad num. 85. D. Th. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 2.

IX. Conſtituto in Eccleſia Gallicana Canonum, Decretorum, & Conſuetudinum receptarum vſu, nihil aliud expectandum erit à noſtris, quàm vt ſe difficiles & tetricos præſtent, ſi qua, in re graui, immutatio acciderit. Cùm enim pleriſque populis innata ſit vetuſtatis retinendæ cupido, hæc eſt Gallorum indoles, vt iiſdem ſemper legibus vti velint, quemadmodum jam olim obſeruauit Agathias. Quare cùm prudentes monuerint magnos in Republica fluctus excitari legum receptarum mutatione, dubitandum non eſt quin ad Leges Eccleſiaſticas hæc regula trahi debeat. Etenim quæ in genere dicuntur de periculo, quod ex Legibus immutatis ſequitur, Auguſtinus ad Conſuetudinem Eccleſiaſticam retulit. *Ipſa quippe mutatio conſuetudinis*, inquit, *etiam quæ adjuuat vtilitate, nouitate perturbat.* Quod potiori jure ad Canones referri debet; qui negligi non poſſunt, ſine magno diſſidio, vt eleganter obſeruat Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum; *Hos Canones vobis conſtituimus, Epiſcopi. Vos autem in iis perſeuerantes, ſalui eritis, & pacem habebitis: non obedientes verò, puniemini, & perpetuum bellum vobiſcum geretis, pœnas inobedientiæ debitas perſoluentes.* Vnde Canone XXXIII. Apoſtolico, quo Epiſcoporum inter ſe officia præſcribuntur, rectè adjicitur, his obſeruatis concordiam retineri, ὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔςαι. Hanc regulam Leo I. eleganter expreſſit in epiſtola ad Maximum Antiochenum: *Vniuerſæ pacis tranquillitas non aliter poterit cuſtodiri, niſi ſua Canonibus reuerentia intemerata ſeruetur.* Vnde videtur hauſiſſe Symmachus Papa, quæ ad Epiſcopos Galliæ ſcripſit; qui hujus ſententiæ memores, viam quæ illis ad concordiam à ſummo Pontifice præmonſtrata eſt, quantum fieri poteſt, ſedulò inſiſtunt. *Sedis Apoſtolicæ inſtituta prædicanda ſollicitant*, inquit, *vt de concordia vniuerſalis Eccleſiæ, quæ toto orbe diffuſa eſt, peruigili cura tractemus. Quæ tunc præcipuè adoleſcit, ſi ea quæ à patribus ſtatuta ſunt, ætas ſubſequens reuerenter obſeruat.*

Agath. lib. 2. [illegible]

Plato lib. 6. de Leg. Demoſth. contra Timocr.

Auguſtus apud Dionem lib. 53. Agath. l. 2.

Auguſt. ep. 118. c. 5.

Conſtit. Apoſt. lib. 8. c. vlt. [illegible] Canon Ap. 33. Leo ep. 66.

Symm. ep. ad Ep. Galliæ.

Non incognita fuit hæc antiqua Regula Decretalium conditoribus, qui concordiam nouitate conuelli profeſſi ſunt. *Plerunque diſcordiam pariunt nouitates*, inquit Honorius III. Quare Celeſtinus III. antiquæ conſuetudini deferre maluit, quàm diſſidiis cauſſam præbere, inducta nouitate in prouinciam. *In hac parte conſultiùs duximus multitudini, & obſeruata conſuetudini deferendum, quàm aliud in diſſenſionem & ſcandalum populi ſtatuendum quadam adhibita nouitate.* Hac benignitate vtuntur quotidie ſummi Pontifices erga Eccleſiam Gallicanam: cujus varias Conſuetudines ideo non conuellunt, quia cùm ejus adminiſtrationi eas commodas eſſe videant, etſi aliquando à Decretalium jure deſciſcentes, malunt diſſimulare hoc vulnus, quàm nouitate inducta, diſſidiis & offenſionibus occaſionem præbere.

C. cum conſuetudinis. de conſuet.

C. quod dilectio. de conſang. & affin.

CAPVT X.

Synopſis.

I. An publicatio Bullæ in Cæna Domini, tolerantiam interrumpat, & priuilegia reuocet. In iis quæ jure Regio agunt, non perſtringuntur Reges; in ceteris, eſt tantùm comminatio & proteſtatio. Deinde Bulla illa non eſt recepta in Gallia. Reges Galliæ, ex priuilegio, non comprehenduntur Excommunicatione generali.

II. Antiqua conſuetudo priuilegij vim ſortitur; priuilegium autem ob merita conceſſum, reuocari non poteſt. Vnde conſuetudines priuilegiariæ Regni Francorum non cenſentur reuocatæ per Bullam, ex Nauarro.

III.° Eximia quædam jura ſunt penes Reges noſtros in rebus Eccleſiaſticis, quæ alij Reges non obtinent. Quia eos vincunt beneficiis in Romanam Eccleſiam. Beneficia Eccleſiæ Romanæ collata, non in latifundiis, ſed in prouinciis, & ſupremo Imperio.

IV. Harum donationum origo diſcutitur. Exarchi in Italia, & ſub iis Duces poſt irruptionem Longobardorum. Hi Rauennæ infeſti, eâ captâ, & Eutychio Exarcho è finibus Italiæ pulſo, Aiſtulphus Romam obſidet. Pippinus obſidionem ſoluit, & Exarchatum ab Aiſtulfo repetit.

V. Hunc dono dedit Eccleſiæ Romanæ; nec detulit frequentibus Græcorum Impp. petitionibus; ea præcipuè ratione, quòd aliter Romana Eccleſia tuta eſſe non poſſet, ſub dominatu hæreticorum. Quid comprehenderetur illa donatione. Deſiderio victo, Carolus M. munificentiam patris auxit, additis aliquot prouinciis.

VI. Ludouicus Pius, & Carolus Caluus, ſuis Beneficiis cumularunt auorum patrúmque dona.

I. NOn diſſimulanda hoc loco mihi videtur grauiſſima difficultas, quæ ſæpiſſime à quamplurimis rerum noſtrarum minùs æquis æſtimatoribus moueri ſolet; ab hac tolerantia conſuetudinum noſtrarum recedere Pontifices, idque publicè quotannis teſtari ſolenni promulgatione Bullæ illius famoſæ, quæ fit Die Cœnæ Domini, vnde illi nomen. Anathemati enim addicuntur, quicunque rerum Eccleſiaſticarum juriſdictionem ad ſe trahunt, etiam prætextu *gratiarum illis conceſſarum*. Sed viri grauiſſimi cauſſam noſtram egerunt, ita vt longa oratione non ſit opus. Id vnum tantùm præfabor, antequàm illorum verba referam, Reges noſtros vel ex mero jure Regio quamplurima ad ſuam ſuorúmque magiſtratuũ cognitionem traxiſſe, vel ex longiſſima conſuetudine, & Romanæ Sedis tolerantia, id juris ſibi quæſiuiſſe. Primo caſu, cùm jure ſuo vtantur, à Bullæ ictibus tuti ſunt. Secundo verò caſu, etſi daremus formula illa generali comprehendi Reges noſtros; cùm ſcripto damnati, facto ipſo & continuato tolerantiæ effectu abſoluti ſint, rectè ſequitur ad ſummum, minas tantùm excommunicationis injectas, & potiùs conteſtationem publicè adhibitam, ad repetenda quandoque jura ſua, à quibus fortaſſe præſcriptione cadere poſſet Eccleſia Romana, quàm vt Reges noſtri anathemate feriantur. Prætermitto regulam illam generalem, (de qua diſſeruimus Libro II. cap. XVI.) legibus Eccleſiaſticis prouincias non obſtringi, in quibus promulgatæ, & vſu receptæ non fuerint; vt accidit huic Bullæ, cui exceptio illa apud Gallos objici ſolet. Quamuis enim ea ſola reſpondendi ratio ſufficeret, alio tamen modo à minis illis ſunt tuti Reges noſtri, quibus Romani Pontifices indulſerunt, vt nullis cenſuris teneantur à Sede Apoſtolica inflictis, quacunque verborum formula conceptæ ſint; niſi diſertis verbis cautum ſit, Reges Francorum iis quoque comprehendi. Qua de re copioſè alibi.

II. Præter eas rationes, aliud quoque & egregium ſupereſt nobis remedium, quo omnem hujus Bullæ metum à capite Regio, & eorum qui vice ſacra judicant, arceamus. Nempe Conſuetudinis antiquiſſimæ vſum, vim priuilegij ſortiri ſuperiùs probauimus, etſi bullæ proferri poſſent priuilegiorum tabulæ. Porrò *Peregrinus de Iure Fiſci, Lib. 1. Tit. 1.* etſi diſceptetur inter Iuriſconſultos, an priuilegium ſemel à Principe indultum, reſcindi poſſit ſine cauſſa; nullus tamen dubitat, quin priuilegia quæ propter *Vide ſecundam Præfationem Marcæ §. 8.* merita conceduntur, in contractus naturam tranſeant, ideóque reuocari nullo modo poſſint. Tot autem tantáque ſunt in Romanam Sedem Regum noſtrorum merita, vt priuilegia conſuetudine firmata, per Bullam in Cœna Domini, Regibus noſtris non adimi profiteantur

teantur Bellarminus & Suares, quos laudaui capite ſuperiori. Quibus addo Nauarrum, vt in ore trium hoc verbum ſtare poſſit. *Hæc declaratio*, inquit, *tollit priuilegia data etiam Regibus. Per quod dubitari poſſet de Iudicibus Galliarum, qui judicant Clericos pro portu ſiue delatione armorum, & aliis caſibus, quos vocant priuilegiatos. Equidem arbitror difficile ab iis abſtenturos; ſiue quòd præſupponant priuilegia illa eſſe remuneratoria obſequiorum à ſe magnis impenſis ſanguinis & fortunarum præſtitorum; ſiue quod ſint immemorialia, & ſuper criminibus leuibus conceſſa, ſiue alia. Quæ an audiri debeant, judicio ſanctiſſimi D. N. relinquo.* Periclitari non poteſt Regum noſtrorum cauſſa, quam Nauarrus ſummorum Pontificum judicio relinquit; cùm præjudicio ſuo Clemens V. oſtenderit quid ſucceſſores ſui amplecti deberent, quando de Franciæ Regum negotiis agitur. Nempe proniores eſſe debent erga res noſtras, ob magna Gallorum in Sedem Apoſtolicam merita, quàm in ceteros Reges. Apud Clementem enim, *Meruit*, vt ille loquitur, *& Philippi Regis integritas, & progenitorum ſuorum præclara merita meruerunt, meruit etiam regnicolarum puritas ac deuotionis ſinceritas, vt tam Regem quàm regnum ſpeciali fauore proſequeretur.*

Nauarrus c. 17. Enchiridij n. 0.

C. meruit de priuileg. in Extrau.

III. Sanè dubitandum non eſt, quin eximia quędam jura in rebus Eccleſiaſticis noſtri Reges obtineant, quæ ceteris Principibus hodie non competunt. Quod nulli mirum videri debet, qui priuilegiorum multitudinem ex officiorum magnitudine metietur. Conturbaret profectò Eccleſia Romana, nec ſupperent illi facultates quibus cum Gallorum Regibus decideret; niſi liberalitatis & perfectæ donationis titulo, immenſam beneficiorum ſuorum molem in eam contuliſſent. Si ergo liberalitate ſummi Pontifices rependere volunt, quod ex mera donantium liberalitate conſecuti ſunt, non eſt cur ceteri Principes nobis inuideant, benigniorem erga Reges noſtros Romanæ Sedis remiſſionem. Certent nobiſcum liberalitate, tunc integrum illis erit de priuilegiis quoque nobiſcum certare. Porrò tanta ſunt támque illuſtria Regum noſtrorum non ſolùm erga Pontifices, ſed etiam erga Sedem Apoſtolicam beneficia, vt ſi taceam, præuaricari; ſi ea recenſeam, importunus in narratione rei notiſſimę eſſe videar. Præſertim cùm in eo argumento accuratiſſimè verſatus ſit, ſumma eruditione & pietate inſignis vir, Ioannes Morinus, qui magnitudinem ſecularis imperij quo potitur Eccleſia Romana, à Regum Francorum munificentia profectam oſtendit, fines prouinciarum collatarum inueſtigat, commentitiam Conſtantini Donationem euertit; temporum illorum hiſtoriam ſolertiſſimè diſcutit. Quare non dubitat Regum noſtrorum in Romanam Sedem beneficia cum beneficiis à Conſtantino Eccleſiæ collatis conferre. Conſtantinus enim ab infidelium tyrannide Eccleſiam Chriſtianam liberauit: Reges Francorum ab Eccleſia Romana ſeruitutem, qua ab Imperatoribus premebatur, armis ſuis depulerunt. Conſtantinus Chriſtianos libertati reſtituit: Reges Francorum durum Græcorum & Longobardorum jugum perfregerunt, quo ceruices ſummorum Pontificum deprimebantur. Conſtantinus infamia damnatum quondam Chriſtianum nomen, ſplendore adjecto commendatum reddidit; Romanámque Eccleſiam aliquot latifundiis & reditibus auxit: Reges Francorum primi, ſolíque, merum mixtúmque, imò & ſummum imperium in aliquot prouincias eidem Eccleſiæ contulerunt, eíque tranquillitatem procurarunt, contra infeſtas Græcorum hæreſi infectorum quotidianas minas, & aduersùs impetum Longobardorum. Horum beneficiorum conſcius Paulus Papa, ſcripſit Pippino Regi ejúſque filiis: *Etſi omnes capitis noſtri capilli linguæ effecti fuerint, non valebunt ob tanta veſtra beneficia dignas referre gratiarum actiones.*

V. C. Ioannes Morinus Preſbyter Oratorij Ieſu, in Tractatu, *De la Grandeur. & Souueraineté temporelle donnée à l'Egliſe Romaine par les Roys de France.*

Paulus I. ep. 36. in Codice Carolino.

IV. Vt autem quod dicturi ſumus hoc capite, faciliùs intelligatur, obſeruandum eſt, euocatos à Narſete Longobardos, in Italiam à Gothis ereptam & Imperio reſtituram irrupiſſe, Alboino duce; adeo felicibus auſpiciis, vt regnum in Tranſpadanis regionibus, regiámque Ticini conſtituerent. Fama gentis concuſſus Imperator Iuſtinus II. Longinum Exarchi titulo ornatum mittit anno 569. qui hoſtium impetũ exciperet, & Italiæ ſtatum ordinaret. Ille præſidia in præcipuis ciuitatibus conſtituit, ſub præfectorum imperio; qui relicta veteri Correctorum, Comitum, Præſidum, & ſi qua alia eſſet, appellatione, Duces militari nomine dicerentur, & ab Exar-

cho penderent; qui Rauennæ ſedem ſuam collocauerat. Hinc Roma, Neapolis, Beneuentum, Spoletum, Duces ſuos acceperunt. Anno 725. Luitprandus Rex Longobardorum attritam ſuperioribus bellis Exarchorum potentiam, & diſſidiis inteſtinis laborantem euertere ſtuduit; Rauennam capit, & diripit. Fugatum Paulum Exarchum, Venetorum copiæ in vrbem atque ditionem repoſuerunt. Sed Aiſtulſus Rex benigniore fato vſus anno 752. Rauennam iterum obſeſſam ad deditionem compulit; Eutychium Exarchorum vltimum, à ceteris vrbibus deſtitutum, in Græciam abire coëgit. Rauennâ captâ, Romam ſibi obnoxiã putauit, eodẽ jure, quo Exarchis paruerat. Stephano Papa conditionem tributi rejiciente, Vrbem inuadit; ſed Pippini Regis Francorum auxiliis, bina expeditione in Italiam illatis, Aiſtulſus ad modeſtiam redigitur; reſtitutis non ſolùm Romanæ Eccleſiæ patrimoniis quæ nefariè inuaſerat, ſed etiam Exarchatu Rauennæ, & adjunctis prouinciis, quas ſubegerat jure belli.

Anaſtaſius in vita Stephani III. de Legato: Deprecans atque plura ſpondens tribus imperialia munera, vt Rauennatium vrbem, vel ceteras ejuſdem Exarchatus ciuitates & caſtra imperiali tribueret ditioni. Infrà, de Pippino: Affirmans etiam ſub juramento, quòd per nullius hominis fauorem ſeſe certamini ſæpius dediſſet, niſi pro amore B. Petri & venia delictorum; aſſerens & hoc, quòd nulla eum theſauri copia ſuadere valeret, vt quod ſemel Beato Petro obtulit, auferret.

V. Has prouincias, Romanæ Eccleſiæ Pippinus donauit; etſi à Legato Imperatoris Conſtantinopolitani rogaretur impenſiſſimè, vt eas Imperio reſtitueret. Sed generoſus Princeps pietatem ſuam lædi paſſus non eſt, neque à liberandæ Eccleſiæ Romanæ propoſito dimoueri; quam Græci, hæreſibus infames, æquè premebant, ac Longobardorum auaritia, & ambitio. Quare poſtquàm Legato denunciaſſet ſe bellum adeo arduum non ſuſcepiſſe, niſi in B. Petri honorem, donationem ſcriptam Exarchatus Romam transmiſit anno 768. Contenderunt per aliquot annos à Pippino Conſtantinopolitani miſſis Legatis, vt res donatas, Imperio reſtitueret; ſed immotus permanſit, eam præcipuè ob cauſſam, quòd Fide Chriſtiana à Græcis violata, tuta ſub illorum principatu eſſe non poſſet Eccleſia Romana, quemadmodum illi per epiſtolas ſuas identidem ſuggerebant Stephanus III. & Paulus Pontifices. Donatio verò Pippini ita pœnitenda non erat, quin tres prouincias Picenum, Flaminiam, & Æmiliam, & in iis viginti præcipuas ciuitates complecteretur, enumeratas ab Anaſtaſio, & à Stephano; in quibus Rauenna, Ancona, Bononia, & Ferraria eminebant. Deſiderij Longobardorum Regis vltimi audaciâ iterum mota ſunt arma in Adrianum Pontificem; Ferraria, Fauentia, Comaclum occupatæ. jámque Deſiderius Vrbi infeſtus minatur. Pontifex in illa rerum calamitate, patriæ donationis euictionem à Carolo Magno Francorum Rege petit: atque ita Deſiderij impietas, Gallorum arma in ſe prouocauit: qui regni fortunã Ticini ſecum obſeſſam, deditione tandem in Carolum tranſtulit anno 773. Nouo regno auctus Carolus, non ſolùm primam Pippini beneficentiam confirmauit, ſed immenſis quoque largitionibus eam variis temporibus amplificauit; vt teſtantur Anaſtaſius, & Adriani epiſtolæ. Tuſciam ſolidam cum inſula Corſica, Capuanam prouinciam ſiue Campaniam, Beneuentanum & Spoletanum Ducatus, & prouincias Venetiarum & Iſtriæ, antiquis donationibus adjunxit: quæ hodie in varias Dynaſtias diſcerpta, à Romana Eccleſia per temporum injuriã ferè omnia abjudicata ſunt. Tuſcia à Ducibus Florentinis majori ex parte occupatur, Corſica à Ianuenſibus; Venetiarum & Iſtriæ prouincias Reſpublica Venetorum, & Auſtriaca domus, partitæ ſunt. Neapolim, Campaniam, Aprutios, & Apuliam retinet quidem Hiſpanus, ſed feudi jure; in quo Gallicanæ liberalitatis veſtigia ſuperſunt.

V. Exiſtimabit fortè aliquis munificentiæ illius omne decus in Pippinum & Carolum ita redundaſſe, vt in hodiernos Reges nihil præter honeſtam recordationem deriuari poſſit; ideóque vt obſtrictam quidem Romanam Sedem ſummis Caroli Magni beneficiis nullus diffiteri poſſit; ita propagatum in hanc vſque ætatem obligationis bujus vinculum, non ſine pudendæ adulationis ſuſpicione dici poſſe videatur. Sed cùm donationes modum, conditionem, & legem accipiant quas donator dicere voluerit tempore contractus; videndum eſt an id fuerit Pippini & Caroli conſilium, vt in futurum quoque regno ſuo proſpicerent. Sanè inueniemus, vt perpetuum erat beneficium, neque iis quæ vſu conſumuntur rebus mobilibus, aut quæ functionem accipiunt in ſuo genere, ſed rebus ſoli, & immobili prouinciarum poſſeſſione conſtabat; ita quoque Pippinum & Carolum æternam expectaſſe, in gratiam regni Francorum, naturalem ad *ἀντίδωρα* obligationem. Eam verò legem à

Pippino dictam, vt res donatæ pignus quoddam eſſent æternum mutuæ inter Romanam Sedem Regnúmque Francorum beneuolentiæ, docet Paulus Papa, in epiſtola ad Pippinum. Laudata enim ejus Principis conſtantia, quòd Græcorum munera reſpuiſſet, & donorum ſuorum perrennitatem Eccleſiæ Romanæ ſpopondiſſet, ſubjungit: *De noſtra itaque puritate & dilectione, quam erga vos & cunctum à Deo protectum Regnum Francorum habere dinoſcimur, credimus jam vos plenè eſſe ſatisfactos. Pro quo, & ampliori certificatione, Deum cœli teſtem proferentes, in ea nos caritatis dilectione, quam cum ſanctæ recordationis domno & Germano noſtro, beatiſſimo Stephano Papa, & per eum cum omnibus ſucceſſoribus Pontificibus, vos, veſtræque ſuboles, & cuncta veſtra proles, atq; vniuerſum Regnum Francorum*, vſque in finem ſeculi *conſeruare ſpopondiſtis; Et nos etiam atque noſtros ſucceſſores Pontifices confitemur eſſe permanſuros, pro exaltatione ſanctæ Dei Eccleſiæ, & Fidei orthodoxæ defenſione*. Caroli quoque conſilium luculentè explicat Anaſtaſius, ſi rectè ejus verba capio, cùm donationis ſuæ inſtrumentũ corpori B. Petri manibus ſuis impoſuiſſe dicit, *pro firmiſſima cautela, & æternæ nominis ſui, & Regni Francorũ memoria*.

Paulus Papa ep. 16. in Cod. Carolino.

Anaſtaſ. in vita Hadr. I.

VI. Ludouicus Pius Imperator beneficia patris & aui, Sardiniæ & Siciliæ donatione cumulauit; cui dono hanc legem addidit, vt Electi Pontifices poſt conſecrationem ſuam Legatos ſuos ad Reges Francorum mittant, qui inter eos amicitiam, caritatem, & pacem ſocient, vt ille loquitur. Reliquam Apuliæ partem, & Calabriam à Saracenis & Græcis Ludouici II. armis ereptam, Carolus Caluus Romanæ Eccleſiæ conceſſit, vt teſtantur Annales Fuldenſes; vnà cum mero jure ſupremi dominij, ſine conſortio Imperatorum retinendo. *Ab illo autem die*, inquit Eutropius Longobardus, *honorificas conſuetudines regiæ dignitatis, nemo Regum, nemo Imperatorum adquiſiuit*.

Leo Hoſt. c. 18. lib. 1. Chron. Caſſin. Gratianus d. 63.

Annales Fuldenſes anno 876.

Eutropius Longobardus editus à Goldaſto.

CAPVT XI.

Synopſis.

I. Qua ratione Roma ad Romanam Eccleſiam peruenerit, diſputatur. Leo Iſauricus Gregorium II. ob nouum cenſum, quem à Romanis exigi non ſinebat, interficiendum curat. Quis ille cenſus. Edictum deinde de imaginibus dejiciendis Romam miſſum: Omnes Itali conſpirant pro ſalute Pontificis; & Duces ſibi eligunt.

II. In Romani Ducis electione, quæ fuerint partes Pontificis. Illi licuit, quod libuit; ſed jure ordinario hoc populo competebat. Magna tunc Pontificis reuerentia per Occidentem. Ejus Sedes Romæ conſtituta, vt pacem Regibus procuret. S. Petrus vt terrenus Deus. Gregorius Italos compeſcuit à rebellione.

III. Conciliatio Græcorum hiſtoricorum cum Latinis. Qua ratione intelligendum videatur, quod aiunt Græci, Gregorium ab Imperio abduxiſſe prouincias Italiæ. Cum Exarcho redit in gratiam, & ejus auctoritatem Romæ quoque reſtaurauit. Leonem non excommunicauit: ſed Gregorius III. generalibus verbis.

IV. Leo Imp. Eccleſiæ Rom. patrimonia inuaſit. Eorum reditus è Theophane. Qui perperam explicatus ab Alemanno. ejuſdem error in Donatione Ludouici Pij explicanda.

V. Pontifices poſt latifundia inuaſa, & hæreſim Leonis, ejus imperium coluerunt; & Reipublicæ curam amplexi ſunt; vt patet è Gregorio III. & Zacharia. Exarcho pulſo, Aiſtulfus Rex Romæ minatur. Legatus Conſtantini Copronymi in vrbem aduenit. Stephanus III. illi ſe adjungit, ad repetendam Rauennam à Longobardis. Auxilium petit ab Imperatore Orientis. ſub cujus imperio Roma hucuſque ſtetit. Cùm nulla ſpes præſidij è Græcia, Stephanus arma Pippini implorat.

VI. Immutatio in Romanæ vrbis adminiſtratione, poſt victoriam Pippini, & donationem Exarchatus. Vnà cum prouinciis, Pippinus contulit Eccleſiæ Romanæ Patriciatus dignitatem & auctoritatem. Patriciatus quoque Romanorum delatus Pippino, Electione. Roma duobus Patriciis in ſolidum ſubdita, Romano Pontifici, & Regibus Francorum. Probatur Patriciatum collatum fuiſſe à Pippino, ex Hadriano; vnde quoque Patriciatus auctoritas oſtenditur. Communio Patriciatus Romani probatur ex epiſtolis Pauli Papæ.

VII. Plenam adminiſtrationem rerum ciuilium in vrbe Roma, poſthæc Pontifices exercent; vt patet è geſtis Hadriani I. Ceterùm nondum reuerentiam Imperio CP. debitam depoſuerant. quod oſtenditur ex epiſtolis Hadriani. Indo petitur ratio cur

Patriciatus ſolùm collatus fuerit Stephano à Pippino, & vice verſa. cur etiam in donationibus mentio Romanæ vrbis facta non ſit. Adminiſtratio Rom. Pontificum probatur quoque è Ludouici Pij donatione.

VIII. Patriciatus Romanorum conceſſus Regibus noſtris, æquo jure cum Patriciatu Exarchorum; è facto Hadriani I. è literis Caroli ad Leonem III. & ex Eginhardo. Populus Rom. ſacramentum fidei præſtat Carolo Patricio.

IX. Angilbertus Romam à Carolo miſſus; vt de vtriuſque Patriciatu confirmando cum Leone tractaret. Patriciatum vertunt in dominatum vrbis. Quod ſignificatur Lateranenſibus picturis, ex conjectura auctoris. Tunc dictus Leo III. à Romanis, Dominus noſter; *& Carolus quoque. Cujus eſſe dicitur ciuitas Romana, à Paulo Diacono.*

X. Ex hoc dominio, gradus factus ad Imperatoris titulum. Eum Carolo Pontifex contulit, jure ſupremi dominij, quo potiebatur in Romanam ciuitatem. Non illum inſtituit, ſed inſtaurauit. Qui foetus erat in dominio, de ſua dignitate aliquid detriuit. Carolum adorauit. Tunc omnino diſceſſum à Græcorum imperio. Explicatus Theophanes.

XI. Poſt imperium delatum Carolo, conſortium dominij remanſit. Carolus reos capite damnat Romæ. qui rei erant læſæ majeſtatis erga Leonem. Conſortium quoque probatur è conſtitutione Lotharij, qui legem condit Romanis, ex auctoritate Papæ & ſua. ſententia illius legis. Carolus Caluus conſortium amouit, & omnibus regiis juribus ceſſit. Roma deinceps ſub ſolius Pontificis dominio, è Conſtantino Porphyrogenneta.

XII. Quibus gradibus Reges Francorum ſupremum Romanæ ciuitatis dominium in Romanos Pontifices contulerint, breuiter recenſetur. & explicatur donatio Ludouici. Poſtquàm ſoli Pontifices ſine communione, Domini ſunt effecti, nomen ſuum in annorum computationibus adhibuerunt. Omnem auctoritatem ſecularem à Regibus Francorum trahunt.

I. IN enumeranda rerum donatarum ſerie, Romam ejúſque Ducatum conſultò omiſi; quia vix conſtat quo pacto ſummorum Pontificum dominio adſcripta fuerit. Attamen ſi attentiùs rerum geſtarum ordo expendatur, ad illius arcani cognitionem perueniri poterit. Nicolaus Alemannus id vnum ſibi expedire viſus eſt, à Carolo non fuiſſe collatam. quo autem jure à Græcis ad Romanam Eccleſiam confluxerit, omnino diſſimulat. Vir doctiſſimus exiſtimat Carolo accepto ferendam Romani Ducatus donationem. Sed non minor reſtat difficultas diſcutienda, de jure Caroli; qui nec bello à Græcis Romanam ciuitatem, vt ceteras quaſdam prouincias, repetiuit, nec in eam jure Longobardici regni aliquid ſibi vindicare potuit. Quare paulò altiùs hiſtoriæ ſeries repetenda eſt; maximè cùm illuſtriores aliquot euentus, nondum ſatis planè diſcuſſi, occurrant.
Leo Iſauricus Conſtantinopolitanus
Imperator, infenſus Gregorio II. non *Anaſtaſius in vita Gregorij*
ob nouas opiniones, ſed quòd nouum *II. Paulus verò*
cenſum agi in Romana prouincia non *Exarchus Imperatoris juſſione,*
pateretur, eum per Marinum Spatha- *mundi Pontificem conabatur interficere,*
rium Ducem Romanum, deinde verò *eò quòd cenſum in prouincia ponere*
per Paulum Patricium & Exarchum in- *prohibebat.*
terfici curauit. Sed impius conatus auxilius Longobardorum & Spoletanorum eluſus eſt. Cenſus ille, cujus exactionem Gregorius impediuit, erat capitatio ei ſimilis quam Siciliæ & Calabriæ indixit; de qua hæc ſunt Theophanis verba: φόρους *Theophanes.*
κεφαλικοὺς τῷ τρίτῳ μέρει Σικελίας, ἢ Καλαβρίας τῦ λαῦ ἐπέθηκε. *Tributum impoſuit in capita tertiæ partis populorum Siciliæ atque Calabriæ.* Miſſo deinde edicto, quo imagines dejici præcipiebat, Romano Pontifici gratiam ſuam Leo pollicetur, ſi nefariæ definitioni ſubſcriberet. alioqui ſuo gradu quantocyus pellendum minatur.
Gregorius ſtatim ſe aduersùs *hoſtilem* *Anaſt. Anathe-*
Principis animum parat; monétque Pen- *mati Paulum*
tapoleos & Venetiarum exercitus, vt ab *Exarchum, vel*
ea impietate ſibi caueant. Subita rerum *qui eum direxerat, ejuſque*
conuerſio; omnium mentes ad Pontifi- *conſentaneos, ſubmittunt,*
cem tuendum inclinatæ ab Exarchi ob- *ſpernentes ordinationem ejus,*
ſequio deſciſcunt, & delectu ſuo quiſque *ſibi omnes vbique in Italia*
ſibi Duces præficiunt, vt teſtatur Anaſ- *Duces elegerunt, atque ſic*
taſius. Tunc ergo Ducem Romana pro- *de Pontificis, déque ſua im-*
uincia, quemadmodum & ceteræ, ſuo *munitate cuncti ſtudebant.*
arbitratu, id eſt, procerum delectu, habuit; qui eodem jure vteretur in adminiſtranda republica, quo Duces ab Imperatore miſſi.

II. Si quæratur, quænam fuerint partes Romani Pontificis in Ducis creatione, non obſcurè reſponderi poteſt ex Anaſtaſio, procerum ſuffragiis electum, quemadmodum in ceteris ciuitatibus. Attamen ea erat ſummi Pontificis

auctoritas, vt illi in eo negotio licuerit, quod libuerit. Ceterùm ſi de ordinario jure agatur, ea omnia à Senatu populóque Romano peracta ſunt. Nullũ enim imperium in Italia vel in Romana prouincia exercebat Romanus Pontifex. Verùm tanta ejus erat apud omnes reuerentia, vt difficiliores Principum controuerſias componeret, & bellorum paciſque momenta temperaret. Hoc obſeruat Gregorius II. in epiſtola ad Leonem; docétque Pontificis ſolium Romæ eo conſilio conſtitutũ, vt pacem Orientis & Occidentis conciliet, ſéque medium, veluti parietem quendam intergerinum, Principum colliſionibus interponat. Addit vniuerſum Occidentem oculos ad ſe conuerſos habere; & ab omnibus Occidentis regnis Beatum Petrum, terreni cujuſdam Dei loco haberi. Quid ergo tantæ auctoritatis viro non licuit, in noua Romani Ducis conſtitutione? Præcipuè cùm ad ejus tuitionem, & religionis ſecuritatem, hæc conſilia caperentur. Sed aliud eſt majeſtate nominis & dignitate ſedis aliquid à volentibus impetrare, aliud jure ſuo agere; quod nondum Gregorio competebat. Voluerunt Itali in apertam defectionem erumpere, & nouum Principem creare; ſed Pontifex interceſſit. Et hortatu Luitprandi Regis, in amicitiam redijt cum Eutychio Exarcho; eíque ſuam auctoritatem, teſte Anaſtaſio, reſtituit, in Romana ciuitate.

Gregor. II. in ep. 1. ad Leonẽ: [illegible] Infrà: [illegible] Petrum, [illegible]

Anaſtaſius: *Cognitâ Imp. nequitiâ omnis Italia cõſilium init, vt ſibi eligerent Imp. & Conſtantinopolim ducerent. Sed compeſcuit tale conſilium Pontifex, ſperans conuerſionem Principis.* Infrà: *Ne deſiſterent ab amore vel fide Romani Imperij, admonebat.*

III. Ex iis quæ retuli, componi poteſt diſcrimen quod intercedit inter Latinos Hiſtoricos, & Græcos. Theophanes enim, eúmque ſecuti Zonaras & Cedrenus, docent Gregorium II. Romam, atque Italiam, ceteráſque Occidentis prouincias ab obedientia imperióque Leonis abduxiſſe; Noſtri verò conſtanter aſſerunt eum in officio populos continuiſſe, & in fide imperio debita. Itaque dicendum eſt, ex hæreſi à Gregorio damnata occaſionem quidem ſumpſiſſe Italos pellendorum Ducum ab Imperatore conſtitutorum, & vectigalium retinendorum. Sed ille tantum abfuit à rebellione fouenda, vt Exarchum in integrum reſtituerit. Vel planè dicẽdum eſt, Græcos ſcriptores ea omnia velut in vnum faſcem conjeciſſe, quæ diuerſis temporibus acciderunt; rémque totam ad Gregorium II. retuliſſe, cujus origo tantùm inde peti debeat. Reuera enim Gregorius II. Leonem binis literis monuit, ſed non excommunicauit; quamuis ita ferat communis opinio, quam nos quoque ſecuti ſumus L. I. C. I. §. IV. Gregorius verò III. monitum per literas ſuas Principem, inter ceteros, non autem nominatim, excommunicauit in Synodo Romana.

Theophanes in Chronico: [illegible]

IV. Leo autem adeo exarſit, vt patrimonia Eccleſiæ Romanæ in Calabria & Sicilia ſita, in fiſcum redegerit; quemadmodum obſeruant Adrianus & Nicolaus, qui ea incaſſum, ab ſequentibus Imperatoribus, etiam Orthodoxis, repetiuerunt. Eorum patrimoniorum reditus annuus auri talenta tria & ſemis conficiebat, vt ait Theophanes: *Appellata patrimonia Sanctorum Principum Apoſtolorum, qui apud veterem Romam in veneratione ſunt, illorum Eccleſiis jam olim perſolui ſolita, auri talenta tria & ſemis, ærario publico ſolui juſſit.* Sciunt omnes patrimonia illa Calabriæ & Siciliæ, latifundia fuiſſe quæ per Defenſores eò miſſos ſummi Pontifices curabant; vt patet è varijs epiſtolis Gregorij Magni, vel, vt loquitur Nicolaus, *diſponendo per familiares ſuos regere ſtudebant.* Attamen Nicolao Alemanno viro eruditiſſimo placuit, ea patrimonia, cenſus & tributa fuiſſe, quæ ab Imperatoribus Eccleſiæ Romanæ, non munificentiæ & largitatis nomine, ſed vt jure debita penderentur. Atqui è Theophanis verbis, quibus innititur, contrarium colligere poterat, etſi alia deeſſent argumenta. Qua enim ratione Leo hanc auri ſummam ærario inferri præcepit, ſi à fiſco ſoluenda erat, & non aliunde exigenda. Nec feliciùs illi cedit conjectura, cùm exiſtimat Ludouicum Pium donatione ſua reſtituiſſe Eccleſiæ Romanæ ea tributa, quæ illi quondam, Imperatoris nomine, Exarchi perſoluebant. Ludouicus enim de iis Penſionibus, cenſibus, & donationibus loquitur, conceptis verbis, quæ Reges Longobardorum è Tuſcia & Ducatu Spoletano exigere ſoliti erant; quas à regio Longobardici regni ærario recidit, & Romanæ Eccleſiæ liberaliter dedit.

Hadrian. in ep. ad Carol. M. Nicolaus in ep. ad Michaëlem.

Theophanes: [illegible]

Nicolaus Aleman. in Diſſert. de Lateran. Parietinis c. 15.

Donatio Ludouici: *Necnon & Cenſum, & Penſionem, ſeu ceteras Donationes, quæ annuatim in Palatium Regis Longobardorũ inferri ſolebãt, ſiue de Tuſcia Longobardorũ, ſiue de Ducatu Spoletano.*

V. Latifundiorum & patrimoniorum capiones ab hæreticis Principibus profectæ, non abalienarunt Pontificum animos, quin Imperij majeſtatem colerent; vt patet ex epiſtola Gregorij III. ad Bonifacium, quæ data eſt, *imperante Domino*

Greg. ep. ad Bonif.

piiſſimo Auguſto Leone, Imperij ejus anno viceſimotertio, ſed & Conſtantino Imperatore ejus filio, anno viceſimo. Stephanus quoque Patritius & Dux Romanæ ciuitatis celebratur, ſub Gregorio III. & initus Zachariæ I. Hic Pontifex quatuor oppida, quæ à Romano Ducatu Longobardorum Rex Luitprãdus amiſerat, reſtitui impetrauit, adjecto viginti annorum fœdere. Ticinum profectus, iterum exorato Rege, infeſtas Longobardorum copias à finibus Rauennatum, ab Eutychio Patritio & Exarcho rogatus auertit, atque duas partes territorij Cæſenatis à Longobardis inuaſi, reipublicæ reſtituendas obtinuit; tertia parte pignoris jure retenta, donec legati redirent, quos Conſtantinopolim Rex Longobardorum miſerat. Non poteſt liquidiùs demonſtrari retentam hac tempeſtate à ſummis Pontificibus Imperij curam, & Imperatorios magiſtratus Rauennæ & Romæ rebus adminiſtrandis præfuiſſe: ita tamen vt ſpes omnis conſeruandæ Italiæ, in ſumma Pontificis dignitate collocata eſſet. Quare Zachariæ iterum laborandum fuit aduersùs Rachim Regem Longobardorum, Romanæ prouinciæ infeſtum; quem oratione ſua exuit armis & ſceptro, & ad monachicam vitam amplectendam impulit.

Anaſtaſius in vita Zachariæ.

Hactenus fœdera ſatis bene ceſſerant, & dignitatis Pontificiæ ratio habita fuerat; cùm etiam Aiſtulfus fœdus in annos vndecim pepigiſſet. Sed potentiori, belli cauſſæ non defuerunt. Rauenna capta, Eutychio pulſo, vt antè dixi, Stephanus Pontifex à fœdifrago Rege, ipſáque Roma petitur. Nondum Romani deſeruerant Imperatoris obſequium. Adeſt miſſus Romam à Conſtantino Copronymo Ioannes Silentiarius, cum literis ad Papam, & Aiſtulfum. Legatum Rauennam adeuntẽ comitatur Paulus Diaconus, Frater Stephani III. vt prouinciarum reſtitutionem impetret ab Aiſtulfo; ſed fruſtra. Quare Stephanus ſuis quoque Legatis, cum Imperatore licèt hæretico ſummopere contendit, vt valido exercitu inſtructus quantocyus adueniret, ad tuendas Italiæ prouincias, vrbémque ipſam. Cùm autem nulla ſpes præſidij è Græcia ſupereſſet, vnicum ſalutis ſubſidium Stephanus cenſuit, Gallicanæ pietatis arma implorare. *Cernens,* inquit Anaſtaſius, *ab Imperiali potentia nullam eſſe ſubueniendi auxilium;* tunc deceſſorum exemplo, Regem Francorum ſuis literis ad auxilia mittenda ſollicitauit. Huc vſque Romana ciuitas, licèt calamitatibus belli vexata, imperium Conſtantini Copronymi agnouit.

Anaſtaſius in vita Stephani III. *ſua juriſdictioni ciuitatem hanc Romanã vel ſubjacentia ei caſtra ſubdere indignanter aſſerebat.*

Anaſtaſius in vita Stephani III. *Contendit Romam Ioannes Imperialis ſilentiarius, deferens eidem ſanctiſſimo Pontifici regiã juſſionem; ſimulque & aliam ad nomen prædicti Regis impij directam adhortatoriis annexam juſſionẽ, vt Reip. ab eo ablata diabolico ab eo v arpata ingenio, propriis ditiones reſtitueret...*

...monia Infra Tunc ſanctiſſimus vir agens mal qui Regis tenſiſse, miſit in regiam vrbem ſuos miſſos, & Apoſtolicas affatas cum Imperiali præfato miſſo, deprecans Imperialem clementiam, vt juxta quod ei ſæpius ſcripſerat, cum exercitu ad tuendas has Italiæ partes modis omnibus adueniret, & de iniquitatis filij morſibus Romanam hanc vrbẽ vel cunctam Italiam prouinciam liberaret.

VI. Pippini de Aiſtulfo victoria, & collatus Romanæ Eccleſiæ Exarchatus, ſtatum Romani Ducatus immutarunt. Si tabulæ fœderis in Cariſiaco icti à Stephano cum Pippino extarent, non eſſet laborandum de conditionibus; quas tamen ex euentu colligere licet. Monui libri primi capite vltimo, à Stephano & Proceribus Romanis Patriciatum Romanum Pippino & ejus filiis collatum; vt vice verſa Pippinus Stephano Exarchatum ſpopondit. Non opus eſt verborũ circuitu. Pippinus non ſolùm prouincias Rauennæ ſubjectas, ſed etiam omnem Exarchorum dignitatem & imperium Romanæ ſedi contulit; quod Romanæ quoque ciuitatis adminiſtrationem complectebatur, quæ ſummæ juriſdictioni Exarchorum parebat. Pippinus quoque Patriciatum Romanum ſuſcepit, id eſt, conſortium imperij in Romana Vrbe, & prouincia. Quod in hac calamitate Romani liberum ſibi eſſe putarunt, propter neceſſitatem defenſionis ſine injuria Conſtantinopolitanorum, vt inferiùs dicetur. Itaque duobus in ſolidum Patriciis exinde Roma paruit; quod deinde continuatum eſt ſub Imperatoribus Occidentis, vt ſtatim dicam. Hac noua animaduerſione, res alioqui obſcura poterit illuſtrari. Quod quidem apertius erit ex quotidiano vſu alienationum patrimonij regij; quibus ſæpiſſime reditus annui tantùm, & juriſdictio ordinaria transferuntur: ſed aliquando etiam Ducis vel Comitis dignitas, vnà cum imperio confertur. Hujus generis erat Pippini munificentia. Non enim ſolas prouincias & ciuitates, ſed ſolidam Exarchatus ſeu Patriciatus dignitatem contulit. Cujus rei teſtis eſt Hadrianus I. qui à Carolo poſtulauit, ne Rauennianos vel Pentapolenſes, ad ſe commeantes, ſine Pontificis literis ſuſciperet; & ſi qua de re conquererentur, ad judicium Romanæ ſedis eos remitteret; vt integer & illibatus permaneret Patriciatus à Pippino collatus. Sed præſtat integrum locum deſcribere, ex quo id conſtabit quod propoſui; & præterea quæ tunc eſſet Patriciatus ſignificatio, nempe ſummum imperium cum

Hadrianus ep. 83 Codicis Carolini.

dignitate conjunctum. *Sed quæſumus veſtram regalem potentiam, nullam nouitatem in holocauſtum, quod B. Petro ſanctæ recordationis genitor veſter obtulit, & veſtra excellentia amplius confirmauit, imponere ſatagat: quia, vt fati eſtis, honor Patriciatus veſtri à nobis irrefragabiliter conſeruatur, etiam & plus ampliùs honorificè honoratur. Simili modo ipſe Patriciatus B. Petri fautoris veſtri, tum à ſancta recordationis domno Pippino magno Rege genitore veſtro in ſcriptis in integro conceſſus, & à vobis ampliùs confirmatus, irrefragabili jure permaneat.* Patricij dicti, illo ſeculo, & ſuperioribus, qui prouincias cum ſumma auctoritate ſub Principum imperio adminiſtrabant. Hinc Narſes Patricius in Italia, apud Iuſtinianum; Salomon Patricius Africæ, apud Victorem Tunnunenſem; Priſcus Patricius Orientis, apud Gregorium M. & alij apud auctores, quorum teſtimonia ſunt notiſſima. Ejus generis fuit Patriciatus vterque Romani Pontificis, & Regum Francorum. Communio hujus Patriciatus patet ex epiſtola Senatus populiſque Romani ad Pippinum; qua juxta Regis illius monita profitentur, ſe *fideles ſeruos* eſſe Romanæ Eccleſiæ, & Pauli Papæ, quemadmodum ſe *fideles* Pippini inſcribunt. Ex eo etiam manauit, quòd Paulus Papa ait Spoletanum Ducem ejúſque Satrapas, *in fide B. Petri, & Pippini*, ſacramentum præbuiſſe.

Epiſt. 15. & 36 in Codic. Carolino

Anaſtaſius in vita Hadriani I. *Eadem hora qua electus eſt, reuerti fecit judices illos hujus Romanæ vrbis tam de Clero, quam de militia, qui in exilium ad tranſitum D. Stephani miſſi fuerant à Paulo Cubiculario. Sed & reliquos qui in arcta cuſtodia mancipati ac retruſi erant, abſolui fecit.*

VII. Itaque poſt iſta tempora plenam in rebus ciuilibus adminiſtrationem Romæ, Pontifices exercuerunt; niſi rebellionum motibus aliquando impedirentur. Vnde ſtatim atque Hadrianus I. electus fuit, quoſdã proceres exilio damnatos per tumultum, reuocauit in vrbem, alios è carceribus dimiſit, teſte Anaſtaſio. Deinde cùm de Sergij Secundicerij nece vlciſcenda ageretur, Primates Eccleſiæ, & Iudices militiæ, Hadrianum adierunt, enixè rogantes, vt de reis quæſtionem fieri decerneret. Quorum alij quidem erant adſcripti clero, alij è laïco ordine, & inter ceteros Leonatius Tribunus. *Tunc*, inquit Anaſtaſius, *præfatus ſanctiſſimus Præſul, precibus Iudicum vniuerſique populi Romani, juſſit contradere antefatum Caluulum Cubicularium, & prænominatos Campanos Præfecto Vrbis, vt more homicidarum coram vniuerſo populo examinaret.* Auctor verò nefandæ illius cædis Paulus Cubicularius, Rauennæ tanti facinoris pœnas luit. Ceterùm non diſſimulandum eſt, Pontifices ea tempeſtate nondum ab Imperatorum majeſtate colenda receſſiſſe, & iiſdem conditionibus cum illis egiſſe, quas Exarchi & Patricij olim implebant. Id colligitur ex eo, quòd Hadrianus pœnam capitis à Paulo amoliri cupiens, illi exilium indixit, deportaríque in Græciam juſſit; ſed plenam criminis indulgentiam, & deportationis locum, ab Imperatoribus poſtulauit: quamuis literæ perlatæ non fuerint, dolo Rauennatis Epiſcopi. *Adſcribi fecit ſuggeſtionem ſuam Conſtantino & Leoni Auguſtis magniſque Imperatoribus*, inquit Anaſtaſius, *ſignificans de ipſius Sergij cæci impia morte; atque deprecans eorum Imperialem clementiam, vt ad emendationem tanti reatus, ipſum Paulum ſuſcipi, & in ipſis Græciæ partibus in exilio mancipatum retineri præciperent.* Extat in Actis ſeptimæ Synodi, ejuſdem Hadriani epiſtola ad Conſtantinum & Irenem, qua illos tanquam dominos verbis quàm ſubmiſſis affatur, vt dubitari non poſſit, quin ſupremum Imperium Principum Conſtantinopolitanorum agnoſcerent. Vnde patet ratio, cur Pippino à Romanis collata fuerit ſola Patriciatus dignitas; viciſſímque Pippinus Stephano ſolum Patriciatum contulerit, non autem Regium vel Imperatorium nomen; quoniam, vt dixi, nondum Græcorum jugum omnino depoſuerant; ideóque iiſdem dignitatum titulis vtebantur, quos Imperatores conferre ſolebant. Eadem ratione in Donationibus Pippini, Romæ nulla mentio facta eſt; quia ſine injuria Imperij, ejus vrbis proprietatem in Romanum Pontificem ſpecialiter tranſcribere non poterat, quemadmodum ceteras Exarchatus prouincias, quas jure belli à Longobardis eripuerat; inualidis ad ea bella ſuſcipienda, & recuſantibus Græcis. Itaque ſatius viſum eſt Patriciatu collato, imperium Exarchorum in ceteras prouincias, & per conſequentiam in Romanam ciuitatem, ejúſque Ducatum, transferre; majeſtate Imperij Orientalis non omnino læſa. Hoc ſuum eſſe conſilium Pippinus ſatis docuit iis litteris, quibus poſt collatum Exarchatum, Senatum Populúmque Romanum monuit, vt conſtantiam fidei ſuæ B. Petro, & Paulo Pontifici, demonſtrarent. Præter eas probationes quæ petuntur ex hiſtoria, Ludouicus

Anaſtaſius.

Epiſt. Hadr. ad Conſtant.

Ep 36. in Cod. Carol.

Pius, in Donationis inſtrumento, ſatis teſtatur ante ſua tempora poſſeſſam à Pontificibus Romanam prouinciam; non ſolùm à Leone, cui conceſſam à Carolo vir doctiſſimus putauit, ſed etiam ab aliis. Etenim Paſchali 1. qui Leonem exceperat, *Concedo*, inquit Ludouicus, *per hoc pactum Confirmationis noſtræ, ſicut à prædeceſſoribus veſtris vſque nunc in veſtra poteſtate & ditione tenuiſtis & diſpoſuiſtis Ciuitatem Romanam, cum Ducatu ſuo &c.* etſi non omnino anxiè de variis adminiſtrationis gradibus ſollicitus fuerit.

Donatio Ludouici Pij.

VIII. Reſtat vt aliqua dicamus de Patriciatu Pippini, & Caroli. Superiùs obſeruatū eſt ex Hadriani epiſtola, vtrumque Patriciatum æquali gradu ſtetiſſe. Nec profectò vlla ratio euincit, cur nouam Patriciatus ſignificationem comminiſcamur, alienam ab ejus ſeculi vſu, vt de Regum noſtrorum dignitate & auctoritate detrahamus. Quare iterum dico, merus Patriciatus Romanorum Pippino à Stephano & Romanis per electionem collatus eſt: quo Defenſio & Patrocinium Eccleſiæ Romanæ præcipuè continebatur, qua de re alibi dixi; ſed prætcrea etiam integra & ſolida Patricij dignitas & auctoritas. Hoc profeſſi ſunt Romani, quando Carolum à Papiæ obſidione, Romam aduenientem, veluti Exarchum & Patricium ſuſceperunt. *Obuiam illi ejus ſanctitas* (id eſt, Hadrianus) *dirigens venerandas cruces, id eſt, ſigna, ſicut mos eſt ad Exarchum aut Patricium ſuſcipiendum, eum cum ingenti honore ſuſcipi fecit.* Poſt obitū Hadriani, Leo III. ſtatim à Pontificatu ſuſcepto, ſuæ electionis certiorem reddidit Carolum, & obedientiam illi atque fidelitatem ſpopondit; vt docent Caroli literæ ad Leonem, apud Alcuinum.

Vide libr. 2. c. 11.

Anaſtaſius.

Carolus ad Leonem ep. 84. apud Alcuinū. *Perlectis excellentiæ veſtræ litteris, & audita Decretali chartula, valde, vt fatemur, gauiſi ſumus, ſeu in electionis vnanimitate, ſeu in humilitatis noſtræ obedientia, & in promiſſionis ad nos fidelitate.* Nicolaus Alemannus legi vult *ad vos*, nullo ſenſu, & contra codicum fidem.

Quæ obedientia non ad perſonam Pontificis referenda, ſed de populo Romano intelligenda eſt; vt ego quidem exiſtimo, fultus egregio Eginhardi loco, qui difficultatem omnem de Patriciatus auctoritate ſoluit. *Romæ*, inquit, *Hadriano defuncto, Leo Pontificatum ſuſcepit. Et mox per Legatos ſuos claues confeſſionis S. Petri, ac vexillum Romanæ vrbis, cum aliis muneribus Regi miſit: rogauitque vt aliquem de ſuis optimatibus Romam mitteret, qui populum Romanum ad ſuam fidem atque ſubjectionem per ſacramenta firmaret. Miſſus eſt ad hoc Engilbertus Abbas monaſterij S. Richarij.* Fides illa & ſubjectio populi Romani, jure Patriciatus debebatur Carolo; quam nouis ſacramentis adhibitis confirmari Leo cupiebat. In eam rem miſſus eſt Angilbertus, cui non hoc ſolùm Carolus mandauit, ſed etiam vt tractaret cum Leone, quid ad ſtabiliendam vtriuſque poteſtatem neceſſarium foret; cùm ſibi eſſet in votis fœdus ictum cum Hadriano, renouare cum Leone ejus ſucceſſore.

Eginnardus in Annalibus ad an. 796.

Ep. Car. ad Leonem. *Angilbertum veſtra ſanctitati direximus, vt ex collatione mutua conferatis, quidquid ad exaltationem ſanctæ Dei Eccleſiæ, vel ad ſtabilitatem honoris veſtri, vel Patriciatus noſtri firmitatem neceſſarium intelligeretis. Sicut enim cum beatiſſimo prædeceſſore veſtro ſanctæ paternitatis pactum inij, ſic cum beatitudine veſtra eiuſdem fidei & caritatis inuiolabile fœdus ſtatuere deſidero.* Fruſtra hic Alemannus, *ſanctæ Paternitatis*, quæ eſt vera lectio, mutat in *fraternitatis*, vt Carolum doceat *Fratrem per arma*, fuiſſe Hadriani, non autem *filium ſpiritualem*, vt docet apertiſſimè hic locus.

IX. Tractatus habiti cum Carolo monumentum Leo poſuit in pictura illa, qua Triclinij à ſe in Lateranenſi palatio ædificati cameram exornauit. Extant ex opere vermiculato imagines S. Petri, Leonis Papæ, & Caroli. Sed & Petrus in ſolio, dextrâ porrigens orarium Leoni, & ſiniſtrâ vexillum Carolo. Adſunt quoque Inſcriptiones hujus negotij interpretes; hinc, *Sanctiſſimus D. N. Leo Papa.* illinc, *D. N Carulo Regi.* Nicolaus Alemannus exiſtimabat aliquid arcani hac tabula ſignificari, ſcilicet tranſlationem Imperij ad Carolum, & reſtitutionem Leonis in ſedem ſuam. Goldaſtus cenſuit hiſtoriam rei geſtæ inſinuari, nempe Electionem Papæ, & vexillum Patriciatus ab eo miſſum ad Carolum. Mea verò conjectura hæc eſt; innouationem, quæ poſt colloquium Angilberti cum Leone in Romanæ ciuitatis imperio accidit, hac tabula poſteris deſignari. Patriciatum enim vterque, Leo & Carolus in dominationem verterunt, & ſupremæ juriſdictioni quam exercebant, proprietatem & dominium Vrbis adjunxerunt. Hæc eſt *Honoris ſtabilitas*, & *Patriciatus firmitas*, de qua conſtituenda conſilium iniri volebat Carolus. Nullus Pontificum ante Leonem III. *Dominus noſter* inſcriptus eſt, vt fatetur Alemannus: poſt illum, eo titulo in ſcriptis, & in acclamationibus, Pontifices *Domini noſtri* apud Romanos audire cœperunt. Ad perpetuam hujus rei memoriam, nomiſma quoque cuſum eſt; in cujus altera facie ſimulacrum Petri cum clauibus humero impoſitis, in auerſa hæc inſcriptio expreſſa eſt, *D. N. Leoni Papæ.* Titulus dominij vetat, ne Leoni I. tribui poſſit, vt placuerat Illuſtriſſimo Annalium condituri. *Dominus* quoque dicitur Carolus in hac inſcriptione. vnde fluxit, vt Paulus Diaconus, cùm breuiationem Feſti Carolo nondum Imperatori dedicaret, *Romuleam veſtram ciuitatem* diceret.

Nicol. Alem. Diſſert. c. 11.

Paulus Diacon. in ep. dedicat. Feſti. *Et præcipuè Ciuitatis veſtræ Romuleæ &c.*

Hic

Hic dominij titulus Leoni & Carolo adſcriptus, gradus fuit ad Imperij dignitatem adipiſcendam. Quod accidit poſt quatuor annos. Cùm enim Romam ſe Princeps contuliſſet, vt injuriam illatam Leoni vlciſceretur, vicem tanti beneficij Leo rependens, vt loquitur Theophanes, Carolum Imperij corona auxit. Id factum die Natalis Domini, inter miſſarum ſolennia, cuncto Romano popolo acclamante, *Carolo Auguſto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum, vita, victoria.* Quæri ſolet magna contentione, quis Imperium Carolo contulerit. Duobus verbis Anaſtaſius eam controuerſiam dirimit: *Ab omnibus conſtitutus eſt Imperator Romanorum.* Sanè vt diffitendũ non eſt, tanti momenti negotium ſine conſenſu populi Romani, cujus maximè intererat, confici non debuiſſe; ita negari non poteſt, quin præcipuæ partes eſſent Romani Pontificis; non ſolùm ratione vnctionis & ſacræ inaugurationis, ſed etiam ratione nouæ auctoritatis, quæ tunc Carolo conſerebatur. Itaque verè dici poteſt, Leonem III. contuliſſe dignitatem Imperatoriam Carolo; quam non inſtituit de nouo, ſed jure ſupremi dominij, quod Romæ obtinebat, in ruderibus antiquæ vrbis latentem reſtaurauit. Qua in re de ſuo quoque aliquid contulit. Etenim qui antea conſortes erant & ſocij ejuſdem dominij, nunc inæquali fœdere conjungi videntur, in detrimentum aliquod Pontificiæ dignitatis. Quare ſtatim poſt illam renunciationem, Carolus à Leone Pontifice, *more antiquorum Principum adoratus eſt: ac deinde omiſſo Patricij nomine Imperator & Auguſtus appellatus*; vt obſeruat Eginhardus. Adoratio illa pro hominum conditionibus varia. infimæ ſortis homines purpuram Principis, aut pedes, hi manus, pro ſua quiſque dignitate, Patricij verò pectus, deoſculabantur. Leo pectoris vel etiam oris oſculo nouam Auguſti dignitatem proſecutus eſt: Et Carolus ipſe, vt ſplendorem ſibi adjectum teſtaretur, omiſit Patricij nomen, & Imperatorium aſſumpſit. Tunc apertè profeſſi ſunt Romani, ſe ab Imperio Græcorum diſceſſiſſe. quæ ratio Theophanem impulit vt ſcriberet, ab eo tempore Romam ad Francorum poteſtatem redactam, γενομένης τῆς ῥώμης ἀπ᾽ ἐκείνου χειρῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Φράγγων.

Theophanes in Chron. ὁ ϑ τὸν Κάρολον ἀναςέψας βασιλέα ἐν ναῷ Petri ... Romæ, Eginh. an. 801.

Anaſtaſius in vita Leonis III.

Eginh. in Annal.

Theophanes in Chronic.

XI. Attamen conſortium dominij obliteratum non eſt, etſi acceſſione dignitatis in Carolo, Pontificia majeſtas aliquo pacto premi videretur. Quare poſt Imperium ſuſceptum Carolus vt *majeſtatis læſæ* reos capite damnauit Romanos illos, qui vitæ Leonis inſidiati erant. Qua ſententia ſummum Leonis in Vrbem imperium, ſuúmque ſanciuit; maximè cùm precibus Leonis pœnam damnatis condonaſſet. Conſortium quoque dominij probatur luculentiſſimè ex conſtitutione Lotharij Imperatoris, qua prudentiſſimè cauet, vt populus Romanus delectum vnius legis faciat, ex cujus præſcripto judicia peragi poſſint. Perturbata enim erat ratio judiciorum ob multitudinem populi è varijs regionibus in Vrbem confluentis, qui Longobardica, Francica, vel Romana lege, pro ſuo quiſque arbitratu, nunc hac, deinde illâ judicia ſibi reddi contendebat. Præcipit ergo Lotharius, vt quam legem ex illis populus ſelegerit, ejus præcepta ſectetur; cujus violatæ pœna illi infligetur *per diſpenſationem Pontificis, & noſtram*, inquit Lotharius. Carolus Caluus Imperator à Ioanne VIII. renunciatus, conſortium illud amouit an. 876. ſolidúmque jus in Ciuitatem Romanam ſedi Apoſtolicæ tribuit. Vnde poſt aliquot annos conquerebatur Eutropius preſbyter Longobardus, jura & conſuetudines Regni à Carolo in Pontifices tranſcripta; adeo vt qui vice Imperatoris præfectus erat Romanis, tunc illis ſubjectus eſſet. Quare eleganter Conſtantinus Porphyrogenneta Imperator CP. juxta ſeculi ſui ſtatum ſcripſit circa annum 914. triginta annis poſt Caroli Calui liberalitatem, à Romano Pontifice Romam jure dominij teneri; ἰδίαν κρατοῦσαν ὄχειν καὶ δεσπόζεσθαι κυρίως παρά τινος κατὰ καιρὸν Πάπα.

Eginh. in Annal.

Lib. 2. Leg. Longob. T. 57. *Volumus, vt cunctus populus Romanus interrogetur, quali lege vult viuere: vt tali lege, quali viuere profeſſi ſunt, viuant. illiſque denuncietur, vt hoc vnuſquiſque, tam Iudices, quam Duces, vel reliquus populus ſciat, quòd ſi offenſionem contra eandem legem fecerint, eidem legi quâ profitentur viuere, per diſpenſationem Pontificis ac noſtram ſubjacebunt.*

Eutropius Presbyter: *Renouauit pactum cum Romanis; perdonauit illis jura regni, & conſuetudines illius. Infrà: Cui iſta illis contulit, quæ voluerunt.*

Conſtant. Porphyrog. l. 2. de Thema.

XII. Ceterùm non eſt prætermittenda grauis difficultas, quæ oritur ex Donatione Ludouici Pij, qui nihil ſibi auctoritatis neque in Romanam prouinciam, neque in ceteras reſeruauit, præter ſolas preces & *Interceſſionem* ſuam erga Pontificem, ſi quis à Iudicibus oppreſſus ad ſe confugeret. Sed noſtræ ſententiæ hoc nihil aduerſatur, quin potiùs Regum noſtrorum pietatem commendat. Etenim Pippinus Patriciatum Eccleſiæ Romanæ contulit, id eſt, ſu-

premam adminiſtrationem, reſeruato ſibi quoque Patriciatu ſuo. Carolus Magnus ex fœdere cum Leone inito, Dominium adminiſtrationi adjecit, dominio quoque ſibi in ſolidum retento, abſque vſufructu: quod illi cum Imperatoris dignitate magis confirmatum eſt. Ludouicus communionem exercendæ juriſdictionis, quam in grauibus ſaltem cauſſis, patris exemplo, exercere potuiſſet, ab Imperio remouit. Solum ſupererat jus regni, id eſt, poteſtas condendæ legis, & Fidei ſacramento firmatæ præſtatio; qua Lotharius vſus erat. Hoc dominij conſortium, quod in hoc articulo ſupereſſe videbatur, Carolus Calnus in Romanam ſedem ſumma liberalitate contulit. Inde fluxit mos ille adnotandi Pontificum annos in ſubſcriptionibus diplomatum. Antea enim ſolis Principum annis temporum ratio conſtabat, juxta Nouellæ Iuſtiniani præſcriptum. Quod ſecuti ſunt omnes Romani Pontifices in Actis publicis, vſque ad Caroli Magni inaugurationem. Tunc enim ſubſtituerunt Orientalibus, Occidentalium Imperatorum annos; non adbibita ſui Pontificatus annorum computatione. Sed poſt ſeculum nonum, jure illo Regio vſi ſunt Romani Pontifices in ſuis Diplomatibus. Etſi enim Iudæorum Pontifices ea prærogatiua fruerentur, vt eorum nomina in Actis publicis adnotarentur; idémque jus obtinerent olim Sacerdotes Auguſtales Nicopoleos, vt docet Arrianus; attamen penès Chriſtianos ſolis Imperatoribus hoc dabatur, donec Pontifices Romani hocquoque jus ſibi vindicarunt; poſtquàm ſoli ſupremo Vrbis Romanæ dominio potiti ſunt. Quare conſtanter aſſerere licet, quidquid juris, dignitatis, & auctoritatis ciuilis & publicæ, in Italiæ prouinciis, Romanæ Eccleſiæ competit, à Regum Galliæ munificentia profectum: qui jure patrocinij ad ejus quoque auctoritatis, quemadmodum etiam ad ſupremæ juriſdictionis ſpiritualis tuitionem, tenentur. Nemo itaque Principibus noſtris inuidere debet, ſi erga nos, noſtráque, Sedes Apoſtolica indulgentiùs ſe gerit; antiquis hujus regni moribus, quæ ad ſalutem Eccleſiæ Gallicanæ conferunt, prudenter conniuendo.

Lib. 1. Machab. de Simone Pontifice: [illegible]
Arrian. l. 1. Diſſert. Epict. c. 19 [illegible]

CAPVT XII.

Synopſis.

I. Agitur de Donatione ficta Conſtantini, vt conſilium commenti expendatur. Card. Baronius putat à Græcis confictam. Quod refellit vir eruditus. Qui Ioanni Diacono tribuit hoc figmentum, ſub Othone I. Hujus conjecturæ rationes. Schiſmaticus fuiſſe exiſtimatur vulgò hujus Edicti interpolator.

II. Ex ſententia auctoris, erat potiùs Romanæ Eccleſiæ ſtudioſiſſimus. Non refert acceptam Conſtantino primatus auctoritatem, ſed Chriſto. De illo primatu hic decernitur ad executionem legis diuinæ. exemplo Phocæ, Valentiniani, & Iuſtiniani. Leo IX. & Petrus Damianus vtuntur hoc Edicto, ad probandum Principatum ſpiritualem, æquè ac terrenum.

III. Probabile eſt interpolatum, mandato Pauli Papæ, aduersùs Græcos. Diſceptatio Legatorum Pontificis & Imp. CP. coram Pippino. Tria capita hujus Edicti aduersùs Græcos. Primum, donatio Italiæ & Occidentis à Conſtantino. Quæ explicatur.

IV. Secundum caput reprimit faſtum Patriarchæ CP. Non ex imperitia, ſed aſtu, tribuitur Conſtantino dignitas Patriarchalis Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, juxta mentem Græcorum mediæ ætatis. Sed Romana illi præfertur, & ceteris. Tertio capite, judicium in rebus Diſciplinæ & Fidei tribuitur Romano Epiſcopo.

V. Stylus Edicti non alienus ab ætate Pauli. Donationis illius meminit Hadrianus I. octo annis poſt Paulum. extat in Collectione Iſidori eodem ſeculo. eam allegant Hincmarus, & Ado, ante Othonis I. tempora.

VI. Otho III. ait à Ioanne Diacono confictum Edictum. Quis fuerit ille Ioannes, ex ſententia Freheri & Card. Baronij. Probabile eſt hoc Edictum objectum Carolo Calno. Expenduntur verba Othonis de dilapidatione, quam Pontificibus objicit.

1. QVOD vnum ſupereſt, de Donatione Conſtantini pauca dicenda ſunt; non vt eam à Conſtantino abjudicē, cùm à præclaris viris confoſſa & profligata ſit; ſed vt meam ſententiam de conſilio auctoris promam. Illuſtriſſimus Baronius exiſtimauit hoc Edictum à Gręcis confictum, vt Romanæ Eccleſiæ principatum ab Imperatore conſtitutum,

non autem à Chriſto D. N. probarent. Sed illam tanti viri conjecturam refellit vir eruditiſſimus Ioannes Morinus variis argumentis, illóque præcipuè, quòd ſuperior illa juriſdictio Papæ in ceteros Patriarchas, à qua tantopere ſunt alieni recentiores Græci, hoc Edicto conſtituta ſit; in quam ſententiam laudatur à Leone IX. aduersùs Michaëlem Patriarcham Conſtantinopolitanum. Deinde hoc Edicto jura Orientalium Imperatorum in prouincias Occidentis ita conuelluntur, vt nemo ſuſpicari poſſit procuſum fuiſſe à Græcis in ſuorum Principum manifeſtam perniciem. His addit centũ & quinquaginta annis antequam à Theodoro Balſamone tranſcriberetur hæc donatio, laudatam fuiſſe à Latinis, nempe à Leone IX. anno 1054. à Damiano anno 1062. ab Anſelmo Lucenſi, & ab Iuone. Quare ipſe exiſtimat à Græcis quidem non eſſe conſarcinatum hoc Edictum, ſed à Ioanne Diacono in gratiam Ottonis Imperatoris & Teutonicorum; tum vt paulatim beneficia Regum Francorum, quibus Teutonici erant infeſti, injecta mentione Conſtantini delerentur ex hominum memoria, aut collata cum illius munificentia præ tenuitate obſoleſcerent; tum vt Pontificum electio, ipſorúmque rationes omnes ab Imperatorum arbitrio penderent. Ioannem Diaconum auctorem hujus figmenti fuiſſe docet è diplomate Ottonis III. Imperatoris, cujus

Diploma Ottonis III. editum ab Anonymo, id eſt, à Marquardo Frehero.

hæc ſunt verba: *Hæc ſunt enim commenta ab illis ipſis* (id eſt, Pontificibus) *inuenta, quibus Ioannes Diaconus, cognomento Digitorum mutius, Præceptum aureis literis ſcripſit ſub titulo Magni Conſtantini, longa mendacij tempora finxit. Hæc ſunt etiam commenta quibus dicunt quendam Carolum S. Petro noſtra publica tribuiſſe* Rectè autem aliquot difficultatibus ſatisfacit, vt aſſerat Ottoni III. illud diploma, de quo controuerſiam mouerat Cardinalis

Baron. ad an. 1191.

Baronius. In tempora verò Ottonis I. id eſt, in annum 963. conjicit hunc Ioannem Diaconũ; quòd tunc Ioannes XII. Pontificia ſede ab Ottone dejectus, injuriam ſuam vltus eſt aduersùs quen-

Luitprandus.

dam Ioannem Diaconum, naſo, lingua, & duobus digitis truncatum; quem deſignare videtur diploma Ottonis, mutilos digitos tribuendo auctori ſuppoſititij Edicti Conſtantiniani. Sed conjectura iſta repugnat tum Ottoni I. qui liberalitates Regum Francorum noluit obliterari, cùm eas disertè priuilegio ſuo confirmarit; tum ipſi Ottoni III. qui donationem ſub nomine Conſtantini publicatam, non ab aliquo jurium regiorum ſtudioſo, ſed à viro Romanæ Eccleſiæ commodis addicto, interpolatam fuiſſe profitetur.

II. Ego verò, vt antiquitatis Eccleſiaſticæ peritum præſtare nolim hujus Edicti conſarcinatorem, ita flagrantiſſimum auctoritatis & amplitudinis Pontificiæ aſſertorem polliceri non dubito; tantum abeſt vt eum Schiſmaticis accenſeam, quemadmodum viris eruditiſſimis placuit.

Ill. Card. Baron. Bin. & alius.

Eum ſanè non ſolùm ſchiſmatis nefandi, ſed etiam hæreſeos damnare non dubitarem, ſi Primatum Eccleſiæ Romanæ Conſtantino Imperatori acceptum referret, vt putarunt auctores ſuperiùs laudati; cùm jure diuino in B. Petro conſtitutus ſit Apoſtolicæ Sedis principatus. Illud autem eſt quod conceptis verbis profitetur auctor illius Edicti, vt mirari ſubeat à viris alioqui perſpicaciſſimis non animaduerſum. Rationem reddens Conſtantinus cur Româ diſcedat, & Imperij ſedem in partes Orientis transferat: *Quoniam*, inquit, *vbi Principatus Sacerdotum, & Chriſtianæ religionis caput ab Imperatore cœleſti conſtitutum eſt, juſtum non eſt vt illic Imperator terrenus habeat poteſtatem.* Cauſſas quoque referens cur potiorem ceteris ſedibus decernat eſſe Romanam, has recenſet: *Iuſtum quippe eſt, vt ibi lex ſancta caput teneat Principatus, vbi Sanctarum legum inſtitutor, Saluator noſter, B. Petrum Apoſtolatus obtinere præcepit cathedram; vbi & crucis patibulum ſuſtinens, beatæ mortis ſumpſit poculum, ſuíque magiſtri & Domini imitator apparuit. Et ibi gentes pro Chriſti nominis confeſſione colla flectant, vbi eorum Doctor B. Paulus Apoſtolus, pro Chriſto, extenſo collo, martyrio coronatus eſt.* Pontifices autem ſucceſſores eſſe B. Petri Principis Apoſtolorum, & Vicarios Filij Dei, ſuperioribus verbis dixerat. At, inquies, hunc Primatum jure ſuo decernit Imperator: *Decernentes ſancimus, vt Principatum teneat tam ſuper quatuor præcipuas Sedes, Antiochenam, Alexandrinam, Hieroſolymitanam, & Conſtantinopolitanam, quàmque etiam ſuper omnes in vniuerſo orbe terrarum Dei Eccleſias. Et Pontifex qui pro tempore ipſius Sacroſancta Romana Eccleſia extiterit, celſior &*

princeps cunctis Sacerdotibus totius mundi exiſtat: & ejus judicio quæque ad cultum Dei, vel Fides Chriſtianorum ſtabilitatem, procuranda fuerint, diſponantur. Video legis verba; ſed ad executionem diuinæ inſtitutionis. qnod Principibus licet. Et in hac quidem cauſſa exemplum præbuerat Boniſacius III. qui, vt loquitur Anaſtaſius, *obtinuit apud Phocam Principem, vt ſedes Apoſtolica B. Petri Apoſtoli caput eſſet omnium Eccleſiarum, id eſt, Eccleſia Romana, quia Eccleſia Conſtantinopolitana primam ſe omnium Eccleſiarum ſcribebat.* Non hoc ſibi conferri à Principe quaſi jus nouum poſtulabat Boniſacius; ſed jura antiqua ſedis ſuæ à Chriſto ipſo inſtituta, legis publicæ præſidio muniti aduerſùs vim Conſtantinopolitani Patriarchæ. A Valentiniano III. conſtitutionem Leo I. impetrauit, quæ decernit vt *rectorem ſuum* Romanũ Pontificem *agnoſcat vniuerſitas* Eccleſiarum. Quia, vt inquit ille, *Sedis Apoſtolicæ primatum, B. Petri meritum, qui Princeps eſt Epiſcopalis coronæ, & Romanæ dignitas ciuitatis, ſacræ etiam Synodi firmauit auctoritas* Magis vrget Edictum Conſtantini; quod prætermiſſa Synodorum mentione, & Vrbis dignitate neglecta, ad ſolum Chriſti prçceptum conceptis verbis refert, non ſolùm primatum Petri, ſed ejus Cathedræ in vrbe Roma inſtitutionem. Iuſtiniano nullus vitio vertit, quòd Nouella conſtitutione definiuerit Romanam Eccleſiam primam eſſe omnium, juxta Canones. Cur ergo ſchiſmati adſcribetur, quòd auctor hujus Edicti principatũ Romanæ ſedi à Conſtantino decerni voluerit, & judicium omnium negotiorum quæ Diſciplinam vel Fidem reſpiciunt; ídque juxta Chriſti inſtitutionem? Quare Leo IX. non dubitauit Græcis hoc Edictum objicere, non ſolùm ad probandam regiam auctoritatem Papæ, ſed etiam ad demonſtrandam ſpiritualem poteſtatem, quæ conſeruata fuit *illo priuilegio*, inquit ille, *quod idem Princeps*, Conſtantinus, *quarto baptiſmatis ſui die deuotus contulit Pontifici Romano: ſcilicet vt in toto orbe Sacerdotes ita hunc caput habeant, ſicut omnes Iudices Regem.* Damianus quoque Cardinalis, in Diſceptatione Synodali inter Regium aduocatum & Romanæ Eccleſiæ defenſorem, hoc decretum allegat: *Lege Conſtantini Imp. edictum, vbi ſedis Apoſtolicæ conſtituit ſuper omnes in orbe terrarum Eccleſias principatum.*

Anaſtaſius in vita Boniſ. III.

Nou. Valentin.

Nou. 131. c. 2.

Leo ep. ad Michael.

In Synodo Oſboricenſi.

III. Tantum ergo abeſt, vt ex hoc capite illud Edictum proſcribendũ cenſeam; quin potiùs juſſu Romanorum Pontificum ſcriptum fuiſſe exiſtimem, pia quadam induſtria. Anno etenim 767. Legatis CP. repetentibus à Pippino regiones Italiæ, quas Rex Eccleſiæ Romanæ attribuerat, Ioannes Subdiaconus & Pamphilus Legati Pauli Papæ mentionem injecerunt hæreſeos à Græcis fotæ contra traditionem Patrum, & de omnibus hujus Legationis capitibus cum Græcis coram Pippino diſceptarunt; quæ deinde in conuentu Gentiliacenſi diſcuſſa ſunt, vbi Orientalium peritio exploſa fuit. Veroſimile mihi videtur, tunc de conſenſu Pippini Regis excogitatam fuiſſe donationem Conſtantini, quâ pertinacia Conſtantinopolitanorum retunderetur. Tria enim hoc Edictum continet, quæ Græcorum deſideriis omnino refragantur. Ac primò quidem, à ſpe recuperandarum Italiæ prouinciarum dejiciuntur; cùm hoc Edicto Conſtantinus *Vrbem Romam & omnes totius Italiæ & Occidentalium regionum prouincias, loca, & ciuitates beatiſſimo Pontifici Silueſtro vniuerſali Papæ concedat atque relinquat; Et ſucceſſorum ipſius Pontificum poteſtati atque ditioni per hanc diualem ſuam, & pragmaticum conſtitutum, decernat diſponendum, atque juri Sanctæ Romanæ Eccleſiæ concedat permanſurum* Quamuis autem variè explicari poſſint Occidentales illæ regiones hoc Edicto comprehenſæ; id tamen poſitum eſt extra controuerſiam, ſaltem Italiam, quæ diſertè tribuitur, hac donatione contineri, & aliquot regiones illi adjunctas, vt interpretatur vir eruditiſſimus. Petrus Damianus ſexcentis abhinc annis *Italiam* conceſſam exiſtimabat. Otho Friſingenſis Gallias & Germanias ab ea donatione Romanos ſua ætate excipere ſolitos ſcribit.

Secundò, faſtus Patriarchæ CP. reprimitur: qui etſi honore præcellere Romanum Pontificem non inficiaretur, ob veteris Romæ dignitatem; attamen ſecundum gradum ſedi nouæ Romæ tribuebat, & æqualia priuilegia cum vetere, in rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratione. Hîc verò Conſtantinopolitana ſedes poſt Antiochenam, Alexandrinam, & Hieroſolymitanam recenſetur; &

Ioan. Mor. c. 8.

Petrus Damiani: *Regnum Italiæ judicandum tradidit.*

Otho l. 3. Chron. c. 1. *Exhibent Romana Eccleſia, Occidentalia regna tanquam ſui juris à Conſtantino ſibi tradita affirmat: in argumentúmque tributum, exceptis duobus Francorum regnis, vſque hodie exigere non dubitat.*

Romano Pontifici non ſola confeſſus prerogatiua, ſed etiam principatus in omnes Eccleſias & Vniuerſalis Papæ appellatio tribuitur. Atqui ex hoc articulo maximum inſcitiæ argumentum trahunt viri eruditi aduersùs interpolatorem donationis; eò quòd Conſtantinopolitanam Sedem inter Patriarchales recenſeat tempore Conſtantini; cùm certum ſit evectam tantùm fuiſſe in eam dignitatem à Concilio Chalcedonenſi, centum triginta & ampliùs annis poſt tempus Edicti. Mihi autem plus artis quàm imperitiæ prodere videtur auctor. Non enim de hiſtoriæ veritate ſe anxium præſtat, ſed de aduerſariorum profligatione; qui fortiùs conteri non poſſunt, quàm ſi opiniones apud illos certæ, etſi aliunde falſæ, manifeſtè refellantur. Græci mediæ ætatis, contra majorum ſuorum ſententiam, contendebant honorem Eccleſius debitum, à ſola vrbium dignitate pendere. Vnde colligebant, & aſſerebant, eodem momento quo Conſtantinus in vrbe ſibi cognomine regiam Sedem conſtituerat, primatum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ contuliſſe, ſolâ antiquitatis prærogatiuâ veteris Romæ Epiſcopo relictâ, non autem aliquo poriori jure. Quæ dignitas deinde confirmata fuerit à Synodo ſecunda, & à Quarta Oecumenica. Et quia noſtri B. Petri priuilegio Sedis Apoſtolicæ principatum commendabant; ne priuilegium Sedis Apoſtolicæ, ſuæ quoque Eccleſiæ deeſſe videretur, in laterculo ſuorum Epiſcoporum B. Andream primum recenſebant, vt patet è Chronico Nicephori Patriarchæ. Ne autem commentus videar quæ de dignitate Patriarchali à Conſtantino collata Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ dixi, proferam teſtem ea in re omni exceptione majorem. Is eſt Zonaras, qui in Libris Annalium hæc ſcribit: *Et cùm antea Byzantij Epiſcopatus eſſet Heracleæ Thraciæ, euexit eum* (Conſtantinus) *ad Patriarchatus honorem; priuilegia veteri Romæ conſeruans propter antiquitatem, & quòd ex ea vrbe in iſtam Imperium tranſtuliſſet.* In eam ſententiam Alexia Comnena Alexij Imperatoris filia ſcripſit, tranſlato Byzantium, & adempto Romanis Imperio, tranſlatam quoque ſedium prærogatiuam. Quare prudenter & aſturè Donationis auctor Conſtantinum inducit, conſilium excitandæ Conſtantinopoleos in reliquis Byzantij proponentem ea lege, vt Eccleſia quæ inter ſedes præcipuas ab eo allegenda erat, & reliquas ordine ſequeretur, & ipſa vnà cum ceteris Eccleſiæ Romanæ ſubeſſet; quæ à Chriſto Domino, non autem ab vrbis dignitate, principatum ſibi collatum ſuſcepit. Tertiò, quia Græci cum Romanis de variis capitibus Fidem & Diſciplinam reſpicientibus contendebant, vt de proceſſione S. Spiritus, de Imaginibus, de Azymo, & aliis; hoc Edicto ea omnia quæ *cultum Dei, & Fidei Chriſtianorum ſtabilitatem contingunt*, Romanæ Sedis judicio diſponenda relinquuntur.

Chronic. Niceph.

Zonaras in Annalib. de Conſtantino: Καὶ [illegible]

Anna lib. 3. Alexiados: [illegible]

V. Ceterùm non ſolùm res ipſa perſuadere poteſt confictum Edictum temporibus Pauli Papæ, ob eam quam dixi occaſionem; ſed etiam ſtylus & ſcribendi character, qui apprime conuenit cum ſqualore illorum temporum. *Diualia*, *Imperialis ſacra*, *pragmaticum conſtitutum*, *Satrapæ*, *Optimates*, *ſigna*, *banda*, & plurima alia in hoc Edicto vſurpata, paſſim occurrunt in Pauli Papæ epiſtolis, & alus ſcriptoribus illius ætatis. Accedit quòd octo annis poſt conuentum Gentiliacenſem, id eſt, anno 775. Hadrianus I. Pontifex non obſcurè meminit hujus donationis, gratulans Carolo M. quòd exemplo Conſtantini, qui *poteſtatem Eccleſiæ Romanæ in Heſperiæ partibus* contulerat, omnia ipſe quoque induliſſet. Non loquitur de patrimoniis donatis à Conſtantino, ſed de *poteſtate* collata, non in omnem Eccleſiam, ne quis hoc ad dignitatem ſpiritualem referat, ſed *in Occidente*, vt de auctoritate & imperio temporali hoc intelligeretur. qua *poteſtatis* voce in eam rem quoque vtitur Edictum. Deinde Carolus componitur cum Conſtantino, in beneficiis collatis. quod ad injuriam Caroli pertineret, ſi Conſtantinus aliquot patrimoniorum largitione tantùm defunctus eſſe dicatur. Relata eſt etiam hæc donatio in Collectione Iſidori; quæ Collectio tempore Caroli Magni publicata eſt. Ejus quoque diſertiſſimè mentionem facit Hincmarus in epiſtola, qua Ludouici Balbi Regis inſtitutionem deſcribit anno 887. *Conſtantinus Magnus Imperator Chriſtianus effectus, propter amorem & honorem Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, Sedem ſuam, Vrbem*

Hadrianus I. in ep. ad Carolum, quæ eſt 49. in Codice Carolino: *Et ſicut temporibus B. Silueſtri Rom. Pontificis, à ſancta recordationis piiſſimo Conſtantino Magno Imperatore per ejus largitatē ſancta Dei Catholica & Apoſtolica Romana Eccleſia eleuata atque exaltata eſt, & Poteſtatē in his Heſperiæ Partibus largiri dignatus eſt; ita & in his veſtris feliciſſimis temporibus &c.* Infrà: *Quia ecce nouus Chriſtianiſſimus Dei Conſtantinus Imperator his temporibus ſurrexit, per quem omnia Deus ſanctæ ſuæ Eccleſiæ beatorum Apoſtolorum Principis Petri largiri dignatus eſt.*

Hincmarus ep. 3. c. 13. edit. Mogunt.

ſcilicet Romanam, Papæ Silueſtro edicto priuilegij tradidit, & ſedem ſuam in ciuitate ſua, quæ antea Byzantium vocabatur, nominis ſui ciuitatem ampliando ædificauit.

Ado.

Ado Viennenſis, qui eodem ſeculo ſcripſit quo Hincmarus, id eſt, deſinente nongenteſimo, hujus quoque Conſtantiniani Edicti meminit; quemadmodum Luitprandus Cremonenſis

Luitprand.

eò reſpexit, in Legatione ad Nicephorum.

VI. Otho III. in diplomate ſuo edito circa annum milleſimum, à Ioanne Diacono confictum putat, iis verbis quæ ſuprà retuli.

Anonymus in Notis ad Diploma Othonis III.

Anonymus ſcriptor, ſiue Marquardus Freherus in Notis ſuis ad diploma Othonis, exiſtimat hunc Ioannem Diaconum, eum eſſe qui vitam S. Gregorij ſcripſit, Caroli Calui ætate. Ill. Card. Baronius refert Othonis verba ad Ioannem quendam Cardinalem, à Ioanne XII. abſciſſis duobus digitis, naſo, & lingua deformatum. quæ opinio nititur ancipiti illa lectione, quæ in Codice Baronij cognomentum huic Ioanni Diacono tribuit, *Digitorum mutus*, id eſt, vt ille interpretatur, truncati & mutili, è recenti voce Italica *Mozzo*. Cùm autem locus ille planè mutilus ſit, nihil certi ex eo colligi poteſt. In codice enim Freheri legitur, *Digitorum mutuis*; & ad oram libri, *munitus*. Quæcunque autem lectio conſtituatur, certum eſt, ſi aliquis Ioannes Diaconus auctor ſit hujus commentitij Edicti, eum omnino alium eſſe à duobus illis Diaconis quos recenſui; cùm formula iſta priuilegij longè ſit illis antiquior. Fortaſſe Ioanni Subdiacono, qui erat vnus è Legatis Pauli Papæ, non abſurdè tribui poterit. Vel ſi ad Ioannem Diaconum alterum referatur; tranſcripſiſſe potiùs in membranas aureis literis vt Caroli Calui liberalitatem prouocaret, quàm de nouo finxiſſe, dicendus eſt. Sanè cùm jura omnia quæ Regibus reliqua erant, Carolus remiſerit, vt docuit Eutropius; & Ioannes

Ioannes VIII. ep. 1x.

VIII. ſcribat eum *omne jus poteſtatis antiquitus attributum* Eccleſiæ Romanæ *capitulariter renouaſſe*; hanc Donationem tunc Carolo objectam videtur reſpexiſſe. Quidquid ſit de nomine auctoris, ſatis conſtat de origine hujus commenti. Vnde refelli poteſt quod ab Othone III. affingitur Pontificibus, eos, poſtquam Eccleſiæ ſuæ bona profligaſſent, Imperij prouincias ad ſe traxiſſe, commentitiis Conſtantini & Caroli Calui donationibus. Quæ expoſtulatio omnino aliena eſt à veritate rei. Nullus enim Pontificum Imperij jura inuaſit, quæ illis à Pippino, Carolo, & Ludouico collata ſunt; etſi Otho has liberalitates diſſimulet. Quinimo nullus illorum reditus ſuos dilapidauit; eo præcipuè tempore, quo donatio iſta emerſit in lucem. Tunc enim de acquirendo rerum dominio veris Principum largitionibus, non autem de vſurpando cogitabant. Sed narrationem illam arte quadam concinnatam oportuit, vt tot prouincias à Regibus Francorum collatas, & ab Othone auo ſuo confirmatas, per injuriam Otho III. abduceret; relictis tantùm octo Comitatibus ſpecie liberalitatis, quam in gratiam Silueſtri II. magiſtri quondam ſui, & his alienationibus conniuentis, exerceret. Ceterùm Nicolas I. Anaſtaſius Bibliothecarius, & alij antiqui ſcriptores à mentione hujus Donationis abſtinuerunt; quia cùm Regum Franciæ priuilegia illis ſufficerent, nolebant Edicto commentitio niti.

CAPVT XIII.

Synopſis.

I. De Diſpenſationibus agendum, quibus juri Canonico derogatur. Quo ſenſu vſurpetur vox illa apud Iureconſultos, & in ſacris ſcripturis. In jure Canonico ſumitur pro venia legis. A Græcis manauit hæc Diſpenſationis ſignificatio, qui eam vocant οἰκονομίας; *cujus vocis vſus varij. Varia quoque Diſpenſationis nomina.*

II. Diſcrimen veterum Diſpenſationum & recentiorum. Illæ poſt canones infractos, iſtæ ne infringantur conceſſæ. Indulgentia criminis, & pœnæ canonicæ, Clericis & Laïcis aliquando concedebatur. οἰκονομία *apud Eulogium, pro pœnitentiæ & communionis beneficio poſt lapſum. quod Innocentius* miſericordiæ *nomine expreſſit.*

III. Remiſſio pœnæ canonicæ ad arbitrium Epiſcopi, erga clericos vel laïcos. qui aliquando ob pœnæ duritiem ad Paganos deficiebant. Differentia in eo capite Epiſcoporum, & Iudicum, è Photio.

IV. Clericis & Epiſcopis per vitium ordinatis, vel hæretica communione infectis,

venia etiam dabatur; ſed à Synodis tantùm, aut à Summo Pontifice. De clericis Arianorum communionem amplexis, reſponſum Athanaſij.

V. Vitia ordinationum Epiſcopis Hiſpanis quædam remiſit Innocentius, quædam diſcuti juſſit. Non autem aliquid indulſiſſet ante ordinationes peractas. quemadmodum nec Celeſtinus aliquos contra canones ordinari voluit.

VI. Clericos à Bonoſiacis hæreticis ordinatos ſuſcipi poſſe pro remedio pacis, reſpondet Innocentius Epiſcopis Macedoniæ. Regula Auguſtini, id fieri tantùm poſſe quando pax Eccleſiæ conſtituitur. Similitudo petita ab inſitione arborum.

VII. Vt Donatiſtæ in ſuis gradibus recipi poſſent, neceſſarium fuit vt conſenſus Africani Concilij firmaretur à Sede Apoſtolica. In eorum tantùm clericorum gratiam, per quos fieret vnitatis Eccleſiæ compenſatio.

VIII. Diſpenſatio conceditur ob publicam vtilitatem, ex Cyrillo Alexandrino, cujus locus explicatur.

IX. Profertur alter locus ejuſdem auctoris in eandem ſententiam. Corruptus apud Iuonem; hic autem explicatus & illuſtratus. de Palæſtina addicta Hieroſolymitano Epiſcopo. Synodus Epheſina οἰκονομικῶς ſe geſſit, non damnando Theodorum Mopſueſtenum. De Oeconomia, quam Gregorius Nazianz. in dogmate de Spiritu S. exigebat.

X. In cauſſa Chryſoſtomi, Diſpenſationis æquitatem repudiabat Cyrillus: Et Canonum obſeruationem præferebat paci Occidentalium. de quibus explicandus Cyrilli locus. Sed tandem rediit in gratiam cum Romana Eccleſia.

XI. Ea prudentia aliquando porrigebatur ad controuerſias Fidei. Probatur auctoritate Ioannis Vecci Patriarchæ CP. tum etiam ex Athanaſio, Gregorio Naz. Maximo, & Baſilio. Egregia regula, quoad hanc οἰκονομίαν, præſcripta à Greg. Nazianzeno.

I. CVM juri Canonico Diſpenſationibus hodie derogetur, neceſſe eſt vt earum originem, & proceſſum inueſtigemus; & quatenus apud nos locum habeant, in genere dicamus. Hoc verbum à jure Canonico profectum cùm ſit, ex eo etiam petenda eſt ejus explicatio. Apud Iureconſultos enim ſeruus *diſpenſator* ille dicitur, qui im- L. in lege cen-
peodia domus curat, quique rationes domini adminiſtrat. Hoc ſenſu vſurpatur etiam in veteri Teſtamento, & in Nouo apud Lucam: qui de Fideli & prudenti diſpenſatore loquitur, *quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis in tempore tritici menſuram.* Vnde Apoſtoli & eorum ſucceſſores eleganter dicuntur *Diſpenſatores* myſteriorum Dei; & Paulus *Diſpenſationem* ſibi creditam, ad Corinthios ſcripſit. Sed in Iure Canonico alios eſt verbi iſtius vſus. Sumitur enim pro venia Legis, quam Interpretes *prouidam Iuris relaxationem* vocant: cujus is eſt effectus, vt Lege vel Canone vim ſuam obtinentibus, is cui indulgetur, à vinculo & obligatione legis, auctoritate ſuperioris ſoluatur. A Græcis manauit Diſpenſationis nomen, hoc ſenſu vſurpatum. quo Cyrillus Alexandrinus vſus eſt, οἰκονομίαν vocans eam adminiſtrandi & viuendi rationem, quæ non ſummo jure, ſed æquitate nitatur. Qua voce Diſpenſationis vſus eſt apud Latinos Gelaſius. Quamuis apud Græcos Theologos alia quoque ſignificatione οἰκονομία vſurpetur, nempe pro occulta & arcana gubernandi ratione, qua modis & rationibus humano generi incognitis, omnia ad finem ſuum intra tempora præſtituta perducit: quæ ab Apoſtolo dicitur οἰκονομία τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν. Hinc Incarnationis myſterium paſſim apud illos οἰκονομία dicitur. Imò etiam occulta Dei judicia, quibus permittit aliquid à regula rationis humanæ alienum accidere, vt id in ſalutem fideliũ conuertat, οἰκονομία dicuntur à Chryſoſtomo paſſim, vt homiliâ in Geneſim πολλοὶ τοῦ θεοῦ τῆς οἰκονομίας οἱ λόγοι καὶ ἡμῖν ἀπόῤῥητοι. Vnde dictionis hujus vſus ad inflexam quandam agendi rationem à canonum tenore pro bono publico deſciſcentem traductus eſt, vt patebit ex iis quæ dicenda ſunt. Aliis quoque nominibus indulgentia iſta apud Græcos Patres ſignificatur. Non ſolùm enim οἰκονομία dicitur, ſed etiam συγγνώμη, συγκατάβασις, συμπάθεια, & φιλανθρωπία. Id eſt, venia, condeſcenſio, miſeratio, humanitas: & apud Latinos Patres, *Remiſſio, venia, Clementia, Lenitas, manſuetudo, & miſeratio.*

foria. ff. de reg. juris.
L. diſpenſatorem ff. de ſolut.
Gen 43. & 44.
3 Reg. 18.
Luc. c. 12.
1. Cor. 3. Petri 4. 1. Cor. 9.
Ad Epheſ. c. 1.
Chryſ. hom. 49. in Geneſ.

II. Attamen etſi vocibus antiquis vtamur hodie, magnum intercedit diſcrimen inter mores antiquos, & noſtros:

cùm majores noſtri ſeueriùs & accuratiùs diſciplinam Canonum colerent, quæ apud nos remiſſiùs & humaniùs tractatur. Hæc autem eſt ſumma differentia, vt mihi videtur, quòd apud veteres nunquam daretur venia Canonis infringendi; ſed infracti & violati pœna ob grauiſſimas cauſſas aliquando remitteretur; hodie verò Legum Canonicarum venia in anteceſſum concedatur. In Canones autem olim Clerici, & Laïci incidebant, ſi ea crimina perpetrarent, quæ Canonicis pœnis puniebantur; Vel Clerici, ſi eorum ordinationes vitio laborarent; id eſt, ſi promoti eſſent contra præſcripta Canonum. Primo caſu, crimen reos tantùm reſpiciebat; ſecundo verò, ſtatus Eccleſiaſticorum ordinum lædebatur. Iis omnibus tamen indulgentia pœnæ à Canonibus inflictæ, cùm res ita ferebat, miſerationis & pacis intuitu aliquando concedebatur. Remedium pœnitentiæ lapſis collatum, & remiſſio pœnæ Canonicæ ex parte indulta, à Græcis οἰκονομία dicebatur. Hoc ſenſu accipiendus eſt Eulogij Alexandrini Archiepiſcopi Titulus Librorum, quos aduersùs Nouatianum exarauit: *Eulogij Alexandrini aduersùs Nouatum; & de Oeconomia, ſeu Diſpenſatione, Libri quinque.* Aſperitas Nouatiani hæretici lapſis ſub Decio, pœnitentiæ beneficium denegabat; Eccleſia verò Catholica pœnitentibus, & diuturno jejuniorum & orationum labore purgatis, veniam pollicebatur; & de præſcripta ſeueritate aliquando remittebat. Hæc eſt diſpenſatio, de qua Eulogius Alexandrinus aduersùs Nouatianum diſſeruit. Etſi enim de hac Oeconomia nihil extet in Excerptis Photij, præter ſolum lemma Eulogij: conjunctio Diſputationis, *de Nouato, & de Oeconomia*, ſatis indicat agi in hoc tractatu Eulogij, de pœnitentiæ beneficio, ad quod lapſi admittebantur. Hanc Innocentius I. in ſimili ſpecie *miſericordiam inclinatiorem* vocat, cùm de iis agit, qui poſt baptiſmum omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ ſuæ, pœniteniam ſimul & reconciliationem Communionis expoſcunt. De his enim inquit Innocentius: *Obſeruatio prior durior, poſterior interueniente miſericordia inclinatior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, vt concederetur eis pœnitentia; ſed communio negaretur. Pace autem Eccleſiæ reddita, tribuitur cum pœnitentia extrema communio, ne Nouatiani hæretici, negantis veniam, aſperitatem & duritiem Eccleſia imitari videretur;* vt loquitur Innocentius.

Eulog. Alexandr. apud Photiũ: περὶ τῆς οἰκονομίας.

Vide Cypriani ep. 52. *Temperamentum ſalubri moderatione librantium &c.*

Innoc. in Decr. c. 22.

III. Ceterùm hanc ſingulis Epiſcopis facultatem Nicæna Synodus indulſit, vt etſi quatuor pœnitentiæ laborioſiſſimi gradus per aliquot annos ſubeundi eſſent iis, qui criminibus à Canone vetitis ſe obſtrinxiſſent, liberum eſſet Epiſcopis pœnarum illarum partem remittere iis pœnitentibus qui rebus ipſis conuerſionem ſuam probauiſſent. Quod à Synodo dicitur, *Humanius aliquid cogitare*, καὶ τῷ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλεύσασθαι. Synodus Ancyrana Diaconis lapſis, tempore Licinij, miniſterij functionem adimit, ſed minuendæ pœnæ poteſtatem Epiſcopis tribuit; & eadem Humanitate Laïcos proſequi. *Penès Epiſcopos erit poteſtas, modum conuerſionis eorum probantes, vel humaniùs erga eos agere, vel amplius tempus adjicere. Ante omnia verò præcedens eorum vita, & poſterior inquiratur, & ita eis impertiatur Humanitas.*

Syn. Nic. c. 12.

Syn. Ancyr. c. 2.

Ancyr. ſyn. Can. 5. 5 τῷ ἐπισκόπῳ φιλανθρωπεύεσθαι

Baſilius hanc Epiſcoporum indulgentiam, συμπάθειαν vocat, & φιλανθρωπίαν; qua etiam voce vtitur Gregorius Nyſſenus. Sanè hæc venia neceſſaria viſa eſt antiquis Patribus, ne triſtitia pœnæ diuturnioris in deſperationem adduceret pœnitentes; vt monet Baſilius. Ita enim duris pœnitentiæ laboribus premebantur, vt ad Saracenos aliquando deficerent, ſicut docuit Zonoras; vel etiam ad paganos in Occidente, vt Rodulphus Bituricenſis Archiepiſcopus monuit Nicolaũ, qui ſecundùm Canones modum pœnitentiæ minuendæ illi committit. Porrò omittenda non eſt Photij elegans obſeruatio, nempe in eo capite potiorem eſſe Epiſcoporum poteſtatem, præ Iudicibus publicis. His enim liberum eſt, cùm judicium reddunt, perſpicere ne quid aut durius aut remiſſius conſtituant, quàm cauſa depoſcit, & ſeueritatem legum cum aliquo temperamento begnitatis ſubſequi. Sed mutare ſententiam non poſſunt; etiamſi de rei innocentia poſt judicium latum conſtet. quod duntaxat à Principibus fieri poteſt. Epiſcopi verò pœnas minuere vel intendere poſſunt. Imò verò, ſi res ita ferat, à pœna decernenda in reos abſtinere debent;

Baſilius c. 3 & c. 74. Greg. Nyſſ. in ep. ad Letoiũ.

Nicolaus ep. ad Rodulphum in Appendice Hincmari Pariſiis edita. & Tom. 3. Concil. Gall.

L. perſpiciendum. ff. de pœnis.

L. diui fratres. ff. eod.

Photius T. IX. Nomoc. c. XXVIII.

ſcilicet

ſcilicet ſi ſceleratus habet ſociam multitudinem, adeo vt ſchiſmatis metus immineat. Hæc eſt Auguſtini ſententia: *Cùm quiſque fratrum & Chriſtianorum intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, vt anathemate dignus habeatur, fiat hoc, vbi periculum ſchiſmatis nullum eſt.* quam ſententiam fusè perſequitur. Qua de re vberiùs in Exercitatione noſtra *de Iudicijs Canonicis in Laicos.*

Auguſt. l. 3. contra Parmen.

IV. Non ſolùm autem in eo genere pœnarum, quæ criminibus irrogabantur, veniæ vſus apud veteres inualuerat; ſed etiam, vt dixi, in ceteris pœnis, quæ regradatione & Dejectione conſtabant aduersùs Epiſcopos, & ceteros clericos per vitium ordinatos, aut hæretica communione inſectos. in quo ſtatus Eccleſiaſticus lædebatur; atque ideo non ab Epiſcopis ſingulis, ſed à Synodis prouinciarum, & ſæpiſſime à ſummo Pontifice venia illa concedebatur. Hujus veniæ exemplum à Synodis indultæ extat apud Athanaſium: qui quidem interrogatus à Rufiniano Epiſcopo de Clericis, quos tempore Conſtantij Imperatoris Ariana Communione conſtabat eſſe pollutos, reſponder varus Synodis habitis in Græcia, in Gallia, Hiſpania, & ceteris prouinciis buic malo conſultum; eo temperamento adhibito, vt auctoribus impietatis venia daretur, ſi pœniterent, à Clero tamen exciderent; iis autem qui per vim ad eam Communionem adacti eſſent, venia plena daretur, ita vt locum ſuum in Clero retinerent, ἔδοξε δίδοσθαι μὲν συγγνώμην, ἔχειν δὲ καὶ τὸν τόπον τοῦ κλήρου. Præſerrim quòd eo conſilio ſe id feciſſe dicerent, ne fortè poſtquàm repulſi eſſent, eorum Eccleſiæ Arianis traderentur: exemplum ſecuti Aaronis, qui præuaricationi populi Iſraëlitici in deſerto conſenſit, ne populus Ægyptum repeteret. Hæc autem à Clericis illis geſta fuiſſe οἰκονομικῶς ſcribit Athanaſius.

Athanaſius in ep. ad Rufin.

V. Conceſſæ verò à Romanis Pontificibus veniæ plorima ſuppetunt exempla. Innocentius primus, quem Hilarius Epiſcopus monuerat violatam eſſe intra Hiſpanias Eccleſiarum pacem, Diſciplinæ rationem confuſam, & multa contra Canones Patrum, contempto ordine, reguliſque neglectis, in vſurpatione Eccleſiarum fuiſſe commiſſa, adhibita diſtinctione totum negotium temperauit. Nam Epiſcoporum, qui in alienis Eccleſiis contra Nicænos Canones, omiſſo Metropolitano, erant ordinati, plenam diſcuſſionem in Synodo prouinciali haberi voluit; *vt quia perperam facti erant, intelligerent id quod vitioſo initio adepti erant, ſe diutius obtinere non poſſe.* Scilicet caſtigatam voluit eſſe improbam vſurpationem; ne diſſimulatio in deterius conualeſceret, & ex conſuetudine fieret regula. At verò eas ordinationes, quæ prauæ conſuetudinis vitio contra formas Canonum celebratæ erant, neglectis ſcilicet conditionibus quas in perſonis ordinandis Canones requirunt, (nempe ne aut è foro, è militia, aut è curialibus aliqui ſtatim adſciſcantur ad Sacerdotium) indiſcuſſas relinquit, ne perturbationes Eccleſiis moueret. *Quorum factum*, inquit, *ita reprehendimus, vt propter numerum corrigendorum, ea quæ quoquomodo facta ſunt in dubium non vocemus, ſed Dei potiùs judicio dimittamus.* Et mox: *Quæ ſi ſingula diſcutienda mandemus, non modicos motus aut ſcandala Hiſpanienſibus prouinciis, quibus mederi cupimus, de ſtudio emendationis inducemus. Idcirco remittenda potiùs hæc putamus.* Eam tamen legem adjecit, *vt ſi qui poſt hæc aduersùs formas Canonum, vel ad Eccleſiaſticum ordinem, vel ad ipſum Sacerdotium venire tentauerit, vnà cum Creatoribus ſuis, ipſo in quo inuenti fuerint ordine & honore priuentur.* Rectè negotiorum ſpecies diſtinxit Innocentius. Eas Ordinationes diſcuti voluit, quæ nullæ eſſent ob defectum poteſtatis; ſed alias tolerauit, quæ vitioſæ erant, quamuis non eſſent ipſo jure nullæ. Hodie diceremus cum Irregularibus diſpenſaſſe poſt ordinationem, ne ſcilicet Eccleſias Hiſpanienſes perturbaret.

Innoc. ep. ad Epiſcopos Synodi Toletanæ c. 2. & 4. an. 406.

Ceterùm ante Ordinationes peractas nec Innocentius, nec aliquis ex antiquis Pontificibus indulſiſſet, vt ad Sacerdotium promoueri poſſet, vel laïcus non antè adſcriptus clero, vel bigamus, aut aliquis alius cui à Canonibus eſſet interdictum. Vnde Celeſtinus Appulorum petitionem, qui hoc ſe ab eo impetraturos ſperabant, grauiter repulit: *Quæ enim à nobis*, inquit, *res digna ſeruabitur, ſi decretalium norma conſtitutorum, pro aliquorum libitu, licentià populis permiſſà frangatur?*

Celeſt. in Decretis c. 20. & apud Grat. c. Nulli. diſt. 38.

VI. Qui ab Eccleſia Catholica ad hæreſim Bonoſi tranſierant, & ab eo ordi-

nationem ſuſceperant, in ſuis ordinibus ſuſcipiẽdos non eſſe, ex Synodi Nicænæ Canonibus egregiè diſputat Innocentius in epiſtola ad Epiſcopos Macedoniæ. Attamen ex eorum Epiſcoporũ ſententia, ne ordinati cum Bonoſo remanerent, pro remedio ac neceſſitate temporis, ad Clerum admittendos ſtatuit. *Priora ergo dimittenda dico Dei judicio, de reliquo maxima ſollicitudine præcauendum.* Exemplum hujus clementiæ præbuerat Synodus Nicæna, quæ Canone VIII. Catharis ſiue Nouatianis ad Eccleſiam redeuntibus indulſerat, vt accepta manus impoſitione manerent in Clero. Quod tamen ad ceteros hæreticos promiſcuè trahi non debere, grauiter monet Innocentius. Attamen ſeruanda eſt Auguſtini regula; qui docet *in hujuſmodi cauſſis, vbi per graues diſſenſionũ ſciſſuras non hujus aut illius hominis eſt periculum, ſed populorũ ſtrages jacent, detrahendũ eſſe aliquid ſeueritati, vt majoribus malis ſanandis charitas ſincera ſubueniat.* Clericos quidẽ aut Epiſcopos ab hæreſi redeuntes in ſuo gradu non eſſe ſuſcipiendos ait, niſi illud, quod fieri non debet, *pacis ipſius compenſatione ſanciretur.* Vt ramus præciſus cùm arbori inſeritur, neceſſe eſt arborẽ leuiter lædi; *Ita ergo & iſti, cùm ad radicem Catholicam veniunt, nec eis, quamuis poſt erroris ſui pœnitentiam, honor Clericatus aut Epiſcopatus aufertur: fit quidem aliquid tanquam in cortice arboris matris, contra integritatẽ ſeueritatis; veruntamen quia neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ad Dei miſericordiam precibus fuſis, coaleſcente inſitorũ pace ramorũ, caritas cooperit multitudinẽ peccatorum.*

VII. His teſtimoniis adjiciendus eſt Concilij Africani locus, quo duo præcipua capita demonſtrãtur, & Apoſtolicæ ſedis auctoritas in his Remiſſionibus grauioris momenti; & neceſſitas publicæ vtilitatis, vt venia illã indulgeri poſſet. Concilio tranſmarino, id eſt, Italico, ſeu Capuano, vetitũ fuerat, ne hæretici pœnitentes locum ſuum in Eccleſia retinerent. Ideo ſpeciali decreto opus fuit, vt Donatiſtæ ſine injuria Vniuerſalis Eccleſiæ ab Africanis recipi poſſent in Clero: ita vt Synodi Carthaginẽſis conſenſum, ſedis Apoſtolicæ auctoritate firmari neceſſe fuerit. Quod ad illius ſedis dignitatem demonſtrandam, vt dixi, & in temperandis Canonibus poteſtatem, eſt locupletiſſimum teſtimonium. Hæc ſunt verba Concilij Carthaginenſis: *Placuit vt litteræ mittantur ad fratres & Coepiſcopos noſtros,* & maximè ad ſedem Apoſtolicam *in qua præſidet memoratus venerabilis frater & collega noſter Anaſtaſius; quò nouerit* (ſcilicet Romanus Pontifex) *habere Africam magnam neceſſitatem, propter Eccleſiæ pacem & vtilitatem, vt & ipſi Donatiſtæ, quicunque Clerici correcto conſilio ad Catholicam vnitatem tranſire voluerint, in ſuis honoribus ſuſcipiantur.* Quod à ſe peti aiunt, non vt Concilium, quod in tranſmarinis partibus de hac re factũ eſt, diſſoluatur; ſed vt illud maneat circa eos qui ſic tranſire ad Catholicam volunt, *vt nulla per eos vnitatis compenſatio procuretur;* illi verò tantùm in honoribus ſuſcipiantur, per quos Catholicæ vnitati conſuletur. Vnde colligitur apertè Africanos in gratiam vnius tantùm perſonæ, ſolui Concilij prohibitionem noluiſſe; niſi adeſſet *compenſatio* publicę vtilitatis, id eſt, vnitatis Eccleſiaſticæ, quam correctione ſua vel omnino perficerent, vel manifeſtè juuarent. Illam veniæ concedendæ cauſſam, Compenſationem vnitatis vocat Carthaginenſe Concilium, eadem voce qua vſus eſt Auguſtinus in loco laudato §. ſuperiori.

VIII. Diſpenſatio hujus generis, quæ temperato Canonum ſummo jure, concordiæ publicæ conſulit, commendatur à ſancto Cyrillo Alexandrino, iis locis, quos Iuo & Gratianus retulerunt; ſed quorum verus ſenſus nondum eſt ſatis accuratè expenſus. Ioannes Antiochenus Patriarcha, fautor Neſtorij potiùs quàm ejus hæreſeos, magnas turbas excitauit in Concilio Epheſino; cujus ſententia à Communione Eccleſiæ excluſus eſt, & ab omni Sacerdotali functione ſuſpenſus. Tandem juſſu Theodoſij Imperatoris damnationi Neſtorij ſubſcripſit, & à Cyrillo in communionem ſuſceptus eſt. Quidam verò in Eccleſia Antiochena, qui Neſtorio fauerant, Ioannis communionem non deſeruerunt poſt pacem cum Cyrillo conſtitutam; nec etiam à Ioanne ad ejurandam conceptis verbis hæreſim Neſtorij adacti ſunt. A quo Ioannes conſultò abſtinuerat, vt paci Eccleſiæ conſuleret, & ſuſpectorum famæ; non verò vt detrimentum aliquod veræ Fidei inferret. qua de re certiorem fecit Cyrillum per Diaconos ſuos Caſſium & Ammonium; quibus dedit in mandatis, vt modum aperirent, quem ſecutus fuerat

Innoc. in Decr. c. 55. & 56.

Auguſt. ep. 50. ad Boniſ.

Conc. Afric. c. 11.

Iuo in Præfatione Decreti. Gratianus.

Ioan in ep. ad Cyrillum, edita nuper è MS. Codice Regio: [illegible]

in moderando & diſpenſando negotio ad Eccleſiarum vtilitatem. Quod ille *οἰκονομίαν* appellat. Ioannis conſilium Maximo Antiocheno Diacono diſplicuit: ideóque à Patriarchæ ſui communione ſibi abſtinendum eſſe duxit. Cyrillus monet Maximum, vt inquirat, an illi qui nuper Neſtorio fauebant, eandem ſententiam apertè profiteantur; quo caſu repudianda erit eorum communio; an verò cum ceteris Chriſtianis conueniant, & factis ipſis erroris ſui pœnitentiam teſtentur, etſi palam fateri illos pudeat: quo caſu & Ioannis, & reſipiſcentium communionem amplectendam docet, *Diſpenſationis cauſſa*, *οἰκονομίας ἕνεκα μὴ ἀκριβολογούμενοι*. *Res enim*, inquit, *multâ Diſpenſatione indiget.* Quare Diſpenſatio illa, cujus meminit Cyrillus, ad reſarciendam pacem Eccleſiaſticam pertinet, non ad vtilitatem priuatam.

Cyrillus in ep. ad Maximum: οἰκονομίας γὰρ δεῖται τὰ πράγματα πολλῆς.

IX. Profertur alter Cyrilli locus ex epiſtola ad Gennadium, cujus ſpecies nondum eſt ſatis perſpecta; cùm nec verba ipſa ſanam interpretationem receperint apud Iuonem. *Æliæ*, id eſt, Hieroſolymorum Epiſcopus, quartum quidem dignitatis locum Canone VII. Nicænæ Synodi obtinuerat; ſed jus Metropoliticum in Palæſtinam Epiſcopo Cæſareæ ſeruatũ fuerat. Iuuenalis Hieroſolymorum Epiſcopus jus Patriarchicum in tres Palæſtinas ab Eccleſia Antiochena diſtrahendas, tentauit Epheſinæ Synodi judicio, ſuæ ſedi arrogare; ſed repulsã paſſus eſt. Theodoſij tamen reſcripto Palæſtinarum, Phœniciæ, & Arabiæ adminiſtratio illi concredita eſt; vt patet ex Concilio Chalcedonenſi, cujus Decreto concordia Patriarchæ Antiocheni & Hieroſolymitani firmata eſt. Proclus Conſtantinopolitanus Epiſcopus, & Cyrillus Alexandrinus, reſcripto Theodoſij conſenſum ſuum præbuerant, & Hieroſolymorum Epiſcopum in communionẽ ſuam ſub Archiepiſcopi nomine & Palæſtinarum adminiſtratoris ſuſceperant. Hoc grauiſſimè tulit Gennadius Presbyter & Archimandrita, ob violatum Canonem VII. Nicænum; ideóque à Procli communione abſtinebat. Sed Cyrillus prudenter docet ſæpe deflectendum [1] à tenore regularum *Diſpenſationis cauſâ*; & vt euenire ſolet periclitantibus in mari, qui jacturam faciunt aliquarum mercium, vt reliquæ ſeruentur, [2] aliqua diſſimulanda,

Apud Iuonem in Præfatione: *Heliſenſium Epiſcopus dicitur, qui reddi debuit, Æliſenſium Præfectus ſeu Epiſcopus.* Αἰλίας πόλις dicitur ciuitas Hieroſolymorum, in Conſtitutione Marciani quæ extat in 3. P. Conc. Chalc. N. IX.

Leo ep. 66. *Sunt etiam de Epheſina Synodo, quæ impium Neſtorium cum dogmate ſuo perculit, Iuuenalis Epiſcopus ad obtinendum Palæſtinæ prouinciæ principatum credidit ſe poſſe ſufficere, & inſolentes auſus per commentitia ſcripta firmare. quod ſanctæ memoriæ Cyrillus Alexandrinus Epiſcopus meritò perhorreſcens, ſcriptis ſuis mihi quid prædicti cupiditas auſu eſſet indicauit, & ſollicita prece multum popoſcit, vt nulla illicitis conatibus præberetur aſſenſio.*

vbi ſummum jus locum habere non poteſt, ne omnium rerum diſpendium ſubſequatur. Nullum jus *Æliæ* Epiſcopo in Palæſtinas ex Canonibus competere, ſed effræni ejus deſiderio hoc indultum. Quare repudiandã non eſſe Procli Communionẽ, *quia Diſpenſationis modus nulli ſapientium diſplicuit.* Prudentiæ hujus *οἰκονομικῆς* vſum à Synodo Epheſina vſurpatum oſtendit idem Cyrillus in epiſtola ad Proclum Conſtantinopolitanum. Etenim poſt recitatas in Concilio excerptas è libris Theodori Mopſueſteni Epiſcopi olim fato functi ſententias, è quibus virus ſuum Neſtorius hauſerat, impietatem quidem hæreticam damnauit Synodus, eóſque qui ſimilia ſaperent; ſed à nomine Theodori damnando temperauit *οἰκονομικῶς*, ne plerique viri ejus auctoritate moti, in alia omnia abriperentur, & ab Eccleſia potiùs quàm à Theodoriani nominis communione recederent. *His verò condemnatis*, inquit, *qui ſic ſapiunt, nullam viri* (Theodori) *memoriam fecit* (Synodus) *diſpenſatiuè, nec ipſum nominatim anathemati ſubjecit propter diſpenſationem, ne quidam ad exiſtimationem viri reſpicientes, ſeſe ipſos ab Eccleſiis ſepararent. Diſpenſatio verò in his optima res eſt & ſapiens. Si enim adhuc in viuis eſſet, & Neſtorij blaſphemiarum fautor, aut ſuffragari vellet iis quæ ſcripſit ipſe, anathema etiam in propria perſona ſubiiſſet.* Vnde colligit Cyrillus cauendũ eſſe, ne ſi Principes, aliquorum Orientalium qui Conſtantinopolim acceſſerant libellis interpellati, Edicto ſuo Theodori memoriam damnatum eant, tumultus inde occaſio naſcatur in Oriente: cujus periculum imminere ſcripſerat Ioannes Antiochenus, pluriinóſque Theodori memoriam proſcribi nullomodo paſſuros. Quæ feruidis illis aſſertoribus Fidei Cyrillus denunciari cupit, vt à diſſenſionibus excitandis ſpecie pietatis, tandem abſtineant. [a] *Poteſt enim etiam iis, qui hæc petierunt, Diſpenſatio rei enarrari; vt quieſcere malint, quàm Eccleſiis ſcandali occaſionem præbere.*

Hanc *οἰκονομίας* rationem ad ipſius quoque dogmatis profeſſionem trahebat Gregorius Nazianzenus. Etenim eos qui palam & apertè Spiritus Sancti diuinitatem contra Macedonianos profitebantur, ſi cum æquis hominibus & bene ſentientibus agerent, generoſos eſſe ait; ſi autem cum infirmis, qui hujus

Cyrillus in ep. ad Gennadium. [illegible]

Cyrillus in ep. ad Proclum CP. [illegible]

a. [illegible]

veritatis nondum ſunt capaces, ſermonem habeant, non eſſe *οἰκονομικὺς*, id eſt, prouidos diſpenſatores docet: *οἱ μὲν ἀγνώμονες, ὑψηλοὶ, οἱ δὲ ζεστοῖς, οὐκ οἰκονόμοι.* Quod ante damnationẽ hujus hæreſeos à Synodo Conſtantinopolitana decretam à ſapientiſſimo viro ſcriptum fuit: quemadmodum etiam quod in eandem ſententiam in eodem argumento ſcripſit alibi: *βέλτιον γὰρ οἰκονομηθῆναι τὴν ἀλήθειαν, μικρὸν εἰξάντων ἡμῶν, ὥσπερ νέφει τινὶ τῷ καιρῷ, ἢ καταλυθῆναι τῷ φανερῷ τοῦ κηρύγματος. Præſtat enim veritatem diſpenſatione quadam conſeruari, vt nube, ſic tempori nobis tantiſper cedentibus, quàm eam apertè prædicando irritam facere.* Similis tamen diſpenſatio feliciter non ceſſit Honorio Pontifici, in cauſſa Monothelitarum: licèt hodie, in quæſtione de *Auxilijs gratiæ*, prudentiſſimè à ſummis Pontificibus in vſum inducta fuerit.

Greg. Naz. hom. 44

Idem ep. xx

Vide Baluzium de vita Marcæ pag. 18. & ſeqq.

X. Sed quam Cyrillus Diſpenſationis æquitatem ceteris commendabat, ſuſcipere renuit in cauſſa Ioannis Chryſoſtomi; qui pulſus erat Epiſcopatus dignitate à Theophilo Alexandrino, & à Synodo habita in ſuburbio Conſtantinopoleos. Hanc dejectionem repudiauit Occidentalis Eccleſia; & quia mortui nomen in diptycha Eccleſiæ non reſtituebant Orientales, ſuam illis communionẽ denegauit. Tandem Atticus Epiſcopus Conſtantinopolitanus ſeditione populi coactus eſt, de ſententia Imperatoris, Ioannis nomen inter ceteros Epiſcopos vita functos recitare. Quod factum ſuum Cyrillo probare conatus, eo ſcilicet quòd totius orbis pacem hæc Diſpenſatio reſtitueret, juſtitiæ vtilitatem præponendo. *Et cogitationibus noſtris*, inquit, *ad populi concordiam inclinati,* [2] *canonibus quidem Patrum detrimentum nullum afferimus: exactæ autem verborum obſeruationi, vniuerſi orbis pacem præferimus. Non ignoro quidem & B. Paulum, cùm Eccleſiaſticas ederet conſtitutiones, ſapienter occaſionibus prouida Diſpenſatione vſum eſſe.* Cyrillus reſcripſit commoto animo copioſam ſatis epiſtolam, qua inter cetera docet, [3] Diſpenſationem tunc eſſe laudandam, cùm rebus, quæ vtiles ſunt & commodæ, detrimentum non affert. Paulum omnibus omnia factum, non vt partem perderet, & ceteros lucrifaceret, ſed vt omnes lucraretur. Equidem regula Cyrilli optima eſt, cùm ex Auguſtino habeamus charitatem non eſſe lædendam Diſpenſationibus, ſed potiùs fouendam. Ceterùm in regulæ vſo errabat; præcipuè cùm nullam rationẽ haberet Communionis Occidentalium, quæ hoc pacto redintegrabatur. De iis enim loquitur his verbis, quæ non ſatis accuratè verſa ſunt: *Ne igitur contra teipſum*, inquit ille ad Atticum, *celebres eos, qui aduerſandi ſtudio diſſidium fecerunt, neque vnquam juſtum judicium de illo* (id eſt, Ioanne) *lætum ſuſceperunt.* De Romanis & Occidentalibus loquitur, vt antea dixi; quorum pacem deinde promeruit, adnitentibus maximè Africanis. De hac enim contentione intelligenda ſunt Concilij Carthaginenſis verba: *Placuit etiam, vt de diſſenſione Romanæ atque Alexandrinæ Eccleſiæ ad Sanctum Papam Innocentium ſcribatur, quo vtraque Eccleſia inter ſe pacem, quam præcepit Dominus, teneat.* Eandem namque tollendi diſſidij & reſtituendæ pacis temporibus Cyrilli Alexandrini curam geſſit, quam teſtata fuerat Africana Eccleſia ſuperiori canone, in gratiam Theophili ejus deceſſoris.

Atticus Ep. ad Cyrillum: [illegible]

[2] [illegible]

[3] Cyrillus 10 ep. ad Atticum: [illegible]

[illegible]

Idem Cyrillus: [illegible]

Collect. Afric. c. 101

XI. Porrò quod exemplo Gregorij Nazianzeni prudẽtiam iſtam aliquando porrigi ad controuerſias Fidei, veluti per tranſennam diximus, hujúſque *οἰκονομίας* vſum malè ceſſiſſe Honorio in cauſa Monothelitarum, nunc vberiori ſermone ob materiei difficultatem atque dignitatem nobis explicandum eſt. Ac primùm quidem præſcribendi ſunt fines intra quos iſthæc prudentia coërceri debeat juxta veterum regulam; ne prætextu Diſpenſationis, vera Fides labefactetur. Deinde agemus de Honorij facto: docebimúſq; qua in re peccauerit vtendo hac *οἰκονομίᾳ* in cauſſa Fidei; quæue fuerit canonica ejus damnationis in Synodo ſexta decretæ cauſſa, cùm reuera hæreſim Monothelitarum profeſſus non fuerit.

Ac de primo capite nihil poteſt dici accuratius, quàm quod Ioannes Veccus Patriarcha CP. in Oratione de Vnione Eccleſiarum adnotauit ex Athanaſio, Baſilio, Gregorio Nazianzeno, & Maximo, *quæ ex vocibus naſcuntur differentias negligendas, dummodo ſecundùm ſententiam vno conſenſu fratres concordent; τὰς ἐν λέξεσι παρορᾶσθαι διαφορὰς, ὁπηνίκα εἰς κατὰ τὴν ἐπὶ τῇ ἐννοίᾳ ὁμοφροσύνην συμβαίνειν τοὺς ἀδελφούς.*

Primum iſtius prudentiæ exemplum petitur ex B. Athanaſij facto: qui, diſſidentibus inter ſe orthodoxis ſuper trium hypoſtaſeon profeſſione, iſtis eas rejicientibus, cùm verba illa non reperirentur in ſcripturis ſacris, proindéque ſuſpecta videri poſſent, aliis verò illas amplectentibus, hortatus eſt contendentes, vt in Nicænæ fidei confeſſione conſtanter perſeuerarent. Deinde exquiſita diſſidentium partium ſententia, poſtquàm comperit eos qui vnam hypoſtaſim profitebantur, naturam & ſubſtantiam Deitatis vnà intelligere; qui verò tres hypoſtaſes admittebant, non Arianorum more diuerſæ ſubſtantiæ perſonas docerent, aut vt ceteri hæretici ſub iſtis vocibus tria principia aut tres Deos conſtituerent, ſed quò his verbis patefacerent ſe in Trinitatem ita credere, vt in Dei vnius natura Pater, Filius, & Spiritus Sanctus verè ſubſiſterent. Quare cùm alienos eſſe ab hæreſi vtroſque compeririſſet, liberam illis vnius hypoſtaſeos vel trium hypoſtaſeon profitendarum facultatem concedi debere cenſuit; rejectis illis qui ſanam interpretationem verbis illis non adhibebant. συμβουλεύσαντες τοῖς ὀρθῶς ἑρμηνεύουσι τὰ καὶ φρονοῦσι μηδὲν πλέον ἀλλήλους ἀνακρίνειν, μηδὲ λογομαχεῖν ἐπ' οὐδὲν χρήσιμον, μήτε ταῖς τοιαύταις λέξεσι διαμάχεσθαι, ἀλλὰ τῷ φρονήματι τῆς εὐσεβείας συμφωνεῖν. *in Tomo ad Antiochenos.* Eos verò qui, ſpreta omni interpretatione de voculis rixari pergunt, vocat φθονερὲς τῇ εἰρήνῃ, καὶ ἀγαπῶντας τὰ σχίσματα.

Profert Veccus ſtatim teſtimonium Gregorij Nazianzeni, qui ſummis laudibus effert hanc Athanaſij prudentiam. Ἐξεθείαζε, inquit Veccus de Gregorio, τὸ ἔργον τῆς οἰκονομίας. Sanè ipſe Gregorius huic voci, in hoc facto originem dediſſe videtur. Quippe de Athanaſio ait, eum hanc concordiæ rationem iniuiſſe, vt μέγαν τῶν ψυχῶν οἰκονόμον.

Ipſe quoque Gregorius cum illis de voce Dei pugnandum non eſſe ſcripſit, qui, ob inſcitiam, eam non tribuebant Spiritui Sancto; dummodo vim & potentiam Diuinitatis illi tribuerent: δόντα τὴν δύναμιν τῆς θεότητος, καὶ δόντα μὲν ἡμεῖς τῆς φωνῆς συγχώρειον. Idem Gregorius laudat Baſilij in eadem quæſtione prudentiam: στρατηγικεῖ τῆς οἰκονομίας ἀπόῤῥητον, inquit Veccus.. Baſilius itaque Spiritus Sancti diuinitatem ſic aſſerebat, vt Deitatis voce non vteretur, τὴν κυρίαν φωνὴν ὑπερτίθεσθαι: gratiæ tamen loco à propugnatoribus veræ Fidei petens, τῇ οἰκονομίᾳ μὴ δυσχεραίνειν; ne dum vnam voculam mordicus retinere conarentur, propter inexplebilem cupiditatem omnia perderent; convulſa nimirum turbulento tempore ac deſtructa pietate. Αὐτοῖς μὲν γὰρ οὐδεμίας τῆς ζημίας ὑπαλλαττομένων μικρὸν τῆς λέξεων, καὶ φωναῖς ἄλλαις τὸ ἴσον διδασκομένοις: *Ipſos enim nihil ex eo incommodi ac detrimenti accepturos, ſi vocabula paululùm immutarentur, modò aliis verbis eadem docerentur.*

Maximus ad Pyrrhum Presbyterum ait, ſæpenumero Patres voces concedere, ſed retinere ſententias; quòd non in ſyllabis, ſed ſententiis & rebus ſalutis noſtræ myſterium exiſtit: Illud enim faciebant, pacis curam gerentes; hoc, animos veritate confirmantes. Ὅτι μὴ ἐν συλλαβαῖς, ἀλλὰ νοήμασι τε καὶ πράγμασι τὸ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ὑπάρχει μυστήριον. Τὸ μὲν γὰρ ἐποίουν εἰρήνης φροντίζοντες, τὸ δὲ ψυχὰς ἀληθείᾳ στηρίζοντες.

Baſilius Eccleſiæ temporibus ſuis labefactatæ ſtatum redintegrari non poſſe ſcribit circa motam de diuinitate Spiritus Sancti controuerſiam, niſi συμπάθεια πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας: quam in eo conſtituit, vt illi ad communionem admittantur, qui fidem Nicææ ſancitam recipiunt, & Spiritum Sanctum creaturam eſſe negant, licèt Dei verbum apertè non vſurpent. Retenta enim communione, futurum frequenti collatione, & minimè contentioſa diſceptatione, vt ſi quid etiam eſt quo ad ampliorem euidentiam addito opus ſit, id Dominum præſtiturum.

Egregiam in vniuerſum regulam præſcribit Gregorius Nazianzenus in Oratione de Pace: *Nec ſegniorem quemquam eſſe debere, quàm par ſit, nec ferventiorem: ita vt, vel ob lenitatem ad omnes ſe aggreget, vel ob temeritatem & inſolentiam ab omnibus ſe remoueat: æquè enim, & iners ſegnities eſt, & mobilitas atque inconſtantia à ſocietate & communione aliena. Verùm vbi apertè ſe prodit impietas; tum verò nobis faciendum eſſe, vt aduersùs ignem & ferrum, & tempora, & principes, ac denique priùs aduersùs omnia cominus feramur, quàm vt mali fermenti participes efficiamur, ac malè affectis aſſentiamur: nec quicquam perinde metuendum eſt, quàm* Gregor. Nazianz. Orat. 1. de Pace.

ne quid magis quàm Deum metuamus, ac propterea Fidei & veritatis, cùm veritati ſeruiamus, doctrinam perfidè deſeramus. At cùm ſuſpicio ſola animum noſtrum malè habet, timórque nullis certis argumentis innixus; tum verò lenitatem potiùs quàm celeritatem, & indulgentem demiſſionem potiùs quàm arrogantiam & contumaciam adhibere conuenit: multóque melius & conducibilius eſt, vt in communi corpore manentes mutuò nos ipſos, tanquam alij aliorum membra, corrigamus atque corrigamur, quam vt præiudicio per ſeceſſionem facto, & auctoritate per ſeparationem amiſſa, ex edicto poſtea, velut tyranni ac non fratres, correctionem imperemus. βελτίων τοῦ τάχους ἡ μακροθυμία, καὶ τῆς αὐθαδείας ἡ συγκατάβασις. καὶ πολλῷ κρεῖττον καὶ λυσιτελέστερον, ἐν τῷ κοινῷ σώματι μένοντας, καταρτίζειν ἀλλήλους ὡς ἀλλήλων μέλη, καὶ καταρτίζεσθαι, ἢ προκαταγνόντας διὰ τῆς ἀποστάσεως, καὶ τὸ ἀξιόπιστον, τῷ χωρισμῷ λύσαντας, ἔπειτα ἐξ ἐπιτάγματος, ὥσπερ τυράννους, ἀλλ' οὐκ ἀδελφούς, νομοθετεῖν τὴν διόρθωσιν.

Addendus locus alter Gregorij, ex Oratione III. de Pace: *Quædam ne quærenda quidem omnino ſunt, quædam mediocriter, quædam contentioſis hominibus concedenda & relinquenda, quoque tandem modo ſe habeant, vtpote nullum doctrinæ noſtræ detrimentum afferentia: quædam fidei ſoli donanda, quædam etiam ratiocinationibus &c.*

STEPHANI BALVZII

ADMONITIO

De editione §. XI.

[Cùm in §. IX. hujus capitis Illuſtriſſimus Archiepiſcopus adnotauerit, ſolitos olim Epiſcopos remittere aliquid ex ſummo jure, etiam in controuerſiis de Fide, ſed diſpenſationem illam malè ceſſiſſe Honorio Pontifici Romano in cauſa Monothelitarum; viſum eſt heic edere fragmentum vberioris ſcriptionis, quam meditabatur, vt explicaret morem veterum in tolerandis quibuſdam vocibus in controuerſiis Fidei, ne diſſidium aut ſchiſma in Eccleſiam inueheretur ex nimia ſeueritate. Sanè fragmentum illud magni momenti eſt, & auro contrà æſtimandum, præſertim cùm ejus ope viris eruditis aperiatur via ad inueſtigandum quomodo ſe geſſerint veteris Eccleſiæ Pontifices in contentionibus de Fide quæ recenter emergunt. Illud dolendum, quòd miræ eruditionis viro non licuit abſoluere ſuſceptum opus. Nam ſi diutiùs in vita fuiſſet, fragmentum illud, quod ab initio deſtinatum erat vt adderetur in his Diſſertationibus, forraſſis tranſcripſiſſet in epiſtola quam ſcribere deſtinauerat ad Cl. V. Philippum Labbeum; de qua dictum eſt in libro de vita ejus. Sed tu, Lector, has ſacroſanctas reliquias venerare; & meæ quoque diligentiæ aliquam gratiam habeto, qui, ne perirent, effeci.

Paucis te præterea velim, mi Lector. Obſeruatum eſt ab Illuſtriſſimo Viro canonum ſeueritatem interdum inflexam, & à regulis diſceſſum, pacis cauſâ. in quam rem attulit præclara veterum teſtimonia. Quibus addere viſum eſt inſignem locum ex epiſtola Symmachi Papæ ad Auitum Viennenſem, quæ nuper edita eſt à Clariſſ. V. Domno Luca Dacherio, monacho Benedictino, in Quinto Tomo Spicilegij. Reſcripſerat Symmachus ad Æonium Epiſcopum Arelatenſem de controuerſia quæ erat inter Epiſcopos prouinciarum Viennenſis & Arelatenſis, circa ordinationes Epiſcoporum vicinarum ciuitatum, ſeruandam eſſe antiquitatem; nec habendam rationem nouæ conſtitutionis ab Anaſtaſio Papa editæ, quæ prouinciam confundebat. Ægrè tulit Auitus hanc injuriam ſedi ſuæ, vt putabat, illatam. Ergo ad Symmachum ſcribens, expoſtulat cum eo, quod violatam ab Anaſtaſio Eccleſiæ conſuetudinem dixerit, & ſpreta prædeceſſorum ejus ſtatuta, in confuſione prouinciæ. Reſcribit Symmachus, gauiſurum ſe, ſi ab Auito probatum fuerit nihil ab Anaſtaſio contra canones actum, ſed tantùm præter regulam, temperato videlicet jure. *Quia quod fit præter regulam,* inquit, *modo fit ex juſta cauſa, non infringit regulam, quam ſola pertinacia & antiquitatis contemptus lædit. Nam quamuis à Patribus ſtatuta, diligenti obſeruatione, & obſeruanti diligentia ſint cuſtodienda; nihilominus propter aliquod bonum de rigore legis aliquid relaxatur; quod & ipſa lex caviſſet, ſi prævidiſſet. Et ſæpe crudele eſſet inſiſtere legi, cùm obſeruantia ejus eſſe præjudicabilis Eccleſiæ videtur.* Alterum diſpenſationis, & *condeſcendentiæ*, vt vocat, exemplum nobis ſuppeditat Innocentius II. in epiſtola ad Hugonem Archiepiſcopum Rothomagenſem, quæ edita eſt in Tomo IV. Spicilegij. Archiepiſcopus ille fidei & obedientiæ profeſſionem in Ducatu Normanniæ exigebat ab Abbatibus, contra vetuſtam conſuetudinem. Quod adeo ægrè ferebat Henricus II. Rex Angliæ, & Dux Normanniæ, vt vel ob hoc ipſum ad Innocentium ſcribens, minitatus apertè ſit diuortium ab Apoſtolica ſede, niſi Archiepiſcopi illius præſumptio reprimeretur. Nitebatur ille vetuſtis canonibus, qui volunt Abbates eſſe in poteſtate Epiſcoporum, & Decreto Concilij Remenſis paulò antè celebrati. Dandum tamen aliquid tempori cenſuit Innocentius, ad Hugonem ſcribens. *Quòd profectò, quamuis juſtum fuerit,* inquit, *& à nobis in Concilio Remenſi*

Vide Marcam in Diſſertatione de epiſtola Vigilij PP. §. 6. & 8.

mandatum; pro cujus aritate à rigore juſtitiæ aliquando condeſcendere debemus, & pro tempore, ipſius voluntati aſſenſum præbere. Sed prætermittendus non eſt inſignis locus ex epiſtola Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi, quæ edita eſt in eodem Tomo IV. Spicilegij pag. 150. *Multa ex loco, ex tempore, multa ex perſonis differentiùs fiunt. Rector Eccleſiæ nunquam aut diſſimulabit aut faciet quæ accuſat. Cùm viderit malum ſchiſmatis imminere, canonum ſeria mutabit. Debet ceſſare cenſura, cùm abſoluitur vnitas, caritas læditur, pax vacillat.* Hæc admonere, alicujus, opinor, momenti erat.

CAPVT XIV.

Synopſis.

I. Summus Pontifex Canones temperauit in Oriente. Damaſus remiſit vitium ordinationis Flauiani Antiocheni, precibus Ioannis Chryſoſtomi & Theophili Alexandrini. Anatolius ordinatus à Synodo Epheſina II. quæ nulla erat, aſſenſu Leonis I. Epiſcopatum retinuit. Idem accidit Maximo Antiocheno contra Canones ordinato. cui vitium illud Leo indulſit, pacis ſtudio. Simile vitium Stephani diſſimulauit Simplicius Papa, in gratiam Zenonis Imperatoris.

II. Frequentiora Diſpenſationum Pontificiarum exempla in Occidente. Leo in Africa tolerat Laicorum ordinationes, ſed Bigamorum damnat. Hilarus veniam conceſſit Epiſcopis Hiſpanis, ordinatis abſque Metropolitani conſenſu contra Canones Nicænos.

III. Aliquando neceſſitate cogente non perſonis ſingulis, ſed omnibus conceditur remiſſio Canonum, vt ſtatutum eſt à Gelaſio in ordinationum interuallis.

IV. Aliquando etiam damnatis Epiſcopis reſtitutio indulta eſt à ſummis Pontificibus, ex clementia, de Synodorum conſenſu. Quod probatur exemplis. Cauſſæ Athanaſij, Chryſoſtomi, & Flauiani, pertinent ad jura Appellationum, non ad reſtitutionem ex benignitate indultam. In quo notatur Iuo.

V. Ex dictis patet veniam infringendi canonis olim conceſſam non fuiſſe, ſed tantum infracti. Quod obtinebat tempore Zachariæ; qui negat facultatem datam à deceſſore ſuo ducendæ viduæ auunculi, quia hoc eſt contra Canones. Ea ratione petitionem Bonifacij de eligendo ſucceſſore rejecit.

VI. Frequentior eſt cœpit Diſpenſationum vſus vndecimo ſeculo: ſed nondum concedebantur, niſi vtilitatis prætextu. Recte diuidit Iuo præceptiones; quarum aliæ ſunt immobiles, è jure diuino; aliæ mobiles, è jure Canonico. in his, ſi detur compenſatio boni publici, poteſt indulgeri diſpenſatio. Diſcuſſa Præfatio Iuonis in alijs capitibus. Regula Iuonis, non reprehendendos Prælatos, qui aliqua tolerant, non aduerſa Fidei, aut bonis moribus.

VII. Origo Diſpenſationum quæ dantur in anteceſſum, ex contumacia Fidelium petenda, qui Canonibus parere nolebant, ex Anſelmo.

VIII. Regula Goffridi in his Diſpenſationibus, vt non fiant ſtudio lucri, ſed pietate ſubueniendi infirmis. Diſpenſationes ſine cauſſa, reprobatæ.

IX. Ob neceſſitatem, vel communem vtilitatē, hæ Diſpenſationes concedi debent. Alioqui ſunt Diſſipationes, ex Bernardo.

X. Gratianus ſequitur eandem ſententiam. Iure Decretalium, priuatorum habita eſt ratio major, quàm olim; quibus Diſpenſationes dantur, ſi inueniuntur aliquo merito, quod vſui Eccleſiæ eſſe poſſit.

QVANTA eſſet Romanæ ſedis auctoritas in temperanda Canonum executione, ex Innocentio & Concilio Africano demonſtratum eſt capite ſuperiori. Sed quia ſuſpicari poſſet aliquis, eo jure vſum fuiſſe ſummum Pontificem in Occidentis Eccleſijs tantùm, quæ illius ſollicitudini, nullo Patriarcha intermedio, parebant; docendum eſt aliquot exemplis hanc ejus auctoritatem ad Orientis quoque Eccleſias porrectam fuiſſe. Notiſſima eſt occaſio diſſidij, quo per aliquot annos concuſſa eſt Eccleſia Antiochena, ob Flauiani ordinationem, quem Paulino ſuperpoſitum fuiſſe, potius quàm Meletio ſucceſſiſſe, neglecta fide jurejurando data, conquerebantur Occidentales, & Ægyptij, adeóque ab ejus communione abſtinebant: quamuis ſuperſtes fuiſſet Paulino & Euagrio Antiochenis Epiſcopis, & non tam potior quàm ſolus ſedem illam obtineret. Attamen ſtudio Ioannis Chryſoſtomi poſtquàm Theophilo Alexandrino benigniore Flauianus vſus fuiſſet, vtriuſque operâ, Occidentalium communioni reſtitutus eſt, legatione ad Epiſcopum Romanum miſſa. Expendenda

Socrates l. 5. [illegible]

ſunt autem verba Socratis; qui Theophilum à Pontifice Romano contendiſſe docet, vt *propter populi miſericordiam*, vitium ordinationis Flauiani *diſſimularet*. quod perinde eſt ac ſi dixiſſet, ob bonum vnitatis veniam dandam vitioſæ ordinationi; quam non à Synodo Occidentalium, ſed à Damaſo Chryſoſtomus & Theophilus petiuerunt; vt hîc quoque pateat apicem auctoritatis in ſola Romana ſede, quoad Diſpenſationes, tunc temporis viguiſſe.

Vide lib. v. cap. xvi. §. iv.

Damnato per vim & tumultum Flaviano Conſtantinopolitano Epiſcopo in Synodo Epheſina II. à Dioſcoro Alexandrino, Anatolius, qui pro negotiis Eccleſiæ Alexandrinæ, Dioſcori reſponſalem egerat Conſtantinopoli, vrbis Regiæ Epiſcopus ordinatus eſt. Hæc ordinatio celebrata in illo Epheſino latrocinio, cujus acta reſciſſa ſunt, conſtare non poterat, ſi ſummo jure actum fuiſſet. Quare Anatolij communionem vtpote vitioſè ordinati Leo I. ſuſcipere recuſabat, donec Marciani Principis interuentione Canonum cenſuram molliuit; rectæ Fidei ſubſcribente Anatolio: cui Conſtantinopolitanam ſedem ſuo conſenſu Papa firmauit. *Nos enim*, inquit Leo in epiſtola ad Marcianum Auguſtum, *veſtræ Fidei & interuentionis habentes intuitum, cùm ſecundùm ſuæ conſecrationis auctores ejus initia titubarent, benigniores circa ipſum quàm juſtiores eſſe voluimus, quò perturbationes omnes, quæ operante diabolo fuerant excitatæ, adhibitis remediis leniremus.* Mox: *Satis ſit prædicto, quòd veſtræ pietatis auxilio, & mei fauoris aſſenſu, Epiſcopatum tantæ vrbis obtinuit.* Poteſtatis ſuæ conſcius, non dubitat aſſenſui ſuo & fauori adſcribere Anatolij confirmationem, qui alioqui ſecundùm Canones pelli debuerat.

Leo ep. ad Marcian.

Ea quoque Diſpenſationis indulgendæ auctoritate vſus eſt in cauſſa Maximi Antiocheni Epiſcopi; qui in locum Domni à Dioſcoro damnati ſuffectus, ab Anatolio ordinatus erat. Huic ordinationi duo maxima vitia inerant. Vnum, quòd Domnus ab impia Synodo Epheſina damnatus eſſet. Alterum, quòd ordinatio illa παρὰ τοὺς ... aduersùs Nicænos Canones, Apoſtolicos, & Conſtantinopolitanos ab Anatulio peracta eſſet: cui tamen Leo conniuere voluit, ob pacis ſtudium: *Neque ſibi æſtimet licuiſſe* (ſcilicet Anatolius) *quod Antiochenæ Eccleſiæ ſine vllo exemplo, contra ſtatuta Canonum, Epiſcopum ordinare præſumpſit; quod nos amore reparandæ Fidei, & pacis ſtudio retractare ceſſauimus.* Niſi Leo benignè ſe geſſiſſet in Maximum, ejus ordinationem retractare potuiſſet, vt ipſe docet in hac epiſtola: quæ ad Marcianum Auguſtum cùm ſit data, poteſtas Leonis indubitati juris eſſe cenſenda eſt. nec enim in re ad ſuam auctoritatem non pertinente tantam παῤῥησίαν adhibuiſſet. Sed vtendum non eſt conjecturis, vbi diſerta habemus teſtimonia. Maximus à Synodo Chalcedonenſi eo ſolùm nomine receptus eſt, quòd Leo ſummus Pontifex ejus ordinationem & communionem probaſſet. Etenim cùm in cognitione quæ de Iba Edeſſeno habebatur, (qui judicio Synodi Berytenſis abſolutus, à Dioſcoro Epheſi damnatus erat) Iudices interlocuti eſſent vt Acta Epheſina relegerentur, Paſchaſinus & ceteri Legati Romanæ ſedis interceſſerunt; eò qnòd Synodum illam in irritum Leo miſiſſet, præter negotium Antiocheni Epiſcopi, cujus communionem deinde amplexus erat. *Si ergo & à beatiſſimo & Apoſtolico Romanæ vrbis Epiſcopo, omnia quæ ibi geſta ſunt, vana ſunt habita, claret quia & ſanctiſſimus Epiſcopus Antiochenæ ciuitatis extra hæc eſt; quem poſt hæc beatiſſimus Epiſcopus in propria commonione ſuſcepit.* Hæc vltima verba deſunt in textu Græco; quæ tamen à veteri interprete, juxta fidem codicum antiquorum retenta ſunt. Quod patet ex ſequenti Anatolij interlocutione, qui totam rem explicat: *Definimus nihil horum valere quæ in illa quæ Synodus dicitur* (nempe Epheſina) *ſunt confecta; niſi illud circa ſanctiſſimum Maximum magnæ Antiochenæ ciuitatis Epiſcopum: quoniam & ſanctiſſimus Leo Romanus Archiepiſcopus in communionem eum recipiens, præeſſe eum Antiochenæ judicauit Eccleſiæ: quam formam ſequens & ipſe approbaui, & præſens omne ſanctum Concilium.*

Concil. Chalc. Act. x.

[illegible]

Illuſtre quoque extat exemplum veniæ Canonum à Simplicio Papa conceſſæ Stephano Antiocheno Epiſcopo, in gratiam Zenonis Imperatoris, qui hoc à Pontifice enixè poſtulauit. Ordinatus fuerat Conſtantinopoli ab Acacio, quemadmodum ab Anatolio Maximus; cùm à comprouincialibus ordinari debuiſſet,

debuiſſet; quemadmodum Flauianus Antiochenus ab Epiſcopis Orientalis Diœceſeos ordinatus fuiſſe dicitur, in epiſtola Synodica Concilij Conſtantinopolitani. Sed ad vitandos tumultus, Zeno Stephanum eligi & ordinari Conſtantinopoli juſſit anno 479. ea conditione, ne ſimile aliquid in poſterum tentaretur. qua de re certiorem fecit Simplicium, & ejus conſenſu roborari petiit. Cui deſiderio ſe facilem præbuit ſummus Pontifex, vt patet ex ejus epiſtola

Simplicius in ep. ad Zenonẽ.

ad Zenonem: *Vnde*, inquit, *quæ à vobis amore quietis ſanctè & religioſè ſunt ordinata, reprobare non poſſumus, ne ſtatus Antiochenæ Eccleſiæ ſub noſtra dubitatione videatur ambiguus.*

II. Frequentiùs Eccleſiis Occidentis Romana ſedes cõſulebat, quàm Orientalibus. Quippe ſuos Patriarchas iſtæ colebant, qui canonum executioni incumbebant in ſuis quique Diœceſibus; vt Romanus Pontifex de ſingulis Epiſcopis ſollicitus non eſſet, ſed de Patriarcharum ordinationibus; de quibus certior fiebat per literas Synodicas. Quare miſſo Oriente, remeandum eſt ad Occidentem, vbi Leo I. hoc temperamentum adhibuit in dirimendis Africanorum illicitis ordinationibus, vt bigamos à Sacerdotio pelleret, ſed laïcis ſtudio populorum electis veniam tribueret.

Leo I ep. 91. ad Epiſc. Maurit.

Circumſtant nos, inquit, *hinc manſuetudo clementiæ, hinc cenſura juſtitiæ. Et quia vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas, cogimur ſecundùm Sedis Apoſtolicæ pietatem, ita noſtram temperare ſententiam, vt trutinato pondere delictorum, quorum vtique non vna menſura eſt, quædam definiamus vtcunque toleranda, quædam verò penitùs amputanda.* Ita verò prouectionibus laïcorum conniuet, vt vetet eas in poſterum: *Quod enim nunc vtcumque eſt veniale, inultum eſſe poſtmodum non poterit, ſi quiſquam id quod omnino interdicimus vſurpare præſumpſerit. Quia remiſſio peccati non dat licentiam delinquendi; neque quod potuit aliqua ratione concedi, fas erit ampliùs impunè committi.* Vnde patet manſuetudinem, clementiam, remiſſionem, & veniam delictorum à Leone dici, quod nos hodie Irregularitatum Diſpenſationem diceremus: Et verbum *Tolerandi* hac quoque notione vſurpatum.

Hilarus Pontifex hac indulgentia proſecutus eſt duos Epiſcopos Hiſpaniæ ordinatos à Siluano Calagurritano; cujus præſumptionem coërceri petebat Aſcanius Taraconenſis Metropolitanus, quòd, ſe inſcio, contra Canones Epiſcopos illos inſtituiſſet. Factum verò Siluani excuſabant Honorati & poſſeſſores earum Ciuitatum, quibus dati erant Epiſcopi. Diſceptatio grauiſſima in Synodo Romana peracta eſt, & *Temporum neceſſitate perſpecta*, id eſt, Gothorum omnia deuaſtantium furore, *ad veniam pertinere quod geſtum eſt*, decreuit Hilarus:

Hilar. ep. ad Aſcan. anno 465.

ita vt nihil deinceps contra præcepta Beati Apoſtoli, nihil contra Nicænorum Canonum conſtituta tentetur. Vnde colligitur non ſolùm quod contendimus, veniæ ratione concedi ſolitas Diſpenſationes; ſed etiam eam eſſe vim Neceſſitatis vt ordinatio Epiſcopi ſine Metropolitano celebrata, licèt nullas vires habeat juxta Concilij Nicæni & Antiocheni Canones, tamen eo caſu conualeſcat.

III. Ea quæ dixi, perſonis ob pacem Eccleſiæ indulta ſunt. Aliquando verò exacta diſciplina ad tempus remittebatur, vt rebus ipſis & ſtatui Eccleſiaſtico reſtituendo conſuleretur. Qua ratione ductus Gelaſius, cùm fame & bello deuaſtata eſſet Italia, vt miniſtrorum officia in Eccleſiis repararet, promotionum Eccleſiaſticarum interualla antiquis decretis præfixa ad tempus remiſit; ita vt monachis intra annum, & laïcis intra decem & octo menſes, Preſbyterij gradum adipiſci liceret.

Gelaſius in ep. ad Epiſc. Lucaniæ.

Quod pro accidentis defectus remedio prouidetur, inquit ille, *non aduersùs ſcita majorum noua lege proponitur.* Id autem neceſſitate cogente aggreſſum ſe fuiſſe ait, & neceſſaria rerum diſpenſatione conſtrictum: *Neceſſaria rerum diſpenſatione conſtringimur, & Apoſtolicæ ſedis moderamine conuenimur, ſic Canonum paternorum decreta librare, & retro præſulum deceſſorúmque noſtrorum præcepta metiri, vt quæ præſentium neceſſitas temporum reſtaurandis Eccleſiis relaxanda depoſcit, adhibita conſideratione diligenti, quantum fieri poteſt temperemus.* Et mox: *Priſcis igitur pro ſui reuerentia manentibus conſtitutis; quæ, vbi nulla rerum vel temporum perurget anguſtia, regulariter conuenit cuſtodire.* Hic Gelaſius vtitur eodem ſenſu Diſpenſationis voce, quo οἰκονομία vſurpatur apud Græcos.

IV. Aliquando etiam judicio ſynodali dejectis Epiſcopis, reſtitutio eſt clementer indulta à ſummis Pontificibus;

ita tamen vt Synodorum conſenſus acceſſerit. Quod tribus exemplis illuſtrari poteſt; quorum vnum in Italia, alterum in Gallia locum habuit, & tertium in Oriente. Miſenum Epiſcopum bonorē & communione in Synodo Romana priuatum, Gelaſius in altera Synodo Romana Sacerdotali dignitati reſtituit anno 495. Rothadus Epiſcopus Sueſſionenſis ſede ſua à Synodo Gallicana dejectus eſt anno 865. *Noſtrum judicium*, inquit Hincmarus, *per regulas executum, Sedes Apoſtolica non caſſauit: ſed Rothado, qui ad eam fecit confugium, humiliter poſcenti ſolatij benignitatem impendit.* Scio quidem à Nicolao Primo reſciſſam ſynodi ſententiam, à qua Rorbadus appellauerat: ſed quia Gallicani Epiſcopi illo caſu non eſſe locum appellationi contendebant, ideo Hincmarus clementiæ Nicolai tribuit Rothadi reſtitutionem; cui Eccleſia Gallicana aſſenſit, ſub titulo reſtitutionis à Nicolao ex benignitate & venia indultæ. Apud Orientalem Eccleſiam qui motus à Photio excitati fuerint, docent & Niculai epiſtolæ, & Synodus Octaua; quæ illum Patriarchatu Conſtantinopolitano depulit, & perculit anathemate. Attamen Ignatio functo, Photius toties damnatus ſedem ſuam recepit ſuffragiis Orientalium Epiſcoporum, adnitente Baſilio Imperatore. Sed illa reſtitutio integra eſſe non poterat, niſi à Sede Apuſtolica probaretur. Quare Ioannes VIII. rogatus ab Imperatore, vt Eccleſiæ paci conſuleret, neceſſitati cedens, Leonis, Gelaſij, Felicis, & Concilij Africani auctoritate fretus, qui in rerum anguſtiis temperandas eſſe regulas docent, de conſenſu ceterorum Patriarcharum Photium anathemate liberauit, illique ſedem retinere conceſſit, ea lege, vt coram ſynodo cogenda miſericordiam peteret. De conſenſu, inquam, ceterorum Patriarcharum, & Epiſcoporum, Ioannes Photium ſoluit, vt videre eſt in epiſtola germana ejuſdem Ioannis: quanquam in epiſtola à Photio corrupta hic conſenſus deſit. Vnde occaſionem ſumpſit Auctor Breuiarij Octauæ Synodi, hanc Photij reſtitutionem à Ioanne VIII. decretam conuellendi; quia ſcilicet vnum Patriarchium damnatos à ceteris Patriarchis ſoluere non poteſt, ὃν πατριαρχεῖον λύσαι οὐ δύναται. Imò verò neque per modum Diſpenſationis hoc fieri poſſe concedit; quia ex Chryſoſtomo Diſpenſationi locus non eſt, cùm manifeſta eſt præuaricatio. Ceterùm à culpa Ioannem liberat Principis & ceterorum Patriarcharum totiúſque Synodi Orientalis conſenſus; quem datum fuiſſe Ioannes ſuis literis ſignificat. Profert autem ad confirmationem ſententiæ ſuæ exempla Athanaſij, Chryſoſtomi, & Flauiani; qui à Synodis damnati cùm fuiſſent, à Sede Apoſtolica in integrum reſtituti ſunt. Quibus exemplis quoque Photium à Ioanne reſtitutū ſcribit Iuo, cùm de jure Diſpenſationum loquitur. Sed ab iis referendis temperaui, quia reſtitutiones illæ ad Appellationum jura pertinent, & ad judicatorum reſciſſionem, non autem ad reſtitutiunem ex benignitate indultam, quemadmodum tria ſuperiora, quæ retuli, exempla.

Hincmar. c. 5. Opuſ.

Ioan VIII. ep. ad Baſilium.

Breuiariū viii. Syn.

Iuo in Præfat. Decr.

V. Ceterùm hîc repetendum eſt quod initio adnotaui, nullum edi poſſe teſtimonium, quo doceatur à veteribus veniā infringendi canonis alicui collatā fuiſſe, ſed tantùm infracti. Ea ſcilicet Canonū & Decretorum erat reuerentia, vt ea violari à quoquam, æquo animo Pontifices ferre non poſſent; quin potiùs ſtatim Canonica pœna reos conuictos plecterent, niſi neceſſitatis aut publicæ vtilitatis manifeſta ratio aliud ſuaderet. Zacharias hac de re certiores nos reddit, qui reſcripſit Bonifacio Moguntino conquerenti de indulta facultate à Gregorio III. vt quis viduam auunculi ſui vxorem duceret: *Abſit vt hoc prædeceſſor noſter ita credatur præcepiſſe. Nec enim ab hac Apoſtolica ſede illa diriguntur, quæ contraria eſſe Patrum ſiue Canonū inſtitutis inueniantur.* Imò verò cùm idem Bonifacius enixè à Zacharia poſtularet, vt ſibi liceret Epiſcopum ſucceſſorē eligere, reſpondit juxta mores antiquos: *De eo quòd tibi ſucceſſorē conſtitui velle dixiſti, vt te viuente in loco tuo eligatur Epiſcopus, hoc nulla ratione concedi patimur: quia contra omnem Eccleſiaſticam regulā, vel inſtituta Patrum, eſſe monſtratur.* Id autem *charitate cogente* homini de Eccleſia optimè merito indulſit, vt ea hora qua ſe migraturum è ſeculo cognoſceret, præſentibus cunctis ſibi ſucceſſorem deſignaret.

Zach. ad Bonif. c. 5 an. 745.

Idem c. 4. & apud Grat. 7. q. 1. c. Petiiſti.

VI. Poſt ſeculum vndecimum frequentior eſſe cœpit Diſpenſationum vſus, Eccleſiæ ſtatu ita ferente; qui variis bellorum motibus, & nouis Decretis valde concuſſus erat. Attamen id ſuperfuit

An. 1100.

ex antiqua diſciplina, vt nihil indulgeretur, quin vtilitate publica compenſaretur, vt colligere licet ex Præfatione Iuonis, quam Decreto ſuo præfixit. Ex ea regulas quaſdam decerpere non alienum erit ab inſtituto, quia hodie etiam in quibuſdam articulis vſui eſſe poſſunt. (Iuo in Præfat. Decr.) Præceptiones, & prohibitiones, alias immobiles eſſe docet, alias verò mobiles. Ac primi quidem generis ſunt illæ, *quas lex Diuina ſanxit, quæ obſeruatæ ſalutem conferunt, non obſeruatæ eandem auferunt. Mobiles verò ſunt, quas lex æterna non ſanxit; ſed poſteriorum diligentia, ratione vtilitatis inuenit, non ad ſalutem principaliter obtinendam, ſed ad eam tutiùs muniendam.* Quo in loco exponit Canonicas inſtitutiones. Mox addit: *In his quibus obſeruatis ſalus acquiritur, vel in quibus neglectis mors indubitata conſequitur, nulla eſt admittenda diſpenſatio; ſed ita ſunt omnia mandata vel interdicta ſeruanda, ſicut ſunt æterna lege ſancita. In his verò, quæ propter rigorem diſciplinæ, vel muniendam ſalutem, poſteriorum ſanxit diligentia; ſi honeſta vel vtilis ſequatur compenſatio, poteſt præcedere authoritate præſidentium diligenter deliberata diſpenſatio.* Vtitur voce *Compenſationis*, quam è Concilio Africano hauſit, vt ſignificet vtilitatem, cujus ratione venia Canonum indulgetur. Vſum autem harum Diſpenſationũ docet teſtimoniis aliquot petitis ex Auguſtino, Cyrillo, Innocentio, Leone, Gelaſio, & Ioanne VIII. Connumerat verò inter Diſpenſationum exempla promotiones Felicis, Gelaſij, Agapiti, Siluerij ſummorum Pontificum, etiamſi filij Preſbyterorum eſſent: quorum ordinationes vetitæ erant Decretis Pontificum. Sed in eo fallitur, quòd Decreta illa aliquot ſeculis poſteriora ſint ordinationibus illis quas recenſuit. Tranſlationes etiam Epiſcoporum ab vna ciuitate in aliam, jam olim à ſeueriore Eccleſia admiſſas, Diſpenſationibus accenſuit. Sed illæ ad Canonum interpretationem referendæ ſunt potiùs, quàm ad Diſpenſationem: quoniam migrationes quidem Epiſcoporum voluntariæ prohibitæ ſunt à Canonibus; Tranſlationes verò cum cauſſæ cognitione decretæ, non ſunt vetitæ. prohibetur μετάβασις, non μετάθεσις, vt loquuntur Græci. Qua de re alibi. (V. lib. VI. cap. VIII.) Depoſitorum Epiſcoporum, Athanaſij ſcilicet, Flauiani, & Chryſoſtomi, & aliquot aliorum reſtitutionem à ſede Apoſtolica decretam, inter Diſpenſationum exempla Iuo recenſet; ſed perperam, vt ſuprà monui, cùm hæc ad judiciorum reſtaurationem pertineant.

Diſpenſationum vſum frequenter in epiſtolis ſuis commendat idem Iuo: in quibus hanc præcipuè regulam ſequendam docet, vt Fides vel boni mores non lædantur: *Tunc poſſunt præſules legum rigorem propter neceſſitates Eccleſiaſticas temperare, quando ipſa legum remiſſio nihil continet contra Fidei veritatem, vel morum honeſtatem.* (Iuo ep. 114. 158. 116. 190. & alibi.) Et alibi: *A ſubditis non debet reprehendi Prælatorum diſpenſatio, ſi ſaluo Fidei fundamento, & notâ communi regulâ morum, aliqua infirma faciunt, aut tolerant, vt vitam ſubditorum in propoſito ſuæ ſanctitatis conſeruare valeant.*

VII. Eodem ſeculo Anſelmus Cantuarienſis à Paſchale II. ſibi concedi petiit, vt juxta arbitrium ſuum leges Eccleſiaſticas temperare poſſet in Anglia, vbi, ob corruptos mores, Diſciplinæ tenor ſeruari non poterat. quod illi à Pontifice indultum eſt. Vnde colligimus, ſubditorum contumaciam frequentibus Diſpenſationibus viam aperuiſſe. ne quis cum Nouatoribus ad Curiam Romanam hujus remiſſionis omnem culpam reuocet. Tantus enim erat in Eccleſia Canonum contemptus, vt à vindicta ſæpiſſime ob multitudinem reorum abſtinendum eſſet; & Diſpenſatione tanto morbo prouidendum. Itaque ſatius eſſe duxerunt Pontifices probabili quadam ratione inducti, Canonibus aliquos ſoluere, vt infractarum legum reatus vitaretur, quàm poſt vulnus remedium parare. Verba autem Anſelmi hæc ſunt: *Sæpe neceſſe eſt aliquid de Apoſtolicis & Canonicis ſtatutis pro compenſationibus relaxare, & maximè in regno, in quo ferè omnia ſic corrupta & peruerſa ſunt, vt vix ibi aliquid omnino ſecundùm ſtatuta Eccleſiaſtica fieri poſſit.* (Anſelmus Cantuar. apud Iuretum in Notis ad ep. Iuonis pag. 214.)

VIII. Goffridus Vindocinenſis eadem ætate Calixto II. inſinuat, quis modus ſequendus ſit in Diſpenſationibus, quæ tunc in anteceſſum concedebantur. *Diſpenſationes*, inquit, *aliquando in Eccleſia faciendæ ſunt, non quidem amore pecuniæ, vel quolibet humano fauore, ſed pia & miſericordi intentione. Tunc enim à Paſtore Eccleſiæ diſpenſatio piè & miſericorditer fieri dicitur, cùm aliquid minùs perfectè ad tempus fit ab* (Goffridus Vindoc. in Opuſc. c. 5.)

illo, vel fieri permittitur, non voluntate ſua, ſed aliorum neceſſitate, ne in ipſis videlicet Fides Chriſtiana periclitetur. Et mox: *Poſſunt etiam & debent fieri Diſpenſationes, quibus Eccleſiarum & monaſteriorum conſuetudines immutentur; ſed vbi poſtponitur minus bonum, vt quod eſt melius inſtituatur.* Infrà: *ſi quis verò aliter in Eccleſia Diſpenſationes facit, rationi ſimul & veritati contradicit; nec ſolùm lucernam ardentem non habet, verùm etiam aliorum ardentes extinguit. Et ideo non rectè dicitur Chriſti Vicarius; ſed dux eſt cæcorum, ipſe cæcus.*

IX. Nota eſt Bernardi de Diſpenſationibus ſententia, quam Eugenio
Bernardus l. 3. de Conſider. ſequendam propoſuit: *Quid, inquis, prohibes Diſpenſare? non, ſed diſſipare. Non ſum tam rudis vt ignorem poſitos vos Diſpenſatores; ſed in ædificationem, non in deſtructionem. Deinde quæritur inter Diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. Vbi neceſſitas vrget, excuſabilis diſpenſatio eſt. vbi vtilitas prouocat, diſpenſatio laudabilis eſt: vtilitas dico communis, non propria. Nam cùm nihil horum eſt; non planè fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt.*

X. Gratianus variis in locis, ob ne-
Grat. c. 1 q. 7. & c. fraternitatis. diſt. 34. c. in cauſſis, de ſent. c. licèt canon. §. ſuper de Elect. in 6. ceſſitatem, vel vtilitatem Eccleſiæ, Diſpenſationi eſſe locum docuit; ita vt illi cum ceteris conueniat. A qua regula, jure Decretalium receſſum non eſt; quamuis priuatorum major ſit habita ratio, quàm haberetur antiquis Canoni-
Cap. innotuit. de Elect. c. de multa. de Præbendis. bus. Etenim ſcientia, morum honeſtas, bona fama, meritorum prærogatiua, nobilitas petentis, cenſentur juſtæ cauſæ Diſpenſandi, vt probari poteſt ex variis locis Decretalium: quod deinde placuit
Trid. ſeſſ. 24. c. 5. ſeſſ. 25. c. 18. Concilio Tridentino. Itaque venia Canonum, quæ olim ob publicam tantùm cauſam priuatis poſt violatos Canones concedebatur, indulgeri cœpit ante omnem actum, propter priuatum petentium commodum, ſi meritis aliunde juuarentur, & eorum opera bono publico inſeruire poſſet. Vnde profecta eſt Diſpenſationum frequentia, in votis, in Beneficiis, Irregularitatibus, & Matrimoniis; quæ grauiſſimorum virorum querelas prouocarunt. Vt enim de B. Bernardo taceam; Hildebertus Cenomanenſis, Ioannes Sariſberienſis, Matthæus Paris, Guillelmus Durandus, Nicolaus de Clemangiis, Ioannes Gerſon, multis hac de re conqueſti ſunt.

CAPVT XV.

Synopſis.

I. Diſcutitur quæſtio, an Diſpenſatio ſine cauſſa ſit licita, & valida. Inferioris, eſt illicita & inualida. Summi Pontificis, quidam licitam eſſe aiunt. alij autem illicitam, quia non eſt dominus legum.

II. Illicita autem Diſpenſatio, à pleriſque valida dicitur; ab aliis inualida. quorum rationes proponuntur.

III. Diſtinctio auctoris, in iis quæ ſingulos reſpiciunt, Diſpenſationem ſine cauſſa, abſque crimine concedi & ſuſcipi: in iis quæ jura tertij, aut ſtatum publicum lædunt, nec licitam eſſe, nec validam. Prima pars probatur, ex conſuetudine recepta ab aliquot ſeculis; quæ inducere potuit vt per Diſpenſationes legi derogetur, quemadmodum omnino poteſt legem abrogare. Maxima vis Conſuetudinis in Diſpenſationibus; vnde Diſpenſatio ſignificatur nomine Conſuetudinis. Diſpenſationes in grauiſſimis rebus quotidie conceduntur ſine cauſſa, contra canones Conciliorum generalium; quæ receptæ ſunt vſu: quædam autem in minoribus negotiis vix recipiuntur, ob vſum contrarium. Probatur facultas concedendæ Diſpenſationis ſine cauſſa, ex Concilio Lugdunenſi, quod explicatur.

IV. Si mores recepti in regno lædantur, inualida Diſpenſatio. quia ſine cauſa legitima. Et quia in iis caſibus Diſpenſationis vſus non receptus. Diſpenſationes mendicantibus conceſſæ ad beneficia poſſidenda, rejectæ.

V. Caritas læditur nouitate. Quare abſtinendum hoc caſu à Diſpenſatione, quæ præcipuè ob concordiam inducta eſt. Ex Diſpenſationibus intempeſtiuis diſſidia oriuntur, è Maximo Abbate.

VI. Inquiritur in omnia reſcripta, non eo propoſito vt limites ponantur Pontificiæ poteſtati. Omnia priuilegia ſedis Romanæ, non erant cognita Gallis tempore Fulberti. Tenerè agendum cum Romanis.

VII. Cauent Romani Pontifices, ne reſcriptis ſuis ſcandali occaſionem præbeant. Tria genera ſcandali. De Petri reprehenſione à Paulo propter ſcandalum.

VIII. Si ſcandalum oriatur, temperandũ ab executione reſcripti. Scandalum monetur,

ſi recepta conſuetudo infringatur. Etſi juſta præcipiantur, ſuperſedendum ab executione, ratione ſcandali: cujus non poteſt dari diſpenſatio. Iudex delegatus debet reſcribere, & ſuperſedere.

IX. Regula petita è ſcandalo ſufficit in foro. Quærunt tamen Theologi & interpretes, an ſi reſcriptis peſſumdaretur Diſciplina Eccleſiaſtica, iis parendum ſit. Reſpondent ab iis exequendis abſtinendum: & ſi neceſſe ſit, ſubſidium Principum implorandum Quod ſit per modum Defenſionis, non autèm juriſdictionis. Et in ſummo Pontifice, non cenſetur eo caſu eſſe defectus auctoritatis, ſed defectus intentionis. *Romana ſedes urget executionem mandatorum, quæ ſalubria ſunt, è Leone IV. & Gregorio VII.*

X. Ad defenſionem & vltionem veritatis habet primam & maximam *poteſtatem: contra veritatem nihil poteſt, è Facundo Hermianenſi.*

XI. Non poteſt concedi Diſpenſatio juris diuini, vel naturalis, ſed tantùm Interpretatio.

I. QVÆ ſuperiorum ſeculorum ingenia exercuit, pertinaciſſimis contentionibus diſceptata quæſtio, an Diſpenſatio ſine juſta cauſſa conceſſa, licita ſit, & valida, hodie etiam à Theologis & juris Canonici Interpretibus, cum aliquo opinionum diſſidio, quamuis modeſtiùs, tractari ſolet. Sanè ſi ab inferiore concedatur ſine cauſſa, nec licitam, nec validam eſſe, apud omnes in confeſſo eſt. De ſupremo Pontifice controuertitur. ſed quæſtio in duo capita dirimenda eſt. Vnum eſt, an ſit licita: alterum, an ſit valida, etſi fortaſſe fuerit illicita. Licitam eſſe Diſpenſationem à ſupremis Principibus ſine cauſſa conceſſam aſſerunt Gloſſa, Bartolus, Innocentius IV. Panormitanus, Felinus, & alij quamplurimi; quia leges omnes ab eorum nutu pendent. Pleriſque verò Theologis, & juris Canonici interpretibus placuit, nec ſummum Pontificem, nec Reges ipſos licitè à legibus ſuis ſoluere poſſe ſubditos, ſine juſta cauſſa. Quod probant ex iis locis, qui relati ſunt à Gratiano; & ex Concilio Tridentino; quod vetuit, ne Diſpenſationes in contrahendis matrimoniis dentur ſine juſta cauſſa. Sed maximè ſententiam ſuam ex Iure naturali fulciunt; quod ita Principibus leges commiſit, vt earum ſint Diſpenſatores, non domini; quare ſi à juſta

Gloſſa in l. relegati. ff de pœn. & ibi Bart. & ceteri quos recenſet Sanchez l. 8. de Matrim. diſp. 18. §. 2.

Thomas 1. 2. q. 97. art. 5. Vide Suarem l. 6. de Legibus c. 18.

Conc. Trid. c. 5. ſeſſ. 24. de reform.

& prouida adminiſtratione aberrent quæ reipublicæ conſulere debet, abutuntur concredita ſibi poteſtate, dum inter ejuſdem vniuerſitatis membra inæqualitatem inducunt.

II. Sed in altero capite quæſtionis, iidem illi interpretes in varias opiniones ſcinduntur; cùm quæritur, an Diſpenſatio indulta ſine juſta cauſſa, ſit inualida, vt eſt illicita. Si Pariſienſes ſequamur, & antiquos ſcriptores, dubium non eſt, quin Diſpenſatio injuſta, ſit etiam inualida. Hanc ſententiam amplexi ſunt Bernardus, Goffridus Vindocinenſis, Ioannes Sariſberienſis, Gerſonus, Major, Almainus, & ex Theologis recentioribus, Gabriel Vaſques Hiſpanus, & pleríque interpretum Iuris ciuilis & canonici. Quod probant comparatione ducta à lege; quæ ſi injuſta ſit, legis nomine non cenſetur; ac proinde nec Diſpenſatio injuſta locum Diſpenſationis obtinebit. Maximè cùm poteſtas qua Diſpenſans vtitur, data ſit ad ædificationem, non ad deſtructionem, vt loquitur Paulus. vnde ſequitur Diſpenſationem quæ tendit ad diſſipationem & deſtructionem, non proficiſci à poteſtate, quam Deus conceſſit, ac proinde eſſe nullam. Neque opponi poteſt huic ſententiæ quod à contrariæ opinionis vindicibus, & præſertim à Suare, aſſeritur; ſcilicet legem pendere ex arbitrio ejus qui illam tulit: ideóque ſi Princeps quempiam ab ejus vinculo eximat, arbitrium Principis ratum fore. Hæc enim ratio, etſi alicujus momenti eſſe poſſit quoad leges ſeculares, attamen, quod ad Eccleſiaſticas attinet, vim nullam habere poteſt. Earum enim conditio hæc eſt, vt perpetuæ ſint, quemadmodum pluribus docui ſuperiùs: quibus addendum eſt Leonis teſtimonium, qui Canones nulla ratione conuelli poſſe docet in epiſtola ad Ruſticum Narbonenſem, niſi *ob neceſſitatem rerum, vel conſiderationem ætatum.* quæ vltima verba adoleſcentes reſpiciunt, quibus poſt geſtam publicam pœnitentiam, conjugem ducere contra regulas indulget cap. XIII. ejuſdem epiſtolæ. Vnde Ioannes VIII. reſcripſit Vticenſi Epiſcopo, demẽtis eſſe, Pontifici perſuadere velle, vt illud fieri concedat, quod omnino Canonicæ diſciplinæ eſt contrarium. Et Chryſoſt. relatus in Breuiario Octauæ Synodi eleganter dixit, οἰκονομητέον, ἔνθα

Bernard. l. 3. de Conſider. ep. 7. ad Adam Mon. l. de Diſpenſ. & præc. c. 4. & 7. Goffrid in loco ſuprà laudato. Sariſb. l. 4. Policrat. c. 2. Gerſon. de Eccleſ. pot. conſid. 10. reg. 4.

1. Cor. 10. Vaſques 1. 2. diſp. 178. c. 4.

Vide Suarem, l. 6. de Leg. c. 19.

Leo ep. ad Ruſtic. Narbon.

C. miror. diſt. 50.

Chryſoſt.

ἢ παρανομητέον, ibi eſſe diſpenſandum, vbi non ſit prævaricandum.

III. Mihi verò hæc quæſtio hoc pacto dirimenda videtur; vt in iis quæ ſingulos reſpiciunt, Diſpeoſationem à Pontifice, etiam ſine cauſſa indultam, valere dicamus; imò verò & abſque crimine ſuſcipi, & concedi. Io iis autem quæ vel jura tertij vel ſtatum publicum lædunt, nec Licitam eſſe, nec Validam. Ac primam quidem partem eorum auctorum teſtimonijs confirmari poſſe non ambigendum eſt, qui in ſupremo Principe cauſſam ad diſpeoſandum oeceſſariam non eſſe, generaliter & in vniuerſum aſſerunt, ſolámque liberalitatem Papæ ſufficere pro cauſa Diſpeoſationis, vt placuit Antonio Butrio. Hujus ſententiæ præcipuum fundamentũ non in eo conſtituo, quod jam euerti, ſcilicet leges Eccleſiaſticas à ſuperioris nutu pendere; ſed à perpetuo vſu qui jam à trecentis annis & vltra io Curia Romana receptus eſt, vt ſioe cognitione cauſæ pleræque Diſpenſationes coocedantur; quibus, verbi gratia, Irregularitates tolluotur, impedimenta cooſanguinitatis & affinitatis io tertio & quarto gradu amouentur, Beneficiorum pluralitas conceditur: vt fidem facit Guillelmus Durandus, qui de illa nouitate ſeculo ſuo inducta cooqueritur. Eodem etiam vſu inductum eſt, vt pœnis à Canone indictis liberi habeantur, qui Diſpeoſatiooibus illis vtuntur; adeo vt nec eorum ordinationes vitioſæ cenſeantur, nec de matrimoniorum viribus dubitetur, aut quæſtio ſtatus liberis ex ejuſmodi nuptiis editis moueri poſſit. Itaque cùm præcipuus eorum Canonum effectus per Diſpenſationem iodebitam, ex Conſuetudine recepta ſublatus ſit, ſcilicet Nullitas Matrimonij; quid ſupereſt quod ſubditorum conſcientias onerare poſſit? Dicet aliquis ſupereſſe jus illud naturale, quod vetat ſingulares, ne ab ordine vniuerſitatis deſciſcant ſine cauſſa. Sed redit diſtinctio, ſcilicet jam conſuetudine recepta inductum, ſolam Principis voluntatem legitimæ cauſſæ vim habere apud omnes, in præcipuo effectu; ergo idem jus erit ſtatuendum io altero capite. Tanta verò eſt vis Conſuetudinis, vt legem omnino tollere poſſit; ergo & modum illius ſolueodæ per Diſpeoſationes alioqui indebitas inducere poterit. Præſertim cùm Diſpeoſationis ea ſit coodítio, vt à Conſuetudioe magnas vires accipiat: vnde & Diſpenſatio *Conſuetudinis* nomine ſignificatur apud Baſilium: *Nos ergo*, inquit, *vtrumque ſcire oportet, & quæ ſunt ſummi Iuris, & quæ ſunt Conſuetudinis*, id eſt, ſecundùm Balſamonis & Matthæi Blaſtaris interpretationem, ſequendam eſſe aliquando Conſuetudinem inclinatiorem, & deſciſceodum à ſummo jure. Ceterũ quanta ſit vis Conſuetudinis io hujuſmodi Diſpenſationibus tolerandis, inde patet, quòd ea quæ à Concilijs Oecumenicis inſtitura ſunt in grauioribus negotiis, nouis Reſcriptis Diſpenſatoriis aliam formam quotidie accipiunt. Epiſcoporum conſecratio, quæ ſioe Metropolitano fieri oon debet, poſt abrogatam Pragmaticam Saoctionem, incooſulto Metropolitano, tribus Epiſcopis ad arbitrium Summi Pontificis committitur. Duabus Eccleſiis adſcribũtur frequenter Clerici contra Canooes Cõcilij Chalcedooenſis, Diſpeoſationibus indultis ad plura beneficia retinenda. Diſpenſationes io gradibos prohibitis à Concilio Lateranenſi olim rariſſimæ, hodie verò ſunt frequentiſſimæ. Epiſcopatuum futuræ ſucceſſiones, & in ceteris beneficiis præſeotes ſucceſſiones per Reſignationes *in fauorem* dictas, Pontificum & Regum arbitrio frequenter admittuntur. Noui ordines religioſi contra præſcriptum Concilij Lateranenſis quotidie approbantur. Multa quoque alia peraguntur, quæ ſummam quidem & eximiam io Romano Pootifice à conſtitutionibus Generalium Conciliorum diſpenſandi auctoritatẽ, etiam ſine cauſſa, ineſſe probant: ſed quaota ſit vis Conſuetudinis receptæ, quæ his Diſpenſationibus conniuet, inde oſtenditur, quòd in minoris momenti rebus hæ Diſpenſationes ægrè recipiaotur. His addendum eſt Concilium Lugdunenſe ſub Gregorio X. habitum anno 1274. quod ad Romani Pontificis arbitrium retulit de Diſpenſationum ſufficientia diſquirere, & *æſtimare quem modum beneficij ſui Pontifex eſſe voluerit*. Itaque ſi ſummo Pontifici placuerit ſine cauſſæ cognitione aliquem Caoonibus ſoluere, dummodo ſtatus publicus oon lædatur, hoc ab eo pendere colligi poteſt ex Concilio illo Lugdunenſi: præcipuè cùm Diſpenſationem, *Beneficij* à Priocipe collati oomine ſignificet, id

Durand. de modo Conc. Gen. cel. T. 4. & 5.

Baſilius can. 3. ἀμφότερα τοίνυν εἰδέναι ἡμᾶς δεῖ, ἢ τὰ τῆς ἀκριβείας, ἢ τὰ τῆς συνηθείας.

Matthæus Blaſtares: ἐνδοτέον τῇ συνηθείᾳ τῆς ἀκριβείας ἐκτρεπομένους. Balſamo in c. 102. Synodi in Trullo.

Vide ſecundam Præfationem Marcæ §. 14.

C. ordinarij. de offic. ordin. in 6.

eſt, gratiæ ex mera liberalitate collatæ. Quare mirari ſubit, qua ratione quidam hunc locum adduxerint, vt probarent Diſpenſationem ſine cauſſa, eſſe nullam.

IV. At verò ſi ſtatus publicus aut recepta in Regno jura lædantur, amplectenda eſt ſententia eorum qui in vniuerſum Diſpenſationes ſine juſta cauſſa indultas, inualidas eſſe cenſent. Quod verum eſſe in ſpecie quam tracto, hac collectione demonſtratur. Vel Diſpenſationes illæ ſine legitima & juſta cauſſa conceduntur, & hoc caſu Nullæ dicendæ ſunt, propter ea quæ ſuperiùs allata ſunt argumenta. Vel probabili quadam ratione nituntur, reſpectu ejus habito cui conceduntur; ſed vſui recepto in Eccleſia Gallicana repugnant, quo certæ quædam Regulæ è Canonibus & decretis Pontificum petitæ, ita firmatæ ſunt, vt juxta legum illarum naturalem conditionem perpetuæ apud nos eſſe debeant. Hoc caſu Diſpenſatio carebit juſta cauſſa, quod attinet ad ſtatum publicum Eccleſiæ Gallicanæ, atque ideo nulla erit: præcipuè cùm Diſpenſandi ratio in his negotiorum articulis recepta non fuerit conſuetudine aliqua. Vt enim lex Eccleſiaſtica debet vſu recipi; ita & Diſpenſatio illius legis debet vſu probari. Hoc jure vtemur in Gallia, non ſolùm ſi reſcriptis illis pacta conuenta cum Sede Apoſtolica, quæ Concordata vocamus, lædantur; ſed etiam ſi alia quædam capita, quæ moribus recepta ſunt, aliquo pacto violentur; ne bene conſtitutis rebus nouitates illæ perturbationem afferant. Exempli cauſſa, ſi Patronorum laïcorum jura euertantur, vel ſi conditionibus fundationum derogetur. Ex hac regula profectum eſt, vt majores noſtri eas Diſpenſationes non admiſerint, quæ religioſis mendicantibus à Curia Romana indulgebantur, ad poſſidenda beneficia. Cùm enim paupertatis extremæ voto ſe obſtrinxiſſent, alienum viſum fuit ab eorum propoſito, redituum legendorum deſiderium. Quare regulæ mendicantium conſetuandæ intenti Reges noſtri, & Clericorum ſecularium commodis proſpicientes, prohibuerunt Edicto, ne qua ejuſmodi Diſpenſationum, *tanquam ipſo jure Nullarum*, ratio haberetur. Extat Caroli VII. conſtitutio anno 1443. lata, qua præcipitur Iudicibus, *ne hanc nouam perniciem,*

Conſtit. Caroli VII.

ſeu potiùs ſuperſtitionem, in Clero, populo, & regno fieri vel attentari permittant, & mendicantes à beneficiorum poſſeſſione ſine mora expellant; exactis ab Epiſcopis & à ceteris quibuſcunque grauiſſimis pœnis, ſi contra hanc interdictionem nitantur. Hinc fit vt neceſſaria ſit hodie religioſis mendicantibus venia hujus legis à Rege concedenda, ſi ex Diſpenſatione ſummi Pontificis, beneficia poſſidere illis indulgeatur.

Rebuffus tract. de Pacific § 158. *Et hoc niſi mediante permiſſione vel diſpenſatione Regis.*

V. Summa verò Regula, quæ in Diſpenſationibus adhiberi debet, hæc eſt, vt Caritas non lædatur; quemadmodum docet Iuo Carnotenſis: *Si quis quod legerit de ſanctionibus ſiue de Diſpenſationibus Eccleſiaſticis, ad caritatem, quæ eſt plenitudo legis, referat, non errabit, non peccabit: & quando aliqua probabili ratione à ſummo rigore declinabit, caritas excuſabit. Si tamen nihil contra Euangelium, nihil contra Apoſtolos vſurpauerit.* Hanc regulam hauſit ex Auguſtino, epiſtola ad Bonifacium, cujus verba retulit Gratianus. Auguſtinum etiam ſecuti ſunt Hildebertus, & Bernardus. Caritatem autem lædi quis non videt, quando inuito Principe & Eccleſia Gallicana, abſque neceſſitate vel vtilitate publica Eccleſiæ, legibus vel moribus receptis derogatur? Concordiæ & pacis Eccleſiaſticæ cauſſâ, introducta eſt tota Diſpenſationum ratio, vt monui. quare in contrariam partem torqueri non debet, vt offenſiones in Eccleſiam inducat. Porrò autem, vt inquit Maximus Abbas aduersùs intempeſtiuas Diſpenſationes diſſerens, bellum ſapit & diſſidium, non concordiam & pacem Diſpenſatoriam, cùm ſanctorum Patrum decretis repugnatur.

Iuo in Præfat. Decreti.

C. ipſa pietas. 23. q. 4. Hildebertus Cenoman. ep. 83. Bern. de Diſpenſ. c. 4.

Maximus Abbas relatus in Breuiario VIII. Synodi. [illegible]

VI. Enimuero quotidianæ cùm ſint hujuſmodi diſceptationes, ob reſcripta ſedis Apoſtolicæ, quæ ad leuandas petentium neceſſitates benignè concedi ſolent, paulò accuratiùs in hanc materiam incumbendum eſt. Non eo tamen propoſito hæc indaganda ſunt, vt metas ponamus Pontificiæ auctoritati, vltra quas illi excurrere non liceat; quia ſacrilegij inſtar eſt de Principum poteſtate diſputare, vt ait Imperator Anaſtaſius. Quod præcipuè locum habet quando de ſummo Pontifice agitur, in cujus priuilegiis enumerandis Gallicani Epiſcopi olim ſibi hærere aquam non diſſimulabant. In eam ſententiam eleganter & acutè Fulbertus Carnotenſis Epiſ-

Fulbertus ep. 47.

copus in epiſtola ad Arnulfum Turonenſem Archipræſulẽ: *Continentur enim quadam reuerenda nobis, in priuilegiis Romanæ Eccleſiæ; quæ propter negligentiam noſtram non facilè inueniuntur in armariis noſtris.* Modeſtis verbis ſeoſum ſuum explicuit; conſilium Auxiliaris Præfecti ſecutus, qui Hilarium Arelatenſem Epiſcopum à dignitate Metropolitana dejectum judicio Leoois I. hortatur, vt ad demulcendum placandúmque Pontificem ſe paululùm demittat; quia *aures Romanorum quadam teneritudine plus trahuntur*, vt retulit antiquus ſcriptot vitæ Hilarij.

Auctor vitæ Hilarij Arelat.

VII. Nos quoque debita honoris præfatione vſi, baoc materiam attingemus; vt ſciamus quid in effuſa illa juris dicendi & condeodi auctoritate, ſubditis qui læduntur Pontifices ipſi permittant. Ac ſanè quæ de Diſpeoſatiooibus huc vſque diſputata ſunt, viam aperiunt iis quæ dicenda reſtant. Solenne eſt in reſcriptis Pontificum, non ſolùm Diſpenſationum, ſed etiam Derogationũ verba vſurpari; quorum ſimilis eſt effectus. ideo quæ de vna ſpecie dicũtur, ad aliam trahi poſſe non eſt dubium. Id autem vnũ maximè cauere ſolent ſummi Pontifices, oe reſcriptis ſuis ſcandali occaſionem præbeant. *Scandali* voce vtor, quia frequentiſſima eſt in hujuſmodi Diſceptationibus. Petita verò eſt ex Euangelio, & è Septuaginta interpretatione. Sumitur autem propriè pro offendiculo pedum, in quod ſi quis ambulando impingat, facilè labatur. Inde traoſlata eſt ſignificatio ad actiones hominum, quæ ſpiritualis ruinæ occaſionem præbere poſſunt. Quæ ſi ex ſe malæ ſiot, propriè ſcandali oomine deſignabuntur. quod datum vel actiuũ vocant. Sin autem meram virtutem ſpirent, & neceſſariæ ſint ad hominum ſalutem, atque inde aliqui offendantur; hoc erit ſcandalum Iudæorum & Phariſæorum, qui doctrina & operibus Chriſti Domini lædebantur. qood ſcandalum acceptum & paſſiuum dicitur. Inter iſta duo extrema eſt aliud ſcandali genus, quo delicata ingenia offenduntur; etſi reuera in actione propoſita, aut in conſilio agentis nihil ſit quod argui poſſit; imò verò res in ſe ſit laudabilis, quamuis noo ſit ad ſalutem oeceſſaria. Hoc ſcandalum infirmorum, vel puſillorum, dicitur à Magiſtris. In quo hanc regulam præſcripſit Paulus Apoſtolus, vt ab ea actione quæ ruinæ occaſionem præbet, abſtinendum ſit. quemadmodum ipſe carnis eſum & vini potum ſibi repudiandum duxit, ſi quis inde fratrum læderetur, ſiue ſcandaliſaretur. Huc referri poteſt Petri Apoſtolorum Principis factum; qui licèt ſanam doctrinam ſectaretur, cùm Iudæos & Geotiles in Fidem Chriſti erudiret; eo tamen modo ſe geſſit, vt etſi prudentia ejus conſilium non deſtitueretur, in eas anguſtias inciderit, quæ imbecilles in Fidei periculum adducerent. Qua de re palam illum Paulus Diſpenſatione vſus objurgauit, vt vulneri crudo, quod incantè à Petro impactũ erat, mederetur. Ceſſauit ergo Petrus, monente altero Apoſtolo, ab ea diſſimulatione & Diſpenſatione, vt ſcandalum à neophytis amoliretur. Vtriuſque Apoſtoli factum, Diſpenſationem cum Hieronymo & Chryſoſtomo vocaui. *Cùm itaque vidiſſet*, inquit Hieronymus, *Apoſtolus Paulus periclitari gratiam Chriſti, noua bellator vetus vſus eſt arte pugnandi, vt Diſpenſationem Petri qua Iudæos ſaluari cupiebat, noua ipſe contradictionis Diſpenſatione corrigeret, & reſiſteret ei in facie.* Chryſoſtomus apertè in commentario capitis xi. epiſtolæ ad Galatas, ait verba Pauli ad Petrum, non fuiſſe diſſidij aut contentionis, ſed prudentis cujuſdam diſpenſationis. Quam ſententiam perſuadere videtur agendi ratio, quam in ſimili facti ſpecie amplexus eſt Paulus Apoſtolus; qui ne Iudeos à ſe alienaret, quin potiùs Chriſto conciliaret, Timotheum circumcidit, caput ſuum raſit Hieroſolymis, & alia quædam à lege indicta peregit. Itaque non ex animo Iudaïcis ritibus ſe Paulus accommodabat, ſed ſecundùm Diſpenſationis remiſſionem, vt notauit Chryſoſtomus. Non me latet Auguſtino non probari eam reſpoodendi rationem, quam Hieronymus ab Origene & aliis veteribus hauſit. Sed erratum, ſi quod fuit io Petro, ob ſcandalum quod exinde illo inuito emerſit, cauſſam noſtram juuat: qui ratione *ſcandali* ab actione abſtinendum eſſe cenſemus.

Rom. 14.

Hieronym. in ep. ad Auguſt.

Chryſ. in com. ad c. 11 ep. ad Gal.

Chryſ.

Auguſt. ep. ad Hieronym.

VIII. Quod Apoſtolorum Principi accidit, ejus quoque ſucceſſoribus in Cathedra Romana contigit aliquando, vt reſcriptis datis, quæ à regulis aliena non videbantur, ex Regum, populorum, aut Epiſcoporum offenſiones ſequerentur,

ſequerentur, quæ in ſcandali nomen tranſirent. Quod enim fit contra Canones, *ſcandalum* dicitur à Leone I. in epiſtola ad Anatolium: *Sed cùm in injuriam Canonum illa tentata ſunt, quæ omnibus Eccleſiis* ſcandalum *maximum generarent.* Attamen in his anguſtiis, ſtatim aut Romanus Pontifex, aut Epiſcopi prouinciales in crimen adduci non debent; cùm vtrique vel moribus, vel canonibus receptis, plerunque ſe tueri poſſint, valde probabili ratione. In his difficultatibus Romani Pontifices præcipiunt, vt à reſcriptòrum executione ſuperſedeant Epiſcopi, ad quos directa ſunt. *Si mandatum noſtrum* (inquit Alexander III.) *pro alicujus prouiſione receperis qui aliud beneficium habeat, de quo valeat commodè ſuſtentari, niſi fortè in literis ipſis de hoc mentio habeatur: aut ſi non poteſt ei* ſine ſcandalo *prouideri, æquanimiter ſuſtinemus, ſi pro eo mandatum noſtrum non duxeris exequendum.* Monuimus autem ſuperioribus capitibus ſcãdala & offenſiones in Rempublicam Chriſtianam inuehi, quando ſtatus Eccleſiaſticus aliqua nouitate percellitur, & conſuetudines receptæ conuellũtur. Quod apertè quoque probatur ex Decretali Innocentij III. qui filium Græci Sacerdotis ex legitima vxore ſuſceptum, in Epiſcopum conſecrari jubet, *niſi*, inquit, *pro eo quòd inter Latinos Græci hujuſmodi conuerſantur, regionis conſuetudo repugnet.* Vbi Ioannes Andreas rectè adnotauit, hanc exceptionem additam, ob vitandum ſcandalum & offenſionẽ quæ inde contingere poſſet, ſi quid alienum à conſuetudine recepta inter Latinos induceretur. Itaque controuerſiæ ſimiles ex hac regula dirimendæ ſunt, vt à rebus nouis, quæ ſubjectorum animos offendunt, temperetur; donec ſi fortè quod ab initio nouum erat, accedente publico conſenſu, inter exempla quoque refetatur. Interim tamen quandiu ex ea nouitate offenſiones ſequuntur, deſiſtendum omnino eſſe à reſcriptorum executione docuit Alexander. Quod intelligendum eſt, etiamſi juſta præcipiantur, & addita fuerit clauſula, *nonobſtante ſcandalo.* Nec enim ſcandalum cadere poteſt in præcepti rationem, cùm ſit contra caritatem, quæ finis eſt debitus præcepti ſecundùm Apoſtolum; quemadmodum egregiè obſeruauit Couarruuias. Præſertim cùm hæc ſit præcipua cura Romanę ſedis, vt à populis ſcandala amoueat, ſicut variis in locis Pontifices profitentur. Vt enim grauiter monuit Iulius in epiſtola ad Orientales Epiſcopos, relata apud Athanaſium: *In rebus Eccleſiaſticis non ſpecimen eloquentiæ, ſed canones Apoſtolici requiruntur, operáque dari ſolet, ne quis ex paruis in Eccleſia ſcandalizetur. Expedit enim, ſecundùm Euangelicum verbum, molam aſinariam ſuſpendi à collo, atque ita demergi, quàm vnum ex puſillis ſcandalizare.* Quod ea conditione temperant è Beda, vt vitetur proximorũ ſcandalum, [2] in quantum id fieri poteſt ſine peccato. Porrò Epiſcopi, qui ab executione reſcripti ceſſant, ratione ſcandali emergentis, literis ſuis ſummo Pontifici cauſſam referre debent, cur juſſa non impleuerint; [3] vt colligitur ex Alexandro III. In quo diſpar eſt ratio ſurreptionis, qua jus tertij læditur; & ſcãdali, quod è nouitate præcepti proficiſcitur: quia de vitio ſurreptionis pronunciare [4] poteſt judex delegatus; ſed ob metum ſcandali ſuperſedet executioni, & reſcribit.

IX. Regula propoſita de reſcriptis non exequendis vt vitetur ſcandalum, ſola ſufficeret in diſceptationibus quæ apud nos frequentãtur in foro. Sed quia Theologis & noſtris Interpretibus placuit aliam quoque difficultatem attingere, ſcilicet quid agendum ſit, ſi reſcripta ita Canones & Diſciplinam violent, vt in apertum Reipublicæ Chriſtianæ detrimentum cedant, referendã duxi eorum ſententiam: quæ adeo apud illos certa eſt, vt in eam ex æquo conſentiãt vtriuſque opinionis vindices, tum qui pro Pontifice ſtant in controuerſia de Conciliorum auctoritate, tum illi qui Concilium Pontifici præferunt. Aſſerunt omnes eo caſu reuerenter agendum cum Romana ſede, ita tamen vt executio reſcriptorum ſuſpendatur. *Non quòd aliquis poſſit eſſe judex Papæ, aut auctoritatem habeat in illum, ſed per modũ defenſienis*, inquit Cajetanus. *Cuilibet enim eſt jus ad reſiſtendum injuriæ, & impediendum, defendendúmque.* Eadem eſt ſententia Innocentij IV. & Hoſtienſis, [2] non eſſe parendum reſcriptis Papæ, quibus ſtatus Eccleſiæ perturbaretur, aut *inſigniter decoloraretur.* Panormitanus [3] ait eo caſu Imperatorem teneri ad ſubſidium Eccleſiæ. Vnde Victoria [4] & Cordubenſis hauſerunt, in his difficultatibus poſſe ſubditos auxilia Principum implorare, vt eorum auctoritate executio impediatur. Quæ omnia ſic interpretanda

C. cum teneamur. de præbend.

C. cum olim. de Cleric. conjug.

1. Tim. 1. Couarruuias in Regula, Peccatum 1 Part. Relect. §. 5.

Gregor in Proœm. Decretal. Bonif in Proœ. & c. 1 de offic. legat. in 6. Ep. Iulij apud Athanaſ. Ap. 2.

2. Beda in c. 9. Marci. c. qui ſcandaliſauerit. de reg. juris c. 2. de noui operis nunciat.

3. c. ſi quando. de reſcriptis.

4. c. ſuper literis. de reſcriptis.

Cajetan. in Tract. de auct. Papæ c. 27. Paludanus Tract. de poteſt. Papæ. Turrecremata l. 3. de Eccleſia c. 106. d. 40. c. *ſi Papa.* & diſt. 23. c. *in nomine Domini* & 70. cap. *ſi tranſitus.* Iacobatius l. 8. art. 3 in 6. remedio, & art. 11.

2. Innoc. & Hoſt. in c. quant. de conſuet. Syluester in ſumma, verbo, *Papa* §. 15.

3. Panorm. in c. ſicut de jurejur.

4. Victoria de Poteſt. Papæ & Conc. prop. 7. & Cordubenſis de poteſt. Papæ q. 8.

ſunt, vt inde argui non poſſit defectus auctoritatis in ſummo Pontifice; ſed defectus *intentionis*, vt loquuntur noſtri. Nec enim exiſtimandum eſt ab illa ſede, quæ paternarum regularum, & juris & æqui cuſtodiam ab aliis exigere ſolet, alienas à commodis Eccleſiæ inſtitutiones conſultò proficiſci. Etſi enim legibus ceteris non teneretur, à rectæ rationis legibus ſolui non poteſt. Quare ita ſe gerere ſolet, & debet, vt præmittat *clauem diſcretionis ante clauem poteſtatis*, quemadmodum loquitur Innocentius IV. Vnde fluxit vulgatum illud, vſurpatum à Panormitano, & à ceteris interpretibus, omnia in arbitrio Pontificis eſſe poſita, *claue non errante.* Eo ſenſu accipiendæ ſunt Leonis IV. comminationes anathematis in eos, qui mandata Romanorum Pontificum violauerint; quæ ſcilicet ab iis *ſalubriter* fuerint promulgata. Hæc ſunt ejus verba relata ab Iuone è Concilio Leonis Papæ IV. Epiſcoporum LXXII. *Si quis dogmata, mandata, ſanctiones, interdicta, vel decreta pro Catholica Fide, pro Eccleſiaſtica Diſciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione ſceleratorum, vel interdictione imminentium vel futurorum malorum, à ſedis Apoſtolicæ præſule* ſalubriter *promulgata contempſerit; anathema ſit.* Eadem eſt ſententia Gregorij VII. *Qui Apoſtolicæ ſedis* ſaluberrimu *præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, teſte Samuele, & beato Gregorio adſtruente.* Vnde patet manifeſtè quod ſuprà monui, alienum eſſe à propoſiro Sedis Apoſtolicæ, vt injuſtis decretis & fortaſſe pernicioſis pareatur; cùm in iis tantùm quæ ſalubria ſunt, & commoda, obedientiam exigat.

Innoc. in c. quanto. de jurejur.

Panor. in c. Venerabilem de Elect.

Iuo 5. Parte Decreti cap. 15. & c. 36.

Iuo d. loco.

X. Paucis attigi recentiorum opiniones, vt vnicuique conſtaret hoc quoque eſſe ſummorum Pontificum conſilium, vt iniquis reſcriptis conſenſus non accommodetur, cùm hæc ſententia à tot auctoribus expoſita nunquam vlla Sedis Apoſtolicæ cenſura perſtricta fuerit. Sed ſi quis à me expectet, vt quis fuerit in hac quæſtione veterum ſenſus, promam, nihil illuſtrius afferre poſſum eximio Facundi Hermianenſis loco, qui ſummam quoque Romanorum Pontificum auctoritatem commendat. Agit de Vigilio Papa, quem impugnatores Trium capitulorum ſe conſuluiſſe dicebant. *Ille*, inquit Facundus, *non in deſtructionem paternæ ſententiæ*, (id eſt, Papæ Leonis, & Synodi Chalcedonenſis) *ſed potiùs in defenſionem atque vltionem*, primam accepit & maximam poteſtatem, *nec aliquid contra veritatem, ſed pro veritate plus ceteris conſacerdotibus poteſt. Paulus enim dicit Apoſtolus; Non enim poſſumus aliquid aduersùs veritatem, ſed pro veritate.* Quæ verba licèt negotia Fidei præcipuè reſpiciant, attamen ad Diſciplinæ juſtum ordinem, qui peſſumdari non debet, rectè quoque trahi poſſunt.

Facundus Herm. l. 2. pro Defenſione Trium capitulorum c. 6.

2. Cor. 13.

XI. Ceterùm obſeruandum eſt, Diſpenſationem ad jus Diuinum aut Naturale non porrigi, vt ex Iuone docuimus, & fatentur omnes Theologi, & ſaniores Iuris Canonici interpretes; quia Pontifici non licet jure ſuo aliquem ab obligatione juris Diuini & Naturalis eximere; licèt jura illa interpretari poſſit. Quare meritò Almainus gloſſarum auctores & pleroſque Iuris Canonici interpretes arguit, quòd aſſerant ex cauſſa Pontifici liberum eſſe, vt circa jus illud diſpenſet. qnod dicendi genus repudiari debet, niſi ad interpretationem & declarationem juris illius referatur. Qua de re grauiter ſcripſerunt Couuarruuias, & Rebuffus noſter variis in locis.

Couuarruuias in Epitome L. 4. Decret. Part 2. c. 6 §. 9 Rebuf. in praxi c. de Diſpen ad plura benef. & alibi.

CAPVT XVI.

Synopſis.

I. De Priuilegiis agitur, quibus derogatur Iuri Canonico, eximendo capitula & monaſteria ab Epiſcoporum juriſdictione. Monachi olim ſub Epiſcopis.

II. Monaſteria liberata olim ab Epiſcoporum poteſtate Decretis Synodorum, & conſenſu regio. De hoc conſenſu hic agendum. qui adhibitus eſt in exemptione monaſteriorum Sancti Dionyſij, & Corbeiæ.

III. Decretorum regiorum vſus docetur è Marculfo. quo & Exemptio ab Epiſcopis indulta confirmatur, & immunitates quædam jure regio conceduntur. id etiam probatur è Flodoardo, & Synodo Sueſſionica. Effectus illius decreti oſtenditur è Carolo Caluo.

IV. Acceſſit auctoritas ſummorum Pontificum, temporibus Gregorij M. cum regio conſenſu, quamuis plena exemptio à juriſdictione Epiſcopi tributa non ſit. Adeodatus exemptionem indulſit monaſterio Turonenſi. meminit regij edicti contra laicos. Regum tamen decreta ad confirmationem Exemptio-

num pertinebant, è Pippino; & è Nicolao; qui precibus Regis, & Epiſcoporum, Libertatem monaſterij S. Carileſi firmauit.

V. Idem obſeruatum à proceribus Galliarum, qui ex conſenſu Epiſcoporum decreto ſuo monaſteria à ſe condita eximebant, & ſubjiciebant Romanæ Eccleſiæ. Ino requirit in iſtis priuilegiis Epiſcopi conſenſum, Apoſtolicam auctoritatem, & Regis Pragmaticam Sanctionem.

VI. Hinc profectum, vt tandem à Sede Apoſtolica monaſteria exempta fuerint, ob immodeſtiam Epiſcoporum, illis inuitis; vt docent Gregorius VII. & Alexander II. Tandem ex mero Pontificum arbitrio conceſſæ ſunt Exemptiones. quod diſplicuit Bernardo, & ceteris ejus æui.

VII. Creuit exemptorum numerus, ſimúlque creuerunt Epiſcoporum querelæ, vt patet è Durando.

VIII. Regi competere, vt incommodis Exemptionum proſpici curet. Nouos Religioſorum ordines, nec nouas Eccleſias, aut monaſteria conſtrui poſſe, ſine Regis conſenſu.

I. SOLET Iuri Canonico derogari non ſolùm per Diſpẽſationes, ſed etiam per varia priuilegia, quæ à Pontificibus indulgentur. Ea cùm varij generis ſint, ſcilicet ad tempus, vel perpetua; & perſonalia, vel realia: hîc tantum de iis breuiter aliquid dicam, quæ Corporibus perpetuò indulta ſunt, verbi gratiâ, Exemptiones monachorum & Capitulorum ab Epiſcoporum Iuriſdictione. Quæ priuilegia Diſpenſationũ nomine explicant Goffridus Vindocinenſis, & Bernardus. Certum eſt monachos æquè ac Clericos Epiſcopis ſubjici debere, vt definiuit Concilium Chalcedonenſe Canone IV. Quod multis deinde Canonibus confirmatum eſt; & in Gallia conſtitutum Canonibus Concilij Agathenſis, & Canone XIX. Concilij Aurelianenſis habiti anno 511. *Abbates pro humilitate religionis in Epiſcoporum poteſtate conſiſtant; & ſi quid extra regulam fecerint, ab Epiſcopis corrigantur.* Quibus adhæſit Eccleſia Hiſpanica, quæ de monachis obſeruandum ſtatuit *quod Synodus Agathenſis, vel Aurelianenſis, noſcitur decreuiſſe.*

Goffridus & Bernardus in locis laudatis cap. ſuperiori.

Concil. Chalcedonenſe c. 4. [illegible]

Syn. Agath. c. 27. & 58. Concil. Aurel. c. 19. Concil. Ilerd.

II. Sed paulatim ab eo jure receſſum eſt; cùm, ſtudio fouendæ quietis monaſticæ, ab Epiſcoporum poteſtate monaſteria liberari & eximi cœperunt. Quod tamen in Gallia tentatũ non fuit abſque Synodorum Decretis, & Regum noſtrorum conſenſu: qui duo præſtabant reſcriptis ſuis, & Exemptionis Eccleſiaſticæ confirmationem, & in rebus temporalibus quamplurimas immunitates. Nolo diutiùs immorari in hoc negotio, quod virorum eruditorum induſtria illuſtratum eſt, & noſtram quoque operam expectat in *ſecundo Tomo*. Id tantùm hîc obſeruaſſe ſufficiet, inuitis Principibus tot Libertates monaſteriis contra jus commune non fuiſſe conceſſas: imò verò eorum conſenſum & Decretum interpoſitum fuiſſe. Quod abundè teſtatum reddit Clodouei II. Regis priuilegium monaſterio Sancti Dionyſij collatum anno 659. quo immunitatem à Landerico Epiſcopo Pariſienſi, & ab aliis Epiſcopis, ſe petente, datam, reſcripto ſuo confirmat, ita vt nullus Epiſcoporum *aliquam poteſtatem ſibi in ipſo monaſterio vſurpare præſumat.* De bonis etiam huic monaſterio collatis, & eorum immunitate, eodem reſcripto cauet; adeo vt monaſterio, & in rebus ſpiritualibus conſenſu ſuo, & in temporalibus pleno jure Regio proſpexerit. Hanc exemptionem ad omnia quæ Abbates S. Dionyſij in Gallia conſtruerent monaſteria Stephanus II. extendit, illáque Apoſtolicæ ſedi immediatè ſubjecit anno 757. Bertefridus Ambianenſis Epiſcopus de conſenſu Coëpiſcoporum ſuorum, priuilegium libertatis monaſterio Corbeiæ à Clothario Rege condito conceſſit anno 664. Quod priuilegium non ſolùm Regis conſenſu, ſed precibus quoque nitebatur: *Dum tanti glorioſiſſimi Principis petitio interceſſit*, inquit ille. Quin etiam regio decreto confirmatum eſſe conſtat ex literis Theodorici Regis, qui electionẽ Ercemberti Abbatis probat *ſecundùm ſanctum priuilegium, quod ex regali munificentia & Sacerdotum conceſſione indultum eſt, de ſemetipſis eligere rectorem.*

Extat Præceptum Clodouei T. 1. Concil. Galli.

Extant Diplomata T. 1. Conc. Gall.

III. Vnde apud Marculfum extant Priuilegiorũ ſolennes formulæ, quarum vſus erat cùm Epiſcopus & Princeps immunitates illas concederent. Ac in prima quidem, quæ concepta eſt ſub nomine Epiſcopi, Decretum regium cum Epiſcopali conjungitur, vt rectè conſtitutas fuiſſe immunitates monaſterio-

Marculf form. 1

Vide Notas V. C. & eruditiſſimi D. Bignonij.

rum doceatur: *Dum ab antiquitus juxta conſtitutionē Pontificum, per Regalem Sanctionem, innumerabilia per omne regnum Francorum ſub Libertatis priuilegium videntur conſiſtere monaſteria.*

Secunda formula apud Marculfum continet priuilegij Epiſcopalis confirmationem; quæ ideo à Rege decernitur, vt ſecuriùs tranquillitas monaſteriorum procuretur aduersùs futuros Epiſcopos, qui deceſſorum ſuorum priuilegia conuellere tentarent. In ea formula omnia jura quæ diœceſanus Epiſcopus remiſit, & recenſentur, & decreto regio muniuntur. Ad vltimum huic formulæ adjiciuntur quædam capita ejus immunitatis, quâ Princeps de juribus ſuis quamplurima remittit. In quam ſententiam concepta eſt tertia formula, quæ de juribus temporalibus remiſſis tantummodo tractat. Priuilegium ab Epiſcopis Oriniacenſi monaſterio conceſſum, Regio decreto confirmatum fuiſſe docet Hincmarus apud Flodoardum. Hunc morem vſurpatum fuiſſe in priuilegio monaſterij Floriacenſis, egregiè docet Synodus Generalis totius Galliæ collecta apud Saponarias anno 859. quæ humi proſtrata *ante Carolum Regem & Rodulfum Bituricenſem Archiepiſcopum, obſecrauit, vt priuilegium monaſterij Sancti Benedicti, quod annuente præfato Rege firmauerat, quódque idem Rodulfus ſubſcripſerat, qui præfatam Abbatiam irregulariter retinebat, ratum & inconuulſum ſeruare ſtuderent.* Priuilegium monaſterij Floriacenſis à Synodo Gallicana conceſſum quidem fuerat, ſed de conſenſu Regis. Illuſtriſſimum quoque hujus moris exemplum extat in priuilegio quod Synodus Sueſſionica monaſterio Solemniacenſi irrogauit anno 866. Referunt Patres Bernardum monaſterij illius Abbatem, Normannis agrum Lemouicinum deuaſtantibus, domus ſuæ inſtrumenta incendio abſumpta docuiſſe; ideóque *Regiam Clementiam & Synodalem adiiſſe pietatem, pro priuilegiis ipſi monaſterio impetrandis, quibus ſub tuitione Regia, atque Apoſtolica, & ſynodali defenſione, perpetuò muniretur.* Mox addunt: *Cujus piis petitionibus ſimul cum Regia ſublimi clementia annuentes, hoc præſens priuilegium adjecta Regiæ præſidentiæ auctoritate decreuimus roborandum.* Quantum verò momenti

Flodoard. l. 3. c. 27.

*Concil. apud Saponar. c. 11.

Priuilegium Sueſſionicæ Synodi T. III. Conc. Gall.

haberet immunitas à Principe collata, docet Carolus Caluus Rex; qui, cùm Magniloci monaſterium in diœceſi Aruernica ſitum Epiſcopo Aruernenſi conceſſiſſet, inſpectis immunitatis à ſe & à patre Ludouico datæ inſtrumentis, eidem Epiſcopo monaſterium ademit.

Tom. II. Libert. Eccleſ. Gall. c. 38. §. 7.

IV. Acceſſit his decretis auctoritas ſummorum Pontificum, quæ has immunitates Apoſtolicæ Sedis præſidio communiuit. Initium harum confirmationū ad Gregorium Magnum vulgò refertur. quod aliqua ex parte verum eſt. Etenim trium monaſteriorum in vrbe Auguſtodunenſi priuilegia ab eo conceſſa leguntur anno 602. ſed quæ bonis oblatis conſulant tantùm, vt ea monaſteriis intemerata ſeruentur; non autem eximant Abbates à diœceſana lege, & juriſdictione Epiſcopi: quamuis nonniſi adhibitis ſex aliis Epiſcopis de criminali cauſa aduersùs Abbates judicium ferre poſſit. Ceterùm ea priuilegia ad petitionem Brunichildæ Reginæ, & Theodorici Regis, indulta ſunt; vt vel hinc pateat regio conſenſu indiguiſſe illis temporibus, in Gallia, omnia quæ paulò aliena à regulis eſſe videbantur. Facultatum liberam adminiſtrationem, Abbatis electionem, & alia quædam diuerſis monaſteriis indulſit, quæ quieti monachorum proſpicerent; ſed ab Epiſcoporum juriſdictione Abbates non exemit. Nam quod monaſterio Sancti Medardi à B. Gregorio collatum dicitur eſſe priuilegium, ſuppoſititium eſſe omnibus jam ferè conſtat. Quare prima fortaſſe exemptio ab Epiſcopi juriſdictione, quæ à Romanis Pontificibus indulta eſt, tribuenda erit Adeodato Papæ; qui rogatus ab Ægyrico Abbate Sancti Martini Turonenſis, illi priuilegium immunitatis, cauſsâ cognitâ, conceſſit. Sed præfatus eſt hoc alienum eſſe à more Romanæ Eccleſiæ, vt monaſteria ab Epiſcopi juriſdictione eximantur: *Parumper autem ambigimus*, inquit, *idcirco quod mos atque traditio Sanctæ noſtræ Eccleſiæ plus non ſuppetat à regimine Epiſcopalis prouidentiæ religioſa loca ſecernere.* Quare nonniſi inſpecto priuilegio, quod Crotbertus Turonenſis Epiſcopus irrogauerat, & Gallicani Epiſcopi ſubſcriptionibus ſuis firmauerant, auctoritatem Apoſtolicæ Sedis interpoſuit. Itaque non ab inuitis Epiſcopis Abbatem exemit, ſed conſen-

Greg. l. 11. Reg. ep. 10. 11. 12.

Vide Gregorium l. 4. ep. 43. L. 7. ep. 18. 10. ep. 22. & alibi.

tientium vota decreto ſuo confirmauit. Meminit quoque Regiorum reſcriptorum, ſed illorum neceſſitatẽ ad repellendos laicos reſtrixit: *Erga quod & præcellentiſſimi totius Galliæ Reges, vt ſcripto comperimus, ad reprimendas laicorum infeſtationes, edicto præmunire idem venerabile monaſterium regali pietate dignati ſunt.* Attamen vis priuilegij Regij ad immunitates Eccleſiaſticas confirmandas extendebatur, vt ſuprà monui. Quod teſtatur Pippini Regis ad Bonifacium Apoſtolicæ ſedis Legatũ epiſtola. Conſtruxerat Bonifacius Fuldenſe monaſteriũ in loco ſibi à Carolomanno Pippini fratre conceſſo. Tum à Rege illa petit, quæ his verbis Pippinus expreſſit: *Vt ſicut ex auctoritate B. Petri Principis Apoſtolorum, pro quo Legatione fungeris, priuilegio Sedis Apoſtolicæ ſublimatum eſſe conſtat, ita etiam noſtræ auctoritatis præcepto roboretur: placuit nobis tuæ petitioni aſſenſum præbere. Et ideo hanc noſtræ præceptionis ſeriem ob honorem Dei & venerationem S. Petri conſcribi juſſimus, per quam priuilegium Sedis Apoſtolicæ à B. Zacharia tibi collatum, cum conſenſu Epiſcoporum, cunctorúmque fidelium noſtrorum, per omnia roboramus: præcipientes vt nullus Sacerdos in regno noſtro diuinitus nobis conceſſo, in præfato monaſterio juriſdictionem aliquam ſibi vendicet, præter Apoſtolicam ſedem &c.* Idem demonſtratur ex epiſtola Nicolai I. qua priuilegium monaſterij S. Karileſi in pago Cenomanico ſiti confirmat. Teſtatur enim chartas quaſdam ab Epiſcopis Cenomannicis prolatas, quibus monaſterium ſuæ ciuitati ſubditum eſſe demonſtrare volebant, falſas eſſe, *quandoquidem priuilegia Regum, quæ ex antiquorum regum Francorum temporibus olim monaſterio illi conceſſa ſunt, hoc deſtruant, ſicut & ipſa teſtantur, quæ in archiuo monaſterij ob teſtimonium ſibi conceſſæ libertatis hodiéque ſeruantur* Itaque rogatum ſe ait à Carolo Rege, vt *Libertatem illi monaſterio & ab Epiſcopis & à Regibus Francorum conceſſam, ſua firmaret auctoritate, & futuris manſuram temporibus roboraret.*

Priuilegium Adeodati T. 2. Concil. Gall.

Bonifac. ep. 152.

Priuilegium monaſterij S. Karileſi.

V. Eundem ordinem ſequebantur proceres Galliarum, cùm monaſteriis à ſe conditis Libertatem quærere volebant. Conſenſui enim Epiſcoporum, decretum ſuum addebant, & Sedis Apoſtolicæ auctoritatem. Eo modo ſe geſſit Willelmus Sancius Vaſconiæ Comes, cùm S. Seueri monaſterium in pago Adurenſi Auſcitanæ prouinciæ in Nouempopulania ſitum excitaret anno 982. Collatis enim quamplurimis reditibus, poſtquàm Abbatis & monachorum exhibitioni proſpexiſſet, cœnobium liberum eſſe juſſit, non ſolùm à tributis & omnibus fiſci juribus, ſed etiam ab Epiſcoporum adminiſtratione, & juriſdictione; Eccleſiæque Romanæ ſubdidit: *Nec in præfato loco quiſquam Epiſcopus*, inquit, *Cathedram audeat collocare, vel quamlibet licentiam habeat imperandi, nec aliquam ordinationem quamuis leuiſſimam faciendi, niſi cum permiſſu & voluntate Abbatis ipſi ſacro loco præſidentis; ſed ſint omnibus modis liberi, & abſque vlla alia calumnia & inquietudine ſecuri.* Quæ omnia decreuit, *cum confirmatione Archiepiſcopi Auſcienſis*, & Burdegalenſis, Epiſcoporum Agennenſis, Vaſconenſis, Vaſatenſis, Bigorrenſis, & Lactoratenſis: & Apoſtolicæ Sedis auctoritate muniri fecit. Supererant adhuc priſcæ conſuetudinis reliquiæ anno milleſimo quinquageſimo, cùm Goffridus Andegauorum Comes monaſterium Vindocinenſe à ſe fundatum *auctoritate & aſſertione Domini ſui Regis Francorum Henrici, Theoderici etiam Carnotenſis Epiſcopi conſilio, Beato Principi Apoſtolorum Petro obtulit in alodium & patrimonium.* Quare Iuo Carnotenſis, peritiſſimus Canonicæ diſciplinæ, priuilegia Eccleſiæ S. Quintini eo nomine commendat, quòd ab Epiſcopis Beluacenſibus indulta fuiſſent; & quòd ea *Apoſtolica manus roborauit, regia quoque majeſtas Pragmaticâ Sanctione firmauit.* Poſſent, ſi neceſſum foret, tabulæ antiquæ monaſteriorum proferri, quæ à Regibus Italiæ, Germaniæ, Angliæ, Nauarræ, Caſtellæ, Legionis, & Aragonum, condita ſunt, & priuilegiis Epiſcopalibus, tum Regiis, deinde verò etiam Apoſtolicæ Sedis decretis firmata.

Charta fundationis edita eſt L. III Hiſtor. Benearni c. 8.

In Notis ad ep. 2. l. 1. Goffrid. Vindoc.

Iuo Carnot. ep. 193.

VI. Ex hoc vſu profectum, vt ſi qui Epiſcopi immodeſtiùs ſe geſſiſſent erga Abbates & monachos, Libertas illis à ſummis Pontificibus indulgeretur, inuitis licèt & renitentibus Epiſcopis. Exemptionum probabilem cauſam hinc ſumpſit Gregorius VII. in epiſtola ad Taurinenſem Epiſcopum. *An ignoras*, inquit, *quòd Sancti Patres plerunque, & religioſa monaſteria de ſubjectione Epiſco-*

Gregor. VII. ep. 69.

porum, & Epiſcopatus de parochia Metropolitanæ ſedis propter infeſtationem præſidentium diuiſerunt, & perpetua libertate donantes, Apoſtolicæ Sedi velut principalis capiti ſuo membra adhærere ſanxerunt. Eo prætextu vtebatur Alexander II. cùm Geruaſio Remenſi, qui priuilegia monaſterio Corbeienſi coocessa, ab Eccleſiaſtico Canone aliena eſſe exiſtimabat,
Alexander II. in ep. ad Geruaſ. Rem.
in bunc modum reſcripſit: *Alias eſſe leges Eccleſiarum quæ ſunt Generales, & alias eſſe eas, quæ ſpecialiter in priuilegiis, quibuſdam prærogantur Eccleſiis ad immunitatem, ne quorumlibet importunitate patiantur inquietudines.* Sed tandem exemptiones iſtæ ſola Pontificum liberalitate, & gratioſo beoeficio, Regibus conniuentibus, conceſſæ ſuot. Quod ægrè tulerunt omnibus ſeculis Epiſcopi; qui dolorem ſuum ſæpiſſime litibus implicatiſſimis, & ſcriptionum querelis vlti ſunt. Imò & Beroardus Abbas de hac imminutione auctoritatis Epiſcopalis grauiter conqueſtus eſt in libris de Conſideratione ad Eugenium Papam.
Bernard. lib. 3. de Conſider.
Murmur loquar & querimoniam Eccleſiarum; truncari ſe clamitant ac demembrari. Vel nullæ, vel paucæ ſunt, quæ plagam iſtam aut non doleant, aut non timeant. Quæris quam? ſubtrahuntur Abbates Epiſcopis, Epiſcopi Archiepiſcopis, &c. ſic factitando probatis vos habere plenitudinem poteſtatis; ſed juſtitiæ fortè non ita. Facitis hoc, quia poteſtis; ſed vtrum & debeatis, quæſtio eſt. Multis deinde proſequitur inuerſum ordinem, & confuſam Eccleſiæ hierarchiam; adeo vt monſtro ſimiles eſſe dicat Eccleſiaſticorum graduum ſtatus, cùm inferiores dignitates, à ſuperioribus diuiſæ, capiti coojunguntur, ac ſi digitus ſupra manum conſtitutus
Bern. ep. 179. 180. & 42.
capiti ἀμέσως connectatur. Inuehitur alibi in monachos, qui Epiſcoporum imperium detrectarent, & ſuperbiam ſuam honeſto Libertatis nomine tegerent; monaſteriorum reditus deuaſtantes, vt pecuniæ redemptiooe à Iuriſdictiooe diœceſana emanciparentur. Ioannes Sariſberienſis & Petrus Bleſenſis
Ioan. Sariſber. Policrat. lib. 7. c. 21. Petrus Bleſenſis ep. 68.
bunc diſciplinæ euerſæ morbum ſuo ſeculo deplorarunt. Quæ priuilegia deinde ad Eccleſiarum Capitula porrecta ſunt, eo prætextu quòd & monaſticam vitam Clericatui adjeciſſent, quòdque ab Epiſcopis ſuis iniqua dominatione premerentur.

VII. Sed quanto incremento auctæ ſint Exemptiones à quadriogentis annis, illi ſoli conſtabit qui diligenter & numerum religioſarum domuum ab eo tempore excitatarum, & priuilegia non ſolùm Libertatis, ſed etiam plurimarum facultatum, illis conncessa expendet. Quæ variis motibus Eccleſiæ ſtatum concuſſerunt; ſed quantum fieri potuit, Conciliis Lateraoenſibus, & Vienneoſi, pluribúſque ſummorum Pontificum Conſtitutionibus, buic diſcordiæ proſpectum eſt: qui exemptiones non reſcideruot quidem, ſed variè pro temporum & rerum cooditione temperarunt. Guillelmus Durandus
Guill. Durand. De modo Concil. Gener. celebrandi Rub. de Exemptionibus.
omnibus ingenij viribus banc ab Eccleſia ægritudinem depellere contendebat, accurata & ſupra ſeculi ſui captum elucubrata tractatione, quæ remedium aliquod à Concilio Viennenſi extorſit. Probat ille conſtitutum in Eccleſia ordinem à Conciliis Generalibus, pro libitu à Pontificibus, bis gratioſis exemptionibus euerti non poſſe. Deinde etſi hoc à Papa fieri poſſit, non expedire ſtatui vniuerſalis Eccleſiæ, nec religiooi, nec ipſis perſonis religioſis. Quod ille multis argumentis conficit, docens Epiſcopatus vim in partes diuidi; dignitatem violari; obſequium, reuerentiámque Epiſcopis debitam aboleri; vitia ſubditorum impunita relinqui; & crimioibus faciliorem viam aperiri. Quin & Religioſos, qui demiſſionem animi ſectari profitentur, his Exemptionibus tumidos in ſuperbiam adeo efferri: *Quòd non ſolùm Abbates, & Priores, Guardiani, & alij in ſtatu alicujus adminiſtrationis & prælationis exiſtentes, verùm etiam minores fratres & perſonæ dictarum religionum, frequenter putant Epiſcopis, Archiepiſcopis, & aliis prælatis ſe quodammodo fore æquales, & debere quibuſcunque aliis perſonis Eccleſiaſticis Eccleſiaſtica beneficia obtinentibus anteferri.* Sed Durandi animus commotus detumuiſſet, ſi felicitas eorum temporum religioſos homines edidiſſet ſimiles noſtris; quorum emendara caſtigatáque vita, & exacta τῆς ἀσκήσεως ἀκρίβεια, ſquallorem ſeculi noſtri non mediocriter exornant.

VIII. Quare cùm ex bac graduum confuſione ſcandalum ab aliquot ſe-

culis hac de re natum, nondum ſit deletum, etſi non adeo ferueat ac tempore Bernardi, atque adeo eam ob cauſſam exemptiones omnino tolli non debeant. Attamen cùm iſtæ Canonum & Diſciplinæ ſanioris remiſſiones publicam tranquillitatem lædant, non alienum eſſe à Regio munere vt ex parte ſua curet his incommodis proſpici, intelliget qui diligenter expendet ea quæ à nobis hoc capite adnotata ſunt. Qua de re Tomo II. Diatriba vnica copioſè dicturi ſumus. Interim obſeruandum erit morem illum qui in regno obtinet, vt neque nouus Religioſorum ordo inſtituatur, nec nouæ Eccleſiarum vel monaſteriorum ædificationes fiant, abſque Principis reſcripto, confirmatum fuiſſe conſtitutione regia anno 1629. (T. 1. Libert. c. 31.) & ex iis quæ hoc capite recenſuimus, originem ſumpſiſſe. qua de re copioſiùs alibi.

ADDITIO
STEPHANI BALVZII

[Illuſtre exemplum Exemptionis, quæ monaſterio S. Vedaſti Atrebatenſis in Synodo Vermerienſi conceſſa eſt ab Epiſcopis, poſtulante Karolo Caluo Rege, exhibet Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus in epiſtula ſequenti.]

PRIVILEGIVM
MONASTERII ATREBATENSIS,
Conceſſum in Concilio Vermerienſi circa ANNVM DCCC. LXVI.

Ex archiuo monaſtery S. Vedaſti Atrebatenſis.

HINCMARVS Remorum Archiepiſcopus, ac plebis Dei famulus, omnibus confratribus noſtris Archiepiſcopis & Epiſcopis nunc ad Synodum vocatis, atque mecum Vermeriaco Palatio conſtitutis. Gaudendum eſt nobis, fratres chariſſimi, ac in Domino Ieſu Chriſto exultandum, pro ſenioris noſtri Karoli sereniſſimi ac glorioſiſſimi Regis feruentiſſimo ſtudio, quod ob amorem Dei & ſalutem animæ ſuæ gerit circa monaſteria & loca ſanctorum releuanda, inſtauranda, atque religioſè ordinanda. Ad quod negotium vt * ferueret ſi fortè cœperit, nos Epiſcopos conueniret illum admonere. Sed ille, Deo gratia, Spiritu Sancto plenus, vtilitatibus ac neſſitatibus ſeniorum ..... pauperum Chriſti conſulens, non ſolùm nos admonet, ſed etiam deprecatur, vt in hac re illius adjutores prompta voluntate exiſtamus; videlicet vt quod ille per ſuum Præceptum confirmauit, nos diuina auctoritate & noſtra Epiſcopali ſententia ita corroboremus, vt in æternum nullus mortalium id audeat temerare atque violare. Nunc verò maximè de monaſterio ſanctiſſimi Confeſſoris Chriſti Vedaſti, ejuſdémque loci monachis, quod dicitur Nobiliacus, curam atque ordinationem præ manibus habet: quam ipſam Abbatiam nunc nuuiter reddente ſibi nepote ſuo Lothario Rege, recepit, quam olim poſt bellum Fontanidum fratri ſuo Lothario Imperatori ob gratiam firmioris inter ſe amicitiæ præſtitit. Quapropter idem Dominus Rex Senior noſter * vilium quaſdam res, villas, prædia, mancipia, cum omnibus ſuis appendiciis Imperiali Præcepto ſuo indidit, auctoritate ſigilli ſui ſignauit, atque confirmauit. quarum villarum nomina ſunt hæc. Ad matriculam ſcilicet Eccleſiæ, Mamboduillam, Varſenares, Hetboronſternam, Pometias, Hetlincurtem, manſos decem, cum omni longo bicagio; Marnuio, Marſelle, & Sceldogotheum, Iuuentiacum; & in dominica curte manſum. Has villas, cum mancipiis, & omnibus ad ſe pertinentibus, in vſus luminariorum matriculariorum, & ceteris quæ in Eccleſiis in præfato monaſterio poſitis neceſſaria fuerint, deputauit, cum omni cenſu de omnibus precariis monaſterij; eo modo, vt quidquid etiam ad medicinam opus fuerit, ex præfatis villis ſuppleatur. Ad neceſſaria vero fratrum, victus ſcilicet, & potus, has villas delegauit: Medietatem vici, qui vocatur Nouavillæ, juxta ipſum monaſterium ſiti, & tabernam vnam, Filciacum villam, dominicam curtē Theuludum, Bigatium, Hernancurtem, & Bernellam. In pago Beluacenſi, Mediocanas, puteas aquas, & Mungiſicurtem, manſum indominicatum vnum, & alios manſos viginti quatuor, cum Eccleſia, & vineis, & ceteris appendiciis. Valles ſuper fluuium Summam, cum camba vna, & duobus mulendinis, & manſis ad eoſdem pertinentibus, Stragas, Salciacū, Atramentarias, Maſt, Marcham, Sirogotheū, Pincariā Euimonis & Tagentarij. Has omnes villas, cum ceteris omnibus, vſibus fratrum æternaliter deſeruitutas deputauit. Ad cameram verò fratrum præfatorum has villas deſtinauit: Aheras, Salciacum, Limacum, Campanias; & in Fontanido manſos tres, & manſum vnum in Lumbras, & alterum in Hadas, com homine nomine Godune, & tabernam vnam in vico monaſterij, cum omnibus appendiciis, familiis, & Eccleſiis, & vniuerſis ad ſe pertinentibus. Ad portam verò Vernei, Amuillam; & in Auſinio, manſum vnum, cum mulendino; & in Ans, manſos quinque, cùm mulendino, & de * * * omnis Abbatiæ. Ad hoſpitale verò pauperum; in Daginuilla, manſos ſeptem; & in Bunejamuillam & Lerſales, manſos tres, & quintam partem omnis decimæ quæ ad portam venerit; & de omnibus lignariis omnium villarum quæ ad præpoſituram vel ad cameram pertinent, carros decem. Ad domum verò infirmorum, omne teloneum ex mercato. Pro remedio namque animæ genitoris & genitricis ſuæ, ac pro ſalute ſua, & Irmentrudis ſuæ cariſſimæ con-

* Locus luxatus.

* Vox corrupta.

jugis, dedit has villas fratribus: Trontellicurtem, Silliacum, Lutoſum montem, ac Targidum; vt in eorum anniuerſariis, refectio pleniſſima eis præparetur. Vnde nos omnes Epiſcopi, qui Synodali euocatione hic adſumus Senioris noſtri Karoli Regis juſſu, ex auctoritate Dei omnipotentis & poteſtate nobis diuinitus collata præcipimus & ſtatuimus vt nullus Rex, nullus Epiſcopus, nulláque perſona alia de jam fatis rebus, & de nominatis villis, prædiis, & mancipiis ipſis monachis deputatis vnquam in ſequenti tempore aliquid agere præſumat; ſed illarum ordinatio in Abbate vel monachis pendeat: nulláque omnino ſeruitia, nec manſionaticos, nec parafredos, nec carricaturas ab illis villis exigat; nec placita in illorum villis quiſque teneat. Vt ipſi monachi ab omni ſeculari inquietudine immunes, liberè, religiosè, & quietè in monaſterio viuentes, abſque vllius ſermonis impedimento ipſas res teneant, dominentur, atque poſſideant, Deique miſericordiam pro Senioris noſtri, proliſque regiæ ſanitate & æterna beatitudine, próque totius ſuæ Eccleſiæ ſtatu ac pace illos fideliter exorare delectet. Monaſterium verò ipſum, ejúſque cuſtodia, atque omnis ordinatio ad ipſos monachos, & ad Abbatem, quem ſibi elegerint, pertineant. Neque Canonici extra clauſtrum ad habitandom admittantur vlteriùs, ſicuti hactenus, omnimodis inhibemus; excepto ſeruitores illorum: quia non modicas diſſenſiones audiuimus propter hoc in illo exortas fuiſſe cœnobio. Si quis verò, quod abſit, his noſtris præceptis & ſtatutis aliqua leuitatis, vel auaritiæ, cupiditatis, vel malitiæ præſumptione contraire voluerit, vel aliquod impedimentum ſupradictis monachis vel Abbati beatiſſimi Vedaſti inferre tentauerit quolibet ingenio, qualibet arte, quoquo modo, clam, vel manifeſtè, omnium noſtrum ſententiâ damnatus à Patre & Filio & Spiritu Sancto Deo omnipotente, cui injuriam facere non timuit, quia ipſe dixit, Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit, anathematis vinculis obligatus, à cœtu Sanctorum ſeparatus in æternum cum his quorum vermis non moritur, & ignis non extinguitur, niſi publica ſatisfactione dignè pœnituerit; depoſito, ſi laicus fuerit, ſecularis militiæ cingulo; ſi Clericus, Eccleſiaſtici honoris dignitate. Pax verò & miſericordia Dei ſuper illos qui illa cuſtodierint quæ in iſto diuinæ noſtræque auctoritatis priuilegio conſcripſimus, noſtriſque nominibus in Dei nomine firmauimus. Amen. Statuimus denique vt hoc idem priuilegium a nobis editum, diuinaque auctoritate roboratum, per omnes Synodos quæ in poſterum agendæ ſunt deferatur. Noſtróſque oramus humiliter ſucceſſores, vt pro Dei amore & Sancti Vedaſti, ipſi quoque ſubſcribendo corroborent quod à nobis conſtitutum eſt.

Hincmarus Sanctæ Metropolis Remorum Archiepiſcopus ſubſcripſi. Egilo diuino munere Archiepiſcopus* ſubſcripſi. Wenilo Rotomagenſis Archiepiſcopus ſubſcripſi. Herardus Turonis Archiepiſcopus ſubſcripſi. Vvlfadus Bituricenſis Archiepiſcopus ſubſcripſi. Froterius Burdegalenſis Archiepiſcopus ſubſcripſi. Ercanraus Catalaunenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Hildegarius Meldenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Folcridus Auguſtæ Tricorũ Epiſcopus ſubſcripſi. Hilmeradus Ambianenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Helias indignus * Epiſcopus ſubſcripſi. Æneas Pariſiacenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Raginelmus Nouiomagenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Gumbertus Ebroicenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Ercãbertus gratia Dei Epiſcopus * ſubſcripſi. Ioannes Cameracenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Vvalterius Aurelianenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Villebertus Carnotenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Heirardus Lexouienſis Epiſcopus ſubſcripſi. Chriſtianus Dei gratia Epiſcopus * ſubſcripſi. Erpuinus Syluanectenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Odo Beluacenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Rothadus Sueſſionenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Anſelmus Lemouicenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Iſaac Lingonicæ Epiſcopus ſubſcripſi. Actardus Naonetenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Abbo Niuernenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Sigenandus Conſtantiacenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Hildebrandus Saienſis Epiſcopus ſubſcripſi. Bodo Auguſtodunenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Karlomannus Abbas ſubſcripſi. Hugo Abbas ſubſcripſi. Gauzlenus Abbas ſubſcripſi. Huduinus Abbas ſubſcripſi. Vulfo Abbas ſubſcripſi. Berengarius Abbas ſubſcripſi. Vulfardus Abbas ſubſcripſi. Hildebertus Abbas ſubſcripſi. Odo Abbas ſubſcripſi. Fulco Abbas ſubſcripſi. Ego Cemotenius Abbas juſſu Domini Hincmari Archiepiſcopi hoc priuilegiũ ſcripſi & ſubſcripſi.

* Senonenſis.

* Engoliſmenſis.

* Baiocenſis.

* Antiſiodorenſis.

LIBER QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

Synopſis.

I. Dicendum hoc libro de legum executione, quæ pro tuitione Eccleſiaſticæ diſciplinæ feruntur. quod expeditur hodie per Appellationes ab abuſu *dictas. Formula illarum eſt recentior. ſed res ipſa iiſdem initiis in Eccleſia, cum Regia poteſtate coaluit. Ordo hujus diſſertationis. Agitur primo de auctoritate Principum Romanorum in hoc genere. Deinde inquiritur, quid ex eo jure in Reges Galliarum manarit. Quæcunque olim acta, hodie vigere non poſſunt.*

II. A Principibus prohibiti olim Epiſcopi ne Canones violarent. Executio *canonum differt à* Tuitione; *quamuis etiam apud veteres aliquando hæc verba confunduntur. Executio juriſdictionem Eccleſiaſticam reſpicit, & ligandi ſoluendique Pontificum. Tuitio à Principibus pendet; quæ declarationem nullitatis eorum, quæ geſta ſunt aduersùs canones, non egreditur. Princeps legum ſuarum habet ἐξουσίαν; Canonum verò παραφυλακὴν tantùm, & cuſtodiam.*

III. Vulgata regula, Canones vim legum obtinent, *nouè, ſed juxta mentem Iuſtiniani, explicata. Quà non ſolum reuerentia, & executio publica canonibus conciliatur; ſed etiam Principi cuſtodia canonum, vt ceterarum legum, aſſeritur. Quod oſtenditur è Iuſtiniani Nouellis. Itaque Canonum executio nititur auctoritate Pontificia, & Regia. Hæc læditur canonibus violatis, ac ſi leges publicæ læderentur. Imò cuſtodiæ canonum Principes proſpicere tenentur, pluſquàm legum ciuilium.*

IV. Explicatur è Iuſtiniano ordo qui ſeruatus fuit ad hanc cuſtodiam. Princeps Epiſcopis lege ſua canonum executionem præcipit; & Magiſtratibus. Hi vetare debent ne canones violentur. Si infracti fuerint, referre ad Principem, vt ipſe corrigat. Decreta in Epiſcopos expulſionis pœna, ex vi legis infligenda.

V. Quæritur an Conſtitutiones illæ receptæ fuerint ab Epiſcopis. Conſilio Epiſcoporum res Eccleſiaſticas Iuſtinianus tractabat, è Procopio, & Euſtathio. Procopius explicatus aduersùs Nic. Alemannum. Iuſtinianus non peruertit Sanctiones Chriſtianorum, vt ille affingit Procopio: ſed diſſimulauit juſtas illorum conquerendi rationes, cùm vexati eſſent à Iudæis.

VI. Manifeſta violatio Canonum, à Synodo aut à Principe reſtitui poterat; quod oſtenditur è Synodo CP. ſub Mena. in cauſſa Anthimi, qui juſſu Theodoræ ex Epiſcopatu Trapezuntio ad CP. proſilierat. Inde illuſtratur Concilium Africanum aduersùs Balſamonem. Hoc etiam oſtenditur è Codice, & Liberato. Depulſio à ſede, quæ vacantem redderet Eccleſiam, in manifeſtiſſima canonum violatione, irrogabatur aliquando à Principe: non autem Regradatio, aut dejectio à dignitate.

I. SVPERIORIBVS Libris præcipua jecimus fundamenta, quibus Libertas Eccleſiæ Gallicanæ nititur: Hinc ſupremam Eccleſiæ & ſummi Pontificis auctoritatem, quæ res tantùm Eccleſiaſticas adminiſtrat; Hinc ſupremum Principis imperium, quod reipublicæ gerendæ, & rebus temporalibus impenditur: Præterea verò tuendæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ ex ipſo Chriſti omnium Domini mandato inuigilat; immotóſque præſtat Concilio-

rum Canones, & inconcuſſas Decretaliũ epiſtolarum Conſtitutiones, Conſuetudinéſque receptas; niſi quatenus Eccleſiæ Gallicanæ commodis expedit, vt pro rerum ac temporum conditionibus, ſummi Pontificis reſcriptis, juris rigor aliquando temperetur. Sed jus illud præſidij impertiendi ad retinendam Diſciplinam Canonicam, otioſum eſſe non debet; ideóque legibus ſuis Principes Canonum & Decretorum executioni conſulere tenentur, vt dixi Libro 11.

Enimuero quia condendæ legis auctoritas non in ſola promulgatione verſatur, ſed in rerũ conſtitutarum executione, quæ eſt id quod vltimum in juriſdictione vocant Iuriſconſulti; hinc fit, vt quæ pro tuitione Eccleſiaſticæ diſciplinæ leges feruntur, executioni mandari debeant ab Epiſcopis, vel etiam aliquando à Principibus, aut à magiſtratibus, quibus auctoritatem ſuam ipſi delegauerint. Id hodie apud nos in foro ſolennibus quibuſdam formulis expeditur, quæ *Apellationes tanquam ab Abuſu* vulgò dicuntur: aduersùs quas imperitiores rerum noſtrarum de nouitate præſcribunt; ac ſi res ipſa antiquiori origine non cenſeretur, quàm iſtud forenſe vocabulum. Cùm tamen æquis rerum æſtimatoribus facilè perſuaderi poſſit, rem ipſam, id eſt, Tuitionis Eccleſiaſticæ executionem, iiſdem initiis cum Regia poteſtate in Eccleſia Chriſtiana coaluiſſe. Quod eo ordine à nobis demonſtrabitur, vt primò doceatur, quibus finibus auctoritas illa apud antiquos Principes Romanos, quorum pietas commendatur, olim coërcita fuerit. Deinde quid ex eo jure ad Galliarum Reges vſque ad hæc noſtra tempora deriuatum fuerit. Quæcunque enim apud veteres Principes in cauſſis olim viguerunt, locum apud nos habere non poſſunt; nec immutata aliquantiſper diſciplina antiquum illum ordinem vllo pacto admittere poteſt. Quare quæ à me in hoc negotio proferentur, vt fideli rei geſtæ narratione conſtabunt, ita non aliò tendent, quàm vt demonſtretur, vſum fori non omnino alienum eſſe à priſca Diſciplina, & à Majorum noſtrorum ſenſu, ſi intra debitos fines contineatur.

II. Cura autem Principum Chriſtianorum olim non ſolùm hæreticorum furores compreſſi, tumultus ſeditioſorum ſedati, contumacia Epiſcoporum aut Clericorum aduersùs Synodorum ſententias rebellium ab externâ potentiâ repreſſa, paſſim inter legendum occurrunt: ſed etiam Principum ſtudio prohibiti Epiſcopi, ne legibus ſecularibus, vel Canonibus violatis, injuriam ſubditis inferrent. Antequàm verò ejus rei probationem aggrediar, Lectoris benignitatem exoratam velim, ne de ſingulis hujus Diſſertationis pericopis ſententiam ferat, donec totum hunc Quartum Librum perſpexerit. Diſcrimen autem initio conſtituere oportet inter Executionem Canonum, & Tuitionem: quamuis alioqui ſæpiſſime hæc verba confundantur, non ſolùm in Edictis Regum noſtrorum, ſed etiam apud veteres. Etenim Leo I. ſe Canonum & Traditionum antiquarum *Cuſtodem* eſſe, in epiſtola ad Synodũ Chalcedone habitam, ſcripſit; Et vice verſa, Facundus Hermianenſis Epiſcopus, Marcianum Imperatorem non Canonum conditorem, ſed *Executorem* aſſeruit. Sed ſi propriè loqui velimus, Executio Canonum Iuriſdictionẽ Eccleſiaſticam reſpicit: cujus partes ſunt, vt judicia Canonica reddat; pœnis Canonicis, id eſt, Excõmunicatione, Regradatione, ſuſpenſione, & ceteris ejuſmodi reos plectat; & vt omnia vno verbo complectar, ligandi & ſoluendi Pontificium exerceat. Tuitio verò Canonum à Principibus pendet; quæ Canonum cuſtodiæ proſpicit, & *Nullitatem* rerum aduersùs Canones geſtarum aliqnando declarat, atque omnia in integrum reſtituit. Sed vltra non progreditur, ſcilicet ad Executionẽ Canonum, quam ab Epiſcopis implendam indicit. Non ergo eadem auctoritate in rebus Eccleſiaſticis, ac in rebus ſecularibus, Principes vtuntur. Quod Iuſtinianus ſatis apertè docuit, cùm ſcripſit datam ſibi à Deo legum ciuilium τὴν ἐξουσίαν, id eſt, plenam & liberam figendi & refigendi poteſtatem; ſed legum Eccleſiaſticarum & Canonum τὴν παραφυλακὴν, id eſt, Cuſtodiam, Tuitionem, & Defenſionem. Eleganter itaque monuerunt Græci ſcriptores, Canones difficiliùs ſolui, quàm leges publicas, quæ à ſolo Principis nutu pendent; cùm Canones ab Epiſcopis conſtituti, & à Principibus firmati fuerint: Atque ideo illorum valde interſit, ne quod ſumma cura decreuerunt, illis inuitis aliquando ſine cauſſa infringatur.

Concil. Antioch. c. [illegible]

Nou. 137.

III. Vulgatiſſima eſt Iuſtiniani ſententia, à Romanis Pontificibus ſummo applauſu excepta, & à Gratiano in corpus Decreti relata, quæ Canones legum vim habere decernit. Sed ejus vis noodum, vt exiſtimo, ſatis eſt accuratè perpenſa. Non ſolùm enim hoc dicto reuerentia debita Canonibus conciliatur, & eorum executioni, ſeruato judiciorum publicorum ordine, conſulitur; ſed etiam jus Principis ad cuſtodiam Canonum, vt ceterarum legum à ſe conditarum, procurandam aſſeritur. Et ne quis hanc interpretationem noſtram hariolationi adſcribat, laudaodus eſt in auctorem ipſe Iuſtinianus; qui alibi rectè conſtituit, mooendum eſſe Epiſcopatus candidatum, antequàm ordinetur, vt Canones editos accuratè legat; & ſiquidem ſe Canonum obſeruantiæ imparem eſſe dixerit, ab ejus ordinatione abſtineatur; ſin verò ſe, quantum homini fas eſt, ea conſtituta ſeruaturum profeſſus fuerit, ordinetur. Ita tamen vt ab Ordinatore ſuo moneatur, Sacerdotio pellendum ſi in Canones peccauerit; imò & à ciuili lege vindicandum quod perperam geſtum erit; quia Canones vim legum obtinent: *Neque ciuiles leges crimen inultum relinquent, eò quòd à præcedentibus nos Imperatoribus, & à nobis ipſis rectè dictum eſt, Oportere ſacras regulas pro legibus valere.* Itaque Canonum executio duabus ſupremis in Eccleſia auctoritatibus innititur, Pontificia ſcilicet, & Regia: *Vt ex Sacerdotali, & Ciuili virtute hæc cuſtodiantur*, inquit Iuſtinianus Nouella LVIII. ita vt ea *Conuelli non poſſint, quæ & Sacerdotali Eccleſiaſtica præceptione fulcirentur, & Regia*; quemadmodum loquebatur Hilarus Papa, aliquot annis ante Iuſtinianum. Quare Principis auctoritas perinde læditur violatis Canonibus & decretis Pontificum, ac ſi Reipublicæ & Regni leges euerterentur, quia Canones vim legis Regiæ ſuſceperunt. Tanta verò & tam diligens cura à Principibus adhiberi debet cuſtodiæ Canonum, vt potiorem legum Eccleſiaſticarum quàm ciuilium rationem habere debeant, vt monet Iuſtinianus in Præfatione Nou. 137. *Si ciuiles leges, quarum poteſtatem nobis Deus pro ſua in homines benignitate credidit, firmas ab omnibus cuſtodiri ad obedientium ſecuritatem ſtudemus, ¹ quanto plus ſtudij adhibere debemus circa ſacrorum Canonum & diuinarum legum cuſtodiam, quæ ſuper ſalute animarum noſtrarum definitæ ſunt.* Vode concludit capite primo illius Nouellæ, ſe violatorum Canonum vindicem eſſe debere: *Si enim illa quæ à laicis peccantur, generales leges non concedunt extra inquiſitionem & vindictam manere, ² quomodo à Sanctis Apoſtolis & Patribus ſuper omnium hominum ſalute canonicè ſtatuta deſpici patiemur?*

Eandem ſententiam Iuſtinianus expreſſit in epiſtola ad Dacianum Metropolitam Byzacij, quâ priuilegia quæ primatibus prouinciarum Africanarum Canones tribuunt, ſua quoque auctoritate confirmanda profitetur; ita vt in violatores vetuſtatis, non ſolùm Eccleſiaſtica, ſed etiam Principis vindicta exerceatur. Hæc ſunt verba reſcripti. *Nam quæ quis in præjudicium ſtatutorum quibuſlibet rebus vſurpauit, corrigenda potiùs quàm imitanda cenſemus. Si quid igitur Metropolitano Carthaginis, vel primatibus Numidiæ, vel Byzacij, Conciliorum auctoritas præſtitit, & inoffenſa conſuetudo ſeruauit, hoc ſibi quiſque optet, ſibi vindicet, hoc noſtra ſperet ſanctione firmari. Nos tutores tantùm ſumus vetuſtatis, & vindices: nec deerit Eccleſiaſtica vindicta, vel Noſtra, in eos qui aut ambitioſa ſuperbia, aut ſubreptitiis poſtulationibus antiquitatem temeraſſe docebuntur. Quoniam ad Diuinitatis tendit injuriam, qui ſanctorum Patrum conſtituta contemnere ac violare non metuit.*

IV. Huic Canonum cuſtodiæ duobus modis proſpiciebant Principes; tū Delegatione magiſtratuū, qui vetaret, ne quid contra Canones tentaretur; tum exactis pœnis à contumacibus, ſi quid perperam geſtū eſſet; & aliquando iis reſciſſis quæ contra Canones acta erant. Quod voicè docet Nouella Sexta, quæ de Ordinationibus Epiſcoporum & Clericorum lata eſt; cujus executionem Patriarchis vniuſcujuſque Diœceſeos, Metropolitis, & Epiſcopis Iuſtinianus demandat. Sed prætcrea conſtitutionem illam Ioanni Præfecto prætorio Orientis, & Dominico Præfecto prætorio Illyrici mittit, vt Executioni ejus proſpiciant, ne quid contra Canones agatur. Verba vltima illius Conſtitutionis, quæ magni momenti ſunt, hîc apponam: *Et tua quoque Celſitudo hoc ſciens vnà cum ſemper ſuſcepturis ſedem tuam hæc ſeruare feſtinet. Et ſi denuntiatum fuerit aliquod tale delictum prohi-*

Nou. 6. c. 1. § 8. [illegible]

Nou. 58 ſub finem. [illegible]

Hilarus PP.

Nou. 137.

1. [illegible]

[illegible]

2. [illegible]

Nou. VI Auth. Collat. 1. juxta veterem tranſlationem.

beat, & maximè quæcunque in ordinationibus curialium vel officialium interdicta ſunt. Nunciet autem & nobis, vt decens ſuper eis imponatur correctio. Vtatur quoque præceptis ad Clariſſimos prouinciarum Iudices; vt & ipſi quæ fiunt inſpicientes, non permittant aliquid extra hoc quod à nobis conſtitutum eſt, fieri. Imminebit enim eis pœna quinque librarũ auri, ſiquidem & ipſi prævaricari videntes, non denunciauerint aut ſedi tuæ, aut Imperio, vt vndique decens vrnatus ordinationis gradui conſeruetur. Obſeruandi ſunt gradus, quibus ad cuſtodiam plenam Canonũ perueoitur. Lex decernitur à Priocipe poſt cooſtitutos Canones; quæ eorum Executionẽ Patriarchis, & ceteris Epiſcopis, præcipit. Eadem lex in acta Præfectorum prætorio refertur; qui vnà cum præſidibus prouinciarum, violari Canones prohibeant. Et ſi infracti fuerint, ea de re ad Principem referant, qui malè geſta corriget. Itaque vetare & prohibere poſſunt magiſtratus; ſed corrigere, quæ perperam acta fuerint, ſoli Principi competit. Nouella conſtitutio centeſima vigeſima tertia, quæ compendium Iuris Canooici complectitur, ad Petrum Præfectum prætorio perſcripta eſt, vt auctoritate ſua ejus executiooem juuet: *Tua igitur gloria, quæ per præſentem legem in perpetuum valituram noſtra ſanxit tranquillitas, per omnia cuſtodiri prouideat.* Ioter ceteras autem pœnas qoas io Epiſcopos & Clericos ea lege conſtituit, frequens eſt expulſio à Sacerdotio; quam vi conſtitutionis ſuæ fieri disertè præcipit, alióſque in depulſorum locum ſubrogari.

Nov. 123. ... C. 9. ...

V. Aliquis fortaſſe excipiet, Iuſtinianũ quidem proferendæ Iuriſdictionis ſuæ cupidum hoc ſibi jus arrogaſſe, vt Cuſtodiam Canonum ad Correctionem eorum quæ contra Canones tentata erant extenderet; ſed boc Epiſcopis acceptum non fuiſſe; vel anteriores Principes, quibus pietas cordi erat, ab hac vſurpatione abſtinuiſſe. Si quis tamen inſpicere velit quàm ſollicito ſtudio, cum peritioribus Epiſcopis de rebus Eccleſiaſticis Iuſtinianus tractaret, nunquam in animum ioducet, eum io Iuriſdictionẽ Eccleſiaſticam adeo impudenter graſſatum, vt multi ſibi perſuaſeruot. Sic autem intentus erat in rerum diuinarum contemplationem, vt Artabanes & conjurati hanc occaſionem illi trucidaodo opportuniſſimã ſperarent, teſte Procopio: *Perpetuò ſine cuſtodibus deſidet,* inquiunt, *ad multam noctem in muſæo cum ſenioribus quibuſque Sacerdotibus, attentiſſimo ſtudio arcana Chriſtianorum dogmatum inueſtigans.* Euſtathius etiam, in vita Eutychij, eo nomine maximè hunc Principem commendat, quòd poſthabitis omnibus aliis curis, illam vnam & ſolam oonquam intermitteret, diuina dogmata inueſtigandi, & hæreticos confutandi. Quare aſſentiri noo poſſum Nicolao Alemanoo viro erudititiſſimo; qui perſtrictum à Procopio Iuſtioianum putat, quòd Eccleſiaſticas ſanctiones peruerterit; etſi paſſim in Nouellis ipſe ſe vindicem & cuſtodem Canooum appellet. Quod Alemannus non è Procopio hauſit, ſed è ſententia quam auctori illi ſua interpretatione affinxit; oe prætermiſiſſe videretur Procopius hanc ſugillandi Iuſtiniani occaſionem. Etenim Procopius recitat Fauſtini cujuſdam Palæſtini ſæuitiam, & impietatem, qui Samarita cùm eſſet, Chriſtianum nomen ſimulauit, & Palæſtinæ procooſulatum adeptus, Chriſtiaoos ejus prouinciæ grauiſſimis injuriis vexauit. Delatus Fauſtinus, Senatus judicio, vrgente Iuſtiniano, damnarur in exiliũ. Sed ſtatim Princeps pecunia corruptus ſententiam reſcidit, eandẽ dignitatẽ Fauſtino reſtituit, 2 qui omnia ſecuriùs quàm antea per libidinẽ geſſit. Vnde colligit Procopius Chriſtianorũ jura, ſeu juſtas eorũ rationes, Iuſtinianum diſſimulaſſe, & inſuper babuiſſe injurias quæ illis ab acerbo illo & perfido procooſule inferebantur. Hæc ſunt Procopij verba: *ὅντινα μὲν οὖν Ἰουστινιανὸς τρόπον τὰ Χριστιανῶν δικαιώματα περιστέλλειν ἠξίου, καίπερ οὐ πολλῶν εἰρημένων ἡμῖν, ἀλλ' ἐκ τῶνδε βραχέων ὄντων, τεκμηριοῦν δεῖν.* Quæ ſic vir eruditus interpretatur: *Pauca quidem hæc, ex quibus intelligere tamen liceat, vt Iuſtiniano libuit Chriſtianorũ ſanctiones peruertere.* hæcque ad Nouellarum editionem transfert. Quorum verborũ tamen hæc eſt ſignificatio: *Quo modo Iuſtinianus Chriſtianorum jura diſſimulauerit, ex his quæ breuiter diximus, intelligere licet.* Quæ de rebus à Fauſtioo per ſummam injuriam ablatis intelligenda ſuot. *περιστέλλειν* enim hîc *diſſimulare* verti debuit, quemadmodum idem Alemannus reddit in duobus Procopij locis ad marginem repræſentatis. Et *δικαιώματα*, jura, vel juſtas rationes, noo autem *ſanctiones.* In

Procop. l. 3. de Bell. Goth.

Euſtathius in vita Eutychij.

Procopius in Anecdotis: Sacerdotes Fauſtinum accuſant.

eandem qnoque ſententiam Procopius ſuperioribus verbis recitauerat Arſenij eujuſdam Palæſtini flagitia; qiu etſi eum Samaritis ſentiret, Chriſtianam Fidem profitebatur, cùmque in aulâ ſumma ejus eſſet gratia, per parentem fratrémque ſuum, [a] qui patriam ſectam diſſimolabant, Cbriſtianos contumelioſiſſimè vexauit. Illi quidem à ciuibus ſuis trucidati ſunt: ſed [b] Arſenium turbarum auctorem nullo affecit incommodo Iuſtiniaous, niſi quod Regiâ prohibuit, ne diutius ea ſuper re Chriſtianorum votis fatigaretur. Inde Procopius Pauli Alexandrini depoſitionem narrat, & Fauſtini deprædationes, de quibus jam dictum. Vode patet quantopere aliena ſit à mente Procopij, ſententia, quæ illi ab Alemanno de induſtria tribuitur, vt inde occaſionem ſumat carpendæ immoderatæ Iuſtiniani licentiæ in condendis Eccleſiaſticis conſtitutionibus: quas vt ab Epiſcopis in Oriente ſuſceptas noo oegat, Patriarcharum vel oſcitanria vel adulatione, vt ipſe putat; ita in Occidentis Eccleſias minimè peruaſiſſe aſſerit. Sed ſuperiore libro oſtendimus has Iuſtiniani Nouellas Eccleſiaſticas à Romanis Pontificibus laudatas, & approbatas fuiſſe.

Procopius. [a] [illegible] [b] [illegible]

Suprà lib. 2. cap. 11 §. 5.

VI. Quod ad quæſtionem præſentem pertinet; ex Actis Synodi Conſtantinopolitanæ ſub Mena, conſtat manifeſtam Canonum violationem, aut à Principe, aut à Synodo caſtigari poſſe. Tbeodora Auguſta Anthimum Eccleſiæ Trapezuntiæ in Diœceſi Pontica Epiſcopum, ad ſedem Conſtantinopolitanam abſque Syoodi judicio tranſtulerat: repugoantibus licèt Canonibus, qui migrationem iſtam vetant; & præcipuè cùm à minori ſede ad majorem proſilitur. Agapetus Papa poſt aduentum ſuum in Regiam vrbem, rogante Ioſtiniaoo, Anthimum à ſede Conſtantinopolitana remouit: quem deinde Synodus babita à Meoa Patriarcba Conſtantinopolitano, hæreſeos conuictum Epiſcopali dignitate dejecit. Hujus Synodi Actis inſertus eſt & ab omnibus probarus libellus, quem Marianus à ſe & ab omnibus prouinciæ Hieroſolymitanæ & ſecundæ Syriæ Abbatibus ſubſcriptum Iuſtiniano aduersùs Anthimum obtulit; quo docet liberum Principi fuiſſe, bunc Antbimum, quòd aduersùs Canones Eccleſiam Conſtantinopolitanam inuaſiſſet, ab ea ſede detrudere; ſed rectè maluiſſe bac de re ab Arcbiepiſcopo veteris Romæ judicium Caoonicum ferri. Vode conſtat grauiter errare Balſamonem, in commentario Canonis Africani, quo Epiſcopus ab vna Eccleſia in alteram migrans, jndiciaria poteſtate excludi poteſt, ſi Epiſcoporum monitis obtemperare nolit. Etenim Balſamo exiſtimat auctoritatẽ publicam adhibendam, poſtquàm jodicio Syoodi ob illam tranſlationem damnatus fuerit. quod alienum eſſe ab vſu horum temporum diſcimus è verbis Mariani. Quæ quidem non incogitanti exciderunt; cùm ex Tbeodoſij lege anno 449. lata conſtet, Irenæum *poſt binas nuptias, contra Canones Apoſtolicos*, Tyriorum Epiſcopum factum; ab Eccleſia illa, nulla præuia damnatione Canonica, ſolo Principis imperio Canones infractos vlciſcente, dejectum; mandata Hormiſdæ Præfecto prætorio rei judicatæ executiooe. Refert etiam Liberatus non diſſimile Zenonis decretum; qui Petrum Moggum à ſectatoribus ſuis Patriarcham Alexandriæ creatum, noodum fatis functo Timotheo, quem Baſiliſcus tyrannus ſede ſua depulerat, miſſo ad Anthemium Ægypti præfectum reſcripto amouit. Id ſingulare in Moggo reperio, quòd hæreſim Eutycbianam palam profiteretur. Ceterùm Liberatus alienæ ſedis iouaſionem, ſeu mauis adulterium contra Canones patratum, à Zenone coërcitum docet, his verbis: *Anthemius accepta Imperiali juſſione, expulit Sacerdotio Petrum tanquam adulterum, & contra Leges Eccleſiæ factum, & in Epiſcopalem ſedem Timotheum Salophaciolum reuocauit.* Quæ omnia à Principibus acta ſunt jure quodam extraordinario, idque in apertiſſima Canonum violatione: quæ nulla cauſſæ cognitione, nec judiciorum ſolennibus indigebat; ſed in mera facti executione verſabatur. Etenim ſi occulto & ambigno crimioe pulſati fuiſsẽt Epiſcopi, cognitio canonica Synodum ſolam reſpexiſſet: ſed in manifeſtiſſima violatione, Canonibus factam injuriam iis pœnis Principes vlciſcebanrur, quæ legibus irrogatæ erant, nempe expulſione à ſede. Deturbationem enim illam, quæ vacantem Eccleſiam redderet, ſui arbitrij eſſe putabant; non antem Regradationem, vel Dejectionem ab Epiſcopali dignitate, quæ pœna erat merè Eccleſiaſtica.

Libellus Mariani Act. 2. Synodi ſub Mena: [illegible] Infrà: [illegible]

Balſamo ad Can 32. ſyn. Carthag.

L. 5. C. de ſumma Trin. & Part. 3. ſyn. Epheſ. c. 47.

Liberatus in Breuiar. c. 16.

Vide locum No. 113. prolarum §. 17. hujus capitis.

Pœnam autem illam expulſionis cum vacatione Epiſcopatus hodie irrogare oon poſſuot Principes, ob eas cauſſas quas Tomo II. exponam.

CAPVT II.

Synopſis.

I. Violatis Canonibus, dupliciter proſpicitur Diſciplinæ; vel lata lege, vel ſpecialiter emendato quod perperam geſtum eſt. Latæ legis exemplum, è Codice Theodoſ. & Iuſtin. Explicatur lex omni innouatione. C. de ſacroſ. Eccl. *Theodoſius relationes Synodicas Illyrici in rebus dubiis tribuit Epiſcopo CP. quod caruit effectu.*

II. Photij expoſitio refutatur, quæ omnes quæſtiones canonicas tribui putat Epiſcopo CP. non autem ſolam relationem rerum dubiarum. Opinio viri eruditi, qui cenſet inoouationem *à lege damnatam verſari in eo, quòd Illyriciani receſſiſſent à ſede CP.*

III. Principes ſpecialiter quoque querelis aduersùs canonica judicia delatis proſpiciebant; quia Patrocinium debebant non ſolùm Canonibus, ſed etiam clericis, vt probatur è Concilio Chalcedonenſi.

IV. Querela ad eos contra judicia Eccleſiaſtica delata, variè ſe gerebant. Aliquando ipſi cognitionem ad ſe transferebant. Id oſtenditur exemplo Athanaſij Alexandrini. Ejus appellatio à Concilio Tyrio ad Conſtantinum, reſpondet Appellationibus ab abuſu; & differt ab appellatione Donatiſtarum.

V. Quatuor vitia ſeu Nullitates Synodi Tyriæ. Hoſtes Athanaſij à judicio non rejecti. Delegati in Mareotidem ad teſtimonia recipienda, qui è cœtu illo erant ſuſpectiſſimi. Delegatio decreta à parte tantùm Concilij. Teſtimonia recepta ἐκ μονομεροῦς. *Doli & inſidiæ Iudicum.*

VI. Ob ea vitia Athanaſius libello poſtulat à Dionyſio Imperatoris legato, vt negotium integrum ejus cognitioni reſeruet.

VII. Damnatur Athanaſius. Appellat Conſtantinum, ob dolum, inſidias, & vim hoſtium potiùs quàm judicum. Conſtantinus cognitionem ſuſcipit, vt cognoſcat de peruerſo illo judicij ordine. Ea cognitio eluditur, noua accuſatione majeſtatis læſæ delata. Ea de cauſſa Athanaſius in Gallias relegatur à Principe. In anguſtiis licere putanit Athanaſius auxilia Principum implorare aduersùs infeſta judicia Eccleſiaſtica.

I. PRINCIPVM auctoritate reſtitueodos eſſe violatos Canones, & malè geſtarum rerum correctiooem ex ea petendam, docuit Iuſtinianus. Quod duplici modo fiebat; vel latis legibus, quæ inoouationes tentatas ab Epiſcopis vltra progredi vetareot, & canooum executionem io futurum deceroereot; vel etiam amota ſpecialiter canonis alicujus violatione. De primo genere extat in Codice elegans Theodoſij Iunioris cooſtitutio, cujus hæc ſunt verba: *Omni innouatione ceſſante, vetuſtatem & Canones priſtinos Eccleſiaſticos, qui vſque nunc tenuerunt, etiam per omnes Illyrici prouincias ſeruari præcipimus. Tum ſi quid dubietatis emerſerit, id oporteat, non abſque ſcientia viri reuerendiſſimi ſacroſanctæ legis Antiſtitis vrbis CP. quæ Romæ veteris prærogatiuâ lætatur, conuentui Sacerdotali ſanctóque judicio reſeruari.* L. omni. 45. C. Th de Epiſc. & l 6 C. de ſacroſ. Eccleſ. Quis mihi videatur genuinus hujus legis ſeoſus, aperiam; præcipuè cum à Photio io alieoam à vero ſenteotiam detorta fuerit, & io ejus enarratione quoque vir eruditiſſimus peccarit. Duo ſunt legis membra. Primo cauetur, vt antiqui mores & Canooes Eccleſiaſtici vim ſuam obtineant, etiam in prouinciis Illyrici vt io ceteris reliquarum Diœceſeoo prouinciis; ita vt ſi quid inoouatum fuerit contra Canooes, Epiſcoporum incuria vel ambitu, omni effectu careat. Hîc ergo Theodoſius Moribus antiquis & Canonibus integram auctoritatem reſtituit, & innouatiooes amolitur. Pars autem iſta commate diſtinguenda eſt à verbis ſequentibus legis, juxta lectiunem Codicis Theodoſiani quam propoſui. Secunda verò pars incipit ab hac particula, *Tum*, quæ extat io Codice Theodoſiano; in cujus locum irrepſit in Codice Iuſtioiani, particula, *Vt*; quæ licèt eundem ſenſum exprimere poſſit, non tameo ſic apertum, vt eum altera lectio præfert. Secuodæ autem partis hic eſt ſeoſus; Si quod dubium emerſerit io Canonum interpretatiooe, (quo prætextu Epiſcopi canonum violatorum iouidiam à ſe depellebant) eam oon voius Epiſcopi Metropolitaoi arbitrio temperandam, ſed coouentui Sacerdotali & plenæ Illyricianæ Diœceſeos Synodo committendam: ita tameo vt ea de re ad ſedem Conſtanrinopolitanam referatur. Canones priſtini nulli ſuot alij præter Ni-

cænos & Antiochenos, qui quæſtiones Canonicas Synodorum judicio finiendas decernunt; quod Synodus quoque Conſtantinopolitana amplexa eſt, collectis prouinciarum Synodis in vnum Diœceſeos integræ conuentum. Attamen fatendum eſt, ſub prætextu conſeruandæ vetuſtatis, nouitatem magni momenti ad amplificandam Conſtantinopolitanæ ſedis auctoritatem hac lege induci. Quæ ita canonicas quæſtiones Conciliis Illyricianis reſeruat, vt res Dubiæ ad Epiſcopum Conſtantinopolitanum reſerantur; eò quòd noua Roma veteris Romæ priuilegiis fruatur, & nouæ Romæ Epiſcopus primatu honoris potiatur poſt Romanum Epiſcopum, juxta canonem ſecundum Synodi Conſtantinopolitanæ. Vnde ſequi videbatur, eas omnes prouincias quæ intra fines Orientalis Imperij comprehenderentur, ab vrbis Regiæ Epiſcopo eadem auctoritate regendas, qua veteris Romæ Epiſcopus Occidentales prouincias adminiſtrabat. Ideóque ſicut difficiles cauſſæ & ambiguæ à Synodis ad Romanam Sedem referendæ ſunt, vt obſeruamus alibi ex Innocentio I. ita quoque ſi quid dubietatis emerſerit in Canonum interpretatione, à Synodis Illyrici judicandum decernit Theodoſius, non abſque ſcientia Epiſcopi CP. id eſt, relatione ad eum Epiſcopum facta. Loquitur enim de Illyrico Orientali, quod Macedoniæ & Daciæ ambas Diœceſes complectebatur, diſtractúmque fuerat temporibus Theodoſij ſenioris à reliquo Illyrico; quod deinceps Occidentale vocatum eſt, eò quòd Occidentis Imperio reſeruatum fuerit; vt ante diuiſionem illam, ſolidum Illyricum Occidenti adſcribebatur. Sed Theodoſij conatus irritus fuit. Etenim poſt tempora iſtius legis (quæ lata eſt anno 421.) à ſolo Romano Epiſcopo Macedoniæ Epiſcopi pependerunt, ad cúmque ſolum relationes ſuas in rebus dubus deſtinauerunt; vt patet ex epiſtola Leonis ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem, cui vices quoque ſuas per Macedoniæ Diœceſim commiſerat. Inde eſt quòd Clerici Conſtantinopolitani, cùm priuilegia ſedis ſuæ tantopere aſſertum & amplificatum irent in Concilio Chalcedonenſi, Illyrici mentionē nunquam injecerunt, ſoláſque Diœceſes Thracicam, Aſianam, & Ponticam obtinuerunt canone 28. illius Concilij. Quare lex Theodoſij effectum ſortita non eſt, in eo capite quod Illyricum Orientale Conſtantinopolitano Epiſcopo addicebat; cùm Patriarchatui Romano ſemper paruerit: donec per vim à Sedis Apoſtolicæ adminiſtratione diſtractum eſt, vt dixi cap. 1. Lib. 1.

II. Reſtat vt Photij doloſam expoſitionem paucis refellam: qui ſtudio augendæ Conſtantinopolitanæ ſedis, quam inuaſerat, indefinita locutione omnia canonica judicia in Illyrico acta, ab Archiepiſcopo Conſtantinopolitano & ejus Synodo definienda eſſe ait. Quod alienum eſt à mente Theodoſij, qui definitiones iſtas Synodis prouinciarum, vel etiam generali Synodo Diœceſeos Illyricianæ attribuit; non autem Synodo Conſtantinopolitanæ. Quæſtiones enim iſtæ locis ſuis, & à ſuæ Diœceſeos Synodis audiri debent, vt inquiunt Valens, Gratianus, & Valentinianus: idque diſertè cautum eſt Canonibus Secundæ Synodi. Id vnum excepit Theodoſius, vt ſi quod Dubium emergeret, ad ſedem Conſtantinopolitanam referretur. Itaque quod de vna ſpecie dictum eſt, ad omnes generaliter trahi non debet. Porrò vir Illuſtriſſimus & eruditiſſimus in ſpecie hujus legis fingenda lapſus eſt. Exiſtimat enim Theodoſio ab Attico Epiſcopo Conſtantinopolitano ſuggeſtum fuiſſe, Illyricianos Epiſcopos res nouas molientes, à ſedis Conſtantinopolitanæ obſequio receſſiſſe, ſub Arſacio deceſſore ſuo; & hoc colore elicuiſſe reſcriptum iſtud, quo ceſſante illa innouatione, veteres canones ſeruari præcipiuntur; ſcilicet, vt ille explicat, canon Secundæ Synodi, quo primatus defertur Epiſcopo nouæ Romæ, poſt Romanum Epiſcopum. Sed adeo apertum erat, Illyricum nunquam ſedem Conſtantinopolitanam coluiſſe, vt nemo tam perfrictæ frontis fuiſſe cenſendus ſit, qui libertatem Illyricianorum, *innouationem* appellaret. Præſertim cùm ipſo canone ſecundo CP. quem ſub nomine vetuſtatis & priſtinorum canonum vult ſignificari vir ſummus, nulla Diœceſeos Illyricianæ mentio facta fuerit, ſed tantùm Ægyptiacæ, Antiochenæ, Aſianæ, Ponticæ, & Thracicæ; vt alibi monui.

Phot. in Nomoc. T. ix. c. 8. [illegible]

L. 23. C. Th. de Epiſc.

Synopſis hujus Legis relata eſt in Baſilicis, eodem ſenſu quo accepta eſt à Photio, vt patet ex Balſamone T. 1. Nom. c. 9.

Ill. Card. Perron. c. 32 Replic.

III. Vt autem redeam ad Principum auctoritatem; non ſolùm lege genera-

liter lata, Canones aduersùs nouitates vindicabant; ſed etiam ſpecialiter, iniuriam illatam in iudiciis canonicis per Canonum violationem, decretis ſuis reſarciebant, ſi quis ad eos querelam ſuam deferret. Cui rei ex officio incumbebant, non ſolùm quòd Canonum cuſtodia illis commiſſa eſſet; ſed etiam quòd ciuium & præcipuè clericorum Patrocinium, & tranquillitatis publicæ cura, ad eos ſpectaret. Id eximiè docet libellus porrectus Marciano ab Euſebio Dorylæi Epiſcopo, & inſertus Actis Concilij Chalcedonenſis; vbi de iis quæ aduersùm ſe à Dioſcoro patrata erant in Epheſino Concilio, grauiter conqueritur. *Intentio & propoſitum eſt majeſtatis veſtræ, vniuerſis quidem ſibi ſubditis prouidere, & manum porrigere omnibus iniuſtè oppreſſis, præcipuè tamen fungentibus Sacerdotio: in hoc diuinitati placentes, à qua vobis imperare & dominari ſub hoc ſole donatum eſt. Ergo quoniam multa & dira & 2 contra omnem conſequentiam, Fides quæ in Chriſtum eſt, & nos, ſumus perpeſſi à reuerendiſſimo Dioſcoro Epiſcopo Alexandrinæ magnæ ciuitatis, 3 adimus veſtram pietatem, ſupplicantes iuſtitiam promereri.* Vnde patet Euſebium fiducia Patrocinij ductum, quod Marcianus Sacerdotibus oppreſſis præſtare tenebatur, ad eum acceſſiſſe, vt Principis auctoritate jus ſuum conſequi poſſet, ob ea quæ contra Canones à Dioſcoro geſta erant Epheſi. Baſſianus quoque Epheſi quondam Epiſcopus preces obtulit Marciano, quæ relatæ ſunt in Concilio Chalcedonenſi; quibus iniquo iudicio ſe ab Epiſcopatu depulſum exponit, ſubſidiúmque regiæ tuitionis expoſcit: *Omnis ſalus violentiam patientium poſt Deum veſtra tranquillitas eſt, præcipuè autem Sacerdotum Chriſti. Quapropter & ego ad has preces veni prouolutus veſtigiis veſtris, vt in his mei miſereamini.* Eunomius Epiſcopus Nicomediæ in Bithynia auxilium quoque Marciani implorat, aduersùs inuaſionem Anaſtaſij Nicæni; quia, vt inquit ille, *imperium Principi collatum eſt ad ſalutem orbis, & pacem Eccleſiarum.*

Act. 1. Conc. Chalc. [illegible]

2 [illegible]

3 [illegible]

Act. xi. Conc. Chalced. [illegible]

Act. xiii. [illegible]

IV. Tot nominibus adſtricti Principes ad iuuandos eos qui de aperta Canonum violatione, & de Iudicibus Eccleſiaſticis conquerebantur, duorum alterum faciebant; aut ipſi cognitionem ſuſcipiebant, eo tantùm fine vt illis de violentia conſtaret, quam deinde amoueri procurarent; aut aliis modis proſpiciebant, de quibus dicemus ſequentibus capitibus. Cùm autem harum rerum probatio ex hiſtoria Conciliorum petenda ſit, quæ nobiles tantùm euentus recenſet, pauca ſed illuſtria proferemus teſtimonia. Et quidem à B. Athanaſio Alexandrino auſpicabimur, qui primus omnium à iudicio aduersùm ſe reddito in Concilio Tyrio, Conſtantinum Auguſtum prouocauit. Princeps autem appellationem ſuſcepit; & partibus diem dixit, qua ſe in Conſiſtorio ſuo ſiſterent. Rem geſtam narrabo; vt omnibus pateat hanc Appellationem ejus generis eſſe quæ hodiernis Appellationum *tanquam ab Abuſu* formulis apprime reſpondet; & in eo maximè differt à Donatiſtarum Appellatione, quam idem religioſiſſimus Princeps meritò execratus eſt. De qua dicemus capite ſequenti. Quæ explicatio, Nouatorum quoque & aliorum aliquot opinionem refellet, qui iudicia canonica Principum imperio olim ſubjecta fuiſſe, hoc præcipuè argumento ducti, ſibi perſuadent.

V. Euſebiani & Meletiani infenſiſſimi Athanaſij hoſtes, decantatam illam fabulam Calicis fracti, altaris euerſi, & Arſenij Epiſcopi ab Athanaſio cæſi, in apertam accuſationem vertunt; Synodum Tyriam à Conſtantino impetrant, quò ſe conferrent ex Europa, Aſia, Africa, & Ægypto ſexaginta Epiſcopi à Principe ad arbitrium accuſatorum delecti, qui criminum delatorum cognitionē ſuſciperent. Quò miſit etiam Princeps Dionyſium Conſularem, vt in Synodo omnium rerum gerendarum Epiſcopos admoneret, *atque animaduerſor eſſet & Cuſtos conſeruandæ æquabilitatis & ordinis.* Concilium iſtud, quod partim ex Epiſcopis orthodoxis conſtabat, partim ex iis qui occultè Arianam impietatem fouebant, omnem iudiciorum ordinem inſuper habuit. Etenim hoſtium Athanaſij ſtudiis eò res prouecta eſt, vt Epiſcopi quidam in Mareotidem Ægypti regionem delegarentur, qui teſtimonia exciperent de Calice fracto, & altari euerſo. In quo quatuor peccata fuerant contra judiciorum ordinem, & juris naturalis præſcriptum. Primum eſt, quòd à rejectione ſeu recuſatione hoſtium ſuorum Athanaſius exciderit. Secundum eſt, Delegationem datam ab aduerſariis Athanaſij, non verò ab integro

Epiſtola Conſtantini apud Baron. an. 334. §. 2.

ab integro Concilio. Tertium, delegatos fuiſſe ſuſpectiſſimos homines, imò verò & apertiſſimos Athanaſij hoſtes. Quartum, abſente Athanaſio, nec vocato, aut ejus Clericis, teſtimonia recepta fuiſſe ἐκ μονομεροῦς. Itaque Epiſcopi Ægyptij libello hæc vitia ſynodo exponunt, obſecrántque, ne delegationem illam tam nefariè à paucis decretam, omnium ſententia firment: *Quotquot*, inquiunt, *ex toto grege ſuſpectiſſimi erant, Mareoten ablegarunt.* Infrà: *Ceterùm quia poſt ſutelas ſuas, ſubmiſſóſque ſuſpectiſſimos homines, audiuimus eos ſingulos veſtrum ambientes, poſtulare veſtram ſubſcriptionem, vt omnium veſtrum Concilio id actum videri poſſit; ideo & nos iſta ſcribimus, oramuſque, vt ſuſcepto Dei timore, indignantéſque ſine veſtra auctoritate illos miſſos eſſe, quos ipſi voluerunt, abſtineatis à ſubſcriptione, ne quas ipſi ſutelas conſuunt, eas tanquam vobis auctoribus factas jactitent.* Infrà: *Æquum certè erat, ſiquidem Legati Mareoten mittendi fuerant, nos quoque vnà cum illis præſtò eſſe, ad hoſtes Eccleſiæ indicandos, peregrinóſque eliminandos, vt purum iſtius rei ſcrutinium haberi poſſit.* Sanè Dionyſius Comes iniquo animo ferebat, Legatos communi omnium ſententia decretos non fuiſſe, vt patet ex ejus epiſtola ad Euſebianos: *Cùm admonerem veſtram bonitatem, Legatos communi ſuffragio & judicio deligendos eſſe.*

Libellus Episc. Ægypti apud Baron. an 335.

Socrates l. 2. c. 31 Græco: [illegible]

Infrà: [illegible]

VI. Quapropter Athanaſius & Epiſcopi Ægyptij libello conteſtatorio (qui hodie in foro euocatorius diceretur) à Dionyſio poſtulanr, ne calumniis conſarcinatis det locum; vtque negotium integrum Imperatori ſeruet, ne inſidiis ab Euſebianis confictis innocentes premerentur. Vnde colligere licet, dolum, inſidias, calumniam, & hoſtium, qui in illo Concilio judices ſedebant, gratiam, Athanaſio & Ægyptiis occaſionem dediſſe, vt judicij Eccleſiaſtici cognitionem ad Conſiſtorium Principis transferrent. Hoc docebunt verba ipſa libelli Dionyſio oblati: *Cùm multarum videremus calumniarum conſarcinationem, & ex conſarcinationibus inſidias Euſebij, Narciſſi, Flacilli, Theognij, Maris, Theodori, & Patrophyli aduersùm nos; quos quia principio detrectantes reijcere non licuit, neceſſariò ad hanc proteſtationem deuenimus; præſertim cùm animaduertamus multa ad gratiam Meletianorum, multa rurſus ad inſidias Catholicæ Eccleſiæ ſub noſtris criminibus agitari. Neceſſariò ob id quoque hunc libellum tibi porrigimus, cum multis obſecrationibus, vt Dei metu in animo ſeruato, qui imperium Auguſtiſſimi & Pientiſſimi Imperatoris Conſtantini tuetur, Cognitionem cauſſarum noſtrarum ipſi Auguſtiſſimo Imperatori reſeruet. Æquum eſt enim te ab Imperatore miſſum, negotium hoc integrum retinere.*

Socrates d. loco, [illegible]

Libellus conteſtatorius Dionyſio Comiti oblatus, apud eundem Bar.

VII. Attamen inſuperhabitis libellis conteſtatoriis, judiciũ redditur in Athanaſium abſentem & inauditum, qui Epiſcopali dignitate ſententia Concilij Tyrij dejectus eſt. A qua ſententia Conſtantinum appellauit; qui ejus cauſſæ ſuſcepit cognitionem, eò quòd Athanaſius de vi ſibi per inſidias illata, aduersùs fas omne, conquerebatur. Cujus rei fidem facit Reſcriptum Conſtantini, quod extat apud Athanaſium: *Ego quidem ignoro*, inquit, *quid ſibi velint iſta, quæ à veſtra Synodo per tumultum & tempeſtatem judicata ſunt. Mihi ſanè videtur neſcio quo pacto veritas per immodeſtiam opprimi, dum per veſtram contentionem, quam inuictam cupitis, ea quæ Deo placent non conſideratis.* Mox de Athanaſio loquens: *Magna libertate nihil aliud poſtulauit, quàm* [2] *vt vos huc euocari juberem, quò nobis præſentibus, quæ per vim paſſus eſſet, conqueri poſſet. Quod cùm mihi æquum & temporibus meis congruum videretur, ſcripto vobis denunciatum volui, vt quotquot Synodum Tyri abſoluiſtis, ſine omni tergiuerſatione; ad Prætorium noſtræ Clementiæ conueniatis; reipſa quantum ſeueritatis, integritatiſque ſit in veſtris ſententiis, coram me ipſo declaraturi.* Attamen Cognitionis iſtius euentus malè ceſſit Athanaſio per fraudes Euſebianorum, qui ſententiæ ſuæ contra judiciorum ordinem latæ viribus diffidentes, nouam calumniam compingunt; ſcilicet minatum fuiſſe Athanaſium, ſe cataplum ſeu frumentariam ſubuectionem, quæ claſſe Alexandrina Conſtantinopolim quotannis deferretur, interuerſurum. quod redemptis teſtibus cùm Principi probaſſent, ejus judicio in Gallias relegatur. Meminerunt vtriuſque ſententiæ Epiſcopi Orientis in Epiſtola ſua Synodica, apud Hilarium: *In præſentem Athanaſium dignam pro criminibus ſententiam dicunt. Propter quod Tyro fugiens, Imperatorem appellat. Audit etiam Imperator; quique interrogatione habita, omnia eius flagitia recognoſcens, ſua illum ſententia in exilium deportauit.* Ex Athanaſij libellis, & Reſcripto Conſtantini, apertiſſimè conſtat Athanaſium exiſtimaſſe, in his anguſtiis,

Theodor. l. 1. c. 31 Socrates cap 22. [illegible]

Reſcriptum Conſt. apud Athan. Apol. 2. & apud Socratem c. 22. [illegible]

2. [illegible]

1. [illegible]

Theod. l. 1 c. 31. Socr. l. 2. c. 35. Græco.

Epiſt. Synod. Sardic. Epiſc. Orient apud Hilarium in Fragmentis.

liberum eſſe afflicto, ſubſidium Tuitionis Imperatoriæ implorare, & Principis partes eſſe, vt perſpiciat, an vis vlla contra præſcriptum legũ & Canonum illata ſit.

CAPVT III.

Synopſis.

I. Auctoritas Principum Romanorum in plerisque capitibus judiciorum Eccleſiaſticorum expenditur. Dabant judices, ſed Clericos, in cauſſis Eccleſiaſticis, e Concilio Mileuitano; & è delegatione trium Epiſcoporum Galliæ in negotio Donatiſtarum à Conſtantino facta, qui vnà cum Melchiade de Cæciliano judicium ferrent. Ex illa delegatione Auguſtinus probat contra Donatiſtas, judicium illud non fuiſſe vſurpatum.

II. Eadem judices dandi poteſtas probatur è Concilio Chalcedonenſi.

III. Epiſcopis delegatis auctoritatem dabant judicandi eos, qui aliàs ſibi ſubditi non eſſent, è Cyrillo Alexandrino.

IV. Metropolitano aut Patriarcha ſuſpecto, ab vna prouincia judicium transferebant in aliam; è Concilio Berytenſi, quod relatum eſt in Chalcedonenſi.

V. Synodis à ſe indictis præſcribebant judiciorum ordinem. quod docetur aliquot exemplis. Theodoſius irritum declarauit Concilium Epheſinum, quòd fines præſcriptos à Principe in modo procedendi exceſſiſſet. Cauſſæ tamen cognitionem integram reliquit Concilio.

VI. Synodus Epheſina conqueritur non de incompetentia Principis, ſed de obreptione: Quam Legatis miſſis oſtenderunt. Diſcuſſio, an ordo retentus eſſet à Concilio, fieri poterat in Conſiſtorio, vt fatentur Orientales. Negotio diſcuſſo, Theodoſius confirmat Acta Synodi Epheſinæ, quæ antea reſciderat.

VII. Explicatur in quo fines præſcriptos à Theodoſio exceſſiſſet Concilium Epheſinum. Abſente Ioanne Antiocheno, & delegato Principis, judicium habuerat de Neſtorio. De cauſſis criminalibus pronunciauerat, quas Princeps euocauerat Conſtantinopolim. Idem Theodoſius ordinem cauſſarum præſcripſit Concilio Epheſino II. vt nullæ lites ciuiles agerentur ante quæſtionem Fidei Iuſſit etiam Flauianum abſtinere à judicio, & ſedere inter reos; quamuis ordinario jure aliter fieri debuiſſet.

I. AVCTORITAS Principum in aliis quoque judiciorum Eccleſiaſticorum articulis exercebatur, de quibus nunc agendum eſt: quamuis pleraque à noſtris moribus ſint aliena, atque ideo in vſum deduci non poſſint, quin apertè Sacerdotij & Imperij Concordia lædatur. Imperatores ergo Romani à Sacerdotibus interpellati, judices dare poterant, ſed Clericos, qui de negotiis Eccleſiaſticis ſententiam ferrent. Eam auctoritatem apertè Principibus aſſeruit Concilium Mileuitanum II. anno 416. quod relatum eſt à Gratiano. *Placuit vt quicunque ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio priuetur. Si autem Epiſcopale judicium ab Imperatore petierit, nihil ei obſit.* Vſus iſtius auctoritatis manauit à Conſtantino in cauſſa Cæciliani Carthaginenſis Epiſcopi, qui per ſummam injuriam à ſeptuaginta Epiſcopis Donati ſchiſmate infectis damnatus, Eccleſiam retinebat. Qua de re conqueſti ſunt Donatiſtæ Anulino Proconſuli Africæ; impendiò poſtulantes, vt faſciculum in aluta ſignatum cum libello ſibi oblato ad ſacrum Comitatum dirigeret. Conſtantinus juris religioſiſſimus Princeps cognitionem criminis Eccleſiaſtici (de traditione enim librorum ſacrorum agebatur) aduerſùs Epiſcopum ſuſcipere noluit. Sed Donatiſtis acriter ea de re objurgatis, & Epiſcopos è Gallia, vbi Princeps tunc morabatur, ſibi iudices dari poſtulantibus, eò quòd Africana judicia per contentiones partium ſuſpecta eſſent, Princeps pacis Eccleſiaſticæ ſtudioſiſſimus tres Galliarum Epiſcopos Maternum Agrippinenſem, Reticium Auguſtodunenſem, & Marinum Arelatenſem delegauit, qui vnà cum Melchiade Romano Pontifice litem dijudicarent. Nec enim cauſa illa generalis, quæ totius Eccleſiæ communionem perturbabat, abſque Romano Pontifice ritè definiri poterat. Meminerunt Euſebius, Optatus, & B. Auguſtinus hujus delegationis, cujus ſunt hæc verba in epiſtola ad Melchiadem: *Viſum eſt mihi, vt idem Cæcilianus cum decem Epiſcopis qui illum reum facere videantur, & decem aliis quos ipſe ſuæ litis dijudicationi neceſſarios exiſtimauerit, Romam nauigio trajiciat: vt ibi coram vobis, Reticio etiam, & Materno, & Marino collegis veſtris, quos ea de cauſſa Romam maturare juſſerim, poſſit audiri, ſicut ſanctiſſima Dei lex, vt noſtis, poſtulat.* Iudicio habito Romæ Cæcilia- Conſtantini epiſtol. ad Melch.

nus à Melchiade, omnium Epiſcoporum ſuffragiis, abſolutus eſt. Sententia enim ſub Melchiadis nomine concepta eſt, apud Optatum. Victi Donatiſtæ (vt hoc obiter dicam) Conſtantinum appellarunt poſt ſententiam Melchiadis, & Synodi Arelatenſis, ejus judicium poſtulantes: *Meum judicium poſtulant*, inquit Conſtantinus in epiſtola ad Epiſcopos, *qui ipſe judicium Chriſti expecto*. Cognitionem iſtam recuſabat, licèt Athanaſij prouocationem admiſiſſet; eò quòd iſte de inſidiis & dolo Synodi Tyriæ conquereretur; illi verò de iniquitate judicij. quam diſcuſſionem à ſe Conſtantinus amouit. Ceterùm vt pateat an Conſtantini delegatio alicujus momenti haberetur, tempore Auguſtini; obſeruandum eſt, Donatiſtas ſententiam Melchiadis refellere ſolitos, quòd ab Epiſcopis tranſmarinis lata eſſet, quibus ex Africanæ Eccleſiæ priuilegio, judicia Africanarum cauſſarum etiam ex appellatione vſurpare non licebat. Excipit Auguſtinus de Conſtantini Imperatoris delegatione: *An fortè non debuit*, inquit, *Romanæ Eccleſiæ Melchiades Epiſcopus cum collegis tranſmarinis Epiſcopis illud ſibi vſurpare judicium, quod ab Afris ſeptuaginta, vbi primas Tiſigitanus præſedit, fuerat terminatum? Quid quòd nec ipſe vſurpauit? Rogatus quippe Imperator Iudices miſit Epiſcopos, qui cum eo viderent, & de tota illa cauſſa, quod juſtum videretur, ſtatuerent. Hoc probamus, & Donatiſtarum precibus, & verbis ipſius Imperatoris.* Non diſputo, an ſummo jure Melchiadi liberum fuiſſet de cauſſa Cæciliani judicium agere. Id tantùm aio ex ſententia Auguſtini, decretam à Conſtantino delegationem, judicium tranſmarinum ita conſtituiſſe, vt Donatiſtis de foro non competente excipere non licuerit.

Côſtant. epiſt. ad Epiſc. Cathol.

Aug. ep. 162.

II. Ex illa conſtituendi judicij Eccleſiaſtici auctoritate proficiſcitur, quòd Baſſianus depulſus à ſede Epheſina, libello petiuit à Marciano, vt decerneret hac de re cognitionem à Concilio Chalcedonenſi ſuſcipi: *Supplico veſtræ pietati, & prouoluor diuinis veſtris ſacratiſque veſtigiis, quatenus ſancire dignetur veſtra cæleſtis poteſtas, ſacra veſtra ſubnotatione miſſa ad ſanctum Concilium, vt cognitio fiat inter me miſerrimum, & eos qui in me talia perpetrarunt, ac dicunt ſe aliquid aduerſùm me habere.* Princeps cauſſam illam Synodi judicio permiſit, reſcripto ad eam miſſo, quod verbis per quam modeſtis conceptum eſt: *Feſtinet igitur veſtra reuerentia, has noſtras ſuſcipiens literas, cauſam diſcutere, & formam quæ vobis viſa fuerit proferre.* Inde etiam manauit, quòd Euſebius Durylæi Epiſcopus non antè cum Dioſcoro congredi voluerit in Concilio Chalcedonenſi, & aduersùs eum accuſationem inſtituere, quàm libello à Marciano contendiſſet, vt cognitionem illam Concilio demandaret: *Prouoluti precamur veſtram Clementiam, vt præcipiatis reuerendiſſimum Epiſcopum Dioſcorum reſpondere de his quæ ei à nobis ingeruntur.* Infrà: *Sacrum & venerabile veſtrum mandatum dirigentes ſanctæ & vniuerſali Synodo religioſiſſimorum Epiſcoporum; quò poſſit inter nos & præfatum Dioſcorum audire & perferre ad ſcientiam veſtræ pietatis omnia quæ geruntur.*

Act. xi. Conc. Chalced. [illegible Greek]

Reſcriptum Marciani: [illegible Greek]

Act. 1. Conc. Chalc. [illegible Greek] &c.

III. Non ſolùm autem eis Epiſcopis judicium delegabant, qui ordinario jure intra prouinciam ſuam judicium ferre poſſent; ſed etiam extra territorium jurisdictionem aliquando prorogabant. Hanc prorogandæ Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ auctoritatem reſpiciebant Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, & Memnon Epiſcopus Epheſiorum, in libello quem Concilio Epheſino porrexerunt. Conqueruntur, ſe à Ioanne Antiocheno per ſummam injuriam damnatos, etſi nulla penitùs illi competeret auctoritas ad judicium illud reddendum, neque ex legibus Eccleſiaſticis, neque ex Principis Edicto. Vnde patet Synodis Epiſcoporum, in eos, qui ſibi ſecundùm Canones aliàs ſubditi non eſſent, prorogari juriſdictionem mandatis Principum ſolenne fuiſſe. *Et quidem*, inquiunt, *nec per leges Eccleſiaſticas, nec per Imperiale Decretum, poteſtatem habuit, qua fultus vel quempiam ex nobis judicare, vel omnino ſimile quippiam attentare poſſet, præſertim verò contra majorem ſedem.*

Libellus Cyrilli & Memnonis oblatus Synodo Epheſinæ p. 1. Act. 4. [illegible Greek]

Vide ſecundã Præfationem Marcæ §. 9.

IV. Si quis etiam Epiſcoporum de Metropolitani aut Patriarchæ ſuſpicione quereretur, literis ſuis judicium ab ea ſede auocabant, & in aliam prouinciam transferebant. Ibas Edeſſenorum Metropolitanus, Ioannes & Daniel Epiſcopi de hæreſi à Clericis accuſati curam Domno Patriarcha Antiocheno, etſi lis conteſtata fuiſſet in Synodo Antiochiæ, reſcripto tamen & auctoritate Theodoſij Imperatoris, ex ſententia Flauiani Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, ab Oſ-

rhoëna prouincia ad prouinciam Phœniciæ tranſlati ſunt; vt à Photio Epiſcopo Tyri, Euſthatio Beryti,& Vranio Himeriorum Epiſcopo judicibus datis, judicium de accuſatione ferretur. Damaſcius Tribunus, ſicut ei mandatum erat à Theodoſio, in Orientem ſe contulit, & accuſatores vnà cum reis Epiſcopis, in Colonia Tyri judicibus delegatis exhibuit. Iudices verò commonitorium Principis à Damaſcio prolatum Actis inſeri juſſerunt, vt de collata ſibi à Principe cognitione conſtaret: *Pium commonitorium dignetur tua magnificentia demonſtrare, vt per omnia intentionem piiſſimi & Christianiſſimi Imperatoris noſtri ſequamur. præfulgere etenim debet his geſtis.*

Conc. Chalc. Act. 2. [illegible]

V. Alio etiam eóque eximio jure vtebantur Principes in præſcribendo judiciorum ordine, quæ in Synodis à ſe indictis peragenda erant. Hinc profectum eſt, vt præcipuos magiſtratus delegarēt, qui Conciliis intereſſent, non ſolùm vt vis publica & tumultus arcerentur, ſed etiam vt ab Epiſcopis cognitionum ordo ſeruaretur. Quare Dionyſius Comes, vt vidimus ſuprà, à Conſtantino ad Concilium Tyrium miſſus eſt, vt *Animaduerſor eſſet & Cuſtos conſeruandæ æquabilitatis, & ordinis.* Theodoſius Candidiano Comiti retinendi ordinis curam in Synodo Epheſina injunxit: ſed anguſtioribus finibus mandatum coërcuit, ſcilicet ad ſubmouendos tumultus monachorum & laïcorum, mutuas Epiſcoporum contentiones impediēdas, & ſuffragium cujuſque liberum conſeruandum. Concilio Epheſino ſecundo adfuit Elpidius Comes cum Theodoſij mandatis amplioribus, nempe vt tranquillitate Epiſcopis procurata, cognitiones *ex ordine* inſtituerentur, καὶ ἐν τάξει μὲν προβῆναι τὰ τῆς ὑποθέσεως. In Concilio Chalcedonenſi eminentiſſimi magiſtratus, quo quidque ordine gerendum ſit, præſcribunt. Tanta autem ſeueritate hac in parte à Conciliis obedientiam Principes exigebant, vt ſi præſcriptum ſibi judiciorum ordinem egreſſa fuiſſent, quidquid neglecta cognitionis lege decretum foret, Principes in irritum mitterent; vt patet ex Theodoſij reſcriptis aduersùs Synodum Epheſinam latis. Theodoſius omnibus Metropolitis Synodum Generalem Epheſi celebrandam ad Pentecoſten anni 431. indixit, vt communi omnium Epiſcoporum ſuffragio rebus Eccleſiæ conſuleretur, coram Comite Candidiano, qui tranquillitati Synodi proſpiceret. Ioannes Antiochenus Patriarcha pluſquam dies quindecim vltra condictum diem in itinere moratus, Cyrillo Alexandrino & reliquis Patribus ſignificat, non eſſe quòd diutiùs expectaretur, ſéque abſente de Neſtorio quæſtionem haberi poſſe. Itaque Neſtorio, qui Epheſi præſens aderat, tribus Edictis intra triduum in jus vocato, & ſe Synodo ſiſtere renuente, cauſantéque Ioannis Antiocheni abſentiam, cujus aduentus intra quatriduum expectabatur; de Fidei cauſſa deliberatum eſt: atque *abſente Candidiano*, Neſtorius ſententia omnium Epiſcoporum dejectus eſt. Ioannes Antiochenus, qui ſtatim poſt damnatum Neſtorium Epheſum appulerat, ægerrimè tulit ſe abſente ſententiam latam; ideóque à Concilio ſecedens, ex triginta Metropolitanis, quos ſecum duxerat, Conciliabulum qnoddam coëgit; Cyrillúmque Alexandrinum, & Memnonem Epheſium, veluti turbarum auctores, Epiſcopatu dejecit: & viciſſim Ioannes & Orientales Epiſcopi germanæ Synodi Epheſinæ judicio, à functionibus Sacerdotalibus ſuſpenſi ſunt. Quibus de rebus cùm Candidianus ad Theodoſium retuliſſet, ille Reſcripto ſuo quæcunque geſta erant & decreta à Synodo reſcidit; ex eo ſcilicet capite, quòd Concilium integrum non fuiſſet, & à præſcripta literis Imperialibus forma Patres diſceſſiſſent; juſsítque, vt omnia deintegro diſcuterentur, atque ex communi omnium ſententia Fidei regula conſtitueretur. Præterea ſe Legatum quemdam è Palatio miſſurum monuit, qui vnà cum Candidiano, quæ acta eſſent perſpiceret, eáque prohiberet, quæ legitimo ordini aduerſarentur. Quibus verbis ſignificatur tam dejectio Cyrilli & Memnonis ab Orientalibus Epiſcopis, quàm Neſtorij depoſitio; & Ioannis Orientaliúmque ſuſpenſio, à Synodo Epheſina decreta. Hoc Theodoſij Reſcriptum magni momenti mihi quidem eſſe videtur, vt fines Iuriſdictionis Regiæ, quando de politia Eccleſiaſtica violata agitur, rectè conſtitui poſſint. Etenim Theodoſius, quæ Canonum, & Legum, reſcriptorúmque ſuorum ordine non ſeruato geſta ſunt, reſcindit quidem, ſed cauſſæ ipſius integram cognitionem

Commonitorium Elpidio datum, Act. 1. Concil. Chalcedon.

Synodo relinquit. Cuſtos eſt Ordinis Canonici, non autem Executor Canonum. Verba reſcripti hæc ſunt: *Proinde ſacræ Majeſtati noſtræ placuit, Talem procedendi modum nullum habere locum aut momentum. Hæc verò quæ ineptè & citra ordinem geſta ſunt ceſſantibus, doctrinam de pietate priùs, ſicuti decretum fuit, diſcuti, eámque juxta communem totius Synodi ſententiam in poſterum obtinere.* Infrà: *Et quiſpiam e ſacro noſtro palatio vnà cum magnificentiſſimo Candidiano Comite deſtinetur, qui noſtro juſſu quæ acta ſunt cognoſcat, quique quæ legitimo ordini diſſentanea ſunt prohibeat.*

In Actis Conciliabuli parte 2 Epheſ. Concil. [illegible]

VI. Synodus Epheſina his literis acceptis, non expoſtulat cum Theodoſio de vſurpata juriſdictione; ſed conqueritur à Candidiano obreptum Principi fuiſſe, antequàm ex epiſtola Synodica de rerum geſtarum ordine certior factus eſſet. Quare obſecrat, vt Candidianum vnà cum Epiſcopis quinque à Concilio delegandis euocet, qui ejus pietati comprobent omnia Canonicè peracta fuiſſe: *δεόμεθα τῦ ὑμετέρȣ κράτȣς μεταςεῖλαι πάντα τῆς ἁγίας συνόδου, συγκειμένους τοῖς πεπραγμένοις ἐπὶ τῆς ὑμῶν εὐσεβείας.* Vnde patet non abnuere Concilium, quin Princeps cognoſcat, an ordo Canonicus & legitimus in Synodo à Patribus retentus fuerit. Theodoſius ſtatim Ioannem ſacrarum largitionum Comitem Epheſum mittit, qui rebus omnibus accuratè diſcuſſis, Orientalium calumnias detexit; & Synodo indulſit, vt ſeptem Epiſcopos ad Comitatum delegaret. Eadem facultas conceſſa eſt Orientalibus, qui mandatis ſuis inſtructos ſeptem etiam Epiſcopos ad Principem deſtinarunt. Sed mandati illius verba expendenda ſunt; quæ docent maximam illam contentionem de ordine ſeruato, vel interuerſo, diſcuti poſſe, aut à Principe ipſo, aut intra Conſiſtorium, vel in Senatu, aut in Synodo Epiſcoporum, prout Principi collibuiſſet. *Si quæſtio habeatur de rebus controuerſis, vel apud piiſſimum Principem, vel in ſacro Conſiſtorio, vel apud ſacrum Senatum, vel in Synodo Patrum.* Cùm autem vtriuſque partis Legati Conſtantinopolim ſe contuliſſent, perſpecto rerum actarum ordine, Synodum Epheſinam *Canonicè* Neſtorij cauſſam diſcuſſiſſe Theodoſio conſtitit; ideóque ſtatim Acta Synodi Edicto confirmauit.

Cyrillus in ep. ad Theopemptum.

Mandatum Orient. [illegible]

Capite 14. Partis 3. Conc. Epheſ. [illegible]

VII. Ceterùm non eo ſolùm nomine conqueſtum vidimus Theodoſium, quòd pleno & integro Concilio negotia diſcuſſa non fuiſſent in Synodo Epheſina; ſed eo etiam, quòd à forma literis ſuis perſcripta temere diſceſſum fuiſſet. Liberum enim ſibi eſſe Principes exiſtimabant, vt rerum gerendarum ordinem etiam Conciliis Oecumenicis præſcriberent, quemadmodum ſuperiùs dixi. In duobus autem capitibus præcipuè fines præſcriptos à Principe Patres exceſſerant. Vnum eſt, quòd abſente Candidiano, judicium aduersùs Neſtorium peregerant. Alterum, quòd licèt Synodo Princeps denuntiaſſet, nullam ciuilem aut criminalem cauſſam, etiamſi Eccleſiaſtica eſſet, mouendam eſſe aduersùs quempiam Epiſcoporum, vel in Synodo, vel in publico judicio, ſed omnia ejuſmodi Conſtantinopolim auocanda: Attamen Cyrilli, & Memnonis, Ioanníſque, & Orientalium damnationes ſubſecutæ legem datam violauerant. Eandem rationem ſecutus eſt poſtea idem Theodoſius in ſecunda Epheſina Synodo. Prohibuit enim commonitorio ſuo, quod Elpidio Comiti datum eſt, ne lites vllæ inſtituerentur in Synodo, antequàm Fidei quæſtio finem accepiſſet. Præterea autem vetuit, ne Flauianus Epiſcopus Conſtantinopoleos, aut ceteri Epiſcopi, qui ſententiam aduersùs Eutychem in Synodo Conſtantinopolitana dederant, ſuffragium ſuum ferrent in Concilio Epheſino. Elpidius executionem mandati hac in parte grauiter vrſit, Theodoſio ordinem rerum vindicans his verbis: *Imperator adimplens ipſe primus ordinem legum, cujus eſt Conditor & Cuſtos, juſſit eos qui ſemel judicauerant, judicandorum locum obtinere.* Itaque Theodoſius Flauianum & Synodum Conſtantinopolitanam eodem loco habuit, quo ceteros judices, à quibus prouocari poteſt, qui judiciis non interſunt; in quibus de eorum appellatione cognoſcitur. Quin etiam cùm à Canonibus conſtitutum ſit, illi ſimilem pœnam indicendam, qui contra Canones excommunicationis aut dejectionis ſententiam protulerit, Theodoſius eum cognitioni Synodi ordinem præſcripſit, vt Flauianus inter reos haberetur. Alio tamen jure vſi fuerant Epiſcopi Orientales, qui Antiochiæ in Athanaſium ſententiam dixerant. Illis enim & Iulius, qui eos literis ſuis Romam ad ſecundum judicium euocabat, & Conſtantius & Con-

In Syn. Chalced. Act. 1. [illegible]

ſtans Imperatores, qui Synodum Sardicenſem indixerant, ſuffragia integra reliquerunt, quæ vnà cum Occideotalibus Epiſcopis in Syoodo conferrent. Diſcrimen ex eo proficiſcitur, quòd Concilij Antiocheni ratio habita fuit, perinde ac ſi appellari ab ejus judicio non poſſet, ſed tantùm Retractationis cognitio inſtitui, vt fieri ſolebat aduersùs ſeotentias Præfectorum prætorio. At Synodus Flauiani non eo jure potita eſt, ſed eo loco habita ac ſi ab ea prouocari poſſet. Quod non alia ratione nitebatur, quàm mero Theodoſij arbitrio, qui ordini hujus cognitionis quas voluit leges præſcripſit, etſi à ceterorum judiciorum ordine alienas.

CAPVT IV.

Synopſis.

I. Principes aliquando ſuſpendebant priorū Synodi judicatum, noua Synodo indicta. Quod factum à Theodoſio in cauſſa Neſtorij. Qui damnatus à Synodis Romana & Alexandrina, niſi reſipiſceret intra decem dies. Theodoſius Synodo Epheſina indicta ad petitionem Neſtorij, interim nihil innouari juſſit. Oſtenditur à Concilio habitam rationem ſuſpenſionis.

II. Auctoritas Theodoſij interpellata à Leone, vt ſuſpendi juberet executionem ſecunda Synodi Epheſinæ. In qua Dioſcorus omnia per tumultum egit contra Canones, depoſito Flauiano. Leo hanc Synodum reprobat in Concilio Occidentali. Sed auxilium Principis implorat aduersùs Orientales. In verbis vtitur, qua auctoritatem Principum in hac re ſignificant.

III. Leo de iniquitate Synodi judicium tulit. A Principe verò petit reſciſſionem ex eo capite, quòd per vim & contra Canonum ordinem omnia geſta eſſent. Vir eruditiſſimus pueat à Leone peti prioris legis reuocationem, quâ Theodoſius Synodum Epheſinam confirmauerat. Sed nondum reſciuerat legem illam latam fuiſſe. Refutati Nouatores, qui à Principe ſolo reſciſſionem Synodorum tunc pependiſſe volunt. Theodoſius noluit ſatisfacere deſiderio Leonis. Sed Marcianus indixit Synodum Chalcedonenſem. quæ neceſſariam putauit Principis legem ad Synodum Epheſinam reſcindendam, quam à Principe obtinuit.

IV. Legati Romani implorant auxilium Judicum in Synodo Chalcedonenſi, aduerſùs illius Synodi decreta, quæ canonibus Nicænis erant contraria.

V. Principes reſtaurationem judiciorum Eccleſiaſticorum reſcriptis ſuis permittebant. qua de re alibi.

VI. Ab Epiſcopis quos in cauſſis Eccleſiaſticis delegabat Princeps, ipſe appellabatur, è Iuſtiniano. Quod obtinebat in ciuilibus negotijs, & criminalibus, etiam Epiſcoporum, tempore Gregorij Magni. quod ipſe rectum eſſe ſcripſit. Lis in appellatione commiſſa Diacono Sedis Romanæ, & vni è Magiſtratibus. Judicium verò latum à Principe.

VII. Apud Græcos poſterioribus ſeculis jus illud continuatum. Imò recuſata Synodo Patriarchæ à reo, Imperator cauſſam Eccleſiaſticam ad ſuum tribunal traxit, è Balſamone, qui hoc factum non probat: quamuis judicem ſecularem adjungi poſſe à Principe, judici Eccleſiaſtico putet. Quibuſdam quoque tunc viſum, à ſententia Patriarchæ, Principem appellari poſſe, cum diſtinctione.

VIII. Qua ratione Principes Romani ſe geſſerint in Iudicijs Canonicis, ſecundùm ea quæ ſuperioribus capitibus obſeruata ſunt.

I. NON ſolùm autem judicia Eccleſiaſtica Principes ordinabaot, ſed etiam aliquando Synodo indicta ad controuerſias dirimendas, prioris ſententiæ in judicio Eccleſiaſtico latæ executionem ſuſpendebant. Ejus ſuſpenſionis exemplum, quamuis ſcelerato homini indultæ, diſſimulare non debemus. Is erat Neſtorius, veſanæ hæreſeos, quæ Chriſtum diuidebat, auctor, quem Celeſtinus Pontifex communione Eccleſiæ Catholicæ dejecit, niſi decem dierum interuallo ab admonitionis die numerandorum, oefariam doctrinam ſuam conceptis verbis anathematizaret; literis ad Cyrillum Alexandrinum & Neſtorium hac de re datis. Cyrillus Synodo Alexandriæ coacta, in eandem ſententiam cum Celeſtino conſenſit, & Neſtorium ſui officij commonuit, miſſâ ex auctoritate vtriuſque Synodi damnationis ſenteotiâ, niſi intra decem dies reſipiſceret. Neſtorius de injuria ſibi illata apud Theodoſium conqueritur, & Synodum Generalem indicendam curat. Quod vix animaduerſum eſt, quia Neſtorij petitio reſcripto Priocipis inſerta non eſt; ejus tamen Celeſtinus fidem facit in epiſtola ad

Celeſtin. ep. ad Cyril & ep. ad Neſtorium.

Celeſtin. in ep. ad Cler. CP

Clerum Conſtantinopolitanum: *Quis petitorem Synodi*, inquit ille de Neſtorio loquens, *crederet Synodo abſuturum! campum ad certamen expoſcit; Sacerdotale poſtulat, cui non erat adfuturus, examen.* Baſilius quidem monachus Synodi indictionem apud Theodoſium libello dato vrſit; ſed Neſtorij precibus coactam fuiſſe conſtat. Quod ad rem noſtram attinet, reſcripto ſuo Theodoſius Concilium Generale Epheſi celebrandum indixit; ſed nihil innouari à quoquam, ante Synodi cognitionem, juſſit. Itaque executio ſententiæ à Synodis Romana & Alexandrina aduersùs Neſtorium decretæ, ſuſpenſa fuit à Principe, ne præjudicium aliquod fieret cognitioni futuræ Synodi Oecumenicæ: *De indicta autem ſanctiſſima Synodo, noſtra ſerenitas ad omnes omnino Deo dilectos Epiſcopos Metropolitanos literas ſcripſit; quò nimirum hac tandem ratione, turbæ, quæ ex multis diſſidiis & concertationibus hinc inde enatæ ſunt, ritè ſecundùm Eccleſiaſticos Canones conſopiantur, & illa præterea quæ parum decenter hactenus admiſſa ſunt, corrigantur; & pietatis denique, quæ in Deum eſt, publicæque vtilitatis firmitati conſulatur. Ceterùm ante ſanctiſſimam coactam Synodum, communémque ejuſdem, quæ de omnibus dabitur, ſententiam, nihil quidquam in vlla prorſus re priuatim à quoquam innouetur.* Equidem non perſpicio, qua ratione hanc ſuſpenſionem Theodoſius decernere potuerit; niſi petitioni Neſtorij, qui ſe indicta cauſſa damnatum conquerebatur, ejúſque, ſi lubet, Appellationi locum demus, quæ ad Concilium indicendum Theodoſium prouocauit; ita vt interim appellatione pendente, vel ſi mauis reſtitutione in integrum, nihil innouaretur. Cujus ſuſpenſionis tantum abeſt vt querelam mouerint Patres in Concilio Epheſino; quin potiùs reſcriptum Actis inſeri juſſerint, & ſuſpenſionis rationem omnino habnerint. Nam conuenrus eſt tribus Edictis Neſtorius, vt ſe Synodo adjungeret, & vnà cum ceteris Epiſcopis conſideret, quemadmodum loquitur Petrus Epiſcopus Lampæ: ſcilicet *vt Fidei doctrinam vnà cum Synodo diſceptaret*, ſicut retulit Ioannes Hephæſti Epiſcopus: ipſéque paſſim Actione prima Cõcilij, Deo amantiſſimus Epiſcopus dicitur. Deinde ipſa damnationis Neſtorij formula nunc primùm illũ Epiſcopali dignitate dejicit, nõ autem antea dejectum fuiſſe pronunciat.

Epiſt. Theod. 1 p. Conc. Epheſ. n. 32. [illegible]

Act. 1. Conc. Epheſ. [illegible]

II. His adjiciendum eſt auctoritatem quoque Principum à Romanis Pontificibus interpellatam, vt res contra Canones à Synodis geſtas reſtituerent in integrum, aut ſaltem earum executionem ſuſpenderent, donec majori Synodo omnia componerentur. Cujus rei illuſtriſſimum exemplum præbet Leo I. in cauſſa Flauiani. Eutyches presbyter & Archimandrita Conſtantinopolitanus neſandæ hæreſeos auctor, damnatus à Flauiano Archiepiſcopo Conſtantinopoleos, & ab ejus Synodo, ad Concilia omnium Patriarcharum cùm prouocaſſet, à Theodoſio Imperatore impetrauit Concilium Epheſinum ſecundum, cui ex reſcripto Principis præfuit Dioſcorus Alexandrinus. Rectè & ex ordine indictum erat Concilinm, cui & Legati Romanæ Sedis, ceteríque Patriarchæ aderaot, ita vt nihil huic conuentui videretur deeſſe, quò minùs pro Concilin Oecumenico haberetur. Sed Dioſcorus omnia per tumultum vi manúque miſcuit; Eutychem, qui ſe orthodoxum profitebatur, reſtituit; Flauianum, & Euſebium Epiſcopum Dorylæi, damnauit, eo prætextu, quòd aduersùs canones Eutychem gradu ſuo dejeciſſent; ceteris Epiſcopis per minas & terrores ad Flauiani & Euſebij damnationem adactis. Huic judicio interceſſit Flauianus recuſato Dioſcoro, & Legati Romani contradixerunt; quibus ſcripto, ex more Conciliorum, libellum appellatorium porrexit Flauianus, vt auctoritate & ſtudio Romani Pootificis alterum Concilium inſtitueretur. Et Leo quidem hujus calamitatis nuncio accepto, Italiæ Concilium in Romana vrbe cogit, in quo quid actum ſit, malo verbis Hilari Diaconi proferre quàm meis: *Veſtra itaque veneranda elementia cognoſcat, à præfato Papa Leone cum omni Occidentali Concilio reprobari omnia, quæ in Epheſo contra Canones per tumultus & odia ſecularia à Dioſcoro Epiſcopo geſta ſunt, & nulla ratione hæc in his partibus ſuſcipi poſſe; quia per potentiam prædicti* (id eſt, Dioſcori) *non ſine læſione Fidei, & præjudicio ſanctiſſimi viri innoxiique Flauiani commiſſa ſunt.* Sed quia de Concilij Oecumenici decreto agebatur, quod etſi repudiatnm eſſet Romæ, nec vnquam ſuſcipi poſſet in Occidente, magno ſtudio fouebatur à quamplurimis Orientalibns Epiſcopis, neceſſariò Theodoſij auxilium Pontifex implorat; eúmque obſecrat, vt quæ

Hilarus in ep. ad Pulcheriã, p. 1. Concil. Chalced. n. 24.

geſta ſunt aut à Flauiano contra Eutychem, aut ab Epheſino Concilio contra Flauianum, decreto ſuo reſcindat, aut ſuſpendat, donec à numeroſiori Concilio his tumultibus conſulatur. Ea ſunt verba Leonis; à quibus ſcribendis temperaſſet, niſi illi conſtitiſſet de auctoritate qua potiebatur Princeps; præſertim cùm ab eo non Concilij Romani executionem poſtulet, ſed vt ipſe reſcripto ſuo omnia reſtituat, quæ per vim contra Canones acta erant. Cui decreto Orientales paſſuros non dubitabat, qui ſcirent quæ Principum eſſet auctoritas in ijs reſcindendis, quæ vi & metu definita erant:

Leonis ep. ad Theodoſium.

Ecce ego, Chriſtianiſſime & venerabilis Imperator, cum conſacerdotibus meis implens erga reuerentiam Clementiæ veſtræ ſinceri amoris officium, cupienſque vos placere per omnia Deo, cui pro vobis ab Eccleſia ſupplicatur, ne ante tribunal Chriſti Domini de ſilentio rei judicemur, obſecramus coram vnius Deitatis inſeparabili Trinitate, quæ tali facto læditur, cùm ipſa veſtri ſit cuſtos & auctor imperij, & coram Sanctis Angelis Chriſti, vt omnia in eo ſtatu eſſe jubeatis, in quo fuerunt ante omne judicium, donec major ex toto orbe numerus Sacerdotum congregetur. De Flauiano agi docent vltima epiſtolæ verba; vbi & Legatos reclamaſſe, & Flauianum libellum appellationis dediſſe, ideóque generalem Synodum à Principe cogendam, vt appellatio diſcutiatur, ex Canonibus Nicænis, id eſt, Sardicenſibus, Leo probare conatur.

Leo epiſt. ad Pulch.

In epiſtola verò ad Pulcheriam Auguſtam data, Flauiani communionem à ſe retineri aiunt; ſimúlque poſtulationis ſuæ æquitatem ex eo probant & Leo & Romana Synodus, quia quod factum eſt ſine conſideratione juſtitiæ, & contra omnium Canonum diſciplinam, ratum haberi nulla ratio permittit. Vnde concludunt, vt quia diſſenſionis ſcandalum non abſtuliſſet Epheſina Synodus, ſed auxiſſet, habendo intra Italiam Concilio & locus conſtitueretur & tempus: omnibus querelis, & præjudicijs partis vtriuſque ſuſpenſis, quò diligentiùs vniuerſa quæ offenſionem generauerant, retractentur. Quod vt obtinere poſſint, pietatem Pulcheriæ Auguſtæ, quæ labores Eccleſiæ ſemper adjuuabat, enixè interpellant, vt eorum ſupplicationem apud Principem, ſibi ſpecialiter à beatiſſimo Petro legatione commiſſa, dignetur aſſerere.

III. Leo de iniquitate judicij Epheſini ſententiam tulerat. A Theodoſio verò ſuſpenſionem poſtulabat, quia per vim, & judiciorum ordine non ſeruato, Canones violati erant.

Illuſt. Card. Perron. c. 25. Replic.

Illuſtriſſimus Cardinalis Perronius alio modo hoc componit. Ait enim, quod attinet ad Eccleſiaſticam & ſpiritualem auctoritatem, Synodum Epheſinam à Leone in irritum miſſam; à Principe verò quod attinet ad ſecularem poteſtatem, quæ neceſſaria videbatur ad reſcindendam priorem legem, qua Theodoſius acta illa Epheſina & Flauiani damnationem confirmauerat. Sed, pace tanti viri dixerim, non ob eam rationem ſummus Pontifex à Theodoſio decretum illud ſuſpenſionis poſtulauit; cùm nondum relatione vlla accepiſſet, Synodum Epheſinam à Principe confirmatam. Quod apertiſſimè demonſtratur, ex eo quòd Flauiani necem nondum reſciuerat; quamuis poſt triduum à damnatione obiiſſet, nondum ſoluta Synodo. Per Hilarum enim Diaconum, qui ſtatim Epheſo fugiens, Romam erat reuerſus, cladem illam accepit. Ad cujus relationem ſuas literas ad Theodoſium & ad Pulcheriam dedit, & ad Clerum plebémque Conſtantinopolitanæ vrbis.

Leo ep. ad Clerum & plebem C. P. *Quiſquis enim maiorem atque ſuperſtite Flauiano Epiſcopo veſtro ſacerdotium ejus auſus fuerit inuadere, nunquam in communione noſtra habebitur, nec inter Epiſcopos poterit numerari.*

In hac vltima epiſtola meminit Flauiani tanquam ſuperſtitis. Quare qui nondum de ejus nece certior erat factus, non potuit reſcire legem Theodoſij, quæ poſt aliquot dies à ſoluta Synodo data erat. Nihil ergo reuerentiùs erga Sedem Apoſtolicam, neque veriùs dici poteſt, quàm ſuſpenſionem rei judicatæ ideo Leonem petiiſſe à Theodoſio, quòd Eccleſiæ cauſſam juuari vellet auctoritatis regiæ præſidio, quæ tunc in judiciis Eccleſiaſticis in Oriente obtinebat: ſcilicet vt ea quæ Canonicè & ſeruato judiciorum ordine peracta non erant aut reſcinderet, aut ſuſpenderet, quemadmodum Epheſinam primam Synodum reſciderat. Quod ſi æquo animo & ſemotis partium ſtudiis à Nouatoribus expenderetur, non ex hac Leonis epiſtola collegiſſent, à ſolo Principe, non autem à ſummo Pontifice, reſciſſionem eorum quæ perperam in Synodis geſta eſſent, tunc pependiſſe. Enimvero etſi Valentiniani, & Placidiæ, Liciniæ, & Gallæ Auguſtarum literis commendaretur hæc tam juſta & neceſſaria Leonis obſecratio; à Theodoſio extorqueri non potuit, vt res ſemel judicatas aduersùs Flauianum refricari ſineret.

Theod. in ep. ad Licinian. [illegible]

Qua de re ad Leonem & Valentinianum ſcripſit.

ſcripſit. Vnde conſtat Theodoſio perſuaſum fuiſſe, Concilij Romani præjudicus ſe adeo non vrgeri, quin libera ſibi ſupereſſet reſtitutionis, de qua rogabatur, diſceptatio. Quod tamen à Theodoſio impetrari non potuit, Marcianus Auguſtus precibus Leonis indulſit, indicto Concilio Chalcedonenſi. Concilij verò Patres ſecundùm ſententiam Paſchaſini Legati Romani à Marciano popoſcerunt, vt Epheſini latrocinij potiùs quàm Concilij vires lege lata infringat: *Neceſſarium eſt vt rurſus eundem tranquilliſsimum & Chriſtianiſsimum Principem adeamus, quatenus illud Concilium ſacra propria lege neque nominari præcipiat.* In qua petitione exemplum Leonis ſecuti ſunt; qui hoc beneficium à religione Marciani expectabat: *Sequens in prædicta ciuitate* (Epheſina) *non poteſt vocari Concilium, quod in euerſionem Fidei fuiſſe conſtat agitatum, quódque veſtra clementia amore veritatis, Catholicis adfutura, aliud ſtatuendo caſſabit.* Reſcidit ergo Marcianus conſtitutionem Theodoſij aduersùs Flauianum editam, poſtquàm Synodi Chalcedonenſis judicio laudatum Flauianum vidit. *Non enim*, inquit ille, *poſſunt Sacerdotes conſtitutione damnari, quos Synodicum ornat decretum.*

Paſchaſinus Act. x Concil. Chalced. [illegible]

Reſcriptum Marciani 1 p. Concil. Chalc. n. xi. [illegible]

IV. Hujus auctoritatis Imperialis vſum aduersùs Concilij Generalis decretum, quo antiquiores Canones infringebantur, implorauerunt Legati Romani Pontificis in Concilio Chalcedonenſi. Etenim conſtituto Canone XXVIII. quo Patriarchatus Conſtantinopolitani juriſdictio in Diœceſes Aſianam, Ponticam, & Thracicam porrigebatur, Legati cum Iudicibus cognitoribus de Canone iſto, ac ſi per minas Anatolij extortus fuiſſet, grauiter expoſtularunt. Prolatis hinc inde Canonibus, & Epiſcopis confertim & viritim ſe Canoni liberè conſenſiſſe profitentibus, Iudices de Concilij ſententia, Legatorum petitionem repellunt. Itaque nihil aliud ſupererat Legatis, quàm vt remedio extraordinario ſuæ cauſſæ conſulerent. Quare aduersùs Synodi decretum vltimum, ab ipſis Iudicibus ſubſidium petunt. Hæc enim ſunt verba Lucentij: *Sedes Apoſtolica præcepit, nobis præſentibus omnia fieri. Et ideo quæcunque in præjudicium Canonum heſterna die geſta ſunt, nobis abſentibus, ſublimitatem veſtram petimus vt circumduci jubeatis. Sin aliàs, contradictio noſtra his geſtis inhæreat, vt nouerimus quid Apoſtolico, & totius Eccleſiæ præcipuo Epiſcopo referre debeamus; vt ipſe aut de ſuæ ſedis injuria, aut de Canonum euerſione, poſſit ferre ſententiam. Illuſtriſſimi Iudices dixerunt: Quæ interlocuti ſumus, omnia Synodus approbauit.* Si petitionem Legatorum, & Iudicum interlocutionem, fori noſtri formulis explicaremus, Legatos quidem à Synodi Chalcedonenſis decreto, *tanquam ab Abuſu*, ob Canones Nicænos infractos, appellaſſe Iudices cognitores à Principe delegatos diceremus; quorum ſententia Legati Romani ab Appellatione excidiſſent. Neque refert, ſi quis dicat legitimam fuiſſe Legatorum querelam, Canones Nicænos violatos, Leonem ipſum hanc injuriam vltum fuiſſe. Illa enim omnia id tantùm conficient, Iudicum interlocutionem fortaſſe non conſuluiſſe rationi, vt par erat. Non inde tamen ſequetur, quin Tuitionem antiquorum Canonum, Legati à Iudicibus contra noua Decreta implorauerint; quemadmodum Leo ipſe à Theodoſio Epheſini Concilij decreta reſcindi aut ſuſpendi flagitauerat, eo prætextu, quòd Nicæni Canones infracti fuiſſent.

Conc. Chalced. Act. xvi. [illegible]

V. Iure alio vtebantur Imperatores Romani in judiciis Eccleſiaſticis, nempe vt reſcriptis ſuis rerum à Synodis judicatarum Retractationem, id eſt, cognitionis Reſtaurationem, ſeu *Reuiſionem*, permitterent. quod plenè probamus in Diſſertatione *De Iudicijs Epiſcoporum.*

VI. Ius aliud à Iuſtiniano continuatum vel inſtitutum legimus, ſcilicet vt ab Epiſcopis Imperatoris reſcripto delegatis ad controuerſiam Eccleſiaſticam dirimendam, Princeps ipſe appellaretur. Conſtituit enim Iuſtinianus, vt Clerici, monachi, & aſcetriæ coram Epiſcopo conuenirentur in ciuili actione, à cujus ſententia judex publicus prouocari poſſet. *Si tamen*, inquit, *Imperiali juſſione, aut judiciali præcepto Epiſcopus judicat inter quaſcunque perſonas, appellatio ad imperium, aut ad eum qui tranſmiſit negotium referatur.* Has delegationes in criminibus quoque Eccleſiaſticis dari ſolitas, & Gregorio Magno non ingratas fuiſſe, ex ijs epiſtolis conſtat, quas in cauſſa Adriani Thebanæ ciuitatis Epiſcopi ſcripſit. Mauritius Imperator, Adriani à Diaconis ſuis accuſati *de pecuniarijs criminalibúſque capitulis*, cognitionem mandauit Ioanni Epiſcopo Lariſſæ, quæ Metropolis erat Theſſaliæ prouinciæ, vbi ſita erat Thebarum ciuitas; ea lege, vt de pecuniariis

Nouel. 123. c. 21. [illegible]

cauſſis ferret ſententiam, *de criminalibus verò* Imperatoris Clementiæ *habita ſubtilius examinatione ſuggereret.* Quas *juſſiones rectas* vocat Gregorius; appellationémque Adriani à ſententia aduersùs ſe in cauſſa pecuniaria lata, & geſta apud Epiſcopum Lariſſæum in criminali cauſſa, *à deputatis viris piiſſima juſſione*, diſcuſſa narrat; tandémque Adrianum à Principe abſolutum fuiſse. Verba Gregorij hæc ſunt in epiſtola ad Ioannem Lariſsæum Epiſcopum: *Cùmque porrecta appellatio per homines ejus, ceteráque quæ penes te geſta ſunt, piiſſimis fuiſſent deportata Principibus; deputatis, vt diximus, Honorato diacono ſedis noſtræ, & Sebaſtiano glorioſo antigrapho, cunctiſque examinatis ſubtiliter, à sereniſſimis eſt dominis ab omnibus juſſionibus abſolutus.* Vbi obſeruandum eſt, poſt judicium Metropolitani à Principe delegati, Principem ipſum appellatum fuiſse; vt conſtitutum erat Nouella Iuſtiniani; & Sedis Romanæ diaconum, qui erat à Reſponſis Papæ in comitatu Principis, vnúmque è Magiſtratibus Imperij iterum fuiſse delegatos ab Imperatore: qui deinde ſua auctoritate judicium reddidit in articulo appellationis. Quorum nihil à Gregorio Magno reprehenditur: quamuis deinde conqueratur, poſt judicium illud, iterum aliam per obreptionem eliciram fuiſse juſſionem, qua Ioannes primæ Iuſtinianæ Epiſcopus cognitionem illam inſtauraret; cui Ioanni ob ſententiam contra leges Canonéſque prolatam meritò Gregorius ſuccenſet.

Greg. l. 2. Reg. ep. 46.

Idem ep. 45.

VII. Potiori jure vtebantur Imperatores Conſtantinopolitani, teſte Balſamone, qui cauſsam Eccleſiaſticam à Synodo Patriarchæ, quem reus vt ſuſpectum recuſauerat, ad judicium ſeculare transferebant. Quod factum cùm Lucas Patriarcha ægrè ferret, hoc reſponſum accepit à Magiſtratibus: *Imperatoris poteſtatem omnia facere poſſe; & quemadmodum primo loco potuit dare judicem ad judicandum Epiſcopum, vel alium Clericum; ita & Eccleſiaſticum judicium legitimè in ciuile tranſtuliſſe.* Sed Balſamo rectè obſeruat, hunc morem, in quæſtione præſertim Eccleſiaſtica, alienum eſse à Canonibus; quamuis adjunctum ciuilem judicem συνδικαστὴν ab Imperatore peti poſse exiſtimet. Idem auctor adnotauit alibi, pleriſque viſum à Patriarchæ ſententia Imperatorem appellari poſse, præſertim ſi de laicis habita ſit quæſtio; aut ſi Patriarcha

Balſamo in Comment. ad can. 15. Synod. Carthag. [illegible] Balſamo ad cap. XII Syn. Antioch.

delegatus fuerit à Principe, ad diſcutiendum negotium vnà cum judice ciuili: licèt ipſe ab ea opinione procul recedat. Quæ ideo commemoraui, vt conſtaret omnibus, Reges Francorum cautiùs & reuerentiùs ſe geſſiſse in his controuerſiis quæ diſciplinam reſpiciunt; quam quidem illæſam cupiunt, ſed ita vt de quæſtionibus canonicis non ipſi decernant; ſed amota Canonum violatione, Epiſcopis judicandas relinquant.

VIII. Eximia profectò auctoritate potiti ſunt Imperatores Romani, in Rebus & Iudiciis Eccleſiaſticis. Sed nullum, vt exiſtimo, proferri poteſt exemplum judicij Canonici ab vno Epiſcopo redditi, de quo ſtatim rectâ viâ, querela delata fuerit ad Principem. De Iudicio Canonico loquor; in quo de Fide, de Ritibus, déque diſciplina Cleri, & de quæſtione canonica ageretur; non autem de ceteris litibus aduersùs Clericos motis. De Iudiciis Synodorum tantùm appellationi non obnoxiis, damnati conquerebantur aliquando apud Principes. Illi Iudices Eccleſiaſticos dabant; nunquam autem de re Canonica cognitionem ſuſcipiebāt, ſed de ordine judiciorum. Neque acta reſciderunt, niſi ad aſserenda mandata quæ dederant, quorum contemptus lædebat auctoritatem publicam. Neque Executionem rerum judicatarum ſuſpenderunt, niſi ob manifeſtiſſimam Canonum violationem, è qua ſcandala & diſſenſiones oriebantur.

CAPVT V.

Synopſis.

I. Vt prouinciæ Galliarum, ita & Imperij jura Regibus Gallorum ceſſerunt. & cura tuendæ politiæ Eccleſiaſticæ illos reſpexit, poſt Clodouei baptiſmum. Tanta erat cura Canonum illis temporibus, vt rarò ad Reges de violatione illorum querelæ deferrentur. Tamen ſi qui Epiſcopi in Canones peccarent, à Rege corrigi poterant, e Gregorio Turonenſi. Canonum magna reuerentia apud Reges, & Epiſcopos. Sacramentum Chilperici de Canonibus ſeruandis. Gregorius Turonenſis tenax Canonum.

II. Acta Epiſcoporum, quæ decretis regis contraria eſſent, Reges in irritum mittebant; vt patet ex Heraclij electione in Epiſcopatum Santonenſem, quæ reſciſſa à Chariberto Rege, & multati Epiſcopi.

III. Sequentibus ſeculis frequentiùs interpellati ſunt Reges, quia crebriores Canonum infractiones. Pippinus in Synodo Sueſſionica animaduerſionem ſibi & Concilio regni reſeruauit, ratione canonum violatorum.

IV. Vis inferebatur Canonibus, per reſcripta Romanæ Curiæ, aut per Epiſcoporum judicia. Vtrique incommodo proſpectum ab æuo Caroli Magni vſque ad hanc ætatem. Olim Noua reſcripta, conſenſu ab Eccleſia Gallicana negato ſuſpendebantur. Quod probatur duobus exemplis. Primum in cauſſa Drogonis, qui conſtitutus à Sergio Papa Vicarius Galliæ & Germaniæ, precibus Regum qui ejus erant patrui. Quod effectu caruit, Epiſcopis conſenſum præſtare renuentibus huic reſcripto ex Concilio Vernenſi, & Hincmaro. Ob ſcandalum, ceſſatum ab executione.

V. Secundum exemplum in cauſſa Anſegiſi. Primatus Galliæ & Germaniæ illi delatus à Ioanne VIII. Cujus Legati & Carolus Caluus conſenſum Epiſcoporum vrgent, in Concilio Pontigonenſi. Reſponſio Epiſcoporum, ſe parituros Decretis Papæ, ſecundùm ſacros canones, & decreta. *Pura obedientia exacta, ſed oblata ſub illa conditione. Quidam Epiſcopi ceſſerunt, alij ſiluerunt. Inde varietas Actorum Concilij Pontigonenſis.*

VI. Hincmarus impugnat Primatum Anſegiſi, & Acta Synodi Pontigonenſis, ex eo capite, quòd major pars Epiſcoporum refragata eſſet nouo reſcripto.

VII. Expenditur epiſtola Hincmari, vt oſtendatur quem modum ſequerentur illo ſeculo Epiſcopi Gallicani, ad impediendas nouitates Canonibus contrarias; quæ inducerentur abſque neceſſitate.

VIII. Eodem ſeculo Bertolfus Treuerenſis priuilegio Ioannis Papæ interceſſit, & obtinuit vt nihil innouaretur.

IX. Epiſcopi Gallicani hanc auctoritatem ſibi vindicabant, exemplo Eccleſiæ Africanæ. Quæ deprecata eſt Celeſtinum, vt Clericos appellantes repelleret; quia hoc Nicæni canones vetabant, in quo nondum erat derogatum Eccleſiæ Africanæ.

X. Simile quoque eſt Cypriani factum in cauſſa Baſilidis & Martialis. Depoſiti ab Hiſpanis ob idololatriam, reſtituuntur Epiſcopatibus ſuis à Stephano per obreptionem, contra decreta Cornelij. Ratione obreptionis factæ in perniciem canonum, Cyprianus docet ſuperſedendum ab executione reſcripti.

I. QVEMADMODVM Imperij Romani mole in varias partes diſſecta, Galliarum prouinciæ in victoriæ præmium, Francorum Regibus diuini numinis auſpiciis ceſſerunt; ita etiam Imperij jura plenè & integrè cum illis communicata ſunt. Præcipuè verò Tuitionis Eccleſiaſticæ cura Reges noſtros reſpexit, poſtquàm glorioſiſſimus Princeps Clodoueus, paganæ impietatis labe aquis diuini lauacri feliciter abſterſa, in Eccleſiæ Catholicæ filium primogenitum adoptatus eſt. Eo munere & Clodoueus ipſe & ceteri Principes ſtudioſiſſimè defuncti ſunt, tum indictis Epiſcoporum Conciliis, tum latis ad ornandam politiam Eccleſiaſticam legibus. Sed tanta & tam aſſidua cura cuſtodiæ Canonum ab Epiſcopis adhibebatur, vt nullus ferè de infractis Canonibus apud Reges noſtros eſſet querelæ locus; aut ſanè coactis Synodis, & præſcriptis de quibus tractandum eſſet articulis, huic morbo remedium parabant; vt dicam vberiùs in Diſſertatione *de Concilijs Gallicanis.* Sanè quin Regum cenſuræ ſubjicerentur Epiſcopi, ob canones violatos, non dubitabat Gregorius Turonenſis: qui objurgatus à Chilperico Rege, quòd jus ſibi reddere noller aduerſus Prætextatum Rotomagenſem Epiſcopum, cui majeſtatis crimen à Synodo dijudicandum Rex impegerat, Reſpondit Epiſcopos ab eo corrigi poſſe, ſi à juſtitia deflexerint, ſed Regem ſolius Dei judicio obnoxium eſſe. Diligentiam autem quam in canonibus ad amuſſim exequendis adhibebant, ex eodem ſcriptore diſcimus, qui à Rege ipſo accenſo contra Prætextatum promiſſionem extorſit de ſeruandis canonibus. Tanta erat ſacrarum regularum reuerentia, vt aliquid ab eis alienum ſibi licere nollent nec Epiſcopi, nec Reges ipſi. Cùm enim Chilpericus Gregorium poſt objurgationem demulcere vellet, obtulit ei è juſcello quod in menſa appoſitum erat. Sed Gregorius menſæ regiæ particeps eſſe noluit, donec eam quam dixi promiſſionem exegit. *Tu verò,* inquit Gregorius ad Regem, *qui alios de injuſtitia culpas, pollicere priùs, quòd legem & canones non omittas, & tunc credimus quòd juſtitiam proſequaris. Ille verò porrecta dextera jurauit per omnipotentem Deum, quòd ea quæ lex & canones edocebant, nullo prætermitteret pacto.* Quantùm verò Gregorius tenax eſſet Canonum, docuit reſponſo ſuo; quo nuntios Fredegundis Reginæ, promiſſis ducentis argenti libris illum in

Gregor. Tur. l. 5 Hiſt. c. 19. *Si quis de nobis, ô rex, juſtitiæ tramitem tranſcendere voluerit, à te corrigi poteſt: ſi verò tu exceſſeris, quis te corripiet?* an. 577.

perniciem Prætextati ſtimulantes, & ſuffragia ceterorum Epiſcoporum in eam ſenrentiam verſa jactantes, eluſit. *Vnum tantùm polliceor*, inquit, *quod ea quæ ceteri ſecundùm Canonum ſtatuta conſenſerint, ſequar. Et illi non intelligentes quæ dicebant, gratias agentes diſceſſerunt.*

II. Enimuero non ſolùm Defenſioni Canonum Reges inuigilabant; ſed etiam ſi qua judicia ab Epiſcopis aduersùm decreta regia lata eſſent, ſtatim contrariis judiciis infringebant. Cujus rei inſigne extat exemplum apud eundem Gregorium Turonenſem. Emerius decreto Regis Clotarij ad Epiſcopatum Santonenſem prouectus, ac ſine Leontij Metropolitani Burdegalenſis conſenſu ordinatus, poſt obitum Clotarij, à Leontio congregatis prouinciæ Epiſcopis, Epiſcopatu depulſus eſt. Heraclius Electione Synodi Emerio ſuffectus, à Chariberto Rege Electionis confirmationem expoſcit; qui Clotarij patris decretum violatum ægrè ferens, Synodi Santonicæ judicium reſcidit, Heraclium malè acceptum exilio damnauit, Emerium reſtituit, & à Leontio mille aureorum multam exegit. *Putáſne*, inquit Charibertus, *quòd non eſt ſuper quiſquam de filijs Clotarij Regis, qui patris facta cuſtodiat, quòd hi Epiſcopum quem ejus voluntas exegit, abſque noſtro judicio projecerunt! Et ſtatim directis viris religioſis Epiſcopum in loco reſtituit; dirigens etiam quoſdam de Camerarijs ſuis, qui exactis à Leontio Epiſcopo mille aureis, reliquos juxta poſſibilitatem condemnarent Epiſcopos. Et ſic patris eſt vltus injuriam.*

Greg. Turon. l. 4. c. 26. an. 561

III. Poſteriora ſecula vt frequentiores Canonum violationes pepererunt; ita etiam frequentiùs interpellatam Principis auctoritatem ad calamitates auertendas, ex mediæ ætatis ſcriptoribus & Canonibus diſcimus. Etenim peſſumdata per belli furores Canonica diſciplina, Pippinus ejus reſtaurandæ curam gerens, ſynodo in ciuitate Sueſſionis indicta anno 744. multa conſtituit de Clericis, monachis, & laïcis; & ſi quid contra tentaretur, animaduerſionem ſibi, Epiſcopis, & Comitibus reſeruauit, id eſt, Concilio publico Regni, quod recentiores *Parlamentum* dixere. *Si quis contra hoc Decretum, quod xxiij. Epiſcopi cum alijs Sacerdotibus vel ſeruis Dei, vnà cum conſenſu Principis Pippini, vel optimatum Francorum conſilio conſtituerunt, tranſgredi, vel legem irrumpere voluerit, vel deſpexerit, judicandus ſit ab ipſo Principe, vel Epiſcopis, vel Comitibus; & componat ſecundùm quod in lege ſcriptum eſt, vnuſquiſque juxta ordinem ſuum.* Disjunctiua illa particula *Vel*, hîc, vt frequentiſſimè in alijs etiam ſcriptoribus, pro conjunctiua, *Et*, accipienda eſt. vt *componendi* quoque verbum mulctæ ſolutionem ſignificat.

Syn. Sueſſion. c. vlt.

IV. Sed quia Canonibus & Decretis in Regno receptis vis poterat inferri, aut reſcriptis à Romana Curia per obreptionem elicitis, aut parum cautis Epiſcoporum Gallicanorum judiciis, neceſſe erat his omnibus incommodis proſpicere. Ac ſanè Regum noſtrorum & Eccleſiæ Gallicanæ ſtudio, jam ab ipſo Pippino, & Carolo Magno, vſque ad hæc noſtra tempora, varijs ſed opportunis remedijs, pro rerum ac ætatum conditionibus huic morbo conſultum eſt. Primis quidem temporibus, Eccleſiæ Gallicanæ auctoritas in eo viguit, vt Noua decreta diſcuteret: & ſi quæ aut Canonibus antiquis aduerſarentur, aut receptis moribus, conſenſum ſuum rebus nouis non præberet; hácque ratione, ſine tumultu, & ſeruata ſemper Apoſtolicæ Sedis reuerentia, decretorum executionem impediret. Eo jure vſa eſt in cauſſis Drogonis, & Anſegiſi. Drogo vnus è filijs naturalibus Caroli Magni, Archiepiſcopi Metenſis titulo inſignitus eſt, & deſignatus Vicarius Apoſtolicæ Sedis in Gallia & Germania, Sergij Papæ epiſtolâ, anno 844. Ejus cauſſa Regum Galliæ & Germaniæ, quorum patruus erat, ſtudiis impensè fouebatur. Sed quia prærogatiua Drogoni collata Metropolitanorum honorem imminuebat; non conſentientibus illis quorum intererat, effectu caruit. Negotium iſtud diſceptatum fuit in Concilio Vernenſi ſecundo: quod ad majorem conuentum, & *Epiſcoporum conſenſum*, rem omnem diſtulit; his tantùm verbis dolore repulſæ mitigato, ſi cui honor ille primatus deferri poſſet, ei potiſſimùm conuenire, qui & *communione Sacerdotij Epiſcopis, & conſanguinitatis priuilegio Regibus ſociaretur.* Itaque prudenter Drogo ab ea prærogatiua abſtinuit; quã ſine diſſidio & ſchiſmate Eccleſiæ Gallicanæ obtinere non poterat, vt docet Hincmarus his verbis: *Quod affectu ambiit, effectum non habuit; & quod efficacia vſu non conſentientibus quibus intererat, obtinere non potuit, patientiſſimè tolerauit; ne ſcandalum fratribus & conſacerdotibus gene-*

Concil. Vern. c. xi. an. 844. *De prærogatiua reuerendiſſimo Drogoni deferenda aliud non audemus niſi expectandum quàm maximum cogi poteſt, Galliæ Germaniaque conuentum. & in eo Metropolitanorum reliquorúmque Antiſtitum requirendum eſſe conſenſum, cui reſiſtere nec volumus nec valemus.*

Hincmarus ep. 6. c. 30. edit. Mog.

rans, ſchiſma in ſanctam Eccleſiam introductores. Illa ætate ſcandali ratio habebatur, quemadmodum Decretalibus quoque conſtitutum vidimus Libro III. ita vt ad diſſenſiones vitandas, quæ ex canonibus violatis facilè oriebantur, ab executione reſcriptorum Romanæ Sedis ceſſaretur.

Vide Marcam in libro de Primatibus. § 55.

V. Anſegiſi Archiepiſcopi Senonenſis par cauſſa fuit; qui gratia Caroli Calui Imperatoris fultus, à Ioanne VIII. Primatum per Gallias & Germanias impetrauit: ſed in Cuncilio Pontigonenſi non potuit conſenſum bis nouis reſcriptis ab omnibus Epiſcopis Gallicanis extorquere. Aderant huic Concilio Sedis Apoſtolicæ Legati, & ipſe Carolus Imperator, qui Epiſcopos vrgebat, vt de primatu illo & *Iuſſis Apoſtolicis* ſententiam promererent.

Concil. Pontig. anno 876.

Illi juxta morem in Gallia receptum reſpondent, ſe Ioannis Papæ præceptis *ſecundùm ſacros Canones, & decreta Pontificum è Canonibus promulgata*, parituros; id eſt, iis juſſionibus faciles ſe præſtituros, quæ juri recepto non aduerſentur. Cùmque à Rege, & à Legatis vrgerentur, vt purè, remota omni conditione, ſe obedituros huic primatui profiterentur, aliud ab iis reſponſum extundi non potuit; exceptis Frotario Archiepiſcopo Burdigalenſi, & Odone Beluacenſi Epiſcopo, & paucis aliis, qui Regi hac in parte ceſſerunt. Aliquot diebus interjectis, interpellati iterum à Legatis, ſinguli Archiepiſcopi reſponderunt, *Quòd veluti ſui anteceſſores illius*, id eſt, Ioannis, *anteceſſoribus regulariter obedierunt, ita ejus decretis vellent obedire.* Vbi obſeruanda eſt dictio illa *Regulariter*, quæ idem ſignificat, ac prima illa formula, *ſecundùm ſacros canones, & decreta Pontificum è Canonibus promulgata*. Tandem tertia vice conuenti ſunt à Rege, & à Legatis, vt docent Excerpta Actorum illius Synodi apud Aimoinum:

Aimoinus l. 5. c. 33.

Iterum mota eſt interrogatio de primatu Anſegiſi; & poſt multas ab Imperatore & Legatis Apoſtolicis contra Epiſcopos querimonias habitas, tantum in nouiſſimo, quantum in principio Synodi exinde Anſegiſus obtinuit. Rem geſtam recitaui, vt refertur apud Aimoinum ex veris Actis Synodi; à quibus differunt Acta conſcripta ab Odone Beluacenſi, & recitata in Synodo, quæ conſenſum Epiſcoporum præferunt; eò quòd plures metu Principis tacuiſſent.

VI. Poſt Synodum ſolutam, Hincmarus Epiſcopos Remenſis prouinciæ monuit, quæ circunferrentur decreta Synodi Pontigonenſis, illa ſcilicet quæ Odo Beluacenſis conſcripſerat de primatu Anſegiſi, nullius eſſe momenti, eò quòd illis plures Epiſcopi refragati fuiſſent. Verba capitis XXXII. integra recitabo, vt liquidò conſtet in hac epiſtola agi de primatu Anſegiſi, qui in controuerſiam deductus fuerat in Synodo Pontigonenſi; vt inde quoque omnibus pateat, quantopere neceſſaria cenſeretur, hoc ſeculo, Eccleſiæ Gallicanæ conſenſio, ad recipienda noua Reſcripta; quorum effectus ſola refragatione impediretur.

Hincmarus ep. 8. c. 32. Edit. Mogunt.

Si quid in hoc humilitatis noſtræ conuentu, inquit, *duorum vel trium fauore, ac paucorum ſilentio, faſtu Imperialis potentiæ, contra ſupra ſcripta ſacrorum Canonum, & Apoſtolicæ Sedis Pontificum decreta ex eiſdem ſacris Canonibus promulgata, contráque ſingulis Metropolitanis antiqua priuilegia, etiam per ſacras leges, quibus & venerandis Canonibus ſancta moderatur Eccleſia conſeruanda, immaturo atque inconſiderato juſſu eſt ſuperinductum ſiue ſancitum, (prohibente Domino vt non plantetur nemus ſecus templum ſuum, nec obumbretur, & decoloretur typho terreni Principatus ſinceritas & fulgor humilitatis Eccleſiaſticæ) juxta decreta myſtica Nicænæ Synodi, quo dicitur*, ſi duo aut tres propter contentiones proprias contradicunt, obtineat ſententia plurimorum, *ſi, vt diximus, duo vel tres propter aſſentationem fortè, non corde, ſed verbo, vel ſilentio conſpirauerunt; Generalitas noſtra Deo auctore non annuit, ſed corde ac contradicente ore conſtantiſſimè abnuit, & ſententia plurimorum debitum robur atque vigorem obtinuit, obtinet, ac adjuuante Domino perpetim obtinebit. Quia, vt memoratus S. Leo ad Maximum Antiochenum Epiſcopum ſcripſit, ſi quid à quoquam contra Nicænorum Canonum ſtatuta in quacunque Synodo vel tentatum eſt, vel ad tempus videtur extortum, nihil præjudicij inuiolabilibus poteſt inferre decretis. Et facilius erit quarumlibet conſenſionum pactum diſſolui, quàm prædictorum Canonum regulas ex vlla parte corrumpi.*

VII. Totius autem epiſtolæ ſcopus hic eſt, vt conſtet non omnia decreta Concilij Pontigonenſis à ſe conuelli, ſed quædam tantùm. Etenim apertè docet ea decreta Ioannis VIII. quæ in Synodo Ticinenſi conſtituta fuerant, & deinde in Concilio Pontigonenſi recitata, ſuſcipi

debere ab Epiſcopis Galliæ, quia ſunt ex ſacris Canonibus promulgata; ita tamen vt ſingulis Metropolitanis ſua jura ſeruentur. Quam exceptionem addit, vt Primatum Anſegiſi, & ſi quid ſimile aliquando tentaretur, penitùs excludat. Hujus autem epiſtolæ ordo expẽdendus eſt, vt pateat qua ratione Epiſcopi Gallicani cum nouis Decretis confligerent. Primùm ergo Metropolitanorum jura accuratè eſſe cuſtodienda docet, prolatis teſtimoniis Nicænæ Synodi, Innocentij, Bonifacij, Concilij Africani in epiſtola ad Celeſtinum, Celeſtini, Leonis. Oſtendit deinde Canones à quoquam violari non debere, adductis locis petitis è Leonis epiſtolis, Hilaro, Gelaſio, Auguſtino, Symmacho, & Gregorio. Tum probat, qui poſteriùs ordinati ſunt, prioribus non eſſe anteferendos, nec alicui in alterius prouincia, Metropolitano inconſulto, aliquid aggrediendum eſſe, ex Concilio Africano, Conſtantinopolitano, Antiocheno, Chalcedonenſi, Pelagio, & Gregorio. Aliquando tamen vices Apoſtolicæ Sedis daras Epiſcopo Arelatenſi, & Remenſi, deinde etiam Bonifacio Moguntino, ea conditione tamen vt ſingulis Metropolitanis ſua jura ſeruarẽtur. Tum examinat priuilegium indultum Remenſi Eccleſiæ à Benedicto Papa, quod ſacris Canonibus conuenire demonſtrat: atque ideo à nemine infringi poſſe, quia decretis Romanorum Pontificum derogari non poteſt, è Zozimo, Leone, Hilaro, & Symmacho. Quare cùm Galliæ *ſine hoc Primicerio, vel primate à ſede Apoſtolica delegato, annos circiter XIIII. manſerint*, & quadraginta annorum præſcriptio jura Eccleſiarum excludat, vt docet è Gelaſio, Iuſtiniano, & Gregorio, inde colligit, *non Sedem Apoſtolicam, vel aures Imperiales, ſine vlla noua neceſſitate, pro hoc indebito ſupercilio inquietari* debere. Eadem libertate qua Hincmarus reſcriptum Ioannis VIII. repellit, quòd jura Metropolitanorum infringeret, Edictum Caroli, quo Anſegiſus Primatum ſibi collatum tuebatur, eâdem epiſtolâ refellit. Quia Gelaſius jam olim monuerit Anaſtaſium Imperatorem, obſequi ſolere Principes Chriſtianos Decretis Eccleſiæ, non ſuam præponere poteſtatem; Et Valentinianus profeſſus fuerit cauſſas Eccleſiaſticas non ſubjici legibus publicis. *Quæ non dicimus*, inquit ille, *quod abſit, poteſtati, ac per hoc Dei ordinationi reſiſtentes, ſed potiùs obſequentes: quia ſicut Dominus præcepit reddi quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo, ita quæ ſunt Imperatoris obſequia, obedienter ipſius obſequiis exhibemus, & quæ ſunt Sacerdotij, ordini Sacerdotali dependimus.* Quare certum erat apud Epiſcopos Gallicanos hoc ſeculo, Canones receptos aliſque manifeſta neceſſitate, à quoquam violari non poſſe, nec à Pontifice, nec à Rege: ſoláque Synodi Gallicanæ refragatio antiquis Canonibus & decretis nixa, nouarum rerum effectum impediebat. Non fruſtra autem neceſſitatem excepit; quia ſæpe ea tempora incidunt, vt Eccleſiæ interſit, jus antiquum aliquando immutari, vt his poſterioribus ſeculis factum videmus.

VIII. Eodem jure, quo ceteri Epiſcopi Gallicani, vſus eſt Bertolfus Treuerenſis Metropolitanus, qui Ioannis Papæ priuilegio Vvaloni Epiſcopo Metenſi cõceſſo, vt exemplo aliquot deceſſorum ſuorum Pallium ferre poſſet, conſtanter interceſſit; vt docet Flodoardus, qui refert contentionem illam ab Hincmaro ſopitam. Ita tamen vt Epiſcopus Metenſis à Pallio abſtineret, quemadmodum pluribus narrat Hiſtoria Treuerica manuſcripta à viris eruditis laudata.

Flodoard. l. 3. c. 33.
In Notis ad N. 2. cap 11. Tom. 2. Libert. Eccl. Gall.

IX. Hanc ſibi auctoritatem Eccleſia Gallicana, exemplo Africanæ, vindicabat; cujus collationes cum Fauſtino & ceteris Legatis Zozimi, Bonifacij, & Celeſtini in Codice Canonum legebantur, de Appellationibus Epiſcoporũ, & Clericorum. Has Sedi Apoſtolicæ aſſerebat Zozimus prolatis Canonibus Sardicenſis Concilij, ſub titulo Canonum Nicænorum: qui cùm in exemplaribus Concilij Nicæni ab Africanis non reperirentur, duo quædam conſtituerunt, & petenda exempla eorum Canonum ab Epiſcopo Conſtantinopolitano, apud quem authenticum Concilium Nicænum eſſe ferebatur, & à Sacerdotibus Alexandrino & Antiocheno; vt ſi capitula à Fauſtino prolata ibidem reperta forent, à Synodo Africana firmarentur, aut ſi non inuenirentur, collecta Synodo de hoc tractaretur. Alterum eſt, interim ſeruandos eſſe Canones prolatos à Fauſtino, ſalua diligentiori inquiſitione Concilij Nicæni. Tandem verò allatis ab Oriente veris Nicæni Concilij Canonibus, à quibus capitula commonitorio Zozimi comprehenſa aberant, Synodus Africana Celeſtinum impendiò deprecata eſt, vt

Concil. Afric. in Præfat.

Preſbyterorum & ſequentium Clericorum improba refugia ejus Sãctitas repelleret, *Quia & nulla Patrum definitione hoc Eccleſiæ derogatum eſt Africanæ, & decreta Nicæna ſiue inferioris gradus Clericos, ſiue ipſos Epiſcopos, ſuis Metropolitanis apertiſſimè commiſerunt.* Vnde colligebant Epiſcopi Gallicani, ſibi liberum eſſe ab eorum decretorum executione abſtinere, quæ Canonibus & Decretis Pontificum ab Eccleſia Gallicana receptis aduerſarentur.

Epiſtola Concil. Afric. ad Celeſtin.

X. Quod præjudicio ſuo conſtituiſſe videbatur Cyprianus, in cauſſa Baſilidis Legionenſis Epiſcopi, & Martialis Aſturicenſis: qui à Sacerdotio dejecti ab Epiſcopis Hiſpaniæ, quòd ſe idololatria polluiſſent, Sabino & Felice in eorum locum ſuffectis, reponi ſe in Epiſcopatum à Stephano Romano Pontifice exambierunt. Hac ſententia perculſi Hiſpani Epiſcopi, quid ſibi agendum ſit, à Cypriano expoſcunt. Ille, coacta Synodo, reſpondet à Cornelio Summo Pontifice & ab omnibus Epiſcopis conſtitutum, lapſos ad pœnitentiam quidem admitti poſſe, ab ordinatione autem Cleri atque Sacerdotali honore prohiberi. Vnde concludit Baſilidem & Martialem Epiſcopatum ſibi vſurpare fruſtra conari. Stephano Pontifici obreptum, quod eorum delicta cumulauerit potiùs quàm aboleuerit, cùm ad ſuperiora peccata, fallaciæ & circumuentionis crimen acceſſerit. *Neque enim tam culpandus eſt ille cui negligenter obreptum eſt, quàm hic execrandus, qui fraudulenter obrepſit*, inquit Cyprianus. Hinc patet ab antiqua diſciplina non fuiſſe alienum, vt ſi contra Canones in Eccleſia conſtitutos Romano Pontifici ab aliquo obreptum fuiſſet, Epiſcopi inferiores decretorum executionem ſuſpenderent quod in cauſſa Baſilidis gratum fuiſſe Stephano Papæ docet Illuſtriſſimus Cardinalis Baronius.

Cyprian. lib. 1. ep. 4.

CAPVT VI.

Synopſis.

I. In contentionibus de juriſdictione, Epiſcopi Gallicani aliquando vrgebantur Excommunicationum minis, vt accidit Hincmaro Remenſi. Reſpondit ille Nicolao I. excommunicationi non eſſe locum, niſi quando Canones violantur per contemptum.

II. Vt ab excommunicationibus tuti eſſent Epiſcopi, Patrocinium Regum interpellabant. Quod probatur duabus epiſtolis Caroli Calui Primâ, Hadrianum II. monet, alienum eſſe à Canonibus, vt Epiſcopus Laudunenſis damnatus in Gallia, ſiſtatur Romæ; ſed in prouincia retractandum eſſe judicium. Romanæ Sedis judicia contraria Canonibus non eſſe mittenda executioni.

III. Quia non ſunt lata, ex priuilegio B. Petri. *Phraſis illa petita eſt è Leone I. Explicatur ex Hincmaro. Judicium illud ferri dicitur ex priuilegio B. Petri, quod fertur ex illius æquitate. Itaque quod illa æquitate caret, non nititur quoque priuilegio. Eadem phraſis vſurpata à Synodo Tricaſſina coram Ioanne VIII. Idem ſignificant hæc verba Concilij Pontigonenſis,* ſecundùm ſacrum miniſterium.

IV. Secundâ epiſtolâ pro Epiſcopis conqueritur Carolus apud Ioannem VIII. quòd Presbyterorum damnatorum appellationes admitterentur. Hæc reſcripta à Canonibus aliena, miniſtris tribuit, non Pontifici. Tranſalpinis priuilegia exactiùs ſeruanda, quia longè abſunt ab vrbe Roma. Id paci Eccleſiæ congruit. Iudicia legibus & Canonibus contraria, nulla eſſe docet.

V. Eo ſeculo perſuaſum erat, judicia Patriarcharum, contra Canones lata, nullius eſſe momenti, è diſputatione Zachariæ & Metrophanis in Octaua Synodo. Ea regula petita è Concilio Epheſino.

VI. Quod intelligendum eſt, ſi contra manifeſtam juris formam expreſſim pronunciëtur. Non priuatis, ſed Eccleſiæ Gallicanæ vel Principi licuit eo caſu ſuſpendere executionem reſcriptorum.

I CETERÙM, vt fieri ſolet in his contentionibus quæ de juriſdictione oriuntur, ſupremæ illius auctoritatis Apoſtolicæ pondere ſæpiſſime premebantur Epiſcopi Gallicani; adeo vt ſi ſe acriores vindices antiquorum Canonum præſtarent, & rerum à Romana curia decretarum executioni intercederent, frequentibus Excommunicationum minis vrgerentur. Quod Hincmaro accidit; qui cùm peritiâ Iuris Canonici cenſeretur, & ordinationis tempore ceteris Metropolitanis potior eſſet, rerum in Gallicanis Synodis conſtitutarum aduersùs Romana reſcripta, inuidiam in ſe vnum conuertit; ideóque à Nicolao I. comminatione Excommunicationum objorgatus eſt. *Mihi*

Apud Flodoardum l. 3. Hiſt. Rem. c. 13.

verò, inquit in epiſtola ad Nicolaum, *neceſſe erit me taliter gerere ne totiens auctoritatis veſtræ epiſtolas Excommunicationes intentantes & objurgationes (quas rarò & magna neceſſitate fiendas in Apoſtolicorum virorum literis legimus) ferentes de reliquo accipiam, ſicut iſtis temporibus peccatis meis merentibus frequenter accepi. Quòd ſi Sanctitati veſtræ placuerit, non vobis opus agere in poſtmodum erit, donec Apoſtolica veſtra juſſio me inobedientem in aliquo contra regulas ſacras per contemptum, quod abſit, inuenerit.* Non potuit modeſtiùs Nicolaum moοere, Excommunicationi non eſſe locum, niſi cùm per contemptum Canones violantur.

II. Quare Epiſcopi Gallicani, vt ſe ab Excommunicationibus tutos præſtarent, Reges cuſtodiæ Canonum & Clericorum à Chriſto præfectos interpellabant, vt auctoritate ſua Nouorum Decretorum executionem impedirent, à qua ipſi Epiſcopi interim abſtinebant. Suſceptum à Regibus Caoonum Patrocinium, ex illis epiſtolis probari poteſt, quas Carolus Caluus ad Hadrianum II. Pontificem & Ioannem VIII. dedit. In illa, de Epiſcopi dejecti appellatione; in hac, de preſbyteris damnatis agitur: & in vtraque, de vindicandis Canonibus acriter diſceptatur; quamuis in prima Carolus etiam cauſam ſuam ageret. Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus triũ Syoodorum Galliæ judicio depoſitus, & poſt damoationem auctoritate Principis cuſtodiæ traditus, quòd contra quietem publicam quædam moliretur, Romanum Pontificem appellauit. Certum quidem erat Apoſtolicæ Sedis auctoritate judicium renouari potuiſſe juxta canones Sardicenſes, de quo nulla erat controuerſia apud Epiſcopos Gallicanos. Sed viſum fuit Hadriano II. Romæ judicium illud agendum, & noo in prouincia; contra quàm & Sardiceoſi canone, & Decretis Pontificum cautum eſſet. Itaque literis ad Carolum Regem datis, jubet Hincmarum Laudunenſem *regia fretum potentia* ad limina ſanctorum Romam mitti, *quò accuſator idoneus ſe conferret; vt præſente Pontifice, & totius Romanæ Sedis Synodali collegio, cauſa diſcuteretur.* Ægerrimè tulit Princeps ſe præceptis & juſſionibus à Pontifice vrgeri, qua de re dicetur cap. XII. Sed ad quæſtiooem præſentem quod attinet; cùm Carolus multis docuiſſet

Epiſtola Caroli Calui ad Hadrianũ II. inter Epiſtolas Hincmari edit. Pariſ.

alienum eſſe à Canooibus & legibus, vt damnatus Epiſcopus Romæ judicandus ſiſtatur, ſed in prouincia retractandum eſſe judicium, ſubjuogit hæc verba: *Quia, vt S. Hilarus Papa dicit, non minùs in ſanctarum traditionum delinquitur ſanctiones, quàm in injuriam ipſius Domini proſilitur.*

III. Eleganti autem locutione vtitur Carolus, vt doceat Apoſtolicæ Sedis judicia, quæ per obreptionem Canones infringunt, non eſſe ſeruanda; quia, vt inquit ille, *ex priuilegio Beati Petri* lata noo ſuot. Genus illud loquendi hauſtum eſt è Leooe I. cujus hæc ſunt verba: *Dicitur à Domino, Beatiſſimo Petro, Tibi dabo Claues regni cælorum, & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Tranſiuit quidem etiam in alios Apoſtolos vis iſtius poteſtatis, & ad omnes Eccleſiæ Principes decreti hujus conſtitutio commeauit: ſed non fruſtra vni commendatur, quod omnibus intimatur. Petro enim ideo hoc ſingulariter creditur, quia cunctis Eccleſiæ rectoribus Petri forma præponitur. Manet ergo Petri priuilegium, vbi ex ipſius æquitate fertur judicium.* Hunc locum ita ediſſerit Hincmarus Remenſis, qoi epiſtolæ eſt auctor, vt pateat ea judicia, quæ Canonica æquitate non nituntur, nullius eſſe momenti, vtpote quæ priuilegio Petri deſtituta ſunt; cujus priuilegij perpetuò debet eſſe indiuulſa comes, Beati Petri ſinceritas & æquitas. *Qua ſententia conſtat*, inquit Hincmarus ſub nomine Caroli, *quia non manet Petri priuilegium vbi ex ipſius æquitate non fertur judicium. Cùm enim* vbicumque *dicitur, ſicuti nullus locus, ita nemo Rector Eccleſiæ, ex Petri æquitate judicium ferens excipitur, vel contra illius æquitatem judicium proferens commendatur. Et quia vbicumque ſine vlla exceptione non manet Petri priuilegium, vbi ex ipſius æquitate non fertur judicium, obaudiemus juſſum, vel recipiemus judicium, quod non ex Petri æquitate fuerit prolatum? ac per hoc ipſius priuilegio fuerit deſtitutum?* Vnde illuſtratur locus Synodi Tricaſſinæ habitæ à Ioanne VIII. anno 878. qui latam Romæ aduersùs Lambertum excommunicationem, Synodi illius conſenſione firmari voluit. Hincmarus enim omnium primus ſe damnare dixit eos omnes, *quos Apoſtolica Sedes per beatum & dominum noſtrum Papam, priuilegio Beati Petri damnaret; Et quod in omnibus ſecundùm ſcripturarum tramitem, ſacrorúmque Canonum decreta,*

Leo I. ſermon 3. in Anniuerſ.

Ib. eadem epiſtola Caroli: *Ergo jubeat & judicate priuilegio magni Petri juxta æquitatis ejus judicium quæ jubenda & judicanda ſunt, vt, vt dicit ipſe Coapoſtolus,* vituperetur miniſterium veſtrum. *Quia & nos ſecundum regium miniſterium noſtrum, quantum ex nobis eſt, cupimus ſeruare quod ſcriptum eſt,* Filij obedite parentibus veſtris in Domino, *videlicet quod fuerit juſſum vel judicatum à Domino.*

Concil. Tricaſſinum an. 878.

decreta, ſedes Romana tenet, per omnia & in omnibus pro eius & tenere. Eodem loquendi genere vſi ſunt Epiſcopi Gallicani, cùm ſcripto reſponderent petitioni Ioannis, de eadem Lamberti Excommunicatione, ſcilicet illius judicio ſe hærere, quod tulerat *priuilegio B. Petri, & Sedis Apoſtolicæ, juxta ſacros Canones ſpiritu Dei conditos & totius mundi reuerentia conſecratos, & ſecundùm eiuſdem Romanæ ſedis Pontificum decreta.* Eodem ſenſu dicitur in Synodo Ticinenſi, quæ recepta eſt in Synodo Pontigonenſi, illa omnia à cunctis ſuſcipi debere ſūma veneratione, quæ Ioannes VIII. decreuerit *ſecundum ſacrū miniſterium ſuum auctoritate Apoſtolica.*

Concil. Pontigon.

IV. Altera epiſtola, qua de judiciis contra Canonicum tenorem Romæ latis apud Ioannem VIII. Carolus Caluus conqueſtus eſt, apertè oſtendit, ſummiſſum ab Epiſcopis Gallicanis Principem, vt liberiùs ex ejus perſona querelas ſuas promere poſſent, & eorum quæ contra regulas gerebantur reſtitutionem impetrare. Presbyteri damnati & pœnitentiæ addicti, ob varias cauſas, ſed præcipuè ob exterarum & ſubintroductarum mulierum conſortium, Romam inconſultis Metropolitanis adibant; & inde literas reportabant, quæ judiciis Epiſcoporum refragabantur, eóſque, aut eorum Vicarios, Romam euocabant, vt iis præſentibus de crimine Presbyteri accuſati diſceptaretur. Has epiſtolas *non juſſione Apoſtolica, ſed, vt aſſolet etiam in republica, propter multiplicia reclamatorum negotia, quorumcunque miniſtrorum pia miſeratione factas, & nos,* inquit Carolus, *& illius regionis putant Epiſcopi.* Itaque vt hanc diſciplinæ labem ab Eccleſia Gallicana amoliretur, ordinem, qui ab antiquis temporibus in appellationibus Epiſcoporum & Presbyterorum dijudicandis conſtanter retentus fuerat, copioſè ediſſerit; ſcilicet Epiſcoporum intra prouinciam auctoritate Sedis Apoſtolicæ judicium renouari poſſe; ſed Presbyterorum appellationes à Synodo prouinciæ ad Sedem Apoſtolicam nunquam admiſſas, contra præſcripta Nicænæ Synodi, Antiochenæ, & Carthaginenſis, quarum verba recitat. Deinde infert aliam eſſe cauſſam eorum Epiſcoporum, qui ad Synodum Romanam conuenire ſolent, & qui in remotis ab vrbe Roma regionibus commorantur. *Tranſalpinis*, inquit, *& aliis qui in ſimiliter longinquis regionibus commorantur, Apoſtolica Sedes, & ſacrorum Canonū promulgatores, loquente in eis Sancto Spiritu, quæ ſunt vnicuique prouinciæ poſſibilia, & auctoritati conuenientia, atque paci Eccleſiæ congruentia, tenenda & exequenda diſcretiſſime præfixerunt.* Eccleſiaſtica verò priuilegia Eccleſiis ſeruanda eſſe probat ex Gregorio. Tandem grauiter concludit, prolatis Imperatorum & Pontificum conceptis verbis, quæ Legum & Canonum obſeruationem commendant: *Hæc igitur ſeruemus noſtris temporibus tanto gratiùs, quantò & Eccleſiæ & Imperio erit optatius; & ſeruando quæ legaliter ac regulariter geſta ſunt, rata eſſe faciamus quæ legaliter ac regulariter geſſerimus.* Non potuit cautiùs & honorificentiùs Canonum executionē à Pontifice exigere, quàm nullitate judiciorum, quæ illis contraria eſſent, propoſitâ, & pacis Eccleſiaſticæ periculo indicato, eodémque jure in judiciis ſecularibus conſtituto.

Epiſtola Caroli Calui ad Ioannē VIII. inter Epiſto. as Hincmari, Edition. Mogunt. 9.

c. 3

Idem cap 21 Quas epiſtolas ſacris regulis obuias, vel auctoritate Apoſtolica fuiſſe miſſas, ſed compilatas quorumcunque vafritia credimus. Non enim ſibi ipſi Sedes Apoſtolica poteſt eſſe contraria, vel diuerſa. Hoc eſt quod obſeruaui lib. III. reſcripta Romanæ curiæ ... nologue ... nola eſſe, non defectu auctoritatis, ſed defectu ... nis.

Item Hincm. d. c. 21.

cap. 25.

V. Sanè dubitandum non eſt, quin eo ſeculo perſuaſum eſſet, omnia judicia, quæ Canonibus contraria eſſent, nullius eſſe momenti. Quod apertiſſimè colligitur ex diſceptatione Zachariæ Chalcedonenſis Epiſcopi, & Metrophanis Smyrnæ in Octaua Synodo. Zacharias tuendam ſuſceperat Photij cauſam, aduersùs judicia Nicolai, & ceterorum Patriarcharum, qui Photium damnauerant: quorum judiciorum auctoritatem ex eo eleuat, quòd Canonibus aduerſarentur. *Canones*, inquit, *ſupra Patriarchas etiam ſunt. Quando ergo hi in Canones peccant, eos non ſequimur; ſi ex Canonum præſcripto facta ſunt, hæc ſequimur.* Deinde aliquot exemplis cauſſam ſuam inſtruit Zacharias, & probare contendit alienam fuiſſe ab Eccleſiæ diſciplina ſententiam à Nicolao contra Photium latam. Metrophanes reſpondet quidem Zachariæ, ita tamen vt regulā ab eo poſitam non euertat; excipit tantùm, Nicolaum Papam Iudicem electum fuiſſe à Photio, & Ignatio, in controuerſia ſedis Conſtantinopolitanæ, atque ideo ſententiam judicis electi nullo modo rejici poſſe, ſecundùm leges ciuiles, & Eccleſiaſticas. Tum exemplis in contrarium allatis à Zacharia ſatisfacit. Ex eo etiam capite Nicolaus I. Romanorum decretorum robur & firmitatem petit, quòd ſynodicas Patrum conſtitutiones inuiolabiliter retineant. Ea regula petita eſt è Concilio Epheſino, quod in Relatione

Vide Anſelmū Lucenſem lib. 2. contra Guibertum, vbi de Nicolai II. Decreto Canonibus contrario: Et Synodum apud Anſam, quæ infrà refertur cap. 8. hujus libri.

Concil. VIII. Act. VI. Οἱ κανόνες [illegible]

Nicolaus ep. ad Photium, quæ relata eſt Act 4 Octauæ Synodi.

ad Theodoſium ait ſententiam illam, quæ à Canonibus aliena eſt, nihil aliud in ſe continere quàm apertam contumeliam: χείους γὰρ ἡ μεθ' ἑαυτῆς ἐκ ἔχουσά τι κανονικὸν, οὐδὲ δίκαιον, λοιδορίας οὐδὲν ἔχει πλέον. Quod videtur hauſtum è Concilij Nicæni canone v i. quo decretum illud Metropolitani & Synodi prouincialis firmum eſſe debere conſtituitur, quod rationabile ſit, & ſecundùm regulam Eccleſiaſticam comprobatum.

Synod. Eph. in Relatione ad Theod.
Can. v i. Concil. Nic. ψῆφος ἐν ... κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικόν.

V I Illa tamen regula (quæ in iis etiam ſententiis locum habet, quæ proferuntur à Magiſtratibus qui vice ſacra judicant) eo ſenſu accipienda eſt, ſi judicium ſpecialiter contra leges, vel ſenatuſconſulta, vel conſtitutionem fuerit prolatum, vt loquitur Modeſtinus Iuriſconſultus: quod obtinere etiam debet, ſi expreſſim & ſpecialiter contra Canones & manifeſti Iuris formam judicatum fuerit; id eſt, vt loquuntur Magiſtri, ſi contra jus conſtitutionis vel Canonis judicatum fuerit, non autem ſi contra ſolum jus litigaroris. Attamen non eſt quòd aliquis inde colligat liberum fuiſſe vnicuique, qui judicio reddito premeretur, rei judicatæ auctoritatem contemnere. Soli Principi, & Eccleſiæ Gallicanæ, Nullitatis diſceptatio competebat; non ea quidem mente, vt reſcinderent ſententiam latam, cùm in omnibus cauſſis Apoſtolicæ Sedis reuerentiam cuſtodirent; ſed vt rei judicatæ executionem ſuſpenderent, ſi contra manifeſti juris formam aliquid obreptum fuiſſet. Qua de re ad Romanum Pontificem reſcribebant, ſi tanti eſſet res controuerſa vt diligentiam illam exigeret, vt poſſent ὠφελεῖσθαι ἢ ὠφελεῖν, quemadmodum loquitur Octaua Synodus, de iis quæ diſceptantur cum Eccleſia Romana.

l. Si expreſſim. ff. de appellat. l. 2. C quando prouocare non eſt neceſſe.

CAPVT VII.

Synopſis.

I. Conquerentibus Clericis de judiciis Epiſcoporum ſubueniebant Principes. In eam rem extat Canon Concilij Francofordienſis. Poſt judicium Metropolitani, ſi partes non conſentiant rebus judicatis, accedere poſſunt ad Principem, cum relatione Metropolitani.

II. Prudentia auctorum hujus canonis expenditur. Conciliatur hic canon cum Antiocheno Concilio. Imperator adiri non debet ante judicium Synodi. Cum temperamento, cognitionem quandam extraordinariam Princeps in his negotiis exercebat.

III. Summus Capellanus diſcutiebat res Eccleſiaſticas in Palatio, vt Comites Palatij res ſeculares. Ad Regem referebat de iis negotiis quæ majoris eſſent momenti. Apocriſiarius idem cum Capellano; de contentionibus Canonicis omnis generis judicium ferebat. Quem ordinem teneret in judiciis ferendis. Intererat omnibus conſtitutionibus quæ fiebant in Palatio.

IV. Munus Apocriſiarij iſtius gratum fuit Romanis Pontificibus. Ei muneri admotis Epiſcopis, gratiam faciebant Canonum, vt ab Eccleſiis ſuis abeſſe poſſent. Ea indulgentia, aſſenſu Synodi Francofordienſis, ad petitionem Regis confirmata. Apocriſiarij iſti ſimiles illis qui morabantur in comitatu Imperatorum Conſtantinopolitanorum. Archicapellani munus tandem confuſum eſt cum munere Comitis Palatij, quod reſtitui petit Synodus Cariſiaci.

V. Temporibus Ludouici Pij, omiſſo Metropolitano, damnati Presbyteri rectà Principem adibant. Ea de re queritur Concilium Pariſienſe; & docet hunc abuſum ortum habuiſſe ex ceſſatione Synodorum prouincialium. Canones infracti erant, quia omiſſo Metropolitano Princeps interpellabatur.

VI. Miſſos Dominicos Reges mittebant per prouincias, qui Canonum & legum executioni inuigilarent. Regia auctoritate quæ corrigenda erant, cum Epiſcopis corrigebant. in eo negotio Rex Epiſcopis coope*rabatur, vt loquitur Carolus M.*

VII. Ludouicus Pius ait ſibi commiſſam Eccleſiæ & Regni curam. Hujus ſui miniſterij adjutores eſſe Epiſcopos, in ſuo miniſterio quod eis diuina auctoritate impoſitum eſt: Et Comites in miniſterio illis credito, humano mandato. Reges ita erant Monitores, *vt contumaces emendarent.*

VIII. Miſſorum Dominicorum dignitas & munus, è Flodoardo, & Capitularibus. Alij à Miſſis diſcurrentibus, qui erant miniſtri tantùm. Cum Epiſcopis proſpiciebant Canonum exetutioni, & vulnus impediebant. Appellationes ab abuſu poſt vulnus remedium parant.

IX. Presbyteri vexati ab Epiſcopis in viſitationibus, & variis ſumptibus, confuge-

runt ad Carolum Caluum : qui lege lata illas injurias contra Canones illatas proſpexit. Carolus interpretationem Canonum ſibi vindicat, & indicit Epiſcopis executionem ſecundùm interpretationem à ſe datam. Contumacibus decimarum interuerſionem comminatur.

I. NVNC conſiderandum reſtat, qua ratione proſpiceretur, ſi de judicijs Epiſcoporum moueretur aliqua quæſtio. Sanè Principem ſuas partes interpoſuiſſe manifeſtum erit, ſi cui libeat Concilij Francofordienſis Canonem ſextum expendere, cujus hæc ſunt verba : *Statutum eſt à Domno Rege, & Sancta Synodo, vt Epiſcopi juſtitias faciant in ſuis parochiis. Si non obedierit aliqua perſona Epiſcopo ſuo, de Abbatibus, Presbyteris, diaconibus, ſubdiaconibus, monachis, & ceteris Clericis, vel etiam alijs in ejus parochia, veniant ad Metropolitanum ſuum, & ille dijudicet cauſam ſuam, cum ſuffraganeis ſuis. Comites quoque noſtri veniant ad judicium Epiſcoporum. Et ſi aliquid eſt, quod Epiſcopus Metropolitanus non poſſit corrigere, vel pacificare, tunc tandem veniant accuſatores cum accuſato, cum literis Metropolitani, vt ſciamus veritatem rei.* Magna eſt hujus Concilij auctoritas, quod è cunctis regni Francorum, Italiæ, & Aquitaniæ Epiſcopis, & Legatis Hadriani Papæ conſtabat. Quare poteſtas, quæ Regi reſeruatur de Metropolitanorum judiciis aliqua ex parte decernendi, legitima & Cannnica omnino cenſenda eſt. Hoc ſeculo à ſententiis Metropolitani & Synndi prouinciæ non appellabatur, ſi de Clericis inferioris gradus, id eſt, Abbatibus, Presbyteris, & ceteris, cauſa verteretur. Enimuero quia contingere poterat, vt per injuriam contra regulas à Metropolitanis premerentur, aut per contumaciam rebus judicatis parere nollent; extraordinaria quadam cognitinne Principis, huic incommodo proſpicitur. Decernitur enim, ſi rei, vel actores, judicio reddito refragentur, vt ambo ſe ſiſtant coram Rege cum literis Metropolitani, quibus relatio plena rei geſtæ continebitur; vt veritate rei perſpecta, Rex auctoritatem ſuam interponat. De Rege enim accipienda ſunt hæc verba, *vt ſciamus veritatem rei*; quemadmodum id quod antecedit, *Comites quoque noſtri*. ne quis fortè cauilletur, & ad Synodum referre velit.

Conc Francof. c.6. anno 794.

II. Planè hìc mirari ſubit ſeculi hujus prudentiam, & ingenium ad Concordiam Sacerdotij & Imperij natum. Patres enim iſti diſciplinam Canonicam, cum jure Regio callentiſſimè temperant. Vetitum erat Canone xii. Concilij Antiocheni, Presbyteris, & ceteris Clericis ab Epiſcopo damnatis, ne moleſti eſſent Imperatori, *ſed ad Synodum conuerterentur.* Si quis verò neglecta Synodo Imperatorē adiret, venia indignus eſſet. Rurſus Canone xi. ejuſdem Concilij prohibitum erat Epiſcopis & Presbyteris, ne abſque literis Metropolitani, Principem adirent. Hoc Canone Francofordienſi Metropolitanis conſulitur, & Synodis prouinciæ; ſcilicet vt non antè interpellari poſſit Princeps à Presbyteris, quàm Synodus prouinciæ cauſſæ finiendæ impar fuerit; útque literis Metropolitani inſtructæ partes ad Regem accedant. Ceterùm hoc ordine ſeruato, liberam damnaris Presbyteris facultatem facit Regem adeundi. Eo autem temperamento cognitio iſta ſine dubio peragenda erat, vt ſi minùs canonicè judicatum foret, ſententiæ executio impediretur; monito Epiſcopo, vt Canonibus ſe accommodaret; ſin verò recta & canonica ſententia prompta fuiſſet, contumaces ad executionem imperio Principis adigerentur. Non enim otioſa eſſe debet cognitio Principis, quin adhibito ſaltem illo temperamento, de quo dixi, conquerentibus Clericis ſatisfaciat. Rurſus tam exacta eſſe non debet, vt res ſemel judicatas, juriſdictione quadam ſuperiori diſcutiat, cùm illi jure Patrocinij tantùm hæc diſceptatio extraordinaria competere poſſit.

Concil Antioch. c. xii.

III. Rebus autem Eccleſiaſticis diſcutiendis imminebat ſummus Capellanus, qui in Palatio huic miniſterio præfectus erat, vt docuit Adalardus apud Hincmarum. Refert auctor ille potiores in palatio fuiſſe duos regios miniſtros, Capellanum, & Comitem palatij : *E quibus præcipuè duo, id eſt, Apocriſiarius, qui vocatur apud nos Capellanus, vel Palatij cuſtos, de omnibus negotiis Eccleſiaſticis, vel miniſtris Eccleſiæ : Et Comes Palatij de omnibus ſecularibus cauſſis vel judiciis ſuſcipiendis curam inſtanter habebant : vt nec Eccleſiaſtici, nec ſeculares, priùs Domnum Regem abſque eorum conſultu inquietare neceſſe haberent, quouſque illi prænuiderent, ſi neceſſitas eſſet, vt cauſſa ante Regem meritò venire deberet.*

Hincmar. ep. 3. c. 9. Edit. Mog.

Deinde ſummi Capellani munus in iis verſari docet, quæ pertinent ad officia Eccleſiaſtica, & cetera ſpiritualia in Palatio procuranda. Sed omitti non debent, quæ de judiciis Eccleſiaſticis ſcribit: *Apocriſiarius quidem de omni Eccleſiaſtica religione, vel ordine, nec non etiam Canonicæ vel monaſticæ altercatione, ſeu quæcunque palatium adibant pro Eccleſiaſticis neceſſitatibus ſollicitudinem haberet, & eos tantummodo de externis Regem adirent, quæ ſine illo pleniùs definiri non potuiſſent.* Quemadmodum Apocriſiarij, & Comitis Palatij munera hîc inter ſe comparantur, ita exiſtimo eandem illos judiciorum reddendorum rationem tenuiſſe. Quare vt ex formula judicij redditi ab Andeboldo Comite Palatij conſtat, ipſum vice Regis adſidentibus ſibi Epiſcopis & proceribus in palatio jus dixiſſe, & ejus ſententias nomine Regio inſcriptas; ita etiam ſummus Capellanus vice Regis in conſeſſu Epiſcoporum & procerum jus dicebat, niſi cauſſæ grauitas exigeret Regis præſentiã, vt monuit Hincmarus. Extat ejus auctoritatis exemplum in epiſtola Eccleſiæ Senonicæ ad Hilduinum Archicapellanum; quà non ſolùm referuntur illi gratiæ, quòd ſecundam electionem huic Eccleſiæ impetraſſet à Principe, quod ad Hilduini gratiam pertinebat; ſed etiam quòd eam *conceſſiſſet*. quæ verba ad munus Archicapellani trahi debent. Etenim omnes quæſtiones canonicas quæ ad Palatium deferebantur, Archicapellanus diſcutiebat, & judicabat. Quare cùm perſona ſecundâ vice à Senonenſibus electa, Miſſis Dominicis accepta non fuiſſet, negotium ad Hilduinum relatum eſt, à quo Senonenſes contendunt, vt tamdiu judicium differat, donec ipſis præſentibus Electum judicio ſuo probet, aut repellat. Non immeritò itaque in epiſtolæ inſcriptione Hilduinũ *Sacris negotiis à Deo prælatum* dicunt. Præter eam auctoritatem, quæ propria erat Archicapellani, omnibus Conſultationibus, quæ de re publica aut priuata in palatio à Conſiliariis, (qui partim Clerici erant, & partim laïci) haberentur, Capellanus ſemper intererat, vt docet Hincmarus.

Idem c. 20.

V. C Bignonius in Notis ad Marculfum c. 25, l. 1, c. 32.

Epiſtola Eccleſiæ Senon. in Formul. antiquis promot. Epiſc form. x. ad calcem T. 2. Conc. Gall Propterea veſtra pietatis veſtigiis animo prorſus ſtudiliter poſtulamus, vt tamdiu rem ſuſpendere dignemini, quouſque cum ſcripto homine ad veſtrum celſitudinem properantes, ipſi vobis meliùs noſtram pandamus miſeriam. Et ſiquidem ad hoc omne ferendum perſona quam dicimus ſufficere minùs poterit, dignationis veſtræ judicio aut ſuſcipiatur, aut reprobetur.

IV. Quàm verò acceptum eſſet Summis Pontificibus munus ſummi Capellani, ex eo colligere licet, quòd Epiſcopis, qui huic officio à Principibus admouebantur, gratiam Canonum facerent, vt abeſſe ab Eccleſiis ſuis, & aſſiduè in palatio verſari poſſent. Id teſtatum facit Carolus Magnus in Concilio Francofordienſi, cujus aſſenſum etiam petiuit, vt Pontificia, Regia, & Synodali auctoritate, à pœnis Canonum in deſertores Eccleſiarum ſuarum latis, liber eſſet Hildeboldus Epiſcopus, cui ſummi Capellani munus commiſerat. Hæc ſunt verba Concilij: *Dixit etiam Dominus Rex in eadem Synodo, ſe à Sede Apoſtolica, id eſt, ab Hadriano Pontifice, licentiam habuiſſe, vt Angilramnum Archiepiſcopum in ſuo palatio aſſidue haberet, propter vtilitates Eccleſiaſticas. Deprecatus eſt eandem Synodum, vt eo modo ſicut Angilramnum habuerat, ita etiam Hildeboldum Epiſcopum habere debuiſſet; quia & de eodem, ſicut & de Angilramno, Apoſtolicam licentiam habeat. Omnis Synodus conſenſit, & placuit eis eum in palatio eſſe debere, propter vtilitates Eccleſiaſticas.* Præfectus iſte Capellæ Regiæ, Apocriſiarius dicitur, exemplo Reſponſaliũ, qui morabantur in vrbe Conſtantinopolitana, à Romana Sede, aut à ceteris Patriarchis miſſi, vt rebus Eccleſiaſticis proſpicerent; quamuis magnum intercederet diſcrimen inter eorum munera, cùm Regius Capellanus in Gallia jus diceret, ceteri verò negotiis præcipuè procurandis in vrbe Regia vacarent, vt dicam alibi. Attamen Archicapellani auctoritas paulatim deſiit, & cum munere Comitis Palatij confuſa eſt, vt colligere licet ex epiſtola Synodi apud Cariſiacum; quæ petit à Ludouico vt hoc munus in palatio ſuo reſtituat. Is eſt enim ſenſus horum verborum: *Si Epiſcopus*, inquit, *pro quacunque neceſſitate Eccleſiaſtica ad vos direxerit, ad quem ſuus Miſſus veniat, per quem quæ rationabiliter petierit obtineat, in palatio veſtro, ſicut Comes Palatij eſt in cauſſis reipublicæ, miniſterio congruum conſtitutum habete.* Poſt iſta tempora fit aliqua mentio Archicapellanorum, ſed qui non erant in illo gradu auctoritatis conſtituti.

Conc Francof. c. 55

De Apocriſiariis & Reſponſalibus vide l. v. cap. xvi. & ſeqq.

Syn apud Cariſiacum cap. 7 an. 858.

V. Sed vt optima inſtituta in deterius ruere ſolent, accidit vt paulatim, Metropolitanis inconſultis, & contempto Synodorum examine, damnati Preſbyteri rectà è palatio ſubſidium peterent. quod tunc alienum omnino erat à diſciplina Canonica. Sanè huic præmaturæ Clericorum interpellationi, occaſionem præbuerat interruptus Synodorum prouincialium vſus.

quæ quotannis non cogebantur. Quam diſciplinam reſtituendam ab Imperatore Ludouico popoſcit Concilium Pariſienſe habitum anno 829. *Quoniam ſi hæc Concilia ſemel in anno per vnamquamque prouinciam celebrata fuerint, & honor Eccleſiaſticus vires ordinis ſui obtinebit, & impudentia quorundam ſuperborũ Clericorum, quæ paſſim auctoritate canonica calcata, auribus Imperialibus moleſtiam ingerit, ceſſabit, & impunitas diuerſorum flagitiorum quæ locum delitèſcendi nunc habet, non habebit, Et alia multa, quæ hactenus ſecus, quàm Eccleſiaſtica diſciplina docet, inceſſerunt, ordinem ſuum Domino auxiliante ſeruabunt.* Sanè Canones ſpreti erant, eò quòd Synodo prouinciæ non aditâ, contra præſcriptum Concilij Francofordienſis, & Antiocheni, Clerici ab Epiſcopo damnati Regem adibant. Ceterùm poſt aditam Synodum prouinciæ, liberum erat cum literis Metropolitani ad Principem accedere.

Concil. Pariſ. parte 1. c. 26.

VI. Non eſt autem exiſtimandum ſolis Preſbyterorum, Canonicorum, & monachorum judiciis vacaſſe ſummum Capellanũ, & Regis Conſiſtorium. Etenim Canonum executionem & Capitularium conſtitutionum ab Epiſcopis Princeps exigere ſolebat, delegatis per prouincias viris conſultiſſimis, qui *Miſſi Dominici* vocabantur, quorum auctoritate, aut quæ per negligentiam peccata erant in Canones, corrigebantur, aut ſi majorem operam deſiderarent, ad Regem referebantur. Cùm enim Princeps, etſi Canonum executor non eſſet, attamen exactor eſſe deberet, ſuam auctoritatem vnà cum Epiſcopali adjungebat, vt conjunctis ſtudiis, & communi opera, paterni canones ſeruarentur. Qua de re ſeriò monuit Epiſcopos Carolus Magnus in Capitulari Aquiſgranenſi, quo certa quædam Capitula è Canonibus petita ſeruanda præſcripſit Epiſcopis: *Vt magnæ deuotionis ſtudio hortarentur & compellerent greges ſibi creditos: vt firma fide, & infatigabili perſeuerantia, intra paternas ſanctiones ſe contineant. In quo operis ſtudio*, inquit, *ſciat certiſſimè ſanctitas veſtra noſtram vobis* coopetari *diligentiam. Quapropter & noſtros ad vos direximus Miſſos, qui ex noſtri nominis auctoritate vnà vobiſcum corrigerent quæ corrigenda eſſent.* Sanè munus Miſſorum eò ſe porrigebat, vt diſcimus ex Capitulari Ludouici Pij, *vt ſi fortè Epiſcopus aut Comes aliquid negligentius in ſuo miniſterio egerit, per iſtorum admonitionem corrigatur.*

Capitulare Aquiſgranenſe anno 789.

Capitulare Lud. c. 26 an. 823.

VII. Si auctoritatis iſtius rationem inueſtigemus, ea erit in promptu è Iuſtiniano, qui Canonum cuſtodiam Principibus commiſſam docuit. Eandem tamen ſententiam illuſtriùs, & pro ſua dignitate magnificentiùs expreſſerunt Reges noſtri, quæ paucis explicanda ſunt, ne quis in Capitularium lectione impingat. Docet Ludouicus Pius in Admunitione generali ad vtriuſque ordinis homines, id eſt, Epiſcopos & Comites, Reges à Deo conſtitutos, vt Eccleſiæ & Regni curam gerant: ſummam autem miniſterij hujus ita in perſona Regum conſiſtere, vt diuina auctoritate & humana ordinatione per partes diuiſum ſit, Epiſcopis nempe & Comitibus; & vnuſquiſque in ſuo loco & ordine partem miniſterij Regij habeat. *Vnde apparet*, inquit Ludouicus, *quòd ego omnium veſtrum admonitor eſſe debeo, & omnes vos noſtri adjutores eſſe debetis. Nec enim ignoramus quid vnicuique veſtrum in ſibi commiſſa portione conueniat: & ideo prætermittere non poſſumus, quin vnumquemque juxta ſuum ordinem admoneamus.* Statim verò monet Epiſcopos, vt in miniſterio ſuo accuratè verſentur; & ſubjungit, *vt quantum ad veſtrum miniſterium pertinet, nobis veri adjutores in adminiſtratione miniſterij nobis commiſſi exiſtatis, vt in judicio non condemnari pro noſtra & veſtra negligentia, ſed potiùs pro vtrorumque bono ſtudio remunerari mereamur.* Deinde Comites admonet, vt viciſſim partem miniſterij ſibi commiſſi fideliter peragant: hoc inter Epiſcopos & Comites diſcrimine conſtituto, quòd illis à diuino numine commiſſa ſit miniſterij ſui cura, Comitibus verò ex Regio mandato, vt docuit capite tertio. Eo enim ſenſu explicanda ſunt hæc illius capitis verba, *diuina auctoritate & humana ordinatione*, vt ſuprà indicaui. Quare mirum nemini eſſe debet, ſi adeo diligenter rebus Eccleſiaſticis ſe Reges Francorum impenderent, cùm eas ad miniſterium ſuum pertinere exiſtimarent; ſcilicet vt admonitores ſe præſtarent, quò Epiſcopi miniſterium ſuum juxta Canones peragerent, & in eo capite miniſterij Regij adjutores eſſent. Monitionis autem ea vis erat, vt effectus verba ſequeretur, & pœna in contumaces; quemadmodum

Capit. l. 2. c. 2. è dicto Capitulari. *Sed quoniam complacuit diuinæ prouidentiæ noſtram mediocritatem ad hoc conſtituere, vt ſanctæ ſuæ Eccleſiæ & Regni hujus curam gereremus.*

Capitulare Lud. relatum l. 2. Capit. T. 1. *Sed quanquam ſumma hujus miniſterij in noſtra perſona conſiſtere videatur, tamen & diuina auctoritate, & humana ordinatione, ita per partes diuiſum eſſe cognoſcitur, vt vnuſquiſque veſtrum in ſuo loco & ordine partem noſtri miniſterij habere cognoſcatur.*

c. 4.

c. 6.

videre eſt tum alibi, tum in hoc Capitulari, quo miniſterij ſui Comites commonentur, perinde ac Epiſcopi.

VIII. Miſſi autem Dominici ſummæ dignitatis & prudentiæ viri, ex vtroque ordine à Principe delecti, diligenter in-

Flodoard. hiſt. Rem. l. 2. c. 18.

quirebant, *quid Epiſcopi, Abbates, Comites, & Abbatiſſæ per ſingulos pagos agerent, & vndecunque neceſſe fuiſſet, tam regias, quam Eccleſiarum Dei juſtitias; viduarum quoque, & orphanorum, ſed & ceterorum hominum inquirerent & perficerent,* vt loquitur Flodoardus. Quæ ad Miſſorum legationem pertinerent, paſſim in

Capitul. l. 2. c. 26. 27. l. 5. c. 79. & alibi paſſim.

Conc. Sueſſ. c. 7. & Capitula in eadem Synodo propoſita.

Libris Capitularium occurrunt; qui à *Miſſis diſcurrentibus* diſtinguendi ſunt, quorum munus erat mandata Principis deferre per prouincias. Miſſorum Dominicorum vſus (qui vnà cum Epiſcopis Canonum executioni in parœciis & monaſteriis inuigilabant, aut Regem de contemptu monebant, vt ipſe corrigeret perperam geſta) litibus illis obuiam ibat, quæ hodie de Canonum & Auctoritatis abuſu inſtituuntur. Ceterùm Principis auctoritatem ad exigendam à Clero & plebe Canonum obſeruantiam æquè commendat: eo ſolo diſcrimine inter vtrumque agendi modum, quòd prior ſollicitiorem curam & magis aſſiduam requirat, & vulnus impediat; hic negligentiùs ſe gerat, reclamantem aliquem expectet, atque poſt vulnus remedium paret.

IX. His temporibus etiam Preſbyteros regium auxilium aduersùs Epiſcopos imploraſſe patet ex Capitulari Caroli Calui Toloſæ dato anno 844. quo vexationibus illis, quibus Preſbyteri Septimaniæ ab Epiſcopis ſuis premebantur, egregiè proſpicit; modum qui in viſitandis parœciis ab iis tenendus ſit, & ſumptuum quantitatem præſcribit. Imò verò probibet Epiſcopis ne Preſbyterorum ruſticanas parœcias lucri inhoneſti cauſſa diuidant; ſed ſi populi neceſſitas id exegerit, conſilio canonico eam diuiſionem peragant. Ceterùm capitis octaui verba expendenda ſunt, quæ Regiæ poteſtatis vigorem in rebus Eccleſiaſticis oſtendunt.

Capitulare Toloſanum cap. VIII.

Vt Epiſcopi ſub occaſione, quaſi auctoritatem habeant Canonum, his conſtitutis Excellentiæ noſtræ nequaquam reſultent, aut negligant: ſed Canones potiùs vt intelligendi ſunt intelligere, & in cunctis obſeruare procurent. Quia ſi aliter fecerint, omnimodis & qualiter Canones fidelium decimis agendum ſtatuant, & qualiter intelligi & obſeruari cum manſuetudinis noſtræ decreto debeant, Synodali dijudicatione, & noſtra auctoritate regia docebuntur. Videtur neſcio quam decimarum interuerſionem Epiſcopis comminari, ſi à Canonibus & regiis decretis deſciſcant. qui locus, vt exiſtimo, in eam rem eſt ſingularis, vt cum Magiſtris noſtris loquar.

CAPVT VIII.

Synopſis.

I. Sub Tertiæ Dynaſtiæ Regibus, antiquorum canonum deſiderium vigebat; vt patet ex Concilio apud Anſam, in quo definitum eſt illud Priuilegium non eſſe ratum quod Canonicis non ſolùm non concordaret, ſed etiam contrairet ſententiis. *Patet etiam è Glabro; qui recitat offenſionem Gallicanorum Epiſcoporum, quòd inuito Turonenſi Epiſcopo, ad preces Fulconis Comitis Baſilica conſecrata fuiſſet à Legato, juſſu Romani Pontificis, contra Canones.*

II. Glaber de Ioanne Antipapa non eſt intelligendus, ſed de Ioanne XVIII.

III. Explicantur verba illa Glabri, Papam & Fulconem ſchiſma creauiſſe. *Schiſma, eſt ſeceſſio à communione Eccleſiæ, ob quæſtiones de Diſciplina. Hæreſis, ob quæſtiones de Fide, è Baſilio. Schiſma deſinit in hæreſim; non ſolùm quòd ſchiſmati ſæpe hæreſis adjungitur; ſed etiam quòd ipſum ſchiſma, ſi inueteratum ſit, in hæreſim vertatur.*

IV. Id docetur è canone VI. Concilij CP. Qui explicatur, & conciliatur cum canone Baſilij; rejecta conciliatione Balſamonis. Baſilius agit de ſchiſmate nondum deſperato. Canon VI. de pertinaci, & ab Eccleſia condemnato. Emendatus canon VI. è Nicolao. Nouatiani & Quartodecimani damnati vt hæretici, & plures alij, ob quæſtiones Diſciplinæ. quia Eccleſiam contemnebant, cujus auctoritas in Scripturis commendatur.

V. Qui ſint Canonici Epiſcopi, in dicto canone VI. Corrigendus locus, & reſcribendum κοινωνικοί. Emendatus etiam obiter locus Concilij Chalced. κοινωνικοί ſunt Epiſcopi ejuſdem Communionis; Latinis Communicatores. *Confirmatur hæc emendatio, è verſione canonis, quæ extat in epiſtola Nicolai I.*

VI. Ex iis quæ dicta ſunt illuſtratur locus Glabri, qui ſchiſma vocat, diſſidium

Papæ & Epiſcoporum in cauſſa canonica. Schiſma ea ſignificatione vſurpatum à Benedicto IX. à Synodo Anglicana, Hincmaro, & Iuone.

VII. Quomodo ſe gererent Gallicani Epiſcopi in retinendis Canonibus, aduersùs noua reſcripta. Id oſtenditur ex priuilegio conceſſo à Paſchali II. Henrico Imperatori. Concilium Viennenſe damnat priuilegium; & minatur ſeceſſionem, ni Paſchalis illud reuocet. Galli modeſtiùs ſe gerunt. Perſeuerandum in obedientia Papæ docent, & parendum iis quæ pertinent ad Cathedram, *cetera non admittenda.*

VIII. Iuo negat de Pontifice judicium ſuſcipiendum, niſi à Fide aberraret. Si quid tamen ab eo decernatur incommodum Eccleſiæ Gallicanæ, Synodos cujuſque prouinciæ id correcturas, saluâ reuerentiâ Eccleſiæ Romanæ.

I. POST annum milleſimum, ſub tertia Regum noſtrorum Dynaſtia, non deferbuit apod Gallos ſeruandorum Caoooum deſiderium, quo deceſſores flagrauerant: nec ceſſauir vſus ille antiquus ab auis vſurpatus, quo aut Eeclesia Syoodicâ deliberatione ſibi proſpiciebat, cùm rebus per obreptionem decretis Romæ aſſenriri non poſſet; aut regio Patrocinio ſe commirtebat, vt executionem impediret.

Synodici decreti ejuſce generis illuſtre exemplum peti poreſt ex Concilio apud vrbem Anſam, in diœceſi Lugduoenſi ſitam, ab Epiſcopis trium prouinciarum, Lugdunenſis ſcilicet, Vieooeoſis, & Tarantaſienſis, habiro anno M. XXV. cujus verba reſeram ex Tabulario Eccleſiæ Mariſconenſis, vnde etiam illa hauſir Iacobus Seuertius, eáque edidit in Chronologia Archiepiſcoporum Lugdunenſium Num. LXVII. Ex quibus diſcet lector, quàm conſtanter ſe gererenr illius ætatis Epiſcopi ad retinenda jura ſua canonibus Coociliorum generalium munita, aduersùs gratioſas monaſteriorum exemptiones reſcriptis Romanorum Pootificum conceſſas. *Anno M.XXV. Dominicæ Incarnationis conuenerunt apud Anſam in Eccleſia Sancti Romani, causà Concilij, Archiepiſcopi, cum pluribus Epiſcopis; ſcilicet Burchardus Lugdunenſis Archiepiſcopus, alius Burchardus Archiepiſcopus Viennenſis, Amiro Archiepiſcopus Tarentaſienſis, Helminus Epiſcopus Eduenſis, Gauſlenus Epiſcopus Matiſcenſis, Gauffredus Epiſcopus Cabilonenſis, Hugo Comes Epiſcopus Autiſſiodorenſis, Guigo Epiſcopus Valentinenſis, Vmbertus Epiſcopus Gratianopolitanus, Aribaldus Epiſcopus Veccienſis, Anſelmus Epiſcopus Auguſtenſis, & Viardus Epiſcopus Maurianenſis. Dum igitur multa de Eccleſiaſticis cauſis & de communi populi vtilitate ibidem tractarent; ſurgens ſupradictus Gauſlenus Epiſcopus in medio proclamauit ſe conqueri de Burchardo prædicto Viennenſi Archiepiſcopo, qui ſine licentia & aſſenſu ſuo, contra Canonum ſtatuta, ordinationes de monachis fecerat in Epiſcopatu ſuo, ſcilicet in Cluniacenſi Cœnobio. Ad quæ idem Archiepiſcopus reſpondens, Domnum Odilonem Abbatem, qui præſens aderat, illarum ordinationum adduxit auctorem, in defenſorem. Itaque Domnus Odilo cum ſuis monachis ſurgens, oſtendit Priuilegium, quod habebant à Rom. Eccleſia, quod eis talem libertatem tribuebat; vt nulli, in cujus territorio degebant, nec alicui aliquatenus ſubjacerent Epiſcopo; ſed quemcunque vellent, adirent, vel de qualibet regione adducerent Epiſcopum, qui faceret ordinationes vel conſecrationes in eorum monaſterio. Relegentes ergo Sancti Chalcedonenſis & plurimorũ authenticorum Conciliorum ſententias, quibus præcipitur qualiter per vnamquamque regionem Abbates & monachi proprio debeant Epiſcopo ſubjici, & ne Epiſcopus in parœcia alterius audeat ordinationes vel conſecrationes abſque licentia ipſius Epiſcopi facere, decreuerunt Chartam non eſſe ratam, quæ Canonicis non ſolùm non concordaret, ſed etiam contrairet ſententiis. Adjudicauerunt quoque Domnum Abbatem non poſſe exiſtere Archiepiſcopo legitimum auctorem canonicæ defenſionis. Vnde prædictus Archiepiſcopus ratione conuictus, petens veniam à Gauſleno Epiſcopo, loco ſatisfactionis firmauit, & per quales ipſe voluit fidejuſſores, vt vnoquoque anno, quandiu ambo viuerent, tempore Quadrageſimæ ſufficientiam olei de oliuis ad conficiendum chriſma ipſi perſolueret ſine negligentia.*

Laudatur ſæpe locus Rodulphi Glabri monachi Cluniacenſis, qui anno 1050. florebat; vr doceatur ea tempeſtate perſuaſum Gallis Epiſcopis fuiſſe, nihil à Romano Pontifice io Galliis contra Caoones tentari debere. Refert auctor ille Fulconem Andegauorum Comitem reducem ab Hieroſolymirana peregrinatione, vt ſe voro exſolueret, Monaſteriom condidiſſe in pago Turonico, in proſpectu Caſtri Lucaſſenſis: quod juxra

conſilium vxori[illegible] ſuæ, non alicujus Martyris, ſed Cherubin & Seraphio memoriæ deuouit. Rogatus Hugo Turonenſis Archiepiſcopus, vt baſi[illegible]cam dedicaret, conſtanter renuit; donec Eccleſiæ ſuæ prædia quædam malè inuaſa Fulco reſtituiſſet. Quod durum viſum Comiti, qui Romam cùm ſe contuliſſet, muneribúſque ſuis Ioannem Pontificem honeſtaſſet, rediit cum Petro Cardinali; qui ex deleg[illegible]ta ſibi facultate Baſilicam dedicauit. Hæc ſunt verba Glabri: *Quod vtique audientes Galliarum quique præſules, præ[illegible]umptionem ſacrilegam cognouerunt ex cæca cupiditate proceſſiſſe, dum videlicet vnus rapiens, alter raptum ſuſcipiens, recens in Romana Eccleſia ſchiſma creauiſſent. Vniuerſi etiam pariter deteſtantes; quoniam nimiùm indecens videbatur, vt is qui Apoſtolicam regebat Sedem, Apoſtolicum primitus ac Canonicum tranſgrediebatur tenorem. Cum inſuper multiplici ſit antiquitus auctoritate roboratum, vt non quiſquam Epiſcoporũ in alterius diœceſi iſtud præſumat exercere, niſi præſule, cujus fuerit, compellente ſeu permittente.* Mox: *Licèt namque Pontifex Romanæ Eccleſiæ ob dignitatem Apoſtolicæ Sedis ceteris in orbe conſtitutis reuerentior habeatur, non tamen ei licet tranſgredi in aliquo Canonici moderaminis tenorem. Sicut enim vnuſquiſque orthodoxæ Eccleſiæ Pontifex ac ſponſus propriæ ſedis, vniformiter ſpeciem gerit Saluatoris, ita generaliter nulli conuenit quippiam in alterius procaciter patrare diœceſi.* Eandem rem paucioribus verbis, & modeſtioribus, explicuerat Hincmarus in epiſtola ad Nicolaum primum: *Non aliud niſi quod regulæ ſacræ præcipiunt, & mihi petendum, & vobis concedendum eſt.*

R[illegible]lphus Glaber [illegible] Hi[illegible] c. 4.

Hincmarus apud Flodoard. l. 3. c. 13.

II. Sed locus Glabri illuſtrandus eſt ex veteribus tabulis, quarum mihi copiam fecit vir nobilitate & eruditione inſignis, & in perſcrutandis antiquis monumentis exercitatiſſimus, Michaël de Maroles Abbas Villæ-Lupæ. Si tabulæ illæ incidiſſent in manus Illuſtriſſimi Annalium conditoris, conſtitiſſet illi æquè ac nobis, narrationem iſtam ad eum Ioannem referri non debere, qui per factionem Creſcentij ſchiſmate excitato aduersùs Gregorium V. Romanam ſedem inuaſit anno 996. & ſtatim ab Ottone Imperatore oppreſſus, meritas ſacrilegij pœnas luit. Hîc agitur de Ioanne XVIII. quem Sergius IV. excepit anno M. IX. qui ambo Pontifices hujus

Ill. Card. Baron. ad an. 996.

[illegible] monaſterium [illegible] Ac primò quidem Ioannes [illegible] Fulcone monaſterium *Bell[illegible]*, [illegible] Trinitati & Cherubim atque Seraphi[illegible] memoriæ deuotum, ſub [illegible] Romanæ Eccleſiæ ſuſcepit, [illegible] omnibus Epiſcopis, ne quam [illegible] dictionem exercerent. Priuileg[illegible] inſoliti reſcriptum Hugonem Archiepiſcopum Turonenſem commouit. Necdum enim plena im[illegible]unitas monaſterijs indulta fuerat, abſque Epiſcoporum co[illegible]ſu, quemadmodum [illegible] potest ex iis quæ dicta ſunt Lib. III. c. [illegible]ltimo. Ille verò accedens Romam, ſubmiſſis precibus à Sergio IV. Ioannis ſucceſſore contendit, vt monaſterij con[illegible]crationem ſibi juxta Canones, & *Iuſtinianam legem*, permitteret. Sed repulſus fuit hac exceptione, quòd Fulconi liberum fuerit in fundo ſuo, propriaque hereditate, monaſterium conſtruenti, monaſterium ipſiuſque conſecrationem Romanæ Eccleſiæ conferre; *quia cujus eſt hereditas, [illegible] conſecratio.* Quare Hugo acceptâ è manibus Gregorij Siluæ candidæ Epiſcopi virgulâ, jus omne quod ſibi competebat, in Romanam Eccleſiam tranſtulit. Sergius verò Petrum Viterbienſis Eccleſiæ Epiſcopum in Gallias direxit, monaſterium illud vice ſua conſecraturum. Quæ dedicatio peracta eſt anno M. X. vt teſtatur Chronicon Turonenſis Eccleſiæ: *Abbatia Belliloci, & Eccleſia S. Florentij de Ambaſia, à Fulcone Nerra fundantur anno* M. X.

Chronicon Turon.

III. Opinio verò de Ioanne ſchiſmatico hauſta eſt è locutione à Glabro vſurpata, cùm ait Ioannem & Fulconem *recens ſchiſma* in Eccleſia Romana creauiſſe. vnde vir eruditiſſimus colligebat, hîc agi de Pontifice ſchiſmatico. Veruntamen hoc loquendi genus eo ſeculo volgatum erat, vt violatorum canonum incommoda indicarentur, quæ pacem Eccleſiæ turbare ſolent, & verum ſchiſma in Eccleſiam inuehere. Schiſma autem etſi in eo conſentiat cum crimine hæreſeos, quòd vtrumque vnitatẽ communionémque Eccleſiæ Catholicæ violet, iſtud Fide læſa, illud Caritate corrupta; attamen origine magnopere differunt. Etenim Hæreſis lædit regulam Fidei, ipſaque Chriſtianæ profeſſionis fundamenta euertit; Schiſma verò Diſciplinam Eccleſiaſticam labefactare nititur, & Epiſcopalem auctoritatem concutere,

August. l. 20. contra Faust. c. 3. ſchiſma, ni fallor, eſt eadem opinantem, atque eodem ritu colentem quo cæteri, ſolo congregationis delectari diſſidio.

Baſilius in ep. ad Amphiloch. c. 1. τὰς μὲν αἱρέσεις ὀνομάσαντες, τοὺς δὲ σχίσματα, τὰς δὲ παρασυναγωγάς· αἱρέσεις μὲν τοὺς παντελῶς ἀπερρηγμένους, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένους· σχίσματα δὲ, τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς, καὶ ζητήματα ἰάσιμα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας.

concutere, vt docent Baſilius & Hieronymus. Vnde Manichæos, Valentinos, Marcioniſtas, & Pepuzenos inter hæreticos recenſet Baſilius, quia de ipſa in Deum Fide controuerſiam mouent, & à ceteris Chriſtianis diſſentiunt: ὅθεν γὰρ περὶ αὐτῆς τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ἐστὶν ἡ διαφορά. Nouatianos autem ſiue Catharos Schiſmaticis adſcribit, quia de Diſciplina tantùm cum Eccleſia contendebant, nempe an lapſi ad pœnitentiæ beneficium admittendi eſſent: σχίσμα δὲ, τὸ περὶ τῆς μετανοίας διαφόρως ἔχειν πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. Obſeruandum tamen eſt eam eſſe ſchiſmatis indolem, vt in hæreſim vertatur; quod de Donatiſtis dixit alicubi Auguſtinus: apud quos contigit vt geminatione baptiſmi hæreſis ex ſchiſmate naſceretur, quemadmodum loquitur Imperator in Codice Theodoſiano. Et in vniuerſum, Hieronymus aſſeruit de omnibus ſchiſmaticis, eos proprium quoque dogma confingere ſolitos, vt ſeceſſionem ſuam neceſſariam fuiſſe probarent. Attamen vulgatum illud quod ſæpiſſime jactatur apud veteres, ſcilicet inueteratum ſchiſma in hæreſim deſinere, abditam quandam Diſciplinæ Eccleſiaſticæ regulam præ ſe ferre videtur. Eâ verò hoc vnum ſignificari puto, nempe ipſum ſchiſma, etſi nulla hæreſeos labe infectum, ſi pertinax fuerit & inueteratum, tranſire in naturam hæreſeos; & ſchiſmaticos ejus generis, Eccleſiæ frequentibus admonitionibus rebelles hæreticis accenſeri.

l. 4. C. Th. Ne ſacr. bapt. iter.

Hieron. in Comm ad c. 3. Ep ad Titum *Inter hæreſim & ſchiſma, hoc intereſſe arbitramur, quòd hæreſis peruerſum dogma habeat, ſchiſma propter Epiſcopalem diſſenſionem ab Eccleſia pariter ſeparet. Quod quidē in principio aliqua ex parte intelligi poteſt diuerſum. Cæterùm nullum ſchiſma non ſibi aliquam confingit hæreſim, vt rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur.* Auguſt l. 2. contra Creſcon c. 7. Docet inueteratum ſchiſma eſſe ipſammet hæreſim.

IV. Eam interpretationem hauſi è Canone VI. Concilij Oecumenici Secundi; quo hæreticis interdicitur accuſatio aduersùs Epiſcopū orthodoxum, ſi de crimine Eccleſiaſtico agatur. Hæreticos autem definit eos eſſe, qui hæreſes ab Eccleſia damnatas profitentur. Subjungit autem hæc verba: *Ad hæc autem & eos qui ſanam quidem Fidem confiteri præ ſe ferunt, abſciſſi ſunt autem, & alibi quàm cum canonicis noſtris Epiſcopis conuentus celebrant.* Pugnare videtur hic canon cum Baſilij canone, qui ſchiſmaticos ab hæreticis diſcreuit. Quod ita componit Balſamo, vt in canone Conſtantinopolitano de ſchiſmaticis agi putet, qui ſpecie quidem ſunt orthodoxi, ſed re vera hæretici, κατὰ προσποίησιν μὲν ὀρθοδοξοῦντας, κατ' ἀλήθειαν δὲ ὄντας αἱρετικούς. Sed ſi ea mens eſſet canonis, non opus erat hoc additamento, nec ſchiſmaticorum mentio injicienda. primum enim caput, quod hæreticos arcet, ſufficiebat ad ſchiſmaticos quoque ab accuſatione remouendos, ſi neceſſaria ſit probatio, eos præter ſchiſmatis ſcelus, hæreſi quoque laborare. Verior eſt hæc conciliatio, Synodum II. intelligendam de ſchiſmaticis pertinacibus, & ab Eccleſia condemnatis; Baſilium de iis ſchiſmaticis, de quorum reditu nondum deſperauit Eccleſia. Quod eleganter colligitur ex illius verbis, cùm ſchiſmaticos eos eſſe definit, qui diſſentiunt ob quæſtiones quæ curationem recipere poſſunt, διὰ ζητήματα ἰάσιμα. Quod attinet ad ſimulationē Fidei; vel referri poteſt ad ſchiſmaticos, apud quos Caritate violata, Fides quoque non poteſt dici ex omnibus partibus integra. Vel locus Synodi emēdandus juxta interpretationem quam ſequitur Nicolaus I. ita vt hæc clauſula canonis in duo membra diuiſa ſit: *Præter hos autem, & eos qui fidem ſanam ſimulant confiteri. Schiſmaticos etiam, & eos qui ſeorſum à communicantibus nobis Epiſcopis collectas faciunt.* Iuxta hanc regulam, poſt condemnationē Synodi Nicænæ, Concilium Secundum, quemadmodum & Concilium Epheſinum, non ſolùm Nouatianos, ſed etiam Quartodecimanos recenſent inter hæreticos, etſi ob nudam Diſciplinæ quęſtionem diſceſſiſſent ab Eccleſia, ſcilicet ob contentionem de die Paſchatis, quod die XIV. menſis Niſan cum Iudæis, non autem die Dominica cum Chriſtianis celebrabant. Plures quoque hæreſes Epiphanius & Auguſtinus deſcribunt, quæ in ſola Diſciplina peccabant; exempli causâ, inter propria Aërianorum capita ſiue dogmata hoc annumerat Auguſtinus, quòd dicerent, *ſtata in Eccleſia non eſſe ſeruanda jejunia*, id eſt, ſolennia & conſtitura jejunia Quadrageſimæ, & quartæ, ſextæque feriæ. Media ætate Imaginum confractores de hæreſi damnati ſunt, licèt de capite Diſciplinæ ageretur. Ejus rei inde petenda eſt ratio, quòd ſchiſmatici violatæ caritati per ſeceſſionem, addunt quoque pertinacem contumaciam aduersùs Eccleſiæ decreta, quæ diſceſſionis illius occaſionem injuſtam & à perpetua traditione alienam eſſe in Synodis declarauit. Itaque peruicaciæ continuatio auctoritatem Eccleſiæ contemnit, & ſacras Scripturas quæ illam

Can. 6 Concil. CP. αἱρετικοὺς δὲ λέγομεν τούς τε πάλαι τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας· πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ, καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις.

Balſamo add. c. 6.

Exemplo Nouatianorum vtitur, habitâ ratione mixti.

Explicatio canonis C P.

Vide ſecundam Præfationem Marcæ §. 10.

commendant. quare mirum non eſt, ſi ſchiſma ejus generis in hæreſim deſinere dicatur. Hæc eſt ſententia Ambroſij, qui Satyri fratris factum laudat, quòd Luciferianas partes fugiſſet: *Non putauit*, inquit, *Fidem eſſe in ſchiſmate. Nam etſi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Eccleſiam non tenerent, cujus patiebantur velut quoſdam artus diuidi, & membra lacerari. Etenim cùm propter Eccleſiam Chriſtus paſſus ſit, & Chriſti corpus Eccleſia ſit, non videtur ab iis exhiberi Chriſti Fides, à quibus euacuatur ejus paſſio, corpúſque diſtrahitur.* Vnde rectè Cyprianus negabat Nouatianos habere penes ſe Eccleſiam: idémque de Donatiſtis paſſim aſſeruit Auguſtinus.

V. Antequàm verò diſcedam à Canone VI. CP. tollendum eſt vetus mendum, quo laborant Editiones Zonaræ & Balſamonis. Quid enim ſignificant *Canonici Epiſcopi*? In Synodo Laodicena mentio fit pſaltarum *Canonicorum*, id eſt, Cantorum qui in clero adſcripti ſunt, vt diſtinguantur ab extraneis Cantoribus. Sed nulla ſimilis ratio occurrit in Epiſcopis. omnes enim canoni ſeu laterculo Eccleſiæ ſunt adſcripti. Euſebius Dorylæi proponit quidem in contextu Græco Concilij Chalcedonenſis, ordinandum Epheſi *Canonicum* Epiſcopum. Sed ex antiqua verſione Latina conſtat locum eſſe corruptum, & legendum Κανονικῶς, ſeu *Canonicè*. Quæ lectio maximè congruit cum iis quæ referuntur in illa Actione, de ordinationibus Baſſiani & Stephani, quæ factæ erant per vim & tumultum contra Canones. Quare emendandus locus Canonis VI. & legendum Κοινωνικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις, vt hic ſit illorum verborum ſenſus: Eos eſſe ſchiſmaticos & hæreticis adſcribendos, qui non celebrant conuentus cum Epiſcopis noſtræ Communionis. Κοινωνικοὶ dicebantur Epiſcopi qui ejuſdem erant communionis, qui ſibi inuicem communicabant. Qua dictione vſa eſt ipſa Secunda Synodus in epiſtola [1] ad Damaſum, cùm ait ſibi non licuiſſe per temporis anguſtias monere Epiſcopos ſuæ communionis, πάντας τοὺς ἐν ἐπαρχίαις Κοινωνικοὺς ἐπισυναχθῆναι. In [2] Synodo Berytenſi Cyrillus Alexandrinus, & Ibas Edeſſenus, dicuntur fuiſſe inuicem Κοινωνοί. Et in Actis Synodi ad Quercum, [3] monachi quidam orthodoxi dicuntur fuiſſe Κοινωνικοὶ τῆς οἰκουμένης, & τῆς ἐκκλησίας. Occurrunt ſæpe Κοινωνικοί, quos Latinè *Communicatores* reddunt, in epiſtolis Hormiſdæ, & alibi. His rationibus motus, ex conjectura cùm locum illum emendaſſem, & Κοινωνικοὺς Epiſcopos, Canonicis ſubſtituiſſem, incidi in epiſtolam Nicolai I. qui hunc canonem laudat, & *Communicantes* vertit, vt nullus de emendatione dubitandi ſuperſit locus: *Eos qui ſeorſum à communicantibus nobis Epiſcopis collectas faciunt.*

VI. Vt autem redeam vnde diſceſſi, cùm ſchiſma ortum habeat à contentione ob Eccleſiaſticam diſciplinam, quando Canones de diſciplina lati franguntur, ſchiſmati præbetur occaſio; imò verò in hoc animorum & ſententiarum diſſidio, poteſt dici aliquod ſchiſma conflatum eſſe; cui deeſt ſola ſeceſſio à communione externa, ad quam aditus fieret per importunas excommunicationes. Eleganter verò probatur, hoc ſeculo vſum locutionis illius inualuiſſe, ex literis Benedicti IX. ad Stephanum Aruernenſem Epiſcopum, qui conqueſtus erat de Abſolutione à Papa, Pontio Comiti Aruernenſi indulta, licèt ab Epiſcopo Excommunicatione conſtrictus eſſet. Reſpondet eam ſibi ignotam fuiſſe; de qua ſi certior ab Epiſcopo factus fuiſſet, Pontium non ſolùm repuliſſet, ſed etiam Epiſcopi auctoritatem firmando, eum anathematis ictu repercuſſiſſet: *Profiteor quippe*, inquit, *omnibus conſacerdotibus meis vbique terrarum, adjutorem me & conſultatorem poſſidi eſſe, quàm contradictorem. Abſit enim ſchiſma à me, & à Coepiſcopis meis. Itaque illam pœnitentiam & abſolutionem, quam tuo Excommunicato ignoranter dederam, & ille fraudulenter accepit, irritam facio & caſſam.* Schiſma dicitur à Benedicto, diſſidium inter Papam & Epiſcopos, cùm de corruptis canonibus juſtè conqueruntur. Inſignis eſt ad probationem hujus ſignificationis locus Concilij Anglicani, quod habitum eſt & dictatum à Legatis Hadriani I. Gregorio & Theophylacto anno 787. Hæc ſunt verba ſub finem capitis quarti: *Suademus vt Synodalia edicta vniuerſalium ſex Conciliorum, cum Decretis Pontificum Romanorum, ſæpius lectitentur, obſeruentur, & juxta eorum exemplar Eccleſiæ ſtatus corrigatur, ne quid noui ab aliquibus introduci permittatur, ne ſit ſchiſma in Eccleſia Dei.* Eo ſenſu ſchiſmatis vocem vſurpauerat Hinc-

Concil. Laodic. can. 15.

Concil. Chalced. Act. XI. χειροτονηθῆναι Κανονικὸν ἐπίσκοπον. Verſio antiqua: *Ordinari autem debet regulariter Epiſcopus.*

1. Theodor. l. 5. c. 9.

2. In Act. X. Concil. Chalced.

3. Apud Photium ꝑ. 59. in Libello Ioannis Diaconi c. 19. & in Libello Iſaaci c. 16.

Nicol. I. ep. 8 ad Mich. Imp.

Refertur epiſtola illa in Concilio Lemouicenſi, an. 1034.

Concil. Chalcuthenſe c. 4.

Hincmarus ep. 6 c. 30. edit. Mog.

marus de Drogone verba faciens, qui priuilegio ſibi contra regulas à Sergio Pontifice conceſſo abſtinuit, *ne ſchiſma in ſanctam Eccleſiam introduceret*; id eſt, ne diſſidium inter Epiſcopos Gallicanos & Sedem Apoſtolicam foueret, reſcriptum per obreptionem aduersùs Canones elicitum vrgendo. Hac ſignificatione, Iuo timebat ne ſchiſma inter Regnum & Sacerdotium oriretur, ob diuiſionem Epiſcopatus Nouiomenſis. Inde etiam eſt, quòd opinionem eorum, qui inueſtituras Epiſcopatuum à laïcis factas tuebantur, non quidem hæreticam, ſed *ſchiſmaticam* eſſe dicit, vtpote Decretis Conciliorum Romanorum contrariam.

Iuo ep. 238. *Idem ep. 233.*

VII. Illuſtrior autem euadet tota iſthæc diſceptatio de retinendis antiquis Canonibus, ſi paullò accuratiùs inſpiciamus, quis eſſet Eccleſiæ Gallicanæ ſenſus in cauſſa Paſchalis Papæ & Henrici Imperatoris, ob contentionem Inueſtiturarum quas Principibus ademerant Gregorius VII. & Vrbanus II. plurium Conciliorum definitionibus. Earum reſtitutionem per ſummam vim, nouo priuilegio à Paſchali II. extorſerat Henricus Imperator. Quod priuilegium Guido Archiepiſcopus Viennenſis, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, in Concilio Viennenſi è Germanicis Epiſcopis compoſito damnauit anno M. C. ejúſque Concilij confirmationem à Paſchali petiuit, inſolenti conteſtatione adjecta: *Si verò, quod minimè credimus, aliam viam aggredi cœperitis, & noſtræ Paternitatis aſſertiones prædictas roborare nolueritis, propitius ſit nobis Deus, quia nos à veſtra ſubjectione & obedientia repelletis.* Modeſtiùs ſe in hac quæſtione geſſerunt Gallicani Epiſcopi, ac præcipuè Iuo Canonici Iuris callentiſſimus: qui Paſchalem monendum putabat, *vt factum ſuum retractaret.* Sin abnueret, temperandum quidem ab illo judicando, ſed ſententiam Euangelicam ſequendam, quæ ſeruanda docet illa quæ dicerent Scribæ & Phariſæi, qui ſuper cathedram Moyſi ſedebant, ſed ab eorum operibus abſtinendum. *Vult enim hec ſententia*, inquit, *præcepta præſidentium ad cathedram pertinentia obedienter impleri, etiamſi tales ſint quales erant Phariſæi, non eos factioſa conſpiratione à ſuis ſedibus remoueri. Si verò ea præcipiant quæ ſint contra doctrinam Euangelicam vel Apoſtolicam, ibi non eſſe eis obediendum, exemplo docemur Pauli Apoſtoli, qui Petro ſibi prælato non rectè incedenti ad veritatem Euangelij, in faciem reſtitit, non tamen abjecit.* Itaque ad ſummum, ſecundùm mentem Iuonis, parendum non eſt decretis, quæ *ad cathedram* non pertinent, id eſt, quæ *priuilegio B. Petri* non nituntur, quæ non fiunt *regulariter*, & *ſecundùm miniſterium* Apoſtolicæ Sedis, vt verbis Hincmari & Synodi Tricaſſinæ vtar. Communio autem Pontificis, & ejus obedientia, non eſt repellenda, vt malè placuit Concilio Viennenſi habito à Guidone; eo prætextu, quòd opinionem de inueſtituris retinendis *hæreticam* judicaret; è contra Iuo *ſchiſmaticam* tantùm cenſeret.

Guido, qui poſtea Calliſtus II. in Concilio Vienn. *Iuo ep. 233.*

VIII. Eandem ſententiam Iuo alibi ſequitur, cùm euocatus in Concilium à Ioanne Lugdunenſi Archiepiſcopo ad Paſchalis factum illud diſcutiendum, loco indicto ſe ſiſtere noluit, nec conuenire *ad illa Concilia, in quibus non poſſumus*, inquit, *eas perſonas contra quas agitur condemnare vel judicare, quia nec noſtro, nec vllius hominis probantur ſubjacere judicio.* Quibus verbis egregiè confirmat, quod ſupra oſtendi, conſtantem fuiſſe Gallicanæ Eccleſiæ ſententiam, Papæ perſonam nullius judicio ſubjici, niſi à Fide manifeſſimè aberraret. Hanc à Bonifacio Moguntino allatam olim exceptionem ſequitur Iuo in hac epiſtola, his verbis: *Principales Eccleſiæ claues nolumus ſua poteſtate priuare, quæcunque perſona vices Petri habeat, niſi manifeſtè ab Euangelica veritate diſcedat.* Enimuero licèt honorificentiſſimè de Pontificum dignitate & auctoritate ſenſerit; tamen Eccleſiam Gallicanam commodis ſuis proſpecturam docet, Synodorum prouinciæ decretis; quibus juxta Auguſtinum quod poterit corriget, vel quod corrigere non poterit, ſaluo pacis vinculo excluder, vel quod ſaluo pacis vinculo excludere non poterit, æquitate improbabit, firmitate ſupportabit. Obſeruandum verò ex Iuonis ſententia, liberum fuiſſe non ſolùm vniuerſæ Eccleſiæ Gallicanæ, ſed ſingulis Metropolitanis, ſaluâ reuerentiâ Eccleſiæ Romanæ, nouum illud decretum pro inueſtituris, ſuperioribus aliquot Conciliis Romanis contrarium rejicere. *Hæc dicentes*, id eſt, aſſerentes Pontificem non eſſe deponendum ob nouum illud reſcriptum, *non tollimus*, inquit, *quin poſſint quique Metropolitani*

Iuo ep. 236. *Vide ſuprà lib. 1. cap. 11.*

Epiſcopos, ſecundùm jus antiquum, conuocare, prouincialem Synodum ſaluâ reuerentiâ Romanæ Eccleſiæ celebrare. Et mox: *His Catholicorum Patrum terminis contenti, quæ poſſumus ſecundùm decreta Patrum, ſaluo vinculo pacis corrigere volumus: quæ autem corrigere non poſſumus, vſque ad meſſem, ſi neceſſe ſit, Domino docente, tolerare decreuimus.* Deinde Paſchalem excuſat, ſi neceſſitate cogente ad vitandam populi ſtragem, prudenter rigorem decreti remiſit.

Ejuſdem argumenti extat epiſtola Hildeberti Cenomani in Tomo IV. Spicil. pag. 246.

CAPVT IX.

Synopſis.

I. Initio ſeculi Decimitertij, Eccleſia Gallicana tuebatur Libertates ſuas, ſolo Diſſenſu. Conuentus Bituricenſis contradixit mandatis Romani Cardinalis, de collatione duarum præbendarum in vnaquaque Eccleſia. Ea de cauſſa Legatus abſtinuit ab executione mandati.

II. Eodem ſeculo Lincolnienſis Epiſcopus his collationibus non conſenſit. Ejus rationes: & contradictio aliena à contumacia. Clauſula, Nonobſtante, *tunc inualeſcere cœpit.*

III. Non admiſſis quoque reſcriptis illis, Galli jura ſua tuebantur. Olim Clerici à Pontificibus commendati. Deinde adjunctæ ſunt minæ Excommunicationum. Initium hujus coactionis circa tempus Lucij III.

IV. Epiſcopi Gallicani in his anguſtiis Patrocinium Regium implorarunt. Tuitionis regiæ pro cuſtodia Canonum nondum erat deleta memoria in tertia Dynaſtia, vt probatur ex Iuone. Eam Tuitionem à B. Ludouico expopoſcit Eccleſia Gallicana, ad conſeruanda jura Collationum, & juriſdictionem, aduersùs nouitates: cui rei Ludouicus proſpexit ſuo Edicto.

V. Inde eſt, quòd Philippus IV. monuit Clementem, ne miniſterium Epiſcoporum impediret, in cauſſa Templariorum. Se, ſaluo Sacramento ſuo, id tolerare non poſſe.

VI. Quod explicandum eſt de Sacramento præſtito, tempore inaugurationis regiæ. Ejus antiqua formula, qua promittitur conſeruatio priuilegij Canonici, à Philippo I. Quæ ducta videtur à formula concepta ab Hincmaro. Ea dicta eſt olim perdonatio, *non Sacramentum. Imperatores CP. ſpondebant Fidei & Canonum cuſtodiam.*

VII. Iure Collationum & Electionum ſublato, per Reſeruationes, & Gratias expectatiuas, Regium auxilium imploratur ab Eccleſia Gallicana ad eorum reſtitutionem. Carolus VI. jus antiquum aduersùs nouitates, Edictis ſuis ea in parte reſtituit; & magiſtratibus ſuis executionem commiſit.

VIII. Decreta Baſileenſia confirmata lege Regia, cujus executio mandata Iudicibus regiis, qui contumaces plecterent. Comitia Regni præſidium Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ à ſolo Rege expectandū fatentur anno 1493. Reges proſpexiſſe Canonum reſtitutioni, lege generali, & injunctâ magiſtratibus exequendi curâ; quod probatur Edictis B. Ludouici, & Caroli VI. & VII.

IX. Aliquando Reges ex officio nouitates aduersùs mores receptos repellebant, ſi ex iis detrimentum regni ſequeretur. Id factum à Carolo VII. lege lata, quæ extraneos à beneficiis remouebat. Renuente Papa his incommodis conſulere, imperio ſuo id egit. Nullum priuilegium Apoſtolicæ ſedis ea de re præceſſerat.

X. Lex iſta videtur contraria conſtitutioni Innocentij III. quæ admittit ad beneficia, undecunque natos. Innocentij conſtitutio æqua eſt in ſua ſpecie. Veteri jure, Epiſcopi eligendi è clericis cujuſque ciuitatis. Ius illud ex parte reſtitutum lege Caroli, vt ſaltem è regno petantur. Duæ regulæ deductæ ex illa conſtitutione.

I. PERSTABAT adhuc idem vſus in Gallia anno 1226. per ſolum diſſenſum Regis, Epiſcoporū, & Procerum, Libertates ſuas tuente Eccleſia Gallicana. Cùm enim Romanus Cardinalis Concilium illius Eccleſiæ Biturigibus coëgiſſet, vt Albigenſium & Comitis Toloſani negotiis proſpiceretur; re illa confecta, de Reſeruatione duarum præbendarum in vnaquaque Eccleſia, vel monaſterio, arbitrio ſummi Pontificis, Romanis Clericis conferendarum, cum Epiſcopis & Abbatibus agere voluit. Sed Procuratores Capitulorū (quibus abeundi copiam Legatus fecerat, quaſi Concilio ſoluto, ne interceſſionibus ſuis omnia turbarent) cum eo grauiter expoſtularnnt, quòd mandatum Papæ in Concilio non expoſuiſſet, ipſis præſentibus, quorum maximè intererat: Legatum rogant, vt ab ea re perſequenda temperet, quæ abſque graui ſcandalo & omnium offenſione effectui tradi non poſſet: & cui renitantur non ſolùm Epiſcopi, ſed etiam Rex ipſe, & proceres Regni. Aliam eſſe rationem Galliarum, & longè diuerſam

à ceteris regnis; In illis enim, mandatis Papæ decretam fuiſſe præbendarum reſeruationem; ſed in Gallicana Eccleſia, rem iſtam adeo inſolitam, totius Regni conſenſu indigere. Retulit Matthæus Paris Procuratorum ſuggeſtionē his verbis: *Vnde rogamus in Domino, ne iſtud ſcandalum oriatur per vos in Eccleſia Gallicana, ſcientes quòd ſine maximo ſcandalo, & inæſtimabili damno, non poſſet hoc ad effectum perduci. Quia eſto quod aliquis aſſentiret, nullus eſſet ejus aſſenſus in rebus, quæ omnes tangunt; cùm ferè omnes majores, & generaliter omnes ſubditi, necnon & ipſe Rex, & omnes Principes, parati ſint contradicere, & reſiſtere vſque ad capitis expoſitionem, & omnis honoris priuationem: præſertim cùm videatur imminere propter hoc ſcandalum, ſubuerſio Regni, & Eccleſiæ generalis. Ratio autem noſtri timoris eſt, quòd cum ceteris Regnis non habuiſtis rationem, & quibuſdā Epiſcopis præcepiſtis & Abbatibus, vt cùm præbendæ vacauerint, ad opus Domini Papæ reſeruent.* Literis Pontificis palam lectis, quibus duarum præbendarum collatio retinebatur, Legatus præceptis exhauſtis, perſuadere conatus eſt Concilio, vt conſenſum huic mandato præberet. Sed cùm nihil obtinere poſſet, imò verò Procuratores Capitulorum ſapienter monerent cauendā eſſe generalem ſeceſſionem, ſi vniuerſa Eccleſia premeretur; ſubjunxit Legatus, *ſuper hæc, quidquid præcepit, tali conditione licèt tacità intellexiſſe, ſi Imperium, & alia Regna conſentirent. Adjunxit ſe nihil ampliùs ſuper hæc attentaturum, donec per Regna alia Prælati conſēſerint, quod credidit prouenire non poſſe.* Vnde patet in re noua conſtituenda per Gallias, conſenſum Regis, Epiſcoporum, & procerum exquiſitum fuiſſe à Legato, eúmque à reſcripto exequendo abſtinuiſſe, ob clericorum totiúſque regni diſſenſum, & ob ſcandali imminentis & ſeceſſionis periculum.

Matthæus Paris in Henrico III. p. 857. 858.

Domine, moueat vos Zelus vniuerſalis Eccleſiæ, & ſanctæ Sedis Romanæ, quia ſi omnium eſſet vniuerſalis oppreſſio, poſſet timeri ne immineret generalis diſceſſio, quod Deus auertat.

II. Eodem animo tuendæ Libertatis Canonicæ ferebatur Robertus Lincolnienſis Epiſcopus in Anglia, vir ſingulari pietate conſpicuus; qui non expectato Synodali decreto, ſibiliberū putauit præcepto cuidā Innocentij IV. de conferenda præbenda in ſua Eccleſia reniti; quia jori recepto contrarium erat. *Nouerit,* inquit, *diſcretio veſtra, quòd mandatis Apoſtolicis affectione filiali deuotè & reuerenter obedio; iis quoque quæ mandatis Apoſtolicis aduerſantur, paternū zelans honorem, aduerſor, & obſto. Ad vtrumque enim teneor ex diuino mandato.* Infrà: *Propter hoc, his quæ in prædicta litera continentur, vnicè, filialiter, & obedienter non obedio, contradico, rebello.* Mox: *Breuiter autem recolligens dico, Apoſtolicæ ſedis ſanctitas non poteſt, niſi quæ in ædificationem ſunt, & non in deſtructionem. Hæ autem, quas vocant prouiſiones, non ſunt in ædificationem, ſed in manifeſtiſſimam deſtructionem. Non igitur eas poteſt beata ſedes Apoſtolica acceptare; quia caro & ſanguis quæ regnum Dei non poſſidebunt, eas reuelauit, & non Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti qui eſt in cœlis.* Nec omittendum eſt, clauſulā illam ſolennem, quæ in omnibus reſcriptis hodie inſeritur, *nonobſtante* conſtitutione hac vel illa, jam tum vſurpari cœpiſſe. quod ægrè ferebat Robertus Lincolnienſis, eò quòd in ſtatuentibus inconſtātiam deſignaret, cùm tamen leges conſtantia quadam & perpetuitate vigere debeant, niſi neceſſitate cogente aliquando remittēdæ ſint. *De illius literæ,* inquit, *& ei conſimilium longè lateque diſperſarum ſuperaccumulato Nonobſtante, nec ex legis naturalis obſeruandæ neceſſitate inducto, ſcatet cataclyſmus inconſtantiæ.*

Matthæus Paris in Henrico III. ad an. 1253.

Si quis immodeſtæ cuidam petulantiæ verba Roberti adſcribenda putet, is ante omnia Theodorici Regis Italiæ ſententiam perpendat apud Caſſiodorum. *Pro æquitate ſeruanda, & nobis patimur contradici:* Et eodem ſenſu Regis Athalarici: *Rarum confidentiæ genus eſt, interdum reſiſtere contra vota Principis.*

Caſſiodorus l. 3. Variar. ſ. l. 8. Var. 9.

III. Gallis etiam noſtris ea mens erat, vt non admiſſis Romanæ curiæ reſcriptis, quæ Collatoribus jura per canones quæſita auferebant, ſe ab iis nouitatibus expedirent. Sed tandem Romanis Pontificibus æquum viſum eſt, vt ſuæ commendationis ratio haberetur. Commendationem vocaui, quia olim Epiſcopis Clericos aliquando Sedes Apoſtolica commendabat tantùm, vt conceſſo Diaconi & Preſbyteri gradu, eorum inopiam ſubleuarent; exemplo Gregorij Magni, qui Syracuſano & Fanenſi Epiſcopis duos Clericos commendauit. Sed poſteri commendationes & preces in præcepta verterunt; & præceptis, quæ, vt vidimus, à Collatoribus repudiabantur, Executores adjunxerunt, qui Epiſcopos ad Collationem cogerent, vt rectè explicuit Duarenus. Coactionis illius initia referri poſſunt ad tempora Lucij III. ad quam

Gregor. l. 3. ep. 14. l. 5. ep. 47.

Franc. Duarenus.

Ii iij

inuitatus fuit à Stephano Tornacenſi, cujus hæc ſunt verba, de Herueo Clerico commendato Canonicis S. Aniani Aurelianenſis: (Stephanus Tornac. ep. 109.) *Scripſit pro eo felicis recordationis pater Alexander III. Decano & Canonicis S. Aniani Aurelianenſis. Scripſiſtis & vos primò, & ſecundò. Sed neque preces, neque præceptum veſtrum, quamuis tres præbendæ vacarent, voluerunt audire. Abſit, Pater, vt inanes ſint preces veſtræ, contemptibilis auctoritas, eluſorium præceptum, & nunc demum tanta, ſi placet, virtute intonet ſuper eos majeſtas veſtra, vt qui blanditiis iuuari non potuerunt, imperio diſcant vinci.*

Cùm ergo Collationes Beneficiorum, imò & Epiſcopatuum, & Monaſteriorum, ad ſe traherent Romani Pontifices, reſcindentes ſi quid contra eorum reſcripta ageretur, additis Excommunicationibus in contumaces, nihil reliqui erat penes Epiſcopos Gallicanos, quin adeo ſeueris præceptis parerent, & Collationum jure caderent. Quare ad remedium extraordinarium confugerunt, ſcilicet ad Tuitionis regiæ præſidium, pietate Regis Ludouici IX. interpellata, qui his morbis edicto ſuo conſuluit. Nondum enim obliterata erat in Gallia, pro cuſtodia Canonum, Regum noſtrorum auctoritas: quam ab Iuone commendatam ſciebant anno 1096. Conſultus enim à Philippo Rege, quid agendũ eſſet, ſi poſt habita eo anno duo Concilia ab Vrbano II. Nemauſi, & apud Clarummontem, Hugo Legatus Apoſtolicæ ſedis ad tertium Epiſcopos inuitaret, (quod alienum erat à Canonibus, qui duas Synodos tantùm celebrandas præſcribunt) (Iuo ep. 56.) Reſpondet Iuo, ſe nihil reſciuiſſe de conſilio Legati. *Quod tamen ſi faceret, non eſſet hæc Apoſtolica inſtitutio, vel Eccleſiaſtica conſuetudo. Quod ſi quis eos* (id eſt, Epiſcopos) *vltra terminos à Patribus conſtitutos angariare voluerit, vos habito cum eis communi conſilio, injuſtis oppreſſionibus pro perſona veſtra reſiſtite; ſic vt quæ Dei ſunt, Deo reddant, & quæ Cæſaris ſunt, Cæſari reddere non omittant.* Quare poteſtatis bujus memores Epiſcopi Gallicani, ſubſidium à Ludouico Rege expoſcunt; qui Edicto ſuo, ita enim vocat, omnia jura Canonica de Beneficiorum prouiſionibus decreta, quæ tunc primùm conuellebantur, in integrum reſtituit: Electiones, Collationes, & ceteras Diſpoſitiones ſecundùm juris communis & Conciliorum definitionem fieri juſſit, & Romanæ Curiæ exactiones inhibuit. Huic glorioſiſſimo Regi prima debetur Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ *reſtitutio*, quam ſuo edicto poſt mutatam diſciplinam in Beneficiorum collationibus anno 1268. procurauit: quo vno capite contentiones inter Epiſcopos & Romanam Curiam tunc ferè continebantur. (Pragmatica B. Ludouici anno 1268.) *Statuimus & ordinamus, vt Prælati Regni noſtri, patronique, Beneficiorum collatores jus ſuum plenarium habeant, & vnicuique ſua juriſdictio ſeruetur. Inſuper Eccleſiæ Cathedrales, & aliæ Regni noſtri, liberas electiones habeant; & earum effectum integraliter proſequantur; promotioneſque, collationes, prouiſiones, & diſpoſitiones prælaturarum, dignitatum, & aliorum quorumcunque beneficiorum Eccleſiaſticorum regni noſtri, ſecundùm ordinationem & diſpoſitionem juris communis, ſacrorum Eccleſiæ Dei Conciliorum, atque inſtitutorum Sanctorum Patrum, fieri volumus & ordinamus.*

V. Conſcius erat ſuæ poteſtatis Philippus IV. Rex Francorum, quando Clementem V. Pontificem ſibi conjunctiſſimum ſeriò monebat, vt quæ in Templariorum negotio agenda erant, Epiſcopis permitteret, nec fortè demandaret aliis: quia hoc in grauem injuriam Epiſcoporum vergeret, à quibus miniſterium ipſis à Deo creditum ſine juſta cauſa non debet auferri. Ac præterea docet ſibi liberum non eſſe, vt ea æquo animo ferre poſſit, cùm Sacramenti religione teneatur ad tuitionem jurium Epiſcopalium. Hic primus, vt opinor, jusjurandum prætendit ei officio probando, quod ceteri Reges ad miniſterium ſibi à Deo commiſſum referebant. Ejus exemplo, ſequuti deinde Principes, Carolus VI. & VII. Sacramenti ſui religioſam obſeruationem edictis ſuis de reſtauranda diſciplina Eccleſiaſtica latis inſeruerunt. Hæc ſunt manuſcripti Codicis verba de Philippo VI. (In notis ad N. 2. c. 12. T. 2. Libert. Eccleſ. Gall.) *Grauis, quod abſit, fieret injuria, ſi ſine juſta cauſa, miniſterium à Deo ſibi traditum, & defenſionis Fidei meritũ auferretur ab eiſdem* (Epiſcopis:) *nec Prælati talem injuriam meruerunt, nec Rex ſaluo ſuo juramento poſſet hoc tolerare: eſſétque peccatum grauiſſimum ſpernere eos, quos Deus miſit; qui vos enim ſpernit, me ſpernit, ait Dominus. Quis ergo ſacrilegus vobis, Pater ſancte, præſumet conſulere, quòd vos eos ſpernatis, imò potiùs Ieſum Chriſtum mittentem.*

VI. Sanè non abſurda eſt hujus Sacramenti mentio; quod ea mente iiſque verbis olim ita conceptum fuit, vt Reges tempore inaugurationis ſuæ, cuſtodiam Canonum ſubditis ſuis promitterent. Quod eò pertinebat, vt ſponderent nec à ſe violandos Canones, nec ab aliis. Extat illius Sacramenti antiqua formula, quod Philippus I. patre Henrico Rege ſuperſtitite ex illius auctoritate præſtitit anno 1059. *Ego Philippus Deo propitiante mox futurus Rex Francorum, in die ordinationis meæ promitto coram Deo & ſanctis ejus, quòd vnicuique de vobis commiſſis* (legendum, *de vobis, & Eccleſiis vobis commiſſis*) *canonicum priuilegium, & debitam legem, atque juſtitiam conſeruabo, & defenſionem, quantum potero, adjuuante Domino, exhibebo; ſicut Rex in ſuo Regno, vnicuique Epiſcopo, & Eccleſiæ ſibi commiſſæ, per rectum exhibere debet: Populo quoque nobis credito diſpenſationem legum in ſuo jure conſiſtentem, noſtra auctoritate conceſſurum.* Hujus formulæ potiora verba tranſcripta ſunt ex ea quam Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus à ſe conceptam Ludouico Balbo Caroli Calui filio porrexerat, cùm Regnum Compendij

In Capitulis Ludouici II. Tit. 2.

ſuſcepturus vngeretur anno 877. Sponſio autem illa Ludouici excerpta eſt à Capitulis quæ Carolus Caluus eodem

Capitula Caroli Calui apud Cariſiacũ Tit. XLIII. cap. IV.

anno apud Cariſiacum ſtatuerat. Quam quidem promiſſionem, non Sacramentum, vocant proceres Gallicani, ſed perdonationem: *Eſt perdonatio, quam dominatio veſtra nobis fidelibus veſtris perdonauit & ſubſcripſit.* Vnde Ludouicus Balbus eodem verbo vtitur in ſponſione ſua: *Promitto & perdono vobis*, id eſt, concedo, & indulgeo. Ante illa tempora ſponſio quidem à Regibus inaugurandis concipiebatur, ſed aliis verborum ſolennibus, quamuis eadem ſignificatione, vt patet ex repromiſſione quam Carolus Caluus præſtitit, cùm in vrbe Metenſi Lotharij Regnum adipiſceretur an-

Capitula Caroli Calui Tit. XXXV. poſt caput III.

no 869. *Sciatis me vnicuique in ſuo ordine ſecundùm ſibi competentes leges tam Eccleſiaſticas, quàm mundanas, legem & juſtitiam conſeruare.* Quod etiam repetitum eſt in ſecundo capite conuentus apud Cariſiacum habiti. In eandem ſententiam Reges Galliarum ſe deinceps vſque ad hæc noſtra tempora jurejurando adſtrinxeruut, etſi formulis diuerſis. More non abſimili Conſtantinopolitani Imperatores, jam ab ipſius Anaſtaſij temporibus, ſcripto, βαφῇ βασιλικῇ, pollicebantur Patriarchæ, Fidei Catholicæ & Canonum obſeruationem, antequàm Imperij inſignibus induti, & vnguento delibuti eſſent; vt teſtantur Euagrius, Nicetas, & Codinus Curopalates.

Euagr. l. 3. Nicetas in Alexio, Codinus.

VII. Licèt autem Edicto Beati Ludouici proſpectum eſſet naſcenti morbo, quo jura Collationum laborabant; paulatim tamen auctoritate ſummorum Pontificum effectum eſt, vt omnium Beneficiorum, imò & Epiſcopatuum collationes ad ſe traxerint: quin etiam ad vacatura, per gratias expectatiuas contra Concilij Lateranenſis præſcripta jus dederint. His reſeruationibus, & gratiis, aliiſque ſimilibus machinationibus in perniciem Canonum inductis, Eccleſia Gallicana Pariſiis congregata remedium parans, Electiones, Collationes, & præſentationes ſecundùm conſtituta Generalium Conciliorum, nulla habita reſeruationum & Gratiarum ratione, fieri decreuit. Sed quia impar erat Romanæ curiæ auctoritati, Tuitionem Regiam adhiberi procurauit. Rex itaque Carolus VI. Eccleſiæ Gallicanæ & Procuratoris Regij petitionem, tractatu habito cum Conſilio ſuo, Synodorum decretis conformem eſſe animaduertens, Clerum Galliæ ad ſuam libertatem antiquam, & juris diſpoſitionem, *quoad prædicta*, reducendum eſſe cenſuit; & quantum in ſe eſſet reduxit; eúmque in poſterum in eadem libertate conſeruari voluit: atque Edicti executionem Curiis Parlamenti, ceteríſque Magiſtratibus commiſit anno 1406. Obſeruandum autem eſt ſummopere, Edictum illud ita conceptum, vt *ad tempus* locum haberet, donec Concilij Generalis decreto his rebus conſultum eſſet. Sed poſtquàm Concilium Conſtantienſe ſpem Gallicanæ Eccleſiæ hac in parte deſtituit, idem Rex Carolus, coacto in Concilium grauiſſimorum ex vtroque ordine hominum conſeſſu, Conſtitutionis anno 1406. latæ executionem peremptoriè decreuit anno 1417. quam deinde Edicto lato anno ſequenti confirmauit; reſciſſa Concilij generalis expectatione: *Volumus, ac prout aliàs ordinauimus, volumúſque, & ordinamus, Eccleſias, perſonáſque Eccleſiaſticas eorundem*

Vide lib. VI. cap. IX.

N. 14. c. 22. T. 2. Lib.

C. 22. N. 16. T. 2. Lib.

Regni, ac Delphinatus noſtrorum, ad ſuas antiquas Franchiſias & Libertates in perpetuum reducendo; quòd Eccleſiis noſtrorum Regni & Delphinatus Cathedralibus, & Collegiatis, & earum beneficiis Electiuis ſecularibus, & Regularibus, per Electiones; & non Electiuis per præſentationes, Collationes, & inſtitutiones Ordinariorum, quibus de iure communi, ſeu Conſuetudine pertinet, ſecundùm antiqua iura communia, Conciliaque Generalia, de perſonis idoneis prouideatur; ceſſantibus & rejectis omnino, ac nonobſtantibus quibuſcunque & quorumcunque Reſeruationibus Generalibus, vel ſpecialibus, ac prohibitionibus, expectationibus, aut Gratiis, etiam cum Decreti appoſitione factis aut faciendis, conceſſis ſeu concedendis. Præcipit deinde Curiis Parlamenti & ceteris Iudicibus, vt executioni hujus Conſtitutionis diligentiſſimè incumbant, & contumaces cujuſcunque gradus & ordinis fuerint grauiter plectant, vt infracti Edicti Regij reos.

VIII. Tandem cùm rebus ita ferentibus Baſileæ multa decreta eſſent, quæ labantem diſciplinam reſtaurarent, Synodus Generalis Eccleſiæ Gallicanæ eorum executioni paucis demptis conſenſit quidem, ſed Pragmatica Sanctione Caroli VII. confirmari curauit; qui Conſtitutis Baſileenſibus & decretis Concilij Gallicani, vim & robur Legis publicæ addidit; & inter ceteras Conſtitutiones Regias recenſeri juſſit; plenámque executionem Curiis Parlamenti, reliquíſque Magiſtratibus delegauit. Qua in re Principibus oostris cum Iuſtiniano & aliis Imperatoribus Romanis conuenit, qui Præfectis prætorio, & Præſidibus prouinciarum, Legum de Diſciplina Eccleſiaſtica latarum executionem commiſerant; vt apud nos demandata eſt Curiis Parlamenti, & Seneſchallis, ſeu Bailliuis. Itaque ſi quis reſcripto à Romana Curia elicito, tentaret aliquid contra Conſtitutionum Regiarum tenorem, conquerente Procuratore Regio, Iudicum prohibitionibus, & mulctis indictis cumpeſcebatur. Vnde Ioannes Dauuet in ſuo libello Appellatorio, Curiam Pariſienſem pro Eccleſiarum juribus tuendis & defendendis neceſſariam eſſe rectè dicebat anno 1460. Ea autem Regiorum Magiſtratuum interpellatio in his negotiis locum babuit, donec Ludouicus XI. liberam Pontifici poteſtatem in adminiſtratione rerum Eccleſiaſticarum hujus Regni permiſit. Cui nouo Ludouici Edicto interceſſit Procurator Regius; ſed Regis Imperio, cùm omnia à Pontificis nutu penderent, Epiſcopi Gallicani à Collationibus & Electionum jure tunc penè dejecti ſunt. Itaque hac ſola Tuitionis Regiæ auctoritate Libertates Eccleſiæ Gallicanæ reſtaurari poſſe profitebantur plena Comitia Regni anno 1493. nihílque Epiſcopis aut patronis ſupereſſe, quo ſe tutos à Reſcriptis & Cenſuris Romanæ Curiæ præſtarent, quàm Regij præſidij opem. Quare ſupplici petitione Carolum VIII. rogant, vt Pragmaticæ Sanctionis vſum reſtitui à Pontifice impetret; ea lege, vt ſi quo Pragmaticæ articulo Romana Sedes offendatur, id totum à futuri Concilij definitione pendeat. Reſtitutus eſt à Ludouico XII. qui fuerat aliquot annis interruptus, Pragmaticæ Sanctionis vſus; donec tandem pactis initis inter Sedem Apoſtolicam, & Franciſcum Regem, quæ Concordata vocantur, Libertates Eccleſiæ Gallicanæ, & poteſtas regia ad tuendos Canones pleno jure ſancita ſunt. qua de re inferiùs. Præter eum agendi modum, quo Regium auxilium implorabatur, ſolenne etiam erat hoc ſeculo, à Pontificis decretis, futurum Concilium prouocare. de quo remedio appellationis dicetur capite XVII. bujus Libri. Ex iis quæ dixi colligere licet, Epiſcopos & clericos in anguſtiis conſtitutos, Tuitionem, Patrocinium, & ſubſidium Regum imploraſſe, vt eos à Romanæ Curiæ nouis reſcriptis tuerentur. Principes verò duplex remedium adhibuiſſe, tum generali lege lata, quæ Canonum executionem reſtitueret, quemadmodum B. Ludouicus & Carolus VI. & VII. ſe vterque geſſerunt; tum etiam injunctâ magiſtratibus curâ, vt in ſingulis negotiis executionem illam impedirent. His enim verbis Sanctionem ſuam concludit B. Ludouicus: *Vniuerſis juſtitiariis, officiariis, & ſubditis noſtris, ac loca tenentibus præſentibus & futuris, & eorum cuilibet, prout ad eum pertinuerit, diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus omnia & ſingula prædicta diligenter & attentè ſeruent, teneant, & cuſtodiant, atque ſeruari, teneri, & cuſtodiri inuiolabiliter faciant, nec aliquid in contrarium quouis modo faciant vel attentent, ſeu fieri*

Pragmatica Sanctio Caroli VII.

Comitia Turonenſia.

In Pragmatica Caroli VII. Perſonas Eccleſiaſticas & ſeculares in omnibus & ſingulis ſuperius expreſſis ab omni turbatione, violentia, oppreſſione, moleſtatione, vexatione, damno, impedimento, & diſturbio tueantur, protegant pariter, & defendant.

fieri vel attentari permittant: Tranſgreſſores aut contra facientes, juxta caſus exigentiam tali pœna plectendo, quòd ceteris deinceps cedat in exemplum. Eadem eſt ſententia Edictorum Caroli VI. & VII. quæ tamen id eximium habent, quòd jure Patrocinij, & per modum Defenſionis, hoc à Regibus noſtris fieri docent; non autem per modum Iuriſdictionis quæ in Romanæ Curiæ reſcripta exerceatur.

IX. Non omittendum eſt, Reges noſtros aliquando, etſi nullis precibus Eccleſiæ Gallicanæ interpellati eſſent, nouitates à Romana Curia aduersùs antiquos mores introductas, legibus ſuis & magiſtratuum executione repuliſſe, ob detrimentum quod inde Regni tranquillitati inferri poterat. Exemplum ſumendum eſt è Conſtitutione Caroli VII. qua prohibetur ne alienigenæ, ſeu à Regno extranei, ad Beneficia in Galliis promoueantur. Ea tempeſtate, id eſt, anno 1431. qui Pragmaticam Sanctionem antecedit, Epiſcopatus & cetera Beneficia à Pontificibus Romanis conferebantur paſſim hominibus non ſolùm ignotis, & à Regno extraneis, ſed etiam hoſtium Gallici nominis ſtudioſis: vnde & Regis arcana hoſtibus pandebantur ſæpiſſime; diuini miniſterij infrequentia, & pecuniarum tranſvectiones, multáque alia incommoda ſequebantur: præcipuéque Gallorum offenſio, qui præmia virtutis & ſcientiæ ab exteris inuadi æquo animo ferre non poterant. Ob eas cauſſas à deceſſoribus ſuis conſtitutum fuiſſe refert Carolus, ne Beneficia aliis quàm Gallicæ Reipublicæ ciuibus conferrentur. Quod Carolus VI. coacto vtriuſque Ordinis procerum conſilio noua cnnſtitutione iterum decreuit; quam Concilio Conſtantienſi & Martino Papæ edidit, vt ipſi Regis deſiderio ſe hac in parte accommodarent. Carolus VII. poſt obitum patris, idem Edictum renouauit, & à Martino V. ejúſque ſucceſſore ſuppliciter multoties contendit, vt ejus Edicti rationem haberet. Quod cùm illi inſuper habuiſſent, perniciem quæ regno ex eo capite inferebatur amoliendam ratus, totum iſtud negotium ad ſuam auctoritatem reuocauit; juſſítque Edicto perpetuo, ne in poſterum vlla Beneficia alienigenis conferrentur; vetuit Eccleſiarum Prælatis, ne quem extraneum à regno ad ea obtinenda admitterent, in vim Bullarum quæ illis eſſent indultæ, aut alio quouis modo: præcepítque Magiſtratibus, vt *Bullarum retentione*, Bonorum captione, & mulctis inflictis aduersùs contumaces inſurgerent. Nullum priuilegium ſibi ſuiſve deceſſoribus eam ob rem conceſſum Carolus allegat; quin potiùs de Pontificum contradictione conqueritur. Quare obſeruatio Gloſſatoris Pragmaticæ Sanctionis, quæ ſolâ famâ apud illum conſtabat, eſt ſubleſtæ fidei. *Vt ferunt*, inquit, *Rex Franciæ habet priuilegium, quod externus & alienigena non poteſt beneficiari in ſuo regno, ſine ejus permiſſione.*

Extat Conſtitutio Caroli VII T. 1. Libert. Eccleſ. Gall. c. 30. n. 1.

Gloſſa Prag.

X. Statim alicui videbitur hæc conſtitutio jus Canonicum euertere, non autem aſſerere; & Patrocinio regio, quod Canonibus & Decretis Romanorum Pontificum debetur, eſſe contraria. Etenim Innocentius III. exagitata aſperioribus verbis & damnata Thomæ Mauroceni Veneti Patriarchæ CP. promiſſione Sacramento firmata, qua Venetis popularibus ſuis poſt expugnatam Conſtantinopolim cauerat, ſe nulli præbendas Sanctæ Sophiæ collaturum, niſi Venetis qui Patriarcham ſuæ gentis in futurum eligerent; præcipit *vt viros litteratos, & aliàs idoneos, vndecunque originem duxerint*, in illa Eccleſia inſtituat. Sed conſtitutio Innocentij magna æquitate nititur in ſua ſpecie. Cùm enim à Francis, licèt ope Venetorum, vrbs Regia capta fuiſſet, pacis publicæ intererat, ne ad Veneti tractus anguſtias, excluſis Francis, aliíſque Latinæ communionis hominibus, qui ad tuendum Imperium vndecunque ad vrbem accedere poſſent, Beneficiorũ illuſtrium, & ipſius Patriarchatus ſpes omnino redigeretur. Ceterùm antiquo jure, è Clericis vniuſcujuſque ciuitatis Epiſcopus erat ordinandus, vt docet Celeſtinus Papa: *Tunc alter de altera eligatur Eccleſia, ſi de ciuitatis ipſius Clericis, cui eſt Epiſcopus ordinandus, nullus dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri. Primùm enim illi reprobandi ſunt, vt aliqui de alienis Eccleſiis meritò præferantur.* Qui Celeſtini decreto aſſenſerunt olim Gallicani Epiſcopi; & ejus ſententiam retulerunt Reges in Capitularia, qui *è propria diœceſi ſecundùm ſtatuta Canonum* Epiſcopum eligendum eſſe docent. Quod ab Imperatoribus quoque Romanis olim conſtitutum fuerat, de quibuſcunque Clericis, ad capitationis onera peræquanda. Regula iſta cùm ab aliquot annis, poſt electiones abolitas,

Innoc. in c. ad decorem. de inſtitut. Idem Innoc. l. 1. Reg. ep. 18. cum Notis ad eundem locũ.

C. nullus. 61. d. apud Gratian.

C. ſacrorum d. 63. è Libro 1. Capitul. L. in eccleſiis. C. de Sacroſ. Eccleſ. *Certè non ex alia poſſeſſione, vel vico, ſed ex eo vbi*

Eccleſiam eſſe conſtiterit, ordinentur.

Romanæ Curiæ reſcriptis infracta eſſet, obtruſis Epiſcopis & Clericis, non ſolùm ex aliena ciuitate, ſed etiam ex alio regno; non omnino conſtitutione Regia antiquorum Canonum vigor aſſertus eſt, ſed ad vſum præſentem accommodatis rationibus prudenter temperatus; vt ſaltem qui Epiſcopatibus vel aliis Beneficiis ſunt admouendi, è regno petantur, ſi minùs licet eos ex vnaquaque ciuitate petere. Sed de hac re copioſè dicemus alibi; cujus tamen mentionem hîc injecimus, vt conſtaret de duabus regulis. Prima eſt, Reges ex officio, inualeſcentibus malis & ſcandalis ſedulò proſpexiſſe, interpellata priùs Apoſtolicæ Sedis auctoritate. Secunda eſt, Principes muneri ſuo ſatisfeciſſe, cùm partem aliquam antiquæ diſciplinæ, etſi non *integram*, in vſum reſtituerunt, quatenus ad ſalutē regni illis neceſſaria eſſe videbatur.

CAPVT X.

Synopſis.

I. Qua ratione proſpiceretur iis, qui ſe ab Epiſcopis vexatos querebantur in negotiis Eccleſiaſticis, aduersùs mores receptos. Reſcripto regio requirebantur Epiſcopi, vt à vexatione ceſſarent, vel ſe judicio ſiſterent, bonorum captione indicta. Formula reſcripti antiqua è Regeſtis Curiæ Pariſienſis.

II. Explicatio illius reſcripti. Cauſſa decimarum recenſetur inter ſpiritualia. ſi tamen inſolitæ decimæ peterentur, Reges exactionem prohibuerunt, & excommunicationes, ſi quæ ob eam rem latæ eſſent, reuocari juſſerunt.

III. Conſuetudine tolli poſſunt decimæ perſonales; & prædialium quota præſcribi. quin etiam induci vt è certo genere fructuum nulla ſoluatur decima. Quare conſtitutio quæ eam exactionem prohibet eſt juſta, è Couarruuia. qui tamen non docet, qua ratione Principes ea de re ſtatuere potuerint.

IV. Ob ſcandalum quod inde oriebatur, Philippus auctoritatem ſuam huic negotio interpoſuit, vt patet è verbis reſcripti. E noua decimarum exactione ſcandala naſci fatentur Canoniſtæ.

V. Ad Regum officium pertinet, ſcandala è rebus Eccleſiaſticis amouere, è Leone: Et ex Anaſtaſio: & è Leonis Senonenſis Epiſtola ad Childebertum. quod ſit jure Tuitionis.

VI. Reſcriptis Cancellariæ Reges tuebantur olim Libertates Eccleſiæ Gallicanæ, vt docet locus petitus è Comitiis Turonenſibus anni 1493.

VII. Priuilegia quoque ſibi à Romanis Pontificibus conceſſa, mulctis aduersùs Epiſcopos indictis, & bonorum captione tuebantur, ex conſtitutione anni 1367.

VIII. Seueriores pœnas imponebant Iuſtinianæ leges Epiſcopis contumacibus aduersùs Diſciplinam.

I. INSPICIENDVM nunc eſt, qua ratione ſibi conſulerent, qui ſe à Galliarum Epiſcopis aduersùs conſuetudines receptas & Decreta Pontificum vexari in rebus Eccleſiaſticis contenderent. Expoſita per libellum facti ſpecie, reſcriptum Principis actori concedebatur, quo monebantur Epiſcopi, vt ab ea vexatione abſtinerent; aut ſi aliquo jure ſe fultos putarent, ad diem reſcripto condictam, ſe in Curia Regis ſiſterent cauſſam ſuam dicturi, ſuſpenſa interim ſententiæ executione; alioqui, pignoribus captis, ad parendum cogerentur per Regios miniſtros. Quod probatur illuſtri in eam rem exemplo petito è veteribus Curiæ Pariſienſis regeſtis; quod hîc inſerendum putaui; vbi reſcripto ad Balliuum ſeu Seneſchallum Santonenſem dato, inſeritur reſcriptum ad Epiſcopum Santonenſem. *Philippus Dei gratia Francorum Rex, Balliuo Santonenſi. Epiſcopo Santonenſi literas noſtras mittimus in hæc verba:* Philippus Dei gratia Francorum Rex, dilecto in Chriſto Epiſcopo Santonenſi, Salutem. *Frequens ad nos perduxit relatio grauibus onuſta querelis, quòd vos, ſeu Gentes veſtræ, vel Officiales veſtri, vobis ratum habentibus, contra conſuetudinem diutiùs obſeruatam, decimam exigitis de rebus, de quibus præſtari non conſueuit; nouúmque modum decimandi inducitis, in graue ſcandalum prouinciæ: & quando populus vobis ſubditus vobis non obedit, per excommunicationem Conſulum, & ſimilium rectorum dictorum locorum, etiam populum ipſum grauatis: quinimò etiam villas & loca prædicta in noſtro dominio exiſtentia, ſuppoſuiſtis Eccleſiaſtico interdicto, contra priuilegia noſtra. Nos igitur his ſcandalis obuiare volentes, vos attentè requirimus, quatenus à prædictis ceſſetis, & attentata in præjudicium, & ſcandalum publicum, & contra ſtatum antiquum Regni noſtri, reuocetis & reuocare faciatis. Et ſi in prædictis jus aliquod putetis vos habere, vobis offerimus per præſentes, quòd certa die coram nobis veniatis Pariſius; & Nos cum noſtri deliberatione Conſilij prouidebimus ſuper his, prout, ſer-* E Regeſtis Curiæ Pariſ.

data Pace & Salute Eccleſiæ, & Patriæ, faciendum fuerit, & ad nos pertinebit. Alioquin deeſſe non poterit, quò minùs ad vitanda hæc ſcandala, & pericula quæ inde poſſunt exurgere, prouideamus de remedio opportuno: & quid inde facere volueritis, Seneſchallo noſtro Santonenſi, per quem præſentes literas vobis præſentari volumus, Reſpondeatis, vt juxta reſponſionem veſtram, circa talia poſſit rationabiliter prouideri. Datum Pariſiis, die ſeptima Feb. 1312. *Mandamus vobis quatenus dictas literas eidem præſentetis. Et ſi ipſe contenta in iiſdem literis facere recuſauerit, aut plus debito diſtulerit, Bona ipſius temporalia tamdiu ad manum noſtram teneatis, donec ipſe præmiſſa adimpleuerit. Actum Pariſiis die 7. Februarij anno 1312.*

II. Vt autem hujus reſcripti vis, quantum ad quæſtionem iſtam illuſtrandam pertinet, penitiùs intelligatur, ſciendum eſt jus percipiendi decimas inter res ſpirituales ab omnibus recenſeri; vnde ſequitur materiam illam ad Eccleſiaſticam juriſdictionem pertinere. Quod obtinebat olim apud Gallos; & conſtitutione Philippi IV. Frãcorum Regis anno 1303. lata confirmatum fuit: dummodo Decimarum in feudum datarum controuerſia non moueretur. Attamen ſi decimarum petitio fieret ab Epiſcopis, vel ceteris Clericis, aduersùs prædiorum poſſeſſores, quarum ſolutio inſueta eſſet in iis locis vnde exigebãtur, Reges noſtri non alienum exiſtimarunt à munere ſuo, huic negotio auctoritatem ſuam interponere, illas exactiones inſolitas impedire, Excommunicationum, ſi quæ ab Epiſcopis in recuſantes latæ eſſent, reuocationem indicere, & eam pignoribus captis vrgere, vt docuit reſcriptum à me prolatum.

C. cauſam. de præſcr. c. 2. de judiciis. gloſſa in c. quamuis. de decimis.

Philippi conſtitutio: *De cognitione decimarum in feudalium in petitorio vel poſſeſſorio, præſertim inter Eccleſiaſticas partes, gentes noſtræ ſe nullatenus intromittant.*

III. Certum quidem eſt ex omnium ſententia, decimas perſonales conſuetudine aboleri poſſe; & prædialium quantitatem ad minorem decima fructuum parte redigi poſſe, ſeu quotam præſcribi. Certum quoque eſt, ex Pauli Caſtrenſis aliorúmque Iuriſconſultorum opinione, eam conſuetudinem quæ in pleriſque orbis Chriſtiani regionibus viget, eſſe legitimam, nempe vt ex certo fructuum genere nulla ſoluatur decima, vtpote ex fœno, herbis, & oleo. Vnde ſequitur Regiam conſtitutionem, qua decimarum ejus generis ſolutio prohibetur, ſumma quidem ratione niti, vt obſeruat Couarruuias loquens de Caroli V. Imperatoris & Hiſpaniarum Regis lege Toleti lata anno 1525. Sed ſummus ille Iuriſconſultus non docet, qua ratione ad ſuam auctoritatem ſecularis Princeps materiam illam merè Eccleſiaſticam reuocare potuerit. Itaque quod ille omiſit in tuenda Principum ſuorum lege, id ego agere conabor pro aſſerenda conſtitutione jam olim à Regibus noſtris decreta. Idem enim Rex Philippus IV. qui decimarum cognitionem à judicibus ſuis amouit, eadem lege Seneſchallis ſuis præcepit vt à noua & inſolita decimarum exactione, ciues aduersùs Clericos defenderent: & reſcripto quod ſuprà protuli, exequendæ legis & tuendorum ciuium modum præſcripſit.

Couarruuias l. 1. Variar. c. 17. §. 8 verſ. nono.

Philippus: *Seneſchallus ad requiſitionem Conſulum locorum quorumcunque defendat ipſos Conſules, & vniuerſitates à noua impoſitione ſeruitutis faciendæ per Prælatos & alias perſonas Eccleſiaſticas, à noua exactione decimarum, & primitiarum.*

IV. Vera itaque ratio ob quam Philippus negotium iſtud ſibi vindicat, è ſcandalo petitur, quod è noua & inſolita exactione decimarum oriebatur; cujus proinde depulſio à regio Patrocinio expectanda erat. Id profitetur conceptis verbis in dicto reſcripto, ad Epiſcopum Santonenſem dato: *Contra conſuetudinem diutius obſeruatam, decimam exigitis de rebus de quibus præſtari non conſueuit, nouúmque modum decimandi inducitis in graue ſcandalum prouinciæ.* Mox: *Nos igitur his ſcandalis obuiare volentes.* Infrà: *Prouidebimus ſuper his prout ſeruata pace, & ſalute Eccleſiæ & Patriæ faciendum fuerit.* Ex ea decimarum noua petitione ſcandala & offenſiones oriri non diſſimulãt Gloſſator, Ioannes Turrecremata, & Felinus, qui eam ob cauſſam aiunt Eccleſiam ab earum exactione ceſſare. Sed addere debuerant exactionem illam à Principibus quoque repreſſam, ad procurandam Eccleſiæ & Regni pacem, ſaltem in hoc Galliarum regno.

Gloſſa in c. 2. de decimis. in 6. verbo, *Decimarum*. Turrecremata in c. ſi tributũ. 11. 4. 2. Felinus in cap. nihil de præſcript.

V. Ex nouitatibus quæ veterem Eccleſiæ vel Regni ſtatum conuellunt, diſcordias, ſcandala, & offenſiones manare probauimus Libro ſuperiore; & ad Regis officium pertinere, vt pacem Eccleſiæ & Regni inuiolatam præſtet, legibus latis, aut aliis remediis impedimenta amoliendo. Quibus addi poteſt, Leonem I. agnouiſſe, hanc ſollicitudinem Principibus competere, ne *ſcandala* in rebus Eccleſiaſticis emergant, in epiſtola ad Theodoſium: *Siquidem præter Imperiales & publicas curas, piiſſimam ſollicitudinem Chriſtianæ religionis habetis, ne ſcilicet in populo Dei, aut ſchiſmata, aut hæreſes, aut vlla ſcandala conualeſcant.* Eadem fuit

Leo I ep. 9. ad Theodoſ.

Anaſtaſij Pontificis ſententia, qui Anaſtaſium Imperatorem rogauit vt nomen Acacij Epiſcopi Cōſtantinopolitani jam fato functi non recitaretur in myſteriis inter ceteros Epiſcopos. Damnatus erat à Felice Papa: ſed quia aduersùs illam ſententiam pluribus exceptionibus vtebantur Græci, prudenter Anaſtaſius non vrget executionem rei judicatæ. Nouam rationem vſurpat, ſcilicet ſcandali vitandi, quod vnitatem Eccleſiarum ob nomen Acacij diuidebat. Illud autem ſcandalum auctoritate Principis amoueri

Anaſtaſius in Decreto c. 3.

petit: *Precamur itaque clementiam veſtram, vt ſpecialiter nomen, quod multis ex cauſſis ſcandalum vel offendiculum Eccleſiæ concitauit, ſpeciali appellatione taceatur.* Huic officio æquè adſtrictos putauit Reges Francorum Leo Senonenſis Epiſcopus in epiſtola ad Childebertum Regem; qua Principem illum obteſtatur, ne Canones Patrum violari permittat, per ordinationem & nouam Epiſcopi inſtitutionem in vrbe Meledunenſi, quam ciues

Leonis Senon. ep. ad Childebert. anno 538. edita Tom. 1. Conc. Gall.

fieri petebant. Quia *non eorum preces*, inquit, *facilè audiri debent à Principe, quorum petitionibus potiùs generentur ſcandala, quàm Pax Deo amata ſeruetur. quia ſicut beati ſunt pedes pacem portantes, ita væ his dictum eſt, per quos venit ſcandalum.* Itaque mirandum non eſt, ſi in ſucceſſores Reges cura illa tuendi ſtatus Eccleſiaſtici, & pacis procurandæ, remotis ſcandalis, deriuata fuerit. Quo in negotio non vtuntur, vt ſæpe monui, mera & ſumma juriſdictione in res Eccleſiaſticas, ſed velut œconomica poteſtate, quæ à Tuitionis Patrociniique jure dependet.

VI. Reſcriptis Regiis conſultum ſemper fuiſſe Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ conſeruationi, quorum formulam ſuperiùs protuli, egregiè probatur è Libellis Comitiorum Regni in vrbe Turonenſi actorum anno 1493. Carolo VIII.

Ex Actis comitiorū Turon.

porrectis. *Et jaçoit que le Roy à cauſe de ſa Couronne, tant de droict commun, comme pour la deliberation & requeſte de toute l'Egliſe de France & Dauphiné, ſoit, comme eſtoient ſes predeceſſeurs Rois, Protecteur & Defenſeur des ſaincts Decrets, Libertez, & Franchiſes de l'Egliſe de ſondit Royaume & Dauphiné: Neantmoins a eſté fait par noſtre Sainct Pere en cedit Royaume au contraire, dont ſe ſont enſuiuis grands inconueniens. Parquoy il eſt bien neceſſaire (comme il ſemble aux gens deſdits Trois Eſtats) auoir Recours en cette neceſſité au Roy noſtre ſouuerain Seigneur, comme Protecteur & Defenſeur des Droicts & Libertez de ſondit Royaume & Dauphiné. Et pour ce, luy ſupplient en toute humilité, que ſon plaiſir ſoit de non les abandonner, & qu'il veüille comme il a offert donner port & faueur, tout ainſi & par la forme & maniere qu'ont fait ſes predeceſſeurs Rois, c'eſt à ſçauoir le Roy Clouis, S. Louis, Philippes le Bel, le Roy Iean, Charles V. Charles VI. & dernierement le Roy Charles VII. qui tous ont à leur pouuoir defendu les Droicts & Libertez de ladite Egliſe, tant au faict des Elections, collations, poſtulations, prouiſions, confirmations, & cauſes, qu'à garder l'euacuation des pecunes, par Mandement & Prouiſion de leur Chancelerie, & remonſtrance aux saincts Conciles, qui ont confirmé & approuué leſdits Droicts & Libertez.*

VII. Singularis etiam mihi videtur conſtitutio Caroli V. Regis data Pariſiis 14. Martij anno 1367. qua præcipitur Seneſchallis Toloſæ, Carcaſſonæ, & Bellicadri, vt prohibeant Epiſcopis earum prouinciarum, & eorum Vicariis, ne priuilegia Bullis comprehenſa infringant, quas Alexander, Vrbanus, Gregorius, Clemens, Innocentius, aliíque Pontifices Regibus Francorum conceſſerunt; ſcilicet vt nullus judex ordinarius, aut delegatus, excommunicationis aut interdicti ſententiam proferat in terram Regis, abſque ſpeciali mandato Sedis Apoſtolicæ; vel alia tentet quæ reſcriptis illis sūt prohibita.

Conſtitutio Caroli V. anno 1367.

Quòd ſi aliquos, inquit, *contra præmiſſa reperietis attentare, ipſos compeſcatis per bonorum ſuorum temporalium captionem, & à præmiſſis compellatis abſtinere, per pœnarum declarationem, & earundem executionem.* Itaque ligandi & ſoluendi poteſtas, quæ Galliarum Epiſcopis competit, auctoritate Romani Pontificis reſtricta eſt, ne Rege inuito, interdictis, & officij diuini ceſſatione, quod *Ceſſum* dixere recentiores, terras & fiſcos Domanij Regij vexarent. Executio Bullarum certis quibuſdam Conſeruatoribus commiſſa erat, qui renitentes Epiſcopos Excommunicationibus ad parendum cogerent. Sed quia variis ludificationibus, & judiciorum formulis, negotium trahebatur, viſum eſt Principi, Tuitionis jure rem ad ſe reuocare: bonorum capione, & mulctis inflictis, Decretorum Pontificiorum executioni cōſulendo. Eadem lex ad ceteras ſpecies tracta eſt, adeo vt bonorum capione, & mulctarum indictio.

ne cogi ſoleant Epiſcopi ad ea omnia reſcindenda, quæ Canonibus & Decretis Pontificum in regno receptis aduerſa, per contumaciam & contemptum legum in perniciem ſtatus Eccleſiaſtici, & ſcandalum publicum peregerint.

VIII. Duplex coërcitio hoc Edicto præſcribitur, aduersùs Epiſcoporum contumaciam, qui indictæ à Rege Decretorum Pontificiorum executioni parere recuſant, Bonorum capio, & mulctæ dictio. Seueriùs agebat Iuſtinianus, qui expulſione à ſede Epiſcopali hoc aliquando vlciſcebatur, vt dictum cap. 1. hujus Libri. Aliquando etiam bonis Epiſcopi, Eccleſiæ adjudicatis; & annali ſuſpenſione à miniſteriis Eccleſiaſticis. Quæ pœna in dicta eſt Epiſcopo, qui alium ordinarit, contra formam præſcriptam juxta Canones à Iuſtiniani conſtitutione: *Si quis autem citra memoratam obſeruationem Epiſcopus ordinetur, jubemus hunc omnimodis Epiſcopatu depelli. Sed etiam illum qui præter hoc præſumpſerit ordinare, [a] ſegregari vno anno à ſacro miniſterio; Et omnem ejus ſubſtantiam, quæ quolibet tempore aut modo in eius dominium deducta eſt, propter culpam quam fecit domino Eccleſiæ, cujus Epiſcopus eſt, vindicari.* Eadem pœna infligitur, ſi quis ante peractam & diſcuſſam accuſationem, ſi quod fortè crimen objiciatur, Electo manum impoſuerit. Præter eas pœnas alia quoque indicta eſt à Iuſtiniano aduersùs Epiſcopum, qui Eccleſiam ſuam vltra annum deſeruerit, ſcilicet vt illi ab Oeconomo Eccleſiæ, nullæ expenſæ ſubminiſtrentur. Quæ congruit cum Bonorum capione, quæ hodie in Gallia aduersùs deſertores, & aduersùs contumaces Epiſcopos, à Iudicibus decernitur.

Nou. 123. c. 1. ſub finem: [illegible]

a. [illegible] c. 2.

D. Nou. c. 9. 3. [illegible]

CAPVT XI.

Synopſis.

I. Inquiritur qua ratione ſe geſſerint majores noſtri, quando Iuriſdictio Eccleſiaſtica ſecularem inuadebat. Ea de re altum ſilentium apud veteres, quia Epiſcopi ſuis finibus ſe continebant.

II. Harum contentionum exemplum in Gregorio IV. Diuiſio regni à Ludouico inter filios facta, Sacramento confirmata eſt, & ſubſcriptione Romani Pontificis. Ab ea receditur ob Carolum è ſecundis nuptiis prognatum. Inde bellum filiorum aduersùs patrem. Gregorius à filiis ſtare putatur. De eo antiqui ſcriptoris verba.

III. Locus ille malè trahitur ad Regis immunitatem, ne poſſit excommunicari. Explicatur Gregorij propoſitum, vt prima diuiſio regni non infringeretur, ex Agobardo. Epiſtola hujus nomine edita, eſt fragmentum epiſtolæ Gregory IV. ad Epiſcopos Galliæ, vnde hæc contentio illuſtratur.

IV. Epiſtolæ verba expenduntur. Euocauerat Epiſcopos; illi contumaciùs reſpondent, quod Gregorius refellit. Epiſcopi ſcripſerant excommunicationem, quam Gregorius parabat, pertinere ad injuriam Imperatoriæ poteſtatis. Aſſerit Pontifex ſibi injuriam fieri non poſſe, intacta Sedis Apoſtolicæ dignitate. Fidem, ſeu ſponſionem Imperatori præſtitam, à ſe non violari.

V. Referuntur verba Epiſcoporum, qui excommunicationibus Papæ ſe non aſſenſuros profitebantur. & periculum honoris illi minantur. Explicantur illa verba; & Auctoris vitæ Ludouici, qui temeritatem Epiſcoporum in hoc capite damnat.

VI. Ex hoc facto colligitur, ſententiam totius Eccleſiæ Gallicanæ eam fuiſſe, à Pontifice excommunicationes ferri non poſſe, prætextu perjury, aut bellorum; ob diuiſionem regni mutatam. Gregorius quoque eam poteſtatem ſibi non aſſeruit. Confutati Nouatores, qui ex hoc facto, ſpretam putant à Gallis auctoritatem Romanæ Sedis.

VII. Refellitur Maſſonus, qui Gallicanæ libertatis capita quædam ex hac epiſtola colligit; quæ falsò affingit Gallis.

I. HACTENVS Tuitionis Eccleſiaſticæ effectus proſecuti ſumus, qui Canonum cuſtodiam Principibus commiſſam reſpiciunt. Attamen quia non ſolùm obuiam eundum eſt iis malis quæ ex legum Eccleſiaſticarum corruptione proficiſcuntur, ſed etiam proſpiciendum, ne Iuriſdictio Eccleſiaſtica Iuriſdictionis regiæ limites inuadat; neceſſe eſt vt diligenter inquiramus, quo pacto majores noſtri ſe geſſerint in his contentionibus. Deinde qua ratione his incommodis conſulatur hodie, ſeu Diſciplina Eccleſiaſtica lædatur, ſeu temporalis juriſdictionis fines violentur, apertè diſſeremus. Controuerſiarum de inuaſa juriſdictione Principum, altum ſilentium apud veteres; quia ab Epiſcopis antiquis ſola Canonum diſciplina curabatur. Si quando ſe rebus ſecularibus aut judicandis aut

adminiſtrandis immiſcerent, id ſibi à legibus ſuo ſeculo latis indultum profitebantur, quibus vterentur quandiu Principi collibuiſſet. Quare ad mediæ ætatis ſcriptores deueniendum eſt; vt inde harum diſſenſionum exempla, & remedia adhibita, petantur.

Eginhardus in Annal. Thegan.

II. Primus occurrit Gregorius IV. Pontifex, qui trium Regum Lotharij, Ludouici, & Pippini partes fouere ferebatur aduersùs patrem Ludouicum Pium Imperatorem, eóque animo ſe filiis adjunxiſſe, vt pacem conciliaret, iis conditionibus, quas æquas ipſe judicabat, aut refragantem Ludouicum & Epiſcopos Ludouico conſentientes excommunicatione percelleret. Diſſidij cauſa ab Imperij diuiſione orta erat: quam ita Ludouicus concinnauerat anno 821. vt Pippino Aquitaniam, Ludonico Bajoariam, Lothario verò primogenito Italiam & Imperatoriam dignitatem ſe viuo, & ceteras ditiones poſt obitum ſuum concederet. Hæc diuiſio Sacramento procerum, & Romani Pontificis ſubſcriptione confirmata fuerat. Sed poſtea Carolus ex ſecundis Ludouici nuptiis cum Iudith Regina prognatus, nouarum rerum cauſſa extitit: quia vt ei portio legitima conſtitueretur, aliquid è ceteris partibus erat recidendum. Alamannia Carolo deſignata à patre, ciuile bellum exciuit; quod pauliſper ſedatum recruduit, cùm Aquitania à Pippino auocata, dono Patris Carolo ceſſit. Contractis vndique copiis hinc pater Imperator, inde tres filij, Vvormaciam pugnaturi conuenere anno 833. Rumor autem percrebuerat Gregorium Pontificem à filiis ſtare, vt ſcribit Auctor vitæ Ludouici, cujus hæc ſunt verba: *De Papa verò Romano, quòd ideo adeſſet, vt tam Imperatorem, quàm Epiſcopos, Excommunicationis vinculis irretire vellet, ſi qui inobedientes eſsent ſuæ filiorúmque Imperatoris voluntati: Parum quid ſubripuit Epiſcopis Imperatoris, præſumptio audaciæ, aſserentibus nullo modo ſe velle ejus voluntati ſuccumbere. Sed ſi excommunicaturus adueniret, excommunicatus abiret; quum aliter ſe habeat antiquorum Canonum auctoritas.*

Agobardus, de Diuiſione Imperij: Cæteris filios veſtros deſignaſtis partes regni veſtri, ſed vt vnum regnum eſſet, non tria, prætuliſtis eum illis, quem participem nominis veſtri feciſtis: ac deinde ſcribere geſta mandaſtis, ſcripta ſignare & roborare, & conſortem nominis veſtri factum Romam miſiſtis, à ſummo Pontifice geſta veſtra probanda & firmāda; ac deinde jurare omnes juſſiſtis vt talem electionē & diuiſionem cuncti ſequerentur & ſeruarent.

Auctor vitæ Ludouici.

III. Hic locus laudatur ab eruditiſſimo viro Franciſco Pithœo, vt doceat Regem Francorum excommunicatione necti non poſſe, atque ita viſum Epiſcopis Galliarum. At illi excommunicationem non ſolùm à Rege, ſed etiam à ſeipſis auertunt, excipiúntque eam ab antiquis Canonibus alienam eſſe. Quod apertè demonſtrat non agi de priuilegio Regis Galliarum; niſi aſſerere velimus, priuilegium illud, quod aliunde probatur, antiquis Canonibus ſancitum eſſe. A facto ergo, non autem à perſonis, pendet hujus excommunicationis inutilitas. Diſcimus autem ex Agobardo Lugdunenſi Epiſcopo, qui à filiorum partibus ſtabat, quid Gregorius moliretur, nempe primam diuiſionem Imperij, quæ jurejurando procerum & ſubſcriptione Apoſtolicæ Sedis firmata erat, in priſtinum ſtatum reſtituere voluiſſe, excommunicatione in contumaces lata. *Si enim*, inquit Agobardus in epiſtola ad Ludouicum, *quod veſtra voluntate & poteſtate, cum conſenſu totius Imperij veſtri factum eſt, & poſtea in Apoſtolica Sede roboratum, hoc vult in priſtinum reducere ſtatum, ſatis rationabilis & opportunus eſt ejus aduentus*, id eſt, Gregorij. Id verò liquidiùs ex ipſo Gregorij epiſtolæ fragmento colligere licet, quam Papirius Maſſonus, eúmque ſecutus Goldaſtus, ſub nomine Agobardi ediderunt: cùm reuera ſit non Agobardi, ſed ipſius Gregorij epiſtola, Epiſcopos, qui à Ludouico ſtabant, objurgãtis; vt è lectione epiſtolæ nos deprehendimus. Etenim Tractatus ille, *de comparatione vtriuſque regiminis*, Agobardo inſcriptus, complectitur epiſtolam Agobardi Ludouicum hortantis, vt Papæ monitis pareat; deinde epiſtolæ Gregorij ad Epiſcopos Galliæ fragmentum; & rationes Exauctorationis Ludouici. Epiſtolæ autem ſententia expendenda eſt, tum vt Gregorij eſſe conficiamus, tum vt Epiſcoporum Gallicanorum mentem explicemus, & à Papirio Maſſouo capita aliquot Libertatis Gallicanæ, ex hac epiſtola malè aſſerta refellamus.

Agobardus de comparatione vtriuſque regiminis.

Papirius Maſſonus. Goldaſtus.

IV. Res ita ſe habet, vt colligitur ex verbis epiſtolæ Gregorij. Gregorius monuit Epiſcopos Gallicanos de ſuo aduentu in Galliam, quò ſe aduentantem exciperent. Reſpondent illi, ſe Pontifici occurſuros fuiſſe, *niſi ſacra juſſio Imperialis præueniſſet*; qua ſcilicet à Ludouico priùs euocati erant. Refert ille, primò, in præfatione epiſtolæ ab ijs peccatum, quòd diuerſis nominibus ſe nunc *Fratrem*, nunc *Papam* appellaſſent, *dum congruentius eſſet ſolam paternam reuerentiam ei exhibere.* Deinde Iuſſionem Pontificiam æquè ſacram illis videri debuiſſe, ac

Imperialem: imò priùs illis redditam fuiſſe. Ceterùm è Gregorio Nazianzeno docet, *maius eſſe Regimen animarum, quod eſt Pontificale, quàm Imperiale, quod eſt temporale.* Si verò ad Imperatorem accedere velint, monendum ab illis eſſe, vt ſciat ſe ouem eſſe gregis à Chriſto Pontifici conſignatam, quemadmodum Gregorius Magnus Imperatorem olim commonefecerat. Quod ſit Principis officium, ex Auguſtino edocendum Ludouicum. Exprobrat deinde Epiſcopis inconſtantiam, quòd ſe de Pontificis aduentu lætatos, & ſtatim ex quorundam relatione magno mœrore affectos, ſcriberent. *Adjungitis*, inquit, *dicentes nos venire propter quandam præſumptuoſam & omni ratione carentem excommunicationem, & admonetis nos nimis inuolutis & confuſis ſermonibus & ſenſibus vt neque noſtra voluntate, neque alterius hortatu præſumptione, prorumpamus; eò quòd, vt dicitis, pertineat ad injuriam & dehoneſtationem Imperialis poteſtatis, & ad Dominis rationem, & reprehenſionem noſtræ auctoritatis.* Hic Incus, quemadmodum & reliquus totius epiſtolæ contextus, euidenter oſtendit Gregorium de ſeipſo loqui: & præterea alienam viſam eſſe excommunicationem, quòd ad Imperatoriæ auctoritatis imminutionem tenderet; ac ſi ſecunda Diuiſione liberis ſuis paterna pietas conſulere non potuiſſet, ciuiliſque poteſtas in familia ſua erciſcunda ab Eccleſiaſtica poteſtate legem accipere deberet. Cùm Chriſtus ipſe fratres repulerit hoc dicto; quis me diuiſorem conſtituit inter vos? Reſpondet tamen Gregorius, ad dehoneſtarionem Imperialis poteſtatis magis pertinere opera digna excommunicatione à Ludouico patrata, quàm ipſam excommunicationem. Mox ſubdit: *Illud flagito, vt dicatis, quomodo poteſt fieri, vt manente Apoſtolicæ Sedis honore, mea tantùm perſona in cauſſa reprehenſionis & vituperationis remaneat. Nullomodo enim fieri poteſt, vt ſi is, qui locum B. Petri tenet, exhonoratur ſine crimine, dum tamen, Cathedra ejus honorata permaneat.* Ex hoc etiam loco probatur, hanc epiſtolam eſſe Gregorij, diſtinctionémque illam Sedis & Pontificis eo ſeculo ignotam non fuiſſe; cui aſſentitur Gregorius, dehoneſtaríque poſſe Pontificem abſque injuria Sedis non diffiretur, ſi crimini ſit obnoxius. Quia verò vrgebatur Gregorius ab Epiſcopis, ratione fidei, quam Sacramento ſuo Ludouico dederat; vnde perjurij labe aſpergi poſſet: Non ait, aut negat juramentum à ſe præſtitum, cùm eo tempore fides fœderis & protectionis, etſi fortaſſe nulla hominij tunc à Pontificibus Imperatori daretur, ſed docet à ſe perjurium vitari, etiamſi juraſſet, ſi Principi denunciet ea omnia quæ contra vnitatem & pacem Eccleſiæ & Regni committit: viciſſimque perjurium Epiſcopis exprobrat, quòd ei officio deeſſent. *Deinde*, inquit Gregorius, *promittitis mihi venerabilem receptionem; ſi tamen ita ad illum venero, vt ejus voluntas eſt.* Vnde occaſionem arripit Epiſcopos carpendi, quòd omnia agerent ſpe mercedis propoſitæ.

V. Tandem nodum quæſtionis aggreditur: *Deinde dicitis*, inquit, *illam primam diuiſionem Regni, quam inter filios ſuos fecerat Imperator, nunc juxta Regum opportunitatem eſſe mutatam.* Hîc reſpondet opportunam non eſſe mutationem illam, quæ tot malorum, deprædationum, & perjuriorum origo fuerit: *Deinde ſubjungitis*, inquit, *quia niſi ſecundùm voluntatem veſtram venero, non habebo Eccleſias veſtras conſentaneas, ſed in tantum contrarias, vt nihil mihi in veſtris parochiis agere vel diſponere liceat, nec quemquam excommunicare vobis obſiſtentibus.* Hic locus explicat Auctorem vitæ Ludouici ſuprà laudatum, qui ſcripſit Epiſcopos Gallicanos profeſſos eſſe, nullo modo ſe velle Papæ voluntati ſuccumbere, id eſt, ſe Pontificis mandatis aut excommunicationibus non aſſenſuros, earúmque nullam rationem habituros. Reſpondet verò Gregorius, ſe pacis Legatum & vnitatis aduentaſſe, Epiſcopos dare operam poſſe, vt ſeipſos ab vnitate corporis ſeparent; ſed Eccleſiam Gallicanam & Germanicam ab vnitate tunicæ diuidere non poſſe, id eſt, ab Apoſtolicis Sedibus. In iis autem quæ ſequuntur, minas intentaſſe Pontifici videntur: *Deinde dicitis rem ridiculam, ſubinferentes*, inquit, *Et quod potius tacere quàm dicere maluimus, ſi autem non egeritis, aſſenſum conſilio noſtro non præbueritis, honoris veſtri periculo ſubjacebitis.* Scilicet exiſtimabant nullam eſſe omnino & Canonibus aduerſam, quæ Ludouico intentabatur, excommunicationem, ideóque in caput Pontificis recidere ſecundùm Canones, quod ad honoris periculum pertinebat. Itaque non priuant Pontificem communione Eccleſiæ. Nunquam enim

minori ſedi liceat majoris Sedis Pontificem illa vel alia pœna plectere. Nec ab ejus communione integrè recedunt, ſed in hac parte. Quò referenda ſunt verba Auctoris vitæ Ludouici, *ſi excommunicaturus veniret, excommunicatum abiturum.* Abſurdum autem & ſtultum eſſe periculum illud honoris replicat Gregorius; præſertim cùm illa comminatio intenſa non eſſet propter crimen ſacrilegij, homicidij, vel furti, aut ſimile aliquod. Quòd autem Epiſcopi ceteris Coëpiſcopis, qui Gregorij excommunicationi adhærerēt, dejectionem minantur *irretractabiliter*, eorū *mirandam præſumptionem* redarguit Gregorius; ac ſi quod à parte agitur, per vniuerſitatem retractari non poſſet: id eſt, Synodi Gallicanæ judicium à Papa in Synodo generali retractari poſſe. Tandem concludit: *Quod veſtræ minæ continent, nunquam adhuc ab initio Eccleſiæ factum eſt.* Et planè diſſimulandum non eſt, tuendi Regij capitis & honoris æſtu abreptos Epiſcopos, in reuerentiam Pontifici debitam peccaſſe grauiter, cùm gradus periculum illi objiciunt; ideóque de *Præſumptione audaciæ* damnantur ab Auctore vitæ Ludouici.

VI. Quare vt rem in pauca contraham, dicendum eſt Regi, Epiſcopis, & Proceribus Gallicanis eam ſediſſe ſententiam, Romano Pontifici non eſſe liberum, vt ſe Diuiſionibus Regni corrigendis, id eſt, rebus ſecularibus immiſceat; eáque de cauſſa Regem, aut Epiſcopos, vel Proceres illi conſentientes excommunicationibus plectat, prætextu perjurij, aut bellorum quæ inde ſequuntur: ſi qua cenſura eam ob cauſam lata fuerit, nullas vires habituram; Regem, aut ſubditos, illi non obtemperaturos. Accuratè verò notandum eſt, Gregorium non eam ſibi poteſtatem aſſeruiſſe, ſed quæſtionem ad factum conſiliúmque ſuum tranſtuliſſe; nempe ſe non ad diſſidium fouendum, ſed ad pacem & vnitatem reſarciendam, veniſſe. Sanè de pacis conditionibus cum Ludouico egit; ſed interim plerique è Proceribus à Principe ad filios, deteſtando exemplo, defecerunt. Eant ergo Nouatores, & hoc teſtimonium jactent, ac ſi ab Epiſcopis Gallicanis ſpreta fuiſſet auctoritas Romani Pontificis; cùm in iſta facti ſpecie, de rebus ſecularibus & de Regni diuiſione, non autem de rebus Eccleſiaſticis ageretur.

VII. Supereſt vt Papirij Maſſoni viri eruditiſſimi verba expendam, quæ in Synopſi hujus epiſtolæ ſcripſit. Ait Conuentum ab Epiſcopis Gallicanis habitum, vbi ſe ſiſtere citatus Agobardus recuſarit. *Cujus conuentus hæc fuerunt Capita*, inquit, *aduersùs illius contumaciam pro confirmanda Gallicana Libertate*; licèt, vt initio monui, de Gregorio IV. non autem de Agobardo, agatur.

1. *Epiſcopum Romanum vocandum Papam, Fratrem, non autem Patrem, neque Pontificem.*

Hoc Epiſcopi Gallicani non decreuerunt; quos eo tantùm nomine Gregorius reprehendit, quòd ſe nunc Fratrem, nunc Papam appellaſſent; cùm reuerentius fuiſſet Papæ vel Patris nomen.

2. *Imperialem Majeſtatem plus poſſe in adminiſtranda Eccleſia, quàm Pontificiam.*

Hoc eſt omnino alienum à pietate, & à verbis Epiſcoporum; qui ex eo tantùm capite ſe apud Pontificem excuſant, ſi aduenienti non occurrerunt; quòd juſſione Imperatoris priùs euocati fuiſſēt.

3. *Cæſarem non dehoneſtandum præſumptuoſa excommunicatione.*

Verum eſt id aſſeruiſſe Epiſcopos, ob eam rationem quam ſuperiùs explicui.

4. *Poſſe vnum aliquem Pontificem abjici, ſine injuria Sedis Apoſtolicæ.*

Hac de re ne verbum quidem. Id tantùm aiunt, ſummum Pontificem aliquando *reprehendi* poſſe, abſque injuria Sedis Apoſtolicæ.

5. *Epiſcopos in cauſſa Fidei, jusjurandum præſtare ſolitos Imperatori.*

Hîc planè hallucinatus eſt. De fide data, ſeu de fideliaris jurejurando agitur, quod præſtabant Imperatoribus Epiſcopi.

6. *Agobardum Primatem Aquitaniæ nullam deinceps habiturum poteſtatem in excommunicando, nullamque juriſdictionem in ceteras parochias, ſi obediret potiùs Pontifici, quàm Cæſari.*

Non agitur de Agobardo, ſed de ſummo Pontifice, eo ſenſu quem ſuperiùs retuli.

7. *Priuandum Epiſcopum conſortio & honore, qui potiùs Pontifici, quàm Eccleſiæ Gallicanæ Concilio obedierit.*

Non eſt ea mens Epiſcoporum; id tantùm contendunt, Epiſcopos qui injuſtè & incompetenter latæ excommunicationi conſenſerint, periculum gradus ſui ſubituros.

CAPVT XII.

CAPVT XII.

Synopſis.

I. Galli ſub Carolo Caluo decreta Papæ de rebus ſecularibus non admittunt. Lotharij regnum, poſt ejus obitum, Carolus Francorum & Ludouicus Germaniæ Rex patrui inter ſe diuidunt. Ludouicus II. frater Lotharij, hereditatem petit; quem Hadrianus II. iuuat, excommunicatione Regibus indicta: prætextu perjurij, & bellorum quæ inde manabant. Mandatum Hincmaro, vt literas Pontificis Regibus ſignificet.

II. Galli in conuentu Aquiſgranenſi reſpondent, Pontificem non eſſe Regem & Epiſcopum; Rempublicam ab eo non eſſe diſponendam, ſed Eccleſiaſticum ordinem: ex ejus arbitrio non eſſe dandum Principem; Excommunicationem ferri non debere contra legem. Epiſcopos à Regis communione abſtinere non poſſe, niſi exulent à regno.

III. Rex & primores Regni minati ſunt Hincmaro, ſi decretis Papæ adhæreret, rerum Eccleſiæ priuationem. Coërtitio per bonorum capionem tunc erat vſu recepta. Hincmarus rogat Pontificem, vt abſtineat ab ijs decretis, quæ ſcandalum excitant inter Eccleſiam & Rempublicam; vnde ſequantur in religione, & in bonis Eccleſiaſticis, maxima incommoda.

IV. Non carebant quodam prætextu Romani Pontifices, petito ex vſu illius ſeculi. Cenſuris vrgebant ſubditos ad reſarciendam fidem, quæ Regibus debetur. Id tamen obtinebat petentibus Regibus aduersùs ſubditos, non autem aduersùs Reges. Exempla in prima ſpecie, è Synodo Meldenſi, è Synodo Sueſſionenſi, & è Concilio Engelenheimenſi. Quod inſtitutum à Concilio Toletano.

V. Ob dignitatem Regiam verbo à Pontifice imminutam, grauis contentio inter Carolum & Hadrianum. Iuſſerat iſte Hincmarum Laudunenſem Romam duci, Regis cura. Excanduit Carolus; ait Reges Francorum non eſſe Vicedominos, actores, vel villicos Epiſcoporum; illis honorem deberi juxta Apoſtolum.

VI. Præter injuriam ſibi illatam, aduerſam quoque Canonibus Hadriani epiſtolam, Carolus aſſerit. Ex vtroque capite colligit, ſi mandata ſimilia ſibi, aut Epiſcopis mittantur, cum excommunicationum minis, non receptum iri in regno. Miniſterio Apoſtolicæ Sedis ſe obtemperaturum; id eſt, in ijs quæ fierent ſecundùm Canones, & traditionem majorum. Hadrianus his literis acceptis Carolum demulcet, & Canonibus ſe accommodat.

VII. Immodeſta Caroli comminatio aduersùs Hadrianum, ſi à mandatis illegitimis non recedat. Explicatus Hincmari locus. In quinta Synodo anathema indicitur ijs qui Fidem violant. Iuonis ſententia contraria ſententiæ Caroli.

I. SVPERIORI capite demonſtratum eſt, quantopere Eccleſia Gallicana reniteretur deſiderijs Pontificum, ſi de rebus ſecularibus decernere tentarent. Eadem quæ ſub Ludouico Pio viguit ſententia, ad Caroli Calui tempora propagata eſt. Hadrianus II. anno 870. tentauit de jure hereditario Regni Lotharij, ſententia ſua decernere, & mandatis ſuis rebelles fratres Carolum Caluum Regem Franciæ, & Ludouicum Regem Germaniæ, excommunicatione plectere; ſed à Proceribus Regni exploſa eſt hæc ſecularis juriſdictionis inuaſio. Obierat ſine liberis, quamuis ſuperſtite fratre Ludouico II. Imperatore, Lotharius Rex, Lotharij Imperatoris filius, Ludouici Pij nepos, anno 869. Euocatus à Proceribus Regni Carolus Rex Francorum, vacuum regnum Lotharienſe occupauit, & Metis conſecratus eſt. Sed ægrè ferente Ludouico Germaniæ Rege regnum illud vniuerſum à Carolo teneri, inita pactione inter ſe Lotharij Regis fato functi patrui ditiones æquis portionibus diuiſerunt Aquiſgrani anno 870. Hadrianus Pontifex injuriam fieri ratus Ludouico II. Imperatori, Lotharij Regis fratri, & *perjurij* reatum à Regibus incurri, (qui olim juriſjurandi formula in archiuo Romanæ Eccleſiæ depoſita ſpoponderant, ſe à regnorum inuaſione viciſſim temperaturos) literas dedit per Legatos ſuos ad Epiſcopos Franciæ, Germaniæ, & regni Lotharij: quibus vetat, ne quis regnum illud occupare nitatur: *Quod ſi quis præſumpſerit, non ſolùm*, inquit, *per mediocritatis noſtræ miniſterium, Deo auctore, viribus infirmabitur, verùm etiam vinculis anathematis obligatus, nomine Chriſtianitatis priuatus, cum Diabolo, quem ſuper hoc imitatur, omnino locabitur.* Minatus eſt etiam dejectionem Epiſcopis qui tam nefariæ temeritatis auctorem communione ſua non repulerint. Hincmaro Remenſi Archiepiſcopo præcipuè juſſit, vt Apoſto-

Extat diuiſio Regni Lotharij in Capitulis Caroli Calui.

Extant Epiſtolæ Hadriani II.

In epiſt. ad Hincm.

Ll

licarum literarum participes faceret ambos Reges, Epiſcopos, & proceres, eóſque à tam violeota inuaſiooe deterreret. Quod ille fecit, recitatâ & porrectâ ſchedulâ in coouentu Aquiſgraneoſi; ſuffragium tameo ſuum ſuſpendit.

II. Quæ mens Regum & procerum fuerit, docuit Hincmarus Hadrianom Papam literis hac de re datis; quibus teſtatur in ea Gallos eſſe ſententia, vt cùm de re ſeculari agitur, auctoritati Eccleſiaſticæ vel excommuoicatiooibus locus eſſe noo poſſit. *Cùm poteſtatem ſancto Petro primo Apoſtolorum, & in eo ſuis ſucceſſoribus datam, ſed & Apoſtolis, & in eis, Epiſcopis Pontificium ligandi & ſoluendi collatum, illis inſinuare volumus, reſpondent: Et vos ergo ſolis orationibus veſtris regnum contra Normannos & alios impetentes defendite, & noſtram defenſionem nolite quærere: & ſi vultis ad defenſionem noſtrum habere auxilium, ſicut volumus de veſtris orationibus habere adjutorium, nolite quærere noſtrum diſpendium. Et petite Domnum Apoſtolicum, vt quia Rex & Epiſcopus ſimul eſſe non poteſt, & ſui antecesſores Eccleſiaſticum ordinem quod ſuum eſt, & non Rempublicam quod Regum eſt, diſpoſuerunt, non præcipiat nobis habere Regem qui nos in ſic longinquis partibus adjuuare non poſſit, contra ſubitaneos & frequentes paganorum impetus, & nos Francos non jubeat ſeruire cui nolumus Seniori: quia iſtud jugum ſui anteceſſores noſtris anteceſſoribus non impoſuerunt, & nos illud portare non poſſumus; qui ſcriptum eſſe in ſanctis libris audimus, vt pro Libertate & hereditate noſtra vſque ad mortem certare debeamus. Et ſi aliquis Epiſcopus aliquem Chriſtianum contra legem excommunicat, ſibi poteſtatem ligandi tollit: & nulli vitam æternam poteſt tollere, ſi ſua peccata eam illi non tollunt.* Plura in eundem ſenſum habentur in dicta epiſtola Hincmari; qui graui etiam oratione docet fieri oon poſſe, vt Epiſcopi à Regis Communione abſtineant, niſi à Regno exulare velint.

Hincmarus in ep. ad Hadrianum II. Edit. Pariſ.

Hincmar. d. ep. *Neſcio quomodo ipſum Regis, vel inter quos habito præſentiam, & communionem, vel conſortium, valeam deuitare, cùm Rex & habitantes mecum vnà cum Rege, non ſolùm in parœciam, verùm & in ciuitatem meã ſæpe conueniant. Infrà: Eccleſiam & plebem mihi commiſſam deſerere, & alior-ſum vt mercenarius non valeo fugere, neque extra regnum eius fugiam non habeo.*

III. Sed quod attinet ad quæſtionem oostram, ex ea epiſtola diſcimus, honorum Eccleſiaſticorum capione coërcitos olim Epiſcopos, qui incompetenti excommunicationi de re ſeculari latæ adhærerent. Refert de ſe ipſo Hincmarus Hadriano, ſe præſentibus Legatis Pontificiis, vrſiſſe Regem & Primores regni, vt juſſioni Apoſtolicæ parerent; qui minati ſunt Hincmaro, ni ceſſaret, honorum ſuorum fruitiooe, & juriſdictionis vſu priuatum iri. *Præſentibus veſtris Miſſis, adeo ex veſtra juſſione, verbis reſtiti Regi & regnorum Primoribus, vt & coram eiſdem Miſſis, comminaretur mihi, quoniam ſi in mea ſententia permanerem, ad altare Eccleſiæ meæ cantare poſſem: De Rebus verò, & hominibus, nullam poteſtatem haberem.* Omnibus verò incommodis quæ ex his cooteotiooibus oriri poſſunt Hadriano ſuggeſtis, prudenter illum obteſtatur, vt abſtineat ab iis decretis, quæ ſcandalum excitant ioter Eccleſiam & Rempublicam, vnde religionis diſpeodium, & maximum bonorum Eccleſiaſticorum detrimentum ſeqoi poſſit. Hæc ſunt ejus verba: *Quapropter, Domine Pater reuerentiſſime, conſulite ſecundùm priuilegium Sedis veſtræ, ſubjectioni noſtræ, ne talia nobis cujuſcunque ſuggeſtione mandetis, vnde inter Epiſcopalem auctoritatem, & Regalem poteſtatem, inter Eccleſiam, & Rempublicam, tantum ſcandalum poſſit oriri, quod facilè ac ſine diſpendio religionis, vel detrimento Eccleſiaſticarum rerum, vnde ſerui & ancillæ Dei debeant nutriri, & Eccleſiaſtica negotia contineri, poſtea non poſſit ſedari; quia ſicut Abraham dixit ad Dominum: Abſit hoc à te Domine, non eſt hoc tuum qui judicas omnem terram.*

IV. Attamen diſſimulandum oon eſt, ex vſu hujus ſeculi Pontifices Romaoos occaſiooem quandam harum Excommunicationum trahere potuiſſe. Etenim aliquando ad faciendam debitam Regibus fidem, cenſuram Eccleſiaſticam adhibebant, vt ejus metu rebelles ad officium reuerterentur. Sed Principibus id exigentibus aduersùs ſubditos, hoc dabatur. Quod vſurpari oon poterat, quando Reges inter ſe dimicabant, vt docebitur vberiùs cap. XVI. Prioris autem vſus exempla petere licet è Syoodo apud Lauriacum habita anno 843. relata io Syoodo Meldeoſi, & apud Iuonem, quæ eos qui contra Regiam dignitatem aliquid machinaotur, vel poteſtati Regiæ per ſummam contumaciam noo obtemperãt, anathemate plectendos decernit. Inde Synodus Sueſſionenſis anno 866. rogat Nicolaum I. vt Salomonem Britanoiæ Ducem moneat, quò Domino ſuo Carolo Regium obſequium præſtet, annuóſque cenſus perſoluat; *alioqui gladio Apoſtolatus veſtri ſe percellendum debito cognoſcat libramine.* Ludouicus Vltramarinus Rex Francorum, ab Hugone Comite vexatus, ſubſidium poſtulat à Synodo

Syn. Meld. c. 14.15. Iuo parte XVI. c. 13.

Syn Sueſſ. ep. ad Nicol.

Synod. Engel. Engelenheimenſe, vbi aderat Legatus Romani Pontificis, & Otto Imperator, anno 948. Decreta eſt, ad petitionem Regis, in Hugonem Regni inuaſorem Excommunicatio, Toletani Concilij judicium exequendo; niſi ſe Concilio futuro ſiſtat, & à tam nefario ſcelere reſipiſcat. Deinde in Concilio Treuerenſi abſens Hugo excommunicatus, *inſiſtente*, vt inquit Frodoardus in Chronico, *Liudulfo* *Frodoardus in Chronico.* *Legato & Capellano Ottonis Regis, quoniam idem Rex id omnino fieri præcipiebat.* Hic vſus à Concilio Toletano IV. initium *Concil. Tolet. c. 75.* ſumpſit; & auorum noſtrorum memoriâ ceſſauit.

V. Non ſolùm autem ob juriſdictionem inuaſam, ſed etiam ob dignitatem Regis verbo imminutam à Romanis Pontificibus, graues aliquando contentiones exarſerunt. Ad Carolum Caluum Francorum Regem literas dederat Hadrianus his verbis: *Volumus, & Apoſtolica auctoritate jubemus, Hincmarum Laudunenſem Epiſcopum veſtra fretum potentia, ad limina ſanctorum, noſtrámque venire clementiam.* Damnatus fuerat Laudunenſis Epiſcopus Synodi Gallicanæ judicio, deinde cuſtodiæ mancipatus ex Regis imperio, vt dixi capite VI. Carolum vehementer commouit iſta jubendi formula; quæ à deceſſoribus Hadriani nunquam fuerat vſurpata; vt ducet exemplo Gregorij Magni, qui petebat à Regibus Francorum quæ facta vellet, eóſque *hortabatur*; non autem illis præcipiebat, nec res ipſas imperio exigebat. Itaque dignitatis læſæ injuriâ excandeſcens, multis in hanc audaciam detonat; è quibus hæc ſelegimus: *Reges Fran-* *Epiſtola Caroli Regis ad Hadr. edit. Pariſ.* *corum ex Regio genere nati, non Epiſcoporum Vicedomini, ſed terræ Domini hactenus ſumus computati. Et vt Leo, ac Romana Synodus ſcripſit*, Reges & Imperatores, quos terris diuina potentia præeſſe præcepit, jus diſtringendorum negotiorum Epiſcopis ſanctis juxta Diualia conſtituta permiſerunt; *non autem Epiſcoporum villici extiterunt. Et Sanctus Auguſtinus dicit*, per jura Regum poſſidentur poſſeſſiones, *non autem per Epiſcopale Imperium, Reges villici fiunt actoréſque Epiſcoporum. Chriſtus etiam cenſum Regi reddidit. Et Apoſtolus voluit ſeruiri Regibus, voluit honorari & non conculcari reges*: Regem, *inquit*, honorificate.

Leonis epiſtola, quæ hic laudatur, non eſt Leonis Papæ, vt viſum Hincmaro, etiamſi hodie quoque edita ſit inter epiſtolas Leonis: ſed eſt Leonis Bituricenſis Archiepiſcopi, ſcripta anno 414. vt obſeruat V. Cl. I. Sirm.

VI. Præter injuriam nomini Regio factam, mandatum illud Canonibus aduerſabatur, vt dixi dicto cap. VI. Quare vtramque contumeliam colligens, ita infert: *Nolite igitur ex veſtro nomine, vel Apoſtolicæ Sedis auctoritate, juſſiones, vel excommunicationum intentationes contra ſacrarum Scripturarum tramitem, prædicationémque majorum, ac ſacrarum legum ſanctorúmque Canonum conſtitutiones, nobis de cetero ſcribi cujuſque inſtinctu permittere, precamur. Quia ſcitis, & ſcimus totum eſſe irritum, quidquid ab illorum fuerit conſtitutione diuerſum.* Tandem rogat Pontificem ne contumelioſas epiſtolas, aut mandata injuſta ad ſe, vel Epiſcopos, & proceres regni mittat, ne illa contemnere cogatur: *Deprecantes vos in omnipotentis Dei honore & ſanctorum Apoſtolorum veneratione, vt tales inhonorationis noſtræ epiſtolas, taliaque mandata, ſicut hactenus ex nomine veſtro ſuſcepimus, nobis, & Regni noſtri Epiſcopis, ac Primoribus, de cetero non mandetis; & non compellatis nos mandata & epiſtolas veſtras inhonorandas contemnere, & miſſos veſtros dehonorare.* In iis tamen rebus quæ à miniſterio Apoſtolicæ Sedis pendent; id eſt, quæ ſcripturis & decretis receptis non refragantur, ſe omne ſtudium ſuum libenter impenſurum. *Qui vobis in his quæ ad veſtrum miniſterium pertinent, ſi tamen miniſterium veſtrum, cupimus obtemperare.* Infrà: *Quia quod ex Apoſtolicæ Sedis nomine ſecundum ſanctarum Scripturarum tramitem, prædicationémque majorum, & orthodoxorum decreta ſcribuntur, ſequendum & tenendum non ignoramus: Et quod ſecùs à quoquam fuerit compilatum ſiue confectum, non ſolùm reſpuendum, ſed & redarguendum eſſe cognoſcimus.* Hadrianus his literis acceptis, Carolum blandiſſima oratione placare conatur; & Hincmari Laudunenſis judicium in prouincia, juxta Canones Sardicenſes, renouari decernit. *Epiſt. Hadriani ad Carolum XXVII.*

VII. Attamen in hac concertatione eò prorupit impetus Gallorum, vt immodeſta comminatio epiſtolæ inſerta fuerit. Suppliciter à Pontifice Carolus contendit, vt negotium canonicè peragatur: *Ne nos*, inquit, *& noſtros ſatis inuitos, ad id cogatis conuertere, quod à Quinta vniuerſali Synodo, & à Gregorio in Synodica ad quatuor Patriarchas tenendum præſcribitur; quod adhuc noſtris literis ad exemplum inſerere noluimus, donec ſciamus ſi duritiam mandatorum veſtrorum erga nos, aliter ad benignitatem inflectere poterimus.* ſcilicet ad dejectionem, vel anathema reſpicit, decretum contra eos qui à quatuor Synodorum conſtitutis diſcederent. Sed pace il-

Quinta Syn. Collatione 8. Si quis conatus fuerit contra ea quæ pie diſpoſuimus vel tradere, vel docere, vel ſcribere, ſi quidem Epiſcopus, vel Clericus ſit, iſte tanquam alienus à ſacerdotibus, & Eccleſiaſtico ſtatu factus dicunda.

bitur Epiſcopatu vel Clericatu.

Greg. l. 1 ep. 24. *Cunctas quas præfata veneranda Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo: quas venerantur, amplector; quia dum vniuerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe & non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſoluere quos religant, aut ligare quos ſoluunt. Quiſquis ergo aliud ſapit, anathema ſit.*

lorum dixerim, de Fidei definitionibus loquuntur Quinta Synodus & Gregorius; non autem de conſtitutionibus Canonicis, quæ neceſſitate vel vtilitate cogente, aut etiam ratione temporum habita, mutari poſſunt; cùm regula Fidei retractari non poſſit. Modeſtiores fuiſſe Gallicanos Epiſcopos ex Iuone docuimus, cùm de Paſchalis II. facto ageretur; cujus communionem rejiciendam cenſentibus Germanici regni Epiſcopis, obſtitere noſtri, docentes labem quæ diſciplinæ inferretur non admittendam, ſed communionem reuerentiámque ſummi Pontificis eſſe diligentiſſimè conſeruandam.

CAPVT XIII.

Synopſis.

I. Sub tertia Dynaſtia, non admiſſa Decreta noua Conciliorum, quæ jura Regni infringebant. Prohibitum Epiſcopis à Concilijs Romanis, ne hominium præſtarent Regibus. Tamen Radulfus Remenſis obtinere non potuit Eccleſiam, quin prius moribus in regno receptis ſatisfeciſſet. Curia regni his decretis refragabatur, ex Iuone; qui monet Paſchalem, vt factum toleret per diſpenſationem. Cujus conſilium ſecutus eſt ſummus Pontifex etiam in ſimili ſpecie, quæ emerſit in Anglia.

II. Conſtantiam Ludouici VI. in conſeruandis magiſtratuum ſuorum juribus, aduerſùs reſcriptum Romanæ Curiæ, recenſet Iuo, licèt rem non approbet. Vetitum reſcripto, ne Præpoſiti Regij præſtationes exigant à pauperibus Clericis. Præcipit Rex ne mittatur executioni, alioqui minatur bona Clericorum captum iri.

III. Diuiſionem Nouiomenſis Epiſcopatus inuito Ludouico Rege fieri non debere, ſcripſit Iuo ad Paſchalem. Ius diuiſionis decernendæ ſpectabat ad Pontificem; ſed conſenſus regis neceſſarius, vt vitaretur ſchiſma, ex Iuone. Probatur neceſſitas Regij conſenſus; è jure tuitionis, ne ſtatus Eccleſiaſticus mutaretur; è Iure quoque Regio, quòd Parœciarum diſſectionibus interuenire debeat. Confirmatur Concilijs Lucenſi, & Emeritenſi.

IV. Conqueritur grauiſſimè Philippus Auguſtus, de conſilio Lucij III. qui Rege inuito cogitabat de Metropoli Dolenſi erigenda. Hoc facto regnum ſuum minui ait; Et coronam è capite ſuo dejici. Minatur diſſidium, ſi hoc fiat à Pontifice.

V. Erecto Appamiarum monaſterio in Eccleſiam Cathedralem, à Bonifacio VIII. injuriam ſibi factam putauit Philippus IV. Vnde quæ deinde Toloſæ facta eſt immutatio, non accidiſſe cenſenda eſt abſque Regis conſenſu. Hodie conceptis verbis adhibetur in ſimilibus negotijs.

I. IN tertia Regum noſtrorum Dynaſtia, conſtanter etiam Regni dignitatem & jura retinuerunt Rex Ludouicus VI. Craſſus dictus, & Regni proceres circa annum MCXV. cùm de Sacramento hominij à Radulfo Archiepiſcopo Remenſi, Regi præſtando, ageretur. Vetuerant Gregorius VII. Vrbanus II. & Paſchalis II. excommunicationis pœnâ adjectâ, ne Epiſcopi aut Clerici hominio, ſed tantùm fidelitate, ſe Principibus adſtringerent. Radulfus, Geruaſio Remenſis Eccleſiæ inuaſore pulſo, ſedi ſuæ reſtitui Iuonis interuentu petebat. Conceſſit Princeps, vt Curiæ, quam Aurelianı cogebat in Natali Domini, ſe ſiſteret. ſed recipere non potuit Eccleſiam Radulfus alia ratione, quàm hominio præſtito, exemplo majorum; reclamante Curia, nouiſque Decretis, quæ jura Regni corrumperent, plurimùm refragante. quod hodie Appellationis formulis perageretur. *Sed reclamante Curia*, inquit Iuo, *plenariam pacem impetrare nequiuimus, niſi prædictus Metropolitanus per manum & Sacramentum, eam fidelitatem Regi faceret, quam prædeceſſoribus ſuis Regibus Francorum antea fecerant omnes Remenſes Archiepiſcopi, & ceteri Regni Francorum quamlibet Religioſi & ſancti Epiſcopi. Quod perſuadentibus & impellentibus totius Curiæ optimatibus, etſi propter mandatorum rigorem minus licebat, factum eſt tamen, quia Eccleſiaſticæ paci & fraternæ dilectioni ſic expediebat.* Iuo ep. 190. Hæc petita ſunt ex epiſtola Iuonis ad Paſchalem II. quem demulcere conatur, prudenter docens in iis quæ non ſunt prohibita æternâ lege, ſed tantùm à Præſulibus libertati acquirendæ conſulentibus, diſpenſatione vtendum eſſe, ſummúmque jus remittendum: monente Auguſtino, vbi populorum ſtrages jacent, detrahendum eſſe aliquid Canonum ſeueritati, vt majoribus morbis ſanandis caritas ſincera ſubueniat. Mox ſubdit: *Conſulendo & rogando monemus, vt ibi conſilij & pietatis ſtudeatis viſceribus abundare, vbi fas non eſt debitam fortitudinem exercere.* Iuonis conſilium non ſolùm in negotio

Geruaſij, ſed etiam in ſimili ſpecie quæ in Anglia emerſit, ſecutus eſt ſummus Pontifex. Cùm enim acriter ioter ſe contenderent Anſelmus Caotuarieoſis & Henricus II. Anglorum Rex; ita vt ille hominiнm Regi facere, aut ſine mora regoo excedere juberetur; Paſchali ſommo Pontifice conſulto, qni literis ſuis hominij præſtationem interdicebat, io hæc verba prorupit Henricus, teſte Vvillelmo Malmeſburienſi: *Quid ad me de literis Apoſtolici? Iura Regni mei nolo amitteere.* Et tandem jus ſuum retinendo, conſenſum Pootificis elicuit; vt alibi teſtatur idem Malmeſburienſis.

Vvilelm Malmeſb. de Geſt. Pontif. l. 1. Idem Malm. l. 2.

II. Ejuſdem Ludouici Regis in conſeruandis Magiſtratuum ſuorum juribus conſtantiam recenſet Iuo; quamuis eam in facti ſpecie propoſita improbet. Clerici Carnoteoſes à Paſchali II. decretum impetraruot, quo Præpoſitis Regiis vetabatur, ne ab Eccleſiaſticis pauperibus præſtationes aliquas exigerent. Præpoſiti verò Regi *ſuggeſſerunt ad diminutionem ſui Regni hoc priuilegium factum eſſe.* Quam rationem tenuerit Ludouicus, vt juribus ſuis proſpiceret, aduersùs oouum reſcriptum, docet, licèt indignans, Iuo in epiſtola ad Paſchalem: *Iſti enim ad hoc Regem ſeduxerunt, quomodo voluerunt, vt minaces literas aduersùs Clerum mihi mitteret, continentes cum minis, quòd bona Clericorum ſibi accepturus ſit, vbicunque poterit, niſi priuilegium veſtrum deſtruatur, & rapacitas Præpoſitorum in pace concedatur.* Præpoſitis nullam fieri injuriam ex eo cooteodebat Iuo, quòd non antiqua jura ab eis auferrentur, ſed nouis & illicitis exactionibus obuiam iretur, vt ipſe ſcripſit ad Regem: *Non enim minuitur aliquid de jure præpoſitorum vel aufertur, ſed Apoſtolica auctoritate interdicuntur eis illicitæ anzariæ, & pauperum vexationes, quas non tantùm Clericis, ſed nec laicis licet exercere, vel exigere.* Quod vetitum fuiſſe ait à Papa ſub anathematis vinculo, idque à ſe, inconſulto Apoſtolico, mutari non poſſe: Rogat Regem vt pacem cum Eccleſia colat; teſtatúrque ſe nihil de jure præpoſitorũ minuere velle, *vbi eis juſtitia & quieta poſſeſſio legitimè poterit ſuffragari.* Petit inducias à Rege, vt Legatis Eccleſiæ Carnotenſis liberum ſit adire Sedem Apoſtolicam, cujus mandato, Regis deſideriis, *remota Pauperum oppreſſione poſſit fieri ſatis.* Iuo literis ad Paſchalem datis, tantum abeſt vt Præpoſitis fauerit, quin potiùs eos anathemate plecti petiuerit. Quis fuerit hujus controuerſiæ euentus, nos latet. Id tantùm certum eſt, Regem bonorum capione coërcere voluiſſe Clericos Carnotenſes, ſi reſcripto Pontificis aduersùs Magiſtratuum jura vterentur. Fortaſſe Præpoſiti Regij Clericos egentes concutiebant; ſed animaduerſio ad Regem omnino pertinebat, nec excommunicationi erat locus; præcipuè cùm de crimine dubitaretur; & quod Clerici de rapina damnabant, Præpoſiti inter ſalaria recenſerent.

Iuo ep. 272.

Vide ſecũdam Præfationem Marcæ § 11.

III. Quantopere de Regni dignitate tuenda ſollicitus eſſet idem Rex Ludouicus, colligere licet ex Iuone, qui Paſchali diſſuadet, ne petitioni Tornacenſium Clericorum det locum. Poſcebant diuiſionem Nouiomenſis Epiſcopatus, cum quo jam à tempore B. Medardi, ante quadringentos annos, Toroacenſis Epiſcopatus in vnam Cathedram coaluerat. Videri ſibi & ceteris Epiſcopis Gallicanis ait Iuo, vetuſtatem non eſſe conuellendam, præcipuè cùm non adeo lauti eſſent illius Eccleſiæ reditus, vt duobus Epiſcopis ſufficere poſſent; & *dignitas Epiſcopalis his diebus paupertatem ferre non valeat.* Sed præcipuam rationem petit à Regis animo, quem hac diuiſione adeo lædendum prædicit, vt ſchiſma in Galliis, hoc Paſchalis facto, prouocatum iri non dubitet. *Nec in hoc reſiſtimus*, inquit, *quin poſſit Sedes Apoſtolica parochiarum amplitudinem minorare, aut breuitatem dilatare, ſi vtilitas populi Dei ita exigat, & nullum inde ſchiſma contingat.* Oſtendit deinde fouendam potiùs Regis beneuolentiam, quàm aliqua ſubreptione violandam. Ceterùm quid ſchiſmatis nomine intelligat, docuimus cap. VIII. Nempe ſignificatum voluit Iuo, etſi diuiſionis decernendæ auctoritas eſſet penes Pontificem, tentari tamen inuito Principe non debere, qui refragatione ſua & diſſidio executionem impediret. Ius autem diſſentiendi ex duplici capite Regi competebat; Tum jure Tuitionis, ne vetus Conſuetudo & ſtatus inueteratus Eccleſiarum illo inuito mutaretur: Tum pleno jure regio, cùm fines diœceſeon, & reditus Eccleſiarum, regiæ juriſdictioni æquè ſubſint, ac jura ordinationum huic vel illi Eccleſiæ aſſignandarum, ſolam juriſdictionem Eccleſiaſticam reſpiciunt. Quæ adducta ſunt libro II. c. VIII. &

Vide ſuprà lib. 2. c. 1. § 2.

Iuo ep. 218.

Vide ſecũdam Præfationem Marcæ § 12.

Concilio Chalcedonenſi manifeſtum faciunt, Regium decretum bis diſſectionibus eſſe neceſſarium. Idque confirmari poteſt ex reſtitutione Archiepiſcopatus Primæ Iuſtinianæ, quæ Iuſtiniani & Vigilij Papæ conſtitutionibus debetur. Eòque referri poſſunt exempla Regum noſtrorum dicti libri II. cap. IX. prolata; qui nouos Epiſcopatus dum conſtitui decernunt, etſi plenum jus in his rebus non obtineant, ſatis tamen docent hoc negotium iis inconſultis confici non debere: præſertim cùm ad eos Ius Electionis agendæ, aut confirmandæ, & ſpecialis Epiſcopatuum Tuitio & *Mundeburdæ* pertinerent. Vnde nouus ille Arſitenſis Epiſcopatus in gratiam Monderici è Rutenenſi deciſus eſt, fauente Sigiberto Rege, vt teſtatur Gregorius Turonenſis. Greg. Turon. l. 5. c. 5. 26.

ADDITIO

STEPHANI BALVZII.

[Vides ergo, Lector, Iuonem Carnotenſem agnoſcere Sedis Apoſtolicæ poteſtatem in minoranda parochiarum amplitudine, aut breuitate dilatanda, vt ipſe loquitur; id eſt, in vniendis duobus Epiſcopatibus, aut duos ex vno faciendi. Eadem fuit ſententia Vrbani II. in Concilio Claromontano; cujus verba eò lubentiùs referam, quòd à Iureto tranſmiſſa ſint, nec à quoquam edita. Habentur illa in Narratione monachorum Majoris-monaſterij Turonenſis, de his quæ pro libertate illius monaſterij acta ſunt in Concilio Claromontano; cujus narrationis fragmenta quædam edidit Iuretus in Notis ad epiſtolas Iuonis Carnotenſis. Extat autem integra in codice MS. Bibliothecæ Seguerianæ: *Poſt hæc Domnus Papa priuilegium quod nobis dederat, coram omnibus legi precepit: concedens Archiepiſcopo Turonenſi Rodulfo, & Clero eius, ceteriſque omnibus qui fautores eius eſſe volebant, imò etiam aliis qui in neutra parte flectentes, ſoli juſtitiæ intendebant, ut ſi quid canonicè poſſent, priuilegio & auctoritati Romano contradicerent. Cumque illi, quos cauſa grauabat, obſtinaciter oblatrarent; qui verò ſanum ſapiebant, juſtitiæ aſſentiendo, ratione pacifico acclamarent: Domnus Papa, imperato ſilentio, erectus in pedes, coram omni Concilio, ex auctoritate Apoſtolica decretis Pontificalibus certioratus eſt licere ſibi facere ex vno Epiſcopatu duos, & ex duobus vnum; ſimiliter & Abbatias, ceteráſque congregationes, dictante ratione equitatis, quolibet modo ſibi melius videretur, aut coadunare poſſet, aut disjungere; & quicquid in dominium & Patrocinium Sancta Romana Eccleſia ſuſcipere vellet, nullus eius auctoritati obuiare poſſet. Qua & à predeceſſoribus ſuis facto oſtendit; & ipſe in præſenti Concilio, nullo contradicente, fecit.* Notanda autem ſunt hæc verba, *dictante ratione æquitatis*: quæ explicanda ſunt ſecundùm interpretationem Iuonis, *ſi vtilitas populi Dei ita exigat, & nullum inde ſchiſma contingat.* Iudicia enim à Romana Sede prolata nullius ſunt momenti, quæ ex æquitate Beati Petri lata non ſunt, id eſt, quæ Canonica æquitate non nituntur; vt ex Leone I. & Hincmaro adnotauit Illuſtriſſimus Archiepiſcopus lib. IV. cap. VI. §. III.]

In Hiſpaniis, Gallæcia in duas prouincias à Synodo Lucenſi, juxta Theodemiri Sueuorum Regis deſiderium, tributa eſt; Concil Lucenſe an. 569. ita vt noua Metropolitana Sedes apud Lucum ſit conſtituta, aliquot Epiſcopatibus ex antiqua Bracaræ Metropoli reciſis, & nouis excitatis. Receſuinthus Rex Gothorum Luſitaniæ ſedes, *Synodi judicio, & decreto ſuo,* antiquæ Metropoli Emeritæ reſtituit, vt teſtatur diſertis verbis Concilium Emeritenſe. Concil. Emerit. c. 8.

IV. Quare non abſque manifeſta ratione conquerebatur Philippus Auguſtus Rex Francorum apud Lucium III. de conſilio quod inierat ornandæ Dolenſis Eccleſiæ in minori Britannia, Metropolitana dignitate, qua frueretur in ceteros Britanniæ Epiſcopos: quod in perniciem Turonenſis Eccleſiæ cedebat. Hæc ſunt Philippi verba in epiſtola ad Lucium: *In læſione Turonenſis Eccleſiæ,* Stephanus Tornac. ep. 116. *quæ tempore patrum noſtrorum integram Metropolitani juriſdictionem in tota minori Britannia obtinuit, Regnum noſtrum turpiter imminuere ac mutilare contendit Eccleſia Romana; coronam de capite noſtro dejicere, frangere, & pedibus conculcare. Quid enim aliud eſt Archiepiſcopum in eadem prouincia contra Metropolitanum ſuum, & integritatem Regni noſtri erigere velle, quàm ab hereditate patrum noſtrorum, nos tanquam imbecilles, reſiſtere non valentes, ejicere, & fugare! Videat Dominus & judicet, quia ſi proceſſerit factum iſtud, minùs amodo vos æſtimabimus Patrem, quàm vitricum; minùs nos ſentietis filium, quàm Priuignum.* Deinde belli grauiſſimi, quod inter Francos & Britones exoriturum erat, cauſam in Lucium refundit. Itaque more deceſſorum ſuorum rata non habuit, quæ à Pontifice ad regiæ dignitatis & jurium Regni imminutionem decerni timebantur. Alia ratione in eadem controuerſia ſe geſſerat Nicolaus I. qui Salomoni Duci Britannorum ſcripſerat, ſedem Turonicam ab Epiſcopis Britanniæ colendam; Tum

Similis querela aduersùs Primatū Lugdunenſem extat in epiſt. Ludouici VI Regis ad Callixtum II. quæ edita eſt Tomo III Spicilegij pag. 147.

Nicolaus ep. ad Salomonē an. 865.

ſi qua ſupereſſet controuerſia de Metropoli Britanniæ, pace inter Carolum Caluum Regem & Salomonem reſtituta, à Rege ipſo & à Duce perſpici poſſe.

V. Bonifacius VIII. primus in Gallia tentaſſe videtur Epiſcopatuum diſſectiones, inconſultis Regibus noſtris; Appamiarum monaſterio in Eccleſiam Cathedralem erecto: cujus diœceſim è parœciis aliquot ab Eccleſia Toloſana diſtractis compoſuit anno 1295. qua de re grauiter conqueſtus eſt Philippus IV. Francorum Rex, vt obſeruauit Nicolaus Gillius. Itaque tandem coactus eſt Bonifacius contendere à Rege, literis ad eum datis anno 1297. vt executionem Archiepiſcopo Narbonenſi commiſſam, non fineret per regios miniſtros impediri. Quare exiſtimandum non eſt, Ioannem XXII. paucis annis interjectis, Toloſanam Eccleſiam in Metropolitanam dignitatem ſubuexiſſe, & quamplurimis parœciis detractis imminuiſſe, vt nouos Epiſcopatus illi ſubdendos excitaret, ſi conſenſu Regis deſtitutus fuiſſet, etſi ejus non meminerit in Bullis ſuis. Poſteri cautiores effecti, conſenſum Regis Bullis adſcribi obtinuerunt, ne quis ſupereſſet cauillandi locus. Itaque tranſlatio Epiſcopatus Magalonenſis in Vrbem Montiſpeſſulani à Paulo III. decreta fuit, vrgente Rege Franciſco, vt teſtatum faciunt Bullæ Pontificiæ editæ anno 1536. quæ literis deinde Regiis confirmatæ ſunt. Vrbi Regiæ Pariſiorum datum, vt Epiſcopalis ſedes in Archiepiſcopalem eueheretur; ſed iiſdem ſolennibus ſeruatis. Vnde quæ tentata fuerat literis Pontificiis abſque Regis conſenſu Epiſcopatuum Graſſenſis & Venciensis in Prouincia vnio, Decreto Sanctioris Conſiſtorij reſciſſa fuit anno 1601. Et impedita quam Nanceij fieri procurabat Dux Lotharingiæ, noua Epiſcopatus erectio, in detrimentum Diœceſis Tullenſis, refragante Illuſtriſſimo Cardinali Oſſato, & injuriam quæ Regno fieret apud Pontificem non diſſimulante.

Nicol. Gillius in Annal. Fräc.

Annal. Eccleſ.

Extant Epiſtolæ hujus Pontificis ad Regem, quibus eum admonet de erectione hujus Archiepiſcopatus.

Vide T. 2. Libert. Eccleſ. Gall. c. 15. n. 36.

Card. Oſſatus in Epiſt.

CAPVT XIV.

Synopſis.

I. Philippus Auguſtus nihil licere voluit Romano Pontifici, in adminiſtratione regni. Interdictum ſe non obſeruaturum dixit, ſi quod à Legato ferretur, ob pacem cum Anglo repudiatam, è Rogerio, & Matthæo Paris. Proceres regni monent quoque eundem Philippum, ne fœdus ineat cum Anglo, per coactionem D. Papæ. Philippus IV. ad inducias cum Anglo, per excommunicationes cogi à Pontifice paſſus non eſt. In temporalibus *ſe nemini ſubjici profitetur;* in ſpiritualibus *pariturum*, in quantum *debet.*

II. Has induciarum indictiones à Pontificibus factas, non caruiſſe prætextu probabili. A Treuga & pace quæ erat inducta in bellis priuatis, argumentum ductum ad bella publica. Fœda ſtrages è bellis priuatis. Induciæ illis indictæ ab Epiſcopis, & Proceribus Regni; quæ dicta eſt Treuga domini, *è Glabro. quæ explicatur, in voce* Vadimonium. *Bella priuata, legibus mediæ ætatis tolerata.*

III. Induciæ illæ decretæ à Principibus & Epiſcopis; excommunicationibúſque munitæ. Deinde à Conciliis confirmatæ. Cur dicta, Pax, & Treuga. *Induciarum violatarum cognitio ad Epiſcopos, & Proceres; qui ex pactis conuentis cogi poterant excommunicationibus ad perſequendos raptores. Pacis violatores excommunicati, & proſcripti ab vtraque poteſtate, occidi poterant impune, à quolibet priuato. De his ſolo genere excommunicatorum intelligendus Vrbanus II. apud Gratianum.*

IV. Superiùs dicta, trahi non poſſunt ad bella publica, à Regibus indicta. Belli gerendi poteſtas, eos eximit à cenſuris latis in deprædatores. Quia ad ſummum, dubia res eſt, an bellum ſit injuſtum; ideóque ceſſat Ius excommunicandi: maximè in iis quæ reſpiciunt Ius Regium. Iura Principum excepta ab Induciis priuatis. Bella priuata vetita B. Ludouici edicto; ſed penitùs reciſa, conſtitutione Philippi IV.

V. Maxima Regum auctoritas in negotio Pacis fractæ. Eorum juſſu reſtitui poterant communioni raptores, quos Epiſcopi eam ob cauſſam excommunicauerant, ex Iuone. qui adducit locum è Capitularibus petitum, de culpatis à Rege in gratiam ſuſceptis.

VI. Agitur de explicatione famoſi illius loci. Petitus eſt è Concilio Toletano XII. cujus Concilij hæc eſt ſententia; excommunicatos ob crimen majeſtatis, ſi à Rege indulgentiam promeruerint, ab Epiſcopis quoque communioni Eccleſiaſticæ reſtituendos. Hoc tractum in Gallia ad pacis infractores. Pœna canonica dimittebatur, non autem peccatum deprædationis, ex Iuone.

VII. Ante Concilium Toletanum, Regis venia in crimine majeſtatis, pœnitentiam ab Epiſcopis indictam ſoluebat, vt patet ex facto Prætextati. Qui Eccleſiam ſuam recepit, poſt communium Regis. Quia non fuerat dejectus à Synodo Pariſienſi, ſed tantùm pœnitentiæ addictus. Hæc indulgentia Regis, ad omne crimen publicum trahi videtur à Capitularibus. Hodie poſt abolitam pœnitentiam publicam, inutilis illa poteſtas.

VIII. Priuilegium Regibus noſtris indultum, ne incidant in ſententiam, ob commercium cum excommunicatis, fulciri poteſt vſu illo antiquo.

I. ADMINISTRANDI Regni ſui communionem denegauit Philippus Auguſtus Romano Pontifici, cùm ab Ioanne Anagnino Cardinali ad pacem cum Henrico Rege Angliæ ineundam ex auctoritate Sedis Apoſtolicæ inuitatus, Legati minas, qui interdicto lato in vniuerſum Regnum, Regis contumaciam ſe caſtigaturum minabatur, hac reſponſione repulit, vt referunt Rogerius Houedenus, & Matthæus Paris: *Quòd ſententiam ſuam non timeret, nec teneret, cùm nulla æquitate niteretur. Dicebat enim, quòd non pertinet ad Eccleſiam Romanam, in Regnum Franciæ per ſententiam vel alio modo animaduertere, ſi Rex Franciæ in homines ſuos demeritos, & regno rebelles, cauſâ injurias ſuas & coronæ dedecus vlciſcendi, inſurgit.* Cùm idem Philippus anno 1203. ad pacis fœdus amplectendum cum Ioanne Rege Angliæ ab Innocentio vrgeretur, Odo Dux Burgundiæ & Proceres Regni alienum à dignitate Regis eſſe rati, vt Rex, Pontificis imperio, ad paciſcendum de pace aut induciis cum Anglo cogeretur; conſilio ſuo Philippum monuerunt, ne ſe ad illa obſequia demitteret; ſéque totis viribus, ſiquid contra tentaretur, obſtituros. Veſtigia deceſſorum ſuorum premens Philippus IV. anno 1297. prudenti reſponſione dignitati ſuæ cauit, cùm indictis à Bonifacio VIII. ad biennium induciis inter ipſum Regem, & Romanorum, Angliæque Reges, &. excommunicationis ſententiis aduersùs refragantes latis non acquieuit. Adminiſtrationem Regni ſui, quæ à ſuo ſolius arbitrio *quoad temporalia* penderet, nemini conceſſurum, aut ſubmiſſurum profeſſus: ſed jura Regni ſui fortiter tuiturum aduersùs hoſtes, quos ſententiæ excommunicationis potiùs implicent, quàm Regem. In iis verò quæ *ſpiritualia* contingunt, ſe more deceſſorum ſuorum, vt deuotum Sedis Apoſtolicæ & Eccleſiæ filium, *in quantum tenetur & debet*, monitionibus & præceptis Pontificis pariturum.

Rogerius Houed ad an. 1189. Matthæus Paris in Henrico II.

c 7 N. 2. T. 24. Libert. *Vt neque pacem neq. Treugam faciat Rex Angliæ per violentiam vel timorem Ostiensis Papa.*

c 7 N. 12. T. 2. Libert. *Regimen temporalitatis Regni, ut ad ipsum Regem solum, & neminem alium pertinere, séque in eo neminem ſuperiorem recognoſcere.*

II. Quin plures futuri ſint, qui has induciarum indictiones audaciæ adſcribant, non dubito. Attamen ſi quis mores illius ſeculi inueſtigauerit, vt Regum cauſſæ fauebit, ita prætextu ſatis probabili Romanos Pontifices non omnino fuiſſe deſtitutos inueniet. A Pace & Treuga, quæ Conciliorum Decretis inducta erat in bellis priuatis, quæque cenſuris Eccleſiaſticis muniebatur, ad inducias in bellis publicis indicendas ipſis Regibus, argumentum traxerunt. Bella priuata, quæ pondere & pudore Legum comprimebantur, Romanis Rempublicam tenentibus, per Gallias & ceteras Europæ regiones graſſata ſunt, cùm duris exterarum nationum moribus, ferrum lentis fori ambagibus ſucceſſit, & juri publico, aperta priuatorum injuria. Tunc enim quiſque ſuam ſuorúmve injuriam non in jure coram judice, ſed ferro manúque perſequebatur: adeo vt etſi his inimicitiis, quas *Faidas* vocabant, & leges Longobardorum & Capitularia Regum modum præſcriberent; tamen ingraueſcente in dies morbo, cædibus, deprædationibus, & incendiis reſpublica fœdiſſimè vaſtaretur. His incommodis proſpicere Gallicani Epiſcopi curarunt, non extincto quidem nefando illo Bellorum priuatorum vſu, ſed repreſſo per inducias, quæ aliquot dies otioſos à cædibus redderent, Sacratóſque religionis prætextu. Anno M. XXXI. Epiſcopi & Proceres prouinciarum in Aquitania primùm, deinde per reliquas Gallias, decreto ſuo priuatis bellis inducias indixerunt, ſub nomine *Treugæ Domini*, à Mercurij ſuprema die, vſque ad diluculum diei Lunæ ſubſequentis; ea lege, vt nemo ab inimico vltionem exigeret, nemo prædaretur, nec etiam à Fidejuſſore pignus tolleret. Pœna capitis, aut exilio, & excommunicatione, in rebelles irrogatis. Rodulphus Glaber meminit hujus inſtitutionis; quam cetera quidem apertiſſimis verbis deſcripſit, ſed pignus ablatum è domo Fidejuſſoris *Vadimonium* vocat, Latina dictione,

De Faidis, vide Gloſ. Lindenbrochij & Spelmanni, R. P. Iac. Sirm. ad Capit. Caroli Calui.

Glaber. l. 5 c. 1.

dictione, quamuis ſignificatiooe barbara. Quod fraudi fuit Illuſtriſſimo Annalium Eccleſiaſticorum conditori, qui de ſtrepitu fori hîc agi putauit, & de priuatis diſſenſionibus, quas ſi juſtæ ſint, voagnaque die perſequi liberum erit, vel deſerere neceſſarium, ſi fuerint iojuſtæ; hócque nomine Gallicanos Epiſcopos traducit. A qua reprehenſione ſine dubio temperaſſet, ſi confirmatas à quatuor Conciliis Geoeralibus has inducias animaduertiſſet, & relatas in librum Decretalium ſub Titulo *de Treuga & Pace*; cujus vſum & Gloſſa, & Iuris Canonici interpretes abrogatum eſſe aiunt, hácque ſola obſeruatione ſe curioſis antiquitatum indagatoribus ſatisfeciſſe putant. Bella iſthæc priuata, nec legibus probata erant, nec omnino damnata; imò verò ſi prouocatio, vel potiùs, vt illius ſeculi verbo vtar, ſi *Diſfidatio* præceſſiſſet, pro jure conſtituto habebantur; ita vt in aduerſarium cæde, prædis, & incendiis graſſari liceret, vt docent Iuo, Friderici I. & Conradi leges. A quibus bellorum iojuriis abſtinendum erat, diebus Iouis, Veneris, Sabbathi, & Dominica, quos ſub finem vitæ præcipuis ſalutis noſtræ myſteriis Dominus conſecrauit.

Card. Baron. ad annũ 1034. n. vi. & vii.

Eas etiam confirmauit Nicolaus II in Decretis ſuis c. 1.

Iuo ep. 173. Fridericus apud Abbatem Vrſperg. Conradus c 10. B[...] notat.

III. Decretæ autem fuerunt induciæ iſtiuſmodi non ſolùm ab Epiſcopis, ſed etiam à proceribus cujuſque diœceſeos; vt diſertè docent Glaber, & Iuo: vt patet ex Treugæ iſtius conſtitutiooe, quæ lata eſt in Aoglia & Normania ex conſenſu Epiſcoporum & Baronum à Guillelmo I. Rege annno 1080. apud Ordericum Vitalem; & à Raimundo Berengario Comite in Barcinonenſi Comitatu anno 1060. Recepta ſunt & amplificata iſthæc decreta à Concilio Claromontano ſub Vrbano II. anno 1095. à Romano ſub Paſchali II. anno 1102. à Lateraneoſi ſub Innocentio II. anno 1135. & ab altero Lateranenſi ſub Alexandro III. anno 1180. Hoc ſolum diſcrimen intereſt inter primam induciarum inſtitutiooem, & confirmationem; quòd à Conciliis feſti dies quamplurimi quatuor illis ſingularum hebdomadarum diebus adjecti fuerint, & à Coocilio Lateranẽſi ſub Iooocentio II. incendiorum deuaſtatio prohibita. Obſeruandum verò *Pacem & Treugam* dici hanc à bellis priuatis feriationem, quòd ratione Clericorum omnium, peregrinorum, Mercatorum, Agricolarum cum bobus aratoriis, Dominarum cum ſociis ſuis inermibus, mulierum omnium, Rerum ad Clericos monachóſque pertinentium, & molendinorum, Pax iſta omni tempore iodulta eſſet; ratione ceterorum, Treuga tantùm, id eſt, induciæ aliquot dierum. Sanè fatendum eſt excommunicatione mulctatos fuiſſe Pacis vel Treugæ violatores, & ad reſarciendum damnum læſo coactos: ſed Epiſcopi & Comitis hæc erat cognitio, ceterorúmque Baronum; qui tamen ſi ceſſareot à perſequeodo armis raptore, excommuoicationibus & interdictis ad officium quo ſe obſtrinxerant, adigebantur; vt viceuerſa eis qui contra pacis perturbatores decertarent, duorum annorum pœnitentia indulgebatur, aut plurium, ad arbitrium Epiſcopi pro modo laboris. Si raptores iſtos paciſque violatores, ab vtraque poteſtate proſcriptos, occcidi contingeret à quoquam priuato, *zelo juſtitiæ*: oon homicidij pœnâ Canonicâ & ordinariâ, ſed leuiori & remiſſiori ſatisfactione culpam illam diluendam docet Vrbaous II. qui de hoc ſolo genere excommunicatorum intelligendus eſt, oon autem de omnibus Excommunicatis, vt quidam ſibi malè feriati perſuaſerunt. Cujus interpretationis eò lubentiùs hîc memini, quòd eâ leuari poſſe mihi videatur inuidia, quæ ob textum huoc malè iotellectum creari ſolet aduersùs ſummos Pontifices.

Glaber l. 4. c. 5. Iuo epiſt. 90. *Treuia Dei non eſt cõmuni lege ſancita; pro cõmuni tamen vtilitate hominum, ex placito & pacto ciuitatu & patriæ. Epiſcoporum Eccleſiarum eſt auctoritate firmata.* Ordericus l. 5. Hiſt Norm. Vſatica Barcin.

apud Gratianum c excommunicatorum. 23. q. 5.

IV. Sed hæc omnia trahi non poſſunt ad bella publica, quæ à Regibus, vt res ſuas repetaot, aut reipublicæ injuriam illatam vlciſcantur, indici ſolent. Etenim Belli gerendi poteſtas, quæ à Deo Regibus collata eſt in Veteri inſtrumento, & in Principes Romanos diſertis verbis lege Regia tranſlata, Reges liberos præſtat ab excommuoicatiooe, quæ in deprædatores & alienorum bonorum inuaſores à Canonibus irrogatur. Quia excommunicationi locus non eſt, etiam in priuatis perſonis, niſi cùm de crimine manifeſto & aperto agitur, non autem cùm dubitatur de crimine, vt docuit olim Hincmarus ex Auguſtino. Porrò ſola belli à Principe indicti ratio, id ſaltem obtinere debet, vt juſtitiâ niti præſumatur: præcipuè cùm regia dignitas in munere regio exercendo nullius judicio ſit obnoxia, ſed ſoli diuino oumini

ſe ſubmittat. Quare in ipſa Pacis & Treugæ promulgatione jura Principum conceptis verbis excipiuntur, vt patet ex Indictione Pacis & Treugæ à Guillelmo Archiepiſcopo Auſcitano, Legato Sedis Apoſtolicæ, poſt Concilium Romanum anno M. C. II. publicata. *Principibus autem, & Dominis terrarum, jura ſua & conſuetudines non contradicimus in terris ſuis.* Deinde pacis illius infractæ cognitio Epiſcopis commiſſa erat, de Comitum & diœceſanorum conſenſu; quæ ex pactis conuentis legem accipere debet, vt ſcripſit Iuo Cononi Legato: Imò & Comitibus, Baronibúſque diœceſeos pars illius cognitionis competebat. Quæ omnia cum Bellis publicis comparata diſcrimen apertum inter vtraque conſtituunt; & jus indicendarũ Regibus induciarum, quod ex hac comparatione peteretur, à Romanis Pontificibus abdicant. Bella iſta priuata à Ludouico immortalis memoriæ Principe vetita quidem; ſed rediuiua Philippus IV. conſtantiſſimus Princeps conſtitutione ſua Toloſæ editá in perpetuum reſecuit anno 1303.

Guhelmi Archiep. Auſcit. epiſtola edita eſt in Hiſtoria Benearn lib 1 c. 14. & in libro Marcæ de Primatu Lugdunenſi.

Iuo ep. 166.

Conſtitutio anni 1303.

V. Ceterùm quantam ſibi poteſtatem in violatæ pacis negotio Reges Galliarum aſſererent, colligi poteſt ex Iuone: qui conſultus à Daimberto Senonenſi Archiepiſcopo, an jubente Rege cõmunionem reſtitueret cuidam *raptori & ſacrorum dierum* violatori; id eſt, infractæ pacis publicæ reo, quæ diebus ſolennibus præcipuè ſeruanda erat, vt dixi: Reſpondet rectè quidem excommunicatum videri; attamen ne Regis animus lædatur, Diſpenſatione vtendum eſſe. Maximè *quia rerum temporalium diſpenſationes regibus attributa ſunt*; quare ſi poteſtate ſibi conceſſa abutantur, monendos quidem eſſe, ſed non exaſperandos, diuinóque judicio relinquendos. Vnde concludit reſtituendam reo communionem Eccleſiaſticam, laudato famoſo illo loco è Capitularibus petito: *Si quos culpatorum regia poteſtas aut in gratiam benignitatis receperit, aut menſæ ſuæ participes effecerit; hoc & Sacerdotum & populorum conuentus ſuſcipere Eccleſiaſtica communione debebit; vt quod principalis pietas recipit, nec à Sacerdotibus Dei extraneum habeatur.*

Iuo ep. 172.

VI. Quæri ſolet quæ ſit hujus loci ab Iuone laudati ſententia, an in vniuerſum omnibus Excommunicatis ſit reddenda communio, quos Rex gratiæ ſuæ participes fecerit; an verò hæc indulgentia certâ quadam ſpecie contineatur. Sanè canon III. Toletani Concilij XII. cujus verba tranſcripta ſunt in Capitularium libros, & è Capitularibus ab Iuone variis in locis prolata, hanc ſententiam reddunt. Eos qui Regni pacem læſerint, ſtatúmque patriæ gentis Gothorum turbauerint, aut infenſo animo in Regem fuerint, eáque de cauſſa anathemate ab Epiſcopis proſcripti; (quemadmodum decretum eſt Concilij Toletani IV. Canone LXXIV.) ſi poſtea Regis indulgentiam promeruerint, (cujus arbitrio horum criminum venia reſeruata erat Canone VIII. Concilij Toletani V.) Eos, inquam, ab Epiſcopis Excommunicatione illa publica ſolui debere, & communione Eccleſiaſtica donari. Hæc ſunt verba Concilij Toletani XII. *Et ideo quia remiſſio talium, qui contra Regem, gentem, vel patriam agunt, per definitiones Canonum antiquorum, in poteſtate ſolùm regia ponitur, cui & peccaſſe noſcuntur; adeo nulla ſe deinceps à talibus abſtinebit Sacerdotum communio, ſed quos regia poteſtas &c.* Quare dubitandũ non erat, quin ex hoc Concilij Toletani decreto liberum eſſet Regi Francorum, pacis publicæ infractoribus veniam criminis, quod ſtatum Reipublicæ lædebat, indulgere: quam ſequi debebant Epiſcopi, in ſoluenda pœna Eccleſiaſtica. Quod ita intelligendum eſt, vt pœnitentiæ publicæ & pœnæ Canonicæ indulgentia tribueretur, non autem peccatum quoad Deum dimitteretur, niſi reus aliunde in gratiam cum Deo rediret, vt docet Iuo. Hac indulgentia vſus erat Iuo ipſe erga Geruaſium violatæ pacis reum, quem communioni Eccleſiaſticæ reddidit in *Curia Paſchali*, id eſt, in conuentu Regni ad diem Paſchatis à Rege Philippo I. indicto. quod ſe feciſſe pro regia honorificentia, fretum auctoritate legis ſupra-ſcriptæ teſtatur.

Conc Tol. IV. c. 75. anno 633

Concil. Tol v. can. 8. an. 641. *In his omnibus quæ præmiſimus, poteſtatem indulgentia in culpis delinquentium Principi reſeruamus.*

Iuo ep. 171.

Iuo ep. 62. cui junge ep. 166.

VII. Simile aliquid occurrit in Gallia, ante Concilij Toletani tempora. Prætextatus enim Rothomagenſis Epiſcopus à Chilperico Rege delatus inter reos læſæ Majeſtatis, apud Synodum Pariſienſem anno 577. cùm crimen per calumniam ſibi impactum, ſpe veniæ propoſita, confeſſus eſſet; excidit quidem à communione, licèt Sacerdotio

Greg l. 5. c. 19.

dejectus non fuerit; Bertchramno his verbis eum alloquente: *Quia Regis gratiam non habes, ideòque nec noſtra caritate vti poteris, priuſquàm Regis indulgentiam merearis.* Poſt aliquot annos à Rege Guntchramno *ſuſceptus, & conuiuio ejus adſcitus, ad vrbem ſuam regreſſus eſt:* nullo Synodi judicio habito, quia ei tantùm pœnitentia erat præſcripta; vt Ragnemodus Pariſienſis vrbis Epiſcopus ſuggeſſit Regi, teſte Gregorio Turonico. (Greg. Turon. lib. 7. cap. 16.) Quæ pœnitentia ſoluta eſt ſolâ veniâ Regis. Itaque ex vſu antiquo Gallorum, & ex verbis Concilij Toletani, & Iuonis, ad ſpeciem quæ propoſita erat de crimine læſæ & violatæ Reipublicæ, reſtringitur neceſſitas illa dandæ veniæ Epiſcopalis, poſt Regis indulgentiam. Quod tamen intra hos fines coërceri non debere videtur ex ſententia Capitularium; quæ indefinitè de *Culpatis*, id eſt, de Reis omnibus, Concilij verba accipiunt, dempta præfatione Canonis III. Toletani quæ ad læſæ majeſtatis reos generalia Decreti verba conſtringit. Vnde Titulus illius Capitis ita conceptus eſt apud Iuonem 10 Decreto, vt de Reis omnibus capienda ſit Capitularium legum ſententia: *Vt quos Regia poteſtas in gratiam receperit, his etiam minores poteſtates communicent. cap. 383. ſi quos culpatorum.* (Ivo Decreti parte XVI. cap. 144. E lib. VII. Capitularium cap. 383.) Quæ interpretatio ſi recipiatur, ad crimina Eccleſiaſtica porrigenda non erit; nec locum obtinere, niſi cùm ex denegata Eccleſiaſtica venia, Regis animus læderetur. Hodie abolitæ pœnitentiæ publicæ vſu, non perſpicio qua ratione apud nos huic definitioni locus eſſe poſſit. Si quis enim hoc trahere vellet ad confirmandam auctoritatem regiam, qua Magiſtratus vtuntur in declarando Excommunicationum Abuſu, fœda confuſione omnia miſceret; ſcilicet Veniam & Indulgentiam criminum, quæ à mera liberalitate Principis proficiſcebatur, cum Iuriſdictione, & Diſcuſſione Abuſus, quæ formulis Canonum & legum adſtringitur, & in cauſſæ cognitione cõſiſtit; vt taceam de aliis diſcriminibus.

VIII. Attamen veteris illius juris reliquiæ ſupereſſe videntur in eo priuilegio, quod vnà cum ceteris indultum olim Regibus noſtris, à Ioanne XXII. renouatum fuit anno M. CCC. XVIII. ad petitionem Regis Philippi V. cognomine Longi, operâ Magiſtri Radulphi de Prælis in eam rē delegati; cujus priuilegij ſummarium his verbis conceptũ eſt in antiquo regeſto: *Ite quod Dominus Rex pro participatione cum excommunicatis, non incurrat ſententiam.* (E Regeſt. Cameræ Comput. Pariſ.) Quo quidem priuilegio, nulla neceſſitas ſoluendæ excommunicationis Epiſcopis, ob Regis commercium cum excommunicatis imponitur: ſed à cenſuris quæ in participes excommunicatorũ feruntur, Rex liber & immunis eſſe declaratur.

ADDITIO
STEPHANI BALVZII.

[Inducias illas, quæ vulgò *Treuga & pax* dicebantur, vbique decretas fuiſſe, non ſolùm ab Epiſcopis, ſed etiam à proceribus cujuſque diœceſeos, adnotat Illuſtriſſimus Archiepiſcopus in §. III. vbi exemplum Barcinonenſium laudat. Eis prætereant Ruſcinones, Catalanorum vicini: apud quos celebratum eſt Concilium, eandem ob cauſam, in prato Tulugienſi, haud procul Perpiniano, tertio videlicet ab vrbe milliario; vbi etiamnum extat oppidulum, quod *Tulujas* vocant; quódque circa annum DCCCCLXXX vocabatur *Villa Tuluſia*, & *de Tulugiis*, *in Comitatu Ruſſilionenſi*; vt fidẽ faciunt acta vetera, quæ extant in Chartulario Eccleſiæ Helenenſis. Quo autem anno habita fuerit Synodus illa Tulugienſis, Acta, quæ ſuperſunt, non indicant. Attamen cùm ei præfuerit Guifredus Archiepiſcopus Narbonenſis, interfuerintque Berengarius Gerundenſis Epiſcopus, & Petrus Helenenſis, Gauzfredus quoque Comes Ruſcinonenſis, & Poncius Emporitanus; (quos anno M. XLV. die XXVI. Iulij, interfuiſſe reperio conuentui habito in Eccleſia ſancti Michaelis Fluuianenſis apud Emporitanos) in eam trahor ſententiam, vt exiſtimem illos ad Concilium Tulugienſe conueniſſe anno M. XLV. & Poncium Comitem, arrepta occaſione, eos in patriam ſuam deduxiſſe, vt tum fieri ſolebat. Nam quod ex Synodo Helenenſi ſub Oliba Epiſcopo Auſonenſi trahi poſſe videtur, Tulugienſe Concilium anno ſaltem M. XXVII. fuiſſe celebratum, omnino falſum eſt. Nondum enim Berengarius erat Epiſcopus Gerundenſis; qui poſt annum demum M. XXXVIII. ad eam cathedram peruenit, vt cuiuis notiſſimum eſt. Igitur conſtituto hujus Concilij tempore, reliquum eſt vt ejus Acta edamus ex archiuo Regio Barcinonenſi, vnde illa olim deſcribi curauerat Marca. Tum edemus Synodi Helenenſis Decretum ſub Oliba Epiſcopo Auſonenſi, in qua ſtatutum eſt ſeruanda eſſe decreta Patrum in prato Tulugienſi congregatorum, qui pacem & treugam ſtatuerant. Addetur Concilium Narbonenſe ab eodem Guifredo habitũ anno M. LIV. in quo pariter ſtatuta eſt Treuga Domini; tum etiam Excerpta Concilij apud ſanctum Ægidium, in prima Narbonenſi,

habiti circa annum M. L V I. Quia verò in canone quoque ſecundo Concilij Trojani (quod Vrbanus II. in Apulia celebrauit; quódque in Regiſtro ejus deſcriptum fuit, vt teſtatur vetus codex Ms. Illuſtriſſimi Archiepiſcopi) nonnihil ſtatutum eſt aduersùs infractores Treugæ, & Trojanum quoque Concilium heic edere placuit. Celebratum autem fuit anno M.XCIII. menſe Martio; vt conſtat ex his quæ nunc edimus, & ex Bulla quadam Vrbani, quæ extat in archiuo Archiepiſcopi Narbonenſis, data Trojæ XIV. Kal. Aprilis anno M. XCIII. Fruſtra porrò ſunt qui duo Concilia Trojana ab Vrbano II. celebrata fuiſſe exiſtimant. Codex enim Anianenſis canones Trojanos vni ſynodo adſcribit. quod verum eſſe ſubodoratus eſt Illuſtriſſimus Cardinalis Baronius. Gerardum autem Epiſcopum Trojanum fuiſſe per illas tempeſtates patet ex Chronico Cauenſi, quod Ferdinandus Vghellus edidit in catalogo Archiepiſcoporum Salernitanorum.

CONCILIVM TVLVGIENSE

HABITVM ANNO M. XLV.

Ex archiuo Regio Barcinonenſi.

HÆc eſt trenga & pax confirmata ab Archiepiſcopo Narbonenſi Domno Guifredo, & à Berengario Gerundenſi Epiſcopo, & à Domno * Raymundo Helenenſi Epiſcopo, & à Comitibus Ruſſilionenſium, Domno ſcilicet Gauzfredo, & Guilaberto filio ejus, & à Domno Poncio Impuritanenſi Comite, & à Domno Guillelmo Biſuldunenſium Comite, & à Domno Raymundo Cerritanenſium Comite, & à Domno Gauzberto Vicecomite de Caſtronouo, cum ceteris magnatibus Helenenſis Epiſcopatus, in Tulugienſi prato, quod eſt in Comitatu Roſſilionis. Conſtituerunt namque prædicti Pontifices, cum conſenſu ceterorum nobilium, vt in Comitatu Ruſſilionenſi, vel Confluentano, vel Vallispirienſi, vllus homo Eccleſiam non infringat, neque cimiteria, vel ſacraria, XXX. paſſuum Eccleſiaſticorum in circuitu vniuſcujuſque Eccleſiæ, niſi Epiſcopus propter hominem excommunicatum, aut propter ſuum cenſum. Si verò aliquis homo aliter infregerit Eccleſiam vel ſpatium XXX. paſſuum ipſius Eccleſiæ in prædicto Epiſcopatu Helenenſi; quidquid ei commiſerit, emendet vt juſtum fuerit ipſi homini cui injuriam fecerit, & Eccleſiæ in qua fecerit ſatisfaciat legaliter, & inſuper compoſitionem ſacrilegij Helenenſi componat Epiſcopo. Eccleſias verò illas vbi caſtra fuerint conſtructa, ſiue vbi fures vel rapaces congregauerint furta, vel prædam, vel malefacta, tamdiu poſuerunt eas jamdicti Epiſcopi in defēſione præſcriptæ pacis, quouſque querimonia prædictarum Eccleſiarum deferatur Helenenſi Epiſcopo; & ejus judicio aut juſtè emēdetur quod in ipſis Eccleſiis commiſsū fuerit, aut ab eodem Epiſcopo ipſæ Eccleſiæ à defenſione prælibatæ pacis ſeparentur. Iidem Epiſcopi præfati conſtituerunt, vt in jamdicto Epiſcopatu Helenenſi nullus violenter infringat dominicaturas Canonicorū vel monaſteriorū, neque aliquid rapiat inde. Clericum verò arma non ferentem, vel monachū, vel ſanctimonialē, ſiue viduam, nemo apprehendat, nec illis aliquid injuriæ inferat. Villanum, neque villanam, nemo apprehendat, niſi propter culpam quam ipſe villanus vel villana fecerint. Et ſi eos apprehenderit, non diſtringat niſi per directum. Et vt prædam nemo faciat in jamdicto Epiſcopatu de equabus, vel pullis, ſiue mulis earum, ætatis vnius anni; neque de bobus, neque de vaccis, ſiue vitulis earum, neque de aſinis, vel aſinabus, ſiue pullis earum, neque de ouibus, arietibus, hircis, capris, ſiue earum fœtibus. Manſiones villanorum nemo incendat, neque euertat. Terras in contentione poſitas nullus villanus laboret, poſtquam commonitus fuerit ab eo in quo juſtitia placiti non remanſerit. Si verò ter commonitus, poſtea ibi laborauerit, & propterea damnum acceperit, non requiratur pro pace fracta. Si quis autem fidejuſſor extiterit; ſi fidem non portauerit, de ſuo proprio pignoretur, nec pro pace fracta habeatur. Si quis autem prædictam treuam & pacem infregerit, ſimpla tantùm compoſitione emendet illi cui infregerit infra primos XV. dies. Si verò infra primos XV. dies ſimpliciter non emendauerit, compoſitionem mali quod intulit in duplo componat; ita vt medietatem iſtius duplæ compoſitionis habeat querelator; & alteram medietatem habeat Epiſcopus, & ipſe Comes, qui adjutor fuerit eidem Epiſcopo ad hanc juſtitiam faciendam. Si quis autem prædictam pacem vel treuam *, & inde juſti-

* Leg. Petro

tiam facere noluerit, infra xv. dies quòd querelator ſuam querelam præſentauerit ante Epiſcopum & ejuſdem Clericos ac Comitem, ipſe malefactor & conſiliatores & adjutores ejus emendare noluerint, egrediantur à treua & pace, & malum quod propter hoc illatum fuerit eis non requiratur pro pace vel treua fracta. Et ſi malefactor & adjutores ejus poſtea jamdicto querelanti vllum malum fecerint intra treuam, emendet pro treua & pace fracta. Item prædicti Epiſcopi firmauerunt treuam Domini. Videlicet vt omni tempore teneatur ab omnibus Chriſtianis, ab occaſu ſolis quartæ feriæ, id eſt, Merchoris die, vſque ad ortum ſolis ſecundæ feriæ, id eſt, Lunis die. Item continuatim teneatur à prima die Aduentus Domini, vſque ad Octauas Epiphaniæ Domini, quando feſtiuitas ſancti Hilarij agitur. Item ſimiliter continuatim teneatur à die Lunis quæ antecedit caput jejunij, vſque ad diem Lunis qui eſt primus poſt diem Dominicam Octauarum Pentecoſten. Et tres feſtiuitates ſanctæ Mariæ, cum ſuis vigilijs. Et Natiuitatem ſancti Ioannis, cum ſua vigilia. Et feſtiuitatem ſanctorum Iuſti & Paſtoris, & Abdon & Sennen, & ſancti Felicis, & ſancti Geneſij, & ſancti Nazarij, & ſancti Laurentij, & ſancti Michaëlis, & feſtiuitatem omnium ſanctorum, & ſancti Martini, & duæ feſtiuitates ſanctæ Crucis, & Cathedra ſancti Petri, & feſtiuitatem ſancti Enneſij, quæ eſt xii. Kal. Septembris, & Decollationem ſancti Ioannis Baptiſtæ, cum vigilijs, & cum omnibus noctibus jamdictarum feſtiuitatum. Et omnes dies & noctes quatuor temporum. Si quis autem infra hanc prædictam treuam Domini aliquod malum alicui fecerit, in duplum ei componat; & poſtea per judicium aquæ frigidæ treuam Domini in * ſede ſanctæ Eulaliæ emendet. Si quis autem infra hanc treuam hominem occiderit ſine aliquo caſu; ex conſenſu omnium Chriſtianorum diffinitum eſt, vt omnibus diebus vitæ ſuæ exilio damnetur. Si autem cum caſu hoc fecerit; egrediatur tamen à terra, vſque ad triennium quem Epiſcopus vel Canonici exiſtimauerint eſſe imponendũ. Si quis verò infra hanc treuam ſe miſerit in * aguit, vel ipſum aguet ſtabiliter pro morte vel apprehenſione alicujus hominis, aut pro apprehenſione alterius caſtelli; & tamen ſi hoc agere non potuerit; ſimiliter emendet ad judicium Epiſcopi & Canonicorum ejus ipſam treuam Domini, ſicut faceret ſi feciſſet quod agere tentauit. Item prohibuerunt, ne in terminibus his, continuatis treuis, videlicet tempore Aduentus Domini, ſeu Quadrageſimæ, nullus caſtrum vel munitionem ædificare præſumat, niſi xv. diebus ante continuatas prædictas treuas hoc inchoauerit. De prædicta autem treua, vel pace, querela ad Epiſcopum, vel ad ejus Canonicos, ſeu fatigatio, omni tempore fiat; & ſicut ſuperiùs ſcriptum eſt in pace de Eccleſijs, ita fiat. Et ipſi in quibus Epiſcopus vel Canonici prædicti ſe fatigauerint de direptione præfatæ pacis vel treuæ Domini, ſiue fidejuſſores, vel hoſtatici pro pace vel treua Domini, & malam fidem inde portantes Epiſcopo vel Canonicis ejuſdem ſedis, excommunicentur ab Epiſcopo vel à Canonicis ejuſdem ſedis cum protectoribus & adjuuantibus ſe; quandiu ſe contenderint ſicut infractores pacis vel treuæ Domini, ipſi & res eorum non habeantur in pace & treua Domini. Ego Gauzfredus Comes juro tibi Petro Helenenſi Epiſcopo, & facio tibi hoſtaticum, vt per duo tempora anni, ſcilicet ad dedicationem B. Eulaliæ, id eſt, viii. Idus Octobris, & ad caput jejunium, per vnumquemque annum, quandiu vixeris, reuertar ad hanc ſedem B. Eulaliæ; & non ſeparabo hinc me ſine licentia tua, vel ipſorum clericorum, quibus tu commiſeris, ſi æs non habuero; & ſi æs habuero, eo tranſito infra viii. dies reuertar, & non ſeparabo hinc me ſine licentia tua, vel ipſorum Clericorum quibus tu commiſeris, per Deum & hæc ſancta.

* id eſt, in Cathedrali Eccleſia Helenenſi.

* id eſt, inſidias ſtruxerit.

SYNODVS HELENENSIS, SVB OLIBA EPISCOPO AVSONENSI,

HABITA ANNO M. XLVII.

Ex Chartulario Eccleſiæ Helenenſis.

ANNO Dominicæ Incarnationis * xxvii. poſt milleſimum, xvii. Kal. Iunij, conuenit Oliba Pontifex Auſonenſis, ad vicem Berengarij Elenenſis Epiſcopi tunc temporis in tranſmarinis partibus peregrini, vnà cum Vdalchero ſanctæ Elenenſis Eccleſiæ Archipreſby-

* Legendum exiſtimo, XLVII.

tero, & Gancelino Archidiacono, & Ellemaro Sacriſcrinio & Coraule, Gauzberto, & ceteris præfaræ Sedis Canonicis, cœtúmque ſacrorum Ducum, ceteruam quoque fidelium, non ſolùm virorum, ſed etiam feminarum. Conuenerunt autem in Comitatu Roſſilionenſe, in prato TVLVIES. Quò cùm conueniſſent; primò rogantes Domini miſericordiain vt corda fidelium ſnorum ad ſe conuerreret; mentes quoque & actus dirigeret, dein requiſierunt: * * ſícque bactenus à prefatis Epiſcopis ſtatuta fuerant, obſeruarentur. Sed cùm penè omnia inueniſſent niſi ſolùm pedibus conculcata, ſed etiam obliuioni dedita, iterum reparare ſtuduerunt eodem tenore quo fuerant bactenus condira. Conſtituerunt itaque præfati Epiſcopi, ſimul cum omni Clero & fideli populo, vt nemo in toto ſupradicto Comitatu vel Epiſcopatu babitans aſſalliret aliquem ſuum inimicum ab bora Sabbati nona vſque in die Lunis bora prima, vt omnis homo perſoluat debirum honorem diei Dominico. Neque vllo modo aliquis aſſalliret monachum cum clericum ſine armis incedenrem, neque aliquem bominem ad Eccleſiam cum Concilia euntem vel redeuntem, neque aliquem hominem cum ſportella proficiſcentem, neque aliquem hominem cum feminis euntem; neque aliquid auderet Eccleſiam vel domos in circuitu poſitas à xxx. paſſibus violare, aut aſſallire. Hoc autem pactum, ſiue treguam, ideo conſtituerunt, quoniam diuina lex & penè omnis Chriſtiana religio ad nihilum deducta, vt legitur, abundabat iniquitas, & refrigeſcebat caritas. Et ideo præcipimus nos ſupradicti Epiſcopus, Clerus ſimul, & omnis ordo ſeruiens diuinis culribus, & coram Deo interdicimus, vt nullus homo vel femina de ſupraſcripris aliquid voluntariè temerare vel infringere præſumat; nec inuadat res ſanctæ matris Eccleſiæ Elenenſis, ſiue ceteris Eccleſiis, vel monaſteriis debitas. Neque aliquis, ſe ſcienre, in inceſtu vſque ad VI. gradum permanear. Neque aliquis vxorem propriam dimittat, nec alteram feminam habeat. Quod qui fecir, ſiue inanrea ſecerit, niſi reſipuerit, & pro poſſe emendauerir, & ad plenam ſatisfactionem ſanctæ matris Eccleſiæ coram ſupradictis Canonicis infra menſium trium ſpatium venerir, à liminibus ſanctæ Catbolicæ Eccleſiæ & omnium Chriſtianorum cœtu excommunicatus permaneat. Er vt noueritis omnes quale peccatum ſit, jungi excommunicatis; nullus Chriſtianus debet manducare cum eis, vel bibere, neque oſculum eis porrigere, neque cum eis loqui niſi de ſatisfactione; neqne ſi excommunicati defuncti fuerint, debentur ad Eccleſias ſepeliri; neque aliquis Clericus vel fidelis debet pro eis orare. Si verò pro nihilo duxerint excommunicarionem; tranſactis rribus menſibus, anathematis vinculo, id eſt, vt perditi ſicut Iudas proditor, damnentur. Et ſi, quod Deus auertat, in bac perfidia obierint, corpora illorum cum Pſalmis & Hymnis vel ſpiritalibus canticis non ducantur ad ſepulturam; nec inter fideles mortuos eorum nomina ad ſacrum altare recitentur. Et quia peccatum perpetrauerunr ad mortem; niſi pœnituerint, ſioe fine damnentur in æternam damnationem. Omnibus Canonicis ſupraſcripræ ſedis interdicimus coram Deo & ſanctis ejus, vt nullus eorum de his aliquid ſoluere audeat ſine conſenſn præfati Archipreſbyteri, vel Archidiaconorum, ſiue Sacriſcrinij, & Caputſcholaris, vel ceterorum fratrum Canonicorum. Miniſteria autem diuina ſine intermiſſione fianr pro excommunicatis, per ſpatium trium menſium; vt det illis Deus pœnitentiam, & reſipiſcanr à laqueis diaboli, à quibus capri tenentur, ad ipſius voluntatem. Quod qui noluerit perficere; nouerir ſe mulctandum, niſi reſipuerit, ſupraſcripta excommunicatione. Omnibus autem ſupradicta obſeruantibus pax & miſericordia concedatur à Domino Ieſu Chriſto hîc & in perpetuum. Amen.

CONCILIVM
NARBONENSE

HABITVM ANNO M. LIV.

Ex archiuo Archiepiſcopi Narbonenſis.

ANNO Dominicæ Incarnationis milleſimo quinquageſimo quarro, Indictione ſeptima, Epacta nona, Concurrente V. octauo Kal. Septembris, Conuentus erar apud vrbem Narbonam decem venerabilium Epiſcoporum, Bernardi ſcilicet Biterrenſis, & Gonterij

Agatenſis, & Roſtagni Luctcuenſis, & Arnaldi Magalonenſis, Froterij quoque Nemauſenſis, Guiſredi verò Carcaſenſis, imò Berengarij Gerundenſis, Guifredi Barchinonenſis, necnon & Guilelmi Albienſis; inter quos fuere Legati Domni Guilelmi Vrgellenſis, videlicet Berengarij, & Vgonis Vzetenſis. Præſidente Domno Guifredo prædictæ vrbis Archipræſule; cujus induſtriâ prædicta Synodus, opitulante Petro Ramundi Comite, atque Berengario Vicecomite, vnà cum Abbarum & Clericorum ac quoruodam nobilium & ignobilium non minima multitudine, ad confirmandam pariter & cuſtodiendam tregam & pacem & dilectionem quam vniuerſalis Ecclesia vnanimiter inſtituit, & reformandum ejuſdem ſtatum, qui à prauis conculcabatur hominibus, Dominicis obtemperantes juſſibus pro temporalibus commodis commiſſæ ſibi plebi impenſis, à ſummo omnium paſtore, vt æterna præmia mereantur adipiſci io ſecula. Primò ergo omnium inſtitutionum noſtrarum, quæ in boc tomo ſcribenda ſunt, mooemus, & mandamus ſecundùm præceptum Dei & noſtrum, vt nullus Chriſtianorum alium quemlibet Cbriſtianum occidat: quia qui Chriſtianum occidit, ſine dubio Chriſti ſanguinem fundit. Si quis verò, quod non optamns, injuſtè hominem occiderit, per legem eum emendet. Iterum maodamus atque confirmamus ipſam tregam Dei, quæ à nobis dudum * conſtituta fuerat, & nunc à prauis hominibus diſrupta eſſe videtur, vt firmiter deinceps ab omnibus teneatur. Igitur obſecramus per Deum, & monemus, vt nemo Chriſtianorum quemlibet Chriſtianũ reqnirat ad malefaciendum ab occiſu ſolis quartæ feriæ vſque ſecundæ feriæ illuceſcente ſole. Præcepimus etiam vt à prima Dominica Aduentus Domini vſque Octabas tranſactas Epipbaniæ, ſiue à prima Dominica quæ eſt ante caput jejuniorum vſque tranſactas Octabas Paſcbæ, ſiue à Dominica ante Aſcenſionem Domini vſque Octabas Pentecoſten expletas, vel de feſtiuitatibus ſanctæ Mariæ, & in vigiliis ejuſdem, & in vigilia ſancti Iobannis Baptiſtæ, vel in feſtiuitate ejuſdem, atque in vigiliis Apoſtolorum, & in feſtiuitatibus eorundem, & io vigilia Vinculæ ſancti Petri, & in feſtiuitate ejuſdem, & in vigilia ſanctorum Iuſti & Paſtoris, & ſolemnitare eorundem, & io vigilia ſancti Laurentij, ejuſdemque feſtiuitate, & in feſtiuitate ſancti Micbaëlis, & io vigilia omnium Sanctorum, & io feſtiuitate eorundem, & in feſtiuitate ſancti Martini, & in jejnoiis quatuor tempora; in præſcriptis jejuniis, ſiue feſtiuitatibus, atque vigilus, nemo Chriſtianorũ quemlibet alium Cbriſtianum lædat, neque debeneſtare, aut deprædare de ſuis rebus præſumat. Hanc tregam Domini firmiter cuſtodiri præcipimus; & omnes qui eam tenuerint, & fideliter obſeruarint, benedictionem ſempiternã ab ipſo Ieſu Chriſto Domino & Saluatore noſtro percipiant, & hereditatem æternæ vitæ ſine fine poſſideaot. Illi autem qui rebelles extiterint, vel tranſgreſſores, ſiue qui auxilium eis in aliquo præbuerint, tamdiù anathematis vinculo ſubjaceant, quouſque dignè arbitrio proprij Epiſcopi ſatisfaciant. Si quis autem voluntariè vel ſcienter bominem occiderit io hac treuga, aut appreheoderit, aut caſtrum cujuſlibet tulerit aut deſtruxerit, aot in .... indictam traugam inſidiando ant aguitando facere volens comprobatus fuerit, ab omni cœtu Chriſtianorum definitum eſt vt in omni vitæ ſuæ perpetuo damnetur exilio. Si quis autem aliter alicui aliquam injuriam fecerit, aut damnum, io judicio proprij Epiſcopi aut Clericorum ejuſdem, quibus idem Epiſcopus commiſerit, ſecundùm moduin culpæ directionẽ faciat per judicium aquæ frigidæ, aut per exilium, ſicut ſtatutum eſt. Quicunque verò adpropinquante Quadrageſimæ tempore, ſiue Aſcenſionis Domini, vel Pentecoſtes, necnon & Aduentus Domini, qui eſt Tregam Domini, caſtrum vel munitionem conſtruere voluerit, non illi facere boc liceat, niſi duas hebdomadas cunctis ſcientibus ante prædictum tempus incipiant. De debitoribus verò, & fidejuſſoribus, præcipimus vt ſi contendunt ea quę debent, projiciantur ab Ecclesia, & in illorum parrochias nemo faciat ſacrum miniſterium vſque præſcripti debitores reddant debita. Oliueta namque, cujus pignoris in ipſo aquarum diluuio pacem legimus terris redditam, & de cujus liquore ſanctum Cbriſma conficitur, necnon & altaria ſaocta illuminantur, ſub tam firmam pacem ſtaruimus, vt nemo Cbriſtianorum eam præcidere audeat, vel

* Fortaſſis reſpicit ad Concilium Tulugienſe.

ad deformitatem truncare, neque earundem fructus rapere. Quod qui fecerit, juxta quod definitum de ceteris, per tregam Dei ea emendet. Oues ergo, & earum paſtores eas cuſtodientes, ſimiliter in treguam Dei permaneant cunctis diebus, in cunctis locis; ita vt nullus Chriſtianus eas deprædare præſumat, neque illas neque illarum paſtores lædere vel inuadere. Quod qui fecerit, per Dei treguam hoc totum emendet.

DE PACE.

PACEM autem à nobis ſiue à Principibus olim conſtitutam mandamus, ſiue firmamus, vt ab hodierna die & deinceps Eccleſiam nullus hominum infringat; neque manſiones quæ in circuitu Eccleſiarum ſunt & erunt, neque aliquid ex omnibus quæ infrà xxx. paſſus ſunt Eccleſiæ & erunt, violenter auferre audeat, aut præſumere; niſi Epiſcopus, aut cui ipſe juſſerit, propter ſuum cenſum, aut propter hominem excommunicatum; excepta munitione quæ infra prædictos paſſus XXX. Eccleſiæ ſita fuerit ad concitandum bella & contentiones. Cenſemus iterum vt ne quis hominum terras vel res cujuſcunque Eccleſiæ vindicare præſumat ſine dono & permiſſione illius cujus eadem Eccleſia fuerit. Reditus verò Synodales nemo laïcorum in opus ſuum retineat, præter conſenſum Epiſcoporum vel Clericorum; ſed quibus jure debentur omnino reſtituat. Monemus iterum vt nullus laïcorum in opus ſuum retineat primitias, neque oblationes, neque cimiteriorum pretia, neque oua, aut ea quæ ad eos dantur per aſperſionem ſalis & aquæ in Cœna Domini, neque * trigintarios qui rectè debentur à Clericis recipi pro fidelium defunctorum orationibus; ſed Clericis, qui eiſdem Eccleſiis præſunt, vtendos relinquat; nec quicquam ex fœno quod pro eadem Eccleſia tenet minuere præſumat. Clericis quoque, monachis, atque ſanctimonialibus feminis, & comitibus eorum militaria arma non portantibus, vt aliquid ex bonis eorum nemo apprehendat, nec rapiendo auferat. Eas verò res, & terras, ac vineas, & cetera quæ in jus proprium ac dominium Canonici, & monachi, ſanctimoniales feminæ habent & habere noſcuntur, nullus hominum vel feminarum inuadere, rapere, aut tollere præſumat, nec aliquid inde vſurpare; neque per vim, neque per vicariam, neque per diſtrictionem ibi vllam hoſpitalitatem accipiat, niſi permiſſionem vel donum Epiſcoporum vel Canonicorum & Abbatum, ad quos propriè eadem res pertinuerit, adquirere potuerint. Inſuper eas villas, & manſos, terras, & vineas, ſiue Eccleſias, quæ à fidelibus Dei collatæ eſſe videntur in opus Canonicorum, vt commune inde viuerent, quæ veraciter ſciri poteſt in hoc opus data eſſe noſcuntur, nullius perſona hominum auſus ſit habere vel retinere, neque per vicariam, neque per feuum, neque per bajuliam, neque per vllam vocem, ſine propria voluntate Epiſcopi & Canonicorum, vel Abbatum, Canonicorum, aut quibus eas res pertinere noſcuntur, cum voluntate Canonicorum ſuorum, niſi quantum præſcripti Canonici cum præſcriptis ſenioribus communiter voluerint. Statuimus autem inter vos de contentionibus terrarum, & de debitoribus & fidejuſſoribus, Dei auctoritate & noſtra, vt nemo ex eis vindictam ſumat, donec ante ſui proprij Epiſcopi, & poteſtatis, cujus ditionis fuerit, præſentiam veniens, cauſam ſuam exponat, vt alicujus eorum judicio terminetur, atque definiatur. Epiſcopus autem & princeps regionis ipſius, quibus eadem res pertinuerit ad diſtringendum, noceat reſiſtenti, & adjuuet obedientem. Nullus etiam Chriſtianorum vllam ſubſtantiam villani non apprehendat, niſi tantùm corpus ſuum per forfacturam quam ipſe per ſe faciat, & non diſtringat eum niſi per directum. Caballarium autem nemo apprehendat, vt * redut faciat neque faciat, neque ſubſtantiam ejus tollat, niſi tantùm per directum. Rapinas & prædas ex quibuſlibet Chriſtianorum nemo virorum aut mulierum faciat. Præcipimus etiam, vt equas nemo rapiat, niſi homo deſuper inuentus fuerit armatus. Aleſes verò nemo incendat. Furi prænotato & publico, latronique, atque prædoni in Chriſtianis nemo auxilium præbeat, neque ad illud agendum eum conducat ſe ſciente, vſque ad ſatisfactionem veniant.

Negociatores,

* Les Trentenaires.

* vox corrupta

Negociatores, & oratores, qui ferunt ſportas, nemo ſubſtantiam eorum apprehendat. Hanc autem inſtitutionem prædictam monemus pariter & obſecramus vt omnes homines & feminæ in prædictis Comitatibus ſiue Epiſcopatibus degentes firmiter teneant, atque intentè cuſtodiant ſecundùm ſuum poſſe. Quòd ſi quis eorundem hominum vel feminarum prædictam pacem ac inſtitutionem præſumptuosè infregerit, & infra XL. dies non emendauerit, nouerit ſe tamdiu extraneum à Chriſtianorum conſortio, & à liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ ſegregatum, donec ei, cui damnum pertulerit, duplum reſtituat; & poteſtati illius terræ, in qua illud actum fuerit, XL. ſolidos emendet; & Epiſcopo ejuſdem terræ emendet, manu propria jurando ſuper altare ſedis, aut ſuper quo liberauit, quo Epiſcopus juſſerit, quia amplius emendare ooo debeat pro tranſgreſſione excommunicationis; aut emendet ei XL. ſolidos ſine ſacramento. Dicimus iterum vt hæc inſtitutio ab omnibus firmiter teneatur, ſicut ſuperiùs ſcriptum eſt, præter eos qui de ſuo alode vel feuo ſiue hajulia inſtitutores extiterint. Quam ioſtitutionem quicunque tranſgreſſus fuerit, obedire nolens ſupradictis inſtitutiooibus; Preſbyter ei Miſſam non cantet, neque vllum ſacrum officium, neque communicet eum, vel ſepeliat, ſe ſciente. Si autem quiſlibet hominum vel feminarum ab hac die & deinceps auſu temerario hujus noſtræ inſtitutionis violator extiterit, anathematis vinculo feriatur, & à ſancta Dei Eccleſia procul pellatur, & ab omnium cœtu Chriſtianorum tamdiu ſeparetur, donec ad ſatisfactionem indubitanter veniat.

EXCERPTA

CONCILII

APVD

SANCTVM ÆGIDIVM,

HABITI CIRCA ANNVM M. LVI.

Ex archiuo Archiepiſcopi Narbonenſis.

EX Concilio apud Sanctum Ægidium peracto; vbi facta eſt Syoodalis collatio Patrum, Epiſcoporum videlicet Gallicanorum XX. duurum; quorum vnanimiter conſenſus, & par votum, hoc defioiuit quod hîc titulatum memorandum mandamus, cum perſonis ſubpoſitis. Hi ſunt. Raimbaldus Arelatenſis, Laudegarius Vieonenſis, cum Legatis Narbonenſis primæ Præſulis vice fungeotibus, Froterius Nemauſeoſis, Vgo Vceticenſis, Wilelmus Albienſis, Bernardus Luteuenſis, Geraldus Viuarieoſis, Petrus Vaſenſis, Vdalricus Tricaſtrineoſis, Franco Vendacenſis, Clemeos Cauillonẽſis, Petrus Aqueoſis, Pontius Maſſilienſis, Deodatus Telonenſis, Gaucelinus Forojulenſis, Andreas Nicenſis, Durandus Vincenſis, Bertrannus Regenſis, Vgo Senacienſis, Pontius Glaodenſis, Vgo Dignenſis. Hi omnes collecti in vnum, tale ſancitum dederunt decretum.

I. Canonicam promulgantes ſententiam, vt loca Canonicorum, ac monachorum cœnobia, vel villas ſacris ordinibus Eccleſiarum deſignatas, nullius conditionis perſona inuadere tentet ab hodie vſque in perpetuum, nec hoſpitalitatis cauſa, nec ingenio malæ inſitæ conſuetudinis; oiſi cùm neceſſitas coëgerit, quantum ad vſum naturæ pertinuerit, ſine deſtructione loci.

II. Eccleſias autem quæ intra caſtellum aut ciuitatem fundatæ fuerint, aut io villis, vel in agris, illæ videlicet in quibus ædificium ad debellandum noo habetur, vel cum quibus ſeditio non exercetur, nec malefactorum excurſus ad reparanda damna ciuilia vel communia fieri comprobatur, haoc pari conſenſu volunt & definiunt habere poteſtatem, vt oemo infra terminum XXX. dextrorum circa Eccleſias poſitum quicquam

rapere præſumat, nec vlli perſonæ nocenti aut innocenti malum ingerat, niſi cùm ipſo termino maleſactor damnum intulerit. Hoc excommunicant ſub anathemate in perpetuum.

III. Militibus autem majoribus vel minoribus hoc præcipiunt, vt ab hodie vſque in Natiuitatem ſancti Iohannis, nullus arma ferre præſumat quacunque de cauſa, niſi ſui ſolutione Epiſcopi. DATA PRIDIE NON. SEPTEMBRIS.

CONCILIVM
TROIANVM
HABITVM AB VRBANO II.
ANNO M XCIII.

Ex veteri codice MS. monaſterij Anianenſis in diœceſi Monſpelienſi, & ex peruetuſto codice MS. Illuſtriſſimi Viri Petri de Marca Archiepiſcopi Pariſienſis.

ANNO Dominicæ Incarnationis M. XCIII. VI. Idus Martij, conuenit Trojæ in Apulia Concilium Epiſcoporum ferè LXXV. Abbatum XII. Secundo itaque die, cùm de quibuſdam infra conſanguinitatis lineam copulatis actum fuiſſet, tandem conſentientibus omnibus hoc ſuper eis capitulum promulgatum eſt.

* Apud Bertholdum, Epiſcopi. & quidem rectius. Ap. Gratian. 35. q. 6. cap. Si duo.

I. * Archiepiſcopi, quorum dioceſani ſunt, eos vſque in Pentecoſten trina aduocatione conueniant. Tunc ſi duo viri, vel tres, conſanguinitatem jurejurando firmauerint, vel ipſimet fortè confeſſi fuerint, conjugia diſſoluantur. Si verò neutrum contigerit; Epiſcopi eos per baptiſmum Chriſti, per fidem Chriſti, per Chriſti judicium, in vera obedientia obteſtentur, quatinus palam faciant, vtrum ſe, ſicut fama eſt, conſanguineos recognoſcant. Si negauerint; ſeipſis relinquendi ſunt: ita tamen, vt ſi aliud in conſcientia habeant, ſe à liminibus Eccleſiæ, à Corpore & Sanguine Domini, à fidelium communione nouerint ſegregatos, atque infames effectos, donec ab inceſti facinore deſinant. Si ſe judicio Epiſcoporum ſegregauerint; quia juuenes ſunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur.

II. Si quis treuiam Dei fregerit, vſque tertiò ad ſatisfactionem ab Epiſcopo moneatur. Quòd ſi nec tertiò ſatisfacere conſenſerit; Epiſcopus, vel cum Metropolitani conſilio, aut cum duobus, aut vno vicinorum Epiſcoporum, in rebellem anathematis ſententiam dicat, & per ſcripturam Epiſcopis circumquaque denuntiet. Sic excommunicatum Epiſcoporum nullus in communionem ſuſcipiat; immo, ſcripturâ ſuſceptâ, ſententiam quiſque confirmet. Si quis aliter præſumpſerit, ordinis ſui periculo ſubjacebit. Reſponſum eſt ab omnibus, Fiat.

CAPVT XV.

Synopſis.

I. Regni Gallici Libertas aduersùs nouа reſcripta probatur teſtimonio Burgundiæ Ducis. Cruce ſignatos in tuitionem Eccleſiæ Romanæ ſuſcepit Bonifacius, illiſque debitorum ſuorum inducias dedit. Conſultus à Philippo IV. Dux Burgundiæ, reſpondit à Papa nihil decerni poſſe in temporalibus ſine conſenſu Regis, & procerum.

II. Hæc conſtitutio Bonifacij non aliena erat à diſciplina ſuperioris temporis; vt patet è Concilio Claromontano, & Lateranenſi ſub Calliſto, Iuone, & Neubrigenſi. Hinc factum vt debitores crucem aſſumerent, è Tyrio. Henricus quoque Rex Angliæ, vt Vaſconiam ab impreſſione Gaſtonis Benearnenſis liberaret.

III. Hæc tuitio conceſſa Crucesignatis, erat propagatio quædam Pacis & Treugæ Domini. *Itaque facilè Principes noſtri hanc curam ad ſe reuocarunt; & Crucesignatis tuitionem ſuam indulſerunt, è Rigordo. Mandatum Bonifacij non admiſſum, quia nouæ conſuetudini contrarium.*

IV. Conciliorum vel Pontificum decretis intercedendo, juriſdictioni Regiæ cauebant Reges. Itaque eo ipſo tempore quo his de rebus Decretales ferebantur, non admiſſæ à Iudicibus ſecularibus, etſi contrà niterentur Eccleſiaſtici. Quod probatur ex querela Durandi Mimatenſis Epiſcopi.

V. Plures ſpecies enumerantur è Durando, in quibus Iudices ſeculares Decreta juriſdictioni Regiæ aduerſa non admittebant; ne quis exiſtimet, ſuperiori tantùm ſeculo, hoc à noſtris tentatum.

VI. Concilij Lateranenſis judicio, Comes Toloſanus patrimonio ſuo dejectus. Quia Regis ſententia proſcriptus, ſi de illius hæreſi conſtaret. Diſcuſſâ in Concilio Fidei cauſâ,

conuenire conditione, ex vi decreti regij, bonis condit Comes Toloſanus. Contentiones inter Epiſcopos, & Magiſtratus, ob juriſdictionem ſecularem; ſub Philippo Valeſio; quæ definitæ tandem Edictis Regum noſtrorum, de quibus Tomo II.

I. NON omittendum eſt Odonis Burgundiæ Ducis teſtimoninm, ex quo regni Gallici Libertas in rerum temporalium adminiſtratione aduersùs nouos Romanæ Cnriæ conatus aſſeritur. Caſſanus Rex Tartarorum religionem Chriſtianam amplexus, ſpem certiſſimam Boniſatio VIII. injecerat inuadendæ Syriæ, & Palæſtinæ recuperandæ; quod ex parte præſtitit expugnatâ Syriâ anno M. CCC. reliquum bellum ſine dubio confecturus, niſi ad res nouas componendas in Perſidem reuocatus fuiſſet, teſte Haytono Armeno, qui expeditioni intererat. Quamplurimi nomen dederant ad militiam illam ſacram, Cruce aſſumpta, ab anno 1296. quos Bonifacius multis priuilegiis donauit. Ea mandato quodam comprehenſa ad Philippum Regẽ per Nuncium tranſmiſit: quibus *perſonas Cruce-ſignatorum & bona eorum, ex quo Crucem ſuſceperunt, ſub B. Petri & ſua protectione ſuſcipit; nec non ſub Archiepiſcoporum, & aliorum Eccleſiæ Prælatorum defenſione, ſtatuens vt donec de eorum obitu, vel reditu certiſſimè cognoſcatur, integra remaneant, & quieta conſiſtãt. Quòd ſi quiſquam contrà præſumpſerit, per Eccleſiarũ Prælatos appellatione remota, cenſura Eccleſiaſtica compeſcatur.* Addit creditores ab Epiſcopis cogendos, vt iis militibus Iuſiurandum remittant, quod de vſuris ſoluendis præſtiterunt: & à ſeculari poteſtate Iudæos; à quorum commercio interim fideles abſtineant. Quid in hoc negotio ſibi agendum eſſet, Philippus Odonem Burgundiæ Ducem, Franciæ Parem, conſuluit. Ille grauiter reſpondit, nihil in regno, abſque Regis & Procerum conſenſu, à Papa decerni poſſe, quod juriſdictioni temporali præjudicium aliquod inferat. Imò verò nihil omnino noui à quoquã in Regno inſtituendum, contra veterem conſuetudinem. Hæc ſunt verba Odonis: *Non videtur juſtum nobis vel rationabile, nec licitum Domino Papæ vel alij, quòd in regno veſtro inſtitutionem faciat, niſi de conſilio veſtro, & veſtrorum, quare vos vel alij veſtri Barones, & fideles ſeruitium & juſtitias hominum ſuorum debitas perdant. Conſulimus etiam vobis, quòd nullomodo patiamini, quòd aliquis in Regno veſtro aliquod nouum inſtituat, quod temporibus prædeceſſorum veſtrorum inſtitutum non fuerit, vel ordinatum, vel vſitatum.* Hæc vltima verba, vt ſuprà monui, pertinent ad Conſtitutiones Pontificum quæ latæ erant à Bonifacio, & ejus deceſſoribus, & anno ſequenti 1297. in Librum ſextum Decretalium compactæ ſunt.

Hayto Armenus.

T. 1. libert. Eccleſ. Gall. c. VII. N. 21.

II. Non aliena videbatur à diſciplina vſúque recepto ſuperiorum temporum, hæc Bonifacij conſtitutio. Etenim Vrbanus II. in Concilio Claromontano, cùm pacem & Treugam ſtatuiſſet Canone 1. de qua dictum capite ſuperiori, eam Canone ſequenti, ad eos qui Hieroſolymitanum iter aggrederentur, extendit: *Item placuit omnia bona eorum qui Hieroſolymas pergant, ſemper & vbique eſſe ſalua, in pace & Treuga, quouſque redierint.* Quare prætextu hujus tuitionis Eccleſiaſticæ, ſi qua de rebus ad Cruceſignatos pertinentibus moueretur quæſtio, Epiſcoporum erat cognitio, qui cenſuris inuaſores obſtringebant, vt teſtatur Iuo: quamuis obſeruet *nouam eſſe inſtitutionem, de tuitione Eccleſiaſtica impendenda rebus militum Hieroſolymã proficiſcentibus* Hanc tuitionem confirmauit, adjecta quoque peccatorũ remiſſione, Lateranenſe Concilium ſub Calliſto II. anno 1122. cap. XI. *Eis qui Hieroſolymam proficiſcuntur, & ad Chriſtianam gentem defendendam, & tyrannidem infidelium debellandam efficaciter auxilium præbuerint, ſuorum peccatorum remiſſionem concedimus, & domos & familias atque omnia bona eorum in B. Petri & Romana Eccleſiæ protectione, ſicut à Domino noſtro Papa Vrbano ſtatutum fuit, ſuſcipimus. Quicunque ergo ea diſtrahere, vel auferre, quandiu in via illa morantur, præſumpſerint, Excommunicationis vltione plectantur.* Idem poſtea conſtitutum fuit à Gregorio Pontifice apud Neubrigenſem, *ſcilicet vt bona eorum qui crucem acceperant, cum ſuis famulis, ſub ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, necnon Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, atque aliorum Prælatorum Eccleſiæ protectione conſiſtant.* Quas conſtitutiones is effectus ſecutus eſt, vt plurimi ſe hujus profectionis grauiſſimo labori accingerent, quò ſe à creditorum vexatione liberarent, teſte Wilelmo Tyrio. Hujus Tuitionis & præſidij Eccleſiaſtici auxilium implorauit Henri-

Concil. Claromon. c. 2.

Iuo ep. 173.

Concilium Lateran. ſub Calliſto.

Guill. Neubrig. l. 3. Hiſt. Angl. c. 20.

Tyr. l. 1. c. 16.

cus III. Anglorum Rex, cùm à Gaſtonis VIII. Domini Benearnenſis copiis, in Vaſconia premeretur. Cùm enim validiſſimam claſſem pararet, ex Anglia Burdegalam appulſurus, cruce aſſumpta tranſmarinum bellum in ſubſidium Terræ ſanctæ ſimulans, literas ab Innocentio IV. impetrauit anno 1253. quò in Tuitionem Eccleſiæ Romanæ ſuſciperetur, & ejus hoſtes excommunicatione & interdicto percellerentur à Delegatis Iudicibus.

Innoc. reſcriptum relatum l. 7. Hiſt. Ben. c. 6.

III. In Gallia locum habuit prima illa pacis iſtius promulgatio, in gratiam Cruceſignatorum: quæ pacis & Treugæ Domini de Principum conſenſu Epiſcopis commiſſæ, extenſio quædam erat & propagatio, potiùs quàm noua omnino inſtitutio. Itaque labentibus annis hanc ad ſe curam Reges noſtri reuocarunt: ideóque Philippus Auguſtus cùm de ſubſidio Acrenſis vrbis cogitaret, militum ad bellum tranſmarinum profecturorũ facultates tuitione regia muniuit, & biennij inducias debitoribus indulſit, edicto ſolenni quod in publico regni conuentu ex Epiſcoporum & procerum ſententia conſtituit, quemadmodum ſcripſit Rigordus auctor illius ſeculi. Quare cùm Bonifacius VIII. Ius antiquum repetere vellet, quod actu contrario à Gallis noſtris, jam à centum annis interruptum erat, de procerum conſenſu Mandatum illud Bonifacij non eſt admiſſum, juxta ſententiam Odonis Burgundiæ Ducis.

Rigordus in vita Philipp.

IV. Hoc conſilio ſemper vſi fuerunt Reges Francorum, vt Conciliorum vel Pontificum Decretis intercederent executionem impediendo, ne juriſdictio Regia violaretur. Quod non tantùm ab auis noſtris tentatum eſt, vt quidam ſuſpicantur; ſed, vtplurimum, eo ipſo tempore, quo Decretales illæ de rebus temporalibus, aut de perſonis laïcorum, incompetenter ferebantur, vt colligi poteſt ex vltimis verbis epiſtolæ Odonis, §. 1. relatis. Quod præterea confirmari poteſt teſtimonio viri omni exceptione majoris. Is eſt Guillelmus Durandus Epiſcopus Mimatenſis, qui juriſdictionis Eccleſiaſticæ ſtudioſiſſimus, conſtitutiones omnes Eccleſiaſticas de rebus ſecularibus latas obſeruauit, quæ ſua ætate, id eſt, anno M. CCC. IX. à Regibus & judicibus ſecularibus negligebantur. Qua in re magnam injuriam Eccleſiæ fieri, eáque ratione juriſdictionem Eccleſiaſticam turbari exiſtimat: ſed refert Magiſtratus regios excepiſſe, *actus* Iudicum Eccleſiaſticorum, qui ſe his rebus immiſcerent, *eſſe Abuſus*. Querelam ſuam his verbis depromit: *Quaſi per quandam alluuionem fruſtatim Domini temporales ad ſe omnia trahunt. Et ſicut fruſtatim lupus agnum comedit, ita per ipſos juriſdictio Eccleſiaſtica fruſtatim quodammodo deuoratur, quidquid ad Eccleſiaſticam juriſdictionem, potiſſimè quo ad temporalia pertinet, ſibi auferri putantes.*

Durandus de modo Concilij Generalis celebrandi parte 1. Tit. 70.

V. Deinde plures ſpecies enumerat, in quibus, Decretis Pontificum neglectis, Iudices ſeculares juriſdictionem ſuam exercebant; quæ omnia ipſius verbis, demptis ſuperfluis, explicabo; præſertim cùm ex eo teſtimonio conſtare poſſit, juriſdictionis ſecularis quaſi poſſeſſione, regia jura aduersùs nouas conſtitutiones ſtudio Magiſtratuum jam tum conſeruata fuiſſe. Recenſet ergo Iudicum ſecularium inuaſiones, & Canones violatos adnotat hoc ordine. I. Cauſas, inquit, ſeruorum & ruſticorum ad Eccleſias pertinentium, Iudices ſeculares ad ſe trahunt contra Canones. II. cauſas pœnitentium III. Cauſas Libertorum, pupillorum, & viduarum: quæ *in poſſeſſorio*, inquit, ad Eccleſiam pertinent, & quoad tuitionem, & in defectum dominorum temporalium. IV. Cauſas peregrinorum, Mercatorum, Agricultorum, & in mari nauigantium. V. Cùm agitur de feudis Eccleſiæ. VI. Impediunt ne in Romana Curia Clerici vel Laïci contra Laïcos *impetrent*, reſcripta ſcilicet ad judicium inſtituendum. Hócque impedimentum eſſe frequens ait, cùm Laïci conueniuntur in crimine ſacrilegij, vel vſurarum, hæreſis, excommunicationis, perjurij, adulterij, fornicationis, in cauſa natiuitatis, juriſpatronatus, decimarum, vel rapinarum. VII. Impediunt, quando Eccleſia vult cogere aliquem ad ſatisfaciendum de peccato, in quo eſt. VIII. Ne adeatur Eccleſia propter eorum negligentiam, aut vacante regno, ne cognoſcat de Feudo. IX. Ne vidua ſpoliata, ad reſtitutionem agens trahat ſpoliatorem coram Eccleſia. X. *Item impediunt, ſi quid ambiguum inter judices ſeculares oriatur, ne ad Iudices Eccleſiaſticos recurratur.* XI. Ne Epiſcopi

de perſonalibus, realibus, & criminalibus actionibus cognoſcant, etiam vbi antiqua cooſuetudine eſt inductum. *Et ex iſto caſu quaſi deperit tota Eccleſiaſtica juriſdictio.* XII. Ne de infractoribus pacis & treugarum cognoſcant. XIII. *Item impediunt juriſdictionem Eccleſiaſticam in his quæ ratione connexitatis pertinent ad Eccleſiam, ſcilicet in dote, & in pœna poſita in matrimonio.* XIV. Indice ordinario recuſato, oon patiuotur adiri Epiſcopum. XV. De Alienationibus fundi dotalis, & Renunciationibus filiarum cum jurejurando factis cognoſcunt; Et exceptionem rei judicatæ coram judice Eccleſiaſtico, non admittunt; *Nec proficit, quòd in dictis tribus caſibus Dominus Bonifacius eos per ordinarios decreuerit compeſcendos.* XVI. *Ab Epiſcopis temporalia obtinentibus non permittunt ad Archiepiſcopos appellari, ſecundùm Concilium Lugdunenſe.* Plurima alia capita exſequitur Durandus, quæ Clericos, aut booa Eccleſiaſtica reſpiciunt; de quibus opportuniùs alibi dicetur.

VI. Si quis oppooat, ſeculo Decimotertio ineunte, Eccleſiaſticam juriſdictionem de rebus ſecularibus judicium in Gallia tuliſſe, cùm Albigeoſes proſcripti ſunt ab Innocentio III. & Concilij Lateraneoſis decreto ampla Comitis Toloſani patrimonia Simoni Comiti Montisfortis adjudicata: Reſponderi poteſt, Hæreſim Albigenſium damnatam primùm ab Alexaodro III. deinde hæreticos, quia io Sacerdotes ipſos graſſabantur, & prouiociam Narbonenſem deprædationibns vaſtabant, proſcriptos, oon ſolùm ab Innocentio III. qui propoſitis pœniteotiarum remiſſionibus, & indulgentiis, ex tota fere Europa milites cruceſignatos excibat; ſed etiam à Rege Francorum, vt obſeruat Guillelmus Brito auctor illius ſeculi. Pulſo armis Simonis Raymundo Comite Toloſano, lis ad Concilium Lateranenſe de Comitatu Toloſano delata eſt; quia de accuſatione Raymundi agebatur, qui ſe immuoem ab hæreſi conteodebat. Quæſtio ergo Eccleſiaſtica, à Rege permiſſa eſt Concilio; vbi cùm Raymundus cauſſa cecidiſſet, per neceſſariam conſequentiam prouincia à Simone armis deuicta auſpiciis Regis, ſub illa conditione ſi Comes Toloſanus hæreſi iofectus eſſet, optimo jure Simoni quærebatur, eueniente conditione, de

Guillelmus Brito L. Philippidis. Rex, & Papa ſimul

qua, judicio Romani Concilij, conſtabat. Hac ſola ratione cognitionem hujus cauſſæ ad Romanã Sedem pertinuiſſe fatetur Clemens IV. Pootifex in epiſtola ad Ludouicum Regem: *Cùm Comes Toloſanus ex cauſſis ad judicium Apoſtolicum ratione Fidei pertinentibus, per felicis recordationis Papam prædeceſſorem noſtrum terris ſuis & honore priuatus, ſuis meritis congruentem ſententiam excepiſſet.* Epiſcopi quoque in ſecularibus negotiis jus in Gallia aliquando dicebant, etſi à Iudicibus Regiis eorum ſeotentiæ repudiareotur. Quod graues contentiones accendit, præcipuè ſub Rege Philippo Valeſio, de quibus agemus accuratè Tomo II. & argumeota partium expendemus, noua quadam methodo adhibita, quæ obſeruatiooibus è vetere diſciplina petitis illuſtrabitur.

Epiſt, Clementis IV. ad Ludouic.

CAPVT XVI.

Synopſis.

I. Inſpicienda ratio, qua Eccleſia Gallicana proſpexit Libertati regni, in diſſidio Bonifacij & Philippi. Rei geſtæ ſeries exponitur. Inuitatur Rex ad recuperationem Terræ ſanctæ. cauſſatur bella finitima. Monetur ab Epiſcopo Apamienſi Nuncio Pontificis, minus adjectis.

II. Rex non violat Ius gentium, detruſo in carcerem Nuncio. Poſt aliquod tempus, accuſatur majeſtatis. Criminibus probatis, è ſententia conuentus Siluanectenſis traditur cuſtodiæ Archiep. Narbonenſis. Qood renunciatur Pontifici, per Legatos Regis.

III. Bonifacius cognitionem accuſationis ad ſe trahit. Literas contumelioſas ad Regem mittit. quæ in ignem conjectæ. Epiſcopos & Doctores Galliæ ad Synodum Romæ habendam euocat, vt ſtatuere poſſit de reformatione Regis, & regni. Aliud exemplum epiſtolæ ad Regem conceptum, quæ tamen miſſa non eſt; e qua epiſtolium conſarcinatum à Flotta Legato Regis.

IV. Conuentus Eccleſiæ Gallicanæ. Omnes ſpondent ſe Regi adfuturos, ad tuendam regni majeſtatem. Literæ & Legatio trium Epiſcoporum miſſa ad Pontificem, qui conquerantur de tentata Regni ſubjectione, & de Synodo in eam rem indicta. Philippi acerbum epiſtolium. Orationes Bonifacij, & Cardinalis Portuenſis ad Legatos. Aiunt

regnum Francorum ſubeſſe Romanæ Eccleſiæ temporaliter, ratione peccati.

V. Explicata ſententia Bonifacij, qui ratione peccati, Regni ſtatum ordinare voluit, & à Rege pœnas ob malam adminiſtrationem exigere. Non erat ea mens Innocentij III. Gallicana Eccleſia huic Bonifacij ſententiæ refragata eſt.

VI. Legato miſſo, Concilij congregationem vrſit, aliáſque pacis conditiones propoſuit. Quæ rejecta à Philippo. Conuentus alter totius Regni. Accuſatur Bonifacius hæreſeos, & aliorum criminum.

VII. Accuſator, Rex, Epiſcopi, & reliquus conuentus appellant futurum Concilium. Hæc appellatio non adhibita eſt ad tuendam majeſtatem regni, cui proſpexerant proteſtatione contraria. Sed vt ſibi cauerent à cenſuris ob negotium Eccleſiaſticum ferendis, id eſt, ob accuſationem Bonifacij.

I. QVÆDAM attigimus Libri II. c. III. de Bonifacij VIII. & Philippi IV. diſſidio, de quo paullò accuratiùs nunc agendum eſt, non ad ſugillandam alterutrius famam, ſed vt è ſtatu quæſtionis inter illos controuerſæ ſciamus quænam eſſet Eccleſiæ Gallicanæ ſententia, & qua ratione tuendæ Libertati regni proſpexerit. Sed ante omnia, rei geſtæ ſeries exponenda eſt, juxta fidem manuſcriptorum Codicum, quorum ope vir Ill. & Eruditiſſimus Henricus Spondanus Appamiarum Epiſcopus hiſtoriam iſtam concinnauit: ex qua decerpemus, quæ ad rem noſtram pertinebunt. Anno 1300. inuitatus à Bonifacio præ ceteris Philippus, vt ſubſidia in Terram ſanctam mitteret, (quam Caſſanus Rex Tartarorum ab imperio Saracenorum ereptam, Occidentalibus ſe reſtituturũ Legatione miſſa pollicitus fuerat) Flandricum bellum cauſſatus, ſe nec copias tranſmiſſurum, nec decimas à Pontifice indictas exigi paſſurum profeſſus eſt, eò quòd ipſi pecuniæ neceſſariæ eſſent ad belli finitimi ſumptus tolerandos. Hanc occaſionem, quæ prætextu pietatis non carebat, Bonifacius aliunde Philippo infenſus, (quòd Columnenſes, Pontificis hoſtes, apud ſe benignè haberet, quòdque belli Flandrici curas non deponeret, juxta conditiones à Bonifacio arbitro compromiſſario dictas) auidè arripuit, vt Regem cenſuris premeret. Anno itaque ſequenti, per Bernardum Epiſcopum Appamienſem Legatum, monuit Regem, vt Orientis expeditioni intenderet, nec decimas in eum finem indictas conuerteret in alios vſus, néue Eccleſiarum vacantium fructus ſibi retineret, conferrétue præbendas, vel Libertatem Eccleſiaſticam violaret; depoſitionem comminatus, ni monitis illis obtemperaret.

II. His mandatis à Legato licèt audaciùs denunciatis, Philippus non violauit jus gentium, illo in carcerem detruſo, vt pleriſque viſum. Sed poſt obitam Legationem, dimiſſus Epiſcopus, de crimine majeſtatis defertur apud Principem, his criminum elogiis; quòd aduersùs Regem cum Aragoniæ Rege & Comite Fuxi conſpiraſſet, déque pellendis ditione Toloſana Francis cum iſto conueniſſet, ſæpéque jactaſſet vrbem Appamiarum non pertinere ad regnum Francorum; Regem eſſe monetæ adulteratorem, & è ſpuriis oriundum. Hæc & alia quædam majeſtatis crimina cùm idoneis teſtibus probata eſſent, Rex conuentum Regni in vrbe Siluanectenſi indicit, & de omnium tam clericorum quàm laïcorum ſententia, Epiſcopum Appamienſem eò accerſitum, in cuſtodiam dedit Ægidio Archiepiſcopo Narbonenſi, ipſius Metropolitano: qui eum ſuſcepit, territorio ſibi conceſſo ab Epiſcopo Siluanectenſi, de conſenſu Archiepiſcopi Remenſis. Quæ omnia Rex Pontifici per Legatos, è quorum numero vnus erat Petrus Flotta, renunciauit, profeſſus, etſi liberum ſibi fuiſſet de conſilij ſui ſententia in reum animaduertere, maluiſſe tamen exemplo Deceſſorum rem totam illi ſignificare: à quo contendit, vt reum priuilegio clericali exueret, debito ſupplicio facinora ſua expiaturum.

III. Excanduit Bonifacius, juſsítque reum è cuſtodia ſeculari eximi, & Pontificiæ tradi, de objectis illi criminibus inquiri à Narbonenſi Archiepiſcopo, & Epiſcopis Biterrenſi & Magalonenſi; ſactámque inquiſitionem vnà cum Epiſcopo ad ſe ſub tuta cuſtodia mitti. His addidit literas ad Regem contumelioſas, per Archidiaconum Narbonenſem Notarium ſuum perferendas: quæ à Comite Atrebatenſi coram Rege in ignem conjectæ ſunt, vt teſtantur Ioannes Villanius, & ipſe Bonifacius; qui ex hac contumelia Sedi Apoſtolicæ illata, ait ſe ad reuocanda omnia priuilegia eidem

Ioannes Villanius. Annal Eccleſ. ad ann. 1303. § 9.

Regi, liberis, fratribus, & officialibus indulta, compulſum fuiſſe. Præterea Epiſcopis & Capitulis Eccleſiarum Cathedralium Regni, Magiſtris in Theologia & in Iure, Synodum Romæ indicit ad Calendas Nouembres anni ſequentis 1302. vt eorum conſilio, damnis & injuriis, quæ Clero, Nobilitati, & Vniuerſitatibus à Rege inferuntur, mederi poſſit, & de reformatione Regis & regni ſtatuere. Formulam quoque alterius epiſtolæ ad Regem deferendæ conceperat, qua docebat Regem ſubeſſe Eccleſiæ; grauiter peccaſſe, Clericos & ſubditum ſibi populum vexando; & licèt à Sede Apoſtolica frequentibus literis & nuntiis monitum, erratorum curationem neglexiſſe. In propriis cauſſis jus ſibi dicere, nec conqueri apud Pontificem, licèt de juribus Eccleſiaſticis agatur; mutatione monetæ, aliíſque vexationibus, regno perniciem intuliſſe; collationes beneficiorum & reditus vacantium Eccleſiarum vſurpaſſe; libertatem Eccleſiaſticam imminuiſſe, & pleraque alia patraſſe: ob quæ reſtituenda, ad Synodum Epiſcopos & Doctores Galliæ euocauerit, vt ſalubriùs negotia regni ordinare poſſet. Quò Rex mandatis ſuis inſtructos procuratores mitteret; alioqui eorum abſentiam diuina replente præſentia, ſe, prout ſuperna miniſtratura eſſet gratia, proceſſurum. Sed epiſtola ad Regem perlata non eſt, hoc exemplo; id exigentibus regiis Legatis, ne Philippi animus accenderetur. Attamen vnus ex illis Petrus Flotta ſumma capita exſcripſit; quæ illo epiſtolio continentur, quod hodie ſub Bonifacij nomine ad Philippum circumfertur.

IV. Ceterùm conuocatis totius Regni comitiis menſe Aprili anni 1302. expoſita ſunt coram Rege Bonifacij conſilia, regnum Francorum ſibi *temporaliter* ſubeſſe aſſerentis, & damna à Rege illata Regno emendare ſatagentis, in Concilio eam ob rem à ſe Romæ indicto. Epiſcopi, & Proceres, ſe conſilio & ope Regi adfuturos ſpoponderunt, in tuendo capite & honore Regis, regníque Libertatibus & juribus. Decreta legatio trium Epiſcoporum Nouiomenſis, Conſtantienſis, & Biterrenſis, cum litteris ad Pontificem, quibus ſe nouis & inauditis illis verbis quæ Regni Francorum libertatem imminuunt, valde perculſos teſtantur; rogantque vt concordiæ regni & Eccleſiæ conſulens, literas illas tractorias ſeu Synodi euocatorias reuocet; quibus Regis regníque majeſtatem maximè lædi videbant, quòd de regni adminiſtratione in Concilio diſceptandum eſſet. Philippus quoque breui quodam epiſtolio, dolorem ſuum, acribus verbis, & *Fatuitatem* conuicio in Bonifacium conjecto, vltus eſt. Extant in codice manuſcripto orationes à Bonifacio & Cardinale Portuenſi ad Legatus in Conſiſtorio habitæ: ex quibus genuina Pontificis ſententia colligi poteſt. Propoſito Geneſeos illo decreto, *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, Bonifacius commendat vinculum caritatis, quo Regnum Francorum, ab ipſis Clodouei primordiis, cum Romana Sede obſtringitur; quod nulla ratione violandum ſit. Attamen dolo pernicioſi & ſcelerati hominis Petri Flottæ, falſam epiſtolam ſuppoſitam fuiſſe; quaſi ſcilicet Pontifex Regi mandaſſet, *vt recognoſceret Regnum ab ipſo.* Sibi, qui à quadraginta annis in jure verſatus eſſet, perſpectum eſſe duas poteſtates à Deo inſtitutas. *Quis ergo deberet vel poſſet credere, tantam fatuitatem, tantam inſipientiam fuiſſe vel eſſe in capite ſuo? Proteſtari ſe, quòd in nullo vellet vſurpare juriſdictionem Regis; Regem tamen negare non poſſe, quin eſſet Pontifici ſubjectus ratione peccati.* Pluribúſque de Beneficiorum collatione & aliis capitibus locutus, à Concilij indictione jam facta ſe non receſſurum, quin potiùs ſe illam innouare declarauit, *Pro bono ſtatu Eccleſiarum, Regis, & regni.* Eodem ſenſu Cardinalis Portuenſis perorauit, vindicata Pontifici poteſtate de tēporalibus quibuſcunque judicandi, *ratione peccati*; ita vt *jus* temporalis poteſtatis ſit penes Pontificem, *vſus* autem & *executio actus* penes Reges.

V. Hinc conſtat Bonifacium non id quidem ſibi vſurpaſſe, vt regnum Francorum ad feudi ſeruitutem demiſſum, à Sede Apoſtolica hominij & fidelitatis nexu pendere diceret. Sed ea ſubjectione excepta, ſupremam ſibi poteſtatem in Reges arrogauit, quam magnifica oratione in conſtitutione, *Vnam ſanctam*, expreſſit. Nempe ſibi liberum putauit, quæcunque à Regibus peccarentur, non ſolùm quatenus ſunt priuati homines, ſed etiam in regni adminiſtratione, decretis ſuis corrigere; Extr. vnā ſanc. tam. de majorit. & obed.

& conſtitutionibus à ſe latis ſtatum publicum Eccleſiæ, & Regni, Concilij in eam rem coacti ſententia diſponere; contumacéſque Reges excommunicationibus, & tandem ipſa regni priuatione plectere. Quare non erat cur tantopere aduersùs Flotram conquereretur, de falſa ſententia ſibi affictà, in epiſtolio ſuppoſitio, his verbis: *Scire te volumus, quòd in ſpiritualibus, & temporalibus nobis ſubes*; cùm ipſe eandem rem profiteretur, ratione quidem peccati, non verò ratione feudi. Innocentius III. hanc diſtinctionem arripuerat, vt ad ſe cognitionem controuerſiæ inter Reges Frãciæ & Angliæ motæ traheret, de qua diximus lib. II. cap. III. ſed ejus regulæ vim ad Regum peccata in ſubditos, & ad regni ſtatum ordinandum non extenderat, quemadmodum Bonifacius. Gallicana Eccleſia per literas ad Bonifacium datas ſatis ſignificauerat, videri ſibi nullatenus ad Pontificem pertinere, vt Regis *exceſſus* in regni adminiſtratione admiſſos corrigeret. Quare mirum non eſt, ſi Philippus conſilium ſuum poſt reditum Legatorum mutare noluerit, qui conſtantem in propoſito ſuo Bonifacium retulerunt.

VI. Ioannes Monachus Cardinalis, cui Legatio ad Regem impoſita eſt, hoc confirmauit, cùm præter ceteras pacis conditiones parum æquas, hanc quoque vrgeret, vt euocati ad Synodum Galli Romam ſe conferre non prohiberentur; & Rex coram Pontifice ſe ſiſteret ob Bullas in Apoſtolicæ Sedis contemptum incenſas, per procuratorem mandato inſtructum *de parendo Pontificis beneplacitis*. Eas conditiones renuente Philippo, Bonifacius in illum excommunicationem protulit: cujus ſententiæ inſtrumenta Nicolao Beneſracto Archidiacono Conſtantienſi in Normannia, ejuſdem Legati familiari, cùm perferenda in Galliam data eſſent, accidit vt ille apud Trecas comprehenderetur. Cuſtodiæ traditum, Legato petenti ejus liberationem, Rex omnino denegauit. Et ſtatim ſibi conſulturus, conuentum totius Regni Pariſiis euocauit anno 1303. atque interim Legatus nocte intempeſta, vrbe excedens, Romam ſe contulit. Ea verò fuit animorum commotio aduersùs Pontificem, quòd regni ordinationem, prætextu peccati emendandi, ad ſe trahere vellet, vt Epiſcopi & Proceres faciles ſe præbuerint accuſationi contra eum delatæ, de qua mox dicam. Interim obſeruanda eſt majorum noſtrorum conſtantia in aſſerenda Regni libertate, quam ſolo diſſenſu tuebantur. Guillelmus de Pleſſeiano, Dominus Vicenobrij, Miles, illique adjuncti Ludouicus Comes Ebroicenſis Regis filius, Guido S. Pauli & Ioannes Drocenſis Comites, accuſationem de criminibus hæreſeos, ſchiſmatis, ſimoniæ, & aliis nefandis ſceleribus coram Rege & cœtu illo aduersùs Bonifacium ſcripto detulerunt: Et in Concilio Generali probationem ſe impleturos profeſſi, Regem atque Epiſcopos obſecrarunt, vt Congregationi Concilij ſtudioſiſſimam & efficacem operam nauarent.

VII. Tum Guillelmus ſuſpectum ſibi Bonifacium ob delationem illam teſtatus, vt ſe tutum ab illius cenſuris præſtaret, futurum Concilium generale appellauit, & futurum Papam Catholicum, & Sedem Apoſtolicam, *& ad illum vel illos, ad quem vel ad quos meliùs prouocare debet*; ſéque fautoréſque ſuos protectioni beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ſacri Concilij congregandi, futuri ſummi Pontificis, & ſanctæ Sedis Romanæ commiſit, *ad cautelam*. Rex pollicetur ſe daturum operam congregationi Concilij, *Saluis in omnibus ſacroſanctæ Eccleſiæ Romanæ honore & reuerentia debitis*. Epiſcopos obſecrat vt huic conuocationi intendant: & ne Bonifacius, *ſpirituali gladio abutendo*, de facto ad excommunicationes & interdicta procederet, ſuo & eorum qui ſibi adhærerent nomine, generale Concilium, & legitimum futurum ſummum Pontificem prouocat, *vel alios, ad quem, vel ad quos fuerit prouocandum*. In ſententiam Regis itum eſt ab Epiſcopis, qui appellatione quoque ſibi cauerunt. Quas appellationes deinde ratas habuerunt ceteri Epiſcopi & proceres, qui conuentui non intererant, quemadmodum & reliquæ regni vniuerſitates. T. 1. Libert. c. vii. N. 14. T. 2. Libert. c. xiii. N. 1. & ſeqq.

Hæc omnia diſtinctè retuli, ne quis cum vulgo in eum abripiatur errorem, vt exiſtimet Philippum eo animo Concilium prouocaſſe, vt de Regni ſui ſtatu & majeſtate in Concilio diſceptaretur. Quod enim ad caput illud pertinet, proteſtatione in contrariũ à ſe

& à

& à totius regni conuentu edita anno 1302. ſibi cauerat; & de dignitate ſua violata, cum Bonifacio per tres Epiſcopos Eccleſiæ Gallicanæ Legatos expoſtulauerat. Quare appellationis ad Cõcilium occaſio inde ſolùm profecta eſt, quòd Bonifacius delatus eſſet inter reos, à Concilio futuro diſcutiendus: & ideo in cauſſa Eccleſiaſtica, hoc remedio contra futura grauamina ſibi proſpexerunt, *ad cautelam*, vt dicebat Guillelmus de Pleſſeyano.

CAPVT XVII.

Synopſis.

I. De appellationibus à Papa ad futurum Concilium. Quæ aliena à vetere diſciplina. Non prouocabatur à ſententiis Patriarcharum, in cauſſis priuatis. Communes definiri non poterant ſine ſententia Sedis Apoſtolicæ; à qua non appellabatur.

II. Aliquando ob bonum pacis inſtaurabatur judicium Sedis Apoſtolicæ. quod differt ab appellatione. Synodus Arelatenſis indicta in cauſſa Cæciliani, poſt judicium Concilij Romani, vt Donatiſtis ſatisfieret. Conquerebantur cauſſam non plenè auditam. Secundæ cognitioni interfuerunt primi judices, contra morem appellationum. Explicatus Auguſtinus; facti ſpeciem recitat, non verò regulam præſcribit.

III. Iudicia aliquot renouata, poſt Romanæ Sedis ſententiam. Quod aliquando tamen fieri noluerunt ſummi Pontifices. In octaua Synodo definitum fuit, inſtaurandam eſſe cognitionem aduersùs Photium poſt judicium Concilij Romani. Reluctantibus Legatis Sedis Apoſtolicæ.

IV. Poſt ſeculum nonum, graues cauſſæ diſceptatæ à Pontificibus in numeroſis Conciliis. Præcipuè ſi ageretur de Sacerdotij & Imperij Concordia. vbi aderant Clerici, & Laici; è Gregorio VII. & Gelaſio II. Innocentius III. grauem controuerſiam decidere non audet, abſque definitione Concilij.

V. Inde manauit mos ille appellandi ad futurum Concilium. Hoc remedio primus omnium vſus fuiſſe videtur Fridericus II. Imperator. Concilium generalius Lugdunenſi prouocauit. Reſponſio Innocentij IV. è Matthæo Paris.

VI. Martinus V. vetuit has appellationes, è Gerſone; qui ſcripſit, conſtitutioni non eſſe locum in cauſſis Fidei. Pius II. eas quoque prohibuit. Galli exceperunt cauſſas Fidei, & manifeſtæ euerſionis Canonum.

VII. De Formula disjunctiua appellandi, ad Pontificem, vel ad Concilium. Quo ſenſu dixerint interpretes appellãdum à Papa ad Papam. Meliùs Iuo, qui à Sede ad ipſam Sedem confugiendum dixit. Quo ſenſu dixerit Vlpianus, appellari à reſcripto Principis. Expenſæ rationes cur in antiquis formulis disjunctiuè ad Papam vel ad Concilium appellatio conciperetur.

VIII. Quænam ſit Duuallij Theologi in hac quæſtione ſententia; quódque remedium illi ſubſtituat.

I. SVPERIORE capite nouam quandam rationem vidimus in Eccleſiam inuectam, ab iis qui ſe Romanæ Curiæ cenſuris premi exiſtimabant; ſcilicet Appellationem à Papæ decreto ad futurum Concilium. Nouam dixi, quia nunquam in Eccleſia admiſſa fuit prouocatio à Papa ad Concilium; licèt aliquando remedio quodam extraordinario, Sedis Apoſtolicæ judicium in majori Synodo inſtauratum fuerit. Quod illi facilè concedent, quibus perſpecta eſt antiqua diſciplina, quæ cauſſarum diuiſione, judicia Synodorum diſtinguebat. Illæ enim vel priuatæ erant, vel Communes; quarum diſcrimen explicamus in Diatriba *De Synodis*, Tomo ſecundo. Priuatæ, ita Synodorum Patriarchalium judicio finiebantur, vt nullus appellandi ſupereſſet locus, neque Imperatoris adeundi, aut Synodi Vniuerſalis interpellandæ, vt docet Iuſtinianus, juxta conſtitutum Secundæ Synodi Oecumenicæ. Cur ergo denegabitur Apoſtolicæ Sedi, quod veteres omnibus Patriarchis aſſeruerunt. Aliud dicendum de Cauſſis communibus, quæ juxta mores antiquos rectè conſtitui non poterant ἄνευ γνώμης, ſine ſententia Summi Pontificis, vt obſeruauit olim Sozomenus. Quo ſenſu intelligendus eſt Gelaſius, cùm ait: *Ipſi ſunt Canones, qui appellationes totius Eccleſiæ ad hujus ſanctæ Sedis examen deferri voluerunt, ab ipſo verò nunquam appellari debere ſanxerunt.*

L. 19. C. de Epiſcopali audientia: *Nam contra horum antiſtitum ſententias non eſſe locum appellationi, à majoribus noſtris conſtitutum eſt.* Nou. 137. Canon vi. Secundæ Syn. Photius Tit. ix. Nomocan. c. vi Apud Grat. c. cuncta. c. Ipſi ſunt. 9. q. 3.

II. Aliquando tamen, ad procurandam Eccleſiæ tranquillitatem, Imperatorum reſcripto, Apoſtolicæ Sedis judicia in majore Synodo inſtaurari contigit; in qua per Legatos Romanus Epiſcopus intererat. Quæ ratio longè differt ab appellatione. Vt enim, inquit Her-

L. præſcripti. 17. ff. de minorib.

mogenianus Iuriſconſultus, *appellatio iniquitatis ſententiæ querelam, in integrum verò reſtitutio erroris proprij veniæ petitionem, vel aduerſarij circumuentionis allegationem continet.* Deinde judex à quo appellatur, de appellatione non cognoſcit; ſed is à quo ſupplicatur, inſtauratum judicium peragere poteſt. Ejus cognitionis antiquiſſimum exemplum habetur in cauſſa Cæciliani Carthaginenſis, quæ judicio Concilij Romani ſub Melchiade deciſa, iterum peracta eſt in Synodo Arelatenſi à Conſtantino coacta anno 314. eo colore quæſito à Donatiſtis, quòd lite nondum plenè inſtructa judicium nimis properè latum eſſet, vt conſtat ex epiſtola Conſtantini ad Chreſtum Syracuſanum Epiſcopum, apud Euſebium.

Euſeb. l. x hiſt. c. 5.

Alienum putabat Conſtantinus à diſciplina, res ab Epiſcopo Romano judicatas refricare; ſed ſtudio pacis reſtituendæ inſtaurationem judicij in frequentiore Synodo Donatiſtis permiſit. Hoc habemus ex ipſius epiſtola ad Vicarium Africæ:

Epiſtola Conſtant. ad Vicar. Africæ.

Et contra id quod iiſdem reſponderam, inquit, *fruſtra eos id jactare*; (nempe Cæcilianum eſſe ſontem) *qoippe cùm res fuiſſet apud vrbem Romam ab idoneis ac probatiſſimis viris Epiſcopis terminata, obnixè ac pertinaciter reſpondendum exiſtimauerunt, quòd eorum omnis cauſſa non fuiſſet audita, ſed potiùs iidem Epiſcopi quodam loco ſe clauſiſſent, & prout ipſis aptum, judicaſſent. Quare cùm hæc tot & tanta nimiùm obnixas diſſenſiones protrahere viderem, ita vt nullomodo finis iiſdem dari poſſe videretur*, ſcilicet niſi nouo judicio de cauſſa Cæciliani cognoſceretur, Synodum Arelatenſem indicit. A qua non rejecti ſunt Iudices qui ſententiam Romæ tulerant, vt fit in judiciis appellationum; ſed quemadmodum fieri ſulet in judiciis ſupplicationum, ipſi cum aliis denuo cognitionem ſuſceperunt. Extant enim ſubſcriptiones Legatorum ex vrbe Roma à Silueſtro Epiſcopo miſſorum, Marini quoque, Reticij, & Materni Galliæ Epiſcoporum in Actis Synodi Arelarenſis, vnà cum ſubſcriptionibus ceterorum Epiſcoporum, qui ad illud Concilium conuenerant. Quod factum obſeruauit Auguſtinus, his verbis:

Aug. epiſt. 162.

Ecce putemus illos Epiſcopos qui Romæ judicarunt, non bonos judices fuiſſe. reſtabat adhuc plenarium vniuerſalis Eccleſiæ Concilium, vbi etiam cum ipſis judicibus cauſſa poſſet agitari; vt ſi malè judicaſſe conuicti eſſent, eorum ſententiæ ſoluerentur. Quibus verbis rem geſtam deſcribit, id eſt, ſecundam Synodi Arelatenſis cognitionem, poſt Concilium Romanum; non autem regulam præſcribit, qua in omnibus cauſſis vti liceat, nempe inſtaurationem omnium judiciorum Apoſtolicæ Sedis in Synodo Vniuerſali, quemadmodum plerique contra veterum ſententiam ſibi perſuaſerunt.

III. Sanè in diſſidio Orientalium, Concilium Sardicenſe indictum eſt; in quo judicium aduersùs Athanaſium refricatum fuit, poſt damnationes in illum à Conciliis Tyrio & Antiocheno decretas, & poſt admiſſam Athanaſij à Iulio in Concilio Romano communionem. Quod etiam factum in Concilio Chalcedonenſi erga Theodoretum, etſi Leo primus illi in communionem ſuſcepto Epiſcopatum reſtituiſſet. Attamen cauſſam Acacij, iterato judicio in Synodo Oecumenica, diſcuti paſſus non eſt Gelaſius, neque ceteri Pontifices, quamuis ſchiſmate eam ob rem violata eſſet vnitas Eccleſiæ; quæ ſub Iuſtino Principe reſtituta eſt, cedentibus Græcis auctoritati Romanæ Eccleſiæ. Rationem diſcriminis aſſignamus in Exercitatione *De Iudiciis Canonicis Epiſcoporum* Tomo II.

Græcorum tamen obſtinata petitio prætermittēda non eſt, qui ſeculo Nono, judicium contra Photium & ejus aſſeclas à Nicolao I. toties damnatos inſtaurari voluerunt in Octana Synodo, reluctantibus licèt Romanæ Eccleſiæ Legatis. Etenim Baanes Patricius, & ceteri Proceres à Baſilio Imperatore delegati vt Synodo intereſſent, ſe Actis Synodi non ſubſcripturos, vt fieri ſolet, profeſſi ſunt, niſi præſentis Photij, & ejus ſectatorum, ex Synodicis & Canonicis ſanctionibus ora obturarentur. Metrophanes Smyrnæ Metropolita eam petitionem ſuffragio ſuo juuit, verbis erga Romanam Sedem permodeſtis, & ad propoſitum ſuum accommodatis: *Diuinus Apoſtolus dicit, Prophetias nolite ſpernere, quod bonum eſt tenete.* 1. Theſſal. c. 5. *Sanctiſſimos veteris Romæ Legatos tanquam Prophetas recipimus, neque ſpernimus: probantes verò magnificentiſſimorum Procerum petitionem, æquam eſſe judicamus.* Statim verò Cōcilium definiuit judicium refricandum eſſe: *Statuimus vt illi citentur, ac præſentes facta defendendi poteſtate judicētur.* Concil. Oct. Act. iv. Legati quidē repulerunt hāc definitionē

[illegible]

Synodi, ſibi liberum non eſſe dicentes Romanorum Pontificum judicia reſcindere: ex eo præſertim, quòd præſentibus Photianis Romæ reddita fuiſſent. Sed diſcuſſo negotio, reorum exceptiones repulſæ ſunt, & renouata in Photium ejúſque conſortes damnationis & anathematis ſententia.

IV. Hinc factum exiſtimo, vt ſeculo Decimo, & aliquot ſequentibus, Pontifices Romani ad vitandas offenſiones, exemplo deceſſorum, cauſſas Communes in Conciliis frequentiſſimis diſcuti voluerint: adeo vt ſi qua inter Sacerdotium & Regnum grauis quæſtio incideret, ad Concilium eam referri vellent, quò Reges & Principes euocabant. Eam viam iniuit Gregorius VII. qui recrudeſcente diſſidio inter Romanam Eccleſiam & Henricum Germaniæ Regem anno 1080. teſtatur ſe curaturum, *vt Generalis Synodus congregetur in loco tuto & ſecuro, ſicque opportuno, vt ad eum poſſint vndique terrarum, Clericalis ordinis & Laicalis amici, vel inimici, ſine timore conuenire;* vbi diſcutiendum ait, quis auctor fuerit, *ne inter Pontificatum, & Regnum, diuina Pax & recta concordia fieret: quam pacem opitulante Domino ſicut Chriſtiana deuotio cupit & poſtulat, in eodem Concilio inſtaurare & confirmare optamus.* Gelaſius II. in eodem diſſidio, Concilij Generalis remedium adhibendum eſſe docet anno 1118. his verbis: *De controuerſia quæ inter Eccleſiam & Regnum eſt, vel Conuentioni, vel Iuſtitiæ libenter acquieſcimus, loco & tempore competenti, videlicet Mediolani, vel Cremonæ, in proxima B. Lucæ feſtiuitate, Fratrum noſtrorum judicio, qui à Deo judices conſtituti ſunt in Eccleſia, & ſine quibus hæc cauſſa tractari non poteſt.* Liberaliùs ſe geſſerat Gregorius VII. qui in cauſſa mixta, quæ Sacerdotium & Regnum reſpiciebat, ex Clericis & Laïcis Concilium conflari volebat, cùm Gelaſius videatur ad ſolos Epiſcopos hanc cognitionem contrahere. Illis tamen judicandi auctoritatem deferr: quia etſi de ſingulis negotiis & cauſſis priuatis ſuprema judicia à ſola Romana ſede rederentur hoc ſeculo; attamen cauſſas communes & Generales, ad Concilij definitionem ipſi Pontifices Romani referebant. Vnde Innocentius III. cùm vrgeretur à Philippo Rege Francorum, vt illius nuptias cum Ingeburge diſſolueret ea facti ſpecie propoſita, quæ hodie apud Summiſtas & ceteros tractatores nulla difficultate laborat, quin matrimonium conſummatum non fuiſſe dicant, rem illam abſque Concilij Generalis diſcuſſione fieri non poſſe ſcripſit his verbis: *Verùm ſi ſuper hoc abſque Generalis deliberatione Concilij, determinare aliquid tentaremus, præter diuinam offenſam, & mundanam infamiam, quam ex eo poſſemus incurrere, forſan ordinis & officij nobis periculum immineret; cùm contra præmiſſam veritatis ſententiam noſtra non poſſit auctoritas diſpenſare.* Id eſt, in præceptum illud diuinum, Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet, nullam cadere Diſpenſationem: Ceterùm an matrimonium conſummatum ſit in facti ſpecie propoſita, in Concilio Generali diſceptandum eſſe. Vnde patet hoc ſeculo Duodecimo in cauſſis communibus, quales erant Regnum aut prouinciarum querelæ, Concilij Generalis non ineptè, nec inuitis Pontificibus, imploratum auxilium fuiſſe. Primus omnium qui Appellatione ad futurum Concilium vſus eſt, prodit ſeſe apud Hiſtoricos, Fridericus II. Imperator, qui ad Concilij cognitionem euocatus à Gregorio IX. & ab Innocentio IV. ob diſſidium cum Eccleſia Romana, de hæreſi & aliis facinoribus delatus, Thaddæum Legatum ſuum ad Concilium Lugdunenſe miſit anno 1245. Hic poſt exceptiones Friderici propoſitas, cùm ferendam videret ab Innocentio Depoſitionis ſententiam, *Appellauit pro eo ad Concilium proximè futurum Generalius. Nec enim nunc omnes Prælati, vel eorum Principum procuratores apparent hic in præſentiarum,* vt dicebat ille, teſte Matthæo Paris. Cujus petitionem Papa non eo nomine repulit, quòd inepta eſſet prouocatio ad Concilium; ſed eo quòd Concilium illud Lugdunenſe Generale eſſet, vbi quamplurimi Epiſcopi & *Nobiles* aderant, aut eorum Procuratores, iis ſolis abſentibus quos Fridericus auctoritate ſua continebat: ideóque ne ex malitia ſua commodum reportaret, néve fraus illa ſua patrocinaretur, ſententiam depoſitionis non eſſe differendam, quemadmodum Matthæus Paris retulit.

V. Martinus V. cùm frequentiâ Appellationum ad futurum Concilium, non ſolùm in Cauſſis communibus, ſed etiam in priuatis, ſupremam in Iudiciis Apo-

Gregor. VII. l. 9. ep. 28.

Gelaſius II. in ep. ad Epiſc. Galliæ.

Innoc. ep. 105. l. 5. Reg. *Etſi commixtio ſexuum in eorum carnali commercio interceſſerit, commixtio tamen ſeminū in vaſe muliebri non extitit ſubſecuta.*

Innocentius d. l. 5 Reg. epiſt. 104 ad Phil. Regem.

Matthæus Paris.

ſtolicæ Sedis auctoritatem infringi videret; commotus etiam audacia Legatorum Ladiſlai Poloniæ Regis, qui cùm libelli cujuſdam hæreſibus ſcatentis damnationem trahi viderent, & Concilium Conſtantienſe mox eſſe diſſoluendum, *proteſtati ſunt de grauamine, & de appellando ad futurum Concilium*: conſtitutione promulgata in Conſiſtorio generali celebrato Conſtantiæ anno 1417. vetuit ne quis à Sede Apoſtolica appellaret, aut ejus judicium in cauſſis Fidei declinaret. Id teſtatur Ioannes Gerſon, qui ſtatim edito libello docuit licitam eſſe in cauſſis Fidei à Papa ad Concilium prouocationem; quia Papa in his cauſſis pendet à Concilio, vt ille pluribus exſequitur. Ceterùm an ſit jus appellandi in cauſſa diſciplinæ euerſæ, & Canonum manifeſtè corruptorum, Gerſon tractatu illo non ediſſerit: quamuis iis argumentis vtatur, quæ vtramque partem conficiant, ſcilicet ſi de Fide, de ſchiſmate, aut de Reformatione Eccleſiæ in capite & membris agatur. Pius II. à quo Sigiſmundus Dux Auſtriæ & Georgius Heymburgius Iuriſconſultus cõmunione abſtenti Concilium appellauerant, literis Mantuæ in conuentu Principum publicatis, has Appellationes iterum prohibuit anno 1460. Quod interdictum aduersùs morem jam receptum, ſic Gallicana Eccleſia ſtatim interpretata eſt, vt priuatis cauſſis, non autem communibus, cenſeret accommodandum; præcipuè ſi Regibus, aut Regionibus, injuria inferretur, ex qua Fidei vel vnitatis Eccleſiaſticæ læſio, vel diſciplinæ manifeſta interuerſio ſequi poſſet. Hac interpretatione verba generalia legis mitigauit Ioannes Dauuet Procurator Regius, cùm ex mandato ſpeciali Caroli VII. Francorum Regis, à comminatione Pij II. ad Concilium prouocaret. Denuntiauerat Pontifex in Conuentu Mantuano, ſibi abſtinendum eſſe à conſortio Francorum, quòd eas conſtitutiones amplexi eſſent, quæ à Concilio Baſileenſi editæ, ſummam Sedis Apoſtolicæ auctoritatem læderent, & Eccleſiæ vnitatem libertatémque perimerent. Requirit itaque Procurator Regius libello conteſtatorio, vt in loco tuto ac libero Concilium plenarium ex orbe vniuerſo à Pontifice congregetur, quo paci Eccleſiæ hac ratione maturiùs conſulatur; ita tamen vt Canones interim

Tractatus Ioannis Gerſon: *Quomodo, & an liceat in cauſis Fidei à Summo Pontifice appellare.*

C.13 n.x. T 2. Libert.

in Gallia ſerventur: adeóque ſi ob Canonum cuſtodiam cenſuris agatur aduersùs Regem aut Regnum, ſe de earum nullitate coram Concilio conqueſturum profitetur. Referuntur aliquot formulæ Appellationum, quas Ludouicus XI. Ioannes Nanterre Procurator Regius, Vniuerſitas Pariſienſis nunc ob decimas indictas, nunc ob Pragmaticam Sanctionem reſciſſam, & Concordatorum promulgationem, emiſerunt, à Papa ad ipſum meliùs conſulturum, vel ad Synodum vniuerſalem. Sed ex iis formulis conſtat hæc remedia nunquam adhibita, niſi cùm de cauſſa communi, & de manifeſta Canonum euerſione ageretur, quæ vniuerſam Eccleſiam Gallicanam reſpiceret.

Vide caput 13 T. 2. Libert.

Vide Gloſſam Pragmaticæ tit. de Cauſis §. vlt. verbo, *Foros.*

VII. Portò dubij fuiſſe videntur Majores noſtri in formula Appellationis iſtius conſtituenda, quam disjunctiua dictione protulerunt: *Ad Pontificem, vel ad Concilium, ad quem, vel ad quos prouocandum eſſet.* Hujus formulæ auctores fuerunt illi qui Philippi IV. Regis & Gallicanæ Eccleſiæ appellatorium libellum conceperunt anno 1303. quam ſecuti ſunt poſteri. Quod ab eis conſultò factum eſt, cogitantibus duplici remedio Appellationis ad Papam & ad Concilium ſubueniri poſſe. Vt enim Principes, etſi raro, aliquando tamen in auditorium ſuum res judicatas induci patiuntur; ita ex Innocentio primo & Nicolao, quorum verba refert Gratianus, *ſententia Romanæ Sedis poteſt in melius commutari, cùm ſubreptum aliquid fuerit, aut ipſa pro conſideratione ætatum, vel temporum, ſeu grauium neceſſitatum diſpenſatione, quædam ordinare diſponit.* Vnde Iuo malebat ab ipſa ſede ad ipſam confugere Clericos, quàm ab Ægypto auxilium petere, id eſt, à Regia poteſtate: *Quoniam*, inquit, *judicia Romanæ Eccleſiæ à nemine foris retractari poſſe, eadem Romana Eccleſia docente didicimus; ſi qui aliquando ſe prægrauatos ipſius Eccleſiæ auctoritate conqueruntur, hoc eis conſilium damus, vt non deſcendant in Ægyptum propter auxilium, ſed ab ipſa ad ipſam confugiant; & inde expetant leuamen, vnde conqueruntur accepiſſe grauamen: quia quæ aliquando corripit paterna ſeueritate, eadem frequenter colligit materna pietate.* Quamuis autem remedium iſtud juris extraordinarium, reſtitutio in integrum, vel retractatio, aut ſupplicatio dici

T.18 ſ. denominib.

C ſententiam. & ſeq 35 q 9 c. cum ex literis, de in integr. reſtit.

Iuo ep. 159.

deberet; attamen ab Interpretibus *Appellatio à Papa malè informato ad meliùs informandum* dicta eſt: argumento ducto à verbis Vlpiani, qui contra reſcriptum Principis prouocari poſſe dixit. Etſi in ſpecie ab Vlpiano propoſita, reſcriptum ad conſultationem Præſidis prouinciæ, qui conſulendo mentitus erat, à Principe datum ſit; & appellandi jus tribuatur non à reſcripto, ſed à ſententia Præſidis; non ad Principem, ſed ad ſuperiorem magiſtratum. Satius eſſet exemplo Machetæ niti, apud Plutarchum, qui à durmiente Philippo, ad eundem vigilantem appellabat. His tamen omiſſis, ne controuerſiam de verbis inſtituere videamur, certum eſt has Appellationes à Papa ad eundem, illo ſeculo ſuffragiis Interpretum receptas fuiſſe, quod ſuo aptiùs confugium Ab Ipſa, Ad Ipſam dixit: quemadmodum Appellationes ad futurum Concilium aliquando vſurpabantur. Itaque non eo conſilio disjunctiuis verbis appellabant Majores noſtri, ac ſi dubitarent quænam auctoritas Papæ aut Concilij eſſet appellanda, vt quibuſdam viſum: ſed Vtroque remedio ſuis rebus proſpicere curabant; ſcilicet vno in ſubſidium alterius ſuffecto. Poſſet alia ratiune eorum conſilium explicari: ſcilicet ad jus cogendi Concilij & ordinandi reſpexiſſe, quod Pontifici competit, adeóque Sedis Apoſtolicæ auxilium, appellationis formula implurandum videatur. Præcipuè cùm antiquitus mos ille obſeruatus fuerit ab Eutyche, à Flaniano, & à Chryſoſtomo, vt etſi Concilium Oecumenicum appellauerint, libellum tamen Appellatorium ad Romanum Pontificem dederint; cujus deinde ſtudio Concilium plenarium cogeretur, cui ipſe per ſe aut per Legatos ſuos præeſſet. Quare Gallicani Epiſcopi ne temerè ab antiqua conſuetudine diſcederent, formula ſua Pontificem, Sedem Apoſtolicam, & Synodum vniuerſalem complexi ſunt. Deinde iſta verborum conceptione obuiam ibant ſcrupuloſis cauillationibus, quæ à forenſibus magiſtris, in opinionum diſſidio, quod tunc vigebat, moueri potuiſſent. Diſputabatur enim eo ſeculo à Romanis, an Papa ſuperior eſſet Concilio; & Vlpiano placuerat, ei qui minorem judicem appellaſſet, errorem officere, atque ideo errantem appellationis beneficio excidere. Itaque in omnem euentum hac disjunctiua appellatione, etiam apud ipſos Romanos ſibi conſulebant.

ff de appell. — Plutarchus. — Paſquierius. — L. 1. § ſi quis. ff. de appellat.

VIII. Quæſtionem iſtam de Appellatione ad futurum Concilium, veterum Actorum inficiatione, & rationibus aliquot adductis confecit vir eruditus Theologiæ Profeſſor Andreas Duuallius; à quo eas petere licet, ſi cui methodus noſtra plenè non ſatisfecit. Ex quo auctore hæc verba tranſcribenda duxi, vt quæ ſit ejus ſententia conſtet: *Maneat itaque hoc ratum & conſtans, omnem à ſummo Pontifice ad Concilium ſiue futurum, ſiue præſens, appellationem eſſe prorsùs illicitam; idque ſiue Papa ſit infra, ſiue ſupra Concilium, cùm rationes allatæ in vtraque ſententia concludant. Dices, Principes & Reſpublicas grauiter nonnunquam conqueri, ſe à Pontificibus graues injurias pati, nullúmque ad has depellendas efficacius remedium eſſe præter prouocationem ad Concilium generale. Reſpondeo, non licere propterea ad Concilium prouocare; cùm Principes ſibi ſuiſque rebus poſſint aliâ viâ conſulere, ſcilicet non obediendo mandatis Pontificis; imò ſi aliter non poſſunt ſibi ſuccurrere, ſtrenuè prudentérque reſiſtendo, & cum ea moderatione, quam ſuperiori quæſtione, vbi de iniquis & Eccleſiæ pernicioſis diſpenſationibus, aſſignauimus.*

Andr. Duuallius, de ſuprema Rom. Pontif. in Eccleſ. poteſtate, Parte IV. quæſt. vltima.

CAPVT XVIII.

Synopſis.

I. Si Epiſcopi inuaderent juriſdictionem regiam, prohibitionibus & mulctis vtebantur Iudices ſeculares. exemplo Iuſtini Imperatoris, qui lege coërcuit Defenſores Eccleſiarum.

II. Bona Clericorum capta ad tuendam juriſdictionem regiam, ex Iuone, è Capitularibus Caroli Calui, Hincmaro, & Philippo IV. Principes noſtri non vſi ſunt expulſione à Sede, quæ erat pœna à legibus indicta. Quam Conſtantinus induxit. Suſpenſio ab officio irrogata à Iuſtiniano; & à Theodoſio; ſed hic ſequebatur Concilium Epheſinum aduersùs Ioannem Antiochenum. Hiſpani pellunt regno contumaces Epiſcopos, & redditibus priuant. Modeſtiùs ſe gerunt Galli.

III. Vetitum à Concilio Lugdunenſi, ne Iudices Eccleſiaſtici cogantur cenſuras tollere, perſonis, vel bonis captis; aut qui his vtuntur, earum vſu deſiſtere.

IV. Lex illa recepta olim à Gallis; ſed interpretatione adjecta: ita vt locum haberet in vera cenſura, non autem in ea, quæ eſt

Nullaſquàm jura regia violat. Hæc interpretatio continetur mandatis Philippi IV. perlatis ad Pontificem, per Epiſcopos Legatos Regis; in cauſſa Capituli Carnotenſis. Bona capiuntur, non propter cenſuras præcisè, ſed propter inuaſam juriſdictionem. Baillinus Carnotenſis de juribus regiis ſe reſponſurum cauet, in Curia Regis, de ſpiritualis coram judice competenti.

V. Ea interpretatio locum ſemper habuit in Gallia, ſtatim poſt Concilium Lugdunenſe. Vetitum tamen lege Philippi IV. ne domus diruerentur, vt antea fiebat. Bona capi ſolita, poſt Concilium Lugdunenſe docent Durandus Epiſcopus Mimatenſis, & Guillelmus de Nogareto.

I. QVÆ hucuſque diximus obſeruata ſunt, ſi à Romana Curia juribus Regiis injuria fieret. Quando autem ab Epiſcopis regni in detrimentum ſecularis juriſdictionis aliquid tentari contingebat, Regij Magiſtratus regiam juriſdictionem tuebantur, prohibitionibus decretis aduersùs Clericos; deinde ſi contrà niterentur Epiſcopi aut eorum Vicarij, & juriſdictionem quoque ſuam cenſuris defenderent, pœnale judicium adhibebant, ſcilicet pignorum capionem, & mulctarum exactionem, donec ab inuaſione ceſſatum eſſet. Hac ratione compeſcuit olim Defenſores Eccleſiarum Iuſtinus Imperator, conſtitutione lata, qua illos monet vt ab inſinuatione teſtamentorum abſtineant, quæ ſoli Magiſtro cenſus in vrbe Regia competebat, pœna quinquaginta librarum auri, temeratoribus legis indicta. Defenſorum Eccleſiæ munus Clericis ab Epiſcopo conferebatur, vt patet è Canone 11. Concilij Chalcedonenſis; qui longè differunt à Defenſoribus Eccleſiarum, quos ab Imperatore petendos decreuit Concilium Africanum, ad tuendos Patrocinio ſuo pauperes; de quibus alibi à nobis dicetur.

L. conſulta. C. de teſtam. Defenſores Eccleſiarum, quos turpiſſimum æſtimationis genus irrepſerat, præmonendos cenſemus, ne rem attingant qua nemini prorsùs omniū ſecundùm conſtitutionē præcepta, quàm cenſus Magiſtro competit. Abſurdum eſt nāque, ſi promiſcuis actibus rerum turbentur officia, & aliis creditum aliis ſubtrahat. & præcipue Clericis, quibus opprobrium eſt, ſi peritos ſe velint diſceptationum eſſe forenſium. Pœnâ etiam commemoratoriâ præſentes ſanctionis ferire dis... quinquaginta librarum auri.

II. Hujus bonorum capionis exemplum peti poteſt ex Iuone; qui refert contentionem quæ orta erat inter Regem Ludouicum VI. & Beluacenſem Clerum, ob accuſationem aduersùs Canonicum illius Eccleſiæ inſtitutam. Hinc priuilegio perſonæ, Beluacenſis Eccleſia Clerici cognitionem ad ſe trahebat; Inde, facti conditione Curia Regis judicium ſibi aſſerebat. Conſultus Iuo à Beluacenſibus reſpondit, ſi audientia Regalis Curiæ reſpueretur, Regem offendi; ceterùm eorum deſiderium jure niti. Attamen obſiſtendi pertinaciter conſilium non præbuit; quia neſciebat an parati eſſent ad ea incommoda ferenda, quæ hanc contumaciam ſequebantur; quorum ille deſcriptionem his verbis inſtituit: *Si autem ſciremus vos eſſe paratos, vt cum gaudio tolerare poſſetis ruinas domorum, exterminationes corporum, rapinas bonorum veſtrorum, poſſemus vos exhortari, vt ſequeremini conſilium Suſannæ, quæ magis elegit in manus hominum incidere, quàm Dei legem derelinquere. Sed quia in donis ſpiritualibus conſilium & fortitudo conjuncta ſunt; conſilium aliud niſi quod patientia veſtra tolerare poſſit, dare non audemus, quia qualis veſtra ſit fortitudo ignoramus.* Vidimus ſuperiùs, ex Capitularibus Caroli Calui, decimas interuerſas, ſi præceptis regiis non obtemperaretur; & ex Hincmaro, Bonis ſuis exturbatos Epiſcopos, ſi Regis juriſdictionem auctoritate Eccleſiaſtica infringere vellent. Quod obtinebat adhuc ſeculo Iuonis, id eſt, circa annum M. C. XV. vt patet ex hac epiſtola, & ex altera ejuſdem auctoris ſuperiùs laudata. Quæ Conſuetudo Edicto Philippi IV. firmata, ad hæc vſque tempora perdurauit. Alienam à temporibus ſuis, & ab Eccleſiaſticæ diſciplinæ reuerentia Principes noſtri exiſtimarunt pœnam illam quæ contumacibus Epiſcopis irrogata eſt aliquando ab Imperatoribus Romanis, nempe expulſio à Sede, & ſuſpenſio ab executione officij, vt ex Iuſtiniano ſuperiùs oſtendimus. Quod ille non inuexerat in Eccleſiam, ſed à deceſſoribus ſuis hauſerat; quorum conſtitutiones, expulſionum, exilij, & mulctarum comminationibus Clericos frequentiſſimè terrēt. Quibus Cōſtantinus præiuiſſe videtur, qui epiſtolæ qua Epiſcopos ad Concilium Tyrium euocat, has minas inſerit: *Quòd ſi quis, ſicut minimè ſuſpicor, noſtrum mandatum etiam jam callidè rejicere ſtudens, recuſet ad Concilium aduentare, hinc à nobis aliquis mittetur, qui eum regio mandato de dignitate ſua dejiciat, doceatque non decere quemquam deciſionibus Imperatoris pro veritate editis aduerſari.* Quod ad ſuſpenſionem attinet, Theodoſius Ioannem Antiochenum ad communionem Cyrilli Alexandrini & Concilij Epheſini hortatus; interim donec inter illos pax reſtituta fuerit, vetat Ioannem ne vllas ordinationes vel depoſitiones tentet, *μηδεμίαν ἐξ ἐπισκοπικῶν καταστάσεων, ἢ καθαιρέσεων, ἢ καὶ οἵας δήποτε χειροτονίας προαγαγόντος*

Iuo epiſt. 15.

Iuo epiſt. 171.

Apud Theodoret. lib. 1 c. 28. [illegible]

Theod. ep. ad Ioan. Antioch.

χειροτονία. Hinc fortaſſe exemplo Iuſtinianus ſibi licere putauit, annalem ſuſpenſionem à miniſterio Epiſcopis irrogare. Sed attendere debuerat, à Theodoſio hanc pœnam Ioanni Antiocheno inCONCIL. dictam, quia ſententiâ Epheſini Concilij jam antea fuerat aduersùs Ioannem decreta *αὐθεντίας* & *ἐξουσίας ἱερατικῆς* ſuſpenſio, donec ſententiæ aduersùs Neſtorium latæ adhæreret. Apud Hiſpanos obtinet, vt Epiſcopi & Clerici qui mandatis regiis non obtemperant, ſeu ad impertiendam tuitionem contra vim judicum Eccleſiaſticorum in cauſſa Eccleſiaſtica latis, ſiue ad repellendam inuaſionem quæ fit à Clericis aduersùs juriſdictionem ſecularem, aut ob quamcunque aliam grauiorem contumaciam, jure Ciuitatis ſeu *Naturalitatis regni* priuentur, & ſtatim à Regno expellantur, ſuiſque reditibus ſpolientur. Non quidem, inquiunt illi, per modum juriſdictionis ordinariæ, quæ in Clericos Regibus non competit; ſed poteſtate quadam politica & Oeconomica, vt docent Couarruuias, & Bouadilla, & omnes ſcriptores Hiſpani. Minùs ergo auſterum eſt remedium, quod à Gallis vſurpatur, quàm quo Romani Principes vtebantur olim, quóue Hiſpani læſam auctoritatem vindicant; licèt remedium noſtrum ſetro cauſſas ſeu morbos curet, potiùs quàm emplaſtro.

Concil. Epheſ. parte 2, Act. 5.

Couarr. pract. quæſt. c. 35. Bobadilla l. 2. polit. c. 18. n. 62.

III. Enimuero quia quod jure niti poterat in quibuſdam ſpeciebus, vt plurimùm in contemptum apertum juriſdictionis Eccleſiaſticæ & excommunicationum trahebatur à Principibus, & eorum magiſtratibus: Concilium Lugdunenſe, has bonorum captiones, & perſonarum vexationes aliquando trucidatarum ob latas cenſuras, ſub pœna excommunicationis inhibuit. Relatum eſt decretum in Collectione Libri Sexti Decretalium; ſed majoris momenti apud noſtros eſſe debet, quod in vrbe Lugdunenſi præſente Gregorio X. Philippo III. Rege Francorum, Rodulfo Imperatore Occidentis, & Michaële Palæologo Conſtantinopolitano, Epiſcoporum omnium ſuffragiis latum eſt anno 1274. *Quicunque pro eo quòd in Reges, Principes, Barones, Nobiles, Ballinos, vel quoſlibet miniſtros eorum, aut quoſcunque alios excommunicationis, ſuſpenſionis, ſeu interdicti ſententia fuerit promulgata, licentiam alicui dederint occidendi, capiendi, ſeu aliàs in perſonis, aut bonis ſuis, vel ſuorum grauandi eos qui tales ſententias protulerunt, ſiue quorum ſunt occaſione prolatæ, vel eaſdem ſententias obſeruantes, ſeu taliter excommunicatis communicare nolentes, niſi licentiam ipſam re integra reuocauerint; vel ſi ad bonorum captionem occaſione ipſius licentiæ ſit proceſſum, niſi bona ipſa ſint infra octo dierum ſpatium reſtituta, aut ſatisfactio pro ipſis impenſa, in excommunicationis ſententiam incidant ipſo facto.* Infrà: *Qui autem in eadem ſententia permanſerint duorum menſium ſpatio, exinde ab ea non poſſint niſi per Sedem Apoſtolicam abſolutionis beneficium obtinere.*

C. quicumque. 11. de ſentent. excom. in 6.

IV. Aliquis fortè ſuſpicabitur, nec injuriâ, conſtitutionem iſtam in Regno receptam non fuiſſe, cùm vſum contrarium ſaltem in capiendis bonis viguiſſe conſtet, etiam poſt illud decretum. Sed nolo exceptione illa conſtitutionem ſanctiſſimam repellere, cùm majorum noſtrorum reuerentia conſecratam fuiſſe videam. Illam ſolùm interpretatione inuenerunt, ne jura Regia violaret. Voluerunt itaque decretum quoad illas cenſuras vel Excommunicationes locum habere, quæ Nullæ non eſſent: ſi enim aut quia à Iudice non competente latæ, aut alio manifeſto vitio Nullæ eſſent; cùm Excommunicationum vires neque nomen obtinerent, non exiſtimarunt in iis ſpeciebus, decreto Concilij Lugdunenſis magiſtratus regios deterrendos eſſe ab aſſerenda juriſdictione regia, ſi opus eſſet. Deinde bona capi dixerunt, non præcisè vt reſcindatur Excommunicatio, ſed vt ab injuria Regiæ auctoritati facta ceſſetur; vnde per conſequentiam, Excommunicatio diſſoluatur. Hanc interpretationem accepto ferre debemus veteri cuidam chartæ è Tabulario Cameræ Pariſienſis petitæ: qua mandata continentur à Rege Francorum Philippo IV. Archiepiſcopo Senonenſi & Epiſcopo Antiſſiodorenſi data; quando iis Legatis ad Pontificem Romanum vſus eſt, ante annum milleſimum tercenteſimum, hac occaſione. Capitulum Carnotenſe interdicto & excommunicatione in miniſtros Regios ſæuierat, quòd ab Aduocatis Capituli hominibus Laïcis, tributa ceteris etiam ciuibus indicta exigerentur; eo prætextu, quòd priuilegio antiquo ab iis dependendis excuſarentur; quamuis decem tantùm Aduocatis immunitate conceſſa, Capitulum Aduocatorum numerum auxiſſet. Statim à Conſeruatoribus priuilegij ab Apoſtolica Sede Regibus indulti, ne

E Regeſtis Cameræ Comput. Pariſ.

terræ domanij regij interdicto ſubjiciantur, moniti Canonici vt interdictum amoueant, cùm recuſarent, excommunicantur, eorúmque bona jubente Rege capiuntur. Querela defertur ad Sedem Apoſtolicam, ac ſi per vim abſolutio à cenſuris exigeretur contra decretum Concilij Lugdunenſis. Qua de re literis Pontificis Rex monitus, per Epiſcopos Legatos ſuggerit Papæ inter cetera; bonis captis diſtringi à ſe Capitulum, quòd ſuam juriſdictionem inuaſiſſet; quo jure aduersùs Reges & Principes in ſimili ſpecie vteretur. Deinde non eſſe, quòd vis adhibenda ſit ad eam Excommunicationem ſoluendam, quæ nulla ſit. Quare duplici reſponſioóe nos inſtruit; Bona ſcilicet capi principaliter ob injuriam, quæ ſit regiæ juriſdictioni. quod prohibitum non eſt à Concilio Lugdunenſi. Tum decretum illud non violari, ſi Excommunicatio ſit Nulla. *Nec tale noſtrum jus euacuare*, inquit, *vel tollere intellexit Concilium Lugdunenſe, ſed jura Eccleſiarum duntaxat ita conſeruare, quòd propter hoc non rapiant vel injuſtè retineant aliena; aliàs, ſumma & euidens iniquitas inſurgeret ex eodem, quod non eſt ferendum; cùm ſit perpetuum jura juribus concordare.* Plurima alia his Mandatis continentur, de quibus Philippus cum Apoſtolica Sede expoſtulat; vnde patere poſſit, Neceſſitate cogente, Reges Francorum ad repetenda antiqua jura, quæ paullatim conuellebantur, & ad reſtaurandam dignitatem ſuam, per modum Defenſionis naturalis, tandem impulſos fuiſſe. De his capitibus quæ Clericorum priuilegia reſpiciunt, alibi dicemus vberrimè; cùm hîc tantùm de modo & Ratione retinendæ juriſdictionis agatur. Obſeruandum autem eſt, Balliuum Carnotenſem ex mandato Regis ita cauiſſe ſcripto ſuo, vt de his, quæ literæ Apoſtolicæ complectebantur, ſe reſponſurum coram Rege & ejus Curia ſponderet; quod attinet ad juriſdictionem Domino Regi competentem: quoad ea verò, quæ *ſpiritualitatem* continguut, coram judice competente jus Domini Regis defenſurum.

V. Eam verò interpretationem, quam modò retuli, ſecuti Majores noſtri, Epiſcopos & Clericos à perturbanda juriſdictione ſeculari, bonis captis etiam poſt Decretũ Lugdunenſe auerterunt. Temperamentum tamen quoddam adhibuit Philippus IV. conſtitutione edita anno 1302. ſcilicet, ne domus captæ diruantur, aut deformentur; quod aliter obtinebat temporibus Iuonis, vt ſuprà adnotaui. Præter teſtimonia ſuperiùs adducta, tres oculatos teſtes proferre poſſum, omni exceptione majores, qui docent quænam eſſet magiſtratuum regiorum ſententia. Durandus enim Mimatenſis Epiſcopus conquerebatur ſuo tempore, vim fieri juriſdictioni Eccleſiaſticæ à judicibus ſecularibus contra decretum Concilij Lugdunenſis: *Item impediunt*, inquit, *Iuriſdictionem Eccleſiæ: quia cùm in eos, vel eorum miniſtros, aut officiales, vel ſubditos, excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti ſententiæ proferuntur, grauant ex hoc proferentes, vel Res, aut ſubditos eorundem, quouſque abſolutionis beneficium deferunt ad eoſdem: nec ſufficit remedium excommunicationis, ſicut ait Gregorius X. de ſententia Excommunicationis. Quicumque in ſexto.* Guillelmus Nogaretus, & G. de Pleiſſano Milites, & Regis procuratores, eodem tempore quo Durandus, id eſt, circa annum M. CCC. VI. aſſerunt in libello ſuo porrecto Clementi V. Pontifici, *quòd cùm Prælati, vel eorum officiales, per juriſdictionem ſuam ſpiritualem impediunt & perturbant Iuriſdictionem temporalem notoriè, ſic quod negari non poteſt; Dominus Rex prædictus de antiqua Conſuetudine Regni, quia ſpiritualitatem Prælatorum coërcere non debet, diſtringere poteſt temporalitatem talium, quouſque ceſſent ab impedimento prædicto.* Infrà: *Et dicto jure coërcitionis Dominus Rex vtitur, & tam ipſe quàm ejus prædeceſſores vſi ſunt tanto tempore, de cujus contrario memoria non exiſtit.*

Philippus IV. Conſtit.

Durandus in Tract. de modo Concilij Gener. celebrandi, Rubr. 70.

C. 7. N. 22. §. 24. Tom. 2. Libert. Eccl. Gall.

CAPVT XIX.

Synopſis.

I. Poſt contentiones ob Pragmaticam Sanctionem, pax initur inter Eccleſiam & Regnum. Indictio Concilij Lateranenſis, cui tandem adhæſit Ludouicus XII. Tranſegit cum Leone X. Franciſcus I. Controuerſiæ Eccleſiaſticæ finiendæ ſunt per conuentionem, è Gelaſio II. & Concilio Africano.

II. Per Concordata, reſtituta eſt pax & Libertas Eccleſiæ Gallicanæ. Eorum executio commiſſa Regi à Pontifice; & à Rege, Curijs Parlamenti. Quæ per Appellationes ab Abuſu *conuentiones illas tuentur.*

III. Abuſus *dictio vſurpata in Gallia ante*

ante annos trecentos, ex Durando, Ioanne Pariſienſi, & veteri arreſto. Poſt Concilium Conſtantienſe, frequentiùs. Abuſus eſt poteſtatis peruerſus vſus, è Simplicio, Adriano II. Sigiberto, Roberto Lincolnienſi.

IV. Antiqui Pragmatici Appellatione ab Abuſu in re Eccleſiaſtica vſi ſunt, ante Concordata. Quæ, cùm de Reſcriptis Papæ agebatur, ſubſidiaria erat Appellationi ad Papam, & ad Concilium. Error recentiorum, qui Petri Courthardi, & Ioannis de Nanterre, veteres Appellationum formulas, ad Curiam Parlamenti directas fuiſſe exiſtimant. Earum vis explicata.

V. Appellatio ab Abuſu, à judicijs Epiſcoporum in negotio Eccleſiaſtico, ante Concordata, ex Aufrerio. Diſtincta erant reſcripta ob Pragmaticam infractam, & Appellationis ab Abuſu. Primo caſu non appellabatur, ſed ex nullitate *agebatur. In ceteris caſibus appellabatur: Abuſus mentione injecta, ad teſtandum nihil agi juriſdictione ordinaria, à judicibus ſecularibus. Mera Appellatio à Iudice Eccleſiaſtico ad ſecularem, nunquam admiſſa. Frequentia harum Appellationum à Theologorum Pariſienſium Decretis profecta; qui Principum auxilia implorari poſſe aduersùs Excommunicationes nullas ſcripſerunt.*

VI. Rationes allatæ olim à Magiſtratibus, ad confirmandas Appellationes ab Abuſu, in cauſſis Eccleſiaſticis, ex Aufrerio. Earum vis expenditur breuiter. Rebuffi ſententia.

VII. Præter ſuperiora remedia adhibebatur aliud, ad tuendam juriſdictionem temporalem, per prohibitiones, & mulctas. Poſt Concordata, tria illa remedia explicantur vnicâ formulâ Appellationis ab Abuſu. Quæ in Concordatis aſſerendis expreſſa Pontificis auctoritate nititur; In ceteris articulis, tacitâ.

VIII. Conſtitutionibus Regijs confirmatæ iſtæ Appellationes in Cauſſis Eccleſiaſticis; & præſcriptus modus quidam, ne Iudices Regij ea auctoritate abutantur. Si agatur de correctione Clericorum, Appellatio non ſuſpendit judicatum, licèt deuoluat ad Curiam.

I. POST graues illos motus in Eccleſia Gallicana excitatos, ob retenta Baſileenſis Synodi decreta, & vſum Pragmaticæ Sanctionis, tandem Eccleſiæ & Regni interfuit, pace inita, ſic inueterata diſſidia componere, vt dignitati Sedis Apoſtolicæ, & Libertati Eccleſiæ Gallicanæ conſuleretur. Laterani Concilium Generale indixerat Iulius II. anno 1512. vt Piſanum Conuentum a Cardinalibus aliquot ope conſilióque Imperatoris Maximiliani & Ludouici XII. Regis Francorum coactum diſſolueret, & Pragmaticam Sanctionem Gallorum reſcinderet. In eum finem Edictis ſuis Eccleſiam Gallicanam, Curias Regni, ipſúmque Regem ad illud Concilium Lateranenſe euocauerat. Diſceſſerant à Conuentu Piſano, poſt obitum Iulij, Maximilianus & Ludouicus: hicque per Legatos ſuos, ſe Concilio Lateranenſi adhærere profeſſus eſt, pollicitúſque Leoni effecturum ſe, vt ab Eccleſia Gallicana aliqui mitterentur, qui de Pragmatica Sanctione reſponderent. Obeunte Ludouico, Franciſcum I. Galliæ Regem hæc cura reſpexit; qui à Leone & à Concilio, Edictis aliquot mouiram videns Eccleſiam Gallicanam, in eóque res eſſe poſitas, vt ſententia Concilij Generalis, cui Reges Chriſtiani fauebant, Regnum Francorum de ſchiſmate propediem damnaretur, nihilque ſupereſſe, quo ſe aduersùs illa decreta Concilij tueretur; cùm Vniuerſitas Pariſienſis olim à Reſciſſione Pragmaticæ ſummum Pontificem & Concilium Generale prouocaſſet; quod jam in æde Laterani haberetur, quódque ipſi Reges Gallorum vt Synodum Generalem agnouiſſent; prudentiſſimè de hac contentione cum Leone tranſegit. Etenim cùm duplici ratione pax regni & Sacerdotij reſtituenda ſit, *Conuentione*, aut *Concilio*, vt monuerat Gelaſius II. maluit pactis conuentis, Eccleſiæ Gallicanæ tranquillitatem procurare, quàm aut cauſſa cadere in Concilio, ſuffragijs Epiſcoporum à rebus noſtris alienorum, aut perpetuo diſſidio & ſchiſmate cum ſummis Pontificibus conflictari. In quo Fauſtini Legati Romanæ Sedis conſilium ſequebatur, qui tractatione & aſſidua collatione contentiones hujuſmodi, quæ de juriſdictionibus emergunt, componi poſſe faciliùs & gratiùs exiſtimabat. De Canonibus Nicænis à Fauſtino prolatis agebatur, quos Alypius Epiſcopus in Concilio Chartaginenſi dubios eſſe dixerat; qua de re ad ſanctiſſimum Papam ſcribendum eſſe monet, *vt ipſe beatiſſimus Epiſcopus vrbis Romæ, ſicut & veſtra ſanctitas apud ſe tractat*, inquit Fauſtinus, *ita & ipſe inquirat, ne contentio inter Eccleſias naſci videatur. Sed magis caritate fraterna deliberare poſſitis, ipſo reſ-*

Gelaſius II. in ep. ad Epiſc. Gallic. anni 1118.

Initio Concilij Africani.

cribente, quod melius obſeruari debeat.

II. Pacta inita Bononiæ inter Leonem X. Sedémque Apoſtolicam, & Franciſcum primum, Regnúmque Francorum, pacem & Libertatem Eccleſiæ Gallicanæ reſtaurarunt; Iuriſdictione Ordinariis tum in cauſſis dirimendis, tum in Beneficiis conferendis reſtitutâ; Reſeruationibus & Gratijs expectatiuis depulſis; Tertia parte Beneficiorum Graduatis per exceptionem quatuor menſium attributa; Simoniaca fœditate, qua Epiſcoporum & Abbatum Electiones laborabant, per Regiam Nominationem expurgata. Sed tot vigilijs nihil actum erat, niſi Concordatorum executioni, quæ Canonicæ Libertati proſpexerant, ſeriò caueretur. Ejus deſiderij vt compotes eſſemus, nihil aliud à ſummo Pontifice exigendum erat, quàm vt contractus perpetui vires huic conſtitutioni adderet, irritum & inane decerneret ſi quid in aliqua vel minima parte à quoquam, immo etiam ab ipſa Sede Apoſtolica contrà tentaretur; Et Tuitionem Canonum atque Decretorum hac conſtitutione reſtitutorum, quę Principibus, præcipuéque Regibus Francorum jure competit, conſenſu quoque ſuo, & Apoſtolicæ Sedis auctoritate adhibita, Regibus noſtris permitteret. Quod ille liberaliter & ampliſſimis verbis fecit; ita vt iſtam inter ceteras conſtitutiones Regias recenſeri ſtatuerit, & ne qua deinceps tergiuerſandi occaſio ſupereſſet, juxta poſtulationem Regis, Concilij Lateranenſis decreto voluerit confirmari. Si quis autem repetat antiquum illum Chriſtianorum Principum, etiam noſtrorum, vſum, qui Canonibus conſtitutis robur legis addebant, & præſidio auctoritatis ſuæ eorum executionem adeo muniebãt, vt refragantes pœnis legitimis plecterẽt, atque in contrarium geſta aliquando ſuſpenderent, is profectò reſtauratam pleniſſimè in Gallia his Concordatis Regiæ Tuitionis auctoritatem inuenier. Franciſcus verò, vt ſe ab onere expediendarum litium eximeret, curam cuſtodiendæ Pactionis in Curias Parlamenti refudit, literis hac de re datis anno 1517. Ex eo tempore, quemadmodum olim, ſi quid aduersùs Decreta Canonum & formam à Pragmatica Sanctione præſcriptam actum eſſet, querela ad Regem, deinde ad Senatum delata, omnia reſtituebantur in integrum; ita etiam Concordatis violatis, Senatus officium imploratum eſt per Appellationes ab Abuſu.

III. *Abuſus* quidem dictio foro noſtro ab aliquot ſeculis in hoc cauſſarum genere non erat incognita; quamuis Appellationis formula nondum frequentaretur. Etenim Durandus Mimatenſis Epiſcopus monuit, ſeculares judices ſolitos illa tempeſtate, id eſt, ante trecentos & triginta annos, hac exceptione judices Eccleſiaſticos de turbata juriſdictione conquerentes repellere, *Quòd eorum actus eſſent Abuſus.* Eodem tempore Ioannes Pariſienſis Theologus ſcripſit, *Abuſum* gladij ſpiritualis, quo ſeditio excitaretur, repellendum eſſe per gladium temporalem Principis, cum moderamine. Deinde anno 1385. Procurator Regius aſſerunt Regis officium in eo verſari, *vt reuocari faciat omnes interpriſias, offenſiones, & Abuſus per juriſdictionem ſpiritualem in juriſdictionis temporalis præjudicium factos vel factas.* Poſt Concilium Conſtantienſe vox iſta frequentiùs vſurpari cœpit; quia tunc diſcuſſa eſt plenitudo poteſtatis Eccleſiaſticæ, & tractatum de illius legitimo vſu regulis quibuſdam præſcribendo, ne non tam vti plenitudine poteſtatis contingeret, quàm *Abuti* pleniſſimè, vt loquitur Gerſon. Hoc verbum deductum eſt è Simplicij Papæ vulgato loco, relato apud Gratianum: *Priuilegium dignitatis meretur amittere, qui permiſſa ſibi Abutitur poteſtate,* id eſt, qui fines poteſtati ſuæ aſſignatos à Lege, aut à Canone, tranſgreditur; qui porrigit ſe vltra quàm ſibi conceſſum ſit. Vnde Hadrianus II. Hincmaro exprobrat, quòd miniſterio juris Epiſcopalis abuteretur. *Miranda eſt planè veſtra fraternitas*, inquit, *quare miniſterio juris Epiſcopalis in regionibus illis Abutitur.* Sigebertus eo ſenſu vocem illam vſurpauit, de Vrbano II. & Guiberto loquens: *Dum alter in alterum excommunicandi auctoritate magis ex ſuo libitu, quàm ex juſtitiæ reſpectu Abutitur, auctoritas illius qui dedit poteſtatem ligandi & ſoluendi omnino deſpicitur.* Quin & Robertus Lincolnienſis: *Non poteſt ſanctiſſima Sedes Apoſtolica aliquid vergens in hujuſmodi peccatum vel mandare, vel præcipere. Hoc enim eſſet ſuæ poteſtatis Abuſio.*

Durãd Tract. de Modo Concil. Gen. celeb. Rub. ...

Ioan. Pariſ. cap. 21. de Poteſt. Reg. & Pap.

Tom. 2. Lib. c. 7. n. 27.

De Poteſt. Eccleſ. Conſider. x.

C. vbi. diſt. 74. c. Priuilegium. 11 q 3.

Hincmar. in ep. ad Hadr. Edit. Pariſ.

Sigebertus in Tract. de Vnitate Eccleſ.

Apud Matthæũ Parin in Henrico III.

IV. Ceterùm etſi *Abuſus* ſignificatio quamcunque miniſterij ſpiritualis aberrationem complectatur, ſiue in negotijs Eccleſiaſticis, ſeu in temporalibus verſetur, vt patet ex teſtimonijs jam relatis: Attamen formula Appellationum

ab Abuſu ſpecialiter accommodata eſt à Pragmaticis antiquis, querelæ illi, quæ à Clericis aduersùs vim Iudicum Eccleſiaſticorum ad magiſtratus regios defertur, ſiue de reſcriptis Romanæ Curiæ conquerantur, ſiue de judicijs Epiſcoporum. Etenim ante Concordatorum editionem procurator Capituli Pariſienſis, à decimæ indictione, quam anno M. D. I. Alexander VI. in Gallia exigi juſſerat ad juuandas Vniuerſalis Eccleſiæ neceſſita.es, appellauit Papam meliùs conſultum, Synodum vniuerſalem primò celebrandam, *necnon ſupremum dominum noſtrum Regem Chriſtianiſſimum Eccleſiaſticæ libertatis conſeruatorem piiſſimum, & ad eius ſupremam Parlamenti Curiam, ac ad illum vel illos, ad quem ſeu quos de jure, vel conſuetudine, in hac parte prouocare & appellare licet.* Quæ verba obſeruanda ſunt, vt inde pateat in hoc caſu, Appellationem ad Regem, ſubſidiariam fuiſſe appellationi ad Concilium, in hac enim de iniquitate, in altera de Abuſu tantùm diſceptari poteſt: & vnius ſubſidio juuabantur appellantes, dum alterius præſidium expectabatur. Ita enim diſtribuenda ſunt verba quæ ſequuntur: *Et quia hanc appellationem proſequi potero per viam Nullitatis, Iniquitatis, Exceſſus, vel Abuſus, aut aliam quam ex his duxero, optione mihi ſeu dictis Dominis meis ſemper reſeruata.* Sulet allegari à viro doctiſſimo Choppino, & aliis Pragmaticis, ad probandum vſum harum appellationum ab Abuſu, prouocatio interpoſita per Petrum Courthardi Aduocatum Regium, à monitione quam Innocentius VIII. anno 1488. decreuit aduersùs Flandros Regno Galliæ ſubditos. Sed formula illa non ad Regem aut Curiam Parlamenti dirigitur, verùm ad *Papam modernum meliùs informandum, & ſanctam Sedem Apoſtolicam, ſeu ad eum vel eos, ad quos jure prouocare poteſt, vel debet.* Quamuis ea ſententia eſſet, tum Petri Courtbardi, tum Ioannis de Nanterre, qui anno 1484. à Legatione Balluæ Cardinalis à Sixto IV. impoſita, ipſum Sixtum, vel eos appellauerat, qui appellandi eſſent; vt pendente illa appellatione nihil innouaretur, omnémque innouationem Princeps ſuæ auctoritatis præſidio impediret.

Tom. II. Libert. c. IV N. XIII. & c. XIII. n. 14.

V. Eas quoque Appellationes ab Epiſcoporum judicijs interpoſitas, ante Concordatorum editionem inuectas fuiſſe in forum, docet Stephanus Aufrerius in Opuſculo ſuo, quod excuſum eſt anno 1514. vnde duo quædam colliguntur, quæ ad hujus Diſſertationis illuſtrationem valde conducunt. Vnum eſt, Iuriſdictionem Regiam ſe tunc rebus Eccleſiaſticis immiſcuiſſe *in præſenti regno, vbicunque per Prælatos, Clericos, vel alios quoſcunque aliquid fit vel attentatur contra Decreta Baſileenſis Concilij, & Pragmaticam Sanctionem.* Alterum eſt, *vbi Eccleſiaſtica poteſtas abutitur notoriè ſua juriſdictione vel poteſtate. Quo caſu etiam contra Clericos concedi ſolent per Cancellariam litteræ in caſu Appelli ab Abuſu Notorio vulgariter nuncupatæ.* Quare diſtincta & ſeparata erant reſcripta illa, ob Pragmaticam infractam, & Appellationis ab Abuſu. Pragmaticæ violatæ rei in jus vocabantur, nulla Appellationis mentione injecta, eleganti ratione. Quia cùm de Actus vel ſententiæ *Nullitate* quæreretur, neceſſe non erat, vt ex prouocatione ageretur, quemadmodum docet Titulus Codicis, *Quando prouocare non eſt neceſſe.* Quam prouocandi neceſſitatem eo caſu expreſſa etiam Decretalium verba remouerunt; imò verò huic remedio *Nullitatis*, etiam poſt varias ſententias, locum eſſe voluerunt. In ceteris articulis, qui Pragmatica non continebantur, atque adeo eorum *Nullitas* nondum erat conſtitutione aliqua præjudicata, Appellatione vtebantur: ſed ea cautione vt *Abuſus* mentio injiceretur: ne quis exiſtimaret magiſtratuum conſilium illud fuiſſe, vt Eccleſiaſticam juriſdictionem ſeculari ſubmitterent. Quare non de Re ipſa ſe judicium ſuſcepturos, ſed de Poteſtatis Abuſu extraordinaria cognitione habita, Protectionis jure oppreſſis opitulaturos, hac formula profitebantur. Simplicem enim & meram Appellationem à Curia Eccleſiaſtica ad Curiam Regiam nunquã in Gallia admiſſam fuiſſe fatentur Petrus de Cuneriis, Maſuerius, & Ioannes Galli. Appellationum autem ab Abuſu frequentiam induxit Theologorũ Pariſienſium, præcipuèque Gerſonis, ſententia, qui aduersùs Excõmunicationes Nullas, morem majorum ſecutus, Principum ſecularium præſidium implorari licitè poſſe ſcripſerat. *Contemptus clauium non ſemper inuenitur apud illos, qui nedum non obediunt ſententijs excommunicationum promulgatis per Pontificem, vel ſuos: ſed etiam non eſt judicandus apud illos, qui per poteſtatem ſecularem aduersùs tales prætenſ is ſententias*

Aufrerius in Tractatu de Poteſt. ſecul. ſuper Eccl. in Regula 2. Fallentia 30. & 31.

C. 1. de Sent. & re judic. Clem. 1. eod. tit.

Petrus de Cuneriis art. 14. Maſuerius T de Appellat. § 21. Gallus q 161.

Gerſon in Tract. circa materiam Excom. & Irregul Conſid. 2.

tueri ſe procurant. *Lex enim naturalis dictat, vt poſſit vim vi repelli. Conſtat autem quòd tales Excommunicationes non debent dici jus, ſed vis & violentia; contrà quàm fas habet liber homo vel animus ſe tueri.*

VI. Dubitabat Auſrerius quo jure niterentur iſtiuſmodi Appellationes; Attamen à Magiſtratibus Regiis capita aliquot è Gratiani decreto petita proferebantur, quorum ille meminit: *Audiui tamen*, inquit, *frequenter officiarios pro hoc dicere eſſe bonum textum in c. filijs vel nepotibus. 16. q. 7. Quibus ego reſpondi dictum Canonem eſſe correctum, vt tenet Situlus in c. qualiter. de judicijs. Sed vlteriùs mihi allegauerunt regiam majeſtatem ad hoc inter alia fuiſſe inſtitutam, vt miniſtros Eccleſiæ, id eſt, viros Eccleſiaſticos, protegat; cum boni Regis ſit tueri Eccleſiam, & perſonas Eccleſiaſticas. Vnde dicit textus, 96. diſt.* Boni Principis eſt ac religioſi Eccleſias contritas atque conciſas reſtaurare, nouáſque ædificare, vt Dei Sacerdotes bonorare ac tueri *23. q. 8. c. tributum. ibi*, quia nos tueri & defenſare deberent; *Et c. Principes. 23. q. 5. ibi*, cognoſcant ſeculi Principes ſe eſſe rationem reddituros propter Eccleſiam, quam tuendam ſuſcipiunt. *Et 23. q. 3. c. Maximianus. & 2. c. ſeq. & 2. q. 1.* Chriſtianis, *dum Gelaſius Papa Zeiæ Comiti ait*, Clericos tibi committo, vt tuæ ſublimitatis tuitione vallentur, ne quid illis aut ſurreptio, aut inimica legibus violentia neceſſitatis imponat. *Dicit etiam textus 23. q. 5.* Adminiſtratores planè ſecularium dignitatum, quæ ad Eccleſiarum tuitionem, pupillorum ac viduarum protectionem, rapaciúmque refranationem conſtitutæ proculdubio eſſe debent, quoties ab Epiſcopis & ab Eccleſiaſticis viris conuentæ fuerint, eorum querimonias attentiùs audiant, ſecundùm quod neceſſitas expetierit, abſque negligentia examinent, & ſtudio diligenti corrigant. *Facit textus in c. Imperatoribus, vbi dicit* per Imperatorem obuiandum peruerſis, & pauperes defendi aduersùs potentias diuitum. alioqui qui poteſt perturbare peruerſos, & eis obuiare, & non facit, nihil aliud eſt quàm fauere impietati eorum, *c. qui poteſt ead. c. & q. Inſuper* Regum eſt officium proprium, facere judicium atque juſtitiam, & liberare de manu calumniantium vi oppreſſos, *vt in c. Regum 23. q. 5. Præterea Archiepiſcopus notoria crimina ſubditorum ſui ſuffraganei viſitando punire poteſt, ratione hujus notorietatis; quod aliàs facere non poſſet, vt in c. Romana. §. ſanè. de cenſibus lib. 6. & facit c. Romana. de pen. eod. lib. Allegant inſuper, quòd regia poteſtas ad id etiam noſcitur inſtituta, vt ſanctorum antiquorúmque Patrum decreta ſaluberrima ſpiritu Dei promulgata exequi faciat, & inuiolabiliter obſeruari. In auth. quom. oport. Epiſc. in Princ. col. & in l. fin. C. de ſumma Trinit. & multas alias rationes pro ſe ſoliti ſunt allegare. Nunquam tamen audiui, neque vidi, niſi ſemel, quòd ſuper meritis hujuſmodi cauſſarum appellationum fuerit pronunciatum: ſed duntaxat vel Appellationes annullari, aut quod appellantes non erant vt appellantes recipiendi, quia à judice ſpirituali non eſt ad ſecularem judicem appellandum.* Sanè fatendum eſt pleraque ab Aufrerio laudata teſtimonia, longiùs eſſe petita; quamuis aliqua huic diſceptationi inſeruire poſſint. Præcipuum autem illud in quo cauſſæ fundamentum ponebant, tractum è Concilio Toletano, quo cauetur Regi denunciandam eſſe diſſipationem bonorum Eccleſiaſticorum, quæ fit à Metropolitano Epiſcopo, vt eam fieri vetet, non adeo vrget, ac prima fronte videtur; quia res Eccleſiaſticæ jure illo veteri, & juriſdictioni Eccleſiaſticæ, & Regiæ ſuberant, vt alibi dicetur. In hac autem ſpecie, loquimur de judiciis quæ redduntur in cauſſa Eccleſiaſtica; quæ ad juriſdictionem ſecularem referri non poteſt, niſi ratione Abuſus. Quare non mirandum eſt, ſi Rebuffus, qui ſola hæc teſtimonia expenderat, iniquiùs ſe gerat erga iſtas appellationes, quas nimis anguſtis finibus coërceat, ſcilicet ijs caſibus, in quibus Rex juriſdictionem habet delegatam à Papa, vel à Canone, vt in tuenda Fide, vel Eccleſia, ſi oppugnetur, & in caſibus à jure expreſſis.

Auſrerius dicto loco.

Ex c. filijs vel nepotibus. 16. q. 17.

Rebuffus in Comment. Conſtit. Tractatu de Appellat. tanquã ab Abuſu.

Vide ſecundã Præfationem Marcæ § 15.

VII. Duo itaque remedia, vt dixi, accommodata erant ad retinendam Canonum & Decretorum executionem, ſcilicet reſcripta ob Pragmaticam infractam data, & appellationes ab Abuſu. Alia formula vtebantur, ſi ſecularis juriſdictio inuaderetur ab Eccleſiaſtica, ſcilicet mandatis, quibus inuaſio prohibebatur ſub mulctæ comminatione: quorum meminere Ioannes Galli, Maſuerius, Petrus Iacobi, & Benedictus, antiquiores Pragmatici. *Nec refert*, inquit Benedictus, *an via Appellationis, Recurſus, aut ſimplicis querelæ fuerit Rex pro tali aut ſimili exceſſu aditus, quoniam in ſua Curia forma non curatur.*

Benedictus in Cap. Raynutius verb. ſi abſque liberis. §. 49.

Publicatis Concordatis, ſatius eſſe viſum eſt, omnia illa remedia vnicâ formulâ complecti, Appellationis ab Abuſu: ea præcipuè de cauſa, quòd regiis conſtitutionibus Ludouici XII. & deinde Franciſci, præciſa erat & abolita Nullitatis ratio apud tribunalia judicum, etiam in cauſſis ciuilibus; & omnia aduersùs ſententias auxilia ad Appellationis ſolennia erant redacta. Itaque hodie & Cuſtodia Canonum, & Auctoritas Legum, his Appellationibus velut neruis retinentur: quæ locum habent, cùm Decreta Conciliorum, & Conſuetudines receptæ infringuntur, vel cùm Iuriſdictio ſecularis ab Eccleſiaſtica læditur; aut vice verſa, cùm ſecularis Eccleſiaſticam vſurpat. Quod his verbis efferri ſolet à Pragmaticis: Cùm violantur *Decreta, Conſtitutiones Regiæ, & Libertates Eccleſiæ Gallicanæ.* Quibus plerique Curiarum Placita adjungunt. Sed non eſt, quòd ſpeciem diſtinctam à reliquis tribus in Curiarum Arreſtis conſtituamus; quæ vt valida ſint, ad vnum ex illis articulis referri debent. alioqui, Clero conquerente, reſcindi poſſunt. Olim quidem, ſi quid à Romana Curia receptis Canonibus contrarium emanaret, nunc ſolo Diſſenſu Eccleſia Gallicana jus ſuum ſeruabat, nunc regiam opem implorabat. Sed hodie infrequentia Synodorum id effectum eſt, vt in ſola regia tuitione & Patrocinio Libertas Eccleſiæ Gallicanæ conſtituta ſit; ipſo etiam Romano Pontifice hoc præſidium approbante, vt antè diximus. Si quis excipiat indultam fuiſſe tantùm Regibus noſtris Concordatorum protectionem, non ceterorum Canonum; Illud quidem non inuiti concedemus, conceptis verbis eam ſolùm curam illis creditam fuiſſe; ſed ex præſumpta mente Summi Pontificis ſemper Gallicanæ Eccleſiæ perſuaſum fuit, in ceteris etiam articulis eam Tuitionem extraordinariam, quæ in Gallia ante Concordatorum publicationem vigebat, à Summis Pontificibus tacitè fuiſſe conceſſam; cùm in rebus majoris perſæpe momenti, quæ Concordatis continentur, præſidium regium ad Decreta cuſtodienda impendi gratiſſimum habuerint. Quæ Summorum Pontificum conſenſio inde etiam probari poteſt, quòd ab aliquot ſeculis cùm Appellationum iſtarum vſus frequentetur in Gallia, (non inuitis Epiſcopis, qui modum quendam illis præſcribi, non autem rem ipſam aboleri aliquoties poſtularunt) à Romana Curia nihil profectum ſit, quò ingratam ſibi eſſe furi trituram illam ſignificaret. Quanta verò ſit hujus tolerantiæ & Oeconomiæ auctoritas, abundè diximus Libro III.

VIII. Quare juris ſui conſcius Franciſcus primus, Eccleſiaſticæ juriſdictionis conſeruandæ ſtudio, Conſtitutione lata anno 1539. modum præſcripſit, quem magiſtratus in his Appellationibus diſceptandis ſequerentur, ne latiùs vagarentur extra fines, vt antea fieri ſolebat. Conſtitutione illa duæ ſpecies continentur, in quibus locum eſſe Appellationibus iſtis dubitari non poteſt in Gallia; ſcilicet cùm juriſdictio Eccleſiaſtica abutitur poteſtate ſibi conceſſa erga Clericos, tum in morum cenſura, tum in actionibus merè perſonalibus; vel etiam cùm realium actionum cognitionem ſuſcipit. Primo caſu, ſi de emendatiune Presbyterorum aut ceterorum Clericorum, vel de actione merè perſonali agatur, cui nihil reale ſit admixtum, Appellatione non ſuſpendi judicatum, ſed judicium ad Curias Regni ſupremas deuolui tantùm decernit: ſecus autem in actione reali. Id hauſtum videtur è Concilio Lateranenſi, quod Epiſcoporum juriſdictionem Clericos corrigentium, Appellationibus non impediendam cenſuit. Hæc Conſtitutio pluribus Edictis deinceps confirmata eſt, eo caſu quo de morum cenſura agitur, omiſſa mentione actionis perſonalis, tum à Carolo IX. Henrico III. Henrico IV. tum ab inuictiſſimo Rege Ludouico XIII. Imò verò ex Edicto lato anno 1612. patet à Concilij prouincialis decretis & Epiſcoporum mandatis, quas parœcias viſitando dederint, in iis quæ officia diuina, diſciplinam Eccleſiaſticam, vel morum Correctionem pertinent, Curias ſupremas ſub titulo Abuſus prouocari poſſe. Attamen ne Clerici hoc remedio impunitatem ſcelerum potiùs quærerent, quàm legitimum aduersùs vim auxilium, duplici mulcta, ſi lite cadant, caſtigandos eſſe conſtitutionibus ſancitum eſt. Quin etiam ne magiſtratus ſua auctoritate abuterentur, vetitum eſt Curiis ſupremis, ne reos carceribus emittant, vel abſoluendos *ad cautelam* pronuncient, ante-

Cõſtitutio anni 1539. art. 5.

C. vt ſpeciali de appellationibus.

Cõſtit. an 1571 art. 5. Bleſ. art. 59.

quàm diſcuſſis criminom elogiis, quid decernendum ſit, accuratè perſpiciant. Et vt dignitati Epiſcoporum & Vicariorum proſpiciatur, ſeuerè cautum eſt, ne in poſterum ſe judicio ſiſtere cogantur, cùm lis de judicati Abuſu inſtituitur.

CAPVT XX.

Synopſis.

I. An ſit locus his Appellationibus, quibuſcunque Canonibus violatis; & quocunque modo violentur. Prima regula, in cauſſis merè ſpiritualibus, & in Sacramentorum adminiſtratione, has appellationes non ſuſcipi. Secunda, Canones & Decreta Conſtitutionibus regiis recepta ſpecialiter & confirmata, ſeu antiqua ſint, ſeu recentiora, ſi violentur, dare eum locum his appellationibus; quemadmodum etiam ſi receptæ conſuetudines, & Libertates Eccleſiaſticæ infringantur. Non appellatur à Reſcriptis Papæ, ſed ab eorum executione; à judiciis autem Epiſcoporum apellatur.

II. Iudex ſecularis de Abuſu tantùm pronunciare debet, non autem de lite principali. Deinde admitti tantùm debet hæc appellatio in apertiſſima Canonum violatione: Non autem in dubia.

III. Ratio harum regularum; quia nonniſi togente neceſſitate Iudex ſecularis in has cognitiones excurrit: tum vt ſcandala amoueat; tum vt per machinationem oppreſſis Clericis ſubueniat. His caſibus, jute Defenſionis licet Principi res iſtas attingere, ex ſententia Theologorum hujus æui.

IV. Vſum fors videri contrarium his regulis, cùm ſtatim appelletur ab Epiſcoporum interlocutionibus; non expectata Metropolitani, vel Summi Pontificis cognitione. Concilio quoque Francofordienſi, & Nouellæ Iuſtin. quæ poſt vltimum Eccleſiaſticum judicium, has querelas Regis cognitioni reſeruant. Noua conſtitutio Regia propediem edenda, vt conſulatur Sacerdotio & Imperio.

V. Si Epiſcopi de inuaſa juriſdictione Eccleſiaſtica querantur, Curiarum placita à Regis Conſiſtorio reſcindentur. Quod olim inductum vſu, tandem Edicto confirmatum eſt.

VI. De altera Appellationis ſpecie, quando Conſtitutiones Regiæ læduntur. Quæ aut Canones confirmant, de quibus dictum: Aut de Beneficiis decernunt, qua de re dicetur alibi: Aut de ordine litium inſtituendarum. Iu regi debent Eccleſiaſtica judicia, ſi hoc à Principe cautum fuerit. Quod probatur ex Concilio Conſtantinopolitano ſub Flauiano: Principémque earum legum veniam Clericis facere poſſe, in judicio Canonico. Id probatur etiam ex Concilio Africano, quod accuſatores & teſtes non admittit, quos publicæ leges repellunt. Niſi ſuam injuriam proſequantur. Idem conſtitutum in Synodo Secunda, quæ docet jus ſuum in cauſſis priuatis, etiam hæreticis tribuendum aduersùs Epiſcopos.

VII. Sententiæ redditæ in judiciis Eccleſiaſticis, aduersùs ordinem præſcriptum à legibus, erant Nullæ, ex Gregorio Magno. Ordo judiciorum è legibus & canonibus petebatur in Gallia, ex Hincmaro. Superioribus ſeculis, à Decretalibus præſcriptus judiciorum ciuilium & Eccleſiaſticorum ordo. Hanc partem ad curam ſuam Reges noſtri tandem reuocarunt.

I. QVOTIDIE autem quæritur an Appellationes iſtæ, Canonum omnium violationem vlciſcantur, an verò certis quibuſdam ſpeciebus auctoritas illa reſtricta ſit. Quod dupliciter accipi poteſt, nempe ao omoia Decreta inuiolata præſtentur, vel tantùm aliqua. Deinde an quæcunqne Decretorum corruptio det locum iſtis Appellationibus, an certum quoddam genus violationis. Hoc primò obſeruandum eſt, Edicto lato anno 1619. de cauſſis merè ſpiritualibus, & de Sacramentorum adminiſtratiooe, cogoitiooem prohibitam eſſe Curiis ſupremis, etiam harum appellationum prætextu. Deinde in vniuerſum dicere licet, Canones illos, qui Conſtitutionibus Regiis vim legum in Gallia receperunt, à contemptu & corruptiooe per Regem ejúſque Curiam olim vindicari ſolitos. Capitularia Regum Clericos & laïcos Canonibus coutumaces, pœnis indictis percellebant, & ab Epiſcopis eorum executionem præfractè exigebant. Poſtea cùm Decretorum & Canonum faciliorem derogationem Romani Pontifices induxiſſent, Eccleſia Gallicana Regibúſque noſtris huic inclinationi conniuentibus, eò tandem veotum eſt, vt certorum Canonum reſtaurationem, qui Beneficiorum Collationes, Cauſarúmque judicia reſpiciebant, Edictis ſuis Reges noſtri de conſenſu Eccleſiæ Gal-

licanæ decreuerint, quorum vis deinde Concordatis inſerta eſt; quæ ſi contingat infringi, Appellationis iſtius remedium cuique paratum eſt. Eadem ratio erit Decretorum Concilij Tridentini, de matrimoniorum clandeſtinorum Nullitate, de votis monachorum poſt quinquennium non diſſoluendis, de Epiſcoporum & Parochorum reſidentia, & alijs quæ legis Regiæ vires cùm ſemel acceperint, ſi quid contrà tentatum fuerit, Appellationi ab Abuſu locus erit. Et vt generaliter loquar, ſi conſtanti vſu Recepti Canones, vel inueteratæ Conſuetudines, adjectæ in fundandis Beneficiis conditiones, priuilegia Eccleſiis legitimè indulta, vel cetera, in quibus Libertates Eccleſiæ Gallicanæ conſtitui ſolent, aliquo pacto violentur, Appellationibus iſtis omnia reſtituentur in integrum, & in contrarium acta reſcindentur. Hoc tamen diſcrimine lites ejuſmodi inſtituuntur, vt ſi de reſcriptis Romanæ Curiæ per obreptionem elicitis agatur, ab executione reſcripti, non autem à Conceſſione prouocetur; vt etiam hoc loquendi genere reuerentia quæ Apoſtolicæ Sedi debetur, omnibus ſignificetur. ſecus ſe habet in Epiſcoporum judiciis, à quibus, non autem à ſola eorum executione, appellari ſolet.

II. Maximè verò cauere debent Iudices, ne Patrocinium vltra quàm par ſit in detrimentum Eccleſiaſticæ juriſdictionis proferant. Quod variè accidere poteſt, ſcilicet ſi non ſolùm ſe Canonum exactores præſtent, ſed etiam executores; id eſt, ſi pronunciantes de Abuſu admiſſo, eo gradu non hæreant, ſed etiam de negotio Eccleſiaſtico judicium ferant. Deinde ſi ad cauillationum anguſtias diſceptationem iſtam redigant, quæ matura cognitione dirimi debet; & eo ſolùm caſu inſtitui, cùm Abuſus eſt apertiſſimus, notorius, & manifeſtus, juxta veterem harum Appellationum formulam, quæ *ab Abuſu notorio* inſcribebatur. alioqui in ſpecie dubia & controuerſa ſatius eſt Eccleſiaſticis judicibus litem relinquere.

III. Neceſſe eſt enim vt Iudices Regij hoc ſibi proponant, judicia Canonica nullo modo ad Iuriſdictionem Regiam pertinere; ſed communi Epiſcoporum & Principum conſenſu, ab ipſis Chriſtianæ religionis primordiis Eccleſiaſticæ juriſdictioni addicta. Quare ſi neceſſitate cogente in eas cognitiones regia juriſdictio aliquando excurrit, ita ſe gerere debet, vt lineas à majoribus hac in re defixas non egrediatur. Obſeruatum eſt autem à nobis iſto & ſuperiore Libro, non paſſim, ſed duabus potiſſimùm de cauſſis, judicia Canonica à Principibus olim aut tentata, aut ſuſpenſa fuiſſe. Vna eſt, ſi periculum ſcandali & offenſionis publicæ emergeret, ob apertiſſimam Canonum violationem, quæ maximè piorum animos lædere ſolet. Altera eſt, ſi contra omnem judiciorum ordinem per dolum, circumuentionem, & machinationem, judicio Eccleſiaſtico Epiſcopi vel Clerici opprimerentur, vt accidit in cauſſa Athanaſij. Si eandem viam inſiſtant hodie Principes, hoc nullam poteſt illis inuidiam creare apud eruditos & prudentes rerum æſtimatores: quia præter ſuperiorum Principum exemplum, ſapientiſſimorum quoque hujus æui Theologorum ſententiâ nituntur. Qui licèt amoueant omnem à Principibus in res merè Eccleſiaſticas juriſdictionem, attamen neceſſitate cogente, jure defenſionis licere Principibus aiunt injuſtorum mandatorum executionem impedire.

Suarez l. 4. contra Regem Angliæ c. 34. Simancas de Catholicis Inſtit. T. 45 §. 35. Couarruuias pract. Quæſt. c. 35. Cajetanus, Gerſon, Victoria, & alij, quos alibi laudaui.

IV. Si quis ad hanc neceſſitatem coërcere velit Patrocinium regium, vſus fori quotidianus periclitari videbitur, quo ab ipſis interlocutionibus Epiſcoporum appellatur tanquam ab Abuſu, non expectato vltimo judicio, multò minùs expectata Metropolitani vel ſummi Pontificis cognitione, qui res contra Canones ab Epiſcopis judicatas emendare potuiſſet. Sanè praxis illa & fori tritura, ſolâ remedij celeritate niti poteſt. Alioquin ſi Concilij Francofordienſis ratio habeatur, quod juſſu Caroli Magni & auctoritate Hadriani I. coactum, & ex Epiſcopis Galliæ, Italiæ, & Germaniæ compoſitum diximus, cauſſæ Clericorum ad Regem deferri non debent, niſi poſt Metropolitani judicium, vnà cum ejus literis. Tunc enim in cauſſis priuatis Clericorum, Romana Sedes non appellabatur. Itaque poſt vltimum judicium Eccleſiaſticum, locus erat cognitioni regiæ, non antea. Regiam dixi, quia hæc cognitio non permittebatur Comitibus, aut Miſſis Dominicis, ſed ſoli Conſiſtorio Regis. Quod apprime congruit cum Iuſtiniano, qui

Concil. Francofurd. laudatũ cap. vii. hujus Libri.

Nov. vi.

Nouella conſtitutione, Præfectis prætorio jus prohibendi permiſit, ne Canones ab Epiſcopis infringerentur; ſed rerum malè geſtarum correctionem Imperio, id eſt, ſibi, reſeruauit. Apud nos Edictis Regiis Pragmaticæ Sanctionis primùm, deinde Concordatorum quæ illi ſucceſſerunt, executio, quemadmodum etiam ceterorum Canonum quorum ſententia conſtitutionibus quibuſdam regiis eſt munita, Curiis Parlamenti commiſſa eſt. Ceteræ Canonum violationes vſu inueterato potiùs ad eas Curias referuntur, quàm Edicto aliquo illis ſpecialiter tributæ ſint.

Elogium Petri Seguierij Galliarum Cancellarij.

Quare ſummopere laudanda eſt viri Superilluſtris Petri Seguierij Franciæ Cancellarij pietas erga Regem & Eccleſiam Gallicanam; qui diuinam qua pollet ingenij vim, & acerrimum judicium in id conuertit, vt veterum veſtigiis ſibi perſpectè cognitis inſiſtens, rationem quamdam aggrederetur, qua, retenta regij imperij auctoritate integra & illibata, Eccleſiaſticæ Iuriſdictionis & Diſciplinæ vigor per Appellationes ab Abuſu juuaretur potiùs quàm infringeretur. Ea de re vir ille ſummus, auctore Eminentiſſimo Cardinali Duce Richelio, (in quo vtraque dignitas felici & amico fœdere conjuncta eſt) juſſu Principis Conſtitutionem pro munere ſuo molitur: cujus ſententiam ſolita facundia, occaſione cujuſdam negotij quod in Conſilio regio diſcutiebatur, Conſiliariis Conſiſtorianis communicauit: quâ Sacerdotij & Imperij Concordia pleniſſimè fouetur.

V. Enimuero quia contingere ſolet aliquando, vt magiſtratus, præter ſententiam Regum, Eccleſiaſticæ juriſdictioni injuriam faciant, iiſque ſe rebus immiſceant, à quibus ex præſcripto Legum & Canonum temperare debent; relictum eſt etiam Epiſcopis, Appellationis ab Abuſu remedium aduersùs ipſa ſupremarum Curiarum tribunalia, quæ Sanctioris Conſiſtorij decretis reſcinduntur. Eorum aliqua recenſentur à Deciſionum Collectoribus; quorum antiquius eſſe puto illud quod anno 1554. latum, Curiæ Toloſanæ placitum reſcidit, quæ Clericorum incontinentium emendationem ab Epiſcopis neglectam ad ſe traxerat. Anno quoque 1454. reſciſſum fuit Curiæ Rotomagenſis decretum de ordine Litaniarum à Rege indictarum, & Prædicatoris Electione. Tandem Edicto conſtitutum fuit, vt ſi de imminuta juriſdictione Eccleſiaſtica conquererentur Epiſcopi, judicum inferiorum vſurpatio à Curiis ſupremis reprimeretur: ſi verò ipſæ Curiæ in eo peccarent, Conſiſtorij Regij decreto earum inuaſio compeſceretur.

Conſtit. ann 1625. & 1629.

VI. Sequitur aliud, quod Regiarum Conſtitutionum læſionem reſpicit. Quæ aut Canones confirmant, de quibus jam dictum eſt, Aut de Beneficiis decernunt, qua de re dicetur abundè Tomo III. Aut litium inſtituendarum tam in cauſſis ciuilibus, quàm in criminalibus ordinem præſcribunt; quæ conſtitutiones ab Eccleſiaſticis judicibus, æquè ac à ceteris obſeruari debent; præcipuè ſi à Principe id quoque cautum fuerit. Ordo enim quem ſequi oportet in jndiciis Canonicis, à Principibus olim præſcriptus fuit, vt abundè dixi ſuperiùs. Quibus teſtimoniis adjungi poteſt locus elegans, petitus è Concilio Conſtantinopolitano ſub Flauiano; vnde probatur non ſolùm leges publicas in ordine judiciorum Eccleſiaſticorum obſeruatas fuiſſe, ſed etiam auctoritatem indulgendi in ea re, quod vellet, penes Priocipem fuiſſe. Contendebat Eutyches Acta Synodi contra ſe à Flauiano Archiepiſcopo habitæ corrupta fuiſſe; ideóque vt coram Florentio Patricio & cuncta Synodo iterum recenſerentur, impetrauit à Theodoſio. Huic diſcuſſioni non adfuit Eutyches; ſed Conſtantino monacho procuratori mandatum ſuum dedit: quem Melitpbtbongus Epiſcopus hac ratione repellebat, quòd criminalis cauſſa ſecundùm leges, per procuratorem tractari non poterat, quin præſens adeſſet accuſatus; *niſi aliter juſſerit Imperator*, inquit, *cui parendum erit.* Inde profectum, vt de ordine judiciorum nihil fere conſtitutum legatur ab antiquis Conciliis, quia legitimum ordinem in judicando Epiſcopi ſequebantur. Si quid verò Canonicæ diſcuſſioni accommodatum & à legibus omiſſum decernerent, quod eam judiciorum partem attingeret, in ceteris articulis ſe leges ſequi profitebantur. Hoc patet ex Canonibus Concilij Carthaginenſis; qui vetant ſeruos, vel proprios libertos, ad accuſationem admitti, nec alios, *quos ad accuſanda publica crimina leges publicæ non admittant.* Idem de

Concil. Chal. Act. 1. [illegible]

de teſtibus conſtituit. Ceterùm antequàm ab hoc Canone diſcedam, non ingratum lectori fore puto, ſi vltima ejus verba cum Canone ſexto Synodi Conſtantinopolitanæ Oecumenicæ Secundæ comparando illuſtrem: præſertim cùm inde petatur regula, quæ vſui futura ſit in cauſſis priuatis Nouatorum hujus ſeculi. Verba Canonis ſunt iſta, poſtquàm infames, hæreticos, Paganos, Iudæos ab accuſatione Clericorum remouiſſet: *Sed tamen omnibus quibus accuſatio denegatur, in cauſſis propriis accuſandi licentia non neganda.* Eadem ſententia Synodi ſecundæ, quæ hæreticos, & ceteros quoſdam ad accuſationem Epiſcoporum aut Clericorum non eſſe admittendos docet, ſi de crimine Eccleſiaſtico agatur. Ceterùm non diſcuſſa eorum perſona vel religione admittendos eſſe, ſi ſuam injuriam, & id quod intereſt, perſequantur. *Oportet enim*, inquit, *Epiſcopi conſcientiam omnino eſſe liberam, & eum qui ſibi injuriam factam dicit, cujuſcunque ſit religionis, jus ſuum conſequi.*

Can. 129 Collectionis Africanæ.

Canon. VI. Syn. Cp. [illegible]

VII. Si cui verò ſcrupulus aliquis hæreat, an ordo judiciorum Canonicorum à legibus publicis formam acciperet, Gregorium Magnum adeat: qui Ioanni Defenſori eunti in Hiſpanias commonitorium dedit, legibus Theodoſij & Nouellis Iuſtiniani inſtructum, vt ſententias ab Epiſcopis Hiſpanis latas, nullas eſſe reuinceret; eò quòd non ſeruatis legum ſolennibus redditæ eſſent; vnde ex laudata Nouella Iuſtiniani concludit: *Ecce admonendus eſt ſemper aduerſarius, vt ad audiendos teſtes adueniat. Quod quia hic omiſſum eſt, neceſſe eſt vt quod contra leges actum eſt, non habeat firmitatem.* Hinc petebat Iulius damnationis aduersùs Athanaſium in Concilio Tyrio redditæ inutilitatem; quòd abſente Athanaſio, id eſt, non euocato ad teſtium prolationem, quæ facta eſt in Mareotide regione Ægypti, aduersùs ordinem legibus conſtitutum decreta eſſet. Idem Gregorius ſententias Hiſpanorum irritas oſtendit, quòd legibus paritum non eſſet, quæ ſententias ex periculo & ſcripto recitari jubent. *Quod autem dicitur, quia nihil ſine ſcriptis judicandum eſt, legendus eſt Titulus 44. Libri* VII. *Codicis, quia ſcripto debuit judicari. Nam ibi inter alia dicitur atque præcipitur, vt ſententia quæ ſine ſcripto dicta fuerit, ne nomen quidem ſententiæ habere mereatur.* Hincmarus etiam noſter ordinem judiciorum à Canonibus, præcipuèque à legibus petendum docet: *Si quis autem ſcire deſiderat, quales accuſatores, ac teſtes, ad accuſationem Sacerdotum recipi debeant, & quid de accuſatore ſatiendum ſit, pleniter in Canonibus & legibus, quibus vnà cum Sacris Canonibus ſancta moderatur Eccleſia, poterit reperire.* Quod ille vberrimè perſequitur, adductis legibus è Codice Theodoſiano, & ex Epitome Nouellarum Conſtitutionum à Iuliano Anteceſſore adornata. Sed quingentis abhinc annis conuerſa eſt rerum facies, cùm ordo judiciorum, etiam ſecularium, à Decretalibus epiſtolis, & gloſſatorum commentariis hauſtus ſit; adeo ſcrupuloſa ſolennium obſeruatione, vt ſumptibus immanibus vexatos litigatores, in perniciem rei familiaris, per diuturnas & inextricabiles ambages adduceret. Quæ ratio Reges noſtros impulit, vt de recidendis tam implexis cauillationum laqueis ſeriò cogitarent, & conſtitutiones vtilitati ciuium accommodatas, ſemotis Syllabarum aucupiis de ordine judiciorum ederent; à quibus ſi judices Eccleſiaſtici deſciſcant, in iis capitibus quæ illis quoque à Principe indicta ſunt, magiſtratuum officio hic contemptus legum vindicatur.

Gregor. l. XI. ep. 54.

Iulius in ep. ad Orientales.

Hincmarus ep. VII. c. IV. edit. Mogunt.

CAPVT XXI.

Synopſis.

I. Vltima ſpecies Appellationum ab Abuſu, quando jura regni violantur, & juriſdictio ſecularis vſurpatur à judice Eccleſiaſtico. Vetitum Clericis à Concilio Lateranenſi, ne prætextu Libertatis Eccleſiaſticæ, injuriam inferant juriſdictioni ſeculari. Ab inuaſione arcentur mulcta indicta, & bonis captis.

II. Inueſtigatur ratio hujus conſuetudinis. Non ſufficit quod vulgo jactatur, licere cuique juriſdictionem ſuam defendere pœnali judicio.

III. Rejicitur ratio Guillelmi de Nogareto, actione negatoria in rem, poſſe capi eorum bona qui juriſdictionem impediunt.

IV. Hæc conſuetudo nititur jure naturali, quo Defenſio rei ſuæ cuique permiſſa eſt; vim illatam vi repellendo. Reges captis

hoſtium prouincias, impetum hoſtium repellunt. Ius illud defenſionis non nititur iniquitate hoſtium, ſed naturali propenſione ſua tuendi. Vim illatam juriſdictioni Eccleſiaſticæ, bonorum captione repellunt Iudices ſeculares: Defenſionis jure, quod Reges ſummo imperio exercere poſſunt, ex ſententia Theologorum.

V. Videri licitum quoque Epiſcopis, vt cenſuris juriſdictionem ſuam tueantur. Eugenius III. præcipit, ne laicorum prohibitionibus deferant: quarum tamen vſus cetentus. Sola ratio componendarum harum contentionum, Regij Patrocinij imploratio, vt Edictis cautum, & inductum antiquo vſu.

VI. Expenduntur rationes, quæ ſuadere debent Epiſcopis, vt Conſiſtorij Regij judicio in his contentionibus ſe committant. Prima eſt, in re dubia pacem retinendam. Secunda, Principum conditionem meliorem, quia poſſident. Tertia, ob metum damni. Quarta, quia inualidior juriſdictio Eccleſiaſtica: ideo vtendum Diſpenſatione

VII. Quinta, Regibus arbitrium harum contentionum, ab Eccleſia delatum videri. Itaque ſemper ad ſe illas reuocarunt, vt Iuſtinianus, & Carolus Magnus.

VIII. Leo IV. ſi quid incompetenter *à ſe geſtum eſſet, arbitrio Ludouici II. Imperatoris detulit. Quod locum habere debet in Regibus Galliæ, ex Alexandro Imolenſi.*

IX. Officiales Regij excommunicari non poſſunt ab Epiſcopis, ob muneris ſui functionem. Hic vſus è Gallia in Angliam tranſlatus, ſed ibi abolitus. Apud nos priuilegio Apoſtolicæ Sedis munitus eſt. Epiſcopi ſe Regis judicio quotidie committunt.

X. Ea Diſpenſatio vſurpanda in negotiis Diſciplinæ, non autem in negotiis Fidei: exemplo Romanorum Pontificum.

I. SVPEREST vltima Appellationum ſpecies; quæ locum habet, cùm Iura Regis & Regni, aut Iuriſdictionem ſecularem in exercendis litibus de actione reali, etiam aduersùs Clericos, & de omnibus omnino actionibus aduersùs Laïcos, præter merè ſpiritualia, aliqua Iudicum Eccleſiaſticorum interlocutione aut judicio violari contingit. Planè æquum eſſe Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. exiſtimauit, ne ambæ Iuriſdictiones præſcriptos terminos egrederentur, neu prætextu Libertatis Eccleſiaſticæ, Epiſcopi ſecularium jura inuaderent, lato Canone, cujus hæc ſunt verba: *Sicut volumus vt jura Clericorum non vſurpent laici, ita velle debemus ne Clerici jura ſibi vindicent laicorum. Quocirca vniuerſis Clericis interdicimus, ne quis prætextu Eccleſiaſticæ libertatis ſuam de cetero juriſdictionem extendat, in præjudicium juſtitiæ ſecularis: ſed contentus exiſtat conſtitutionibus ſcriptis, & conſuetudinibus hactenus approbatis, vt quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo, recta diſtributione reddantur.* Si autem Epiſcopi juriſdictionem ſecularem vſurpare cootendant, lite per hanc Appellationem ad Curias deuoluta, ab inuaſione arcentur, mulcta indicta, & bonis captis. Eo jure olim vſos eſſe Principes noſtros teſtatum fecimus ſuperioribus capitibus: quem morem ſecuti ſunt poſteri, vt paſſim docent veteres Pragmatici Petrus Iacobi, Maſuerius, Aufrerius, Benedictus, Boërius, Caſſaneus, & omnes recentiores.

Concil. Lateran. c. XLII.

II. Hujus conſuetudinis ratio exploranda eſt. nec enim ſufficit id quod vulgò jactari ſolet ex Vlpiano; omnibus magiſtratibus conceſſum eſſe, ſecundùm jus poteſtatis ſuæ, juriſdictionem ſuam defendere pœnali judicio; cùm excipi poſſit ex Paulo, extra territorium, aut ſupra juriſdictionem ſuam jus dicenti, impune non pareri. Scilicet pœna à judice infligi non poteſt ei, qui ſibi ſubditus oon eſt; Iudices autem Eccleſiaſtici, ratione habita juriſdictionis Eccleſiaſticæ quam exercent, à regia juriſdictione non pendent; cùm auctoritatis iſtæ ſocietatis communione qoadam inter ſe vinciantur potiùs quàm neceſſitate imperij, quod alteri ab altera ſubeundum ſit. Scio quidem rationem iſtam ab Aufrerio & aliis Pragmaticis juuari ſolere, ex iis quæ notauit Gloſſator Decretalium, nempe delegatū judicem poteſtatem ſibi maodatam in eos porrigere poſſe, qui alioqui reſcripto ſuo non continentur, ſi juriſdictiooem ſuam impediant; quia, vt inquit Iuriſconſultus, juriſdictione data, ea quoque conceſſa videntur, ſine quibus juriſdictio explicari non potuit. Hoc enim locum habere poteſt aduersùs eos, qui à mandantis imperio pendent, ita vt in eos quoque partes ſuas commiſiſſe videri poſſit.

L. 1. ff ſi quis jus dicenti non obtemp. l. vlt. ff de juriſdict.

Gloſſa in c. 1. de offic. deleg.

L. 2. ff de juriſdict.

III. Nec potior eſt illa ratio, quam è jure ciuili hauſtam protulere Guillelmus de Nogareto, & Guillelmus de Pleſſiano, à quibus eam hauſiſſe videtur

T. 1. Libert c. 7. & 11.

Petrus Iacobi; ſcilicet actione negatoria in rem agere poſſe eum, cujus impeditur juriſdictio, atque adeo per modum executionis, res bonáque Clericorum eo caſu capi poſſe. Etenim in ſeruitutibus, quæ ſunt jura incorporalia, actiones negatiuæ in rem ſcriptæ proditæ ſunt, quibus is qui poſſidet, intendit aduerſario jus non eſſe, exempli cauſsâ, vtendi fruendi; quæ ideo in rem dicuntur, quòd in rem de qua eſt controuerſia diriguntur. Eodem exemplo, concedam quidem ad tuendam juriſdictionem ſuam, eum qui poſſidet jus illud incorporale, negatoria actione vti poſſe; quæ in rem ſcripta dicetur, quia jus non eſſe aduerſario contendet, in hoc negotio juriſdictionẽ ſuam exercendi; ſed ideo non competet jus actori ea actione, res alias perſequendi, vel bona capiendi.

IV. Supereſt ergo vt dicamus, hanc Conſuetudinem jure illo naturali niti, quo Defenſio rei ſuæ vnicuique permiſſa eſt, cùm per vim aufertur. Etenim cùm natura non patiatur, vt aliorum ſpoliis noſtras facultates augeamus, eadem natura duce vim illatam vi repellere licet, dum tamen modus inculpatæ tutelæ ſeruetur. Quod in priuatis quidem controuerſis poſt conſtituta judicia, per magiſtratum publicè fieri debet, quantùm res ipſa patietur, ne ſit occaſio majoris tumultus faciendi. Vnde vis rectè dicitur à Iuriſconſulto, quoties id quod ſibi quis deberi putat, non per judicem repoſcit. Ceterùm quod attinet ad Reges, aut Reſpublicas, manu & ferro res ſuas tueri & repetere ſolent ab iis qui priores injuriam intulerunt; ita vt non ſolùm conſerta acie, ſed etiam tranſlato in prouincias boſtium bello, vrbium expugnatione, & agrorum depopulatione copias hoſtiles ſuis finibus depellant. Quod Defenſionis jus non proficiſcitur ex hoſtium iniquitate, cùm ſæpe accidere ſoleat, vt bellorum principia & cauſſæ ſatis probabili vtrinque ratione nitantur; ſed ex eo jure deſcendit, quod natura bominum mentibus inſeruit, vt ſe ſuáque præ aliorum commodis habeant commendatiora. Hoc jure vtuntur Reges in Republica Chriſtiana aduersùs auctoritatem Eccleſiaſticam, quando de juriſdictione læſa controuerſiæ oriuntur. Etenim vim Iuriſdictioni ſeculari illatam, vi contraria repellunt; bonáque aduerſariorum legitimè occupant, donec ab injuria inſerenda ceſſauerint. Quæ ratio agendi cò juſtior eſt, quòd eæ res imperiu Principis detinentur, quæ alioqui ejus auctoritati ſubjectæ ſunt, nempe bona immobilia Clericorum & Eccleſiarum: quamuis occupationis illius juſtitia non ex eo capite pendeat, ſed ex Defenſionis jure. Hanc rationem præcipuè expendit Philippus IV. in commonitorio quod datum eſt Epiſcopis Senonenſi & Autiſſiodorenſi; de quo dixi capite XVIII. ſuperiori. In eo jure Defenſionis exercendo, omnia media licita pro imperio ſuo Princeps adhibere poteſt; vt docuit olim Ioannes Pariſienſis Tbeologus, & è recentioribus Victoria Hiſpanus, & alij quamplures.

Ioan Pariſ. de Poteſt Reg. & Papali c. 21. ad 17.
Victoria Relect. 1 de Poteſtate Eccleſ. Sect. 7. § octaua propoſitio.

V. Video quid reponi poſſit, ſcilicet idem jus competere juriſdictioni Eccleſiaſticæ, vt cenſuris vim ſibi fieri probibeat à judice ſeculari. Quare boc argumento nibil confici in gratiam Principum, quod non trabi poſſit in gratiam Epiſcoporum; vnde contentionum ſerra ſemper reciprocetur, vt cum Tertulliano loquar. Præcipuè cùm Eugenius III. in Synodo Remenſi babita anno 1148. juſſerit, *ne propter laicorum probibitionem, Epiſcopi Eccleſiaſticam dimittant juſtitiam exercere.* Vnde colligi obiter poteſt probatio vſus recepti in Gallia, de prohibendis Iudicibus Eccleſiaſticis: quem Eugenius quidem non laudat, ſed nec cenſuris repellendum docet: nec Principes noſtri ab eo ſibi temperandum exiſtimarunt; cùm in eo ſolo verſetur efficax tuendæ juriſdictionis ſecularis ratio. Non inficias eo, quin juriſdictioni Eccleſiaſticæ liberum ſit per Decretales ſummorum Pontificum, fines ſuos Excommunicationibus vel interdictis tueri: vnde crebris contentionibus ſæpiſſime fœdata eſt Reſpublica Chriſtiana. Illud contendo, Regiis conſtitutionibus præſcriptum eſſe ordinem, quem ſequi oporteat ad diſſidia auertenda; ſcilicet, vt dixi capite ſuperiori, implorandum eſſe ab Epiſcopis Curiarum ſupremarum præſidium, ſi à judicibus inferioribus vis inferatur juriſdictioni Eccleſiaſticæ: ſin periculum immineat à Curiis, vel ſi quid illæ in detrimentum Epiſcopalis auctoritatis decreuerint, adeundum eſſe Principem, qui Sacri Conſilij ex Clericis & Laicis compoſiti decreto, omnia temperabit; vt diſertis

Concil Rem. c. 5. refertur in c. decernimus. de judic.

verbis conſtitutum eſt ad poſtulationẽ Ecceleſiæ Gallicanæ, duobus Edictis ea de re latis. Eos mores induerant Epiſcopi noſtri ducentis & ampliùs abhinc annis, vt libello, cauſſarum Eccleſiaſticarum auocationem à Curiis peterent, non autem jura ſua cenſuris ſibi vindicarent; qnemadmodum docuerunt Ioannes Galli & Guido Papæ.

VI. Quod æquiſſima ratione nititur: quia, vt obſeruauit Optatus Afer, Eccleſia eſt in Imperio, id eſt, per Imperij prouincias ſparſa, ex ciuibus conſtat, & ſub Patrocinio Regum degit: ideóque in his contentionibus dubiis, tutiora & æquiora conſilia amplectenda ſunt Epiſcopis, quæ ad pacem cum Imperio retinendam vergant; ad exemplum Fabij, qui apud Silium Italicum *cauta ſpeculator mente futuri, Nec lætus dubiis paruiſque laceſſere Martem.* Præſertim cùm Principũ conditio ſit melior, ex regula juris ciuilis, Canonici, & Naturalis. in pari enim cauſſa melior eſt conditio ejus qui poſſidet, inquit Iuriſconſultus. In his autem controuerſiis, quis dubitare poteſt, quin Princeps, ad quem omnia pertinent imperio, etſi non dominio, poſſidere jus illud juriſdictionis controuerſæ cenſeatur? Præterea cùm bellnm ſuſcipiendum non eſſe cenſuerit Auguſtus, niſi quando major eſt emolumenti ſpes, quàm metus damni, Epiſcopos ab his contentionibus abſtinere debere palam eſt, quæ diſſidiũ in Eccleſiam, contemptum auctoritatis Eccleſiaſticæ, bonorum direptionem, fidelium perniciem important, quorum ſalutem illis Dominus commiſit. Adde alienum eſſe à prudentia, vt viribus impar ſe contentionibus implicet, quæ manifeſtum detrimentum ſunt allaturæ. Hoc argumento in controuerſia de Remenſis Archiepiſcopi hominio, quod Rex Ludouicus VI. de ſententia Curiæ exegerat, Paſchalem II. Iuo Carnotenſis vrgebat, vt à Cenſuris, licèt in Concilio Romano decretis in contumaces, abſtineret in hac cauſſa: quia, vt inquit ille, *ſtudendũ eſt miſericordiæ viſceribus abundare, vbi fas non eſt debitam fortitudinem exercere.* Quare Diſpenſatione illa vtendum eſt, ab Iuone hoc loco & ab antiquis Patribns tantopere commendata; quæ in remittendo Canonum rigore verſatur, cùm neceſſitas id exigit, & occaſio aut diſſidij auertendi, aut pacis reſtituendæ, vt pluribus dixi Libro III.

1. In re dubia pax eſt retinenda.

2. Principum conditio melior, quia poſſident.

3. Metus damni. Suet. c. 24. in Aug.

4. Inualidior eſt Iuriſdictio Eccleſiaſtica.

Refertur Iuonis locus c. XII. hujus Libri.

VII. Non omittenda eſt elegans ratio, quæ duci poteſt ex officio & munere Principis; qui conſtitutus cùm ſit à Deo Optimo Maximo, vt Eccleſiam foueat, ejúſque tranquillitati proſpiciat; (cui muneri, Sacramento dato, ſe deinde ſtipulante Eccleſia, obſtrinxit) quodam modo videtur arbitrium componendarum hujus generis contentionum in regno ſuſcepiſſe. Vnde fluxit, vt has controuerſias Reges ſemper ad cognitionem ſuam reuocauerint. Cujus rei exemplum habemus in Nouella Iuſtiniani. Etenim ſi de judicio criminali aduersùs clericum inſtituto controuerſia emergeret, inter Ciuilem judicem, & Epiſcopum; *Ad nos*, inquit Iuſtinianus, *negotium tam ab Epiſcopo, quàm à Iudice Referatur, vt nos hoc cognoſcentes, quæ nobis videntur jubeamus.* Quare Auguſtus ille Princeps Carolus Magnus, ejúſque filius Ludouicus, concordiam Epiſcoporum & Comitum legibus ſuis paſſim cõmendant, vt adinuicem adjutores ſint in miniſteriis ſuis peragendis; tum ſi quæ contentiones inter eos accidant, eas à Miſſis ſuis, id eſt, ab Epiſcopis & Proceribus quos delegabant in prouincias, ſopiri, aut ad ſe deferri præcipiunt: ita vt apud illos, æquè ac fit hodie apud nos, diſſidia quæ ex juriſdictionum conflictu manant, Principis imperio componerentur.

5. Hæ contentiones arbitrio Regũ olim compoſita.

Nou. c XXIII. c. XXI. [illegible]

Excerpta Capitula. T. 2. Conc. Gall.

VIII. Quin & Leo IV. ex Diſpenſatione Eccleſiaſtica, Ludouico II. Imperatori arbitrium detulit, vt ſi quid à ſe *incompetenter*, id eſt, vltra fines juriſdictionis ſuæ, actum eſſet, ſuo Miſſorúmque ſuorum judicio emendaret. Retulit Gratianus fragmentum epiſtolæ Leonis: *Nos ſi incompetenter aliquid egimus, & in ſubditis juſtæ legis tramitem non conſeruauimus, veſtro ac Miſſorum veſtrorum cuncta volumus emendare judicio.* Vbi rectè adnotatum eſt ex Alexandro Imolenſi, idem obſeruari debere *in Rege Francorum non recognoſcente ſuperiorem, quod judex eſſe poteſt in ſua cauſſa.*

C. nos ſi incompetenter. 2. q. 7.

In Gloſſa marg.

IX. Quod Alexander Imolenſis Regibus noſtris competere ait, conſequentiâ ductâ ex verbis Leonis IV. ab iis in Prima, Secunda, & Tertia Dynaſtia obſeruatum fuiſſe oſtendimus. Vnde ſequitur nec Regem, nec Regios Magiſtratus, aut officiales, excõmunicationibus vel aliis cenſuris eam ob cauſsã inflictis obnoxios eſſe: alioqui Majeſtas

Imperij minueretur, & à Iudicum Eccleſiaſticorũ arbitrio penderet. Itaque vſus ille antiquus obtinuit in Gallia, vt Proceres qui Regiæ Curiæ adſidebant, Baillivi, & Apparitores regij non excommunicarentur, Rege irrequiſito. quod in Normannia obſeruatum fuiſſe docent veteres chartæ anno 1204. *Archiepiſcopus, vel Epiſcopus, vel inferior perſona non debet ferre ſententiam excommunicationis in Barones, vel in Baillivos, aut in ſervientes domini Regis, aut in clericos domus ſuæ, Rege non requiſito, vel ſuo Seneſchallo.* Hanc conſuetudinem è Gallia in Angliam tranſuexit Rex Willelmus Dux Normanniæ, & Angliæ domitor: quæ inter conſuetudines regias in conuentu Clarendonæ habito anno 1164. recẽſita, dein conquerente Thoma Cantuarienſi Archiepiſcopo, Libertatis Eccleſiaſticæ acerrimo vindice, & Martyre, ab Alexandro III. inter ceteras, Romæ damnata eſt. *Nullus qui de Rege tenet in capite, nec aliquis Dominicorum miniſtrorum ejus excommunicetur, nec alicujus eorum terræ interdicto ponantur, niſi prius Dominus Rex, ſi in regno fuerit, conueniatur, vel Iuſticiarius ejus, ſi fuerit extra regnum, vt rectum de eo faciat: & ita quod pertinebit ad Regis Curiam, ibi terminetur: Et de eo quod ſpectat ad Curiam Eccleſiaſticam, ad eandem mittatur, vt ibidem terminetur.* In contentionibus de Iuriſdictione Eccleſiaſtica & ſeculari, vltimum judicium aſſeritur ſupremæ Curiæ Regni, licentiâ ademptâ Epiſcopis, jus ſibi cenſuris & excommunicationibus dicendi. Sed ab articulis Clarendonæ conſtitutis diſceſſit Henricus II. in Anglia, conuentionibus cum Legatis Romanæ Eccleſię depactis, vt anathemate ſolueretur, quod in illum ob necem Thomæ Cantuarienſis injectum erat. Quamuis ſic pacta illa interpretetur Henricus, apud Ioannem Sariſberienſem, vt conſuetudines ſuis temporibus inductas, non autem veteres, damnatas exiſtimet: *Quòd conſuetudines quæ tempore meo contra Eccleſias terræ meæ, inductæ ſunt, dimittam: quas quidem aut paucas, aut nullas æſtimo.* Attamen in conſequentiam jurium Eccleſiæ Gallicanæ, hunc vſum ſaltem in Normannia ejus poſteri retinuerunt, donec florentiſſima illa prouincia Coronæ Gallicæ conſolidata eſt à Philippo Auguſto; vt patet è chartis veteribus ſuperiùs allatis. Reprobatio illa Alexandri III. & Concilij Lugdunenſis decretum ſub Gregorio X. Epiſcopos ad tuendam juriſdictionem, excommunicationibus in Iudices ſeculares latis, animauit: quibus tamen Magiſtratus non cedebant, vt vidimus ex Durando. Qoare Reges noſtri antiquam Regni conſuetudinem, ne Officiales Regij ob muneris ſui executionem excommunicari validè poſſent ab Epiſcopis, Priuilegijs Apoſtolicæ Sedis muniri curarunt. Hæc Priuilegia jactat Rex Carolus V. in reſcripto dato anno 1369. quo edicitur, vt Epiſcopus Carnotenſis, ejúſque Vicarij, ſententias excommunicationis *reuocent, & annullent*, quas aduersùs Officiales Regios ob contentionem de Iuriſdictione vſurpata tulerant; vel judicio ſe ſiſtant in Curia Parlamẽti *ſuper prædictis Procuratori Generali reſponſuri.* Anno verò ſequenti 1370. Officialis Rotomagenſis Archiepiſcopi, Baillivum regium publico anathemate damnauit, eò quòd de clerico quodam conjugato, ob latrocinia perpetrata capitalem pœnam ſumſiſſet, rejecta remiſſione quam reus fieri petebat ad forum Eccleſiaſticum. Sed injuriam illam magiſtratui regio factam vltus eſt idem Rex Carolus, ex Curiæ Pariſienſis decreto. Præcepit enim vt abſque mora ſententias illas reſcinderet Iudex Eccleſiaſticus, & ad hujus mandati executionem bonis temporalibus captis cogeretur. Periculo deceſſorum cautiores facti Epiſcopi, conſtitutionibus regijs parentes, vel Curiarum ſummarum *Arreſtis*, vel ſaltem Conſiſtorij Regij decretis, contẽtiones iſtas dirimendas relinquunt, mucrone gladij ſpiritualis in alios vſus reſeruato.

X. Quæ à me toto capite dicta ſunt ita velim intelligi, ſi de Iuriſdictione tantùm agatur, & de Diſciplina Eccleſiaſtica. Nam ſi his contentionibus Fides Chriſtiana læderetur, omnia pericula oppetenda potiùs eſſent Epiſcopis, quàm vt præ ſocordia, aut metu, nefariis conatibus aſſentirentur, aut conniuerent. Sed exceptione illa adhibita poſſunt conniuentiam ſuam tueri, Romanorum Pontificum exemplo: qui in Profeſſione, quam poſt electionem ſuam B. Petro nuncupabant, Canones quidem, & Decreta à ſe obſeruatum iri pollicebantur, ſed infractiones ab alijs factas, aut emendatum, aut, exceptâ Fidei cauſsâ, Toleratum iri. Quæ conniuentia præcipuè præſtanda eſt iis rebus, quas imperio

T. 2. Libert. c. 5. n. 1.

Matthæus Paris Et in Tom. Concil.

Ioann. Sariſb. ep. 200.

T. 2. Lib. c. 5. n. 2.

D. c. 5. n. 3. & ſeqq.

Conſtit. an. 1629. art. 23 *Defendons auſſi ſuiuant les Ordonnances des Rois nos predeceſſeurs, & les Indults de nos SS. Peres les Papes, à tous Prelats & Iuges Eccleſiaſtiques, d'vſer d'aucunes cenſures contre nos Iuges & Officiers, pour raiſon de la fonction de leurs charges, à peine de ſaiſie de leur temporel, & d'eſtre procedé contre eux comme infracteurs de nos Loix. Et au cas qu'ils ſe trouuent greuez par noſdits Iuges, ils en feront plainte en nos Cours Souueraines. Et ſi c'eſt contre nos Cours Souueraines, ils ſe retireront par deuers nous en noſtre Conſeil, pour leur eſtre pourueu auſſi que de raiſon.*

I. Diuino Eccleſiæ Romanæ: *Si qua verò emerſerint contra canonicam diſciplinam, communicatione piorũ meritorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, cum quorum conſilio, directione, & remedia ad cura miniſterium meũ geram & peragam) Emendare aut Pa[illegible] Fides & Chriſ-*

& auctoritate ſua Principes gerunt. Hoc docuit exemplo ſuo Gregorius Magnus, qui ob ægritudinẽ deponere noluit Epiſcopum primæ Iuſtinianæ, etſi rogatus à Mauricio Imperatore, vrbem alia ratione ab hoſtibus tutam eſſe non poſſe prætendente. *Hoc per nos*, inquit, *fieri nullatenus poteſt, ne peccatum in mea anima ex ejus depoſitione veniat, niſi Epiſcopus ipſe vacationem ſcripto petierit. Quòd ſi hoc petere ille noluerit, quod piiſſimo Imperatori placet, quidquid jubet facere, in ejus poteſtate eſt. Sicut nouit, ipſe prouideat. Nos tantummodo in depoſitione talis viri non faciat permiſceri. Quod verò ipſe fecerit, ſi canonicum eſt, ſequimur. Si verò canonicum non eſt, in quantum ſine peccato noſtro valemus, portamus.* Factum nempe tolerat, in quo Fides non lædebatur. Longè verò abſunt à lædendæ Fidei periculo Epiſcopi in iſto Galliæ regno: quod iis auſpiciis fundatum eſt, vt Romanæ Eccleſiæ tuitio illi ſit à diuino numine commiſſa, quemadmodum Romani Pontifices obſeruarunt; ac propterea liquidò affirmare liceat, communia eſſe cum Romana Eccleſia, hujus regni Chriſtianiſſimi & Florentiſſimi fata, quæ ſunt vſque ad ſeculi interitum perduratura.

tiana religionis gratia offenſione) ſua & beatiſſimi Confeſſoris ſui Pauli procurante interceſſione, Tolerare, ſacroſque Canones, & ſacrorũ Pontificum Conſtituta, vt diuina & cœleſtia mãdata Deo auxiliante cuſtodire. Vide l. 1. c. vlt.

Edicti Regij verba, quod in fine operis edendum ſuprà diximus in Cap. XII. §. VIII. Libri ſecundi, ſic habent.

EXTRAICT DES REGISTRES du Conſeil d'Eſtat.

SVR ce qui a eſté repreſenté au Roy eſtant en ſon Conſeil, par les Agents generaux du Clergé de France, Que le Parlement de Bourdeaux contre l'ordre de tout temps obſerué dans le Royaume, a cy-deuant regiſtré des Brefs de noſtre ſainct Pere le Pape, ſans Lettres Patentes ſeellées du grand ſceau, ny autre commandement de ſa Majeſté: Et d'autant que la pluſpart deſdits Brefs ſont obtenus à Rome par ſurpriſe, Requierent leſdits Agents qu'il plaiſe à ſa Majeſté, afin d'en empeſcher l'abus, ordonner que d'oreſnauant ils ſeront preſentez aux Eueſques dans le Dioceſe deſquels ils doiuent eſtre executez, pour donner leurs adnis, & que defenſes ſoient faites audit Parlement de Bourdeaux, & à tous les autres, d'enregiſtrer cy-apres aucune Brefs de ſa Saincteté, ſans Lettres Patentes ſeellées du grand ſceau, & ſans auoir eſté preſentez aux Eueſques, & cependant que les Arreſts du Parlement de Bourdeaux ſeront caſſez & annullez, comme donnez contre les formes ordinaires. VEV *leſdits Brefs des trenteſme Iuillet, & deuxieſme Aouſt 1638. enſemble l'Arreſt dudit Parlement, portant enregiſtrement deſdits Brefs, du trenteſme Iuillet 1639. Oüy le rapport du Commiſſaire à ce deputé, & tout conſideré: Le Roy eſtant en ſon Conſeil, a caſſé & annullé, caſſe & annulle ledit Arreſt du Parlement de Bourdeaux portant enregiſtrement deſdits Brefs, comme donné au prejudice de la loy du Royaume. Faict ſa Majeſté tres-expreſſes inhibitions & defenſes à ſadite Cour de Parlement de Bourdeaux, & à tous autres, de plus à l'aduenir enregiſtrer aucuns Brefs ſans Lettres Patentes ſeellées du grand ſceau. Et afin d'empeſcher que les Brefs qui peuuent eſtre obtenus par ſurpriſe ne ſoient executez, au prejudice de la juriſdiction & des droicts des Eueſques: Veut, & ordonne ſadite Majeſté, qu'à l'aduenir ceux qui obtiendront des Brefs (excepté les Indults ſecrets de la Penitencerie) les preſentent aux Eueſques dans les Dioceſes deſquels ils doiuent eſtre executez, leſquels donneront leur aduis dans trois jours apres, pour leſdits aduis preſentez auec leſdits Brefs à ſa Majeſté, y eſtre pourueu, ainſi qu'elle aduiſera eſtre à faire par raiſon. Faict au Conſeil du Roy, ſa Majeſté y eſtant, tenu à Sainct Germain en Laye le 14. Decembre 1639. Signé, BOVTHILLIER.*

FINIS TOMI PRIMI.

INDEX

TOMI PRIMI.

PRIOR NUMERUS PAGINAM INDICAT; ſecundus, paragraphum in pagina adnotatum; niſi ſi deficiente paragrapho, columna notetur.

A.

ABBATES debent eſſe in poteſtate Epiſcoporum. 198. col. 2. 243. I.
Acacij Epiſcopi Conſtantinopolitani cauſam retractari in ſynodo paſſus non eſt Gelaſius Papa. 290. III.
Accuſare Clericos qui non poſſint. 304. VI. 305. VII.
Achaiæ metropolis, Corinthus. 10. III.
Adoleſcentibus olim, poſt geſtam publicam pœnitentiam, vxorem ducere non licebat. quam regulam infregit ſanctus Leo Papa. 105. II.
Adoratio Principum. 185. X.
Aduocatorum Eccleſiæ officium. 47. I.
S. Ægidij Fanum, in Gallia Narbonenſi. Concilium illic celebratum pro Treuga & Pace. 181.
Æliæ Epiſcopus. V. *Hierosolymorum Epiſcopus.*
Africani, adulationis erga Sedem Apoſtolicam minimè ſuſpecti. 7. IV. Libertatis Eccleſiæ Africanæ vindices acerrimi. *Ibidem.* Nulla lege ſcripta ad continentiam Clericorum adſtringebantur ante Siricij tempora. 32. IV.
Agobardus Archiepiſcopus Lugdunenſis, non eſt auctor cujuſdam epiſtolæ quæ illi tribuitur. 262. III.
Albigenſes hæretici, ab Alexandro III. damnati. 285. VI.
Alexander Seuerus Imp. nullam legem ſanciuit ſine viginti Iuriſperitis. 314. II.
Alexandria, Ægypti caput. 10. V.
Alexandrini Epiſcopi comparatio cum Romano. 22. I. 28. VI. Ejus decreto ordinabantur omnes Epiſcopi Ægypti. 15. II.
Alexius Comnenus Imperator, declarauit jus inſtituendarum Metropoleon & Epiſcopatuum penes Principes eſſe. 85. V.
Alienigenæ, ſeu extranei, Beneficia obtinere non poſſunt in regno Galliæ. 257. IX. X.
Amaſea, Ponti metropolis. 9. II. 87. III.
Anacletus II. Antipapa damnatus in Concilio Stampenſi. 137. II.
Anaſtaſius Epiſcopus Theſſalonicenſis, Vicarius Romani Pontificis. 15. XI. 28. V.
Anatolius Epiſcopus Conſtantinopolitanus. 100. col. I.
Ancyra, Galatiæ metropolis. 9. II. 146. I. Ejus Epiſcopus antiquitus ordinabat Epiſcopos Gangrenſes. 87. III.
Anicienſis Epiſcopus opprimitur potentia Vicecomitis Podomniacenſis. 105. col. I.
Anſanum Concilium, in cauſa monachorum Cluniacenſium. 147. I.
Anſegiſi Senonenſis Archiepiſcopi Primatus repudiatus ab Epiſcopis Gallicanis. 137. V.
Antiochia, Regioa Orientis. 10. V. Metropolis Diœceſeos Anatolicæ. 17. II. Metropolis Orientis. 19. V. 38. III.
Antiochenus Epiſcopus recipit plenam ordinationum auctoritatem per Orientem, Innocētij I. decreto. 33. V. Ius Patriarchicum obtinebat. 12. VII. Quænam prouinciæ ei ſubjectæ eſſent. 147. I.
Antiochenum Concilium, Arianiſmi ſuſpectum. 147. II. III.
Antiſtites ſecundi ordinis. 314. V.
Apocriſiarius, id eſt, Summus Capellanus apud Francos. 243. III.
Appamienſis Epiſcopatus in Gallia, erectus à Bonifacio VIII. Papa. 271. V.
Appamienſis Epiſcopus in carcerem conjectus, juſſu Philippi Pulcri. 286. II.
Appellatio differt à Reuiſione. 289. II.
Appellationes ad Romanam Eccleſiam in Synodo Sardicenſi præſcriptæ. 42. IX.
Appellationes *tanquam ab Abuſu.* 218. & *ſeqq.* 198. & *ſeqq.*
Appellatio ad futurum Concilium. 256. VIII. 288. VII. 289. I. & *ſeqq.* 291. IV. V.
Aquileienſis Epiſcopus interdum ordinabat Epiſ-

copos Italicæ Diœceſeos. 26. III.

Aquiſgranenſe Capitulare Karoli M. breuiarium aliquod Iotis dici poteſt. 102. IV.

Archicapellanus apud Francos judicabat omnes quæſtiones Canonicas quæ ad Palatium deferebantur. 244. III. Ejus dignitas dein confuſa eſt cum dignitate Comitis Palatij. *Ibid.* IV.

Archiepiſcopi vocabulum quandonam tribui cœptum Metropolitanis. 10. V. Quandonam vocati cœpti Patriarchæ. 11. V. 13. X.

Ariminenſe Concilium, à Liberio Papa caſſatum. 31. III.

Ariſitenſis Epiſcopatus in Ruthenis. 270. III.

Armenia in quatuor prouincias ſecta à Iuſtiniano. 87. III.

Aſcanius Epiſcopus Taraconenſis conqueritur apud Hilarum Papam de ordinatis ſe inſcio Epiſcopis in prouincia Taraconenſi. 201. II.

Aſiæ Proconſularis metropolis, Epheſus, 9. II. 10. III. 14. XI. Ius Patriarchicum ei tribuit Euagrius. *Ibid.*

Aſiana Diœceſis vndecim prouincias complectebatur. 14. XI.

Aſiatici Epiſcopi diſſident ab Eccleſia Romana in obſeruatione Paſchatis. 172. IV.

Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus à ſynodo Tyria damnatus, appellauit Imperatorem Conſtantinum. 224. IV. *& ſeqq.* Ejus damnationis inutilitas vnde petita à Iulio Papa. 305. VII. Relegatus in Gallias. 225. VII. Ei reſtituta communio a Pontifice Romano, & à ſolis Epiſcopis Italis. 23. II. Accuſatur apud Conſtantinum Imperatorem. 80. III.

Athanaſij cauſa retractata in Concilio Sardicenſi. 290. III.

Athanaſij prudentia in quæſtione de vna vel tribus hypoſtaſibus laudatur. 197. *col.* 1.

Aunacharij Epiſcopi Autiſſiodorenſis auctoritas apud Chilpericum Francorum Regem. 47. II.

B.

Bartholomæus Abramus Epiſcopus Arienſis, Latinè vertendo Concilium Florentinum, multoties peccauit 170. V.

Baſileenſe Concilium in Gallia receptum, quoad Diſciplinam. 45. VIII.

Baſilius Macedo Imperator CP. ægrè fert Imperatoris titulum vſurpari à Ludouico II. 63. IX.

Bellarmini ſententia de Concilij Chalcedonenſis canonibus refutatur. 149. V.

Beneficia Regni Franciæ conferri non poſſunt alienigenis. 217. IX. X.

D. Bernardi Abbatis Claræuallenſis egregia ſententia de Diſpenſationibus. 204. IX.

Bernardus Epiſcopus Appamienſis in carcerem detruſus juſſu Philippi Pulcri. 286. II.

Berytum, metropolis Phœniciæ ſecundæ. 83. I.

Bithyniæ metropolis, Nicomedia. 9. II.

Biturigenſe Concilium ſub Romano Cardinale. 252. I.

Bonifacius VIII. Papa, primus omnium tentauit Epiſcopatuum ſectionem in Gallia, inconſultis Regibus noſtris. 271. V. Ejus diſſidium cum Philippo Pulcro Rege. 6. XI. 70. VIII. 286. I. *& ſeqq.*

Bona eorum qui ad bellum ſacrum proficiſcebantur, poſita olim fuere ſub protectione Romanæ Eccleſiæ 283. II. Dein verò ſub protectione Regum Franciæ. 284. III.

Bonorum capio intentata olim Epiſcopis, ni reuocarent ea quæ aduersùs mores receptos conſtituerant. 258. I. quod hodie quoque obtinet. 260. VII. Tum ſi incompetenti excommunicationi de re ſeculari latæ adhærerent. 266. III. 294. I. II. Interdicta Principibus à Gregorio X. bonorum Eccleſiaſticorum capio, ſub pœna excommunicationis. Verùm ea conſtitutio ſeruata non fuit in Gallia. 295. III. *& ſeqq.*

Brutiorum metropolis, Rhegium. 27. IV.

Bulgaria Sedi Romanæ ablata. 4. V. Ejus reſtitutionem petunt Pontifices Romani. 4. VI. *Vide Reſponſionem ad Notas Holſtenij, in Prolegomenis huius Tomi.*

Bulla *in Cœna Domini*, recepta non eſt in Gallia. 176. I.

Bullarum executio in Gallia impeditur, donec inquiſitum ſit, an per illas aliquid Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ contrarium inducatur. 105. *col.* 2. 139. *col.* 2.

Burchardi Vvormacienſis Epiſcopi Decretum. 160. II.

Burdinus Archiepiſcopus Bracarenſis. 50. VII.

C.

Cæcilianus Epiſcopus Carthaginenſis damnatus à Donatiſtis, in Romana Synodo abſolotus eſt. 226. I. Ejus cauſa explicatur. 290. II.

Cæſarea, Cappadociæ metropolis. 9. II. Et ſolidæ Diœceſeos Ponticæ. 14. XI.

Calabriæ metropolis, Rhegium. 27. IV.

Calabriæ fines, non ſemper ijdem. 27. IV.

Calaritanus Epiſcopus, Sardiniæ Metropolitanus. 27. IV.

Campaniæ metropolis, Capua. 16. XII. 27. IV.

Canones Apoſtolici. 143. II. *& ſeqq.* Ignoti Orientalibus, ætate Cypriani. 144. V. Inter apocrypha rejecti a Papa Gelaſio. 145. VII. Non recepti olim in Gallia. 153. III.

Canones perpetuò vim ſuam obtinere debent. 163. I. *& ſeqq.* Eorum obſeruationem antiqui Pontifices Romani pollicebantur in conſecratione ſua. 169. IV. Et eorum executionem ab ijſdem exigebant Epiſcopi Gallicani. 24. IV. Vim enim legum obtinent 219. III. Et nulla ratione conuelli poſſunt. 205. II. 253. VII. Negligi autem non poſſunt ſine magno diſſidio. 175. IX. Eorum cuſtodia Principibus commiſſa. 245. VII. Antiquitus non dabatur venia Canonum infringendorum, ſed tantùm infracti. 202. V.

Canonum Collectio poſt Concilium Chalcedonenſe edita. 151. VI.

Capellanus ſummus apud Francos diſcutiebat cauſas Eccleſiaſticas in Palatio. 243. III. Vide *Archicapellanus*, & *Apocriſiarius*.

Cappadocia ſecta in duas prouincias à Valente Imperatore. 82. I.

Cappadociæ metropolis, Cæſarea. 9. II.

Cappadociæ ſecundæ metropolis, Tyana. 82. I.

Capua, Campaniæ metropolis. 16. XII. 27. IV.

Cardinales in conſilium à ſummis Pontificibus adhibiti. 36. VII. Coadjutores & collaterales Papæ dicti. *Ibidem*. Hodie tamen Pontifex aſſenſu eorum non indiget. *Ibid.* VIII.
Carnotenſes Epiſcopi, vocati etiam Dunenſes. 88. V. *in margine*. Pappolus, & Raganbaldus. 88. V. *Vide*, Iuo.
Caroli Calui regnum. 62. VIII. Fit Imperator. 63. *col.* 1. Ejus liberalitas in Romanam Eccleſiam. 179. VI. 185. XI.
Carolus Magnus fit Imperator. 49. V. 185. X. Quænam illi poteſtas collata cum Imperatoris dignitate. 61. VII. Quonam modo Romæ exceptus, condum Imperator. 50. VI. Imperator dictus diù antè quàm ad Imperium perueniret. 60. VI. *in margine*. *Vide etiam Indicem Tomi ſecundi*. Ejus liberalitas in Romanam Eccleſiam. 178. V. Adoratus eſt à Leone III. Papa. 183. X. Diuiſio regni ejus inter filios expenditur. 49. V. 62. VIII.
Carthaginenſis Prouincia apud Hiſpanos, Toletana deinde dicta. 122. VII.
CATHEDRA PETRI. 7. IV. Parendum non eſt decretis ſummi Pontificis quæ *ad Cathedram* non pertinent. 251. VII. *Vide verbo*, *PETRVS, & ROMANVS PONTIFEX.*
Cauſa illic audiri debet, vbi crimen admiſſum eſt. 41. VIII. Majores cauſæ ad Sedem Apoſtolicam referendæ. 40. VI. Cauſæ communes definiri non poſſunt abſque ſententia ſummi Pontificis. 189. I. Eas poſterioribus ſeculis ſummi Pontifices in Concilijs diſcuti voluerunt. 191. IV.
Cenſum perſoluit Chriſtus ipſe Cæſari. 267. V. Numiſma cenſus, quid. 75. *col.* 2.
Cenſuris Eccleſiaſticis locus ſemper non eſt. 69. VII. Vide, *Excommunicatio*.
Ceſſum dixere veteres Interdicti ſententiam, & diuini officij ceſſationem. 260. VII.
Chalcedonenſis Concilij conſeſſus explicatus. 15. XI. An recepti olim ab Eccleſia canones in eo decreti. 149. V. Canon XXVIII. rejectus à Leone I. Papa. 164. IV. 233. IV. Genuinus ejus ſenſus adſertur. 165. V.
Chorepiſcoporum nomen, munus, & dignitas. 103. VII. *& ſeqq. capitibus*.
CHRISTVS propter Eccleſiam paſſus. 250. IV. Cenſum Regi reddidit. 267. V.
Claudianus Chorepiſcopus Viennenſis. 114. V.
Claudiopolis, vrbs Bithyniæ, metropolis prouinciæ Honoriadis. 87. III.
Clementis Romani, Conſtitutiones Apoſtolicæ. 145. V.
Clerici, quà Clerici ſunt, à legibus Principum immunes; & à foro ciuili. 79. I. *& ſeqq.* Quà ciues ſunt, legibus Principum tenentur. 82. VIII. Debent eſſe ſubjecti Epiſcopis. 211. I. 243. I. Eorum cauſæ pertinent ad Synodum prouinciæ. 239. IX. 303. IV.
Cœlibes eſſe debent. 31. IV. 129. I. Clericis vetita extranearum mulierum conſortia. 94. I. Eis interdictum ab Innocentio III. ne peruadant juriſdictionem ſecularem. 306. I.
Clodoueus Rex dictus *Defenſor Fidei*, & *Regionum Præſul*. 100. I.
Codex Theodoſianus. Vide *Theodoſ. Codex*.
Cœlibatus Clericorum. 31. IV.
Comes Palatij Francorum diſcutiebat cauſas ciuiles. 143. III.
Compenſatio quid ſignificet apud Iuonem Carnotenſem. 203. VI.
Concilium Oecumenicum, an ſuperius ſit ſummo Pontifice. 163. I. 293. VII.
Concilij Generalis remedium adhibendum eſt in magnis diſſidijs. 291. IV.
Concilia prouinciarum cedunt auctoritati Conciliorum plenariorum. 155. VI. Eorum celebratio frequens, magnæ vtilitatis. 245. V. Egredi non poſſunt præſcriptum ſibi à Principibus judiciorum ordinem. 128. V.
Concordatorum inter Leonem X. & Franciſcum I. ineundorum occaſio, & cauſa. 297. I. Eorum executio Regibus Francorum mandata. 134.
Conſanguineorum conjugia vetita. 282. *col.* 1.
Conſtantia, metropolis Cypri. Dicta etiam Iuſtinianopolis. 86. II.
Conſtantinus Magnus, vocatus *Epiſcopus communis*. 98. VII. Ejus Donatio expenditur. 186. I. *& ſeqq.*
Conſtantinopolitano Epiſcopo primatus honor poſt Romanum Epiſcopum collatus in Concilio CP. 13. X. 164. IV. Thraciæ Exarchus. 14. XI. 15. XI. Patriarcha factus in Concilio Chalcedonenſi. 15. I. 165. V. Ejus dignitas reſtituta decreto Zenonis Imp. 150. *col.* 1. Aucta ex lege Theodoſij Imp. 223. I. Æqualia priuilegia cum vetere Roma aſſerere conatur ſedi ſuæ. 188. III.
Conſtitutiones Apoſtolicæ B. Clementis. 145. V.
Conſuetudo, & Lex, in quo differant. 31. IV. Magna conſuetudinis vis in diſciplina Eccleſiaſtica. 171. I. *& ſeqq.* 306. III.
Conſultationum vſus in Eccleſia. 37. III. Conſultationes ſynodicæ Orientis & Occidentis ad Romanum Pontificem mittebantur. 38. III.
Cretæ metropolis, Gortyna. 10. II.
Crimina Eccleſiaſtica, & ſecularia. 69. VII. Crimen Eccleſiaſticum. 79. I. In crimina Eccleſiaſtica nihil licet Imperatori. 80. III. 81. V. *& ſeqq.*
Curialium ordinatio vetita. 98. VIII.
Cyrillus Patriarcha Alexandrinus ſubſcribit aliquot articulis profeſſionis Hollandicæ. 117. *col.* 2.
Cyzicenus Epiſcopus, Helleſponti Metropolitanus. 86. II.

D.

DAmaſus Papa accuſatus apud Gratianum Imperatorem. 44. V.
Decimæ ſunt inter res ſpirituales. 259. II.
Decretales epiſtolæ veterum Pontificum Romanorum non fuerunt receptæ apud Gallos ante Nicolai I. tempora. 35. IV. 256. I. *Vide*, Nicolaus I.
Decretalium libri in vſu apud Gallos; ſi paucas

quaſdam epiſtolas Decretales demas. 36. VI. Decretalium definitiones noſtro ſeculo neceſſariæ. 162. V.
Defenſores Eccleſiarum. 294. I.
Diœceſis latâ ſignificatione ſumitur pro diuerſarum prouinciarum collectione. 136. I.
Dionyſius Exiguus collegit ſincera ſummorum Pontificum Decreta. 35. IV. Collectio ejus in vniuerſo Occidente vim legis obtinuit. *ibid.* 252. VII. Per Gallias inualuit ſtatim atque edita fuit. 153. II. Collectionis illius ordo, & conſilium. 151. VII.
Dioſcorus Epiſcopus Alexandrinus, cur Depoſitus in Concilio Chalcedonenſi. 44. III. Et primatus reſcripto Theodoſij Imp. delatus in Synodo Epheſina ſecunda. 165. IV.
Diſciplina Eccleſiaſtica multùm tribuit conſuetudini. 171. I. *& ſeqq.*
Diſciplina, id eſt, fuſtium priuata caſtigatio, Gallicè *Diſcipline* 74. II.
Diſpenſationis variæ ſignificationes. 191. I. *& ſeqq.* An Diſpenſatio ſine cauſa, valida ſit. 205. I. Diſpenſatio non cadit in præceptum diuinum. 291. IV.
Diſſidium inter Gregorium VII. & Henricum IV. Imp. vnde ortum. 5. VII. Et inter Fridericum I. & Hadrianum IV. Papam. 5. VIII. Item inter Fridericum II. & Gregorium IX. Papam. 5. IX.
Diſſidijs magnis ſedandis neceſſaria eſt Concilij Generalis auctoritas. 291. IV.
Diurnus Eccleſiæ Romanæ. 128. VIII.
Dolæ in minori Britannia Archiepiſcopatum inſtitui prohibet Philippus Auguſtus. 270. IV.
Dominatio vetita Sacerdotibus. 126. VI.
Donatio Conſtantini Magni Imperatoris expenditur. 286. I. *& ſeqq.*
Drogoni Archiepiſcopo Metenſi datus à Sergio Papa Vicariatus Apoſtolicæ Sedis, effectu caruit. 236. IV.
Ducum origo in Italia. 177. IV.
Donum, caſtrum diœceſeos Carnotenſis, euehitur in Epiſcopatum. 88. V.
Durandus Epiſcopus Mimatenſis, juriſdictionis Eccleſiaſticæ ſtudioſiſſimus. 284. IV.

E.

EAdmerus, Hiſtoriæ Anglicæ ſcriptor, explicatus. 105. *col.* 2.
Eccleſia eſt Corpus Chriſti. 250. IV. Eſt autem in Imperio. 308. VI. Conſtat ex Clericis & laicis. 54. II. Ita diſpoſita eſt, vt Pontificali & Regia auctoritate gubernetur. *Ibidem.* Statim à Concilio Nicæno diuiſa eſt in Orientalem & Occidentalem. 16. I.
Eccleſiarum in prouincias diſtributio fluxit ab Apoſtolis. 9. II. 10. IV.
Eccleſiarum Apoſtolicarum magna apud veteres reuerentia. 10. IV.
Eccleſiarum reditus regiæ juriſdictioni ſubſunt. 269. III.
Eccleſiaſtica poteſtas, Soli comparata. 57. VIII. Data eſt in ædificationem, non autem in deſtructionem. 126. VI. 253. II.
Eccleſiaſtica juriſdictio olim de rebus ſecularibus judicium tulit in Gallia. 285. VI.
Emerius Epiſcopus Santonenſis factus decreto Clotarij Regis. 236. II.
Epheſus, metropolis Aſiæ Proconſularis. 9. II. 10. III.
Epheſini Concilij conſeſſus. 15. XI. Reuerentia erga Epiſcopum Romanum. 38. III.
Epheſinum Concilium II. reprobatum ab Occidentalibus. 251. II.
Epiſcopatus vnus in Eccleſia. 7. IV.
Epiſcopatuum inſtituẽdorum jus penes Principes eſſe definiuit Alexius Comnenus Imperator Orientis. 85. V. Vtrum id liceat Principibus. 82. I. *& ſeqq.* Epiſcopatuum diuiſionem tentare non debent ſummi Pontifices, inuito Principe. 269. III.
Epiſcopus ordinandus eſt è Clericis vniuſcujuſque ciuitatis. 257. X. Epiſcoporum ordinationes quomodo peragendæ. 9. II. 28. V. Ad quos pertineant. 25. I.
Epiſcopi nihil peragere poſſunt in aliena diœceſi, abſque licentia proprij Epiſcopi. 248. I.
Epiſcopum orthodoxum accuſare non poſſunt hæretici, ſi de crimine Eccleſiaſtico agatur. 249. IV.
Epiſcoporum judicia inconſulto Epiſcopo Romano peragi prohibet Nicolaus I. Papa. 159. I. Eorum expulſio à ciuitatibus, ſi contra Canones peccauerint, pertinet ad Principes. 221. VI. 261. VIII. 294. II.
Epiſcopi Gallicani Regum cenſuræ ſubjiciuntur, ob Canones violatos. 235. I. In adminiſtratione miniſterij ſui, Regum adjutores eſſe debent. 241. VII.
Epiſcopi Κοινωνικοὶ. 250. V.
Epiſcoporum deſidia propagauit vſum Chorepiſcoporum. 116. VII.
[illegible] ἀρχαὶ Eccleſiarum dicti Principes; id eſt, Doctrinæ Eccleſiarum Principes. 78. V. 95. XIII.
Eugenij IV. Papæ Depoſitio in Concilio Baſileenſi. 45. VIII. Ab eju, tamen communione Galli non receſſerunt. *ibidem.*
Eutyches damnatus à Flauiano, reſtitutus in ſecunda Synodo Epheſina ſub Dioſcoro. 231. II.
Excommunicatio infligitur ad conciliandam ſalutem pœnitenti. 127. VII. Ei locus non eſt, niſi cùm per contemptum Canones violantur. 240. I. Neque quoad res ſeculares. 266. II. 269. II. 272. I. 308. IX. Infligi autem non poteſt, niſi cùm de crimine manifeſto agitur. 273. IV. Aduerſùs excommunicationes nullas, implorari licitè poteſt præſidium Principum. 299. V.
Excommunicatio interdum intentabatur ad ſanciendam Regibus fidem; ſed ipſis ita exigentibus aduerſùs ſubditos. 266. IV.
Excommunicationis ſententia proferri non poteſt in terram Regis Franciæ, abſque ſpeciali mandato Sedis Apoſtolicæ. 260. VII. Et niſi petente Rege. 309. IX.
Excommunicatum vnius Epiſcopi recipere alter non debet. 250. VI.
Excommunicati per omnes prouincias vitandi. 122. X. An reddenda communio excommunicatis, quos Rex menſæ ſuæ participes fecerit. 274. V. *& ſeqq.*
Executio & Tuitio Canonum differunt. 218. II.
Exuperius Epiſcopus Toloſanus. 39. V.

FAIDÆ,

F

FAtnæ, id eſt, inimicitiæ. 272. II.
Fidei regula retractari non poteſt. 268. VII.
Flauiani Epiſcopi Antiocheni ordinatio multum turbarum excitauit. 199. I.
Flauianus Epiſcopus C P. inter reos collocatus in prædatoria ſynodo Ephesina. 165. IV.
Florentini Concilij locus de auctoritate ſummi Pontificis emendatus, & explicatus. 169. V.
Foraſtici Preſbyteri. 109. III.
Francici Regni limites æuo Karoli Magni. 61. VII.
Franciſcus I. Galliarum Rex inijt Concordata cum Leone X. Papa. 197. I. *& ſeqq.*
FRANCORVM REGES, ſolius Dei arbitrio obnoxij. 60. V. 308. VIII. Superiorem in temporalibus non agnoſcunt. 65. I. 272. I. 288. V. Comparantur cum Conſtantino Magno Imp. 177. III. Romanæ Eccleſiæ Protectores. 47. I. *& ſeqq.* & Defenſores. 50. VII. Defenſores Eccleſiæ dicti. 101. II. *& ſeqq.* 260. VI. Eccleſiæ enim Tuitio illis jure diuino commiſſa. 100. I. *& ſeqq.* 104. VIII. 235. I. 310. Tuitio Canonum illis commiſſa, etiam auctoritate Concordatorum. 301. VII. Sacramento tenentur ad tuitionem jurium Epiſcopalium. 254. V. Eccleſiaſticæ libertatis conſeruatores. 299. IV. Rerum Eccleſiaſticarum cura ad eos pertinet. 145. VII. Nouitates à Romana Curia aduersùs antiquos mores introductas repellebant legibus ſuis, ob detrimentum quod inde tranquillitati Regni inferri poterat. 257. IX. 283. I. Item ne juriſdictio regia violaretur. 284. IV. Iudicia ab Epiſcopis lata aduersùs decreta regia reſcindebant. 236. II. Non incurrunt excommunicationem, etiamſi participent cum excommunicatis. 275. VIII.
FRANCORVM REGES. Imperatores dicti in Regno. 60. VI. 63. *col.* 2. *Vide notas ad Concilium Narbonenſe in Additione ad caput xxv. libri* VI. Imperij enim jura plenè & integrè illis communicata ſunt, poſt deletum Imperium. 235. I. Soli barbarorum Principum numiſma aureum ſua imagine cudere poterant. 60. V. Non ſunt Epiſcoporum Vicedomini, aut Villici, ſed terræ domini. 267. V.
Francorum Reges, Patricij Romanorum. 48. III. *& ſeqq.* V. *Patriciatus.*
Francofordienſe Concilium magnæ auctoritatis. 243. I. Repudiat Septimam Synodum Oecumenicam. 130. II.
Friderici I. Imperatoris diſſidium cum Pontificibus Romanis. 5. VIII.
Friderici II. diſſidium cum Eccleſia Romana. 5. IX. Primus omnium appellatione ad futurum Concilium vſus eſt. 291. IV.
Fulberti Carnotenſis acutè dictum, de auctoritate Pontificis Romani. 208. VI.

G

GAlatiæ metropolis, Ancyra. 9. II.
Gallæcia diuiſa eſt in duas prouincias, juxta deſiderium Theodemiri Regis. 9. III.
Gallia, approbatum Eccleſiæ aſylum. 38. VII.
Galli dignitatatem Eccleſiæ Gallicanæ imminui nollent. 5. X.
Gallicana Concilia, magnæ apud majores noſtros auctoritatis, in Hiſpania quoque viguerunt. 155. VI. 211. II.
Gallicanæ Eccleſiæ vocabulum quibuſdam diſplicet. 135. I. Ea conſtat non ſolùm ex Clericis, ſed etiam ex laïcis. 54. III. 186. II.
Gallicani Epiſcopi, iiſdem ſemper legibus vti volunt. 175. IX. Iurium ſuorum retinentiſſimi. 147. I. Eorum pietas in cauſa Symmachi Papæ. 43. II. & Leonis III. 45. VI. & Eugenij IV. 45. VIII. Ad Romanum Concilium mittebant Legatos, cùm Fidei cauſa aduersùs hæreticos erat ſtatuenda. 29. VII. Canonum executionẽ à Pontificibus Romanis exigebant. 241. IV. In anguſtiis conſtituti, Regum præſidiũ implorabant aduersùs noua reſcripta Curiæ Romanæ. 256. VIII. 260. VI. Item vt ſe ab excommunicationibus à Romana ſede directis tutos præſtarent. 240. II. Bonorum captione coguntur ad ea omnia reſcindenda, quæ receptis in Regno legibus aduerſa peregerint. 260. VII. Tum etiam ſi incompetenti excommunicationi de re ſeculari latæ adhærerent. 266. III.
Gangrarum ciuitas, metropolis Paphlagoniæ. 87. III. 147. I. Ejus Epiſcopi quondam ordinati à Metropolitano Ancyræ. 87. III.
Gelaſius I. canonicos libros enumerauit, & apocryphos. 145. VII.
Gelaſius II. Vrbe pulſus ab Henrico V. Imperatore, ſecedit in Galliam. 50. VII.
Glabri locus quidam valde illuſtris explicatus. 248. I.
Gneſnenſis Archiepiſcopatus in Polonia inſtitutus auctoritate ſummi Pontificis. 88. VI.
Gortyna, metropolis Cretæ. 10. II.
Græcorum ſchiſma. 3. IV. 4. VI. 9. I. Eis relicta libera Græcorum rituum obſeruatio in Vrbe. 172. III.
Graſſenſis & Vencienſis Epiſcopatuum vnio cur irrita. 271. V.
Gratiani Collectio Canonum, vulgò *Decretum Gratiani.* 160. II.
Gratianus Imperator Pontificis Maximi nomen recuſat. 101. I.
Gregorius Magnus, Diuini & humani juris callentiſſimus Pontifex 171. II. Laudat Nouellam CXXIII. Imp. Iuſtiniani 96. V. Mauritij Imperatoris legem quandam publicauit, tametſi eam Chriſtianæ libertati contrariam eſſe exiſtimaret 97. VIII.
Gregorius III. Papa implorat auxilium Karoli Martelli aduersùs Longobardos. 48. III.
Gregorius IV. in diſſidio Ludouici Pij Imp. & filiorum ejus, filiorum partes fouet 262. II.
Gregorius IX. auctor quinque librorum Decretalium. 160. III.
Gregorius Turonenſis Epiſcopus, Canonum tenax obſeruator. 235. I.
Grex ſponte paſcendus, non coactè. 127. VI.
Gulielmus dominus Montiſpeſſulani ſe Romanæ Eccleſiæ vaſſallum eſſe profitetur. 65. I.
Gulielmus Durandus. V. *Durandus Epiſcopus Mimatenſis.*

H

HAbertus Epiſcopis Vabrenſis. 2. I.
Hadrianus I. Papa Græcos Romanæ Diœceſeos peruaſores, hæreticos eſſe pronuntiat. 4. V.
Hadriani I. Capitula. 157. IV.
Hadrianus II. cauſam Hincmari Laudunenſis Romæ retractari jubet. 240. II. Sed cùm ex ea juſſione commotus eſſet Karolus Caluus, judicium latum aduersùs Hincmarum renouari præcepit in prouincia. 267. VI.
Hæreſeos & ſchiſmatis diſcrimen. 248. III.
Hæreſis eſſe poteſt, etiamſi de Diſciplina tantùm agatur. 249. IV. De crimine hæreſeos cognoſcere poſſunt alienæ prouinciæ Epiſcopi 41. VIII.
Hæreſes emergentes, à Principibus compreſſæ. 91. VII. 92. X. 218. IL.
Hæretici ad Eccleſiam Catholicam redeuntes, an admittendi ſint ad Clerum. 194. VI.
Hæretici non poſſunt accuſare Epiſcopum orthodoxum, ſi de crimine Eccleſiaſtico agatur. 249. IV.
Hæretici Albigenſes, quomodo puniendi 141.
Haſamonæorum Reges, ijdem erant Pontifices. 56. VII.
Hebræi. Vide, *Iudæi.* 28.
Helenenſis ſynodus, de Treuga & Pace. 277.
Henricus II. Rex Angliæ minatur diuortium ab Apoſtolica ſede, niſi Innocentius II. Papa prohibeat ne Rotomagenſis Archiepiſcopus fidei & obedientię profeſſionem exigat ab Abbatibus Normannię. 198. *col.* 2.
Henricus Spondanus Epiſcopus Appamiatum laudatur. 70. VIII.
Heracleę Epiſcopus, Thracię Exarchus. 14. XI.
Herodiani, tributorum exactores. 75. *col.* 1.
Heſperia quandoque Occidentē ſignificat 21. IV.
Hieremias Patriarcha CP. damnat Confeſſionem Auguſtanam. 117. *col.* 2.
Hieroſolymorū Epiſcopo quartus dignitatis gradus tributus in ſynodo Nicæna. 195. IX. Hieroſolymitani Patriarchatus inſtitutio. 85. VII.
Hilarius Arelatenſis Epiſcopus, Metropolitana dignitate dejectus a Leone I. Papa. 30. IL.
Hildeboldus Epiſcopus à reſidentia excuſatus, eò quod ſummus eſſet Capellanus. 244. IV.
Himerius Epiſcopus Taraconenſis. 39. V.
Hincmarus Epiſcopus Laudunenſis, depoſitus ab Epiſcopis Gallicanis, appellauit Pontificē Romanum. 240. II. Eum Hadrianus II Romam adduci jubet. 267. V. Vide, *Hadrianus II.*
Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus, inuidiam Romanorum in ſe concitauit, ob peritiam Canonum. 239. I. Præfuit Concilio Vermerienſi, in quo decretum eſt Priuilegium monaſterij S. Vedaſti Atrebatenſis. 215.
Hiſpaniarum Epiſcopi, ſi quid aduersùs Remp. peccauerint, jure naturalitatis priuantur, ac regno pelluntur. 195. IL.
Hominium Regibus præſtari ab Epiſcopis vetuerunt Romani Pontifices. 268. I.
Honoriadis prouincia ab Honorio Imp. inſtituta, reciſa a Paphlagonia & Bithynia. Ejus metropolis, Claudiopolis. 87. III.
Honorius I. Papa non fuit Monothelita. 196. XI.
Hyperberetæus menſis, id eſt, October. 145. V.

I

IConienſe Concilium, de baptiſmo hæreticorum. 145. V.
Ignatij Patriarchæ CP. parum gratus animus erga Sedem Apoſtolicam. 4. VI.
Illyricum Romano Epiſcopo ſuberat. 21. III. Illyricianæ Diœceſeos cauſas agitari in ſynodo Diœceſana præcipit Theodoſius Imp. 222. I.
Imaginum vſus abrogatus Edicto Leonis Iſauri Imp. 3. IV. Earum confractores de hæreſi damnati. 249. IV.
Imperatores Iudiciorū ordinem præſcribere poterant Concilus. 228. V. Confirmabant decreta in Concilus edita 91. VIII. *& ſeqq.* Iudices dare poterant, ſed Clericos, qui de negotiis Eccleſiaſticis ſententiam ferrent. 226. I. Appellari poterant etiam à Iudicibus reſcripto ſuo delegatis. 233. VI. Suſpendebant etiam quandoque executionem ſententiæ ſynodalis. 230. I.
Imperatoriarum legum ſapientia & æquitas. 124. II.
Ingilramnus Epiſcopus Metenſis publicauit Capitula Hadriani Papæ. 157. IV.
Innocentius III. grauem controuerſiam decidere non audet, abſque definitione Concilij. 271. IV.
Interdicti ſententia ferri non poteſt in terras Regis Franciæ, abſque ſpeciali mandato Sedis Apoſtolicæ. 260. VII.
Inueſtiturarum controuerſia. 5. VII. 6. X. 137. V. Schiſmatica dicta ab Iuone eorum opinio qui Inueſtituras propugnabant. 251. VI. VII.
Ioannis Chryſoſtomi Epiſcopi CP. depoſitio multas turbas excitauit in Eccleſia. 196. X.
Ioannes Patriarcha Antiochenus, Neſtorij fautor, excommunicatus in Concilio Epheſino. 194. VIII.
Ioannes Scholaſticus Patriarcha CP. Nomocanonis repertor. 96. IV. 151. VIII.
Ioannes VIII. Photium reſtituit Eccleſiæ CP. 202. IV. Accedit in Galliam. 50. VII.
Iſidori Mercatoris Collectionem ex Hiſpania in Gallias attulit Riculfus Epiſcopus Moguntinus. 156. II. Illius auctor non eſt Iſidorus Hiſpalenſis 157. II. In auctoritatem recepta non erat æuo Hincmari. 158. V. Recepta erat æuo Hugonis Capeti Regis. 160. II.
Iſidorus Epiſcopus Serobenſis. 157. II.
Italiæ metropolis, Mediolanum. 16. XII. 24. IV.
Italica ſynodos olim diſcreta a Romana. 24. IV.
Iudæorum Patriarchæ. 10. V. Pontifices. 71. VI. Reges. 74. IV. 79. VI. Regum Iudæorum comparatio cum Regibus Chriſtianorum. 71. III. *& ſeqq.*
Iudicia canonica pertinent ad juriſdictionem Eccleſiaſticam. 303. III.
Iuo Epiſcopus Carnotenſis, peritiſſimus canonicæ diſciplinæ. 213. V. Canonici Iuris calentiſſimus. 251. VII. Aggreſſus eſt nouam Canonum Collectionem. 160. II. Graues ejus ad Paſchalem II. literæ. 5. X.
Ios cōmune canonicū, quid. 142. I. *& ſeqq.* 162. V.
Iuris Noui introductio. 156. I. Ejus cum veteri diſcrimen. 162. IV.
Iuſtiniana, vrbs Illyrici, patria Imperatoris

Iuſtiniani, in ſummum Sacerdotij faſtigium euehitur. 86. I. An Epiſcopos ejus fuerit Patriarcha. *Ibidem.*
Iuſtinianopolis. Vide, *Conſtantia.*
Iuſtinianus Imp. arguitur, quòd myſtica verba Conſecrationis Euchariſtiæ elata voce proferri juſſerit. 79. VI. Iuſtinianæ Epiſcopatum in ſummum Sacerdotij faſtigium euexit. 86. I. Reſtituendi & interpretandi Iuris ſtudioſiſſimus 95. II. Ejus conſtitutiones ſummo applauſu exceptæ à Patriarchis 95. III. Studioſiſſimus fuit rerum diuinarum. 220. V.
Iuſtinus Imp. ἀναφάνους. 95. II.

L.

LAodicea, Phrygiæ Pacatianæ metropolis. Quo anno celebrata ſit Laodicena Synodus. 147. I.
Latas caſtrum. 66. II.
Leo I. Papa excommunicatur à Dioſcoro Alexandrino. 44. III. Damnat Concilium Epheſinum ſub Dioſcoro. 231. II. Mittit in irritum canonem XXVIII. Concilij Chalcedonenſis. 166. VII.
Leo III. Papa, repertor purgationis canonicæ 45. VI. Adorauit Karolum M. Imperatorem. 185. X.
Leo Iſaurus Imp. abrogat vſum imaginum. 5. IV. An fuerit excommunicatus a Gregorio II Papa. 181. III. Anathema ſibi dictum à Pontificibus Romanis vltus eſt vſurpatione patrimoniorum Eccleſiæ, & imminutione dignitatis Epiſcopi Romani 5. IV 181. IV. Reſtitutio Diœceſeon ablatarum petita in Septima Synodo. 4. V.
Lex, & Conſuetudo, in quo differant 38. IV. Legum condendarum auctoritas penes Principes 123. I. Earum promulgatio neceſſaria, vt ſint notæ. 118. I. Leges Canonibus aduerſæ, nullius ſunt momenti. 83. II. 97. VI. *& ſeqq.* Ex legum receptarum mutatione magni in Rep. fluctus excitari poſſunt. 175. IX.
Leges Eccleſiaſticæ promulgari debent per prouincias. 118. II. *& ſeqq.* 126. V.
Lex Romana, id eſt, Codex Theodoſianus 30. II.
Liber Canonum à Chilperico Rege tranſmiſſus ad Epiſcopos. 153. III.
Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ præcipuum fundamentum, ſuprema Sedis Apoſtolicæ auctoritas 6. I. 7. II. 47. I. Secundum verò, ſupremum Regis imperium. 53. I. *& ſeqq.* Quid ſignificetur nomine Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ 135. I. *& ſeqq.* Ea verſatur in recto vſu antiqui & noui juris. 162. V.
Limites Imperiorum Orientis & Occidentis in anguſtijs Succorum montium. 18. IV.
Longobardi vexant Pontifices Romanos 47. II. 48. III 178. IV. V. 182. V.
Ludouici Bauari Imp. & Ioannis XXII. Papæ diſſidium. 5. IX.
Ludouicus Pius, Karoli Magni filius, fit conſors Imperij 62. VIII. Diuiſio regni ejus inter filios expenditur. 50. VI. 62. VIII. 262. II. Ejus liberalitas in Romanam Eccleſiam. 179. VI.
Ludouici VII. præclara verba pro Tuitione quam Principes debent Eccleſijs. 105. *col.* 1.
B Ludouici IX. Pragmatica Sanctio laudatur. 105. *col.* 1. Item Conſtitutio alia pro libertate Eccleſiæ 119. *col.* 2. Ei Regi debetur prima Libertatis Eccleſiæ Gallicanæ reſtitutio. 254. IV.
Ludouici XIII. pietas erga Romanam Eccleſiam. 51. IX.

M.

MAcedoniæ metropolis, Theſſalonica. 10. III. IV.
Machetas à Philippo Macedone dormiente appellabat ad eundem vigilantem. 293. VII.
Magalona a Karolo Martello exciſa. 66. III. Sedes Epiſcopi Magalonenſis tranſlata in vrbem Monſpelienſem. 272. V.
Majores cauſæ ad Sedem Apoſtolicam referendæ. 40 VI Quænam ſint cauſæ majores. 41. VII.
Marchia Vinbriæ. 16. XII.
Marcianus Epiſcopus Arelatenſis, Nouatiani ſectator. 41. VIII.
Martianopolis, Mœſiæ ſecundæ metropolis. 13. IX.
Martinus Bracarenſis Epiſcopus, auctor nouæ Collectionis Canonum. 154. IV.
Maſſonus refutatur; qui epiſtolam quandam Agobardo tribuit, cùm ſit Gregorij IV. Papæ. 264. VII.
Matrimonium conſummatum an diſſolui poſſit ſola ſummi Pontificis auctoritate. 291. IV.
Mauritij Imperatoris lex quædam a Gregorio Magno publicata, tametſi eam Chriſtianæ libertati contrariam eſſe exiſtimaret. 97. VIII.
Maximus Epiſcopus Antiochenus. 200 *col.* 1.
Mediolanum, Italiæ metropolis. 16. XII. 24. IV.
Mediolanenſis Epiſcopus ordinabat Epiſcopos Italiæ. 26. III.
Meleduni in Gallia Epiſcopatum inſtitui prohibent Epiſcopi Gallicani. 87. IV. 260. V.
Melgorienſis Comitatus. 66. III.
Metenſes Epiſcopi Drogo & Vvalo, in honore habiti à ſummis Pontificibus. 236. IV. 238. VIII.
Metropoleon inſtituendarum jus penes Principes eſſe definiuit Alexius Comnenus Imperator Orientis 85. V.
Metropolitanus habet primam ſententiam in ſua prouincia 9. II. Ordinandorum Epiſcoporum τὸ κῦρος illi ſeruatur in Concilio Nicæno. 10. II.
Metropolitanorum dignitas debilitata eſt poſt editam Collectionem Iſidori 160. I. Archiepiſcopi vocabulum quandonam tribui cœptum Metropolitanis. 10. V.
Migrationes Epiſcoporum ab vna ciuitate in aliam vetitæ. 203. VI.
Miſſi diſcurrentes, diſtinguendi à Miſſis Dominicis. 246. VIII.
Miſſorum Dominicorum munus. 245. VI. 246. VIII.
Monachi debent eſſe ſubjecti Epiſcopis 241. 1. Eis interdicitur facultas excundi è monaſterijs. 94. I. Eorum ſolitudo omni frequentiâ major, tempore Zozimi Papæ. 33. V.
Monachi mendicantes Beneficia obtinere non poſſunt in Gallia, etiam cum Diſpenſatione Papæ, niſi conſenſus Regis accedat. 207. IV.

Monaſteriorum libertates. 137. III. Eis priuilegia & exemptiones concedi olim non poterant abſque conſenſu Regis & Epiſcoporum. 211. II *& ſeqq.* Eis plena immunitas nondum conceſſa fuerat initio ſeculi XI. abſque Epiſcoporum conſenſu. 248. II.
Morinus Preſbyter Congregationis Oratorij laudatur. 177. III.
Mundeburdis vox quid ſignificet. 50. VI.

N.

NArbonenſe Concilium anni M. LIV. in quo ſtatuta eſt Treuga & Pax. 278.
Naſi, princeps conſeſſus in Synedrio 73. II.
Neocæſarea, Ponti metropolis 87. III. Ponti Polemoniaci metropolis. 146. I.
Neophytorum feſtinata ordinatio prohibetur. 33. V. Qui tum dicerentur Neophyti, cùm hæc lex lata eſt *ibidem.*
Neſtorius damnatus in Synodo Alexandrina, Theodoſium Imp. appellauit. 230. I.
Nicolaus I Papa petit reſtitutionem Diœceſeon à Sede Romana abſciſſarum, irrito conatu. 4. V. Contendit ab Epiſcopis Gallicanis, vt ſpurias Pontificum Romanorum epiſtolas recipiant. 158. VI. Quodnam fuerit ejus conſilium. 159. I.
Nicolai Alemanni opinio quædam, Iuſtiniano Imperatori valde iniqua, refutatur. 220. V.
Nomocanonis primus auctor Ioannes Scholaſticus, deinde Photius. 96. IV.
Nonobſtante clauſula quandonam introducta in Bullis Pontificum Romanorum. 253. II.
Nouellæ Iuſtiniani Conſtitutiones magno applauſu exceptæ à Patriarchis. 95. III. 96. V.
Numiſma cenſus, quid. 75. *col.* 2.

O.

OCcidentalis Eccleſiæ fines. 18. III. *& ſeqq.* 19. II.
Occidentalibus Epiſcopis non licet retractare ea quæ ab Orientalibus ſtatuta ſunt. 16. I.
Οἰκονομίας variæ ſignificationes. 198. I.
Optati Galli Libellus Parænericus *De cauendo ſchiſmate* materiam præbuit Libro De Concordia Sacerdotij & Imperij 2. I. *& ſeqq.*
Oratoria tantùm in villis olim conſtruebantur, non autem Eccleſiæ. 109. III.
Ordinationes Metropolitanorum pertinent ad Patriarchas, & quandoqoe omnium Epiſcoporum. 25. I.
Oriens, ſuetus Regibus 71. IV. Ejus fines. 16. II. Metropolis, Antiochia. 10. V.
Orientalis Eccleſia. 17. I. Termini ejus 17. III. *& ſeqq.* Orientales Synodi Relationes mittebant ad Sedem Apoſtolicam. 41. X.

P.

PAphlagonia, prouincia Romana: cujus metropolis, Gangræ. 87. III.
Paphnucij ſententia circa cœlibatum Clericorum, in Concilio Nicæno prolata. 32. IV.
Pappolus Epiſcopus Carnotenſis. 88. V.
Pariſienſis Archiepiſcopatus erectio. 171. V.
Parœcia interdum ſignificat integram Epiſcopi diœceſim. 109. III.
Paſchalis II. Papa accedit in Galliam. 50. VII. Inueſtiturarum priuilegium concedere coactus Henrico V. Imperatori. 251. VII. VIII. *Vide Tomum II.*
Patriarchæ Iudæorum 10. V. Eorum *exceſſus.* 11. V. Hujuſmodi Patriarchæ nulli in Occidente fuerunt, ſed tantùm in Oriente *ibidem.*
Patriarchæ quandonam vocari cœpti Archiepiſcopi Chriſtianorum. 11. V. 13. X.
Patriarchæ jus in quo verſetur. 21. II.
Patriarchatus Occidentis. 9. I. *& ſeqq.*
Patriarchium vnum ſoluere uon poteſt damnatos à ceteris Patriarchis. 101. IV.
Patriciatus collatus Regibus Francorum. 48. III. *& ſeqq.* 184. VIII. Patriciatus, quid. 48. IV. 183. VI. Collatus ſummis Pontificibus à Pippino Rege. 182. VI.
Pauliciani damnati à Synodo Nicæna. 145. VI.
Paulus Samoſatenus Epiſcopus Antiochenus. 25. IV. 33. V.
Pax & Treuga. 272. II. *& ſeqq.*
Pelagius II. Papa ſubſidium à Rege Francorum petit aduersùs Longobardos. 47. II.
Perdonatio quid ſignificet in veterum Regum Franciæ ſacramentis. 255. VI.
Periodeutæ, ijdem cum Chorepiſcopis. 3. *col.* 1.
PETRVS, cur ſolus interpellatus à Chriſto. 7. IV. Caput Eccleſiæ conſtitutus, vt ſchiſmatis tolleretur occaſio. 8. V. Parochia B. Petri. 48. III. Princeps Apoſtolorum. *Ibid.* Terreni cujuſdam Dei loco habetur. 18. II. In B. Petro couſtitutus jure diuino principatus Apoſtolicæ Sedis. 187. II. Princeps Epiſcopalis coronæ. 188. II.
Petri Cathedræ dignitas. 7. IV. V. 5. Vide, *Cathedra Petri.* Et, *Romana Eccleſia.*
B. Petri priuilegium. 240. III. 251. VII.
Philippus Auguſtus minatur ſeceſſionem a Lucio III. Papa, ſi is ſedem Dolenſem ornet metropolitica dignitate. 270. IV.
Philippi Pulcri Regis & Bonifacij VIII. diſſidium. 6. XI. 70. VIII. 286. I. *& ſeqq.*
Phœniciæ metropolis, Tyrus. 83. I.
Phœnicia in duas prouincias ſecta ab Imperatore Theodoſio 83. I. Pendebat à jure Patriarchico Epiſcopi Antiocheni. *Ibid.*
Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus, Ignatij æmulus. 4. VI. Ignatio mortuo, ſedem ſuam recepit. 102. IV. Nicolaum I. Papam anathemate percellit in Synodo CP. 45. VII. Augendæ dignitatis ſuæ cupidus. 223. II. Damnatus à Nicolao I. & ceteris Patriarchis. 241. V. Ejus judicium retractarum in Synodo Octaua. 190. III. Affirmat canones Sardicenſes ignotos eſſe Orienti. 122. IX. 152. VIII. Nomocanonem edidit ad exemplum Ioannis Scholaſtici. 96. IV.
Pippini Regis liberalitas in Romanam Eccleſiam. 178. V. 182. VI.
Placita. Cur ita dictæ Conſtitutiones Principum. 124. II.
Podomniacenſis Vicecomes vexat Epiſcopum Anicienſem.

Anicienſem. 105. *col.* 1.

Polycrati Epiſcopo Smyrnenſi reſtituta pax à Victore Papa. 172. IV.

Ponti metropolis, Amaſea. 9. II. 87. III. Vide, *Neocaſarea.*

Pontica Diœceſis complectebatur vndecim prouincias. 14. XI.

Pontificum dignitas apud Hebræos. 72. VI.

Pontigonenſis Concilij Acta, ab Odone Beluacenſi Epiſcopo confecta, nullius ſunt momenti. 237. VI.

Poſſeſſio immemorialis in rebus Eccleſiaſticis quid acquirat. 173. VI.

Præfectorum prætorio auctoritas in publicandis nouis legibus. 98. IX.

Præſcriptionis vis. 174. VII.

Pragmatica Sanctio Caroli VII. 132. VI. 256. VIII.

Preſbyteri, ſecundi ordinis præceptores. 114. V. A quo judicandi. 103. VI. 241. IV. 243. II. 244. V.

Preſbyteros Septimaniæ aduerſùs iniquam Epiſcoporum ſuorum oppreſſionem tuetur Karolus Caluus. 246. IX.

Preſbyterorum filij ad Clerum accedere prohibentur. 203. VI.

Prima ſedes à nemine judicatur. 44. IV. 251. VIII.

Principes ex officio tenentur ad Tuitionem Canonum. 89. I. vtpote quæ eis ab ipſo Chriſto mandata eſt. 90. IV. *& ſeqq.* 219. III. *& ſeqq.* Canonum cuſtodia illis commiſſa. 245. VII. In manifeſta Canonum violatione, Epiſcopos pellebant à ſedibus ſuis. 221. VI. Aliquando ea reſcindebant quæ contra Canones acta erant. 219. IV. Debent enim probibere ſcandala in rebus Eccleſiaſticis. 259. V. Principum Chriſtianorum officium explicatur in Conſtitutione Theodoſij Imperatoris. 94. IV. An liceat Principibus leges ferre de rebus Eccleſiaſticis. 70. I. *& ſeqq.* 76. I. *& ſeqq.* 95. II. Penes eos eſt legum condendarum auctoritas. 123. I. *& ſeqq.* Vide, *Reges.*

Priuilegium B. Petri. 240. III.

Priuilegiorum varia genera. 212. I. Priuilegia illa rata non ſunt, quæ Canonibus repugnant. 247. *col.* 2. Ea verò quæ propter merita conceduntur, reuocari non poſſunt. 176. II.

Procopius explicatus aduerſùs Nicolaum Alemannum. 220. V.

Promotus Preſbyter, inſtitutus Epiſcopus in caſtro Dunenſi. 88. V.

Protectionis Eccleſiæ jus Regibus Francorum competit. 47. I. *& ſeqq.* Ejus effectus in Gallia. 101. III. Vide, FRANCORVM REGES.

Prouinciarum Eccleſiaſticarum origo. 9. II. 10. IV. 136. I. Earum ſectio an fieri poſſit à Principibus. 82. I. *& ſeqq.* Ius illud eſſe penes Principes affirmat Alexius Comnenus. 85. V.

Purgatio Canonica, quomodo fiebat. 45. VI.

R.

RAdulfus Remenſis Archiepiſcopus homagium Regi præſtare coactus. 268. I.

Regum auctoritas à Deo. 18. I. *& ſeqq.* 267. V. 273. IV. Reges à Deo conſtituti, vt Eccleſiæ & Regni curam gerant. 245. VII. Regum munia 15. IV. Diſcrimen Regiæ poteſtatis, & Pontificiæ. 55. V. *& ſeqq.* Regia poteſtas, Lunæ comparata; Eccleſiaſtica verò, Soli. 57. VIII. Diſcrimen inter Reges & Epiſcopos. 78. V. Reges ſacrorum poteſtatem non habent. 55. IV. Adeſſe tamen poſſunt Concilijs, vbi de Fide tractatur. 77. IV. Vtrum diuidere poſſint prouincias Eccleſiaſticas, & Epiſcopalem ſedem in Metropolitanam euehere. 82. I. *& ſeqq.*

Regum Chriſtianorum comparatio cum Regibus Iudæorum. 71. III. *& ſeqq.* Vide, *Principes*, & *Imperatores.*

Relationum vſus in Eccleſia. 37. III. Qua de cauſa mitterentur ad Sedem Apoſtolicam. 38. IV. 39. V.

S. Remigij Remenſis Epiſcopi vaticinium, proſperas fore res Francorum, quandiu Epiſcoporum conſilijs Reges vtentur in adminiſtranda Republica. 52.

Reſeruationes Præbendarum à Summo Pontifice introduci in Eccleſiam Gallicanam nolunt Epiſcopi. 252. I. Reſeruationes dein generales introductæ; quæ grauiſſimos motus excitarunt. 251. VII.

Reuiſio differt ab Appellatione. 289. II.

Rhegium, Brutiorum metropolis, & Calabriæ. 27. IV.

Richelij Cardinalis elogium. 52. 304. IV.

Riculfus Epiſcopus Moguntinus, Iſidori Collectionem primus vulgauit. 156. II. 157. II.

ROMANA ECCLESIA, origo & radix Vnitatis. 7. IV. Ejus principatus ab Vnitate proficiſcitur. 8. V. Caput totius orbis Romani. 8. VII. Caput inſtitutarum in Occidente Eccleſiarum. 21. III. Caput omnium Eccleſiarum. 22. V. 45. VI. 188. II. Caput communionis Eccleſiaſticæ per vniuerſam Eccleſiam. 29. VIII. Sedes Apoſtolorum. 45. VI. Sedes B. Petri. 168. II. Ejus principatus in B. Petro conſtitutus jure diuino. 187. II. Ejus præcipua cura, vt à populis ſcandala amoueat. 209. VIII.

Romanæ Sedis & Pontificis Romani diſtinctio ignota non erat æuo Ludouici Pij. 263. IV.

Romani Concilij origo. 23. IV. Ex quibus Epiſcopis conflatum. 24. IV. Ad illud Epiſcopi Gallicani mittebant Legatos, cùm Fidei cauſa aduerſùs hæreticos ſtabilienda erat. 29. VIII.

Romanum Concilium ſub Silueſtro, rejectum ab Hincmaro. 44. IV.

Romanæ Metropoleos antiqui fines. 11. VI. 16. XII.

Romanus Ducatus, quandonam ad Summos Pontifices peruenerit. 180. I.

Romanorum aures teneritudine quadam plus trahuntur. 208. VI.

Romanus Cardinalis celebrat Concilium Biturigenſe. 252. I.

ROMANVS PONTIFEX. Caput totius Eccleſiæ. 170. V. Caput omnium Domini Sacerdotum. 38. III. Potiſſimus Sacerdos. 167. I. Ceteris Pontificibus in orbe conſtitutis reuerentior. 248. I. Chriſti Vica-

rius. 169. V. 170. V. 187. II. Succeſſor B. Petri. 170. V. 187. II. 266. II. Vicarius B. Petri. 50. VII. 168. II. 251. VIII. Vicarius Romanæ Sedis 45. VI. Occidentalium Coryphæus. 20. II. Patriarcha Occidentis. 9. I. *& ſeqq.* 16. I. *& ſeqq.* 21. IV. Ipſe tamen Patriarchæ vocabulum nunquam vſurpauit. 21. V. Ei ſuberant Diœceſes Occidentis. 20. I. Ejus auctoritas intra Italiam major, quàm in ceteris Occidentis prouincijs. 22. I. II. Non ordinabat omnes Epiſcopos Occidentis. 16. XII. 29. VII. Plurium tamen ordinationes ad eum pertinebant, quàm eorum qui in prouincia Romana erant. 25. III. Nimirum Epiſcoporum Vrbicariæ Diœceſeos. 26. IV. Et Suburbicariæ. 29. VII. Conciliorum in Italia congregandorum poteſtas ad eum pertinet 23. III Ejus auctoritas in ceteris Occidentis prouincijs. 29. VII. 30. I. Et Orientis. 30. I. 33. V. 199 I. *& ſeqq.* Frequentiùs tamen Eccleſijs Occidentalibus conſulebat, quàm Orientalibus. 201. II. PRIMATVS ejus explicatus in Concilio Florentino. 69. V. Magna ejus auctoritas. 23. X. Habet primam & maximam pro veritate ſententiam 210. X. Suprema & principali in judicijs reddendis auctoritate antiquitus viguit. 37. I. Ejus auctoritas in condendis legibus Eccleſiaſticis. 30. I. Decreta ſua per prouincias mittebat. 31. III. IV. 33. V. His Decretis Fides & Diſciplina conſtitutæ; & Nouitas excluſa. 34. I. Ejus tamen præceptis parendum non eſt, quando ſcandalum timetur. 209. IX. 253. I. Ejus judicia ſeruanda non ſunt, quæ ex Priuilegio B. Petri lata non ſunt. 240. III. 251. VII. Vel quæ antiquitati aduerſantur 267. VII. Poſitus enim eſt in ædificationem, non in deſtructionem. 253. II. Præterea, Canones transgredi non poteſt. 248. I. Eorum obſeruationem pollicetur in conſecratione ſua. 169. IV. Et eos violari vetat. 163. II. *& ſeqq.* 202. V. Eorum enim diſpenſatio ſummo Pontifici præcipuè concredita eſt. 163. II. Iudicia Epiſcoporum decreto ejus retractantur in prouincijs. 240. II. Ipſe verò à nemine judicatur. 43. I. II. 44. III. 45. VII. 251. VIII. Moneri tamen poteſt ab Epiſcopis; & eis ſatisfacere tenetur. 46. IX. Et in cauſa ſchiſmatis & hæreſeos judicari poteſt 45. VII. 251. VIII. Appellari ab eo poteſt in cauſis fidei 292. V. Diuidere poteſt Epiſcopatus, itémque ex duobus vnum facere, ſed non inuitis Principibus. 269. III. 270. *in Additione.* Ei non licet ſe rebus ſecularibus immiſcere. 264. VI. 265. I. An ſpurios reſtituere poſſit natalibus. 65. I. *& ſeqq.*

Romani Pontifices colebant olim Principes, etiam hæreticos 18. V. Eis collatus Patriciatus à Pippino Rege. 182. VI. Dici *Domini noſtri* cœpere æuo Karoli Magni. 184. IX. Eorum anni in ſubſcriptionibus diplomatum adnotari cœpti æuo Karoli Calui. 186. XII.

Rorhadus Epiſcopus Sueſſionenſis, reſtitutus à Nicolao I. Papa. 202. IV.

Ruptarij 141. *col.* 1.

S.

SArdicenſes canones, Græcis ignoti. 122. IX. 152. VIII. Sub nomine Nicæni Concilij laudantur à Zozimo Papa. 238. IX.

Scandali vox, quid ſignificet. 208. VII. Parendum non eſt decretis ſummi Pontificis, quando ſcandalum timetur 209. IX. 253. I. Scandala prohibere debent Principes in rebus Eccleſiaſticis. 259. V.

Schiſmatis variæ ſignificationes. 248. III. 269. III. In hæreſim deſinit. 249. III. IV. Schiſmati præbetur occaſio, quando Canones de Diſciplina lati franguntur. 250. VI.

Schiſmatis Orientalium origo vnde petenda. 3. IV. Quonam modo coaluerit. 4. VI. Vide, *Græcorum ſchiſma*

SEGVIERIVS GALLIARVM CANCELLARIVS laudatur. 304. IV.

Sextus Decretalium Liber, cur in Gallia non ſit receptus. 232. V.

Sicilia quotannis tres Epiſcopos mittere tenebatur ad Concilium Romanum. 23. III.

Siluester I. accuſatur apud Conſtantinum Imperatorem. 44. V. Ejus canones rejecti ab Hincmaro. 44. IV. 155. V.

Simoniacorum pœna vetus. 94. I.

Sinueſſanæ ſynodi Acta ſuſpecta. 44. IV.

Siricij conſtitutio de cœlibatu Sacerdotum, Preſbyterorum, & Miniſtrorum. 31. IV. Non ſtatim admiſſa ab Eccleſia Gallicana. 129. I.

Solemniacenſis monaſterij priuilegia confirmata in ſynodo Sueſſionenſi. 212. III.

Spondanus. Vide, *Henr. Spondanus.*

Stampenſe Concilium, in quo Anacletus II. damnatus eſt. 137. II.

Stephanus II. Papa in Gallias ſe recipit, ob Aiſtulphum Regem Longobardorum. 48. III.

Stephanus Epiſcopus Antiochenus. 200. *col.* 2.

Stephanus Epiſcopus Epheſinus, Canonum collector. 148. IV.

Suares, Principum cauſæ minùs æquus. 174. VI.

Suburbicariæ Eccleſiæ, quænam. 11. VI. Ius Epiſcopi Romani in prouincias ſuburbicarias. 28. VI. Diſcrimen inter Eccleſias Vrbicarias & Suburbicarias. *ibidem.*

Suecorum montium anguſtiæ conſtituunt limites Imperiorum Orientis & Occidentis. 18. IV.

Soſtantionenſis Comitatus. 66. III.

Symmachus Papa deponitur à Clericis Eccleſiæ Romanæ. 43. I. Quod ægrè ferunt Epiſcopi Gallicani 43. II. 45. VI.

Synedrij inſtitutio à Moſe. 73. I.

Synodus Septima, repudiata in Concilio Francofordienſi 130. II.

Synodus Octaua, non ſtatim recepta ab Eccleſia Gallicana. 131. III.

Synodorum prouincialium auctoritas in cauſis judicandis. 40. VI. Debilitata poſt publicationem Collectionis Iſidorianæ. 260. I. Vide, *Concilia prouinciarum.*

Syrmium, Illyrici Occidentalis metropolis. 120. V.